

ಮೈಗ್ಗೇದಸಂಹಿತೆ

ಭಾಗ ೨೦

ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ೭, ೮ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು
 ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ೧, ೨ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು
 ಅರಣ್ಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು ೨೯-೭೫
 ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು ೧-೧೯

ಶ್ರೀ. ಕಾಮಣ್ಣೇಶ್ವರ
7.12.66

ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ವೇದರತ್ನಮಾಲಾ

ಸಂಖ್ಯೆ—೨೧

RIG-VEDA

ಸಾ ಯ ಣಿ ಭಾಷ್ಯ ಸ ಮೇ ತಾ

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದವಿವರಣೆಗಳೊಡನೆ)

ಭಾಗ—೨೧

ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ೭, ೮ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು
ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ೧, ೨ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು

ಅರಣ್ಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ೨೯—೭೫
ಏಕನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ೧—೧೯

*Translated with Exhaustive and Critical Notes
and Explanations*

by

Asthana Mahavidwan

H. P. VENKATA RAO,

Editor.

Printed at

**SREE SHARADA PRES,
MYSORE.**

1953

Published by the gracious permission of

His Highness

Sri Jayachamarajendra Wadiyar Bahadur,
G.C.B., G.C.S.I., Maharaja of Mysore.

ಯದುವಂಶಪಯಃ ಪಾರಾವಾರಸುಧಾಕರರೂ ಸತ್ಯಂ ಪ್ರದಾಯನ್ಯೆ ದಿಕವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕರೂ
ಮೈಸೂರು ದೇಶವನ್ನಾಳುವ ಧರ್ಮಪ್ರಭುಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ
ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್,
ಜಿ.ಸಿ.ಬಿ., ಜಿ.ಸಿ.ಎಸ್.ಐ. ರವರು.

ವೇದಪ್ರಕಟನಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿತವಾಗಿರುವ

ವೇದವಿಮರ್ಶನವಿದ್ವನ್ಮಂಡಲಿ

Translator & Editor :

ಅಸ್ಥಾನ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್ H. P. ವೆಂಕಟರಾವ್

ಸಹಾಯಕ ವಿದ್ವನ್ಮಂಡಲಿ

1. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| G. N. ಚಕ್ರವರ್ತಿ M.A.
Professor of Sanskrit. St. Philomina's College, Mysore
2. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಜಿ. ವಿಷ್ಣು ಮೂರ್ತಿಭಟ್ಟರು, ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯಾಕರಣವಿದ್ವಾನ್,
ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾವಾಚರವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪಾಠಶಾಲಾ, ಮೈಸೂರು.
3. ಅಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| H. ಗಂಗಾಧರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಜ್ಯೋತಿಷ ವಿದ್ವಾನ್
ಮತ್ತು ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾಪಂಡಿತರು.
4. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಶ್ರೀನಿವಾಸಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಮುಗ್ಧೇದ ಘನಪಾಠಿಗಳು.
5. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಹಿಟ್ಟವಳ್ಳಿ ಬಿಳಿಗಿರಿರಂಗಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರುತಿವಿದ್ವಾನ್.
6. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಹಿಟ್ಟವಳ್ಳಿ ದೇವರಭಟ್ಟರು, ಮೀಮಾಂಸಾದರ್ಶನಪಂಡಿತರು.
7. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್, M.A., B.T., ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ವಾನ್.
8. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| S. ರಂಗನಾಥನ್, ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್, ಅರಮನೆ ಸರಸ್ವತೀ ಭಂಡಾರ.
9. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಪುತ್ತೂರು ಅನಂತಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರ್, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ವಾನ್,
Govt. Oriental Research Institute, Mysore.
10. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| S. ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ರಿಟೈರ್ಡ್ ಪಂಡಿತರು.
Govt. Oriental Research Institute, Mysore.

ಪೀಠಿಕೆ.

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು ಮುಗಿದು ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಆರನೆಯ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನೂ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಋಷಿಗಳು. ಈ ಇಬ್ಬರು ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಗಿಂತ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳು ಹಿಂದಿನವನೆಂದೂ, ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಸಮಕಾಲೀನರೆಂದೂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಭರದ್ವಾಜನು ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಪಂಚವಿಂಶಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೧೫-೩-೭ ; ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತಾ ೧-೧೧೬-೧೮ ; ೬-೧೬-೫ ; ೬-೩೧-೪ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದು. ಈ ದಿವೋದಾಸನ ಪುತ್ರನು ಪಿಜವನನೆಂಬುವನು. ಅವನ ಪುತ್ರನು ಅಥವಾ ವಂಶದವನಾದ ಸುದಾಸನೆಂಬುವನಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೂ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸುದಾಸನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭರದ್ವಾಜನು ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನವನು ಎಂದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಕೊನೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆಯೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಆಯುಧಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಬಿಲ್ಲುಗಳು ಹೇಗಿದ್ದವು, ಬಾಣಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಬಾಣಗಳನ್ನು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಮೂಲಿಕೆಯ ರಸದಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿದ ವಿಷದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ರೂಢಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ರೀತಿ ವಿಷಸಿಕ್ತ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಆರ್ಯಜನರ ಶತ್ರುಗಳಾದ ದಸ್ಯುಗಳೆಂಬ ಈ ದೇಶದ ಪೂರ್ವನಿವಾಸಿಗಳಿಂದಲೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈಗಲೂ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಗರಿಕರಾದ ಕಾಡುಜನರು ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಬಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಲೋಹನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕವಚಗಳನ್ನು (Armours) ಧರಿಸಿ ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಅನೇಕ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾದ ರಾಜನೇ ಸ್ವತಃ ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನ ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾದ ಸೈನಿಕರ ಒಂದು ಗುಂಪೇ ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಜನ ಬಳಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ರಥಗೋಪರೆಂದು ಹೆಸರು. ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಕುದರೆಗಳು, ರಥಗಳು, ಯುದ್ಧಭಟರು ಮೊದಲಾದವರ ಉಪಯೋಗವಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಅನೆಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ೧೮, ೩೩, ೮೩ ನೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸುದಾಸನೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಜನಿಗೂ, ಸಿಮ್ಯು, ತುರ್ವಶ, ದ್ರುಹ್ಯು, ಕವಷ, ಪೂರು, ಅನು, ಭೇದ, ಶಂಬರ, ಯದು, ವೈಕರ್ಣರೆಂಬ ಹತ್ತುಮಂದಿ ರಾಜರಿಗೂ ಪರುಷ್ಣಿನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸುದಾಸನ ಪುರೋಹಿತನಾದ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುದಾಸನು ಈ ಹತ್ತುಮಂದಿ ರಾಜರನ್ನೂ—ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಈ ದೇಶದ ದಸ್ಯುವೆಂಬ ಕಪ್ಪುಜನರ ಮುಖಂಡರು—ಸೋಲಿಸಿದ ವಿಷಯದ ವಿವರವಿದೆ.

ಸುದಾಸನಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಅನೇಕವಿಧವಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕೆಲವುಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಸುದಾಸನಿಗೂ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ವಿರೋಧಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ

ಸುದಾಸನ ಕಾಲಾನಂತರ ಅವನ ಪುತ್ರರಿಗೂ ವಸಿಷ್ಠರಿಗೂ ವಿರೋಧವುಂಟಾಗಿರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸುದಾಸನ ಪುತ್ರರು ವಸಿಷ್ಠಮುಷಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದರೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ ಮುಷಿಯು ಸುದಾಸಪುತ್ರರನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪುತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದು ಸುದಾಸಪುತ್ರರನ್ನು ಜಯಿಸಿದನೆಂದು ಯಜುರ್ವೇದದ ತ್ರೈತ್ತೀರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ—

ವಸಿಷ್ಠೋ ಹತಪುತ್ರೋಽಕಾಮಯತ ನಿಂದೇಯ ಪ್ರಜಾಮುಖಿ ಸೌದಾಸಾನ್ವವೇಯಮಿತಿ ಸ
ಏತಮೇಕಸ್ಮಾನ್ನಪಂಚಾಶಮಪಶ್ಯತ್ತಮಾಹರತ್ತೇನಾಯಜತ ತತೋ ವೈ ಸೋಽನಿಂದತ
ಪ್ರಜಾಮುಖಿ ಸೌದಾಸಾನಭವತ್ ||

(ತೈ. ಸಂ. ೭-೪-೭-೧)

ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ, ತನ್ನ ಪುತ್ರರು ಸೌದಾಸರಿಂದ (ಸುದಾಸಪುತ್ರರಿಂದ) ಹತರಾದಾಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಪುನಃ ತನಗೆ ಸಂತತಿಯುಂಟಾಗಿ ಆ ಪುತ್ರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸೌದಾಸರನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಅಶಿಸಿ ಏಕಸ್ಮಾನ್ನಪಂಚಾಶಂ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸಾಕ್ಷತ್ಕರಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಆ ಪುತ್ರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುದಾಸ ಪುತ್ರರನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ.

ವಸಿಷ್ಠವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವೈಮನಸ್ಯವು ವೈದಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿಯೂ, ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ೫. ಸಂ. ಭಾಗ ೧೬ರ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಅತಿಪ್ರಾಚೀನವೂ, ಅತಿಗಹನವೂ, ಅತಿವಿಸ್ತಾರವೂ, ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ, ಮೂಲಭೂತವೂ ಆದ ಇಂತಹ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಾನುವಾದಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಂತಹ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪಂಡಿತಪಾಮರಾದಿಯಾದ ಸಕಲ ಜನರೂ ಜ್ಞಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಈಶ್ವರಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಲೆಂಬ ಘನವಾದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರರೂ, ವೇದವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ, ಸ್ವಯಂಪಂಡಿತರೂ, ಪ್ರಜಾನುರಾಗಿಗಳೂ, ದೈವಭಕ್ತಿತತ್ಪರರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಜಿ. ಸಿ. ಬಿ., ಜಿ. ಸಿ. ಎಸ್. ಐ. ಮಹಾಪ್ರಭುವರ್ಯರೂ ಅವರ ಸರ್ಕಾರದವರೂ ಬಹುದ್ರವ್ಯಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಉದಾರಾಶ್ರಯದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಕೋಟಿಯ ಸುಕೃತವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇಂತಹ ಉದಾರಮತಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವರ್ಯರಿಗೂ, ಅವರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೂ, ರಾಜಕುಮಾರಿಯರಿಗೂ, ಶ್ರೀಕಂಠದತ್ತನೃಸಿಂಹರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಎಂಬ ಶುಭ ಶುಭನಾಮಾಂಕಿತರಾದ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿಗೂ ಸಹ ವೇದಪುರುಷನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಐಹಿಕ ಫಲಗಳಾದ ಆಯುರಾರೋಗೈಶ್ವರ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಇತೋಪ್ಯತಿಯವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೈಸೂರು
ವಿಜಯನಾಮ ಸಂ|| ಶ್ರಾವಣಶುಕ್ಲ ತೃತೀಯಾ ಬುಧವಾರ
ತಾ|| 12—8—1953

ಅನುವಾದಕ :
ಹೆಚ್. ಪಿ. ನಂಕಟರಾವ್,
ಅಸ್ಥಾನ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು.

೨೯	ಇಂದ್ರಂ ನೋ ನರಃ ಎಂಬ; ಇಷ್ಟತ್ತೋಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	1
	ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ— ಋಷಿದೇವತಾಭಂದಸ್ಸುಗಳು ವಿನಿಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿ—	2
೩೦	ಭೂಯ ಇದ್ವಾವ್ಯಥೇ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	11
	ನೂ ಚಿತ್ ಎಂಬ ನಿಪಾತಗಳ ನಿರ್ವಚನ ಇತ್ಯಾದಿ—	15
೩೧	ಅಭೂರೇಕಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	19
೩೨	ಅಪೂರ್ವಾ ಪುರುತಮಾನಿ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	25
೩೩	ಯ ಓಜಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	31
೩೪	ಸಂ ಚ ತ್ವೇ ಜಗ್ಮುಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	38
೩೫	ಕದಾ ಭುವನ್ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	45
೩೬	ಸತ್ತಾ ಮದಾಸಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	51
೩೭	ಅರ್ವಾಗ್ರಥಂ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	58
೩೮	ಅಪಾದಿತ ಉದು ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೊಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	65
೩೯	ಮಂದ್ರಸ್ಯ ಕನೇಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	72
೪೦	ಇಂದ್ರ ಪಿಬ ತುಭ್ಯಂ ಎಂಬ ನಲವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	78
೪೧	ಅಹೇಳಮಾನ ಉಪ ಯಾಹಿ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	86
೪೨	ಪ್ರತ್ಯಸ್ತೈ ಪಿಸೀಷತೇ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	92
೪೩	ಯಸ್ಯ ತ್ಯಚ್ಛಂಬರಂ ಎಂಬ ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	97
೪೪	ಯೋ ರಯಿವಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	102
೪೫	ಯ ಅನಯತ್ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	132
೪೬	ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ ಎಂಬ ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	163
೪೭	ಸ್ವಾಮಿಷ್ಠಿ ಲಾಯಂ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	180

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಸ್ತಾದ್ಯವಯಯವಗಳು, ಮನುಷ್ಯರಿಗಿರುವಂತೆ ಆಕಾರ ಮೊದಲಾದವು ಇರುವುದೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಯಾಸ್ಕರ ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು—	191
ಚೋಷ್ಯಾಯತೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರ ನಿರ್ವಚನ ಇತ್ಯಾದಿ—	206
ಇಂದ್ರನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಿಮರ್ಶೆ ಶ್ರುತ್ಯದಾಹರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ—	209
ವನಸ್ಪತೇ ವೀಡ್ವಂಗಃ ಎಂಬ ಋಕ್ಸಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರ ನಿರುಕ್ತವು—	219
ದುಂದುಭಿಶಬ್ದಾರ್ಥವಿವರಣೆ—	223
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು	

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೪೮ ಯೆಜ್ಞಾಯೆಜ್ಞಾ ವಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	227
ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿ—	228
ಯೆಜ್ಞಾಯೆಜ್ಞಾ ವಃ ಎಂಬ ಋಕ್ಸಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆಯು—	231
೪೯ ಸ್ತುಷೇ ಜನಂ ಸುವ್ರತಂ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	255
ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಎಂಬ ಋಕ್ಸಿನ ವಿಶೇಷವಿನಿಯೋಗ—	265
೫೦ ಹುನೇ ವೋ ದೇವೀಂ ಎಂಬ ಐವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು —	276
ಮಿಮ್ಯಕ್ಷ ಯೇಷು ರೋದಸೀ ಎಂಬ ಋಕ್ಸಿನ ನಿರುಕ್ತವು—	283
೫೧ ಉದು ತ್ಯಚ್ಚಕ್ಷುಃ ಎಂಬ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	295
೫೨ ನ ತದ್ವಿನಾ ನ ಸೃಥಿವ್ಯಾ ಎಂಬ ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	315
೫೩ ವಯಮು ತ್ವಾ ಪಥಸ್ವತೇ ಎಂಬ ಐವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	335
೫೪ ಸಂ ಪೂಷನ್ನಿದುಷಾ ಎಂಬ ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	344
೫೫ ಏಹಿ ನಾಂ ವಿಮುಚಃ ಎಂಬ ಐವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	354
ಆಘೃಣೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವು—	356
೫೬ ಯ ಏನಮಾದಿದೇಶತಿ ಎಂಬ ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	360
೫೭ ಇಂದ್ರಾ ನು ಪೂಷಣಾ ಎಂಬ ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	367
೫೮ ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯತ್ ಎಂಬ ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	372
ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಎಂಬ ಋಕ್ಸಿನ ನಿರ್ವಚನ—	375
೫೯ ಪ್ರೇ ನು ವೋಚಿ ಎಂಬ ಐವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	379
ಜೋಷವಾಕಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ, ವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ—	383
೬೦ ಶ್ವಥದ್ವೈತ್ರಂ ಎಂಬ ಅರವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	391

೬೧	ಇಯಮದೇದಾತ್ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	498
	ಇಯಂ ಶುಷ್ಕೇಭಿಃ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು—	411
	ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು	

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೬೨	ಸ್ತುತೇ ನರಾ ದಿವಃ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	425
೬೩	ಕ್ಷೌಂ ತ್ಯಾ ವಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಅರವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	440
೬೪	ಉದು ಶ್ರಿಯ ಉಷಸಃ ಎಂಬ ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	453
೬೫	ವಿಷಾ ಸ್ಯಾ ನಃ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	460
೬೬	ವಪುರ್ನು ತಶ್ಚಿ ಕಿತುಷೇ ಎಂಬ ಅರವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	468
೬೭	ವಿತ್ವೇಷಾಂ ವಃ ಸತಾಂ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	482
೬೮	ಶ್ರುಷ್ಟೀ ವಾಂ ಯಜ್ಞಃ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	497
೬೯	ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	511
೭೦	ಘೃತವತೀ ಭುವನಾನಾಂ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	521
೭೧	ಉದು ಪ್ಯ ದೇವಃ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	530
೭೨	ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಮಹಿ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	539
೭೩	ಯೋ ಆದ್ರಿಭಿತ್ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	545
೭೪	ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಧಾರಯೇಥಾಂ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	549
೭೫	ಜೀಮೂತಸ್ಯೇವ ಭವತಿ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	555
	ಧನುಶ್ಯಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಇತ್ಯಾದಿ—	560
	ಕವಚ ಮತ್ತು ಜ್ಯಾ (ಹೆದೆ) ಗಳ ವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ—	562
	ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವೇದಾ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರ ನಿರುಕ್ತವು—	563
	ತೇ ಆಚರಂತೀ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು (ಆರ್ತ್ನೀ)	565
	ಇಷುಧಿಶಬ್ದಾರ್ಥವಿವರಣೆ; ಬಹ್ವೀನಾಂ ಪಿತಾ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು—	568
	ಸಾರಥಿ ಮತ್ತು ಲಗಾಮುಗಳ ವಿವರಣೆ; ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು—	571
	ರಥಗೋಪರವಿವರಣೆ; ಸ್ವಾದುಷಂಸದಃ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು—	576
	ಬಾಣಸ್ತುತಿ; ಸುಪರ್ಣಿಂ ವಸ್ತೇ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು	580
	ಕಶಾ ಅಥವಾ ಅಶ್ವಾಜನಿಯ ವಿವರಣೆ; ಆ ಜಘಂತಿ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು—	583

ಹಸ್ತಘ್ನದ ವಿವರಣೆ; ಅಹಿರಿವ ಭೋಗ್ಯಃ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನ ನಿರ್ವಚನವು—

586

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲವು ಸಮಾಪ್ತವು.

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲವು

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಪೀಠಿಕೆ—	595
ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ—	596
ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ—	596
ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಸುದಾಸ—	606
ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ—	609
೧ ಅಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಂ ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	616
ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗ ಮತ್ತು ಋಷಿದೇವತಾಭಂದಸ್ಸುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ—	617
ಅರ್ಥಯುಕ್ತಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ—	619
ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು	

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಅಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೀಠಿಕೆ—	648
೨ ಜುಷಸ್ತ ನಃ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	653
ನರಾಶಂಸಸ್ಯ ಮಹಿಮಾನಂ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನ ನಿರ್ವಚನವು—	656
೩ ಅಗ್ನಿಂವೋ ದೇವಂ ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	667
೪ ಪ್ರ ವಃ ಶುಕ್ರಾಯ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	679
ಅಸತ್ಯಶಬ್ದಾರ್ಥವಿಚಾರ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಚನ; ಪರಿಷದ್ಯಂ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನ ನಿರ್ವಚನ ಇತ್ಯಾದಿ—	688
ನಹಿ ಗೃಭಾಯ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನ ನಿರುಕ್ತವು—	692
೫ ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ತವಸೇ ಎಂಬ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	695
೬ ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜಃ ಎಂಬ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	705
೭ ಪ್ರ ವೋ ದೇವಂ ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	714
೮ ಇಂಧೇ ರಾಜಾ ಎಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	723
೯ ಅಬೋಧಿ ಜಾರಃ ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	731

೧೦	ಉಷೋ ನ ಜಾರಃ ಎಂಬ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	739
೧೧	ಮಹಾ ಅಸ್ಯಧ್ವರಸ್ಯ ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	746
೧೨	ಅಗನ್ಮ ಮಹಾ ನಮಸಾ ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	752
೧೩	ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ವಿಶ್ವಕುಚೇ ಎಂಬ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	756
೧೪	ಸಮಿಧಾ ಜಾತವೇದಸೇ—ಎಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	759
೧೫	ಉಪಸದ್ಯಾಯ ಎಂಬ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	763
೧೬	ಏನಾ ವೋ ಅಗ್ನಿಂ ಎಂಬ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	777
	ಏನಾ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗ	779
೧೭	ಅಗ್ನೇ ಭವ ಸುಷಮಿಧಾ ಎಂಬ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	791
೧೮	ತ್ವೇ ಹ ಯತ್ಪಿತರಃ ಎಂಬ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	797
೧೯	ಯಸ್ತಿಗ್ಮಶೃಂಗಃ ಎಂಬ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	828

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವು

ಸಂಕೇತಾಕ್ಷರಗಳ ವಿವರಣೆಯು

ಅಥ. ಸಂ.—ಅರ್ಥವೇದಸಂಹಿತಾ
 ಆಪ. ಸೂ.—ಆಪಸ್ತಂಬ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರ
 ಆಪ. ಧ. ಸೂ.—ಆಪಸ್ತಂಬ ಧರ್ಮಸೂತ್ರ
 ಆಪ. ಪ. ಸೂ.—ಆಪಸ್ತಂಬ ಪರಿಭಾಷಾಸೂತ್ರ
 ಆ. ಸೂ. ಅಥವಾ ಆ.—ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರ
 ಉ. ಸೂ. ಉಣಾದಿ ಸೂತ್ರ
 ಋ. ಸಂ. ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತಾ
 ಐ. ಆ.—ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕ
 ಐ. ಉ.—ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್
 ಐ. ಬ್ರಾ.—ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ಛಾ. ಉ.—ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್
 ಜೈ. ಪೂ. ಸೂ.—ಜೈಮಿನೀಯ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರ
 ಜೈ. ನ್ಯಾ. ವಿ.—ಜೈಮಿನೀಯ ನ್ಯಾಯಮಾಲಾ ವಿಸ್ತರ
 ತಾ. ಬ್ರಾ.—ತಾಂಡ್ಯಮಹಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ತೈ. ಆ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಆರಣ್ಯಕ
 ತೈ. ಬ್ರಾ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ತೈ. ಸಂ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತಾ
 ನಿ.—ನಿರುಕ್ತ, ನಿಘಂಟು
 ಪಾ. ಸೂ.—ಪಾಣಿನೀಯಸೂತ್ರ
 ಪಾ. ಶಿ.—ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾ
 ಫಿ. ಅಥವಾ ಫಿ. ಸೂ.—ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ
 ಬ್ರ. ಸೂ.—ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ
 ಮ. ಭಾ.—ಮಹಾಭಾರತ
 ಮ. ಸ್ಮೃ.—ಮನು ಸ್ಮೃತಿ
 ಮೈ. ಸಂ.—ಮೈತ್ರಾಯಣೀಯಸಂಹಿತಾ
 ಯಾ. ಸ್ಮೃ.—ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಸ್ಮೃತಿ
 ವಾ. ಸಂ.—ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತಾ
 ವಾ. ಪು.—ವಾಯುಪುರಾಣ
 ವಿ. ಪು.—ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ
 ವೇ. ಸೂ.—ವೇದಾಂತಸೂತ್ರ
 ಶ. ಬ್ರಾ.—ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ಸಾ. ಸಂ.—ಸಾಮವೇದ ಸಂಹಿತಾ ಇತ್ಯಾದಿ
 ಬೃ. ದೇ.—ಬೃಹದ್ದೇವತಾ

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ವಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ |
ಯಸ್ಯ ನಃಶ್ಚ ಸಿತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಪಿಲಂ ಜಗತ್ |
ಸಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮುಪೇಶ್ವರಂ |
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ॥

ಸಾಯಣಿಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

ಭಾಗ ೨೧

॥ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ೭-೮ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ೧-೨ ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಎಂದರೆ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ೨೯-೭೫ (೪೭) ಸೂಕ್ತಗಳೂ, ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ೧-೧೯ ಸೂಕ್ತಗಳೂ (ಒಟ್ಟು ೬೬ ಸೂಕ್ತಗಳು) ಸೇರಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವೆಲ್ಲವೂ (೧೯ ಸೂಕ್ತಗಳು) ಇಂದ್ರದೇವತಾಪರವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಇಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸಮಸ್ತ ವಿಷಯವನ್ನೂ ನಾವು ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ೫ ನೇ ಭಾಗದ 569-582 ನೇ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ೧೬ ನೇ ಭಾಗದ 631-683 ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇಂದ್ರಸಂಬಂಧವಾದ ಪ್ರಕರಣ

ಗಳನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ವಿವರಿಸಿದೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವುದು. ಎಂದರೆ, ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ಭಾವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಇವೃತ್ತೋಂ ಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಥ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯ ಅರಭ್ಯತೇ | ಷಷ್ಠ್ಯ ಮಂಡಲಸ್ಯ ತೃತೀಯೋಽನುವಾಕೇ ಪಂಚ ಸೂಕ್ತಾನಿ ವ್ಯಾಕೃತಾನಿ | ಇಂದ್ರಂ ವ ಇತಿ ಷಡ್ವಚಂ ಷಷ್ಠಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭ-
ಮೈಂದ್ರಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಇಂದ್ರಂ ಷಡಿತಿ | ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಈಗ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ (ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ) ಐದು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಈಗ ಇಂದ್ರಂ ವೋ ನರಃ ಎಂಬ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂಡಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಇಂದ್ರಂ ಷಟ್ ಎಂದು ನೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೨೯

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೨೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೧ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಂ ವೋ ನರಃ ಸಖ್ಯಾಯ ಸೇಪುರ್ಮಹೋ ಯಂತಃ ಸುಮತಯೇ
ಚಕಾನಾಃ |

ಮಹೋ ಹಿ ದಾತಾ ವಜ್ರಹಸ್ತೋ ಅಸ್ತಿ ಮಹಾಮು ರಣ್ವಮವಸೇ
ಯಜಧ್ವಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಂ | ವಃ | ನರಃ | ಸಖ್ಯಾಯ | ಸೇಪುಃ | ಮಹಃ | ಯಂತಃ | ಸುಮತಯೇ | ಚಕಾನಾಃ |
ಮಹಃ | ಹಿ | ದಾತಾ | ವಪ್ರಹಸ್ತಃ | ಅಸ್ತಿ | ಮಹಾಂ | ಊಂ ಇತಿ | ರಣ್ಣಂ | ಅವಸೇ | ಯಜಧ್ವಂ ||೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಯಜಮಾನಾ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸಂಬಂಧಿನೋ ನರೋ ನೇತಾರ ಋತ್ವಿಜಃ ಸಖ್ಯಾಯ ಸಖಿಭಾವಾರ್ಥಮಿಂದ್ರಂ ಸೇಪುಃ | ಪರಿಚರಂತಿ | ಸ್ವೃಶಂತಿ ವಾ | ಕಥಂಭೂತಾಃ | ಮಹೋ ಮಹಾಂತಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಯಂತ ಉಸಯಂತಃ ಪ್ರಾಪ್ತುವಂತಃ | ಕುರ್ವಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಸುಮತಯೇ | ಸುಮತಿಃ ಶೋಭನಾನುಗ್ರಹಾತ್ಮಿಕಾ ತದೀಯಾ ಬುದ್ಧಿಃ | ತಾಂ ಚಕಾನಾಃ ಕಾಮಯಮಾನಾಃ || ಕ್ರಿಯಾಗ್ರಹಣಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಕರ್ಮಣಃ ಸಂಪ್ರದಾನಸಂಜ್ಞಾ | ಚಕಾನಾ ಇತಿ ಕಾಮಯತೇತ್ಯಾಂವಯಂ ರೂಪಂ || ಯದ್ವಾ | ಮಹೋ ಮಹತ್ಕರ್ಮ ಯಂತೋಽನುತಿಷ್ಠಂತಃ ಸುಮತಯೇ ಸುಮತಿಂ ಶೋಭನಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಚಕಾನಾಃ ಶಬ್ದಯಂತಃ || ಕೈ ಗೈ ಶಬ್ದ ಇತ್ಯಸ್ಮಾಲ್ಲಿಟಃ ಕಾನಚಿ ರೂಪಂ || ಹಿ ಯಸ್ಮಾದ್ವಪ್ರಹಸ್ತೋ ವಪ್ರಪಾಣಿರಿಂದ್ರೋ ಮಹೋ ಮಹತೋ ಧನಸ್ಯ ದಾತಾಸ್ತಿ ಭವತಿ ತಸ್ಮಾದ್ವಣ್ಣಂ ರಮಣೀಯಂ ಮಹಾಮು ಮಹಾಂತಮೇವಾವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಯಜಧ್ವಂ | ಹನಿರ್ಭಿಃ ಪೂಜಯತ ||

|| ಶ್ರುತಿರಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನರೇ) ವಃ—ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ | ನರಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಯಗಳು | ಸಖ್ಯಾಯ—ಸ್ನೇಹಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಯಂತಃ—ಆರ್ಪಿಸುತ್ತಲೂ | ಸುಮತಯೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ಚಕಾನಾಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಸೇಪುಃ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ | ವಪ್ರಹಸ್ತಃ—ವಪ್ರಧಾರಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು | ಮಹಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನಕ್ಕೆ | ದಾತಾ—ದಾತೃವಾಗಿ | ಅಸ್ತಿ—ಆಗಿದ್ದಾನೆ | ರಣ್ಣಂ—ರಮಣೀಯನೂ | ಮಹಾಮು—ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಯಜಧ್ವಂ—ಪೂಜಿಸಿರಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಯಜಮಾನರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಯಗಳು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಹತ್ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಲೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರಾಗಿಯೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಪ್ರಧಾರಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ದಾತೃವಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ರಮಣೀಯನೂ ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿರಿ.

English Translation.

Your priests, (oh worshippers), propitiate Indra for his friendship, offering great (praise), and desirous of his favour; for the wielder of the

thunderbolt is the giver of vast (wealth); worship him, therefore, who is mighty and benevolent, (to obtain) his protection.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅ ಯಸ್ಮಿನ್ಹಸ್ತೇ ನರ್ಯಾ ಮಿಮಿಕ್ಷುರಾ ರಥೇ ಹಿರಣ್ಯಯೇ ರಥೇಷಾಃ |

ಅ ರತ್ನಯೋ ಗಭಸ್ತೋಃ ಸ್ಥೂರಯೋರಾಧ್ವನ್ನಶ್ವಾಸೋ ವೃಷಣೋ
ಯುಜಾನಾಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯಸ್ಮಿನ್ | ಹಸ್ತೇ | ನರ್ಯಾಃ | ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ | ಅ | ರಥೇ | ಹಿರಣ್ಯಯೇ | ರಥೇಷಾಃ |

ಅ | ರತ್ನಯಃ | ಗಭಸ್ತೋಃ | ಸ್ಥೂರಯೋಃ | ಅ | ಅಧ್ವನ್ | ಅಶ್ವಾಸಃ | ವೃಷಣಃ | ಯುಜಾನಾಃ ||೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ನಿಂದ್ರೇ ನರ್ಯಾ ನೃಭ್ಯೋ ಹಿತಾ ರಾಯ ಅ ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ ಅಸಿಚ್ಯಂತೇ ಅಪೂರ್ಯಂತೇ ||
ವೃತ್ಯಯೇನ ಕರ್ಮಣಿ ಕರ್ತೃಪ್ರತ್ಯಯಃ || ಇಂದ್ರೇ ಕುತ್ರೇತಿ ಚೇತ್ | ಹಸ್ತೇ ತದೀಯೇ ಬಾಹೌ |
ಯದ್ವಾ | ಏತತ್ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ವಿಶೇಷಣಂ | ಹಸ್ತೇ ಹಂತರ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿಂದ್ರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |
ಉಕ್ತಂ ಯಾಸ್ಮೇನ | ಹಸ್ತೋ ಹಂತೇಃ ಪ್ರಾಶುರ್ಹನನೇ | ನಿ. ೧-೭ | ಇತಿ | ಯದ್ವಾ | ಈದೃಶೇ
ಯಸ್ಮಿನ್ನಿಂದ್ರೇ ವರ್ತಮಾನಾ ರಾಯ ಅ ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ ಅಸಿಂಚಂತಿ ಅಪೂರಯಂತಿ ಸ್ತೋತ್ಯನ್ |
ಯಶ್ಚೇಂದ್ರೋ ರಥೇಷಾ ರಥೇ ಸ್ಥಾತಾ ತತ್ಸ್ವಭಾವಃ ಸನ್ ಹಿರಣ್ಯಯೇ ಸುವರ್ಣಮಯೇ ರಥೇ ಅ
ತಿಷ್ಠತಿ | ಯದ್ವಾ | ರಥೇಷಾ ರಥೇವಸ್ಥಿತಾ ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಹಿರಣ್ಯಯೇ ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ ಯ ಇಂದ್ರ
ಅ ಸಿಂಚತಿ ಅಭಿವರ್ಷತಿ | ಯಸ್ಯ ಚ ಸ್ಥೂರಯೋಃ ಸ್ಥೂಲಯೋರ್ವಿಸ್ತೃತಯೋರ್ಗಭಸ್ತೋಃ |
ಬಾಹುನಾಮೈತತ್ | ಬಾಹ್ನೋ ರತ್ನಯೋಽಭಿಶವ ಅ ಸಿಚ್ಯಂತೇ ಆಯಮ್ಯಂತೇ | ಯಸ್ಯ
ಚಾಶ್ವಾಸೋಽಶ್ವಾ ವೃಷಣಃ ಸೇಕ್ತಾರೋ ಯುವಾನೋ ಯುಜಾನಾ ರಥೇ ಯುಜ್ಯಮಾನಾ ಅಧ್ವನ್ನಶ್ವನಿ
ವಾರ್ಗ ಅ ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ ಅಸಿಂಚಂತಿ ಅಪೂರಯಂತಿ | ಅಗಚ್ಛಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಮಿಂದ್ರಂ ಸ್ತುಮ ಇತಿ
ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ ಹಸ್ತೇ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ | ನರ್ಯಾಃ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರಳಾದ ಧನಗಳು |
ಅ ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ — ತುಂಬಿವೆಯೋ | ರಥೇಷಾಃ—ರಥಸ್ಥನಾಗಿರುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು |
ಹಿರಣ್ಯಯೇ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ | ರಥೇ—ರಥದಲ್ಲಿ | ಅ (ತಿಷ್ಠಂತಿ)—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನೋ ||

ಸ್ಥೂರಯೋಃ—ವಿಸ್ತೃತಗಳಾದ | ಗಭಸ್ತೋಃ—(ಯಾವನ) ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ | ರಶ್ಮಯೋಃ—ಅಶ್ವಗಳ ಕಡಿವಾಣಗಳು | ಆ (ಸಿಚ್ಯಂತೇ)—ಹಿಡಿಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆಯೋ | (ಮತ್ತು) ಅಶ್ವಾಸಃ — (ಯಾವನ) ಅಶ್ವಗಳು | ವೃಷಣಿಃ—ಶಕ್ತಿಯುತಗಳಾಗಿಯೂ | ಯುಜಾನಃ—ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವಾಗಿಯೂ ಆಗಿ | ಆಧ್ವನ್—ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ | ಆ (ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ)—ಅಕ್ರಮಿಸುವವೋ (ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಿರಿ).

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರಗಳಾದ ಧನಗಳು ತುಂಬಿವೆಯೋ, ರಥಸ್ಥನಾಗಿರುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನೋ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಯಾವನ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳ ಕಡಿವಾಣಗಳು ಹಿಡಿಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾವನ ಅಶ್ವಗಳು ಶಕ್ತಿಯುತಗಳಾಗಿಯೂ ರಥಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿಯೂ ಆಗಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅಕ್ರಮಿಸುವವೋ ಅಂತಹ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಿರಿ.

English Translation.

In whose hand (riches) good for man are accumulated, the chariot-mounted in a golden car; in whose arms the rays of light (are collected); whose vigorous horses, yoked (to his car, convey him) on the road (of the firmament).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶ್ರಿಯೇ ತೇ ಸಾದಾ ದುವ ಆ ಮಿಮಿಕ್ಷುರ್ಧೃಷ್ಣುರ್ವಜ್ರೀ ಶವಸಾ ದಕ್ಷಿಣಾ-
ವಾನಃ |

ವಸಾನೋ ಅತ್ಯಂ ಸುರಭಿಂ ದೃಶೇ ಕಂ ಸ್ವಗರ್ಣ ನೃತವಿಷಿರೋ ಬಭೂಥ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶ್ರಿಯೇ | ತೇ | ಸಾದಾ | ದುವಃ | ಆ | ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ | ಧೃಷ್ಣುಃ | ವಜ್ರೀ | ಶವಸಾ | ದಕ್ಷಿಣಾವಾನಃ |

ವಸಾನಃ | ಅತ್ಯಂ | ಸುರಭಿಂ | ದೃಶೇ | ಕಂ | ಸ್ವಃ | ಗ | ನೃತೋ ಇತಿ | ಇಷಿರಃ | ಬಭೂಥ || ೩ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಶ್ರಿಯ ಐಶ್ವರ್ಯಾರ್ಥಂ ತೇ ತ್ವದೀಯಯೋಃ ಸಾದಾ ಸಾದಯೋರ್ದೃವಃ ಪರಿಚರಣಮಾ ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ | ಆಸಿಂಚಂತಿ | ಸಮರ್ಪಯಂತಿ | ಭರದ್ವಾಜಃ ಸಮರ್ಪಯಂತಿ || ವೃತ್ಯಯೇನ ಬಹುವಚನಂ || ಯದ್ವಾ ತೇ ತವ ಸಾದಾ ಶ್ರಿಯೇ ಶ್ರಯಿತುಂ ಸೇವಿತುಂ ದುವಃ ಪರಿಚರಣಮಾಸಿಂಚಂತಿ | ಅನುತಿಷ್ಠಂತಿ | ಯಸ್ತ್ವಂ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಧೃಷ್ಣುಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಧರ್ಷಕೋ ವಜ್ರೀ ವಜ್ರವಾನಃ

ದಕ್ಷಿಣಾವಾನ್ | ದಕ್ಷಿಣಾ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಭೋಜ್ಯಾ ದಾತವ್ಯಂ ಧನಂ | ತದ್ವಾನ್ ಹೇ ನೃತೋ ನೇತರೀದ್ರ ಸ ತ್ವಂ
ಸುರಭಿಂ ಪ್ರಶಸ್ತಮುತ್ಕಂ ಸತತಗಮನಶೀಲಮಾತ್ಮೀಯಂ ರೂಪಂ ದೃಶೇ ಸರ್ವೇಷಾಂ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ
ವಸಾನ ಅಚ್ಛಾದಯನ್ ಸ್ವರ್ಣ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಇಷೀರೋ ಗಂತ್ರೇಷಣೀಯೋ ವಾ ಬಭೂಥ | ಛೇವಸಿ |
ಕಮಿತಿ ಪೂರಕಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಶ್ರಿಯೇ—ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪಾದಾ—ಪಾದಗಳಿಗೆ |
ದುಮಃ—ಪೂಜೆಯನ್ನು | ಆ ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ—(ಭರದ್ವಾಜನು) ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ | ನೃತೋ—ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ
ನೇತೃವಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶವಸಾ—ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ಧೃಷ್ಟುಃ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ | ವಜ್ರೀ—ವಜ್ರಧಾರಿಯೂ |
ದಕ್ಷಿಣಾವಾನ್—ದಾತವ್ಯವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನೀನು | ಸುರಭಿಂ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ | ಅತ್ಯಂ—
ಸರ್ವದಾ ಸಂಚರಿಸುವುದೂ ಆದ ರೂಪವನ್ನು | ದೃಶೇ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ವಸಾನಃ—ಧರಿಸಿ
ಕೊಂಡು | ಸ್ವರ್ಣ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ಇಷೀರಃ—ಭ್ರಮಣಾತ್ಮಕನಾಗಿ | ಬಭೂಥ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಭರದ್ವಾಜನು ಐಶ್ವರ್ಯಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ನೇತೃವಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ, ವಜ್ರಧಾರಿಯೂ, ದಾತವ್ಯವಾದ
ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನೀನು, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ, ಸರ್ವದಾ ಸಂಚರಿಸುವುದೂ ಆದ ರೂಪವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ
ಕಾಣಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಭ್ರಮಣಾತ್ಮಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

They offer adoration at your feet to acquire prosperity, for you are
the overthrower of enemies by (your) strength, the wielder of the thunder-
bolt, the bestower of donations ; leader (of rites), you are like the rolling
sun, wearing in the sight (of all) a graceful and ever-moving form.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಸೋಮ ಆಮಿಶ್ಲತಮಃ ಸುತೋ ಭೂದ್ಯಸ್ತಿಸ್ತಕ್ತಿಃ ಪಚ್ಯತೇ ಸಂತಿ ಧಾತಾಃ |

ಇಂದ್ರಂ ನರಃ ಸ್ತುವಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಕಾರಾ ಉಕ್ಥಾ ಶಂಸಂತೋ ದೇವಮಾ-
ತತಮಾಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಸೋಮಃ | ಅಮಿಶ್ಲತಮಃ | ಸುತಃ | ಭೂತ್ | ಯಸ್ಮಿನ್ | ಪಕ್ತಿಃ | ಪಚ್ಯತೇ | ಸಂತಿ | ಧಾನಾಃ |
ಇಂದ್ರಂ | ನರಃ | ಸ್ತುವಂತಃ | ಬ್ರಹ್ಮಕಾರಾಃ | ಉಕ್ಥಾ | ಶಂಸಂತಃ | ದೇವನಾತತಮಾಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಃ ಸೋಮೋ ವಹ್ಯತೇ ಸ ಸೋಮಃ ಸುತೋಽಭಿಷುತಃ ಸನ್ ಅಮಿಶ್ಲತಮ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ
ಮಿಶ್ರತಮೋ ಭೂತ್ | ಇಂದ್ರೇಣಾತ್ಯರ್ಥಂ ಸಂಗಚ್ಯತೇ | ಯಸ್ಮಿನ್ ಸೋಮೋಽಭಿಷುತೇ ಸತಿ ಪಕ್ತಿಃ
ಪಕ್ತವ್ಯಃ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಃ ಪಚ್ಯತೇ | ಭೃಷ್ಟಯವಾ ಧಾನಾಃ | ತಾಶ್ಚ ಸಂತಿ ಹವಿರರ್ಥಂ ಸಂಸ್ಕೃತಾ
ಭವಂತಿ | ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚ ಸೋಮೋಽಭಿಷುತೇ ನರೋ ನೇತಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮಕಾರಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನ್ನಸ್ಯ
ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಕರ್ತಾರ ಋತ್ವಿಜ ಇಂದ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತುವಂತ ಉಕ್ಥೋಕ್ಥಾನಿ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಚ ಶಂಸಂತ
ಉಚ್ಚಾರಯಂತೋ ದೇವನಾತತಮಾ ದೇವಾನತಿಶಯೇನೋಪಗತಾ ಭವಂತಿ ಸ ಸೋಮ ಇಂದ್ರೇಣ
ಸಂಮಿಶ್ರಿತೋಽಭಾದಿತ್ಯನ್ನಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಸ್ಮಿನ್—ಯಾವ ಸೋಮವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ಪಕ್ತಿಃ—ಪುರೋಡಾಶವು | ಪಚ್ಯತೇ—ಪಕ್ವ
ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ | ಧಾನಾಃ—ಯವಾದಿ ಧಾನ್ಯಗಳು | ಸಂತಿ—ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಾಗುವವೋ (ಮತ್ತು ಯಾವ
ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಾಗ) | ನರಃ—ನೇತೃಗಳೂ | ಬ್ರಹ್ಮಕಾರಾಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಆದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು |
ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಸ್ತುವಂತಃ—ಸ್ತುತಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ಉಕ್ಥಾ—ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು | ಶಂಸಂತಃ—
ಪಠಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ದೇವನಾತತಮಾಃ—ದೇವತೆಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವವರಾಗಿಯೂ ಆಗುವರೋ |
ಸಃ ಸೋಮಃ—ಅದೇ ಸೋಮರಸವು | ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು | ಅಮಿಶ್ಲತಮಃ ಭೂತ್—ಇಂದ್ರನನ್ನು
ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಅಹುತ್ಯರ್ಪಣೆಗಾಗಿ ಪುರೋಡಾಶವು ಪಕ್ವಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ
ಯವಾದಿ ಧಾನ್ಯಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಾಗುವವೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಾಗ ನೇತೃಗಳೂ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ
ಆದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರಾಗಿಯೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವವರಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳ
ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವವರಾಗಿಯೂ ಆಗುವರೋ, ಅದೇ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೇರಿ
ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

English Translation.

That libation is most perfectly mixed when, upon its being effused,
the cakes are baked, and the barley is fried, and the priests, glorifying

Indra, offering the (sacrificial) food, and reciting holy prayers, are approaching most nigh to the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ತೇ ಅಂತಃ ಶವಸೋ ಧಾಯ್ಯಸ್ಯ ವಿ ತು ಬಾಬಧೇ ರೋದಸೀ ಮಹಿತ್ವಾ |
ಆ ತಾ ಸೂರಿಃ ಪೃಣತಿ ತೂತುಜಾನೋ ಯೂಥೇವಾಪ್ಸು ಸಮಿಜಮಾನ
ಊತೀ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ತೇ | ಅಂತಃ | ಶವಸಃ | ಧಾಯಿ | ಅಸ್ಯ | ವಿ | ತು | ಬಾಬಧೇ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಮಹಿತ್ವಾ |
ಆ | ತಾ | ಸೂರಿಃ | ಪೃಣತಿ | ತೂತುಜಾನಃ | ಯೂಥಾವ | ಅಪ್ಸು | ಸಮಿಜಮಾನಃ |
ಊತೀ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವಸೋಕ್ತಗುಣಸ್ಯ ಶವಸೋ ಬಲಸ್ಯಾಂತೋಽವಸಾನಂ ನ ಧಾಯಿ | ಆತ್ರ ಕೇವಲೋಽಸಿ ದಧಾತಿರವಪೂರ್ವಾರ್ಥೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ | ನಾನಾಧಾಯಿ | ಅಸ್ಮಾಭಿರ್ನಾಜ್ಞಾಯಾತ್ಮರ್ಥಃ | ಯದ್ಬಲಂ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಮಹಿತ್ವಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ತು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ವಿ ಬಾಬಧೇ | ಯಸ್ಮಾದ್ಬಲಾ-
ದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಬಿಭೀತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾ ತದ್ಬಲಂ ಸೂರಿಃ ಸ್ತೋತಾ ತೂತುಜಾನಸ್ತುರಿತಃ ಸನ್ ಊತೀ ಊತ್ಯಾ ತರ್ಪಕೇಣ ಹವಿಷಾ ಸಮಿಜಮಾನಃ ಸಮ್ಯಗ್ಯಜನ್ ಆ ಪೃಣತಿ | ಆಪೂರಯತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಯೂಥೇವಾಪ್ಸು ದಕೇಷು ಗವಾಂ ಯೂಥಾನೀವ ಯಥಾ ಗೋಪಾಲೋಽಪಃ ಪಾಯ-
ಯನ್ನದ್ಭಿಸ್ತರ್ಪಯತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಶೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅಸ್ಯ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಶವಸಃ—ಶಕ್ತಿಯ | ಅಂತಃ—ಒಳದಲ್ಲಿ |
ನ ಧಾಯಿ—ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ಮಹಿತ್ವಾ—ನಿನ್ನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ |
ತು—ಒಡನೆಯೇ | ವಿ ಬಾಬಧೇ—ಭೀತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ | ತಾ—ನಿನ್ನ ಅದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ಸೂರಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರವು
ತೂತುಜಾನಃ—ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ | ಅಪ್ಸು—ಉದಕಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ | ಯೂಥೇವ — ಗೋವುಗಳ
ಹಿಂಡುಗಳನ್ನು ಉದಕಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವಂತೆ | ಊತೀ—ತೃಪ್ತಿ ಕರವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಸಮಿಜ-
ಮಾನಃ—ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾ | ಆ ಪೃಣಾತಿ—ನಿನ್ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ |

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯ ಅವಧಿಯನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯಲಾರರು. ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ ಸಹ ನಿನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಭೀತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಗೋಪಾಲಕನು ಉದಕಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳ ಹಿಂಡುಗಳನ್ನು ಉದಕಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವಂತೆ, ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವು ತೃಪ್ತಿಕಾರಕವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

No limit of your strength has been assigned; heaven and earth are intimidated by its greatness: the pious worshipper, hastening (to sacrifice), and earnestly performing worship, gratifies you with the offering, as (the cowkeeper satisfies) the herds with water.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಏ॒ವೇ॒ದಿಂ॒ದ್ರಃ॑ ಸು॒ಹವ॑ ಋ॒ಷ್ಣೋ॑ ಅ॒ಸ್ತುತೀ॑ ಅ॒ನೂತೀ॑ ಹಿ॒ರಿಶಿ॒ಪ್ರಃ॑ ಸ॒ತ್ವಾ ॥

ಏ॒ವಾ ಹಿ॑ ಜಾ॒ತೋ॑ ಅ॒ಸಮಾ॑ತ್ಯೋ॒ಜಾಃ ಪು॒ರೂ ಚ॑ ವೃ॒ತ್ರಾ ಹ॑ನ॒ತಿ ನಿ॑

ದ॒ಸ್ಯೂನ್ ॥ ೬ ॥

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಏ॒ವ | ಇತ್ | ಇಂ॒ದ್ರಃ | ಸು॒ಹವಃ | ಋ॒ಷ್ಞಃ | ಅ॒ಸ್ತು | ಊ॒ತೀ | ಅ॒ನೂತೀ | ಹ॒ರಿಶಿ॒ಪ್ರಃ | ಸ॒ತ್ವಾ |

ಏ॒ವ | ಹಿ | ಜಾ॒ತಃ | ಅ॒ಸಮಾ॑ತ್ಯೋ॒ಜಾಃ | ಪು॒ರು | ಚ | ವೃ॒ತ್ರಾ | ಹ॑ನ॒ತಿ | ನಿ | ದ॒ಸ್ಯೂನ್ ॥ ೬ ॥

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಏವೈವಮುಕ್ತೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಋಷ್ಣೋ ಮಹಾನಿಂದ್ರಃ ಸುಹವೋಸ್ತು ಸುಖೇನಾಹ್ವತವ್ಯೋ ಭವತು | ಇದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಹಿರಿಶಿಪ್ರಃ | ಶಿಪ್ರೇ ಹನೂ ನಾಸಿಕೇ ವಾ | ಹರಿತವರ್ಣೇ ಶಿಪ್ರೇ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶ ಇಂದ್ರ ಊತೀ ಊತ್ಯಾಗಮನೇನಾನೂತೀ ಅನೂತ್ಯಾಗಮನೇನ ವಾ : ಸತ್ವಾಗಮಯಿತಾ ಭವತಿ ಧನಾನಾಂ | ಸ್ವಯಮಾಗತೋನಾಗತೋಪಿ ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯೋ ಧನಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಏವಾ ಹ್ಯೇವಂ ಹಿ ಜಾತಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಯಮಿಂದ್ರೋನಸಮಾತ್ಯೋಜಾ ಅಸಮಾತ್ಯಸಮಾನಮನುಷಮಮುತ್ಯೃಷ್ಟತರನೋಜೋ ಬಲಂ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶಃ ಸನ್ ಪುರು ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ಚ ವೃತ್ರಾ ವೃತ್ರಾಣ್ಯಾವರಕಾಣಿ ರಕ್ಷಪ್ರಭೃತೀನಿ ಹನತಿ | ಹಿನಸ್ತು | ತಥಾ ದಸ್ಯೂನುಪಪ್ತಪಯಿತ್ಯನ್ ಶತ್ರುಂಶ್ಚ ನಿ ಹಂತು ॥

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಏವ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಋಷ್ಯಃ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸುಹವಃ—
ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಸುಮುಖನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಿರಲಿ | ಹಿರಿಶಿಪ್ರಃ—ನೀಲವರ್ಣದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನು |
ಊತೀ—ತನ್ನ ಆಗಮನದಿಂದಾಗಲಿ | ಅನೂತೀ—ಆಗಮನವಿಲ್ಲದೆಯಾಗಲಿ | ಸತ್ವಾ—ಧನದಾತೃವಾಗಲಿ |
ಏನಾ ಹಿ—ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಜಾತಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಅಸಮಾತ್ಯೋಜಾಃ—ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ
ಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಪುರು—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ವೃತ್ತಾ—ಅಸುರರನ್ನು | ಹನತಿ—ನಾಶಪಡಿಸಲಿ | ದಸ್ಯೂನ್—
ಹಿಂಸಕರರನ್ನಾ | ನಿ (ಹಂತು)—ನಾಶಪಡಿಸಲಿ |

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಸುಮುಖನಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಿ. ನೀಲವರ್ಣದ
ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಆಗಮನದಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಆಗಮನವಿಲ್ಲದೆಯಾಗಲಿ ನಮಗೆ ಧನದಾತೃವಾಗಲಿ. ಇದೇ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅತ್ಯಧಿಕಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಅಸುರರನ್ನು
ನಾಶಪಡಿಸಲಿ.

English Translation.

Thus may the mighty Indra be successfully invoked; he, the azure-
chinned, the giver of wealth, whether by coming or not coming (to the
sacrifice); and may he who is of unequalled strength destroy, as soon as
manifested, many opposing (evil spirits) and (hostile) Dasyus.

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಭೂಯ ಇದಿತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ |
ಭೂಯಃ ಪಂಚೇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇಽಜ್ಞಾವಾಕಶಸ್ತ್ರ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ
ಶಂಸನೀಯಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉದಿನ್ವಿಸ್ಯ ರಿಚ್ಯತೇ ಭೂಯ ಇತ್ | ಅ. ೫-೧೬ | ಇತಿ || ಮಹಾ-
ವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂಕ್ರಿತಂ | ಭೂಯ ಇದ್ವಾವೃಥೇ
ನೀರ್ಯಾಯ ನೈಜಾಮು ತ್ವಾ | ಐ. ಅ. ೫-೧-೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಭೂಯ ಇತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್
ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಭೂಯಃ ಪಂಚ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ

ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾವಾಕನೆಂಬ ಋಷಿಜನು ಪರಿಸರೇಕಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಉದಿನ್ವೈಸ್ಯ ರಿಚ್ಯತೇ ಭೂಯ ಇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೫-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ಭೂಯ ಇದ್ವಾವೃಥೇ ವೀರ್ಯಾಯ ನೈಷಾಮು ತ್ವಾ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ ಆ. ೫-೧-೬) ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೦

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಭೂಯ ಇದ್ವಾವೃಥೇ ವೀರ್ಯಾಯ ಏಕೋ ಅಜುರ್ಯೋ ದಯತೇ
ವಸೂನಿ |

ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ ದಿವ ಇಂದ್ರಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅರ್ಧಮಿದಸ್ಯ ಪ್ರತಿ ರೋದಸೀ ಉಭೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಭೂಯಃ | ಇತ್ | ವೃಥೇ | ವೀರ್ಯಾಯ | ಏಕಃ | ಅಜುರ್ಯಃ | ದಯತೇ | ವಸೂನಿ |

ಪ್ರ | ರಿರಿಚೇ | ದಿವಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾ | ಅರ್ಧಂ | ಇತ್ | ಅಸ್ಯ | ಪ್ರತಿ | ರೋದಸೀ ಇತಿ |
ಉಭೇ ಇತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಯಮಿಂದ್ರೋ ಭೂಯ ಇದ್ವಾಹುತರಮೇವ ವಾವೃಥೇ | ಪ್ರವೃದ್ವೋಽಭೂತ್ | ಕಿಮರ್ಥಂ |
ವೀರ್ಯಾಯ ವೀರಕರ್ಮಾಣಿ ವೃತ್ತವಧಾದೀನಿ ಕರ್ತುಂ | ಏಕೋ ಮುಖ್ಯೋಽಜುರ್ಯೋ ಜರಯಿ-
ತುಮಶಕ್ಯಃ ಸ ಚೇಂದ್ರೋ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ದಯತೇ | ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯೋ ದದಾತಿ | ತಥಾ ದಿವೋ
ದ್ಯುಲೋಕಾತ್ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಭೂಮೇಶ್ವಾಯಮಿಂದ್ರಃ ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ | ಅತಿರಿಚ್ಯತೇ | ಕಿಂಚಾಸ್ಯೇಂದ್ರ-

ಸೋಭೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವರ್ಧಮಿದರ್ಧಮೇವ ಪ್ರತಿ | ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯಾರ್ಥೋ ಭಾಗೋ
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋಃ ಪ್ರತಿನಿಧಿರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಇಂದ್ರನು | ಭೂಯ ಇತ್—ಪುನಃ ಪುನಃ | ವೀರ್ಯಯೇ—ತನ್ನ ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ನೆರವೇರಿಸಲು | ವಾವೃಧೇ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ | ಏಕಃ—ಮುಖ್ಯನೂ | ಅಜುರೈಃ—ಜರಾರಹಿತನೂ
ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ದಯತೇ—ದಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ದಿವಃ—
ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಭೂಮಿಗಿಂತಲೂ | ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ—ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ | ಉಭೇ
ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡೂ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಅರ್ಧಮಿತ್ ಪ್ರತಿ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ
ಅರ್ಧಭಾಗದಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಪುನಃ ಪುನಃ ತನ್ನ ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಮುಖ್ಯನೂ
ಜರಾರಹಿತನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಧನಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ದ್ಯುಲೋಕ ಮತ್ತು ಭೂಲೋಕಗಳನ್ನೂ
ಮೀರಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ. ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡೂ ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗದಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಿದೆ.

English Translation.

Again has Indra increased (in strength) for (the display of) heroism :
he, the chief (of all), the undecayable, bestows riches (on his votaries);
Indra surpasses heaven and earth : a mere portion of him is equal to both
earth and heaven.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ಅಥಾ ಮನ್ಯೇ ಬೃಹದಸುರ್ಯಮಸ್ಯ ಯಾನಿ ದಾಧಾರ ನಕಿರಾ ಮಿನಾತಿ |
ದಿವೇದಿವೇ ಸೂರ್ಯೋ ದರ್ಶತೋ ಭೂದ್ವಿ ಸದ್ಮಾನ್ಯವಿಯಾ ಸುಕ್ರತು-
ರ್ಧಾತ್ || ೨ ||

|| ಸಮಾಸಃ ||

ಅಥ | ಮನ್ಯೇ | ಬೃಹತ್ | ಅಸುರ್ಯಂ | ಅಸ್ಯ | ಯಾನಿ | ದಾಧಾರ | ನಕಿಃ | ಆ | ಮಿನಾತಿ |
ದಿವೇದಿವೇ | ಸೂರ್ಯಃ | ದರ್ಶತಃ | ಭೂತ್ | ವಿ | ಸದ್ಮಾನಿ | ಉರ್ವಿಯಾ | ಸುಕ್ರತುಃ | ಧಾತ್ ||೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧಾಧುನಾಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಬೃಹನ್ನಹದಸುರ್ಯಮಸುರಹನನಕುಶಲಂ ಬಲಂ ಮನ್ಯೇ | ಸ್ತಾಮಿ ||
ಮನ್ಯತಿಃ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮಾ || ಸ ಚೇಂದ್ರೋ ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ದಾಧಾರ ಧಾರಯತಿ ತಾನಿ ನಕಿರಾ
ಮಿನಾತಿ | ನ ಕಶ್ಚಿದಪಿ ಹಿನಸ್ತಿ | ಕಾನಿ ಪುನಸ್ತಾನಿ | ಉಚ್ಯತೇ | ದಿವೇ ದಿವೇ ಪ್ರತಿದಿನಂ
ವೃತ್ರೇಣಾವೃತಃ ಸೂರ್ಯೋ ದರ್ಶತೋ ದರ್ಶನೀಯೋ ಭೂತ್ | ಭವತಿ | ಅವರಕಸ್ಯಾಸುರಸ್ಯ ವಧೇನ
ಸೂರ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾನಿತ್ಯೇಕಂ ಕರ್ಮ | ಸುಕ್ರತುಃ ಶೋಭನಕರ್ಮಾ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸದ್ಮಾನಿ
ಭುವನಾನ್ಯುರ್ವಿಯೋರೂಣಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾನಿ ವಿ ಧಾತ್ | ವೃಧಾತ್ | ಅಕಾರ್ಷೀತ್ | ಇದಮಪರಂ
ಕರ್ಮ | ಏತದಾದೀನಿ ಬಹೂನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕೃತವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಧ—ಈಗ | ಅಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನ | ಬೃಹತ್—ಮಹತ್ತಾದ | ಅಸುರೈಃ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ
ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ಮನ್ಯೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | (ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) | ಯಾನಿ—ಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು |
ದಾಧಾರ—ಧರಿಸಿರುವನೋ (ಅವುಗಳನ್ನು) | ನಕಿಃ—ಯಾರೂ ಕೂಡ | ಅ ಮಿನಾತಿ—ಹಿಂಸಿಸಲಾರರು |
ದಿವೇದಿವೇ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ಸೂರ್ಯಃ—ಸೂರ್ಯನು | ದರ್ಶತಃ ಭೂತ್—(ಇಂದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ)
ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ | ಸುಕ್ರತುಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಸದ್ಮಾನಿ—ಸಕಲ
ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ಉರ್ವಿಯಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾದವನ್ನಾಗಿ | ವಿ ಧಾತ್—ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನ ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕವೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಈಗ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಂದ್ರನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ಯಾರೂ ಹಿಂಸಿಸಲಾರರು. ಈ ಇಂದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗು
ತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವಿಸ್ತೃತವಾದವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

I now glorify his vast and Asura-destroying (vigour) : those exploits that he has determined (to achieve) no one can resist : (by him) the sun was made daily visible ; and he, the doer of great deeds, spread out the spacious regions (of the universe).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ ||

ಅದ್ಯಾ ಚಿನ್ನಾ ಚಿತ್ತದಪೋ ನದೀನಾಂ ಯದಾಭ್ಯೋ ಅರದೋ ಗಾತು-
ಮಿಂದ್ರ |

ನಿ ಸರ್ವತಾ ಅದ್ವ ಸದೋ ನ ಸೇದ್ವ ಸ್ವಯಾ ದೃಷ್ಟಾನಿ ಸುಕ್ರತೋ ರಜಾಂಸಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅದ್ಯ | ಚಿತ್ | ನು | ಚಿತ್ | ತತ್ | ಅಪಃ | ನದೀನಾಂ | ಯತ್ | ಅಭ್ಯಃ | ಅರದಃ | ಗಾತುಂ |
ಇಂದ್ರ |

ನಿ | ಪರ್ವತಾಃ | ಅದ್ವೈತದಃ | ನ | ಸೇದುಃ | ತ್ವಯಾ | ದೃಷ್ಟಾನಿ | ಸುಕ್ರತೋ ಇತಿ ಸುಕ್ರತೋ |
ರಜಾಂಸಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅದ್ಯ ಚಿದದ್ಯಾಹಿ ನೂ ಚಿತ್ಪುರಾಹಿ ತವ ನದೀನಾಂ ಸಂಬಂಧಿಕಂ ತದಪಃ ಕರ್ಮ
ವರ್ತತೇ | ಅಭ್ಯೋ ನದೀಭ್ಯೋ ಗಾತುಂ ಮಾರ್ಗಮರದಃ ಪ್ರವಹನಾರ್ಥಂ ವ್ಯಲಿಖ ಇತಿ ಯತ್ಕರ್ಮ
ತತ್ಪರ್ವದಾನುಪಕ್ಷೇಪಂ ಸದ್ವರ್ತತೆ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಹಿ ಚ ತ್ವದಾಜ್ಞಯಾ ಪರ್ವತಾ ಗಿರಯೋ ನಿ
ಷೇದುಃ | ನಿಷಣ್ಣಾಃ | ಉತ್ಪತ್ತೇನಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಕ್ವಚಿದೇವ ಸ್ಥಾನೇ ನೈಶ್ಚಲ್ಯೇನೋಪವಿಷ್ಯಾ ಬಭೂವುಃ |
ಅದ್ವೈತದೋ ನ | ಅದ್ವೈತದನೀಯಮನ್ನಂ | ತದರ್ಥಂ ಸೀದಂತಃ ಪುರುಷಾ ಇವ | ಯಥಾ ತೇ
ಭೋಜನಾರ್ಥಂ ನೈಶ್ಚಲ್ಯೇನಾಸತೇ ತಥೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ಸುಕ್ರತೋ ಶೋಭನಕರ್ಮ-
ನ್ನಿಂದ್ರ ತ್ವಯಾ ರಜಾಂಸಿ ಸರ್ವೇ ಲೋಕಾ ದೃಷ್ಟಾನಿ ದೃಂಹಿತಾನಿ ಸ್ಥಿರೀಕೃತಾ ಆಸನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಭ್ಯಃ—ನದಿಗಳಿಗೆ | ಗಾತುಂ—ಪ್ರವಹಿಸಲು | ಅರದಃ—
ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದೆಯೆಂಬ | ಯತ್—ಯಾವ ಕರ್ಮವುಂಟೋ ಅಂತಹ | ನದೀನಾಂ—ನದಿಗಳಿಗೆ
ಸಂಬಂಧಿಸಿದ | ತದಪಃ—ಅ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳು | ಅದ್ಯಾ ಚಿತ್—ಈಗಿರುವಂತೆಯೇ | ನೂ ಚಿತ್—
ಹಿಂದೆಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತು | ಅದ್ವೈತದೋ ನ—ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಜಿಸಲು ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಾನವರಂತೆ |
ಪರ್ವತಾಃ—ಪರ್ವತಗಳು | ನಿ ಷೇದುಃ—ಅಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ | ಸುಕ್ರತೋ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮ
ಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದಲೇ | ರಜಾಂಸಿ—ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವೂ | ದೃಷ್ಟಾನಿ—ಸ್ಥಿರವಾಗಿ
ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವಹಿಸಲು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದೆಯೆಂಬ ಯಾವ ಕರ್ಮವುಂಟೋ
ಅಂತಹ ನದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಆ ಕರ್ಮಗಳು ಈಗಿರುವಂತೆಯೇ ಹಿಂದೆಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತು.
ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಜಿಸಲು ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಾನವರಂತೆ ಪರ್ವತಗಳು ಅಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ
ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

English Translation.

At present, verily as of old, that act, (the liberation) of the rivers, is
effective; whereby you have directed them on their course: the mountains

have settled (at your command) like (men) seated at their meals: doer of great deeds, by you, have the worlds been rendered stationary.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ನೂ ಚಿತ್— ನೂ ಚಿತ್ ಎಂಬ ನಿಪಾತವು ಹೊಸದು ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನದು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಯಾಸ್ಕರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

ನೂ ಚಿದಿತಿ ನಿಪಾತಃ ಪುರಾಣನವಯೋರ್ನೂ ಚೇತಿ ಚ | ಅದ್ಯಾಚಿನ್ನ ಚಿತ್ತದಪೋ ನದೀನಾಂ |
ಅದ್ಯ ಚ ಪುರಾ ಚ ತದೇವ ಕರ್ಮ ನದೀನಾಂ | ನೂ ಚ ಪುರಾ ಚ ಸದನಂ ರಯಿಣಾಂ
ರಯಿರಿತಿ ಧನನಾಮ ರಾತೇರ್ಧಾನಕರ್ಮಣಃ ||

(ನಿ. ೪-೧೭)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಎಂದರೆ—ನೂಚಿತ್ ಎಂಬ ನಿಪಾತಕ್ಕೆ ಹೊಸದು ಮತ್ತು ಹಳೆಯದು ಎಂಬ ಛಂದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅದ್ಯಾಚಿನ್ನ ಚಿತ್ತದಪೋ ನದೀನಾಂ (ಋ.ಸಂ. ೬-೨೦-೩) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ನದಿಯ ಕರ್ಮವು ಎಂದರೆ, ಪ್ರವಹಿಸುವ ಕರ್ಮವು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಲೂ ಒಂದೇವಿಧವಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ, ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ನದಿಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಈಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಮತ್ತು ನೂ ಚ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ಇವೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ—

ನೂ ಚ ಪುರಾ ಚ ಸದನಂ ರಯಿಣಾಂ ಜಾತಸ್ಯ ಚ ಜಾಯಮಾನಸ್ಯ ಚ ಕ್ಷಾಮಂ |
ಸತತ್ ಗೋಸಾ ಭವತತ್ ಭೂರೇರ್ಧೇವಾ ಅಗ್ನಿಂ ಧಾರಯನ್ ದ್ರವಿಣೋದಾಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೯೬-೭)

ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪಾದದಲ್ಲಿ ನೂ ಚ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ದ್ರವಿಣೋದನಾಮಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ(ಹಿಂದೆಯೂ) ಈಗಲೂ ಧನಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥನನಾಗಿರುವೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸತ್ಯಮಿತ್ತನ್ನ ತ್ವಾವಾ^೨ ಅನ್ಯೋ^೧ ಅಸ್ತೀಂದ್ರ^೩ ದೇವೋ ನ ಮತ್ಯೋ^೪
ಜ್ಯಾಯಾನ್^೫ |
ಅಹನ್ನ^೬ ಹಿಂ ಪರಿಶಯಾನ^೭ ನುಣೋ^೮ ವಾಸ್ಯಜೋ^೯ ಅಪೋ^{೧೦} ಅಚ್ಛಾ^{೧೧} ಸಮುದ್ರಂ^{೧೨} ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸತ್ಯಂ | ಇತ್ | ತತ್ | ನ | ತ್ವಾವಾನ್ | ಅನ್ಯಃ | ಅಸ್ತಿ | ಇಂದ್ರ | ದೇವಃ | ನ | ಮರ್ತ್ಯಃ |
ಜ್ಯಾಯಾನ್ |

ಅಹನ್ | ಅಹಿಂ | ಪರಿಶಯಾನಂ | ಅರ್ಣಃ | ಅವ | ಅಸೃಜಃ | ಅಪಃ | ಅಚ್ಛ | ಸಮುದ್ರಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಂ ತತ್ಸತ್ಯಮಿತ್ಯನ್ಯಮೇವ ನಾನ್ಯತಂ | ತ್ವಾವಾನ್ ತ್ವತ್ಸದೃಶೋನ್ಯೋ ದೇವೋನಾಸ್ತಿ | ತ್ವತ್ಸದೃಶೋನ್ಯೋ ಮರ್ತ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೋನಿ ನೈವ ವಿದ್ಯತೇ | ಜ್ಯಾಯಾನಧಿ-
ಕೋನಿ ದೇವೋ ಮನುಷ್ಯೋ ವಾ ನ ಖಲ್ವಸ್ತಿ | ಇತಿ ಯದ್ಗೀಯತೇ ತತ್ಸತ್ಯಮೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ |
ಅಪಿ ಚ ತ್ವಮರ್ಣ ಉದಕಂ ಪರಿಶಯಾನಂ ಪರಿವೃತ್ಯ ಶಯಾನಮಹಿಂ ಮೇಘಮಹನ್ | ಅವಧೀಃ |
ಹತ್ವಾ ಚ ಸಮುದ್ರಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಜಲಧಿಂ ವಾಚ್ಛಾಭಿಮುಖ್ಯೇನಾಪ ಉದಕಾನ್ಯವಾಸೃಜಃ | ಅವಾಜ್ಞು-
ಖತಯಾ ವಿಸೃಷ್ಟವಾನಸೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾವಾನ್—ನಿನಗೆ ಸಮಾನನಾದ | ಅನ್ಯಃ—ಬೇರೆ | ದೇವಃ—
ದೇವನು | ನ ಅಸ್ತಿ—ಇಲ್ಲವು | ಮರ್ತ್ಯಃ—ಮಾನವನೂ | ನ—ಇಲ್ಲವು | ಜ್ಯಾಯಾನ್—ನಿನಗೆ ಅಧಿಕ
ನಾದ ದೇವನಾರೂ ಇಲ್ಲವು ಎಂಬ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವ್ಯವಹಾರವು | ಸತ್ಯಮಿತ್—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆ |
ಅರ್ಣಃ—ಉದಕವನ್ನು | ಪರಿಶಯಾನಂ—ಸುತ್ತುವರೆದು ಬಿದ್ದಿದ್ದ | ಅಹಿಂ—ಅಸುರನನ್ನು | ಅಹನ್—
ಕೊಂದಿರುವೆ | ಸಮುದ್ರಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥವಾದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಅಚ್ಛ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ |
ಅವಾಸೃಜಃ—ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವನೇ, ನಿನಗೆ ಅಧಿಕನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಮಾನನಾಗಲಿ ಇರತಕ್ಕ ದೇವನೂ ಇಲ್ಲ
ಮಾನವನೂ ಇಲ್ಲ, ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಉದಕವನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ವೃತ್ತನೆಂಬ
ಅಸುರನನ್ನು ನೀನು ಕೊಂದಿರುವೆ, ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

English Translation

Verily it is the truth, Indra, that there is no other such as you, no
god nor mortal is (your) superior: you have slain Ahi obstructing the
waters, you have set them free (to flow) to the ocean.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂನುಪೋ ವಿ ದುರೋ ವಿಷೋಚೀರಿಂದ್ರ ದೃಷ್ಟಮರುಜಃ ಪರ್ವತಸ್ಯ |
 ರಾಜಾಭವೋ ಜಗತ್ಪರ್ಷಣೀನಾಂ ಸಾಕಂ ಸೂರ್ಯಂ ಜನಯನ್ದ್ಯಾಮು
 ಷಾಸಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಪಃ | ವಿ | ದುರಃ | ವಿಷೋಚೀಃ | ಇಂದ್ರ | ದೃಷ್ಟಂ | ಅರುಜಃ | ಪರ್ವತಸ್ಯ |
 ರಾಜಾ | ಅಭವಃ | ಜಗತಃ | ಪರ್ಷಣೀನಾಂ | ಸಾಕಂ | ಸೂರ್ಯಂ | ಜನಯನ್ | ದ್ಯಾಂ | ಉಷಸಂ ||

|| ಸಾಯಂಜಾಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ದುರೋ ವೃತ್ತೇಣಾವೃತಾ ಅಪೋ ವಿಷೋಚೀರ್ವಿಧಮಂಚಂತೋ ಯಥಾ
 ಪರ್ವತಃ ಪ್ರಸೃತಾ ಭವಂತಿ ತಥಾ ವ್ಯಸೃಜಃ | ಯತಸ್ತ್ವಂ ಪರ್ವತಸ್ಯ ಪರ್ವತೋ ಮೇಘಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಂ
 ದೃಢಮಪಾಂ ಬಂಧಕಪ್ರದೇಶಮರುಜಃ ಅಭಾಂಪೀ | ಅಸಿ ಚ ತ್ವಂ ಜಗತಃ ಸಂಬಂಧಿನೀನಾಂ
 ಚರ್ಷಣೀನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ರಾಜಾಭವಃ | ಅಧಿಪತಿರ್ಭವಸಿ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ಸೂರ್ಯಂ ದ್ಯಾಂ
 ದ್ಯುಲೋಕಮುಷಸಂ ಚ ತಮಸಾ ಪ್ರಾವೃತಮೇತತ್ತಿತಯಂ ಸಾಕಂ ಯುಗಪದೇವ ಜನಯನ್
 ಪ್ರಾಮುರ್ಭಾವಯನ್ | ಪ್ರಕಾಶಯನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ದುರಃ—ವೃತ್ತಿನಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದ್ದ | ಅಪಃ—
 ಉದಕಗಳನ್ನು | ವಿಷೋಚೀಃ—ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ | ವಿ (ಅಸೃಜಃ)—ಬಿಡಿಸಿದೆ | ಪರ್ವತಸ್ಯ—
 ಮೇಘದ | ದೃಷ್ಟಂ—ದೃಢವಾದ ಬಂಧಕಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು | ಅರುಜಃ—ಸೀಳಿದೆ | ಜಗತಃ—ಜಗತ್ತಿನ |
 ಚರ್ಷಣೀನಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ | ರಾಜಾ—ಪ್ರಭುವಾಗಿ | ಅಭವಃ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯ
 ನನ್ನ | ದ್ಯಾಂ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನ | ಉಷಸಂ—ಉಷಸ್ಸನ್ನ | ಸಾಕಂ—ಒಟ್ಟಿಗೆ | ಜನಯನ್—
 ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾ (ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದೀಯೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ವೃತ್ತಿನಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದ್ದ ಉದಕಗಳನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ
 ಬಿಡಿಸಿದೆ. ಮೇಘದ ದೃಢವಾದ ಬಂಧಕಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೀಳಿದೆ. ಸೂರ್ಯನನ್ನ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನ ಉಷಸ್ಸನ್ನ
 ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾ ನೀನು ಜಗತ್ತುಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You have set the obstructed waters free to flow in all directions : you have fractured the solid (barrier) of the cloud ; you are lord over the people of the world, making manifest together the sun, the sky, and the dawn.

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಭೂರೇಕ ಇತಿ ಪಂಚರ್ಚಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯ ಸುಹೋತ್ರಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ | ಉಪಾಂತ್ಯ ಶಕ್ವರೀ ಶಿಷ್ಟಾಶ್ವತಸ್ತಪ್ತಿಷ್ಪುಭಃ | ಇಂದ್ರೋ ದೇವತಾ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಅಭೂರೇಕಃ ಸುಹೋತ್ರಸ್ತು ಚತುರ್ಥೀ ಶಕ್ವರೀತಿ || ಮಹಾವ್ರತಸ್ಯ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಇದಮಾದೀನ್ಯಷ್ಟ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಶಂಸನೀಯಾನಿ | ತಥಾ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕಂ | ಅಭೂರೇಕೋ ರಯಿಪತೇ ರಯಿಾಣಾಮಿತ್ಯಷ್ಟಾ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ಐ. ಅ. ೫-೨-೨ | ಇತಿ || ಪೃಷ್ಠ್ಯಸ್ಯ ಪೃಷ್ಠೇಽಹನಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ ನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಏಂದ್ರ ಯಾಹ್ಯುಪ ನಃ ಪ್ರ ಘಾ ನ್ವಸ್ಯಾಭೂರೇಕ ಇತಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಂ | ಅ. ೬-೧ | ಇತಿ || ವಿಶ್ವಜಿತಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇಽಚ್ಛಾವಾಕಶಸ್ತೇ ಸಾಮಸೂಕ್ತಾಖ್ಯಮೇತಚ್ಛಂಸನೀಯಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಅಭೂರೇಕೋ ರಯಿಪತೇ ರಯಿಾಣಾಮಿತಿ ಸಾಮಸೂಕ್ತಾನಿ | ಅ. ೬-೨ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಭೂರೇಕಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದ ಸುಹೋತ್ರನೆಂಬುವನು ಋಷಿಮು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ; ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ಕು ಎಂದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕು ಶಕ್ವರೀ ಭಂದಸ್ತವು. ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಭೂರೇಕಃ ಸುಹೋತ್ರಸ್ತು ಚತುರ್ಥೀ ಶಕ್ವರೀ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಪ್ತ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಎಂಟು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ಅಭೂರೇಕೋ ರಯಿಪತೇ ರಯಿಾಣಾಮಿತ್ಯಷ್ಟಾ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಪೃಷ್ಠ್ಯಯಾಗದ ಆರನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಪ್ತಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿದ್ಧಾನೀಯವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಏಂದ್ರ ಯಾ ಹ್ಯುಪ ನಃ ಪ್ರ ಘಾ ನ್ವಸ್ಯಾಭೂರೇಕ ಇತಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವಿಶ್ವಜಿತಿಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾವಾಕನೆಂಬ ಮುಕ್ತಿಯವನು ಪಠಿಸುವ ಶಪ್ತಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಸಾಮಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅಭೂರೇಕೋ ರಯಿಪತೇ ರಯಿಾಣಾಮಿತಿ ಸಾಮಸೂಕ್ತಾನಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೧

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಚೈ—೫ ||

|| ಋಷಿ—ಸುಹೋತ್ರಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಛಂದಃ—೧, ೩, ೫. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೪. ಶಕ್ವರಿ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭೂರೇಕೋ ರಯಿಪತೇ ರಯಾಣಾಮಾ ಹಸ್ತಯೋರಧಿಥಾ ಇಂದ್ರ
ಕೃಷ್ಣೀಃ |

ವಿ ತೋಕೇ ಅಪ್ಸು ತನಯೇ ಚ ಸೂರೇವೋಚಂತ ಚರ್ಷಣಯೋ
ವಿನಾಚಃ || ೧ ||

|| ಸದಸಾಠಃ ||

ಅಭೂಃ | ಏಕಃ | ರಯಿಪತೇ | ರಯಾಣಾಂ | ಅ | ಹಸ್ತಯೋಃ | ಅಧಿಥಾಃ | ಇಂದ್ರ | ಕೃಷ್ಣೀಃ |

ವಿ | ತೋಕೇ | ಅಪ್ಸು | ತನಯೇ | ಚ | ಸೂರೇ | ಅವೋಚಂತ | ಚರ್ಷಣಯಃ | ವಿನಾಚಃ ||೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ರಯಿಪತೇ ಧನಸ್ಯ ಪಾಲಕೇಂದ್ರ ಏಕಃ ಪ್ರಧಾನಭೂತಸ್ತುಂ ರಯಾಣಾಂ ಧನಾನಾಂ
ಸ್ವಾಮ್ಯಭೂಃ | ಭವಸಿ | ಯದ್ವಾ | ರಯಾಣಾಂ ರಯಿಪತ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಏಕೋ ರಯಿಪತೋನು-
ವಾದೋ ಯಥಾ ಗವಾಮುಸಿ ಗೋಪತಿರೇವ ಇಂದ್ರ | ಋಗ್ವೇ. ೭-೯೮-೬ | ಇತಿ | ತದಾನೀಮೇಕೋ
ಮುಖ್ಯಸ್ತುಂ ಭವಸೀತಿ ಯೋಜನೀಯಂ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಹಸ್ತಯೋರಾತ್ಮೀಯಯೋ-
ರ್ಬಾಹ್ನೋಃ ಕೃಷ್ಣೀಃ ಪ್ರಜಾ ಅಧಿಥಾಃ | ಅಧಿತ್ವೇ | ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ತನಾಜ್ಞಾಯಾಂ ವರ್ತತ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂಚಿ ಚರ್ಷಣಯೋ ಮನುಷ್ಯಾಸ್ತೋಕೇ ಪುತ್ರೇಪ್ಸುಧಕೇಷು ಸೂರೇ ಶತ್ರುಣಾಂ
ಪ್ರೇರಕೇ ತನಯೇ ಪಾತ್ರೇಷು ಚೈತೇಷು ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇಷು ಸತ್ಸು ವಿನಾಚೋ ವಿಶಿಷ್ಟಾಃ ಸ್ತುತೀರ್ವ್ಯ-
ವೋಚಂತ | ವಿವಿಧಂ ಬ್ರುವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ರಯಿಪತೇ—ಧನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪತಿಯಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಏಕಃ—ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನೊಬ್ಬನೇ |
ರಯಾಣಾಂ—ಧನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನಾಗಿ | ಅಭೂಃ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಹಸ್ತಯೋಃ—ನಿನ್ನ ಎರಡು ತೋಳು

ಗಳಿಂದ | ಕೃಷ್ಣೀಃ—ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಆ ಅಧಿಭಾಃ—ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯೆ | ಚರ್ಷಣಯಃ—ಮಾನವರು |
ತೋಕೇ—ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಅಪ್ಸು—ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಸೂರೇ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ |
ತನಯೇ—ಪೌತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ವಿನಾಚಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ವಿ ಅವೋಚಂತೆ—
ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನಪತಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಧನಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯ
ನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನ ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯೆ. (ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ) ಮಾನವರು
ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಪೌತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಸಹ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ
ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

You, lord of riches are the chief (sovereign) over riches : you hold
men in your two hands, and men glorify you with various praises for (the
sake of obtaining) sons, and valiant grandsons, and rain.

|| ಸಂಕುತಪಾಠಃ ||

ತ್ವದ್ವಿಯೇಂದ್ರ ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ ವಿಶ್ವಾಚ್ಯುತಾ ಚಿಚ್ಚಾವಯಂತೇ ರಜಾಂಸಿ |
ದ್ಯಾವಾಕ್ಷಾಮಾ ಪರ್ವತಾಸೋ ವನಾನಿ ವಿಶ್ವಂ ದೃಷ್ಟಂ ಭಯತೇ ಅಜ್ಮನ್ನಾ
ತೇ || ೨ ||

|| ಪದಸೂತ್ರಃ ||

ತ್ವತ್ | ಭಿಯಾ | ಇಂದ್ರ | ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ | ವಿಶ್ವಾ | ಅಚ್ಯುತಾ | ಚಿತ್ | ಚ್ಯಾವಯಂತೇ | ರಜಾಂಸಿ |
ದ್ಯಾವಾಕ್ಷಾಮಾ | ಪರ್ವತಾಸಃ | ವನಾನಿ | ವಿಶ್ವಂ | ದೃಷ್ಟಂ | ಭಯತೇ | ಅಜ್ಮನ್ | ಅ | ತೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವತ್ವತ್ತೋ ಭಿಯಾ ಭಯೇನ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ವ್ಯಾಪಕಾನಿ ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ | ಪೃಥಿ-
ವ್ಯಂತರಿಕ್ಷನಾಮ | ತತ್ರ ಭವಾನಿ ರಜಾಂಸ್ಯುದಕಾನ್ಯಚ್ಯುತಾ ಚಿತ್ ಚ್ಯಾವಯಿತುಮಶಕ್ಯಾನ್ಯಪಿ
ಚ್ಯಾವಯಂತೇ | ಮೇಘಾಃ ಪ್ರಚ್ಯಾವಯಂತಿ | ವರ್ಷಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತನಾ
ಅಜ್ಮನ್ನಾಗಮನೇ ಸತಿ ದ್ಯಾವಾಕ್ಷಾಮಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪರ್ವತಾಸೋ ಗಿರಯೋ ವನಾನಿ ವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ
ಭಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ | ಕಿಂ ಬಹುನಾ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಂ ದೃಷ್ಟಂ ಸ್ಥಿರಂ ಪ್ರಾಣಿಜಾತಂ ಭಯತೇ ಬಿಭೇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನ | ಭಿಯಾ—ಭಯದಿಂದ | ವಿಶ್ವಾ—ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕ
ಗಳಾದ | ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ—ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ | ರಜಾಂಸಿ—ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಸಹ | ಅಚ್ಯುತಾ ಚಿತ್—
ಚಲನ ರಹಿತವಾದರೂ ಸಹ | ಚ್ಯಾವಯಂತೇ—ಮೇಘಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತವೆ | ತೇ—
ನಿನ್ನ | ಆ ಅಜ್ಞನ್—ಆಗಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ದ್ಯಾವಾಪ್ರಾಣಾ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ | ಪರ್ವತಾಃ—
ಪರ್ವತಗಳೂ | ವನಾನಿ—ವೃಕ್ಷಗಳೂ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದೃಷ್ಟಂ—ಸ್ಥಿರವಸ್ತುಗಳೂ ಸಹ |
ಭಯತೇ—ಭೀತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಭಯಗೊಂಡು ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕಗಳಾದ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಸಹ
ಚಲನರಹಿತವಾದ ಮೇಘಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತವೆ. ನಿನ್ನ ಆಗಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವಾ
ಪೃಥಿವಿಗಳೂ ಪರ್ವತಗಳೂ, ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಸಕಲವಾದ ಸ್ಥಿರ ವಸ್ತುಗಳೂ ಭೀತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

English Translation.

Through fear of you, Indra, all the regions of the firmament cause
the unfallen (rain) to descend : the heavens, the earth, the mountains, the
forests, all the solid (universe) is alarmed at your approach.

|| ಸ. ಹಿತಾಪಾರ್ಥ ||

ತ್ವಂ ಕುತ್ಸೇನಾಭಿ ಶುಷ್ಣಂ ನಿಂದ್ರಾಶುಷಂ ಯುಧ್ಯ ಕುಯವಂ ಗವಿಷ್ವಾ |

ದಶ ಪ್ರಸಿತ್ತೇ ಅಧ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಮುಷಾಯಶ್ಚಕ್ರಮವಿವೇ ರಪಾಂಸಿ || ೩ ||

|| ಪದಬಾಂಧ ||

ತ್ವಂ | ಕುತ್ಸೇನ | ಅಭಿ | ಶುಷ್ಣಂ | ಇಂದ್ರ | ಅಶುಷಂ | ಯುಧ್ಯ | ಕುಯವಂ | ಗೋಷ್ವಾ |

ದಶ | ಪ್ರಸಿತ್ತೇ | ಅಧ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ಮುಷಾಯಃ | ಚಕ್ರಂ | ಅವಿವೇ | ರಪಾಂಸಿ || ೩ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಕುತ್ಸೇನ ಸಹಾಶುಷಂ ಶೋಷಯಿತುಮಶಕ್ಯಂ ಪ್ರಬಲಂ ಶುಷ್ಣಂ ಸರ್ವಸ್ಯ
ಶೋಷಕನೇತತ್ಸಂಪದಮುರಮುಭಿ ಯುಧ್ಯ | ಅಭ್ಯಯುಧ್ಯಃ | ಕುತ್ಸಸ್ಯ ಸಾಹಾಯ್ಯಾರ್ಥಂ ತೇನಾ-
ಸುರೇಣ ಸಹ ಯುಧ್ಯಂ ಕೃತವಾನಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಗವಿಷ್ವಾ | ಗಾವೋ ಬಾಣಾ ಇಷ್ಯಂತಿ ಗಚ್ಛಂತೀತಿ

ಗವಿಷ್ಟಿಃ ಸಂಗ್ರಾಮಃ | ತಸ್ಮಿನ್ನುಯವಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಮಸುರಂ ಚ ದಶ | ಅದಶಃ | ಹಿಂಸಿತವಾನಸಿ ||
 ದನ್ಯ ದಶನ ಇತ್ಯೇತಸ್ಮಾಚ್ಛಾಂದಸೇ ಲೋಟಿ ರೂಪಂ || ಅಧಾಸಿ ಚ ಪ್ರಪಿತ್ತೇ ಪ್ರಸತನೇ ಯುದ್ಧೇ
 ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಚಕ್ರಂ ರಥಾವಯವಭೂತಂ ಮುಷಾಯಃ | ಅಮುಷ್ಣಾಃ | ತದಾಪ್ರಭೃತಿ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಥ
 ಏಕಚಕ್ರೋಽಭೂತ್ | ತಥಾ ಚಾಮ್ನಾತಂ | ಸಪ್ತ ಯುಂಜಂತಿ ರಥಮೇಕಚಕ್ರಂ | ಋಗ್ವೇ. ೧.೧೬೪-೨ |
 ಇತಿ | ಏತಶಾಖ್ಯಸ್ಯ ಋಷೇಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ಸಹ ಯುದ್ಧೇ ತತ್ಸಾಹಾಯ್ಯಾರ್ಥಮಾಗತ ಇಂದ್ರಃ
 ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಚಕ್ರಮಸಹ್ಯತವಾನಿತ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ | ಸೂರಶ್ಚಕ್ರಂ ಪ್ರ ವೃಹಜ್ಜಾತ ಓಹಸಾ | ಋಗ್ವೇ.
 ೧-೧೩೦-೯ | ಇತಿ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಅಸಿ ಚ ರಸಾಂಸಿ ಪಾಹಕಾರೀಣಿ ರಕ್ಷಃಪ್ರಭೃತೀನ್ಯವೀನೇಃ |
 ಅಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಾದಗಮಯಃ | ಅವಧೀರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಃ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಕುತ್ಸೇನ—ಕುತ್ಸನೊಡನೆ ಸೇರಿ | ಅಶುಷಂ—ಪ್ರಬಲ
 ನಾದ | ಶುಷ್ಣಂ—ಶುಷ್ಣನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ | ಅಭಿ ಯುಧ್ಯ—ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿರುವೆ | ಗವಿಷ್ಟಾ—
 ಗವಾರ್ಥವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಕುಯವಂ—ಕುಯವನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ದಶ—ಹಿಂಸಿಸಿದ್ದೀಯೆ | ಅಧ—
 ಅನಂತರ | ಪ್ರಪಿತ್ತೇ—ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ಚಕ್ರಂ—ಚಕ್ರವನ್ನು | ಮುಷಾಯಃ—
 ಅಪಹರಿಸಿದ್ದೀಯೆ | ರಸಾಂಸಿ—ಪಾಪಿಷ್ಠರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು | ಅವೀನೇಃ—ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಕುತ್ಸನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಪ್ರಬಲನಾದ ಶುಷ್ಣನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಯುದ್ಧ
 ಮಾಡಿರುವೆ. ಗವಾರ್ಥವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕುಯವನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ಸೂರ್ಯನ ಚಕ್ರವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದೀಯೆ ಪಾಪಿಷ್ಠರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You, Indra, with Kutsa, have warred against the inexhaustible
 Sushna: you have overthrown Kuyava in battle: in conflict you have
 carried off the wheel (of the chariot) of the sun: you have driven away the
 malignant (spirits).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಶತಾನ್ಯವ ಶಂಬರಸ್ಯ ಪುರೋ ಜಘಂಥಾಪ್ರತೀನಿ ದಸ್ಯೋಃ |

ಅಶಿಕ್ಷೋ ಯತ್ರ ಶಚ್ಯಾ ಶಚೀವೋ ದಿವೋದಾಸಾಯ ಸುನ್ವತೇ ಸುತಕ್ರೇ

ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಗೃಣತೇ ವಸೂನಿ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಶತಾನಿ | ಅವ | ಶಂಬರಸ್ಯ | ಪುರಃ | ಜಘಂಥ | ಅಪ್ರತೀನಿ | ದಸ್ಯೋಃ |
 ಅಶಿಕ್ಷಃ | ಯತ್ರ | ಶಚ್ಯಾ | ಶಚೀವಃ | ದಿವೋದಾಸಾಯ | ಸುನ್ವತೇ | ಸುತಕ್ರೇ | ಭರತ್ವಾಜಾಯ |
 ಗೃಣತೇ | ವಸೂನಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಶತಾನಿ ಶತಸಂಖ್ಯಾನಿ ದಸ್ಯೋರುಪಕ್ಷಪಯಿತುರಸುರಸ್ಯ ಶಂಬರಸ್ಯೈತತ್ಸಂಜ್ಞಸ್ಯ
 ಪುರಃ ಪುರೀರಪ್ರತೀನಿ || ಲಿಂಗವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಕೇನಾಪ್ಯಪ್ರತಿಗತಾ ಅವ ಜಘಂಥ | ಅವಾಹನ್ | ಹೇ
 ಶಚೀವಃ ಪ್ರಜ್ಞಾವನ್ ಹೇ ಸುತಕ್ರೇ ಅಭಿಷುತೇನ ಸೋಮೇನ ಕ್ರೀತೇಂದ್ರ ಯತ್ರ ಯಸ್ತಿನಿಷ್ಠಾಲೇ
 ಸುನ್ವತೇ ಸೋಮಾಭಿಷವಂ ಕುರ್ವತೇ ದಿವೋದಾಸಾಯ ಶಚ್ಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಯಾಶಿಕ್ಷೋ ಧನಾನಿ ಪ್ರಾಧಾ
 ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಚ ವಸೂನಿ ಪ್ರಾಧಾಃ ತಸ್ತಿನಿಷ್ಠಾಲೇ ಶಾಂಬರೀಃ ಪುರೋವ
 ಜಘಂಥೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶಚೀವಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನೂ | ಸುತಕ್ರೇ—ಸೋಮದಿಂದ ಕ್ರೀತನಾದವನೂ ಆದ ಎಲೈಇಂದ್ರನೇ |
 ಯತ್ರ—ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸುನ್ವತೇ—ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ | ದಿವೋದಾಸಾಯ—ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ |
 ಶಚ್ಯಾ—ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ | ಅಶಿಕ್ಷಃ—ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಯೋ | ಗೃಣತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ |
 ಭರದ್ವಾಜಾಯ—ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು (ಕೊಟ್ಟಿಯೋ) ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ತ್ವಂ—ನೀನು |
 ದಸ್ಯೋಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ | ಶಂಬರಸ್ಯ—ಶಂಬರನ | ಶತಾನಿ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವೂ | ಅಪ್ರತೀನಿ—ಅಪ್ರತಿ
 ಹತವಾದವೂ ಆದ | ಪುರಃ—ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು | ಅವ ಜಘಂಥ—ಸೀಳಿ ಹಾಳುಮಾಡಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನೂ ಸೋಮದಿಂದ ಕ್ರೀತನಾದವನೂ ಆದ ಎಲೈಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು
 ಹಿಂಡುವ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಯೋ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಧನಗಳನ್ನು
 ಕೊಟ್ಟಿಯೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹಿಂಸಕನಾದ ಶಂಬರನ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವೂ, ಅಪ್ರತಿಹತವಾದವೂ ಆದ ಪಟ್ಟಣ
 ಗಳನ್ನು ಸೀಳಿ ಹಾಳುಮಾಡಿದೆ.

English Translation.

You have destroyed the hundred impregnable cities of the Dasyu, Sambara, when, sagacious Indra, you, who are brought by the libation, have bestowed in your liberality riches upon Divodasa presenting to you libations, and upon Bharadwaja hymning your praise.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಸತ್ಯಸತ್ವನ್ಮಹತೇ ರಣಾಯ ರಥಮಾ ತಿಷ್ಠ ತುವಿನ್ಯಮ್ ಭೀಮಂ |
ಯಾಹಿ ಪ್ರಪಥಿನ್ಮವಸೋಪ ಮದ್ರಿಕ್ವ ಚ ಶ್ರುತ ಶ್ರಾವಯ ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಸತ್ಯಸತ್ವನ್ | ಮಹತೇ | ರಣಾಯ | ರಥಂ | ಅ | ತಿಷ್ಠ | ತುವಿನ್ಯಮ್ | ಭೀಮಂ |
ಯಾಹಿ | ಪ್ರಪಥಿನ್ | ಅವಸಾ | ಉಪ | ಮದ್ರಿಕ್ | ಪ್ರ | ಚ | ಶ್ರುತ | ಶ್ರವಯ | ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸತ್ಯಸತ್ವನ್ | ಸತ್ಯಾಃ ಸತ್ವಾನೋ ಭಟಾ ಯಸ್ಯ ಸ ತಥೋಕ್ತಃ | ಹೇ ತುವಿನ್ಯಮ್ |
ತುವಿ ಬಹುಲಂ ನೃಮ್ಲಂ ಧನಂ ಯಸ್ಯ ಸ ತಥೋಕ್ತಃ | ಹೇ ತಾದೃಶೇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ಮಹತೇ ರಣಾಯ
ಸಂಗ್ರಾಮಾಯ ತದರ್ಥಂ ಭೀಮಂ ಭಯಂಕರಮಾತ್ಮೀಯಂ ರಥಮಾ ತಿಷ್ಠ | ಹೇ ಪ್ರಪಥಿನ್ ಪ್ರಕೃಷ್ಣ-
ಮಾರ್ಗೇಂದ್ರ ಅವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ಸಹ ತೇನ ಚ ರಥೇನೋಪ ಯಾಹಿ ಅಗಚ್ಛ ಮದ್ರಿಕ್ ಮದಭಿಮುಖಃ |
ತಥಾ ಹೇ ಶ್ರುತ ವಿಶ್ರುತೇಂದ್ರ ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ ಪ್ರ ಶ್ರಾವಯ ಚ | ಅಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರಖ್ಯಾತಯ
ಚ | ಸರ್ವಾಸು ಪ್ರಜಾಸು ಮಧ್ಯೇಽಸ್ಮಾನ್ಪ್ರಖ್ಯಾತಾನ್ ಕುರ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸತ್ಯಸತ್ವನ್—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವೀರರುಳ್ಳವನೂ | ತುವಿನ್ಯಮ್—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನ
ವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ—ನೀನು | ಮಹತೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ರಣಾಯ—ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕಾಗಿ |
ಭೀಮಂ—ಭಯಂಕರವಾದ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಅ ತಿಷ್ಠ—ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊ | ಪ್ರಪಥಿನ್—
ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳ ಎಲೈಇಂದ್ರನೇ | ಅವಸಾ—ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯೊಡನೆ | ಮದ್ರಿಕ್—ನನಗಭಿಮುಖ
ವಾಗಿ | ಉಪ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಶ್ರುತ—ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಎಲೈಇಂದ್ರನೇ | ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ—
ಇತರ ಪ್ರಜೆಗಳಮುಂದೆ | ಪ್ರ ಶ್ರಾವಯ—ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸತ್ಯಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವೀರರುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಭೂತನಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು
ಮಹತ್ತಾದ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊ. ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳ
ಎಲೈಇಂದ್ರನೇ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯೊಡಗೂಡಿ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬಾ. ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ಇತರ ಪ್ರಜೆಗಳ
ಮುಂದೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸು.

English Translation.

Leader of true heroes, possessor of infinite wealth, mount your formidable car for the arduous conflict: come to me, pursuer of a forward path, for my protection: do you, who are renowned, proclaim (our renown) amongst men.

ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಪೂರ್ವೈತಿ ಪಂಚರ್ಚಿಃ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭವೈಂದ್ರಂ | ದ್ವಿತೀಯೇ ಛಾಂದೋ ಮಿಕೇದನಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅಪೂರ್ವ್ಯಾ ಪುರುತಮಾನಿ ತಾಂ ಸು ತೇ ಕೀರ್ತಿಃ | ಅ. ೮-೭ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇದಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯೈಸ್ತ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ವಿನಿಯೋಗ ಉಕ್ತಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಪೂರ್ವ್ಯಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ಋಷಿಯಾದ ಸುಹೋತ್ರನೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಪೂರ್ವ್ಯಾ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಎರಡನೆಯ ಛಾಂದೋಮಾ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅಪೂರ್ವ್ಯಾ ಪುರುತಮಾನಿ ತಾಂ ಸು ತೇ ಕೀರ್ತಿಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೩೨

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖೈ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಸುಹೋತ್ರಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಪೂರ್ವ್ಯಾ ಪುರುತಮಾನ್ಯಸ್ಮೈ ಮಹೇ ವೀರಾಯ ತವಸೇ ತುರಾಯ |

ವಿರಪ್ಪಿನೇ ವಜ್ರಣೇ ಶಂತಮಾನಿ ವಚಾಂಸ್ಯಾಸಾ ಸ್ಥವೀರಾಯ ತಕ್ಷಂ || ೧ ||

|| ಸವಪಾಠಃ ||

ಅಪೂರ್ವಾ | ಪುರುತಮಾನಿ | ಅಸ್ಮೈ | ಮಹೇ | ವೀರಾಯ | ತವಸೇ | ತುರಾಯ |

ವಿರಪ್ಪಿನೇ | ವಜ್ರಿಣೇ | ಶಂತಮಾನಿ | ವಚಾಂಸಿ | ಅಸಾ | ಸ್ಥವೀರಾಯ | ತಕ್ಷಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಪೂರ್ವಾಪೂರ್ವಾಣಿ ಪೂರ್ವೈರಕೃತಾನಿ ನೂತನಾನಿ ಪುರುತಮಾನಿ ಬಹುತಮಾನಿ ಶಂತಮಾನಿ ಸುಖಕೃತ್ತಮಾನಿ ವಚಾಂಸಿ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಣಿ ವಾಕ್ಯಾಣ್ಯಾಸಾಸ್ಯೇನಾಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ತಕ್ಷಂ | ಅತಕ್ಷಂ | ಕರೋಮಿ | ಕೀದೃಶಾಯ | ಮಹೇ ಮಹತೇ ವೀರಾಯ ವಿವಿಧಶತ್ರುಣಾಂ ಮಾರಯಿತ್ರೇ ತವಸೇ ತವಸ್ಪಿನೇ ಬಲವತೇ ತುರಾಯ ತ್ವರಮಾಣಾಯ ವಿರಪ್ಪಿನೇ ವಿಶೇಷೇಣ ಸ್ತುತ್ಯಾಯ ವಜ್ರಿಣೇ ವಜ್ರವತೇ ಸ್ಥವೀರಾಯ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಹೇ--ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ವೀರಾಯ--ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ | ತವಸೇ--ಬಲಶಾಲಿಯೂ | ತುರಾಯ--ವೇಗಗಾಮಿಯೂ | ವಿರಪ್ಪಿನೇ--ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತ್ಯನೂ | ವಜ್ರಿಣೇ--ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯೂ | ಸ್ಥವೀರಾಯ--ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನನೂ ಆದ | ಅಸ್ಮೈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಅಪೂರ್ವಾ--ಅಪೂರ್ವವಾದುದೂ | ಪುರುತಮಾನಿ--ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದೂ | ಶಂತಮಾನಿ--ಸುಖಕರವಾದುದೂ ಆದ | ವಚಾಂಸಿ--ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು | ಅಸಾ--ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ | ತಕ್ಷಂ--ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಬಲಶಾಲಿಯೂ, ವೇಗಗಾಮಿಯೂ, ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತ್ಯನೂ ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯೂ ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಅಪೂರ್ವವಾದುದೂ (ನೂತನವಾದುದೂ), ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದೂ, ಸುಖಕರವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I have fabricated with my mouth unprecedented, comprehensive, and gratifying praisies to that mighty, heroic, powerful, rapid, adorable, and ancient wielder of the thunderbolt.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನೂತರಾ ಸೂರ್ಯೇಣಾ ಕವೀನಾನುವಾಸಯದ್ವ್ರಜದದ್ರಿಂ ಗೃಣಾನಃ |

ಸ್ವಾಧೀಭಿರ್ಯುಕ್ತಭಿರ್ವಾನಶಾನ ಉದ್ರುಸ್ರಿಯಾಣಾಮಸೃಜನ್ನಿದಾನಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಮಾತರಾ | ಸೂರ್ಯೇಣ | ಕವೀನಾಂ | ಅನಾಸಯತ್ | ರುಜಶ್ | ಅದ್ರಿಂ | ಗೃಣಾನಃ |
ಸ್ತುತಾಭಿಃ | ಋಕ್ವೈಃ | ವಾವಶಾನಃ | ಉತ್ | ಉಸ್ರಿಯಾಣಾಂ | ಅಸೃಜತ್ | ನಿದಾನಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಇಂದ್ರೋ ಮಾತರಾ ಮಾತರೌ ದಿವಂ ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ಕವೀನಾಂ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿನಾಮಂಗಿ-
ರಸಾಮರ್ಥಾಯ ಸೂರ್ಯೇಣಾನಾಸಯತ್ | ಪ್ರಾಕಾಶಯತ್ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ಅದ್ರಿಂ ಗವಾಮು-
ಪರ್ಶನಾಯ ಬಲೇನ ಸ್ಥಾಪಿತಂ ಪರ್ವತಂ ರುಜದ್ಭಂಜನ್ | ಯದ್ವಾ | ಕವೀನಾಮಂಗಿರಸಾಮಿತಿ
ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ | ಅಂಗಿರೋಭಿರ್ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತುತಯಮಾನ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಅಪಿ ಚ ಸ್ತುತಾಭಿಃ
ಶೋಭನಧ್ಯಾನ್ಯೈರ್ಋಕ್ವೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರಿಂಗಿರೋಭಿರ್ವಾವಶಾನಃ ಪುನಃಪುನಃ ಕಾಮ್ಯಮಾನಃ ಸನ್
ಉಸ್ರಿಯಾಣಾಂ ವಲಸ್ಯ ಭೃತ್ಯೈಃ ಪಣಿಭಿರಪಹೃತಾನಾಂ ಗವಾಂ ನಿದಾನಂ ಬಂಧನಮುದಸೃಜತ್ |
ಅಮೋಚಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಃ—ಇಂದ್ರನು | ಕವೀನಾಂ—ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಗೃಣಾನಃ—ಸ್ತುತನಾಗಿ |
ಅದ್ರಿಂ—ಪರ್ವತವನ್ನು | ರುಜಶ್—ಭೇದಿಸುತ್ತಾ | ಮಾತರಾ—ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಸೂರ್ಯೇಣ—
ಸೂರ್ಯನ ಸಹಾಯದಿಂದ | ಅನಾಸಯತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು | ಸ್ತುತಾಭಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಧ್ಯಾನ ನಿರತರಾದವರೂ | ಋಕ್ವೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಆದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ವಾವಶಾನಃ—ಪದೇ
ಪದೇ ಆವೇಕ್ಷಿತನಾಗಿ | ಉಸ್ರಿಯಾಣಾಂ—ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳ | ನಿದಾನಂ—ಬಂಧನವನ್ನು |
ಉದಸೃಜತ್—ಬಿಡಿಸಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಪರ್ವತವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನ
ಸಹಾಯದಿಂದ ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಉತ್ತಮವಾದ ಧ್ಯಾನ ನಿರತರಾದವರೂ,
ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಆದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪದೇ ಪದೇ ಆವೇಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳ ಬಂಧನವನ್ನು
ಬಿಡಿಸಿದನು.

English Translation.

He has obtained :the parent (worlds, heaven and earth), with the
sun, for the sake of the sages, (the Angirasas), and glorified (by them),
he has shattered the mountain ; repeatedly wished for by his adorers
intently meditating (upom him), he has cast off the fetters of the cows.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ವಹ್ನಿಭಿರ್ಯುಕ್ವಭಿಗೋಷು ಶಶ್ವನ್ನಿತಜ್ಞುಭಿಃ ಪುರುಕೃತ್ವಾ ಜಿಗಾಯ |
ಪುರಃ ಪುರೋಹಾ ಸಖಿಭಿಃ ಸಖೀಯನ್ ದೃಳ್ವಾ ರುರೋಜ ಕವಿಭಿಃ ಕವಿಃ
ಸನ್ || ೩ ||

|| ಪದನಾಠಃ ||

ಸಃ | ವಹ್ನಿಭಿಃ | ಯುಕ್ವಭಿಃ | ಗೋಷು | ಶಶ್ವತ್ | ಮಿತಜ್ಞುಭಿಃ | ಪುರುಕೃತ್ವಾ | ಜಿಗಾಯ |
ಪುರಃ | ಪುರೋಹಾ | ಸಖಿಭಿಃ | ಸಖೀಯನ್ | ದೃಳ್ವಾ | ರುರೋಜ | ಕವಿಭಿಃ | ಕವಿಃ | ಸನ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರುಕೃತ್ವಾ ಬಹುಕರ್ಮಕೃತ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ವಹ್ನಿಭಿರ್ಹವಿಷಾಂ ವೋಧ್ಯಭಿರ್ಯುಕ್ವಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ವಭಿಃ
ಶಶ್ವತ್ಸರ್ವದಾ ಮಿತಜ್ಞುಭಿಃ ಸಂಕುಚಿತಜಾನುಭಿರಂಗಿರೋಭಿಃ ಸಹ ಗೋಷು ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇಷು
ಜಿಗಾಯ | ಅಸುರಾನ್ ಜಿತವಾನ್ | ಜಿತ್ವಾ ಚ ಪುರೋಹಾ ಪುರಾಣಾಂ ಹಂತಾ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸಖಿಭಿಃ
ಸಮಾನಖ್ಯಾನ್ಯೈಃ ಕವಿಭಿಃ ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞೈರಂಗಿರೋಭಿಃ ಸಹ ಸಖೀಯನ್ ಸಖಿತ್ವಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛನ್
ಕವಿಃ ಸನ್ ಸ್ವಯಮಪಿ ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞೋ ಭವನ್ ದೃಳ್ವಾಃ ಸ್ಥಿರಾಃ ಪುರ ಅಸುರೀಃ ಪುರೀ ರುರೋಜ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುಕೃತ್ವಾ—ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ | ಸಃ—ಇಂದ್ರನು | ವಹ್ನಿಭಿಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು
ವಹಿಸುವವರೂ | ಯುಕ್ವಭಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ | ಶಶ್ವತ್—ಯಾವಾಗಲೂ | ಮಿತಜ್ಞುಭಿಃ—ಮೋಹ
ಕಾಲಾರಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವವರೂ ಆದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ | ಗೋಷು—ಗೋವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಜಿಗಾಯ—
ಅಸುರರನ್ನು ಗೆದ್ದನು | ಪುರೋಹಾ—ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಇಂದ್ರನು | ಸಖಿಭಿಃ—ಸುಖ್ಯತ್ವ
ಗಳಾದವರೂ | ಕವಿಭಿಃ—ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞರೂ ಆದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ | ಸಖೀಯನ್—ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ |
ಕವಿಃ ಸನ್—ತಾನೂ ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನಾಗಿ | ದೃಳ್ವಾಃ—ಆತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ | ಪುರಃ—ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು |
ರುರೋಜ—ನಾಶಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಾನಾಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಹಿಸುವವರೂ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಯಾವಾಗಲೂ
ಮೋಹಕಾಲಾರಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವವರೂ ಆದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಗೋವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅಸುರರನ್ನು ಗೆದ್ದನು.
ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದವರೂ ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞರೂ ಆದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ
ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ತಾನೂ ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನಾಗಿ ಆತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು.

English Translation.

He, the achiever of many deeds, together with his worshippers ever offering oblations upon bended knees, has overcome (the Asuras) for (the rescue of) the cows: friendly with his friends (the Angirasas), far-seeing with the far-seeing, the destroyer of cities has demolished the strong cities (of the Asuras).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನೀ॒ವ್ಯಾ॑ಭಿ॒ರ್ಜರಿ॑ತಾರ॒ಮಚ್ಛಾ॑ ಮ॒ಹೋ॑ ವಾ॒ಜೇ॑ಭಿ॒ರ್ಮಹ॑ದ್ವಿ॒ಶ್ಚ ಶು॑ಷ್ಕೈಃ |
ಪು॒ರು॒ವೀ॒ರಾ॒ಭಿ॒ವೃ॑ಷಭ ಕ್ಷಿ॒ತೀ॒ನಾ॒ಮಾ ಗಿ॑ರ್ವಣಃ ಸು॒ವಿತಾ॑ಯ ಪ್ರ ಯಾ॒ಹಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ನೀ॒ವ್ಯಾ॑ಭಿಃ | ಜರಿ॒ತಾರಂ॑ | ಅಚ್ಛಾ॑ | ಮ॒ಹಃ | ವಾ॒ಜೇ॑ಭಿಃ | ಮಹತ್ತ್ವಾ॑ಭಿಃ | ಚ | ಶು॑ಷ್ಕೈಃ |
ಪು॒ರು॒ವೀ॒ರಾ॒ಭಿಃ | ವೃ॑ಷಭ | ಕ್ಷಿ॒ತೀ॒ನಾಂ॑ | ಆ | ಗಿ॑ರ್ವಣಃ | ಸು॒ವಿತಾ॑ಯ | ಪ್ರ | ಯಾ॒ಹಿ || ೪ ||

|| ವಾದ್ಯಾಭಿವ್ಯಾಜಂ ||

ಹೇ ವೃಷಭ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಕ ಹೇ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಸಂಭಜನೀಯೇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ಮಹೋ ಮಹದ್ವಿರ್ವಾಜೇಭಿರ್ವಾಜೈರನ್ನೈರ್ಮಹದ್ವಿಃ ಶುಷ್ಕೈರ್ಬಲೈಶ್ಚ ಸಹ ಕ್ಷಿತೀನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಜರಿತಾರಂ ಸ್ತೋತಾರಮಚ್ಛಾಭಿಮುಖ್ಯೇನ ನೀವ್ಯಾಭಿರ್ನವ್ಯಾಭಿರ್ನವತರಾಭಿಃ ಪುರುವೀರಾಭಿಃ ಪುರುಷಾಂ ಬಹೂನಾಂ ನೀರಯಿತ್ರೀಭಿರ್ವಡವಾಭಿರಾ ಪ್ರ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಸುವಿತಾಯ ಶೋಭನಾಯ | ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೃಷಭ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ | ಗಿರ್ವಣಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ—ನೀನು | ಮಹದ್ವಿಃ—ಮಹತ್ವಾದ | ವಾಜೇಭಿಃ—ಅನ್ನಗಳೊಡನೆಯೂ | ಮಹಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಶುಷ್ಕೈಃ—ಶಕ್ತಿಗಳೊಡನೆಯೂ | ಚ—ಮತ್ತು | ನೀವ್ಯಾಭಿಃ—ನೂತನವಾದವೂ | ಪುರುವೀರಾಭಿಃ—ಅನೇಕ ವೀರರಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆಯೂ | ಜರಿತಾರಂ ಅಚ್ಛಾ—ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ | ಕ್ಷಿತೀನಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆ | ಸುವಿತಾಯ—ಅವನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ | ಆ ಪ್ರ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನೂ ಆದ ಎಚ್ಚೆ ಇಂದ್ರನೇ ನೀನು ಮಹತ್ತಾದ ಅನ್ನ ಗಳೊಡನೆಯೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಮತ್ತು ನೂತನವಾದವೂ ಅನೇಕ ವೀರರಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆಯೂ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆ ಅವನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ದಯಮಾಡು.

English Translation.

Showerer (of benefits), propitiated by praise, come to him who glorifies you, to make him happy amongst men with abundant food, with exceeding strength, and with young (mares) with numerous colts.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಸರ್ಗೇಣ ಶವಸಾ ತಕ್ತೋ ಅತ್ಯೈರಪ ಇಂದ್ರೋ ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತುರಾಷಾಠ್ |
ಇತ್ಥಾ ಸೃಜಾನಾ ಅನಪಾವೃದ್ಧಂ ದಿವೇದಿನೇ ವಿವಿಷುರಪ್ರವೃಷ್ಯಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಸರ್ಗೇಣ | ಶವಸಾ | ತಕ್ತಃ | ಅತ್ಯೈಃ | ಅಪಃ | ಇಂದ್ರಃ | ದಕ್ಷಿಣತಃ | ತುರಾಷಾಠ್ |
ಇತ್ಥಾ | ಸೃಜಾನಾಃ | ಅನಪವೃತ್ | ಅರ್ಧಂ | ದಿವೇದಿನೇ | ವಿವಿಷುಃ | ಅಪ್ರವೃಷ್ಯಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತುರಾಷಾಠ್ ತುರಾಣಾಂ ಹಿಂಸಕಾನಾಂ ಸೋಧಾಭಿಭವಿತಾ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸರ್ಗೇಣ ಸರ್ವದೋ-
ದ್ಯುಕ್ತೇನ ಶವಸಾ ಬಲೇನಾತ್ಮೈರಶ್ವೈಃ ಸತತಗಾಮಿಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿರ್ವಾ ತಕ್ತಃ ಸಂಗತಃ ಸನ್
ದಕ್ಷಿಣತೋ ದಕ್ಷಿಣಾಯನೇನ ಉದಕಾನಿ ವಿಸೃಜತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಇತ್ಥೇತ್ಥಮನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ
ಸೃಜಾನಾಃ ಸೃಜ್ಯಮಾನಾಸ್ತಾ ಆಪೋರ್ಧಂ ಗಂತವ್ಯಮಪ್ರವೃಷ್ಯಮನ್ಯೈರಕ್ಷೋಭ್ಯಂ ಸಮುದ್ರಂ
ದಿನೇ ದಿನೇ ಪ್ರತಿದಿನಮನಪಾವೃತ್ ಅಪಾವರ್ತನಂ ಪುನರಾಗಮನಂ ಯಥಾ ನ ಭವತಿ ತಥಾ ವಿವಿಷುಃ |
ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತಿ || ಅರ್ತೇಸ್ತು ಸ್ತುತೈರ್ಯಾಂತಸ್ಯ ರೂಪಮರ್ಧಮಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ತುರಾಷಾಠ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ | ಸಃ ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಸರ್ಗೇಣ—ತನಗೆ
ಸ್ವಭಾವಿಕವಾದ | ಶವಸಾ—ಬಲದಿಂದ | ಅತ್ಯೈಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ತಕ್ತಃ—ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ದಕ್ಷಿಣತಃ—
ದಕ್ಷಿಣ ಪಥದಲ್ಲಿ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು (ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು) | ಇತ್ಥಾ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ |

ಸೃಜಾನಾಃ—ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉದಕಗಳು | **ಅರ್ಥಂ**—ತಮ್ಮ ಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶವೂ | **ಆಪ್ರಮೃಷ್ಯಂ**—ಶೋಷ್ಯರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು | **ದಿನೇ ದಿನೇ**—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | **ಅನಸಾವೃತ್**—ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ | **ವಿವಿಷುಃ**—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಆಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಬಲದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಪಥದಲ್ಲಿ ಉದಕಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅವು ಪ್ರಪಂಚಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉದಕಗಳು ತಮ್ಮ ಗಂತವ್ಯ ಪ್ರದೇಶವೂ ಶೋಷ್ಯರಹಿತವಾದವೂ ಆದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Endowed with natural force, possessed of (swift) horses, Indra, the overcomer of adversaries, (sets free) the waters at the southern (declination): you liberated the waters expanded daily to the insatiable goal whence there is no returning.

ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯ ಓಜಿಷ್ಠ ಇತಿ ಪಂಚಚರ್ಚಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಶುನಹೋತ್ರಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಠಭವ್ಯಂ ದ್ರಂ |
ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಯ ಓಜಿಷ್ಠಃ ಶುನಹೋತ್ರಸ್ತಿಸ್ತಿತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಉಕ್ತೋ
ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಯ ಓಜಿಷ್ಠಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭಾರದ್ವಜಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಶುನಹೋತ್ರನೆಂಬವನು ಋಷಿಯು ; ತ್ರಿಷ್ಠವ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯ ಓಜಿಷ್ಠಃ ಶುನಹೋತ್ರಸ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೩

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೫ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಶುನಹೋತ್ರಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಓಜಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರ ತಂ ಸು ನೋ ದಾ ಮದೋ ವೃಷನ್ವಭಿಷ್ಟಿ-
ದಾಸ್ವಾನ್ |

ಸೌವತ್ಸ್ಯಂ ಯೋ ವನವತ್ ಸ್ತೋ ವೃತ್ರಾ ಸಮತ್ಸು ಸಾಸಹದಮಿತ್ರಾನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಓಜಿಷ್ಠಃ | ಇಂದ್ರ | ತಂ | ಸು | ನಃ | ದಾಃ | ಮದಃ | ವೃಷನ್ | ಸ್ತುತೃಭಿಷ್ಟಿಃ | ದಾಸ್ವಾನ್ |
ಸೌವತ್ಸ್ಯಂ | ಯಃ | ವನವತ್ | ಸ್ತುತೃಭಿಷ್ಟಿಃ | ವೃತ್ರಾ | ಸಮತ್ಸು | ಸಾಸಹತ್ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೃಷನ್ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಯಿತರಂದ್ರ ತ್ವಂ ಯಃ ಪುತ್ರ ಓಜಿಷ್ಠ ಓಜಸ್ವಿತಮೋ ಬಲವ-
ತ್ತಮೋ ಮದಸ್ತವ ಮಾದಯಿತಾ | ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸ್ತೋತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸ್ತೋಭನಾಭ್ಯೇಷಣೋ
ದಾಸ್ವಾನ್ | ಹವಿಷಾಂ ದಾನಂ ದಾಃ | ತದ್ವಾನ್ | ಏವಂಗುಣವಿತಿಷ್ಠಂ ತಂ ಪುತ್ರಂ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ
ಸುಃಸುಷ್ಮ ದಾಃ | ದೇಹಿ | ಯಃ ಪುತ್ರಃ ಸ್ವಶ್ವಃ ಸನ್ ಸಮತ್ಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಸೌವತ್ಸ್ಯಂ
ಸ್ತೋಭನಾಶ್ವಾನಾಂ ಸಮೂಹಂ ವನವತ್ ಹಿಂಸ್ರಾತ್ | ತಥಾ ವೃತ್ರಾ ವೃತ್ರಾನ್ ವಾರಯಿತ್ಯನಮಿತ್ರಾನ್
ಶತ್ರುಂಶ್ಚ ಸಾಸಹತ್ ಅತ್ಯರ್ಥಮುಭಿಭವೇತ್ ತಂ ದಾ ಇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ವೃಷನ್—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಪುತ್ರನು | ಓಜಿಷ್ಠಃ—
ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿತಮನೂ | ಮದಃ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಸಂತೋಷಜನಕನೂ | ಸ್ತುತಿಭಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ | ದಾಸ್ವಾನ್—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವನೂ ಆಗಿರುವನೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಪುತ್ರನು |
ಸ್ವಶ್ವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವಯುಕ್ತನಾಗಿ | ಸಮತ್ಸು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಸೌವತ್ಸ್ಯಂ—ಶತ್ರುಗಳ
ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ವನವತ್—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ | ವೃತ್ರಾ—ವಿರೋಧಿಗಳಾದ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸಾಸಹತ್—ಸೋಲಿಸುವನೋ | ತಂ—ಅಂತಹ ಪುತ್ರನನ್ನು | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ |
ದಾಃ—ನಮಗನುಗ್ರಹಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಪುತ್ರನು ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿತಮನೂ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ನಿನಗೆ
ಸಂತೋಷಜನಕನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ ಮತ್ತು ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವನೂ ಆಗಿರುವನೋ ಮತ್ತು ಯಾವ
ಪುತ್ರನು ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ
ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಪುತ್ರನನ್ನು ನಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation.

Showerer (of benefits), Indra, grant us a son who shall be most vigorous, a delighter (of you by praise), a pious sacrificer, a liberal giver, who, mounted on a good steed, shall overthrow numerous good steeds, and conquer opposing enemies in combats.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ ಹಿಂಧ್ರಾ ವ್ರಾವಸೇ ವಿನಾಚೋ ಹವಂತೇ ಚರ್ಷಣಯಃ ಶೂರಸಾತೌ |

ತ್ವಂ ವಿಪ್ರೇಭಿರ್ವಿ ಪಣೀರಶಾಯಸ್ತೋತ ಇತ್ಸನಿತಾ ನಾಜಮರ್ವಾ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಹಿ | ಇಂದ್ರ | ಅವಸೇ | ವಿನಾಚಃ | ಹವಂತೇ | ಚರ್ಷಣಯಃ | ಶೂರಸಾತೌ |

ತ್ವಂ | ವಿಪ್ರೇಭಿಃ | ವಿ | ಪಣೀನ್ | ಅಶಾಯಃ | ತ್ವಾಸ್ತೋತಃ | ಇತ್ | ಸನಿತಾ | ನಾಜಂ | ಅರ್ವಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾಂ ಹಿ ತ್ವಾನೇವ ವಿನಾಚೋ ವಿವಿಧಾಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾ ನಾಚೋ ಯೇಷಾಂ ತಾದೃಶಾಶ್ಚರ್ಷಣಯೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಶೂರಸಾತೌ ಶೂರೈಃ ಸಂಭಜನೀಯೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇವಸೇ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಹವಂತೇ | ಅಹ್ವಯಂತಿ | ಕಿಂಚಿತ್ ತ್ವಂ ವಿಪ್ರೇಭಿರ್ವಿಪ್ರೈರ್ಮೇಧಾವಿಭಿರಂಗಿರೋಭಿಃ ಸಾರ್ಥಂ ಪಣೀನ್ | ವಲಸ್ಯಾನ್ಮಚಿರಾ ಅಸುರಾಃ ಪಣಿಯಃ | ತಾನ್ವ್ಯಶಾಯಃ | ವಿಶೇಷೇಣಾಶಾಯಯಃ | ಹತವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತಸ್ತೋತ ಇತ್ ತ್ವಯೋತೋ ರಕ್ಷತ ಏವ ಸನಿತಾ ಸಂಭಕ್ತಾ ಪುರುಷೋ ನಾಜಮನ್ಮಮರ್ವಾಭಿಗಂತಾ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಿನಾಚಃ—ನಾನಾವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳುಳ್ಳ | ಚರ್ಷಣಯಃ—ಮಾನವರು | ಶೂರಸಾತೌ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ತ್ವಾಂ ಹಿ—ನಿನ್ನನ್ನೇ | ಹವಂತೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವಿಪ್ರೇಭಿಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ಪಣೀನ್—ಪಣಿಗಳನ್ನು | ವಿ ಅಶಾಯಃ—ನಾಶಪಡಿಸಿದೆ | ತ್ವೋತ ಇತ್—ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತ ನಾದ ಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ | ಸನಿತಾ—(ನಿನ್ನ) ಪೂಜಕನಾಗಿ | ನಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅರ್ವಾ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಾನಾವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳುಳ್ಳ ಮಾನವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಪಣಿಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ ಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಪೂಜಕನಾಗಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Men of various speech invoke you, Indra, for their defence in war ; you, with the sages, (the Angirases), have slain the Panis : protected by you, the liberal (worshipper) obtains food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ತಾ ಇಂದ್ರೋಭಯಾ ಅಮಿತ್ರಾನ್ದಾಸಾ ವೃತ್ರಾಣ್ಯಾರ್ಯಾ ಚ ಶೂರ |
ವಧೀರ್ವನೇವ ಸುಧಿತೇಭಿರತ್ಯೈರಾ ಪೃತ್ಯ ದರ್ಷಿ ನೃಣಾಂ ನೃತಮ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ತಾನ್ | ಇಂದ್ರ | ಉಭಯಾನ್ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ದಾಸಾ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ಆರ್ಯಾ | ಚ | ಶೂರ |
ವಧೀಃ | ವನಾಽಇವ | ಸುಧಿತೇಭಿಃ | ಅತ್ಯೈಃ | ಆ | ಪೃತ್ಯಸು | ದರ್ಷಿ | ನೃಣಾಂ | ನೃತಮ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ತಾನುಭಯಾನುಭಯವಿಧಾನಮಿತ್ರಾನ್ ಶತ್ರುನ್ವಧೀಃ | ಅಹಿಂಸೀಃ | ಕೇ ತ ಉಭಯವಿಧಾಃ | ದಾಸೋಪಕ್ಷಪಯಿತ್ಯನ್ತರ್ಮವಿರೋಧಿನೋ ವಲಪ್ರಭೃತೀನಸುರಾನ್ || ಸುಪಾಂ ಸುಲಗಿತಿ ಶಪ ಆಕಾರಃ || ಆರ್ಯಾರ್ಯಾಣಿ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾತೃತ್ವೇನ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ವೃತ್ರಾಣ್ಯವರಕಾಣಿ ವಿಶ್ವರೂಪಾದೀನಿ ಚ ತಾನುಭಯವಿಧಾನ್ ಹೇ ಶೂರ ತ್ವಂ ಹತನಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ನೃಣಾಂ ನೇತ್ಯುಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ನೃತಮಾತಿಶಯೇನ ನೇತರ್ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪೃತ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಸುಧಿತೇಭಿಃ ಸುಷ್ಮ ನಿಹಿತ್ಯೈರ-ತ್ಯೈರಾತ್ಮೀಯೈರಾಯುಧೈರಾ ದರ್ಷಿ | ಅನ್ಯಾನಸಿ ಶತ್ರುನಾದೃಣಾಸಿ | ವಿದಾರಯಸಿ | ಕೆತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ವನೇವ ವನಾನೀವ | ಯಥಾ ವೃಕ್ಷಜಾತಾನಿ ಕುಠಾರಾದಿಭಿಶ್ಚಿನತ್ತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ದಾಸಾ—ಕರ್ಮವಿರೋಧಿಗಳಾದವರೂ | ಆರ್ಯಾ—
ಆರ್ಯರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ | ವೃತ್ರಾಣಿ—ವ್ಯಾಪಕರೂ ಆದ | ತಾನ್ ಉಭಯಾನ್—ಎರಡು ವಿಧವಾದ |

ಅಮಿತ್ರಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ವಧೀಃ—ಹಿಂಸಿಸಿದ್ದೀಯೆ | ನೈಷಾಂ—ನೇತೃಗಳ ನಡುವೆ | ನೈತಮ್—
ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ನೇತೃವಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ಪೃತ್ನು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ವನೇವ—ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಯಿಂದ
ಸೀಳುವಂತೆ | ಸುಧಿತೇಭಿಃ—ಹರಿತವಾದ | ಆತ್ಮೈಃ—ಆಯುಧಗಳಿಂದ | ಆ ವರ್ಷಿಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಸೀಳಿರುವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕರ್ಮವಿರೋಧಿಗಳಾದ ದಸ್ಯುಗಳೂ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ ಆರ್ಯರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ
ವ್ಯಾಪಕರೂ ಆದ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ನೇತೃಗಳ ನಡುವೆ ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ನೇತೃವಾದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಸೀಳುವಂತೆ ಹರಿತವಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ನೀನು
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೀಳಿರುವೆ.

English Translation.

You, hero, Indra, destroyed both (classes of) enemies, (both) Dasa
and Arya, adversaries; chief leader of leaders, you cut your foes in pieces
in battles with well-pleid weapons, as (wood-cutters fell) the forests.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ತ್ವಂ ನ ಇಂದ್ರಾಕವಾಭಿರೂತೀ ಸಖಾ ವಿಶ್ವಾಯುರವಿತಾ ವೃಧೇ ಭೂಃ |
ಸ್ವರ್ಷಾತಾ ಯಧ್ವಯಾಮಸಿ ತ್ವಾ ಯುಧ್ಯಂತೋ ನೇಮಧಿತಾ ಪೃತ್ನು
ಶೂರ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ತ್ವಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ಅಕವಾಭಿಃ | ಉತೀ | ಸಖಾ | ವಿಶ್ವಾಯುಃ | ಅವಿತಾ | ವೃಧೇ | ಭೂಃ |
ಸ್ವರ್ಷಾತಾ | ಯತ್ | ಹ್ಯಯಾಮಸಿ | ತ್ವಾ | ಯುಧ್ಯಂತಃ | ನೇಮಧಿತಾ | ಪೃತ್ನುಸು | ಶೂರ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತಾದೃಶಸ್ತಮಕವಾಭಿರಕುತ್ಸಿತಾಭಿರೂತೀ ಉತಿಭೀ ರಕ್ಷಾಭಿನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ವೃಧೇ ವರ್ಧನಾಯಾವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಭೂಃ | ಭವ | ತಥಾ ವಿಶ್ವಾಯುಃ ಸರ್ವತೋ ಗಂತಾ ತ್ವಮಸ್ಮಾಕಂ
ಸಖಾ ಚ ಭವ | ನೇಮಧಿತಾ | ನೇಮಶಬ್ದೋಽರ್ಥವಾಚೀ | ಉಕ್ತಂ ಚ | ತ್ವೋ ನೇಮ ಇತ್ಯರ್ಥಸ್ಯ |
ನಿ. ೩-೨೦ | ಇತಿ | ಅರ್ಥಾಃ ಕತಿಪಯಾಃ ಪುರುಷಾ ಧೀಯಂತ ಏಷ್ವಿತಿ ನೇಮಧಿತಯಃ ಸಂಗ್ರಾಮಾಃ |

ತಾದೃಶೇಷು ಸೃತ್ಸು ಸೃತನಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಯುಧ್ಯಂತೋ ಯುದ್ಧಂ ಕುರ್ವಂತೋ ವಯಂ
ಸ್ಪರ್ಷಾತಾ ಸ್ವಃ ಸುಷ್ವರಣೀಯಂ ಧನಂ ತಸ್ಯ ಸಂಭಜನಾರ್ಥಂ ಹೇ ಶೂರ ತ್ವಾಂ ಯದ್ಯದಾ
ಹ್ವಯಾಮಸಿ ಅಹ್ವಯಾಮಃ ತದಾನೀಂ ತ್ವಮವಿತಾ ಸಖಾ ಚ ಭವೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ ತ್ವಂ—ಅಂತಹ ನೀನು | ಅಕನಾಭಿಃ—ನಿಂದಿತವಲ್ಲದ | ಊತೀ—
ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ವೃಧೇ—ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿ | ಭೂಃ—ಆಗಿರು |
ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನೇಮಧಿತಾ—ಕೆಲವು ಪುರುಷರ ನಾಶಕಾರಕವಾದ | ಸೃತ್ಸು—
ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಯುಧ್ಯಂತಃ—ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾ | ಸ್ಪರ್ಷಾತಾ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ |
ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಹ್ವಯಾಮಸಿ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುವೆವೋ (ಆಗ) | ವಿಶ್ವಾಯಃ—
ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚಾರಿಯಾದ ನೀನು | ಸಖಾ—ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ನಿಂದಿತವಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮ
ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕೆಲವು ಪುರುಷರನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ
ಮಾಡುತ್ತಾ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುವೆವೋ ಆಗ ಸರ್ವತ್ರ
ಸಂಚಾರಿಯಾದ ನೀನು ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾಗಿರು.

English Translation.

Do you, Indra, who are all-pervading, be a friend, and a protector
with irreproachable protections for our prosperity; when warring in
number-thinning conflicts, we invoke you for the acquirement of wealth.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ನೂನಂ ನ ಇಂದ್ರಾಪರಾಯ ಚ ಸ್ಯಾ ಭವಾ ಮೃಳೀಕ ಉತ ನೋ ಅಭಿಷ್ಟಾ |
ಇತ್ಯಾ ಗೃಣಂತೋ ಮಹಿನಸ್ಯ ಶರ್ಮನ್ದಿವಿ ಸ್ಯಾಮ ಪಾರ್ಯೇ ಗೋಷ್ಠ-
ತಮಾಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನೂನಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ಅಪರಾಯ | ಚ | ಸ್ಯಾಃ | ಭವ | ಮೃಳೀಕಃ | ಉತ | ನಃ | ಅಭಿಷ್ಟಾ |
ಇತ್ಯಾ | ಗೃಣಂತಃ | ಮಹಿನಸ್ಯ | ಶರ್ಮನ್ | ದಿವಿ | ಸ್ಯಾಮ | ಪಾರ್ಯೇ | ಗೋಷ್ಠತಮಾಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ನೂನಮದ್ಯ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ಯಾಃ | ಅಸ್ಮದೀಯೋ ಭವ | ಅಪರಾಯಂ
ಚಾಪರಸ್ತಿಸ್ತನ್ಯಸ್ಮಿಸ್ತನ್ಯಾಪಿ ಕಾಲೇಽಸ್ಮದೀಯೋ ಭವ | ಉತಾಪಿ ಚ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಭಿಷ್ಟಾವಭಿಗಮನೇ
ಸತಿ ಮೃಳೀಕಃ ಸುಖಯಿತಾ ಭವ | ಇತ್ಥೇತ್ಥಮನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಗೃಣಂತಃ ಸ್ತುವಂತೋ ವಯಂ
ಗೋಷತಮಾ ಮಹಿನಸ್ಯ ಮಹತಸ್ತವ ಸಂಬಂಧಿನಿ ದಿವಿ ದ್ಯೋತಮಾನೇ ಸಾಯೇ ದುಃಖಸ್ಯ ಪಾರಕೇ
ಶರ್ಮನ್ ಶರ್ಮಣಿ ಸುಖೇ ಸ್ಯಾಮ | ವರ್ತಮಾನಾ ಭವೇಮ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನೂನಂ—ಈಗ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸ್ಯಾಃ—ಸೇರಿದವನಾಗಿರು |
ಅಪರಾಯಂ ಚ—ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿಯೇ ಇರು | ಉತ—ಮತ್ತು | ನಃ—ನಮಗೆ |
ಅಭಿಷ್ಟಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾಗಿ | ಮೃಳೀಕಃ—ನಮಗೆ ಸುಖದಾಯಕನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು | ಇತ್ಥಾ—
ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಗೃಣಂತಃ—ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ನಾವು | ಗೋಷತಮಾಃ—ಗೋವುಗಳ ಆರಾಧಕರಾಗಿ |
ಮಹಿನಸ್ಯ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವೂ | ದಿವಿ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದವೂ | ಸಾರ್ಯೇ—ದುಃಖನಾಶಕ
ವಾದವೂ ಆದ | ಶರ್ಮನ್—ಸುಖದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಈಗಲೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ನಮಗೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿಯೇ ಇರು. ನಮಗೆ
ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾಗಿ ನಮಗೆ ಸುಖದಾಯಕನಾಗಿರು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ನಾವು ಗೋವುಗಳ ಆರಾಧಕರಾಗಿ
ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದವೂ, ದುಃಖನಾಶಕವೂ ಆದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Do you, Indra, now and at (all) other times be verily ours: be the
bestower of happiness according to our condition: and in this manner,
worshipping at dawn, and glorifying you, may we abide in the brilliant
and unbounded felicity of you who are mighty.

ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಂ ಚ ತ್ವೇ ಜಗ್ಮೂರಿತಿ ಪಂಚರ್ಚಮೇಕಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಶುನಹೋತ್ರಸ್ಯಾರ್ಷಂ | ಸಂ ಚ ತ್ವೇ
ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ತೃತೀಯೇ ಛಾಂದೋಮಿಕೇಽದನೀದಮಾದಿಕೇ ದ್ವೇ ಸೂಕ್ತೇ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸಂ ಚ
ತ್ವೇ ಜಗ್ಮೂರಿತಿ ಸೂಕ್ತೇ | ಅ. ೮-೭ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಸಂ ಚ ತ್ವೇ ಜಗ್ಮುಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಶುನಹೋತ್ರನೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸಂ ಚ ತ್ವೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮೂರನೆಯ ಭಂದೋಮಾಮಂತ್ರಪಠನದಿನದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೇತಸೂತ್ರದ—ಸಂ ಚ ತ್ವೇ ಜಗ್ಮುರಿತಿ ಸೂಕ್ತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೪

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಶುನಹೋತ್ರಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಸಂ ಚ ತ್ವೇ ಜಗ್ಮುರ್ಗಿರ ಇಂದ್ರ ಪೂರ್ವೀರ್ವ ಚ ತ್ವದ್ಯಂತಿ ವಿಭ್ನೋ
ಮನೀಷಾಃ |

ಪುರಾ ನೂನಂ ಚ ಸ್ತುತಯ ಋಷೀಣಾಂ ಪಸ್ಪೃಧ್ರ ಇಂದ್ರೇ ಅಧ್ಯ-
ಕ್ಥಾರ್ಕಾ || ೧ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಸಂ | ಚ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಜಗ್ಮುಃ | ಗಿರಃ | ಇಂದ್ರ | ಪೂರ್ವೀಃ | ವಿ | ಚ | ತ್ವತ್ | ಯಂತಿ | ವಿಭ್ನಃ |
ಮನೀಷಾಃ |

ಪುರಾ | ನೂನಂ | ಚ | ಸ್ತುತಯಃ | ಋಷೀಣಾಂ | ಪಸ್ಪೃಧ್ರೇ | ಇಂದ್ರೇ | ಅಧಿ | ಉಕ್ಥಾರ್ಕಾ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವೇ ತ್ವಯಿ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ಯೋ ಗಿರಃ ಸ್ತುತಯಶ್ಚ ಸಂ ಜಗ್ಮುಃ | ಸಂಗಚ್ಛಂತೇ |
ತ್ವತ್ತ್ವತ್ತೋ ವಿಭ್ನೋ ವಿಭವೋ ವಿಸ್ತೃತಾ ಮನೀಷಾಃ ಸ್ತೋತ್ಯಾಣಾಂ ಮತಯಶ್ಚ ವಿ ಯಂತಿ | ವಿವಿಧಂ
ನಿರ್ಗಚ್ಛಂತಿ | ಶೇಷಃ ಪರೋಕ್ಷಕೃತಃ | ಪುರಾ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿನ್ಯಾಲೇ ನೂನಮದ್ಯ ಚ ಋಷೀಣಾಮತೀಂ-

ದ್ರಿಯಾರ್ಥದರ್ಶನಾಂ ಭರದ್ವಾಜಾದೀನಾಂ ಸ್ತುತಯಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣೀಂದ್ರೇಽಧ್ಯಧಿಕಂ ಪಸ್ಯುಧ್ರೇ |
ಅಸ್ಪರ್ಧಂತ | ಅಹಮಹಮಿಕಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಸ್ತವನೇ ತ್ವರಿತಾ ಬಭೂವುರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥೋಕ್ತಾರ್ಕಾ |
ಉಕ್ತಂ ಶಸ್ತ್ರಂ | ತದ್ರೂಪಾಣ್ಯುಕ್ತಾರ್ಕಾಣ್ಯುಚನಸಾಧನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಚ ಪಸ್ಯುಧ್ರೇ | ಅಸ್ಪರ್ಧಂತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ಪೂರ್ವೀಃ—ಬಹುವಿಧವಾದ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು |
ಸಂ ಜಗ್ಮುಃ—ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನಿಂದಲೇ | ವಿಭ್ವಃ—ವಿಸ್ತೃತಗಳಾದ | ಮನೀಷಾಃ—
ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಬುದ್ಧಿಗಳೂ | ವಿ ಯಂತಿ—ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಕಸಿತವಾಗುತ್ತವೆ | ಪುರಾ—ಪೂರ್ವಕಾಲ
ದಲ್ಲಿಯೂ | ನೂನಂ ಚ—ಈಗಲೂ | ಋಷೀಣಾಂ—ಭರದ್ವಾಜಾದಿಗಳ | ಸ್ತುತಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು |
ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ | ಅಧಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ಪಸ್ಯುಧ್ರೇ—ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ |
ಉತ್ಕಾರ್ಕಾ—ಪೂಜಾಸಾಧನಗಳಾದ ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳೂ (ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಬಹು ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ
ಬುದ್ಧಿಗಳೂ ಸಹ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಕಸಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಈಗಲೂ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ
ಭರದ್ವಾಜಾದಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ. ಪೂಜಾಸಾಧಕ
ವಾದ ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಅದೇ ರೀತಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation

Many praises, Indra, are concentrated in you : from you abundant
commendations diversely proceed : to you, formerly and at present, the
praises of the sages, their prayers and hymns, vie (in glorifying) Indra.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪುರುಹೂತೋ ಯಃ ಪುರುಗೂರ್ತ ಋಭ್ವಾ ಏಕಃ ಪುರುಪ್ರಶಸ್ತೋ ಅಸ್ತಿ
ಯಜ್ಞೈಃ |

ರಥೋ ನ ಮಹೇ ಶವಸೇ ಯುಜಾನೋ ಸ್ಮಾಭಿರಿಂದ್ರೋ ಅನುಮಾದ್ಯೋ
ಭೂತ್ || ೨ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಪುರುಹೂತಃ | ಯಃ | ಪುರುಗೂರ್ತಃ | ಋಭ್ವಾ | ಏಕಃ | ಪುರುಪ್ರಶಸ್ತಃ | ಅಸ್ತಿ | ಯಜ್ಞೈಃ |
ರಥಃ | ನ | ಮಹೇ | ಶವಸೇ | ಯುಜಾನಃ | ಅಸ್ಮಾಭಿಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಅನುಮಾದ್ಯಃ | ಭೂತ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರುಹೂತೋ ಬಹುಭಿರಾಹೂತಃ ಪುರುಗೂರ್ತೋ ಬಹುಭಿರುದ್ಯಮಿತ ಋಭ್ವಾ ಮಹಾಪೇಕಃ
ಪ್ರಧಾನಭೂತ ಏವಂ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟೋ ಯ ಇಂದ್ರೋ ಯಜ್ಞೈರ್ಯಷ್ಟಾಭಿಃ ಪುರುಷೈರ್ಯಜನಸಾಧನೈಃ
ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ವಾ ಪುರುಪ್ರಶಸ್ತೋಸ್ತಿ ಬಹುಧಾ ಪ್ರಶಸ್ತಃ ಸ್ತುತೋ ಭವತಿ ಸ ಇಂದ್ರೋ ರಥೋ ನ ರಥ
ಇವ ಮಹೇ ಮಹತೇ ಶವಸೇ ಬಲಾಯ ತದರ್ಥಂ ಯುಜಾನೋಽಸ್ತುತ್ಸುತಿಭಿಯುಜ್ಯಮಾನಃ ಸನ್
ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಭಿರನುಮಾದ್ಯೋ ಭೂತ್ | ಸರ್ವದಾ ಸ್ತುತೋ ಭವತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುಹೂತಃ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ | ಪುರುಗೂರ್ತಃ—ಅನೇಕರಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ | ಋಭ್ವಾ—ಮಹಾತ್ಮನೂ | ಏಕಃ—(ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ) ಪ್ರಧಾನನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜಮಾನರಿಂದ | ಪುರುಪ್ರಶಸ್ತಃ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ | ಅಸ್ತಿ—ಆಗುವನೋ | (ಸಃ) ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ರಥೋ ನ—ರಥದಂತೆ | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ಶವಸೇ—ಬಲಕ್ಕಾಗಿ | ಯುಜಾನಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ | ಅಸ್ಮಾಭಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮ್ಮಿಂದ | ಅನುಮಾದ್ಯಃ—ಸರ್ವದಾ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ | ಭೂತ್—ಆಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಪ್ರಧಾನನೂ ಆದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಯಜಮಾನರಿಂದ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗುವನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ರಥದಂತೆ ಮಹತ್ತಾದ ಬಲಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮ್ಮಿಂದ ಸರ್ವದಾ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡಲಿ.

English Translation.

May that Indra ever be propitiated by us who is the invoked of many, mighty and chief, especially honoured by sacrifices, and to whom, as to a conveyance, we are attached for (the attainment of) great strength.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ಯಂ ಹಿಂಸಂತಿ ಧೀತಯೋ ನ ವಾಣೀರಿಂದ್ರಂ ನಕ್ಷಂತೀದಭಿ ವರ್ಧ-
ಯಂತೀಃ |

ಯದಿ ಸ್ತೋತಾರಃ ಶತಂ ಯತ್ಸಹಸ್ರಂ ಗೃಣಂತಿ ಗಿರ್ವಣಸಂ ಶಂ ತದಸ್ಮೈ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ಯಂ | ಹಿಂಸಂತಿ | ಧೀತಯಃ | ನ | ವಾಣೀಃ | ಇಂದ್ರಂ | ನಕ್ಷಂತಿ | ಇತ್ | ಅಭಿ |
ವರ್ಧಯಂತೀಃ |

ಯದಿ | ಸ್ತೋತಾರಃ | ಶತಂ | ಯತ್ | ಸಹಸ್ರಂ | ಗೃಣಂತಿ | ಗಿರ್ವಣಸಂ | ಶಂ | ತತ್ | ಅಸ್ಮೈ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಮಿಂದ್ರಂ ಧೀತಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಪರಿಚರಣಾನಿ ನ ಹಿಂಸಂತಿ ನ ಬಾಧಂತೇ | ವಾಣೀರ್ವಾಣ್ಯಃ
ಸ್ತುತಯಶ್ಚ ಯಂ ನ ಬಾಧಂತೇ | ದಾತುಮಸಮರ್ಥಃ ಪುರುಷೋನ್ಯಕೃತ್ಯೈಃ ಪರಿಚರಣೈಃ ಸ್ತುತಿಭಿಶ್ಚ
ಭೃಶಂ ಖಿದ್ಯತೇಽಸ್ಯ ಚೇಂದ್ರಸ್ಯ ಬಹುಧನತ್ವಾದ್ವತ್ಸತ್ವಚ್ಚ ತಸ್ಮಿನ್ನಯುಜ್ಯಮಾನಾನಿ ಪರಿಚರಣಾನಿ
ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಚ ಬಾಧಹೇತವೋ ನಾಭಾವನ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ತರ್ಹೀತ್ಯತ ಆಹ | ತಮಿಂದ್ರಂ ವರ್ಧಯಂ-
ತೀರ್ವರ್ಧಯಂತೀಃ ನಕ್ಷಂತಿ | ಅಭಿಗಚ್ಛಂತಿ | ಅಸಿ ಚ ಗಿರ್ವಣಸಂ ಗಿರಾಂ ಸಂಭಕ್ತಾರಮಿಂದ್ರಂ
ಶತಂ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಯದಿ ಗೃಣಂತಿ ಸ್ತುವಂತಿ | ಯದ್ಯದಿ ಚ ಸಹಸ್ರಂ ಸಹಸ್ರಸಂ-
ಖ್ಯಾಕಾಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಸ್ತುವಂತಿ ತತ್ಸರ್ವಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಶಂ ಸುಖಕರಂ ಭವತಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಯಂ ಇಂದ್ರಂ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಧೀತಯಃ—ಪೂಜಾ ಕರ್ಮಗಳು | ನ ಹಿಂಸಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವು
ದಿಲ್ಲವೋ | ವಾಣೀಃ—ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು | ನ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ | (ತಂ) ಇತ್—ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ |
ವರ್ಧಯಂತೀಃ—ಪ್ರವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ | ಅಭಿ ನಕ್ಷಂತಿ—ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ | ಗಿರ್ವಣಸಂ—
ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ | ಶತಂ ಸ್ತೋತಾರಃ—ನೂರಾರು ಸ್ತೋತ್ರಗಳು |
ಯದಿ ಗೃಣಂತಿ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವರೋ | ಸಹಸ್ರಂ—ಸಾವಿರಾರು ಸ್ತೋತ್ರಗಳು |
ಯತ್—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುವರೋ | ತತ್—ಆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಹ | ಅಸ್ಮೈ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ |
ಶಂ—ಸುಖಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಾಕರ್ಮಗಳಾಗಲಿ, ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳಾಗಲಿ ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಪ್ರವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆ ಸ್ತುತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ. ನೂರಾರು ಮತ್ತು ಸಾವಿರಾರು ಸ್ತುತಿ ಕರ್ತರು ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವರೋ, ಆ ಸ್ತುತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸುಖಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

English Translation.

All praises contributing to his exaltation proceed to Indra, whom no acts, no words can harm, since hundreds and thousands of adorers glorify him who is entitled to praise, and so afford him gratification.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮಾ ಏತದ್ವಿವೃಂಚೇವ ಮಾಸಾ ಮಿಮಿಕ್ಷು ಇಂದ್ರೇ ನೈಯಾಮಿ
ಸೋಮಃ |

ಜನಂ ನ ಧನ್ವನ್ತಭಿ ಸಂ ಯದಾಪಃ ಸತ್ರಾ ವಾವೃಧುರ್ಹವನಾನಿ ಯಜ್ಞೈಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮೈ | ಏತತ್ | ದಿವಿ | ಅರ್ಚಾಽಇವ | ಮಾಸಾ | ಮಿಮಿಕ್ಷುಃ | ಇಂದ್ರೇ | ನಿ | ಅಯಾಮಿ | ಸೋಮಃ |
ಜನಂ | ನ | ಧನ್ವನ್ | ಅಭಿ | ಸಂ | ಯತ್ | ಅಪಃ | ಸತ್ರಾ | ವಾವೃಧುಃ | ಹವನಾನಿ | ಯಜ್ಞೈಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏತದೇತಸ್ಮಿನ್ನಿವ ದಿವಸೇ ಸೌತ್ಯೇಹಸ್ಯರ್ಚೇವಾರ್ಚನಸಾಧನೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣೇವ ಮಾಸಾ ಮಾನೇನೇಂದ್ರಾಯ ತ್ವಾ ವೃತ್ರಘ್ನ ಇತ್ಯಾದಿಮಂತ್ರಸಾಧ್ಯೇನ ಯುಕ್ತೋ ಮಿಮಿಕ್ಷೋ ವಸತೀವರ್ಯೇಕ-
ಧನಾಖ್ಯಾಭಿರದ್ಭಿರಾಸಿಕ್ತಃ ಸೋಮೋಽಸ್ಮೈ || ವಿಭಕ್ತಿವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಅಸ್ಮಿನ್ನಿಂದ್ರೇ ನೈಯಾಮಿ |
ನಿಯತೋಽಭೂತ್ | ಯದ್ವಾ | ಅಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯೈತತ್ಸೋತ್ರಂ ಬ್ರವಾಣೀತಿ ಶೇಷಃ | ದಿವಿ
ದ್ಯುಲೋಕೇಽರ್ಚೇವಾರ್ಕಃ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಮಾಸಾ | ಲುಪ್ತೋಪಮಮೋಶತ್ | ಮಾತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತೀತಿ
ಮಾಸಶ್ಚಂದ್ರಮಾಃ | ಸ ಇವ ಮಿಮಿಕ್ಷೋ ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಾನಾಂ ಸೇಕ್ತು ಯ ಇಂದ್ರೋ ವರ್ತತೇಽಸ್ಮಿ-
ನ್ನಿಂದ್ರೇಽಭಿಷುತಃ ಸೋಮೋ ನಿಯಮ್ಯತೇ ಸ್ಮ | ಕಿಂಚಿ ತಮಿಂದ್ರಂ ಯಜ್ಞೈರ್ಯಜನಸಾಧನೈಃ
ಪುರೋಡಾಶಾದಿಭಿರ್ದೇವಿಭಿಃ ಸಾಧನಂ ಹವನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಸತ್ರಾ ಸಹ ವಾವೃಧುಃ | ಅವರ್ಧಯನ್ |

ತತ್ರೈ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಧನ್ವನ್ತನಿ ಮರುದೇಶೇಭಿ ಅಭಿಮುಖಂ ಸಂ ಯತ್ ಸಮ್ಯಗ್ಯತ್ಯೋ ಗಚ್ಛಂತೈ
ಆಪೋ ಜನಂ ಪ್ರಾಣಿನಮಿವ | ಯಥಾ ಮರುದೇಶ ಉಸಲಭ್ಯಮಾನಾ ಆಸಃ ಪ್ರಾಣಿನಂ ವರ್ಧಯಂತಿ
ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅರ್ಚೇವ—ಪೂಜಾಸಾಧನವಾದ ಸ್ತೋತ್ರದಂತೆ | ಮಾಸಾ — ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಮಂತ್ರದಿಂದ
ಕೂಡಿದುದೂ | ಮಿಮಿಕ್ಷಃ—ವಸತೀವರಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ | ಸೋಮಃ—ಸೋಮವು | ಅಸ್ಮೈ
ಇಂದ್ರೇ—ಈ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ | ಏತತ್ ದಿವಿ—ಈ ದಿನ | ನೈಯಾಮಿ—ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ | ಧನ್ವನ್—
ಮರಳುಕಾಡಿನಲ್ಲಿ | ಅಭಿ—ಪ್ರಯಾಣಿಕನ ಎದುರಿಗೆ | ಸಂ ಯತ್—ಹರಿದುಬರತಕ್ಕ | ಆಸಃ—ಉದಕವು |
ಜನಂ ನ—ಅವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವಂತೆ | ಯಜ್ಞಃ—ಯಜ್ಞ ಸಾಧನವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ |
ಹವನಾನಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಸತ್ವಾ—ಒಟ್ಟಿಗೆ | ಯತ್—ಯಾವ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವಾವೃಧುಃ—
ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂಜಾಸಾಧನವಾದ ಸ್ತುತಿಯಂತೆ ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ವಸತೀವರಿಯಿಂದ
ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವು ಈ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮರಳುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕನ
ಎದುರಿಗೆ ಹರಿದುಬರತಕ್ಕ ಉದಕವು ಅವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಯಜ್ಞ ಸಾಧನವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು.

English Translation.

The mixed Soma juice has been prepared for Indra, (to be offered)
on the day (of sacrifice), with reverence-like adoration, when praises,
together with offerings, yield him increase, as when water (revives) a man
in a desert waste.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮೈ ಏತನ್ಮಹ್ಯಾಂಗೂಷಮಸ್ಮೈ ಇಂದ್ರಾಯ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಮತಿಭಿರವಾಚಿ |
ಅಸದ್ಯಥಾ ಮಹತಿ ವೃತ್ತತಾರ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾಯುರವಿತಾ ವೃಧಶ್ಚ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮೈ | ಏತತ್ | ಮಹಿ | ಆಂಗೂಷಂ | ಅಸ್ಮೈ | ಇಂದ್ರಾಯ | ಸ್ತೋತ್ರಂ | ಮತಿಭಿಃ | ಅವಾಚಿ |
ಅಸತ್ | ಯಥಾ | ಮಹತಿ | ವೃತ್ತತಾರ್ಯ | ಇಂದ್ರಃ | ವಿಶ್ವಾಯುಃ | ಅವಿತಾ | ವೃಧಃ | ಚ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಮಹಿ ಮಹದೇತದಾಂಗೂಷಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಮತಿಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭಿರವಾಚಿ |
ಉಕ್ತಮಭೂತ್ | ಅಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಸ್ತೋತ್ರಮಿತಿ ಪುನರುಕ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾ | ವಿಶ್ವಾಯುಃ ಸರ್ವತ್ರ
ಗಂತಾ ಸ ಇಂದ್ರೋ ಮಹತಿ ಪ್ರಭೂತೇ ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಯಥಾ ಯೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣಾ-
ಸ್ಮಾಕಮವಿತಾ ರಕ್ಷಕೋ ವೃಧೋ ವರ್ಧಯಿತಾ ಚಾಸತ್ ಭವೇತ್ ತಥಾವಾಚೀತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವಾಯುಃ—ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚಾರಿಯಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಮಹತಿ—ಮಹತ್ತಾದ |
ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಯಥಾ—ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿ | ಅವಿತಾ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನೂ | ವೃಧಃ—
ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನೂ | ಅಸತ್—ಆಗಿರುವನೋ (ಅದೇ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ) | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ |
ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದ | ಏತತ್ ಅಂಗೂಷಂ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಮತಿಭಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಅವಾಚಿ—
ಪಠಿತವಾಗಿದೆ | ಅಸ್ಮಾ (ಇಂದ್ರಾಯ)—ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೋಸ್ಕರ | ಸ್ತೋತ್ರಂ—ಸ್ತೋತ್ರವು ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚಾರಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ಮಹತ್ತಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕನೂ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನೂ ಆಗಿ
ರುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಹತ್ತಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

English Translation.

To this Indra has this earnest eulogy been addressed by the devout,
in order that the all-pervading Indra may be our defender and exalter in
the great conflict with (our) foes.

ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕದಾ ಭುವನ್ನಿತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ನರಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ | ತಥಾ
ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಕದಾ ನರಸ್ತ್ವಿತಿ || ತೃತೀಯೇ ಛಂದೋಮೇ ಮಹಾವ್ರತೇ ಚ ನಿಷ್ಪೇವಲ್ಯ
ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಕದಾ ಭುವನ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ನರನೆಂಬವನು
ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂವಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಕದಾ ನರಸ್ತು ಎಂದು

ಹೇಳಿರುವುದು. ಮೂರನೆಯ ಭಂದೋಮಾನುಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಧಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೩೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೭ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿ—ನರಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ಕದಾ ಭುವನ್‌ ರಥೈವ್ಯಾಣಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಕದಾ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಸಹಸ್ರಪೋಷ್ಯಂ ದಾಃ |

ಕದಾ ಸ್ತೋಮಂ ವಾಸಯೇಸ್ಯ ರಾಯಾ ಕದಾ ಧಿಯಃ ಕರಸಿ

ವಾಜರತ್ನಾಃ || ೧ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ಕದಾ | ಭುವನ್‌ | ರಥೈವ್ಯಾಣಿ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಕದಾ | ಸ್ತೋತ್ರೇ | ಸಹಸ್ರಪೋಷ್ಯಂ | ದಾಃ |

ಕದಾ | ಸ್ತೋಮಂ | ವಾಸಯೇಃ | ಅಸ್ಯ | ರಾಯಾ | ಕದಾ | ಧಿಯಃ | ಕರಸಿ | ವಾಜರತ್ನಾಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣ್ಯಸ್ಮದೀಯಾನಿ ರಥೈವ್ಯಾಣಿ ರಥನಿವಾಸಾನಿ ಕದಾ ಕಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಭುವನ್‌ | ಭವೇಯುಃ | ರಥೈವ್ಯಾಣಿ ತ್ವಾಂ ಕದಾ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕದಾ ಕಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಂ ಸಹಸ್ರಪೋಷ್ಯಂ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಪುರುಷಪೋಷಕಂ ಗೋಸಮೂಹಂ ಪುತ್ರಂ ವಾ ದಾಃ | ಕದಾ ಚಾಸ್ಯ ಮಮ ಸ್ತೋತುಃ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ರಾಯಾ ಧನೇನ ವಾಸಯೇಃ | ವ್ಯಾಪಯೇಃ | ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚಾಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದೀನಿ ವಾಜರತ್ನಾ ವಾಜೈರನ್ನೈ ರಮಣೀಯಾಃ ಕದಾ ಕಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಕರಸಿ ಕುರ್ಯಾಃ | ಏವಂ ಸ್ತೋತಾ ಫಲಸ್ಯ ವಿಲಂಬಮಸಹಮಾನ ಇಂದ್ರಮನಯಾ ಪೃಷ್ಠವಾನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಬ್ರಹ್ಮ—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ರಥಕ್ಷಯಾಣಿ—ನಿನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ (ನಿನ್ನೊಂದಿಗೆ) ವಾಸಮಾಡುವುದಾಗಿ | ಭವನ್—ಆಗುತ್ತವೆ? | ಕದಾ—ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸ್ತೋತ್ರೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ | ಸಹಸ್ರಪೋಷ್ಯಂ—ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು | ದಾಃ—ಕೊಡುವೆ? | ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ಅಸ್ಯ—ಸ್ತೋತ್ರವಾದ ನನ್ನ | ಸ್ತೋಮಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ರಾಯಾ—ಧನದಿಂದ | ವಾಸಯಾಃ—ಪ್ರತಿಫಲವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ? | ಧಿಯಾಃ—ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ವಾಜರತ್ನಾಃ—ಅನ್ನಗಳಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದವುಗಳನ್ನಾಗಿ | ಕರಸಿ—ಮಾಡುವೆ?

|| ಛಾಂದೋಃ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ರಥಕ್ಷಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ? ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ ಯಾವಾಗ ಕೊಡುತ್ತೀಯೆ? ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಧನದಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಮಾಡುವೆ? ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನ್ನಗಳಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದವನ್ನಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಮಾಡುವೆ?

English Translation.

When may our prayers (be with you) in your chariot? when will you grant to your adorer the (means of) maintaining thousands? when will you recompense my adoration with riches? when will you render sacred rites productive of food?

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕರ್ಮ ಸ್ವಿತ್ತದಿಂದ್ರ ಯನ್ಮುಭಿರ್ವ್ಯಾಪ್ತೀರ್ಯೀರಾನ್ನೀಳಯಾಸೇ ಜಯಾ-
ಜೀನ್ |

ತ್ರಿಧಾತು ಗಾ ಅಧಿ ಜಯಾಸಿ ಗೋಷ್ವಿಂದ್ರ ದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವರ್ವದ್ಧೇಹ್ಯಸ್ಮೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕರ್ಮ | ಸ್ವಿತ್ | ತತ್ | ಇಂದ್ರ | ಯತ್ | ನ್ಯುಭಿಃ | ನ್ಯನ್ | ವೀರ್ಯಃ | ವೀರಾನ್ | ನೀಳಯಾಸೇ |

ಜಯ | ಅಜೀನ್ |

ತ್ರಿಧಾತು | ಗಾಃ | ಅಧಿ | ಜಯಾಸಿ | ಗೋಷ್ವ | ಇಂದ್ರ | ದ್ಯುಮ್ನಂ | ಸ್ವರ್ವದ್ಧೇಹ | ಫೇಹಿ |

ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಫಲಸ್ಯ ವಿಲಂಬಮಸಹಮಾನ ಋಷಿರನಯಾಪೀಂದ್ರಂ ಪೃಚ್ಛತಿ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಕರ್ಹಿ ಸ್ವಿತ್ಕದಾ
ಖಲು ತದ್ಭವೇತ್ | ನೈಭಿರಸ್ಮದೀಯೈಃ ಪುರುಷೈರ್ನ್ಯಾನ್ ಶತ್ರುಪುರುಷಾನ್ ತಥಾ ವೀರೈರಸ್ಮದೀಯೈಃ
ಪುತ್ರೈರ್ವೀರಾನ್ ಶತ್ರುಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಯನ್ನೀಳಿಯಾಸೇ ತ್ವಂ ಸಂಶ್ಲೇಷಯೇಃ ಸಂಯೋಜಯೇಃ ||
ನೀಳಯತಿಃ ಸಂಶ್ಲೇಷಣಕರ್ಮ || ಈದೃಶಂ ಯುದ್ಧೇ ಯತ್ಸಂಶ್ಲೇಷಣಂ ತತ್ಕದಾ ಭವೇದಿತಿ ವಿತರ್ಕಃ |
ಅಪಿ ಚಾಸ್ಮದರ್ಥಂ ತ್ವಮಾಜೀನ್ ಸಂಗ್ರಾಮಾನ್ ಕದಾ ಜಯಿ | ಜಯೇಃ | ಕದಾ ಚ ಗೋಷ್ಠಭಿಗಂ-
ತ್ಯಷು ಶತ್ರುಷು ವಿದ್ಯಮಾನಾಸ್ತ್ರಿಧಾತು ತ್ರಿಧಾತೌನಾಂ ಕ್ಷೀರದಧಿಘೃತಾನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ
ಧಾರಯಿತ್ರೀರ್ಗಾ ಅಧಿ ಜಯಾಸಿ | ಅಧಿಕಂ ಜಯೇಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಸ್ವರ್ವತ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಮತ್
ದ್ಯುಮ್ನಂ ಧನಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಕದಾ ಧೇಹಿ | ಧಾರಯೇಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನೈಭಿಃ—ನಮ್ಮ ವೀರಪುರುಷರೊಡನೆ | ನ್ಯಾನ್—ಶತ್ರುಪುರುಷರನ್ನು
(ಎದುರುಗೊಳಿಸುವುದೂ) | ವೀರೈಃ—ನಮ್ಮ ವೀರಪುತ್ರರೊಡನೆ | ವೀರಾನ್—ಶತ್ರುವೀರರನ್ನು (ಎದುರು
ಗೊಳಿಸುವುದೂ ಆದ) | ಯತ್—ಯಾವ ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನವುಂಟೋ | ತತ್—ಅದನ್ನು | ಕರ್ಹಿ
ಸ್ವಿತ್—ಯಾವಾಗ ತಾನೇ | ನೀಳಯಾಸೇ—ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತೀಯೆ? | ಅಜೀನ್—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು |
(ಕದಾ—ಯಾವಾಗ) | ಜಯಿ—ಜಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ? | ಗೋಷ್ಠು—ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿರು
ವುವೂ | ತ್ರಿಧಾತು—ಕ್ಷೀರಾದಿ ಸತ್ತ್ವವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ಗಾಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು | (ಕದಾ—ಯಾವಾಗ) |
ಅಧಿ ಜಯಾಸಿ—ನಮಗಾಗಿ ಜಯಿಸುವೆ? | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸ್ವರ್ವತ್—ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕವಾದ |
ದ್ಯುಮ್ನಂ—ಧನವನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | (ಕದಾ—ಯಾವಾಗ) | ಧೇಹಿ—ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆ?

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ವೀರಪುರುಷರೊಡನೆ ಶತ್ರು ವೀರರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಯಾವಾಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ
ಮಾಡುವೆ? ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಯಾವಾಗ ನಮಗೆ ಜಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತೀಯೆ?
ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿರುವವೂ, ಕ್ಷೀರಾದಿ ಮೂರು ಸತ್ತ್ವವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನಮಗಾಗಿ
ಯಾವಾಗ ಜಯಿಸಿ ತರುವೆ? ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ ಧನವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆ?

English Translation.

When, Indra, will you bring together leaders with leaders, heroes
with heroes, and give us victory in battles? when will you conquer from
the enemy the threefold food-supplying cattle? (when will you grant) us,
Indra, diffusive wealth?

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕರ್ಮ ಸ್ತಿತ್ತದಿಂದ್ರ ಯಜ್ಞರಿತ್ರೇ ವಿಶ್ವಪ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮ ಕೃಣವಃ ಶವಿಷ್ಯ |

ಕದಾ ಧಿಯೋ ನ ನಿಯುತೋ ಯುವಾಸೇ ಕದಾ ಗೋಮುಘಾ ಹವನಾನಿ-
ಗಚ್ಛಾಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕರ್ಮ | ಸ್ತಿತ್ | ತತ್ | ಇಂದ್ರ | ಯತ್ | ಜರಿತ್ರೇ | ವಿಶ್ವಪ್ಸು | ಬ್ರಹ್ಮ | ಕೃಣವಃ | ಶವಿಷ್ಯ ||

ಕದಾ | ಧಿಯಃ | ನ | ನಿಯುತಃ | ಯುವಾಸೇ | ಕದಾ | ಗೋಮುಘಾ | ಹವನಾನಿ | ಗಚ್ಛಾಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅನೆಯಾಸಿ ಕತಿಚಿತ್ ಪ್ರಶ್ನಾಃ ಕ್ರಿಯಂತೇ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಕರ್ಮ ಸ್ತಿತ್ತದಾ ಖಲು ತಪ್ಪವೇತ್ |
ಹೇ ಶವಿಷ್ಯ ಬಲವತ್ತಮೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಜರಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ವಿಶ್ವಪ್ಸು ಬಹುವಿಧರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ನಂ ಕೃಣವಃ
ಕರೋಷೀತಿ ಯತ್ ತತ್ಕದಾ ಭವೇದಿತಿ ನಿತರ್ಕಃ | ಕದಾ ಚ ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ | ನೇತಿ ಸಮುಚ್ಚಯೇ |
ನಿಯುತಃ ಸ್ತುತೀಶ್ಚ ಯುವಾಸೇ | ಆತ್ಮನಿ ಯೋಜಯೇ | ಕದಾ ಚ ತ್ವಂ ಗೋಮುಘಾ ಗೋಮುಘಾನಿ
ಗವಾಂ ದಾತ್ಯಾಣಿ | ಮಂಹತೇರ್ವಾನಾರ್ಥಸ್ಯ ರೂಪಮುತ್ತರಪದಂ || ಹವನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಗಚ್ಛಾಃ |
ಅಭಿಗಚ್ಛೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಶವಿಷ್ಯ—ಶಕ್ತಿಮಂತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಜರಿತ್ರೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗಾಗಿ | ವಿಶ್ವಪ್ಸು—
ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಕೃಣವಃ - ಉಂಟುಮಾಡುವೆಯೆಂಬ | ಯತ್—ಯಾವ ವಿಷಯವು
ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ | ತತ್—ಅದನ್ನು | ಕರ್ಮ ಸ್ತಿತ್—ಯಾವಾಗ ತಾನೇ (ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತೀಯೆ)
ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ಧಿಯಃ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ | ನ—ಮತ್ತು | ನಿಯುತಃ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೂ | ಯುವಾಸೇ—
ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ ? | ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ಹವನಾನಿ—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಗೋಮುಘಾ—
ಧನಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲವುಳ್ಳವನ್ನಾಗಿ | ಗಚ್ಛಾಃ—ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಮಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವನಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ರೂಪವುಳ್ಳ ಅನ್ನಸಂಪತ್ತನ್ನು
ನಿರ್ಮಿಸುವೆಯೆಂಬ ಯಾವವಿಷಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಯಾವಾಗ ತಾನೇ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತೀಯೆ ?
ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಐಕ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ ? ಯಾವಾಗ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರ
ಗಳನ್ನು ಧನಸಂಪತ್ತಾದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ ?

English Translation.

When most vigorous Indra, will you grant your worshipper that food which is all-sufficing? whea will you combine (in yourself) worship and praises? when will you render oblations productive of cattle?

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಸ ಗೋಮುಘಾ ಜರಿತ್ರೇ ಅಶ್ವಶ್ಚಂದ್ರಾ ವಾಜಶ್ರವಸೋ ಅಧಿ ಧೇಹಿ ಪೃಕ್ಷಃ |
ಪೀಪಿಹೀಷಃ ಸುದುಘಾಮಿಂದ್ರ ಧೇನುಂ ಭರದ್ವಾಜೇಷು ಸುರುಚೋ
ರುರುಚ್ಯಾಃ || ೪ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಸಃ | ಗೋಮುಘಾಃ | ಜರಿತ್ರೇ | ಅಶ್ವಶ್ಚಂದ್ರಾಃ | ವಾಜಶ್ರವಸಃ | ಅಧಿ | ಧೇಹಿ | ಪೃಕ್ಷಃ |
ಪೀಪಿಹಿ | ಇಷಃ | ಸುದುಘಾಂ | ಇಂದ್ರ | ಧೇನುಂ | ಭರತ್ವಾಜೇಷು | ಸುರುಚಃ | ರುರುಚ್ಯಾಃ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ಜರಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಗೋಮುಘಾ ಗವಾಂ ದಾತ್ರೀರಶ್ವಶ್ಚಂದ್ರಾ ಅಶ್ವೈರಾ-
ಹ್ಲಾದಯಂತೀರ್ನಾಜಶ್ರವಸೋ ವಾಜೈರ್ಬಲೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಏವಂಭೂತಾಃ ಪೃಕ್ಷೋನ್ನಾನಿ ಭರದ್ವಾಜೇಷು
ಭರದ್ವಾಜಪುತ್ರೇಷ್ವಸ್ಮಾಸ್ತದ್ಧಿ ಧೇಹಿ | ಧಾರಯ | ತಥೇಷ ಸ್ತಾನೈನ್ನಾನಿ ಸುದುಘಾಂ ಶೋಭನದೋಗ್ಧ್ರೀಂ
ಧೇನುಂ ಗಾಂ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪೀಪಿಹಿ | ಸ್ಯಾಯಯ | ಅಪಿ ಚ ತಾ ಇಷೋ ಗೌಶ್ಚ ಸುರುಚಃ
ಶೋಭನದೀಪ್ತಯೋ ಯಥಾ ಭವಂತಿ ತಥಾ ತ್ವಂ ರುರುಚ್ಯಾಃ | ದೀಪಯೇಃ | ಶೋಭನದೀಪ್ತಿಯು-
ಕ್ತಾಶ್ಚ ತಾಃ ಸಂತ್ಪಿತೃರ್ಥಃ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಸಃ—ನೀನು | ಜರಿತ್ರೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ | ಗೋಮುಘಾಃ—ಗೋಸಂಪತ್ತಿ
ನ್ನೊದಗಿಸುವವನು | ಅಶ್ವಶ್ಚಂದ್ರಾಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದವನು | ವಾಜಶ್ರವಸಃ—ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವನು ಆದ | ಪೃಕ್ಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಭರದ್ವಾಜೇಷು—ಭರದ್ವಾಜಪುತ್ರರಾದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಅಧಿ
ಧೇಹಿ—ತುಂಬಿಡು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ | ಸುದುಘಾಂ ಧೇನುಂ—
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಕರೆಯತಕ್ಕ ಧೇನುಗಳನ್ನೂ | ಪೀಪಿಹಿ—ಪುಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು | ಸುರುಚಃ—ಅವುಗಳು
ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ | ರುರುಚ್ಯಾಃ—ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಂತಿಯುತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ ಗೋಸಂಪತ್ತನ್ನೊದಗಿಸುವುದೂ ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದವೂ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ ಆದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಭರದ್ವಾಜಪುತ್ರರಾದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಡು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಆ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಕರೆಯತಕ್ಕ ಧೇನುಗಳನ್ನೂ ಪುಷ್ಪವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಅವುಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಂತಿಯುತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Grant Indra, to your adorer (abundant) food, productive of cattle, pleasant with horses, and renowned for vigour: multiply nourishment, and (cherish) the cows easily milked, and render them so that they may be resplendent.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ತಮಾ ನೂನಂ ವೃಜನಮನ್ಯಥಾ ಚಿಚ್ಛಾರೋ ಯಚ್ಛಕ್ರ ವಿ ದುರೋ
ಗೃಣೀಷೇ |

ಮಾ ನಿರರಂ ಶುಕ್ರದುಘಸ್ಯ ಧೇನೋರಾಂಗಿರಸಾನ್ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವಿಪ್ರ
ಜಿನ್ವ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಅ | ನೂನಂ | ವೃಜನಂ | ಅನ್ಯಥಾ | ಚಿತ್ | ಶೂರಃ | ಯತ್ | ಶಕ್ರ | ವಿ | ದುರಃ | ಗೃಣೀಷೇ |
ಮಾ | ನಿಃ | ಅರಂ | ಶುಕ್ರದುಘಸ್ಯ | ಧೇನೋಃ | ಅಂಗಿರಸಾನ್ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ | ವಿಪ್ರ | ಜಿನ್ವ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ನೂನಮದ್ಯತನಂ ವೃಜನಂ ಬಾಧಕಮಸ್ಮದೀಯಂ ಶತ್ರುಮನ್ಯಥಾ ಜಿಡನ್ಯೇ-
ನೈವ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಯೋಜಯ | ಯೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಸರ್ವೇ ಜೀವಂತಿ ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಕಾರಂ
ಮರಣಾಖ್ಯಂ ಪ್ರಾಪಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಆಕಾರಃ ಪೂರಕಃ | ಹೇ ಶಕ್ರ ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇಷು ಶಕ್ತೇಂದ್ರ ಶೂರಃ
ಶೌರ್ಯೇಪೇತೋ ವಿ ದುರೋ ವಿಶೇಷೇಣ ದಾರಯಿತಾ ಶತ್ರುಣಾಂ | ಯದ್ವಾ | ದುರೋ ದ್ವಾರಾಣಿ
ಶತ್ರುಸಂಬಂಧೀನಿ ವಿ ಘಟಯಂಸ್ತುಂ ಯದ್ಯಸ್ಮಾದ್ಗೃಣೀಷೇ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯಸೇ ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಣಾತ್
ಶುಕ್ರದುಘಸ್ಯ ಶುಕ್ರಾಣಾಂ ನಿರ್ಮಲಾನಾಂ ದೋಗ್ಧರಿಂದ್ರಸ್ಯ ಧೇನೋರ್ವಾಚಃ ಸ್ತೋತ್ರಾನ್ನಾ ನಿರರಂ |
ಮಾ ನಿರ್ಗಚ್ಛೇಯಂ | ಯದ್ವಾ | ಶುಕ್ರಸ್ಯ ಪಯಸೋ ದೋಗ್ಧ್ರಸ್ಯ ಧೇನೋರ್ದಯಾ ದತ್ತಯಾ

ಗೋಃ ಸಕಾಶಾನ್ಮಾ ನಿರ್ಗಚ್ಛೇಯಂ || ಅರಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ ಗತಾವಿತ್ಯಸ್ಯ ರೂಪಂ || ಸಾ ಸರ್ವದಾ-
ಸ್ತಾಸು ನಿವಸತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ವಿಪ್ರ ಪ್ರಾಜ್ಞೇಂದ್ರ ಅಂಗಿರಸಾನಂಗಿರೋಗೋತ್ರೇಜಾನಸ್ತಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ-
ನ್ನೇನ ಜಿನ್ವ | ಪ್ರೀಣಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಸೊನೆಂ--ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ | ತಂ ವೃಜನೆಂ--ಆ ಶತ್ರುವನ್ನು | ಅನ್ಯಥಾ
ಚಿತ್ ಆ--ಬೇರೆ ಕಡೆ ಗಮನವುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ (ಮಾಡು) ಅಥವಾ ಮೃತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು | ಶಕ್ರೆ--ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್--ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ಶೂರಃ--ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ | ವಿ ದುರಃ--ಶತ್ರುನಾಶ
ಕನೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೋ (ಆದುದರಿಂದ) | ಗೃಣೇಷೇ--ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲಡುತ್ತಿಯೇ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ಶುಕ್ರೆದುಘಸ್ಯ-
ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸಂಪತ್ತದನಾದ ಇಂದ್ರನ | ಧೇನೋಃ--ಸ್ತುತಿಯಿಂದ (ನಾನು) | ಮಾ ನಿರರಂ--ವಿಮುಖ
ನಾಗದಿರುವಂತಾಗಲಿ | ವಿಪ್ರ--ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಂಗಿರಸಾನ್--ಅಂಗಿರಸ್ಸಿನ ವಂಶದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ--ಅನ್ನದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ | ಜಿನ್ವ--ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿಸು. ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೋ, ಆದುದರಿಂದಲೇ ನೀನು
ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲಡುತ್ತಿಯೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸಂಪತ್ತದನಾದ ಇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ನಾನು ವಿಮುಖ
ನಾಗದಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಂಗಿರಸ್ಸಿನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು
ಅನ್ನ ಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸು.

English Translation.

Direct him who is actually our adversary into a different (course):
mighty Indra, you are a hero, the destroyer (of enemies), therefore are
you glorified: never may I desist from the praise of the giver of pure (gifts):
satisfy; sage Indra, the Angirases with food.

ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸತ್ತಾ ಮದಾಸ ಇತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ನರಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ |
ಸತ್ರೇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪೃಷ್ಠ್ಯಸ್ಯ ಪಂಚವೇದನಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ ಶಸ್ಯಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ |
ಪ್ರೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರೋ ಮದಾಯ ಸತ್ತಾ ಮದಾಸ ಇತಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಂ || ಅ. ೭-೧೨ | ಇತಿ || ವಿಶ್ವಜಿತಿ

ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಪ್ರಶಾಸ್ತುಃ ಶಸ್ತ್ರ ಇದಂ ಸಾಮಸೂಕ್ತಾಖ್ಯಂ ಶಂಸನೀಯಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಸತ್ವಾ
ಮದಾಸೋ ಯೋ ಜಾತ ಏನಾಭೂರೇಕ ಇತಿ ಸಾಮಸೂಕ್ತಾನಿ | ಅ. ೮-೭ | ಇತಿ | ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ
ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಸತ್ವಾ ಮದಾಸಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ನರನೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು;
ತ್ರಿಷ್ವಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸತ್ವಾ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಪೃಷ್ಠ್ಯ ಯಾಗದ
ಐದನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವರತ
ಸೂತ್ರದ—ಪ್ರೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರೋ ಮದಾಯ ಸತ್ವಾ ಮದಾಸ ಇತಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ೭-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವಿಶ್ವಜಿಹ್ವೆಯ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಾಸ್ತುನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು
ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಸಾಮಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವರತಸೂತ್ರದ—
ಸತ್ವಾ ಮದಾಸೋ ಯೋ ಜಾತ ಏನಾಭೂರೇಕ ಇತಿ ಸಾಮಸೂಕ್ತಾನಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೭)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿರುವುದು
ದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೩೬

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ— ೮ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿ—ನರಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ವಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸತ್ವಾ ಮದಾಸಸ್ತವ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಃ ಸತ್ವಾ ರಾಯೋಽಧ ಯೇ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ |

ಸತ್ವಾ ವಾಜಾನಾಮಭವೋ ವಿಭಕ್ತಾ ಯದ್ದೇವೇಷು ಧಾರಯಥಾ

ಅಸುರ್ಯಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸತ್ವಾ | ಮದಾಸಃ | ತವ | ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಃ | ಸತ್ವಾ | ರಾಯಃ | ಅಧ | ಯೇ | ಪಾರ್ಥಿವಾಃ |

ಸತ್ವಾ | ವಾಜಾನಾಂ | ಅಭವಃ | ವಿಭಕ್ತಾ | ಯತ್ | ದೇವೇಷು | ಧಾರಯಥಾಃ | ಅಸುರ್ಯಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತವ ತ್ವದೀಯಾ ಮದಾಸಃ ಸೋಮಪಾನಜನಿತಾ ಮದಾಃ ಸತ್ರಾ | ಸತ್ಯನಾಮೃತತ್ | ಸತ್ಯಂ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಃ ಸರ್ವಜನಹಿತಾ ಭವಂತಿ | ಯದ್ವಾ | ಸತ್ರೇತಿ ಮಹನ್ನಾಮ | ಮಹಾಂತಸ್ತವ ಮದಾ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಂ | ಅಧಾಪಿ ಚ ಪಾರ್ಥಿವಾಸಃ ಪೃಥಿವ್ಯಪಲಕ್ಷಿತೇ ಲೋಕತ್ರಯೇ ಭವಾಸ್ತ್ವದೀಯಾ ಯೇ ರಾಯೋ ಧನಸಮೂಹಾಃ ಸಂತಿ ತೇಽಪಿ ಸತ್ರಾ ಸತ್ಯಂ ವಿಶ್ವಜನಹಿತಾ ಭವಂತೀತ್ಯನ್ವಯಃ | ಕಿಂ ಚ ತ್ವಂ ವಾಜಾನಾಮನ್ನಾನಾಂ ಸತ್ರಾ ಸತ್ಯಂ ವಿಭಕ್ತಾ ದಾತಾಭವಃ | ಭವಸಿ | ಯದ್ವಾ | ಸತ್ರಾ ಮಹತಾಂ ವಾಜಾನಾಮಿತಿ ಯೋಜ್ಯಂ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ದೇವೇಷು ಮಧ್ಯೇಽಸುರ್ಯಂ ಬಲಂ ಧಾರಯಥಾ ಆತಃ ಕಾರಣಾತ್ತ್ವಮೇವಂ ಕರೋಷೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತವ—ನಿನ್ನ | ಮದಾಸಃ—ಸೋಮಪಾನಜನಿತವಾದ ತೃಪ್ತಿಗಳು | ಸತ್ರಾ—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಃ—ಸಕಲ ಜನರಿಗೂ ಹಿತಕರವಾಗಿವೆ | ಅಧ—ಮತ್ತು | ಪಾರ್ಥಿವಾಸಃ—ಲೋಕತ್ರಯದಲ್ಲೂ ಇರತಕ್ಕ | ಯೇ ರಾಯಃ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ಧನಸಂಪತ್ತುಗಳಿವೆಯೋ (ಆವೂ ಸಹ) | ಸತ್ರಾ—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾಗಿವೆ | ಯತ್—ಯಾವ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ | ಅಸುರ್ಯಂ—ರಕ್ತಿಯನ್ನು | ಧಾರಯಥಾಃ—ಹೊಂದಿರುವೆಯೋ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ಸತ್ರಾ—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ವಾಜಾನಾಂ—ಅನ್ನಗಳಿಗೆ | ವಿಭಕ್ತಾ ಅಭವಃ—ವಿಭಾಗಕರ್ತನಾಗುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸೋಮಪಾನಜನಿತವಾದ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕತ್ರಯದಲ್ಲೂ ಹರಡಿರುವ ನಿನ್ನ ಧನಸಂಪತ್ತುಗಳು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾಗಿವೆ. ಯಾವ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆಯೋ ಆದುದರಿಂದಲೇ, ನೀನು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಅನ್ನಗಳಿಗೆ ವಿಭಾಗಕರ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Truly are your exhilarations beneficial to all men: truly are the riches which exist on earth (beneficial to all men): truly are you the distributor of food; therefore you maintain vigour amongst the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅನು ಪ್ರ ಯೇಜೇ ಜನ ಓಜೋ ಅಸ್ಯ ಸತ್ರಾ ದಧಿರೇ ಅನು ವೀರ್ಯಾಯ |
ಸ್ಯಾನುಗೃಭೇ ದುಧಯೇರ್ವತೇ ಚ ಕ್ರತುಂ ನೃಂಜಂತ್ಯಸಿ ನೃತ್ರಹತ್ಯೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅನು | ಪ್ರ | ಯೇಜೇ | ಜನಃ | ಓಜಃ | ಅಸ್ಯ | ಸತ್ರಾ | ದಧಿರೇ | ಅನು | ವೀರ್ಯಾಯ |
 ಸ್ಯೂಮಗೃಭೇ | ದುಧಯೇ | ಅವತೇ | ಚ | ಕ್ರತುಂ | ವೃಂಜಂತಿ | ಅಸಿ | ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯಾಜೋ ಬಲಂ ಜನೋ ಯಜಮಾನೋಽನು ಪ್ರ ಯೇಜೇ | ಸಂತತಂ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಯಜತೇ | ಪೂಜಯತಿ | ಅಸಿ ಚ ತಮಿಂದ್ರಂ ವೀರ್ಯಾಯ ವೀರಕರ್ಮ ಕರ್ತುಂ ಸತ್ರಾ ಸತ್ಯಮನು ದಧಿರೇ | ಪುರೋದಧಿರೇ ಯಜಮಾನಾಃ | ಯದ್ವಾ | ಸತ್ರಾ ಮಹಾಂತಮಿಂದ್ರಮಿತಿ ಯೋಜ್ಯಂ | ಅಸಿ ಚ ಸ್ಯೂಮಗೃಭೇ ಸ್ಯೂಮ್ನಃ ಸ್ಯೂತಾನವಿಚ್ಛೇದೇನ ವರ್ತಮಾನಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ಗೃಹ್ಣತೇ ದುಧಯೇ | ದುಧಿಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ | ತೇಷಾಂ ಹಿಂಸಕಾಯಾವತೇ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಗಂತ್ರೇ ಚ ತಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಕ್ರತುಂ ಕರ್ಮ ಪರಿಚರಣಾತ್ಮಕಂ ವೃಂಜಂತಿ | ನಿಷ್ಪಾದಯಂತಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇ ವೃತ್ತ್ರಸ್ಯ ವಾರಕಸ್ಯ ಶತ್ತ್ರೋಹನನನಿಮಿತ್ತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನ | ಓಜಃ—ಬಲವನ್ನು | ಜನಃ—ಯಜಮಾನನು | ಅನು ಪ್ರ ಯೇಜೇ—ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ | ವೀರ್ಯಾಯ—ವೀರ್ಯಕರ್ಮಾಚರಣೆಗಾಗಿ | ಸತ್ರಾ—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ಅನು ದಧಿರೇ—ಮಾದರಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ | ಸ್ಯೂಮಗೃಭೇ—ಅನುಸ್ಯೂತವಾಗಿ ಬರುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವನೂ | ದುಧಯೇ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ | ಅವತೇ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ ಆದ ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಕ್ರತುಂ—ಪೂಜಾಕರ್ಮವನ್ನು | ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇ—ಶತ್ರುನಾಶಾರ್ಥವಾಗಿ | ವೃಂಜಂತಿ—ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ (ನಿರವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ)

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಜಮಾನನು ಇಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಜಮಾನರು ವೀರ್ಯಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಲು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಮಾದರಿಯನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವವನೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ ಆದ ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಶತ್ರುನಾಶಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The worshipper praises especially the strength of that Indra ; verily they rely upon him for heroic deeds : they offer sacrifices to him as the seizer of an uninterrupted series of foes. their assailant, their subduer, and also for their destruction.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ಸಧ್ರೀಚೀರೂತಯೋ ವೃಷ್ಟ್ಯಾನಿ ಪೌಂಸ್ಯಾನಿ ನಿಯುತಃ ಸಶ್ವರಿಂದ್ರಂ |
ಸಮುದ್ರಂ ನ ಸಿಂಧವ ಉಕ್ಥಶುಷ್ಕಾ ಉರುವ್ಯಚಸಂ ಗಿರ ಆ ವಿಶಂತಿ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಸಧ್ರೀಚೀಃ | ಉತಯಃ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾನಿ | ಪೌಂಸ್ಯಾನಿ | ನಿಯುತಃ | ಸಶ್ವಃ | ಇಂದ್ರಂ |
ಸಮುದ್ರಂ | ನ | ಸಿಂಧವಃ | ಉಕ್ಥಶುಷ್ಕಾಃ | ಉರುವ್ಯಚಸಂ | ಗಿರಃ | ಆ | ವಿಶಂತಿ || ೩ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಮಿಂದ್ರಮೂತಯೋ ಮರುತಃ ಸಧ್ರೀಚೀಃ ಸಹಾಂಚಿಂತ್ಯಃ ಸಂಗತಾ ಭೂತ್ವಾ ಸಶ್ವಃ |
ಸಚಿಂತೇ | ಸೇವಂತೇ | ಯದ್ವಾ | ಉತಯಸ್ತರ್ಪಕಾಣ್ಯನ್ನಾನಿ ಸಹ ವರ್ತಮಾನಾನಿ ಭೂತ್ವಾ ಸೇವಂತೇ |
ತಥಾ ವೃಷ್ಟ್ಯಾನಿ ನೀರ್ಯಾಣಿ ಪೌಂಸ್ಯಾನಿ ಬಲಾನಿ ಚ ನಿಯುತೋ ರಥೇ ಯುಜ್ಯಮಾನಾ ವಡವಾಶ್ಚ
ತಮಿಂದ್ರಂ ಸೇವಂತೇ | ಅಪಿ ಚೋಕ್ಥಶುಷ್ಕಾಃ | ಉಕ್ಥಂ ಶಸ್ತ್ರಂ | ತದೇವ ಬಲಂ ಯಾಸಾಂ ತಾದೃಶಾ
ಗಿರಃ ಸ್ತುತಯಶ್ಚೋರುವ್ಯಚಸಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಕಂ ತಮಿಂದ್ರಮಾ ವಿಶಂತಿ | ಪ್ರವಿಶಂತಿ | ತತ್ರ
ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸಮುದ್ರಂ ನ ಸಿಂಧವಃ | ಯಥಾ ಸ್ಯಂದನಶೀಲಾ ನದ್ಯಃ ಸಮುದ್ರಮಾವಿಶಂತ್ಯಾವಿಶ್ಯ ಚ
ವಿಭಕ್ತತಯಾ ನ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಏವಂ ಸರ್ವಾ ಅಪಿ ಸ್ತುತಯ ಇಂದ್ರೇಣೈಕೀಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಧ್ರೀಚೀಃ—ಇಂದ್ರನ ಒಡನಾಡಿಗಳಾದ | ಉತಯಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೂ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾನಿ—ವೀರ್ಯ
ಗಳೂ | ಪೌಂಸ್ಯಾನಿ—ಶಕ್ತಿಗಳೂ | ನಿಯುತಃ—ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಗಳೂ | ತಂ ಇಂದ್ರಂ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು |
ಸಶ್ವಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ | ಸಿಂಧವಃ—ನದಿಗಳು | ಸಮುದ್ರಂ ನ—ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರು
ವಂತೆ | ಉಕ್ಥಶುಷ್ಕಾಃ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಉಕ್ಥಮಂತ್ರಗಳೂ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳೂ | ಉರುವ್ಯಚಸಂ—
ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಆ ವಿಶಂತಿ—ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನ ಒಡನಾಡಿಗಳಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೂ, ವೀರ್ಯಗಳೂ, ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಗಳೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು
ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ. ನದಿಗಳು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಉಕ್ಥಮಂತ್ರಗಳೂ, ಸ್ತುತಿಗಳೂ
ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

English Translation.

The associated Maruts, heroic energies, virile strength, and the Niyut steeds, attend upon Indra, and praises powerful in sacred song centre in him as rivers flow into the ocean.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ರಾಯಸ್ವಾಮುಪ ಸೃಜಾ ಗೃಣಾನಃ ಪುರುಶ್ಚಂದ್ರಸ್ಯ ತ್ವಮಿಂದ್ರ ವಸ್ತಃ |
ಪತಿರ್ಬಭೂಥಾಸಮೋ ಜನಾನಾಮೇಕೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರಾಜಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ರಾಯಃ | ಖಾಂ | ಉಪ | ಸೃಜ | ಗೃಣಾನಃ | ಪುರುಚಂದ್ರಸ್ಯ | ತ್ವಂ | ಇಂದ್ರ | ವಸ್ತಃ |
ಪತಿಃ | ಬಭೂಥ | ಅಸಮಃ | ಜನಾನಾಂ | ಏಕಃ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಭುವನಸ್ಯ | ರಾಜಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಸ ತ್ವಂ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಖಾಂ | ನದೀನಾಮೈತತ್ |
ಅತ್ರ ತತ್ಸಂಬದ್ಧಾ ಧಾರಾ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ | ಧಾರಾಮುಪ ಸೃಜ | ವಿಮುಂಚೆ | ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸಂಯೋಜಯೇ-
ತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೀದೃಶಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ | ಪುರುಶ್ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಬಹೂನಾಮಾಹ್ಲಾದಕಸ್ಯ ವಸ್ತೋ ನಿವಾಸಕಸ್ಯ |
ಅಸಿ ಚಾಸಮೋಽನುಪಮಃ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಸ್ತ್ವಂ ಜನಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪತಿರಧಿಪತಿರ್ಬ-
ಭೂಥ | ತಥಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ಭೂತಜಾತಸ್ಯೈಕೋಽಸಾಧಾರಣೋ ರಾಜೇಶ್ವರಶ್ಚ
ಬಭೂವಿಥ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗೃಣಾನಃ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲಡತಕ್ಕ | ಸಃ ತ್ವಂ—ಅದೇ ನೀನು |
ಪುರುಶ್ಚಂದ್ರಸ್ಯ—ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಂತೋಷಜನಕವಾದುದೂ | ವಸ್ತಃ—ನಿವಾಸಹೇತುವಾದುದೂ ಆದ | ರಾಯಃ—
ಧನದ | ಖಾಂ—ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾದ ಧಾರೆಯನ್ನು | ಉಪ ಸೃಜ—ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು | ತ್ವಂ—ನೀನು |
ಅಸಮಃ—ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ | ಜನಾನಾಂ—ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ | ಪತಿಃ—ಒಡೆಯನಾಗಿ | ಬಭೂಥ—ಅಗದ್ದೀಯೆ |
ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಭುವನಸ್ಯ—ಭೂತಜಾತಕ್ಕೂ | ಏಕಃ—ಅಸಾಧಾರಣನಾದ | ರಾಜಾ—ಈಶ್ವರ
ನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಕಲರಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲಡತಕ್ಕ ನೀನು ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಂತೋಷಜನಕವಾದುದೂ ನಿವಾಸ
ಹೇತುವಾದುದೂ ಆದ ಧನದ ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾದ ಧಾರೆಯನ್ನು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು. ನೀನು ಅದ್ವಿತೀಯ

ನಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಭೂತಜಾತಕ್ಕೂ ಏಕಮಾತ್ರ ಪ್ರಭು ವಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Glorified by us, Indra, let flow the stream of much-delighting, home-conferring affluence, for you are the unequalled lord of men, the sole sovereign of all the world.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ತು ಶ್ರುಧಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಯೋ ದುವೋಯುದ್ಯೌರ್ನ ಭೂಮಾಭಿ ರಾಯೋ
ಅರ್ಯಃ |

ಅಸೋ ಯಥಾ ನಃ ಶವಸಾ ಚಕಾನೋ ಯುಗೇಯುಗೇ ವಯಸಾ ಚೇಕಿ-
ತಾನಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ತು | ಶ್ರುಧಿ | ಶ್ರುತ್ಯಾ | ಯಃ | ದುವೋಯುಃ | ದ್ಯೌಃ | ನ | ಭೂಮ | ಅಭಿ | ರಾಯಃ | ಅರ್ಯಃ |
ಅಸಃ | ಯಥಾ | ನಃ | ಶವಸಾ | ಚಕಾನಃ | ಯುಗೇಯುಗೇ | ವಯಸಾ | ಚೇಕಿತಾನಃ || ೫ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಶ್ರುತ್ಯಾನಿ ಶ್ಲೋತವ್ಯಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ತು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಶ್ರುಧಿ | ಶೃಣು |
ಯಸ್ತ್ವಂ ದುವೋಯುರಸ್ಮದೀಯಂ ಪರಿಚರಣಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛನ್ ಅರ್ಯೋರೇಃ ಸಂಬಂಧೀನಿ
ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಭೂಮ ಬಹುತರಾಣಿ ದ್ಯೌರ್ನ ಸೂರ್ಯ ಇವಾಭಿ ಭವಸಿ ಸ ತ್ವಂ ಶ್ರುಧೀತ್ಯನ್ವಯಃ |
ಅಸಿ ಚ ಶವಸಾತ್ತೀಯೇನ ಬಲೇನ ಸ್ತೋತವ್ಯೇನ ಯುಕ್ತಶ್ಚಕಾನಃ ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ಯುಗೇ ಯುಗೇ
ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ವಯಸಾ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣೇನಾನ್ನೇನ ಚೇಕಿತಾನಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಯಮಾನಸ್ತ್ವಂ ಯಥಾ ಯೇನ
ಪ್ರಕಾರೇಣ ನೋಸ್ಮಾಕಮಸಾಧಾರಣೋಽಸಿ ತಥಾಸಃ | ಸ್ಯಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಯಃ—ಯಾವ ನೀನು | ದುವೋಯುಃ—ನಮ್ಮ ಪೂಜಾಕರ್ಮಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ |
ಅರ್ಯಃ—ಶತ್ರುವಿನ | ರಾಯಃ—ಧನಗಳನ್ನು | ಭೂಮ—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ದ್ಯೌರ್ನ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ಅಭಿ—
ಅಪಹರಿಸುವೆಯೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ನೀನು | ಶ್ರುತ್ಯಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ತು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ |
ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು | ಶವಸಾ—ಬಲದೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ | ಚಕಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ |

ಯುಗೇ ಯುಗೇ—ಸಕಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ | ವಯಸಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನದಿಂದ | ಚೇಕಿತಾನಃ—
ನಮ್ಮಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ ನೀನು | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲ
ನಾಗುವೆಯೋ | ಅಸಃ—ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನೀನು ನಮ್ಮ ಪೂಜಾರ್ಹಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ ಶತ್ರುವಿನ ಧನಗಳನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ
ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅಪಹರಿಸುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೇಳು. ಬಲದೊಡನೆ ಕೂಡಿದವ
ನಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವನಾಗಿಯೂ ಸಕಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡು
ವವನಾಗಿಯೂ ಆದ ನೀನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗುವೆಯೋ ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರು.

English Translation.

Hear, Indra, (the praises) that may be heard (by you), who, are
gratified by our adoration, and, like the sun, (prevail) over the ample
riches of the enemy : endowed with strength, being glorified in every age
rendered comprehensible by (sacrificial) food, be to us no other (than such
as you have been.)

ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅರ್ವಾಗ್ರಥಮಿತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ಚತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಭವ್ಯಂ ದ್ರಂ |
ಅರ್ವಾಗ್ರಥಮಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅರ್ವಾಗ್ರಥಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು;
ತ್ರಿಷ್ಟುಭಂಧಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅರ್ವಾಗ್ರಥಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ
ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೩೭

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೯ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅರ್ವಾ^೧ಗ್ರ^೨ಥಂ^೩ ವಿಶ್ವ^೪ವಾರಂ^೫ ತ ಉ^೬ಗ್ರೇಂದ್ರ^೭ ಯುಕ್ತಾ^೮ಸೋ^೯ ಹರ^{೧೦}ಯೋ^{೧೧}
ವಹಂತು |

ಕೀರಿ^{೧೨}ಶ್ಚಿದ್ಧಿ^{೧೩} ತ್ವಾ^{೧೪} ಹವ^{೧೫}ತೇ^{೧೬} ಸ್ವರ್ವಾ^{೧೭}ನೃಧೀ^{೧೮}ಮಹಿ^{೧೯} ಸಧ^{೨೦}ಮಾದ^{೨೧}ಸ್ಟೇ^{೨೨} ಅದ್ಯ^{೨೩} || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅರ್ವಾ^೧ಕ್ | ರಥಂ^೨ | ವಿಶ್ವ^೪ವಾರಂ^೫ | ತೇ^೬ | ಉ^೭ಗ್ರ | ಇಂದ್ರ^೮ | ಯುಕ್ತಾ^೯ಸಃ | ಹರ^{೧೦}ಯಃ | ವಹಂತು |

ಕೀರಿಃ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ತ್ವಾ | ಹವತೇ | ಸ್ವರ್ವಾನ್ | ಋಧೀಮಹಿ | ಸಧಮಾದಃ | ತೇ | ಅದ್ಯ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಗ್ರೋದ್ಗೂರ್ಣಬಲೇಂದ್ರ ಯುಕ್ತಾಸೋ ರಥೇನ ಯುಕ್ತಾ ಹರಯೋಽಶ್ವಾಸ್ಟೇ
ತ್ವದೀಯಂ ವಿಶ್ವವಾರಂ ವಿಶ್ವೈರ್ವರಣೇಯಂ ರಥಮರ್ವಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಂ ವಹಂತು | ಅನಯಂತು |
ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ ಸ್ವರ್ವಾನ್ | ಸ್ವಃ ಸುಷ್ವರಣೇಯಂ ಗುಣಜಾತಂ | ತದ್ವಾನ್ ಕೀರಿಶ್ಚಿತ್ ಸ್ತೋತಾ
ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಸ್ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಹವತೇ ಅಹ್ವಯತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ತ್ವದೀಯಂ ರಥಮಭಿಮುಖಂ
ವಹಂತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವಯಂ ಚಾದ್ಯೇದಾನೀಂ ತೇ ತ್ವಯಾ ಸಧಮಾದಃ ಸಹ ಮಾದ್ಯಂತ ಋಧೀಮಹಿ |
ಸಮೃದ್ಧಾ ಭವೇಮು ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಗ್ರ—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯುಕ್ತಾಸಃ—ನಿನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ
ಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ | ಹರಯಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ವಿಶ್ವವಾರಂ—ಎಲ್ಲರ ಆದರಣೆಗೂ ಪಾತ್ರವಾದ |
ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ವಹಂತು—ವಹಿಸಿ ಕರೆತರಲಿ | ಹಿ—ಏತಕ್ಕೇಂದರೆ |
ಸ್ವರ್ವಾನ್—ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ | ಕೀರಿಶ್ಚಿತ್—ಸ್ತೋತೃವಾದವನೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನು | ತ್ವಾ—
ನಿನ್ನನ್ನು | ಹವತೇ—ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ | ಅದ್ಯ—ಈಗ | (ವಯಂ—ನಾವೂ ಕೂಡ) | ತೇ—ನಿನ್ನೊಡನೆ |
ಸಧಮಾದಃ—ಸಮಾನವಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ | ಋಧೀಮಹಿ—ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದು
ವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಶ್ವಗಳು ಎಲ್ಲರ ಆದರಣೆಗೂ
ಪಾತ್ರವಾದ ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕರೆತರಲಿ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಆದ
ಭರದ್ವಾಜನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಾವೂ ಸಹ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಮಾನವಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ
ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಆಗಲಿ.

English Translation.

Fierce Indra, let your harnessed steeds bring down your all-desired chariot : your devoted adorer verily invokes you : may we to-day, partaking of your exhilaration, increase to-day (in prosperity).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರೋದ್ರೋಣೇ ಹರಯಃ ಕರ್ಮಾಗ್ನಿನಾನಾಸುಯಜ್ಯಂತೋ ಅಭೂವನ್ |
ಇಂದ್ರೋ ನ ಅಸ್ಯ ಪೂರ್ವಃ ಪಹೀಯಾದ್ಧ್ಯುಕ್ತೋ ಮದಸ್ಯ ಸೋಮ್ಯಸ್ಯ
ರಾಜಾ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರೋ ಇತಿ | ದ್ರೋಣೇ | ಹರಯಃ | ಕರ್ಮ | ಅಗ್ನಿನ್ | ಪುನಾನಾಸಃ | ಸುಯಜ್ಯಂತಃ | ಅಭೂವನ್ |
ಇಂದ್ರಃ | ನಃ | ಅಸ್ಯ | ಪೂರ್ವಃ | ಪಹೀಯಾತ್ | ದ್ಯುಕ್ತಃ | ಮದಸ್ಯ | ಸೋಮ್ಯಸ್ಯ | ರಾಜಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತೃತೀಯೇ ಸರ್ಯಾಯೇಚ್ಛಾನ್ವಾಕಸ್ಯ ಪ್ರೋ ದ್ರೋಣ ಇತ್ಯೇಷಾ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರೋ ದ್ರೋಣೇ ಹರಯಃ ಕರ್ಮಾಗ್ನಿನಿತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಅ-೬-೪ | ಇತಿ ||

ಹರಯೋ ಹರಿತವರ್ಣಾಃ ಸೋಮಾ ನಃ ಕರ್ಮಾಗ್ನಿದೀಯಂ ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರೋ ಅಗ್ನಿನ್ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಗಚ್ಛಂತಿ | ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ | ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚ ಪುನಾನಾಸಃ ಪೂಯಮಾನಾ ದ್ರೋಣೇ ದ್ರೋಣಕಲಶ ಸುಯಜ್ಯಂತ ಉಜು ಗಚ್ಛಂತೋಭೂವನ್ | ಭವಂತಿ | ಪೂರ್ವಃ ಪುರಾತನೋ ದ್ಯುಕ್ತೋ ದೀಪ್ತೇರ್ನಿವಾಸಭೂತೋ ದ್ಯುಕ್ತಾನೋ ವಾ ಮದಸ್ಯ ಮದಕರಸ್ಯ ಸೋಮ್ಯಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ರಾಜೇತ್ಸರ ಏವಂಭೂತ ಇಂದ್ರಶ್ಚಾ-
ಸ್ಯೇಮಂ ಸೋಮಂ ಪಹೀಯಾತ್ | ಪಿಬತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹರಯಃ—ಹರಿತವರ್ಣವುಳ್ಳ ಸೋಮರಸಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಕರ್ಮ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಪ್ರೋ ಅಗ್ನಿನ್—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ | ಪುನಾನಾಸಃ—ಇಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಿಗೊಂಡು | ದ್ರೋಣೇ—ದ್ರೋಣ ಕಲಶದಲ್ಲಿ | ಸುಯಜ್ಯಂತಃ—ಸೇರಿಕೊಂಡವಾಗಿ | ಅಭೂವನ್—ಆಗುತ್ತವೆ | ಪೂರ್ವಃ—ಪುರಾತನನೂ | ದ್ಯುಕ್ತಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ದ್ಯುಲೋಕವಾಸಿಯೂ | ಮದಸ್ಯ—ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದ | ಸೋಮ್ಯಸ್ಯ—ಸೋಮರಸಕ್ಕೆ | ರಾಜಾ—ಈಶ್ವರನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮವನ್ನು | ಪಹೀಯಾತ್—ಪಾನಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹರಿತವರ್ಣವುಳ್ಳ ಸೋಮರಸಗಳು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಶುದ್ಧಗೊಂಡು ದ್ರೋಣಕಲಶದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪುರಾತನನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ದ್ಯುಲೋಕವಾಸಿಯೂ ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದ ಸೋಮರಸಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಈ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ.

English Translation.

The green Soma juices flow at our sacrifice, and, purified, proceed direct into the pitcher: may the ancient, illustrious Indra, the sovereign of the exhilarating Soma libation, drink of this our offering.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ತೃತೀಯಪರ್ವಾಯದಲ್ಲಿ ಆಚ್ಯಾವಾಕನೆಂಬ ಋಷಿಜನು ಪ್ರೋ ದ್ರೋಣೇ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಪ್ರೋ ದ್ರೋಣೇ ಹರಯಃ ಕರ್ವಾಗ್ನಿತಿ ಯಾಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸಸ್ರಾಣಾಸಃ ಶವಸಾನಮಚ್ಛೇಂದ್ರಂ ಸುಚಕ್ರೇ ರಥ್ಯಾಸೋ ಅಶ್ವಾಃ |

ಅಭಿ ಶ್ರವ ಋಜ್ಯಂತೋ ವಹೇಯುರ್ನೂ ಚಿನ್ನು ವಾಯೋರಮೃತಂ ವಿ
ದಸ್ಯೇತ್ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸಸ್ರಾಣಾಸಃ | ಶವಸಾನಂ | ಅಚ್ಛೇ | ಇಂದ್ರಂ | ಸುಚಕ್ರೇ | ರಥ್ಯಾಸಃ | ಅಶ್ವಾಃ |

ಅಭಿ | ಶ್ರವಃ | ಋಜ್ಯಂತಃ | ವಹೇಯುಃ | ನು | ಚಿತ್ | ನು | ವಾಯೋಃ | ಅಮೃತಂ | ವಿ | ದಸ್ಯೇತ್ ||

|| ವಾಯುಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸಸ್ರಾಣಾಸಃ ಪರಿತೋ ಗಚ್ಛಂತೋ ರಥ್ಯಾಸೋ ರಥೇ ಯುಕ್ತಾ ಅಶ್ವಾ ಋಜ್ಯಂತೇ ಯಜುಗಮನಾಃ ಸಂತಃ ಸುಚಕ್ರೇ ಶೋಭನಚಕ್ರೇ ರಥೇವಸ್ಥಿತಂ ಶವಸಾನಂ ಬಲಮಿನಾಚರಂತಮಿಂದ್ರಂ ಶ್ರವಃ ಶ್ರವಣೀಯಮಸ್ಮದೀಯಂ ಹವಿರಚ್ಯಾಭಿಮುಖ್ಯೇನಾಭಿ ವಹೇಯುಃ | ಅವಹೇಯುಃ | ನೂ ಚಿದಿತಿ ನಿಸಾತೋ ನಿಷೇಧೇತ್ಯತ್ರ ವರ್ತತೇ | ಅಮೃತಮಮರಣಹೇತುಭೂತಂ ಸೋಮಲಕ್ಷಣಂ ಹವಿ-

ವಾರ್ಯೋರ್ಹೇತೋರ್ನು ಇದಾನೀಂ ನೂ ಚಿತ್ ನೈವ ವಿ ದಸ್ಯೇತ್ | ಹ್ರಯಂ ನ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾತ್ |
ಪಾತ್ರೇ ಗೃಹೀತಃ ಸೋಮೋ ವಾಯುನಾ ಶುಷ್ಯತಿ ತತಃ ಪುರೈವ ತತ್ಪಾನಾರ್ಥಮಶ್ವಾ ಇಂದ್ರಮಭಿವ-
ಹೇಯುರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸಸ್ರಾಣಾಸಃ—ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುವವೂ | ರಥಾಸಃ—ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವವೂ ಆದ |
ಅಶ್ವಾಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ಋಜ್ಯಂತಃ—ನೇರವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವಾಗಿ | ಸುಚಕ್ರೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಚಕ್ರವುಳ್ಳ
ರಥದಲ್ಲಿ | ಶವಸಾನಂ—ಬಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಶ್ರವಃ ಅಚ್ಛೇ—ಹವಿಸ್ಸಿಗೆ
ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಅಭಿ ವಹೇಯುಃ—ಕರೆತರಲಿ | ಅಮೃತಂ—ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಸೋಮವು |
ವಾಯೋಃ—ವಾಯುವಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ನು—ಈಗ | ನೂ ಚಿತ್—ಬಂಡಿತವಾಗಿ | (ನ) ವಿದಸ್ಯೇತ್—
ಶೋಷ್ಯವಾಗದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವವೂ, ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ನೇರವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವಾಗಿ
ಉತ್ತಮವಾದ ಚಕ್ರವುಳ್ಳ ರಥದಲ್ಲಿ ಬಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕರೆತರಲಿ.
ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಸೋಮವು ವಾಯುವಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಶೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಿರಲಿ.

English Translation.

May the everywhere-going, straight-proceeding, chariot-bearing
steeds, bring the mighty Indra in his strong-wheeled car to our rite : let not
the ambrosial Soma waste in the wind.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ವಾಯುವಿಗೂ ಇರುವ ಸಾಹಚರ್ಯವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭ
ಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ವಾಯುವಿಗೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿರುವವು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
ಯಾಸ್ಮರು ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಅಸಸ್ರವಾಂಸೋಽಭಿಬಲಾಯಮಾನಮಿಂದ್ರಂ ಕಲ್ಯಾಣಚಕ್ರೇ ರಥೇ ಯೋಗಾಯ ರಥಾ
ಅಶ್ವಾ ರಥಸ್ಯ ವೋಧಾರ ಋಜ್ಯಂತ ಋಜುಗಾಮಿನೋಽನ್ನಮಭಿವಹೇಯುರ್ನವಂ ಚ
ಪುರಾಣಂ ಚ | ಶ್ರವ ಇತ್ಯನ್ನನಾಮ ಶ್ರಾಯತ ಇತಿ ಸತಃ | ವಾಯೋಶ್ಚಾಸ್ಯ ಭಕ್ಷೋ ಯಥಾ
ನ ವಿದಸ್ಯೇದಿತಿ | ಇಂದ್ರಪ್ರಧಾನೇತ್ಯೇಕೇ ನೈಘಂಟುಕಂ ವಾಯುಕರ್ಮೋಭಯ-
ಪ್ರಧಾನೇತ್ಯಪರಂ ||

(ನಿ. ೧೦-೩)

ಎಂದರೆ—ಇಂದ್ರನ ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುವ ಕುದುರೆಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಉತ್ತಮವಾದ ಚಕ್ರಗಳುಳ್ಳ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಬಹಳ ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ಹೊಸದಾದ ಆಹಾರವನ್ನು (ಸೋಮವನ್ನು) ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆತರುವವು. ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೋಗದೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವು. ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮರಸವು ವಾಯುವಿನ ಶೋಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಂಗಿಹೋಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಂತೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬೇಗನೆ ಅಶ್ವಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತರಲಿ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಶ್ರವಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅನ್ನನಾಮಗಳ ಪರ್ಯಾಯಪದವಾಗಿರುವುದು. ಅನ್ನವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಶ್ರವಃ ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ವಾಯುವಿನ ಶೋಷಣಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೋಮವು ಇಂಗಿಹೋಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಿರಲಿ. ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ವಿಷಯವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ವಾಯುವಿನ ಕರ್ಮವೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದೂ, ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದೆಂದೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವರ ಅಭಿಮತವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವರಿಷ್ಠೋ ಅಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಾಮೀರ್ತೀಂದ್ರೋ ಮಘೋನಾಂ ತುವಿಕೂರ್ಮಿ-

ತಮಃ |

ಯಯಾ ವಜ್ರಿವಃ ಪರಿಯಾಸ್ಯಂಹೋ ಮಘಾ ಚ ಧೃಷ್ಟೋ ದಯಸೇ ವಿ
ಸೂರೀನ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವರಿಷ್ಠಃ | ಅಸ್ಯ | ದಕ್ಷಿಣಾಂ | ಇಮೀರ್ತಿ | ಇಂದ್ರಃ | ಮಘೋನಾಂ | ತುವಿಕೂರ್ಮಿತಮಃ |

ಯಯಾ | ವಜ್ರಿವಃ | ಪರಿಯಾಸಿ | ಆಂಹಃ | ಮಘಾ | ಚ | ಧೃಷ್ಟೋ ಇತಿ | ದಯಸೇ | ವಿ |
ಸೂರೀನ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವರಿಷ್ಠ ಉರುತಮಸ್ತುವಿಕೂರ್ಮಿತಮೋತಿಶಯೇನ ಬಹುವಿಧಕರ್ಮೇಂದ್ರೋ ಮಘೋನಾಂ ಮಘವತಾಂ ಹವಿರ್ವಿಷ್ಣುಧನೋಪೇತಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ಯಜ್ಞೇ ದಾತವ್ಯಾಮೀರ್ತಿ | ಪ್ರೇರಯತಿ | ಯದ್ವಾ | ಮಘೋನಾಮಿತ್ಯಸ್ಯೇತ್ಯನೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಂ || ವಚನವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಮಘೋನೋ ಹವಿಷ್ಠತೋಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಶೇಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ ವಜ್ರಿವೋ ವಜ್ರವನ್ನೀದ್ರ ಯಯಾ ದಕ್ಷಿಣಯಾ ದತ್ತಯಾಂಹಃ ಪಾಪಂ ಯಜ್ಞ ಸಂಬಂಧಿ ಪರಿಯಾಸಿ ವಿನಾಶಯಾಸಿ ಹೇ ಧೃಷ್ಟೋ ಧರ್ಷಕ ಮಘಾ ಮಘಾನಿ ಧನಾನಿ ಸೂರೀನ್ ಸೋರೈನ್ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಯಯಾ ಚ ದಕ್ಷಿಣಯಾ ವಿ ದಯಸೇ ಪ್ರಯಚ್ಛಸಿ ತಾದೃಶೀಂ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ಪ್ರೇರಯಾಸೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಿವಃ—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯೂ | ಧೃಷ್ಟೋ—ಶತ್ರುದರ್ಶಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಯಾ—ಯಾವ ಧನದಿಂದ | ಅಂಹಃ—ಪಾಪವನ್ನು ! ಪರಿಯಾಸಿ—ನಾಶಪಡಿಸುವೆಯೋ (ಮತ್ತು) | ಯಯಾ—ಯಾವ ದಾನಕರ್ಮದಿಂದ | ಮಘಾ—ಧನಗಳನ್ನೂ | ಸೂರೀನ್—ಸೋತೃಗಳಾದ ಪುತ್ರರನ್ನೂ | ವಿ ದಯಾಸೇ—ಅನುಗ್ರಹಿಸುವೆಯೋ ಅಂತಹ | ದಕ್ಷಿಣಾಂ—ದಾನಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು | ಮಘೋನಾಂ—ಧನವಂತರ ನಡುವೆ | ಆಸ್ಯ—ಈ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವರಿಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯುತ್ತಮನೂ | ತುವಿಕೂರ್ಮಿತಮಃ—ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ | ಇಂದ್ರಃ—ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಆದ ನೀನು | ಇಯರ್ತಿ—ಒದಗಿಸುವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯೂ ಶತ್ರುದರ್ಶಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಧನದಿಂದ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶ ಪಡಿಸುವೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ದಾನಕರ್ಮದಿಂದ ಧನಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸೋತೃಗಳಾದ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವೆಯೋ ಅಂತಹ ದಾನಯೋಗ್ಯರಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಧನವಂತರ ನಡುವೆ ಈ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮನೂ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಆದ ನೀನು ಒದಗಿಸುವೆ.

English Translation.

The very strong Indra, the performer of many great deeds, instigates the donation of this (institutor of the ceremony) amongst the opulent, whereby, wielder of the thunderbolt, you remove sin, and, firm of purpose, bestow riches upon the worshippers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರೋ ವಾಜಸ್ಯ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ದಾತೇಂದ್ರೋ ಗೀರ್ಭಿರ್ವರ್ಧತಾಂ ವೃದ್ಧ-
ಮಹಾಃ |

ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಂ ಹನಿಷ್ಠೋ ಅಸ್ತು ಸತ್ವಾ ತಾ ಸೂರಿಃ ಪೃಣತಿ ತೂತು-
ಜಾನಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಃ | ವಾಜಸ್ಯ | ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ | ದಾತಾ | ಇಂದ್ರಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ವರ್ಧತಾಂ | ವೃದ್ಧಮಹಾಃ |

ಇಂದ್ರಃ | ವೃತ್ರಂ | ಹನಿಷ್ಠಃ | ಅಸ್ತು | ಸತ್ವಾ | ತಾ | ಸೂರಿಃ | ಪೃಣತಿ | ತೂತುಜಾನಃ || ೫ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಅಯಮಿಂದ್ರಃ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ವಾಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ಬಲಸ್ಯ ವಾ ದಾತಾ ಭವತು | ಸ ಚೇಂದ್ರೋ ವೃದ್ಧಮಹಾಃ ಪ್ರವೃದ್ಧತೇಜಸ್ಯಃ ಸನ್ ಗೀರ್ಭಿರಸ್ಮದೀಯಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವರ್ಧತಾಂ | ಸತ್ವಾ ಶತ್ಕೂಣಾಂ ಶಾತಯಿತಾ ಸ ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಮಾವರಕಂ ಶತ್ರುಂ ಹನಿಷ್ಯೋ ಹಂತೃತನೋಽಸ್ತು | ಭವತು | ಅಹಿ ಚ ಸೂರಿಃ ಪ್ರೇರಕಃ ಸ ಇಂದ್ರಸ್ತುತುಜಾನಸ್ತುರಮಾಣಸ್ತಾ ತಾನಿ ಧನಾನ್ಯಾ ಪೃಣತಿ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತು ॥

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ—ಸ್ಥಿರವಾದ | ವಾಜಸ್ಯ—ಅನ್ನಕ್ಕೆ | ದಾತಾ—ದಾತೃವಾಗಲಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವೃದ್ಧಮಹಾಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಗೀರ್ಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ವರ್ಧತಾಂ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ | ಸತ್ವಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವೃತ್ರಂ—ಶತ್ರುವನ್ನು | ಹನಿಷ್ಯಃ—ತೀವ್ರನಾಶಮಾಡುವನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಿರಲಿ | ಸೂರಿಃ—ಪ್ರೇರಕನಾದ ಇಂದ್ರನು | ತೂತುಜಾನಃ—ತ್ವರಿತಗಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ಅ ಪೃಣತಿ—ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಇಂದ್ರನು ಸ್ಥಿರವಾದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ದಾತೃವಾಗಲಿ. ಮತ್ತು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರರೂಪವಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲಿ. ಪ್ರೇರಕನಾದ ಇಂದ್ರನು ತ್ವರಿತಗಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

Indra is the donor of substantial food: may the very illustrious Indra increase (in glory) through our praises: may Indra, the destroyer (of enemies), be the especial slayer of Vritra: may he, the animator, the quick-mover, grant us those (riches which we desire).

ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಅಸಾದಿತ ಇತಿ ಪಂಚಚರ್ಚಂ ಪಂಚದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭವ್ಯಂಧ್ರಂ | ಅಸಾದಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಸಾದಿತಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್

ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಪಾತ್ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಧಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೩೮

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೮ ||

ಅಪ್ಯಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೧೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಪುಷಿಃ—ಭಾರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ ||

ಅಪಾದಿತ ಉದು ನಶ್ಚಿತ್ರತನೋ ಮಹೀಂ ಭರ್ಷದ್ಧ್ಯಮತೀಮಿಂದ್ರಹೂತಿಂ |

ಪನ್ಯಸೀಂ ಧೀತಿಂ ದೈವ್ಯಸ್ಯ ಯಾಮನ್ ಜನಸ್ಯ ರಾತಿಂ ವನತೇ ಸುದಾನುಃ ||೧||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಪಾತ್ | ಇತಃ | ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ನಃ | ಚಿತ್ರತಮಃ | ಮಹೀಂ | ಭರ್ಷತ್ | ದ್ಧ್ಯಮತೀಂ |
ಇಂದ್ರಹೂತಿಂ |

ಪನ್ಯಸೀಂ | ಧೀತಿಂ | ದೈವ್ಯಸ್ಯ | ಯಾಮನ್ | ಜನಸ್ಯ | ರಾತಿಂ | ವನತೇ | ಸುದಾನುಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಿತ್ರತಮಶ್ಚಾಯೇನೀಯತಮ ಅಶ್ಚ ಯತನೋ ವಾ ಸ ಇಂದ್ರೋ ನೋಸ್ಮದೀಯಾದಿಶೋ-
ಸ್ತಾದ್ಧ್ರೂಪಜಮಸಾದೇರಪಾತ್ | ಸೋಮಂ ಪಿಬತು | ಯದ್ವಾ | ಇತೋಽಸ್ಮಾಚ್ಚತೋನೋಽಸ್ಮಾನೇ-
ಪಾತ್ | ಪಾತು | ರಕ್ಷತು | ಉದು ಇತ್ಯೇತೌ ಪೂರಣೌ | ತಥಾ ಮಹೀಂ ಮಹತೀಂ ದ್ಧ್ಯಮತೀಂ
ದೀಪ್ತಿಮತೀಮಿಂದ್ರಹೂತಿಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಸ್ತುತಿಂ ಭರ್ಷತ್ | ಸ ಇಂದ್ರೋ ಬಿಭರ್ತು | ಧಾರಯತು |
ದೈವ್ಯಸ್ಯ ದೇವಸಂಬಂಧಿನೋ ಜನಸ್ಯ ಯಾಮನ್ ಯಾಮನಿ ಯಜ್ಞೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಂ ಪನ್ಯಸೀಂ
ಸ್ತುತೃತಮಾಂ ಧೀತಿಂ ಪರಿಚರಣರೂಪಾಂ ಕ್ರಿಯಾಂ ರಾತಿಂ ದಾತವ್ಯಂ ಹವಿಶ್ಚ ಸುದಾನುಃ ಶೋಭವದಾನ
ಇಂದ್ರೋ ವನತೇ | ಸಂಭಜತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಚಿತ್ರತಮಃ—ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕನಾದ ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ | ಇತಃ—ನಮ್ಮ ಚಮಸಾದಿ
ಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದ | ಅಪಾತ್—ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ | ಮಹೀಂ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ದ್ಧ್ಯಮತೀಂ—

ಕಾಂತಿಮತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಹೂತಿಂ—ಇಂದ್ರಪರವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಭರ್ಷತ್—ಭರಿಸಲಿ | ಸುಪಾನುಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾತೃವಾದ ಇಂದ್ರನು | ದೈವ್ಯಸ್ಯ—ದೇವಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಜನಸ್ಯ—ಯಜಮಾನನ | ಯಾಮನ್—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ | ಧೀತಿಂ—ಪೂಜಾಕರ್ಮವನ್ನೂ | ರಾತಿಂ—ದಾನಾರ್ಹವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನೂ | ವನತೇ—ಭುಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಪೂಜಾರ್ಥ ||

ಆತ್ಯಂತ ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ನಮ್ಮ ಚಮಸಾದಿ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ಪಾನಮಾಡಲಿ. ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಕಾಂತಿಮತ್ತಾದುದೂ ಆದ ಇಂದ್ರಪರವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಭರಿಸಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ದಾತೃವಾದ ಇಂದ್ರನು ದೇವಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ ಪೂಜಾಕರ್ಮವನ್ನೂ ದಾನಾರ್ಹವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನೂ ಭುಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

May the most marvellous Indra drink from this (our cup): may he acknowledge our earnest and brilliant invocation: may the munificent (Indra) accept the offering and the praiseworthy adoration at the sacrifice of the devout worshipper.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದೂರಾಚ್ಚಿದಾ ವಸತೋ ಅಸ್ಯ ಕರ್ಣಾ ಘೋಷಾದಿಂದ್ರಸ್ಯ ತನ್ಮತಿ
ಬ್ರುವಾಣಃ |

ಏಯಮೇನಂ ದೇವಹೂತಿರ್ವವೃತ್ಯಾನ್ನದ್ರ್ಯಂ ಗಿಂದ್ರಮಿಯನ್ವುಚ್ಯಮಾ
ನಾ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದೂರಾತ್ | ಚಿತ್ | ಅ | ವಸತಃ | ಅಸ್ಯ | ಕರ್ಣಾ | ಘೋಷಾತ್ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ತನ್ಮತಿ | ಬ್ರುವಾಣಃ |
ಅ | ಇಯಂ | ಏನಂ | ದೇವಹೂತಿಃ | ವವೃತ್ಯಾತ್ | ಮದ್ರ್ಯಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಇಯಂ | ಏಚ್ಯಮಾನಾ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಕರ್ಣಾ ಕರ್ಣಾ ದೂರಾಚ್ಚಿತ್ ದೂರದೇಶಾದಪ್ಯಾ ವಸತಃ | ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ರವಣಾರ್ಥ-
ಮಾಗಚ್ಯತಃ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಘೋಷಾತ್ ಘೋಷಜೇಯಾತ್ ಸ್ತೋತ್ರಾದ್ಧೇತೋರ್ಬ್ರುವಾಣಃ ಸ್ತುವನ್
ಸ್ತೋತಾ ತನ್ಮತಿ | ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ | ಯದ್ವಾ | ಸರ್ವತ್ರ ವಿಸ್ತಾರಯತಿ | ದೇವಹೂತಿರ್ದೇವಸ್ಯೇಂದ್ರ-

ಸ್ಯಾಹ್ವಾನರೂಪೇಯಂ ಸ್ತುತಿಶ್ಚ ಋಚ್ಯಮಾನಾ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರ್ಯಮಾಣಾ ಸೆತೈನಮಿಂದ್ರಂ ಮದ್ರ್ಯಕ್
ಮದಭಿಮುಖಮಾ ವವೃತ್ಯಾತ್ | ಅವರ್ತಯತು | ಪುನರಿಯಮಿತಿ ಪೂರಣಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೂರಾಚ್ಛಿತ್ — ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಿಂದಲೇ | ಆ ವಸತಃ — ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ | ಅಸ್ಯ-ಇಂದ್ರನ |
ಕರ್ಣಾ — ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು | ಇಂದ್ರಸ್ಯ — ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈವಿಸಿದ | ಘೋಷಾತ್ — ಸ್ತುತಿಯ
ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಬ್ರುವಾಣಃ — ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಶನ್ಯತಿ — ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ |
ದೇವಹೂತಿಃ — ದೇವನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯತಕ್ಕ | ಇಯಂ — ಈ ಸ್ತುತಿಯು | ಋಚ್ಯಮಾನಾ —
ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ | ಏನಂ ಇಂದ್ರಂ — ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಮದ್ರ್ಯಕ್ — ನನಗಭಿಮುಖವಾಗಿ |
ಆ ವವೃತ್ಯಾತ್ — ತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಅವನನ್ನು ದೈವಿಸಿದ
ಸ್ತುತಿಗಾಗಿ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದೇವನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯತಕ್ಕ
ಈ ಸ್ತುತಿಯು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನನಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

English Translation.

Reciting (his praise, the worshipper) calls aloud, that by the sound
he may reach the ears of Indra, although abiding afar off: may this
invocation of the deity, inducing him (to come), bring Indra to my presence.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ವೋ ಧಿಯಾ ಸರಮಯಾ ಪುರಾಜಾಮುಜರಮಿಂದ್ರಮಭ್ಯನೂಷ್ಯಕ್ಯಃ |

ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ಗಿರೋ ದಧಿರೇ ಸಮಸ್ಮಿನ್ಮಹಾಂಶ್ಚ ಸ್ತೋಮೋ ಅಧಿ

ವರ್ಧದಿಂದ್ರೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ವಃ | ಧಿಯಾ | ಸರಮಯಾ | ಪುರಾಜಾಂ | ಅಜರಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಅಭಿ | ಅನೂಷ | ಅರ್ಕ್ಯಃ |

ಬ್ರಹ್ಮ | ಚ | ಗಿರಃ | ದಧಿರೇ | ಸಂ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ಮಹಾನ್ | ಚ | ಸ್ತೋಮಃ | ಅಧಿ | ವರ್ಧತ್ |

ಇಂದ್ರೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯುಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಂ ತಾದೈತಮಿಂದ್ರಂ ವಸ್ತಾಂ || ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ಬಹುವಚನಂ || ಪರಮಯೋ-
ತ್ಕೃಷ್ಟತಮಯಾ ಧಿಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾರ್ಕೈರರ್ಚನಸಾಧನೈರ್ಹವಿರ್ಭಿಃ ಸಾರ್ಥಮಭ್ಯನೂಷಿ | ಅಭಿಷ್ಟಾಮಿ |
ಕೇದೃಕಂ | ಪುರಾಜಾಂ ಪೂರ್ವಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ ಜಾತಂ ಚಿರಂತನಮಜರಂ ಜರಾರಹಿತಂ ನಿತ್ಯಂ |
ಅತಃ ಕಾರಣಾದಸ್ಥಿನ್ನಿಂದ್ರೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ಗಿರಃ ಸ್ತುತಯಶ್ಚ ಸಂ ದಧಿರೇ |
ಸಂಭೀಯಂತೇ | ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಯಂತೇ | ಮಹಾನ್ ಪ್ರವೃದ್ಧಃ ಸ್ತೋಮಶ್ಚಾಧಿ ವರ್ಧತ್ | ಅಧಿಕಂ ವರ್ಧತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಪುರಾಜಾಂ—ಪುರಾತನನೂ | ಅಜರಂ—ಜರಾರಹಿತನೂ | ಇಂದ್ರಂ—ಈಶ್ವರನೂ
ಆದ | ತಂ ವಃ—ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು | ಪರಮಯಾ—ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ | ಧಿಯಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೂ |
ಅರ್ಕ್ಯಃ—ಪೂಜಾಸಾಧನವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ | ಅಭ್ಯನೂಷಿ—ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಇಂದ್ರೇ—
ಇದೇ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವೂ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳೂ | ಸಂ ದಧಿರೇ—ಒಟ್ಟಿಗೆ
ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ | ಮಹಾನ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಸ್ತೋಮಃ—ಸ್ತುತಿಯೂ ಸಹ | ಅಧಿ ವರ್ಧತ್—
ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುರಾತನನೂ, ಜರಾರಹಿತನೂ ಈಶ್ವರನೂ ಆದ ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ
ಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೂ ಪೂಜಾಸಾಧನವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದೇ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ
ಅನ್ನವೂ ಸ್ತುತಿಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯೂ ಸಹ ಅಧಿಕವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು
ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

English Translation.

I glorify you with hymns and with pious worship, the ancient
undecaying Indra, for in him are oblations and praises concentrated, and
great adoration is enhanced (when addressed to him).

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ವರ್ಧಾದ್ಯಂ ಯಜ್ಞ ಉತ ಸೋಮ ಇಂದ್ರಂ ವರ್ಧಾದ್ಭುಹ್ಮ ಗಿರ

ಉಕ್ತಾ ಚ ಮನ್ಮ |

ವರ್ಧಾಹೈನಮುಷಸೋ ಯಾಮನ್ತ ಕ್ಷೋರ್ವರ್ಧಾನ್ಮಾಸಾಃ ಶರದೋ ದ್ಯಾವ

ಇಂದ್ರಂ || ೪ ||

|| ಪದಾರ್ಥ ||

ವರ್ಧಾತ್ | ಯಂ | ಯಜ್ಞಃ | ಉತ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರಂ | ವರ್ಧಾನ್ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಗಿರಃ | ಉಕ್ತಾ |

ಚ | ಮನ್ತ |

ವರ್ಧ | ಅಹ | ಏನಂ | ಉಷಸಃ | ಯಾಮನ್ | ಅಕ್ತೋಃ | ವರ್ಧಾನ್ | ಮಾಸಾಃ | ಶರದಃ | ದ್ಯಾವಃ |

ಇಂದ್ರಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಮಿಂದ್ರಂ ಯಜ್ಞೋ ಯಾಗೋ ವರ್ಧಾತ್ ವರ್ಧಯತಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ತತ್ಸಾಧನಧೂತಃ
ಸೋಮಶ್ಚ ಯಮಿಂದ್ರಂ ವರ್ಧಯತಿ | ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಹರ್ವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ತಂ ಚ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಕಂ
ಯಮಿಂದ್ರಂ ವರ್ಧಾತ್ ವರ್ಧಯತಿ | ಗಿರಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಮನ್ತ ಮನನೀಯಾನ್ಯುಕ್ತೋಕ್ತಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಚ
ಯಂ ವರ್ಧಯಂತಿ ಏನಮಿಂದ್ರಮುಷಸಶ್ಚಾಕ್ತೋ ರಾತ್ರೇರ್ಯಾಮನ್ ಯಾಮನಿ ಗಮನೇ ಸತಿ
ವರ್ಧ | ವರ್ಧಯಂತಿ | ಮಾಸಾಃ ಶರದಃ ಸಂವತ್ಸರಾಶ್ಚ ದ್ಯಾವೋ ದಿವಸಾಶ್ಚೈನಮಿಂದ್ರಂ ವರ್ಧಾನ್ |
ವರ್ಧಯಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಂ ಇಂದ್ರಂ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಯಜ್ಞಂ—ಯಾಗವು | ವರ್ಧಾತ್—ಪುಷ್ಪನಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡುವುದೋ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಸೋಮಃ—ಸೋಮವೂ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವೂ |
ವರ್ಧಾತ್—ಪ್ರವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೋ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳೂ | ಮನ್ತ—ಧ್ಯಾನ ಸಾಧನಗಳಾದ |
ಉಕ್ತಾ—ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳೂ ಯಾವನನ್ನು ಪುಷ್ಪನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೋ | ಏನಂ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು |
ಅಕ್ತೋಃ—ರಾತ್ರಿಯ | ಯಾಮನ್—ಗಮನಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳು | ವರ್ಧ—ಬೆಳೆಸುತ್ತವೆ |
ಮಾಸಾಃ—ಮಾಸಗಳೂ | ಶರದಃ—ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ | ದ್ಯಾವಃ—ದಿವಸಗಳೂ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು |
ವರ್ಧಾನ್—ಬೆಳೆಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯಾಗವೂ ತತ್ಸಾಧನವಾದ ಸೋಮವೂ ಮತ್ತು ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವೂ ಪ್ರವೃದ್ಧ
ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೋ ಮತ್ತು ಸ್ತುತಿಗಳೂ, ಧ್ಯಾನ ಸಾಧನಗಳಾದ ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳೂ ಯಾವನನ್ನು ಪುಷ್ಪನನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡುವುದೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ರಾತ್ರಿಯ ಗಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಷಸ್ಸುಗಳು ಬೆಳೆಸುತ್ತವೆ. ಮಾಸಗಳೂ
ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ ದಿವಸಗಳೂ ಇಂದ್ರನ ಪುಷ್ಪಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

English Translation.

Indra, whom the sacrifice, whom the libation exalts, whom the oblation, the praises, the prayers, the adoration exalt, whom the course of day and night exalts, whom months, and years, and days exalt.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏನಾ ಜಜ್ಞಾನಂ ಸಹಸೇ ಅಸಾಮಿ ನಾವ್ಯಧಾನಂ ರಾಧಸೇ ಚ ಶ್ರುತಾಯಾ |
ಮಹಾಮುಗ್ರಮವಸೇ ವಿಪ್ರ ನೂನಮಾ ವಿವಾಸೇಮ ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇಷು ||

|| ಪದಾಪಠಃ ||

ಏನ | ಜಜ್ಞಾನಂ | ಸಹಸೇ | ಅಸಾಮಿ | ನಾವ್ಯಧಾನಂ | ರಾಧಸೇ | ಚ | ಶ್ರುತಾಯಾ |
ಮಹಾಂ | ಉಗ್ರಂ | ಅವಸೇ | ವಿಪ್ರ | ನೂನಂ | ಆ | ವಿವಾಸೇಮ | ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇಷು || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಿಪ್ರ ಮೇಧಾವಿನ್ದ್ರ ಇವೈವಂ ಜಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಂ ಸಹಸೇ ಶತ್ಕೃಣಾಮುಭಿ-
ಭನಾರ್ಥಮಸಾಮಿ ಬಹುಲಂ ನಾವ್ಯಧಾನಂ ವರ್ಧಮಾನಂ ಮಹಾಂ ಮಹಾಂತಮುಗ್ರಮುದ್ಗೂರ್ಣಬಲಂ
ತ್ವಾಂ ನೂನಮದ್ಯ ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇಷು ಶ್ರುತಾಯಾ ವಿಶ್ರುತಾಯಾ ರಾಧಸೇ ಧನಾಯ ಜಾವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯಾ
ಜಾ ವಿವಾಸೇಮ | ಪರಿಚರೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಪ್ರ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಏವ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಜಜ್ಞಾನಂ—ಉತ್ಪನ್ನ ನಾದವನೂ |
ಸಹಸೇ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು | ಅಸಾಮಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ನಾವ್ಯಧಾನಂ—ಬೆಳೆದವನೂ | ಮಹಾಂ—
ಮಹಾತ್ಮನೂ | ಉಗ್ರಂ—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಅದ ನಿನ್ನನ್ನು | ನೂನಂ—ಈಗ |
ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇಷು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಶ್ರುತಾಯಾ—ಖ್ಯಾತಿಗಾಗಿಯೂ | ರಾಧಸೇ—ಧನಕ್ಕಾಗಿಯೂ |
ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ | ಆ ವಿವಾಸೇಮ—ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಾದವನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಅಧಿಕ
ವಾಗಿ ಬೆಳೆದವನೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಅದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿಗಾ
ಗಿಯೂ, ಧನಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

So, wise Indra, may we to-day propitiate you who are manifested, to overcome (our foes), you who are greatly augmenting, mightly and free, for (the sake of) wealth, fame, and protection, and for the destruction of (our) enemies.

ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಂದ್ರಸ್ಯ ಕವೇರಿತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ಪೋಡಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭವ್ಯಂವ್ರಂ |
ಮಂದ್ರಸ್ಯೇತ್ಯನುಕ್ತಾಂತ್ರಂ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಮಂದ್ರಸ್ಯ ಕವೇಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಪುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಯಜಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ - ಮಂದ್ರಸ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೩೯

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೧೧ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಚೈ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಮಂದ್ರಸ್ಯ ಕವೇರ್ದಿವ್ಯಸ್ಯ ವಹ್ನೇರ್ವಿಪ್ರಮನ್ಮನೋ ವಚನಸ್ಯ ಮಧ್ವಃ |

ಅಪಾ ನಸ್ತಸ್ಯ ಸಚನಸ್ಯ ದೇವೇಷೋ ಯುವಸ್ವ ಗೃಣತೇ ಗೋಅಗ್ರಾಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಂದ್ರಸ್ಯ | ಕವೇಃ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ | ವಹ್ನೇಃ | ವಿಪ್ರಮನ್ಮನಃ | ವಚನಸ್ಯ | ಮಧ್ವಃ |

ಅಪಾಃ | ನಃ | ತಸ್ಯ | ಸಚನಸ್ಯ | ದೇವ | ಇಷಃ | ಯುವಸ್ವ | ಗೃಣತೇ | ಗೋಅಗ್ರಾಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಂದ್ರಸ್ಯ ಮೋದನಸ್ಯ ಮದಕರಸ್ಯ ವಾ ಕವೇರ್ವಿಕ್ರಾಂತಸ್ಯ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ದಿವಿ ಭವಸ್ಯ
ವಹ್ನೇರ್ವೋಢುರ್ವಿಪ್ರಮನ್ತನಃ | ವಿಪ್ರಾ ಮೋಧಾನಿನೋ ಮನ್ತನಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಯಸ್ಯ ಸ ತಥೋಕ್ತಃ |
ತಸ್ಯ ವಚನಸ್ಯ ವಚನೀಯಸ್ಯ ಸ್ತುತೃಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ಯ ಸಚಿನಸ್ಯ ಸೇವ್ಯಸ್ಯ ಏವಂಭೂತಸ್ಯ
ಮಧ್ವೋ ಮಧುನಃ ಸೋಮಸ್ಯ || ಕ್ರಿಯಾಗ್ರಹಣಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಕರ್ಮಣಃ ಸಂಪ್ರದಾನತ್ವಾ ಚ್ಚತು-
ರ್ಥ್ಯರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ || ಏವಂಭೂತಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ಸೋಮಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಮಾಹಾ | ಪಿಬ | ಅಪಿ
ಚ ಹೇ ದೇವ ಬೋತಮಾನೇಂದ್ರ ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ || ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೀ || ಸ್ತುವತಾ
ಮಯಾ ಗೋಅಗ್ರಾಃ | ಗಾವೋಽಗ್ರೇ ಪ್ರಮುಖೇ ಯಾಸಾಂ ತಾದೃಶಾ ಇಷೋಽಸ್ಮನ್ನಾನಿ ಯುವಸ್ಯ |
ಸಂಯೋಜಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವೂ | ಮಂದ್ರಸ್ಯ—ಮದಕಾರಕವೂ | ಕವೇಃ—ಜೈತನ್ಯ
ದಾಯಿಯೂ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ—ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನವೂ | ವಹ್ನೇಃ—ಫಲವಾಹಕವೂ | ವಿಪ್ರಮನ್ತನಃ—
ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಧ್ಯಾತವಾದುದೂ | ವಚನಸ್ಯ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ | ತಸ್ಯ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ | ಸಚಿನಸ್ಯ—
ಸೇವಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದುದೂ ಆದ | ಮಧ್ವಃ—ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಅಪಾಃ—ಪಾನಮಾಡು |
ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ | ಗೋ ಅಗ್ರಾಃ—
ಗೋವುಗಳೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಯುವಸ್ಯ—ಯೋಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವೂ, ಮದಕಾರಕವೂ, ಜೈತನ್ಯದಾಯಿಯೂ, ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನವೂ,
ಫಲವಾಹಕವೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಧ್ಯಾತವಾದುದೂ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಸೇವಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದುದೂ
ಆದ ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು. ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ
ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಗೋವುಗಳೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸು. ಎಂದರೆ, ನನಗೆ ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿಕೊಡು.

English Translation.

Drink, Indra, of that our sweet, exhilarating, inspiring, celestial,
fruit-yielding Soma, commended by the wise, and entitled to praise and
preparation : bestow upon him who glorifies you, divine (Indra), food, the
chiefest of which is cattle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಮುಶಾನಃ ಪಯದ್ರಿಮುಸ್ರಾ ಋತಧೀತಿಭಿರ್ಮತಯುಗ್ಮುಜಾನಃ |
ರುಜದರುಗ್ಮಂ ವಿ ವಲಸ್ಯ ಸಾನುಂ ಪರ್ಜೇರ್ವಚೋಭಿರಭಿ ಯೋಧದಿಂದ್ರಃ ||

|| ಸದಸಾಃ ||

ಅಯಂ | ಉಶಾನಃ | ಪರಿ | ಆದ್ರಿಂ | ಉಸ್ರಾಃ | ಯತೇಧೀತಿಭಿಃ | ಯತಯುಕ್ | ಯುಜಾನಃ |
ರುಜತ್ | ಅರುಗ್ಧಂ | ವಿ | ವಲಸ್ಯ | ಸಾನುಂ | ಪಣೀನ್ | ವಚೀತಿಭಿಃ | ಅಭಿ | ಯೋಧತ್ | ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಿಂದ್ರೋದ್ರಿಂ ವಲೇನ ಗೋನಿಧಾನಾಯ ನಿರ್ಮಿತಂ ತಿಲೋಚ್ಚಯಂ ಪರಿ ಪರಿತಃ
ಪರ್ವತಸಮೀಪೇ ವಿದ್ಯಮಾನಾ ಉಸ್ರಾ ಗಾ ಉಶಾನಃ ಕಾಮಯಮಾನಾ ಯತೇಧೀತಿಭಿಃ ಸತ್ಯಕರ್ಮಭಿ-
ರಂಗಿರೋಭಿಯುಜಾನಃ ಸಂಗಚ್ಛಮಾನಾ ಯತಯುಕ್ ಯತೇನ ತತ್ಕೃತೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಯುಕ್ತೃ
ಭೂತ್ವಾ ವಲಸ್ಯಾಸುರಸ್ಯ ಸ್ತಭೂತಂ ಸಾನುಮುಚ್ಛ್ರಿತಂ ಪರ್ವತಮರುಗ್ಧಮಸ್ಮೈರಭಗ್ನಂ ವಿ ರುಜತ್ |
ವ್ಯಭಾಂಕ್ಷೀತ್ | ಕಿಂ ಚ ಪಣೀನ್ವಲಾನುಚರಾನ್ಯತಸ್ತಂಜ್ಞಾನಸುರಾಂಶ್ಚ ವಚೋಭಿಃ ಸ್ತುತೈರಾಯುಧೈಃ
ಸಂತರ್ಜನರೂಪೈರ್ವಾಕ್ಯೈರೇವ ನಾಯಮಿಂದ್ರೋದ್ರಿಭಿ ಯೋಧತ್ | ಅಭ್ಯಯುಧ್ಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಯಂ ಇಂದ್ರಃ ಈ ಇಂದ್ರನು | ಆದ್ರಿಂ ಪರಿ—ಪರ್ವತದ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ | ಉಸ್ರಾಃ—
ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಉಶಾನಃ—ಪಡೆಯಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ | ಯತೇಧೀತಿಭಿಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳುಳ್ಳ
ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ | ಯುಜಾನಃ—ಸೇರಿಕೊಂಡು | ಯತಯುಕ್—ಸ್ತೋತ್ರಯುಕ್ತನಾಗಿ | ವಲಸ್ಯ—
ವಲಾಸುರನ | ಅರುಗ್ಧಂ—ಇತರರಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗದ | ಸಾನುಂ—ಪರ್ವತದ ಉಚ್ಚಪ್ರದೇಶವನ್ನು |
ವಿ ರುಜತ್—ಸೀಳಿಹಾಕಿದನು | ಪಣೀನ್—ವಲಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಪಣಿಗಳನ್ನು | ವಚೋಭಿಃ—ಕಠಿಣವಾದ
ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೇ | ಅಭಿ ಯೋಧತ್—ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲು ವಲನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪರ್ವತದ ಸುತ್ತಲೂ ಇರತಕ್ಕ
ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸ್ತೋತ್ರ
ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಇತರರಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗದ ವಲಾಸುರನ ಪರ್ವತದ ಉಚ್ಚಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕಿದನು.
ವಲಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಪಣಿಗಳನ್ನು ಕಠಿಣವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದನು.

English Translation.

Determined (to recover) the cattle hidden in the mountain, associated
with the celebrators of pure rites, (the Angirases), and animated by (their)
veracious (praise), this (Indra) fractured the infrangible rock of Vala, and
overwhelmed the Panis with reproaches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ ದ್ಯೋತಯದದ್ವತೋ ವ್ಯಂ ಕ್ತೋನ್ನೋಷಾ ವಸ್ತೋಃ ಶರದಃ
ಇಂದುರಿಂದ್ರ |

ಇಮಂ ಕೇತುಮದಧುರ್ನೂ ಚಿದಹ್ನಾಂ ಶುಚಿಜನ್ಮನ ಉಷಸಶ್ಚಕಾರ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ದ್ಯೋತಯತ್ | ಅದ್ವತಃ | ವಿ | ಅಕ್ತಾನ್ | ದೋಷಾ | ವಸ್ತೋಃ | ಶರದಃ | ಇಂದುಃ |
ಇಂದ್ರ |

ಇಮಂ | ಕೇತುಂ | ಅದಧುಃ | ನು | ಚಿತ್ | ಅಹ್ನಾಂ | ಶುಚಿಜನ್ಮನಃ | ಉಷಸಃ | ಚಕಾರ || ೩ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಯಾ ನಿಯಮ್ಯಮಾನಃ ಸೀಯಮಾನೋ ವಾಯಮಿಂದುಃ ಸೋನೋದ್ಯು-
ತೋದ್ಯೋತಮಾನಾನಕ್ತಾನ್ | ಅಕ್ತುರಿತಿ ರಾತ್ರೀನಾಮ | ಅತ್ರ ಚ ತತ್ಸಂಬಂಧಾತ್ಪ್ರಪ್ತಮಾಸಾದಯೋ
ಲಕ್ಷ್ಯಂತೇ | ಪಕ್ಷಮಾಸಾದೀನ್ ತಥಾ ದೋಷಾ ರಾತ್ರಿಂ ವಸ್ತೋರ್ದಿವಸಂ ಶರದಃ ಸಂವತ್ಸರಾಂಶ್ಚ ವಿ
ದ್ಯೋತಯತ್ | ವ್ಯದೀಶಯತ್ | ಕುತ ಇತ್ಯತ ಆಹ | ನೂ ಚಿತ್ ಪುರಾ ದೇವಾ ಇಮಂ ಸೋಮಂ
ಚಂದ್ರಾತ್ಮನಾ ನಭಸಿ ವರ್ತಮಾನಮಹ್ನಾಂ ದಿವಸಾನಾಂ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ಯಸ್ಮಾದದಧುಃ
ವ್ಯದಧುಃ ಅಕುರ್ವನ್ ತಸ್ಮಾದನೇನ ಪಕ್ಷಮಾಸಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂತೇ | ಚಂದ್ರಗತ್ಯರ್ಥೇ-
ನತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಫಲವಿಭಾಗಾಂತಾಂ | ಅಸಿ ಚಾಯಂ ಸೋಮ ಉಷಸ ಉಷಃಕಾಲಾನ್ ಶುಚಿಜನ್ಮನ ಅತೀಯೇನ
ತೇಜಸಾ ಶುದ್ಧೋದಯಾನ್ ಚಕಾರ | ಕರೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನೂ ಚಿತ್—ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ | ಇಮಂ—ಈ ಸೋಮನನ್ನು | ಅಹ್ನಾಂ—
ದಿವಸಗಳಿಗೆ | ಕೇತುಂ—(ಚಂದ್ರರೂಪನಾದ) ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನನ್ನಾಗಿ | ಅದಧುಃ—(ದೇವತೆಗಳು) ಕಲ್ಪಿಸಿದರು |
(ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ಅಯಂ ಇಂದುಃ—ಈ ಸೋಮವು | ಅದ್ವತಃ—ಪ್ರಕಾಶಹಿತವಾದ | ಅಕ್ತಾನ್—
ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಾದಿಗಳ | ದೋಷಾ—ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನೂ | ವಸ್ತೋಃ—ದಿವಸಗಳನ್ನೂ | ಶರದಃ—ಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನೂ |
ವಿ ದ್ಯೋತಯತ್—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದನು | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಶುಚಿಜನ್ಮನಃ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ
ಜನ್ಮವುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ | ಚಕಾರ—ಮಾಡಿದನು.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದೇವತೆಗಳು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಸೋಮನನ್ನು ದಿವಸಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರರೂಪನಾದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಸೋಮವು ಪ್ರಕಾಶರಹಿತವಾದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಾದಿಗಳ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ದಿವಸಗಳನ್ನೂ, ಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದನು. ಉಷಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಜನ್ಮಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು.

English Translation

This Soma, Indra, (quaffed by you), has lighted up the unglorious nights, and days and nights, and years : (the gods) of old have established it as the ensign of days, and it has made the dawns generated in light.

॥ ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ॥

ಅಯಂ ರೋಚಯದರುಚೋ ರುಚಾನೋ ಯಂ ನಾಸಯದ್ವ್ಯಾಂತೇನ
ಪೂರ್ವೀಃ |

ಅಯಮಾಯತ ಋತಯುಗ್ಧಿರಶ್ವೈಃ ಸ್ವರ್ವಿದಾ ನಾಭಿನಾ ಚರ್ಷಣೀಪ್ರಾಃ ||

॥ ಪದಸಾಠಃ ॥

ಅಯಂ | ರೋಚಯತ್ | ಅರುಚಃ | ರುಚಾನಃ | ಅಯಂ | ನಾಸಯತ್ | ವಿ | ಯತೇನ | ಪೂರ್ವೀಃ |

ಅಯಂ | ಆಯತೇ | ಋತಯುಕ್ತಭಿಃ | ಆಶ್ವೈಃ | ಸ್ವರ್ವಿದಾ | ನಾಭಿನಾ | ಚರ್ಷಣೀಪ್ರಾಃ || ೪ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಅಯಮಿಂದ್ರೋ ರುಚಾನೋ ರೋಚಮಾನಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನಾ ದೀಹ್ಯಮಾನೋರುಚಃ ಪ್ರಕಾಶರಹಿತಾನ್ ತಮಸಾ ಮಲೀಮಸಾನ್ ಸರ್ವಾಂಲ್ಲೋಕಾನೋಚಯತ್ | ಪ್ರಕಾಶಯತಿ | ತಥಾ ಪೂರ್ವೀರ್ಭೂರುಷಸಶ್ಚಾಯಮಿಂದ್ರ ಯತೇನ ಸತ್ಯಭೂತೇನ ಸರ್ವತ್ರ ಗಮನಶೀಲೇನ ನಾ ತೇಜಸಾ ವಿ ನಾಸಯತ್ | ನ್ಯಾಸಯತಿ | ತತ್ರತ್ಯಾನಿ ತಮಾಂಸಿ ನಿವರ್ತಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಋತಯುಗ್ಧಿ-ಋತೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಯುಜ್ಯಮಾನ್ಯರಶ್ವೈರ್ನಾಭಿನಾ ಸಂನದ್ಧೇನ ಸ್ವರ್ವಿದಾ ಸುಷ್ಪರಣೀಯಸ್ಯ ಭನಸ್ಯ ಲಂಭಕೇನ ರಥೇನ ಚರ್ಷಣೀಪ್ರಾಶ್ಚರ್ಷಣೀನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾಮ್ಯಃ ಪೂರಯಿತಾ ಸನ್ ಅಯಮೇವೇಂದ್ರ ಆಯತೇ | ಗಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಯಂ—ಈ ಇಂದ್ರನು | ರುಚಾನಃ—ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ | ಅರುಚಿಃ—ಪ್ರಕಾಶ
ರಹಿತವಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ರೋಚಯೇತ್—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅನೇಕವಾದ ಉಪಸ್ಥಿ
ಗಳನ್ನು | ಅಯಂ—ಈ ಇಂದ್ರನು | ಯತೇನ—ತನ್ನ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ವಿ ನಾಸಯೇತ್—
ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಋತಯುಗ್ಮಿಃ—ಸ್ತುತಿಯುಕ್ತವಾದ | ಅಶ್ವೈಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ | ನಾಭಿನಾ—
ಕಟ್ಟಿಲ್ಪಟ್ಟುದೂ | ಸ್ವರ್ವಿದಾ—ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ರಥದೊಡನೆ | ಚರ್ಷಣಿಪ್ರಾಃ—ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ
ಕಾಮಪೂರಕನಾಗಿ | ಅಯಂ—ಈ ಇಂದ್ರನು | ಈಯತೇ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇದೇ ಇಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಕಾಶರಹಿತವಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶ
ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅನೇಕವಾದ ಉಪಸ್ಥಿಗಳನ್ನು ಈ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.
ಸ್ತುತಿಯುಕ್ತವಾದ ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿಲ್ಪಟ್ಟುದೂ, ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ರಥದೊಡನೆ ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ
ಕಾಮಪೂರಕನಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

This radiant (Indra) has illumed the non-radiant (worlds): he has
pervaded many dawns with true lustre: the benefactor of men moves in
(a chariot) drawn by horses, harnessed by praise, laden with riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ | ಗೃಣಾನೋ | ಗೃಣತೇ | ಪ್ರತ್ನ | ರಾಜನ್ನಿಷಃ | ಪಿನ್ವ | ವಸುದೇಯಾಯ |
ಪೂರ್ವೀಃ |

ಅಪ ಓಷಧೀರವಿಷಾ ವನಾನಿ | ಗಾ | ಅವತೋ | ನೃನ್ವಚಸೇ | ರಿರೀಹಿ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ಗೃಣಾನಃ | ಗೃಣತೇ | ಪ್ರತ್ನ | ರಾಜನ್ | ಇಷಃ | ಪಿನ್ವ | ವಸುದೇಯಾಯ | ಪೂರ್ವೀಃ |

ಅಪಃ | ಓಷಧೀಃ | ಅವಿಷಾ | ವನಾನಿ | ಗಾಃ | ಅವತಃ | ನೃನ್ | ಯಚಸೇ | ರಿರೀಹಿ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪ್ರತ್ನ ಪುರಾತನ ರಾಜನ್ ರಾಜಮಾನೇಂದ್ರ ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತುಂ ವಸುದೇಯಾಯ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ತ್ವಯಾ ದೇಯಾನಿ ಯಸ್ಮೈ ತಾದೃಶಾಯ ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹೀರಿ-
ಷೋನ್ನಾನಿ ನು ಪ್ರಪಂ ಪಿನ್ವ | ಸಿಂಚ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ಚ ಯಚಿಸೇರ್ಚಯಿತ್ರೇ
ಸ್ತೋತ್ರೇಪೋ ವೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಾನ್ಮದಕಾನೋಷಧೀವ್ರೀಹ್ಯಾದೀನ್ ಅವಿಷಾ ವಿಷರಹಿತಾನಿ ರಕ್ಷಕಾಣಿ
ವಾ ವನಾನಿ ವೃಕ್ಷಜಾತಾನಿ ಚೂತಪನಸಾದೀನಿ ಗಾ ಅವತೋಽಶ್ವಾನ್ಮಾನ್ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ಕರ್ಮಕರಾನ್
ರಿರೀಹಿ | ದೇಹಿ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪ್ರತ್ನ—ಪುರಾತನನೂ | ರಾಜನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗೃಣಾನಃ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲದ
ತಕ್ಕ ನೀನು | ವಸುದೇಯಾಯ—ಯಾರಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೋ ಅಂತಹ | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ |
ಪೂರ್ವೀಃ—ಆನೇಕ ವಿಧವಾದ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ಪಿನ್ವ—ಒದಗಿಸು | ಯಚಿಸೇ—
ನಿನ್ನ ಪೂಜಕನಿಗೆ | ಅವಿಷಾ—ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಗಳನ್ನೂ | ಒಷಧೀಃ—ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ | ಅವಿಷಾ—ವಿಷರಹಿತ
ವಾದ | ವನಾನಿ—ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ | ಗಾ—ಗೋವುಗಳನ್ನೂ | ಅವತಃ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ನೌನ್—
ಪುತ್ರಭೃತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ | ರಿರೀಹಿ—ಒದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪುರಾತನನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲದತಕ್ಕ ನೀನು ಯಾರಿಗೆ ಧನವನ್ನು
ಕೊಡಬೇಕೋ ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ ಆನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಒದಗಿಸು. ನಿನ್ನ ಪೂಜಕನಿಗೆ
ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಗಳನ್ನೂ, ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ, ವಿಷರಹಿತವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ಪುತ್ರ
ಭೃತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸು.

English Translation.

Sovereign of old, when glorified, you bestow upon him who
praises you, and to whom affluence is due, abundant food: grant to the
worshipper water, plants, innoxious woods, cattle, horses, and men.

ನಲವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರ ಸಿಬೀತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ಸಪ್ತದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭವ್ಯಂದ್ರಂ |
ಇಂದ್ರ ಸಿಬೀತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಗತಃ ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ || ಪ್ರಥಮೇ ರಾತ್ರಿಪರ್ಯಾಯೇಽಽಪ್ಪಾ-
ವಾಕಸ್ಯಾಧ್ಯಾ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಇಂದ್ರ ಸಿಬ ತುಭ್ಯಂ ಸುತೋ ಮದಾಯೇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ
ಅ. ೬-೪ || ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಂದ್ರ ಪಿಬ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಇಂದ್ರ ಪಿಬ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರಥಮಭಂದೋಮಾನಂತ್ರಗಳ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆಚ್ಛಾನಾಕನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಂದ್ರ ಪಿಬ ತುಭ್ಯಂ ಸುತೋ ಮದಾಯೇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೦

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ - ೭ || ವರ್ಗ—೧೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ ಪಿಬ ತುಭ್ಯಂ ಸುತೋ ಮದಾಯಾವ ಸ್ಯ ಹರೀ ವಿ ಮುಚಾ
ಸಖಾಯಾ |

ಉತ ಪ್ರ ಗಾಯ ಗಣ ಆ ನಿಷದ್ಯಾಥಾ ಯಜ್ಞಾಯ ಗೃಣತೇ ವಯೋ ಧಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ | ಪಿಬ | ತುಭ್ಯಂ | ಸುತಃ | ಮದಾಯ | ಅವ | ಸ್ಯ | ಹರೀ ಇತಿ | ವಿ | ಮುಚ | ಸಖಾಯಾ |

ಉತ | ಪ್ರ | ಗಾಯ | ಗಣೇ | ಆ | ನಿಷದ್ಯ | ಆಥ | ಯಜ್ಞಾಯ | ಗೃಣತೇ | ವಯಃ | ಧಾಃ || ೧ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಪಾಠಃ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬ ಯಃ ಸೋಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಮದಾಯ ಮದಾರ್ಥಂ ಸುತೋಽಭಿಷುತಃ | ಯತಸ್ತ್ವಯಾ ಸೋಮಃ ಪಾತವ್ಯೋಽತಃ ಕಾರಣಾತ್ಸಖಾಯಾ ಸಮಾನಖ್ಯಾನೌ ಮಿತ್ರಭೂತೌ ವಾ ಹರೀ ಅಶ್ವಾವನ ಸ್ಯ | ಅವಸ್ಥಾಸಯ | ತದನಂತರಂ ವಿ ಮುಚ | ರಥಾದ್ವಿಮುಂಚಿ |

ಉತಾಸಿ ಚ ಗಣೇಽಸ್ತತ್ಸೋತ್ರೈತೃಸಂಘಃ ಆ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ನಿಷದ್ಯೋಪವಿಶ್ಯ ಪ್ರ ಗಾಯ | ಅಸ್ಮಾಭಿಃ
ಕೃತಂ ಸೋತ್ರೈಮುಪಶ್ಲೋಕಯ | ಅಥಾನಂತರಂ ಯಜ್ಞಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ಗೃಣತೇ ಸ್ತವತೇ
ವಯೋಽನ್ನಂ ಧಾಃ | ದೇಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತುಭ್ಯಂ—ನಿನಗಾಗಿ | ಮದಾಯ—ನಿನಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು
ಸುತೇ—ಯಾವ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು | ಪಿಬ—ಪಾನಮಾಡು | ಸಖಾಯಾ—ನಿನಗೆ
ಸಖಿಭೂತರಾದ | ಹರೀ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಅವಸ್ಯ—ನಿಲ್ಲಿಸು | ವಿಮುಚೇ—(ನಂತರ) ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು |
ಉತ—ಮತ್ತು | ಗಣೇ—ನಮ್ಮ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ | ಅನಿಷದ್ಯ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು | ಪ್ರ ಗಾಯ—
ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು | ಅಥ—ಅನಂತರ | ಯಜ್ಞಾಯ—ಯಜಮಾನನಾದ |
ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ | ವಯಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಧಾಃ—ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ನಿನಗಾಗಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನ
ಮಾಡು. ನಿನಗೆ ಸಖಿಭೂತರಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು. ನಂತರ ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ
ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನಾದ
ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation.

Drink, Indra, (the Soma) that is effused for your exhilaration :
stop your friendly steeds : let them loose : sitting in our society, respond
to our hymns : give food to him who lauds and worships you.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಅಸ್ಯ ಪಿಬ ಯಸ್ಯ ಜಜ್ಞಾನ ಇಂದ್ರ ಮದಾಯ ಕೃತ್ವೇ ಅಸಿಬೋ
ವಿರಪ್ಪಿನ್ |

ತಮು ತೇ ಗಾವೋ ನರ ಆವೋ ಅದ್ರಿರಿಂದ್ರಂ ಸಮಹ್ಯನ್ನೀತಯೇ
ಸಮಸ್ತೈ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ॒ಸ್ಯ॑ | ಪಿ॒ಬ॒ | ಯ॒ಸ್ಯ॑ | ಜ॒ಜ್ಞಾ॑ನಃ | ಇ॒ಂದ್ರ॑ | ಮ॒ದಾ॑ಯ | ಕೃ॒ತ್ವೇ॑ | ಅ॒ಪಿ॒ಬಃ॑ | ವಿ॒ರ॒ಸ್ಮಿನ್ |
 ತಂ | ಉ॒ಂ ಇತಿ॑ | ತೇ॒ | ಗಾ॒ವಃ॑ | ನ॒ರಃ॑ | ಆ॒ಪಃ॑ | ಅ॒ದ್ರಿಃ॑ | ಇ॒ಂದುಂ॑ | ಸಂ | ಅ॒ಹ್ಯನ್ | ಪಿ॒ತ॒ಯೇ॑ | ಸಂ |
 ಅ॒ಸ್ಮೈ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ವಿತೀಯೇ. ರಾತ್ರಿಪರ್ಯಾಯೇಽಚ್ಛಾವಾಕಸ್ಯಾಸ್ಯ ಪಿಬೇತಿ ಶಸ್ತ್ರಯೋಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
 ಅಸ್ಯ ಪಿಬೇತಿ ಯೋಜ್ಯಾ | ಅ. ೬-೪ | ಇತಿ.

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಸ್ಯೇಮಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬ | ಹೇ ವಿರಸ್ಮಿನ್ ಮಹನ್ ಜಜ್ಞಾನೋ ಜಾಯಮಾನ
 ಏವ ತ್ವಂ ಯಸ್ಯ ಯಂ ಸೋಮಮಪಿಬಃ ಪೂರ್ವಂ ಪೀತವಾನಸಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಮದಾಯ ಹರ್ಷಾಯ
 ಕೃತ್ವೇ ಕರ್ಮಣೇ ವೃತ್ತವಧಾದಿಲಕ್ಷಣಂ ವೀರ್ಯಕರ್ಮ ಕರ್ತುಂ ಚ | ತಮು ತಾದೃಶಮೇವೇಂದ್ರಂ
 ಸೋಮಂ ಗಾವೋ ಗವಿ ಭವಾಃ ಶ್ರವಣಸಾಧನಾಃ ಕ್ಷೀರಾದಯೋ ನರೋ ನೇತಾರೋಽಧ್ವರ್ಯವ
 ಅಪೋ ವಸತೀವರ್ಯಾಣ್ಯಾ ಅದ್ರಿರಭಿಷವಾಥೋಗ್ರಾ ವಾ ಏತೇ ಸರ್ವೇಽಸ್ಮಾ ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ತೇ ತವ
 ಪೀತಯೇ ಪಾನಾರ್ಥಂ ಸಮಹ್ಯನ್ | ಸಮಗಮಯನ್ || ಹಿ ಗತಾವಿತ್ಯಸ್ಯೈತದ್ರೂಪಂ | ಪುನಃ
 ಸಮಿತಿ ಪೂರಕಃ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ವಿರಸ್ಮಿನ್—ಮಹಾತ್ಮನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಜಜ್ಞಾನಃ—ಉತ್ಪನ್ನ ನಾದೊಡನೆಯೇ
 ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸೋಮವನ್ನು | ಮದಾಯ—ನಿನ್ನ ಹರ್ಷಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ಕೃತ್ವೇ—ವೃತ್ತವಧಾದಿ ಕರ್ಮ
 ಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ಅಪಿಬಃ—ಪಾನಮಾಡಿದೆಯೋ | ಅಸ್ಯ—ಅದೇ ಸೋಮವನ್ನು | ಪಿಬ—ಪಾನಮಾಡು |
 ತಮು ಇಂದುಂ—ಅದೇ ಸೋಮವನ್ನು | ಗಾವಃ—ಗೋವುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಗಳಾದ ಕ್ಷೀರಾದಿಗಳೂ | ನರಃ—
 ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೂ | ಆಪಃ—ವಸತೀವರ್ಯಾದಿಗಳೂ | ಅದ್ರಿಃ—ಗ್ರಾವಗಳೂ | ಅಸ್ಮೈ—ಇಂದ್ರರೂಪನಾದ |
 ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪೀತಯೇ—ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸಮಹ್ಯನ್—ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಹಿಂಡಿದವು.

| ಭಾವಾರ್ಥಃ |

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಉತ್ಪನ್ನ ನಾದೊಡನೆಯೇ ಯಾವ ಸೋಮವನ್ನು ನಿನ್ನ ಹರ್ಷಕ್ಕಾಗಿಯೂ
 ವೃತ್ತವಧಾದಿ ಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪಾನಮಾಡಿದೆಯೋ ಅದೇ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು. ಅದೇ ಸೋಮವನ್ನು
 ಗೋವುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಗಳಾದ ಕ್ಷೀರಾದಿಗಳೂ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೂ ವಸತೀವರ್ಯಾದಿಗಳೂ ಗ್ರಾವಗಳೂ ಇಂದ್ರ ರೂಪನಾದ
 ನಿನ್ನ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಹಿಂಡಿದವು.

English Translation.

Drink, Indra, of this (libation), of which you, mighty one, have drunk as soon as born, for excitement to (great) deeds; that Soma juice which the cows, the priests, the waters, the stones, combine to prepare for your drinking.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಎರಡನೆಯ ರಾತ್ರಿ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾವಾಕನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಅಸ್ಯ ಪಿಬ ಎಂಬ ಈ ಮುಕ್ತನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅಸ್ಯ ಪಿಬೇತಿ ಯಾಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (೪. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಮಿ॑ದ್ಧೇ॒ ಅ॒ಗ್ನೌ ಸುತ॑ ಇ॒ಂದ್ರ ಸೋ॒ಮ ಆ ತ್ವಾ॑ ವಹಂ॒ತು ಹರ॑ಯೋ
ವಹಿ॑ಷ್ಠಾಃ ।

ತ್ವಾ॒ಯತಾ॑ ಮನ॑ಸಾ ಜೋಹ॒ವೀಮಿ॑ಂದ್ರಾ ಯಾ॒ಹಿ ಸು॒ವಿತಾ॑ಯ ಮಹೇ॒
ನಃ॑ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂ॒ಯ॑ದ್ಧೇ | ಅ॒ಗ್ನೌ | ಸುತೇ॑ | ಇ॒ಂದ್ರ | ಸೋ॒ಮೇ | ಆ | ತ್ವಾ | ವಹಂ॒ತು | ಹರ॑ಯಃ | ವಹಿ॑ಷ್ಠಾಃ |

ತ್ವಾ॒ಯತಾ॑ | ಮನ॑ಸಾ | ಜೋಹ॒ವೀಮಿ॑ | ಇ॒ಂದ್ರ | ಆ | ಯಾ॒ಹಿ | ಸು॒ವಿತಾ॑ಯ | ಮಹೇ॒ | ನಃ॑ || ೩ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನೌ ಸಮಿ॑ದ್ಧೇ ದೀಪ್ತೇ ಸೋ॒ಮೇ ಸುತೇ॑ಭಿಷುತೇ ಸತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ವಹಿ॑ಷ್ಠಾ ಪೋ॒ಥ್ಯತ॑ನಾ ಹರಯೋ॒ಶ್ವಾ ಆ ವಹಂ॒ತು | ಇಮಂ ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರ॑ತ್ಯಾನಯಂತು | ಅಹಂ ಚ ತ್ವಾ॒ಯತಾ ತ್ವಾಂ ಕಾಮ॑ಯಮಾನೇನ ಮನ॑ಸಾ ಜೋಹ॒ವೀಮಿ | ಪುನಃ ಪುನ॑ರಾಹ್ವಯಾಮಿ | ಹೇ ಇಂ॒ದ್ರ ತ್ವಂ ಸೋ॒ದ್ರಸ್ಮಾಕಂ ಮಹೇ ಮಹತೇ॑ ಸು॒ವಿತಾ॑ಯ ಕಲ್ಯಾಣಾಯಾ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ಅಗ್ನೌ—ಅಗ್ನಿಯು | ಸಮಿ॑ದ್ಧೇ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾದಾಗ (ಮತ್ತು) | ಸೋ॒ಮೇ—ಸೋಮರಸವು | ಸುತೇ॑—ಹಿಂದಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಹಿ॑ಷ್ಠಾಃ—ವಹಿಸತಕ್ಕ |

ಹರಯಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ಆ ವಹಂತು—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆತರಲಿ | ತ್ವಾಯತಾ—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನೇ
ಅಪೇಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ | ಮನಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ | ಜೋಹವೀಮಿ—ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ
ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ಸುವಿತಾಯೆ—ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ | ಆ ಯಾಹಿ—
ದಯಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟುಗ ನಿನ್ನನ್ನು ವಹಿಸಕ್ಕ ತಲಶ್ವಗಳು
ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆತರಲಿ, ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪುನಃಪುನಃ ಕರೆಯು
ತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಮಹತ್ತಾದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ದಯಮಾಡು.

English Translation.

The fire is kindled; the Soma, Indra, is effused: let your vigorous
horses bring you hither: I invoke you, Indra, with a mind wholly devoted to
you: come for our great prosperity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಾಹಿ ಶಶ್ವದುಶತಾ ಯಯಾಥೇಂದ್ರ ಮಹಾ ಮನಸಾ ಸೋಮಪೇಯಂ
ಉಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಶೃಣವ ಇಮಾ ನೋಽಥಾ ಯಜ್ಞಸ್ತನ್ನೇ ವಯೋ
ಧಾತ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಯಾಹಿ | ಶಶ್ವತ್ | ಉಶತಾ | ಯಯಾಥ | ಇಂದ್ರ | ಮಹಾ | ಮನಸಾ | ಸೋಮಪೇಯಂ |
ಉಪ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಶೃಣವಃ | ಇಮಾ | ನಃ | ಅಥ | ತೇ | ಯಜ್ಞಃ | ತನ್ನೇ | ವಯಃ | ಧಾತ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪುರಾ ಶಶ್ವದುಶತೈಶ್ಚ ಯಯಾಥ | ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥಂ ಯಜ್ಞಂ ಗತವಾನಸಿ |
ಅತಃ ಕಾರಣಾದುಶತಾಸ್ಯಾನ್ಯಮಯಮಾನೇನ ಮಹಾ ಮಹತಾ ಮನಸಾ ಸಹ ಸೋಮಪೇಯಂ
ಸೋಮಃ ಪೀಯತೇ ಯಸ್ಮಿನ್ ತಾಪ್ಯಶಮಸ್ಮದೀಯಂ ಯಜ್ಞಮಾ ಯಾಹಿ | ಅಭಿಗಚ್ಛ | ಅಗತ್ಯ ಚ
ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣೀಮೇದಾನೀಂ ಪ್ರಯುಜ್ಯಮಾನಾನಿ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾನ್ಮುಪ ಶೃಣವಃ |
ಉಪಶೃಣು | ಅಥಾನಂತರಂ ಯಜ್ಞೋ ಯಜಮಾನಸ್ತೇ ತವ ತನ್ನೇ ಶರೀರಾ ಯತ್ಪಚ್ಛೀರಪೋಷಾರ್ಥಂ
ವಯೋಽನ್ಯಂ ಸೋಮಾತ್ಮಕಂ ಧಾತ್ | ಧದಾತು ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶಶ್ವತ್—ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಸಲ | ಯಯಾಥ—ಇಂತಹ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೀಯೆ | ಉಶತಾ—ನಮ್ಮ ಸಂಘವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವುದೂ | ಮಹಾ—ಉದಾರವಾದುದೂ ಆದ | ಮನಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ | ಸೋಮಪೇಯಂ—ಸೋಮ ಪಾನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತವಾದ | ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಉಪ ಶೃಣವಃ—ಕೇಳು | ಅಥ—ಅನಂತರ | ಯಜ್ಞಃ—ಯಜಮಾನನು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ತನ್ನೇ—ಶರೀರದ ಪೋಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ವಯಃ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು | ಧಾತ್—ಅರ್ಪಿಸಲಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಅನೇಕ ಸಲ ಇಂತಹ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಘವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವುದೂ, ಉದಾರವಾದುದೂ ಆದ ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡು. ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳು. ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನು ನಿನ್ನ ಶರೀರ ಪೋಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನರ್ಪಿಸಲಿ.

English Translation.

You have ever gone (to similar rites): come now with a great mind disposed to drink the Soma: hear these our praises: may the worshipper present to you (sacrificial) food for (the nourishment of) your person.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯದಿ॑ಂದ್ರ ದಿ॒ವಿ ಪಾ॒ರ್ಯೇ ಯದೃ॑ಧಗೃ॒ದ್ವಾ ಸ್ವೇ ಸದ॑ನೇ ಯತ್ರ॒ ವಾಸಿ॑ |
ಅತೋ॑ ನೋ ಯಜ್ಞಮವ॑ಸೇ ನಿಯು॑ತ್ವಾನ್ತೃಜೋ॑ಷಾಃ ಪಾಹಿ ಗಿ॒ರ್ವಣೋ॑
ಮರು॑ದ್ಭಿಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಇಂದ್ರ | ದಿವಿ | ಪಾರ್ಯೇ | ಯತ್ | ಬೃಧಗೃ | ಯತ್ | ವಾ | ಸ್ವೇ | ಸದನೇ | ಯತ್ರ |
ವಾ | ಅಸಿ |

ಅತಃ | ನಃ | ಯಜ್ಞಂ | ಅವಸೇ | ನಿಯುತ್ವಾನ್ | ಸ್ವಜೋಷಾಃ | ಪಾಹಿ | ಗಿರ್ವಣಃ | ಮರುತ್ಯಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪಾರ್ಥಿವ ಪಾರಗೇ ದೂರದೇಶೇ ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕಾಖ್ಯೇ ಯದ್ಯದಿ ತ್ವಂ ವರ್ತಸೇ |
ಯದಿ ವಾ ಋಧಕ್ | ಏತತ್ಪ್ರಥಮೈವ ಸಮಾನಾರ್ಥಂ | ಪೃಥಗನ್ಯಸ್ಮಿನ್ನೇಶೇ ವರ್ತಸೇ | ಯದ್ವಾ
ಸ್ತೇ ಸ್ತಕೀಯೇ ಸದನೇ ಗೃಹೇ | ಅಥವಾ ಕಿಮನೇನ ನಿಶೇಷಣೇನ ಯತ್ರ ಯಸ್ಮಿನ್ನೇಶೇತಿ ಭವಸಿ
ಅತೋಽಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಣಾದಾಗತ್ಯ ಹೇ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರಾಂ ಸಂಭಕ್ತುರಿದ್ರ ನಿಯುತ್ಸಾನ್ | ನಿಯುತೋಽಶ್ವಾಃ |
ತದ್ವಾನ್ಮರುದ್ಭಿಃ ಸಜೋಷಾಃ ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಣಸ್ತುಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಯಜ್ಞಮಸ್ಮ-
ದೀಯಂ ಯಾಗಂ ಸಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ಯದ್ವಾ | ಯಜ್ಞಂ ಯಜನಸಾಧನಮಸ್ಮದೀಯಂ ಸೋಮಮವಸೇ
ತರ್ಪಣಾಯ ಸಾಹಿ | ಪಿಬ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಗಿರ್ವಣಃ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಒಂದು ವೇಳೆ
(ನೀನು) | ಸಾಹ್ಯೇ—ದೂರದೇಶದಲ್ಲಿರಲಿ | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರಲಿ | ಯದ್ವಾ—ಅಥವಾ | ಸ್ತೇ ಸದನೇ—
ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತಗೃಹದಲ್ಲಿರಲಿ | ಯತ್ರ ವಾ ಅಸಿ—ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ | ಅತಃ—ಆ ಪ್ರದೇಶ
ದಿಂದ | ನಿಯುತ್ಸಾನ್—ಅಶ್ವಯುಕ್ತನಾಗಿಯೂ | ಮರುದ್ಭಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆ | ಸಜೋಷಾಃ—
ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಯಜ್ಞಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು |
ಸಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರಲಿ, ದ್ಯುಲೋಕ
ದಲ್ಲಿರಲಿ ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತಗೃಹದಲ್ಲಿರಲಿ, ನೀನು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರಲಿ ಆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಅಶ್ವಯುಕ್ತ
ನಾಗಿಯೂ ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಧನವಾದ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Whether, Indra, you abide in the distant heaven, in any other place,
or in your own abode, or wherever (you may be), from thence do you,
who are propitiated by praise, putting to your steeds, protect, together
with the Maruts, well pleased, our sacrifice, for our preservation.

ನಲವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಹೇಳಮಾನ ಇತಿ ಸಂಚರ್ಚಮಷ್ಟಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮ್ಬಂತ್ರಂ |
ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಅಹೇಳಮಾನ ಇತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಹೇಳಮಾನಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಪುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಹೇಳಮಾನಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೪೧

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೧ ||

ಅಪ್ಯಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೧೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಚೈ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಹೇಳಮಾನ ಉಸ ಯಾಹಿ ಯಜ್ಞಂ ತುಭ್ಯಂ ಪವಂತ ಇಂದವಃ ಸುತಾಸಃ |
ಗಾವೋ ನ ವಜ್ರಿನ್ ಸ್ವಮೋಕೋ ಅಚ್ಛೇಂದ್ರಾ ಗಹಿ ಪ್ರಥಮೋ ಯಜ್ಞ-
ಯಾನಾಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಹೇಳಮಾನಃ | ಉಸ | ಯಾಹಿ | ಯಜ್ಞಂ | ತುಭ್ಯಂ | ಪವಂತೇ | ಇಂದವಃ | ಸುತಾಸಃ |

ಗಾವಃ | ನ | ವಜ್ರಿನ್ | ಸ್ವಂ | ಮೋಕಃ | ಅಚ್ಛೇ | ಇಂದ್ರ | ಆ | ಗಹಿ | ಪ್ರಥಮಃ | ಯಜ್ಞ | ಯಾನಾಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರೆ ಅಹೇಳಮಾನೋಕ್ತೃಭ್ಯಂಸ್ತೃಪ್ತಂ ಯಜ್ಞಮಸ್ಮದೀಯಮುಪ ಯಾಹಿ | ಉಸಗಚ್ಛ |
ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಂ ಸುತಾಸೋಽಭಿಷುತಾ ಇಂದವಃ ಸೋಮಾಃ ಪವಂತೇ ಪೂಯಂತೇ

ದಶಾಪವಿತ್ರೇಣ ಕೋಧ್ಯಂತೇ | ಹೇ ವಜ್ರಿನ್ ವಜ್ರವನ್ನಿಂದ್ರ ಗಾವೋ ನ ಗಾವಃ ಸ್ವಕೀಯಂ ಗೋಷ್ಠಮಿವ
ಸ್ತಂ ಸ್ವಕೀಯಮೋಕಃ ಸ್ಥಾನಂ ದ್ರೋಣಕಲಶಾದಿಲಕ್ಷಣಮಚ್ಛಾಭಿಮುಖ್ಯೇನ | ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತೀತಿ
ಶೇಷಃ | ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಜ್ಞಿಯಾನಾಂ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಣಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ
ಪ್ರಥಮೋ ಮುಖ್ಯಸ್ತುನಾ ಗಹಿ | ಆಗಚ್ಛ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಹೇಳಮಾನಃ—ಕ್ರೋಧರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಜ್ಞಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಉಪ
ಯೋಹಿ—ದಯಮಾಡು | ತುಭ್ಯಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಸುತಾಸಃ—ಹಿಂದಲ್ಪಟ್ಟ | ಇಂದವಃ—ಸೋಮ
ರಸಗಳು | ಪವಂತೇ—ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ | ವಜ್ರನ್—ವಜ್ರಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗಾವೋ ನ—
ಗೋವುಗಳು ತಮ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸೇರುವಂತೆ | ಸ್ತಂ—ತಮ್ಮ | ಓಕಃ—ದ್ರೋಣಕಲಶರೂಪವಾದ
ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಅಚ್ಛ—ಆದರದಿಂದ (ಈ ಸೋಮಗಳು) ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ಯಜ್ಞಿಯಾನಾಂ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ | ಪ್ರಥಮಃ—ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನು | ಆ ಗಹಿ—
ದಯಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕ್ರೋಧರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡು. ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಹಿಂದಲ್ಪಟ್ಟ
ಸೋಮರಸಗಳು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ವಜ್ರಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಗೋವುಗಳು ತಮ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು
ಆದರದಿಂದ ಹೋಗಿ ಸೇರುವಂತೆ ಸೋಮರಸಗಳು ತಮ್ಮ ದ್ರೋಣಕಲಶರೂಪವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳು
ತ್ತವೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನು ದಯಮಾಡು.

English Translation.

Unirascible (Indra), come to the sacrifice : the effused juices are
purified for you : they flow, thunderer, (into the pitchers), as cows go in
their stalls : come, Indra, the first of those who are to be worshipped.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ತೇ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಕೃತಾ ಯಾ ನರಿಷ್ಠಾ ಯಯಾ ಶಶ್ವತ್ವಿಬಸಿ ಮಧ್ವ
ಊರ್ವಿಂ |

ತಯಾ ಪಾಹಿ ಪ್ರ ತೇ ಅಧ್ವಯುರಸ್ಥಾತ್ಸಂ ತೇ ವಜ್ರೋ ವರ್ತತಾಮಿಂದ್ರ
ಗವ್ಯಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ತೇ | ಕಾಕುತ್ | ಸುಕ್ಯತಾ | ಯಾ | ವರಿಷ್ಠಾ | ಯೇಯಾ | ಶಶ್ವತ್ | ಪಿಬಸಿ | ಮಧ್ಯಃ |
ಊರ್ಮಿಂ |

ತಯಾ | ಸಾಹಿ | ಪ್ರ | ತೇ | ಅಧ್ಯಯುಃ | ಅಸ್ಮಾತ್ | ಸಂ | ತೇ | ವಜ್ರಃ | ವರ್ತತಾಂ | ಇಂದ್ರ |
ಗವ್ಯಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಾ ತೇ ತವ ಕಾಕುಜ್ಜಿಹ್ವಾ ಸುಕ್ಯತಾ ಸುಷ್ಮ ಧಾತ್ರಾ ನಿರ್ಮಿತಾ | ಯಾ ಚ
ವರಿಷ್ಠೋರುತಮಾ ವಿಸ್ತೀರ್ಣತಮಾ | ಯೇಯಾ ಚ ಮಧ್ಯೋ ಮಧುನಃ ಸೋಮಸ್ಯೋರ್ಮಿಂ ರಸಂ
ಶಶ್ವದ್ವಹುಕ್ಯತ್ವಃ ಪಿಬಸಿ ತಯಾ ಜಿಹ್ವಯಾಸ್ತದೀಯಂ ಸೋಮಂ ಸಾಹಿ | ಪಿಬ | ತದರ್ಥಮಧ್ಯಯುಃ-
ರಧ್ವರಸ್ಯ ನೇತಾ ಯತ್ಪಿಗ್ಗೃಹೀತಸೋಮಃ ಸನ್ ಪ್ರಾಸ್ಮಾತ್ | ಹನಿರ್ಧಾನಾದುತ್ತರವೇದಿವೇಶಂ
ಪ್ರತ್ಯಗಮತ್ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಗವ್ಯಃ ಶತ್ರುಸಂಬಂಧಿನೀರ್ಗಾ ಆತ್ಮನ ಇಚ್ಛಿನ್ ತೇ ತ್ವದೀಯೋ
ವಜ್ರಃ ಸಂ ವರ್ತತಾಂ | ಶತ್ರುಭಿಃ ಸಂಗತೋ ಭವತು | ತಾನ್ ಹಂತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತೇ—ನಿನ್ನ | ಯಾ—ಯಾವ | ಕಾಕುತ್—ಜಿಹ್ವೆಯು | ಸುಕ್ಯತಾ—ಅತ್ಯಂತ
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆಯೋ | ಯಾ—ಯಾವುದು | ವರಿಷ್ಠಾ—ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿಯೋ | ಯೇಯಾ—
ಯಾವ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ | ಮಧ್ಯಃ—ಮಧುರವಾದ ಸೋಮದ | ಊರ್ಮಿಂ—ರಸವನ್ನು | ಶಶ್ವತ್—ಅನೇಕ
ಸಲ | ಪಿಬಸಿ—ಪಾನಮಾಡುತ್ತೀಯೋ | ತಯಾ—ಅದೇ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ | ಸಾಹಿ—ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು
ಪಾನಮಾಡು | : ಅಧ್ಯಯುಃ—ಅಧ್ಯಯುವು | ತೇ ಪ್ರ ಅಸ್ಮಾತ್—ನಿನಗರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ |
ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗವ್ಯಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ವಜ್ರಃ—
ಪಜ್ಜಾಯುಧವು | ಸಂ ವರ್ತತಾಂ—ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಯಾವ ಜಿಹ್ವೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾವುದು
ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಯಾವ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಅನೇಕಸಲ ಪಾನಮಾಡು-
ತ್ತೀಯೋ ಅದೇ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು. ಇದನ್ನು ನಿನಗರ್ಪಿಸಲು ಅಧ್ಯಯುವು ನಿನ್ನೆ ಪುರಿಗೆ
ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಶತ್ರುಗಳ
ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡಲಿ.

English Translation.

Drink, Indra, with that well-formed and expanded tongue wherewith you ever quaff the juice of the sweet (Soma): before you stands the ministrant priest: let your bolt, Indra, designed (to recover) the cattle, be hurled (against your foes).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏ॒ಷ ದ್ರ॒ಪ್ತೋ॑ ವೃ॒ಷಭೋ॑ ವಿ॒ಶ್ವರೂ॑ಪ ಇ॒ಂದ್ರಾಯ॑ ವೃ॒ಷ್ಟೇ॑ ಸ॒ಮಕಾರಿ॑
ಸೋ॒ಮಃ |

ಏ॒ತಂ ಪಿ॒ಬ ಹರಿ॑ವಃ ಸ್ಥಾ॒ತರು॑ಗ್ರ ಯಸ್ಯೇ॒ತಿಷ್ಠೇ॑ ಪ್ರ॒ದಿವಿ॑ ಯಸ್ಯೇ॒ ಅನ್ನಂ॑ ||೨||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏ॒ಷಃ | ದ್ರ॒ಪ್ತಃ | ವೃ॒ಷಭಃ | ವಿ॒ಶ್ವರೂ॑ಪಃ | ಇ॒ಂದ್ರಾಯ॑ | ವೃ॒ಷ್ಟೇ | ಸಂ | ಅ॒ಕಾರಿ॑ | ಸೋ॒ಮಃ |

ಏ॒ತಂ | ಪಿ॒ಬ | ಹ॒ರಿ॒ವಃ | ಸ್ಥಾ॒ತಃ | ಉ॒ಗ್ರ | ಯ॒ಸ್ಯ | ಈ॒ತಿ॒ಷ್ಠೇ | ಪ್ರ॒ದಿ॒ವಿ | ಯಃ | ತೇ | ಅ॒ನ್ನಂ ||೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ರಪ್ತೋ ದ್ರವಣೀಲೋ ವೃಷಭಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾ ವಿಶ್ವರೂಪೋ ಬಹುವಿಧರೂಪೋಪೇತ
ಈದೃಗ್ರಿಧ ಏಷ ಸೋಮೋ ವೃಷ್ಟೇ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತ್ರ ಇಂದ್ರಾಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಪಾನಾರ್ಥಂ ಸಮಕಾರಿ |
ಅಭಿಷವಾದಿಭಿಃ ಸಂಸ್ಕೃತೋಽಭೂತ್ | ಹೇ ಹರಿವಃ | ಹರಿ ಅಶ್ವ | ತದ್ವನ್ ಹೇ ಸ್ಥಾತಃ ಸರ್ವೇಷಾ-
ಮಧಿಷ್ಠಾತರುಗ್ರೋದ್ಗೋಣಬಲೇಂದ್ರ ಏತಮಿಾಭೃಶಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬ | ಯಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪ್ರದಿವಿ ||
ಜಾತಾವೇಕವಚನಂ || ಪ್ರಭೂತೇಷು ದಿವಸೇಷು ಪ್ರಗತೇಷ್ವಹಃಸು ವೇತಿಷ್ಠೇ ತ್ವನೇವೇಶ್ವರೋ ಭವಸಿ |
ಯಶ್ಚ ಸೋಮಸ್ಯೇ ತನಾನ್ನಮನ್ನತ್ವೇನ ಸರಿಕಲ್ಪಿತ ಏತಂ ಪಿಬೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದ್ರಪ್ತಃ—ಸ್ರವಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದು | ವೃಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕವೂ | ವಿಶ್ವರೂಪಃ—ಅನೇಕ
ವಿಧವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು ಆದ | ಏಷಃ ಸೋಮಃ—ಈ ಸೋಮರಸವು | ವೃಷ್ಟೇ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ |
ಇಂದ್ರಾಯ—ಇಂದ್ರನ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸಮಕಾರಿ—ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದೆ | ಹರಿವಃ—ಅಶ್ವ
ಯುಕ್ತನಾದವನೂ | ಸ್ಥಾತಃ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಗ್ರನಾಗಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವವನೂ | ಉಗ್ರ—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿ
ಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸೋಮಕ್ಕೆ | ಪ್ರದಿವಿ—ಅನೇಕ ದಿವಸಗಳು | ಈತಿಷ್ಠೇ—

ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಿಯೋ | ಯೋ—ಯಾವ ಸೋಮವು | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಅನ್ನಂ—ಅನ್ನಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆಯೋ |
ಏಕಂ—ಅಂತಹ ಈ ಸೋಮವನ್ನು | ಪಿಬ—ಪಾನಮಾಡು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಪ್ರವಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕವೂ, ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಈ ಸೋಮ ರಸವು ಇಂದ್ರಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವಯುಕ್ತನೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಗ್ರಸ್ಥಿತನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸೋಮರಸಗಳಿಗೆ ನೀನು ಅನೇಕ ದಿನಗಳು ಪ್ರಭುವಾಗಿರುವೆಯೋ ಯಾವ ಸೋಮವು ನಿನಗೆ ಅನ್ನಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಈ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

English Translation.

This undropping, omniform Soma, the showerer (of benefits), has been duly prepared for Indra, the showerer (of rain): lord of steeds, ruler over all, mighty (Indra), drink this over which you have of old presided, which is your food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸುತಃ ಸೋಮೋ ಅಸುತಾದಿಂದ್ರ ವಸ್ಯಾನಯಂ ಶ್ರೇಯಾಜ್ಜಾಕಿತುಷೇ
ರಣಾಯ |

ಏತಂ ತಿತಿರ್ವ ಉಪ ಯಾಹಿ ಯಜ್ಞಂ ತೇನ ವಿಶ್ವಾಸ್ತವಿಷೀರಾ ಪೃಣಸ್ವ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸುತಃ | ಸೋಮಃ | ಅಸುತಾತ್ | ಇಂದ್ರ | ವಸ್ಯಾನ್ | ಅಯಂ | ಶ್ರೇಯಾನ್ | ಜಿಕಿತುಷೇ | ರಣಾಯ |

ಏತಂ | ತಿತಿರ್ವಃ | ಉಪ | ಯಾಹಿ | ಯಜ್ಞಂ | ತೇನ | ವಿಶ್ವಾಃ | ತವಿಷೀಃ | ಅ | ಪೃಣಸ್ವ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸುತೋಽಭಿಷುತೋಽಯಂ ಸೋಮೋಽಸುತಾದಕೃತಾಭಿಷವಾತ್ಸೋಮಾದನ್ಯದೀ-
ಯಾದ್ವಸ್ಯಾನ್ ವಸೀಯಾನ್ ವಸುಮತ್ತರಃ ಪ್ರಶಸ್ಯತರಃ | ತಥಾ ಜಿಕಿತುಷೇ ವಿದುಷೇಽಭಿಜ್ಞಾಯ
ತುಭ್ಯಂ ರಣಾಯ ರಮಣೀಯಾಯ ತದರ್ಥಂ ಶ್ರೇಯಾನ್ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭವತಿ | ತ್ವಾಮತಿಶಯೇನ
ರಮಯಿತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ತಿತಿರ್ವಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ತರಿತೇರಿದ್ರ ಯಜನಸಾಧನಮೇತಂ ಸೋಮಮುಪ
ಯಾಹಿ | ಉಪಾಗಚ್ಛ | ತೇನ ಚ ಸೋಮೇನ ವಿಶ್ವಾಸ್ತವಿಷೀಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಬಲಾನ್ಯಾ ಪೃಣಸ್ವ | ಅಪೂರಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸುತೇ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ | ಆಯಂ ಸೋಮಃ—ಈ ಸೋಮವು | ಅಸುತಾತ್—ಹಿಂಡದಿರುವ ಸೋಮಕ್ಕಿಂತಲೂ | ವಸ್ಯಾನ್—ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ | ಚಿಕಿತುಷೇ—ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜ್ಞನಾದ ನಿನಗೆ | ರಣಾಯ—ಹರ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು | ಶ್ರೇಯಾನ್—ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ | ತಿತಿರ್ವಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬೀಳಿಸುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞ ಸಾಧನವಾದ | ಏತಂ—ಈ ಸೋಮದಲ್ಲಿಗೆ | ಉಪ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ತೇನ—ಇದೇ ಸೋಮದಿಂದ | ವಿಶ್ವಾಃ ತವಿಷೀಃ—ನಿನ್ನ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ | ಅ ಸ್ಯುಃ—ತುಂಬಿಕೊ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಸೋಮವು ಹಿಂಡದೇ ಇರುವ ಸೋಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞನಾದ ನಿನಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಜ್ಞಸಾಧನವಾದ ಈ ಸೋಮವಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡು. ಇದೇ ಸೋಮದಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊ.

English Translation.

The effused Soma, Indra, is more excellent than that which is not effused : it is better (qualified) to give pleasure to you, who are capable of judging: overcomer (of enemies), approach this sacrifice, and thereby perfect all yours powers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಹ್ವಯಾಮಸಿ ತ್ವೇಂದ್ರ ಯಾಹ್ಯರ್ವಾಜರಂ ತೇ ಸೋಮಸ್ತನ್ನೇ ಭವಾತಿ |

ಶತಕ್ರತೋ ಮಾದಯಸ್ವಾ ಸುತೇಷು ಪ್ರಾಸ್ಮಾ ಅವ ಪೃತನಾಸು ಪ್ರ
ವಿಕ್ಷು || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಹ್ವಯಾಮಸಿ | ತ್ವಾ | ಆ | ಇಂದ್ರ | ಯಾಹಿ | ಅರ್ವಾಜ | ಅರಂ | ತೇ | ಸೋಮಃ | ತನ್ನೇ | ಭವಾತಿ |

ಶತಕ್ರತೋ ಇತಿ ಶತಕ್ರತೋ | ಮಾದಯಸ್ವ | ಸುತೇಷು | ಪ್ರ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ಅವ | ಪೃತನಾಸು | ಪ್ರ |
ವಿಕ್ಷು || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಹ್ವಯಾಮಸಿ | ಅಹ್ವಯಾಮಃ | ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ಪ್ರಮರ್ವಾಜಸ್ಮದಭಿ-
ಮುಖಃ ಸನ್ ಆ ಯಾಹಿ | ಅಗಚ್ಛ | ಅಸ್ಮದೀಯಃ ಸೋಮಕ್ಕೆ ತೇ ತನ್ನೇ ತವ ಶರೀರಾಯಾರಂ

ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಭವತಿ | ಭವತು | ತ್ವದೀಯಂ ಶರೀರಂ ಯಥಾಭಿಲಾಷಂ ತರ್ಪಯತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ
ಶತಕ್ರತೋ ಬಹುವಿಧಕರ್ಮನ್ನಿಂದ್ರ ತ್ವಂ ಚ ಸುತೇಷ್ವಭಿಷುತೇಷ್ವಸ್ಮದೀಯೇಷು ಸೋಮೇಷು
ಮಾದಯಸ್ವ | ತೃಪ್ಯಸ್ವ || ಮದ ತೃಪ್ತಿಯೋಗೇ || ತದನಂತರಂ ಪೃತನಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವಸ್ಮಾನ್ವಾವ |
ಪ್ರಕರ್ಷಣ ರಕ್ಷ | ನ ಕೇವಲಂ ಪೃತನಾಸು ಕಿಂತು ವಿಕ್ಷು ಸರ್ವಾಸು ಪ್ರಜಾಸ್ವಸ್ಮಾನ್ವಾವ | ಪ್ರರಕ್ಷ ||

|| ಪ್ರತಿಸಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಹೃಯಾಮಸಿ-ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ |
ಅರ್ವಾಣಿ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಸೋಮಃ—ಈ ಸೋಮವು | ತೇ—
ನಿನ್ನ | ತನ್ವೇ—ಶರೀರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ | ಆರಂ-ಪರಾಪ್ತವಾದುದಾಗಿ | ಭವತಿ-ಆಗಲಿ | ಶತಕ್ರತೋ—
ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸುತೇಷು—ಹಿಂಡಿರುವ ಈ ಸೋಮಗಳಲ್ಲಿ | ಮಾದಯಸ್ವ—
ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು | ಪೃತನಾಸು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಆಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪ್ರ ಅವ—ಪೂರ್ಣ
ವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು | ವಿಕ್ಷು—ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆ | ಪ್ರ—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡು. ಈ
ಸೋಮವು ನಿನ್ನ ಶರೀರ ಪೋಷಣೆಗೆ ಸಾಕಾಗುವಂತಿರಲಿ. ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹಿಂಡಿ
ಸಿಡ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಸೋಮಗಳಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು.
ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

We invoke you, Indra, come down : may the Soma be sufficient for
(the satisfaction of) your person : exalt Shatakaratu with the libations,
defend us in combats, and against the people.

ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರತೃಷ್ಠಾ ಇತಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತೀಕೋನವಿಂಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಪಮೈಂದ್ರಂ |
ಚತುರ್ಥಿ ಬೃಹತೀ ಶಿಷ್ವಾ ಅನುಷ್ವಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪ್ರತೃಷ್ಠೆ ಚತುಷ್ಕಮಾನುಷ್ವಭಂ
ಬೃಹತ್ಯಂತಮಿತಿ || ಪ್ರಾತಃಸವನೇಽಚ್ಯಾವಾಕಸ್ಯೇದಮುನ್ನೀಯಮಾನಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರತೃಷ್ಠ-
ಸ್ಮಾ ಇತ್ಯುನ್ನೀಯಮಾನಾನಾಯೋನೂಚ್ಯ | ಆ. ೫-೬ | ಇತಿ.

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರತ್ಯಸ್ತೈ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹದೀಶ್ವರವಸ್ತುವು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಭಂದವಸ್ತುವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—**ಪ್ರತ್ಯಸ್ತೈ ಚತುಷ್ಪಮಾನುಷ್ಪಭಂ ಬೃಹತ್ಯಂತಂ** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತಸ್ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾವಾಕ ನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪರಿಸರದೇಶಾದ ಉನ್ನೀಯಮಾನಸೂಕ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಸ್ತಾರವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—**ಪ್ರತ್ಯಸ್ತೈ ಇತ್ಯುನ್ನೀಯಮಾನಾಯಾನೂಚ್ಯ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೨

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೨ ||

ಅಪ್ಯಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೧೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್—೪ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದ—೧-೩, ಅನುಷ್ಠುಪ್ | ೪. ಬೃಹದೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತ್ಯಸ್ತೈ ಪಿಪೀಷತೇ ವಿಶ್ವಾನಿ ವಿದುಷೇ ಭರ ।

ಅರಂಗಮಾಯ ಜಗ್ಮಯೇಪಶ್ವಾದ್ವಘ್ನನೇ ನರೇ ॥ ೧ ॥

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತಿ | ಅಸ್ತೈ | ಪಿಪೀಷತೇ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ವಿದುಷೇ | ಭರ |

ಅರಂಗಮಾಯ | ಜಗ್ಮಯೇ | ಅಪಶ್ವಾದ್ವಘ್ನನೇ | ನರೇ ॥ ೧ ॥

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯೋ ಆಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಪ್ರತಿ ಭರ | ಅಭಿಹರ | ಸೋಮಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೀದೃಶಾಯೇಂದ್ರಾಯ | ಪಿಪೀಷತೇ ಪಾತುಮಿಚ್ಛತೇ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ವೇದ್ಯಾನಿ ವಿದುಷೇ ಜಾನ-
ತೇರಂಗಮಾಯ ಪರ್ಯಾಪ್ತಗಮನಾಯ ಜಗ್ಮಯೇ ಯಜ್ಞೇಷು ಗಮನಶೀಲಾಯಾಪಶ್ವಾದ್ವಘ್ನನೇ ||
ದೇಹಿರ್ಗತಿಕರ್ಮಾ || ಅಪಶ್ವಾದ್ವಘ್ನಮನಾಯ ಸರ್ವೇಷಾಮಗ್ರಗಾಮಿನೇ ನರೇ ನೇತ್ರೇ ಯಜ್ಞಾ ನಾಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ) ಪಿಪೀಷತೇ—ಪಾನಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನೂ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ತೀಳುಬೇಕಾದ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ | ವಿದುಷೇ—ಅಂತವನೂ | ಅರಂಗಮಾಯ—ಪೂರ್ಣಗಮನವುಳ್ಳವನೂ | ಜಗ್ಮಯೇ—

ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಶೀಲನೂ | ಅಪಶ್ವಾದ್ವಷ್ಟನೇ-ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಗಾಮಿಯೂ | ನರೇ-ನೇತೃವಾದವನೂ
ಆದ | ಅಸ್ಮೈ-ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಪ್ರತಿಭರ-ಸೋಮವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ, ಪಾನಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನೂ, ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಅರಿತವನೂ, ಪೂರ್ಣ
ಗಮನವುಳ್ಳವನೂ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಶೀಲನೂ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಗಾಮಿಯೂ ನೇತೃವೂ ಆದ ಈ ಇಂದ್ರನ
ನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಸೋಮವನ್ನರ್ಪಿಸು.

English Translation.

Offer, (priests), the libation to him who is desirous to drink; who
knows all things; whose movements are all-sufficient; who goes readily
(to sacrifices); the leader (of holy rites), following no one.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಮೇನಂ ಪ್ರತ್ಯೇತನ ಸೋಮೇಭಿಃ ಸೋಮಪಾತಮಂ |

ಅಮತ್ರೇಭಿರ್ಯುಜೀಷಿಣಮಿಂದ್ರಂ ಸುತೇಭಿರಿಂದುಭಿಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಂ | ಈಂ | ಏನಂ | ಪ್ರತ್ಯೇತನ | ಸೋಮೇಭಿಃ | ಸೋಮಪಾತಮಂ |

ಅಮತ್ರೇಭಿಃ | ಯುಜೀಷಿಣಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಸುತೇಭಿಃ | ಇಂದುಭಿಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತೃತೀಯೇ ಸ್ವರಸಾಮ್ನಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏಮೇನಮಿತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಸ್ತೃಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಏಮೇನಂ ಪ್ರತ್ಯೇತನೇತ್ಯಾದ್ಯೋ ವಾ ಸರ್ವೇಷಾಂ | ಆ. ೮-೫ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯವಃ ಸೋಮೇಭಿಃ ಸೋಮೈಃ ಕರಣಭೂತೈಃ ಸೋಮಪಾತಮಮತಿಶಯೇನ
ಸೋಮಸ್ಯ ಸಾಕಾರಮೇನಮಿಂದ್ರಮಾ ಅಭಿಮುಖಂ ಪ್ರತ್ಯೇತನ | ಪ್ರತಿಗಚ್ಛತ | ಈಮಿತಿ ನಿಹಿತೋನ-
ರ್ಥಕಃ | ಕೀದೃಶಮಿಂದ್ರಂ | ಅಮತ್ರೇಭಿರಮತ್ರ್ಯೈಃ ಸೋಮಪಾತ್ರೈರ್ಗ್ರಹಚಮಸಾದಿಭಿರ್ಯುಜೀಷಿಣಂ |
ಯುಜೀಷಂ ಶತ್ರುಣಾಮುಪಾರ್ಜಕಂ ಬಲಂ | ತದ್ವಂತಂ | ಯದ್ವಾ | ಯುಜೀಷಿಣಮಿತ್ಯುತ್ಪರತ
ಸಂಬಂಧನೀಯಂ | ಸುತೇಭಿರಭಿಷುತೈರಿಂದುಭಿಃ ಸೋಮೈರ್ಯುಜೀಷಿಣಂ | ಗತಸಾರಃ ಸೋಮ
ಯುಜೀಷಃ | ತದ್ವಂತಂ | ಅಥವಾಮತ್ರೇಭಿರಮತ್ರ್ಯೈರಮಾತ್ರ್ಯೈರಪರಿಮಿತ್ಯೈರಭಿಷುತೈಃ ಸೋಮೈರ್ಯುಜೀ-
ಷಿಣಂ || ಯುಜೀರ್ಗತ್ಯರ್ಥಾದ್ಭಾವಸಾಧನ ಯುಜೀಷ ಶಬ್ದಃ | ತತೋ ಮತ್ಪರ್ಥೀಯ ಇನಿಃ || ಸಂಗತ-
ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಏವಂವಿಧಮಿಂದ್ರಂ ಪ್ರತಿಗಚ್ಛತೇತ್ಯನ್ವಯಃ | ಅನ್ಯ ಆಹ | ಅಮತ್ರೇಭಿರ್ಗ್ರಹಚಮಸಾದಿ-
ಗತ್ಯೈರಭಿಷುತೈಃ ಸೋಮೈರ್ಯುಜೀಷಿಣಂ ಬಲವಂತಮೇನಮಿಂದ್ರಂ ಪ್ರತಿಗಚ್ಛತೇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ) ಸೋಮೇಭಿಃ—ಸೋಮರಸಗಳೊಡನೆ | ಸೋಮಪಾತಮಂ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸೋಮಪಾನಮಾಡತಕ್ಕ | ಏನಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಆ ಪ್ರತ್ಯೇತನ—ಎದುರುಗೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ | ಯಜೀಷಿಣಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಸುತೇಭಿಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ | ಆಮತ್ಯೇಭಿಃ—ಚಮಸ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವುದೂ ಆದ | ಇಂದುಭಿಃ—ಸೋಮರಸಗಳೊಡನೆ (ಎದುರುಗೊಳ್ಳಿರಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ, ಸೋಮರಸಗಳೊಡನೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡತಕ್ಕ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ ಚಮಸ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವುದೂ ಆದ ಸೋಮರಸಗಳೊಡನೆ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation.

Proceed to the presence of that deep quaffer of the Soma, with the Soma juices; to the vigorous Indra with vessels (filled) with the effused libations.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಮೂರನೆಯ ಸ್ವರಸಾಮವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಷ್ಯೇವಲ್ಯ ಶಸ್ತ್ರ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏಮೇನಂ ಎಂಬ ತೃಚನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಿಯ ತೃಚನನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತ ಸೂತ್ರದ-ಏಮೇನಂ ಪ್ರತ್ಯೇತನೇತ್ಯಾದ್ಯೋವಾ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೇದೀ ಸುತೇಭಿರಿಂದುಭಿಃ ಸೋಮೇಭಿಃ ಪ್ರತಿಭೂಷಥ |

ವೇದಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಮೇಧಿರೋ ಧೃಷತ್ತಂತಮಿದೇಷತೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇದೀ | ಸುತೇಭಿಃ | ಇಂದುಭಿಃ | ಸೋಮೇಭಿಃ | ಪ್ರತಿಭೂಷಥ |

ವೇದ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಮೇಧಿರಃ | ಧೃಷತ್ | ತಂತಂ | ಇತ್ | ಆ | ಈಷತೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯವಃ ಸುತೇಭಿರಭಿಷುತೈರಿಂದುಭಿರುಂದನೀಲೈರ್ಧೀರ್ಹೈರ್ವಾ ಸೋಮೇಭಿಃ ಸೋಮೈರ್ಯದೀ ಪ್ರತಿಭೂಷಥ ಇಂದ್ರಂ ಪ್ರತಿಯೂಯಂ ಪ್ರತಿಗಚ್ಛಥ || ಭೂ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿತೈಸ್ಕೈತದ್ರೂಪಂ ||

ತದಾನೀಂ ಮೇಧಿರೋ ಮೇಧಾನೀ | ಮೇಧೋ ಯಜ್ಞಸ್ತದ್ವಾನ್ತಾ | ಸ ಇಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವಿಶ್ವಂ
ಸರ್ವಂ ಭವದೀಯಂ ಕಾಮಂ ವೇದ | ವೇತ್ತಿ | ಜಾನಾತಿ | ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಚ ಧೃಷತ್ ಶತ್ರುಣಾಂ ಧರ್ಷಕಃ
ಸನ್ ತಂ ತಮಿತ್ತಂ ತಂ ಕಾಮಮೇವೈಷತೇ | ಪ್ರಾಪಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ) ಸುತೇಭಿಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟವೂ | ಇಂದುಭಿಃ—ಸ್ರವಿಸತಕ್ಕವೂ ಆದ |
ಸೋಮೇಭಿಃ—ಸೋಮರಸಗಳೊಡನೆ | ಯದಿ-ಯಾವಾಗ | ಪ್ರತಿ ಭೂಷಥ-ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವಿರೋ (ಆಗ) |
ಮೇಧಿರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ನಿಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಮಗಳನ್ನೂ | ವೇದ—ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ
(ಮತ್ತು) | ಧೃಷತ್—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾಗಿದ್ದು | ತಂತಮಿತ್—ಆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಮಗಳನ್ನೂ | ಆ ಈಷತೇ—
ನೀವು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ, ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟವೂ ಸ್ರವಿಸತಕ್ಕವೂ ಆದ ಸೋಮರಸಗಳೊಡನೆ ಯಾವಾಗ ಎದುರುಗೊಳ್ಳು
ವಿರೋ, ಆಗ ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ನಿಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಮಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಶತ್ರುನಾಶಕ
ನಾಗಿದ್ದು ನಿಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಮಗಳನ್ನೂ ನೀವು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

When, with the effused and flowing Soma juices, you come into his
presence, the sagacious (Indra) knows your wish, and the suppresser
(of enemies) assuredly grants it, whatever it may be.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ ಇದಂ॒ಧಸೋ॑ಧ್ವ॒ಯೋ॑ ಪ್ರ ಭ॒ರಾ ಸು॒ತಂ |

ಕು॒ವಿತ್ಸ॑ನು॒ಸ್ಯ ಜೀ॑ನ್ಯ॒ಸ್ಯ ಶರ್ಧ॑ತೋ॒ಭಿಶ್ತೇ॑ರವ॒ಸ್ಪರ॑ತ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ॒ಸ್ಮ್ಯಾ॑ ಅ॒ಸ್ಮ್ಯಾ॑ | ಇತ್ | ಅಂ॒ಧಸಃ॑ | ಅ॒ಧ್ವಯೋ॑ ಇತಿ | ಪ್ರ | ಭ॒ರ | ಸು॒ತಂ |

ಕು॒ವಿತ್ | ಸ॒ಮು॒ಸ್ಯ | ಜೀ॑ನ್ಯ॒ಸ್ಯ | ಶರ್ಧ॑ತಃ | ಅ॒ಭಿಶ್ತೇ॑ಃ | ಅ॒ವ್ರಸ್ಪ॑ರತ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಮಾ ಅಸ್ಮಾ ಇತ್ ಅಸ್ಮಾ ಏವೇಂದ್ರಾಯ ನಾನ್ಯಸ್ಮೈ ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯೋ ತ್ವಮಂಧಸಃ
ಸೋಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ಸುತಮಭಿಷುತಂ ರಸಂ ಪ್ರ ಭರ | ಸಂಪ್ರಹರ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತಿ ಯಾವತ್ |
ಸ ಚೇಂದ್ರಃ ಸಮಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜೇನ್ಯಸ್ಯ ಜೇತವ್ಯಸ್ಯ ಶರ್ಧತ ಉತ್ಸಹಮಾನಸ್ಯ ಶತ್ಕೋರಭಿಶಸ್ತೇರಭಿ-
ಶಂಸನಾತ್ ತತ್ತ್ವತಾಧ್ವಿಂಸನಾತ್ಪವಿಧ್ವಹುಶೋನ್ಮವಸ್ಪರತ್ ಅಸ್ಮಾನ್ಪಾಲಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಧ್ವರ್ಯೋ-ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ | ಅಂಧಸಃ-ಸೋಮರೂಪದ ಅನ್ನದ | ಸುತಂ-ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಸವನ್ನು |
ಅಸ್ಮಾಅಸ್ಮಾ ಇತ್-ಇತರ ಯಾವ ದೇವತೆಗೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಇಂದ್ರನಿಗೇ | ಪ್ರ ಭರ-ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
ಅರ್ಪಿಸು (ಇದೇ ಇಂದ್ರನು) | ಸಮಸ್ಯ-ಸಮಸ್ತವಾದ | ಜೇನ್ಯಸ್ಯ-ಜಯಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ | ಶರ್ಧತಃ-
ಹಿಂಸಕನೂ ಆದ ಶತ್ರುವನ್ನು | ಅಭಿಶಸ್ತೇಃ-ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ | ಕುನಿತ್-ಅನೇಕ ವೇಳೆ |
ಅವಸ್ಪರತ್-ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ, ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸೋಮರೂಪದ ರಸವನ್ನು ಇತರ ಯಾವ ದೇವತೆಗೂ ಅಲ್ಲದೇ
ಕೇವಲ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಉತ್ತಮರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸು. ಇದೇ ಇಂದ್ರನು ಜಯಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಹಿಂಸಕನೂ
ಆದ ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುವಿನ ನಾಶದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

Offer, priest, to him, and him (only) this libation of (sacrificial)
food, and may he ever defend us against the malignity of every superable
adversary.

ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯ ತ್ಯದಿತಿ ಚತುರ್ಯುಚಂ ವಿಂಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಮಾಷ್ಟಿಹವ್ಯೆಂದ್ರಂ |
ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಯಸ್ಯಾಷ್ಟಿಹಮಿತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಟೇವಲ್ಯೇಽಪ್ಯಾಷ್ಟಿಹತ್ವಚಾಶೀತಾವೇತ-
ತ್ಸೂಕ್ತಂ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂತ್ರತಂ | ಯಸ್ಯ ತ್ಯಚ್ಛೇಂಬರಂ ಮದ ಇತಿ ತ್ರಯಸ್ತೃಚಾ
ಗಾಯತ್ರೈಃ | ಐ. ಅ. ೫-೨-೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಯಸ್ಯ ತ್ಯಕ್ತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ಉಷ್ಣಿಕ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯಸ್ಯಾಷ್ಟಿ ಹಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಉಷ್ಣಿಕ್ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ಯಸ್ಯ ತ್ಯಚ್ಛಂಭರಂ ಮದ ಇತಿ ತ್ರಯಸ್ತೃಚಾ ಗಾಯತ್ರೈಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೫) ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು,

ಸೂಕ್ತ—೪೩

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೧೫ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೪ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ಉಷ್ಣಿಕ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ತ್ಯಚ್ಛಂಭರಂ ಮದೇ ದಿವೋದಾಸಾಯ ರಂಧಯಃ |

ಅಯಂ ಸ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ತೇ ಸುತಃ ಪಿಬ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ತ್ಯಕ್ತ್ | ಶಂಭರಂ | ಮದೇ | ದಿವೋದಾಸಾಯ | ರಂಧಯಃ |

ಅಯಂ | ಸಃ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ಸುತಃ | ಪಿಬ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಮದೇ ಪಾನೇನ ಜನಿತೇ ಹರ್ಷೇ ಸತಿ ಶಂಭರಮಸುರಂ ದಿವೋದಾಸಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ರಂಧಯಃ ಅಹಿಂಸೀಃ | ಯದ್ವಾ | ವಶೀಕೃತವಾನಸಿ || ರಥ್ಯತಿರ್ವಶಗಮನೇ | ನಿ. ೬-೩೨ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಯಃ || ತ್ಯದಿತಿ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಂ | ತ್ಯತ್ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾರಂಧಯಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸೋಮಯಂ ಸೋಮಸ್ತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ಸುತೋಽಭಿಷುತಃ | ಆತಸ್ತಂ ಪಿಬ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಸ್ಯ ಮದೇ—ಯಾವ ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ | ದಿವೋದಾಸಾಯ—ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗಾಗಿ | ಶಂಭರಂ—ಶಂಭರಾಸುರನನ್ನು | ರಂಧಯಃ—

ಹಿಂಸಿಸಿದೆಯೋ | ತೈತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಸಃ ಅಯಂ ಸೋಮಃ—ಅದೇ ಸೋಮರಸವು | ತೇ—
ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಪಿಬ—ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗಾಗಿ ಶಂಬರಾಸುರನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದೆಯೋ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅದೇ ಸೋಮರಸವು ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

English Translation.

This Soma, in the exhilaration of which it is known that you have subdued Sambara for (the sake of) Divodasa, is poured out, Indra, for you; drink.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ತೀವ್ರಸುತಂ ಮದಂ ಮಧ್ಯಮಂತಂ ಚ ರಕ್ಷಸೇ |

ಅಯಂ ಸ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ತೇ ಸುತಃ ಪಿಬ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ತೀವ್ರಸುತಂ | ಮದಂ | ಮಧ್ಯಂ | ಅಂತಂ | ಚ | ರಕ್ಷಸೇ |

ಅಯಂ | ಸಃ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ಸುತಃ | ಪಿಬ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಯಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯಾವಯವಭೂತಂ ತೀವ್ರಸುತಂ | ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಸುತಮಭಿಷವೋ ಯಸ್ಯ ಸ ತೀವ್ರಸುತಃ ಪ್ರಾತಃಸವನಿಕಃ | ತಂ ಮದಂ ಮದಕರಂ ಸೋಮರಸಂ ಮಧ್ಯಂ ಮಧ್ಯಂದಿನ-
ಸವನಗತಮಂತಂ ತೃತೀಯಸವನಗತಂ ಚ ಸೋಮರಸಂ ರಕ್ಷಸೇ ರಕ್ಷಸಿ ಸೋಮಸ್ತ-
ದರ್ಥಮಭಿಷುತಸ್ತಂ ಪಿಬೇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸೋಮದ ರಸದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ | ತೀವ್ರಸುತಂ—
ಪ್ರಾತಃಸವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಿ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದು | ಮದಂ—ಯಾವುದು ಮದಕರವೋ | ಮಧ್ಯಂ—ಮಾಧ್ಯಂದಿನ
ಸವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟುದು | ಅಂತಂ...ತೃತೀಯಸವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟುದು ಅದ ಯಾವ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನು |
ರಕ್ಷಸೇ—ನೀನು ಅದರದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ | ಸ ಅಯಂ ಸೋಮಃ—ಅದೇ ಸೋಮವು | ತೇ ಸುತಃ—
ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಪಿಬ—ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮದಕರವಾದುದೂ, ಪ್ರಾತಃಸವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೂ, ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಸವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ ತೃತೀಯಸವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ ಆದ ಯಾವ ಯಾವ ಸೋಮರಸವಿರುವುದೋ ಆಯಾ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಾನಮಾಡು.

English Translation.

This Soma, the exhilarating draught of which, when fresh effused (at dawn), or at noon, or at the last (or evening worship), you cherish is poured out, Indra, for you : drink.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ಗಾ ಅಂತರಶ್ಚನೋ ಮದೇ ದೃಷ್ಟಾ ಅನಾಸೃಜಃ |
ಅಯಂ ಸ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ತೇ ಸುತಃ ಪಿಬ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ಗಾಃ | ಅಂತಃ | ಅಶ್ಚನಃ | ಮದೇ | ದೃಷ್ಟಾಃ | ಅವ್ರಾಸೃಜಃ |
ಅಯಂ | ಸಃ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ಸುತಃ | ಪಿಬ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಮದೇ ಮದಕರೇ ರಸೇ ಪೀತೇ ಸತ್ಯಶ್ಚನೋ ವಲಾಸುರೇಣ ನಿಹಿತಸ್ಯ ಪರ್ವತಸ್ಯಾಂತರ್ಮಧ್ಯೇ ವಿದ್ಯಮಾನಾ ದೃಷ್ಟಾ ದೃಢಪಿಧಾನಾಶ್ಚ ಗಾಃ ಪಣಿಭಿರಪಹೃತಾ ಅನಾಸೃಜಃ ವಲಸ್ಯ ಬಂಧನಾದ್ವ್ಯಸೃಜಃ ಸ ಸೋಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಗತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ | ಮದೇ—ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾದಾಗ |
ಅಶ್ಚನಃ—ಪರ್ವತದ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ | ದೃಷ್ಟಾಃ—ದೃಢವಾಗಿ ಬಂಧಿತವಾಗಿದ್ದರೂ | ಗಾಃ—
ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಅನಾಸೃಜಃ—ಬಿಡಿಸಿದೆಯೋ | ಅಯಂ ಸ ಸೋಮಃ—ಅದೇ ಸೋಮವು | ತೇ—
ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಪಿಬ—ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾದಾಗ ಪರ್ವತದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ಬಂಧಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದೆಯೋ. ಆದೇ ಸೋಮವು ನಿನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

English Translation.

This Soma, in the exhilaration of which you have liberated the cattle, firm (fastened) within the rock, is poured out, Indra, for you: drink.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ಮಂದಾನೋ ಅಂಧಸೋ ಮಾಘೋನಂ ದಧಿಷೇ ಶವಃ |

ಅಯಂ ಸ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ತೇ ಸುತಃ ಪಿಬ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ಮಂದಾನಃ | ಅಂಧಸಃ | ಮಾಘೋನಂ | ದಧಿಷೇ | ಶವಃ |

ಅಯಂ | ಸಃ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ಸುತಃ | ಪಿಬ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಯಸ್ಯಾಂಧಸಃ ಸೋಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ಪಾನೇನ ಮಂದಾನೋ ಮಂದಮಾನೋ ಹೃಷ್ಯಃ ಸನ್ ಮಾಘೋನಮೈಂದ್ರಂ ಶವೋಽಸಾಧಾರಣಂ ಬಲಂ ದಧಿಷೇ ಧಾರಯಸಿ | ಯೇನ ಸೋಮೇನ ತವೇಂದ್ರತ್ವಂ ಜಾತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೋಮಯಂ ಸೋಮಃ ಸುತೋಽಭಿಷುತಸ್ತಂ ಪಿಬ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ | ಅಂಧಸ್ಯ—ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ | ಮಂದಾನಃ—ಹೃಷ್ಯನಾಗಿ | ಮಾಘೋನಂ—‘ಮಘವಾ’ ಎಂಬ ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವವನ್ನೂ | ಶವಃ—ಆಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ | ದಧಿಷೇ—ಹೊಂದಿದ್ದೀಯೋ | ಸಃ ಅಯಂ ಸೋಮಃ—ಆದೇ ಸೋಮವು | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಪಿಬ—ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ ಹೃಷ್ಟನಾಗಿ ನೀನು “ಮಘವಾ” ಎಂಬ ಈಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದೆಯೋ ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಅದೇ ಸೋಮವು ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

English Translation.

This Soma, exhilarated (by drinking) of which (sacrificial) food you possess the might of Maghavan, is poured out, Indra, for you : drink.

ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚತುರ್ಥೇನುವಾಕೇ ಪಟೌ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ಯೋ ರಯಿವ ಇತಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತ್ಯೈಚಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರಸ್ಯ ಶಂಯೋರಾರ್ಪಣ್ಯಂದ್ರಂ | ಆದಿತಃ ಪಡನುಷ್ಟ್ವಭಃ ಸಪ್ತಮ್ಯಷ್ಟ-ವಿಾನವನ್ಯೋ ವಿರಾಜೋಽಷ್ಟನ್ಯೈಕೈವ ವಾ ವಿರಾಟ್ ಶಿಷ್ಟಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯೋ ರಯಿವಶ್ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಃ ಶಂಯುರ್ಬಾರ್ಹಸ್ಪತೋ ಹ್ಯಾದೌ ಪಳನುಷ್ಟ್ವಭಸ್ತಿಸ್ತಶ್ಚ ವಿರಾಜೋ ಮಧ್ಯಮೈವ ವಾಸಾಮಿತಿ | ಗತಃ ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯೋ ರಯಿವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರನಾದ ಶಂಯುವೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ತವು. ಏಳು, ಎಂಟು, ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ತವು; ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕು ವಿರಾಟ್ ಅಥವಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ತವು; ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯೋ ರಯಿವಶ್ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಃ ಶಂಯುರ್ಬಾರ್ಹಸ್ಪತೋ ಹ್ಯಾದೌ ಪಳನುಷ್ಟ್ವಭಸ್ತಿಸ್ತಶ್ಚ ವಿರಾಜೋ ಮಧ್ಯಮೈವ ವಾಸಾಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೪೪

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೪೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೧೬, ೧೭, ೧೮, ೧೯, ೨೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೨೪ ||

|| ಋಷಿಃ—ಶಂಯುರ್ಬಾರ್ಹಸ್ಪತಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೬ ಅನುಷ್ಟುಪ್ | ೭, ೯. ವಿರಾಟ್ | ೮. ವಿರಾಟ್ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ |

೧೦-೨೪. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ರಯಿವೋ ರಯಿಂತಮೋ ಯೋ ದ್ಯುಮ್ನೈದ್ಯುಮ್ನವತ್ತಮಃ |

ಸೋಮಃ ಸುತಃ ಸ ಇಂದ್ರ ತೇ ಸ್ವಧಾಪತೇ ಮದಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ರಯಿವಃ | ರಯಿಂತಮಃ | ಯಃ | ದ್ಯುಮ್ನೈಃ | ದ್ಯುಮ್ನವತ್ತಮಃ |

ಸೋಮಃ | ಸುತಃ | ಸಃ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ಅಸ್ಮಿ | ಸ್ವಧಾಪತೇ | ಮದಃ || ೧ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಃ ೩೦ ||

ಹೇ ರಯಿವೋ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ಯಃ ಸೋಮೋ ರಯಿಂತಮೋತಿಶಯೇನ ರಯಿಮಾನ್ ಧನವಾನ್ | ಯಶ್ಚ ದ್ಯುಮ್ನೈದ್ಯೋರ್ತಮಾನ್ಯೇರ್ಯೋಭಿದ್ಯುಮ್ನವತ್ತಮೋತಿಶಯೇನ ಯಶಸ್ವೀ ಹೇ ಸ್ವಧಾಪತೇ ಸ್ವಧಾಯಾ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಸೋಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪಾಲಕೇಂದ್ರ ಸ ಸೋಮೋಭಿಷುತಃ ಸನ್ ತೇ ತವ ಮದೋ ಮದಕರೋಸ್ತಿ | ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ರಯಿವಃ—ಧನವಂತನೂ | ಸ್ವಧಾಪತೇ—ಸ್ವಧಾರೂಪದ ಸೋಮಪಾಲಕನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಸೋಮವು | ರಯಿಂತಮಃ—ಅತ್ಯಂತ ಧನಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಸೋಮವು | ದ್ಯುಮ್ನೈಃ—ತನ್ನ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ | ದ್ಯುಮ್ನವತ್ತಮಃ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಯುತವೂ, ಯಶಸ್ವಿಯೂ ಆಗಿರುವುದೋ | ಸಃ ಸೋಮಃ—ಅದೇ ಸೋಮವು | ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಮದಃ—ಹರ್ಷಕಾರಕವಾಗಿ | ಅಸ್ಮಿ—ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಧನವಂತನೂ, ಸ್ವಧಾರೂಪದ ಸೋಮಪಾಲಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸೋಮವು ಅತ್ಯಂತ ಧನಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾವ ಸೋಮವು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಯುತವೂ, ಯಶಸ್ವಿಯೂ ಆಗಿರುವುದೋ ಅದೇ ಸೋಮವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು ನಿನಗೆ ಹರ್ಷಕಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

English Translation.

Opulent Indra, the Soma that abounds with riches, and is most resplendent with glories, is poured out : is is your exhilaration, Indra, lord of the offering.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಃ ಶಗ್ಮಸ್ತುವಿಶಗ್ಮ ತೇ ರಾಯೋ ದಾಮಾ ಮತೀನಾಂ |

ಸೋಮಃ ಸುತಃ ಸ ಇಂದ್ರ ತೇಸ್ತ ಸ್ವಧಾಪತೇ ಮದಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಶಗ್ಮಃ | ತುವಿಶಗ್ಮ | ತೇ | ರಾಯಃ | ದಾಮಾ | ಮತೀನಾಂ |

ಸೋಮಃ | ಸುತಃ | ಸಃ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ಅಸ್ತಿ | ಸ್ವಧಾಪತೇ | ಮದಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ತುವಿಶಗ್ಮ ಬಹುಸುಖೇಂದ್ರ ಯಃ ಶಗ್ಮಃ ಸುಖಕರಸ್ತೇ ತ್ವದೀಯೋ ಯಃ ಸೋಮೋ ಮತೀನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಶಾಂ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ದಾಮಾ ದಾತಾ ಭವತಿ ಹೇ ಸ್ವಧಾಪತೇ ಇಂದ್ರ ಸ ಸೋಮೋಽಭಿಷುತಸ್ತವ ಮದಕರೋ ಭವತಿ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತುವಿಶಗ್ಮ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸುಖವುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ವಧಾಪತೇ—ಸ್ವಧಾರೂಪದ ಸೋಮಪಾಲಕನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಸೋಮವು | ಶಗ್ಮಃ—ಸುಖಕರವಾಗಿಯೂ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮತೀನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ | ರಾಯಃ—ಧನವನ್ನು | ದಾಮಾ—ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೂ ಆಗಿರುವುದೋ | ಸಃ ಸೋಮಃ—ಅದೇ ಸೋಮವು | ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಮದಃ—ಹರ್ಷಕಾರಕವಾಗಿ | ಅಸ್ತಿ—ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸುಖವುಳ್ಳವನೂ, ಸ್ವಧಾರೂಪದ ಸೋಮಪಾಲಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸೋಮವು ಸುಖಕರವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೂ ಆಗಿರುವುದೋ ಅದೇ ಸೋಮವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು ನಿನಗೆ ಹರ್ಷಕಾರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

English Translation.

The Soma, possessor of felicity, which gives you delight, and which is the bestower of riches on your votaries, is poured out: it is your exhilaration, Indra, lord of the offering.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೇನ ವೃದ್ಧೋ ನ ಶವಸಾ ತುರೋ ನ ಸ್ವಾಭಿರೂತಿಭಿಃ |

ಸೋಮಃ ಸುತಃ ಸ ಇಂದ್ರ ತೇ ಸ್ವಧಾಪತೇ ಮದಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇನ | ವೃದ್ಧಃ | ನ | ಶವಸಾ | ತುರಃ | ನ | ಸ್ವಾಭಿಃ | ಉತಿಭಿಃ |

ಸೋಮಃ | ಸುತಃ | ಸಃ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ಅಸ್ತಿ | ಸ್ವಧಾಪತೇ | ಮದಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಮೌ ನಶಬ್ಧೌ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥೌ | ಯೇನ ಪೀತೇನ ಸೋಮೇನ ವೃದ್ಧೋ ನ ಪ್ರವೃದ್ಧಶ್ಚ
ಸನ್ ಸ್ವಾಭಿರೂತಿಭಿರಾತ್ತೀಯೈರ್ಮರುದ್ಭಿಃ ಸಾರ್ಧಂ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ತುರಃ ಶತ್ರುಜಾಂ ಹಿಂಸಕಶ್ಚ
ಭವಸಿ ಸ ಸೋಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರ್ವವತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಸ್ವಧಾಪತೇ—ಸ್ವಧಾರೂಪದ ಸೋಮಪಾಲಕನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯೇನ—ಯಾವ
ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ | ವೃದ್ಧೋ ನ—ನೀನು ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗಿ ಬೆಳೆದು | ಸ್ವಾಭಿಃ—ನಿನ್ನೊಡನಾಡಿಗಳಾದ |
ವಾತಿಭಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆಯೂ | ಶವಸಾ—ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ತುರಃ—ಶತ್ರುನಾಶಕ
ನಾಗುತ್ತೀಯೋ | ಸಃ ಸೋಮಃ—ಅಂತಹ ಅದೇ ಸೋಮವು | ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು | ತೇ—ನಿನಗೆ |
ಮದಃ—ಹರ್ಷಕಾರಕವಾಗಿ | ಅಸ್ತಿ—ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ವಧಾರೂಪದ ಸೋಮಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ ನೀನು ಪ್ರವೃದ್ಧ
ನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿನ್ನೊಡನಾಡಿಗಳಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆಯೂ, ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಶತ್ರುನಾಶಕನಾಗಿ
ತ್ತೀಯೋ ಅಂತಹ ಅದೇ ಸೋಮವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು ನಿನಗೆ ಹರ್ಷಕಾರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

English Translation.

The Soma, whereby you are augmented in strength, and together
with your defenders. (the Maruts), are victorious (over your foes), is poured
out: it is your exhilaration, Indra, lord of the offering.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೈಮು ವೋ ಅಪ್ರಹಣಂ ಗೃಣೇಷೇ ಶವಸಪ್ತತಿಂ |

ಇಂದ್ರಂ ವಿಶ್ವಾಸಾಹಂ ನರಂ ಮಂಹಿಷ್ಯಂ ವಿಶ್ವಚರ್ಷಣಿಂ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೈಂ | ಉಂ ಇತಿ | ವಃ | ಅಪ್ರಹನಂ | ಗೃಣೇಷೇ | ಶವಸಃ | ಪತಿಂ |

ಇಂದ್ರಂ | ವಿಶ್ವಸಹಂ | ನರಂ | ಮಂಹಿಷ್ಯಂ | ವಿಶ್ವಚರ್ಷಣಿಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೃಷ್ಠಪಡಹಸ್ಯ ಚತುರ್ಥೇಹನಿ ಪ್ರಲುಗತಪ್ರೇ ತೈಮು ವ ಇತ್ಯೇಂದ್ರಸ್ತುಚಃ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ |
ತೈಮು ವೋ ಅಪ್ರಹಣಮಪ ತೈಂ ವೃಜಿನಂ ರಿಪುಂ | ಆ. ೭-೧೧ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನಾ ವೋ ಯುಷ್ಮದರ್ಥಂ ತೈಮು ತಮೇವೇಂದ್ರಂ ಗೃಣೇಷೇ | ಸ್ತಾಮಿ |
ಯದ್ವಾ | ವೋ ಯೂಯಂ ಗೃಣೇಷೇ | ಗೃಣೇತ | ಸ್ತುತಃ || ವಚನವ್ಯತ್ಯಯಃ | ಕೀದೃಶಮಿಂದ್ರಂ | ಅಪ್ರಹ-
ಣಮಪ್ರಹಂತಾರಂ ಭಕ್ತಾನಾಮನುಗ್ರಾಹಕಂ ಶವಸೋ ಬಲಸ್ಯ ಪತಿಂ ಪಾಲಕಂ ವಿಶ್ವಾಸಾಹಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ
ಶತ್ರೋರಭಿಭವಿತಾರಂ ನರಂ ನೇತಾರಂ ಮಂಹಿಷ್ಯಂ ದಾತೃತಮಂ ವಿಶ್ವಚರ್ಷಣಿಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾರಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನರೇ) ಅಪ್ರಹಣಂ—ಭಕ್ತರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನೂ | ಶವಸಃ—
ಶಕ್ತಿಗೆ | ಪತಿಂ—ಪಾಲಕನೂ | ವಿಶ್ವಾಸಾಹಂ—ಸಕಲ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಹೊಡೆಯುವವನೂ | ನರಂ—
ನೇತೃವೂ | ಮಂಹಿಷ್ಯಂ—ಉದಾರವಾದ ದಾತೃವೂ | ವಿಶ್ವಚರ್ಷಣಿಂ—ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿ
ಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ತೈಮು ಇಂದ್ರಂ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವಃ—ನಿಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ | ಗೃಣೇಷೇ—
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನರೇ, ಭಕ್ತರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನೂ, ನೇತೃವೂ ಉದಾರವಾದ
ದಾತೃವೂ ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

(Worshippers), for you I glorify that Indra who disappoints not
(his adorers); the lord of strength, the all-subduing, the leader (of rites),
the most beautiful, the beholder of the universe.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪೃಷ್ಠ್ಯಷಡಹವೆಂಬ ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಭುಗಳಶ್ವಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ತೈಮುವಃ ಎಂದು ನೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವಾದ ತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ತೈಮು ವೋ ಅಪ್ರಹಣಮಸ ತೈಂ ವೃಜಿನಂ ರಿಪುಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೭-೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಂ ವರ್ಧಯಂತೀದ್ಗಿರಃ ಪತಿಂ ತುರಸ್ಯ ರಾಧಸಃ |

ತಮಿನ್ಸ್ಯಸ್ಯ ರೋದಸೀ ದೇವೀ ಶುಷ್ಮಂ ಸಪರ್ಯತಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಂ | ವರ್ಧಯಂತಿ | ಇತ್ | ಗಿರಃ | ಪತಿಂ | ತುರಸ್ಯ | ರಾಧಸಃ |

ತಂ | ಇತ್ | ನು | ಅಸ್ಯ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ದೇವೀ ಇತಿ | ಶುಷ್ಮಂ | ಸಪರ್ಯತಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಾಪ್ಯಂ ||

ಗಿರಃ ಸ್ತುತಯ ಇಂದ್ರಸಂಬಂಧಿನಂ ಯಮಿತ್ ಯಮೇವ ಶುಷ್ಮಂ ಬಲಂ ವರ್ಧಯಂತಿ | ಕೀದೃಶಂ | ಪತಿಮಿತ್ವರಂ | ಕಸ್ಯ | ತುರಸ್ಯ ಹಿಂಸಕಸ್ಯ ಶತ್ರೋ ರಾಧಸೋ ಧನಸ್ಯ | ಶತ್ರುಧನಾನಾಮ- ಪಹರ್ತಾರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ತಮಿತ್ತಮೇವ ಶುಷ್ಮಂ ಶೋಷಕಂ ಬಲಂ ದೇವೀ ದೇವನಶೀಲೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ನು ಪ್ರಪ್ತಂ ಸಪರ್ಯತಃ | ಪರಿಚರತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತುರಸ್ಯ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನ | ರಾಧಸಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಪತಿಂ—ಪ್ರಭುವಾದ | ಯಂ ಇತ್—ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಬಲವನ್ನೇ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು | ವರ್ಧಯಂತಿ—ಪ್ರವೃದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಯೋ | ಅಸ್ಯ ತಂ ಇತ್ ತುಷ್ಮಂ—ಅಂತಹ ಆ ಇಂದ್ರನ ಅದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ನು—ತೀಪ್ತವಾಗಿ | ಸಪರ್ಯತಃ—ಪೂಜಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನ ಧನಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವಾದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಬಲವನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಗಳು ಪ್ರವೃದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಯೋ ಆ ಇಂದ್ರನ ಅದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ತೀಪ್ತವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

The divine heaven and earth adore that vigour of his, which our hymns augment, the appropriator of the riches of the foe.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತದ್ವೈ ಉಕ್ಥಸ್ಯ ಬರ್ಹಣೇಂದ್ರಾಯೋಪಸ್ತುಣೀಷಣಿ |

ವಿಪ್ರೋ ನ ಯಸ್ಯೋತಯೋ ವಿ ಯದ್ರೋಹಂತಿ ಸಕ್ಷಿತಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ವಃ | ಉಕ್ಥಸ್ಯ | ಬರ್ಹಣಾ | ಇಂದ್ರಾಯ | ಉಪಸ್ತುಣೀಷಣಿ |

ವಿಪಃ | ನ | ಯಸ್ಯ | ಊತಯಃ | ವಿ | ಯತ್ | ರೋಹಂತಿ | ಸಕ್ಷಿತಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಸ್ಯೋಕ್ಥಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ತದ್ಬರ್ಹಣಾ ಬಹುತ್ವಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮಿಂದ್ರಾಯೇಂದ್ರಾರ್ಥಮುಪಸ್ತುಣೀಷಣಿ | ಉಪಸ್ತುರಣೀಯಂ | ಉಪೇತ್ಯ ವಿಪ್ರರಣೀಯಂ | ಇಂದ್ರೋ ಯಥಾ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಜಾನೀಯಾತ್ ತಥಾ ವಿಸ್ತಾರ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯೋತಯೋ ರಕ್ಷಾ ವಿಪ್ರೋ ನ ಮೇಧಾವಿನ ಇವ ಭವಂತಿ | ಸರ್ವಕಾರ್ಯಕುಶಲಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ ನೇತಿ ಪೂರಕಃ | ವಿಪ್ರೋ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಮೇಧಾವಿನೋ ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯೇತಿ ಯೋಜ್ಯಂ | ಯದ್ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚೇಂದ್ರೇ ಸಕ್ಷಿತಃ ಸಮಾನನಿವಾಸಾಃ ಸಂಹತಾ ಊತಯೋ ವಿ ರೋಹಂತಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ ತಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಸವಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ) ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನ | ಊತಯಃ—ರಕ್ಷಣಿಗಳು | ವಿಪ್ರೋ ನ—ಮೇಧಾವಿಗಳಂತೆ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವವೋ | ಯತ್—ಯಾವ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ | ಸಕ್ಷಿತಃ—ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ರಕ್ಷಣಿಗಳು | ವಿ ರೋಹಂತಿ—ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸುವವೋ ಅಂತಹ | ಇಂದ್ರಾಯ—ಇಂದ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಉಕ್ಥಸ್ಯ—ಸ್ತೋತ್ರದ | ತತ್ ಬರ್ಹಣಾ—ಅದೇ ಬೃಹತ್ವವು | ಉಪಸ್ತುಣೀಷಣಿ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ರಕ್ಷಣಿಗಳು ಮೇಧಾವಿಗಳಂತೆ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವವೋ, ಯಾವ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾದ ರಕ್ಷಣಿಗಳು ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸುವವೋ, ಅಂತಹ ಇಂದ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರದ ಅದೇ ಬೃಹತ್ವವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಡಲಿ.

English Translation.

(Worshippers), the efficacy of your eulogy is to be manifested to that Indra, whose protections, like (those) of a sensible man, are displayed as abiding along with him.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅವಿ¹ದದ್ವ²ಕ್ಷಂ ಮಿ³ತ್ರೋ ನವೀ⁴ಯಾನ್ವಸಾನೋ ದೇ⁵ವೇಭ್ಯೋ ವಸ್ಯೋ⁶
ಅಚೈ⁷ತ್ |

ಸಸ⁸ವಾನಾನ್ ಸ್ತಾಲಾ⁹ಭಿರ್ಧಾ¹⁰ತರೀ¹¹ಭಿರುರು¹²ಷ್ಯಾ ಪಾಯು¹³ರಭವತ್ಸ¹⁴ಖಿ¹⁵ಭ್ಯಃ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅವಿ¹ದತ್ | ದ್ವ²ಕ್ಷಂ | ಮಿ³ತ್ರಃ | ನವೀ⁴ಯಾನ್ | ಸಸಾ⁵ನಃ | ದೇ⁶ವೇಭ್ಯಃ | ವಸ್ಯಃ | ಅಚೈ⁷ತ್ |

ಸಸ⁸ವಾನ್ | ಸ್ತಾಲಾ⁹ಭಿಃ | ಧಾ¹⁰ತರೀ¹¹ಭಿಃ | ಉರು¹²ಷ್ಯಾ | ಪಾಯುಃ | ಅಭ¹³ವತ್ | ಸಖಿ¹⁴ಭ್ಯಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಇಂದ್ರೋ ದಕ್ಷಂ ಕರ್ಮಸು ಸಮರ್ಥಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ವಾ ಯಷ್ಟಾರಮವಿದತ್ | ಜಾನಾತಿ | ಕೀದೃಶಃ | ಮಿತ್ರೋ ಮಿತ್ರಭೂತೋ ನವೀಯಾನ್ವತರಃ ಕಲ್ಯಾಣತರಃ ಸ್ತುತೃತರೋ ವಾ | ಸ ಚ ಸಪಾನಃ ಸೋಮಂ ಪಿಬನ್ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ವಸ್ಯೋ ವಸೀಯಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಧನಮಚೈತ್ | ಚಿನೋತಿ | ಉಪಚಿತಂ ಕರೋತಿ | ದದಾತಿ ಯಾವತ್ | ಅಪಿ ಚ ಸಸವಾನ್ | ಸಸಮಿತ್ಯನ್ನನಾಮ | ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನೋವೇತಃ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸ್ತಾಲಾಭಿಃ ಸ್ಥಾಲಾಭಿಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಭಿರ್ಧಾತರೀಭಿಃ ಕಂಪನಕಾರಿಣೀ-ಭಿರ್ವಡವಾಭಿರೀದೃಶೈರ್ಮರುದ್ಭಿರ್ವಾ ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ ಸಖಿಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಉರುಷ್ಯಾ ರಕ್ಷಣೇಚ್ಛ-ಯಾಗತ್ಯ ಸಾಯುರಭವತ್ | ರಕ್ಷಕೋ ಭವತಿ | ಯದ್ವಾ | ಸಸವಾನಿತಿ ಸನತೇಃ ಕ್ವಸಾ ರೂಪಂ | ಸ್ತಾಲಾಭಿರ್ಧಾತರೀಭಿಃ ಸಸವಾನ್ ಸಂಭಜಮಾನ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) | ದ್ವಕ್ಷಂ—ಕರ್ಮಸಮರ್ಥನಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅವಿದತ್—ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ | ಮಿತ್ರಃ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಿತ್ರಭೂತನೂ | ನವೀಯಾನ್—ಪ್ರೇಜ್ಞನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು | ಸಪಾನಃ—ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ | ದೇವೇಭ್ಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ | ವಸ್ಯಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವನ್ನು | ಅಚೈತ್—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಸಸವಾನ್—ಅನ್ನೋಪೇತನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಸ್ತಾಲಾಭಿಃ—ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನಗಳಾದ |

ಧೌತರೀಭಿಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಸಖಿಭ್ಯಃ—ಸ್ನೋತ್ಯಗಳಿಗೆ | ಉರುಷ್ಯಾ—ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯಿಂದ ಬಂದು | ಸಾಯುಃ—ಅವರ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ | ಅಭವತ್—ಆಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕರ್ಮಸಮರ್ಥನಾದ ಯಜಮಾನನಾರೆಂಬುದನ್ನು ಇಂದ್ರನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಿತ್ರಭೂತನೂ ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸ್ನೋತ್ಯಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅನ್ನೋಪೇತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸ್ನೋತ್ಯಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯಿಂದ ಬಂದು ಅವರ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Indra appreciates him who is skilled (in holy rites): a recent friend, quaffing (the libation), he heaps excellent (wealth) upon the devout: partaking of (the sacrificial) food, (and brought) by his robust agitators (of the earth, his steeds), he, through his benevolence, is a protector to his friends.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಋತಸ್ಯ ಪಥಿ ವೇಧಾ ಅಪಾಯಿ ಶ್ರಿಯೇ ಮನಾಂಸಿ ದೇವಾಸೋ ಅಕ್ರನ್ |
ದಧಾನೋ ನಾಮ ಮಹೋ ವಚೋಭಿರ್ವಪುರ್ದೃಶಯೇ ವೇನ್ಯೋ ವ್ಯಾವಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಋತಸ್ಯ | ಪಥಿ | ವೇಧಾಃ | ಅಪಾಯಿ | ಶ್ರಿಯೇ | ಮನಾಂಸಿ | ದೇವಾಸಃ | ಅಕ್ರನ್ |
ದಧಾನಃ | ನಾಮ | ಮಹಃ | ವಚಃಭಿಃ | ವಪುಃ | ದೃಶಯೇ | ವೇನ್ಯಃ | ಏ | ಅವರಿತ್ಯಾವಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪಥಿ ಮಾರ್ಗೇ ವೇಧಾ ವಿಧಾತಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾ ಸೋಮೋಽಪಾಯಿ | ಇಂದ್ರೇಣ ಹೀತೋಽಭೂತ್ | ಯದ್ವಾ | ವೇಧಾ ವಿಧಾತೇಂದ್ರೋಽಪಾಯಿ | ಸೋಮಂ ಪಿಬತು || ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ಕರ್ತರಿ ಚಿಣ್ || ತಸ್ಮಿನ್ ಸೋಮ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಮನಾಂಸಿ ಶ್ರಿಯೇ ಶ್ರಯಿತುಂ ದೇವಾಃ ಸ್ತೋತಾರ ಋತ್ವಿಜೋಽಕ್ರನ್ | ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವಂತಿ | ಸ ಚೇಂದ್ರೋ ನಾಮ ಶತ್ರುಣಾಂ ನಾಮಕಂ

ಮಹೋ ಮಹದಾತ್ತೀಯಂ ವಪುಃ ಶರೀರಂ ದಧಾನೋ ಧಾರಯನ್ ವಚೋಽಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವೇನ್ಯೋ
ವನನೀಯಃ ಸಂಭಜನೀಯಶ್ಚ ಸನ್ ದೃಶಯೇ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ವ್ಯಾವಃ | ವಿವೃಣೋತು | ಪ್ರಕಾಶಯತು |
ಅನುಕೂಲಂ ತೇಜ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಯದ್ವಾ | ವೇನ್ಯ ಇತಿ ವೇನತೇಃ ಕಾಂತಿಕರ್ಮಣೋ ರೂಪಂ ವಪುರಿತಿ
ಚ ರೂಪನಾಮ | ವೇನ್ಯಃ ಕಮನೀಯೋ ವಪುರ್ಭಾಸ್ವರಂ ರೂಪಂ ದೃಶಯೇ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ವ್ಯಾವಃ
ವಿವೃಣೋತು ವಚೋಽಭಿಃ ಸ್ತಾಯಮಾನಃ ಸನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಪಥಿ—ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ | ವೇಧಾಃ—ಸರ್ವದ್ರಷ್ಟೃವಾದ (ಸ್ರಷ್ಟೃವಾದ) ಇಂದ್ರನು |
ಅಸಾಯಿ—ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ | ಮನಾಂಸಿ—ಇಂದ್ರನ ಮನಸ್ಸನ್ನು | ಶ್ರಿಯೇ—ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು |
ದೇವಾಸಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಅಕ್ರನ್—ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ | (ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) | ನಾಮ—
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬೀಳಿಸುವುದೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ವಪುಃ—ಶರೀರವನ್ನು | ದಧಾನಃ—
ಹೊಂದಿದವನಾಗಿಯೂ | ವಚೋಽಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ವೇನ್ಯಃ—ಪೂಜಿತನಾಗಿಯೂ | ದೃಶಯೇ—ಎಲ್ಲ
ರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗಲು | ವ್ಯಾವಃ—ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸರ್ವ ಸ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಇಂದ್ರನು ಯಜ್ಞ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ. ಇಂದ್ರನ ಮನಸ್ಸನ್ನು
ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬೀಳಿಸುವುದೂ ಮಹತ್ತಾದುದೂ
ಆದ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿಯೂ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿಯೂ, ಇಂದ್ರನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗಲು
ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ

English Translation.

The Soma, creator (of all), on the path of sacrifice, has been drunk :
the worshippers have presented it to gratify the mind (of Indra) : may he,
the humilator (of his foes), possessing a vast body, propitiated by our
praises, become manifest to our view.

|| ಸ ಹಿತಾಮಾಡಃ ||

ದ್ಯುಮತ್ತಮಂ ದಕ್ಷಂ ಧೇಹ್ಯಸ್ಮೇ ಸೇಧಾ ಜನಾನಾಂ ಪೂರ್ವೀರರಾತೀಃ |

ವರ್ಷೀಯೋ ವಯಃ ಕೃಣುಹಿ ಶಚೀಭಿರ್ಧನಸ್ಯ ಸಾತಾವಸ್ಮಾ ಅವಿಡ್ಧಿ ||೯||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದ್ಯುಮತ್ಪತಮಂ | ದಕ್ಷಂ | ಧೇಹಿ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಸೇಧ | ಜನಾನಾಂ | ಪೂರ್ವೀಃ | ಆರಾತೀಃ |
 ವರ್ಷೀಯಃ | ವಯಃ | ಕೃಣುಹಿ | ಶಚೀಭಿಃ | ಧನಸ್ಯ | ಸಾತಾ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ಅವಿಧ್ವಿ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ದ್ಯುಮತ್ತಮಂ ದೀಪ್ತಿಮತ್ತಮಂ ದಕ್ಷಂ ಬಲಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ | ಧಾರಯ | ಜನಾನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ವೀರರಾತೀಃ ಶತ್ರುಸೇನಾಃ ಸೇಧ | ನಿವೇಧ | ನಿವಾರಯ | ಅಸಿ ಚಾಸ್ಮಾಕಂ ವರ್ಷೀಯೋ ವೃದ್ಧತರಂ ವಯೋಽನ್ಯಂ ಶಚೀಭಿರಾತ್ಮೀಯಾಭಿಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಭಿಃ ಕೃಣಿಹಿ | ಕುರು | ತಥಾ ಧನಸ್ಯ ಸಾತಾ ಸಂಭಜನೇಽಸ್ಮಾನವಿಧ್ವಿ | ಗಮಯ | ಯದ್ವಾ | ಧನಸ್ಯ ಸಂಭಜನಾರ್ಥಮಸ್ಮಾನ್ನಕ್ಷ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ದ್ಯುಮತ್ತಮಂ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ದಕ್ಷಂ—ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ | ಧೇಹಿ—ಕೊಡು | ಜನಾನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗಾಗಿ | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅನೇಕವಾದ | ಆರಾತೀಃ—ಶತ್ರು ಸೇನೆಗಳನ್ನು | ಸೇಧ—ನಾಶಗೊಳಿಸು | ಶಚೀಭಿಃ—ಕರ್ಮದೊಡಗೂಡಿರುವ ನಮಗೆ | ವರ್ಷೀಯಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ | ವಯಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಕೃಣುಹಿ—ನಿರ್ಮಿಸು | ಧನಸ್ಯ—ಧನದ | ಸಾತಾ—ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವಿಧ್ವಿ—ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡು. ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗಾಗಿ ಅನೇಕವಾದ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸು. ಕರ್ಮದೊಡಗೂಡಿದ ನಮಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸು. ಧನವನ್ನು ಪಷಯಲು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Bestow upon us most brilliant vigour : oppose the numerous enemies of your worshippers : grant us, for our pious acts, abundant food : secure us in the enjoyment of wealth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಮಿನ್ಮಘವನ್ನಭೂಮ ವಯಂ ದಾತ್ರೇ ಹರಿವೋ ಮಾ ವಿ
 ವೇನಃ |

ನಕಿರಾಪಿದೃಶೇ ಮರ್ತ್ಯತ್ರಾ ಕಿಮಂಗ ರಥ್ರಚೋದನಂ ತ್ವಾಹುಃ ||೧೦||

|| ಪದವಾಶಃ ||

ಇಂದ್ರ | ತುಭ್ಯಂ | ಇತ್ | ಮಘವನ್ | ಅಭೂಮ | ವಯಂ | ದಾತ್ರೇ | ಹರಿವಃ | ಮಾ | ವಿ | ವೇನಃ |
ನಕಿಃ | ಅಪಿಃ | ದದೃಶೇ | ಮರ್ತ್ಯತಾ | ಕಿಂ | ಅಂಗ | ರಥ್ರಚೋದನಂ | ತ್ವಾ | ಅಹುಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ದಾತ್ರೇ ಕಾಮಾನಾಂ ದಾತ್ರೇ ತುಭ್ಯಮಿತ್ ತುಭ್ಯಮೇವ ವಯಂ
ಶೇಷಭೂತಾ ಅಭೂಮ | ಯದ್ವಾ | ತ್ವದರ್ಥಮೇವ ದಾತ್ರೇ ಹೇವಿಷಾಂ ದಾನೇ ವರ್ತಮಾನಾ ಅಭೂಮ |
ಹೇ ಹರಿವೋ ಹರಿವನ್ನಿಂದ್ರ ಅತಃ ಕಾರಣಾನ್ಮಾ ವಿ ವೇನಃ | ಮಾ ವಿಗತಕಾಮೋ ಭೂಃ | ಅಸ್ಮಾನ್
ಸರ್ವದಾ ಕಾಮಯಸ್ವ || ವೇನತಿಃ ಕಾಂತಿಕರ್ಮಾ || ಮರ್ತ್ಯತಾ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷು ಮಧ್ಯ
ಅಪಿರ್ಬಂಧುಸ್ತ್ವತ್ತೋನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿದಪಿ ನಕಿದದೃಶೇ | ನೈವ ದೃಶ್ಯತೇ | ಕಿಮನೇನ ವಿಶೇಷಕಥನೇನ |
ಅಂಗ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ರಥ್ರಚೋದನಂ ರಥ್ರಸ್ಯ ರಾಧಕಸ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಚೋದನಂ
ಚೋದಯಿತಾರಮಾಹುಃ ಕಥಯಂತಿ ಪುರಾಜಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದಾತ್ರೇ—ಕಾಮಪ್ರದನಾದ |
ತುಭ್ಯಮಿತ್—ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ | ವಯಂ—ನಾವು | ಅಭೂಮ—ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ | ಹರಿವಃ—
ಅಶ್ವಯುಕ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಾ ವಿ ವೇನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ | ಮರ್ತ್ಯತಾ—ಮಾನವರಲ್ಲಿ |
ಅಪಿಃ—ಬಂಧುವಾದವನು (ನಿನ್ನ ಹೊರತು) | ನಕಿಃ ದದೃಶೇ—ಯಾರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ | ಅಂಗ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ರಥ್ರಚೋದನಂ—ಧನದ ಪ್ರೇರಕನೆಂದು | ಅಹುಃ—ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕಾಮಪ್ರದನಾದ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ ನಾವು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಅಶ್ವ
ಯುಕ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಹೊರತು ನಮಗೆ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಬಂಧುವಾದವನು
ಯಾರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ಧನಪ್ರೇರಕನೆಂದೂ ಧನದಾತೃನೆಂದೂ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

Indra, possessor of affluence, we have recourse to you, the bountiful
lord of steeds, be not unfavourable to us: no other kinsman is beheld
(by us) amongst men: why else have they called you the bestower of
wealth?

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ಜಸ್ವನೇ ವೃಷಭ ನೋ ರರೀಥಾ ಮಾ ತೇ ರೇವತಃ ಸಖ್ಯೇ ರಿಷಾಮು |
ಪೂರ್ವೀಷ್ಟ ಇಂದ್ರ ನಿಷ್ಪಿಧೋ ಜನೇಷು ಜಹ್ಯಸುಷ್ವೀನ್ತ ವೃಹಾಪೃಣತಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ಜಸ್ವನೇ | ವೃಷಭ | ನಃ | ರರೀಥಾಃ | ಮಾ | ತೇ | ರೇವತಃ | ಸಖ್ಯೇ | ರಿಷಾಮು ||
ಪೂರ್ವೀಃ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ನಿಷ್ಪಿಧಃ | ಜನೇಷು | ಜಹಿ | ಅಸುಷ್ವೀನ್ | ಪ್ರ | ವೃಹ | ಅಪೃಣತಃ ||೧೦||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೃಷಭ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತರಿದ್ರ ಜಸ್ವನೇ || ಜಸಿರುಪಕ್ಷಯಕರ್ಮಾ || ಉಪಕ್ಷಪಯಿತ್ರೇ
ರಾಕ್ಷಸಾದಯೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಮಾ ರರೀಥಾಃ | ಮಾ ದಾಃ | ರೇವತೋ ಧನವತಸ್ತೇ ತವ ಸಖ್ಯೇ
ಸಖಿತ್ರೇ ವರ್ತಮಾನಾ ವಯಂ ಮಾ ರಿಷಾಮು | ಹಿಂಸಿತಾ ಮಾ ಭೂಮು | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದೀಯಾಃ
ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ವೀರ್ನಿಷ್ಪಿಧೋ ನಿಃಪೇಧಾ ನಿವಾರಣಾನಿ ಜನೇಷು ಶತ್ರುಷು ನಿಹಿತಾಃ ಸಂತಿ | ಯದ್ವಾ |
ನಿಷ್ಪಿಧೋ ನಿಪೇಧಾರ್ಥಾ ರಜ್ಜವಃ | ತಾಃ ಶತ್ರುಜನೇಷು ತವ ಬಹ್ವ್ಯೋ ವಿದ್ಯಂತೇ | ಅತಃ ಕಾರಣಾದ-
ಸುಷ್ವೀನನಭಿಷೋತ್ಯನಯಜಮಾನಾನ್ ಜಹಿ | ಮಾರಯ | ಅಪೃಣತೋ ಹವೀಂಷ್ಯಪ್ರಯಚ್ಛತಶ್ಚ
ಪ್ರ ವೃಹ | ಉನ್ಮೂಲಯ || ಪೃಣ ದಾನ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೃಷಭ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಜಸ್ವನೇ—ಹಿಂಸಾಕಾರಕನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ರರೀಥಾಃ—ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ | ರೇವತಃ—ಧನವಂತನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸಖ್ಯೇ—
ಸಖಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ನಾವು | ಮಾ ರಿಷಾಮು—ಹಿಂಸಿತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅನೇಕನಾದ | ನಿಷ್ಪಿಧಃ—ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು | ಜನೇಷು—ಶತ್ರುಜನರಲ್ಲಿವೆ |
ಅಸುಷ್ವೀನ್—ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡದೆ ಇರುವವರನ್ನು | ಜಹಿ—ನಾಶಮಾಡು | ಅಪೃಣತಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸ-
ದಿರುವವರನ್ನು | ಪ್ರ ವೃಹ—ನಾಶಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹಿಂಸಾಕಾರಕನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ. ಧನ-
ವಂತನಾದ ನಿನ್ನ ಸಖಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ನಾವು ಹಿಂಸಿತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿ-
ಬಂಧಕಗಳು ಶತ್ರುಜನರಲ್ಲಿವೆ. ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡದೆ ಇರುವವರನ್ನೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸದವರನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡು.

English Translation.

Give us not up, showerer (of benefits), to the obstructor (of our rites):
relying upon the friendship of 'you, lord of riches, may we be unharmed:
many are the hindrances (opposed) to you amongst men: slay those who
make no libations, root out those who present no offering.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದಭ್ರಾಣೀವ ಸ್ತನಯನ್ ಯತೀಂದ್ರೋ ರಾಧಾಂಸ್ಯಶ್ವಾನಿ ಗವ್ಯಾ |
ತ್ವಮಸಿ ಪ್ರದಿವಃ ಕಾರುಧಾಯಾ ಮಾ ತ್ವಾದಾಮಾನ ಆ ದಭನ್ಮಘೋನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಅಭ್ರಾಣೀವ | ಸ್ತನಯನ್ | ಇಯೇತಿ | ಇಂದ್ರಃ | ರಾಧಾಂಸಿ | ಅಶ್ವಾನಿ | ಗವ್ಯಾ ||
ತ್ವಂ | ಅಸಿ | ಪ್ರದಿವಃ | ಕಾರುಧಾಯಾಃ | ಮಾ | ತ್ವಾ | ಅದಾಮಾನಃ | ಆ | ದಭನ್ | ಮಘೋನಃ |

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಭ್ರಾಣೀವ ಸ್ತನಯನ್ ಗರ್ಜಯನ್ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಯಥಾ ಮೇಘಾನುದ್ಗಮಯತೈವ-
ಮಿಂದ್ರೋಶ್ವಾನೈಶ್ಚ ಸಂಬಂಧೀನಿ ಗವ್ಯಾ ಗವ್ಯಾನಿ ಗೋಸಂಬಂಧೀನೈಶ್ಚ ಮೂಹದ್ವಯರೂಪಾಣಿ
ರಾಧಾಂಸಿ ಧನಾನ್ಯದಿಯತಿ | ಉದೀರಯತಿ | ಉದ್ಗಮಯತಿ ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯೋ ದಾತುಂ | ಉತ್ತರಾರ್ಧಃ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪ್ರದಿವಃ ಪುರಾಣಸ್ತುಂ ಕಾರುಧಾಯಾಃ ಕಾರೂಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ
ಧಾರಯಿತಾಸಿ | ಭವಸಿ | ತಾದ್ಯಶಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಮಘೋನೋ ಧನವಂತಃ ಕೃಪಣಾ ಅದಾಮಾನೋ
ಹವಿಷಾಮದಾತಾರೋ ಮಾ ದಭನ್ | ಮಾ ಹಿಂಸಿಷುಃ | ಯದ್ವಾ ವಚಿನವ್ಯತ್ಯಯಃ | ಮಘವಾನಂ
ಧನವಂತಂ ತ್ವಾಮಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ್ತನಯನ್—ಗರ್ಜಿಸುವ ಪರ್ಜನ್ಯನು | ಅಭ್ರಾಣೀವ—ಮೇಘಗಳನ್ನು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಮೇಲೆ
ಕೈರಚುವಂತೆ (ಚದುರಿಸುವಂತೆ) | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅಶ್ವಾನಿ—ಅಶ್ವಸಂಬಂಧವಾದುದೂ | ಗವ್ಯಾ—
ಗೋಪುರ್ಣವಾದುದೂ ಆದ | ರಾಧಾಂಸಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಉದಿಯೇತಿ—ಹೇರಳವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಾನೆ (ಎಲೈ
ಇಂದ್ರನೇ) | ಪ್ರದಿವಃ—ಪುರಾತನನಾದ | ತ್ವಂ—ನೀನೇ | ಕಾರುಧಾಯಾಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಧಾರಕನಾಗಿ |
ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ (ಆಂತಹ) | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಘೋನಃ—ಧನವಂತರಾದ ಲೋಭಿಗಳು | ಅದಾ-
ಮಾನಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸದೇ | ಮಾ ಆ ದಭನ್—ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಗರ್ಜಿಸುವ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಮೇಘಗಳನ್ನು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎರಚುವಂತೆ, (ಚಿದುರಿಸುವಂತೆ) ಇಂದ್ರನು ಅಶ್ವಪೂರ್ಣನಾದುದೂ, ಗೋಪೂರ್ಣನಾದುದೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುರಾತನ ನಾದ ನೀನೇ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಧಾರಕನಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ಧನವಂತರಾಗಿದ್ದರೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸದ ಲೋಭಿಗಳು ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ.

English Translation.

As Indra, when thundering, raises the clouds, so he (heaps upon his worshippers) riches of horses and cattle: you, Indra, are the ancient upholder of the sacrificer: let not the opulent wrong you, not presenting (oblations).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಧ್ವಯೋ ವೀರ ಪ್ರ ಮಹೇ ಸುತಾನಾಮಿಂದ್ರಾಯ ಭರ ಸಹ್ಯಸ್ಯ ರಾಜಾ
ಯಃ ಪೂರ್ವಾಭಿರುತ ನೂತನಾಭಿಗೀರ್ಭಿರ್ವಾವೃಧೇ ಗೃಣತಾಮ್ನ-
ಷೀಣಾಂ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಧ್ವಯೋ ಇತಿ | ವೀರ | ಪ್ರ | ಮಹೇ | ಸುತಾನಾಂ | ಇಂದ್ರಾಯ | ಭರ | ಸಃ | ಹಿ | ಅಸ್ಯ | ರಾಜಾ |
ಯಃ | ಪೂರ್ವಾಭಿಃ | ಉತ | ನೂತನಾಭಿಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ವಾವೃಧೇ | ಗೃಣತಾಂ | ಮುಷೀಣಾಂ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೀರ ಹವಿಸಾಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರೇರಯಿತರಧ್ವಯೋ ಮಹೇ ಮಹತೇಽಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಸುತಾನಾಂ || ಕರ್ಮಣಿ ಸಷ್ಠೀ || ಸುತಾನಭಿಷುತಾನ್ ಸೋಮಾನ್ ಪ್ರ ಭರ | ಪ್ರಹರ | ಪ್ರಗಮಯ | ಸ ಹಿ ಖಲ್ವಿಂದ್ರೋಽಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ರಾಜಾ ಸ್ವಾಮೀ ಭವತಿ | ಯ ಇಂದ್ರಃ ಪೂರ್ವಾಭಿಃ ಪೂರ್ವಕಾಲೇ ಕೃತಾಭಿರುತಾಹಿ ಚ ನೂತನಾಭಿರಿದಾನೀಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಭಿಗೃಣತಾಂ ಸ್ತುವತಾಮ್ನಷೀಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿನೀ-
ಭಿಗೀರ್ಭಿರುಭಯವಿಧಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವಾವೃಧೇ ವರ್ಧತೇ | ಸ ಇಂದ್ರೋ ಯಸ್ಮಾತ್ಸೋಮಸ್ಯ ರಾಜಾ
ಽಸ್ಮಾದಸ್ಮೈ ಸೋಮಃ ಪ್ರದೇಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಾಃ-ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಪೂರ್ವಾರ್ಥಿ-ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದವೂ | ಉತ-ಮತ್ತು | ನೂತನಾರ್ಥಿ-
ಆಧುನಿಕಕಾಲದವೂ | ಗೃಣಿತಾಂ-ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡತಕ್ಕ | ಋಷೀಣಾಂ-ಋಷಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದವೂ
ಆದ | ಗೀರ್ಭಿಃ-ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ವಾವೃಥೇ-ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ | ಸ ಹಿ-ಆದೇ ಇಂದ್ರನು |
ಅಸ್ಯ-ಈ ಸೋಮಕ್ಕೆ | ರಾಜಾ-ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾನೆ (ಆದುದರಿಂದ) | ವೀರ-ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕ |
ಅಧ್ವರ್ಯೋ-ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ | ಮಹೇ-ಮಹಾತ್ಮನಾದ | ಇಂದ್ರಾಯ-ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ |
ಸುತಾನಾಂ-ಹಿಂದಿರದ ಸೋಮಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಭೇರ-ಅರ್ಪಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದವೂ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವೂ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ಋಷಿ
ಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದವೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ ಆದೇ ಇಂದ್ರನು ಈ ಸೋಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಭು
ವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ- ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಹಿಂದಿರುವ
ಸೋಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸು.

English Translation.

Ministrant priests offer libations to the mighty Indra, for he is their
king, he who has been exalted by the ancient and recent hymns of
adoring sages.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಯ ಮದೇ ಪುರು ವರ್ಷಾಂಸಿ ವಿದ್ವಾನ್‌ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಾಣ್ಯಪ್ರತಿ ಜಘಾನ |
ತಮು ಪ್ರ ಹೋಷಿ ಮಧುಮಂತಮಸ್ಮೈ ಸೋಮಂ ವೀರಾಯ ಶಿಪ್ರಿಣೇ
ಪಿಬಧ್ಯೈ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಯ | ಮದೇ | ಪುರು | ವರ್ಷಾಂಸಿ | ವಿದ್ವಾನ್ | ಇಂದ್ರಃ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ಅಪ್ರತಿ | ಜಘಾನ ||
ತಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಪ್ರ | ಹೋಷಿ | ಮಧುಮಂತಂ | ಅಸ್ಮೈ | ಸೋಮಂ | ವೀರಾಯ | ಶಿಪ್ರಿಣೇ |
ಪಿಬಧ್ಯೈ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರಥಮೇ ರಾತ್ರಿಪರ್ಯಾಯೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯಾಸ್ಯ ಮದ ಇತಿ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ |
ಅಸ್ಯ ಮದೇ ಪುರು ವರ್ಪಾಂಸಿ ವಿದ್ವಾನಿತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಅ. ೬-೪ | ಇತಿ ||

ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾನೇನ ಮದೇ ಹರ್ಷೇ ಸತಿ ವಿದ್ವಾನಭಿಜ್ಞ ಇಂದ್ರಃ ಪುರು ಪುರಾಣ ಬಹೂನಿ
ವರ್ಪಾಂಸ್ಯಾವರಕಾಣಿ ವೃತ್ತಾಣಿ ಶತ್ರುನಪ್ರತಿ ಸ್ವಯಮನ್ಯೈರಪ್ರತಿಗತಃ ಸನ್ ಜಘಾನ | ಹತವಾನ್ |
ಯದ್ವಾ | ವರ್ಪ ಇತಿ ರೂಪನಾಮ | ಬಹೂನಿ ವರ್ಪಾಂಸ್ಯಸುರಮಾಯಯಾ ನಿರ್ಮಿತಾನಿ ರೂಪಾಣಿ
ವಿದ್ವಾನ್ ಜಾನನ್ನಿಂದ್ರೋ ವೃತ್ತಾಣ್ಯಾವರಕಾಣಿ ರಕ್ಷಪ್ರಭೃತೀನೀತಃ ಪೂರ್ವಮನ್ಯೈರಪ್ರತಿಗತಾನಿ
ಜಘಾನ | ಹತವಾನ್ | ಮಧುಮಂತಂ ಮಾಧುರ್ಯವಂತಂ ತಮು ತಮೇವ ಸೋಮಂ ಶಿಪ್ರಿಣೇ
ಶೋಭನಹನುಕಾಯಾಸ್ತೈ ವೀರಾಯ ಶತ್ರುಣಾಂ ವೀರಯಿತ್ರ ಇಂದ್ರಾಯ ಪಿಬಧ್ಯೈ ಪಾತುಂ
ಪ್ರ ಹೋಷಿ | ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯೋ ಪ್ರಜುಹುಧಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮದ ಪಾನದಿಂದ | ಮದೇ—ಹರ್ಷವುಂಟಾದಾಗ | ವಿದ್ವಾನ್—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ |
ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಪುರು—ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರೂ | ವರ್ಪಾಂಸಿ—ಪ್ರತಿಬಂಧಕರೂಪರೂ ಆದ |
ವೃತ್ತಾಣಿ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಅಪ್ರತಿ—ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿ | ಜಘಾನ—ಕೊಂದನು | ಶಿಪ್ರಿಣೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ
ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳವನೂ | ವೀರಾಯ—ಸರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಮಧುಮಂತಂ—
ಮಾಧುರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ತಮು—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ | ಸೋಮಂ—ಅದೇ ಸೋಮವನ್ನು |
ಪಿಬಧ್ಯೈ—ಪಾನಮಾಡಲು | ಪ್ರ ಹೋಷಿ—ಹೋಮದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಸೋಮದ ಪಾನದಿಂದ ಹರ್ಷವುಂಟಾದಾಗ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಇಂದ್ರನು ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರೂ
ಪ್ರತಿಬಂಧಕರೂಪರೂ ಆದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿ ಕೊಂದನು. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳವನೂ
ಸರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಾಧುರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನ
ಮಾಡಲು ಹೋಮದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸು.

English Translation.

In the exhilaration of this Soma, the wise Indra, irresistible, has
destroyed numerous opposing enemies : offer the sweet-flavoured beverage
to that hero, the handsome-chinned, to drink.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಮೊದಲನೆಯ ರಾತ್ರಿ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೊಬ್ಬ ಋತ್ವಿಜನು ಅಸ್ಯ ಮದೇ ಎಂಬ ಈ ಮುಕ್ತಾನ್ನು
ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಅಸ್ಯ ಮದೇ ಪುರು ವರ್ಪಾಂಸಿ
ವಿದ್ವಾನಿತಿ ಯಾಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪಾತಾ ಸುತಮಿಂದ್ರೋ ಅಸ್ತು ಸೋಮಂ ಹಂತಾ ವೃತ್ರಂ ವಜ್ರೇಣ ಮಂದ-
ಸಾನಃ |

ಗಂತಾ ಯಜ್ಞಂ ಪರಾವತ್ಸ್ಥಿದಚ್ಛಾ ವಸುಧೀನಾನುವಿತಾ ಕಾರುಧಾಯಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪಾತಾ | ಸುತಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಅಸ್ತು | ಸೋಮಂ | ಹಂತಾ | ವೃತ್ರಂ | ವಜ್ರೇಣ | ಮಂದಸಾನಃ |

ಗಂತಾ | ಯಜ್ಞಂ | ಪರಾವತ್ಃ | ಚಿತ್ | ಅಚ್ಛ | ವಸುಃ | ಧೀನಾಂ | ಅವಿತಾ | ಕಾರುಧಾಯಾಃ ||೧೫||

! ಸಾಯಜಘಾಷ್ಯಂ |

ದ್ವಿತೀಯೇ ರಾತ್ರಿಸರ್ಯಾಯೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯೈವ ಪಾತಾ ಸುತಮಿತಿ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ |
ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪಾತಾ ಸುತಮಿಂದ್ರೋ ಅಸ್ತು ಸೋಮಂ ಹಂತಾ ವೃತ್ರಮಿತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಅ. ೬-೪ | ಇತಿ ||

ಅಯಮಿಂದ್ರಃ ಸುತಮಭಿಷುತಂ ಸೋಮಂ ಪಾತಾಸ್ತು | ಸಾಧು ಪಾತಾ ಭವತು || ಸಾಧುಕಾರಿಣಿ
ತ್ವನ್ | ಅತ ಏವ ನ ಲೋಕಾವ್ಯಯೇತಿ ಪಷ್ವೀಪ್ರತಿಷೇಧಾತ್ ದ್ವಿತೀಯಾ | ಏವಂ ಹಂತೇತ್ಯಾದಾವಸಿ
ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ || ತೇನ ಚ ಸೋಮೇನ ಮಂದಸಾನೋ ಮಾದ್ಯನ್ ವಜ್ರೇಣಾಯುಧೇನ ವೃತ್ರಮಾವರಕಂ
ಶತ್ರುಂ ಹಂತಾಸ್ತು | ಭವತು | ಏತದುಭಯಾರ್ಥಂ ಪರಾವತ್ಸ್ಥಿತ್ ದೂರದೇಶಾದಪಿ ಯಜ್ಞಮಚ್ಛಾಸ್ತು-
ದೀಯಂ ಯಜ್ಞಮಭಿ ಗಂತಾ ಭವತು | ದೂರದೇಶಸ್ಥೋಸಿ ಶೀಘ್ರಮಸ್ಮದ್ಯಜ್ಞೇ ಸೋಮಪಾನಾಯಾ-
ಗಚ್ಛತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೀದೃಶ ಇಂದ್ರಃ | ವಸುಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ನಿವಾಸಯಿತಾ ಧೀನಾಂ ಧ್ಯಾತ್ವೇಣಾಂ
ಸ್ತೋತ್ವೇಣಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ವಾವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಕಾರುಧಾಯಾಃ ಕಾರೂಣಾಂ ಕರ್ತೃಣಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ
ಧಾರಯಿತಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸುತಂ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮವನ್ನು | ಪಾತಾ ಅಸ್ತು—
ಪಾನ ಮಾಡುವವನಾಗಲಿ | ಮಂದಸಾನಃ—ಅದರಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ | ವಜ್ರೇಣ—ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ |
ವೃತ್ರಂ—ಶತ್ರುವನ್ನು | ಹಂತಾ—ನಾಶಮಾಡುವವನಾಗಲಿ | ವಸುಃ—ಸರ್ವರಿಗೂ ನಿವಾಸಕನೂ |
ಧೀನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನೂ | ಕಾರುಧಾಯಾಃ—ಯಜಮಾನರ ಧಾರಕನೂ ಆದ
ಇಂದ್ರನು | ಪರಾವತ್ಸ್ಥಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ದೂರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಯಜ್ಞಂ ಅಚ್ಛ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕುಭಿಮುಖ
ವಾಗಿ | ಗಂತಾ—ಆಗಮಿಸುವವನಾಗಲಿ,

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವವನಾಗಲಿ. ಅದರಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನಾಗಲಿ. ಸರ್ವರಿಗೂ ನಿವಾಸಕನೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಕನೂ ಯಜಮಾನರ ಧಾರಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಅತ್ಯಂತ ದೂರ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ಕೃಭಿಮುಖನಾಗಿ ಆಗಮಿಸುವವನಾಗಲಿ.

English Translation.

May Indra be the drinker of this effused Soma juice, and exhilarated by it, become the destroyer of Vritra by the thunderbolt: may he come, although from afar, to our sacrifice, (he who is) the giver of dwellings, the upholder of the celebrator (of religious rites).

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ಎರಡನೆಯ ರಾತ್ರಿ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಸಾತಾ ಸುತಂ ಎಂಬ ಈ ಮಕ್ಕನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಸಾತಾ ಸುತಮಿಂದ್ರೋ ಅಸೃ ಸೋಮಂ ಹಂತಾ ವೃತ್ತಮಿತಿ ಯಾಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇದಂ ತೃತ್ವಾತ್ರಮಿಂದ್ರಸಾನಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಮನ್ವತಮಸಾಯಿ |
ಮತ್ಸದ್ಯಥಾ ಸೌಮನಸಾಯ ದೇವಂ ವ್ಯಗ್ರಿಸ್ತದ್ವೇಷೋ ಯುಯವ-
ದ್ವ್ಯಂಹಃ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇದಂ | ತೃತ್ | ಸಾತ್ರಂ | ಇಂದ್ರಸಾನಂ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ಪ್ರಿಯಂ | ಅಮೃತಂ | ಅಸಾಯಿ |
ಮತ್ಸತ್ | ಯಥಾ | ಸೌಮನಸಾಯ | ದೇವಂ | ವಿ | ಅಸ್ಮತ್ | ದ್ವೇಷಃ | ಯುಯವತ್ | ವಿ | ಅಂಹಃ || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತೃತೀಯೇ ರಾತ್ರಿಸರ್ಯಾಯೇ ಪ್ರಶಾಸ್ತುರಿದಂ ತೃದಿತಿ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಇದಂ ತೃತ್ವಾತ್ರಮಿಂದ್ರಸಾನಮಿತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಆ. ೬-೪ | ಇತಿ ||

ಸಾತ್ರಂ ಸಾತವ್ಯಮಿಂದ್ರಸಾನಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಸಾನಾರ್ಹಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಮನುಕೂಲಂ ತೃತ್ತದಿದಂ ಸೋಮಾತ್ಮಕಮಮೃತಮಸಾಯಿ | ಇಂದ್ರಃ ಪಿಬತು || ವ್ಯಕ್ತೇನ ಕರ್ತರಿ ಚಿತ್ || ಯದ್ವಾ | ಏತದಮೃತಮಸಾಯಿ | ಇಂದ್ರೇಣ ಪೀಯತಾಂ | ಯಥಾ ಯೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಪೀತಃ ಸೋಮಃ ||

ಸೌಮನಸಾಯ ಸುಮನಸ್ತ್ವಾಯ ದೇವಮಿಂದ್ರಂ ಮತ್ಸತ್ ಮಾದಯೇತ್ತಥಾ ಸೀಯತಾಮಿತೃಘ್ನಃ |
ಸ ಪೀತಸೋಮ ಇಂದ್ರೋ ದ್ವೇಷೋ ದ್ವೇಷ್ಟ್ಯಾನಸ್ಮದಸ್ಮತ್ತೋ ವಿ ಯುಯವತ್ | ವಿಯೋಜಯತು |
ಅಂಹಃ ಪಾಪಂ ಚಾಸ್ಮತ್ತೋ ವಿಯೋಜಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಥಾ—ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಸೌಮನಸಾಯ—ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ | ದೇವಂ—
ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಮತ್ಸತ್—ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವುದೋ ಅದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ | ಪಾತ್ರಂ—ಪಾನಾರ್ಹವಾದುದೂ |
ಇಂದ್ರಪಾನಂ—ಇಂದ್ರನು ಪಾನಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಪ್ರಿಯಂ—
ಅನುಕೂಲವಾದುದೂ | ತ್ಯತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ | ಇದಂ—ಸೋಮಾತ್ಮಕವೂ ಆದ | ಅಮೃತಂ—ಈ
ಅಮೃತವು | ಅಪಾಯಿ—ಪಾನಮಾಡಲ್ಪಡಲಿ (ಅನಂತರ ಇಂದ್ರನು) | ದ್ವೇಷಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಅಸ್ಮತ್—
ನಮ್ಮಿಂದ | ವಿ ಯುಯವತ್—ದೂರವಾಗಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ ಇರಿಸಲಿ | ಅಂಹಃ—ಪಾಪವನ್ನು |
ವಿ—ದೂರವಾಗಿರಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಪಾನಾರ್ಹವಾದುದೂ,
ಇಂದ್ರನು ಪಾನಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ, ಸೋಮಾತ್ಮಕವೂ
ಆದ ಈ ಅಮೃತವು ಪಾನಮಾಡಲ್ಪಡಲಿ. ಅನಂತರ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ, ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ
ವಾಗಿಟ್ಟಿರಲಿ (ಅಥವಾ ನಾಶಮಾಡಲಿ).

English Translation.

May this ambrosia, the appropriate beverage of Indra, of which he
is fond, be quaffed (by him), so that it may inspire the divinity with
favourable feelings (towards us), and that he may remove from us our
adversaries, and (all) iniquity.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಮೂರನೆಯ ರಾತ್ರಿ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಾಸ್ತೃನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಇದಂ ತ್ಯತ್ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು
ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾನುಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇದಂ ತ್ಯತ್ಪಾತ್ರಮಿಂದ್ರಪಾನಮಿತಿ
ಯಾಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಏನಾ ಮಂದಾನೋ ಜಹಿ ಶೂರ ಶತ್ರುಜಾನ್ವಾಮಿಮಜಾಮಿಂ ಮಘವನ್ಮ-
ಮಿತ್ರಾನ್ |

ಅಭಿಷೇಣಾ ಅಭ್ಯಾ ದೇದಿಶಾನಾನ್ವರಾಚ ಇಂದ್ರ ಪ್ರಮೃಣಾ ಜಹೀ ಚ ||೧೭||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಏನಾ | ಮಂದಾನಃ | ಜಹಿ | ಶೂರ | ಶತ್ರುನ್ | ಜಾಮಿಂ | ಅಜಾಮಿಂ | ಮಘವನ್ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ |
ಅಭಿಸೇನಾನ್ | ಅಭಿ | ಅದೇದಿಶಾನಾನ್ | ಪರಾಚಃ | ಇಂದ್ರ | ಪ್ರ | ಮೃಣ | ಜಹಿ | ಚ || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ ಶೂರ ಶ್ವರ್ಯವನ್ನಿಂದ್ರ ಏನೈನೇನ ಪ್ರಕೃತೇನಾನೇನ ಸೋಮೇನ ಮಂದಾನೋ ಮಂದಮಾನೋ ಮಾದ್ಯನ್ ಜಾಮಿಂ ಜ್ಞಾತಿಮಜಾಮಿಂ ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಮೇವಮುಭಯ-
ವಿಧಾನಮಿತ್ರಾನಸ್ತೃತಿಕೂಲಾಚರಣಪರಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ಜಹಿ | ಹಿಂಸಿತಾನ್ಕರು | ಕಿಂಚಾಭಿಷೇಣಾನ್
ಅಸ್ಮಾನ್ಪ್ರತ್ಯಭಿಗತಾಃ ಸೇನಾ ಯೇಷಾಂ ತಾದೃಶಾನಸ್ತದಭಿಮುಖಮಾದೇದಿಶಾನಾನಾಯುಧಾನಿ ಪುನಃ
ಪುನರಾದಿಶತೋ ವಿಸೃಜತಃ ಶತ್ರುಂಶ್ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪರಾಚಃ ಪ್ರ ಮೃಣ | ತೇ ಯಥಾ ಪರಾಜ್ಮುಖಾ
ಭವಂತಿ ತಥಾ ಬಾಧಸ್ವ | ತದನಂತರಂ ತಾನ್ ಜಹಿ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನೂ | ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಏನಾ—ಈ ಸೋಮ
ದಿಂದ | ಮಂದಾನಃ—ಸಂತೋಷಗೊಂಡು | ಜಾಮಿಂ—ಬಂಧುವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ | ಅಜಾಮಿಂ—ಬಂಧು
ವಲ್ಲದಿರಲಿ ಅಂತಹ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ನಮಗೆ ಕೆಡಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ | ಶತ್ರುನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಜಹಿ—
ನಾಶಮಾಡು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಭಿಷೇಣಾನ್—ನಮಗೆದುರುಬೀಳುವವರೂ |
ಅಭಿ ಅದೇದಿಶಾನಾನ್—ನಮ್ಮಮೇಲೆ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವವರೂ ಆದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಪರಾಚಃ—
ಹಿಂದಕ್ಕೋಡಿಹೋಗುವಂತೆ | ಪ್ರ ಮೃಣ—ಹಿಂಸಿಸು | ಜಹಿ ಚ—ನಾಶವನ್ನೂಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಸೋಮದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ನಮ್ಮ
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡು. ಆ ಶತ್ರುವು ನಮಗೆ ಬಂಧುವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಬಂಧುವಲ್ಲದಿರಲಿ ಅವನು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ
ಬಿದ್ದು ನಮ್ಮಮೇಲೆ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಶತ್ರುಗಳು ಹಿಂದಕ್ಕೋಡುವಂತೆ ಹಿಂಸಿಸಿ
ಅವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡು.

English Translation.

Exhilarated by it, valiant Maghavan, slay our unfriendly adversaries,
whether kinsmen or unrelated (to us): put to flight, Indra, hostile armies
menacing us (with their weapons), and slay them.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸು ಸ್ತಾ ಜೋ ಮಘವನ್ನಿಂದ್ರ ಪೃತ್ನಾಸ್ತಭ್ಯಂ ಮಹಿ ವರಿವಃ
ಸುಗಂ ಕಃ |

ಅಪಾಂ ತೋಕಸ್ಯ ತನಯಸ್ಯ ಜೇಷ್ಠ ಇಂದ್ರ ಸೂರೀನ್ಯಣುಹಿ ಸ್ತಾ ನೋ
ಅರ್ಧಂ || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸು | ಸ್ತಾ | ನಃ | ಮಘವನ್ | ಇಂದ್ರ | ಪೃತ್ನಾಸು | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ | ಮಹಿ | ವರಿವಃ | ಸುಗಂ |
ಕರಿತಿ ಕಃ |

ಅಪಾಂ | ತೋಕಸ್ಯ | ತನಯಸ್ಯ | ಜೇಷ್ಠೇ | ಇಂದ್ರ | ಸೂರೀನ್ | ಕೃಣುಹಿ | ಸ್ತಾ | ನಃ | ಅರ್ಧಂ || ೧೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಸ್ವಾಸು ಪೃತ್ನಾ ಪೃತನಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವ-
ಸ್ತಭ್ಯಂ ಮಹಿ ಮಹತ್ಸುಗಂ ಸುಖೇನ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವರಿವೋ ಧನಂ ಕಃ | ಕುರು | ಸ್ತೀತಿ ಪೂರಣಃ | ಅಪಿ
ಚಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಪಾಮಾಪ್ತನ್ಯಾನಾಂ ಧನಾನಾಂ ವೋದಕಾನಾಂ ನಾ ತೋಕಸ್ಯ ಪುತ್ರಸ್ಯ ತನಯಸ್ಯ
ಪೌತ್ರಸ್ಯ ಚಿ ಜೇಷ್ಠೇ ಜಯಾರ್ಥಂ ಸೂರೀನ್ ಸ್ತೋತೃನ್ ನೋಽಸ್ಮಾನರ್ಧಮರ್ಧಾನ್ ಸಮೃದ್ಧಾನ್
ಕೃಣುಹಿ | ಕುರು | ಯದ್ವಾ | ಅರ್ಧಕಾರಿಣಃ ಶತ್ರುಜಾಂ ಖಂಡಯಿತ್ವಾನ್ ಕುರು | ಸ್ತೀತಿ ಪೂರಣಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ |
ಅಸು ಪೃತ್ನಾ—ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ಸುಗಂ—ಸುಖ
ವಾಗಿ ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದೂ ಆದ | ವರಿವಃ—ಧನವನ್ನು | ಕಃ—ಉಂಟುಮಾಡು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ಅಪಾಂ—ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ತೋಕಸ್ಯ—ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ತನಯಸ್ಯ—ಪೌತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ |
ಜೇಷ್ಠೇ—ಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಲು | ಸೂರೀನ್—ಸ್ತೋತೃಗಳಾದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅರ್ಧಂ—
ಸಮೃದ್ಧರನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣುಹಿ—ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷೇಶಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿರುವ ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಮಹ
ತ್ತಾದುದೂ, ಸುಖವಾಗಿ ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಉದಕಾರ್ಥ

ವಾಗಿಯೂ, ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಪೌತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಮೃದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

* Affluent Indra, facilitate to us (the acquirement of) vast riches in these our battles: (enable us) to gain the victory: make us prosperous with rain, and with sons and grandsons.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ತ್ವಾ ಹರಯೋ ವೃಷಣೋ ಯುಜಾನಾ ವೃಷರಥಾಸೋ ವೃಷ-
ರಶ್ಮಯೋಽತ್ಯಾಃ |

ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರಾಂಚೋ ವೃಷಣೋ ವಜ್ರವಾಹೋ ವೃಷ್ಟೇ ಮದಾಯ ಸುಯುಜೋ
ವಹಂತು || ೧೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ತ್ವಾ | ಹರಯಃ | ವೃಷಣಃ | ಯುಜಾನಾಃ | ವೃಷರಥಾಸಃ | ವೃಷರಶ್ಮಯಃ | ಅತ್ಯಾಃ |

ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರಾಂಚಃ | ವೃಷಣಃ | ವಜ್ರವಾಹಃ | ವೃಷ್ಟೇ | ಮದಾಯ | ಸುಯುಜಃ | ವಹಂತು || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಹರಯೋಽಶ್ವಾ ವೃಷ್ಟೇ ವರ್ಷಿತ್ರೇ ಮದಾಯ ಮದಕರಾಯ
ಸೋಮಾಯೇದೃಶಂ ಸೋಮಂ ಪಾಯಯಿತುಮಾ ವಹಂತು | ಕೇದೃಶಾ ಅಶ್ವಾಃ | ವೃಷಣಃ ಕಾಮಾನಾಂ
ವರ್ಷಿತಾರೋ ಯುಜಾನಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ರಥೇ ಯುಜ್ಯಮಾನಾ ವೃಷರಥಾಸಃ | ವೃಷಾ ಕಾಮಾಭಿ-
ವರ್ಷಕೋ ರಥೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ ತಥೋಕ್ತಾಃ | ವೃಷರಶ್ಮಯಃ | ವರ್ಷಿತಾರೋ ರಶ್ಮಯಃ ಪ್ರಗೃಹಾ
ಯೇಷಾಂ ತಾದೃಶಾಃ | ಅತ್ಯಾಃ ಸತತಗಾಮಿನೋಽಸ್ಮತ್ಪ್ರಾಂಚೋಽಸ್ಮಾನ್ಪ್ರತ್ಯಂಜಂತೋ ಗಚ್ಛಂತೋ
ವೃಷಣೋ ನಿತ್ಯತರುಣಾ ವಜ್ರವಾಹೋ ವಜ್ರಾದೀನ್ಯಾಯುಧಾನಿ ವಹಂತಃ ಸುಯುಜಃ ಶೋಭನ-
ಯೋಜನಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ವೃಷಣಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕಗಳೂ | ಯುಜಾನಾಃ—ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವವೂ |
ವೃಷರಥಾಸಃ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದವಾದ ರಥವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವೂ | ವೃಷರಶ್ಮಯಃ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವಾದ
ಕಡಿನಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವೂ | ಅತ್ಯಾಃ—ನೇಗಗಾಮಿಗಳೂ | ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರಾಂಚಃ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ

ಬರತಕ್ಕವೂ | ವೃಷೇಣಃ—ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವೂ | ವಜ್ರವಾಹಃ—ವಜ್ರದ್ವಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊರ-
ತಕ್ಕವೂ | ಸುಯುಜಃ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾಗಿರುವವೂ ಆದ | ಹರಯಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ತ್ವಾ—
ನಿನ್ನನ್ನು | ವೃಷ್ಟೇ—ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ಮದಾಯಿ—ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕಾಗಿ |
ಆ ವಹಂತೇ—ಕರೆತರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕಾಮವರ್ಷಕಗಳೂ, ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವವೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದವಾದ ರಥವನ್ನು
ಹೊಂದಿರುವವೂ, ವೇಗಗಾಮಿಗಳೂ, ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರತಕ್ಕವೂ, ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವೂ ವಜ್ರ
ಧ್ವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊರತಕ್ಕವೂ, ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾಗಿರುವವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತ
ವಾದುದೂ, ಮದಕಾರಕವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆತರಲಿ.

English Translation.

Let your vigorous steeds, harnessed of their own will, drawing your
wish-bestowing chariot, guided by shower-yielding reins, quick-moving,
hastening towards us, youthful, thunder-bearing, well-yoked, bring you to
the bountiful, exhilarating (libations).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ತೇ ವೃಷವೃಷೇಣೋ ದ್ರೋಣಮಸ್ಥುಘೃತಪುಷೋ ನೋರ್ಮಯೋ
ಮದಂತಃ |

ಇಂದ್ರ ಪ್ರ ತುಭ್ಯಂ ವೃಷಭಿಃ ಸುತಾನಾಂ ವೃಷ್ಟೇ ಭರಂತಿ ವೃಷಭಾಯ
ಸೋಮಂ || ೨೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ತೇ | ವೃಷನ್ | ವೃಷೇಣಃ | ದ್ರೋಣಂ | ಅಸ್ತುಃ | ಘೃತಪುಷಃ | ನ | ಉರ್ಮಯಃ | ಮದಂತಃ |
ಇಂದ್ರ | ಪ್ರ | ತುಭ್ಯಂ | ವೃಷಭಿಃ | ಸುತಾನಾಂ | ವೃಷ್ಟೇ | ಭರಂತಿ | ವೃಷಭಾಯ | ಸೋಮಂ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೃಷನ್ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತರಿಂದ್ರ ವೃಷೇಣ ಸೇಕ್ತಾರೋ ಯುವಾನಸ್ತದೀಯಾ ಅಶ್ವಾಃ
ಘೃತಪುಷೋ ನೋರ್ಮಯೋ ಘೃತಮುದಕಂ ಸಿಂಚಂತಃ ಸಾಮುದ್ರಾಸ್ತರಂಗಾ ಇವ ಮದಂತೋ

ಹೃಷ್ಯಂತೋ ಮತ್ತಾಃ ಸಂತಪ್ತೇ ತ್ವದೀಯಂ ದ್ರೋಣಂ ದ್ರುಮಮಯಂ ರಥಮಾಸ್ತುಃ | ಆತಿಷ್ಠಂತೆ |
ಅತಸ್ತುನಾಗಚ್ಛೇತಿ ಭಾವಃ | ಕುತ ಇತ್ಯತಃ ಅಹ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ವೃಷ್ಟೇ ಯೂನೇ ನಿತ್ಯತರುಣಾಯ
ವೃಷಭಾಯ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಯಿತ್ರೇ ತುಭ್ಯಂ ವೃಷಭಃ ಕಾಮಾಭಿವರ್ಷಕೈರ್ಗ್ರಾವಭಿಃ ಸುತಾನಾಮಭಿ-
ಷುತಾನಾಂ ಸೋಮಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ತ್ವದ್ಭಾಗರೂಪಂ ಸೋಮಂ ಯಸ್ಮಾದಧ್ಯರ್ಯವಃ ಪ್ರ ಭರಂತಿ
ಪ್ರಹರಂತಿ ಹೋಮಾರ್ಥಂ ಪ್ರಣಯಂತಿ ತಸ್ಮಾದಾಗಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೃಷನ್—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವೃಷಣಃ—ತಾರುಣ್ಯಯುತವೂ | ಘೃತಪ್ರಪುಷಃ—
ಉದಕವನ್ನು ಸ್ರವಿಸತಕ್ಕವೂ | ಊರ್ಮಯೋ ನ—ನರ್ತನಮಾಡುವವೂ ಆದ ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳಂತೆ |
ಮದಂತಃ—ಹರ್ಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ದ್ರೋಣಂ—ರಥವನ್ನು |
ಅ ಅಸ್ತುಃ—ಸೇರಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿವೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವೃಷ್ಟೇ—ತರುಣನೂ | ವೃಷಭಾಯ—
ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ | ತುಭ್ಯಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ವೃಷಭಃ—ವರ್ಷಕಗಳಾದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ (ಗ್ರಾವ) |
ಸುತಾನಾಂ—ಹಿಂಡಲ್ಲುಟ್ಟ ಸೋಮಗಳಲ್ಲಿ | ಸೋಮಂ—ನಿನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕ್ಲೃಪ್ತವಾದ ರಸವನ್ನು | ಪ್ರ ಭರಂತಿ—
ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ತಾರುಣ್ಯಯುತವೂ, ಉದಕವನ್ನು ಸ್ರವಿಸತಕ್ಕವೂ, ನರ್ತನಮಾಡು-
ವವೂ ಆದ ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳಂತೆ ಹರ್ಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳು ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು
ನಿಂತಿವೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ತರುಣನೂ ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಜಜ್ಜಿ ಹಿಂಡಲ್ಲುಟ್ಟ
ಸೋಮರಸಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ರಸವನ್ನು ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Showerer (of benefits), your vigorous water-shedding steeds, like the
waves (of the sea), exulting, are harnessed to your car; for they, (the priests),
offer to you, the showerer (of benefits), ever youthful, the libation of the
Soma juices expressed by the stones.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವೃಷಾಸಿ ದಿವೋ ವೃಷಭಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ವೃಷಾ ಸಿಂಧೂನಾಂ ವೃಷಭಃ

ಸ್ತ್ರಿಯಾನಾಂ |

ವೃಷ್ಟೇ ತ ಇಂದುರ್ವೃಷಭ ಸೀತಾಯ ಸ್ವಾದೂ ರಸೋ ಮಧುಪೇಯೋ

ವರಾಯ || ೨೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವೃಷಾ | ಆಸಿ | ದಿವಃ | ವೃಷಭಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ವೃಷಾ | ಸಿಂಧೂನಾಂ | ವೃಷಭಃ | ಸ್ತಿಯಾನಾಂ |
ವೃಷ್ಟೇ | ತೇ | ಇಂದುಃ | ವೃಷಭಃ | ಪೀಪಾಯಃ | ಸ್ವಾದುಃ | ರಸಃ | ಮಧುಪೇಯಃ | ವರಾಯ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ವೃಷಾಸಿ | ಹವಿರ್ಭಿಃ ಸೇಕ್ತಾ ಭವಸಿ | ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಭೂಮೇಶ್ವ ವೃಷಭಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾ | ಸಿಂಧೂನಾಂ ಸ್ಯಂದನೇಲಾನಾಂ ಚ ನದೀನಾಂ ವೃಷಾ ವರ್ಷೇಣ ಪೂರಯಿತಾಸಿ | ತಥಾ ಸ್ತಿಯಾನಾಂ ಸಂಘೀಭೂತಾನಾಂ ಸ್ವಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ವೃಷಭಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾ ಭವಸಿ | ಯದ್ವಾ | ಸ್ತಿಯಾಃ ಸಂಘೀಭೂತಾ ಅಪಃ | ತಾಸಾಂ ವರ್ಷಿತಾಸಿ | ವೃಷಭ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಕೇಂದ್ರ ವರಾಯ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಯ ವೃಷ್ಟೇ ಸೇಕ್ತೌ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ತೈದರ್ಥಂ ಸ್ವಾದುರ್ಮಧುರೋ ರಸೋ ರಸನೀಯಃ ಪ್ರತಸ್ಯೋ ರಸವಾನ್ವಾ ರಸಾತ್ಮಕೋ ವಾ ಮಧುಪೇಯೋ ಮಧುವತ್ಪಾತವ್ಯ ಇಂದುಃ ಸೋಮಃ ಪೀಪಾಯಃ | ಪ್ಯಾಯತೇ | ವರ್ಧತೇ | ಆತಸ್ತನ್ಮಾಗತ್ಯ ತಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬೇತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ವೃಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ | ವೃಷಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾಗಿ | ಆಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಪೃಥಿವ್ಯಾ—ಭೂಮಿಗೆ | ವೃಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಸಿಂಧೂನಾಂ—ನದಿಗಳಿಗೆ | ವೃಷಾ—ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಲವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತೀಯೆ | ಸ್ತಿಯಾನಾಂ—ಸಂಘಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ವೃಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ವೃಷಭಃ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವರಾಯ—ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ | ವೃಷ್ಟೇ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನೂ ಆದ | ತೇ—ನಿನಗಾಗಿ | ಸ್ವಾದುಃ—ಮಧುರವೂ | ರಸಃ—ರುಚಿಕರವಾದುದೂ (ರಸಾತ್ಮಕವೂ) | ಮಧುಪೇಯಃ—ಮಧುವಿನಂತೆ ಪಾನಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೂ ಆದ | ಇಂದುಃ—ಸೋಮವು | ಪೀಪಾಯಃ—ಪಾನ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ. ನೀನು ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಭೂಮಿಗೆ ವೃಷ್ಟಿದಾನದಿಂದ ಕಾಮವರ್ಷಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನದಿಗಳಿಗೆ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಲವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತೀಯೆ. ಸಂಘಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಕಾಮವರ್ಷಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನೂ ಆದ ನಿನಗಾಗಿ ಸೋಮರಸವು ಪಾನಮಾಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದೆ.

English Translation.

You, Indra, are the showerer of heaven, the bedewer of earth, the the feeder of the rivers, the supplier of the aggregated (waters): for you,

showerer (of desires), who are the most excellent shedder of rain, the sweet Soma, the honey-flavoured juice, is ready to be quaffed.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸ್ತಿಯಾನಾಂ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು—

ಸ್ತಿಯಾನಾಂ | ಸ್ತಿಯಾ ಆಪೋ ಭವಂತಿ ಸ್ತ್ರಾಯಾನಾತ್ |

ವೃಷಾ ಸಿಂಧೂನಾಂ ವೃಷಭಃ ಸ್ತಿಯಾನಾಂ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೬-೧೭)

- ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಸ್ತಿಯಾಃ ಎಂದರೆ ಉದಕ, ನೀರು ಎಂದರ್ಥವು. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರಾಯಾನವೆಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರಿಸು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವುದು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರದೆ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ನೀರು ಅದನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರುವಂತೆ (ನೀರು ಹಾಕಿ ಕಲೆಸುವುದರಿಂದ) ಮಾಡುವುದು. ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ನೀರಿಗಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ನೀರಿಗೆ ಸ್ತಿಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಸನಲ್ಲಿರುವ ವೃಷಾ ಸಿಂಧೂನಾಂ ವೃಷಭಃ ಸ್ತಿಯಾನಾಂ ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯವೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ ದೇವಃ ಸಹಸಾ ಜಾಯಮಾನ ಇಂದ್ರೇಣ ಯುಜಾ ಪಣಿಮಸ್ತ-
ಭಾಯತ್ |

ಅಯಂ ಸ್ವಸ್ಯ ಪಿತುರಾಯುಧಾನೀಂದ್ರಮುಷ್ಣಾ ದಶಿವಸ್ಯ ಮಾಯಾಃ || ೨೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ದೇವಃ | ಸಹಸಾ | ಜಾಯಮಾನಃ | ಇಂದ್ರೇಣ | ಯುಜಾ | ಪಣಿಂ | ಅಸ್ತಭಾಯತ್ |

ಅಯಂ | ಸ್ವಸ್ಯ | ಪಿತುಃ | ಆಯುಧಾನಿ | ಇಂದ್ರಃ | ಅಮುಷ್ಣಾತ್ | ಅಶಿವಸ್ಯ | ಮಾಯಾಃ || ೨೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವೋ ದ್ಯೋತಮಾನೋಽಯಮಿಂದ್ರಃ ಸೋಮ ಇಂದ್ರೇಣ ಯುಜಾ ಸಖ್ಯಾ ಸಹ ಜಾಯಮಾನಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವನ್ ಪಣಿಂ ವಣಿಜಂ ಗವಾಮಾದಾತಾರಂ ವಲಾಖ್ಯಮಸುರಂ | ಯದ್ವಾ | ಪಣೀನಾಂ ಸ್ವಾನಿತ್ಯಾತ್ಪಣಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ತಮಸುರಂ ಸಹಸಾ ಬಲೇನಾಸ್ತಭಾಯತ್ | ಅಸ್ತಭಾಯತ್ | ನೈರುಧತ್ | ಅಪಿ ಚ ಸ್ವಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಗೋರೂಪಸ್ಯ ಪಿತುಃ ಪಾಲಯಿತುರಶಿವಸ್ಯಾಸುಖಕರಸ್ಯ

ವಲಸ್ಯಾಯುಧಾನಿ ವಜ್ರಾದೀನ್ಯಮುಷ್ಣಾತ್ | ಅಪಾಹರತ್ | ತದೀಯೋ ಮಾಯಾಶ್ಚಾಮುಷ್ಣಾತ್ |
ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವತ್ಸಖ್ಯಬಲಾದೇತತ್ಸರ್ವಂ ಸೋಮಃ ಕೃತವಾನ್ ಅತಸ್ತವ ಮಹಿಮಾ ಕೇನ ವರ್ಣಯಿತುಂ
ಶಕ್ಯತೆ ಇತಿಂದ್ರಸ್ತುತಿಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಅಯಂ ಇಂದುಃ—ಈ ಸೋಮನು | ಇಂದ್ರೇಣ ಯುಜಾ—ಇಂದ್ರ
ನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು | ಜಾಯಮಾನಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ | ಪಣಿಂ—ಪಣಿಯೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು |
ಸಹಸಾ—ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ಅಸ್ತಭಾಯೇತ್—ನಾಶಮಾಡಿದನು | ಸ್ವಸ್ಯ—ತನ್ನ ಗೋರೂಪವಾದ ಧನದ |
ಪಿತುಃ—ಪಾಲಕನೂ | ಅಶಿವಸ್ಯ—ಅಮಂಗಳಕರನೂ ಆದ ವಲನ | ಆಯುಧಾನಿ—ಆಯುಧಗಳನ್ನು |
ಅಮುಷ್ಣಾತ್—ಅಪಹರಿಸಿದನು | ಮಾಯಾಃ—ವಂಚಕವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ (ಅಪಹರಿಸಿದನು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತ್ಮಾನಾದ ಈ ಸೋಮನು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
ಪಣಿಯೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಗೋರೂಪವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ಪಾಲಕನೂ ಅಮಂಗಳಕರನೂ ಆದ
ವಲನ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದನು. ಅವನ ವಂಚಕವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದನು.

English Translation.

This divine Soma, with Indra for its ally, crushed, as soon as
generated, Pani by force : this Soma baffled the devices and the weapons
of the malignant secreter of (the stolen wealth, the cattle).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಮುಕ್ಯಜೋದುಷ್ಠಸಃ ಸುಹೃತ್ಪೀಠಯಂ ಸೂರ್ಯೇ ಅದಧಾಜ್ಜ್ಯೋತಿ-
ರಂತಃ |

ಅಯಂ ತ್ರಿಧಾತು ದಿವಿ ರೋಚನೇಷು ತ್ರಿತೇಷು ವಿಂದದನ್ಯತಂ ನಿಗೂಢಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ಆಕೃಜೋತ್ | ಉಷ್ಠಃ | ಸುಹೃತ್ಪೀಠಃ | ಅಯಂ | ಸೂರ್ಯೇ | ಅದಧಾತ್ | ಜ್ಯೋತಿಃ |
ಅಂತರಿತಿ |

ಅಯಂ | ತ್ರಿಧಾತು | ದಿವಿ | ರೋಚನೇಷು | ತ್ರಿತೇಷು | ವಿಂದತ್ | ಅನ್ಯತಂ | ನಿಗೂಢಂ || ೨೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಂ ಸೋಮ ಉಷಸ ಉಷಃಕಾಲಾನ್ ಸುಪತ್ನೀಃ ಶೋಭನಃ ಪತಿಃ ಪಾಲಕಃ ಸೂರ್ಯೋ
ಯಾಸಾಮುಷಸಾಂ ತಾದೃಶೀರಕೃಣೋತ್ | ಅಕರೋತ್ | ಅಯಮೇವ ಸೂರ್ಯೇ ಸೂರ್ಯ-
ಮಂಡಲೇಂತರ್ಮಧ್ಯೇ ಜ್ಯೋತಿಸ್ತೇಜೋದಧಾತ್ | ನಿಹಿತವಾನ್ | ತ್ರಿಧಾತು ಸವನತ್ರಯರೂಪೇಣ
ತ್ರಿಪ್ರಕಾರಮಯಂ ಲತಾರೂಪಃ ಸೋಮೋ ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇ ರೋಚನೇಷು ರೋಚಮಾನೇಷು
ತ್ರಿತೇಷು ತೃತೀಯೇ ಸ್ಥಾನೇ ತತೇಷು ವಿಸ್ತೃತೇಷು ದೇವೇಷು ನಿಗೂಳ್ತಂ ನಿತರಾಂ ಗೂಢಮದೃಶ್ಯತೆಯಾ
ವರ್ತಮಾನಮಮೃತಮಮೃತತ್ವಕಾರಣಂ ಸೀಯೂಷಂ ವಿಂದತ್ | ಅವಿಂದತ್ | ಅಲಭತ | ಹೇ ಇಂದ್ರ
ತ್ವತ್ಸಾಹಾಯ್ಯಾದೇವಮೇವಂ ಸೋಮಃ ಕೃತನಾನಿಲಿಂಪ್ರಸ್ಯ ಸ್ತುತಿರಭಿಗಂತವ್ಯಾ | ಯದ್ವಾ | ಇದಂ
ಶಬ್ದೇನೇಂದ್ರ ಏವ ಪರಾಮೃಶ್ಯತೇ | ಅಯಮಿಂದ್ರ ಉಷಸಃ ಶೋಭನಸತಿಕಾ ಅಕರೋತ್ | ಅಯಮೇವ
ಸೂರ್ಯೇಂತರ್ಜ್ಯೋತಿರಿದಧಾತ್ | ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇ ರೋಚಮಾನೇಷು ತ್ರಿಸ್ಥಾನಗತೇಷು ದೇವೇಷು
ಮಧ್ಯೇಯಮೇವೇಂದ್ರಸ್ತಿದಾತು ಸವನತ್ರಯಾತ್ಮನಾ ತ್ರಿಪ್ರಕಾರಂ ನಿಗೂಢಂ ಪಾತ್ರ್ಯೈಃ ಸಂವೃತ-
ಮಮೃತಮಮರಣಹೇತುಭೂತಂ ಸೋಮಮವಿಂದತ್ | ಅಲಭತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಯಂ—ಈ ಸೋಮನು | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಸುಪತ್ನೀಃ—ಉತ್ತಮನಾದ ಸೂರ್ಯ
ನಿಗೆ ಪತ್ನಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ | ಅಕೃಣೋತ್—ಮಾಡಿದನು | ಅಯಂ—ಇದೇ ಸೋಮನು | ಸೂರ್ಯೇ—
ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಅದಧಾತ್—ಇಟ್ಟನು
ಅಯಂ—ಲತಾರೂಪನಾದ ಈ ಸೋಮನು | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ | ರೋಚನೇಷು—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ
ವರೂ | ತ್ರಿತೇಷು—ತೃತೀಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತರಾದವರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ | ನಿಗೂಳ್ತಂ—ಗೂಢ
ವಾಗಿದ್ದುದು | ತ್ರಿಧಾತು—ಸವನತ್ರಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರು ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು | ಅವೃತಂ—ವೃತ್ತಿರಹಿತವಾದುದು
ನಾದುದೂ ಆದ ರಸವನ್ನು | ವಿಂದತ್—ಪಡೆದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಸೋಮನು ಉಷಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪತ್ನಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಇದೇ
ಸೋಮನು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟನು. ಲತಾರೂಪನಾದ ಈ ಸೋಮನು ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದವರೂ, ತೃತೀಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತರಾದವರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೂಢವಾಗಿದ್ದುದೂ ಸವನ
ತ್ರಯರೂಪವಾದ ಮೂರು ರೂಪಗಳುಳ್ಳದ್ದು, ವೃತ್ತಿರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ರಸವನ್ನು ಪಡೆದನು.

English Translation.

This Soma made the dawns happily wedded to the sun : this Soma
placed the light within the solar orb : this (Soma) has found the threefold
ambrosia hidden in heaven in the three bright regions.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ವಿ ಸ್ವಭಾಯದಯಂ ರಥಮಯುನಕ್ಸಪ್ತರಶ್ಮಿಂ |

ಅಯಂ ಗೋಷು ಶಚ್ಯಾ ಪಕ್ವಮಂತಃ ಸೋಮೋ ದಾಧಾರ ದಶಯಂತ್ರ-

ಮುತ್ಸಂ || ೨೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ವಿ | ಸ್ವಭಾಯತ್ | ಅಯಂ | ರಥಂ | ಅಯುನಕ್ | ಸಪ್ತರಶ್ಮಿಂ |

ಅಯಂ | ಗೋಷು | ಶಚ್ಯಾ | ಪಕ್ವಂ | ಅಂತರಿತಿ | ಸೋಮಃ | ದಾಧಾರ | ದಶಯಂತ್ರಂ | ಉತ್ಸಂ || ೨೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಂ ಸೋಮೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದಿವಂ ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ವಿ ಸ್ವಭಾಯತ್ | ವಿವಿಧಮಸ್ಥಾಪಯತ್ | ಅಪಿ ಚಾಯಂ ಸೋಮಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಚ ರಥಂ ಸಪ್ತರಶ್ಮಿಂ ಸಪ್ತ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಕಿರಣೈರುಪೇತಂ ಸಪ್ತಾಶ್ವಂ ಸಪ್ತಚಕ್ರಂ ವಾಯುನಕ್ | ಅಯೋಜಯತ್ | ತಥಾಯಂ ಸೋಮೋ ಗೋಷ್ವಂತರ್ಮಥ್ಯೇ ಪಕ್ವಂ ನಿಷ್ಪನ್ನಂ ಶಚ್ಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಸಂಕಲ್ಪರೂಪಯೋತ್ಸಮುತ್ಪರಣಶೀಲಂ ಪಯೋ ದಾಧಾರ | ಧಾರಯತಿ | ದಶಯಂತ್ರಂ | ಉತ್ಸ್ಯ ಹೇತುಗರ್ಭವಿಶೇಷಣಮೇತತ್ | ಉತ್ಪರಣಹೇತುಭೂತೈರ್ದಶ-ಭಿಶ್ಚಪ್ತಃ ಶ್ವೋತ್ರಾದಿಭಿರ್ಯಂತ್ರೈರುಪಾಯೈರ್ಯುಕ್ತಂ | ಇದಂ ಚ ಪದಂ ವೈಲಿಖೇನ ಮಂತ್ರಾಂತರೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ | ಚಪ್ತಶ್ಚ ಶ್ವೋತ್ರಂ ಚ ಮನಶ್ಚ ವಾಕ್ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾ ದೇಹ ಇದಂ ಶರೀರಂ | ದ್ವಾ ಪ್ರತ್ಯಂಜಾವನುಲೋಮೌ ವಿಸರ್ಗಾವೇತಂ ತಂ ಮನ್ಯೇ ದಶಯಂತ್ರಮುತ್ಸಮಿತಿ | ಯದ್ವಾ | ಅಯಮಿಂದ್ರೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ವಿ ಸ್ವಭಾಯತ್ | ಸ್ತೇ ಸ್ತೇ ಸ್ಥಾನೇ ಸ್ಥಿತೇ ಅಕರೋತ್ | ಅಯಮೇವ ಸಪ್ತರಶ್ಮಿಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಥಮಯುನಕ್ | ಅಯಮೇವೇಂದ್ರೋ ಗೋಷ್ವಂತಃ ಶಚ್ಯಾಶ್ವೀಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಪಕ್ವಂ ಪಯೋ ಧಾರಯತಿ | ಏವಂಭೂತೇಂದ್ರಾರ್ಥಂ ಸೋಮೋ ದಶಯಂತ್ರಂ ದಶಸಂಖ್ಯಾಕೈರೈಂದ್ರವಾನಾದಿಭಿರ್ಗೃಹೈರ್ಯಂತ್ರೈರ್ಗೃಹೀತ್ಯೇತಮುತ್ಸಮುತ್ಪರಣಶೀಲಂ ರಸಂ ದಾಧಾರ | ಧಾರಯತಿ | ಪ್ರಾತಃಸವನ ಏಂದ್ರವಾನಾವಾದಯೋ ದಶ ಗ್ರಹಾ ಗೃಹ್ಯಂತೇ | ತಥಾ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ನವ ಪ್ರಾತರ್ಗ್ರಹಾ ಗೃಹ್ಯಂತೇ ನವಭಿರ್ಬಹಿಷ್ವವಮಾನೇ ಸ್ತುವತೇ ಸ್ತುತೇ ಸ್ತೋಮೇ ದಶಮಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೧ | ಇತಿ | ಅನ್ಯತ್ರಾವ್ನಾತಂ | ದಶೈತಾನಧ್ವರ್ಯುಃ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ಗ್ರಹಾನ್ ಗೃಹ್ಣಾತಿ | ತದಭಿಪ್ರಾಯೇಣೇದಂ ದಶಯಂತ್ರಮಿತಿ ವಿಶೇಷಣಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಯಂ—ಈ ಸೋಮನು | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ವಿ ಸ್ವಭಾಯತ್—ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು | ಅಯಂ—ಈ ಸೋಮನು | ರಥಂ—ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು | ಸಪ್ತರಶ್ಮಿಂ—

ಸಪ್ತರಶ್ಮಿ (ಕಿರಣ ಅಥವಾ ಚಕ್ರ) ಗಳುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ | ಅಯುನಕ್—ಯೇಜಿಸಿದನು | ಅಯಂ ಸೋಮಃ—ಇದೇ ಸೋಮನು | ಗೋಷು ಅಂತಃ—ಗೋವುಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ | ಶಚ್ಯಾ—ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪರೂಪವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ | ಉತ್ಸಂ—ಸ್ರವಿಸತಕ್ಕದ್ದು | ದಶಯಂತ್ರಂ—ದಶಯಂತ್ರಾತ್ಮಕವಾದುದೂ | ಪಕ್ವಂ—ಪಕ್ವವಾದುದೂ ಆದ ಹಾಲನ್ನು | ದಾಧಾರ—ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಸೋಮನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದೇ ಸೋಮನು ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು ಸಪ್ತರಶ್ಮಿಗಳುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪರೂಪವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಗೋವುಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸ್ರವಿಸತಕ್ಕದ್ದು ದಶಯಂತ್ರಾತ್ಮಕವಾದುದೂ, ಪಕ್ವವಾದುದೂ ಆದ ಹಾಲನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

This (Soma) has fixed heaven and earth: this has harnessed the seven-rayed chariot (of the sun): this Soma has developed of its own will the mature deeply-organized secretion in the cows.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ಮಂಡಲದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ನಲವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ಆನಯದಿತಿ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ಯಚಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರಸ್ಯ ಶಂಯೋರಾರ್ಷಂ | ಪುರೂತಮುಮಿತ್ಯೇಷಾತಿನಿಚ್ಯತ್ ತ್ರಯಃ ಸಪ್ತಕಾಃ ಪಾದನಿಚ್ಯತ್ ಮಧ್ಯಮಃ ಪಟ್ಟಶ್ಚೇದತಿನಿಚ್ಯದಿತ್ಯುಕ್ತ-
ಲಕ್ಷಣಾತ್ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶ್ಯನುಷ್ವಪ್ ಶಿಷ್ಟಾ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ಅಧಿ ಬೃಬುಃ ಪಚೇನಾಮಿತ್ಯಸ್ತಿಸ್ತಂತ್ಯೇ-
ತ್ಯಚೇ ಬೃಬುರ್ನಾಮ ತಕ್ಷಾ ಸ್ತೂಯತೇ | ಅತಃ ಸ ತೃಚಸ್ತದ್ವೇವತಾಕಃ | ಶಿಷ್ಟಾಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ಯಂದ್ರೈಃ |
ತಥಾ ಜಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯೇ ಆನಯತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಯತ್ರಂ ಪುರೂತಮುಮಿನಿಚ್ಯದಂತ್ಯಾನುಷ್ವಪ್
ತ್ಯಚೇತ್ಯೇ ಬೃಬುಸ್ತಕ್ಷಾ ದೈವತಮಿತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲೈಽಂತ್ಯೇತ್ಯಚವರ್ಜಮೇ-
ತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕಂ | ಯೇ ಆನಯತ್ಪರಾವತ ಇತಿ ತಿಸ್ರ ಉತ್ತಮಾ ಉಚ್ಛ್ರೀತಿ ||
ಐ. ಆ. ೫-೨-೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು — ಯೇ ಆನಯೇತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರನಾದ ಶಂಯುವೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಪುರೂತಮಂ ಎಂಬ (೨೯ ನೇ ಋಕ್ಕು) ಅತಿನಿಚ್ಯತ್ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನದು. ಎಳೇಳು ಕಕ್ಷರಗಳ ಮೂರು ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ಋಕ್ಕು ಪಾದನಿಚ್ಯತ್ ಛಂದಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಎರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಮೊದಲು

ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಏಳೇಳು ಅಕ್ಷರಗಳಿದ್ದು ಮಧ್ಯದ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಆರು ಅಕ್ಷರಗಳಿದ್ದರೆ ಅದು ಅತಿನಿಚ್ಛತ್ ಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಭಂದಸ್ಕವು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಗಾಯತ್ರೀ ಭಂದಸ್ಕವು. ಅಧಿ ಬೃಬುಃ ಪಣೀನಾಂ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬೃಬು ಎಂಬ ತಕ್ಷನು ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಆ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಬೃಬುವೇ ದೇವತೆಯು; ಉಳಿದ ಮೂವತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಇಂದ್ರನೇ ದೇವತೆಯು; ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯ ಆನಯತ್ಪ್ರಯಸ್ತಿಂಶದ್ನಾಯತ್ರಂ ಪುರೂತಮಮತಿ-
ನಿಚೈಪಂತ್ಯಾನುಷ್ಠುಪ್ ತೈಚೇನ್ತೈ ಬೃಬುಸ್ತಕ್ಷಾ ದೈವತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಏತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ಯ ಆನಯತ್ಪ್ರಾರಾವತ ಇತಿ ತಿಸ್ರ ಉತ್ತಮಾ ಉದ್ಧರತಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೫) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೪೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೨೧, ೨೨, ೨೩, ೨೪, ೨೫, ೨೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖೈ—೩೩ ||

|| ಮುಷಿಃ—ಶಂಯುರ್ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—೧-೩೦. ಇಂದ್ರಃ | ೩೧-೩೩. ಬೃಬುಸ್ತಕ್ಷಾ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೨೮, ೩೦-೩೨. ಗಾಯತ್ರೀ | ೨೯. ಅತಿನಿಚ್ಛತ್ | ೩೩. ಅನುಷ್ಠುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಆನಯತ್ಪ್ರಾರಾವತಃ ಸುನೀತೀ ತುರ್ವಶಂ ಯದುಂ |

ಇಂದ್ರಃ ಸ ನೋ ಯುನಾ ಸಖಾ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಅ | ಅನಯತ್ | ಪರಾವತಃ | ಸುನೀತೀ | ತುರ್ವಶಂ | ಯದುಂ ||

ಇಂದ್ರಃ | ಸಃ | ನಃ | ಯುನಾ | ಸಖಾ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯ ಇಂದ್ರಸ್ತುರ್ವಶಂ ಯದುಂ ಚೈತತ್ಸಂಜ್ಞಾ ರಾಜಾನಾ ಶತ್ರುಭಿದೂರದೇಶೇ ಪ್ರಕ್ರಿಸ್ತಾ ಸುನೀತೀ ಸುನೀತ್ಯಾ ಶೋಭನೇನ ನಯನೇನ ಪರಾವತಸ್ತಸ್ಮಾದ್ದೂರದೇಶಾದಾನಯತ್ ಅನೀತನಾನ್ ಯುನಾ ತರುಣಃ ಸ ಇಂದ್ರೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಖಾ ಭವತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ತುರ್ವಶಂ—ತುರ್ವಶನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನೂ | ಯದುಂ—ಯದು
ನಾಮಕನೂ ಆದ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರನ್ನು | ಸುನೀತೀ—ತನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿತ್ವದಿಂದ | ಸರಾವತೇ—
ಅತ್ಯಂತ ದೂರ ದೇಶದಿಂದ | ಆ ಅನಯೇತ್—ಕರೆತಂದನೋ | ಯುನಾ—ತರುಣನಾದ | ಸ ಇಂದ್ರಃ—
ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸಖಾ—ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ತುರ್ವಶ ಮತ್ತು ಯದು ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರನ್ನು ತನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿತ್ವದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ದೂರ ದೇಶದಿಂದ ಕರೆತಂದನೋ ತರುಣನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ನಮಗೂ
ಸಖನಾಗಿರಲಿ.

English Translation.

May that youthful Indra, who by good guidance, brought Turvasa
and Yadu from afar, (be) our friend.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅವಿಪ್ರೇ ಚಿದ್ವಯೋ ದಧದನಾಶುನಾ ಚಿದರ್ವತಾ |

ಇಂದ್ರೋ ಜೇತಾ ಹಿತಂ ಧನಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅವಿಪ್ರೇ | ಚಿತ್ | ವಯಃ | ದಧತ್ | ಅನಾಶುನಾ | ಚಿತ್ | ಅರ್ವತಾ ||

ಇಂದ್ರಃ | ಜೇತಾ | ಹಿತಂ | ಧನಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅವಿಪ್ರೇ ಚಿತ್ | ವಿಪ್ರಃ ಸ್ತೋತಾ | ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣೇಽಸಿ ಪುರುಷೇ ವಯೋಽನ್ನಂ ದಧತ್ |
ಇಂದ್ರೋ ಧಾರಯತಿ | ಕಿಮು ವಕ್ತವ್ಯಂ ಸ್ತೋತೇರಿ ಧಾರಯತೀತಿ | ಸ ಇಂದ್ರೋಽನಾಶುನಾ ಚಿತ್
ಅಕ್ಷಪ್ರಗಮನೇನಾಪ್ಯರ್ವತಾಶ್ಚೇನ ಹಿತಂ ಶತ್ರುಷು ನಿಹಿತಂ ಸ್ಥಾಪಿತಂ ಧನಂ ಜೇತಾ ಜಯತೀಲೋ
ಭವತಿ || ಜಯತೇಸ್ತಾಚ್ಛೀಲಿಕಸ್ತೃನ್ | ಅತೋ ನ ಲೋಕಾವ್ಯಯೇತಿ ಷಷ್ಠೀಪ್ರತಿಷೇಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅವಿಪ್ರೇ ಚಿತ್—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಲ್ಲದ ಪುರುಷನಿಗೂ ಸಹ | ವಯಃ—
ಅನ್ನವನ್ನು | ದಧತ್—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಅನಾಶುನಾ ಅರ್ವತಾ ಚಿತ್—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯದೇ ಇರುವ

ಅಶ್ವದೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಹಿತಂ—ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ | ಧನಂ—ಧನವನ್ನು | ಜೇತಾ—
ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಲ್ಲದ ಪುರುಷನಿಗೂ ಸಹ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯದೇ ಇರುವ
ಅಶ್ವದೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Indra gives sustenance, even to the undevout : he is the conqueror
of wealth accumulated (by enemies), through (going against) them with
a slow-paced steed.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಮಹೀರಸ್ಯ ಪ್ರಣೀತಯಃ ಪೂರ್ವೀರುತ ಪ್ರಶಸ್ತಯಃ |

ನಾಸ್ಯ ಕ್ಷೀಯಂತ ಉತಯಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಹೀಃ | ಅಸ್ಯ | ಪ್ರಣೀತಯಃ | ಪೂರ್ವೀಃ | ಉತ | ಪ್ರಶಸ್ತಯಃ |

ನ | ಅಸ್ಯ | ಕ್ಷೀಯಂತೇ | ಉತಯಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಣೀತಯಃ ಪ್ರಕೃಷ್ವಾ ನೀತಯಃ ಪ್ರಾಪಣಾನಿ ಮಹೀರ್ಮಹೋ ಮಹತೋ
ಭವಂತಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ಪ್ರಶಸ್ತಯಃ ಪ್ರಕೃಷ್ವಾಃ ಸ್ತುತಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಃ
ಪೂರ್ವೀರ್ಭವಂತಿ | ತಥಾಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯೋತಯೋ ರಷಾ ನ ಕ್ಷೀಯಂತೇ | ನಾಶಚೀಯಂತೇ
ಕಿಂತು ಸರ್ವದಾ ವರ್ಧಂತ ಏವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನ | ಪ್ರಣೀತಯಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕುಶಲನೀತಿಗಳು | ಮಹೀಃ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ
ವುಳ್ಳವಾಗಿದೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಪ್ರಶಸ್ತಯಃ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅನೇಕವಾಗಿದೆ |
ಅಸ್ಯ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನ | ಉತಯಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳು | ನ ಕ್ಷೀಯಂತೇ—ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನ ಉತ್ತಮವಾದ ಕುಶಲನೀತಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವಾಗಿವೆ. ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ
ಕ್ರಮವೂ ಅನೇಕವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ ನಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

English Translation.

Vast are his designs, manifold are his praises, his protections are never withdrawn,

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಖಾಯೋ ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸೇರ್ಚಿತ ಪ್ರ ಚ ಗಾಯತ ||
ಸ ಹಿ ನಃ ಪ್ರಮತಿಮಹೀ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಖಾಯಃ | ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸೇ | ಅರ್ಚಿತ | ಪ್ರ | ಚ | ಗಾಯತ ||
ಸ | ಹಿ | ನಃ | ಪ್ರಮತಿಃ | ಮಹೀ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಖಾಯಃ ಸಮಾನಖ್ಯಾನಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸೇ ಬ್ರಹ್ಮಭಿರ್ಮಂತ್ರೈರ್ವಹನೀ-
ಯಾಯ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಾಯೇಂದ್ರಾಯಾರ್ಚಿತ | ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಶಂಸತ | ಪ್ರ-ಗಾಯತ ಚ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ |
ಸ ಹಿ ಸ ಖಲ್ವಿಂದ್ರೋ ನೋಽಸ್ತಾಕಂ ಮಹೀ ಮಹತೀ ಪ್ರಮತಿಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾ ಬುದ್ಧಿಃ | ಈದೃಶ್ಯಾ
ಬುದ್ಧೀಃ ಪ್ರದಾತೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಖಾಯಃ—ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ | ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸೇ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೇ ಸಮೀಪಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ
ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು | ಅರ್ಚಿತ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿರಿ | ಪ್ರ ಗಾಯತ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿರಿ |
ಸ ಹಿ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಮಹೀ—ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದು | ಪ್ರಮತಿಃ—ಉತ್ತಮವೂ ಆದ
ಬುದ್ಧಿಪ್ರದನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಖಿಭೂತರಾದ ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೇ ಸಮೀಪಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು
ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿರಿ. ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಗಾನಮಾಡಿರಿ. ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದು
ಉತ್ತಮವೂ ಆದ ಬುದ್ಧಿಪ್ರದನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Offer worship and praises, friends, to him who is to be attracted
by prayers ; for he verily is our great intelligence.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಮೇಕಸ್ಯ ವೃತ್ರಹನ್ ವಿತಾ ದ್ವಯೋರಸಿ |

ಉತೇದೃಶೇ ಯಥಾ ವಯಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಏಕಸ್ಯ | ವೃತ್ರಹನ್ | ಅವಿತಾ | ದ್ವಯೋಃ | ಅಸಿ ||

ಉತ | ಈದೃಶೇ | ಯಥಾ | ವಯಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೃತ್ರಹನ್ ವೃತ್ರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತರಿಂದ್ರ ತ್ವಮೇಕಸ್ಯ ಸ್ತೋತೃದ್ವಯೋಶ್ಚ ಸ್ತೋತೃವಿಠಾ ರಕ್ಷಿತಾಸಿ | ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸ್ತೋತೃಣಾಂ ರಕ್ಷಕೋ ಭವಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಉತಾಪಿ ಚೇದೃಶೇ ಜನೇಽಸ್ಯ ವಿತಾ ಭವಸಿ ಯಥಾ ಯಾದೃಶಾ ವಯಂ ತ್ವಯಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಬಹುವಿಧಪುತ್ರಸೌತ್ರಾ ಅಭೂಮು | ಈದೃಶಸ್ಯಾಪಿ ಜನಸ್ಯ ತ್ವಮೇವ ರಕ್ಷಕೋ ನಾನ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೃತ್ರಹನ್—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಏಕಸ್ಯ—ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾದ ಸ್ತೋತೃವಿಠಾ | ದ್ವಯೋಃ—ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತೋತೃಗಳಿಗೂ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಯಥಾ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರಾಗಿ | ವಯಂ—ನಾವಿರುವೆವೋ ಅಂತಹ | ಈದೃಶೇ—ನಮ್ಮಂತಹ ಜನರಿಗೂ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತೃವು ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇಬ್ಬರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರಲಿ, ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ನೀನು ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮಂತಹ ಭಕ್ತರಿಗೂ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವೆ.

English Translation.

Slayer of Vritra, you are the protector of one (adorer), or of two, and of such as we are.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಯಸೀದ್ವತಿ ದ್ವಿಷಃ ಕೃಣೋಷ್ಯಕ್ಕಶಂಸಿನಃ |

ನೃಭಿಃ ಸುವೀರ ಉಚ್ಯತೇ || ೬ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ನಯಸಿ | ಇತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಅತಿ | ದ್ವಿಷಃ | ಕೃಣೋಷಿ | ಉಕ್ತಶಂಸಿನಃ |

ನೃಭಿಃ | ಸುವೀರಃ | ಉಚ್ಯತೇ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರೇತ್ ತ್ವನೇವ ದ್ವಿಷೋ ದ್ವೇಷ್ಯವಾನತಿ ನಯಸಿ | ಅಸ್ಮಾನ್ನಯಸಿ | ತಾರಯಸಿ |
ಉ ಇತಿ ಪೂರಕಃ | ತಥೋಕ್ತಶಂಸಿನ ಉಕ್ತಾನಿ ಪ್ರಪ್ರಾಣಿ ಶಂಸತಃ ಸ್ತೋತ್ರೈನಸ್ಮಾನ್ವಣೋಷಿ |
ಸಮೃದ್ಧಾನ್ವರೋಷಿ | ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ನೃಭಿಃ ಸ್ತುತೀನಾಂ ನೇತ್ಯಭಿಃ ಪುರುಷೈಃ ಸುವೀರಃ ಶೋಭಸ್ಯ-
ವೀರೈಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಭ್ಯೋ ದಾತವ್ಯೈರುಪೇತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಸ್ತೂಯಸೇ ಅತಸ್ತಾನ-
ಸ್ಯ ಸ್ತುಭ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ಇತ್—ನೀನೇ | ದ್ವಿಷಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರನ್ನು | ಅತಿ ನಯಸಿ—
ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತೀಯೆ | ಉಕ್ತಶಂಸಿನಃ—ಉಕ್ತಮಂತ್ರದ ಪಠನದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರನ್ನು |
ಕೃಣೋಷಿ—ನೀನು ಸಮೃದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ | ಸುವೀರಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನನುಗ್ರಹಿಸುವ
ನೀನು | ನೃಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ | ಉಚ್ಯತೇ—ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸತಕ್ಕವರನ್ನು ನೀನೇ ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತೀಯೆ. ಉಕ್ತಮಂತ್ರದ
ಪಠನದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರನ್ನು ನೀನು ಸಮೃದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳ
ನ್ನನುಗ್ರಹಿಸುವ ನೀನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Remove (from us) those who hate us: prosper those who
repeat your praise: bestower of excellent male descendants, you are
glorified by men.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸಂ ಗೀರ್ಭಿಃ ಸಖಾಯಮೃಗ್ನಿಯಂ |

ಗಾಂ ನ ದೋಹಸೇ ಹುವೇ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ | ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸಂ | ಗೀರ್ವಾಭಿಃ | ಸಖಾಯಂ | ಋಗ್ಮಿಯಂ |
ಗಾಂ | ನ | ದೋಹಸೇ | ಹುವೇ || ೭ ||

|| ಸಂಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಪರಿವೃಥಂ ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸಂ ಬ್ರಹ್ಮಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂಸೈರ್ಮಂತ್ರೈರ್ವಹನೀಯಂ
ಸಖಾಯಮಸ್ಮಾಕಂ ಸಖಿಭೂತವೃಗ್ಮಿಯಂ | ಋಗ್ಮಾ ಯಚಃ | ತದಹಂ | ಸ್ತುತೃಹ್ಮಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಏವಂಭೂತಮಿಂದ್ರಂ ದೋಹಸೇ ದೋಗ್ಧಂ ಗಾಂ ನ ಗಾಮಿವ ಗೀರ್ವಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಹುವೇ |
ಅಹ್ಮಯಾಮ್ಯಾಸ್ಮದೀಯಾನ್ಮಾಮಾನ್ದೋಗ್ಧಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ—ಬ್ರಹ್ಮಾಪನೂ | ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸಂ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ | ಸಖಾಯಂ—
ಸಖಿಭೂತನೂ | ಋಗ್ಮಿಯಂ—ಸ್ತುತೃಹ್ಮನೂ ಅವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಗಾಂ ನ—ಗೋವನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ |
ದೋಹಸೇ—ಆ ಇಂದ್ರನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕರೆಯಲು | ಗೀರ್ವಾಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಹುವೇ—ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಬ್ರಹ್ಮರೂಪನೂ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, ಸಖಿಭೂತನೂ ಸ್ತುತೃಹ್ಮನೂ ಅವ ಇಂದ್ರನನ್ನು
ಗೋವಿನಿಂದ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಅವನಿಂದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕರೆಯಲು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I invoke with hymns Indra, our friend, who is Brahma, who is
attracted by prayer and entitled to adoration, to milk him as a cow.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾನಿ ಹಸ್ತಯೋರೂಚುರ್ವಸೂನಿ ನಿ ದ್ವಿತಾ ||
ವೀರಸ್ಯ ಪೃತನಾಷಹಃ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಹಸ್ತಯೋಃ | ಉಚುಃ | ವಸೂನಿ | ನಿ | ದ್ವಿತಾ ||
ವೀರಸ್ಯ | ಪೃತನಾಷಹಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೀರಸ್ಯ ನೀರ್ಯವತಃ ಪೃತನಾಸಹಃ | ಪೃತನಾಃ ಶತ್ರುಸೇನಾಃ | ತಾಸಾಮಭಿಭವಿತುರ್ಯ-
ಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಹಸ್ತಯೋರ್ಬಾಹ್ಯೋರ್ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದ್ವಿತಾ ದಿವ್ಯಪಾರ್ಥಿವರೂಪೇಣ ದ್ವೈಧಂ
ವರ್ತಮಾನಾನಿ ವಸೂನಿ ವಿದ್ಯಂತ ಇತಿ ನ್ಯೂಚುಃ ಋಷಯೋ ನಿತರಾಂ ವದಂತಿ ತಮಿಂದ್ರಂ ಹುವ ಇತಿ
ಪೂರ್ವತ್ರ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೀರಸ್ಯ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದವನೂ | ಪೃತನಾಸಹಃ—ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ ಆದ |
ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನ | ಹಸ್ತಯೋಃ—ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದವೂ | ದ್ವಿತಾ—ದ್ವಾನಾ
ಪೃಥಿವಿಗಳೆಂಬ ಎರಡು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿರುವವೂ ಆದ | ವಸೂನಿ—ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದು |
ನಿ ಊಚುಃ—ಋಷಿಗಳು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೋ (ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದವನೂ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ ಆದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ
ವಾದವೂ, ದ್ವಾನಾಪೃಥಿವಿಗಳೆಂಬ ಎರಡು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿರುವವೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಋಷಿಗಳು
ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

In the hands of whom, the heroic subduer of hostile armies, (the
sages) have declared, are all the treasures in both (heaven and earth).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿ ದೃಷ್ಟಾನ್ ಚಿದದ್ರಿವೋ ಜನಾನಾಂ ಶಚೀಪತೇ |

ವೃಹ ಮಾಯಾ ಅನಾನತ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ದೃಷ್ಟಾನ್ | ಚಿತ್ | ಅದ್ರಿವಃ | ಜನಾನಾಂ | ಶಚೀಪತೇ ||

ವೃಹ | ಮಾಯಾಃ | ಅನಾನತ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅದ್ರಿವಃ | ಆದೃಣಾತ್ಯನೇನೇತ್ಯದ್ರಿವಪ್ರಃ | ತದ್ವನ್ ಶಚೀಪತ ಇಂದ್ರ ಜನಾನಾಂ
ಶಕ್ರೋಣಾಂ ದೃಷ್ಟಾನ್ ಚಿತ್ ದೃಢಾನಿ ಸ್ಥಿರಾಣ್ಯಪಿ ಪುರಾಣಿ ಬಲಾನಿ ವಾ ವಿ ವೃಹ | ವಿಭಿಂಧಿ |

ವಿವಿಧಮುನ್ಮೂಲಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಅನಾನತೆ ಅಪ್ರಹೀಭೂತ ಸರ್ವೋಚ್ಚ್ರತೇಂದ್ರ ಮಾಯಾಶ್ಚ
ಶತ್ರುಭಿರ್ನಿರ್ಮಿತಾ ವಿ ವೃಹ | ವಿನಾಶಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅದ್ವಿವಃ—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯೂ | ಶಚೀಪತೇ—ಶಚೀಪತಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಜನಾನಾಂ—
ಶತ್ರುಜನರ | ದೈಲ್ವಾ ನಿ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು | ವಿ ವೃಹ—
ಸೀಳಿಹಾಕು | ಅನಾನತೆ—ಯಾರಿಗೂ ಬಾಗದಿರುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಾಯಾಃ—ಶತ್ರುಗಳ
ವಂಚಕಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡು

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯೂ, ಶಚೀಪತಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಶತ್ರುಗಳ
ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕು. ಯಾರಿಗೂ ಬಗ್ಗದಿರುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಗಳ ಮೋಸಕಾರ್ಯ
ಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾಶಮಾಡು.

Wielder of the thunderbolt, lord of Sachi, demolish the strong
(cities) of men : (baffle), unbending (Indra), their devices.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಮು ತ್ವಾ ಸತ್ಯ ಸೋಮಪಾ ಇಂದ್ರ ವಾಜಾನಾಂ ಪತೇ |

ಅಹೂಮಹಿ ಶ್ರವಸ್ಯವಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಉಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಸತ್ಯ | ಸೋಮಪಾಃ | ಇಂದ್ರ | ವಾಜಾನಾಂ | ಪತೇ ||

ಅಹೂಮಹಿ | ಶ್ರವಸ್ಯವಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸತ್ಯ ಅವಿತಥಸ್ತಭಾವ ಸೋಮಪಾಃ ಸೋಮಸ್ಯ ಸಾತರ್ಹೇ ವಾಜಾನಾಂ ಪತೇ ಅನ್ನಾನಾಂ
ಹಾಲಯಿತರೇವಂಭೂತ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಶ್ರವಸ್ಯವಃ ಶ್ರವೋನ್ಮಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛಂತೋ ವಯಂ ತಮು ತ್ವಾ
ಶಾಧ್ಯಶಂ ತ್ವಾಮೇವಾಹೂಮಹಿ | ಆಹ್ವಯಾಮಃ | ಸ್ತುಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸತ್ಯ—ಸತ್ಯಾತ್ಮನೂ | ಸೋಮಪಾಃ—ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡತಕ್ಕವನೂ | ನಾಜಾನಾಂ
ಪತೇ—ಅನ್ನಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶ್ರವಸ್ಯವಃ—ಅನ್ನೇಚ್ಛುಗಳಾದ ನಾವು |
ತಮು ತ್ವಾ—ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು | ಆಹೂಮಸಿ—ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸತ್ಯಾತ್ಮನೂ, ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡತಕ್ಕವನೂ, ಅನ್ನಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ,
ಅನ್ನೇಚ್ಛುಗಳಾದ ನಾವು ಅದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

Veracious Indra, drinker of the Soma, provider of sustenance, we,
desirous of food, invoke such as you are.

|| ಸಂಹಿತಪಾಠಃ ||

ತಮು ತ್ವಾ ಯಃ ಪುರಾಸಿಥ ಯೋ ವಾ ನೂನಂ ಹಿತೇ ಧನೇ |

ಹವ್ಯಃ ಸ ಶ್ರುಧೀ ಹವಂ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಉಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಯಃ | ಪುರಾ | ಆಸಿಥ | ಯಃ | ವಾ | ನೂನಂ | ಹಿತೇ | ಧನೇ |

ಹವ್ಯಃ | ಸಃ | ಶ್ರುಧಿ | ಹವಂ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಮು ತ್ವಾ ತನೋವ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುಮ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಯಸ್ತ್ವಂ ಪುರಾ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿನ್ಯಾಲೇ
ಹವ್ಯೋ ಹ್ವಾತವ್ಯ ಆಸಿಥ ಬಭೂವಿಥ ಧನಲಾಭಾರ್ಥಂ | ಯೋ ವಾ ಯಶ್ಚ ತ್ವಂ ಹಿತೇ ಶತ್ರುಷು
ನಿಹಿತೇ ಧನೇ ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತೇ ಸತಿ ನೂನಮದ್ಯಾಹಿ ಹವ್ಯೋ ಹ್ವಾತವ್ಯೋ ಬಭೂವಿಥ ಸ ತ್ವಮಸ್ಮದೀಯಂ
ಹವಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರುಧಿ | ಶೃಣು ||

|| ಪ್ರಥಮಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತಮು ತ್ವಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ | ಯಃ—ಯಾವ
ನೀನು | ಪುರಾ—ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಹವ್ಯಃ ಆಸಿಥ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟೀಯೋ | ಯೋ ವಾ—
ಯಾವ ಅದೇ ನೀನು | ಹಿತೇ—ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾದ | ಧನೇ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ | ನೂನಂ—ಈಗಲೂ
ಕರೆಯಲ್ಪಡುವೆಯೋ | ಸಃ—ಅದೇ ನೀನು | ಹವಂ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಯಾವ ನೀನು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟೆಯೋ, ಯಾವ ಅದೇ ನೀನು ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಹಿತನಾದ ಧನ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ಈಗಲೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವೆಯೋ ಅದೇ ನೀನು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳು.

English Translation.

(We invoke) you, such as you are, you who have been invocable of old, and who are now to be invoked for the wealth held (by the foe): hear our invocation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧೀಭಿರವದ್ಧಿರವತೋ ವಾಜಾ ಇಂದ್ರ ಶ್ರವಾಯ್ಯಾನ್ |

ತ್ವಯಾ ಜೇಷ್ಠ ಹಿತಂ ಧನಂ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧೀಭಿಃ | ಅವದ್ಧಿಃ | ಅವತೇ | ವಾಜಾನ್ | ಇಂದ್ರ | ಶ್ರವಾಯ್ಯಾನ್ ||

ತ್ವಯಾ | ಜೇಷ್ಠ | ಹಿತಂ | ಧನಂ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಧೀಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಸ್ತುಧಿಷಯಾಭಿಃ ಪ್ರೀತೇನ ತ್ವಯಾನುಗೃಹೀತಾ ವಯಮವದ್ಧಿ-
ರಸ್ಮದೀಯೈರವದ್ಧಿರವತೇ. ಶತ್ರುಸಂಬಂಧಿನೋಽಶ್ವಾನ್ ಶ್ರವಾಯ್ಯಾನ್ ಶ್ರವಣೀಯಾನ್ ಪ್ರಶಸ್ಯಾನ್
ವಾಜಾನನ್ನಾನಿ ಚ ಹಿತಂ ಶತ್ರುಷು ನಿಹಿತಂ ಧನಂ ಚ ಜೇಷ್ಠ | ತ್ವದನುಗೃಹಾಜ್ಜಯೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಧೀಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೀತನಾದ | ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ
ಅನುಗೃಹೀತರಾದ ನಾವು | ಅವದ್ಧಿಃ—ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳ ಬಲದಿಂದ | ಅವತೇ—ಶತ್ರುಗಳ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ |
ಶ್ರವಾಯ್ಯಾನ್—ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ | ವಾಜಾನ್—ಅವರ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ಹಿತಂ—ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ | ಧನಂ—
ಧನವನ್ನೂ | ಜೇಷ್ಠ—ಜಯಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೀತನಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತರಾದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳ ಬಲದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಅವರ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ, ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವ ಧನಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಬಲ್ಲೆವು.

English Translation.

(Favoured) by you, Indra, (who are propitiated) by our hymns, (we overcome) with our steeds, the steeds (of the enemy), and we conquer abundant food, and the wealth held (by the foe)

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭೂರು ವೀರ ಗಿರ್ವಣೋ ಮಹಾ ಇಂದ್ರ ಧನೇ ಹಿತೇ |

ಭರೇ ವಿತಂತಸಾಯ್ಯಾಃ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಭೂಃ | ಉಂ ಇತಿ | ವೀರ | ಗಿರ್ವಣಃ | ಮಹಾನ್ | ಇಂದ್ರ | ಧನೇ | ಹಿತೇ ||

ಭರೇ | ವಿತಂತಸಾಯ್ಯಾಃ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೀರ ವಿವಿಧವಿಾರಯಿತಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹೇ ಗಿರ್ವಣೋ ಗೀರ್ಭಿರ್ವನನೀಯೇಂದ್ರ ಹಿತೇ ಶತ್ರುಷು ನಿಹಿತೇ ಧನೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ ಸತಿ ಮಹಾನ್ ಪ್ರವೃದ್ಧಸ್ತು ಭರೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ವಿತಂತಸಾಯ್ಯಾಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಜೇತಾಭೂಃ || ತಂತಸ ಇತಿ ಧಾತುರ್ಜಯಾರ್ಥಃ ಕಂಠ್ಯಾದೌ ಪಶ್ಯತೇ | ತಸ್ಮಾದ್ಭೃಷ್ಯಸಸ್ಯ-ಷ್ವಾದೌಣಾದಿಕಃ ಕರ್ತರ್ಯೋಯ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೀರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೋ | ಗಿರ್ವಣಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಹಿತೇ—ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದ | ಧನೇ—ಧನಾರ್ಥವಾದ | ಭರೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಮಹಾನ್—ಪ್ರವೃದ್ಧನಾದ ನೀನು | ವಿತಂತಸಾಯ್ಯಾಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವವನಾಗಿ | ಅಭೂಃ—ಆಗುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪರಾಕ್ರಮಿಯೋ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾದ ಧನಾರ್ಥವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾದ ನೀನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Heroic and adorable Indra, verily you are mighty in battle, and victor of the wealth held (by the enemy).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾತ ಉತಿರಮಿತ್ರಹನ್ತಕ್ಷೂಜವಸ್ತಮಾಸತಿ |

ತಯಾ ನೋ ಹಿನುಹೀ ರಥಂ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ತೇ | ಉತಿಃ | ಅಮಿತ್ರಹನ್ | ಮಕ್ಷುಜವಸ್ತಮಾ | ಅಸತಿ |

ತಯಾ | ನಃ | ಹಿನುಹಿ | ರಥಂ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಮಿತ್ರಹನ್ ಅಮಿತ್ರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತರಿಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದೀಯಾ ಮಕ್ಷುಜವಸ್ತ-
ಮಾತೀತಯೇನ ಶೀಘ್ರಜವಾ ಯೋತಿರ್ಗತಿರಸತಿ ಅಸ್ಮಿ ತಯಾ ಗತ್ಯಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ರಥಂ ಹಿನುಹಿ |
ಪ್ರೇರಯ | ಶತ್ರುಜಯಾರ್ಥಂ ಶೀಘ್ರಂ ಗಮಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಮಿತ್ರಹನ್—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮಕ್ಷುಜವಸ್ತಮಾ—ಅತ್ಯಂತ
ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ | ಯಾ ಉತಿಃ—ಯಾವ ಗಮನವು | ಅಸತಿ—ಇರುವುದೋ | ತಯಾ—ಅದೇ
ಗತಿಯಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಹಿನುಹಿ—(ಶತ್ರು ಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ) ಪ್ರೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಯಾವ ಗಮನವಿರುವುದೋ ಅದೇ
ಗತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ಶತ್ರು ಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸು.

English Translation.

Destroyer of enemies with that your velocity, which is of exceeding
swiftness impel our chariots (against the foe).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ರಥೇನ ರಥೀತಮೋಽಸ್ಮಾಕೇನಾಭಿಯುಗ್ವನಾ |

ಜೇಷ್ಠಿ ಜಿಷ್ಣೋ ಹಿತಂ ಧನಂ || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ರಥೇನ | ರಥೀತಮಃ | ಅಸ್ಮಾಕೇನ | ಅಭಿಯುಗ್ವನಾ |

ಜೇಷ್ಠಿ | ಜಿಷ್ಣೋ ಇತಿ | ಹಿತಂ | ಧನಂ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಿಷ್ಣೋ ಜಯಶೀಲೇಂದ್ರ ರಥೀತಮೋಽತಿಶಯೇನ ರಥೀ ಮಹಾರಥಃ ಸ ತ್ವಮಸ್ಮಾಕೇನಾ. ಸ್ಮದೀಯೇನಾಭಿಯುಗ್ವನಾಭಿಯೋಕ್ತೌ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿವಿತ್ರಾ ರಥೇನ ಹಿತಂ ಶತ್ರುಷು ನಿಹಿತಂ ಧನಂ ಜೇಷ್ಠಿ | ಅಸ್ಮದರ್ಥಂ ಜಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಜಿಷ್ಣೋ—ಜಯಶೀಲನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ರಥೀತಮಃ—ಅತಿಶಯವಾದ ರಥವುಳ್ಳ | ಸಃ—ನೀನು | ಅಸ್ಮಾಕೇನ—ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ | ಅಭಿಯುಗ್ವನಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ | ರಥೇನ—ರಥದಿಂದ | ಹಿತಂ—ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾದ | ಧನಂ—ಸಂಪತ್ತನ್ನು | ಜೇಷ್ಠಿ—ನಮಗಾಗಿ ಜಯಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಯಶೀಲನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅತಿಶಯವಾದ ರಥವುಳ್ಳ ನೀನು ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ರಥದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಮಗಾಗಿ ಜಯಿಸು.

English Translation.

Victorious Indra, you are the chief of charioteers ; conquer the wealth that is held (by the enemy) with our assailing car.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಏಕ ಇತ್ತಮು ಷ್ವಹಿ ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ ವಿಚೇರ್ಷಣಿಃ |

ಪತಿರ್ಜಜ್ಞೇ ವೃಷಕ್ರತುಃ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಏಕಃ | ಇತ್ | ತಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಸ್ತು | ಹಿ | ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ | ವಿಚರ್ಷಣಃ |

ಪತಿಃ | ಜಜ್ಞೇ | ವೃಷಕ್ರತುಃ || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಚರ್ಷಣರ್ವಿಶೇಷೇಣ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾ ವೃಷಕ್ರತುರ್ವರ್ಷಕರ್ಮಾ ಯ ಇಂದ್ರ ಏಕ ಇದೇಶ
ಏವ ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪತಿರಧಿಪತಿರ್ಜಜ್ಞೇ ಅಜಾಯತ ನಾನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ತಮು ತಮೇವೇಂದ್ರಂ
ಹೇ ಸ್ತೋತಃ ಸ್ತುಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ) ವಿಚರ್ಷಣಃ—ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ | ವೃಷಕ್ರತುಃ—ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮ
ವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಏಕ ಇತ್—ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ | ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ—ಪ್ರಜೆ
ಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ಪತಿಃ—ಒಡೆಯನಾಗಿ | ಜಜ್ಞೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದನೋ | ತಮು—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು |
ಸ್ತುಹಿ—ಸ್ತುತಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ, ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ, ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು
ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು.

English Translation.

Praise that Indra who alone has been born the supervisor (of all),
the lord of men, the giver of rain.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ಗೃಣತಾಮಿದಾಸಿಧಾಸಿರೂತೀ ತಿವಃ ಸಖಾ |

ಸ ತ್ವಂ ನ ಇಂದ್ರ ಮೃಳಯ || ೧೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಗೃಣತಾಂ | ಇತ್ | ಅಸಿಧ | ಅಪಿಃ | ಊತೀ | ತಿವಃ | ಸಖಾ |

ಸಃ | ತ್ವಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ಮೃಳಯ || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಸ್ತನ್ಮೂರ್ತೀ ಊತ್ಯಾ ರಕ್ಷಯಾ ಶಿವಃ ಸುಖಕರೋಽತಃ ಏವ ಸಖಾ ಮಿತ್ರ-
ಭೂತಶ್ಚ ಸನ್ ಗೃಣತಾಮಿತ್ ಸ್ತವತಾಮಸ್ಮಾಕಮೇವಾಪಿ ಬಂಧುರಾಸಿಥ ಪುರಾ ಬಭೂವಿಥ ಸ
ತಾಡ್ಯಶಸ್ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾನಿದಾನೀಂ ಮೃಳಯೆ ಸುಖಯೆ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಃ—ಯಾವ ನೀನು | ಊತೀ—ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ | ಶಿವಃ—
ಮಂಗಳಕರನೂ | ಸಖಾ—ಸ್ನೇಹಿತನೂ ಆಗಿ | ಗೃಣತಾಂ ಇತ್—ಕೇವಲ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ | ಅಪಿ—
ಬಂಧುವಾಗಿ | ಅಸಿಥ—ಆಗಿರುವೆಯೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮೃಳಯೆ—
ಸುಖಪಡಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನೀನು ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಮಂಗಳಕರನೂ ಸ್ನೇಹಿತನೂ ಆಗಿ ಕೇವಲ
ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಂಧುವಾಗಿ ಆಗಿರುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸು.

English Translation.

Indra, you have ever been the friend of those who praise you, and
the insurer of their happiness by your protection ; grant us felicity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧಿ॒ಷ್ಠ॒ ವ॒ಜ್ರಂ॑ ಗ॒ಭಸ್ತೋ॑ ರ॒ಕ್ಷೋ॑ಹ॒ತ್ಯಾಯ॑ ವ॒ಜ್ರಿ॒ವಃ॑ |

ಸಾ॒ಸ॒ಹೀ॒ಷ್ಠಾ॑ ಅ॒ಭಿ ಸ್ಪೃ॒ಧಃ॑ || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧಿ॒ಷ್ಠ॒ | ವ॒ಜ್ರಂ॑ | ಗ॒ಭಸ್ತೋ॑ | ರ॒ಕ್ಷೋ॑ಹ॒ತ್ಯಾಯ॑ | ವ॒ಜ್ರಿ॒ವಃ॑ |

ಸಾ॒ಸ॒ಹೀ॒ಷ್ಠಾಃ॑ | ಅ॒ಭಿ | ಸ್ಪೃ॒ಧಃ॑ || ೧೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಜ್ರಿವೋ ವಜ್ರವನ್ನಿಂದ್ರ ಗಭಸ್ತೋರಾತ್ಮೀಯೋರ್ಹಸ್ತೋರ್ವಜ್ರಂ ಕುಲಿತಂ
ಧಿಷ್ಠ | ಧಾರಯ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ರಕ್ಷೋಹತ್ಯಾಯ ರಕ್ಷಸಾಂ ಹನನಾರ್ಥಂ | ಧೃತ್ವಾ ಚ ಸ್ಪೃಧಃ
ಸ್ಪರ್ಧಮಾನಾ ಅಭಿ ಅಭಿಗಂತ್ರೀರಾಸುರೀಃ ಸೇನಾಃ ಸಸಹೀಷ್ಠಾಃ | ಅತ್ಯರ್ಥಮಭಿಭವ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ವಜ್ರಿವಃ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗಭಸ್ತೋಃ—ನಿನ್ನ ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ರಕ್ವೋಹತ್ಯಾಯ—ರಾಕ್ಷಸರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ | ಧಿಷ್ಣಿ—ಧರಿಸು | ಸ್ಪರ್ಧಿಃ—ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವವರೂ | ಅಭಿ—ಎದುರು ಬೀಳುವವರೂ ಆದ ಅಸುರಸೇನೆಗಳನ್ನು | ಸಸಹೀಷ್ಮಾಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸು.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ರಾಕ್ಷಸರ ನಾಶಾರ್ಥವಾಗಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಧರಿಸು. ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವವರೂ ನಿನಗೆದುರು ಬೀಳುವವರೂ ಆದ ಅಸುರಸೇನೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸು.

English Translation.

Wielder of the thunderbolt, take the bolt in your hands for the destruction of the Rakshasas, and utterly overthrow those who defy you.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಪ್ರತ್ನಂ ರಯೀಣಾಂ ಯುಜಂ ಸಖಾಯಂ ಕೀರಿಚೋದನಂ |

ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸ್ತಮಂ ಹುನೇ || ೧೯ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಪ್ರತ್ನಂ | ರಯೀಣಾಂ | ಯುಜಂ | ಸಖಾಯಂ | ಕೀರಿಚೋದನಂ |

ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸ್ತಮಂ | ಹುನೇ || ೧೯ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಪ್ರತ್ನಂ ಚಿರಂತನಂ ಸರ್ವೇಷಾಮಾದ್ಯಂ ರಯೀಣಾಂ ಧನಾನಾಂ ಯುಜಂ ಯೋಜಯಿತಾರಂ ದಾತಾರಂ ಸಖಾಯಂ ಮಿತ್ರಭೂತಂ ಕೀರಿಚೋದನಂ ಕೀರಿಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ಚೋದಯಿತಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸ್ತಮಮತಿಶಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಭಿರ್ಮಂತ್ರೈರ್ವಹನೀಯಮೇವಂವಿಧಮಿಂದ್ರಂ ಹುನೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಪ್ರತ್ನಂ—ಪುರಾತನನೂ | ರಯೀಣಾಂ—ಧನಗಳನ್ನು | ಯುಜಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸುವವನೂ | ಸಖಾಯಂ—ಮಿತ್ರಭೂತನೂ | ಕೀರಿಚೋದನಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಪ್ರೇರಕನೂ | ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಸ್ತಮಂ—ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವಹಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಹುನೇ—ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪುರಾತನನೂ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೇರಿಸುವವನೂ, ಮಿತ್ರಭೂತನೂ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ವೈರೇಕನೂ, ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I invoke the ancient Indra, the giver of riches, (our) friend, the encourager of his adorers, who is to be propitiated by prayer.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಹಿ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸಾರ್ಥಿವಾ ಏಕೋ ವಸೂನಿ ಪತ್ಯತೇ |

ಗಿರ್ವಣಸ್ತಮೋ ಅಧ್ರಿಗುಃ || ೨೦ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಹಿ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಸಾರ್ಥಿವಾ | ಏಕಃ | ವಸೂನಿ | ಪತ್ಯತೇ |

ಗಿರ್ವಣಃ ತಮಃ | ಅಧ್ರಿಗುಃ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಹಿ ಸ ಖಲ್ವಿಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಸಾರ್ಥಿವಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭವಾನಿ ವಸೂನಿ ಧನಾಷ್ಟೇಕ ಏವ ಪತ್ಯತೇ ಈಷ್ಟೇ ನಾನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ | ಪತ್ಯತಿರೈಶ್ವರ್ಯಕರ್ಮಾ | ಕೇದೃಶ ಇಂದ್ರಃ | ಗಿರ್ವಣಸ್ತಮೋಽತಿಶಯೇನ ಗೀರ್ಛಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸಂಭಜನೀಯೋಽಧಿ ಗುರಧ್ಯತಗಮನಃ | ಅಪ್ರತಿಹತೇತಿ ತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಗಿರ್ವಣಸ್ತಮಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೂಜಿತನೂ | ಅಧ್ರಿಗುಃ—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಗತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಸ ಹಿ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ | ಸಾರ್ಥಿವಾ—ಪೃಥಿವೀ ಸಂಬಂಧವಾದುದೂ ಆದ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ಏಕಃ—ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ | ಪತ್ಯತೇ—ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೂಜಿತನೂ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಗತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ ಪೃಥಿವೀ ಸಂಬಂಧವಾದುದೂ ಆದ ಧನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅದ್ವಿತೀಯನಾದ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

He alone rules over all terrestrial riches, he who is entitled to especial praise, he who is irresistible.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನೋ ನಿಯುದ್ಧಿರಾ ಪೃಣ ಕಾಮಂ ವಾಜೇಭಿರತ್ವಿಭಿಃ |
ಗೋಮುದ್ಧಿಗೋಪತೇ ಧೃಷತ್ || ೨೧ ||

|| ಪದರಾಠಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ನಿಯುತ್ವಿಭಿಃ | ಅ | ಪೃಣ | ಕಾಮಂ | ವಾಜೇಭಿಃ | ಅತ್ವಿಭಿಃ |
ಗೋಮುತ್ವಿಭಿಃ | ಗೋಪತೇ | ಧೃಷತ್ || ೨೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಗೋಪತೇ ಗವಾಂ ಪಾಲಯಿತೇ ಸ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಕಾಮಂ ನಿಯುದ್ಧಿರ್ವಡವಾಭಿ-
ರ್ಧೃಷದ್ಧೃಷ್ಣಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯನಾಶನಸಮರ್ಥಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಅ ಪೃಣ | ಅಪೂರಯ | ಯದ್ವಾ
ಧೃಷದಿತಿಂದ್ರವಿಶೇಷಣಂ | ಶತ್ರುಣಾಂ ಧರ್ಷಕಸ್ತುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಗೋಮುದ್ಧಿರ್ಬಹುಭಿಗೋಭಿ-
ರ್ಯುಕ್ತೈರತ್ವಭಿರ್ಬಹುಭಿರಶ್ವೈರುಪೇತೈರ್ವಾಜೈರನ್ನೈಶ್ಚಾಸ್ಮದೀಯಂ ಕಾಮಮಾಪೂರಯ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಗೋಪತೇ—ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ—ಅದೇ ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಕಾಮಃ—
ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು | ನಿಯುದ್ಧಿಃ—ಅಶ್ವಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ | ಧೃಷತ್—ನಮ್ಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ನಾಶವಾಗುವಂತೆ |
ಅ ಪೃಣ—ನೆರವೇರಿಸು | ವಾಜೇಭಿಃ—ಅನ್ನಪೂರ್ಣವಾದುದೂ | ಗೋಮುದ್ಧಿಃ—ಗೋವುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ
ವಾದುದೂ | ಅತ್ವಿಭಿಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದೂ ಅದ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಗೋಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ನಿಯುತ್ತುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ನಾಶವಾಗುವಂತೆ
ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳು ನೆರವೇರುವಂತೆ ಮಾಡು ಅನ್ನಭರಿತವಾದುದೂ, ಗೋವುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದೂ,
ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದೂ ಅದ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು.

English Translation.

Lord of cattle, (coming) with your mares, satisfy our desires completely with (abundant) food, with horses; and with cows.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತದ್ವೋ ಗಾಯ ಸುತೇ ಸಚಾ ಪುರುಹೂತಾಯ ಸತ್ವನೇ |

ಶಂ ಯದ್ಗವೇ ನ ಶಾಕಿನೇ || ೨೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ವಃ | ಗಾಯ | ಸುತೇ | ಸಚಾ | ಪುರುಹೂತಾಯ | ಸತ್ವನೇ |

ಶಂ | ಯತ್ | ಗವೇ | ನ | ಶಾಕಿನೇ || ೨೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ವೋ ಯೂಯಂ ಸುತೇಭಿಷುತೇ ಸೋಮೇ ಸತಿ ಪುರುಹೂತಾಯ ಬಹುಭಿರ್ಯಜಮಾನ್ಯೇರಾಹೂತಾಯ ಸತ್ವನೇ ಶತ್ರುಣಾಂ ಸಾದಯಿತ್ರೇ ಧನಾನಾಂ ವಾ ಸನಿತ್ರೇ ದಾತ್ರ ಇಂದ್ರಾಯ ತತ್ಸೋತ್ರಂ ಸಚಾ ಸಹ ಸಹತಾ ಭೂತ್ವಾ ಗಾಯ | ಗಾಯತ | ಯತ್ಸೋತ್ರಂ ಶಾಕಿನೇ ಶಕ್ತಿಮತ ಇಂದ್ರಾಯ ಶಂ ಸುಖಕರಂ ಭವತಿ ಗವೇ ನ | ಯಥಾ ಗವೇ ಯವಸಂ ಸುಖಕರಂ ತದ್ವದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ) ಗವೇ ನ—ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲುಗಳು ಸುಖಸಾಧನವಾಗುವಂತೆ | ಯತ್—ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಶಾಕಿನೇ—ಶಕ್ತಿವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಶಂ—ಸುಖಕರವಾಗಿ ಆಗುವದೋ | ತತ್—ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ವಃ—ನೀವು | ಸಚಾ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು | ಸುತೇ—ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲುತ್ತಿರುವ | ಪುರುಹೂತಾಯ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೋ | ಸತ್ವನೇ—ಧನದಾತೃವೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಗಾಯ—ಗಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ಸುಖಸಾಧನವಾಗುವಂತೆ ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವು ಶಕ್ತಿವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸುಖಕರವಾಗಿ ಆಗುವದೋ ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನೀವು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ ಧನದಾತೃವೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಗಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಿರಿ.

English Translation.

Sing praises, when your libation is poured out, to him who is the invoked of many, the subduer (of foes), giving him gratification, like (fresh pasture) to cattle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠ ||

ನ ಘಾ ವಸುನಿ ಯಮತೇ ದಾನಂ ವಾಜಸ್ಯ ಗೋಮತಃ |

ಯತ್ಪ್ರೀಮುಪ ಶ್ರವದ್ಗಿರಃ || ೨೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ಘ | ವಸುಃ | ನಿ | ಯಮತೇ | ದಾನಂ | ವಾಜಸ್ಯ | ಗೋಮತಃ |

ಯತ್ | ಸೀಂ | ಉಪ | ಶ್ರವತ್ | ಗಿರಃ || ೨೩ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ವಸುರ್ವಾಸಯಿತಾ ಸ ಇಂದ್ರೋ ಗೋಮತೋ ಬಹುಭಿರ್ಗೋಭಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ವಾಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ
ಬಲಸ್ಯ ವಾ ದಾನಂ ಪ್ರದಾನಂ ನ ಘ ನ ಖಲು ನಿ ಯಮತೇ | ನಿಯಚ್ಛತಿ | ಉಪರತಂ ಕರೋತಿ |
ಯದ್ಯದಿ ಸೀಮಯಂ ಗಿರೋಽಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ತುತೀರುಪ ಶ್ರವತ್ ಉಪಶ್ಯಣುಯಾತ್ | ಸ್ತೋತ್ರಶ್ರವಣೇ
ಸತಿ ಸರ್ವದಾ ದೇವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಸುಃ—ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಸೀಮ್—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ |
ಗಿರಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಉಪ ಶ್ರವತ್—ಕೇಳುವನೋ ಆಗ | ಗೋಮತಃ—ಗೋವುಗಳಿಂದ ಭರಿತ
ವಾದ | ವಾಜಸ್ಯ—ಅನ್ನದ | ದಾನಂ—ಪ್ರದಾನವನ್ನು | ನ ಘ ನಿ ಯಮತೇ—ಖಂಡಿತ ತಡೆದಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಇಂದ್ರನು ಯಾವಾಗ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವನೋ ಆಗ
ಗೋವುಗಳಿಂದ ಭರಿತವಾದ ಅನ್ನದ ಪ್ರದಾನವನ್ನು ಖಂಡಿತ ತಡೆದಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

The giver of dwellings verily withholds not the gift of food conjoined
with cattle, when he hears our praises.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕುವಿತ್ಸಸ್ಯ ಪ್ರ ಹಿ ವ್ರಜಂ ಗೋಮಂತಂ ದಸ್ಯುಹಾ ಗಮತ್ |

ಶಚೇಭಿರಪ ನೋ ವರತ್ || ೨೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕು¹ವಿ²ತ್ಸ³ಸ್ಯ | ಪ್ರ | ಹಿ | ವ್ರ⁴ಜಂ | ಗೋ⁵ಮಂ⁶ತಂ | ದ⁷ಸ್ಯು⁸ಹಾ | ಗ⁹ಮ¹⁰ತ್ |
ಶ¹¹ಚೀ¹²ಭಿಃ | ಅ¹³ಪ | ನಃ | ವ¹⁴ರ¹⁵ತ್ || ೨೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕು¹ವಿ²ತ್ಸ³ಸ್ಯ | ಕು⁴ವಿ⁵ದ್ವ⁶ಹು⁷ಶಃ ಸ್ಯ⁸ತಿ ಹಿ⁹ನ¹⁰ಸ್ತೀ¹¹ತಿ ಕು¹²ವಿ¹³ತ್ಸೋ¹⁴ ನಾಮ ಕ¹⁵ಶ್ಚಿ¹⁶ತ್ | ತಸ್ಯ¹⁷ ಸ್ವ¹⁸ಭೂ¹⁹ತಂ
ಗೋ²⁰ಮಂ²¹ತಂ ಬಹು²²ಭಿ²³ಗೋ²⁴ಭಿ²⁵ರ್ಯು²⁶ಕ್ತಂ ವ್ರ²⁷ಜಂ ಗೋ²⁸ವೃ²⁹ಷಂ ದ³⁰ಸ್ಯು³¹ಹಾ ದ³²ಸ್ಯೂ³³ನಾಮು³⁴ಪ³⁵ಕ್ಷ³⁶ಪ³⁷ಯಿ³⁸ತ್ವಾ³⁹ಣಾಂ
ಹಂ⁴⁰ತೇಂದ್ರಃ ಪ್ರ⁴¹ ಗಮ⁴²ತ್ | ಪ್ರ⁴³ಕರ್ಷೇ⁴⁴ಣಿ ಗಚ್ಛ⁴⁵ತಿ | ಹಿ ಯ⁴⁶ಸ್ಮಾ⁴⁷ದೇವಂ ತ⁴⁸ಸ್ಮಾ⁴⁹ತ್ ಶಚೀ⁵⁰ಭಿ⁵¹ರಾ⁵²ತ್ಮೀ⁵³ಯೈಃ
ಕರ್ಮ⁵⁴ಭಿಃ ಪ್ರ⁵⁵ಜ್ಞಾ⁵⁶ಭಿ⁵⁷ರ್ವಾ⁵⁸ ನೋ⁵⁹ಽಸ್ಮಾ⁶⁰ಕಂ ತಾ⁶¹ ಗಾ ಅ⁶²ಪ ವ⁶³ರ⁶⁴ತ್ | ನಿ⁶⁵ಗೋ⁶⁶ಥಾ⁶⁷ಸ್ಮಾ⁶⁸ ಅ⁶⁹ಪಾ⁷⁰ವ್ಯ⁷¹ಣೋ⁷²ತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕು¹ವಿ²ತ್ಸ³ಸ್ಯ—ಕು⁴ವಿ⁵ತ್ಸ⁶ನೆಂಬ ಅಸುರನ | ಗೋ⁷ಮಂ⁸ತಂ—ಗೋ⁹ಭರಿತವಾದ | ವ್ರ¹⁰ಜಂ—ಕೊಟ್ಟಿ¹¹ಗೆಯನ್ನು |
ದ¹²ಸ್ಯು¹³ಹಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಪ್ರ¹⁴ ಗಮ¹⁵ತ್—ಸುಲಭವಾಗಿ ಪ್ರ¹⁶ವೇಶಿಸುವನು | ಹಿ—ಆದುದ
ರಿಂದಲೇ | ಶಚೀ¹⁷ಭಿಃ—ತನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮಗೂ | ಅ¹⁸ಪ ವ¹⁹ರ²⁰ತ್—(ಬಾಗಿಲನ್ನು)
ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕು¹ವಿ²ತ್ಸ³ನೆಂಬ ಅಸುರನ ಗೋ⁴ಭರಿತವಾದ ಕೊಟ್ಟಿ⁵ಗೆಯನ್ನು ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಇಂದ್ರನು ಸುಲಭವಾಗಿ
ಪ್ರ⁶ವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ತನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಮಗೂ ಆ ಗೋ⁷ಗೃಹದ ಬಾಗಿಲನ್ನು
ತೆಗೆದೇ ಇರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Then the destroyer of the Dasyus, proceeds to the cattle-crowded folds of Kuvitsa, and by his acts opens them for us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇ¹ನಾ ಉ² ತ್ವಾ³ ಶತ⁴ಕ್ರ⁵ತೋ⁶ಭಿ ಪ್ರ⁷ಣೋ⁸ನು⁹ವ್ರ¹⁰ಗಿ¹¹ರಃ |
ಇ¹²ಂದ್ರ ವ¹³ತ್ಸಂ ನ¹⁴ ಮಾ¹⁵ತರಃ || ೨೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಾಃ | ಊಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಶತಕ್ರತೋ ಇತಿ ಶತಕ್ರತೋ | ಅಭಿ | ಪ್ರ | ನೋನುವುಃ | ಗಿರಃ |
ಇಂದ್ರ | ವತ್ಸಂ | ನ | ಮಾತರಃ || ೨೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶತಕ್ರತೋ ಬಹುವಿಧಕರ್ಮಣ ಬಹುವಿಧಪ್ರಜ್ಞಾ ವೇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮುಭೀಮಾ ಅಸ್ಮದೀಯಾ
ಗಿರಃ ಸ್ತುತಯಃ ಪ್ರ ಜೋನುವುಃ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಪುನಃ ಪುನರ್ಗಚ್ಛಂತಿ | ನೌತಿರಕ್ರ ಗತಿಕರ್ಮಾ | ತತ್ರ
ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ವತ್ಸಂ ನ ಮಾತರಃ | ಯಥಾ ಮಾತರೋ ಗಾವೋ ಗೃಹೇ ವರ್ತಮಾನಂ ವತ್ಸಂ ಶೀಘ್ರಮುಭಿ-
ಗಚ್ಛಂತಿ ತದ್ವತ್ | ಯದ್ವಾ | ಅಸ್ಮದೀಯಾ ವಾಚಸ್ಪಾಮುಭಿ ನೋನುವುಃ | ಅಭಿತಃ ಶಬ್ದಯಂತಿ |
ಸ್ತುವಂತಿ | ಯಥಾ ಗಾವೋ ವತ್ಸಮುಭಿಲಕ್ಷ್ಯ ಹಂಭಾರವಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ ತೀ ದರ್ಥ ||

ಶತಕ್ರತೋ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಾತರಃ—
ತಾಯಿ ಹಸುಗಳು | ವತ್ಸಂ ನ—ತಮ್ಮ ಕರುಗಳೆದುರಾಗಿ ಆದರದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಸೇರುವಂತೆ | ಇಮಾ
ಗಿರಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪಠಿತವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು | ತ್ವಾ ಅಭಿ—ನಿನಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಪ್ರ ಜೋನುವುಃ—
ಪದೇ ಪದೇ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ತಾಯಿಹಸುಗಳು ತಮ್ಮ ವತ್ಸಗಳೆದುರಾಗಿ
ಆದರದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಸೇರುವಂತೆ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪಠಿತವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು ನಿನಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪದೇಪದೇ
ಬಂದುಸೇರುತ್ತವೆ.

English Translation.

Indra, performer of many exploits, these our praises repeatedly
recur to you as parent (cows) to their young.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದೂಣಾಶಂ ಸಖ್ಯಂ ತವ ಗೌರಸಿ ವೀರ ಗವ್ಯತೇ |
ಅಶ್ವೋ ಅಶ್ವಾಯತೇ ಭವ || ೨೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದುಃಸ್ತನಶಂ | ಸಖ್ಯಂ | ತವ | ಗೌಃ | ಅಸಿ | ವೀರ | ಗವ್ಯತೇ |

ಅಶ್ವಃ | ಅಶ್ವಯತೇ | ಭವ || ೨೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತವ ತ್ವದೀಯಂ ಸಖ್ಯಂ ಸಖಿತ್ವಂ ದೂಣಾಶಂ ದುರ್ಣಾಶಂ ನಾಶಯಿತುಮಶಕ್ಯಂ | ಅತಿದೃಢಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತೋ ಹೇ ವೀರ ವೀರಯಿತರಿಂದ್ರ ಗವ್ಯತೇ ಗಾಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛತೇ ತ್ವಂ ಗೌರಸಿ | ಗನಾಂ ಪ್ರದಾತಾ ಭವಸಿ | ಉಪಚಾರಾತ್ಕಾರಣೇ ಕಾರ್ಯಶಬ್ದಃ | ತಥಾಶ್ವಾಯತೇಶ್ವಾನಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛತೇಶ್ವೋ ಭವ | ಅಶ್ವಪ್ರದೋ ಭವಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತವ—ನಿನ್ನ | ಸಖ್ಯಂ—ಸಖಿತ್ವವು | ದೂಣಾಶಂ—ಸುಲಭವಾಗಿ ನಾಶವಾಗ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ | ವೀರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗವ್ಯತೇ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ | ಗೌಃ ಅಸಿ—ಗೋವುಗಳ ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಅಶ್ವಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ | ಅಶ್ವಃ ಭವ—ಅಶ್ವಗಳ ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸಖಿತ್ವವು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಅಶ್ವೇಚ್ಛುಗಳಿಗೆ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Your friendship, Indra, is not easily lost : you, hero, are (the giver of) cattle to him who desires cattle, (of) horses to him who desires horses.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಮುಂದಸ್ವಾ ಹ್ಯಂಧಸೋ ರಾಧಸೇ ತನ್ನಾ ಮುಹೇ |

ನ ಸ್ತೋತಾರಂ ನಿದೇ ಕರಃ || ೨೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಮುಂದಸ್ವ | ಹಿ | ಅಂಧಸಃ | ರಾಧಸೇ | ತನ್ನಾ | ಮುಹೇ |

ನ | ಸ್ತೋತಾರಂ | ನಿದೇ | ಕರಃ || ೨೭ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತಾದೃಶಸ್ವಮಂಧಸಃ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾನೇನ ಹೃಷ್ಟಯಾ ತನ್ನಾತ್ಮೀಯೇನ
ಶರೀರೇಣ ಮಂದಸ್ತ | ಮೋದಸ್ತ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಮಹೇ ಮಹತೇ ರಾಧಸೇ ಧನಾರ್ಥಂ | ಹಿ ಪೂರಣಃ |
ಅಪಿ ಚ ತ್ವದೀಯಂ ಸ್ತೋತಾರಂ ನಿಧೇ ನಿಂದಕಾಯ ತಸ್ಯ ವಶಂ ನ ಕರಃ | ಕುರ್ಯಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ರಾಧಸೇ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ |
ಅಂಧಸಃ—ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತವಾದ | ತನ್ನಾ—ಶರೀರದಿಂದ | ಮಂದಸ್ತ—ಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದು |
ಸ್ತೋತಾರಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವನನ್ನು | ನಿಧೇ—ನಿಂದಕನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ | ನ ಕರಃ—ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಮಹತ್ತಾದ ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತವಾದ ಶರೀರದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವನನ್ನು ನಿಂದಕನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ.

English Translation.

Delight your person with the (beverage of the) libation (offered) for the sake of great treasure : subject not your worshipper to his reviler.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ಸುತೇ ಸುತೇ ನಕ್ಷಂತೇ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರಃ |

ವತ್ಸಂ ಗಾವೋ ನ ಧೇನವಃ || ೨೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಾಃ | ಉಂ | ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಸುತೇ ಸುತೇ | ನಕ್ಷಂತೇ | ಗಿರ್ವಣಃ | ಗಿರಃ |

ವತ್ಸಂ | ಗಾವಃ | ನ | ಧೇನವಃ || ೨೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಗಿರ್ವಣೋ ಗೀರ್ಭಿರ್ವನನೀಯೇಂದ್ರ ಸುತೇ ಸುತೇ ಸೋಮೇಭಿಷುತೇಭಿಷುತೇ ಸತೀಮಾ
ಅಸ್ಮದೀಯಾ ಗಿರಃ ಸ್ತುತಯಸ್ತಾ ತ್ವಾಂ ನಕ್ಷಂತೇ | ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತಿ | ಧೇನವೋ ದೋಗ್ಧ್ಯೋ
ಗಾವೋ ನ ಗಾವ ಇವ ವತ್ಸಂ | ಯಥಾ ಶೀಘ್ರಂ ವತ್ಸಂ ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಗಿರ್ವಣಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಧೇನವಃ—ಕರೆಯತಕ್ಕ | ಗಾವಃ—
ಪಶುಗಳು | ನತ್ಸಂ ನ—ತಮ್ಮ ಕರುಗಳನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ | ಸುತೇ ಸುತೇ—ಸೋಮರಸವು
ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗೆಲ್ಲಾ | ಇಮಾ ಗಿರಃ—ಈ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ನಕ್ಷಂತೇ—ಬಂದು
ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕರೆಯತಕ್ಕ ಪಶುಗಳು ತಮ್ಮ ಕರುಗಳನ್ನು ಬಂದು
ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗೆಲ್ಲಾ, ಈ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ವ್ಯಾಪಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

English Translation.

These our praises tend, as the libations are repeatedly poured out,
eagerly to you who are gratified by praise, as the milch cows (hasten) to
their calves.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪುರುತಮಂ ಪುರೂಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ವಿನಾಚಿ |

ನಾಜೇಭಿರ್ವಾಜಯತಾಂ || ೨೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪುರುತಮಂ | ಪುರೂಣಾಂ | ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ | ವಿನಾಚಿ |

ನಾಜೇಭಿಃ | ವಾಜಯತಾಂ || ೨೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪುರುತಮಂ ಪುರೂಣಾಂ ಬಹುನಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ತಮಯಿತಾರಂ ಗ್ಲಪಯಿತಾರಂ
ತ್ವಾಂ ಪುರೂಣಾಂ ಬಹುನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತುತಿಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ವಿತಿ ಶೇಷಃ | ಕೇದೃಶಾನಾಂ |
ವಿನಾಚಿ ವಿವಿಧಾಃ ಸ್ತುತಶಸ್ತ್ರಾತ್ಮಿಕಾ ನಾಚೋ ಯಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞೇ ತಸ್ಮಿನ್ನಾಜೇಭಿರ್ವಾಜೈರ್ಹವಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ-
ರನ್ವೈರ್ವಾಜಯತಾಂ ನಾಜವಂತಂ ಬಲವಂತಂ ನಾ ತ್ವಾಂ ಕುರ್ವತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ವಿನಾಚಿ—ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ನಾಜೇಭಿಃ—
ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳಿಂದ | ವಾಜಯತಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕವರೂ | ಪುರೂಣಾಂ—

ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಸ್ತೋತ್ರೈಶಾಂ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮ (ಸ್ತುತಿಗಳು) | ಪುರುತಮಃ—
ಅನೇಕ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳಿಂದ
ನಿನ್ನನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕವರೂ, ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳು
ಅನೇಕ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation.

May the praises of many worshippers offered at the sacrifice,
(accompanied) by (sacrificial) viands, invigorate you, destroyer of
multitudes.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ಕ॒ಮಿ॒ಂದ್ರ ಭೂ॑ತು ತೇ ಸ್ತೋ॒ಮೋ॒ ವಾಹಿ॑ಷ್ಠೋ ಅ॒ಂತ॑ಮಃ |

ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ನ್ರಾ॒ಯೇ ಮ॒ಹೇ ಹಿ॒ನು || ೩೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ಕಂ | ಇ॒ಂದ್ರ | ಭೂ॑ತು | ತೇ | ಸ್ತೋ॒ಮಃ | ವಾಹಿ॑ಷ್ಠಃ | ಅ॒ಂತ॑ಮಃ |

ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ನ್ | ರಾ॒ಯೇ | ಮ॒ಹೇ | ಹಿ॒ನು || ೩೦ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ವಾಹಿಷ್ಠೋ ವೋಧ್ಯತಮೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋಮಃ ಸ್ತೋತ್ರಂ ತೇ ತವಾಂತಮೋಽನ್ತಿ-
ಕತಮೋ ಭೂತು | ಭವತು | ತ್ವಂ ಚಾಸ್ಮಾನ್ಮಹೇ ಮಹತೇ ರಾಯೇ ಧನಾಯ ಹಿನು | ಪ್ರೇರಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಾಹಿಷ್ಠಃ—ಆತಿಶಯವಾಗಿ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ | ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ಕಂ
ಸ್ತೋ॒ಮಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಅ॒ಂತ॑ಮಃ—ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪಸ್ಥವಾಗಿ | ಭೂ॑ತು—
ಬಂದಿರಲಿ | ಅ॒ಸ್ಮಾ॑ನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮ॒ಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ರಾ॒ಯೇ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಹಿ॒ನು—
ಪ್ರೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ನಿನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪಸ್ಥವಾಗಿ ಬಂದಿರಲಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಮಹತ್ತಾದ ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸು.

English Translation.

May our most elevating praise be near, Indra, to you, and urge us to (the acquirement of) great riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಧಿ ಬೃಬುಃ ಪಣೀನಾಂ ವರ್ಷಿಷ್ಠೇ ಮೂರ್ಧನ್ ಸ್ಥಾತ್ |

ಉರುಃ ಕಕ್ಷೋ ನ ಗಾಂಗ್ಯಃ || ೩೧ ||

|| ಪದಸೂತ್ರಃ ||

ಅಧಿ | ಬೃಬುಃ | ಪಣೀನಾಂ | ವರ್ಷಿಷ್ಠೇ | ಮೂರ್ಧನ್ | ಅಸ್ಥಾತ್ |

ಉರುಃ | ಕಕ್ಷಃ | ನ | ಗಾಂಗ್ಯಃ || ೩೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬೃಬುರ್ನಾಮ ಪಣೀನಾಂ ತಕ್ಷಾ | ತಕ್ಷಕಾಶಾಲ್ವಬ್ಧನೋ ಭರದ್ವಾಜಸ್ತದೀಯಂ ದಾನಮನೇನ ತೃಚೀನಾಸ್ತಾತ್ | ಏತಚ್ಚ ಮನುನಾ ಸ್ಮರ್ಯತೇ | ಭರದ್ವಾಜಃ ಹೃದಾರ್ತಸ್ತು ಸಪುತ್ರೋ ವಿಜನೇ ವನೇ | ಬಹೀರ್ಗಾಃ ಪ್ರತಿಜಗ್ರಾಹ ಬೃಬೋಸ್ತಕ್ಷೋ ಮಹಾಯಶಾಃ || ಮಂ-೧೦-೧೦೭ || ಇತಿ || ಪಣಿನಾತ್ಪಣಯೋ ವಣಿಜ ಏತಕ್ಷಂಜ್ಞಾ ಅಸುರಾ ವಾ | ತೇಷಾಂ ತಕ್ಷಾ ಬೃಬುರ್ವರ್ಷಿಷ್ಠೇ ಮೂರ್ಧನ್ಮೂರ್ಧನಿ ಮೂರ್ಧವದು-ಚ್ಚಿತ್ರೇ ಸ್ಥಲೇಽಧ್ಯಸ್ಥಾತ್ ಅಧಿಷ್ಠಿತೋಽಭಾತ್ ಗಾಂಗ್ಯೋ ಗಂಗಾಯಃ ಕೂಲ ಉನ್ನತೇ ಭವಃ ಕಕ್ಷೋ ನ ಕಕ್ಷ ಇವೋರುರ್ವಿಸ್ತೀರ್ಣಃ ಸನ್ | ಜಾತಿತೋ ಹೀನೋಽಪಿ ದಾತೃತ್ವಾತ್ಸರ್ವತ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಭವ ತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಗಾಂಗ್ಯಃ—ಗಂಗಾನದಿಯ | ಕಕ್ಷೋ ನ—ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ದಡದಂತೆ | ಬೃಬುಃ—ಬೃಬುವೆಂಬ ತಕ್ಷನು | ಪಣೀನಾಂ—ಪಣಿಗಳ ನಡುವೆ | ವರ್ಷಿಷ್ಠೇ—ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ | ಮೂರ್ಧನ್—ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಅಧಿ ಅಸ್ಥಾತ್—ಸಡೆದಿದ್ದಾನೆ | ಉರುಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಗಂಗಾನದಿಯ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ದಡದಂತೆ, ಬೃಬುವೆಂಬ ತಕ್ಷನು ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ, ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಅತ್ಯಂತ ವಿಷ್ಣುತವಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Bribu presided over the high places of the Panis, like the elevated bank of the Ganges.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ನಾಯೋರಿವ ದ್ರವದ್ಭದ್ರಾ ರಾತಿಃ ಸಹಸ್ರಿಣೀ |

ಸದ್ಯೋ ದಾನಾಯ ಮಂಹತೇ || ೩೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ನಾಯೋಃಽಇವ | ದ್ರವತ್ | ಭದ್ರಾ | ರಾತಿಃ | ಸಹಸ್ರಿಣೀ |

ಸದ್ಯಃ | ದಾನಾಯ | ಮಂಹತೇ || ೩೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನಾಯೋರಿವ ದ್ರವತ್ ಪ್ರತಿಗಾಮಿನೋ ಯಸ್ಯ ಬೃಬೋರ್ಭದ್ರಾ ಕಲ್ಯಾಣೀ ಸಹಸ್ರಿಣೀ ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯಾಯುಕ್ತಾ ರಾತಿರ್ದಾನಂ ಸದ್ಯಃ ಸ್ತುತಿಸಮಯ ಏವ ದಾನಾಯ ದಾನಕಾಮಾಯ ಯಾಚಿಮಾನಾಯ ಮಹ್ಯಂ ಮಂಹತೇ ಅಪೇಕ್ಷಿತಂ ಧನಂ ದದಾತಿ ತಂ ಬೃಬುಮಿತ್ಯುಕ್ತರಸ್ಯಾವೃಚಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನಾಯೋಃ ಇವ—ನಾಯುವಿನಂತೆ | ದ್ರವತ್—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಬೃಬುವಿನ | ಭದ್ರಾ—ಮಂಗಳಾತ್ಮಕವಾದುದೂ | ಸಹಸ್ರಿಣೀ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ | ರಾತಿಃ—ದಾನವು | ಸದ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಸಮಯದಲ್ಲಿ | ದಾನಾಯ—ದಾನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವವನೂ | ಮಂಹತೇ—ಧನಾರ್ಥಿಯೂ ಆದ ನನಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ (ಅಂತಹ ಬೃಬುವು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಾಯುವಿನಂತೆ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಯಾವ ಬೃಬುವಿನ ಮಂಗಳಾತ್ಮಕವಾದುದೂ, ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ ದಾನವು ಸ್ತುತಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಾನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಧನಾರ್ಥಿಯಾದ ನನಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ ಅಂತಹ ಬೃಬುವು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Of whom, prompt as the wind, the liberal donation of thousands (of cattle) has been quickly given to (me) soliciting a gift.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತತ್ಪು ನೋ ವಿಶ್ವೇ ಅರ್ಯ ಆ ಸದಾ ಗೃಣಂತಿ ಕಾರವಃ |
ಬೃಬುಂ ಸಹಸ್ರದಾತಮಂ ಸೂರಿಂ ಸಹಸ್ರಸಾತಮಂ || ೩೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ಸು | ನಃ | ವಿಶ್ವೇ | ಅರ್ಯಃ | ಆ | ಸದಾ | ಗೃಣಂತಿ | ಕಾರವಃ |
ಬೃಬುಂ | ಸಹಸ್ರದಾತಮಂ | ಸೂರಿಂ | ಸಹಸ್ರಸಾತಮಂ || ೩೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತತ್ತಂ ಬೃಬುಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇರ್ಯಃ ಸ್ತುತೀನಾಮೀರಯಿತಾರಃ ಕಾರವಃ
ಸ್ತೋತಾರಃ ಸದಾ ಸು ಸುಷ್ಣಾ ಗೃಣಂತಿ | ಅಭಿಗೃಣಂತಿ | ಅಭಿಷ್ಠವಂತಿ | ಕೀದೃಶಂ | ಸಹಸ್ರದಾತ-
ಮಮತಿಶಯೇನ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ದಾತಾರಂ ಸೂರಿಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಂ ಯದ್ವಾ ಪ್ರೇರಯಿತಾರಂ
ಸಹಸ್ರಸಾತಮಮತಿಶಯೇನ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ವಾ ಸಂಭಕ್ತಾರಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸಹಸ್ರದಾತಮಂ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನದ ದಾತೃವೂ | ಸೂರಿಂ—ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ | ಸಹಸ್ರಸಾ-
ತಮಂ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯೂ ಆದ | ತತ್ ಬೃಬುಂ—ಅದೇ ಬೃಬುವನ್ನು | ನಃ—
ನಮಗೆ ಸೇರಿದವರೂ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತರೂ | ಅರ್ಯಃ—ಪೂಜ್ಯರೂ ಆದ | ಕಾರವಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು |
ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಆ ಗೃಣಂತಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ದಾತೃವೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ, ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯೂ ಆದ
ಅದೇ ಬೃಬುವನ್ನು ನಮಗೆ ಸೇರಿದವರೂ, ಸಮಸ್ತರೂ ಪೂಜ್ಯರೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಸರ್ವದಾ ಅತ್ಯಂತ ಅತಿಶಯ
ವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Whom, therefore, we all, who are the profferers and bestowers of praise ever commend, as the pious Bribu, the donor of thousands (of cattle) the receiver of thousands (of laudations).

ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತ್ವಾಮಿದ್ಧೀತಿ ಚತುರ್ದಶರ್ಚಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರಸ್ಯ ಶಂಯೋರಾರ್ಷವ್ಯಂದ್ರಂ | ಪ್ರಥಮಾತ್ಮತೀಯಾದ್ಯಾ ಆಯುಜೋ ಬೃಹತ್ಯೋ ದ್ವಿತೀಯಾಚತುರ್ಥಾದ್ಯಾ ಯುಜಃ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಷಳೂನಾ ಪ್ರಾಗಾಥಮಿತಿ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ || ಯದಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠೋಮೋ ಬೃಹತ್ಪೃಷ್ಠಃ ಸ್ಯಾತ್ತದಾನೀಂ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಸ್ಯಾದ್ಯಃ ಪ್ರಾಗಾಥಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯದ್ಯು ವೈ ಬೃಹತ್ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ | ಅ. ೫-೧೫ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯೇಽಯಂ ಪ್ರಾಗಾಥಃ ಶಂಸನೀಯಃ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂಕ್ರಿತಂ | ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ ತ್ವಂ ಹ್ಯೇಹಿ ಚೇರವ ಇತಿ ಬೃಹತಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪೌ | ಐ. ಅ. ೫-೨-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರನಾದ ಶಂಯುವೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ೧, ೩, ೫ ಮೊದಲಾದ ಅಸಮ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಥವು; ೨, ೪, ೬ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸಂಖ್ಯೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಸತೋಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಥವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಷಳೂನಾ ಪ್ರಾಗಾಥಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತ ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠೋಮ ಯಾಗದ ಬೃಹತ್ಪೃಷ್ಠವೆಂಬ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪ್ರಾಗಾಥವೆಂಬ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯದ್ಯು ವೈ ಬೃಹತ್ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪ್ರಾಗಾಥಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ ತ್ವಂ ಹ್ಯೇಹಿ ಚೇರವ ಇತಿ ಬೃಹತಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪೌ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೬

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೪೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ— ೨೭, ೨೮, ೨೯ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಚುಕ್ಕಂಚ್ಚಿ—೧೪ ||

|| ಋಷಿ—ಕಂಯುರ್ವಾರ್ಹಸ್ವತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ಪ್ರಾಣಾಥಂ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ ಸಾತಾ ವಾಜಸ್ಯ ಕಾರವಃ |

ತ್ವಾಂ ವೃತ್ರೇಷ್ಟಿಂದ್ರ ಸತ್ಪತಿಂ ನರಸ್ತ್ವಾಂ ಕಾಷ್ಠಾಸ್ವರ್ವತಃ || ೧ ||

|| ಪದವಾಕಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಇತ್ | ಹಿ | ಹವಾಮಹೇ | ಸಾತಾ | ವಾಜಸ್ಯ | ಕಾರವಃ |

ತ್ವಾಂ | ವೃತ್ರೇಷು | ಇಂದ್ರ | ಸತ್ಪತಿಂ | ನರಃ | ತ್ವಾಂ | ಕಾಷ್ಠಾಸು | ಅರ್ವತಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಾರವಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ವಯಂ ವಾಜಸ್ಯಾನ್ನ ಸ್ಯ ಸಾತಾ ಸಾತೌ ಸಂಭಜನೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ ಸತಿ
ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ತ್ವಾಮೇವ ಹವಾಮಹೇ | ಸ್ತುತಿಭಿರಾಹ್ವಯಾಮಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸತ್ಪತಿಂ ಸತಾಂ
ಪಾಲಯಿತಾರಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ತ್ವಾಂ ನರೋಽನ್ಯೇಽಸಿ ಮನುಷ್ಯಾ ವೃತ್ರೇಷ್ವಾನರಕೇಷು ಶತ್ರುಷು ಸತ್ನು
ಹವಂತೇ | ಆಹ್ವಯಂತಿ ತಜ್ಜಯಾರ್ಥಂ | ಅಸಿ ಚಾರ್ವತೋಽಶ್ವಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೀಷು ಕಾಷ್ಠಾಸು
ಯಶ್ರಾಶ್ವಃ ಕ್ರಾಂತಾ ತಿಷ್ಠತಿ ತಾಸು ಕಾಷ್ಠಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಯುದ್ಧ ಕಾಮಾಶ್ಚ ತ್ವಾಮೇವಾಹ್ವಯಂತಿ |
ಆತೋ ವಯಂ ತ್ವಾಮೇವಾಹ್ವಯಾಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಕಾರವಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಾವು | ವಾಜಸ್ಯ—ಅನ್ನದ | ಸಾತಾ—
ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ | ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ—ನಿನ್ನನ್ನೇ | ಹವಾಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಸತ್ಪತಿಂ—ಸಜ್ಜನರ
ಪಾಲಕನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನ | ನರಃ—ಇತರ ಪುರುಷರೂ ಸಹ | ವೃತ್ರೇಷು—ಶತ್ರು
ಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ) | ಅರ್ವತಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡಗೂಡಿದ |
ಕಾಷ್ಠಾಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲೂ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಾವು ಅನ್ನದ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಇತರ ಪುರುಷರೂ ಸಹ ಅಶ್ವಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

We worshippers invoke you for the acquirement of food ; you, Indra, the protector of the good, (do) men (invoke for aid) against enemies, and in places where horses (encounter).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಸ ತ್ವಂ ನಶ್ಚಿತ್ರ ವಜ್ರಹಸ್ತ ಧೃಷ್ಟಯಾ ಮಹಃ ಸ್ತವಾನೋ ಅದ್ರಿವಃ |

ಗಾಂವತ್ವಂ ರಥ್ಯಮಿಂದ್ರ ಸಂ ಕಿರ ಸತ್ರಾ ವಾಜಂ ನ ಜಿಗ್ಯುಷೇ || ೨ ||

|| ಪದಾರ್ಥ ||

ಸಃ | ತ್ವಂ | ನಃ | ಚಿತ್ರ | ವಜ್ರಹಸ್ತ | ಧೃಷ್ಟಯಾ | ಮಹಃ | ಸ್ತವಾನಃ | ಅದ್ರಿವಃ |

ಗಾಂ | ಆತ್ಮಂ | ರಥ್ಯಂ | ಇಂದ್ರ | ಸಂ | ಕಿರ | ಸತ್ರಾ | ವಾಜಂ | ನ | ಜಿಗ್ಯುಷೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಚಿತ್ರ ಚಾಯನೀಯ ವಜ್ರಹಸ್ತ ವಜ್ರಬಾಹೋ ಅದ್ರಿವೋ ವಜ್ರವನ್ | ಯದ್ವಾ | ಅದೃಣಾತ್ಯೇನೇನೇತ್ಯದ್ರಿರಶನಿಃ | ಶದ್ವನ್ | ಏವಂಭೂತೇಂದ್ರ ಧೃಷ್ಟಯಾ ಧೃಷ್ಟಾಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಭರ್ಷಯಿತಾ ಮಹೋ ಮಹಾನ್ ಸ ತಾಡ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ ಸ್ತವಾನೋಽಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಸನ್ ಗಾಂ ರಥ್ಯಂ ರಥವಾಹನಮತ್ವಂ ಚ ಸಂ ಕಿರ | ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಜಿಗ್ಯುಷೇ ಜಿತವತೇ ಪುರುಷಾಯ ಭೋಗಾರ್ಥಂ ಸತ್ರಾ ಮಹತ್ಪ್ರಭೂತಂ ವಾಜಂ ನಾನ್ನಮಿವ | ಯಥಾ ಶತ್ರುನ್ ಜಿತವತೇ ಭೋಗಾರ್ಥಂ ಬಹುನ್ನಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಸಿ ತದ್ಭಕ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಚಿತ್ರ—ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕನೂ | ವಜ್ರಹಸ್ತ—ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ | ಅದ್ರಿವಃ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಧೃಷ್ಟಯಾ—ಶತ್ರುಭರ್ಷಕನೂ | ಮಹಃ—ಮಹಾತ್ಮನೂ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಸ್ತವಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವ

ನಾಗಿ | ಜಿಗ್ಯುಷೇ—ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಭೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸತ್ವಾ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ನಾಜಂ ನೆ—
ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ | ಗಾಂ—ಗೋವುಗಳನ್ನೂ | ಅಶ್ವಂ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ಸಂ ಕಿರ—ಒದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಆಶ್ವರೈಕಾರಕನೂ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರು
ಧರ್ಷಕನೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ನೀನು ನಮ್ಮಿವ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ
ಪುರುಷನಿಗೆ ಭೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ನಮಗೂ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ
ಒದಗಿಸು.

English Translation.

Wonderful wielder of the thunderbolt, Indra, the lord of clouds,
mighty in resolution, being glorified by us. grant us cattle, and horses fit
for chariots, as (you grant) abundant food to him who is victorious
(in battle).

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಸತ್ವಾಹಾ | ವಿಚರ್ಷಣೀಂದ್ರಂ | ತಂ | ಹೂಮಹೇ | ವಯಂ |

ಸಹಸ್ರಮುಷ್ಕ | ತುವಿನೃವ್ಣ | ಸತ್ಪತೇ | ಭವ | ಸಮತ್ಸು | ನೋ | ವೃಧೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಸತ್ವಾಹಾ | ವಿಚರ್ಷಣೀ | ಇಂದ್ರಂ | ತಂ | ಹೂಮಹೇ | ವಯಂ |

ಸಹಸ್ರಮುಷ್ಕ | ತುವಿನೃವ್ಣ | ಸತ್ಪತೇ | ಭವ | ಸಮತ್ಸು | ನೋ | ವೃಧೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲೈ ಯಃ ಸತ್ವಾಹೇತ್ಯಾದಿಸೂಕ್ತಶೇಷಃ ಶಂಸನೀಯಃ | ಸೂತ್ರೈಶ್ಚ ಹಿ |
ಯಃ ಸತ್ವಾಹಾ ವಿಚರ್ಷಣೀರಿತಿ ಶೇಷೋಽಯಂ ತೇ ಅಸ್ತು ಹರ್ಯತೇ ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇ | ಐ. ಅ. ೫. ೨-೪ |
ಇತಿ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಯಃ ಸತ್ವಾಹೇತಿ ಪ್ರಗಾಛೋ ವೈಕಲ್ಪಿಕೋಽನು-
ರೂಪಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಯಃ ಸತ್ವಾಹಾ ವಿಚರ್ಷಣೀ ಸ್ವಾದೋರಿತ್ಯಾ ವಿಷೂವತಃ | ಅ. ೭-೪ || ಇತಿ ||

ಯ ಇಂದ್ರಃ ಸತ್ವಾಹಾ ಮಹತಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತಾ ವಿಚರ್ಷಣೀವಿಶೇಷೇಣ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾ
ತಮಿಂದ್ರಂ ವಯಂ ಹೂಮಹೇ | ಸ್ತುತಿಸದೈರಾಹ್ವಯಾಮಾಃ | ಉತ್ತರಾರ್ಧಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ
ಸಹಸ್ರಮುಷ್ಕ ಸಹಸ್ರಶೇಫ | ಯಾಂ ಕಾಂ ಚ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಸಂಭವನ್ನಿಂದ್ರೋ ಭೋಗಲೋಲಾಪತಯಾ

ಸ್ವಶರೀರೇ ಪರ್ವಣಿ ಪರ್ವಣಿ ಶೇಫಾನ್ ಸಸರ್ಜೇತಿ ಕೌಷೀತಕಿಭಿರಾಮ್ನಾ ತಂ | ತದಭಿಪ್ರಾಯೇಣೇದಂ
ಸಂಬೋಧನಂ | ಹೇ ತುವಿನೃಮ್ನ ಬಹುಧನ ಸತ್ಪತೇ ಸತಾಂ ಪಾಲಯಿತರಿಂದ್ರ ಸಮತ್ಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು
ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವೃಧೇ ವರ್ಧನಾಯ ಭವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯೇ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಸತ್ಪಾಹಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕನೋ | ವಿಚರ್ಷಣಿ—ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡ
ಬಲ್ಲವನೋ | ತಂ ಇಂದ್ರಂ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವಯಂ—ನಾವು | ಹೂಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯು
ತ್ತೇವೆ | ಸಹಸ್ರಮುಷ್ಕ—ಸಾವಿರಾರು ಭೋಗೇಂದ್ರಿಯಗಳುಳ್ಳವನೂ | ತುವಿನೃಮ್ನ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ
ಧನಗಳುಳ್ಳವನೂ | ಸತ್ಪತೇ—ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಮತ್ಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ನಃ—
ನಮ್ಮ | ವೃಧೇ—ಪ್ರವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಶತ್ರುನಾಶಕನೋ, ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡಬಲ್ಲವನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸಾವಿರಾರು ಭೋಗೇಂದ್ರಿಯಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಧನಗಳುಳ್ಳವನೂ ಸಜ್ಜನರ
ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿರು.

English Translation.

We invoke that Indra who is the destroyer of mighty foes, the
supervisor (of all things): you, the many-organed, the protector to the
good, the distributor of wealth, be unto us (the ensurer of) success
in combats.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯಜ್ಞದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಕವೆಂಬ ದಿವಸದ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಯೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು
ಇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ನ ಆ ಭರ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು (ಪ್ರಗಾಧವನ್ನು) ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಅನುರೂಪ ಋಕ್ಕಿಗಾಗಿ ಪಠಿಸಿ
ಬಹುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ನ ಆ ಭರಾ ತ್ವಾ ಸಹಸ್ರಮಾ ಶತಂ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೪) ವಿನೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬಾಧಸೇ ಜನಾಂಷ್ಟಭೇವ ಮನ್ಯುನಾ ಘೃಷೌ ಮಿಾಳ್ತ ಮುಚೀಷನು |

ಅಸ್ಮಾಕಂ ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ಮಹಾಧನೇ ತನೂಷ್ಟಪ್ಸು ಸೂರ್ಯೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬಾಧಸೇ | ಜನಾನ್ | ವೃಷಭ್ಯಾ ಇವ | ಮನ್ಯುನಾ | ಘೃಷ್ಣಾ | ಮೀಲ್ಮೇ | ಋಚೀಷಮ |
ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಬೋಧಿ | ಅವಿತಾ | ಮಹಾಧನೇ | ತನೂಷು | ಅಹಸ್ತಸು | ಸೂರ್ಯೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಋಚೀಷಮ ಋಚಾ ಸಮ ಋಗ್ಯಾದೃಶಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ ತಾದೃಗ್ರೂಪೇಂದ್ರ
ಘೃಷ್ಣಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ಘರ್ಷಕೇ ಬಾಧಕೇ ಮೀಲ್ಮೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಜನಾನಸ್ಮದೀಯಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ವೃಷಭೇವ
ವೃಷಭೇಣೇವ ಬಲವತಾ ಮನ್ಯುನಾ ಕ್ರೋಧೇನ ಬಾಧಸೇ | ಬಾಧಸ್ಯ | ತಥಾ ಮಹಾಧನೇ ಮಹತೋ
ಧನಸ್ಯ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಚಾಸ್ಮಾಕಮವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಬೋಧಿ | ಬುಧ್ಯಸ್ತ | ರಕ್ಷತೃತ್ವೇನಾತ್ಮಾನಂ
ಜಾನೀಹಿ | ರಕ್ಷಕೋ ಭವೇತಿ ಯಾವತ್ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ತನೂಷು ತನಯೇಷ್ವಪ್ನುತಕೇಷು ಸೂರ್ಯೇ
ಚ ಲಬ್ಧವ್ಯೇಷು ಸಕ್ಷೇತೇಷಾಂ ಲಾಭಾರ್ಥಂ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಲಾಭಃ ಸಂದರ್ಶನಂ | ತದರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಋಚೀಷಮ—ಋಗಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಘೃಷ್ಣಾ—
ಶತ್ರುಧರ್ಷಕವಾದ | ಮೀಲ್ಮೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಜನಾನ್—ಶತ್ರು ಜನಗಳನ್ನು | ವೃಷಭೇವ—ವೃಷಭ
ದಂತೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ | ಮನ್ಯುನಾ—ಕ್ರೋಧದಿಂದ | ಬಾಧಸೇ—ಹಿಂಸಿಸು | ಮಹಾಧನೇ—ಪ್ರಭೂತ
ವಾದ ಧನನಿಮಿತ್ತವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮ್ಮ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ |
ಬೋಧಿ—ತಿಳಿ | ತನೂಷು—ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಅಪ್ನು—ಉದಕ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ |
ಸೂರ್ಯೇ—ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ (ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು).

|| ಛಾಂದೋಗ್ಯ ||

ಋಗಾದಿಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡತಕ್ಕ
ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ಜನಗಳನ್ನು ವೃಷಭದಂತೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಹಿಂಸಿಸು. ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನ
ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿ. ಮತ್ತು ನಮಗೆ ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ,
ಉದಕ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ನಾವು ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು.

English Translation.

Such, Indra, as you are represented in holy texts, assail (our)
adversaries with fierceness like (that of) a bull in close conflict: regard
yourself as our defender in war, (that we may long enjoy) posterity, water,
and the (sight of the) sun.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ನ ಆ ಭರ ಓಜಿಷ್ಠಂ ಪಪುರಿ ಶ್ರವಃ |

ಯೇನೇನೋ ಚಿತ್ರ ವಜ್ರಹಸ್ತ ರೋದಸೀ ಉಭೇ ಸುಶಿಪ್ರ ಪ್ರಾಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ | ನಃ | ಆ | ಭರ | ಓಜಿಷ್ಠಂ | ಪಪುರಿ | ಶ್ರವಃ |

ಯೇನ | ಇಮೇ ಇತಿ | ಚಿತ್ರ | ವಜ್ರಹಸ್ತ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಆ | ಉಭೇ ಇತಿ | ಸುಶಿಪ್ರ | ಪ್ರಾಃ ||

ಚಾರ್ತುರ್ವಿಂಶಿಕೇತ್ರಹನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿನ ಇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ನ ಆ ಭರೇತಿ ಪ್ರಗಾಢೋ ವೈಕಲ್ಪಿಕೋನುರೂಪಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ನ ಆ ಭರಾ ತ್ವಾ ಸಹಸ್ರಮಾ ಶತಂ | ಅ. ೭-೪ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಪ್ರಶಸ್ತಮನೋಜಿಷ್ಠನೋಜಿಸ್ವಿತಮಮತಿಶಯೇನ ಬಲಕರಂ ಪಪುರಿ ಪೂರಕಂ ಶ್ರವೋನ್ನಂ ನೋನ್ನಭ್ಯಮಾ ಭರ | ಅಹರ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಹೇ ಚಿತ್ರ ಜಾಯನೀಯ ವಜ್ರಹಸ್ತ ವಜ್ರಬಾಹೋ ಹೇ ಸುಶಿಪ್ರ ಶೋಭನಹನುಕ ಏವಂಭೂತ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯೇನಾನೇನೇನೋ ಪರಿವೃತ್ಯಮಾನೇ ಉಭೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಾ ಪ್ರಾ ಆ ಪೂರಯಸಿ ತದ ನ್ನವಾ ಭರೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಚಿತ್ರ—ಆಕರ್ಷಕನೂ | ವಜ್ರಹಸ್ತ—ವಜ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವನೂ | ಸುಶಿಪ್ರ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಬೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯೇನ—ಯಾವ ಅನ್ನದಿಂದ | ಇಮೇ—ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ | ಉಭೇ ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ಆ ಪ್ರಾಃ—ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ ಅಂತಹ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ | ಓಜಿಷ್ಠಂ—ನೀರ್ಯಯುತವಾದುದೂ | ಪಪುರಿ—ಪೃಷ್ಟಿದಾಯಕವಾದುದೂ ಆದ | ಶ್ರವಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಆ ಭರ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಆಕರ್ಷಕನೂ, ವಜ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಅನ್ನದಿಂದ ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ, ನೀರ್ಯಯುತವಾದುದೂ ಪೃಷ್ಟಿದಾಯಕವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

Indra, bring to us most excellent, most invigorating and nutritious food, wherewith, wonderful wielder of the thunderbolt, the handsome-chinned, you sustain both heaven and earth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಮುಗ್ರಮವಸೇ ಚರ್ಷಣೀಸಹಂ ರಾಜನ್ದೇವೇಷು ಹೂಮಹೇ |
ವಿಶ್ವಾ ಸು ನೋ ವಿಧುರಾ ಪಿಬ್ಧನಾ ವಸೋಮಿತ್ರಾನ್ತುಷ್ಠಹಾನ್ಯಧಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಉಗ್ರಂ | ಅವಸೇ | ಚರ್ಷಣೀಸಹಂ | ರಾಜನ್ | ದೇವೇಷು | ಹೂಮಹೇ |
ವಿಶ್ವಾ | ಸು | ನಃ | ವಿಧುರಾ | ಪಿಬ್ಧನಾ | ವಸೋ ಇತಿ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಸುಷಹಾನ್ | ಕೃಧಿ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ರಾಜನ್ ರಾಜಮಾನೇಂದ್ರ ದೇವೇಷು ದೇವಾನಾಂ ಮಧ್ಯ ಉಗ್ರಮುದ್ಗೂರ್ಣಬಲಂ
ಚರ್ಷಣೀಸಹಂ ಚರ್ಷಣೀನಾಂ ಶತ್ರುಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಚಾನಾಮಭಿಭವಿತಾರಂ ತ್ವಾಮವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ
ಹೂಮಹೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಃ | ತ್ವಂ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಪಿಬ್ಧನಾ ಪಿಬ್ಧನಾನಿ ರಕ್ಷಾಂಸಿ | ಪಿಹಿತಮವ್ಯಕ್ತಂ
ಶಬ್ದಯಂತ ಇತಿ ಪಿಬ್ಧನಾನಿ | ಪೃಷೋದರಾದಿಃ | ತಾನಿ ಸು ಸುಷ್ಮ ವಿಧುರಾ ವ್ಯಥಿತಾನಿ ಬಾಧಿತಾನಿ
ಕುರು | ಹೇ ವಸೋ ವಾಸಕೇಂದ್ರ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾನಮಿತ್ರಾನ್ ಶತ್ರುಂಶ್ಚ ಸುಷಹಾನ್ ಸುಖೇನಾಭಿ-
ಭವಿತುಂ ಶಕ್ಯಾನ್ ಕೃಧಿ | ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ರಾಜನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ | ಉಗ್ರಂ—
ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ | ಚರ್ಷಣೀಸಹಂ—ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನೂ ಆದ | ತ್ವಾಂ—
ನಿನ್ನನ್ನು | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಣಾಗಿ | ಹೂಮಹೇ—ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ | ವಸೋ—ವಸತಿದಾಯಕನಾದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಪಿಬ್ಧನಾ—ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು | ಸು—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ | ವಿಧುರಾ—
ಹಿಂಸಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸುಷಹಾನ್—ಸುಖವಾಗಿ
ಜಯಿಸುವಂತೆ | ಕೃಧಿ—ಸಹಾಯಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತೀವೆ. ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಮಸ್ತವಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಂಸಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾವು ಸುಖವಾಗಿ ಜಯಿಸುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡು.

English Translation.

We invoke for protection you, royal Indra, who are mighty amongst the gods, the subduer of men; granter of dwellings, repel all evil spirits, and render our enemies easy of discomfiture.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಯದಿ॑ಂದ್ರ ನಾಹು॑ಷೀ॒ಷ್ವಾ ಓ॒ಜೋ॑ ನೃ॒ನ್ಮಂ ಚ॑ ಕೃ॒ಷ್ಟಿಷು॑ |

ಯದ್ವಾ॑ ಪಂಚ॑ ಕ್ಷಿ॒ತೀನಾಂ॑ ದ್ಯು॒ನ್ಮಮಾ॑ ಭರ॑ ಸ॒ತ್ರಾ ವಿಶ್ವಾ॑ನಿ ಪೌಂಸ್ಯಾ॑ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಇಂದ್ರ | ನಾಹುಷೀಷು | ಆ | ಓಜಃ | ನೃನ್ಮಂ | ಚ | ಕೃಷ್ಟಿಷು |

ಯತ್ | ನಾ | ಪಂಚ | ಕ್ಷಿತೀನಾಂ | ದ್ಯುನ್ಮಮಾ | ಆ | ಭರ | ಸತ್ರಾ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಪೌಂಸ್ಯಾ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ನಾಹುಷೀಷು | ನಹುಷ ಇತಿ ಮನುಷ್ಯನಾಮ | ತತ್ಸಂಬಂಧಿನೀಸು ಕೃಷ್ಟಿಷು ಪ್ರಜಾಸು | ಆಕಾರಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಯಚ್ಚಾಜೋ ಬಲಂ ನೃನ್ಮಂ ಧನಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ | ಯದ್ವಾ ಯಚ್ಚ ಪಂಚ ಪಂಚಾನಾಂ ಕ್ಷಿತೀನಾಂ | ನಿಷಾದಸಂಚಮಾಶ್ವತ್ವಾರೋ ವರ್ಣಾಃ ಪಂಚ ಕ್ಷಿತಯಃ | ತೇಷಾಂ ಸ್ವರೂಪಂ ದ್ಯುನ್ಮಮಾ ದ್ಯೋತಮಾನಮನ್ನಂ ತತ್ಸರ್ವಮಸ್ಮಭ್ಯಮಾ ಭರ | ಆಹರ | ಪ್ರಯಚ್ಛ ತಥಾ ಸತ್ರಾ ಮಹಂತಿ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಪೌಂಸ್ಯಾನಿ ಬಲಾನಿ ಚಾಸ್ಮಭ್ಯಮಾಹರ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಾಹುಷೀಷು—ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ | ಕೃಷ್ಟಿಷು—ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ | ಯತ್—ಯಾವ | ಓಜಃ—ಬಲವೂ | ನೃನ್ಮಂ ಚ—ಧನವೂ ಸಹ ಇರುವುದೋ | ಯದ್ವಾ—ಅಥವಾ | ಪಂಚ ಕ್ಷಿತೀನಾಂ—ನಿಷಾದಾದಿ ಪಂಚಜನರಲ್ಲಿ | ದ್ಯುನ್ಮಮಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಯಾವ ಅನ್ನವಿದೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ | ಆ ಭರ—ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡು | ಸತ್ರಾ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಲವೂ ಧನವೂ ಇರುವುದೋ, ಅಥವಾ ನಿಷಾದಾದಿ ಪಂಚಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಯಾವ ಅನ್ನವಿದೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡು. ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ ಅದ ಶಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಡು.

English Translation.

Whatever strength and opulence (exist) amongst human beings, whatever be the sustenance of the five classes of men, bring Indra to us, as well (as) all great manly energies.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಯದ್ವಾ ತೃಕ್ಷೌ ಮಘವನ್ದ್ರಹ್ಯಾ ವಾ ಜನೇ ಯತ್ಪೂರಾ ಕಚ್ಚವೃಷ್ಟಂ |
ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ತದ್ರೀಹಿ ಸಂ ನೃಷಾಹ್ಯೇಮಿತ್ರಾನ್ಪುತು ತುರ್ವಣೇ || ೮ ||

|| ಪದಸಾರ ||

ಯತ್ | ವಾ | ತೃಕ್ಷೌ | ಮಘವನ್ | ದ್ರಹ್ಯಾ | ವಾ | ಜನೇ | ಯತ್ | ಪೂರಾ | ಕಚ್ಚ | ವೃಷ್ಟಂ |
ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ತತ್ | ರೀಹಿ | ಸಂ | ನೃಷಾಹ್ಯೇ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಪುತು | ತುರ್ವಣೇ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂಪ್ರ ತೃಕ್ಷಾವೇತತ್ಸಂಜ್ಞೇ ರಾಜನಿ ಯದ್ವಾ ಯಚ್ಚ ಬಲಂ ವಿದ್ಯತೇ ದ್ರಹ್ಯಾ ವಾ ದ್ರಹ್ಯಾ ಚೈತತ್ಸಂಜ್ಞೇ ಚ ಜನೇ ಯದ್ವಲಮಸ್ತಿ | ಪೂರಾವೇತತ್ಸಂಜ್ಞೇ ನೃಸೇ ಚ ಯತ್ಕಚ್ಚ ಯತ್ಕಿಂಚನ ವೃಷ್ಟಂ ವೀರ್ಯಂ ವಿದ್ಯತೇ ತತ್ಸರ್ವಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸ್ತೋತೃಭ್ಯಃ ಸಂ ಸಮ್ಯಗ್ರೀಹಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಕದಾ | ನೃಷಾಹ್ಯೇ ನೃಭಿರ್ಯೋದ್ಭೃತಿಃ ಸೋಢ್ಯೇ ಯುದ್ಧೇ ಪ್ರವೃತ್ತೇ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಪುತು ಪೃತನಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವಮಿತ್ರಾನ್ ತತ್ಪೂನ್ ತುರ್ವಣೇ ತುರ್ವಿತುಂ ಹಿಂಸಿತುಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೃಕ್ಷೌ—ತೃಕ್ಷುವೆಂಬ ರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ | ಯದ್ವಾ—ಅಥವಾ | ದ್ರಹ್ಯಾ—ದ್ರಹ್ಯುವೆಂಬ | ಆ ಜನೇ—ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿಯೂ | ಪೂರಾ—ಪೂರುವೆಂಬ ರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ | ಯತ್ ಕಚ್ಚ—ಯಾವಯಾವ ವಿಧವಾದ | ವೃಷ್ಟಂ—ವೀರ್ಯವಿದೆಯೋ | ತತ್—ಆ

ಎಲ್ಲವನ್ನೂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗೆ | ನೈಸಹ್ಯೇ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ | ಪೃತ್ನು—
ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ತುರ್ವಣೇ—ಹಿಂಸಿಸಲು | ಸಂ ರಿರೀಹಿ—ಪೂರ್ಣ
ವಾಗಿ ಕೊಡು |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ತೃಪ್ತವೆಂಬ ರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ, ಅಥವಾ ದ್ರುಹ್ಯುವೆಂಬ ರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ
ಪೂರುವೆಂಬ ರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ವೀರ್ಯವಿದೆಯೋ ಆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗೆ
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಡು.

English Translation.

Whatever vigour, Maghavan, (existed) in Trikshu, in Druhyu, in
Puru, bestow fully upon us in conflicts wish foes, so that we may destroy
our enemies in war.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ ತ್ರಿಧಾತು ಶರಣಂ ತ್ರಿವರೂಢಂ ಸ್ವಸ್ತಿಮತ್ |

ಭರ್ದಿರ್ಯಚ್ಛ ಮಘವತ್ಯಭ್ಯಃ | ಚ ಮಹ್ಯಂ | ಚ ಯವಯ | ದಿದ್ಯುಂ | ಏಭ್ಯಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ | ತ್ರಿಧಾತು | ಶರಣಂ | ತ್ರಿವರೂಢಂ | ಸ್ವಸ್ತಿಮತ್ |

ಭರ್ದಿಃ | ಯಚ್ಛ | ಮಘವತ್ಯಭ್ಯಃ | ಚ | ಮಹ್ಯಂ | ಚ | ಯವಯ | ದಿದ್ಯುಂ | ಏಭ್ಯಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನಿ ನಿಷ್ಕೇವಲೇ ಇಂದ್ರ ತ್ರಿಧಾತ್ರಿತಿ ವೈರೂಪೇಸ್ಯ ಸಾಮಪ್ರಗಾಥಃ ಶಂಸನೀಯಃ |
ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಇಂದ್ರ ತ್ರಿಧಾತು ಶರಣಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಪ್ರತೂರ್ತಿಷು | ಆ ೭ ೩ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ರಿಧಾತು ತ್ರಿಪ್ರಕಾರಂ ತ್ರಿಭೂಮಿಕಂ ತ್ರಿವರೂಢಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಶೀತಾತಪವರ್ಷಾಣಾಂ
ವಾರಕಂ ಸ್ವಸ್ತಿಮದವಿನಾಶಯುಕ್ತಂ ಭರ್ದಿಶ್ಚದಿಷ್ಟಚ್ಛಾದನಯುಕ್ತಮೇವಂ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಶರಣಂ ಗೃಹಂ
ಮಘವತ್ಯಭ್ಯ | ಮಘಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಧನಂ | ತದ್ವತ್ಯಭ್ಯಶ್ಚಾಸ್ತದೀಯೇಭ್ಯೋ ಮಹ್ಯಂ
ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಚ ಯಚ್ಛ | ದೇಹಿ | ಅಪಿ ಚೈಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದ್ವಿದ್ಯುಂ ಶತ್ರುಪ್ರೇರಿತಂ ದ್ಯೋತಮಾನ-
ಮಾಯುಧಂ ಯವಯ | ಪೃಥಕ್ಕುರು |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ರಿಧಾತು—ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾದುದೂ | ತ್ರಿವರೂಢಂ—ಶೀತ, ಬಿಸಿಲು ಮತ್ತು ವೃಷ್ಟಿ ಇವುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲದೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಮರ್ತ್—ಮಂಗಳಕರವಾದುದೂ | ಭರ್ದಿಃ—ರಕ್ಷಕ ವಾದುದೂ ಆದ | ಶರಣಂ—ಗೃಹವನ್ನು | ಮಘವದ್ಭೃಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪದ ಧನವಂತರಾದ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಿಗೂ | ಮಹ್ಯಂ—ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನಗೂ | ಯೇಚ್ಛೆ—ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡು | ಏಭ್ಯಃ—ಈ ಗೃಹಗಳಿಂದ | ದಿದ್ಯುಂ—(ಶತ್ರುಪ್ರೇರಿತವೂ) ಜ್ವಾಲಾಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು | ಯವಯೇ—ಬೇರೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾದುದೂ, ಶೀತ, ಬಿಸಿಲು ಮತ್ತು ಮಳೆ ಇವುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲದೂ, ಮಂಗಳಕರವಾದುದೂ, ರಕ್ಷಕವಾದುದೂ, ಆದ ಗೃಹವನ್ನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪೀಠಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಿಗೂ ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನಗೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡು. ಈ ಗೃಹಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಪ್ರೇರಿತವೂ, ಜ್ವಾಲಾಯುತವೂ ಆದ ಶತ್ರುಗಳ ಆಯುಧವನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪಾಯನಾಗದಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Give, Indra, to the affluent, and to me also, a sheltering and prosperous dwelling, combining three elements, and defending in three ways, and keep from them the blazing (weapon of our foes).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯಜ್ಞದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಕವೆಂಬ ದಿವಸ ನಿಷ್ಕೇವಲೃಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಇಂದ್ರ ತ್ರಿಧಾತು ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಸಾಮಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಂದ್ರ ತ್ರಿಧಾತು ಶರಣಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಪ್ರತೂರ್ತಿಷು ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೇ ಗನ್ಯತಾ ಮನಸಾ ಶತ್ರುನಾದಭುರಭಿಪ್ರಘ್ನಂತಿ ಧೃಷ್ಟಯಾ |

ಅಥ ಸ್ತಾ ನೋ ಮಘವನ್ನಿಂದ್ರ ಗಿರ್ವಣಸ್ತನೂಪಾ ಅಂತನೋ ಭವ || ೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇ | ಗನ್ಯತಾ | ಮನಸಾ | ಶತ್ರುಂ | ಅದಭುಃ | ಅಭಿಪ್ರಘ್ನಂತಿ | ಧೃಷ್ಟಯಾ |

ಅಥ | ಸ್ತಾ | ನಃ | ಮಘವನ್ | ಇಂದ್ರ | ಗಿರ್ವಣಃ | ತನೂಪಾಃ | ಅಂತಮಃ | ಭವ || ೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ಜನಾ ಗವ್ಯತಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ಗಾ ಇಚ್ಛತಾ ಮನಸಾ ಯುಕ್ತಾಃ ಸಂತಃ ಶತ್ರುಂ ಶಾತೆಯಿತಾರಂ
ವೈರಿಣಮಾದಭುಃ ಅಹಿಂಸಿಷುಃ | ಯೇ ಚ ಧೃಷ್ಟಯಾ ಧೃಷ್ಟವೋ ಧೃಷ್ಟಾಃ ಸಂತೋಽಸ್ಮಾನಭಿಲಕ್ಷ್ಯ
ಪ್ರಘ್ನಂತಿ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಹಿಂಸಂತಿ ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರಾಂ ಸಂಭಕ್ತರಿಂದ್ರ ಅಥ
ಸ್ಮಾಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ತೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾತ್ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತನೂಪಾಸ್ತನೂನಾಂ ಶರೀರಾಣಾಂ ರಕ್ತತಾ ಸನ್
ಅಂತನೋಽನ್ರಿಕತಮೋ ಭವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನೂ | ಗಿರ್ವಣಃ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ಯನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ಯೇ—ಯಾವ ಪುರುಷರು | ಗವ್ಯತಾ—(ಶತ್ರುಗಳಿಂದ) ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ | ಮನಸಾ—
ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ | ಶತ್ರುಂ—ಶತ್ರುವನ್ನು | ಅದಭುಃ—ಹಿಂಸಿಸಿದರೋ (ಮತ್ತು ಯಾರು) |
ಧೃಷ್ಟಯಾ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ | ಪ್ರಘ್ನಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವರೋ (ಅಂತಹ ಪುರುಷರಂತೆ) |
ಅಥ ಸ್ಮ—ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ತನೂಪಾಃ—ದೇಹರಕ್ಷಕನಾಗಿ | ಅಂತಮಃ—ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪಸ್ಥ
ನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನೂ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಲಭ್ಯನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಪುರುಷರು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಗೋವು
ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದರೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ಶತ್ರುಧರ್ಷಕ
ವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿಂಸಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಪುರುಷರಂತೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪಸ್ಥನಾಗಿ ಆಗಿರು.

English Translation.

Affluent Indra, propitiated by praise, be near to us, the defender
of our persons (against those) who assail (us as) enemies, with a mind bent
upon carrying off (our) cattle, or who assault us with arrogance.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ ||

ಅಥ ಸ್ಮಾ ನೋ ವೃಧೇ ಭವೇಂದ್ರ ನಾಯಮುವಾ ಯುಧಿ |

ಯದಂತರಿಕ್ಷೇ ಪತಯಂತಿ ಪರ್ಣಿನೋ ದಿವ್ಯವಸ್ತಿಗ್ಮಮೂರ್ಧಾನಃ || ೧೧ ||

|| ಶಬ್ದಸಾತಃ ||

ಅಥ | ಸ್ಮ | ನಃ | ವೃಧೇ | ಭವ | ಇಂದ್ರ | ನಾಯಂ | ಅವ | ಯುಧಿ |

ಯತ್ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ | ಪತಯಂತಿ | ಪರ್ಣಿನಃ | ದಿವ್ಯವಃ | ತಿಗ್ಮಮೂರ್ಧಾನಃ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಥ ಸ್ಮ ತದಾನೀಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವೃಥೇ ವರ್ಧನಾಯ ಭವ | ಅಪಿ ಚ ನಾಯಂ ಯೋಽಸ್ಮಾಕಂ ನಯೋ ನೇತಾ ಯುಧಿ ಯುದ್ಧೇ ತಮಹ್ಯವ | ರಕ್ಷ | ತದೇತ್ಯುಕ್ತಂ ಕದೇತ್ಯತ ಆಹ | ಪರ್ಣಿನಃ ಪಕ್ಷವಂತಸ್ತಿಗ್ಮಮೂರ್ಧಾನಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಾಸ್ಯಾ ದಿದ್ಯವೋ ದೀಪ್ತಾ ನಾಣಾ ಯದ್ಯದಾಂತರಿಕ್ಷೇ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಪತಯಂತಿ ಶತ್ರುಭಿರ್ವಿಸೃಷ್ಟಾಃ ಪತಂತಿ ತದಾನೀಂ ವೃಥೇ ಭವೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯೇತ—ಯಾವಾಗ | ಪರ್ಣಿನಃ—ಗರಿಗಳುಳ್ಳವೂ | ತಿಗ್ಮಮೂರ್ಧಾನಃ—ಹರಿತವಾದ ಮೊನೆಯುಳ್ಳವೂ | ದಿದ್ಯವಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವೂ ಆದ ಬಾಣಗಳು (ಶತ್ರುಪ್ರೇರಿತಗಳಾಗಿ) | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ಪತಯಂತಿ—(ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ) ಬೀಳುವವೋ | ಅಥ ಸ್ಮ—ಆ ಒಡನೆಯೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವೃಥೇ—ವೃಥಾ ಕಾರಕನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗು | ಯುಧಿ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನಾಯಂ—ನಮ್ಮ ನೇತೃವನ್ನು | ಅವ—ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಗರಿಗಳುಳ್ಳವೂ, ಹರಿತವಾದ ಮೊನೆಯುಳ್ಳವೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವೂ ಆದ ಶತ್ರುಗಳ ಬಾಣಗಳು ಶತ್ರುಪ್ರೇರಿತಗಳಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಾಗ ನಮಗೆ ವೃಥಾ ಕಾರಕನಾಗಿ (ರಕ್ಷಕನಾಗಿ) ಆಗು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನೇತೃವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Indra, be (favourable) at present to our success: protect our leader in battle when the feathered, sharp-pointed, shining shafts fall from the sky.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯತ್ರ ಶೂರಾಸಸ್ತನ್ವೋ ವಿತನ್ವತೇ ಪ್ರಿಯಾ ಶರ್ಮ ಪಿತ್ತಾಣಾಂ |

ಅಥ ಸ್ಮ ಯಚ್ಛ ತನ್ವೇ ತನೇ ಚ ಛದಿರಚಿತ್ತಂ ಯಾವಯ ದ್ವೇಷಃ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ರ | ಶೂರಾಸಃ | ತನ್ವಃ | ವಿತನ್ವತೇ | ಪ್ರಿಯಾ | ಶರ್ಮ | ಪಿತ್ತಾಣಾಂ ||

ಅಥ | ಸ್ಮ | ಯಚ್ಛ | ತನ್ವೇ | ತನೇ | ಚ | ಛದಿರಃ | ಅಚಿತ್ತಂ | ಯಾವಯ | ದ್ವೇಷಃ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯತ್ರ ಯಸ್ತಿನಾಲ್ಯೇ ಶೂರಾಃ ಶೂರಾಃ ಶೌರ್ಯವಂತೋ ಯೋದ್ಧಾರಸ್ತನ್ತಃ ಸ್ವಕೀಯಾನಿ ಶರೀರಾಣಿ ವಿತೆನ್ನತೇ ವಿಸ್ತಾರಯಂತಿ ಸ್ವಾಮಿನೋ ಜಯಾಯ ಶತ್ರುಣಾಂ ಪುರತೋ ದರ್ಶಯಂತಿ | ತಥಾಸ್ತಿನಾಲ್ಯೇ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಣಿ ಶರ್ಮ ಶರ್ಮಾಣಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಪಿತೃಣಾಂ ಜನಕಾನಾಂ ಸಂಬಂಧೀನಿ | ತೈರರ್ಜಿತಾನೀತಿ ಯಾವತ್ | ಏತಾನಿ ಚ ವಿತೆನ್ನತೇ ಶತ್ರುಣಾಂ ಪುರಸ್ತಾದ್ವಿಸ್ತಾರಯಂತಿ | ಪರಿತ್ಯಜಂತೀತಿ ಯಾವತ್ | ಅಥ ಸ್ತಾನಾಲ್ಯೇ ತನ್ನೇ ಶರೀರಾಯ ತನೇ ತನಯಾಯ ಚ ಭರ್ದಿಶ್ವದನಮಾಯುಧಾನಾಂ ನಿವಾರಕಂ ಕವಚಮಚಿತ್ತಂ ಶತ್ರುಭಿರಜ್ಞಾತಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಯಚ್ಛ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಶತ್ರುಜ್ಞಾನಾ-ತ್ಪೂರ್ವಮೇವ ದೇಹೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಿ ಚ ದ್ವೇಷೋ ದ್ವೇಷ್ವಾನ್ ಶತ್ರುನ್ಯಾಯ | ತೇಭ್ಯೋ ವಿಯೋಜಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಯತ್ರ—ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಶೂರಾಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಯೋಧರು | ತನ್ನೇ—ತಮ್ಮ ಶರೀರಗಳನ್ನು | ವಿತೆನ್ನತೇ—(ಸ್ವಾಮಿ ಜಯಕ್ಕಾಗಿ) ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸುವರೋ (ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) | ಪ್ರಿಯಾ—ಹಿತಕರವಾದುದೂ | ಪಿತೃಣಾಂ—ಪಿತೃರ್ಜಿತವಾದುದೂ ಆದ | ಶರ್ಮ—ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು (ತೃಪ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ) | ಅಥ ಸ್ತ—ಆ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ | ತನ್ನೇ—ಅವರ ಶರೀರ ರಕ್ಷಣೆಗೂ | ತನೇ—ಪುತ್ರಾದಿಗಳೂ | ಭರ್ದಿಃ—ಅವರ ದೇಹರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಯುದ್ಧಕವಚವನ್ನು | ಅಚಿತ್ತಂ—ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವಂತೆ | ಯಚ್ಛ—ಕೊಡಿಸು | ದ್ವೇಷಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಯಾವಯ—ಜಯಿಸಿ ನಾಶಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಯೋಧರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿತಕರವೂ ಪಿತೃರ್ಜಿತವೂ ರಕ್ಷಕವೂ ಆದ ಸ್ವಗೃಹಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮತ್ತು ಅವರ ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ದೇಹರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಯುದ್ಧಕವಚಗಳನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಕೊಡು. ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡು.

English Translation.

When heroes rest their persons (until abandoning) the pleasant abodes of their progenitors: grant us, for ourselves and our posterity, an unsuspected defence, and scatter our enemies.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯದಿ॑ಂದ್ರ ಸ॒ರ್ಗೇ॑ ಅ॒ರ್ವತ॑ಶ್ಚೋ॒ದಯಾ॑ಸೇ ಮಹಾ॒ಧನೇ॑ |

ಅ॒ಸಮ॑ನೇ ಅ॒ಧ್ವನಿ॑ ವೃ॒ಜಿನೇ॑ ಪ॒ಥಿ ಶೈ॒ನೌ॑ಷ॒ವ ಶ್ರ॒ವ॒ಸ್ಯ॒ತಃ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಇಂದ್ರ | ಸರ್ಗೇ | ಅವರ್ತಃ | ಚೋದಯಾಸೇ | ಮಹಾಧನೇ |

ಅಸಮನೇ | ಅಧ್ವನಿ | ವೃಜಿನೇ | ಪಥಿ | ಶ್ವೇನಾನಿವ | ಶ್ರವಸ್ಯತಃ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಮಹಾಧನೇ ಜೇತವ್ಯಸ್ಯ ಮಹತೋ ಧನಸ್ಯ ನಿಮಿತ್ತೇ ಮಹತಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಸರ್ಗ ಉದ್ಯೋಗೇ ಸತ್ಯಸಮನೇ ವಿಷಮೇಧ್ವನಿ ಮಾರ್ಗೇರ್ವತೋಽಸ್ತದೀಯಾನಶ್ವಾನ್ಯದ್ಯದಾ ಚೋದಯಾಸೇ ಪ್ರೇರಯಸಿ | ವೃಜಿನೇ ಕುಟಿಲೇ ಪಥಿ ಮಾರ್ಗೇರ್ವತರಿಕ್ಷಲಕ್ಷಣೇ ಶ್ರವಸ್ಯತಃ ಶ್ರವೋನ್ನಮಾಮಿಷರೂಪಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛತಃ ಶ್ವೇನಾನಿವ ಯಥಾಮಿಷಾರ್ಥಿನ ಶ್ವೇನಾ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಶೀಘ್ರಂ ಗಚ್ಛಂತಿ ತಥಾಸ್ತದೀಯಾನಶ್ವಾನ್ಯದಾ ತ್ವಂ ಶೀಘ್ರಂ ಗಮಯಸಿ ತದಾನೀಮಸ್ಮಾಕಂ ತನ್ನೇ ತನಯಾಯ ಚ ಛರ್ದಿಯಚ್ಛೇತಿ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾವೃಚಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವೃಜಿನೇ—ವಕ್ರವಾದ | ಪಥಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷರೂಪವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ | ಶ್ರವಸ್ಯತಃ—ಮಾಂಸರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹುಡುಕುವ | ಶ್ವೇನಾನಿವ—ಶ್ವೇನಪಕ್ಷಿಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಹಾರುವಂತೆ | ಮಹಾಧನೇ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನನಿಮಿತ್ತವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಸರ್ಗೇ—ಉದ್ಯುಕ್ತವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅಸಮನೇ—ಹಳ್ಳ ದಿಣ್ಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ವಿಷಮವಾದ | ಅಧ್ವನಿ—ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ | ಅವರ್ತಃ—ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಚೋದಯಾಸೇ—(ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಲು) ಪ್ರೇರಿಸುವೆಯೋ (ಆಗ ರಕ್ಷಕವಾದ ಕವಚವನ್ನು ಕೊಡು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವಕ್ರವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸರೂಪವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕತಕ್ಕ ಶ್ವೇನಪಕ್ಷಿಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಹಾರುವಂತೆ, ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನನಿಮಿತ್ತವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತವಾದಾಗ ಹಳ್ಳದಿಣ್ಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ವಿಷಮವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗ ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಲು ಪ್ರೇರಿಸುವೆಯೋ ಆಗ ರಕ್ಷಕವಾದ ಕವಚವನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation.

(At the time) when, in the effort (made) in an arduous conflict ;
urge our horses over an uneven road, like falcons darting upon their food
through the difficult path (of the firmament).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಿಂಧೂರಿವ ಪ್ರವಣ ಆಶುಯಾ ಯತೋ ಯದಿ ಕ್ಲೋಶಮನು ಸ್ವನಿ |

ಆ ಯೇ ವಯೋ ನ ವರ್ವತತ್ಯಾಮಿಷಿ ಗೃಭೀತಾ ಬಾಹ್ವೋರ್ಗವಿ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಿಂಧೂನ್‌ಇವ | ಪ್ರವಣೇ | ಆಶುಯಾ | ಯತಃ | ಯದಿ | ಕ್ಲೋಶಂ | ಅನು | ಸ್ವನಿ |

ಆ | ಯೇ | ವಯಃ | ನ | ವರ್ವತತಿ | ಅಮಿಷಿ | ಗೃಭೀತಾಃ | ಬಾಹ್ವೋಃ | ಗವಿ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಕ್ತಸ್ಯೈವಾರ್ಥಸ್ಯಾತಿಶಯಪ್ರತಿಸಾದನಾರ್ಥೇಯಂ | ಪ್ರವಣೇ ನಿಮ್ಮದೇಶೇ ಸಿಂಧೂನಿವ ಸ್ಯಂದಮಾನಾ ನದೀರಿವಾಶುಯಾಶು ಶೀಘ್ರಂ ಯತೋ ಗಚ್ಛತೋಽಶ್ವಾನ್ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯದಿ ಚೋದಯಾಸೇ ಪ್ರೇರಯಸಿ | ಕದಾ | ಕ್ಲೋಶಮನು | ಕ್ಲೋಶ ಇತಿ ಭಯನಾಮ | ಭಯಮನುಲಕ್ಷ್ಯ ಸ್ವನಿ ಸ್ವನ ಆಕ್ರೋಶೇ ಸತಿ | ಕೀದೃಶಾಸ್ತೇಽಶ್ವಾಃ | ಬಾಹ್ವೋರ್ಬಾಹುಮೂಲಯೋರ್ಗೃಭೀತಾಃ ಕಕ್ಷ್ಯಯಾ ಬದ್ಧಾ ಯೇಽಶ್ವಾ ಗವಿ ಗೋರೂಪೇ ಧನೇ ಜೇತವ್ಯೇ ಸತ್ಯಾ ವರ್ವತತಿ ಪುನಃ ಪುನರಾವರ್ತಂತೇ | ಅಮಿಷ್ಯಾಮಿಷೇ ಮಾಂಸೇ ಗ್ರಹೀತವ್ಯೇ ಸತಿ ವಯೋ ನ ಯಥಾ ಶ್ಯೇನಾದಯಃ ಪಕ್ಷಿಣಃ ಪುನಃ ಪುನರಾವರ್ತಂತೇ ತದ್ವತ್ | ಏವಂಭೂತಾನಶ್ವಾನ್ ಭಯೇನ ಕ್ರೋಶೇ ಸತಿ ಯದಾ ತ್ವಂ ಪ್ರೇರಯಸಿ ತದಾನೀಮಸ್ಮದೀಯೇಭ್ಯಶ್ಛದಿಃ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಯದ್ಯಸ್ಯೈವೇರ್ಯುಧೈ ಪ್ರಸಕ್ತಿನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪಿ ರಾಜಪುರೋಹಿತತ್ವೇನ ರಾಜಕೀಯಾನಾಂ ಪುರುಷಾಣಾಂ ಜಯಃ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯತೇ ಇತಿ ನ ಕಶ್ಚಿದ್ವಿರೋಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಅಮಿಷಿ—ಮಾಂಸವನ್ನು ಹೊಂದಲು | ವಯೋ ನ—ಶ್ಯೇನಾದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಪುನಃ ಪುನಃ ಓಡಿಬರುವಂತೆ | ಬಾಹ್ವೋಃ—ಬಾಹು ಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ | ಗೃಭೀತಾಃ—ಸುತ್ತುಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವ | ಯೇ—ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು | ಗವಿ ಗೋನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಆ ವರ್ವತತಿ—ಪುನಃಪುನಃ ಬರುವುದೋ | ಕ್ಲೋಶಮನು—ಭಯದಿಂದ | ಸ್ವನಿ—ಹೇಷಾಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಪ್ರವಣೇ—ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ | ಸಿಂಧೂನಿವ—ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ನದಿಗಳಂತೆ | ಆಶುಯಾ—ಬಹು ವೇಗವಾಗಿ | ಯತಃ—ಓಡುವಂತೆ | ಯದಿ—ಯಾವಾಗ ಪ್ರೇರಿಸುವೆಯೋ (ಆಗ ಯುಧ ಕವಚಗಳನ್ನು ಕೊಡು.)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮಾಂಸವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಶ್ಯೇನಾದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಪುನಃಪುನಃ ಓಡಿಬರುವಂತೆ ಬಾಹು ಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತು ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು ಗೋನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪುನಃಪುನಃ ಬರುವುದೋ

ಅಂತಹ ಅಶ್ವಗಳು ಭಯದಿಂದ ಹೇಷಾಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ನದಿಗಳಂತೆ ಬಹು ವೇಗವಾಗಿ ಓಡುವಂತೆ ಯಾವಾಗ ಪ್ರೇರಿಸುವೆಯೋ ಆಗ ಯುದ್ಧಕವಚಗಳನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation.

Rushing rapidly like rivers in their downward course, and although neighing loudly through terror, they yet, tight-girthed, return repeatedly (to the conflict) for cattle, like birds darting on their prey.

ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ವಾದುರಿತ್ಯೇಕತ್ರಿಂಶದ್ವಚಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಪುತ್ರಸ್ಯ ಗರ್ಗಸ್ಯಾರ್ಷಂ | ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಇನ್ನಿತ್ಯೇಷಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ದಶಾಶ್ವಾನಿತ್ಯನುಷ್ಟುಪ್ ದಶ ರಥಾನಿತಿ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಹಿ ರಾಧ ಇತಿ ದ್ವಿಪದಾ ದ್ವೈಕಾದಶಕಾ ಯುಜಾನೋ ಹರಿತೇತ್ಯೇಷಾ ಬೃಹತೀ ದಿವಸ್ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಇತಿ ಜಗತೀ ಶಿಷ್ವಾಸ್ತಿಷ್ಟಭಃ | ಅದಿತಃ ಪಂಚಾನಾಮೃಚಾಂ ಸೋಮೋ ದೇವತಾ | ಅಗವ್ಯೂತಿ ಹ್ವೇತ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಚಪ್ರಧಮಪಾದೇ ದೇವಾ ಉತ್ತರಸ್ಯ ಭೂಮಿಸ್ತುತೀಯಸ್ಯ ಬೃಹಸ್ಪತಿಶ್ಚತುರ್ಥಸ್ಯೇಂದ್ರಃ | ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಇತ್ಯಾಧ್ಯಾಶ್ಚತಸ್ರಃ ಸೃಂಜಯಪುತ್ರಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೋ ದಾನಸ್ತುತಿರೂಶತ್ವಾತ್ತದ್ದೇವತಾಕಾಃ | ವನಸ್ಪತೇ ವೀಡ್ವಂಗ ಇತ್ಯಯಂ ತೃಚೋ ರಥದೇವತಾಃ | ಉಪ ಶ್ವಾಸಯೇತಿ ತೃಚೋ ದುಂದುಭಿದೇವತಾಃ | ಸಮಶ್ವಪರ್ಣಾ ಇತ್ಯರ್ಥಚಪ್ರ ಣಂದ್ರಃ | ಶಿಷ್ವಾ ಇಂದ್ರದೇವತಾಕಾಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಸ್ವಾದುರೇಕತ್ರಿಂಶದ್ಗರ್ಗಃ ಪಂಚಾದೌ ಸಾಮ್ಯೋಽಗವ್ಯೂತ್ಯರ್ಥಚೋ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಇತಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಬನುಷ್ಟುಬ್ನಾಯತ್ರೀ ದ್ವಿಪದಾ ಸಾರ್ಜ್ವಯಸ್ಯ ಪ್ರಸ್ತೋಕಸ್ಯ ದಾನಸ್ತುತಿಃ ಸರ್ವಾ ತೃಚಾ ರಥದುಂದುಭಿದೇವತಾಃ- ವೈಂದ್ರೋಽತ್ಯೋಽರ್ಥಚೋ ಯುಜಾನೋ ಬೃಹತೀ ದಿವಸ್ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಜಗತೀ || ಅಗ್ನಿಮಾರುತ ಅದಿತಶ್ಚತಸ್ರಃ ಶಂಸನೀಯಾಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸ್ವಾದುಷ್ಟಿಲಾಯಮಿತಿ ಚತಸ್ರೋ ಮಧ್ಯೇ ಚಾಹ್ವಾನಂ | ಅ. ೫-೨೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಸ್ವಾದುಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಗರ್ಗನೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಇನ್ನು ಎಂಬ (೨೨ ನೇ) ಋಕ್ಕು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸವು; ದಶಾಶ್ವಾನ್ ಎಂಬ (೨೩ನೇ) ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸವು; ದಶ ರಥಾನ್ ಎಂಬ (೨೪ನೇ) ಋಕ್ಕು ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸವು; ಮಹಿ ರಾಧಃ ಎಂಬ (೨೫ ನೇ) ಋಕ್ಕು ಹನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷರಗಳ ಎರಡು ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ದ್ವಿಪದಾ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನದು; ಯುಜಾನೋ ಹರಿತಾ ಎಂಬ (೨೬) ನೇ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀ ಛಂದಸ್ಸವು; ದಿವಸ್ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಎಂಬ (೨೭ನೇ) ಋಕ್ಕು ಜಗತೀ

ಭಂದಸ್ತು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸೋಮವು ದೇವತೆಯು. ಅಗನ್ಯಾತಿ ಪ್ರೇತ್ರಂ ಎಂಬ ಇಷ್ಟತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ ಪ್ರಥಮಪಾದಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ದೇವತೆಗಳೇ ದೇವತೆಯು ; ಎರಡನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯೂ, ಮೂರನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನೂ ದೇವತೆಗಳು. ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ (೨೨-೨೫) ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಂಜಯಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಎಂಬ ರಾಜನ ದಾನಸ್ತುತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಆ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತೋಕನ ದಾನಸ್ತುತಿಯೇ ದೇವತೆಯು ; ವನಸ್ಪತೇ ವೀಡ್ಯಂಗಳಿ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ (೨೬-೨೮) ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ರಥವೇ ದೇವತೆಯು ; ಉಶಶ್ವಾಸಯ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ (೨೪-೩೧) ಮೂರು ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಉತ್ತರಾರ್ಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ದುಂದುಭಿಯು ದೇವತೆಯು. ಸಮಶ್ವಪರ್ಣಾಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಉತ್ತರಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರನೇ ದೇವತೆಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸ್ವಾದುರೇಕತ್ರಂಶದ್ಗರ್ಗಳಿ ಪಂಚಾದೌ ಸೌಮ್ಯೋಽಗನ್ಯಾತ್ಯರ್ಥಚೋಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಇತಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಬನುಷ್ಟಬ್ಬಾಯತ್ರೀ ದ್ವಿಪದಾ ಸಾಂಜಯಸ್ಯ ಪ್ರಸ್ತೋಕಸ್ಯ ದಾನಸ್ತುತಿಃ ಪರಾತ್ಪಚ್ಚ ರಥದುಂದುಭಿದೇವತಾನ್ವೈಂದ್ರೋಽನ್ತೋಽರ್ಥಚೋಲಿ ಯುಜಾನೋ ಬೃಹತೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಮ್ಬಹಿ ದ್ವಿಪದಾ ದಿವಸ್ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಜಗತೀ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಆಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಸ್ವಾದುಷ್ಟಿಲಾಯಮಿತಿ ಚತಸ್ತೋ ಮಧ್ಯೇ ಚಾಹ್ವಾನಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೫-೨೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೭

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೪೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೭ || ವರ್ಗ—೩೦, ೩೧, ೩೨, ೩೩, ೩೪, ೩೫ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೩೧ ||

|| ಋಷಿ—ಗರ್ಗಳಿ ||

|| ದೇವತಾ—೧-೫. ಸೋಮಃ | ೬-೧೯, ೨೧, ೩೧ ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧ. ಇಂದ್ರಃ | ೨೦ ನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಪ್ರಥಮಪಾದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತೆಗಳು, ಎರಡನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯೂ, ಮೂರನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನೂ ದೇವತೆಗಳು | ೨೨-೨೫. ಪ್ರಸ್ತೋಕಸ್ಯ ಸಾಂಜಯಸ್ಯ ದಾನಸ್ತುತಿಃ | ೨೬-೨೮. ರಥಃ | ೨೯-೩೦, ೩೧ ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ. ದುಂದುಭಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೧೮, ೨೦-೨೨, ೨೬, ೨೮-೩೧. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೧೯. ಬೃಹತೀ | ೨೩. ಅನುಷ್ಟುಪ್ | ೨೪. ಗಾಯತ್ರೀ | ೨೫. ದ್ವಿಪದಾ | ೨೭. ಜಗತೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ವಾದುಷ್ಟಿಲಾಯಂ ಮಧುನೌ ಉತಾಯಂ ತೀವ್ರಃ ಕಿಲಾಯಂ ರಸವೌ
ಉತಾಯಂ |

ಉತೋ ನ್ವೃಸ್ಯ ಪಪಿವಾಂಸಮಿಂದ್ರಂ ನ ಕಶ್ಚನ ಸಹತ ಆಹವೇಷು || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ವಾದುಃ | ಕಿಲ | ಅಯಂ | ಮಧುಮಾನ್ | ಉತ | ಅಯಂ | ತೀವ್ರಃ | ಕಿಲ | ಅಯಂ | ರಸವಾನ್ |
ಉತ | ಅಯಂ |

ಉತೋ ಇತಿ | ನು | ಅಸ್ಯ | ಪಸಿವಾಂಸಂ | ಇಂದ್ರಂ | ನ | ಕಃ | ಚನ | ಸಹತೇ | ಅಹವೇಷು || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಭಿಷುತಃ ಸೋಮಃ ಸ್ವಾದುರಾಸ್ವಾದನೀಯಃ ಕಿಲ ಭವತಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ಮಧು-
ಮಾನ್ಮಾಧುರ್ಯವಾಂಶ್ಚಾಯಂ ಸೋಮೋ ಭವತಿ | ತಥಾಯಂ ಸೋಮಸ್ತೀವ್ರಃ ಕಿಲ ಮದೋತ್ಪಾದನೇ
ತೀಕ್ಷ್ಣಃ ಖಲು ಭವತಿ | ಉತಾಪಿ ಚಾಯಂ ಸೋಮೋ ರಸವಾನ್ ಸಾರವಾಂಶ್ಚ ಭವತಿ | ಅನೇನ
ನಾಕೃಚಿತುಷ್ಟಯೇನ ಸೋಮಸ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯಾತಿಶಯತ್ವಂ ಚ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಂ | ಉತೋ ಅಪಿ ಚಾಸ್ಯ
ಸೋಮಸ್ಯ || ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇಷ್ಠೀ || ಇಮಂ ಸೋಮಂ ಪಸಿವಾಂಸಂ ಪೀತವಂತಮಿಂದ್ರಮಾಹವೇಷು
ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ನ ಕಶ್ಚನ ನ ಕೋರಪಿ ಸಹತೇ ಅಭಿಭವತಿ | ನು ಇತಿ ಪೂರಕಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ಅಯಂ—ಹಿಂಡಿರುವ ಈ ಸೋಮವು | ಸ್ವಾದುಃ ಕಿಲ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ರುಚಿಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ |
ಉತ—ಮತ್ತು | ಅಯಂ—ಇದು | ಮಧುಮಾನ್—ಮಾಧುರ್ಯವೇತವಾಗಿದೆ | ಅಯಂ—ಇದೇ
ಸೋಮರವು | ತೀವ್ರಃ ಕಿಲ ಮದಕಾರಕವಾಗುವ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ | ಉತ—ಅಲ್ಲದೇ | ಅಯಂ—
ಇದೇ ಸೋಮವು | ರಸವಾನ್—ಸಾರವತ್ತಾಗಿದೆ | ಉತೋ—ಮತ್ತು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮವನ್ನು |
ಪಸಿವಾಂಸಂ—ಪಾನಮಾಡತಕ್ಕ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಹವೇಷು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಕಶ್ಚನ—
ಯಾರೂ ಸಹ | ನ ಸಹತೇ ನು—ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಸೋಲಿಸಲಾರರು.

|| ಭಾನಾರ್ಥಃ ||

ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಸೋಮವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ರುಚಿಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಮಾಧುರ್ಯವೇ
ತವೂ, ರಸವತ್ತಾದುದೂ ಅಲ್ಲದೇ ಮದಕಾರಕವಾದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸೋಮ
ರವನ್ನು ಪಾನಮಾಡತಕ್ಕ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸೋಲಿಸಲಾರರು.

English Translation.

Savoury indeed is this (Soma); sweet is it, sharp, and full of flavour:
no one is able to encounter Indra in battles after he has been quaffing this
(beverage).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ ಸ್ವಾದುರಿಹ ಮದಿಷ್ಯ ಆಸ ಯಸ್ಯೇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ ಮಮಾದ |
ಪುರೂಣಿ ಯಶ್ಯಾತ್ನಾ ಶಂಬರಸ್ಯ ವಿ ನವತಿಂ ನವ ಚ ದೇಹ್ಯೋಽಹನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ಸ್ವಾದುಃ | ಇಹ | ಮದಿಷ್ಯಃ | ಆಸ | ಯಸ್ಯ | ಇಂದ್ರಃ | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ | ಮಮಾದ |
ಪುರೂಣಿ | ಯಃ | ಚ್ಯಾತ್ನಾ | ಶಂಬರಸ್ಯ | ವಿ | ನವತಿಂ | ನವ | ಚ | ದೇಹ್ಯಃ | ಹನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಹಾಸ್ತಿನೈಜ್ಞೇಯಂ ಸೋಮಃ ಸ್ವಾದುರಾಸ್ವಾದಿತಃ ಪೀತಃ ಸನ್ ಮದಿಷ್ಠೋಽತಿಶಯೇನ
ಮದಯಿತಾಶ | ಬಭೂವ | ಯಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾನೇನೇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ ವೃತ್ರಹನನಕಾಲೇ
ಮಮಾದ ಮತ್ತೋ ಬಭೂವ | ಯಃ ಸೋಮಃ ಶಂಬರಸ್ಯಾಸುರಸ್ಯ ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ಚ್ಯಾತ್ನಾ
ಚ್ಯಾತ್ನಾನಿ ಬಲಾನಿ ಜಘಾನ | ತಥಾ ದೇಹ್ಯೋ ದಿಗ್ಧಾ ಉಪಚಿತಾ ಅಸುರೀಃ ಪುರೀಃ ತದೀಯಾನ್
ದೇಹಾನ್ ವಾ ನವತಿಂ ನವ ಚ ನವೋತ್ತರನವತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಯಃ ಸೋಮೋ ವಿ ಹನ್ ವ್ಯಹನ್ ಅಯಂ
ಸೋಮ ಇತಿ ಪ್ರಥಮಪಾದೇನ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ—ವೃತ್ರಾಸುರನ ಹನನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಮಮಾದ—ಮದವನ್ನು ಹೊಂದಿದನೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಸೋಮವು | ಶಂಬರಸ್ಯ—ಶಂಬರಾ
ಸುರನ | ಪುರೂಣಿ—ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ | ಚ್ಯಾತ್ನಾ—ಸೇನೆಗಳನ್ನು (ಕೊಲ್ಲಲು ಸಾಧನವಾಯಿತೋ) | ಮತ್ತು
(ಯಸ್ಯ —ಯಾವ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ) | ನವತಿಂ ನವ ಚ—ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವೂ | ದೇಹ್ಯಃ—
ದೃಢವೂ ಆದ ಅಸುರಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು | ವಿ ಹನ್—ಕೊಂದನೋ (ಅಂತಹ) | ಅಯಂ—ಈ ಸೋಮವು |
ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸ್ವಾದುಃ—ರುಚಿಕರವಾಗಿಯೂ | ಮದಿಷ್ಯಃ—ಮದಕಾರಕವಾಗಿಯೂ | ಆಸ—
ಅಗಿರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರಾಸುರನ ಹನನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದವನ್ನು ಹೊಂದಿದನೋ, ಯಾವ
ಸೋಮವು ಶಂಬರಾಸುರನ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಾಧನವಾಯಿತೋ, ಮತ್ತು ಸೋಮದ
ಪಾನದಿಂದ ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವೂ, ದೃಢವಾದವೂ ಆದ ಅಸುರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಕೊಂದನೋ ಅಂತಹ
ಈ ಸೋಮವು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ರುಚಿಕರವಾಗಿಯೂ ಮದಕಾರಕವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.

English Translation.

This savoury Soma, drunk on this occasion, has been most exhilarating : dy drinking of it Indra, has been elevated to the slaying of Vritra, and it has destroyed the numerous hosts of Sambara and the ninety-nine cities.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ ಮೇ ಪೀತ ಉದಿಯರ್ತಿ ವಾಚಮಯಂ ಮನೀಷಾಮುಶ-
ತೀಮಜೀಗಃ |

ಅಯಂ ಷಳುರ್ವೀರಮಿಮಾತ ಧೀರೋ ನ ಯಾಭ್ಯೋ ಭುವನಂ ಕಚ್ಚನಾರೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ಮೇ | ಪೀತಃ | ಉತ್ | ಇಯರ್ತಿ | ವಾಚಂ | ಅಯಂ | ಮನೀಷಾಂ | ಉತತೀಂ |
ಅಜೀಗರಿತಿ |

ಅಯಂ | ಷಟ್ | ಉರ್ವೀಃ | ಅಮಿಮಾತ | ಧೀರಃ | ಯಾಭ್ಯಃ | ಭುವನಂ | ಕತ್ | ಚನ | ಆರೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಂ ಸೋಮಃ ಪೀತಃ ಸನ್ ಮೇ ಮಮ ವಾಚಮುದಿಯರ್ತಿ | ಉದ್ಗಮಯತಿ |
ಅಯಮೇವ ಸೋಮ ಉತತೀಂ ಕಾಂತಾಂ ಮನೀಷಾಂ ಬುದ್ಧಿಮುದಜೀಗಃ | ಉದ್ಗಾರಯತಿ |
ಪ್ರಕಾಶಯತಿ || ಗ್ಂ ನಿಗರಣ ಇತ್ಯಸ್ಮಾನ್ಶ್ಚಿಂತಾಲ್ಪಜಾ ಚಜ್ಞ ರೂಪಂ || ಅಪಿ ಚಾಯಂ ಧೀರೋ ಧೀಮಾನ್
ಸೋಮಃ ಷಳುರ್ವೀಃ ಷಣ್ಮೋರ್ವೀರಂಹಸಸ್ಪಾಂತು ದ್ಯೌತ್ವ ಪೃಥಿವೀ ಚಾಹತ್ವ ರಾತ್ರಿಶ್ಚಾಪಶ್ಚಾಷಠಯ-
ಶ್ಚೇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ ದ್ಯುಪೃಥಿವ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಷಡಮಿಮಾತ | ನಿರ್ಮಿತವಾನ್ | ಯಾಭ್ಯ ಉರ್ವೀಭ್ಯ ಆರೇ
ದೂರೇ ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟೇ ದೇಶೇ ಕಚ್ಚನ ಕಿಂಚನ ಭುವನಂ ಭೂತಜಾತಂ ನ ಭವತಿ ಅಪಿ ತ್ವಾಸ್ತೇವ ಸರ್ವಂ
ಭೂತಜಾತಂ ವರ್ತತೇ ತಾದೃಶೀರುರ್ವೀರ್ನಿರ್ಮಿತವಾನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಯಂ—ಈ ಸೋಮವು | ಪೀತಃ—ಪಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು | ಮೇ—ನನ್ನ | ವಾಚಂ—ವಾಕ್ಯವನ್ನು |
ಉದಿಯರ್ತಿ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ | ಅಯಂ—ಇದೇ ಸೋಮವು | ಉತತೀಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ಮನೀಷಾಂ—
ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ಅಜೀಗಃ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ | ಯಾಭ್ಯಃ—ಯಾವ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗಿಂತಲೂ |

ಅರೇ—ಮಿರಿತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ | ಕಚ್ಚಿನ ಭವನಂ—ಬೇರಾವ ಲೋಕವೂ | ನ—ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ |
ಷಟ್, ಉರ್ವೀಃ —ದ್ಯುಲೋಕವೇ ಮುಂತಾದ ಆರು ಲೋಕಗಳನ್ನು | ಧೀರಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ | ಆಯಂ—
ಈ ಸೋಮ ರಾಜನು | ಅಮಿಮೀತ—ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಪಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಸೋಮರಸವು ನನ್ನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸೋಮವು ಆಕರ್ಷಕ
ವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿರಿತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ ಬೇರಾವ
ಲೋಕವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ದ್ಯುಲೋಕ, ಪೃಥಿವೀ, ಅಹಸ್, ರಾತ್ರಿ, ಆಪಃ, ಓಷಧಿ ಎಂಬ ಆರು ತತ್ತ್ವ
ಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಈ ಸೋಮರಾಜನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

English Translation.

This beverage inspires my speech ; this developes the desired
intelligence : this sagacious (Soma) has created the six vast conditions,
from which no creature is distinct.

॥ ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ॥

ಅಯಂ ಸ ಯೋ ವರಿಮಾಣಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ವಷ್ಪಾಣಂ ದಿವೋ ಅಕೃಣೋ-
ದಯಂ ಸಃ |

ಅಯಂ ಪೀಯೂಷಂ ತಿಸೃಷು ಪ್ರವತ್ಸು ಸೋಮೋ ದಾಧಾರೋರ್ವಗಂತ-
ರಿಕ್ಷಂ || ೪ ||

॥ ಪದವಾಕ್ಯಃ ॥

ಅಯಂ | ಸಃ | ಯಃ | ವರಿಮಾಣಂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ವಷ್ಪಾಣಂ | ದಿವಃ | ಅಕೃಣೋತ್ | ಅಯಂ | ಸಃ |
ಅಯಂ | ಪೀಯೂಷಂ | ತಿಸೃಷು | ಪ್ರವತ್ಸು | ಸೋಮಃ | ದಾಧಾರ | ಉರು | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ || ೪ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಸ ಖಲ್ವಯಂ ಸೋಮೋ ಯಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ವರಿಮಾಣಮುರುತ್ತಂ ವಿಸ್ತೃತತ್ವಮಕೃಣೋತ್
ಅಕರೋತ್ | ತಥಾಯಂ ಸೋಮೋ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕ್ತಸ್ಯ ವಷ್ಪಾಣಂ ಸಂಹತತ್ವಂ ದೃಢತ್ವಮ-
ಕೃಣೋತ್ ಅಕರೋತ್ | ಅಯಂ ಸೋಮಃ ಸ ಹಿ ಭವತಿ | ಅಸಿ ಜಾಯಂ ಸೋಮಸ್ತಿಸೃಷ್ಟೋಷ-
ಧೀಷ್ಟಸ್ಸು ಗೋಷು ಚ ಪ್ರವತ್ಸು ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾಸ್ವೇತಾಸು ಪೀಯೂಷಂ ರಸಂ ದಾಧಾರ | ಧಾರಯತಿ |

ತಥೋರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಚ ಧಾರಯತಿ | ತಥಾ ಚ ಮಂತ್ರಾತರಂ | ತ್ವಮಿಮಾ ಓಷಧೀಃ
ಸೋಮ ವಿಶ್ವಾಸ್ತಮಪೋ ಅಜನಯಸ್ತ್ವಂ ಗಾಃ | ತ್ವಮಾ ತತಂಭೋರ್ವಂತರಿಕ್ಷಂ ಯಗ್ನೇ.
೧-೯೧-೨೨ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾರು | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥಿವಿಯ | ಪರಿಮಾಣಂ—ವಿಸ್ತೃತಿಯನ್ನು | ಅಕೃಣೋತ್—
ಉಂಟುಮಾಡಿರುವನೋ | ಸಃ—ಅವನೇ | ಆಯಂ ಸೋಮಃ—ಈ ಸೋಮರಾಜನು | ಆಯಂ ಸಃ—
ಇದೇ ಸೋಮನು | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ | ವಷ್ಪಾಣಂ—ದೃಢತ್ವವನ್ನು (ಉಂಟುಮಾಡಿದನು) | ಆಯಂ—
ಈ ಸೋಮನು | ಪ್ರವತ್ಸು—ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗಲಾದ | ತಿಸೃಷು—ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲೂ, ಉದಕಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಗೋವು
ಗಳಲ್ಲೂ | ಸೀಯೋಷಂ—ಅಮೃತರೂಪವಾದ ರಸವನ್ನು | ದಾಧಾರ—ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ | ಉರು—ವಿಸ್ತೃತ
ವಾದ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು (ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ.)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾರು ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೋ, ಯಾರು ದ್ಯುಲೋಕವು ದೃಢವಾಗಿ
ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೋ ಅವನೇ ಈ ಸೋಮ ರಾಜನು. ಇದೇ ಸೋಮನು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲೂ,
ಉದಕಗಳಲ್ಲೂ, ಗೋವುಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಅಮೃತರೂಪವಾದ ರಸವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅಂತ
ರಿಕ್ಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

This it is which has formed the earth, the compactness of the heaven :
this soma has deposited the ambrosia in its three principal (receptacles),
and has upheld the spacious firmament.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ ವಿದಚ್ಚಿತ್ರದೃಶೀಕಮರ್ಣಃ ಶುಕ್ರಸದ್ಮನಾಮುಷಸಾಮನೀಕೇ |
ಅಯಂ ಮಹಾನ್ಮಹತಾ ಸ್ಕಂಭನೇನೋದ್ವ್ಯಾಮಸ್ತಭ್ನಾದ್ವೃಷಭೋ
ಮರುತ್ವಾನ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ವಿದತ್ | ಚಿತ್ರದೃಶೀಕಂ | ಅರ್ಣಃ | ಶುಕ್ರಸದ್ಮನಾಂ | ಉಷಸಾಂ | ಅನೀಕೇ |
ಅಯಂ | ಮಹಾನ್ | ಮಹತಾ | ಸ್ಕಂಭನೇನ | ಉತ್ | ದ್ವ್ಯಾಂ | ಅಸ್ತಭ್ನಾತ್ | ವೃಷಭಃ | ಮರುತ್ವಾನ್ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಯಂ ಸೋಮಸ್ತಿತ್ವದೃಶೀಕಂ ವಿಚಿತ್ರದರ್ಶನಂ ಯದ್ವಾತ್ಸರ್ಯತ್ವೇನ ದರ್ಶನೀಯಮರ್ಣಃ
ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಂ ಸೌರಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿದತ್ | ಲಂಭಯತಿ | ಕಸ್ತಿನ್ಕಾಲೇ | ಶುಕ್ರಸದ್ವಿನಾಂ ಶುಕ್ರಂ
ನಿರ್ಮಲಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಸದ್ಮ ಸದನಂ ಯಾಸಾಂ ತಾಸಾಮುಷಸಾಮನೀಕೇ ಪ್ರಮುಖೇ | ಉಷಃಕಾಲ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಿ ಚ ಮಹಾನ್ ಪ್ರವೃದ್ಧೋಯಂ ಸೋಮೋ ಮಹತಾ ಸ್ಥವಿಷ್ಣೇನ ಸ್ತಂಭನೇನ
ಸ್ತಂಭನಸಾಧನೇನ ಮಧ್ಯವರ್ತಿನಾಂತರಿಕ್ಷೇಣ ದ್ಯಾಂ ದ್ಯುಲೋಕಮುದಸ್ತಭ್ನಾತ್ | ಉರ್ಧ್ವಮ-
ಸ್ಥಾಪಯತ್ | ಯಥಾಭೋ ನ ಪತತಿ ತಥಾಂತರಿಕ್ಷಂ ತಸ್ಯಾಧಾರತ್ವೇನ ಕೃತವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೀದೃಶಃ
ಸೋಮಃ | ವೃಷಭೋ ವೃಷ್ಟೇರ್ಜನಯಿತಾ | ಸೋಮಾಹುತ್ಯಾ ಹಿ ವೃಷ್ಟಿರ್ಜನತೇ | ಮರುತ್ವಾ-
ನ್ಮರುದ್ಧಿಯುಕ್ತಃ ||

! ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಶುಕ್ರಸದ್ವಿನಾಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವೇ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ | ಉಷಸಾಂ—
ಉಷಸ್ಸುಗಳ | ಅನೀಕೇ—ಅವಿಭಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಆಯಂ—ಈ ಸೋಮ ರಾಜನು | ಚಿತ್ರದೃಶೀಕಂ—
ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗತಕ್ಕ | ಅರ್ಣಃ—ಸೂರ್ಯಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು | ವಿದತ್—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸು-
ತ್ತಾನೆ | ವೃಷಭಃ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನೂ | ಮರುತ್ವಾನ್—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿದವನೂ | ಮಹಾನ್—
ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಆಯಂ—ಈ ಸೋಮ ರಾಜನು | ಮಹತಾ—ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾದ | ಸ್ತಂಭನೇನ—
ಅಧಾರಸ್ತಂಭದಂತಿರುವ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ದ್ಯಾಂ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು | ಉದಸ್ತಭ್ನಾತ್—ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವೇ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಉಷಸ್ಸುಗಳ ಅವಿಭಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಈ ಸೋಮರಾಜನು ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗತಕ್ಕ ಸೂರ್ಯಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೃಷ್ಟಿ
ಕಾರಕನೂ, ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿದವನೂ ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಈ ಸೋಮ ರಾಜನು ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾದ ಆಧಾರ
ಸ್ತಂಭದಂತಿರುವ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಸಹಾಯದಿಂದ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

This makes known the wonderfully beautiful and inspiring (solar
radiance) at the appearance of the dawns, whose dwelling is the firmament :
this mighty (Soma) has sustained the heaven with a powerful support, the
sender of rain, the leader of the winds.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧೃಷ್ಠಿಃ ಕಲಶೇ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ವೃತ್ರಹಾ ಶೂರ ಸಮರೇ ವಸೂನಾಂ |
ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನ ಆ ವೃಷಸ್ವ ರಯಿಸ್ಥಾನೋ ರಯಿಮಸ್ತಾಸು ಧೇಹಿ ||೬||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧೃಷತ್ | ಪಿಬ | ಕಲಶೇ | ಸೋಮಂ | ಇಂದ್ರ | ವೃತ್ರಹಾ | ಶೂರ | ಸಂಘ್ರಾಣೇ | ವಸೂನಾಂ |
ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ | ಸವನೇ | ಆ | ವೃಷಸ್ತ | ರಯಿಸ್ಥಾನಃ | ರಯಿಂ | ಅಸ್ಮಾಸು | ಧೇಹಿ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶೂರ ಶೌರ್ಯವನ್ನಿಂದ್ರ ವೃತ್ರಹಾ ವೃಕ್ತಾಣಾಮಾವರಕಾಣಾಂ ಶೂಕ್ರಾಣಾಂ ಹಂತಾ ತ್ವಂ
ವಸೂನಾಂ ಧನಾನಾಂ ಸಮರೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ ಸತಿ ಕಲಶೇ ದ್ರೋಣಕಲಶೇಽವಸ್ಥಿತಂ
ಸೋಮಂ ಧೃಷತ್ ಧೃಷ್ಟಂ ಯಥಾಭವತಿ ತಥಾ ಪಿಬ | ಅಪಿ ಚ ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನ ಆ ವೃಷಸ್ತ |
ಅಸಿಂಚಸ್ತ | ಜತರಂ ಸೋಮೇನ ಪೂರಯ | ಸರ್ವೈಂದ್ರಂ ಹಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಂ ಸವನಂ | ಕಿಂ ಚ
ರಯಿಸ್ಥಾನೋ ರಯೀಣಾಂ ಧನಾನಾಂ ಸ್ಥಾನಭೂತಸ್ತ್ವಂ ರಯಿಂ ಧನಮಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ | ಧಾರಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವೃತ್ರಹಾ—ವೃತ್ರಹಂತಕನಾದ ನೀನು |
ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳಿಗಾಗಿ ನಡೆಯುವ | ಸಮರೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು | ಕಲಶೇ—ದ್ರೋಣ
ಕಲಶದಲ್ಲಿರುವ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮವನ್ನು | ಧೃಷತ್—ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ |
ಪಿಬ—ಪಾನಮಾಡು | ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನೇ—ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲೂ | ಆ ವೃಷಸ್ತ—ಜತವನ್ನು
ಸೋಮದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬು | ರಯಿಸ್ಥಾನಃ—ಧನಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನನಾದ ನೀನು | ಅಸ್ಮಾಸು—
ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಧೇಹಿ—ತುಂಬಿಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವೃತ್ರಹಂತಕನಾದ ನೀನು ಧನಗಳಿಗಾಗಿ ನಡೆಯತಕ್ಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
ಭಾಗವಹಿಸಲು ದ್ರೋಣಕಲಶದಲ್ಲಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ನಿನಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ
ಪಾನಮಾಡು. ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಹ ಜತವನ್ನು ಸೋಮದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬು. ಧನಗಳಿಗೆ
ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ತುಂಬಿಡು.

English Translation.

Hero, Indra, you are the slayer of foes in contests for (the acquire-
ment of) treasures, drink boldly from the pitcher : drink copiously at the
noon-day rite : receptacle of riches, bestow riches upon us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ ಪ್ರ ಣಃ ಪುರುಃತೇವ ಪಶ್ಯ ಪ್ರ ನೋ ನಯ ಪ್ರತರಂ ವಸ್ಯೋ ಅಚ್ಛ |
ಭವಾ ಸುಪಾರೋ ಅತಿಪಾರಯೋ ನೋ ಭವಾ ಸುನೀತಿರುತ ವಾಮುನೀತಿಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ | ಪ್ರ | ಣಃ | ಪುರುಃತೇವ | ಪಶ್ಯ | ಪ್ರ | ನಃ | ನಯ | ಪ್ರತರಂ | ವಸ್ಯಃ | ಅಚ್ಛ |
ಭವ | ಸುಪಾರಃ | ಅತಿಪಾರಯಃ | ನಃ | ಭವ | ಸುನೀತಿಃ | ಉತ | ವಾಮುನೀತಿಃ || ೭ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಪುರುಃತೇವ ಪುರತೋ ಗಂತೇವ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರ ಪಶ್ಯ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣೇಹ್ಯಸ್ಯ |
ಯಥಾ ಮಾರ್ಗರಕ್ಷಕಃ ಸ್ವಯಂ ಪುರತೋ ಗಚ್ಛನ್ನನುಗಚ್ಛತೋ ರಕ್ಷಣೀಯಾನ್ ಪಥಿಕಾನ್ಪಶ್ಯತಿ ತಥಾ
ಪಶ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ವಸ್ಯೋ ವಸೀಯಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಧನಮಚ್ಛಾಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಪ್ರತರಂ ಪ್ರಕೃಷ್ಟತರಮತಿ-
ಶಯೇನ ಪ್ರ ಣಯ | ಅಸ್ಮಾನ್ಪ್ರಾಪಯ | ತಥಾ ಸುಪಾರಃ ಸುಷ್ಮ ಪಾರಯಿತಾ ದುಃಖೇಭ್ಯಸ್ತಾರಯಿತಾ
ಭವ | ತಥಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ತೋತೃನತಿಪಾರಯಃ | ಶತ್ರುನತಿಕ್ರಾಮಯ | ಸುನೀತಿ ಶೋಭನಯ-
ನಶ್ಚಾಸ್ಮಾಕಂ ಭವ | ಉತಾಪಿ ಚ ವಾಮುನೀತಿವಾಮಾನಾಂ ವನನೀಯಾನಾಂ ಧನಾನಾಂ ನೇತಾ ಭವ |
ಯದ್ವಾ | ಅಸ್ಮದರ್ಥಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಪ್ರಾಪಣೋ ಭವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಪುರುಃತೇವ—ನಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುವವನಂತೆ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಪ್ರ ಪಶ್ಯ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡು | ವಸ್ಯಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವನ್ನು | ಅಚ್ಛ—ನಮಗಭಿ-
ಮುಖವಾಗಿ | ಪ್ರತರಂ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಪ್ರ ಣಯ—ತಂದೊದಗಿಸು | ಸುಪಾರಃ—ದುಃಖದಿಂದ ಕೊನೆ
ಗಾಣಿಸುವವನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅತಿಪಾರಯಃ—ಶತ್ರುಗಳ ಹಿಡಿತದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸು |
ಸುನೀತಿಃ—ನಮಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು | ಉತ—ಮತ್ತು | ವಾಮುನೀತಿಃ—
ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಆಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವನಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸು.
ನಮಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ನಮ್ಮನ್ನು ದುಃಖದಿಂದ ಕೊನೆಗಾಣಿಸು. ಶತ್ರುಗಳ ಹಿಡಿತದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸು.
ನಮಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿಯೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಆಗಿರು.

English Translation.

Like one who goes before us, Indra, (on the road), look out, bring before us infinite wealth ; be our conductor beyond the bounds (of want). convey us safely over (peril) ; be our careful guide, our guide to desirable (affluence).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉರುಂ ನೋ ಲೋಕಮನು ನೇಷಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಸ್ವರ್ವಜ್ಯೋತಿರಭಯಂ
ಸ್ತಸ್ತಿ |

ಋಷ್ವಾ ತ ಇಂದ್ರ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ಬಾಹೂ ಉಪ ಸ್ಥೇಯಾಮ ಶರಣಾ
ಬೃಹಂತಾ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉರುಂ | ನೇ | ಲೋಕಂ | ಅನು | ನೇಷಿ | ವಿದ್ವಾನ್ | ಸ್ವರ್ವಜ್ಯ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಅಭಯಂ | ಸ್ತಸ್ತಿ |
ಋಷ್ವಾ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ | ಬಾಹೂ ಇತಿ | ಉಪ | ಸ್ಥೇಯಾಮ | ಶರಣಾ | ಬೃಹಂತಾ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಐಂದ್ರೇ ಪಶಾವುರುಂ ನ ಇತ್ಯೇಷಾ ವಪಾಯಾ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉರುಂ ನೋ
ಲೋಕಮನು ನೇಷಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಪ್ರ ಸಸಾಹಿವೇ ಪ್ರರುಹೂತ ಶಕ್ರೋನ್ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ || ಹೋತ್ರಕೈಃ
ಸದಃಪ್ರಸರ್ಪಣಸಮಯೇಽಪ್ಯೇಷಾ ಜಸ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉರುಂ ನೋ ಲೋಕಮನು ನೇಷಿ
ವಿದ್ವಾನಿತಿ ಜಪಂತಃ | ಅ. ೫-೩ | ಇತಿ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನ್ಯಹರ್ಗಣೇಷು ಚ ದ್ವಿತೀಯಾದಿವ್ಯಹಸು
ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇಽಚ್ಛಾವಾಕಸ್ಯೇಷಾ ಚಾರಂಭಣೀಯಾ ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉರುಂ ನೋ ಲೋಕಮನು
ನೇಷಿ ವಿದ್ವಾನಿತಿ ಕದ್ವದ್ಭ್ಯ ಆರಂಭಣೀಯಾಃ | ಅ. ೭-೪. ಇತಿ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ವಿದ್ವಾನ್ ಜಾನಂಸ್ತ್ವಮುರುಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಲೋಕಂ ಸ್ಥಾನಂ ಸ್ವರ್ಗಾಖ್ಯಂ
ನೋಽಸ್ಮಾನನು ನೇಷಿ | ಅನುಗಮಯ | ತಥಾ ಸ್ವರ್ವತ್ಸುಖವದಭಯಂ ಭಯರಹಿತಂ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚ ಸ್ತಸ್ತಿ
ಕ್ಷೇಮೇಣಾನು ನೇಷಿ | ಅಸ್ಮಾನನುಗಮಯ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ಸ್ಥಾಲಸ್ಯ ವೃದ್ಧಸ್ಯ ತೇ ತವ
ಸಂಬಂಧಿನಾವೃಷ್ವಾ ದರ್ಶನೀಯೌ ಬೃಹಂತಾ ಮಹಾಂತೌ ಬಾಹೂ ತ್ವದೀಯೌ ಹಸ್ತೌ ಶರಣಾ ಶರಣೌ
ರಕ್ಷಕೌ ರಕ್ಷಕತಯೋಪ ಸ್ಥೇಯಾಮ | ಉಪತಿಷ್ಠೇಮ | ಸೇವೇಮಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ವಿದ್ವಾನ್—ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವ ನೀನು | ಸ್ವಸ್ತಿ—ನಮಗೆ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗುವಂತೆ | ಸ್ವರ್ವತ್—ಸುಖಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ಅಭಯಂ—ಭಯರಹಿತವಾದುದೂ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ | ಉರುಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ | ಲೋಕಂ—ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅನು ನೇಷಿ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸೇರಿಸು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ—ದೃಢಕಾಯನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಋಷ್ವಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ | ಬೃಹಂತಾ—ದೀರ್ಘವಾದುದೂ ಆದ | ಬಾಹೂ—ಬಾಹುಗಳನ್ನು | ಶರಣಾ—ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕಗಳಾಗಿರುವಂತೆ | ಉಪ ಸ್ಥೇಯಾಮು—ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸುಖವಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಸುಖಯುಕ್ತವಾದುದೂ, ಭಯರಹಿತವಾದುದೂ, ಶಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸೇರಿಸು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದೃಢಕಾಯನಾದ ನಿನ್ನ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ, ದೀರ್ಘವಾದುದೂ ಆದ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಾವು ಸುಖವಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Do you, Indra, who are wise, conduct us to the spacious world (of heaven), to a blessed state of happiness, light, and safety : may we recline in the graceful, protecting, and mighty arms of you the ancient one.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗಿರುವಂತೆ ಹಸ್ತಪಾದಾದ್ಯವಯವಗಳುಂಟೇ? ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವಿದ್ದರೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಪಾದಾದಿ ಅವಯವವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಕರು—

ಅಥಾಕಾರಚಿಂತನಂ ದೇವತಾನಾಂ | ಪುರುಷವಿಧಾಃ ಸ್ಯುರಿತ್ಯೇಕಂ ಚೇತನಾವದ್ವದ್ಧಿ ಸ್ತುತಯೋ ಭವಂತಿ | ತಥಾಭಿಧಾನಾನಿ | ಅಥಾಪಿ ಪೌರುಷವಿಧಿಕ್ಯರಂಗೈಃ ಸಂಸ್ತಾಯಂತೇ | ಋಷ್ವಾತ ಇಂದ್ರ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ಬಾಹೂ | ಯತ್ಸಂಗೃಭ್ಣಾ ಮಘವನ್ ಕಾಶಿರಿತ್ತೇ ||

(ನಿ. ೭-೬)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ದೇವತೆಗಳ ಆಕಾರ, ರೂಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡೋಣ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪುರುಷರಿಗಿರುವಂತೆ ಹಸ್ತಾದ್ಯವಯವಾದಿಗಳಿರುವವು ಎಂದು ಕೆಲವರ ಮತ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಜೈತನ್ಯವಿರುವಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಜೈತನ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೊದಲಾದವು ಇರುವವು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಸ್ತಾದ್ಯವಯವಗಳೂ ಆಕಾರವೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗಿರುವಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಇರುವವರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಜೈತನ್ಯಯುಕ್ತರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ

ಅದರಂತೆ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿರುವುದು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಅವರ ಹಸ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ರೂಢಿಯು. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನ ಋಷ್ವಾತ ಇಂದ್ರ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ಬಾಹೂ ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಬಾಹುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಅದರಂತೆ,

ಉತಾಭಯೇ ಪುರುಹೂತ ಶ್ರವೋಭಿರೇಕೋ ದೃಷ್ಟಮಾವದೋ ವೃತ್ರಹಾ ಸನ್ |

ಇಮೇ ಚಿದಿಂದ್ರ ರೋದಸೀ ಅಪಾರೇ ಯತ್ಸಂಗೃಭ್ಣಾ ಮಘವನ್ ಕಾಶಿರಿತ್ತೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೩೦-೫)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರನ ಅವಯವ ವರ್ಣನೆ ಇರುವುದನ್ನು ನಿರಕ್ತಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪುರುಷಾದಿರೂಪಗಳಲ್ಲದೆ ಪುರುಷರಿಗಿರುವಂತೆ ನಾನಾ ವಿಧ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಯೋಗವೂ ಉಂಟೆಂದು ಅನೇಕ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ—

ಅಥಾಪಿ ಪೌರುಷವಿಧಿಕ್ಯೈರವ್ಯಸಂಯೋಗೈಃ |

(ನಿ. ೭-೬)

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

ಆ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಹರಿಭ್ಯಾಮಿಂದ್ರ ಯಾಹ್ಯಾ ಚತುರ್ಭಿರಾ ಪದ್ವಿಹೂಯಮಾನಃ |

ಅಷ್ಟಾಭಿರ್ದಶಭಿಃ ಸೋಮಪೇಯಮಯಂ ಸುತಃ ಸುಮುಖ ಮಾ ಮೃಧಸ್ಯಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೨-೧೮-೪)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪುರುಷರಿಗೆ ಗೋವು, ಅಶ್ವಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿರುವಂತೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅವುಗಳಿರುವವು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಹರೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ (ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು) ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಾ. ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು, ಆರು, ಎಂಟು, ಹತ್ತು ಕುದುರೆಗಳಿಂದಲಾದರೂ ಕೂಡಿ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸ್ವತ್ತುಗಳಿರುವಂತೆಯೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಶ್ವಾದಿಗಳಿರುವವು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು

ಅಪಾಃ ಸೋಮಮಸ್ತಮಿಂದ್ರ ಪ್ರ ಯಾಹಿ ಕಲ್ಯಾಣೇರ್ಜಾಯಾ ಸುರಣಂ ಗೃಹೇ ತೇ |

ಯತ್ರಾ ರಥಸ್ಯ ಬೃಹತೋ ನಿಧಾನಂ ವಿನೋಚನಂ ವಾಚಿನೋ ದಕ್ಷಿಣಾವತ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೫೩-೬)

ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿರುವಂತೆ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯೂ, ರಥ, ಕುದುರೆಗಳೂ ಇರುವ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.

ಇನ್ನೂ ಪುರುಷರ ಕರ್ಮಗಳಂತೆ ದೇವತೆಗಳ ಕರ್ಮಗಳೂ ಇರುವವು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ಅಥಾಪಿ ಪೌರುಷವಿಧಿಕ್ಯೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ |

(ನಿ. ೭-೬)

ಇದಂ ಹವಿರ್ಮಘವನ್ ತುಭ್ಯಂ ರಾತಂ ಪ್ರತಿ ಸಮ್ರಾಳಹ್ಯಜಾನೋ ಗೃಭಾಯೆ |

ತುಭ್ಯಂ ಸುತೋ ಮಘವನ್ ತುಭ್ಯಂ ಸಕ್ಕೋಽದ್ಧೀಂದ್ರ ಪಿಬ ಚ ಪ್ರಸ್ಥಿತಸ್ಯ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೬-೭)

ಆಶ್ವತ್ಥರ್ಣ ಶ್ರುಥೀ ಹವಂ ನೂ ಚಿದ್ಧಿಷ್ಯ ಮೇ ಗಿರಃ |

ಇಂದ್ರ ಸ್ತೋಮಮಿಮಂ ಮಮ ಕೃಷ್ಣಾ ಯುಜಶ್ಚಿದಂತರಂ ||

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನೂ ಸೋಮವನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸಿರುವುದೂ ಅದನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಪಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವುದೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೇ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ. ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರ ಕರ್ಮದಂತೆ, ಮನುಷ್ಯರು ಮಾಡುವಂತೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದು, ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವುದು ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಕೇಳುವುದು ಮೊದಲಾದ ಮನುಷ್ಯೋಚಿತವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರೋಪಮಾಡಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಪುರುಷರಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಕಾರ, ಹಸ್ತಾದ್ಯವಯವಗಳು, ಭಕ್ಷಣಾದಿಕರ್ಮಗಳು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಇರುವವು ಎಂಬುದು ಕೆಲವರ ವಾದವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗಿರುವಂತೆ ಆಕಾರಾದಿಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಕರ್ಮಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರು ಆಚರಿಸುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವಂತೆಲೂ ದೇವತೆಗಳ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತೇಜ್ಜೆಯಿಂದ ಆ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿರುವುದೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು—

ಅಪುರುಷವಿಧಾಃ ಸ್ಯುರಿತ್ಯಪರಂ ||

(ನಿ. ೭-೭)

ಪುರುಷರಿಗಿರುವಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ರೂಪ, ಆಕಾರ, ಕರ್ಮ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಬೇರೆವಿಧವೆಂದೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಅಸಿ ತು ಯದ್ವೈತ್ಯತೇಽಪುರುಷವಿಧಂ ತದ್ಯಥಾಗ್ನಿರ್ವಾಯುರಾದಿತ್ಯಃ ಸೃಥಿವೀ ಚಂದ್ರಮಾ

ಇತಿ ||

(ನಿ. ೭-೭)

ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳ ರೂಪಗಳು, ಕರ್ಮಗಳು ಪುರುಷರಿಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಾದರೂ ಅವುಗಳು ಆ ರೀತಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆದಿತ್ಯ, ಸೃಥಿವೀ ಚಂದ್ರಮಾ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ರೂಪ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳು ಪುರುಷರ (ಮನುಷ್ಯರ) ಕರ್ಮಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಾದರೂ, ಅವುಗಳ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ. ಆ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಮನುಷ್ಯರ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು.

ಯಥೋ ಏತಚ್ಚೇತನಾವದ್ವದ್ಧಿ ಸ್ತುತಯೋ ಭವಂತೀತ್ಯಚೇತನಾನ್ಯಸ್ಯೇಪಂ ಸ್ತೂಯಂತೇ

ಯಥಾಕ್ಷಪ್ರಭೃತೀನ್ಯೋಷಧಿಪರ್ಯಂತಾನಿ ||

(ನಿ. ೭-೭)

ಹೇಗೆಂದರೆ, ಅಗ್ನಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ಚೇತನವಿರುವಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಜೂಜಾಡುವಾಗ ದಾಳಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವರು. ದಾಳಗಳು ಚೇತನಾರಹಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಚೇತನವಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವರು. ಓಷಧಿಗಳನ್ನೂ ಎಂದರೆ, ಗಿಡ, ಮರ ಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಚೇತನವಿರುವಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ಸಂಬೋಧಿಸುವರು.

ಯಥೋ ಏತತ್ಪಾರುಷವಿಧಿಕ್ಯೈಃ ಸಂಸ್ತಾಯಂತ ಇತ್ಯಚೇತನೇಷ್ಟಪ್ರೇತದ್ವೈಭಕ್ತದಂತಿ
ಹರಿತೇಭಿರಾಸಭಿರಿತಿ ಗ್ರಾವಸ್ತುತಿಃ || (ನಿ. ೭-೭)

ಹಾಗೆಯೇ ಅಚೇತನವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಪುರುಷಸಂಬಂಧವಾದ ಅಂಗವುಳ್ಳವುಗಳಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿರುವುದು. ಓಷಧಿಗಳು, ಸೋಮವನ್ನು ಜಜ್ಜುವ ಕಲ್ಲು ಇವುಗಳು ಅಚೇತವಾದುವು. ಆದರೂ ಸೋಮಲತೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಜಜ್ಜುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಶಬ್ದವನ್ನು—ಆ ಕಲ್ಲುಗಳು ತಮ್ಮ ಹಸುರಾದ ಬಾಯಿಗಳಿಂದ ಕೂಗುತ್ತವೆ—ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲುಗಳು ಅಚೇತನವಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿರುವಂತೆ ಬಾಯಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಲತೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಜಜ್ಜುವಾಗ ಆಗುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳೇ ತಮ್ಮ ಬಾಯಿನಿಂದ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಋಷಿಯು ಆಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೋಮಲತೆಯನ್ನು ಜಜ್ಜುವಾಗ ಆ ಲತೆಗಳ ಹಸುರಾದ ವರ್ಣವು ಕಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಬಾಯಿಯು ಹಸರು ವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಬಾಯಿಯು ಹಸರುವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಉತ್ತ್ರೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ವರ್ಣನೆಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಯಥೋ ಏತತ್ಪಾರುಷವಿಧಿಕ್ಯೈಃ ದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗೈರಿತ್ಯೇತದಪಿ ತಾದೃಶಮೇವ | ಸುಖಂ ರಥಂ
ಯುಯುಜೇ ಸಿಂಧುರಶ್ವಿನಂ ಇತಿ ನದೀಸ್ತುತಿಃ || (ನಿ. ೭-೭)

ಪುರುಷರಿಗಿರುವಂತೆ ಅಚೇತನವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗವಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—ನದಿಯು (ಸಿಂಧುವು) ತನ್ನ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸುಖಕರವಾದ ರಥಕ್ಕೆ ಹೂಡಿಡಲು—ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನದಿಯು ಅಚೇತನವಸ್ತುವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ರಥವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ನದಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಋಷಿಯು ಮನುಷ್ಯರಿಗಿರುವಂತೆ ನದಿಗೂ ದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗವನ್ನು (ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಿಕೆ) ಆರೋಪಮಾಡಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವನು.

ಯಥೋ ಏತತ್ಪಾರುಷವಿಧಿಕ್ಯೈಃ ಕರ್ಮಭಿರಿತ್ಯೇತದಪಿ ತಾದೃಶಮೇವ | ಹೋತುಶ್ಚಿತ್ಕಾರ್ವೇ
ಹವಿರದ್ಯಮಾಶತ ಇತಿ ಗ್ರಾವಸ್ತುತಿರೇವ || (ನಿ. ೭-೭)

ಕರ್ಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪುರುಷರಿಗಿರುವಂತೆಯೇ ಅಚೇತನವಸ್ತುಗಳಾದ ಕಲ್ಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ಕರ್ಮಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೋಮಲತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಜಜ್ಜುವಾಗ ಲತೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ರಸವು ಕಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದು ಸಹಜವಷ್ಟೆ. ಇದನ್ನೇ ಋಷಿಯು ಸೋಮಾಭಿಷವಣಸಾಧನವಾದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹೋತೃಮೊದಲಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ತರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ರುಚಿನೋಡುತ್ತವೆ—ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದಾನೆ. ಕಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಯಿಇಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ರುಚಿನೋಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಲತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಜಜ್ಜುವಾಗ ಹೊರಹೊರಡುವ ರಸವು ಕಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಕಲ್ಲು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂದ ಮೊದಲೇ ಸೋಮರಸದ ರುಚಿ ನೋಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು ಉತ್ತ್ರೇಕ್ಷೆಯುತವಾಗಿಯೂ ಆಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳು ಅಚೇತನವಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬಾಯಿಯಾಗಲಿ, ರುಚಿನೋಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಷಯವು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಅಪಿ ನಾ ಪುರುಷವಿಧಾನಾಮೇವ ಸತಾಂ ಕರ್ಮಾತ್ಮನ ಏತೇ ಸ್ಯುರ್ಯಥಾ ಯಜ್ಞೋ
ಯಜಮಾನಸ್ಯ | ಏಷ ಚಾಖ್ಯಾನಸಮಯಃ || (ನಿ. ೭-೭)

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಮತಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ವಸ್ತುಗಳು ಅಚೇತನವಾದರೂ ಚೇತನಾ ಸಹಿತರಾದವರೆಂತೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಚೇತನರಂತೆಯೂ ಅಚೇತನರಂತೆಯೂ ಎರಡುವಿಧವಾಗಿಯೂ ಭಾವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದರೂ ಆ ಎರಡುವಿಧಗಳನ್ನೂ ಸರಿಯೆಂದು ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಯಜ್ಞೋ ಯಜ್ಞಮಾನಸ್ಯ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನು ಚೇತನಾಸಹಿತನು. ಯಜ್ಞವು ಅಚೇತನವು. ಆದರೂ ಯಜ್ಞದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತನಾಡುವಾಗ—ಯಜ್ಞವು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಉತ್ತಮಸ್ಥಾನವಾದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವುದು—ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಚೇತನಾಸಹಿತರಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಚೇತನವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಚೇತನಾಸಹಿತರಾಗಿರುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ—ಪೃಥಿವೀ ಸ್ತ್ರೀರೂಪೇಣ ಭಾರಾವತರಣಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಂ ಯಯಾಚೇ | ಅಗ್ನಿಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪೇಣ ನಾಸುದೇವಾರ್ಜುನಾವುಭೌ ಖಾಂಡವಂ ಯಯಾಚೇ | ಪುರುಷರೂಪೇಣಾಗ್ನಿ-ರೂಪೇಣ ಚ ಖಾಂಡವಂ ದದಾಹ | ಪೃಥಿವಿಯು ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಭೂಭಾರವನ್ನು ಇಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು; ಅಗ್ನಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪದಿಂದ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಇಂದ್ರನ ಖಾಂಡವ ವನವನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಅಗ್ನಿಯು ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿರೂಪದಿಂದ ಖಾಂಡವವನವನ್ನು ದಹಿಸಿದನು. ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ, ಪೃಥಿವೀ ಮೊದಲಾದ ನಿರ್ಜೀವವಸ್ತುಗಳು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ಪುರುಷರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಾನಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೆಂದು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಪರ್ವಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಚೇತನಾ ಮತ್ತು ಅಚೇತನಾ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವುದೂ ಸರಿಯೆಂಬುದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವರಿಷ್ಠೇ ನ ಇಂದ್ರ ವಂಧುರೇ ಧಾ ವಹಿಷ್ಠಯೋಃ ಶತಾವನ್ನಶ್ವಯೋರಾ |

ಇಷಮಾ ವಕ್ಷೀಷಾಂ ವರ್ಷಿಷಾಂ ಮಾ ನಸ್ತಾರೀನ್ಮಘವನ್ರಾಯೋ ಅರ್ಯಃ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವರಿಷ್ಠೇ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ವಂಧುರೇ | ಧಾಃ | ವಹಿಷ್ಠಯೋಃ | ಶತಾವನ್ | ಅಶ್ವಯೋಃ | ಅ |

ಇಷಂ | ಅ | ವಕ್ಷಿ | ಇಷಾಂ | ವರ್ಷಿಷಾಂ | ಮಾ | ನಃ | ತಾರೀತ್ | ಮಘವನ್ | ರಾಯಃ | ಅರ್ಯಃ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ವರಿಷ್ಠ ಉರುತಮೇ ವಿಸ್ತೀರ್ಣತಮೇ ವಂಧುರ ಅತ್ತೀಯೇ ರಥೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಧಾಃ | ಧೇಹಿ ! ಧಾರಯ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಶತಾವನ್ ಶತಸಂಖ್ಯಧನೇಂದ್ರ ವಹಿಷ್ಠಯೋರ್ವೋಧೃತ-ಮಯೋಃ | ಆಕಾರಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಅಶ್ವಯೋರಾ ತ್ವದೀಯಯೋರಶ್ವಯೋಶ್ಚಾಸ್ಮಾನ್ ಧಾರಯ |

ತಥೇಷಾಮನ್ನಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ವರ್ಷಿಷ್ಠಾಂ ವೃದ್ಧತಮಾಮಿಷಮನ್ನಮಾ ವಕ್ತುಃ | ಅಸ್ಮದರ್ಥಮಾವಹ |
ಅನಯ | ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ಅರ್ಯೋ ಧನಸ್ಯ ಸ್ವಾಮ್ಯನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿನ್ನೋಸ್ತಾಕಂ ರಾಯೋ
ಧನಾನಿ ಮಾ ತಾರೀತ್ | ಮಾ ಹಿಂಸೀತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವರಿಷ್ಠೇ—ಅತ್ಯಂತ ವಿಪ್ರತವಾದ | ವಂಧುರೇ—ನಿನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ |
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಧಾಃ—ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೋ | ಶತಾವನ್—ಶತಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ವಹಿಷ್ಠಯೋಃ—ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು ವಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ | ಅಶ್ವಯೋಃ—ಅಶ್ವಗಳ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಆ (ಧೇಹಿ)
ನಮ್ಮನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊ | ಇಷಂ—ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಅನ್ನಗಳ ನಡುವೆ | ವರ್ಷಿಷ್ಠಾಂ—ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ
ವಾದ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಆ ವಕ್ತುಃ—ನಮಗೊದಗಿಸು | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ಅರ್ಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾದ ಇನ್ನಾರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ರಾಯಃ—ಧನವನ್ನು | ಮಾ ತಾರೀತ್—
ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ವಿಪ್ರತವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು
ವಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಶ್ವಗಳ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊ. ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಅನ್ನಗಳ ನಡುವೆ
ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗೊದಗಿಸು. ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಧನಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾದ ಇನ್ನಾರೂ
ನಮ್ಮ ಧನವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ (ಅಪಹರಿಸದಿರಲಿ).

English Translation.

Place us, possessor of riches, in your ample chariot, (behind) your
powerful horses ; bring to us from among all viands the most excellent
food : let not, Maghavan, any oppulent man surpass us in wealth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ ಮೃಳ ಮಹ್ಯಂ ಜೀವಾತುಮಿಚ್ಛ ಚೋದಯ ಧಿಯನುಯಸೋ
ನ ಧಾರಾಂ |

ಯತ್ಕಿಂ ಚಾಹಂ ತ್ವಾಯುರಿದಂ ವದಾಮಿ ತಜ್ಜುಷ್ವ ಕೃಧಿ ಮಾ ದೇವ-
ವಂತಂ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ | ಮೃಳ | ಮಹ್ಯಂ | ಜೀವಾತುಂ | ಇಚ್ಛ | ಚೋದಯ | ಧಿಯಂ | ಅಯಸಃ | ನ | ಧಾರಾಂ |
ಯತ್ | ಕಿಂ | ಚ | ಅಹಂ | ತ್ವಾಯುಃ | ಇದಂ | ವದಾಮಿ | ತತ್ | ಜುಷಸ್ವ | ಕೃಧಿ | ಮಾ |
ದೇವವಂತಂ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಮೃಳ | ಮೃಳಯ | ಅಸ್ಮಾನ್ ಸುಖಯ | ಜೀವಾತುಂ ಜೀವನಾಂಷಧಂ ಚ ಮಹ್ಯಂ
ದಾತುಮಿಚ್ಛ | ತಥಾ ಧಿಯಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಚೋದಯ | ಸ್ತುತಿವಿಷಯಾಂ ಕರ್ಮವಿಷಯಾಂ ನಾ ಪ್ರೇರಯ |
ತೀಕ್ಷ್ಣೀಕುರು | ಅಯಸೋ ನ ಧಾರಾಮಯೋಮಯಸ್ಯ ಖಡ್ಗಾದೇರ್ಧಾರಾಮಿವ | ಸಾ ಯಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ
ತದ್ವತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾಂ ಧಿಯಂ ಚೋದಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ಚ ತ್ವಾಯುಸ್ತ್ವಾಮಾಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛನ್
ಇದಮಿದಾನೀಂ ಯತ್ಕಿಂಚನಾಹಂ ವದಾಮಿ ಸಮೀಚೀನಮಸಮೀಚೀನಂ ನಾ ತಜ್ಜುಷಸ್ವ | ಮಾ ಮಾಂ
ಚ ದೇವವಂತಂ ರಕ್ಷಕೈರ್ವೈರುಪೇತಂ ಕೃಧಿ | ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮೃಳ—ನನ್ನನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸು | ಮಹ್ಯಂ—ನನಗೆ | ಜೀವಾತುಂ—
ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವನ್ನು | ಇಚ್ಛ—ಆಪೇಕ್ಷಿಸು | ಅಯಸಃ—ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಖಡ್ಗದ | ಧಾರಾಂ ನ—
ಅಲಗನ್ನು ಹರಿತವಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ | ಧಿಯಂ—ಕರ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುದು
ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು | ತ್ವಾಯುಃ—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ | ಅಹಂ—ನಾನು | ಯತ್ ಕಿಂ ಚ—ಸಮೀ
ಚೀನವೋ ಅಥವಾ ಅಸಮೀಚೀನವೋ ಆದ | ಇದಂ ವದಾಮಿ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆಯೋ |
ತತ್—ಅದನ್ನು | ಜುಷಸ್ವ—ಸೇವಿಸು | ಮಾ—ನನ್ನನ್ನು | ದೇವವಂತಂ—ದೇವರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ
ದವನನ್ನಾಗಿ | ಕೃಧಿ—ಮಾಡು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನನ್ನನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸು. ನನಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸು. ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ
ಖಡ್ಗದ ಅಲಗನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಕರ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುದನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ನಾನು ಯಾವ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುವೆನೋ ಅದು ಉತ್ತಮವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ
ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರಲಿ, ಅದನ್ನು ನೀನು ಸೇವಿಸು. ನನ್ನನ್ನು ದೇವರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Make me happy, Indra ; be pleased to prolong my life : sharpen my
intellect like the edge of an iron sword : whatever, desirous (propitiating)
you, I may utter, be pleased by it : render me the object of divine protection.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ರಾತಾರಮಿಂದ್ರಮವಿತಾರಮಿಂದ್ರಂ ಹವೇಹವೇ ಸುಹವಂ ಶೂರಮಿಂದ್ರಂ |
ಹ್ವಯಾಮಿ ಶಕ್ರಂ ಪುರುಹೂತಮಿಂದ್ರಂ ಸ್ತಸ್ತಿ ನೋ ಮುಘವಾ ಧಾತುಂದ್ರಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ರಾತಾರಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಅವಿತಾರಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಹವೇಹವೇ | ಸುಹವಂ | ಶೂರಂ | ಇಂದ್ರಂ |
ಹ್ವಯಾಮಿ | ಶಕ್ರಂ | ಪುರುಹೂತಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಸ್ತಸ್ತಿ | ನಃ | ಮುಘವಾ | ಧಾತು | ಇಂದ್ರಃ ||೧೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಯುಷ್ಯಾಮೇಷ್ಟ್ಯಾಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ತ್ರಾತುಸ್ತ್ರಾತಾರಮಿತ್ಯನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀಶಂ ಚ | ತ್ರಾತಾರ-
ಮಿಂದ್ರಮವಿತಾರಮಿಂದ್ರಂ ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಸಹಸಾವಸ್ಪರಿಷ್ವಾ | ಅ. ೨-೧೦ | ಇತಿ ||

ತ್ರಾತಾರಂ ಶತ್ರುಭ್ಯಃ ಪಾಲಯಿತಾರಮಿಂದ್ರಮಾಹ್ವಯಾಮಿ | ತಥಾವಿತಾರಂ ಕಾಮೈಸ್ತರ್ಸಯಿ-
ತಾರಮಿಂದ್ರಮಾಹ್ವಯಾಮಿ ಹವೇ ಹವೇ ಸರ್ವೇಷ್ಟಾಹವನೇಷು ಸುಹವಂ ಸುಖೇನಾಹ್ವಾತುಂ ಶಕ್ಯಂ
ಶೂರಂ ಶೌರ್ಯವಂತಂ ಶಕ್ರಂ ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇಷು ಶಕ್ತಂ ಪುರುಹೂತಂ ಪುರುಭಿರ್ಬಹುಭಿಃ ಪಾಲನಾರ್ಥ-
ಮಾಹೂತಮೇವಂವಿಧಮಿಂದ್ರಂ ಹ್ವಯಾಮಿ | ಆಹ್ವಯಾಮಿ | ಏವಮಾಹೂತೋ ಮುಘವಾ ಧನವಾನ್ ಸ
ಇಂದ್ರಃ ಸ್ತಸ್ತೃವಿನಾಶಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಧಾತು | ದೇದಾತು | ಯದ್ವಾ | ಅಸ್ಮಾಕಂ ವಿದಧಾತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ತ್ರಾತಾರಂ—ರಕ್ಷಕನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಹ್ವಯಾಮಿ—ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ |
ಅವಿತಾರಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು (ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ) |
ಹವೇಹವೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಹ್ವಾನಕಾಲದಲ್ಲೂ | ಸುಹವಂ—ಸುಲಭವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು
ಕೊಡತಕ್ಕವನೂ | ಶೂರಂ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ | ಇಂದ್ರಂ—ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ | ಶಕ್ರಂ—ಸರ್ವಕರ್ಮ
ಸಮರ್ಥನೂ | ಪುರುಹೂತಂ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು (ಸ್ತುತಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ) | ಮುಘವಾ—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸ್ತಸ್ತಿ—ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು |
ಧಾತು—ಉಂಟುಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಕನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸ
ತಕ್ಕ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಹ್ವಾನಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ

ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಸರ್ವಕರ್ಮಸಮರ್ಥನೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

English Translation.

[I invoke, at repeated sacrifices, Indra, the preserver, the protector, the hero, who is easily propitiated, Indra the powerful, the invoked of many : may Indra, the lord of affluence, bestow upon us prosperity.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಆಯುಷ್ಯಮೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನು ತ್ರಾತಾರಂ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ತ್ರಾತಾರಮಿಂದ್ರಮವಿತಾರಮಿಂದ್ರಂ ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಸಹಸಾವನ್ನರಿಷ್ಟ್ವಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೧೦) ನಿವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದು,

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಃ ಸುತ್ರಾಮಾ ಸ್ವನಾ ಅವೋಭಿಃ ಸುಮೃಳೀಕೋ ಭವತು ವಿಶ್ವವೇದಾಃ |
ಬಾಧತಾಂ ದ್ವೇಷೋ ಅಭಯಂ ಕೃಣೋತು ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ ಪತಯಃ
ಸ್ಯಾಮು || ೧೨ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಃ | ಸುತ್ರಾಮಾ | ಸ್ವನಾನ್ | ಅವೋಭಿಃ | ಸುಮೃಳೀಕಃ | ಭವತು | ವಿಶ್ವವೇದಾಃ |
ಬಾಧತಾಂ | ದ್ವೇಷಃ | ಅಭಯಂ | ಕೃಣೋತು | ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ | ಪತಯಃ | ಸ್ಯಾಮು || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸುತ್ರಾಮಾ ಸುಷ್ಮ ತ್ರಾತಾ ಸ್ವವಾನ್ನನವಾನ್ ಸ ಇಂದ್ರೋವೋಭೀ ರಕ್ಷಣೈಃ ಸುಮೃಳೀಕಃ ಸುಷ್ಮ ಸುಖಯಿತಾ ಭವತು | ತಥಾ ಚ ವಿಶ್ವವೇದಾಃ ಸರ್ವಧನಃ ಸರ್ವವಿದ್ವಾನ್ವಾ ಸ ಇಂದ್ರೋ ದ್ವೇಷೋ ದ್ವೇಷ್ಟಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ಬಾಧತಾಂ | ಹಿನಸ್ತು | ಅಭಯಂ ಭಯಿರಹಿತಂ ಚಾಸ್ತಾಕಂ ಕೃಣೋತು | ಕರೋತು | ವಯಂ ಚ ತತ್ತ್ವಸಾದಾತ್ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ ಶೋಭನವೀರ್ಯಸ್ಯ ಪತಯಃ ಸ್ಯಾಮು | ಭವೇಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸುತ್ರಾಮಾ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ | ಸ್ವನಾನ್—ಧನವಂತನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅವೋಭಿಃ—ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ಸುಮೃಳೀಕಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನಾಗಿ |

ಭವತು—ಅಗಲಿ | ವಿಶ್ವವೇದಾಃ—ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರನು | ದ್ವೇಷಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಬಾಧತಾಂ—ಹಿಂಸಿಸಲಿ | ಅಭಯಂ—ನಮಗೆ ಭಯರಾಹಿತ್ಯವನ್ನು | ಕೃಣೋತು—ಉಂಟುಮಾಡಲಿ | ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ—ಉತ್ತಮವಾದುದೂ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ | ಪತೆಯಃ—ಒಡೆಯರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮು—ನಾವು ಆಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಆತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ, ಧನವಂತನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗೊಡನೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನಾಗಲಿ. ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲಿ. ನಮಗೆ ಭಯರಾಹಿತ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದುದೂ, ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ನಾವು ಒಡೆಯರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May the protecting, opulent Indra be the bestower of felicity by his protections : may he, who is all-knowing, foil our adversaries : may he keep us out of danger, and may we be the possessors of excellent posterity.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ತಸ್ಯ ವಯಂ ಸುಮತೌ ಯಜ್ಞಯಸ್ಯಾಸಿ ಭದ್ರೇ ಸೌಮನಸೇ ಸ್ಯಾಮು |
ಸ ಸುತ್ರಾಮಾ ಸ್ವವಾ ಇಂದ್ರೋ ಅಸ್ಮೇ ಆರಾಚಿದ್ವೇಷಃ ಸನುತಯು-
ಯೋತು || ೧೩ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯ ||

ತಸ್ಯ | ವಯಂ | ಸುತ್ರಮತೌ | ಯಜ್ಞಯಸ್ಯ | ಅಸಿ | ಭದ್ರೇ | ಸೌಮನಸೇ | ಸ್ಯಾಮು |
ಸ | ಸುತ್ರಾಮಾ | ಸ್ವವಾನ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಅಸ್ಮೇ | ಇತಿ | ಆರಾತ್ | ಚಿತ್ | ದ್ವೇಷಃ | ಸನುತಃ |
ಯುಯೋತು || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಜ್ಞಯಸ್ಯ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಸ್ಯ ಸುಮತೌ ಶೋಭನಾಯಾಮನುಗ್ರಹಾತ್ಮಿಕಾಯಾಂ ಬುದ್ಧಿವಯಂ ಸ್ಯಾಮು | ತದ್ವಿಷಯಭೂತಾ ಭವೇಮು | ತಥಾ ಭದ್ರೇ ಕಲ್ಯಾಣೇ ಸೌಮನಸೇ ಸುಮನಸೋ ಭಾವೇಽಪಿ ತದೀಯೇ ಸ್ಯಾಮು | ಭವೇಮು | ಸ ಇಂದ್ರೋಽಸ್ಯಾಸ್ತನುಗ್ರಹಾತ್ಮಿಕಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಸೌಮನಸ್ಯಂ.

ಚ ಕರೋತ್ಪ್ರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸುತ್ರಮಾ ಸುಷ್ಮ ತ್ರಾತಾ ಸ್ವನಾನ್ಧನವಾನ್ ಸ ಇಂದ್ರಶ್ಚಾಸ್ತೇ ಅಸ್ತುತೇ. ಆರಾಚ್ಛಿತ್ ದೂರದೇಶ ಏವ ದ್ವೇಷೋ ದ್ವೇಷ್ವಾನ್ ಸನುತಃ | ಅಂತರ್ಹಿತನಾನ್ಯುತತ್ | ಅಂತರ್ಹಿತಾನ್ಯು-ಯೋತು | ಸೃಥಕ್ಕರೋತು ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಯಸ್ಯ—ಪೂಜಾರ್ಹನಾದ ಆ ಇಂದ್ರನ | ಸುಮತೌ—ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಗೆ ವಿಷಯರಾಗಿ | ವಯಂ—ನಾವು | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ಭದ್ರೇ—ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ | ಸೌ ಮನಸೇ ಅಪಿ—ಅವನ ಪ್ರೀತಿವಿಷಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ಸುತ್ರಮಾ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ | ಸ್ವನಾನ್—ಧನವಂತನೂ ಆದ | ಸ ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ದ್ವೇಷಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸತಕ್ಕ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಅಸ್ತೇ—ನಮಗಿಂತಲೂ | ಆರಾಚ್ಛಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ದೂರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ | ಸನುತಃ—ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿರುವಂತೆಯೂ | ಯುಯೋತು—ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸೇರದಿರುವಂತೆಯೂ ಬೇರೆಯಾಗಿಟ್ಟಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂಜಾರ್ಹನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಗೆ ವಿಷಯರಾಗಿ ನಾವು ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ಅವನ ಪ್ರೀತಿವಿಷಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ ಧನವಂತನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸತಕ್ಕ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಮಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ದೂರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆಯೂ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸೇರದಿರುವಂತೆಯೂ ಬೇರೆಯಾಗಿಟ್ಟಿರಲಿ.

English Translation.

May we continue in the favour of that adorable (deity) even in his auspicious good-will : may that protecting and opulent Indra drive far from us, into extinction, all those who hate us.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಸ್ತೇ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಏಳು ವಿಭಕ್ತೃರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಯಾಸ್ಕರು ಹೇಳಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಮುಕ್ತಿನ ಅಸ್ತೇ ಆರಾಚ್ಛಿತ್ ದ್ವೇಷಃ ಸನುತರ್ಯುಯೋತು ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಸ್ತೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಏಳು ವಿಧವಾದ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಾವು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ. ೧೦ ಪುಟ 170ಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

|| ಸಂಹಿತಾವಾತಃ ||

ಅವ ತ್ವೇ ಇಂದ್ರ ಪ್ರವತೋ ನೋರ್ಮಿರ್ಗಿರೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ನಿಯುತೋ ಧವಂತೇ |

ಉರೂ ನ ರಾಧಃ ಸವನಾ ಪುರೂಣ್ಯಪೋ ಗಾ ವಜ್ರಿನ್ಯವಸೇ ಸಮಿಂದೂನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅವ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಇಂದ್ರ | ಪ್ರವತೇ | ನ | ಉರ್ಮಿಃ | ಗಿರಃ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ನಿಯುತಃ | ಧವಂತೇ |
ಉರು | ನ | ರಾಧಃ | ಸವನಾ | ಪುರಾಣಿ | ಅಶಃ | ಗಾಃ | ವಜ್ರಿನ್ | ಯುವಸೇ | ಸಂ | ಇಂದೂನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವೇ ತ್ವಾಂ ನಿಯುತಃ ಸ್ತೋತುರ್ಗಿರ ಉಕ್ಥಾತ್ಮಿಕಾ ವಾಚೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸಾಮರೂಪಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಚಾವ ಧವಂತೇ | ಅವಗಚ್ಛಂತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಉರ್ಮಿರ್ಜಲಸಂಘಃ ಪ್ರವತೋ ನ ಪ್ರವಣದೇಶಾನಿವ | ಯಥೋಚ್ಛ್ರಿತಾತ್ ಸ್ಥಲಾನ್ನಿಮ್ನದೇಶಂ ಶೀಘ್ರಂ ಗಚ್ಛತಿ ತದ್ವತ್ | ನಶಬ್ಧಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಉರೂರೂಣಿ ಬಹು ರಾಧೋ ರಾಧಾಂಸಿ ಚ ಹರ್ವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಧನಾನಿ ಪುರಾಣಿ ಬಹೂನಿ ಸವನಾ ಸವನಾನಿ ಬಹವೋಽಭಿಷುತಾಃ ಸೋಮಾಶ್ಚ ತ್ವಾಮೇವಾಭಿಗಚ್ಛಂತಿ | ಹೇ ವಜ್ರಿನ್ ವಜ್ರವನ್ನಿಂದ್ರ ಅಪೋ ವಸತೀವರ್ಯಾಖ್ಯಾ ಗಾ ಗೋವಿಕಾರಾನ್ ಶೃತದಧ್ಯಾದೀನ್ ಶ್ರಪಣಾರ್ಥಾನಿಂದೂನ್ ಸೋಮಾಂಶ್ಚ ಸಂ ಯುವಸೇ | ಸಮ್ಯಕ್ ಮಿಶ್ರಯಿಸಿ | ತ್ವಾಂ ಯುಷ್ಪಂ ವಸತೀವರೀಭಿರಭಿಷುತ್ಯ ತಂ ಸೋಮಮಾಶಿರಾದಿಭಿಃ ಶ್ರಪಣದ್ರವ್ಯೈಃ ಸಂಸ್ಪರ್ಶವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಉರ್ಮಿಃ—ಜಲಪ್ರವಾಹವು | ಪ್ರವತೋ ನ—ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವುದೋ ಹಾಗೆ | ನಿಯುತಃ—ಸ್ತೋತ್ರವಿನ | ಗಿರಃ—ಉಕ್ಥರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳೂ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸಾಮರೂಪವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ | ತ್ವೇ—ನಿನ್ನನ್ನು (ಲ್ಲಿ) | ಅವ ಧವಂತೇ—ವೇಗವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ | ವಜ್ರಿನ್—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಉರು—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ರಾಧಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನಗಳನ್ನೂ | ಪುರಾಣಿ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ | ಸವನಾ—ಹಿಂಡಿದ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ | ಅಶಃ—ವಸತೀವರೀರೂಪವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನೂ | ಗಾಃ—ಗೋವಿಕಾರವಾದ ಕ್ಷೀರಾದಿಗಳನ್ನೂ | ಇಂದೂನ್—ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ | ಸಂ ಯುವಸೇ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಜಲಪ್ರವಾಹವು ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವುದೋ ಹಾಗೆ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಉಕ್ಥರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಸಾಮರೂಪವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ. ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಹಿಂಡಿದ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ, ವಸತೀವರೀರೂಪವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನೂ ಗೋವಿಕಾರಕವಾದ ಕ್ಷೀರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುತ್ತೀಯೆ (ಸೇವಿಸುತ್ತೀಯೆ).

English Translation.

To you the praises and paryers of the worshipper hasten like a torrent down a declivity ; and you, thunderer, aggregate the immense wealth (of sacrificial offerings), copious libations, and milk, and the juices of the Soma.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಃ ||

ಕ ಈಂ ಸ್ತವತ್ಯಃ ಪೃಣಾತ್ಯೋ ಯಜಾತೇ ಯದುಗ್ರಮಿನ್ಮಘನಾ ವಿಶ್ವ-
ಹಾವೇತ್ |

ಪಾದಾವಿವ ಪ್ರಹರನ್ನ ನ್ಯಮನ್ಯಂ ಕೃಣೋತಿ ಪೂರ್ವಮಹರಂ ಶಚೀಭಿಃ ||೧೫||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕಃ | ಈಂ | ಸ್ತವತ್ | ಕಃ | ಪೃಣಾತ್ | ಕಃ | ಯಜಾತೇ | ಯತ್ | ಉಗ್ರಂ | ಇತ್ | ಮಘನಾ |
ವಿಶ್ವಹಾ | ಅವೇತ್ |

ಪಾದಾವಿವ | ಪ್ರಹರನ್ | ಅನ್ಯಮನ್ಯಂ | ಕೃಣೋತಿ | ಪೂರ್ವಂ | ಅಹರಂ | ಶಚೀಭಿಃ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಃ ಸ್ತೋತೇನೇನಮಿಂದ್ರಂ ಸ್ತವತ್ | ಸ್ತುಯಾತ್ | ಸ್ತೋತುಂ ಶಕ್ನುಯಾತ್ | ಕೋ ನಾ
ಪೃಣಾತ್ | ಏನಂ ಪ್ರೀಣಿಯೇತ್ | ಕಷ್ಟ ಯಜಾತೇ | ಏನಂ ಹವಿರ್ಭಿಯೇಜೇತ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾದಯಂ
ಮಘನಾ ಧನವಾನಿಂದ್ರ ಉಗ್ರಮಿದುದ್ಗೂರ್ಣಮೇವ ವಿಶ್ವಹಾ ಸರ್ವದಾವೇತ್ ಅತ್ಮಾನಂ ವೇತ್ತಿ ಜಾನಾತಿ
ಸರ್ವದೋಗ್ರ ಏವ ಭವತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಪಾರಣಾತ್ ನ ಕೋಽಪ್ಯೇನಂ ಸ್ತೋತುಂ ಪ್ರೀಣಿಯಿತುಂ ಯೆಷ್ಟುಂ ನಾ
ಶಕ್ನೋತೀತಿ ಭಾವಃ | ಇತೋಽಪಿ ಸ್ತುತ್ಯಾದೇರವಿಷಯ ಇತ್ಯಾಹ ಯಸ್ಮಾದಯಮಿಂದ್ರಃ ಶಚೀಭಿ-
ರಾತ್ಮೀಯಾಭಿಃ ಪ್ರೇಜ್ಞಾಭಿಃ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಥಮಭಾವಿನಂ ಸಂತಂ ಸ್ತೋತಾರಮಹರಂ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವಿನಂ
ಜಾನ್ಯಮನ್ಯಂ ಪರಸ್ಪರವೃತ್ತಿಹಾರೇಣ ಕೃಣೋತಿ ಕರೋತಿ | ಯಃ ಪ್ರಥಮಭಾವೀ ಮುಖ್ಯಃ ಸ್ತೋತಾ
ತಂ ಜಘನ್ಯಂ ಕರೋತಿ ಯಶ್ಚ ಜಘನ್ಯಃ ಸ್ತೋತಾ ತಂ ಮುಖ್ಯಂ ಕರೋತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ |
ಪ್ರಹರನ್ ಪಾದಾವಿವ | ಯಥಾ ಪಾದಾ ಪ್ರಹರನ್ ಮಾರ್ಗೇ ಪ್ರಕ್ರಿಸನ್ ಪುರುಷಃ ಪೂರ್ವಂ ಪಾದಮಹರಂ
ಕರೋತ್ಯಹರಂ ಚ ಪೂರ್ವಂ ತದ್ವತ್ | ಅತೋಽಪಿ ಕಾರಣಾದಿಂದ್ರಃ ಸ್ತುತ್ಯಾದೇರವಿಷಯ ಇತಿ ಭಾವಃ |
ಏತದಾದಿಕೇನ ಪಂಚಾರ್ಚನೇಂದ್ರಸ್ಯಾತಿಶ್ಚಾತಂತ್ರೈಂ ಪ್ರತಿಸಾದ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕಃ—ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಈಂ—ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಸ್ತವತ್—ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಬಲ್ಲವು |
ಕಃ—ಯಾವ ಪೂಜಕನು | ಸೃಣಾತ್—ಇವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬಲ್ಲವು | ಕಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು |
ಯಜಾತೇ—ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬಲ್ಲವು | ಯತ್—ಏತಕ್ಕಿಂತ | ಮಘನಾ—
ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಉಗ್ರಮಿತ್—ತಾನೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೆಂದು | ವಿಶ್ವಹಾ—ಯಾವಾಗಲೂ |
ಅವೇತ್—ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ | ಪ್ರಹರನ್—ಮಾರ್ಗಗಾಮಿಯಾದ ಪುರುಷನು | ಪಾದಾವಿವ—ತನ್ನ ಪಾದ
ಗಳನ್ನು ಒಂದಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಲ್ಲಿಡುವಂತೆ | ಅಯಂ—ಈ ಇಂದ್ರನು | ಶಚೀಭಿಃ—
ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ | ಪೂರ್ವಂ—ಪ್ರಥಮತಃ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು | ಅಪರಂ—ಅನಂತರ | ಅನ್ಯಂ ಅನ್ಯಂ—
ಬೇರೆಬೇರೆ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ (ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ) | ಕೃಣೋತಿ—ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಇಂದ್ರನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಾನೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಬಲ್ಲವು ? ಯಾವ ಪೂಜಕನು ಇವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬಲ್ಲವು ? ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬಲ್ಲವು ? (ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲ) ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಒಂದಾದಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಇಡುವಂತೆ ಈ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಥಮತಃ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಅನಂತರ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾರ್ಯವು ಮುಂದಿರುವಂತೆಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಅದೇ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಇನ್ನೊಂದುಸಲ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಂದ್ರನ ಮಹಿಮೆಯು.

English Translation.

Who may (adequately) praise him ? who may satisfy him ? who offer worthy adoration ? since Maghavas is daily conscious of his own terrible (power) : by his acts he makes first one and then the other precede and follow, as (a man) throws out his feet (alternately in walking).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶೃಣ್ವೇ ವೀರ ಉಗ್ರಮುಗ್ರಂ ದಮಾಯನ್ತನ್ಯಮನ್ಯಮತಿನೇನೀಯಮಾನಃ |
ಏಧಮಾನದ್ವಿಳುಭಯಸ್ಯ ರಾಜಾ ಚೋಷ್ಣಯತೇ ವಿಶ ಇಂದ್ರೋ
ಮನುಷ್ಯಾನ್ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶೃಣ್ವೇ | ವೀರಃ | ಉಗ್ರಂಽಉಗ್ರಂ | ದಮಯನ್ | ಅನ್ಯಂಽಅನ್ಯಂ | ಅತಿಶೀನೀನೀಯಮಾನಃ |
 ಏಧಮಾನದ್ವಿತ್ | ಉಭಯಸ್ಯ | ರಾಜಾ | ಚೋಷ್ಣಾಯತೇ | ವಿಶಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಮನುಷ್ಯಾನ್ ||೧೬||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಿಂದ್ರೋ ವೀರೋ ವೀರ್ಯವಾನಿತಿ ಶೃಣ್ವೇ | ಶ್ರೂಯತೇ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ |
 ಉಗ್ರಮುಗ್ರಮುದ್ಗೂರ್ಣಮುದ್ಗೂರ್ಣಂ ಬಲಿನಂ ಶತ್ರುಂ ಪ್ರತಿ ದಮಾಯನ್ | ದಮಃ ದಮನಂ |
 ಬಾಧನಮಿಚ್ಛೇ | ಅನ್ಯಮನ್ಯಂ ಪ್ರಥಮಂ ನೇತವ್ಯಮನ್ಯಂ ಪಶ್ಚಾತ್ತೇತವ್ಯಂ ಚಾನ್ಯಂ ಪೂರ್ವಮಪರಂ
 ಪರಸ್ಪರವ್ಯತಿಹಾರೇಣ ಸ್ತೋತ್ರಾನತಿಶೀನೀಯಮಾನೋಽತ್ಯಂತಂ ಪುನಃ ಪುನರ್ನಯನ್ | ಅಪಿ
 ಚೈಧಮಾನದ್ವಿತ್ ಏಧಮಾನಾನಾಂ ವರ್ಧಮಾನಾನಾಮಸುನ್ವತಾಂ ದ್ವೇಷೋಭಯಸ್ಯ ದಿವ್ಯಸ್ಯ
 ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ಚ ಧನಸ್ಯ ರಾಜೇಶ್ವರೋಽಯಮಿಂದ್ರೋ ವಿಶೋ ನಿವೇಶಯಿತ್ವಾನ್ ಸ್ವಸ್ಯ ಪರಿಚಾರ-
 ಕಾನ್ಮನುಷ್ಯಾನ್ ಚೋಷ್ಣಾಯತೇ | ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಪುನಃ ಪುನರಾಹ್ವಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಉಗ್ರಮುಗ್ರಂ—ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುವನ್ನೂ ಸಹ | ದಮಯನ್—ಹಿಂಸಿ-
 ಸುತ್ತಲೂ | ಅನ್ಯಮನ್ಯಂ—ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಅತಿಶೀನೀನೀಯಮಾನಃ—ಪರಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ
 ಹಿಂದುಮುಂದಾಗಿ ಇರಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಇಂದ್ರನು | ವೀರಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೆಂದು | ಶೃಣ್ವೇ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ-
 ದ್ದಾನೆ | ಏಧಮಾನದ್ವಿತ್—ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೆರೆಯುವ ಧನಿಕರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವನೂ | ಉಭಯಸ್ಯ—
 ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ | ರಾಜಾ—ಪ್ರಭುವಾದವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವಿಶಃ ಮನುಷ್ಯಾನ್—
 ತನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಜನರನ್ನು | ಚೋಷ್ಣಾಯತೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುವನ್ನೂ ಸಹ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಲೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು
 ಪರಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಮುಂದಾಗಿ ಇರಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಇಂದ್ರನು ಪರಾಕ್ರಮಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
 ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೆರೆಯುವ ಧನಿಕರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವನೂ, ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು
 ತನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಜನರನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಕರೆದು ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನೂ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The hero Indra is renowned ; humiliating every formidable (foe),
 and repeatedly changing the place of one (worshiper) with that of another ;
 Indra, the enemy of the arrogant, the sovereign of both (heaven and earth),
 calls again and again (to encourage) the men who are his worshippers.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿರುವ ಚೋಷ್ಣಾಯತೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ವಿನ ಉತ್ತರಾರ್ಧಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ--

ಚೋಷ್ಣಾಯಮಾಣಃ | ಚೋಷ್ಣಾಯತೇ | ಚೋಷ್ಣಾಯಮಾಣ ಇಂದ್ರ ಭೂರಿ ವಾಮಂ |
ದದದಿಂದ್ರ ಬಹು ವನನೀಯಂ ಏಧಮಾನದ್ವಿಳುಭಯಸ್ಯ ರಾಜಾ ಚೋಷ್ಣಾಯತೇ | ಶ
ಇಂದ್ರೋ ಮನುಷ್ಯಾನ್ || ವೃದಸ್ಯತೇಧಮಾನಾನಹದ್ವೇಷ್ಯಸುಸ್ತತಃ ಸುಸ್ತತೋಽ
ಭ್ಯಾದಧಾತೃಭಯಸ್ಯ ರಾಜಾ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ಚ ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ಚ ಚೋಷ್ಣಾಯಮಾಣ ಇತಿ |
ಚೋಷ್ಣಾಯತೇಶ್ಚ ಕರ್ತೃತವ್ಯತಂ || (ನಿ. ೬-೨೨)

ಚೋಷ್ಣಾಯಮಾಣಃ ಮತ್ತು ಚೋಷ್ಣಾಯತೇ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಎಂದರೆ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವಿರುವುದು. ಚೋಷ್ಣಾಯಮಾಣ ಇಂದ್ರ ಭೂರಿ ವಾಮಂ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ದದದಿಂದ್ರ ಬಹು ವನನೀಯಂ--ಇಂದ್ರನು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವನು ಎಂದರ್ಥವು. ಇಂದ್ರನು ಸೋಮಾಭಿಷವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡದಿರುವ ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೆರೆಯುವ ದುಷ್ಟಜನರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ (ಚದುರಿಸಿ) ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೋಮಾಭಿಷವನ್ನು ಮಾಡಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂದ್ರನು ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೂ (ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ) ಪೃಥಿವಿಗೂ ಎರಡು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ರಾಜನು (ಪ್ರಭುವು) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪರಾ ಪೂರ್ವೇಷಾಂ ಸಖ್ಯಾ ವೃಣಕ್ತಿ ವಿತರ್ತುರಾಣೋ ಅಪರೇಭಿರೇತಿ |

ಅನಾನುಭೂತೀರವಧೂನ್ವಾನಃ ಪೂರ್ವೀರಿಂದ್ರಃ ಶರದಸ್ತರ್ತರೀತಿ || ೧೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪರಾ | ಪೂರ್ವೇಷಾಂ | ಸಖ್ಯಾ | ವೃಣಕ್ತಿ | ವಿತರ್ತುರಾಣಃ | ಅಪರೇಭಿಃ | ಏತಿ |

ಅನಾನುಭೂತೀಃ | ಅವಧೂನ್ವಾನಃ | ಪೂರ್ವೀಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಶರದಃ | ತರ್ತರೀತಿ || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಯಮಿಂದ್ರಃ ಪೂರ್ವೇಷಾಂ ಪೂರ್ವಭಾವಿನಾಂ ಪ್ರಶಸ್ತಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕುರ್ವತಾಂ ಪುರುಷಾಣಾಂ ಸಖ್ಯಾ ಸಖಿತಾನಿ ಪರಾ ವೃಣಕ್ತಿ | ವರ್ಜಯೇತಿ | ಅಸಿ ಚ ವಿತರ್ತುರಾಣಸ್ತಾನ್ ಹಿಂಸನ್ ಅಪರೇಭಿರಪರೈರಮುಖ್ಯೈರಪ್ರಶಸ್ತೈರಸಿ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾತೃಭಿರೇತಿ | ಸಖ್ಯಂ ಸ್ತಾಪ್ನೋತಿ |

ತಥಾನಾನುಭೂತೀರಪರಿಚೇರಣಾಃ ಪ್ರಜಾ ಅವಧೂನ್ವಾನಃ ಪರಿತ್ಯಜನ್ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ವೀಃ ಶರದಃ
ಸಂವತ್ಸರಾನಯಮಿಂದ್ರಸ್ತರ್ತರೀತಿ | ಭೃಶಮತಿಕ್ರಾಮತಿ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭಿಃ ಸಹ ಸಖ್ಯಂ ಕುರ್ವನ್
ಚಿರಕಾಲಂ ವಸತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) | ಪೂರ್ವೇಷಾಂ—ಪ್ರಥಮತಃ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರವೇರಿಸಿದ
ಪುರುಷರ | ಸಖ್ಯಾ—ಸ್ನೇಹವನ್ನು | ಪರಾ ವೃಣಕ್ತಿ—ತೃಪ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ | ವಿತರ್ತುರಾಣಃ—ಅವರನ್ನು
ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ | ಅಪರೇಭಿಃ—ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ನಿಕ್ಯಷ್ಟರಾದವರೊಂದಿಗೆ | ಏತಿ—ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.
ಅನಾನುಭೂತೀಃ—ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸದಿರುವವರನ್ನು | ಅವಧೂನ್ವಾನಃ—ಪರಿತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾ | ಪೂರ್ವೀಃ—
ಅನೇಕವಾದ | ಶರದಃ—ಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನು | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ತರ್ತರೀತಿ—(ತನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೊಡನೆ)
ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಥಮತಃ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರವೇರಿಸಿದ ಪುರುಷರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಅನಂತರ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ನಿಕ್ಯಷ್ಟರಾದವರೊಂದಿಗೆ ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಪುನಃ,
ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸದಿರುವವರನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಇಂದ್ರನು ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಗಳ ಕಾಲ ತನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೊಡನೆ
ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Indra rejects the friendship of those who are foremost (in pious acts),
and, despoiling them, associates with (their) inferiors : or (again) shaking
off those who neglect his worship, Indra abides many years with those who
serve him.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪೋ ಬಭೂವ ತದಸ್ಯ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿಚಕ್ಷಣಾಯ |

ಇಂದ್ರೋ ಮಾಯಾಭಿಃ ಪುರುರೂಪ ಈಯತೇ ಯುಕ್ತಾಹ್ಯಸ್ಯ ಹರಯಃ

ಶತಾ ದಶ || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರೂಪಂ ರೂಪಂ | ಪ್ರತಿರೂಪಃ | ಬಭೂವ | ತತ್ | ಅಸ್ಯ | ರೂಪಂ | ಪ್ರತಿಚಕ್ಷಣಾಯ |

ಇಂದ್ರಃ | ಮಾಯಾಭಿಃ | ಪುರುರೂಪಃ | ಈಯತೇ | ಯುಕ್ತಾಹ್ಯಃ | ಹಿ | ಅಸ್ಯ | ಹರಯಃ | ಶತಾ |

ದಶ || ೧೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಿಂದ್ರಃ ಪ್ರತಿರೂಪೋ ರೂಪಾಣಾಂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಃ ಸನ್ ರೂಪಂ ರೂಪಂ ತತ್ತದಗ್ನ್ಯಾದಿ-
ದೇವತಾಸ್ವರೂಪಂ ಬಭೂವ | ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ || ಭೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಿತಿ ಧಾತುಃ || ಇಂದ್ರಃ ಸ್ವಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇನ
ತತ್ತದ್ದೇವತಾರೂಪೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಯ ಚೇಂದ್ರಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಮಗ್ನ್ಯಾದಿದೇವತಾಸ್ವರೂಪಂ
ಪ್ರತಿಚಕ್ಷಣಾಯ ಪ್ರತಿನಿಯತದರ್ಶನಾಯಾಮಗ್ನಿರಯಂ ವಿಷ್ಣುರಯಂ ರುದ್ರ ಇತ್ಯೇವಮಸಂಕೀರ್ಣ-
ದರ್ಶನಾಯ ಭವತಿ | ಅಪಿ ಚಾಯಮಿಂದ್ರೋ ಮಾಯಾಭಿಃ || ಜ್ಞಾನನಾಮೃತೇ || ಜ್ಞಾನೈರಾತ್ಮೀಯೈಃ
ಸಂಕಲ್ಪೈಃ ಪುರುರೂಪೋ ಬಹುವಿಧಶರೀರಃ ಸನ್ ಈಯತೇ | ಬಹುನ್ಯಜಮಾನಾನ್ ಗಚ್ಛತಿ | ನನು
ದ್ವಾವೇನಾಸ್ಯಾಶ್ವಾವೇಕಶ್ಚ ರಥಃ ಕಥಮನೇನ ಯುಗಪದ್ವಹೂನ್ ಗಚ್ಛತೀತ್ಯತ ಆಹ | ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ
ಹರಯೋಽಶ್ವಾ ಯುಕ್ತಾ ರಥೇ ಯೋಜಿತಾಃ ಶತಾ ದಶ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಅಪರಿಮಿತಾಃ ಸಂತಿ | ಹಿ
ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾದ್ಬಹುಶರೀರಾಣಿ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಯುಗಪದ್ವವಿಷ್ಣುತೋ ಯಜಮಾನಾನ್ ಗಚ್ಛ-
ತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ಅನೈ ಮನ್ಯಂತೇ | ಇದಿ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಧಾತೋರರ್ಥಾನುಗಮಾದಿಂದ್ರಃ
ಪರಮಾತ್ಮಾ | ಸ ಚಾಕಾಶವತ್ಸರ್ವಗತಃ ಸದಾನಂದರೂಪಃ | ಸ ಏವೋಪಾಧಿಭಿರಂತಃಕರಣೈಃ
ಪ್ರತಿಶರೀರಮವಚ್ಛಿನ್ನಃ ಸನ್ ಜೀವಾತ್ಮೇತಿ ವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ | ಸ ಏವಾನಾದಿಮಾಯಾಶಕ್ತಿಭಿರ್ವಿಯದಾದಿ-
ಜಗದಾತ್ಮನಾ ವಿವರ್ತತೇ ಶಬ್ದಾದಿವಿಷಯಹರಣಶೀಲಾ ಇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಯಶ್ಚ ತೇನೈವ ಸಂಬದ್ಧಾಃ |
ಏತತ್ಸರ್ವಂ ತಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನೋ ಯದ್ವಾಸ್ತವಂ ರೂಪಂ ತಸ್ಯ ದರ್ಶನಾಯೇತಿ | ಅಯಮರ್ಥೋಽನಯಾ
ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ | ರೂಪಂ ರೂಪಂ | ರೂಪೈತ ಇತಿ ರೂಪಂ ಶರೀರಾದಿ | ಪ್ರತಿಶರೀರಂ ಚಿದ್ರೂಪಃ
ಸರ್ವಗತಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಪ್ರತಿರೂಪಃ ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪಃ ಸನ್ ಸರ್ವಾಣಿ ಶರೀರಾಣಿ ಬಭೂವ |
ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ | ತಚ್ಚ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪಮಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಪ್ರತಿಚಕ್ಷಣಾಯ ಪ್ರತಿನಿಯತಾ-
ಕಾರಸ್ಯ ದರ್ಶನಾಯ ಭವತಿ | ಸ ಚೇಂದ್ರಃ ಪರಮೇಶ್ವರೋ ಮಾಯಾಭಿರ್ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಭಿಃ ಪುರುರೂಪೋ
ವಿಯಾದಾಧಿಭಿರ್ಬಹುವಿಧರೂಪೈರುಪೇತಃ ಸನ್ ಈಯತೇ | ಚೇಷ್ಟತೇ | ಏತದಪ್ಯಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಃ
ಪ್ರತಿಚಕ್ಷಣಾಯ ಭವತಿ | ಅಸ್ಯ ಚ ದಶ ಶತಾ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಹರಯ ಇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಯ
ಯುಕ್ತಾ ವಿಷಯಗ್ರಹಣಾಯೋದ್ಯುಕ್ತಾಃ ಸಂತಿ | ತದಪ್ಯಸ್ಯ ವಾಸ್ತವರೂಪಸ್ಯ ದರ್ಶನಾಯ ಭವತೀತಿ |
ಏವಂ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಯೋರ್ವಿಯದಾದಿಮಹಾಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಚ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಹೇತುತ್ವಮನಯಾ
ಪ್ರತ್ಯಪಾದೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) | ಪ್ರತಿರೂಪಃ—ಅಗ್ನ್ಯಾದ್ಯನೇಕರೂಪಗಳಿಗಲ್ಲ ತಾನೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ |
ರೂಪಂ ರೂಪಂ—ಅಗ್ನ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ | ಬಭೂವ—ಪರಿವರ್ತನವನ್ನು
ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ | ಅಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ತತ್ ರೂಪಂ—ಆಯಾ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಅಗ್ನ್ಯಾದಿ ಸ್ವರೂಪವು |
ಪ್ರತಿಚಕ್ಷಣಾಯ—ಅಗ್ನ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗಲು (ಸಾಧನವಾಗಿದೆ) | ಇಂದ್ರಃ—
ಇಂದ್ರನು | ಮಾಯಾಭಿಃ—ತನ್ನ ಅನಂತಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ | ಪುರುರೂಪಃ—ಅಗ್ನಿ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ ಇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ

ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ | ಈಯತೇ—ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಇಂದ್ರನ | ಹರಯಃ—
ಅಶ್ವಗಳು | ಶತಾ ದಶ—ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ | ಯುಕ್ತಾ ಹಿ—ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿತವಾಗಿವೆಯಲ್ಲವೇ ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಅಗ್ನಿದೈವನೇಕ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆಯಾ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಅಗ್ನಿದೈವರೂಪವು ಅಗ್ನಿದೈವನೇಕರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಗೋಚರವಾಗಲು ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅನಂತಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ ಇತ್ಯಾದಿದೈವನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಗಳು ಸಾವಿರಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವಾಗಿ ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿತವಾಗಿವೆಯಲ್ಲವೇ ?

English Translation.

Indra, the prototype, has assumed various forms, and such is his form as that which (he adopts) for his manifestation : Indra, multiform by his illusions, proceeds (to his many worshippers), for the horses yoked to his car are a thousand.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ ಅವನ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಋಕ್ನಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂದ್ರನ ಶಕ್ತ್ಯತಿಶಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಅರ್ಥವೊಂದನ್ನೂ, ಇಂದ್ರನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮತ್ತೊಂದು ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವೆವು.

(೧) ಇಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಅರ್ಥವು.

ಆಯಮಿಂದ್ರಃ ಪ್ರತಿರೂಪಃ ರೂಪಂರೂಪಂ ಬಭೂವ—ಇಂದ್ರಃ ರೂಪಾಣಾಂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಃ ಸನ್ ತತ್ತದಗ್ನಾದಿದೇವತಾಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ | ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬಲ್ಲನು. ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮೊದಲಾದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ರೂಪವನ್ನೂ ಹೊಂದಿ ಆ ದೇವತೆಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಗ್ನಾದಿದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರನ ಅಂಶಗಳು ಅಥವಾ ರೂಪಾಂತರಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಅಸ್ಯ ತತ್ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿಚಕ್ಷಣಾಯ—ಇವನು ಅಗ್ನಿಯು, ಇವನು ವಾಯುವು ಇತ್ಯಾದಿ ನಾನಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಗೋಚರಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂದ್ರನು ನಾನಾವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವನು.

ಇಂದ್ರಃ ಮಾಯಾಭಿಃ ಪ್ರೇರುರೂಪಃ ಈಯತೇ—ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನಗಳಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನು. ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು? ಇದರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನು? ಎಂದರೆ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯಜಮಾನರು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ದಿವಸ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವರು. ಆ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರನು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು (ಅನೇಕ ಇಂದ್ರರ ರೂಪಗಳನ್ನು) ಧರಿಸಿ ಪ್ರತಿ ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೂ ಹೋಗುವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ

ಇಂದ್ರನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಒಂದೇ ರಥವಿದ್ದು ಆ ರಥಕ್ಕೆ ಹರೀ ಎಂಬ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳು ಮಾತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದರೆ,

ಅಸ್ಯ ಹರಯಃ ಯುಕ್ತಾಃ ಶತಾ ದಶ—ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಗಳಿಗೂ ಮಹತ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು. ಅವು ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿ ರಥಕ್ಕೆ ನಿಯೋಜಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ಅನೇಕರಥಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

(೨) ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾರ್ಥವಿವರಣೆ.

ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ—ಇಂದ್ರನೇ ಪರಮಾತ್ಮನು. ಅವನು ಆಕಾಶದಂತೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯು ಮತ್ತು ಸದಾ ಅನಂದಸ್ವರೂಪನು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂತಃಕರಣಗಳೆಂಬ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಅನೇಕಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮರೆಂಬ ಅಭಿಧಾನದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಅನಾದಿಯಾದ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕಾಶವೇ ಮೊದಲಾದ ಜಗತ್ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತನಾಗಿರುವನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಆ ಇಂದ್ರನ ನಾನಾರೂಪಗಳೇ ಆಗಿರುವವು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿರೂಪವೆಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪವೆಂದು ಅರ್ಥವು ಎಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮರ ಅನೇಕ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಿದ್ರೂಪವನ್ನು (ಚೈತನ್ಯವನ್ನು) ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿರುವನು. ಅಂತಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಶಾಸ್ತ್ರಾ ಜನಾನಾಗ್ಂ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ (ಶ್ರೀ. ಅ. ೩-೧೧-೨) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವೂ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ಇಂದ್ರರೂಪನಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು—ಹರಯಃ ಶತಾ ದಶ ಯುಕ್ತಾ ಈಯತೇ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರವೃತ್ತಿಭಿರ್ಯುಕ್ತಾ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಷು ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಸನ್ ಲೋಕ-ವ್ಯವಹಾರರೂಪೇಣ ಚೇಷ್ಟತೇ | ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ವಿಧವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿರುವನು ಎಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾರ್ಥದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯುಜಾನೋ ಹರಿತಾ ರಥೇ ಭೂರಿ ತ್ವಷ್ಟೇಹ ರಾಜತಿ |

ಕೋ ವಿಶ್ವಾಹಾ ದ್ವಿಷತಃ ಪಕ್ಷ ಆಸತ ಉತಾಸೀನೇಷು ಸೂರಿಷು || ೧೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯುಜಾನಃ | ಹರಿತಾ | ರಥೇ | ಭೂರಿ | ತ್ವಷ್ಟಾ | ಇಹ | ರಾಜತಿ |

ಕಃ | ವಿಶ್ವಾಹಾ | ದ್ವಿಷತಃ | ಪಕ್ಷಃ | ಆಸತೇ | ಉತ | ಅಸೀನೇಷು | ಸೂರಿಷು || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹರಿತಾ ಹರಿತಾವಶ್ಚಾ ರಥೇ ಯುಜಾನೋ ಯುಂಜನ್ ತ್ವಷ್ಟಾ ದೀಪ್ತ ಇಂದ್ರ ಇಹ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ ಭೂರಿ ಭೂರಿಷು ಬಹುಷು ಪ್ರದೇಶೇಷು ರಾಜತಿ | ದೀಪ್ಯತೇ | ಉತಾಪಿ ಚ ಸೂರಿಷು ಸ್ತೋತ್ರೈಷ್ವಸ್ಮಾ-ದ್ಭೇಷ್ವಾಸೀನೇಷು ಸತ್ಸು ವಿಶ್ವಾಹಾ ಸರ್ವದೇಂದ್ರಾದಿನೈಃ ಕೋ ನಾಮ ದ್ವಿಷತಃ ಶತ್ರುಃ ಪಕ್ಷಃ

ಪಾಚೆಕೋ ಬಾಧಕಃ ಸನ್ ಆಸತೇ | ಅಸ್ತೇ | ಇಂದ್ರ ಏವ ಸರ್ವದಾ ಶತ್ರುನ್ಬಾಧತೆ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |
ಯದ್ವಾ | ಪಕ್ಷ ಇತಿ ಸಕಾರಾಂತಂ ಸಮಾಪವಚನಂ | ಇಂದ್ರಾದನ್ಯಃ ಕೋ ನಾಮ ದ್ವಿಷತಃ ಶತ್ರುಃ
ಸಮಾಪ ಆಸತೇ | ಅಸ್ತೇ | ಇಂದ್ರ ಏವ ನಿರ್ಭಯಃ ಸನ್ ಶತ್ರುಸಮಾಪೇ ಸ್ಥಾತುಂ ಶಕ್ನೋತೀತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹರಿತಾ—ಹರಿದ್ವರ್ಣವುಳ್ಳ ತನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ರಥೇ—ರಥದೊಡನೆ | ಯುಜಾನಃ—ಸೇರಿಸಿ
ಕೊಂಡವನಾಗಿ | ತ್ವಷ್ಟಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಇಹ—ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ | ಭೂರಿ—
ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ರಾಜತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ವಿಶ್ವಾಹಾ—ಪ್ರತಿದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ |
ಸೂರಿಷು—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ನಡುವೆ | ಅಸೀನೇಷು—ಇರತಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ | ಕಃ—(ಇಂದ್ರನಲ್ಲದೇ) ಬೇರೆ
ಯಾರು ತಾನೇ | ದ್ವಿಷತಃ—ಶತ್ರುವಿಗೆ | ಪಕ್ಷಃ—ಹಿಂಸಕನಾಗಿ | ಆಸತೇ—ಇರಬಲ್ಲನು?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹರಿದ್ವರ್ಣವುಳ್ಳ ತನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಥದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಇಂದ್ರನು
ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರತಿದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ನಡುವೆ
ಇರತಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಯಾರು ತಾನೇ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಹಿಂಸಕನಾಗಿರಬಲ್ಲನು?

English Translation.

Yoking his horses to his car, Twashtri shines in many places here
in the three worlds: who (else), sojourning daily amongst his present
worshippers, is their protector against adversaries?

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ॒ವ್ಯೌತಿ॑ ಪ್ತೇ॒ತ್ರಮಾಗ॑ನ್ಮ ದೇ॒ವಾ ಉ॒ರ್ವೀ ಸ॒ತೀ ಭೂ॑ಮಿ॒ರಂಹೂರ॑ಣಾ-
ಭೂತ್ |

ಬೃ॒ಹಸ್ಪ॑ತೇ ಪ್ರ ಚಿ॒ಕಿತ್ಸಾ॑ ಗವಿ॒ಷ್ವಾವಿ॒ತ್ಫಾ ಸ॒ತೇ ಜ॒ರಿತ್ರ॑ ಇಂದ್ರ ಪಂಥಾಂ || ೨೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ॒ವ್ಯೌತಿ॑ | ಪ್ತೇ॒ತ್ರಂ | ಅ | ಅಗ॒ನ್ಮ | ದೇ॒ವಾಃ | ಉ॒ರ್ವೀ | ಸ॒ತೀ | ಭೂ॑ಮಿಃ | ಅಂ॒ಹೂರ॑ಣಾ | ಅಭೂತ್ |
ಬೃ॒ಹಸ್ಪ॑ತೇ | ಪ್ರ | ಚಿ॒ಕಿತ್ಸಾ॑ | ಗೋ॒ಷ್ವಾ | ಇ॒ತ್ಫಾ | ಸ॒ತೇ | ಜ॒ರಿತ್ರೇ॑ | ಇಂದ್ರ | ಪಂಥಾಂ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ರೋಕ್ತಂ | ಅರಣ್ಯೇ ನಿರ್ಜನೇ ಗರ್ಗೋ ದೇವಾನ್ ಭೂಮಿಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ | ಇಂದ್ರಂ
ಚಾಸ್ತೌತ್ಸ್ರರಕ್ಷಾರ್ಥಮ್ ಚಾ ಮಾರ್ಗಚ್ಯುತೋನಯೇತಿ || ಅಗವ್ಯೌತೀತ್ಯತ್ರ ದೇವಾನ್ ಪಾದೇ

ಭೂಮಿಮುಖೋತ್ತರೇ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ ತೃತೀಯೇ ತು ಇಂದ್ರ ಏವೋತ್ತಮೇ ಸ್ತುತೇ ಇತಿ ಚ || ಹೇ ದೇವಾ
ಅಗ್ರವ್ಯಾತ್ಯಗೋಚರಂ ಗೋಸಂಚಾರರಹಿತಂ ನಿರ್ಜನಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ದೇಶಮಾಗನ್ಮ | ಅಗತಾಃ ಸ್ತುಃ | ಅತೋ
ಮಾಂ ರಕ್ಷತೇತಿ ಶೇಷಃ | ಉರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾ ಸತೀ ಭೂಮಿಶ್ಚಾಂಹೂರಣಾ | ಅಂಹವ ಅಹಂತಾರೋ
ದಸ್ಯವಃ | ತೇಷಾಂ ರಮಣಾ ರಮಯಿತ್ಯುಭೂತ್ | ಭವತಿ | ಅಸ್ಮಾನತಃ ಸಾಪಿ ರಕ್ಷತು | ಹೇ ಬೃಹಸ್ಪತೇ
ತ್ವಂ ಗವಿಷ್ಟಾ ಗನಾಮಸ್ತೇಷಣ ಉಪಾಯೇ ಪ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸ | ಪ್ರವೇದಯ | ಇತ್ಥೇತ್ಥಮನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ
ಸತೇ ಭವತೇ ದುಃಖಮನುಭವತೇ ಜರಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಮಹ್ಯಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪಂಥಾಂ ಪಂಥಾನಂ ಮಾರ್ಗಂ
ಪ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸ | ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಾಃ—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, | ಅಗ್ರವ್ಯಾತಿ—ಗೋರಹಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಜನವಾದ | ಕ್ಷೇತ್ರಂ—ಪ್ರದೇ
ಶಕ್ಕೆ | ಅಗನ್ಮ—ನಾವು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ | ಭೂಮಿಃ—ಪೃಥ್ವಿಯು | ಉರ್ವೀ ಸತೀ—ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ |
ಅಂಹೂರಣಾ—ನಾಶಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ವಿಹಾರ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ | ಅಭೂತ್—ಆಗಿದೆ | ಬೃಹಸ್ಪತೇ—
ಎಲೈ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೇ | ಗವಿಷ್ಟಾ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಉಪಾಯವನ್ನು | ಪ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸ—ನಮಗೆ
ಉಪದೇಶಿಸು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಇತ್ಥಾ—ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಸತೇ—ದುಃಖವನ್ನು ನು
ಭವಿಸುತ್ತಿರುವ | ಜರಿತ್ರೇ—ಸ್ತೋತ್ರವಾದ ನನಗೆ | ಪಂಥಾಂ—ಸುಖಕಾರಕವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು (ತೋರಿಸು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಗೋರಹಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಜನವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನಾವು ಅಲೆದು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು
ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿತಕ್ಕ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ವಿಹಾರಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೇ,
ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ನಮಗೆ ಉಪದೇಶಿಸು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನು ನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರವಾದ ನನಗೆ ಸುಖಕಾರಕವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸು.

English Translation.

We have wandered, gods, into a desert where there is no track of
cattle : the vast extant earth has become the protectress of murderers :
direct us, Brihaspati, in our search for cattle : show the path, Indra, to
your votary being thus astray.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ದಿವೇದಿವೇ ಸದೃತೀರನ್ಯಮರ್ಧಂ ಕೃಷ್ಣಾ ಅಸೇಧದಪ ಸದ್ಮನೋ ಜಾಃ |

ಅಹನ್ದಾಸಾ ವೃಷಭೋ ವಸ್ತುಯಂತೋದವ್ರಜೇ ವರ್ಚನಂ ಶಂಬರಂ ಚ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ದಿವೇದಿವೇ | ಸದ್ಯಶೀಃ | ಅನ್ಯಂ | ಅರ್ಧಂ | ಕೃಷ್ಣಾಃ | ಅಸೇಧತ್ | ಅಪ | ಸದ್ಮನಃ | ಜಾಃ |
 ಅಹನ್ | ದಾಸಾ | ವೃಷಭಃ | ವಸ್ತಯಂತಾ | ಉದ್ರವೃಜೇ | ವರ್ಚಿನಂ | ಶಂಬರಂ | ಚ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಿಂದ್ರಃ ಸದ್ಮನಃ ಸದನಾತ್ಸ್ವಕೀಯಾದಂತರಿಕ್ಷೈಕದೇಶಾತ್ಸ್ಥಾನಾಜ್ಞಾ ಜಾಯಮಾನಃ
 ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಾದುರ್ಭವನ್ ಸದ್ಯಶೀಸ್ತುಲ್ಯರೂಪಾಃ ಕೃಷ್ಣಾಃ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾ ರಾತ್ರೀದಿವೇ ದಿವೇ
 ಪ್ರತಿದಿವಸಮಪಾಸೇಧತ್ | ನಿವರ್ತಯತಿ | ಕಿಮರ್ಧಂ | ಅನ್ಯಮರ್ಧಮಹರರ್ಧಮಪರಂ ಭಾಗಂ
 ಪ್ರಕಾಶಯಿತುಂ | ಅಹೋರಾತ್ರಾತ್ಮಕಸ್ಯ ದಿವಸಸ್ಯ ಹಿ ರಾತ್ರಿರೇಕೋ ಭಾಗಃ | ಅಸಿ ಚ ವೃಷಭೋ
 ವರ್ಷಯಿತಾ ಸ ಇಂದ್ರೋ ದಾಸಾ ದಾಸಾವುಪಕ್ಷಪಯಿತಾರೌ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಾಂ ವಸ್ತಯಂತಾ | ವಸ್ತಂ
 ನಿವಾಸಹೇತುಭೂತಂ ಧನಂ | ತದಿಚ್ಛಂತೌ ವರ್ಚಿನಂ ಶಂಬರಂ ಚೈತತ್ಸಂಜ್ಞಾವಸುರಾವುದ್ರವೃಜೇ |
 ಉದಕಾನಿ ವ್ರಜಂತ್ಯಸ್ಮಿನ್ಯುದ್ರವೃಜೋ ದೇಶನಿಶೇಷಃ | ತಸ್ಮಿನ್ನಹನ್ | ಹತವಾನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) | ಸದ್ಮನಃ—ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ಜಾಃ—ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ
 ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ | ಸದ್ಯಶೀಃ—ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವೂ | ಕೃಷ್ಣಾಃ—ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಿಂದ
 ಕೂಡಿದವೂ ಆದ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ದಿವೇ ದಿವೇ—ಪ್ರತಿದಿವಸವೂ | ಅನ್ಯಂ ಅರ್ಧಂ—ಉಳಿದರ್ಧವಾದ
 ಅಹಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಅಪ ಅಸೇಧತ್—ಮರೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ವೃಷಭಃ—
 ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನಾದ ಇಂದ್ರನು | ದಾಸಾ—ನಮಗೆ ಹಿಂಸೆಮಾಡತಕ್ಕವರೂ | ವಸ್ತಯಂತಾ—ನಮ್ಮ ವಸತಿರೂಪ
 ವಾದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಆಶೆಪಡುವವರೂ ಆದ | ವರ್ಚಿನಂ—ವರ್ಚಿಯೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನೂ | ಶಂಬರಂ ಚ—ಶಂಬರ
 ನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನೂ | ಉದ್ರವೃಜೇ—ಉದ್ರವ್ರಜವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ಅಹನ್—ಕೊಂದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಸಮಾನವಾದ ರೂಪ
 ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವೂ, ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ ಆದ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಉಳಿದರ್ಧವಾದ
 ಅಹಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮರೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನಾದ ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ
 ಹಿಂಸೆಮಾಡತಕ್ಕವರೂ, ನಮ್ಮ ವಸತಿರೂಪವಾದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಆಶೆಪಡುವವರೂ ಆದ ವರ್ಚಿಯೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನೂ
 ಶಂಬರನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನೂ ಉದ್ರವ್ರಜವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೊಂದನು.

English Translation.

Indra, becoming manifest from his abode (in the firmament),
 dissipates, day by day, the resembling glooms, (so that he may distinguish)

the other portion, (or the day) : and the showerer has slain the two wealth-seeking slaves, Varchin and Sambara, in (the country of) Udavraja.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಃ ||

ಪ್ರಸ್ತೋಕ ಇನ್ನು ರಾಧಸಸ್ತ ಇಂದ್ರ ದಶ ಕೋಶಯಾರ್ದಶ ವಾಜಿನೋಽ-
ದಾತ್ ||

ದಿವೋದಾಸಾದತಿಥಿಗ್ವಸ್ಯ ರಾಧಃ ಶಾಂಬರಂ ವಸು ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಭೀಷ್ತ || ೨೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಸ್ತೋಕಃ | ಇತ್ | ನು | ರಾಧಸಃ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ದಶ | ಕೋಶಯಾಃ | ದಶ | ವಾಜಿನಃ | ಅದಾತ್ |
ದಿವ್ಯದಾಸಾತ್ | ಅತಿಥಿಗ್ವಸ್ಯ | ರಾಧಃ | ಶಾಂಬರಂ | ವಸು | ಪ್ರತಿ | ಅಗ್ರಭೀಷ್ತ || ೨೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏತದಾದ್ಯಸು ಚತಸ್ರಸು ಸೃಂಜಯಪುತ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಸ್ತೋಕಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೋ ದಾನಸ್ತುತಿಃ | ಸ ಏವ
ದಿವೋದಾಸೋಽಶ್ವಥೋಽತಿಥಿಗ್ವ ಇತಿ ಚಾಮ್ಯಾಯತೇ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ರಾಧಸ ಆರಾಧಯಿತುಃ
ಸ್ತೋತುಃ || ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ || ತ್ವಾಂ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಂ ಗರ್ಗಾಯ ಪ್ರಸ್ತೋಕೋ ರಾಜಾ ದಶ
ಕೋಶಯಾಃ ಸುವರ್ಣಪೂರ್ಣಾನ್ದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ ಕೋಶಾನ್ದಶ ವಾಜಿನೋಽಶ್ವಾಂಶ್ಚ ನು ಪ್ರಿಪ್ರಮದಾತ್ |
ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ | ಇದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ವಯಂ ಚ ತಸ್ಮಾದ್ಧಿವೋದಾಸಾದೇತತ್ಸಂಜ್ಞಾತ್ಪ್ರಸ್ತೋಕಾದ್ಯಸು
ಧನಂ ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಭೀಷ್ತ | ಪ್ರತಿಗೃಹೀತವಂತಃ | ಕೀದೃಶಂ | ಅತಿಥಿಗ್ವಸ್ಯ ತಸ್ಯೈವ ಪ್ರಸ್ತೋಕಸ್ಯ
ಸ್ವಭೂತಂ ರಾಧೋ ರಾಧಕಂ ಶಾಂಬರಂ ಶಂಬರಾದಸುರಾದಾಗತಂ | ಶಂಬರಂ ಹತ್ವಾ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಂ
ತದೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಸಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ರಾಧಸಃ—ಆರಾಧಕನಾದ ಗರ್ಗನಿಗೆ | ಪ್ರಸ್ತೋಕಃ—
ಪ್ರಸ್ತೋಕನೆಂಬ ರಾಜನು | ದಶ ಕೋಶಯಾಃ | ಸುವರ್ಣಪೂರಿತವಾದ ಹತ್ತು ಧನಕೋಶಗಳನ್ನೂ | ದಶ
ವಾಜಿನಃ—ಹತ್ತು ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ನು—ಒಡನೆಯೇ | ಅದಾತ್ (ಇತ್)—ಕೊಟ್ಟನು | (ವಯಂ—
ನಾವೂ ಸಹ) | ದಿವೋದಾಸಾತ್—ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ನಾಮಾಂತರವುಳ್ಳ ಆ ಪ್ರಸ್ತೋಕನಿಂದ | ಶಾಂಬರಂ—
ಶಂಬರಾಸುರನ ಸಮೀಪದಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದುದು | ಅತಿಥಿಗ್ವಸ್ಯ—ಅತಿಥಿಗ್ವನೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಇರತಕ್ಕ ಅದೇ
ಪ್ರಸ್ತೋಕನಿಗೆ ಸೇರಿದುದು | ರಾಧಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದುದು ಆದ | ವಸು—ಧನವನ್ನು | ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಭೀಷ್ತ—
ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಆರಾಧಕನಾದ ಗರ್ಗನಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತೋತನೆಂಬ ರಾಜನು ಸುವರ್ಣಪೂರಿತವಾದ ಹತ್ತು ಧನಕೋಶಗಳನ್ನೂ ಹತ್ತು ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಒಡನೆಯೇ ಕೊಟ್ಟನು. ನಾವೂ ಸಹ ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ನಾನಾಂತರವುಳ್ಳ ಅ ಪ್ರಸ್ತೋತನಿಂದ ಶಂಬರಾಸುರನ ಸಮಾಪದಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದುದೂ, ಅತಿಥಿಗ್ವನೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿರತಕ್ಕ ಅದೇ ಪ್ರಸ್ತೋತನಿಗೆ ಸೇರಿದುದೂ, ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇವೆ.

English Translation.

Prastoka has given to your worshipper, Indra, ten purses of gold, and ten horses, and we have accepted this treasure from Divodasa, the spoil won by Atithigwan from Shambara.

॥ ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ॥

ದಶಾಶ್ವಾನ್ದಶ ಕೋಶಾನ್ದಶ ವಸ್ತ್ರಾಧಿಭೋಜನಾ |

ದಶೋ ಹಿರಣ್ಯಪಿಂಡಾನ್ದಿವೋದಾಸಾದಸಾನಿಷಂ || ೨೩ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ದಶ | ಅಶ್ವಾನ್ | ದಶ | ಕೋಶಾನ್ | ದಶ | ವಸ್ತ್ರಾ | ಅಧಿಭೋಜನಾ |

ದಶೋ | ಇತಿ | ಹಿರಣ್ಯಪಿಂಡಾನ್ | ದಿವೋದಾಸಾತ್ | ಅಸಾನಿಷಂ || ೨೩ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ದಶ ದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾನಶ್ವಾನ್ ದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ ಹಿರಣ್ಯಪೂರ್ಣಾನ್ ಕೋಶಾನಧಿಭೋಜನಾ | ಭೋಜನಮಿತಿ ಧನನಾಮು | ಅಧಿಕಂ ಧನಂ ಯೇಷಾಂ ಮೂಲ್ಯಂ | ತಾದೃಶಾನಿ ದಶಸಂಖ್ಯಾನಿ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಚ ದಶೋ ದಶ ಚ ದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾಂಶ್ಚ ಹಿರಣ್ಯಪಿಂಡಾನ್ ಸುವರ್ಣಪಿಂಡಾನೇತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ದಿವೋದಾಸಾತ್ಪ್ರಸ್ತೋತಾದಹಮಸಾನಿಷಂ | ಸಮಭಜಂ | ಲಬ್ಧವಾನಸ್ಮಿ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

ಅಹಂ—ನಾನು | ದಿವೋದಾಸಾತ್—ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪ್ರಸ್ತೋತನಿಂದ | ದಶ—ದಶಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ | ಅಶ್ವಾನ್—ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ದಶ ಕೋಶಾನ್—ಹತ್ತು ಧನಕೋಶಗಳನ್ನೂ | ಅಧಿಭೋಜನಾ—ಭೋಗಸಾಧಕವಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ | ದಶ ವಸ್ತ್ರಾ—ದಶಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ | ದಶೋ ಹಿರಣ್ಯಪಿಂಡಾನ್—ಹತ್ತು ಸುವರ್ಣಖಂಡಗಳನ್ನೂ | ಅಸಾನಿಷಂ—ಹೊಂದಿದೆನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದಿವೋದಾಸನೆಂದೂ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪ್ರಸ್ತೋಕನಿಂದ ನಾನು ಹತ್ತು ಧನಕೋಶಗಳನ್ನೂ, ಹತ್ತು ಭೋಗ ಸಾಧಕವಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಹತ್ತು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹತ್ತು ಸುವರ್ಣಪಿಂಡಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆನು.

English Translation.

I have received ten horses, ten purses, cloths and ample food, and ten lumps of gold from Divodasa.

|| ಸಂಹಿತಾಸೂತ್ರಃ ||

ದಶ ರಥಾನ್ ಪ್ರಸ್ಥಮತಃ ಶತಂ ಗಾ ಅರ್ಧವಭ್ಯಃ |

ಅಶ್ವಃ ಪಾಯನೇದಾತ್ || ೨೪ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ದಶ | ರಥಾನ್ | ಪ್ರಸ್ಥಮತಃ | ಶತಂ | ಗಾ | ಅರ್ಧವಭ್ಯಃ |

ಅಶ್ವಃ | ಪಾಯನೇ | ಅದಾತ್ || ೨೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಶ ದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ ಪ್ರಸ್ಥಮತಃ | ಪ್ರಸ್ಥಿಸ್ತಿಸದ ಅಧಾರಃ | ತದ್ವದ್ವಹಂತೀತಿ ಪ್ರಸ್ಥ-ಯೋಽಶ್ವಾಃ | ತದ್ಯುಕ್ತಾನ್ರಥಾನ್ ಶತಂ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಗಾಶ್ಚಾರ್ಧವಭ್ಯೋಽರ್ಧವಗೋಕ್ತೇಭ್ಯಃ | ಯುಷಿಭ್ಯಃ ಪಾಯನೇ ಭರದ್ವಾಜಪುತ್ರಯೈಶ್ಚಂಜ್ಞಾ ಯಾಸ್ಮದ್ಭ್ರಾತೃ ಜಾಶ್ವಥೋಽಶ್ವನಾನೇತಕ್ಷಂಜ್ಞಃ | ಪ್ರಸ್ತೋಕೋಽದಾತ್ | ದತ್ತವಾನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಃ—ಅಶ್ವಧನಂ ನಾನಾಂತರವುಳ್ಳ ಆ ಪ್ರಸ್ತೋಕನು | ಅರ್ಧವಭ್ಯಃ—ಅರ್ಧವಗೋಕ್ತೋತ್ಪನ್ನ ರಾದ ಋಷಿಗಳಿಗೂ | ಪಾಯನೇ—ಭರದ್ವಾಜಪುತ್ರನಾದ ಪಾಯುವಿಗೂ | ದಶ—ದಶಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ | ಪ್ರಸ್ಥಮತಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವೂ ಆದ | ರಥಾನ್—ರಥಗಳನ್ನೂ | ಶತಂ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ | ಗಾ—ಗೋವುಗಳನ್ನೂ | ಅದಾತ್—ಕೊಟ್ಟನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಧನಂ ನಾನಾಂತರವುಳ್ಳ ಅದೇ ಪ್ರಸ್ತೋಕನು ಅರ್ಧವಗೋಕ್ತೋತ್ಪನ್ನ ರಾದ ಋಷಿಗಳಿಗೂ, ಭರದ್ವಾಜ ಪುತ್ರನಾದ ಪಾಯುವಿಗೂ, ದಶಸಂಖ್ಯಾಕವೂ, ಅಶ್ವಯುಕ್ತವಾದವೂ ಆದ ರಥಗಳನ್ನೂ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು.

English Translation.

Ashwatha has given to Payu ten chariots with their horses, and a hundred cows to the priests

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಹಿ ರಾಧೋ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ ದಧಾನಾನ್ ಭರದ್ವಾಜಾನ್ ಸಾಂಜಯೋ ಅಭ್ಯ-
ಯಷ್ಟ || ೨೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಹಿ | ರಾಧಃ | ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ | ದಧಾನಾನ್ | ಭರತ್ವಾಜಾನ್ | ಸಾಂಜಯಃ | ಅಭಿ | ಅಯಷ್ಟ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ ಸರ್ವಜನಹಿತಂ ಮಹಿ ಮಹಾದ್ರಾಧೋ ಧನಂ ದಧಾನಾನ್ ಭರದ್ವಾಜಾನ್
ಭರದ್ವಾಜಪುತ್ರನಸ್ಮಾನ್ ಸಾಂಜಯಃ ಸೃಂಜಯಪುತ್ರಃ ಪ್ರಸೋಕ್ತೋಭ್ಯಯಷ್ಟ | ಅಪೂಜಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ—ಸಕಲ ಜನರಿಗೂ ಹಿತಕಾರಿಯಾದುದೂ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ರಾಧಃ—
ಧನವನ್ನು | ದಧಾನಾನ್—ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕ | ಭರದ್ವಾಜಾನ್—ಭರದ್ವಾಜ ಪುತ್ರರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ಸಾಂಜಯಃ—
ಸೃಂಜಯ ಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಸೋಕನು | ಅಭ್ಯಯಷ್ಟ—ಪೂಜಿಸಿದನು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಸಕಲ ಜನರಿಗೂ ಹಿತಕಾರಿಯಾದುದೂ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕವರೂ ಭರದ್ವಾಜ
ಪುತ್ರರೂ ಆದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೃಂಜಯ ಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಸೋಕನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

The son of Srinjaya has revered the Bharadwajas who have accepted such great wealth for the good of all men.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವನಸ್ಪತೇ ವೀಡ್ವಂಗೋ ಹಿ ಭೂಯಾ ಅಸ್ಮತ್ಸಖಾ ಪ್ರತರಣಃ ಸುವೀರಃ |
ಗೋಭಿಃ ಸಂನದ್ಧೋ ಅಸಿ ವೀಳಯಸ್ವಾಸ್ಥಾತಾ ತೇ ಜಯತು ಜೀತ್ವಾನಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವನಸ್ಪತೇ | ವೀಳುತುಂಗಳಃ | ಹಿ | ಭೂಯಾಃ | ಅಸ್ತತ್ಸಖಾ | ಪ್ರತರಣಃ | ಸುವೀರಃ |
ಗೋಭಿಃ | ಸಂನದ್ಧಃ | ಅಸಿ | ವೀಳಯಸ್ವ | ಅಸ್ತಾತಾ | ತೇ | ಜಯತು | ಜೇತ್ವಾನಿ || ೨೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವನಸ್ಪತ ಇತ್ಯೇಷಾ ರಥಾರೋಹಣೇ ವಿನಿಯುಕ್ತಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ವನಸ್ಪತೇ ವೀಡ್ವಂಗೋ ಹಿ
ಭೂಯಾ ಇತ್ಯೇತಯಾನ್ಯಾನ್ಯಸಿ ವಾನಸ್ಪತ್ಯಾನಿ | ಅ. ಗ್ರ. ೨-೬-೫ | ಇತಿ ||

ಹೇ ವನಸ್ಪತೇ ವನಸ್ಪತಿವಿಕಾರ ರಥ ತ್ವಂ ವೀಡ್ವಂಗೋ ದೃಢಾವಯವೋ ಭೂಯಾಃ | ಭವ |
ಅಸ್ತತ್ಸಖಾ ವಯಂ ಸಖಾಯೋ ಯಸ್ಯ ಸ ತಾದೃಶಕ್ತ್ವ ಭವ | ಪ್ರತರಣಃ ಪ್ರವರ್ಧಯಿತಾ ಸುವೀರಃ
ಶೋಭನ್ವೀರೈಃ ಶೂರಭಟ್ಟಿಃ ಪುತ್ರಾದಿಭಿರ್ವಾ ಯುಕ್ತಶ್ಚ ಭವ | ಅಸಿ ಚ ತ್ವಂ ಗೋಭಿರ್ಗೋ-
ವಿಕಾರೈಶ್ಚರ್ಮಭಿಃ ಸಂನದ್ಧೋಽಸಿ | ಸಮ್ಯಗ್ಬದ್ಧೋ ಭವಸಿ | ತಾದೃಶಸ್ತ್ವಂ ವೀಳಯಸ್ವ | ಅಸ್ತಾನ್ವೃಥೀ-
ಕುರು | ತೇ ತವಾಸ್ತಾತಾ ತ್ವಯ್ಯವಸ್ಥಿತೋ ರಥೀ ಚ ಜೇತ್ವಾನಿ ಜೇತವ್ಯಾನಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಾನಿ ಜಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವನಸ್ಪತೇ—ವನಸ್ಪತಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಎಲೈ ರಥವೇ | ವೀಡ್ವಂಗಳಃ—ದೃಢವಾದ ಅವಯವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ |
ಭೂಯಾಃ—ಆಗಿರು | ಅಸ್ತತ್ಸಖಾ—ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಮಿತ್ರನಾಗಿರು | ಪ್ರತರಣಃ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ |
ಸುವೀರಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ವೀರರೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರು | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಗೋಭಿಃ—ಗೋ
ಚರ್ಮಗಳಿಂದ | ಸಂನದ್ಧಃ ಅಸಿ ಹಿ—ಕೂಡಿದವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ವೀಳಯಸ್ವ—ನಮ್ಮನ್ನೂ ಬಲಿಷ್ಠರನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡು | ತೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ಅಸ್ತಾತಾ—ಕುಳಿತಿರುವ ರಥಿಯೂ ಸಹ | ಜೇತ್ವಾನಿ—ಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ
ಸಾಧನಗಳೊಡಗೂಡಿದವನಾಗಿ | ಜಯತು—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವನಸ್ಪತಿನಿರ್ಮಿತನೂ ರಥರೂಪನೂ ಆದ ಎಲೈ ದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ದೃಢವಾದ ಅವಯವವುಳ್ಳವನಾಗಿರು.
ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ವೀರರೊಡಗೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರು. ನೀನು ಗೋಚರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ
ದವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ರಥಿಯೂ ಸಹ ಜಯವನ್ನು
ಪಡೆಯುವ ಸಾಧನಗಳೊಡಗೂಡಿದವನಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲಿ.

English Translation.

(Chariot made of the) forest lord, be strong of fabric; be our friend,
be our protector, and be manned by warriors: you are girt with cow-hides:
keep us steady; and may he who rides in you be victorious over conquered
(foes).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವನಸ್ಪತೇ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ರಥಾರೋಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ—
ವನಸ್ಪತೇ ವೀಡ್ವಂಗೋ ಹಿ ಭೂಯಾ ಇತ್ಯೇತಯಾನ್ಯಾನ್ಯಸಿ ವಾನಸ್ಪತ್ಯಾನಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ಗೃ. ೨-೬-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವನಸ್ಪತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮರದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ
ರಥವೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಲಾಗಿದೆ—

ವನಸ್ಪತೇ ದೃಢಾಂಗೋ ಹಿ ಭವಾಸ್ತತ್ಸಖಾ ಪ್ರತರಣಃ ಸುವೀರಃ ಕಲ್ಯಾಣವೀರೋ ಗೋಭಿಃ
ಸಂದೋ ಅಸಿ ವೀಳಯಸ್ವೇತಿ ಸಂಸ್ತಂಭ ಸ್ವಾಸ್ಥಾತಾ ತೇ ಜಯತು ಜೇತನ್ಯಾನಿ ||
(ನಿ. ೯-೧೨)

ವನಸ್ಪತಿಯಿಂದ (ವೃಕ್ಷ ಅಥವಾ ಮರದಿಂದ) ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಎಲೈ ರಥವೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ
ಚಕ್ರಾದ್ಯವಯವರೂಪವಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿರು ಎಂದರೆ ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿರು. ನೀನು ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತನು, ನಮ್ಮ
ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವನು, ಉತ್ತಮನಾದ ವೀರನು. ಗೋಚರಮದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು ಬಲವಾಗಿರುವೆ.
ಮತ್ತು ಆಲುಗಾಡದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ರಥಿಕನು ತಾನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದನ್ನು
ಗೆಲ್ಲಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ದಿವಸ್ಪೃಥಿನ್ಯಾಃ ಪರ್ಯೋಜ ಉದ್ಭೃತಂ ವನಸ್ಪತಿಭ್ಯಃ ಪರ್ಯಾಭೃತಂ
ಸಹಃ |

ಅಸಾಮೋಜ್ಞಾನಂ ಪರಿ ಗೋಭಿರಾವೃತಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ವಜ್ರಂ ಹವಿಷಾ ರಥಂ
ಯಜ || ೨೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದಿವಃ | ಸ್ಪೃಥಿನ್ಯಾಃ | ಪರಿ | ಓಜಃ | ಉತ್‌ಭೃತಂ | ವನಸ್ಪತಿಭ್ಯಃ | ಪರಿ | ಅಭೃತಂ | ಸಹಃ |

ಅಸಾಂ | ಓಜ್ಞಾನಂ | ಪರಿ | ಗೋಭಿಃ | ಅವೃತಂ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ವಜ್ರಂ | ಹವಿಷಾ | ರಥಂ | ಯಜ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾತ್ಪೃಥಿನ್ಯಾ ಭೂಮೇಶ್ವೇದ್ಭೃತಮುದ್ಭೃತಂ ಸಾರತ್ವೇನೋಪಾತ್ತಂ ಯದೋ-
ಜೋ ಬಲಮಸ್ತಿ ತದ್ರೂಪಂ | ವನಸ್ಪತಿವಿಕಾರತ್ವಾದ್ಭೃತಸ್ಯ | ವನಸ್ಪತಯೋ ಹಿ ಸ್ಪೃಥಿನ್ಯಾಃ ಸಾರಭೂತಾಃ
ತೇ ಚ ದ್ಯುಸಂಬಂಧಿಭಿರುದಕೈಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಃ | ಅತೋ ರಥಸ್ಯ ಲೋಕದ್ವಯಸಾರತ್ವಮುಪಪನ್ನಂ || ಪರಿ

ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥಾನುವಾದೀ || ಅಸಿ ಚ ವನಸ್ಪತಿಭ್ಯೋ ವೃಕ್ಷೇಭ್ಯಃ | ಪರಿ ಪೂರ್ವವತ್ | ಅಭೃತಮಾಹೃತಂ
ಸಹೋ ಬಲರೂಪಮಪಾಮುದಕಾನಾಮೋಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರೇರಕಂ | ಯದ್ವಾ | ಓಜ್ಞಾ ವೇಗಃ | ಅಸಾಂ ವೇಗ
ಇವ ವೇಗವಂತಂ ಗೋಭಿರ್ಗೋವಿಕಾರೈಶ್ಚರ್ಮಭಿಃ ಪರಿ ಪರಿತ ಆವೃತಮಾನೇಷ್ಟಿತಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ವಜ್ರಂ
ವಜ್ರೈಕದೇಶಂ | ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ | ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಾಯ ವಜ್ರಮುದಯಚ್ಛತ್ ಸ ತ್ರೇಧಾ ವ್ಯಭವತ್
ವಜ್ರಸ್ತೃತೀಯಂ ರಥಸ್ತೃತೀಯಂ ಯೂಸಸ್ತೃತೀಯಮಿತಿ | ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ರಥಂ ಹವಿಷಾ
ಪುರೋಡಾಶಾದಿನಾ ಹೇ ಅಧ್ಯಯೋ ಯಜ || ನೂನಮೇಷೋತ್ತರಾ ಚ ರಥದೇವತೈಸ್ಯ ಹವಿಷೋ
ಯಾಜ್ಯಾನುವಾಕ್ಯೇ ಲಿಂಗಾದವಗಂತವ್ಯೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ) ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದಲೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪರಿ—ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದಲೂ | ಉದ್-
ಭೃತಂ—ಅವಿಭೂತವಾದುದೂ | ಓಜಃ—ಬಲ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದೂ | ವನಸ್ಪತಿಭ್ಯಃ ಪರಿ—ವನಸ್ಪತಿಗಳಿಂದ |
ಅಭೃತಂ—ಸಂಪಾದಿತವಾದುದೂ | ಸಹಃ—ಶಕ್ತಿರೂಪಿಯಾದುದೂ | ಅಸಾಂ—ಉದಕಗಳಿಗೆ | ಓಜ್ಞಾನಂ—
ಪ್ರೇರಕವಾದುದೂ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನ | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರದ ಏಕದೇಶವಾದುದೂ | ಗೋಭಿಃ—ಗೋ
ಚರ್ಮಗಳಿಂದ | ಪರಿ ಆವೃತಂ—ಸುತ್ತಲೂ ಆವೃತವಾದುದೂ ಆದ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಹವಿಷಾ—
ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳಿಂದ | ಯಜ—ಪೂಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ. ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದಲೂ, ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಎರಡು ಲೋಕಗಳ ಸಾರಭೂತವಾಗಿಯೂ
ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೂ ಉದ್ಭೂತವಾದುದೂ, ವನಸ್ಪತಿಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದುದೂ, ವೀರೈವತ್ತಾದುದೂ, ಉದಕ
ಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾದುದೂ, ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದ ಏಕದೇಶವಾದುದೂ, ಗೋ ಚರ್ಮಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಆವೃತ
ವಾದುದೂ ಆದ ರಥವನ್ನು ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

Worship with oblations the chariot constructed of the substance of
heaven and earth, the extracted essence of the forest lords; the velocity
of the waters; the encompassed with the cow-hide; the thunderbolt
(of Indra).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಸ್ಯ ವಜ್ರೋ ಮರುತಾನುನೀಕಂ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಗರ್ಭೋ ವರುಣಸ್ಯ

ನಾಭಿಃ |

ಸೇನಾಂ ನೋ ಹವ್ಯದಾತಿಂ ಜುಷಾಣೋ ದೇವ ರಥ ಪ್ರತಿ ಹವ್ಯಾ

ಗೃಭಾಯ || ೨೮ ||

|| ಪದಸಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ವಜ್ರಃ | ಮರುತಾಂ | ಅನೀಕಂ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ | ಗರ್ಭಃ | ವರುಣಸ್ಯ | ನಾಭಿಃ |

ಸಃ | ಇಮಾಂ | ನಃ | ಹವ್ಯದಾತಿಂ | ಜುಷಾಣಃ | ದೇವ | ರಥ | ಪ್ರತಿ | ಹವ್ಯಾ | ಗೃಭಾಯ || ೨೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ರಥ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ವಜ್ರ ಉಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ವಜ್ರೈಕದೇಶೋ ಮರುತಾನೇತತ್ಸಂಜ್ಞಾನಾಂ ದೇವಗಣಾನಾಮನೀಕಮಗ್ರಭೂತಂ ತದ್ವಜ್ರೇಘ್ರಗಾಮಿ ಮಿತ್ರಸ್ಯಾಹರಭಿಮಾನಿನೋ ದೇವಸ್ಯ ಗರ್ಭೋ ಗರ್ಭವದಂತರ್ವರ್ತಮಾನಃ | ಅಹನಿ ಹಿ ರಥಃ ಸಂಚರತಿ | ವರುಣಸ್ಯ ರಾತ್ರೈಭಿಮಾನಿದೇವಸ್ಯ ನಾಭಿನಾಭಿಸ್ಥಾನೀಯಃ | ನಾಭಿಯಥಾ ದೇಹಮಧ್ಯೇ ನೈಶ್ವಲ್ಯೇನಾವತಿಷ್ಠತೇ ತದ್ವದ್ರಾತ್ರಾ ಕೃಚಿದೇವ ಸಿತಃ | ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನ ರಥ ಯ ಉಕ್ತಗುಣಃ ಸ ತಾದೃಶಸ್ತ್ವಮಿಮಾಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಂ ಹವ್ಯದಾತಿಂ ಹವಿದಾಸವತಿಂ ಯಾಗಕ್ರಿಯಾಂ ಜುಷಾಣಃ ಸೇವಮಾನಃ ಸನ್ ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನ್ಯಸ್ಮದೀಯಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ಪ್ರತಿ ಗೃಭಾಯ | ಪ್ರತಿಗೃಹಾಣ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ರಥ—ರಥಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ದೇವನೇ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನ | ವಜ್ರಃ—ವಜ್ರಾಯುಧದ ಏಕದೇಶಿಯಾಗಿಯೂ | ಮರುತಾಂ—ಮರುತ್ತುಗಳ | ಅನೀಕಂ—ಅಗ್ರಗಾಮಿಯಾಗಿಯೂ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ—ಮಿತ್ರದೇವನಿಗೆ | ಗರ್ಭಃ—ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿಯೂ | ವರುಣಸ್ಯ—ವರುಣದೇವನಿಗೆ | ನಾಭಿಃ—ನಾಭಿಸ್ಥಾನೀಯನಾಗಿಯೂ ಆದ | ಸಃ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ | ಇಮಾಂ—ಈ | ಹವ್ಯದಾತಿಂ—ಯಾಗಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು | ಜುಷಾಣಃ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾ | ಹವ್ಯಾ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಪ್ರತಿ ಗೃಭಾಯ—ಸ್ವೀಕರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ರಥಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ದೇವನೇ, ನೀನು ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದ ಏಕದೇಶಿಯಾಗಿಯೂ, ಮರುತ್ತುಗಳ ಅಗ್ರಗಾಮಿಯಾಗಿಯೂ ಮಿತ್ರದೇವನಿಗೆ ಗರ್ಭರೂಪನಾಗಿಯೂ, ವರುಣದೇವನಿಗೆ ನಾಭಿಸ್ಥಾನೀಯನಾಗಿಯೂ ಆದ ನೀನು ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಈ ಯಾಗಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು.

English Translation.

Do you, divine chariot, who are the thunderbolt of Indra, the precursor of the Maruts, the embryo of Mitra, the navel of Varuna, propitiated by this our sacrifice, accept the oblation.

|| ಸಂಹಿತಾವಾತಃ ||

ಉಪ ಶ್ವಾಸಯ ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಂ ಪುರುತ್ತಾ ತೇ ಮನುತಾಂ ವಿಸ್ಥಿತಂ
ಜಗತ್ |

ಸ ದುಂದುಭೇ ಸಜೂರಿಂದ್ರೇಣ ದೇವೈರ್ದೂರಾದ್ವೀಯೋ ಅಪ ಸೇಧ
ಶತ್ರುನ್ || ೨೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಪ | ಶ್ವಾಸಯ | ಪೃಥಿವೀಂ | ಉತ | ದ್ಯಾಂ | ಪುರುತ್ತಾ | ತೇ | ಮನುತಾಂ | ವಿಸ್ಥಿತಂ | ಜಗತ್ |

ಸಃ | ದುಂದುಭೇ | ಸಜೂಃ | ಇಂದ್ರೇಣ | ದೇವೈಃ | ದೂರಾತ್ | ದ್ವೀಯಃ | ಅಪ | ಸೇಧ |

ಶತ್ರುನ್ || ೨೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪರೇಣ ತೃಚೇನ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ದುಂದುಭಿರಭಿಮರ್ಶನೀಯಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಉಪ ಶ್ವಾಸಯ
ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಮಿತಿ ತೃಚೇನ ದುಂದುಭಿಮಭಿವೃಶೇತ್ | ಅ. ಗೃ. ೩-೧೨-೧೭ | ಇತಿ ||

ಹೇ ದುಂದುಭೇ ಪೃಥಿವೀಮುತಾಹಿ ಚ ದ್ಯಾಂ ದಿವಮುಪ ಶ್ವಾಸಯ | ಆತ್ಮೀಯೇನ ಜಯಿ-
ಘೋಷೇಣಾಶ್ವಾಸಯ | ಯಥಾ ಲೋಕದ್ವಯಂ ತ್ವದೀಯೇನ ಶಬ್ದೇನಾಪೂರಿತಂ ಭವತಿ ತಾದೃಶಂ ಶಬ್ದಂ
ಕುರ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಹಿ ಚ ವಿಸ್ಥಿತಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಸ್ಥಿತಂ ಸ್ಥಾವರಂ ಜಂಗಮಂ ಚೋಭಯೇವಿಧಂ
ಪ್ರಾಣಿಜಾತಂ ತೇ ತ್ವದೀಯಂ ಶಬ್ದಂ ಪುರುತ್ತಾ ಬಹುಧಾ ಮನುತಾಂ | ಮನ್ಯತಾಂ | ಜಾನಾತು |
ಹೇ ದುಂದುಭೇ ಸ ತ್ವಮಿಂದ್ರೇಣಾನ್ಯೈರ್ದೇವೈಶ್ಚ ಸಜೂಃ ಸಹ ದೂರಾದ್ವೀಯೋ ದೂರಾದಪಿ
ದೂರತರಂ ಶತ್ರುನಸ್ಮದೀಯಾನಪ ಸೇಧ | ಆಪಗಮಯ | ಅತ್ರ ನಿರುಕ್ತಂ | ದುಂದುಭಿರಿತಿ ಶಬ್ದಾನುಕರಣಂ
ದ್ರುನೋ ಭಿನ್ನ ಇತಿ ನಾ ದುಂದುಭ್ಯತೇರ್ವಾ ಸ್ಯಾದ್ವ್ಯಧಕರ್ಮಣಃ | ನಿ. ೯-೧೨ | ಇತ್ಯಾದಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದುಂದುಭೇ—ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ರಣವಾದ್ಯವಿಶೇಷವೇ | ಪೃಥಿವೀಂ—ಪೃಥಿವಿಯನ್ನಾ |
ಉತ—ಮತ್ತು | ದ್ಯಾಂ ಉಪ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನಾ (ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ) | ಶ್ವಾಸಯ—ಗಟ್ಟಿಯಾದ
ಶಬ್ದವನ್ನಾ ಮಾಡು | ವಿಸ್ಥಿತಂ—ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತಿರತಕ್ಕದ್ದು | ಜಗತ್—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ ಎರಡು
ವಿಧವಾದ ಭೂತಗಳೂ | ತೇ—ನಿನ್ನ ಶಬ್ದವನ್ನಾ | ಪುರುತ್ತಾ—ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಮನುತಾಂ—
ತಿಳಿಯಲಿ (ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಯೇ) | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ಇಂದ್ರೇಣ—ಇಂದ್ರನೊಡನೆಯೂ | ದೇವೈಃ—

ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ | ಸಜೂಃ—ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ದೂರಾದ್ವೀಪೀಯಃ—ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಶತ್ರುನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಅಪ ಸೇಧ—ಓಡಿಸಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ರಣವಾದ್ಯವಿಶೇಷವೇ, ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ, ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡು. ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಭೂತಗಳೂ ನಿನ್ನ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅನೇಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿ. ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಇಂದ್ರನೊಡನೆಯೂ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

War drum, fill with your sound both heaven and earth; and let all things, fixed or moveable, be aware of it: do you, who are associated with Indra and the gods, drive away our foes to the remotest distance.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಶ್ವಾಸಯ ಎಂದು ನೊದಲಾಗುವ ತೃಚದಿಂದ (ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ) ದುಂದುಭಿಯನ್ನು (ನಗಾರಿಯನ್ನು) ಅಭಿಮರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ—ಉಪ ಶ್ವಾಸಯ ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಮಿತಿ ತೃಚೇನ ದುಂದುಭಿಮುಭಿವೃಶೇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ಗೃ. ೩-೧೨-೧೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ದುಂದುಭಿಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ದುಂದುಭಿಃ | ದುಂದುಭಿರಿತಿ ಶಬ್ದಾನುಕರಣಂ | ದ್ರುಮೋ ಭಿನ್ನ ಇತಿ ವಾ | ದುಂದುಭ್ಯತೇರ್ವಾ ಸ್ಯಾಚ್ಛಬ್ದಕರ್ಮಣಃ || ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ ||

ಉಪ ಶ್ವಾಸಯ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ದಿವಂ ಚ ಬಹುಧಾ ತೇ ಘೋಷಂ ಮನ್ಯತಾಂ ವಿಷ್ಠಿತಂ ಸ್ಥಾವರಂ ಜಂಗಮಂ ಚ ಯತ್ ಸ ದುಂದುಭೇ ಸಹಜೋಷಣ ಇಂದ್ರೇಣ ಚ ದೇವೇಭ್ಯಶ್ಚ ದೂರಾತ್ ದೂರತರಮಪಸೇಧ ಶತ್ರುನ್ ||

(ನಿ. ೯-೧೩)

ದುಂದುಭಿ ಎಂದರೆ ನಗಾರಿಯು; ಧುಂ ಧುಂ ಎಂದು ಶಬ್ದ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ದುಂದುಭಿಯೆಂದು ಹೆಸರುಬಂದಿರುವುದು. ಅಥವಾ ದ್ರುಮವೆಂದರೆ ಮರವು ಅದನ್ನು ಭಿನ್ನಮಾಡಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ದುಂದುಭಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಅಥವಾ ಶಬ್ದಮಾಡುವುದು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ದುಂದುಭ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಲಾದರೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು

ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಘೋಷದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ತುಂಬುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದರೆ ನಿನ್ನ ಘಟ್ಟಿಯಾದ ಧ್ವನಿಯು ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ. ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳೂ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು (ನಿನ್ನ ಶಬ್ದವನ್ನು) ತಿಳಿಯಲಿ. ಮತ್ತು ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಯೇ, ನೀನು ಇಂಥ ನೊಡನೆಯೂ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಕ್ರಂದಯ ಬಲಮೋಜೋ ನ ಆ ಧಾ ನಿಃ ಸ್ತನಿಹಿ ದುರಿತಾ ಬಾಧ-
ಮಾನಃ |

ಅಸ ಪ್ರೋಥ ದುಂದುಭೇ ದುಚ್ಛನಾ ಇತ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಮುಷ್ಟಿರಸಿ ವೀಳ-
ಯಸ್ವ || ೩೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಕ್ರಂದಯ | ಬಲಂ | ಓಜಃ | ನಃ | ಆ | ಧಾಃ | ನಿಃ | ಸ್ತನಿಹಿ | ದುರಿತಾ | ಬಾಧಮಾನಃ |

ಅಸ | ಪ್ರೋಥ | ದುಂದುಭೇ | ದುಚ್ಛನಾಃ | ಇತಃ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ಮುಷ್ಟಿಃ | ಅಸಿ | ವೀಳಯಸ್ವ || ೩೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದುಂದುಭೇ ಆ ಕ್ರಂದಯ | ಅಸೃಚ್ಛತ್ರೋನ್ಮೋದಯ | ಬಲಂ ಸೇನಾರೂಪಮೋಜಃ ಶರೀರಬಲಂ ಚ ನೋಽಸೃಚ್ಛತ್ರಮಾ ಧಾಃ | ಆಧೇಹಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ತಥಾ ದುರಿತಾ ದುರಿತಾನಿ ದುರ್ಗಮಾನಿ ಬಾಧಮಾನೋ ಹಿಂಸಂಸ್ತುಂ ನಿಃ ಸ್ತನಿಹಿ | ನಿತರಾಂ ಶಬ್ದಂ ಕುರು || ಸ್ತನ ಶಬ್ದ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ಹೇ ದುಂದುಭೇ ದುಚ್ಛನಾ ಅಸೃದ್ಧಿಃಖಹೇತುಭೂತಂ ಶುನಂ ಸುಖಂ ಯಾಸಾಂ ತಾದೃಶೀಃ ಶತ್ರುಸೇನಾ ಇತೋಽಸೃತ್ಸ್ಥಾನಾದಪ ಪ್ರೋಥ | ಬಾಧಸ್ವ | ತ್ವಂ ಚೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮುಷ್ಟಿರಸಿ | ಮುಷ್ಟಿರಿವ ಶೂತ್ರೋಕ್ತಾಂ ಹಂತಾ ಭವಸಿ | ಅತೋಽಸ್ಮಾನ್ನೀಳಯಸ್ವ | ದೃಢೀಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದುಂದುಭೇ—ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಯೇ | ಆ ಕ್ರಂದಯ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಅಳಿಸು | ಬಲಂ—ಸೇನಾರೂಪವಾದ ಬಲವನ್ನೂ | ಓಜಃ—ನಮ್ಮ ಶರೀರಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಆ ಧಾಃ—ಒದಗಿಸು | ದುರಿತಾ—ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಬಾಧಮಾನಃ—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ | ನಿಃ ಸ್ತನಿಹಿ—ಅಧಿಕವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡು | ದುಚ್ಛನಾಃ—ನಮಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು | ಇತಃ—ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ | ಅಸ ಪ್ರೋಥ—ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸು | (ತ್ವಂ—ನೀನಾದರೋ) | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಮುಷ್ಟಿಃ ಅಸಿ—ಮುಷ್ಟಿರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ವೀಳಯಸ್ವ—(ಆದುದರಿಂದಲೇ) ನಮ್ಮನ್ನು ಬಲಪಡಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ಅಳುವಂತೆ ಮಾಡು. ಸೇನಾರೂಪವಾದ ಬಲವನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸು. ಪಾಪ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಅಧಿಕವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡು. ನಮಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸು. ಎಲೈ ದುಂದುಭಿಯೇ, ನೀನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮುಷ್ಟಿರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಲವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Sound loud against the (hostile) host : animate our prowess: thunder aloud, terrifying the evil-minded : repel, drum, those whose delight it is to harm us : you are the fist of Indra ; inspire us with fierceness.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಮೂರಜ ಪ್ರತ್ಯಾವರ್ತಯೇನಾಃ ಕೇತುಮದ್ಧುಂದುಭಿರ್ನಾವದೀತಿ |

ಸಮಶ್ವಪರ್ಣಾಶ್ಚರಂತಿ ನೋ ನರೋಽಸ್ಮಾಕಮಿಂದ್ರ ರಥಿನೋ ಜಯಂತು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಅಮೂಃ | ಅಜ | ಪ್ರತಿ೨ವರ್ತಯ | ಇನಾಃ | ಕೇತುಮತ್ | ದುಂದುಭಿಃ | ನಾವದೀತಿ |

ಸಂ | ಅಶ್ವಪರ್ಣಾಃ | ಚರಂತಿ | ನಃ | ನರಃ | ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಇಂದ್ರ | ರಥಿನಃ | ಜಯಂತು || ೩೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯಾಃ ಪೂರ್ವಾರ್ಥೋ ದುಂದುಭಿದೇವತ್ಯ ಉತ್ತರಾರ್ಥಶ್ಚೈಂದ್ರಃ | ಯದ್ವಾ | ಉಭಾವಪ್ಯರ್ಥಾರ್ಥವೈಂದ್ರೈ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಮೂಃ ಶತ್ರುಷು ಸ್ಥಿತಾಸ್ತಾ ಗಾ ಅಜ | ಅಸ್ಮಾನ್ಪ್ರತ್ಯಾಗಮಯ | ಇಮಾ ಅಸ್ಮದೀಯಾ ಗಾಃ ಶತ್ರುಭಿರ್ಜಿಘೃಷ್ಠತಾಃ ಪ್ರತ್ಯಾವರ್ತಯ | ಪ್ರತಿನಿವರ್ತಯ | ಆಯಂ ಚ ದುಂದುಭಿಃ ಕೇತುಮತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾನವತ್ ಯಥಾ ಸರ್ವೇಜ್ಞಾಯತೇ ತಥಾ ನಾವದೀತಿ | ಭೃಶಂ ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ | ಅಶ್ವಪರ್ಣಾ ಅಶ್ವಪತನಾ ಅಶ್ವನಾಹಾಶ್ಚ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಶ್ಚ ನರಃ ಪುರುಷಾಃ ಸಂ ಚರಂತಿ | ಶತ್ರುಭಿರ್ಯುಧ್ಯಮಾನಾ ವರ್ತಂತೇ | ತಥಾ ಸತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಸ್ಮಾಕಂ ರಥಿನೋ ರಥಾರೂಢಾಃ ಪುರುಷಾಃ ಶತ್ರುನ್ ಜಯಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಮೂಃ—ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಆ ಅಜ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡು | ಇಮಾಃ—ನಮ್ಮ ಇದೇ ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಪ್ರತ್ಯಾವರ್ತಯ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸು | ದುಂದುಭಿಃ—ಈ ರಣವಾಡ್ಯವು | ಕೇತುಮತ್—ಎಲ್ಲರ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬರುವಂತೆ | ನಾವದೀತಿ—ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ | ಅಶ್ವಸರ್ಣಾಃ—ಅಶ್ವಾರೂಢರೂ | ನಃ—ನಮಗೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆದ | ಸರಃ—ಪುರುಷರು | ಸಂ ಚರಂತಿ—ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ | ಅಸ್ತೌಕಂ—ನಮಗೆ ಸೇರಿದ | ರಥಿನಃ—ರಥಾರೂಢರಾದ ಪುರುಷರು | ಜಯಂತು—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡು. ನಮ್ಮ ಇದೇ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸು. ಈ ರಣದುಂದುಭಿಯೂ ಸಕಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಶ್ವಾರೂಢರೂ, ರಥಾರೂಢರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಯೋಧರು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Recover these our cattle, Indra ; bring them back : the drum sounds repeatedly as a signal : our leaders, mounted on their steeds, assemble : may our warriors, riding in their cars, Indra, be victorious.

—*—

ನೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುಮರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀ ವೀರಬುಕ್ಕ ಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ.

ಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ನೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ

ಋಗ್ವೆಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಸಪ್ತನೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ವೇದೇತ್ |

ತತ್ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

—*—

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ಯಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಿಃಶ್ವಸಿತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಖಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಯುಗ್ಮೇದಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

॥ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಅಥಾಷ್ಟಮಾಧ್ಯಾಯ ಆರಭ್ಯತೇ | ಷಷ್ಠಮಂಡಲಸ್ಯ ಚತುರ್ಥೇಽನುವಾಕೇ ಚಿತ್ತಾರಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾನಿ | ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞೇತಿ ದ್ವಾನಿಂತತ್ಯೇಚಂ ಸಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರಸ್ಯ
ಶಂಯೋರಾರ್ಷಂ ಅತ್ರಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾ ದ್ವೈಧಿಕಾ ಶಂಯುಸ್ತುಣಪಾಣಿಕಂ
ಪ್ರಶ್ನಿಸೂಕ್ತಂ ಪ್ರಗಾಥಾ ಬೃಹತೀ ಮಹಾಸತೋಬೃಹತೀ ಮಹಾಬಾರ್ಹತೆಬಾರ್ಹತಾ ಪ್ರಗಾಥಾವಿತ್ಯಾ-
ಗ್ನೇಯ್ಯಃ ಕಾಕುಭಃ ಪ್ರಗಾಥಃ ಪುರಲುಷ್ಠಿಗ್ ಬೃಹತ್ಯತಿಜಗತೀತಿ ಮಾರುತ್ಯೋಽಂತ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ವಾಸಾಂ
ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ ಕಾಕುಭಃ ಪ್ರಗಾಥಃ ಪುರಲುಷ್ಠಿಗ್ ಬೃಹತೀತಿ ಪೌಷ್ಣೋ ಬೃಹತೀ ಮಹಾಬೃಹತೀ
ಯವಮಧ್ಯಾಂತ್ಯಾನುಷ್ಪಬ್ಧ್ಯವಾಭೂನ್ಮೋರ್ವಾ ಪೃಶ್ನೇರ್ವೇತಿ | ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾ ವ ಇತ್ಯೇಷಾ

ಬೃಹತೀ | ತೃತೀಯೋ ದ್ವಾದಶಕ ಇತಿ ತಲ್ಲಕ್ಷಣಸದ್ಭಾವಾತ್ | ದ್ವಿತೀಯಾ ಸತೋಬೃಹತೀ | ಅಯುಜಾ
ಜಾಗತಾ ಸತೋಬೃಹತೀತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣೋಪೇತತ್ವಾತ್ | ತೃತೀಯಾಚತುರ್ಥೀ ಬೃಹತೀಸತೋಬೃಹತ್ಯಾ
ಸಂಚಮಿಾ ಬೃಹತೀ ಸ್ಥಿತಿ ಮಹಾಸತೋಬೃಹತೀ | ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಾಸ್ತ್ರಯಃ ಸಾದಾ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಾ ದ್ವಾ
ಸಾದಾ ಸಾ ಮಹಾಸತೋಬೃಹತೀ | ಸಪ್ತಮಿಾ ಮಹಾಬೃಹತೀ | ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಾಶ್ಚತ್ವಾರಃ ಸಾದಾ ಏಕೋ
ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಃ ಸಾ ಮಹಾಬೃಹತೀ | ಅಷ್ಟಮಿಾ ಮಹಾಸತೋಬೃಹತೀ | ಅಷ್ಟಿನಸ್ತ್ರಯೋ ದ್ವಾ ಜಾಗತಾ
ಸಾ ಮಹಾಸತೋ ಬೃಹತೀ | ನವಮಿಾ ಬೃಹತೀ ದಶಮಿಾ ಸತೋಬೃಹತೀ | ಏತಾ ದಶಾಗ್ನಿದೇವತ್ಯಾಃ |
ಏಕಾದಶೀ ಕಕುಸ್ | ಮಧ್ಯಮೋ ಯದಿ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರ ಉಭಯತೋಽಷ್ಟಕೌ ದ್ವಾ ಸಾದಾ ಸಾ ಕಕುಸ್ |
ದ್ವಾದಶೀ ಸತೋಬೃಹತೀ ತ್ರಯೋದಶೀ ಪುರಉಷ್ಣಿಕ್ | ಆದ್ಯೋ ಜಾಗತೋ ದ್ವಿತೀಯತೃತೀಯೌ
ಗಾಯತ್ರೌ ಸಾ ಪುರಉಷ್ಣಿಕ್ | ಚತುರ್ದಶೀ ಬೃಹತೀ ಸಂಚಿದಶ್ಯತಿಜಗತೀ ದ್ವಾಸಂಚಾರದಕ್ಷರಾ |
ಏಕಾದಶ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸಂಚ ಮರುದ್ದೇವತಾಕಾಃ | ತ್ರಯೋದಶ್ಯಾದೀನಾಂ ತಿಸೃಣಾಂ ಲಿಂಗೋಕ್ತಾ
ಇಂದ್ರಾದಯೋ ವಾ ದೇವತಾಃ | ಷೋಡಶೀ ಕಕುಸ್ ಸಪ್ತದಶೀ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಷ್ಟಾದಶೀ ಪುರಉಷ್ಣಿಗೇ-
ಕೋನನಿಂತೀ ಬೃಹತೀ | ಷೋಡಶ್ಯಾದೀನಾಂ ಚತಿಸೃಣಾಂ ಪೂಷಾ ದೇವತಾ | ವಿಂತೀ ಬೃಹತ್ಯೇಕವಿಂತೀ
ಯವಮಧ್ಯಾ ಮಹಾಬೃಹತೀ | ಆದ್ಯಾ ದ್ವಾವಷ್ಟಕೌ ತೃತೀಯೋ ದ್ವಾದಶಕಶ್ಚತುರ್ಥಸಂಚಮಾವಷ್ಟಕೌ
ಸಾ ಯವಮಧ್ಯಾ ಮಹಾಬೃಹತೀ | ವಿಂಶೈಕವಿಂಶ್ಯೋಃ ಪೃಶ್ನಿ ಸೂಕ್ತಮಿತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾನ್ನರುತಾಂ ಮಾತಾ
ಪೃಶ್ನಿದೇವತಾ | ದ್ವಾವಿಂಶ್ಯನುಷ್ಟಪ್ | ಸ ಚಾಪಿ ಪೃಶ್ನಿದೇವತ್ಯಾ ದ್ಯಾವಾಭೂಮಿದೇವತ್ಯಾ ವಾ ||
ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ | ಆಗ್ನಿಮಾರುತೇ ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾ ವ ಇತ್ಯಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಪ್ರಗಾಥಃ |
ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾ ವೋ ಅಗ್ನಯೇ ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥೌ
ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ || ಅ. ೫-೨೦ | ಇತಿ ||

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿನರಣೆಯು ಮುಗಿದಿರು
ವುದರಿಂದ ಈಗ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿನರಣೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವೆವು. ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಯೆಜ್ಞಾ
ಯೆಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು
ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಬೃಹತ್ಪತಿಪುತ್ರನಾದ ಶಂಯುವೆಂಬುವನು ಋಷಿಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ
ಯಲ್ಲಿ—ಯೆಜ್ಞಾಯೆಜ್ಞಾ ದ್ವೈಧಿಕಾ ಶಂಯುಸ್ತೃಣಿಸಾಣಿಕಂ ಪ್ರಶ್ನಿಸೂಕ್ತಂ ಪ್ರಗಾಥೌ ಬೃಹತೀ
ಮಹಾಸತೋಬೃಹತೀ ಮಹಾಬಾರ್ಹತಬಾರ್ಹತೌ ಪ್ರಗಾಥಾವಿತ್ಯಾಗ್ನೇಯೈಃ ಕಾಕುಭಃ ಪ್ರಗಾಥಃ
ಪುರಉಷ್ಣಿಗ್ಬೃಹತ್ಯತಿಜಗತೀತಿ ಮಾರುತೋಽನ್ತ್ರಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ವಾಸಾಂ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ
ಕಾಕುಭಃ ಪ್ರಗಾಥಃ ಪುರಉಷ್ಣಿಗ್ಬೃಹತೀತಿ ಸೌಷ್ಣೋ ಬೃಹತೀ ಮಹಾಬೃಹತೀ ಯವಮಧ್ಯಾಂತ್ಯಾ-
ನುಷ್ಟಪ್ ದ್ಯಾವಾಭೂಮ್ಯೋರ್ವಾ ಪೃಶ್ನೇರ್ವಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಯೆಜ್ಞಾಯೆಜ್ಞಾ ವಃ ಎಂಬ
ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ತವು. ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡಕ್ಷರಗಳೂ ಉಳಿದ
ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇದ್ದರೆ ಆ ಭಂದಸ್ಸು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಒಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಐದು

ಪಾದಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಉಳಿದ ಒಂದು ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಮಹಾಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕು ಮಹಾಸತೋ ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸು. ಒಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಐದು ಪಾದಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಗೆ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಉಳಿದ ಎರಡು ಪಾದಗಳಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಮಹಾಸತೋಬೃಹತೀ ಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸು. ಹತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ಸತೋಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ಅಗ್ನಿ ದೇವತಾಕವು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕು ಕಕುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಒಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಮಧ್ಯದ ಪಾದಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಕಕುಪ್ ಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಋಕ್ಕು ಸತೋಬೃಹತೀ ಭಂದಸ್ಸು. ಹದಿಮೂರನೆಯದು ಪುರಉಷ್ಣಿಕ್ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನದು. ಒಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದವು ಜಗತೀಭಂದಸ್ಸಿನಂತೆ ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಪಾದಗಳು ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸಿನಂತೆ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಪುರಉಷ್ಣಿಕ್ ಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸು. ಹದಿನೈದನೆಯದು ಅತಿಜಗತೀ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನದು. ಒಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಐದು ಪಾದಗಳಿದ್ದು ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಒಟ್ಟು ಐವತ್ತೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಅತಿಜಗತೀಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ಮರುದ್ದೇವತಾಕವು. ಹದಿಮೂರರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತೆಗಳು ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ ದೇವತೆಯು. ಹದಿನಾರನೆಯ ಋಕ್ಕು ಕಕುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಹದಿನೇಳನೆಯ ಋಕ್ಕು ಸತೋಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸು. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕು ಪುರಉಷ್ಣಿಕ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸು. ಹದಿನಾರನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಪೂಷನು ದೇವತೆಯು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸು. ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕು, ಯವಮಧ್ಯಮಹಾಬೃಹತೀ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನದು. ಒಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಐದು ಪಾದಗಳಿದ್ದು ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ, ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಯವಮಧ್ಯಮಹಾಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಇಪ್ಪತ್ತು ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಪೃಥ್ವಿ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಹೆಸರಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ಮಾತೆಯಾದ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ದೇವತೆಯು. ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಪೃಥ್ವಿ ಅಥವಾ ಭೂಮಿದೇವತೆಯು ದೇವತೆಯಾಗಬಹುದು. ಸೂಕ್ತವಿನ್ಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು. ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾ ವಃ ಎಂಬ ತೃಚವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಿಯ ಪ್ರಗಾಢತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆರ್ದಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ—ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾ ವೋ ಅಗ್ನಯೇ ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಢಾ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೫-೨೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು

ಸೂಕ್ತ—೪೮

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೪೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೧, ೨, ೩, ೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೨೨ ||

|| ಋಷಿ—ಶಂಯುರ್ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ | ತೃಣಪಾಣಿಕಂ ಪೃಶ್ನಿಸೂಕ್ತಂ ||

|| ದೇವತಾ—೧-೧೦, ಅಗ್ನಿಃ | ೧೧, ೧೨, ೨೦, ೨೧. ಮರುತಃ | ೧೩-೧೫. ಮರುತೋ
ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾ ವಾ | ೧೬-೧೯. ಪೂಷಾ | ೨೨. ಪೃಶ್ನಿರ್ವ್ಯಾಪಾ
ಭೂನಾ ವಾ ||

|| ಛಂದಃ—೧, ೩, ೫, ೯, ೧೪, ೧೯, ೨೦. ಬೃಹತೀ | ೨, ೪, ೧೦, ೧೩, ೧೭.
ಸತೋಬೃಹತೀ | ೬, ೮. ಮಹಾಸತೋಬೃಹತೀ | ೭. ಮಹಾಬೃಹತೀ |
೧೧, ೧೬. ಕಕುಪ್. | ೧೩, ೧೪. ಪುರಳುಷ್ಟಿಕ್ | ೧೫. ಅತಿಷಗತೀ |
೨೧. ಯವಮುಧ್ಯಾ ಮಹಾಬೃಹತೀ | ೨೨. ಅನುಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ವೋ ಅಗ್ನಯೇ ಗಿರಾಗಿರಾ ಚ ದಕ್ಷಸೇ |

ಪ್ರಪ್ರ ವಯಮುಮೃತಂ ಜಾತನೇದಸಂ ಪ್ರಿಯಂ ಮಿತ್ರಂ ನ ಶಂಸಿಷಂ ||೧||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ | ವಃ | ಅಗ್ನಯೇ | ಗಿರಾಗಿರಾ | ಚ | ದಕ್ಷಸೇ |

ಪ್ರಪ್ರ | ವಯಂ | ಅಮೃತಂ | ಜಾತನೇದಸಂ | ಪ್ರಿಯಂ | ಮಿತ್ರಂ | ನ | ಶಂಸಿಷಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ವೋ ಯೂಯಂ ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞೇ ಸರ್ವೇಷು ಯಾಗೇಷು
ದಕ್ಷಸೇ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಯಾಗ್ನಯೇ ಗಿರಾ ಗಿರಾ ಸ್ತುತಿರೂಪಯಾ ವಾಚಾ ವಾಚಾ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕುರುತೇತಿ
ಶೇಷಃ | ಚಿಕಿತ್ಸೋ ಭಿನ್ನಕ್ರಮೋ ವ ಇತ್ಯಸ್ಮಾತ್ತೇರೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ | ಯೂಯಂ ಚ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕುರುತ |
ವಯಮಸಿ ತಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರ ಶಂಸಿಷಂ || ಪ್ರಸಮುಪೋದಃ ಪಾದಪೂರಣ ಇತಿ ಪ್ರಶಬ್ದಸ್ಯ ದ್ವಿರುಕ್ತಃ
ಪಾದಪೂರಣಾರ್ಥಾ | ವ್ಯತ್ಯಯೇನೈಕವಚನಂ | ಛಂದಸೋ ಲುಜಃ || ಪ್ರಕಂಸಾಮ | ಕೇಡ್ವಶಂ |
ಅಮೃತಂ ಮರಣರಹಿತಂ ಜಾತನೇದಸಂ ಜಾತಾನಾಂ ನೇದಿತಾರಂ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞಂ ಜಾತಧನಂ ವಾ ಮಿತ್ರಂ
ನ ಸಖಿಭೂತಮಿವ ಪ್ರಿಯಮನುಕೂಲಂ || ಯದ್ವಾ | ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ತ್ವಮಿತ್ಯಸ್ಯ ವಸಾದೇಶಃ | ಅಗ್ನಯೇ
ಇತಿ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ಚತುರ್ಥಿ | ತ್ರಿಯಾಗ್ರಹಣಮಸಿ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಕರ್ಮಣಃ ಸಂಪ್ರದಾನತ್ಯಾತ್ |
ಚಿಕಿತ್ಸಣ್ಣತಿ ನಿಸಾತಶ್ಚೇದರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ | ದಕ್ಷಸ ಇತಿ ಚ ದಕ್ಷೇರ್ವದ್ಧಿಕರ್ಮಣೋಽಂತರ್ಭಾವಿ-

ತೆಣ್ಯರ್ಥಾಲ್ಲಟಿ ರೂಪಂ | ಚಣಾ ಯೋಗಾತ್ ನಿಸಾತ್ಯೇದ್ಯದಿಹಂತೇತಿ ನಿಘಾತಿಪ್ರತಿವೇಧಃ ||
ತತ್ರಾಯಮರ್ಥಃ | ಹೇ ಸ್ತೋತೃಸ್ತೃಂ ಯಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞ ಇಮಮಗ್ನಿಂ ಗಿರಾ ಗಿರಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ದಕ್ಷಸೇ ಚಿ
ವರ್ಧಯಸಿ ಚೇತ್ ವಯಮಪ್ಯಮೃತತ್ವಾದಿಗುಣಿಕಂ ತಂ ಪ್ರಶಂಸಾಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ) ನಮಃ—ನೀವು | ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ |
ದಕ್ಷಸೇ—ಪ್ರಭೂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಗಿರಾಗಿರಾ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿ
ಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರಿ | ವಯಂ ಚಿ—ನಾವೂ ಸಹ | ಅಮೃತಂ—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ | ಜಾತವೇದಸಂ—
ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನೂ | ಮಿತ್ರಂ ನ—ಸ್ನೇಹಿತನಂತೆ | ಪ್ರಿಯಂ—ಹಿತಕಾರಿಯೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಪ್ರಶಂಸಿಸಂ—
ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ನೀವು ಪ್ರಭೂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರಿ. ನಾವೂ ಸಹ ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ, ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನೂ, ಸುಹೃತ್ತಿ
ನಂತೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

At every sacrifice (honour) the mighty Agni with your reiterated
praise, whilst we glorify him, the immortal, who knows, all things, our
dear friend.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಅಗ್ನಿನಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರೀಯಪ್ರಗಾಢಮಂತ್ರ
ವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—

ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ವೋ ಅಗ್ನಯೇ ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾ ಇತಿ ಮಧ್ಯೇ ಯೋನಿಂ
ಚಾನುರೂಪಂ ಚಿ ಶಂಸತಿ ತದ್ಯನ್ಮಧ್ಯೇ ಯೋನಿಂ ಚಾನುರೂಪಂ ಚಿ ಶಂಸತಿ ತಸ್ಮಾನ್ಮಧ್ಯೇ
ಯೋನಿರ್ಧೃತಾ | ಯದು ದ್ವೇ ಸೂಕ್ತೇ ಶಸ್ತಾ ಶಂಸತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಯೋರೇವ ತದುಪರಿಷ್ಠಾ-
ತ್ಪ್ರಜನನಂ ದಧಾತಿ ಪ್ರಜಾತ್ಯೈ ಪ್ರಜಾಯುತೇ ಪ್ರಜಯಾ ಪಶುಭಿರ್ಯ ಏವಂ ವೇದ ||

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೧೧-೩೫)

ಹೋತ್ರವು ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ಸೈಭುಪಾಪಸೇ (ಋ. ಸಂ. ೩-೩) ಎಂದು ಅಗ್ನಿವೈಶ್ವಾನರಾತ್ಮಕವಾದ ಸೂಕ್ತವನ್ನು
ಅಗ್ನಿನಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವನು. ಅನಂತರ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಃ
ಪ್ರತೀವಸಃ (ಋ. ಸಂ. ೧-೪೭) ಎಂಬ ಮರುದ್ದೇವತಾತ್ಮಕವಾದ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ

ಈ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿದಮೇಲೆ ಹೋತೃವು ಸ್ತೋತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅನುರೂಪ ಪ್ರಗಾಥ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಯೆಜ್ಞಾಯೆಜ್ಞಾವೋ ಆಗ್ನಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಸಕ್ತ ಋಕ್ಕೇ (ಋ. ಸಂ. ೬-೪೮-೧) ಸ್ತೋತ್ರಿಯ ಮಂತ್ರವು. ಇದು ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಗಾಥ ಮಂತ್ರವು. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಪಠಿಸುವ ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾ (ಋ. ಸಂ. ೬-೧೬-೧೧) ಎಂಬ ಋಕ್ಕೇ ಅನುರೂಪಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವು. ಇದು ಎರಡನೆಯದು. ಪ್ರಥಮಪ್ರಗಾಥವಾದ ಯೆಜ್ಞಾಯೆಜ್ಞಾ ಎಂಬ ತೃಚದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು (ಸಾಮವೇದ ೩೫; ೭೦೩) ಸಾಮಗರು ಗಾನಮಾಡುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೋತೃವರ್ಗದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾ ಎಂಬ ಅನುರೂಪ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವರು. ಈ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಸ್ತೋತ್ರಿಯ ಮಂತ್ರವಾದ ಯೆಜ್ಞಾಯೆಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಋಕ್ಕು ಯೋನಿಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಃ ಎಂಬ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳೇ ಎರಡು ತೊಡೆಗಳು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಯೋನಿಪ್ರದೇಶವು ಎರಡು ತೊಡೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಯೋನಿರೂಪವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅನುರೂಪ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳ ಪಠನಾ ನಂತರ ಸೇರಿಸುವರು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಪ್ರಜೋತ್ಪತ್ತಿ ಯಾಗಲು ಸಹಾಯವಾಗುವುದು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರಿತಿರುವ ಪುರುಷನು ಸಹ ಪ್ರಜೋತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಪಶು ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಸುಖಿಸುವನು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಊರ್ಜೋ ನಸಾತಂ ಸ ಹಿನಾಯಮಸ್ತಯುದಾಶೇಮ ಹವ್ಯದಾತಯೇ |

ಭುವದ್ವಾಜೇಷ್ಟವಿತಾ ಭುವದ್ವೈಧ ಉತ ತ್ರಾತಾ ತನೂನಾಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಊರ್ಜಃ | ನಸಾತಂ | ಸಃ | ಹಿನ | ಆಯಂ | ಅಸ್ತಯುಃ | ದಾಶೇಮ | ಹವ್ಯದಾತಯೇ |

ಭುವತ್ | ವಾಜೇಷು | ಅವಿತಾ | ಭುವತ್ | ವೈಧಃ | ಉತ | ತ್ರಾತಾ | ತನೂನಾಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಊರ್ಜೋಽನ್ನಸ್ಯ ಬಲಸ್ಯ ವಾ ನಸಾತಂ ಪುತ್ರಂ ಪ್ರ ಶಂಸಿಷಮಿತ್ಯನುಷಂಗಾತ್ ಪ್ರಶಂಸಾ-
ಮೇತೈರ್ಥಃ | ಹಿನೇತಿ ನಿಪಾತದ್ವಯಸಮುದಾಯೋ ಹೀತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ | ಸ ಖಲ್ವಯಮಗ್ನಿರಸ್ತಯುರ-
ಸ್ಮಾನ್ಕಾಮಯಮಾನೋ ಭವತಿ | ವಯಂ ಚ ಹವ್ಯದಾತಯೇ ಹವ್ಯಾನಾಂ ಹವಿಷಾಂ ದೇವೇಭ್ಯೋ
ದಾತ್ರೇ ತಸ್ಮಾ ಆಗ್ನಯೇ ದಾಶೇಮ | ಹವೀಂಃ ದದ್ಯಾಮ | ಸ ಚಾಗ್ನಿರ್ವಾಜೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ಟವಿತಾ
ರಕ್ಷಿತಾ ವೈಧೋ ವರ್ಧಕಶ್ಚಾಸ್ಮಾಕಂ ಭುವತ್ | ಭವತು | ಉತಾಪಿ ಚ ತನೂನಾಂ ತನಯಾನಾಮು-
ಸ್ತತ್ಪುತ್ರಾಣಾಂ ಚ ತ್ರಾತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಭವತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಊರ್ಜಃ—ಶಕ್ತಿಗೆ | ನೆಸಾತಂ—ಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು (ನಾವು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ) | ಹಿ ನ—
ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ | ಸಃ ಆಯಂ—ಅದೇ ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಸ್ಮಯುಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. |
ಹವ್ಯದಾತಯೇ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹಂಚುವ ಅಗ್ನಿಗೆ | ದಾಶೇಮ—ನಾವು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸೋಣ |
(ಸಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು) | ವಾಜೇಷು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಅವಿತಾ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ | ವೃಧಃ—
ನಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿಯೂ | ಭುವತ್—ಆಗಿರಲಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ತನೂನಾಂ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರ
ಪೌತ್ರಾದಿಗಳ | ತ್ರಾತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಾವು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದೇ ಈ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು
ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹಂಚುವ ಅಗ್ನಿಗೆ ನಾವು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸೋಣ.
ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ. ಮತ್ತು
ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳ ರಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿರಲಿ.

English Translation.

The son of strength, for he verily is propitious to us ; to whom let us
offer oblations as to the conveyer of them (to the gods) : may he be our
defender and of our offspring.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವೃಷಾ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಅಜರೋ ಮಹಾನ್ವಿಭಾಸ್ಯರ್ಚಿಷಾ |

ಅಜಸ್ರೇಣ ಶೋಚಿಷಾ ಶೋತುಚಚ್ಚುಚೇ ಸುದೀತಿಭಿಃ ಸು ದೀದಿಹಿ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವೃಷಾ | ಹಿ | ಅಗ್ನೇ | ಅಜರಃ | ಮಹಾನ್ | ವಿಭಾಸಿ | ಅರ್ಚಿಷಾ |

ಅಜಸ್ರೇಣ | ಶೋಚಿಷಾ | ಶೋತುಚಚ್ಚುಚೇ | ಸುದೀತಿಭಿಃ | ಸು | ದೀದಿಹಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವೃಷಾ ವರ್ಷಿತಾ ಕಾಮಾನಾಂ ವೃಷ್ಟೇಃ ಕರ್ತಾ ವಾಜರೋ ಜರಾರಹಿತೋ ಮಹಾನ್
ಗುಣೈರಧಿಕ ಏವಂಭೂತಸ್ತು ಮರ್ಚಿಷಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ವಿಭಾಸಿ ಹಿ | ವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರಕಾಶಸೇ ಖಲು | ಹೇ ಶುಚೇ

ದೀಪ್ತಾಗ್ನೇ ಅಜಸ್ರೇಣಾವಿಚ್ಛಿನ್ನೇನ ಶೋಚಿಷಾ ತೇಜಸಾ ಶೋಶುಚೇತ್ ಭೃಶಂ ದೀಪ್ಯಮಾನಸ್ತ್ವಂ
ಸುದೀತಿಭಿಃ ಸುದೀಪ್ತಿಭಿಃ ಸು ದೀದಿಹಿ | ಸುಷ್ಪ್ತಾನ್ದೀಪಯ | ಪ್ರಕಾಶಯ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವೃಷಾ - ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ | ಅಜರಃ—ಕ್ಷಯರಹಿತನೂ | ಮಹಾನ್—
ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನೀನು | ಅರ್ಚಿಷಾ—ನಿನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ | ವಿಭಾಸಿ ಹಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ
ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ | ಶುಚೇ—ಕಾಂತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಜಸ್ರೇಣ—ನಿರಂತರವಾದ |
ಶೋಚಿಷಾ—ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ಶೋಶುಚೇತ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳಗುವ ನೀನು | ಸುದೀತಿಭಿಃ—ಉತ್ತಮ
ವಾದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ | ಸು ದೀದಿಹಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಬೆಳಕನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಹರಡು.

! ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ, ಕ್ಷಯರಹಿತನೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನೀನು
ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ? ಕಾಂತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿರಂತರವಾದ
ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳಗುವ ನೀನು ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ
ಬೆಳಕನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಹರಡು.

English Translation.

Agni, you are the showerer (of benefits), mighty, and exempt from
decay, you shine with (great) splendour ; you are resplendent, brilliant
(Agni), with unfading lustre : shine forth with glorious rays.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಹೋ ದೇವಾನ್ಯಜಸಿ ಯಕ್ಷ್ಣಾನುಷಕ್ತವ ಕ್ರತ್ವೋತ ದಂಸನಾ |

ಅರ್ನಾಚಃ ಸೀಂ ಕೃಣುಹ್ಯಗ್ನೇವಸೇ ರಾಸ್ತ ವಾಜೋತ ವಂಸ್ವ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಹಃ | ದೇವಾನ್ | ಯಜಸಿ | ಯಕ್ಷ್ಣ | ಅನುಷಕ್ | ತವ | ಕ್ರತ್ವಾ | ಉತ | ದಂಸನಾ |

ಅರ್ನಾಚಃ | ಸೀಂ | ಕೃಣುಹಿ | ಅಗ್ನೇ | ಅವಸೇ | ರಾಸ್ತ | ವಾಜಾ | ಉತ | ವಂಸ್ವ || ೪ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಮಹೋ ಮಹತೋ ದೇವಾನ್ಯಜಸಿ | ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಯಜ್ಞೇ ಹವಿರ್ಭಿಃ
ಪೂಜಯಸಿ | ಅತೋಽಸ್ಮಾಕಮಸಿ ಯಜ್ಞ ಅನುಷಕ್ ಅನುಷಕ್ತಂ ಸಂತತಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ

ಯಕ್ಷಿ | ತಾನ್ವೇನಾನ್ಯಜ | ತದರ್ಥಂ ತವ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಜ್ಞಯೋತಾಸಿ ಚ ದಂಸನಾ ಕರ್ಮಣಾ ಚ |
ಸೀಮಿತಿ ಪರಿಗ್ರಹಾರ್ಥೀಯಃ | ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ವೇನಾನರ್ವಾಚೋಽಸ್ಮದಭಿಮುಖಾನ್ ಕೃಣುಹಿ
ಕುರ್ವವಸೇಽಸ್ಮದ್ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ | ತಥಾ ವಾಜಾ ವಾಜಾನ್ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ರಾಸ್ವ | ತೇಭ್ಯೋ
ದೇವೇಭ್ಯೋ ದೇಹಿ | ಉತಾಸಿ ಚ ತ್ವಮಸಿ ವಂಸ್ವ | ತುಭ್ಯಂ ಪ್ರತ್ತಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ಸಂಭಜಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಮಹಃ—ಮಹಾತ್ಮರಾದ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆ
ಗಳನ್ನು | ಯಜಸಿ—ಪೂಜಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಅನುಷಕ್—ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ | ಯಕ್ಷಿ—(ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲೂ
ದೇವತೆಗಳನ್ನು) ಪೂಜಿಸು | ತವ—ನಿನ್ನ | ಕೃತ್ವಾ—ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ದಂಸನಾ—
ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ | ಸೀಂ—ಆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ | ಅವಸೇ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಅರ್ವಾಚಃ—
ನಮಗಭಿಮುಖರಾಗುವಂತೆ | ಕೃಣುಹಿ—ಮಾಡು | ವಾಜಾನ್—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ರಾಸ್ವ—
ಅವರಿಗರ್ಪಿಸು | ಉತ—ಮತ್ತು | ವಂಸ್ವ—ನೀನೂ ಭುಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಮಹಾತ್ಮರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ನಮ್ಮ
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಎಲ್ಲಾ
ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಮಗಭಿಮುಖರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು
ಅವರಿಗರ್ಪಿಸು ಮತ್ತು ನೀನೂ ಅವನ್ನು ಭುಜಿಸು.

English Translation.

You sacrifice to the mighty gods : sacrifice (for us) continually, for
(sacrifice is perfected) by your wisdom and your acts : bring them down,
Agni, for our salvation : present (to them) the sacrificial food, partake of
it yourself.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಮಾಪೋ ಅದ್ರಯೋ ವನಾ ಗರ್ಭವೃತಸ್ಯ ಸಿಪ್ರತಿ |

ಸಹಸಾ ಯೋ ಮಧಿತೋ ಜಾಯತೇ ನೃಭಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಧಿ ಸಾನವಿ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಂ | ಆಸಃ | ಅದ್ರಯಃ | ವನಾ | ಗರ್ಭಂ | ಋತಸ್ಯ | ಸಿಪ್ರತಿ |

ಸಹಸಾ | ಯಃ | ಮಧಿತಃ | ಜಾಯತೇ | ನೃಭಿಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಅಧಿ | ಸಾನವಿ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಪೋ ವಸತೀವರ್ಯಾಖ್ಯಾ ಅದ್ರಯೋ ಗ್ರಾನಾಣೋ ವನಾ ವನಾನಿ ಕಾಷ್ಠಾನಿ ಚ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ನಾ ಗರ್ಭಂ ಗರ್ಭವದಂತರ್ವರ್ತಮಾನಂ ಯಮಗ್ನಿಂ ಪಿಪ್ರತಿ ಪೂರಯಂತಿ | ಯದ್ವಾ | ಅಸಃ ಸಮುದ್ರಿಯಾ ಅದ್ರಯೋ ಮೇಘಾ ವನಾನ್ಯರಣ್ಯಾನಿ ಚ ಋತಸ್ಯ ಗರ್ಭಂ ವಾಡವ-
ನ್ಯದ್ಯುತದಾವರೂಪೇಣ ವರ್ತಮಾನಂ ಯಮಗ್ನಿಂ ಪಿಪ್ರತಿ ಪೂರಯಂತಿ | ಯಶ್ಚಾಗ್ನಿರ್ನಭಿನೇತ್ಯಭಿ-
ರ್ಯುತ್ಪಿಗ್ನಿಃ ಸಹಸಾ ಬಲೇನ ಮಥಿತಃ ಸನ್ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಧಿ ಭೂಮೇರುಪರಿ ಸಾನನಿ ಸಮುಚ್ಚ್ರಿತ
ಉತ್ಪ್ರಸ್ತೇ ದೇವಯಜನದೇಶೇ ಜಾಯತೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭವತಿ ಸ ತ್ವಂ ವಂಸ್ತೇತ್ಯನ್ವಯಃ | ಯದ್ವಾ | ಯಃ
ಸಪ್ರಾವಿತೈನಯಾ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸಃ—ಉದಕಗಳೂ | ಅದ್ರಯಃ—ಮೇಘಗಳೂ | ವನಾ—ವನಗಳೂ | ಋತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ |
ಗರ್ಭಂ—ಗರ್ಭರೂಪನಾದ | ಯಂ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಪಿಪ್ರತಿ—ಪೋಷಿಸುವುವೋ | ಯಃ—ಯಾವ
ಅಗ್ನಿಯು | ನೃಭಿಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಯಗಳಿಂದ | ಸಹಸಾ—ಶಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಮಥಿತಃ—ಮಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ | ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಧಿ—ಪೃಥಿವಿಯ ಮೇಲೆ | ಸಾನನಿ—ಉನ್ನತವಾದ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ |
ಜಾಯತೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವನೋ (ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭುಜಿಸಲಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉದಕಗಳೂ, ಮೇಘಗಳೂ, ವನಗಳೂ, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಗರ್ಭರೂಪನಾದ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುವೋ,
ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಋತ್ವಿಕ್ಯಗಳಿಂದ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ಪೃಥಿವಿಯ ಮೇಲೆ
ಉನ್ನತವಾದ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವನೋ ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭುಜಿಸಲಿ.

English Translation.

(You are he) whom the waters, the mountains, the woods, nourish
as the embryo of sacrifice : who, churned with strength by the performers
(of the rite), are generated in the highest place of the earth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಃ ಪಪ್ರಾ ಭಾನುನಾ ರೋದಸೀ ಉಭೇ ಧೂಮೇನ ಧಾವತೇ ದಿವಿ |
ತಿರಸ್ತನೋ ದದೃಶ ಉನ್ಯಾಸ್ತಾ ಶ್ಯಾವಾಸ್ವರುಷೋ ವೃಷಾ ಶ್ಯಾವಾ
ಅರುಷೋ ವೃಷಾ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಯಃ | ಪಪ್ರಾ | ಭಾನುನಾ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ಉಭೇ | ಇತಿ | ಧೂಮೇನ | ಧಾವತೇ | ದಿವಿ |
 ತಿರಃ | ತಮಃ | ದದೃಶೇ | ಊರ್ಮ್ಯಾಸು | ಆ | ಶ್ಯಾವಾಸು | ಅರುಷಃ | ವೃಷಾ | ಆ | ಶ್ಯಾವಾಃ |
 ಅರುಷಃ | ವೃಷಾ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಽಗ್ನಿರ್ಭಾನುನಾ ದೀಪ್ತೋಭೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಾ ಪಪ್ರಾ ಅಪೂರಯತಿ ಸ
 ಧೂಮೇನ ದಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಧಾವತೇ | ಗಚ್ಛತಿ | ಧೂಮೋ ಹಿ ಮೇಘಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣತಃ ಸನ್ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ
 ಗಚ್ಛತಿ | ಕಾರ್ಯಕಾರಣಯೋರಭೇದವಿವಕ್ಷಯಾ ತದ್ಗಮನಮಗ್ನಾವುಪಚರ್ಯತೇ | ಅಸಿ ಚಾಯಮರುಷ
 ಆರೋಚಮಾನೋ ವೃಷಾ ವರ್ಷಿತಾ ಕಾಮಾನಾಮೇವಂಗುಣಕೋಽಗ್ನಿಃ ಶ್ಯಾವಾಸು ಶ್ಯಾವವರ್ಣಾಸು
 ಕೃಷ್ಣಾ ಸೂರ್ಮ್ಯಾಸು | ರಾತ್ರಿನಾಮೈತತ್ | ನಿಶಾಸು ತೇನೋಽಂಧಕಾರಂ ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯಾ ಸಮಂತಾದ್ದದೃಶೇ |
 ದೃಶ್ಯತೇ | ಶ್ಯಾವಾಃ ಶ್ಯಾವವರ್ಣಾ ರಾತ್ರೀಶ್ಚಾ ತಿಷ್ಠತಿ | ಅರುಷಾ ವೃಷೇತಿ ಪುನರುಕ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾ
 ಸಾದಪೂರಣಾರ್ಥಾ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಭಾನುನಾ—ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ಉಭೇ ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾ
 ಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ಆ ಪಪ್ರಾ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೋ (ಅವನು) | ಧೂಮೇನ—ಧೂಮರೂಪದಲ್ಲಿ
 ದಿವಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಧಾವತೇ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅರುಷಃ—ಅಕರ್ಷಕವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನೋ |
 ವೃಷಾ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೋ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ಶ್ಯಾವಾಸು—ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವುಳ್ಳ | ಊರ್ಮ್ಯಾಸು—ರಾತ್ರಿ
 ಗಳಲ್ಲಿ | ತಮಃ ತಿರಃ—ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ | ಆ ದದೃಶೇ—ಸುತ್ತಲೂ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ |
 ಅರುಷಃ—ಆರೋಚಮಾನನೋ | ವೃಷಾ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೋ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ಶ್ಯಾವಾಃ—ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವುಳ್ಳ
 ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು | ಆ (ತಿಷ್ಠತಿ)—ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೋ ಅವನು
 ಧೂಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಕರ್ಷಕವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನೋ ಕಾಮವರ್ಷಕನೋ ಆದ
 ಅಗ್ನಿಯು ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವುಳ್ಳ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ಸುತ್ತಲೂ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆರೋಚ
 ಮಾನನೋ, ಕಾಮವರ್ಷಕನೋ, ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಗಳುಳ್ಳ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.
 (ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ)

English Translation.

He who fills both heaven and earth with light, who mounts with
 smoke into the sky, this radiant showerer (of benefits) is beheld in the dark

nights dispersing the gloom : this radiant showerer (of benefits) presides over the dark nights.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬೃಹದ್ವಿರಗ್ನೇ ಅರ್ಚಿಭಿಃ ಶುಕ್ರೇಣ ದೇವ ಶೋಚಿಷಾ |

ಭರದ್ವಾಜೇ ಸಮಿಧಾನೋ ಯವಿಷ್ಯ ರೇವನ್ಮಃ ಶುಕ್ರ ದೀದಿಹಿ ದ್ಯುಮತ್ಪಾ-
ವಕ ದೀದಿಹಿ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬೃಹತ್‌ಭಿಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅರ್ಚಿಭಿಃ | ಶುಕ್ರೇಣ | ದೇವ | ಶೋಚಿಷಾ |

ಭರತ್‌ವಾಜೇ | ಸಂಧಧಾನಃ | ಯವಿಷ್ಯ | ರೇವತ್ | ನಃ | ಶುಕ್ರ | ದೀದಿಹಿ | ದ್ಯುಮತ್ | ಪಾವಕ |
ದೀದಿಹಿ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತ ಯವಿಷ್ಯ ಯುವತಮ ಶುಕ್ರ ದೀಪ್ತಾಗ್ನೇ ಶುಕ್ರೇಣ ನಿರ್ಮಲೇನ ಶೋಚಿಷಾ ತೇಜಸಾ ಭರದ್ವಾಜೇ ಸ್ಮದ್ವಾತರಿ ಸಮಿಧಾನಃ ಸಮಿಧ್ಯಮಾನಸ್ತ್ವಂ ಬೃಹದ್ವಿರಗ್ನೇ ಅರ್ಚಿಭಿಃ ಶೋಚಿಷೋಽಸ್ಮದರ್ಥಂ ರೇವದ್ಧನಯುಕ್ತಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ದೀದಿಹಿ | ದೀಪ್ಯಸ್ವ | ತಥಾ ಪಾವಕ ಹೇ ಶೋಧಕಾಗ್ನೇ ದ್ಯುಮತ್ ದ್ಯೋತಮಾನೇನ ಚ ಯುಕ್ತಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ದೀದಿಹಿ | ದೀಪ್ಯಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ | ಯವಿಷ್ಯ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ | ಶುಕ್ರ—ಕಾಂತಿಯುತನೂ ಆದ |
ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಶುಕ್ರೇಣ—ನಿರ್ಮಲವಾದ | ಶೋಚಿಷಾ—ಪ್ರಭಿಯೊಡನೆ | ಭರದ್ವಾಜೇ—
ಭರದ್ವಾಜನಿಂದ | ಸಮಿಧಾನಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ನೀನು | ಬೃಹದ್ವಿಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ಅರ್ಚಿಭಿಃ—ತೇಜಸ್ಸು
ಗಳೊಡನೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ | ರೇವತ್—ಧನಯುಕ್ತನೂ ಧನಪ್ರದನೂ ಆಗುವಂತೆ | ದೀದಿಹಿ—
ಪ್ರಕಾಶಿಸು | ಪಾವಕ—ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದ್ಯುಮತ್—ಶೋಭಾಯುತವಾದ ಕಾಂತಿ
ಯೊಡನೆ | ದೀದಿಹಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ, ಕಾಂತಿಯುತನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಪ್ರಭಿಯೊಡನೆ ಭರದ್ವಾಜನಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ನೀನು ಮಹತ್ತಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಧನ ಯುಕ್ತನೂ ಧನಪ್ರದನೂ ಆಗುವಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಶೋಭಾಯುತವಾದ ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation.

Divine, resplendent Agni, youngest (of the gods), when kindled by Bharadwaja, shines with many flames, with pure lustre, (conferring) riches upon us ; shine, resplendent purifier.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಗೃಹಪತಿರ್ವಿಶಾಮಸಿ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಮಾನುಷೀಣಾಂ |

ಶತಂ ಪೂರ್ಭೀರ್ಯವಿಷ್ಠಾ ಪಾಹ್ಯಂಹಸಃ ಸಮೇದ್ಧಾರಂ ಶತಂ ಹಿಮಾಃ

ಸ್ತೋತೃಭ್ಯೋ ಯೇ ಚ ದದತಿ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಾಸಾಂ | ಗೃಹಪತಿಃ | ವಿಶಾಂ | ಅಸಿ | ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ಮಾನುಷೀಣಾಂ |

ಶತಂ | ಪೂರ್ಭಿಃ | ಯವಿಷ್ಠಾ | ಪಾಹಿ | ಅಂಹಸಃ | ಸಮೇದ್ಧಾರಂ | ಶತಂ | ಹಿಮಾಃ | ಸ್ತೋತೃಭ್ಯಃ |

ಯೇ | ಚ | ದದತಿ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಮಾನುಷೀಣಾಂ ಮನೋರಸತ್ಯಭೂತಾನಾಂ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಸರ್ವಾಸಾಂ ವಿಶಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಗೃಹಪತಿರಸಿ | ಗೃಹಸ್ವಾಮಿ ಭವಸಿ | ಹೇ ಯವಿಷ್ಠ ಯುವತಮಾಗ್ನೇ ಅತಸ್ತ್ವಂ ಶತಂ ಹಿಮಾಃ ಶತಂ ಹೇಮಂತಾನ್ ಸಂವತ್ಸರಾನ್ ಸಮೇದ್ಧಾರಂ ತ್ವಾಂ ಸಮ್ಯಗಿದ್ಧಂ ಕೃತವಂತಂ ಮಾಂ ಶತಂ ಶತೇನ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕೈಃ ಪೂರ್ಭಿಃ ಪಾಲಕೈರಂಹಸಃ ಪಾಪಾದಾಹಂತುಃ ಶತ್ರೋರ್ವಾ ಪಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ಯೇ ಚ ಸ್ತೋತೃಭ್ಯೋ ದದತಿ ಧನಂ ತವ ಸಮಿಂಧನಸ್ಯ ಕರ್ತರಿ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ತಾಂಶ್ಚ ಪಾಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಮಾನುಷೀಣಾಂ—ಮನುವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ | ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ವಿಶಾಂ—ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ | ಗೃಹಪತಿಃ—ಗೃಹಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ | ಅಸಿ—ಅಗ್ನಿದೀಯೆ | ಯವಿಷ್ಠ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಸಮೇದ್ಧಾರಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ನನ್ನನ್ನು | ಶತಂ ಹಿಮಾಃ—ನೂರು ಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೆ | ಶತಂ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ | ಪೂರ್ಭಿಃ—ಪಾಲನೆಗಳೊಡನೆ | ಅಂಹಸಃ—ಪಾಪಗಳಿಂದ | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ಯೇ ಚ—ಯಾರು ಯಾರು | ಸ್ತೋತೃಭ್ಯಃ—ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ | ದದತಿ - ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವರೋ (ಅವರನ್ನೂ ಸಲಹು).

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಮನುಷ್ಯವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಗೃಹಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ನನ್ನನ್ನು ನೂರು ಸಂವತ್ಸರಗಳು ಪೂರೈ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಪಾಲನೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಪಾಪಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು. ಯಾರು-ಯಾರು ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವರೋ ಅವರನ್ನೂ ಸಲಹು.

English Translation.

You, Agni, are the lord of the dwelling and of all men the descendents of Manu: protect me, youngest (of the gods), when kindling you, with a hundred defences against iniquity: (grant me) a hundred winters, (as well as to those) who bestow gifts upon your worshippers.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ತ್ವಂ ನೌತ್ಪ್ರಿತ್ರ ಊತ್ಯಾ ವಸೋ ರಾಧಾಂಸಿ ಚೋದಯ |

ಅಸ ರಾಯಸ್ತ್ವಮಗ್ನೇ ರಥೀರಸಿ ವಿದಾ ಗಾಧಂ ತುಚೇ ತು ನಃ || ೯ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ತ್ವಂ | ನ | ಚಿತ್ರಃ | ಊತ್ಯಾ | ವಸೋ | ಇತಿ | ರಾಧಾಂಸಿ | ಚೋದಯ |

ಅಸ್ಯ | ರಾಯಃ | ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ರಥೀಃ | ಅಸಿ | ವಿದಾಃ | ಗಾಧಂ | ತುಚೇ | ತು | ನಃ || ೯ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ವಸೋ ವಾಸಕಾಗ್ನೇ ಚಿತ್ರೋ ದರ್ಶನೀಯಸ್ತ್ವಮೂತ್ಯಾ ರಕ್ಷಯಾ ಸಹ ರಾಧಾಂಸಿ ಧನಾನಿ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ಜೋದಯ | ಪ್ರೇರಯ | ಅಸ್ಯ ಸರ್ವತ್ರ ಲೋಕೇ ಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ತ್ವಂ ರಥೀರಸಿ | ರಂಹಿತಾ ನೇತಾ ಭವಸಿ | ಅತಃ ಕಾರಣಾದಸ್ತುಭ್ಯಂ ಧನಾನಿ ಪ್ರೇರಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸಿ ಚ ನೋಽಸ್ತುಕಂ ತುಚೇ | ಅಪತ್ಯನಾವೃತತ್ | ಅಪತ್ಯಾಯಾಸತನಹೇತುಭೂತಾಯ ಪುತ್ರಾದಯೇ ಗಾಧಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ತು ಪ್ಲಪಂ ವಿದಾಃ | ಲಂಭಯ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ವಸೋ—ವಸತಿದಾಯಕನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಚಿತ್ರಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಊತ್ಯಾ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ರಾಧಾಂಸಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಚೋದಯ—

ಪ್ರೇರಿಸು | ಅಸ್ಯ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ರಾಯೇ—ಧನಕ್ಕೆ | ತ್ವಂ—ನೀನೇ | ರಥೀಃ ಅಸಿ—ನೇತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ |
ನಃ—ನಮ್ಮ | ತುಚ್ಛೇ—ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ | ಗಾಧಂ—ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು | ತು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ |
ವಿದಾಃ—ಹೊಂದಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ನೀನು ರಕ್ಷಣೆಗೊಡಗೂಡಿದ ಧನ
ಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಪ್ರೇರಿಸು. ಏತಕ್ಕೇಂದರೆ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೀನೇ ನೇತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಮ್ಮ ಪುತ್ರ
ಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಸು.

English Translation.

Wonderful (Agni), giver of dwellings, encourage us by (your)
protection, and (the gift of) riches, for you are the conveyer, Agni, of this
wealth : quickly bestow permanence upon our progeny.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪರ್ಷಿ ತೋಕಂ ತನಯಂ ಪರ್ತ್ಯಭಿಷ್ಟಮದಬ್ಧೈರಪ್ರಯುತ್ವಭಿಃ |

ಅಗ್ನೇ ಹೇಳಾಂಸಿ ದೈವ್ಯಾ ಯುಯೋಧಿ ನೋದೇವಾನಿ ಹ್ವರಾಂಸಿ ಚ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪರ್ಷಿ | ತೋಕಂ | ತನಯಂ | ಪರ್ತ್ಯಭಿಃ | ತ್ವಂ | ಅದಬ್ಧೈಃ | ಅಪ್ರಯುತ್ವಭಿಃ |

ಅಗ್ನೇ | ಹೇಳಾಂಸಿ | ದೈವ್ಯಾ | ಯುಯೋಧಿ | ನಃ | ಅದೇವಾನಿ | ಹ್ವರಾಂಸಿ | ಚ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಮದಬ್ಧೈಃ ಕೇನಾಪ್ಯಹಿಂಸಿತೈರಪ್ರಯುತ್ವಭಿಃ | ಯಾತಿರತ್ರ ಪೃಥಗ್ಬಾವಾರ್ಥಃ |
ಅಪೃಥಗ್ಬಾವಾರ್ಥಃ ಸಂಹತೈಃ ಪರ್ತ್ಯಭಿಃ ಪಾಲನಸಾಧನೈಸ್ತೋಕಂ ಪುತ್ರಂ ತನಯಂ ಸೌತ್ರಂ ಚ ಪರ್ಷಿ |
ಪಾಲಯ | ದೈವ್ಯಾ ದೇವಸಂಬಂಧಿನಿ ಚ ಹೇಳಾಂಸಿ ಕ್ರೋಧಾನೋಽಸ್ತತ್ಪ್ರೋ ಯುಯೋಧಿ | ಪೃಥಕ್ಕುರು |
ಅದೇವಾನಿ ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಿನಿ ಚ ಹ್ವರಾಂಸಿ ಹಿಂಸನಾನಿ ಚಾಸ್ತತ್ಪೃಥಕ್ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅದಬ್ಧೈಃ—ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದವುಗಳೂ ಅಥವಾ
ಯಾರಿಂದಲೂ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದಿರುವವೂ | ಅಪ್ರಯುತ್ವಭಿಃ—ಯಾವಾಗಲೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಕೊಂಡಿರುವವೂ ಆದ |

ಪತ್ರ್ಯಭಿಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ತೋಕಂ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನನ್ನೂ | ತನಯಂ—ಪೌತ್ರನನ್ನೂ | ಪರ್ಷಿಃ—
ರಕ್ಷಿಸು | ದೈವ್ಯಾಃ—ದೇವಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಹೇಳಾಂಸಿ—ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ | ಯುಯೋಧಿ—
ದೂರಮಾಡು | ಅಬೇವಾನಿ ಚ—ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ಹ್ವರಾಂಸಿ—ನಮ್ಮಿಂದ
ದೂರಮಾಡಿ ಓಡಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಆಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದವೂ ಮತ್ತು ಯಾರಿಂದಲೂ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದಿರುವುದೂ,
ಆದ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನನ್ನೂ ಪೌತ್ರನನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸು. ದೇವಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ
ದೂರಮಾಡು. ಮಾನವರು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವವು ನಮಗೆ ತಟ್ಟದಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

You protect with uninjurable, irremoveable defences (our) sons
and grandsons : remove far from us celestial wrath and human malevolence.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಸಖಾಯಃ ಸಬರ್ದುಘಾಂ ಧೇನುಮಜಧ್ವಮುಪ ನವ್ಯಸಾ ವಚಃ |

ಸೃಜಧ್ವಮನಪಸ್ಪುರಾಂ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಸಖಾಯಃ | ಸಬರ್ದುಘಾಂ | ಧೇನುಂ | ಅಜಧ್ವಂ | ಉಪ | ನವ್ಯಸಾ | ವಚಃ |

ಸೃಜಧ್ವಂ | ಅನಪಸ್ಪುರಾಂ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಖಾಯಃ ಸಮಾನಖ್ಯಾನಾ ಅಧ್ವರ್ಯವಃ ಸಬರ್ದುಘಾಂ | ಸಬರಿತಿ ಪಯಸೋ ನಾಮ |
ಅಮರಣಹೇತುಭೂತಸ್ಯ ಪಯಸೋ ದೋಗ್ಧ್ರೀಂ ಧೇನುಂ ಗಾಮಾಜಧ್ವಂ | ಅಭಿಗಚ್ಛತ | ಪ್ರಾಪ್ನುತ |
ಕೇನ ಸಾಧನೇನ | ನವ್ಯಸಾ ನವೀಯಸಾ ನವತರೇಣ ವಚೋ ವಚಸಾಹ್ವಾನರೂಪೇಣ ಶಬ್ದೇನ |
ತದನಂತರಮನಪಸ್ಪುರಾಂ | ಸ್ಪುರತಿವರ್ಧಕಮಾರ್ಗ | ಅನಪಜಾಧ್ಯಾಂ ತಾಂ ಧೇನುಮುಪ ಸೃಜಧ್ವಂ |
ವಶ್ತೇನೋಪಸೃಷ್ಟ್ಯಾಂ ಕುರುತ | ಮರುದ್ವೇವತೈತ್ಯಾತ್ ಮರುತಾಂ ಯಾಗಾಯ ಪಯೋ ದೋಗ್ಧ್ರಮಿತಿ
ಶೇಷಃ | ಅಥವಾ ಮರುತಾಂ ಮಾತಾ ಪೃತ್ಯಾಖ್ಯಾ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ವಾಗ್ದೇನಃ | ಹೇ ಸಖಾಯಃ
ಸ್ತೋತಾರಃ ಸಬರ್ದುಘಾಂ ಮರುಜ್ಜನಹೇತುಭೂತಸ್ಯ ಪಯಸೋ ದೋಗ್ಧ್ರೀಂ ಧೇನುಂ ಪೃಶ್ನಿಂ
ನವ್ಯಸಾ ನವತರೇಣ ವಚಸಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣೋಪಾಜಧ್ವಂ ಉಪಾಗಚ್ಛತ | ಅನಪಸ್ಪುರಾಮನಪಜಾಧ-

ನೀಯಾಂ ತಾಂ ಸೃಜಧ್ವಂ | ಬಂಧನಾದ್ವಿಸೃಜತ | ಮುಂಚಿತ | ಈದ್ಯಶೀ ಮಹತೀ ಧೇನುರ್ಮರುತಾಂ
ಮಾತಾ ಕಿಮು ವಕ್ತವ್ಯಂ ತೇಷಾಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮಿತಿ ಮರುತ್ಸ್ಪೃತಿಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಖಾಯಃ--ಸಖಿಭೂತರಾದ ಎಲೈ ಋತ್ವಿಜ್ಯಗಳೇ | ಸಬರ್ದುಘಾಂ--ಪುಷ್ಕಲವಾದ ಕ್ಷೀರವನ್ನು
ಕರೆಯತಕ್ಕ | ಧೇನುಂ--ಧೇನುವನ್ನು | ನವ್ಯಸಾ--ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ | ವಚಃ--ಸ್ತುತಿ
ವಾಕ್ಯಗಳೊಡನೆ | ಅ ಅಜಧ್ವಂ--ಸಮಾಪಿಸಿರಿ | ಅನಸೆಸ್ಪುರಾಂ--ಬಾಧಾರಹಿತವಾದ ಅದನ್ನು (ಬಂಧನದಿಂದ
ಬಿಡಿಸಿರಿ) | ಉಪ ಸೃಜಧ್ವಂ--ವತ್ಸದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಖಿಭೂತರಾದ ಎಲೈ ಋತ್ವಿಜ್ಯಗಳೇ, ಪುಷ್ಕಲವಾದ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಕರೆಯತಕ್ಕ ಧೇನುವನ್ನು ನೂತನವಾಗಿ
ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಪಿಸಿರಿ. ಬಾಧಾರಹಿತವಾದ ಅದನ್ನು ವತ್ಸದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿರಿ.

English Translation.

Approach, friends, the milk-yielding cow with a new song, and let
her loose unharmed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ಶರ್ಛಾಯ ಮಾರುತಾಯ ಸ್ವಭಾನವೇ ಶ್ರವೋಽಮೃತ್ಯು ಧುಕ್ಷತ |

ಯಾ ಮೃಳೀಕೇ ಮರುತಾಂ ತುರಾಣಾಂ ಯಾ ಸುನ್ಮೈರೇವಯಾವರೀ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ಶರ್ಛಾಯ | ಮಾರುತಾಯ | ಸ್ವಭಾನವೇ | ಶ್ರವಃ | ಅಮೃತ್ಯು | ಧುಕ್ಷತ |

ಯಾ | ಮೃಳೀಕೇ | ಮರುತಾಂ | ತುರಾಣಾಂ | ಯಾ | ಸುನ್ಮೈಃ | ಏವಯಾವರೀ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ಧೇನುರಮೃತ್ಯುಮರಣಹೇತು ಶ್ರವೋಽನ್ನಂ ಸಯೋಲಕ್ಷಣಂ ಮಾರುತಾಯ
ಮರುತ್ಸಂಘಾಯ ಧುಕ್ಷತ ಅಧುಕ್ಷತ್ | ಕೀದೃಶಾಯ | ಶರ್ಛಾಯ ಪ್ರಸಹನಶೀಲಾಯ ಸ್ವಭಾನವೇ
ಸ್ವಾಯತ್ತಪೀಪ್ತಯೇ | ಯಾ ಚ ತುರಾಣಾಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಕಾರಿಣಾಂ ಮರುತಾಂ ಮೃಳೀಕೇ ಸುಖೇ ತತ್ಪರಾ
ವರ್ತತೇ | ಯಾ ಚ ಸುನ್ಮೈಃ ಸುಖೈರ್ಹೇತುಭೂತೈರೇವಯಾವರ್ಯೋನೈಗಂತ್ಯಭಿರಶ್ವೈರ್ಮಧ್ಯಮ-
ಸ್ಥಾನೈರುದೇಹೈರ್ವಾ ಸಹ ಯಾಂತ್ಯನೈಷಾಮಹಿ ಸುಖಾರ್ಥಂ ವೃಷ್ಟಿಜಲ್ಮೈಃ ಸಹಾಗಚ್ಛಂತೀ ತಾಂ
ಧೇನುಮುಪಾಜಧ್ವಮಿತಿ ಪೂರ್ವತ್ರಾನ್ವಯಃ | ಅತ್ರಾಪಿ ಪೂರ್ವವನ್ಮರುತ್ಸ್ಪೃತಿರಭಿಗಂತವ್ಯಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಾ—ಯಾವ ಧೇನುವು | ಶರ್ಫಾಯೆ—ಬಲವುಳ್ಳದ್ದು | ಸ್ವಭಾನನೇ—ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ ಆದ | ಮಾರುತಾಯೆ—ಮರುತ್ಸಂಘಕ್ಕೆ | ಅಮೃತ್ಯು—ನಾಶರಹಿತವಾದ | ಶ್ರವಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಧುಕ್ಷತ—ಕರೆಯುವಳೋ (ಒದಗಿಸುವಳೋ) | ಯಾ—ಯಾರು | ತುರಾಣಾಂ—ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ | ಮರುತಾಂ—ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ | ಮೃಳೀಕೇ—ಸುಖಕಾರಕಳೋ | ಯಾ—ಯಾರು | ಸುಮ್ನೈಃ—ಸುಖಕರಗಳಾದ | ಏವಯಾವರೀ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸುವಳೋ (ಅಂತಹ ಧೇನುವನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿರಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಧೇನುವು ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ, ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ ಆದ ಮರುತ್ಸಂಘಕ್ಕೆ ನಾಶರಹಿತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸುವಳೋ, ಯಾರು ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸುಖಕಾರಕಳೋ, ಯಾರು ಸುಖಕರಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸುವಳೋ ಅಂತಹ ಧೇನುವನ್ನು (ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ಮಾತೆಯನ್ನು) ಸಮಾಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

She who yields immortal food to the powerful, self-irradiating band of the Maruts, who (is anxious) for the gratification of the self-moving Maruts, who traverses the sky with (the passing waters), shedding delight.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಭರದ್ವಾಜಾಯಾವ ಧುಕ್ಷತ ದ್ವಿತಾ |

ಧೇನುಂ ಚ ವಿಶ್ವದೋಹಸಮಿಷಂ ಚ ವಿಶ್ವಭೋಜಸಂ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಭರತ್ವಾಜಾಯಾ | ಅವ | ಧುಕ್ಷತ | ದ್ವಿತಾ |

ಧೇನುಂ | ಚ | ವಿಶ್ವದೋಹಸಂ | ಇಷಂ | ಚ | ವಿಶ್ವಭೋಜಸಂ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತೋ ಭರದ್ವಾಜಾಯಾಸ್ಮದ್ಭ್ರಾತೃ ದ್ವಿತಾ ದ್ವಿತಯಮವ ಧುಕ್ಷತ | ಕಿಂ ತದ್ವಿತಯಂ | ಧೇನುಂ ಚ ಗಾಂ ಚೇಷಂ ಜಾನ್ಯಂ ಚ | ಕೀದೃಶೀಂ ಧೇನುಂ | ವಿಶ್ವದೋಹಸಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯ ಬಹುಲಸ್ಯ ದೋಗ್ಧೀಂ | ಕೀದೃಶಮನ್ಯಂ | ವಿಶ್ವಭೋಜಸಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೋಗಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ಭರದ್ವಾಜಾಯ—ಭರದ್ವಾಜಯುಷಿಗಾಗಿ | ವಿಶ್ವಭೋಜಸಂ—ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕವಾಗುವಂತೆ ಕರೆಯುವ | ಭೇನುಂ ಚ—ಭೇನುವನ್ನೂ | ವಿಶ್ವಭೋಜಸಂ—ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ಭೋಗಸಾಧನವಾಗುವಂತಹ | ಇಷಂ ಚ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ದ್ವಿತಾ—ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅನ್ನಮೂಲಗಳನ್ನೂ | ಅವಧುಕ್ಷತ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರೆಯಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಭರದ್ವಾಜಯುಷಿಗಾಗಿ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅನ್ನಮೂಲಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕವಾಗುವಂತೆ ಕರೆಯುವ ಭೇನು; ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ಭೋಗಸಾಧನವಾಗುವಂತಹ ಅನ್ನ. (ಇವೆರಡನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರೆಯಿರಿ).

English Translation.

Milk for Bharadwaja the twofold (blessing), the cow that gives milk to the universe, food that is sufficient for all.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ವ ಇಂದ್ರಂ ನ ಸುಕ್ರತುಂ ವರುಣಮಿವ ಮಾಯಿನಂ |

ಅರ್ಯಮಣಂ ನ ಮಂದ್ರಂ ಸೃಪ್ರಭೋಜಸಂ ವಿಷ್ಣುಂ ನ ಸ್ತುಷ ಆದಿತೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ವಃ | ಇಂದ್ರಂ | ನ | ಸುಕ್ರತುಂ | ವರುಣಂ ಇವ | ಮಾಯಿನಂ |

ಅರ್ಯಮಣಂ | ನ | ಮಂದ್ರಂ | ಸೃಪ್ರಭೋಜಸಂ | ವಿಷ್ಣುಂ | ನ | ಸ್ತುಷೇ | ಆದಿತೇ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುದ್ಗಣ ತಂ ತಾದೃಶಂ ವಸ್ತುಂ ಸ್ತುಷೇ | ಸ್ತಾಮಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಅದಿಶ ಆದೇಶನಾಯ ಧನಾನಾಮತಿಸರ್ವನಾಯ ಪ್ರದಾನಾಯ | ಕೇದೃಶಂ ತ್ವಾಂ | ಇಂದ್ರಂ ನೇಂದ್ರಮಿವ ಸುಕ್ರತುಂ ಸುಕರ್ಮಾಣಂ ವರುಣಮಿವ ಮಾಯಿನಂ ಮಾಯಾವಂತಂ ಪ್ರಜ್ಞಾ ವಂತಮರ್ಯಮಣಂ ನಾರ್ಯಮಣಮಿವ ಮಂದ್ರಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ ವಿಷ್ಣುಂ ನ ವಿಷ್ಣುಮಿವ ಸೃಪ್ರಭೋಜಸಂ ಸೃಪ್ರಪ್ರಧನಂ | ಯದಾ ತ್ವಸ್ಯಾ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಸ್ತದಾನೀಂ ನೇವಶಬ್ದಾ ಚೇಶಬ್ದಾರ್ಥಃ | ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮರುದ್ಗಣವೇ) ಇಂದ್ರಂ ನ—ಇಂದ್ರನಂತೆ | ಸುಕ್ರತುಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತವಾದುದೂ | ವರುಣಮಿವ—ವರುಣನಂತೆ | ಮಾಯಿನಂ—ಪ್ರಜ್ಞಾ ಯುತವಾದುದೂ | ಅರ್ಯಮಣಂ ನ—ಅರ್ಯನಂತೆ |

ಮಂದ್ರಂ—ಸ್ತುತ್ಯವಾದುದೂ | ವಿಷ್ಣುಂ ನ—ವಿಷ್ಣುವಿನಂತೆ | ಸೃಪ್ರಭೋಜಸಂ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವುಳ್ಳದ್ದೂ |
ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ | ವಂ—ನಿಮ್ಮ ಮರುತ್ಸಮೂಹವನ್ನು | ಅದಿರೇ—ಧನಪ್ರದಾನಾರ್ಥವಾಗಿ |
ಸ್ತುತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುದ್ಗಣವೇ, ಇಂದ್ರನಂತೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳದ್ದೂ, ವರುಣನಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಯುತವಾದುದೂ, ಅರ್ಯಮನಂತೆ ಸ್ತುತ್ಯವಾದುದೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನಂತೆ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವುಳ್ಳದ್ದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ಮರುತ್ಸಮೂಹವನ್ನು ಧನಪ್ರದಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I praise you, the (company of Maruts), for the distribution of wealth ;
(the company that), like Indra, is the achiever of great deeds ; sagacious like
Varuna ; adorable as Aryaman, and munificent as Vishnu.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೈಷಂ ಶರ್ಧೋ ನ ಮಾರುತಂ ತುವಿಷ್ವಾನ್ವರ್ಣಂ ಪೂಷಣಂ ಸಂ
ಯಥಾ ಶತಾ |

ಸಂ ಸಹಸ್ರಾ ಕಾರಿಷಚ್ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯ ಆ ಆವಿಗೂಳ್ವಾ ವಸೂ ಕರತ್ಸುವೇದಾ
ನೋ ವಸೂ ಕರತ್ || ೧೫ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ತೈಷಂ | ಶರ್ಧಃ | ನ | ಮಾರುತಂ | ತುವಿಷ್ವಾನ್ | ಅನ್ವರ್ಣಂ | ಪೂಷಣಂ | ಸಂ | ಯಥಾ | ಶತಾ |
ಸಂ | ಸಹಸ್ರಾ | ಕಾರಿಷತ್ | ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ | ಆ | ಆವಿಃ | ಗೂಳ್ವಾ | ವಸು | ಕರತ್ | ಸ್ತುವೇದಾ |
ನಃ | ವಸು | ಕರತ್ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥಃ | ನ ಸಂಪ್ರತೀದಾನೀಂ ತೈಷಂ ದೀಪ್ತಂ ತುವಿಷ್ವಾಣಿ ಬಹುಸ್ತನಮ್-
ನರ್ವಾಣಮಪ್ರತ್ಯೇತಂ ಶತ್ರುಭಿರನಭಿಗತಂ ಪೂಷಣಂ ಪೋಷಕಂ ಮಾರುತಂ ಮರುತ್ಸಂಘರೂಪವಾದ್ಯತಂ
ಶರ್ಧೋ ಬಲಂ ಸ್ತಾಮೀತಿ ಶೇಷಃ | ಸ ಚ ಮರುದ್ಗಣೋ ಯಥಾ ಯೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಶತಾ

ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾನಿ ಧನಾನಿ ಸಂ ಸಹ್ಯವ ಚರ್ಷಣಿ ಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೇ ಭ್ಯೋ ಸ್ತುಭ್ಯಂ ಕಾರಿಷತ್ ಕುರ್ಯಾತ್ |
ಅಕಾರಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಯಥಾ ನಾ ಸಹಸ್ರಾ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾನಿ ಧನಾನಿ ಚ ಸಂ ಸಹ್ಯವ ಕಾರಿಷತ್
ಕುರ್ಯಾತ್ ತಥಾ ಸೌಮಿತಿ ಪೂರ್ವತ್ರಾನ್ಯಯಃ | ಅಪಿ ಚ ಸ ಮರುದ್ಗಣೋ ಗೂಳ್ವಾ ಗೂಢಾನಿ
ಸಂವೃತಾನಿ ವಸು ವಸೂನಿ ಧನಾನ್ಯಾವಿಷ್ಯರತ್ | ಅಸ್ತುಭ್ಯಮಾವಿಷ್ಯರೋತು | ತಥಾ ವಸು ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ
ಸುನೇದಾ ಸುಲಭಾನಿ ಚ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಕರತ್ | ಕರೋತು | ಯದಾ ತು ಲಿಂಗಾದಿಯಂ ಪೌಷ್ಟೀ
ತದಾ ಮಾರುತಂ ಶರ್ಧ ಇವ ತ್ವೇಷಂ ಪೂಷಣಂ ಪೂಷಕಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಂ ದೇವಂ ಸೌಮಿತಿ
ಯೋಜನೀಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಥಾ—ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಶತಾ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನಗಳು | ಸಂ—ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ |
ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ—ಯಜಮಾನರಾದ ನಮಗಾಗಿ | ಕಾರಿಷತ್—ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ | ಸಹಸ್ರಾ—ಸಹಸ್ರ
ಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನಗಳೂ | ಸಂ—ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ (ಆ ಉದ್ದಿಶ್ಯಕ್ಕಾಗಿ) | ನ—ಈಗ |
ತ್ವೇಷಂ—ಪ್ರಭಾಯುತವಾದುದೂ | ತುವಿಷ್ವಣಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶಬ್ದಮಾಡತಕ್ಕದೂ | ಅನರ್ವಾಣಂ—ಅಪ್ರತಿ
ಹತವಾದುದೂ | ಪೂಷಣಂ—ಪೋಷಕವಾದುದೂ ಅದ | ಮಾರುತಂ—ಮರುತ್ಸಂಘದ | ಶರ್ಧಃ—ಬಲ
ವನ್ನು (ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ) | (ಸಃ—ಅದೇ ಮರುತ್ಸಂಘವು) | ಗೂಳ್ವಾ—ಗುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ | ವಸು—ಧನಗಳನ್ನು |
ಅವಿಃ ಕರತ್—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದೆ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಸು—ಧನಗಳನ್ನು | ಸುನೇದಾ—ಸುಲಭವಾಗಿ
ತಿಳಿಯುವಂತೆ | ಕರತ್—ಸಹಾಯಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವೂ, ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ ಧನಗಳು ಯಜಮಾನರಾದ ನಮಗಾಗಿ
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಆ ಉದ್ದಿಶ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಈಗ ಪ್ರಭಾಯುತವಾದುದೂ, ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶಬ್ದಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೂ,
ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ, ಪೋಷಕವಾದುದೂ ಆದ ಮರುತ್ಸಂಘದ ಬಲವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

I now (glorify) the brilliant vigour of the company of the Maruts,
loud-sounding, irresistible, cherishing, whereby hundreds and thousands
(of treasures) are bestowed collectively upon men ; may that (company) make
hidden wealth manifest; may it render the wealth easily accessible to us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಮಾ ಪೂಷನ್ಮುಪ ದ್ರವ ಶಂಸಿಷಂ ನು ತೇ ಅಹಿಕರ್ಣ ಆಘೃಣೇ |

ಅಘಾ ಅರ್ಯೋ ಅರಾತಯಃ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಮಾ | ಪೂಷನ್ | ಉಪ | ದ್ರವ | ಶಂಸಿಷಂ | ನು | ತೇ | ಅಸಿಕರ್ಣೇ | ಅಘ್ನಣೇ |

ಅಘಾಃ | ಅರ್ಯಃ | ಆರಾತಯಃ || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ಮಾ ಮಾಮಾ ದ್ರವ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಭಿಗಚ್ಛ | ಹೇ ಅಘ್ನಣೇ ಆಗತದೀಪ್ತೇ
ಅಘಾ ಅಹಂತ್ರಿರಯೋಽರಿರಭಿಗಂತ್ರಿರರಾತಯಃ ಶತ್ರುಭೂತಾಃ ಪ್ರಜಾ ಉಪ ದ್ರವ | ಬಾಧಸ್ಯ ||
ಉಪಪೂರ್ವೋದ್ರವತಿರ್ಬಾಧಾಯಾಂ ವರ್ತತೇ | ಯಥಾ ಪ್ರಜಾಂ ಶಶೂನ್ಯಜಮಾನಸ್ಯೋಪದೋದ್ರಾವ |
ತ್ವೈ ಸಂ ೧-೫-೧-೪ | ಇತಿ || ಅಹಂ ಚ ತೇ ತನಾಸಿಕರ್ಣೇ ಕರ್ಣಾವಸಿಗತೇ ಸಮಾಪದೇಶೇ ಸ್ಥಿತಃ
ಸನ್ ನು ಪ್ಲಪಂ ಶಂಸಿಷಂ | ಪ್ರಶಂಸಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪೂಷನ್—ಪೋಷಕನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಮಾ—ನನಗಭಿಮುಖನಾಗಿ | ಆ ದ್ರವ—ರಕ್ಷ
ಣಾರ್ಥವಾಗಿ ದಯಮಾಡು | ಅಘ್ನಣೇ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ದೀಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈದೇವನೇ | ಅಘಾಃ—ಪಾಪಿಷ್ಠರೂ |
ಅರ್ಯಃ—ಎದುರು ಬಿದ್ದು ಹಿಂಸಿಸುವವರೂ ಆದ | ಆರಾತಯಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಉಪ (ದ್ರವ)—ಹಿಂಸಿಸಿ
ಓಡಿಸು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅಸಿಕರ್ಣೇ—ಕಿವಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನಿಂತು | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಶಂಸಿಷಂ—
ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಜಗತ್ಪೋಷಕನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನನಗೆದುರಾಗಿ ದಯಮಾಡು. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ
ದೀಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈದೇವನೇ, ಪಾಪಿಷ್ಠರೂ, ಎದುರು ಬಿದ್ದು ಹಿಂಸಿಸುವವರೂ ಆದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ ಓಡಿಸು.
ನಿನ್ನ ಕಿವಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Hasten, Pushan, to me: (repel), bright deity, (all) deadly assailing
foes: close at your side I repeat your praise.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ಕಾಕಂಬೀರನುದ್ವೈಹೋ ವನಸ್ಪತಿನುಶಸ್ತೀರ್ವಿ ಹಿ ನೀನಶಃ |

ನೋತ ಸೂರೋ ಅಹ ಏವಾ ಚನ ಗ್ರೀವಾ ಆದಧತೇ ವೇಃ || ೧೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ಕಾಕಂಬೀರಂ | ಉತ್ | ವೃಹಃ | ವನಸ್ಪತಿಂ | ಅಶಸ್ತೀಃ | ವಿ | ಹಿ | ನೀನಶಃ |

ಮಾ | ಉತ | ಸೂರಃ | ಅಹರಿತಿ | ಏವ | ಚನ | ಗ್ರೀವಾಃ | ಆದಧತೇ | ವೇರಿತಿ ವೇಃ || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸಿಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಸಹಿತಮಾತ್ಮಾನಂ ಬಹುಪಕ್ಷ್ಯಾಶ್ರಯವನಸ್ಪತಿಶ್ಚೇನ ರೂಪಯನ್ ತಸ್ಯಾನು-
ದ್ಧಾರಮಾಶಾಸ್ತೇ | ಹೇ ಪೂಷನ್ ಮಾ ಕಾಕಂಬೀರಂ ಕಾಕಾನಾಂ ಭರ್ತಾರಂ ವನಸ್ಪತಿಂ ವೃಕ್ಷಂ
ನೋದ್ಯುಹಃ | ಉದ್ಧರ | ಮಾ ಜಾಧಸ್ಯ | ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸಖೀಭೂತ್ವೈರುಪೇತಮನ್ಯೈಶ್ಚ ಬಹುಭಿ-
ರಾಶ್ರಿತಂ ಮಾಂ ಮಾ ಹಿಂಸೀರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಹಿಶಬ್ದಶ್ಚಾರ್ಥಃ | ಅಶಸ್ತೀರಶಂಸನೀಯಾ ಅಶಂಸನೀಯಸ್ಯ
ದುಃಖಸ್ಯ ಕೀರ್ತಯಿತ್ರೀರ್ನಾ ಶತ್ರುಭೂತಾಃ ಪ್ರಜಾ ವಿ ನೀನಶೋ ಹಿ | ವಿನಾಶಯ ಚ | ಉತಾಸಿ ಚ
ಸೂರಃ ಪ್ರೇರಕಃ ಶತ್ರುರೇವೈವಂ ಮಾಹಃ | ಅಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಹಾರ್ಷೀತ್ || ಏವಮಿತ್ಯಭಿಸಂಬಂಧಾದಾಖ್ಯಾತ-
ಸ್ಯೋದಾತ್ತವತ್ತ್ವಾಚ್ಚಾಶ್ರತೋಽಸಿ ಯಥೇಶ್ಯೇತದ್ವಾಕ್ಯೇಧ್ಯಾಹ್ರಿಯತೇ || ಗ್ರೀವಾಃ | ಗಿರಂ
ತ್ಯಂತರವಸ್ಥಾಪಯಂತಿ ಬದ್ಧಂತೀತಿ ಗ್ರೀವಾ ದಾಮಾನಿ | ಯಥಾ ವ್ಯಾಧಾ ವೇಃ ಪಕ್ಷಿಣೋ ಹರಣಾರ್ಥಂ
ಗ್ರೀವಾ ದಾಮಾನಿ ಜಾಲರೂಪಾಣ್ಯಾದಧತೇ ಭೂಮ್ಯಾಂ ನಿದಧತೇ ತೈಶ್ಚ ನಿಹಿತೈಃ ಪಕ್ಷಿಣೋ
ಹರಂತೈವಮಸ್ಮಾನ್ ಬಂಧನೋಪಾಯೈಃ ಶತ್ರುರ್ನಾ ಹಾರ್ಷೀದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ) ಕಾಕಂಬೀರಂ—ಕಾಗೆಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಿರುವ | ವನಸ್ಪತಿಂ—ಈ ವೃಕ್ಷವನ್ನು |
ಮಾ ಉದ್ಯುಹಃ—ಉರುಳಿಸಬೇಡ | ಅಶಸ್ತೀಃ—ಅಪ್ರಶಸ್ತರಾದ ಶತ್ರುಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ವಿ ನೀನಶಃ ಹಿ—
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡು | ಉತ—ಮತ್ತು | ಗ್ರೀವಾಃ—ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬಲೆಗಳು | ವೇಃ—ಪಕ್ಷಿ-
ಗಳ ಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಹರಡಲ್ಪಟ್ಟು | ಆದಧತೇ—ಯಾವ ರೀತಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವೋ | ಏವ ಚನ—
ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಸೂರಃ—ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಶತ್ರುವು | ಮಾ—ನನ್ನನ್ನು | ಅಹಃ—ಅಪಹರಿಸದಿರಲಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಕಾಕಾದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡುವ ವೃಕ್ಷದಂತೆ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ
ಆಶ್ರಯದಾತನೂ ಪೋಷಕನೂ ಆಗಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ವೃಕ್ಷವನ್ನುರುಳಿಸುವಂತೆ ಕೆಳಕ್ಕುರುಳಿಸಬೇಡ. ಅಪ್ರಶಸ್ತರಾದ
ಶತ್ರುಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡು. ಮತ್ತು ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬಲೆಗಳು ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ
ಹರಡಲ್ಪಟ್ಟು ಯಾವ ರೀತಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವೋ ಅದೇ ರೀತಿ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಶತ್ರುವು
ನನ್ನನ್ನು ಅಪಹರಿಸದಿರಲಿ.

English Translation.

Uproot not, Pushan, the forest lord, with its progeny of crows :
utterly destroy those who are my revilers : let not the adversary ensnare
me, as (fowlers) set snares for birds.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದೃತೇರಿವ ತೇವೃಕಮಸ್ತು ಸಖ್ಯಂ |

ಅಚ್ಛಿದ್ರಸ್ಯ ದಧನ್ವತಃ ಸುಪೂರ್ಣಸ್ಯ ದಧನ್ವತಃ || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದೃತೇರಿವ | ತೇ | ಅವೃಕಂ | ಅಸ್ತು | ಸಖ್ಯಂ |

ಅಚ್ಛಿದ್ರಸ್ಯ | ದಧನ್ವತಃ | ಸುಪೂರ್ಣಸ್ಯ | ದಧನ್ವತಃ || ೧೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ತೇ ತವ ಸಖ್ಯಂ ಸಖಿತ್ವಮವೃಕಂ ಬಾಧಕರಹಿತಂ ಸರ್ವದೈಕರೂಪ್ಯೇಣ
ವರ್ತಮಾನಮಸ್ಮಾಕಮಸ್ತು | ಸರ್ವದಾ ಭವತು | ದೃತೇರಿವ | ಯಥಾ ದೃತೇಸ್ತದೀಯಂ ಸಖ್ಯಮ-
ವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ತದ್ವತ್ | ಕೀದೃಶೋ ದೈತಿಃ | ಅಚ್ಛಿದ್ರಸ್ಯ ಭಿದ್ರರಹಿತಸ್ಯ ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ಯ ದಧನ್ವತೋ ದಧಿಮತಃ
ಸುಪೂರ್ಣಸ್ಯ ದಧ್ನಾ ಸುಷ್ಮ ಪೂರಿತಸ್ಯ | ಪುನರ್ದಧನ್ವತ ಇತಿ ದಧ್ನೋಽಧಿಕತ್ವದ್ವ್ಯೂತನಾರ್ಥಃ |
ಈದೃಶೋ ದೈತಿಃ ಸರ್ವದಾ ಪೂಷ್ಣೋ ರಥೇ ವರ್ತತೇ | ಸ ಇವ ವಯಮಹಿ ತವ ಸಖಾಯೋ
ಭವೇಮೇತ್ಯುಪಿರಾಶಾಸ್ತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ) ಅಚ್ಛಿದ್ರಸ್ಯ—ಭೇದರಹಿತವಾದುದೂ | ದಧನ್ವತಃ—ದಧಿಯನ್ನು
ಹೊಂದಿರುವುದೂ | ಸುಪೂರ್ಣಸ್ಯ—ದಧಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದೂ ಆದ | ದೃತೇಃ ಇವ—ನಿನ್ನ ಚೀಲವು
ಭದ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ | ತೇ—ನಿನ್ನೊಡನೆ | ಸಖ್ಯಂ—ನನ್ನ ಸಖಿತ್ವವು | ಅವೃಕಂ—ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿಯೂ
ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಯೂ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಒಡಕಿಲ್ಲದ್ದೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ದಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೂ, ದಧಿಪೂರ್ಣ
ವಾದುದೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಚೀಲವು ಭದ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ, ನನ್ನ ಸಖಿತ್ವವು ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿಯೂ ಶಾಶ್ವತ
ವಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ.

English Translation.

May your frindship be unbroken, like (the surface) of a skin without a flaw, containing curds.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪರೋ ಹಿ ಮುತ್ಕರ್ಷಿ ಸಮೋ ದೇವೈರುತ ಶ್ರಿಯಾ |

ಅಭಿ ಖ್ಯಃ ಪೂಷನ್ ಪೃತನಾಸು ನಸ್ತ್ವಮನಾ ನೂನಂ ಯಥಾ ಪುರಾ || ೧೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪರಃ | ಹಿ | ಮುತ್ಕರ್ಷಃ | ಅಸಿ | ಸಮಃ | ದೇವೈಃ | ಉತ | ಶ್ರಿಯಾ |

ಅಭಿ | ಖ್ಯಃ | ಪೂಷನ್ | ಪೃತನಾಸು | ನಃ | ತ್ವಂ | ಅವಃ | ನೂನಂ | ಯಥಾ | ಪುರಾ || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ಮುತ್ಕರ್ಷಮರ್ತೇಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯಃ ಪರಃ ಪರಸ್ತಾತ್ಪಿತೋಽಸಿ | ಶ್ರಿಯಾ ಸಂಪದಾ ದೇವೈರುತ ಸರ್ವೇರ್ಥೇವೈಶ್ವ ಸಮಃ ಸಮಾನೋಽಸಿ | ಅತಃತ್ವಂ ಪೃತನಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ನೋಽಸ್ಮಾನಭಿ ಖ್ಯಃ | ಅಭಿಪಶ್ಯಾನುಗ್ರಹದೃಷ್ಟಿವಿಲೋಕಯ | ಯಥಾ ಪುರಾ ಯೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಪೂರ್ವಕಾಲೇನಾನ್ವರುಷಾನ್ತರಕ್ಷಿಣಿ ಏವಂ ನೂನಮದ್ಯೇದಾನೀಮವ | ಅಸ್ಮಾನೈಶ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ ನೀನು | ಮುತ್ಕರ್ಷಃ—ಮಾನವರಿಗಿಂತಲೂ | ಪರಃ—ಅತ್ಯಧಿಕನಾಗಿ | ಅಸಿ ಹಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಶ್ರಿಯಾ—ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ | ದೇವೈಃ ಉತ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೂ | ಸಮಃ—ಸಮನಾಗಿದ್ದೀಯೆ (ಆದುದರಿಂದ) | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಪೃತನಾಸು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಭಿ ಖ್ಯಃ—ಅನುಗ್ರಹ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡು | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿ | ಪುರಾ—ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ ಪೂಜಕರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ | ನೂನಂ—ಈಗ | ಅವಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನೀನು ಮಾನವರಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕನಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೂ ಸಮಾನನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅನುಗ್ರಹ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡು. ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಯಾವ ರೀತಿ ನಿನ್ನ ಪೂಜಕರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದೆಯೋ, ಅದರಂತೆ ಈಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Supreme are you above mortals : equal in glory are you to the gods : therefore, Pushan, regard us (favourably) in battles : defend us at present as (you have defended) those of old.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ನಾಮಿಾ ನಾಮಸ್ಯ ಧೂತಯಃ ಪ್ರಣೀತಿರಸ್ತು ಸೂನೃತಾ |

ದೇವಸ್ಯ ನಾ ಮರುತೋ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ವೇಜಾನಸ್ಯ ಪ್ರಯಜ್ಯವಃ || ೨೦ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ನಾಮಿಾ | ನಾಮಸ್ಯ | ಧೂತಯಃ | ಪ್ರಣೀತಿಃ | ಅಸ್ತು | ಸೂನೃತಾ |

ದೇವಸ್ಯ | ನಾ | ಮರುತಃ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ | ನಾ | ವೇಜಾನಸ್ಯ | ಪ್ರಯಜ್ಯವಃ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಧೂತಯಃ ಕಂಪಯಿತಾರಃ ಪ್ರಯಜ್ಯವಃ ಪ್ರಕರ್ಷಣ ಯಷ್ಟವ್ಯಾ ಮರುತಃ ಸಾ ಸೂನೃತಾ ಪ್ರಿಯಸತ್ಯಾತ್ಮಿಕಾ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ನಾಕ್ ಪ್ರಣೀತಿರಸ್ತು | ಅಸ್ತದರ್ಥಂ ಧನಾನಾಂ ಪ್ರಣೀತೀ ಭವತು | ದೇವಸ್ಯ ನಾ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ವೇಜಾನಸ್ಯೇಷ್ಟವತ ಉಭಯವಿಧಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ನಾಮಿಾ ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಯಾ ನಾಕ್ ನಾಮಸ್ಯ ವನನೀಯಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಪ್ರಣೀತಿಃ ಪ್ರಣೀತೀ ಸಾ ಸೂನೃತೇತ್ಯನ್ವಯಃ | ಪ್ರಣೀತಿರಸ್ತದರ್ಥಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಧೂತಯಃ—ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರೂ | ಪ್ರಯಜ್ಯವಃ—ಅತಿಶಯವಾದ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯರೂ ಆದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಸೂನೃತಾ—ಪ್ರಿಯವೂ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ವಾಕ್ಯ | ಪ್ರಣೀತಿಃ ಅಸ್ತು—ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತದರ್ಶಕವಾಗಿ ಆಗಲಿ | ವೇಜಾನಸ್ಯ—ಪೂಜಾಕಾರಕನಾದ | ದೇವಸ್ಯ ನಾ—ದೇವತೆಗಾಗಲಿ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ನಾ—ಮಾನವನಿಗಾಗಲಿ | ನಾಮೀ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ ವಾಕ್ಯ | ನಾಮಸ್ಯ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ಪ್ರದರ್ಶಕವಾಗಲಿ.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರೂ, ಅತಿಶಯವಾದ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಪ್ರಿಯವೂ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ವಾಕ್ಯ ನಮಗೆ ಸಂಪತ್ತದರ್ಶಕವಾಗಿರಲಿ. ಪೂಜಾಕಾರಕನಾದ ದೇವತೆಗಾಗಲಿ, ಮಾನವನಿಗಾಗಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ ವಾಕ್ಯ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ಪ್ರದರ್ಶಕವಾಗಲಿ.

English Translation.

Maruts, agitators, especially to be adored, may your kind and true speech be our conductress; that pleasant (speech which is the guide) to desirable (wealth) for both gods and sacrificing mortals.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸದ್ಯಷ್ಟಿದ್ಯೃತ್ ಚ ಕೃತಿಃ ಪರಿ ದ್ಯಾಂ ದೇವೋ ನೈತಿ ಸೂರ್ಯಃ |
ತ್ವೇಷಂ ಶವೋ ದಧಿರೇ ನಾಮು ಯಜ್ಞಯಂ ಮರುತೋ ವೃತ್ರಹಂ ಶವೋ
ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ವೃತ್ರಹಂ ಶವಃ || ೨೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸದ್ಯಃ | ಚಿತ್ | ಯಸ್ಯ | ಚ ಕೃತಿಃ | ಪರಿ | ದ್ಯಾಂ | ದೇವಃ | ನ | ಏತಿ | ಸೂರ್ಯಃ ||
ತ್ವೇಷಂ | ಶವಃ | ದಧಿರೇ | ನಾಮು | ಯಜ್ಞಯಂ | ಮರುತಃ | ವೃತ್ರಹಂ | ಶವಃ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ |
ವೃತ್ರಹಂ | ಶವಃ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯ ಚ ಮರುದ್ಗಣಸ್ಯ ಚ ಕೃತಿಃ ಕರ್ಮ ಸದ್ಯಷ್ಟಿದ್ಯೃತ್ ಏವ ದ್ಯಾಂ ಪರ್ಯಂತಿ ಪರಿಗಚ್ಛತಿ
ದಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಪರಿತೋ ವರ್ತತೇ ದೇವೋ ನ ದೇವೋ ದ್ಯೋತಮಾನಃ ಸೂರ್ಯ ಇವ ತಾದೃಶಗಣಾತ್ಮಕಾ
ಮರುತಸ್ತ್ವೇಷಂ ದೀಪ್ತಂ ನಾಮು ಶತ್ರುಣಾಂ ನಮಯಿತ್ಯ ಯಜ್ಞಯಂ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಂ ಶವೋ ಬಲಂ
ದಧಿರೇ | ಆಧಾರಯನ್ | ತಚ್ಚ ಶವೋ ಬಲಂ ವೃತ್ರಹಂ ವೃತ್ರಾದೇರಸುರಸ್ಯ ಹಂತ್ವೈ ಭವತಿ | ತಚ್ಚ
ವೃತ್ರಹಂ ಶವೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಶಸ್ತತಮಂ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಮರುದ್ಗಣದ | ಚ ಕೃತಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವು | ಸದ್ಯಷ್ಟಿತ್—ಒಂದೇ
ಸಮನೇ | ದೇವಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ಸೂರ್ಯಃ ನ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ದ್ಯಾಂ ಪರಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಸುತ್ತಲೂ |
ಏತಿ—ವ್ಯಾಪಿಸುವುದೋ | ಮರುತಃ—ಅಂತಹ ಮರುತ್ತುಗಳು | ತ್ವೇಷಂ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ | ನಾಮು—
ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದುದೂ | ಯಜ್ಞಯಂ—ಪೂಜಾರ್ಹವಾದುದೂ ಆದ | ಶವಃ—ಬಲವನ್ನು | ದಧಿರೇ—
ದೊಂದಿದ್ದಾರೆ | ಶವಃ—ಅದೇ ಬಲವು | ವೃತ್ರಹಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾಗುತ್ತದೆ | ವೃತ್ರಹಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕ
ವಾದ | ಶವಃ—ಅದೇ ಬಲವು | ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ—ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮರುದ್ಗ ಣದ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಮರುತ್ನಗಳು ಶಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದುದೂ ಪೂಜಾರ್ಹವಾದುದೂ ಆದ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ಬಲವು ಶತ್ರುನಾಶಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಅದೇ ಬಲವು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ,

English Translation.

Whose functions spread quickly round the heavens, like (the light of) the divine sun, since the Maruts possess brilliant, foe-humiliating, and adorable, foe-destroying strength, most excellent foe-destroying strength.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಕೃದ್ಧ ದ್ಯೌರಜಾಯತ ಸಕೃದ್ಭೂಮಿರಜಾಯತ |

ಪೃಶ್ನಾ ದುಗ್ಧಂ ಸಕೃತ್ಪ್ರಯಸ್ತದನ್ಯೋ ನಾನು ಜಾಯತೇ || ೨೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಕೃತ್ | ಹ | ದ್ಯೌಃ | ಅಜಾಯತ | ಸಕೃತ್ | ಭೂಮಿಃ | ಅಜಾಯತ |

ಪೃಶ್ನಾಃ | ದುಗ್ಧಂ | ಸಕೃತ್ | ಪಯಃ | ತತ್ | ಅನ್ಯಃ | ನ | ಅನು | ಜಾಯತೇ || ೨೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಕೃದ್ಧ ಸಕೃದೇವ ದ್ಯೌರಜಾಯತ | ಉದಿಸದ್ಯತ | ಸಕೃದುತ್ಪನ್ನೈವ ಸ್ಥಿತಾ ಭವತಿ | ನ ಪುನಸ್ತಸ್ಯಾಂ ನಷ್ಟಾಯಾಮನ್ಯಾ ತತ್ಸದ್ಯತೀ ದ್ಯೌರ್ಜಾಯತೇ | ಭೂಮಿಶ್ಚ ಸಕೃದೇವಾಜಾಯತ | ಪೃಶ್ನಾ ಮರುತಾಂ ಮಾತುರ್ಗೋಃ ಪಯಶ್ಚ ಸಕೃದೇಕವಾರಮೇವ ದುಗ್ಧಂ ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಯಸೋ ಮರುತೋ ಜಜ್ಞಿರೇ | ಪೃಶ್ನಿಯೈ ನೈ ಪಯಸೋ ಮರುತೋ ಜಾತಾಃ | ತೈ. ಸಂ. ೨-೨-೧೧-೪ | ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಕಂ | ಯಥಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಸಕೃದೇವೋತ್ಪದ್ಯತೇ ಏವಂ ಪೃಶ್ನಿರಪಿ ಸಕೃದ್ಧುಗ್ಧೇನೈವ ಪಯಸಾ ಮರುತೋಽಜೀಜನತ್ | ತತ್ತತಃ ಪರಮಸ್ಯಃ ಪದಾರ್ಥೋ ನಾನು ಜಾಯತೇ | ತತ್ಸದ್ಯತೋ ನೋತ್ಪದ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದ್ಯೌಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷವು | ಸಕೃತ್ ಹ—ಒಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ | ಅಜಾಯತ—ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು | ಭೂಮಿಃ—ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಸಹ | ಸಕೃತ್—ಒಂದೇ ಸಲ | ಅಜಾಯತ—ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು | ಪೃಶ್ನಾಃ—

ಪೃಥ್ವಿ ಸಂಜ್ಞಕಳಾದ ಗೋವಿನ | ಪಯಃ—ಕ್ಷೀರವು | ಸಕೃತ್—ಒಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ | ದುಗ್ಧಂ—
ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು | ತತ್ ಅನ್ಯಃ—ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾವುದೂ | ನ ಅನು ಜಾಯತೇ—ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಒಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಸಹ ಒಂದೇ ಸಲ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.
ಪೃಥ್ವಿಸಂಜ್ಞಕಳಾದ ಗೋವಿನ ಕ್ಷೀರವೂ ಒಂದೇ ಸಲ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾವುದೂ ಸಹ
ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಲ್ಲ.

English Translation.

Once, indeed, was the heaven generated ; once was the earth born ;
once was the milk of Prisni drawn : other than that was not similarly
generated.

ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ತುಷೇ ಜನಮಿತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚೆಂ ಪಷಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭಾರದ್ವಾಜಸ್ಯ ಯಜಿತ್ವನ ಅರ್ಷಂ
ವೈಶ್ವದೇವಂ | ಅಂತ್ಯಾ ಪಟ್ಟಂಚಾರದಕ್ಷರಾ ಶಕ್ತರೀ ಶಿಸ್ವಾಸ್ತಿಷ್ವಭಃ | ತಥಾ ಜಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಸ್ತುಷೇ
ಪಂಚೋನ ಯಜಿತ್ವಾ ಹ ವೈಶ್ವದೇವಂ ಹ ಶಕ್ತಯಂತಮಿತಿ || ವ್ಯೂಳ್ವೇ ದಶರಾತ್ರೇ ಪಂಚಮೇಽಹನೀದಂ
ವೈಶ್ವದೇವನಿವಿಧಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯರ್ಭುರ್ವಿಭಾ ಸ್ತುಷೇ ಜನಮಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಂ | ಅ. ಳ-೮ |
ಇತಿ | ಅದ್ವಾ ಮಹಾನಾಮಿನ್ವತೇ ಚಸ್ಯಾ ||

ಅನುವಾದವು—ಸ್ತುಷೇ ಜನಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಯಜಿತ್ವಾ ಎಂಬವನು
ಋಷಿಯು. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕು ಐವತ್ತಾರು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಶಕ್ತರೀ
ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನದು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸಿನವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸ್ತುಷೇ
ಪಂಚೋನ ಯಜಿತ್ವಾ ಹ ವೈಶ್ವದೇವಂ ಹ ಶಕ್ತಯಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವ್ಯೂಳ್ವವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರ
ಯಾಗದ ಐದನೆಯ ದಿವಸ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ವೈಶ್ವದೇವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿವಿಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ
ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯರ್ಭುರ್ವಿಭಾ ಸ್ತುಷೇ ಜನಮಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರ
ದಿಂದ (ಅ. ಳ-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾನಾಮಿನ್ವತದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು.

ಸೂಕ್ತ—೪೯

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೪೯ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ— ೫, ೬, ೭ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಕ್ತಿ—೧೫	
	ಮುಷಿ—ಮುಜಿಶ್ವಾ	
	ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ	
	ಭಂದಃ—೧-೧೪, ತ್ರಿಷ್ಟಪ್	೧೫ ಶಕ್ತರೀ

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ತುಷೇ ಜನಂ ಸುವ್ರತಂ ನವ್ಯಸೀಭಿರ್ಗೀರ್ಭಿರ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸುಮ್ಮ-
 ಯಂತಾ |

ತ ಆ ಗಮಂತು ತ ಇಹ ಶ್ರುವಂತು ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ
 ಅಗ್ನಿಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ತುಷೇ | ಜನಂ | ಸುವ್ರತಂ | ನವ್ಯಸೀಭಿಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಸುಮ್ಮಯಂತಾ |

ತೇ | ಆ | ಗಮಂತು | ತೇ | ಇಹ | ಶ್ರುವಂತು | ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅಗ್ನಿಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸುವ್ರತಂ ಸುಕರ್ಮಾಣಂ ಜನಂ ದೈವ್ಯಂ ಜನಂ ದೇವಸಂಘಂ ನವ್ಯಸೀಭಿರ್ನವತರಾಭಿರ್ಗೀರ್ಭಿಃ
 ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸ್ತುಷೇ | ಅಹಂ ಸ್ತುವೇ | ತಥಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಮಿತ್ರಃ ಪ್ರಮಿತೇಸ್ತ್ರಾಯಕೋ ವರುಣಃ
 ಪಾಪಾನ್ನಿವಾರಯಿತಾ | ಏತಾವಪಿ ದೇವಾ ಸ್ತಾಮಿ | ಕೀದೃಶಾ | ಸುಮ್ಮಯಂತಾ ಸುಮ್ಮಂ ಸುಖಂ
 ಸ್ತೋತೃಣಾಮಿಚ್ಛಂತಾ | ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸಃ ಶೋಭನಬಲಾಸ್ತೇ ವರುಣಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಇಹಾಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞ
 ಆ ಗಮಂತು | ಅಗಚ್ಛಂತು | ತೇ ತಾದೃಶಾಃ ಶ್ರುವಂತು | ಅಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ತುತಿಃ ಶೃಣ್ವಂತು ಚ | ಆತ್ರ
 ಮಿತ್ರಾದೀನಾಂ ಪರಿಗಣನಮುಪಲಕ್ಷಣಂ || ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಸರ್ವದೇವತಾಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವಾತ್ | ಅತಃ ಏವ
 ಪೂರ್ವಂ ಜನಮಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯನಿರ್ದೇಶಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸುಕ್ರತಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳ | ಜನಂ—ದೇವ ಜನರನ್ನು | ನವ್ಯಸೀಭಿಃ—ನೂತನವಾದ |
 ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಸ್ತುಷೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಸುಮ್ಮಯಂತಾ—ಸುಖಕಾರಕವಾದ | ಮಿತ್ರಾ
 ವರುಣಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ | ತೇ—ಆ

ನರುಣಾದಿಗಳು | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ | ಆ ಗಮಂತು—ದಯನಾಡಲಿ | ತೇ—ಅವರೆಲ್ಲರೂ (ಎಂದರೆ) | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೂ | ಶ್ರುವಂತು—ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳ ದೇವಜನನನ್ನು ನೂತನವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸುಖಕಾರಕ ರಾದ ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರಲಿ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಲಿ.

English Translation.

I commend with new hymns the man observant of his duty, and the beneficent Mitra and Varuna: may they, the mighty ones, Varuna, Mitra, Agni, come to our rite, and listen (to our praises).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶೋವಿಶ ಈಡ್ಯಮಧ್ವರೇಷ್ವದೃಪ್ತಕ್ರತುಮರತಿಂ ಯುವತ್ಯೋಃ |

ದಿವಃ ಶಿತುಂ ಸಹಸಃ ಸೂನುಮಗ್ನಿಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕೇತುಮರುಷಂ ಯಜಧ್ಯೈ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶಃ ವಿಶಃ | ಈಡ್ಯಂ | ಅಧ್ವರೇಷು | ಅದೃಪ್ತಕ್ರತುಂ | ಅರತಿಂ | ಯುವತ್ಯೋಃ |

ದಿವಃ | ಶಿತುಂ | ಸಹಸಃ | ಸೂನುಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ | ಕೇತುಂ | ಅರುಷಂ | ಯಜಧ್ಯೈ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶೋ ವಿಶಃ ಸರ್ವಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಜಾಯಾ ಅಧ್ವರೇಷು ಯಜ್ಞೇಷ್ವೇಡ್ಯಮೃತ್ವಿಗ್ನಿಃ ಸ್ತುತೃಮದೃಪ್ತ-
ಕ್ರತುಂ ದರ್ಶಕಹಿತಕರ್ಮಾಣಮಮೂಢಪ್ರಜ್ಞಂ ನಾ ಯುವತ್ಯೋದಾರ್ಯನಾಪೃಥಿವ್ಯೋರರತಿಮಭಿ-
ಗಂತಾರಮರ್ಯಂ ಸ್ವಾಮಿನಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಶಿತುಂ ಪುತ್ರಂ | ದಿವಸ್ವರಿ ಪ್ರಥಮಂ ಜಜ್ಞೇ
ಅಗ್ನಿಃ | ಋಗ್ವೇ ೧೦-೪೫-೧ | ಇತಿ ನಿಗಮಃ | ಯದ್ವಾ | ದಿವಃ ಸ್ತೋತುಃ ಪುತ್ರಭೂತಂ | ತಥಾಪಿ ನಿಗಮೋ
ಭವತಿ | ತ್ವಂ ಪುತ್ರೋ ಭವಸಿ ಯಸ್ತೇಽಪಿಧತ್ | ಋಗ್ವೇ. ೨-೧-೯ | ಇತಿ | ಸಹಸೋ ಬಲಸ್ಯ ಸೂನುಂ
ಪುತ್ರಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಯಾಗಸ್ಯ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಮರುಷಮಾರೋಚಮಾನಮೇವಂಗುಣಕಮಗ್ನಿಂ
ಯಜಧ್ಯೈ ಯಜ್ಞಂ | ಸ್ತುಪ ಇತ್ಯನುಷಜ್ಯತೇ | ಸ್ತುಷೇ | ಸ್ತುನೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶೋವಿಶಃ—ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಯಜಮಾನನ | ಅಧ್ವರೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಈಡ್ಯಂ—
ಸ್ತುತನೂ | ಅದೃಷ್ಟಕೃತುಂ—ದರ್ಪರಹಿತವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನೂ | ಯುವತೋಃ—ತರುಣಿಯರಾದ
ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗೆ | ಆರತಿಂ—ಸ್ವಾಮಿಯೂ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ | ಶಿತುಂ—ಪುತ್ರನೂ | ಸಹಸಃ—
ಶಕ್ತಿಗೆ | ಸೂನುಂ—ಪುತ್ರನೂ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ—ಯಾಗಕ್ಕೆ | ಕೇತುಂ—ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ | ಅರುಷಂ—
ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಯಜಧೈಃ—ಪೂಜಿಸಲು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತನೂ, ದರ್ಪರಹಿತವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನೂ,
ತರುಣಿಯರಾದ ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ದ್ಯುಲೋಕದ ಪುತ್ರನೂ, ಶಕ್ತಿಸುತನೂ, ಯಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ
ಕನೂ, ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

(I incite the worshipper) to offer worship to Agni, who is to be
adored at the sacrifices of every man; whose acts are free from arrogance;
the lord of two youthful (brides, heaven and earth); the child of heaven,
the son of strength, the brilliant symbol of sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅರುಷಸ್ಯ ದುಹಿತರಾ ವಿರೂಪೇ ಸ್ತುಭಿರನ್ಯಾ ಪಿಪಿತೇ ಸೂರೋ ಅನ್ಯಾ |
ಮಿಥಸ್ತುರಾ ವಿಚರಂತೀ ಪಾವಕೇ ಮನ್ಮ ಶ್ರುತಂ ನಕ್ಷತ ಋಚ್ಯಮಾನೇ ||೩||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅರುಷಸ್ಯ | ದುಹಿತರಾ | ವಿರೂಪೇ ಇತಿ ವಿರೂಪೇ | ಸ್ತುಭಿಃ | ಅನ್ಯಾ | ಪಿಪಿತೇ | ಸೂರಃ | ಅನ್ಯಾ |
ಮಿಥಸ್ತುರಾ | ವಿಚರಂತೀ ಇತಿ ವಿಚರಂತೀ | ಪಾವಕೇ ಇತಿ | ಮನ್ಮ | ಶ್ರುತಂ | ನಕ್ಷತಃ |
ಋಚ್ಯಮಾನೇ ಇತಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಯಮಹೋರಾತ್ರಯೋಃ ಸ್ತುತಿಃ | ಅರುಷಸ್ಯಾರೋಚಮಾನಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ದುಹಿತರಾ
ದುಹಿತರಾ | ಸೂರ್ಯೋನ ಹ್ಯಹೋರಾತ್ರಯೋರ್ವಿಭಾಗಃ ಕ್ರಿಯತೇ | ಅತಸ್ತದಧೀನಾತ್ಮಲಾಭಶ್ಚಾತ್ಮಸ್ಯ
ದುಹಿತರಾವಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ವಿರೂಪೇ ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣತಯಾ ನಾನಾರೂಪೇ | ತಯೋರನ್ಯೇಕಾ ರಾತ್ರಿಃ

ಸ್ತುಭಿರ್ನಕ್ಷತ್ರೈಃ ಸಿಪಿಶೇ | ಸಿಕ್ಕತೇ | ಸಂಸ್ಥಿಷ್ಯತೇ || ಪಿತೃ ಅವಯವ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ಅನ್ಯಾಹರಾತ್ರಿಕಾ
ದುಹಿತಾ ಸೂರಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ಸಿಪಿಶೇ | ಸಂಸ್ಥಿಷ್ಯತೇ | ತೇ ಚ ನಕ್ಷತ್ರೈಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ಚಾಲಂಕೃತೇ
ಭವತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಿಥಸ್ತುರಾ ಪರಸ್ಪರಂ ಬಾಧಯಂತ್ಯಾ | ಅಹ್ನಾ ರಾತ್ರೀರ್ನಿವರ್ತಯತೇ ರಾತ್ರಾ
ಚಾಹರಿತಿ ಪರಸ್ಪರಂ ಬಾಧಃ | ಅತಃ ಏವ ವಿಚರಂತೀ ವಿವಿಧಂ ಪೃಥಕ್ಪರಂತ್ಯಾ ಪಾವಕೇ ಸರ್ವಸ್ಯ
ಶೋಧಯಿತ್ಯಾ | ಏವಂಭೂತೇ ಅಹಶ್ಚ ರಾತ್ರಿಶ್ಚ ಋಚ್ಯಮಾನೇ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯಮಾನೇ ಸತ್ಯಾ
ಶ್ರುತಂ ಸ್ತೋತವ್ಯಂ ಮನ್ಮ ಮನನೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಸ್ಮತ್ಕೃತಂ ನಕ್ಷತಃ | ವ್ಯಾಪ್ನುತಾಂ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿರೂಪೇ—ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣರೂಪವಾದ ನಾನಾವರ್ಣವುಳ್ಳವರೂ | ಅರುಷಸ್ಯ—ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ |
ಮುಹಿತರಾ—ಪುತ್ರಿಯರೂ ಆದ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ | ಅನ್ಯಾ—ಒಬ್ಬಳಾದ ರಾತ್ರಿಯು | ಸ್ತುಭಿಃ—ಪ್ರಕಾಶ
ಮಾನವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ | ಸಿಪಿಶೇ—ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ | ಅನ್ಯಾ—ಇನ್ನೊಬ್ಬಳಾದ ಅಹಸ್ಸು | ಸೂರಃ—
ಸೂರ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ | ಮಿಥಸ್ತುರಾ—ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಾಧಕಿಯರೂ | ವಿಚರಂತೀ—ಬೇರೆ
ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವವರೂ | ಪಾವಕೇ—ಶುದ್ಧಿಕಾರಕಿಯರೂ | ಋಚ್ಯಮಾನೇ—ನಮ್ಮಿಂದ
ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ ಆದ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳು | ಶ್ರುತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ | ಮನ್ಮ—ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದುದೂ
ಆದ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ನಕ್ಷತಃ—ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ (ಕೇಳಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣರೂಪವಾದ ನಾನಾವರ್ಣವುಳ್ಳವರೂ, ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ ಪುತ್ರಿಯರೂ ಆದ ಅಹೋ
ರಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳಾದ ರಾತ್ರಿಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳಾದ ಅಹಸ್ಸು
ಸೂರ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಬಾಧಕಿಯರೂ, ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ
ಸಂಚರಿಸುವವರೂ, ಶುದ್ಧಿಕಾರಕಿಯರೂ, ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ ಆದ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ,
ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ

English Translation.

May the two daughters of the radiant (sun) of various form, of whom
one glitters with stars, the other (is bright) with the sun, mutually
opposed, proceeding diversely, purifying (all things), and entitled to our
laudation, be pleased by the praise they hear (from us).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ನಾಯುನುಚ್ಛಾ ಬೃಹತೀ ಮುನೀಷಾ ಬೃಹದ್ರಯಿಂ ವಿಶ್ವವಾರಂ
ರಥಪ್ರಾಂ |

ದ್ಯುತದ್ಯಾನಾ ನಿಯುತಃ ಪತ್ಯಮಾನಃ ಕವಿಃ ಕವಿಮಿಯಕ್ಷಸಿ ಪ್ರಯಚ್ಛೋ ||

|| ಸದಾಶಃ ||

ಪ್ರ | ನಾಯುಂ | ಅಚ್ಛ | ಬೃಹತೀ | ಮನೀಷಾ | ಬೃಹತ್ಕರಯಿಂ | ವಿಶ್ವನಾರಂ | ರಥಸ್ತ್ರಾಂ |
 ದ್ಯುತಕ್ರಯಾನಾ | ನಿಯುತಃ | ಪತ್ಯಮಾನಃ | ಕವಿಃ | ಕವಿಂ | ಇಯಕ್ಷಸಿ | ಪ್ರಯಜ್ಯೋ ಇತಿ
 ಪ್ರಯಜ್ಯೋ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬೃಹತೀ ಮಹತೀ ಮನೀಷಾಸ್ತದೀಯಾ ಸ್ತುತೀರ್ವಾಯುಮಂಜೃಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಪ್ರ ಗಚ್ಛತು ||
 ಉಪಸರ್ಗಶ್ರುತೇರ್ಯೋಗ್ಯಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಹಾರಃ || ಕೀದೃಶಂ ನಾಯುಂ | ಬೃಹದ್ರಯಿಂ ಮಹಾಧನಂ
 ವಿಶ್ವನಾರಂ ವಿಶ್ವೈರ್ವರಣೀಯಂ ಸಂಭಜನೀಯಂ ರಥಸ್ತ್ರಾಂ ರಥಸ್ಯಾಸ್ತೀಯಸ್ಯ ಸ್ವಾತಾರಂ ಪೂರ-
 ಯಿತಾರಂ | ಯದ್ವಾ | ಸ್ತೋತ್ಕೃಣಾಂ ರಥಂ ಧನೈಃ ಪೂರಯಿತಾರಂ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ
 ಪ್ರಯಜ್ಯೋ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಯಷ್ಟವ್ಯ ನಾಯೋ ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾ ಪ್ರದೀಪ್ತಯಾನೋ ನಿಯುತೇ
 ಅತ್ತೀಯರಥಯೋಜ್ಯಾ ವಡನಾಸ್ತಾಃ ಪತ್ಯಮಾನೋಽಭಿಪತೇನ್ನ ಭಿಗಚ್ಛನ್ | ಯದ್ವಾ | ಪತ್ಯತಿರೈಕ್ತರ್ಯ-
 ಕರ್ಮಾ | ತಾಸಾಂ ವಡನಾನಾಮಿಶ್ವರಃ ಕವಿಃ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿ | ಏವಂಭೂತಸ್ತುತಿಂ ಕವಿಂ ಮೇಧಾವಿನಂ
 ಸ್ತೋತಾರಮಿಯಕ್ಷಸಿ | ಧನೇನ ಪೂಜಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಬೃಹತೀ—ಮಹದ್ಗುಣವುಳ್ಳ | ಮನೀಷಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು | ಬೃಹದ್ರಯಿಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ
 ಧನವುಳ್ಳವನೂ | ವಿಶ್ವನಾರಂ—ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತನೂ | ರಥಸ್ತ್ರಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ರಥವನ್ನು ಧನ
 ದಿಂದ ತುಂಬುವವನೂ, ಅದ | ನಾಯುಂ ಅಚ್ಛ—ವಾಯುವಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಪ್ರ (ಗಚ್ಛತು)—
 ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ | ಪ್ರಯಜ್ಯೋ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಎಲೈವಾಯುವೇ | ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾ—
 ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ | ಕವಿಃ—ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನೂ ಅದ ನೀನು | ನಿಯುತಃ—ನಿನ್ನ ಅಶ್ವ-
 ಗಳನ್ನು | ಪತ್ಯಮಾನಃ—ಓಡಿಸುತ್ತಾ (ಬಂದು) | ಕವಿಂ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು | ಇಯಕ್ಷಸಿ—
 ಧನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮಹದ್ಗುಣವುಳ್ಳ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ, ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತನೂ, ಸ್ತೋತ್ರ
 ವಿನ ರಥವನ್ನು ಧನದಿಂದ ತುಂಬುವವನೂ ಅದ ವಾಯುವಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ
 ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಎಲೈ ವಾಯುವೇ, ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನೂ ಅದ ನೀನು
 ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾ ಬಂದು ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು ಧನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸು.

English Translation.

May our earnest praise proceed to the presence of Vayu, the possessor of vast riches, the desired of all, the filler of his chariot (with wealth for his worshippers): most adorable (Vayu) you are riding in a radiant car, and driving your Niyut (steeds); you, are far-seeing, show favour to the sage, (your adorer).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಮೇ ವಪುಶ್ಚ ದಯದತ್ತಿನೋರ್ಯೋ ರಥೋ ವಿರುಕ್ಮಾನ್ಮನಸಾ ಯುಜಾ-
ನಃ |

ಯೇನ ನರಾ ನಾಸತ್ಯೇಷಯಧ್ಯೈ ವರ್ತಿಯಾರ್ಥಸ್ತನಯಾಯ ತ್ಮನೇ ಚ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಮೇ | ವಪುಃ | ಛದಯೇತ್ | ಅತ್ತಿನೋಃ | ಯಃ | ರಥಃ | ವಿರುಕ್ಮಾನ್ | ಮನಸಾ | ಯುಜಾನಃ |
ಯೇನ | ನರಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಇಷಯಧ್ಯೈ | ವರ್ತಃ | ಯಾರ್ಥಃ | ತನಯಾಯ | ತ್ಮನೇ | ಚ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ತಿನೋಃ ಸ್ವಭೂತಃ ಸ ರಥೋ ಮೇ ಮದೀಯಂ ವಪುಃ ಶರೀರಂ ಛದಯೇತ್ | ಛಾದಯೇತು |
ತೇಜಸಾ ಜ್ವಾಲಯೇತು | ಯೋ ರಥೋ ವಿರುಕ್ಮಾನ್ ವಿರೋಚನನಾನ್ ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಮಾನೋ
ಮನಸಾ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಮಾತ್ರೇಣ ಯುಜಾನೋಽಪ್ಯೈಃ ಸಂಪ್ರಯುಜ್ಯಮಾನೋ ಭವತಿ | ಹೇ ನರಾ
ನೇತಾರಾ ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯಸ್ವಭಾವಾ ಸತ್ಯಸ್ಯ ನೇತಾರಾ ನಾಸಿಕಾಪ್ರಭವಾ ನಾತ್ಮಿನಾ ಯೇನ ರಥೇನ
ವರ್ತಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಹಂ ತನಯಾಯ ಪುತ್ರಾಯ ತ್ಮನೇ ತಪ್ತಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಚೇಷಯಧ್ಯೈ ಕಾಮಾನ್ತಾ-
ಪಯಿತುಂ ಯಾರ್ಥೋ ಗಚ್ಛಥಃ ಸ ರಥ ಇತಿ ಪೂರ್ವಕ್ರಾಂತಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ನರಾ—ನೇತೃಗಳಾದ | ನಾಸತ್ಯಾ—ನಿಲೈ ಅತ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಯೇನ—ಯಾವ ರಥದೊಡನೆ |
ತನಯಾಯ—ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಪುತ್ರನಿಗೂ | ತ್ಮನೇ ಚ—ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೂ ಸಹ | ಇಷಯಧ್ಯೈ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥ
ವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲು | ವರ್ತಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗೃಹವನ್ನು ಕುರಿತು | ಯಾರ್ಥಃ—ಹೋಗುವಿರೋ | ಅತ್ತಿನೋಃ—
ಅತ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿಮ್ಮ | ಯಃ ರಥಃ—ಯಾವ ರಥವು | ವಿರುಕ್ಮಾನ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಕಂಗೊಳ

ಸುತಾ | ಮನಸಾ—ಸ್ವಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ | ಯುಜಾನಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದೋ | ಸಃ—ಅದೇ ರಥವು | ಮೇ ವಪುಃ—ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು | ಛದಯತ್—ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಆವರಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ರಥದೊಡನೆ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಪುತ್ರನಿಗೂ ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೂ ಸಹ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ಸ್ತೋತ್ರಗೃಹವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋಗುವಿರೋ, ಅಶ್ವನೀದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ರಥವು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವವೋ ಅದೇ ರಥವು ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಆವರಿಸಲಿ.

English Translation.

May that splendid car of the Aswins, which is harnessed at a thought, clothe my form (with radiance): that (car) with which, Nasatyas, leaders of (rites), you go to the dwelling (of the worshipper) to fulfil his desires for his posterity and himself.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಸರ್ಜನ್ಯನಾತಾ ವೃಷಭಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪುರೀಷಾಣಿ ಜಿನ್ದತಮಸ್ಯಾನಿ |

ಸತ್ಯಶ್ರುತಃ ಕವಯೋ ಯಸ್ಯ ಗೀರ್ಭಿರ್ಜಗತಃ ಸ್ಥಾತರ್ಜಗದಾ ಕೃಣುಧ್ವಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸರ್ಜನ್ಯನಾತಾ | ವೃಷಭಾ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಪುರೀಷಾಣಿ | ಜಿನ್ದತಂ | ಅಸ್ಯಾನಿ |

ಸತ್ಯಶ್ರುತಃ | ಕವಯಃ | ಯಸ್ಯ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಜಗತಃ | ಸ್ಥಾತಃ | ಜಗತ್ | ಅ | ಕೃಣುಧ್ವಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸರ್ಜನ್ಯನಾತಾ ಸರ್ಜನ್ಯನಾಯೋ ವೃಷಭಾ ವೃಷ್ಟೇಃ ಕರ್ತಾರೌ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಅಂತರಿಕ್ಷನಾ-
ನ್ಯುತತ್ | ಅಂತರಿಕ್ಷಾದಸ್ಯಾನ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾನಿ ಪುರೀಷಾಣಿ ಪೂರಕಾಣ್ಯುಧಕಾನಿ ಜಿನ್ದತಂ | ಪ್ರೇರಯತಂ |
ಉತ್ತರೋರ್ಧ್ವಾರ್ಜೋ ಮಾರುತಃ | ಹೇ ಸತ್ಯಶ್ರುತಃ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ಶ್ರೋತಾರಃ ಕವಯೋ
ಮೇಧಾನಿನೋ ಮರುತೋ ಯಸ್ಯ ಸ್ತೋತುರ್ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಯೋಯಂ ಸ್ತುತಾ ಭವತ್ ತಸ್ಯ
ಸ್ತೋತುರ್ಜಗತ್ಪ್ಲವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕಂ ಸರ್ವಂ ಪ್ರಾಣಿಜಾತಮಾ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಕುರುತ |
ಹೇ ಜಗತಃ ಸ್ಥಾತಃ | ಗಣಾಭಿಪ್ರಾಯಮೇಕವಚನಂ | ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಜಗತೋರ್ವಸ್ಥಾಪಕ
ಹೇ ಮರುದ್ಗಣೇತಿ ಯೋಜ್ಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪರ್ಜನ್ಯನಾತಾ—ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಯುದೇವತೆಗಳೇ | ವೃಷಭಾ—ವೃಷ್ಟಿ ಕಾರರಾದ ನೀವು |
ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ಅಸ್ಯಾನಿ—ಲಬ್ಧವಾಗತಕ್ಕ | ಪುರೀಷಾಣಿ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಚಿನ್ನತಂ—
ಪ್ರೇರಿಸಿ ಸುರಿಸಿರಿ | ಸತ್ಯಶ್ರುತಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವರೂ | ಜಗತಃ—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ
ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ | ಸ್ಥಾತಃ—ಸ್ಥಿತಿದಾಯಕರೂ | ಕವಯಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಯಸ್ಯ—
ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ | ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನೀವು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುವಿರೋ ಅಂತಹ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ | ಜಗತ್—
ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ | ಅ ಕೃಣುಧ್ವಂ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಯುದೇವತೆಗಳೇ. ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕರಾದ ನೀವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾಗತಕ್ಕ
ಉದಕಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿ ಸುರಿಸಿರಿ. ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವರೂ, ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ
ಸ್ಥಿತಿದಾಯಕರೂ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನೀವು ಸಂತುಷ್ಟ
ರಾಗುವಿರೋ ಅಂತಹ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ
ಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Parjanya and Vata, showerers of rain, send from the firmament
available waters: sage Maruts, hearers of truth, establishers of the world,
multiply the moveable (wealth of him) by whose praises (you are propitiated).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಚಿತ್ರಾಯುಃ ಸರಸ್ವತೀ ವೀರಪತ್ನೀ ಧಿಯಂ ಧಾತು |
ಗ್ನಾಭಿರಚ್ಛಿದ್ರಂ ಶರಣಂ ಸಜೋಷಾ ದುರಾಧರ್ಷಂ ಗೃಣತೇ ಶರ್ಮ
ಯಂಸತ್ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪಾವೀರವೀ | ಕನ್ಯಾ | ಚಿತ್ರಾಯುಃ | ಸರಸ್ವತೀ | ವೀರಪತ್ನೀ | ಧಿಯಂ | ಧಾತು |
ಗ್ನಾಭಿಃ | ಅಚ್ಛಿದ್ರಂ | ಶರಣಂ | ಸಜೋಷಾಃ | ದುರಾಧರ್ಷಂ | ಗೃಣತೇ | ಶರ್ಮ | ಯಂಸತ್ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅನ್ವಾರಂಭಣೀಯಾಯಾಂ ಸಾರಸ್ವತಸ್ಯ ಹವಿಷೋ ಯೋಜ್ಯಾ ಪಾವೀರವೀತ್ಯೇಷಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ
ಚ | ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಚಿತ್ರಾಯುಃ ನೀನಿವಾಂಸಂ ಸರಸ್ವತಃ | ಅ. ೨-೪ | ಇತಿ || ಏಕಾದಶೀನೇ

ಸಾರಸ್ವತೇ ಪಶಾವೇಷೈವ ಪುರೋಡಾಶಸ್ಯ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಚಿತ್ರಾಯು-
ರ್ಯಸ್ತೇ ಸ್ತನಃ ಶಶಯೋ ಯೋ ಮಯೋಭೂಃ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ || ಅಗ್ನಿಮಾರುತೇ ಶಸ್ತ್ರೇಷೈಷಾ |
ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ರಾಕಾಮಹಮಿತಿ ದ್ವೇ ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಚಿತ್ರಾಯುಃ | ಅ. ೫-೨೦ | ಇತಿ ||

ಪಾವೀರವೀ ಶೋಧಯಿತ್ರೀ ಕನ್ಯಾ ಕಮನೀಯಾ ಚಿತ್ರಾಯುಶ್ಚಿತ್ರಗಮನಾ ಚಿತ್ರಾನ್ನಾ ವಾ
ವೀರಪತ್ನೀ | ವೀರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪತಿಯಸ್ಯಾಸ್ತಾದೃಶೀ | ಯದ್ವಾ | ವೀರಾಣಾಂ ಪಾಲಯಿತ್ರೀ |
ಏವಂಭೂತಾ ಸರಸ್ವತೀ ಧಿಯಮಸ್ಮದೀಯಂ ಕರ್ಮ ಯಜ್ಞಾಖ್ಯಂ ಧಾತ್ | ದಧಾತು | ಧಾರಯತು |
ದದಾತು ವಾ | ಶಬ್ದೇನ ಪ್ರತಿಪಾದಿತೋ ಹ್ಯರ್ಥೋಽನುಷ್ಠೀಯತೇ | ಅಪಿ ಚ ಗ್ನಾಭಿದೇವಪತ್ನೀಭಿಃ
ಸಜೋಷಾಃ ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾ | ಯದ್ವಾ | ಗ್ನಾ ಗಾಯತ್ರಾದೀನಿ ಛಂದಾಂಸಿ | ಛಂದಾಂಸಿ ವೈ ಗ್ನಾ
ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ತೈಃ ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾ ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಮಚ್ಛಿದ್ರಂ ಛಿದ್ರರಹಿತಂ ದುರಾಧರ್ಷಂ
ಶತ್ರುಭಿಃ ಶೀತನಾತಾದಿಭಿಶ್ಚ ಧರ್ಷಿತುಮಶಕ್ಯಂ ಶರಣಂ ಗೃಹಂ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಚ ಯಂಸತ್ |
ಪ್ರಯಚ್ಛತು ||

|| ಪ್ರತೀಕದಾರ್ಥ ||

ಪಾವೀರವೀ—ಶುದ್ಧಿಕಾರಕಳೂ | ಕನ್ಯಾ—ಕಮನೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ | ಚಿತ್ರಾಯುಃ—
ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳವಳೂ | ವೀರಪತ್ನೀ—ವೀರರ ಪಾಲಕಳೂ ಆದ | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತೀ
ದೇವಿಯು | ಧಿಯಂ—ನಮಗೆ ಕರ್ಮಬೋಧಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ಧಾತ್—ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ | ಗ್ನಾಭಿಃ—
ದೇವಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ | ಸಜೋಷಾ—ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕ ಅದೇ ಸರಸ್ವತಿಯು | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ
ನನಗೆ | ಅಚ್ಛಿದ್ರಂ—ಛಿದ್ರರಹಿತವಾದುದೂ | ದುರಾಧರ್ಷಂ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ ಆದ |
ಶರಣಂ—ಗೃಹವನ್ನೂ | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನೂ | ಯಂಸತ್—ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶುದ್ಧಿಕಾರಕಳೂ, ಕಮನೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ, ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳವಳೂ, ವೀರರ
ಪಾಲಕಳೂ ಆದ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ನಮಗೆ ಕರ್ಮಬೋಧಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ. ದೇವ ಪತ್ನಿಯ
ರೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕ ಅದೇ ಸರಸ್ವತಿಯು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ ಛಿದ್ರರಹಿತವಾದುದೂ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ
ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ ಆದ ಗೃಹವನ್ನೂ ಸುಖವನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

May the purifying, amiable, graceful Saraswati, the bride of the
hero, favour our pious rite : may she, together with the wives of the gods,
well pleased, bestow upon him who praises her a habitation free from
defects, and impenetrable (to wind and rain), and (grant him) felicity.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅನ್ವಾರಂಭಣೀಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೈಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಪಾವೀರವೀರವೀ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾನುಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಚಿತ್ರಾಯುಃ ಪೀಪಿವಾಂಸಂ ಸರಸ್ವತೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಏಕಾದಶಿನ್ ಎಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸರಸ್ವತೀದೇವತಾಕವಾದ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪುರೋಡಾಶ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಯಾಜ್ಞಾನುಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಚಿತ್ರಾಯುರ್ಯಸ್ತೇ ಸ್ತನಃ ಶಶಯೋ ಯೋ ಮಯೋಭೂಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಆಗ್ನಿಮಾರುತ ಶಸ್ತ್ರನುಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತ ಸೂತ್ರದ—ರಾಕಾಮಹಮಿತಿ ದ್ವೇ ಪಾವೀರವೀ ಕನ್ಯಾ ಚಿತ್ರಾಯುಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೨೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪಥಸ್ಪಥಃ ಪರಿಪತಿಂ ವಚಸ್ಯಾ ಕಾಮೇನ ಕೃತೋ ಅಭ್ಯಾನಳರ್ಕಂ |

ಸನೋ ರಾಸಚ್ಛುರುಧಶ್ಚಂದ್ರಾಗ್ರಾ ಧಿಯಂಧಿಯಂ ಸೀಷಧಾತಿ ಪ್ರ
ಪೂಷಾ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪಥಃಸ್ಪಥಃ | ಪರಿಪತಿಂ | ವಚಸ್ಯಾ | ಕಾಮೇನ | ಕೃತಃ | ಅಭಿ | ಅನಟ್ | ಅರ್ಕಂ |

ಸಃ | ನಃ | ರಾಸತ್ | ಶುರುಧಃ | ಚಂದ್ರಾಗ್ರಾಃ | ಧಿಯಂಧಿಯಂ | ಸೀಷಧಾತಿ | ಪ್ರ | ಪೂಷಾ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಕಾದಶಿನೇ ಪೌಷ್ಣೇ ಪಶೌ ಪಥಸ್ಪಥ ಇತಿ ಹವಿಸೋ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪಥಸ್ಪಥಃ ಪರಿಪತಿಂ ವಚಸ್ಯಾ ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಯಾ ಪರಮಾ ಪರಾವದಿತಿ | ಅ ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಪಥಸ್ಪಥಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಪರಿಪತಿಮಧಿಪತಿಮರ್ಕಮರ್ಚನೀಯಂ ಪೂಷಣಂ ಕಾಮೇನ ಕಾಮ್ಯಮಾನೇನ ಫಲೇನ ಕೃತೋ ವಶೀಕೃತಃ ಸ್ತೋತಾ ವಚಸ್ಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾಭ್ಯಾನಟ್ | ಅಭ್ಯಶ್ನತಾಂ | ಪ್ರಾಪ್ನೋತು | ಸ ಚ ಪೂಷಾ ನೋಽಸ್ತಭ್ಯಂ ಶುರುಧಃ ಶುಚೋ ರೋಧಯಿತ್ರೀರ್ಗಾಶ್ಚಂದ್ರಾಗ್ರಾಃ | ಚಂದ್ರಮಿತಿ ಹಿರಣ್ಯನಾಮ | ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಮುಖಾ ಯದ್ವಾ ಸ್ವರ್ಣಶೃಂಗಾ ರಾಸತ್ | ದದಾತು || ರಾ ದಾನೇ | ಅಸ್ಮಾಲ್ಲೋಟಿ ರೂಪಂ || ತಥಾ ಧಿಯಂ ಧಿಯಂ ಸರ್ವಮಸ್ತದೀಯಂ ಕರ್ಮ ಸ ಪೂಷಾ ಪ್ರ ಸೀಷಧಾತಿ | ಪ್ರಸಾಧಯತು ||

|| ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಪಥಸ್ತಥಃ—ಸಕಲ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೂ | ಪರಿಪತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪಾಲಕನೂ | ಅರ್ಕಂ—
ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು | ಕಾಮೇನ—ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಆಸೆಯಿಂದ | ಕೃತೇ—ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡ
ಸ್ತೋತ್ರವು | ವಚಸ್ಯಾ—ತನ್ನ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಅಭ್ಯಾನತಿ—ಸಮೀಪಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಹೊಂದಲಿ | ಸಃ
ಪೂಷಾ—ಅದೇ ಪೂಷದೇವನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಚಂದ್ರಾಗ್ರಾ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶೃಂಗಗಳುಳ್ಳ |
ಶುರುಧಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು | ರಾಸತ್—ಕೊಡಲಿ | ಧಿಯಂಧಿಯಂ—ನಮ್ಮ ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ | ಪ್ರ
ಸೀಷಧಾತಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲಿ (ಸಫಲಗೊಳಿಸಲಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಕಲ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಪಾಲಕನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯ
ಆಸೆಯಿಂದ ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸ್ತೋತ್ರವು ತನ್ನ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಸಮೀಪಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಅದೇ
ಪೂಷದೇವನು ನಮಗೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶೃಂಗಗಳುಳ್ಳ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ನಮ್ಮ ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲಿ.

English Translation.

May (the worshipper), influenced by the hope (of reward), approach
with praise the adorable (Pushan), protector of all paths : may he bestow
upon us cows with golden horns : may Pushan bring to perfection our
every rite.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ಏಕಾದಶಿನ್ ಎಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಷದೇವತಾಕವಾದ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡು
ವಾಗ ಪಥಸ್ತಥಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ
ಪಥಸ್ತಥಃ ಪರಿಪತಿಂ ವಚಸ್ಯಾ ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಯಾ ಪರಮಾ ಪರಾವದಿತಿ ದ್ವೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೩-೭)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಪಥಸ್ತಥೋಽಧಿಪತಿಂ ವಚನೇನ ಕಾಮೇನ ಕೃತೋಽಭ್ಯಾನದರ್ಶಮಭ್ಯಾಪನ್ನೋಽರ್ಕಮಿತಿ ವಾ
ಸ ನೋ ದದಾತು ಜಾಯೇನೀಯಾಗ್ರಾಣಿ ಧನಾನಿ ಕರ್ಮಕರ್ಮ ಚ ನಃ ಪ್ರಸಾಧಯೇತು
ಪೂಷೇತಿ ||

(ನಿ. ೧೨-೧೮)

ಪೂಷನೆಂಬ ಈ ದೇವನು ಸಮಸ್ತಮಾರ್ಗಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯು, ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ ಪೂಜನೀಯನು. ಇಂತಹ
ದೇವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರವು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಸಮೀಪಿಸಲಿ ಎಂದರೆ ಸ್ತುತಿಸಲಿ. ಆ ದೇವನು

ಪ್ರತಿಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾನಾವಿಧವಾದವೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಥಮಭಾಜಂ ಯಶಸಂ ವಯೋಧಾಂ ಸುಪಾಣಿಂ ದೇವಂ ಸುಗಭಸ್ತಿ-
ಮೃಭ್ವಂ |

ಹೋತಾ ಯಕ್ಷದ್ಯಜತಂ ಪಸ್ತಾನಾಮಗ್ನಿಸ್ತ್ವಷ್ಟಾರಂ ಸುಹವಂ ವಿಭಾವಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಥಮಭಾಜಂ | ಯಶಸಂ | ವಯೋಧಾಂ | ಸುಪಾಣಿಂ | ದೇವಂ | ಸುಗಭಸ್ತಿಂ | ಮೃಭ್ವಂ |

ಹೋತಾ | ಯಕ್ಷತ್ | ಯಜತಂ | ಪಸ್ತಾನಾಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ತ್ವಷ್ಟಾರಂ | ಸುಹವಂ | ವಿಭಾವಾ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತ್ವಾಷ್ಟೇ ಪಶೌ ಪ್ರಥಮಭಾಜಮಿತಿ ಹವಿಸೋ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರಥಮಭಾಜಂ
ಯಶಸಂ ವಯೋಧಾಂ ಸೋಮಾಪೂಷಣಾ ಜನೇನಾ ರಯಾಣಾಂ | ಅ. ೩-೮ | ಇತಿ ||

ಪ್ರಥಮಭಾಜಂ ಪ್ರಥಮ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾಲ ಏವ ವಿಭಕ್ತಾರಂ ಜಂಶೋನಾಂ | ಯಾವಚ್ಛೋ ನೌ
ರೇತಸಃ ಸಿಕ್ತಸ್ಯ ತ್ವಷ್ಟಾರೂಪಾಣಿ ವಿಕರೋತಿ ತಾವಚ್ಛೋ ನೈ ತತ್ಪ್ರಜಾಯತ | ತೈ. ಸಂ. ೧-೫-೯-೧ |
ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಯಶಸಂ ಯಶಸ್ವಿನಂ ವಯೋಧಾಂ ವಯಸೋಽನ್ನಸ್ಯ ಹವಿರ್ವಿಕ್ಷಣಸ್ಯ ಧಾತಾರಂ
ಧಾರಯಿತಾರಂ ಯದ್ವಾ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಭ್ಯೋನ್ನಪ್ರದಂ ಸುಪಾಣಿಂ | ಹಸ್ತಸ್ಯ ಮಣಿಬಂಧಾದೂರ್ಧ್ವಪ್ರದೇಶಃ
ಪಾಣಿಃ | ಶೋಭನಪಾಣಿಕಂ ದೇವಂ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಂ ಸುಗಭಸ್ತಿಂ | ಗಭಸ್ತಿರಿತಿ ಬಾಹುನಾಮು |
ಶೋಭನದೋರ್ಧ್ವಂ ದೇವಭೃಮುರು ಭಾಸಮಾನಂ ಮಹಾಂತಂ ವಾ ಪಸ್ತಾನಾಂ | ಪಸ್ತಮಿತಿ
ಗೃಹನಾಮು | ತಸ್ತಾನಾಂ ಯಜತಂ ಯಷ್ಟವ್ಯಂ | ಗೃಹಸ್ಥೈರ್ವೇದನೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸುಹವಂ
ಸುಖೇನ ಹ್ವಾತುಂ ಶಕ್ಯಂ | ಏವಂಭೂತಂ ತ್ವಷ್ಟಾರಂ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾ ವಿಭಾವಾ
ದೀಪ್ಯಮಾನೋಽಗ್ನಿಯಕ್ಷತ್ | ಯಜತ್ | ಅನೇನ ಹವಿಷಾ ಯಜತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಥಮಭಾಜಂ—ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲ ಜಂತುಗಳ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸುವವನೂ |
ಯಶಸಂ—ಕೀರ್ತಿದಾಯಕವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನೂ | ವಯೋಧಾಂ—ಅನ್ನದಾತನೂ | ಸುಪಾಣಿಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠ
ವಾದ ಪಾಡೆಗಳುಳ್ಳವನೂ | ದೇವಂ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ | ಸುಗಭಸ್ತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಬಾಹುಗಳುಳ್ಳವನೂ |

ಯಜ್ಞಂ—ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನೂ | ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಂ—ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ಯಜಮಾನರಿಗೆಲ್ಲಾ | ಯಜತಂ—
ಪೂಜ್ಯನೂ | ಸುಹವಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ತ್ವಷ್ಟಾರಂ—ತ್ವಷ್ಟದೇವನನ್ನು |
ಹೋತಾ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯತಕ್ಕವನೂ | ವಿಭಾವಾ—ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಃ—
ಅಗ್ನಿಯು | ಯಕ್ಷತೇ—ಪೂಜಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲ ಜಂತುಗಳ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸುವವನೂ, ಕೀರ್ತಿದಾಯಕವಾದ ಕರ್ಮ
ವುಳ್ಳವನೂ, ಅನ್ನ ದಾತನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪಾಣಿಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನೂ, ಗೃಹಸ್ಥರಿಂದ
ಯಜಮಾನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪೂಜ್ಯನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ತ್ವಷ್ಟದೇವನನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ದಿವ್ಯ
ಹೋತೃವೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಪೂಜಿಸಲಿ.

English Translation.

May the illustrious Agni, the invoker of the gods, worship (with
this oblation), Twashtri, the first divider (of forms), the renowned,
the giver of food, the well-handed, the vast, the adored of householders,
the readily invoked.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ತ್ವಷ್ಟದೇವತಾಕವಾದ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರಥಮಭಾಜಂ ಎಂಬ
ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರಥಮಭಾಜಂ ಯಶಸಂ
ವಯೋಧಾಂ ಸೋಮಾಪೂಷಣಾ ಜನನಾ ರಯಿಣಾ ಮಿತಿ ಸೂಕ್ತಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೩-೮) ವಿವೃತ
ವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಭುವನಸ್ಯ ಸಿತರಂ ಗೀರ್ಭಿರಾಭೀ ರುದ್ರಂ ದಿನಾ ವರ್ಧಯಾ ರುದ್ರಮುಕ್ತಾ |
ಬೃಹಂತಮೃಷ್ಟಮಜರಂ ಸುಷುಮ್ಮವೃಧಗ್ಭುವೇಮ ಕವಿನೇಷಿತಾಸಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಭುವನಸ್ಯ | ಸಿತರಂ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಅಭಿಃ | ರುದ್ರಂ | ದಿನಾ | ವರ್ಧಯಾ | ರುದ್ರಂ | ಅಕ್ತಾ |
ಬೃಹಂತಂ | ಋಷ್ಟಂ | ಅಜರಂ | ಸುಷುಮ್ಮಂ | ಋಧಗ್ | ಭುವೇಮ | ಕವಿನಾ | ಇಷಿತಾಸಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಂಜಃಭಾಷ್ಯಂ ||

ಭುವನಸ್ಯ ಭೂತಜಾತಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಪಾಲಯಿತಾರಂ ರುದ್ರಂ | ರುದ್ಭುಃಖಂ | ತದ್ಭಾ-
ವಯಿತಾರಮೀಶ್ವರಮಾಭಿಗೀರ್ಭೀಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ದೀವಾಹನಿ ಹೇ ಸ್ತೋತರ್ವರ್ಧಯ | ಅಕ್ತಾ
ರಾತ್ರಾಂ ಚ ತನೋವ ರುದ್ರಂ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವರ್ಧಯ | ವಯಂ ಚ ಕವಿನಾ ಪ್ರಾಜ್ಞೇನ ರುದ್ರೇಣೇಷಿತಾಸಃ
ಪ್ರೇರಿತಾಃ ಸಂತೋ ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾಂತವೃಷ್ಟಂ ದರ್ಶನೀಯಮಜರಂ ಜರಾರಹಿತಂ ಸುಷುಮ್ನಂ
ಶೋಭನಸುಖಮೇವಂ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ರುದ್ರವೃಧಕ್ ಋದ್ಧಂ ಸಮೃದ್ಧಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ
ಹುವೇಮ | ಸ್ತುನಾಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ) | ಭುವನಸ್ಯ—ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳಿಗೂ | ಪಿತರಂ—ಪಾಲಕನಾದ | ರುದ್ರಂ—
ರುದ್ರನನ್ನು | ಅಭಿಃ ಗೀರ್ಭೀಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ದಿನಾ—ಅಹಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ | ವರ್ಧಯ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು
ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡು | ಅಕ್ತಾ—ರಾತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ರುದ್ರಂ—ಅದೇ ರುದ್ರನನ್ನು (ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು
ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡು) | ಕವಿನಾ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ರುದ್ರನಿಂದಲೇ | ಇಷಿತಾಸಃ—ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ | ಬೃಹಂತಂ—
ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಋಷ್ವೇ—ದರ್ಶನೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಅಜರಂ—ಕ್ಷಯರಹಿತನೂ |
ಸುಷುಮ್ನಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಅದ ಅದೇ ರುದ್ರನನ್ನು | ಋದ್ಧಂ—ಸಮೃದ್ಧವಾಗುವಂತೆ |
ಹುವೇಮ—ನಾವು ಸ್ತುತಿಸೋಣ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ, ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳಿಗೂ ಪಾಲಕನಾದ ರುದ್ರನನ್ನು ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಅಹಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ
ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡು. ರಾತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡು. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ
ರುದ್ರನಿಂದಲೇ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ದರ್ಶನೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಕ್ಷಯರಹಿತನೂ,
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಅದ ಅದೇ ರುದ್ರನನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ನಾವು ಸ್ತುತಿಸೋಣ.

English Translation.

Exalt Rudra, the parent of the world, with these hymns by day ;
(exalt) Rudra (with them) by night ; animated by the far-seeing, we invoke
him, mighty, of pleasing aspect, undecaying, endowed with felicity, (the
source of) prosperity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯುವಾನಃ ಕವಯೋ ಯಜ್ಞಯಾಸೋ ಮರುತೋ ಗಂತ ಗೃಣತೋ
ವರಸ್ಯಾಂ |

ಅಚಿತ್ರಂ ಚಿದ್ಧಿ ಜಿನ್ವಥಾ ವೃಧಂತ ಇತ್ಥಾ ನಕ್ಷಂತೋ ನರೋ ಅಂಗಿರಸ್ವತ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯುನಾನಃ | ಕವಯಃ | ಯಜ್ಞಿಯಾಸಃ | ಮರುತಃ | ಗಂತ | ಗೃಣತಃ | ವರಸ್ಯಾಂ |

ಅಚಿತ್ರಂ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ಜಿನ್ವಥಃ | ವೃಧಂತಃ | ಇತ್ಥಾ | ನಕ್ಷಂತಃ | ನರಃ | ಅಂಗಿರಸ್ವತ್ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಯುನಾನೋ ನಿತ್ಯತರುಣಾಃ ಕವಯಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಿಯಾಸೋ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಾ ಏವಂಭೂತಾ ಹೇ ಮರುತೋ ಗೃಣತಃ ಸ್ತುವತೋ ವರಸ್ಯಾಂ ವರಣೀಯಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಪ್ರತ್ಯಾ ಗಂತ | ಅಗಚ್ಛತ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ನರೋ ನೇತಾರೋ ಮರುತ ಇತ್ಥೇತ್ಥಮನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ವೃಧಂತೋ ಪರ್ಥಮಾನಾಃ | ಯದ್ವಾ | ಇತ್ಥಾಮುತ್ರಾಂತರಿಕ್ಷೇ ನಕ್ಷಂತೋ ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತೋಽಂಗಿರಸ್ವತ್ | ಅಂಗಿರಸೋ ಗಮನಶೀಲಾ ರತ್ನಯಃ | ತೇ ಯಥಾ ಶೀಘ್ರಂ ನಭಸ್ತಲಂ ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತಿ ತದ್ವತ್ | ಯದ್ವಾ | ಋಷಯ ಏವಾಂಗಿರಸಃ | ತದ್ವಚ್ಛೀಘ್ರಗಾಮಿನಃ | ಏವಂಭೂತಾ ಯೋಯಮಚಿತ್ರಂ ಚಿತ್ | ಓಷಧಿವನಸ್ಪತಿಭಿರ್ನಿ-
ವಿಡೋ ದೇಶಶ್ಚಿತ್ರಂ | ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣನೋಷಧ್ಯಾಭಿರ್ನಿಯುಕ್ತಮಸಿ ದೇಶಂ ಜಿನ್ವಥ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ತರ್ಪಯಥ |
ಹೀತಿ ಪೂರಣಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯುನಾನಃ—ನಿತ್ಯತರುಣರೂ | ಕವಯಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞರೂ | ಯಜ್ಞಿಯಾಸಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರೂ
ಆದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಗೃಣತಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ವರಸ್ಯಾಂ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ತುತಿಗಭಿ-
ಮುಖವಾಗಿ | ಅ ಗಂತ—ದಯಮಾಡಿರಿ | ನರಃ—ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಇತ್ಥಾ—ಈ
ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ವೃಧಂತಃ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ನೀವು | ನಕ್ಷಂತಃ—ಸಕಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸು-
ತ್ತಲೂ | ಅಂಗಿರಸ್ವತ್—ರಶ್ಮಿಗಳಂತೆ ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು | ಅಚಿತ್ರಂ ಚಿತ್—ಓಷಧ್ಯಾದಿರಹಿತ-
ವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ಜಿನ್ವಥ ಹಿ—ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಿತ್ಯ ತರುಣರೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞರೂ, ಯಜ್ಞಾರ್ಹರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಪೂಜ್ಯವಾದ
ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ
ನೀವು ಸಕಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲೂ, ರಶ್ಮಿಗಳಂತೆ ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಓಷಧ್ಯಾದಿರಹಿತವಾದ
ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸಹ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿರಿ.

English Translation.

Ever youthful, wise, and adorable Muruts, come to the praise of your adorer : thus augmenting, leaders (of rites), and spreading (through the firmament), like rays (of light) refresh the scanty woods (with rain).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ವೀರಾಯ ಪ್ರ ತವಸೇ ತುರಾಯಾಜಾ ಯೂಥೇವ ಪಶುರಕ್ಷಿರಸ್ತಂ |

ಸ ಪಿಸ್ಪೃಶತಿ ತನ್ವಿ ಶ್ರುತಸ್ಯ ಸ್ತುಭಿರ್ನ ನಾಕಂ ವಚನಸ್ಯ ವಿಪಃ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ವೀರಾಯ | ಪ್ರ | ತವಸೇ | ತುರಾಯ | ಅಜ | ಯೂಥಾಽವ | ಪಶುರಕ್ಷಿಃ | ಅಸ್ತಂ |

ಸಃ | ಪಿಸ್ಪೃಶತಿ | ತನ್ವಿ | ಶ್ರುತಸ್ಯ | ಸ್ತುಭಿಃ | ನ | ನಾಕಂ | ವಚನಸ್ಯ | ವಿಪಃ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೀರಾಯ ವಿಕ್ರಾಂತಾಯ ವಿವಿಧಂ ಶತ್ರುಜಾಮೀರಕಾಯ ನಾ ಮರುದ್ಗಜಾಯ ಪ್ರಾಜ | ಹೇ ಸ್ತೋತಃ ಸ್ತುತಿಂ ಪ್ರಗಮಯ | ತಥಾ ತವಸೇ ಬಲಿನೇ ತುರಾಯ ಪ್ರಿಪ್ರಗಮನಾಯ ಚ ತಸ್ಮೈ ಗಣಾಯ ಪ್ರಾಜ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಪಶುರಕ್ಷಿಃ ಪಶುಪಾಲಕೋ ಯೂಥೇವ | ಸ ಯಥಾ ಗೋಯೂಥಾನಿ ಸಾಯಂಕಾಲೇಽಸ್ತಂ ಗೃಹಂ ಶೀಘ್ರಂ ಗಮಯತಿ ತದ್ವತ್ ಶೀಘ್ರಂ ಸ್ತುತಿಂ ಪ್ರೇರಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ ಚ ಮರುದ್ಗಜೋ ವಚನಸ್ಯ ವಕ್ತೃರ್ವಿಪೋ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಮೇಧಾವಿನಃ ಸ್ತೋತುಃ ಶ್ರುತಸ್ಯ || ಕ್ರಿಯಾಗ್ರಹಣಮಪಿ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಕರ್ಮಣಃ ಸಂಪ್ರದಾನತ್ವಾಚ್ಚ ತುರ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ || ಶ್ರುತಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ತನ್ವಾತ್ಮೀಯೇ ಕರೀರೇ ಪಿಸ್ಪೃಶತಿ | ಸ್ಪರ್ಶಯತು | ಸಂಶ್ಲೇಷಯತು | ತತ್ಸೋತ್ರಂ ಹೃದ್ಗತಂ ಭವತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ಪರ್ಶನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸ್ತುಭಿರ್ನ ನಾಕಂ | ಯಥಾ ನಪ್ತಕ್ರೋನಾಕಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಸ್ಪರ್ಶಯತಿ ಸಂಶ್ಲೇಷಯತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೇ) ವೀರಾಯ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘಕ್ಕೆ | ಪ್ರ ಅಜ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸು | ತವಸೇ—ಬಲಶಾಲಿಯಾದುದೂ | ತುರಾಯ—ವೇಗಗಾಮಿಯಾದುದೂ ಅದ ಮರುತ್ಸಂಘಕ್ಕೆ | ಪಶುರಕ್ಷಿಃ—ಪಶುಪಾಲಕನು | ಅಸ್ತಂ—ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ | ಯೂಥೇವ—ಪಶುಗಳನ್ನು ಕಳುಹುವಂತೆ | ಪ್ರ (ಅಜ)—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸು | ನಾಕಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವು | ಸ್ತುಭಿಃ ನ—ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ

ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತೆ | ಸಃ—ಅದೇ ಮರುದ್ಗಣವು | ವಚನಸ್ಯ—ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನೂ | ವಿಪಃ—
ಮೇಧಾವಿಯೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಶ್ರುತಸ್ಯ—ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ತನ್ನಿ—ತನ್ನ ಶರೀರಾದ್ಯಂತವಾಗಿ |
ವಿಸ್ತೃತತಿ—ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೇ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸು. ಬಲಶಾಲಿ
ಯಾದುದೂ, ವೇಗಗಾಮಿಯಾದುದೂ ಆದ ಮರುತ್ಸಂಘಕ್ಕೆ ಪಶುಪಾಲಕನು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಪಶುಗಳನ್ನು ಕಳುಹುವಂತೆ
ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸು. ಅಂತರಿಕ್ಷವು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಅದೇ ಮರು
ದ್ಗಣವು ಸ್ತುತಿ ಪಾಠಕನೂ ಮೇಧಾವಿಯೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಶರೀರಾದ್ಯಂತವಾಗಿ
ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡಲಿ.

English Translation.

Offer adoration to the valiant, powerful, swift-moving (company of
the Maruts), as the herdsman (drives his) herd to their stall; may that
company appropriate to its own body the praises of the pious worshipper,
as the firmament (is studded) with stars.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ರಜಾಂಸಿ ವಿಮಮೇ ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ ತ್ರಿಶ್ವಿದ್ವಿಷ್ಟಮನವೇ ಬಾಧಿ-
ತಾಯ |

ತಸ್ಯ ತೇ ಶರ್ಮನ್ ಪದದ್ಯಮಾನೇ ರಾಯಾ ಮದೇಮ ತನ್ನಾ ತನಾ ಚ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ರಜಾಂಸಿ | ವಿಮಮೇ | ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ | ತ್ರಿಃ | ಚಿತ್ | ವಿಷ್ಟಃ | ಮನವೇ | ಬಾಧಿತಾಯ |

ತಸ್ಯ | ತೇ | ಶರ್ಮನ್ | ಉಪದದ್ಯಮಾನೇ | ರಾಯಾ | ಮದೇಮ | ತನ್ನಾ | ತನಾ | ಚ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ವಿಷ್ಟುರ್ಬಾಧಿತಾಯಾಸುರೈರ್ಹಿಂಸಿತಾಯ ಮನವೇ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ತದರ್ಥಂ ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ
ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಸಂಬದ್ಧಾನಿ ರಜಾಂಸಿ ಲೋಕಾನ್ ತ್ರಿಲೋಕಾನಿತಿ ಯಾವತ್ | ತ್ರಿವಿಮಮೇ | ಚಿದಿತ್ಯವ-
ಧಾರಣೇ | ತ್ರಿಭಿರೇವ ವಿಕ್ರಮಣೈಃ ಪರಿಮಿತವಾನ್ ಹೇ ವಿಷ್ಟೋ ತಸ್ಯ ತಾದೃಶಸ್ಯ ತೇ ತವ || ತೃತೀ-
ಯಾರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ || ಈದೃಶೇನ ತ್ವಯೋಪದದ್ಯಮಾನೇಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ದೀಯಮಾನೇ ಶರ್ಮನ್ ಶರ್ಮಣಿ

ಗೃಹೇ ಸುಖೇ ವಾ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಸಂತೋ ವಯಂ ರಾಯಾ ಧನೇನ ತನ್ನಾ ರೋಗಾದಿರಹಿತೇನ ಶರೀರೇಣ
ಚ ತನಾ ತನಯೇನ ಪುತ್ರೇಣ ಚ ಮದೇಮ | ಮೋದೇಮ | ಹೃಷ್ವಾ ಭವೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ) | ಯೇ ವಿಷ್ಣುಃ—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಯಾವ ನೀನು | ಬಾಧಿತಾಯ—ಅಸುರ
ನಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟ | ಮನವೇ—ಮನುವಿಗಾಗಿ | ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ—ಪೃಥ್ವಿಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ | ರಜಾಂಸಿ—
ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ತ್ರಿಃ ವಿಮಮೇ ಚಿತ್—ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದೆಯೋ | ತಸ್ಯ ತೇ—ಅಂತಹ
ನಿನ್ನಿಂದ | ಉಪದದ್ಯಮಾನೇ—ನಮಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ | ಶರ್ಮನ್—ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ನಾವು | ರಾಯಾ—
ಧನದೊಂದಿಗೂ | ತನ್ನಾ—ರೋಗಾದಿರಹಿತವಾದ ಶರೀರಗಳೊಂದಿಗೂ | ತನಾ ಚ—ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳೊಂದಿಗೂ
ಸಹ | ಮದೇಮ—ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಯಾವ ನೀನು ಅಸುರನಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮನುವಿಗಾಗಿ
ಪೃಥ್ವಿಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನಿಂದ ನಮಗೆ
ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ನಾವು ಧನದೊಂದಿಗೂ ರೋಗಾದಿರಹಿತವಾದ ಶರೀರಗಳೊಂದಿಗೂ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿ
ಗಳೊಂದಿಗೂ ಸಹ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May we be happy in home, in riches, in person, in children, bestowed
upon us by you, Vishnu, who with three (steps) made the terrestrial regions
for Manu when harrassed (by the Asuras).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತನ್ನೋಽಹಿ^೧ಬು^೨ರ್ಧ್ನೋ^೩ ಅದ್ವಿ^೪ರ^೫ಕೈ^೬ಸ್ತತ್ಪ^೭ರ್ವ^೮ತ^೯ಸ್ತತ್ಸ^{೧೦}ವಿತಾ^{೧೧} ಚನೋ^{೧೨} ಧಾತ್ |
ತದೋಷ್ಠಿ^{೧೩}ಭಿ^{೧೪}ರ^{೧೫}ಭಿ^{೧೬} ರಾ^{೧೭}ತಿಷಾ^{೧೮}ಚೋ^{೧೯} ಭಗಃ^{೨೦} ಪುರಂಧಿ^{೨೧}ರ್ಜಿ^{೨೨}ನ್ವತು^{೨೩} ಪ್ರ^{೨೪} ರಾಯೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ನಃ | ಅಹಿಃ | ಬುರ್ಧ್ನಃ | ಅತ್ಯಭಿಃ | ಅಕೈಃ | ತತ್ | ಪರ್ವತಃ | ತತ್ | ಸವಿತಾ | ಚನಃ |
ಧಾತ್ |

ತತ್ | ಒಷ್ಠಿಭಿಃ | ಅಭಿ | ರಾತಿಷಾಚಃ | ಭಗಃ | ಪುರಂಧಿಃ | ಜಿನ್ವತು | ಪ್ರ | ರಾಯೇ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬುಧ್ನಃ | ಬುಧ್ನಮಂತರಿಷ್ಟಂ | ತತ್ರ ಭವೋಽಹಿಃ | ಏತ್ಯಂತರಿಷ್ಟ ಇತ್ಯಹಿಃ | ಉಕ್ತಂ ಚ |
ಅಹಿರಯನಾದೇತ್ಯಂತರಿಷ್ಟೇ | ನಿ. ೨-೧೭ | ಇತಿ | ಏತತ್ಪದವ್ಯಯಾಭಿಧೇಯೋ ದೇವೋಽರ್ಕೈರರ್ಚನ-
ಸಾಧನೈರ್ಮಂತ್ರೈಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಸನ್ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ತತ್ ಲೋಕೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಚನೋಽನ್ಯ-
ಮದ್ವಿರುದಕೈಃ ಸಾರ್ಧಂ ಧಾತ್ | ದಧಾತು | ವಿದಧಾತು | ಪ್ರಯಚ್ಛತು | ಪರ್ವತಃ ಪೂರಯಿತಾ ||
ಪರ್ವ ಪೂರಣ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ಯದ್ವಾ | ಪರ್ವವದ್ವಜ್ರಂ ಪರ್ವತಃ | ತದ್ವಾನ್ | ಪರ್ವತಸ್ಯ ಗಿರೇಃ
ಶತ್ರುರಿತಿ ವಾ ಪರ್ವತಃ | ಸ ಚ ತಚ್ಚನೋ ದಧಾತು | ತಥಾ ಸವಿತಾ ಪ್ರೇರಕೋ ದೇವಶ್ಚ ತಚ್ಚನೋ
ದಧಾತು | ಅಪಿ ಚ ರಾತಿಷಾಚಃ | ರಾತಿಂ ದಾನಂ ಸಚಂತೇ ಸೇವಂತ ಇತಿ ರಾತಿಷಾಚೋ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ |
ತೇ ಚೌಷಧೀಭಿಃ | ಓಷಃ ಪಾಕ ಆಸು ಧೀಯತ ಇತ್ಯೋಷಧಯಸ್ತಿಲಮಾಷಾದ್ಯಾಃ | ತಾಭಿಃ ಸಾರ್ಧಂ
ತದನ್ನಮಭಿ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು | ತಥಾ ಪುರಂಧಿರ್ಬಹುಧೀರ್ಬಹುಪ್ರಜ್ಞೋ ವಾ ಬಹುಕರ್ಮಾ ವಾ ಭಗೋ
ಭಜನೀಯ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞೋ ದೇವಶ್ಚ ರಾಯೇ ಧನಾರ್ಥಂ ಪ್ರ ಜಿನ್ವತು | ಅಸ್ಮಾನ್ನೇರಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನಃ—ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನದೇವನು | ಅರ್ಕೈಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿ |
ನಃ—ನಮಗೆ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಚನಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅದ್ಭಿಃ—ಉದಕಗಳೊಡನೆ | ಧಾತ್—
ಕೊಡಲಿ | ಪರ್ವತಃ—ಪರ್ವತದೇವನೂ | ತತ್—ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃದೇವನೂ |
ತತ್—ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ | ರಾತಿಷಾಚಃ—ಉದಾರವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ |
ಓಷಧೀಭಿಃ—ಓಷಧಿವನಸ್ಪತ್ಯಾದಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ | ತತ್—ಆ ಅನ್ನವನ್ನು | ಅಭಿ—ನಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹ
ಸಲಿ | ಪುರಂಧಿಃ—ಅಧಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ | ಭಗಃ—ಭಗದೇವನು | ರಾಯೇ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಪ್ರ
ಜಿನ್ವತು—ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನದೇವನು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿ ನಮಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉದಕಗ
ಳೊಡನೆ ಕೊಡಲಿ. ಪರ್ವತದೇವನೂ ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಸವಿತೃದೇವನೂ ಅದನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.
ಉದಾರವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಓಷಧಿವನಸ್ಪತ್ಯಾದಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗೆ
ಕೊಡಲಿ. ಅಧಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಭಗದೇವನು ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಲಿ

English Translation.

May Ahirbudhnya (propitiated) by (our) hymns, and Parvata and
Savitri give us food with water : may the bountiful (gods supply us), in
addition, with vegetable (grains); and may the all-wise Bhaga be propitious
(to us) for (acquirement of) riches.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ನೋನೋ ರಯಿಂ ರಥ್ಯಂ ಚರ್ಷಣಿಪ್ರಾಂ ಪುರುವೀರಂ ಮಹ ಋತಸ್ಯ
ಗೋಪಾಂ |

ಕ್ಷಯಂ ದಾತಾಜರಂ ಯೇನ ಜನಾನ್ತಸ್ಪೃಧೋ ಅದೇವೀರಭಿ ಚ ಕ್ರಮಾ-
ಮು ವಿಶ ಅದೇವೀರಭ್ಯಶ್ಶವಾಮು || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ನಃ | ರಯಿಂ | ರಥ್ಯಂ | ಚರ್ಷಣಿಪ್ರಾಂ | ಪುರುವೀರಂ | ಮಹಃ | ಋತಸ್ಯ | ಗೋಪಾಂ |
ಕ್ಷಯಂ | ದಾತ | ಅಜರಂ | ಯೇನ | ಜನಾನ್ | ಸ್ಪೃಧಃ | ಅದೇವೀಃ | ಅಭಿ | ಚ | ಕ್ರಮಾಮು | ವಿಶಃ |
ಅದೇವೀಃ | ಅಭಿ | ಅಶ್ಶವಾಮು || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ಕ್ಷಯಂ ಗೃಹಂ ಚ ದಾತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತ |
ಕೀದೃಶಂ ರಯಿಂ | ರಥ್ಯಂ ರಥಸಂಬಂಧಿನಂ | ರಥಯುಕ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಚರ್ಷಣಿಪ್ರಾಂ | ಚರ್ಷಣಿಯೋ
ಮನುಷ್ಯಾಃ | ತೇಷಾಂ ಪೂರಯಿತಾರಂ ಪುರುವೀರಂ | ವೀರ್ಯಾಜ್ಞಾ ಯಂತೆ ಇತಿ ವೀರಾಃ ಪುತ್ರಾದಯಃ |
ಬಹುಭಿರ್ವೀರೈರುವೇತಂ | ಮಹೋ ಮಹತ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಗೋಪಾಂ ರಕ್ಷಕಂ | ದಕ್ಷಿಣಾರೂಪೇಣ
ಧನೇನ ಹಿ ಯಜ್ಞೋ ರಕ್ಷತೇ | ಮೃತೋ ಯಜ್ಞಸ್ತದಕ್ಷಿಣ ಇತಿ ವಚನಾತ್ | ಕೀದೃಶಂ ಕ್ಷಯಂ |
ಅಜರಂ ಜರಾರಹಿತಂ | ಯೇನ ರಯಿಣಾ ಕ್ಷಯೇಣ ಚ ಜನಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ಸ್ಪೃಧಃ ಸ್ಪರ್ಧಮಾನಾ
ಅದೇವೀರದೇವಸಂಬಂಧಿನೀರಾಸುರೀಃ ಸೇನಾಶ್ಚಾಭಿ ಕ್ರಮಾಮು ಅಭಿಭವೇಮು | ತಥಾದೇವೀಃ | ಆಗತಾ
ದೇವಾ ಯಾಸು ಹವಿಸ್ಸೀಕಾರಾರ್ಥಂ ತಾ ಅದೇವ್ಯಃ | ತಾದೃಶೀಶ್ಚ ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾ ಯಜ್ಞಾನು-
ಷ್ಠಾಯಿನೀರ್ಯೇನ ಧನೇನ ಗೃಹೇಣ ಚಾಭ್ಯಶ್ಶವಾಮು ಅಭಿಪ್ರಾಪ್ತವಾಮು ತಾದೃಶಂ ಧನಂ ಗೃಹಂ ಚ
ದಾತೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೇನ—ಯಾವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ | ಜನಾನ್—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಜನಗಳನ್ನೂ |
ಸ್ಪೃಧಃ—ನಮ್ಮೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ | ಅದೇವೀಃ ಚ—ಅಸುರಜನರನ್ನೂ | ಅಭಿ ಕ್ರಮಾಮು—ಸೋಲಿಸಲು
ಸಮರ್ಥರಾಗುವವೋ | (ತಥಾ—ಹಾಗೆಯೇ) | ಅದೇವೀಃ—ಹವಿರಾದಿಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ |
ವಿಶಃ—ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಅಭ್ಯಶ್ಶವಾಮು—ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವವೋ (ಅಂತಹ) | ರಥ್ಯಂ—ರಥಯುಕ್ತವಾದುದೂ |

ಚರ್ಷಣಿಸ್ತ್ರಾಂ—ನಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೋಷಿಸುವುದೂ | ಪುರುವೀರಂ—ಅಧಿಕವಾದ ವೀರರಿಂದ ಕೂಡಿ
ದುದೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ಋತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಗೋಪಾಂ—ರಕ್ಷಕವಾದುದೂ | ಅಜರಂ—
ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನೂ | ಕ್ಷಯಂ—ಗೃಹವನ್ನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ನು—
ಖಂಡಿತವಾಗಿ | ದಾತೆ—ಕೊಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಜನಗಳನ್ನೂ, ನಮ್ಮೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ
ಅಸುರಜನರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವೆವೋ, ಹಾಗೆಯೇ, ಹವಿರಾದಿಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ
ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಪಡಿಸುವೆವೋ ಅಂತಹ ರಥಯುಕ್ತವಾದುದೂ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೋಷಿಸುವುದೂ, ಅಧಿಕ
ವಾದ ವೀರರಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಮಹತ್ತಾದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕವಾದುದೂ, ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನೂ,
ಗೃಹವನ್ನೂ ನಮಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation.

Grant us, (universal gods), riches, comprehending chariots, numerous
dependants, many male offspring, (wealth) the giver of efficiency to the
solemn rite, and a dwelling free from decay, wherewith we may overcome
malevolent man and unrighteous (spirits), and afford support to those
people who are devoted to the gods.

ಐವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪಂಚಮೇನುವಾಕೇ ದ್ವಾದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ಹುನೇ ವ ಇತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚೆಂ ಪ್ರಥಮಂ
ಸೂಕ್ತಮ್ಪ್ರಜಿತ್ವನ ಅರ್ಷಂ ಬಹುದೇವತಾಕಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ | ಹುನೇ ವ ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಗತಃ
ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ
ಹುನೇ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ
ಋಜಿಶ್ವಾ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—
ಹುನೇ ವಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೦

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೮, ೯, ೧೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖ್ಯ—೧೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಋಷಿಶ್ವಾ ||

|| ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಶ್ಲೋಕಃ ||

ಹುನೇ ನೋ ದೇವೀಮದಿತಿಂ ನಮೋಭಿರ್ವೃಳೀಕಾಯ ವರುಣಂ ಮಿತ್ರ-
ಮಗ್ನಿಂ |

ಅಭಿಕ್ಷದಾನುರ್ಯಮಣಂ ಸುಶೇವಂ ತ್ರಾತ್ಯನ್ದೇವಾನ್ಸವಿತಾರಂ ಭಗಂ ಚ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಹುನೇ | ವಃ | ದೇವೀಂ | ಅದಿತಿಂ | ನಮಃ೪ಭಿಃ | ಮೃಳೀಕಾಯ | ವರುಣಂ | ಮಿತ್ರಂ | ಅಗ್ನಿಂ |

ಅಭಿಕ್ಷದಾಂ | ಅರ್ಯಮಣಂ | ಸುಶೇವಂ | ತ್ರಾತ್ಯನ್ | ದೇವಾನ್ | ಸವಿತಾರಂ | ಭಗಂ | ಚ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾ ನೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಮಾತರಂ ದೇವೀಂ ದ್ಯೋತಮಾನಾಮದಿತಿಮುಖಂಡನೀಯಾಮ-
ದೀನಾಂ ವಾ ಏತತ್ಪಂಜ್ಞಾಂ ದೇವತಾಂ ಮೃಳೀಕಾಯ ಸುಖಾರ್ಥಂ ನಮೋಭಿರ್ನಮಸ್ಕಾರೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ವಾ
ಹುನೇ | ಹೃಯಾಮಿ | ಸ್ತಾಮಿ | ತಥಾ ವರುಣಂ ನಾರಕಂ ಮಿತ್ರಂ ಪ್ರಮಿತೇಸ್ತ್ರಾಯಕಂ ದೇವಮಗ್ನಿಂ
ಚೈತಾಂಶ್ಚ ದೇವಾನ್ನಮೋಭಿರ್ಹುನೇ | ತಥಾಭಿಕ್ಷದಾಂ | ಹೃದಿಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ | ಅಭಿಕ್ಷದಾರಂ
ಶತ್ರುಹಾಂ ಹಿಂಸಿತಾರಂ ಸುಶೇವಂ ಸುಸುಖಮರ್ಯಮಣಂ ಚ ನಮೋಭಿರ್ಹುನೇ | ಸವಿತಾರಂ
ಭಗಂ ಚ ನಮೋಭಿರ್ಹುನೇ | ಕಿಂ ಬಹುನಾ ತ್ರಾತ್ಯನ್ ಸಾಲಯಿತ್ಯನ್ ಸರ್ವಾನ್ದೇವಾನ್ನಮೋಭಿಃ
ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಹುನೇ | ಸ್ತಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಃ—ನಿಮಗೆ (ನಮಾತೃವು) | ದೇವೀಂ—ಪೂಜ್ಯಳೂ ಆದ | ಅದಿತಿಂ—
ಅದಿತಿದೇವಿಯನ್ನೂ | ವರುಣಂ—ವರುಣದೇವನನ್ನೂ | ಮಿತ್ರಂ—ಮಿತ್ರನನ್ನೂ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ |
ಮೃಳೀಕಾಯ - ನಮ್ಮ ಸುಖನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ನಮೋಭಿಃ—ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಹುನೇ—
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಅಭಿಕ್ಷದಾಂ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನಾದವನೂ | ಸುಶೇವಂ—ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಕರನೂ ಆದ |

ಅರ್ಯಮಣಿಂ—ಅರ್ಯಮದೇವನನ್ನಾ | ಸವಿತಾರಂ—ಸವಿತೃವನ್ನಾ | ಭಗಂ—ಭಗನನ್ನಾ | ತ್ರಾತೃನ್—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕರಾದ | ದೇವಾನ್ ಚ—ಇತರ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾ ಕೂಡ (ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಮಾತೃರೂಪಳೂ, ಪೂಜ್ಯಳೂ ಆದ ಆದಿತಿದೇವಿಯನ್ನಾ ವರುಣನನ್ನಾ, ಮಿತ್ರನನ್ನಾ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನಾ ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಕರನೂ ಆದ ಅರ್ಯಮದೇವನನ್ನಾ, ಸವಿತೃವನ್ನಾ ಮತ್ತು ಭಗನನ್ನಾ ಸಹ ನಮ್ಮ ಸುಖನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಅದರಂತೆಯೇ, ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕರಾದ ಇತರ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I invoke with adorations, for the sake of felicity, the divine Aditi and Varuna, Mitra and Agni, Aryaman, overthrower of foes, worthy of devotion, Savitri and Bhaga, and (all) protecting divinities.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸುಜ್ಯೋತಿಷಃ ಸೂರ್ಯ ದಕ್ಷಪಿತೃನನಾಗಾಸ್ತೇ ಸುಮಹೋ ವೀಹಿ
ದೇವಾನ್ |

ದ್ವಿಜನ್ಮಾನೋ ಯ ಋತಸಾಪಃ ಸತ್ಯಾಃ ಸ್ವರ್ವಂತೋ ಯಜತಾ ಅಗ್ನಿ-
ಜಿಹ್ವಾಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸುಜ್ಯೋತಿಷಃ | ಸೂರ್ಯ | ದಕ್ಷಪಿತೃನ್ | ಅನಾಗಾಸ್ತೇ | ಸುಮಹಃ | ವೀಹಿ | ದೇವಾನ್ |
ದ್ವಿಜನ್ಮಾನಃ | ಯೇ | ಋತಸಾಪಃ | ಸತ್ಯಾಃ | ಸ್ವರ್ವಂತಃ | ಯಜತಾಃ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸುಮಹಃ ಶೋಭನದೀಪ್ತೇ ಸೂರ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕ ದಕ್ಷಪಿತೃನ್ | ದಕ್ಷಃ ಪಿತಾಮಹೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ ದಕ್ಷಪಿತರಃ | ಪಿತೃಶಬ್ದೋ ಹಿ ಸಾಮಾನ್ಯೇನ ಪೂರ್ವಪುರುಷತ್ವಮಾತ್ರಂ ಬ್ರೂತೇ |
೧ ಹಂ ಪಿತೃನ್ತುವಿದತ್ತೌ ಅವಿತ್ಸಿ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೧೫-೩ | ಇತಿ | ಏಷಾಂ ದಕ್ಷಪಿತೃತ್ವಂ
|| ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೭೨-೫ | ಮಂತ್ರಾದವಗಮ್ಯತೇ | ಈದೃಶಾನ್ ಸುಜ್ಯೋತಿಷಃ
ದೇವಾನನಾಗಾಸ್ತೇನಸರಾಧತ್ವೇ ವೀಹಿ | ಕಾಮಯಸ್ತ | ಯಥಾಸ್ಥಾಕಮಸ-
ತಿ ತಥಾ ಕುರ್ಯಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯೇ ದೇವಾ ದ್ವಿಜನ್ಮಾನೋ ದ್ವಯೋರ್ಲೋಕ-

ಯೋರ್ಜಾಯಮಾನಾಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತ ಋತಸಾಪ ಋತಂ ಯಜ್ಞಂ ಸ್ವಶಂತಃ ಸತ್ಯಾ ಅವಿತಥಾಃ
ಸತ್ಯವಾದೀನೋ ವಾ ಸ್ವರ್ವಂತೋ ಧನವಂತೋ ಯಜತಾ ಯಷ್ಟವ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಸ್ಥಾ-
ನೀಯೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ | ಏವಂಭೂತಾ ಯೇ ದೇವಾಃ ಸಂತಿ ತಾನ್ದೇವಾನೀಹೀತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸುಮಹಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ | ಸೂರ್ಯ—ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ | ಯೇ—ಯಾವ
ದೇವತೆಗಳು | ದ್ವಿಜನ್ಮಾನಃ—ಎರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವುಳ್ಳವರೂ | ಋತಸಾಪಃ—ಯಜ್ಞಸ್ವರ್ಶ
ವುಳ್ಳವರೂ | ಸತ್ಯಾಃ—ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ಸ್ವರ್ವಂತಃ—ಧನವಂತರೂ | ಯಜತಾಃ—ಪೂಜ್ಯರೂ |
ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ—ಅಗ್ನಿ ಯೇ ನಾಲಿಗೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ ಆಗಿರುವರೋ ಅಂತಹ | ದಕ್ಷಪಿತೃನ್—ದಕ್ಷನೇ ಪಿತೃ
ವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ | ಸುಜ್ಯೋತಿಷಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು |
ಅನಾಗಾಸ್ತೇ—ಹಿಂಸಾರಹಿತರಾಗಿರುವಂತೆ | ವೀಹಿ—ಪ್ರೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ, ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು ಎರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಉತ್ಪನ್ನವುಳ್ಳವರೂ, ಯಜ್ಞಸ್ವರ್ಶವುಳ್ಳವರೂ, ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ, ಧನವಂತರೂ, ಪೂಜ್ಯರೂ, ಅಗ್ನಿ ಯೇ
ಜಿಹ್ವೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ ಆಗಿರುವರೋ ಅಂತಹ ದಕ್ಷನೇ ಪಿತೃವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರೂ
ಆದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾರಹಿತರಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು.

English Translation.

Radiant Surya, render the deities, who have Daksha for their
progenitor, void of offence towards us ; they who are twice born, desirous
of sacrifice, observant of truth, possessors of wealth, deserving of worship
whose tongue is Agni.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಉತ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಕ್ಷತ್ರನುರು ಬೃಹದ್ರೋದಸೀ ಶರಣಂ ಸುಷುಮ್ನೇ ||

ಮಹಸ್ಕರಥೋ ವರಿವೋ ಯಥಾ ನೋಽಸ್ಮೇ ಕ್ಷಯಾಯ ಧಿಷಣೇ ಅನೇಹಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಉರು | ಬೃಹತ್ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಶರಣಂ | ಸುಷುಮ್ನೇ ಇತಿ
ಸುಷುಮ್ನೇ |

ಮಹಃ | ಕರಥಃ | ವರಿವಃ | ಯಥಾ | ನಃ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಕ್ಷಯಾಯ | ಧಿಷಣೇ ಇತಿ | ಅನೇಹಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಸಿ ಚ ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ವುರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಂ ಕರಃ | ಕುರುತಂ | ತಥಾ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಸುಸುಮ್ನೇ ಸುಸುಖೇ ಯುವಾಂ : ಬೃಹನ್ನಹೃಷ್ಯರಣಿಂ ಗೃಹಂ ಚ ಕರಃ | ಕುರುತಂ | ಮಹೋ ಮಹದ್ವರಿವೋ ಧನಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಯಥಾ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಥಾ ಕುರುತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಧಿಷಣೇ ಧಾರಯಿತ್ಯೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವನೇಹಃ ಪಾಪರಾಹಿತ್ಯಂ ಚಾಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಕ್ಷಯಾಯ ನಿವಾಸಾರ್ಥಂ ಕುರುತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಅಲ್ಲದೇ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ | ಉರು—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಕ್ಷತ್ರಂ—ಬಲವನ್ನು | ಕರಃ—ಉಂಟುಮಾಡಿರಿ | ಸುಸುಮ್ನೇ—ಸುಖಸಾಧಕಿಯರಾದ | ರೋದಸೀ—ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ | ಬೃಹತ್—ಮೊದ್ದಾದ | ಶರಣಿಂ—ಗೃಹವನ್ನು (ನಮಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರಿ) | ಮಹಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ವರಿವಃ—ಧನವು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿ ಲಭಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ | ಧಿಷಣೇ—ಜಗದ್ಧಾರಿಕೆಯರಾದ ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ | ಕ್ಷಯಾಯ—ವಾಸಸ್ಥಾನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಅನೇಹಃ—ಪಾಪರಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸುಖಸಾಧಕಿಯರಾದ ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ನಮಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಿ. ನಮಗಾಗಿ ಮೊದ್ದಾದ ಗೃಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ. ನಮಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವು ಲಭಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ. ಜಗದ್ಧಾರಿಕೆಯರಾದ ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ನಮಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪಾಪರಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Or bestow, Heaven and Earth, vast strength : give us, Earth and Heaven, a spacious habitation for our comfort : so arrange, that infinite wealth may be ours ; remove, beneficent deities, iniquity from our abode.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ನೋ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸೂನವೋ ನಮಂತಾನುದ್ಯಾ ಹೂತಾಸೋ ವಸವೋ-

ಧೃಷ್ಣಾಃ |

ಯದೀಮುರ್ಭೇ ಮಹತಿ ವಾ ಹಿತಾಸೋ ಬಾಧೇ ಮರುತೋ ಅಹ್ವಾನು ದೇವಾನ್ || ೪ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಅ | ನಃ | ರುದ್ರಸ್ಯ | ಸೂನವಃ | ನಮಂತಾಂ | ಆದ್ಯ | ಹೂತಾಸಃ | ವಸವಃ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ |
ಯತಃ | ಈಂ | ಅರ್ಭೇ | ಮಹತಿ | ನಾ | ಹಿತಾಸಃ | ಬಾಧೇ | ಮರುತಃ | ಅಹ್ವಾಮ | ದೇವಾನ್ ||೪||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ರುದ್ರಸ್ಯ ಸೂನವಃ ಪುತ್ರಾ ಮರುತೋದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಹೂತಾಸಃ ಆಹೂತಾಃ ಸಂತೋ-
ನೋದ್ಯಾಸ್ಮತ್ಯಾ ನಮಂತಾಂ | ಆನತಾ ಭವಂತು | ಅಗಚ್ಛಂತು | ಕೀದೃಶಾಃ | ವಸವೋ ನಾಸಯಿ-
ತಾರೋದ್ಯಷ್ಟಾ ಅನ್ಯೈರಹಂಸಿತಾಃ | ಯದ್ಯದೇವೇನಾನ್ಮರುತೋ ದೇವಾನರ್ಭೇಽಲ್ಪೇ ಮಹತಿ
ಪ್ರಭೂತೇ ನಾ ಬಾಧೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಹಿತಾಸೋ ನಿಹಿತಾಃ ಸ್ಥಿತಾಃ ಸಂತೋ ವಯಮಹ್ವಾಮ ಆಹ್ವಯಾಮ-
ತೇದಾನೀಮದ್ಯೇತ್ಯನ್ಯಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತಃ—ಯಾನಾಗ | ದೇವಾನ್—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ | ಈಂ ಮರುತಃ—ಈ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು |
ಅರ್ಭೇ—ಅಲ್ಪವಾದುದಾಗಲಿ | ನಾ—ಅಥವಾ | ಮಹತಿ—ಬೃಹತ್ತಾದುದಾಗಲಿ ಆದ | ಬಾಧೇ—
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಹಿತಾಸಃ—ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದ ನಾವು | ಅಹ್ವಾಮ—ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುವೆವೋ | ಅದ್ಯ—
ಆ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಸವಃ—ವಸತಿದಾಯಕರೂ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತರೂ | ರುದ್ರಸ್ಯ—
ರುದ್ರನ | ಸೂನವಃ—ಪುತ್ರರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಹೂತಾಸಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ | ನಃ—
ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ನಮಂತಾಂ—ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಲ್ಪವಾದುದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೃಹತ್ತಾದುದಾಗಲಿ ಆದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದ ನಾವು ಯಾನಾಗ
ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ಈ ಮರುದ್ಧೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆವೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸತಿದಾಯಕರೂ
ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತರೂ ರುದ್ರನ ಪುತ್ರರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ನಮ್ಮಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ನಮಗಭಿಮುಖ-
ವಾಗಿ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬರಲಿ.

English Translation.

May the sons of Rudra, givers of dwellings, the unsubdued, invoked
on the occasion, stoop down to us, inasmuch as we call upon the divine
Maruts that they may be our helpers in difficulty, great or small.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಿ॒ನ್ಯು॒ಕ್ಷ ಯೇ॑ಷು ರೋ॒ದಸೀ॑ ನು ದೇ॒ವೀ ಸಿ॑ಷಕ್ತಿ ಪೂ॒ಷಾ ಅ॑ಭ್ಯ॒ರ್ಥ-
ಯ॑ಚ್ಛಾ |

ಶ್ರುತ್ವಾ ಹವಂ ಮರುತೋ ಯದ್ಧ ಯಾಥ ಭೂಮಾ ರೇಜಂತೇ ಅಧ್ವನಿ
ಪ್ರವಿಕ್ತೇ || ೫ ||

|| ಪದವಾಕಃ ||

ಮಿಮ್ಯಕ್ಷ | ಯೇಷು | ರೋದಸೀ | ನು | ದೇವೀ | ಸಿಷಕ್ತಿ | ಪೂಷಾ | ಅಭ್ಯರ್ಥಯಂಜಾ |

ಶ್ರುತ್ವಾ | ಹವಂ | ಮರುತಃ | ಯತ್ | ಹ | ಯಾಥ | ಭೂಮಾ | ರೇಜಂತೇ | ಅಧ್ವನಿ | ಪ್ರವಿಕ್ತೇ ||೫||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇಷು ಮರುತ್ಸು ರೋದಸೀ ರುದ್ರಸ್ಯ ಪತ್ನೀ ದೇವೀ ದ್ಯೋತಮಾನಾ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ವಾಕ್
ವಿಮ್ಯಕ್ಷ ನು ಕ್ಷಪ್ರೆಂ ಸಂಗಚ್ಛತೇ | ತಥಾಭ್ಯರ್ಥಯಂಜಾ ಸ್ತೋತ್ರೈನಭ್ಯರ್ಥಯನ್ ಸನ್ಮದ್ಧಾನ್ಕುರ್ವನ್ಯೋ
ಯಜತಿ ಧನೇನ ಪೂಜಯತಿ ತಾದೃಶ ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ದೇವಶ್ಚ ಸಿಷಕ್ತಿ ಯಾನ್ಮರುತಃ ಸೇವತೇ |
ಅಭ್ಯರ್ಥಯಂಜಾಭ್ಯರ್ಥಯನ್ಯಜತಿ | ನಿ. ೬-೬ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಯಃ | ಹೇ ಮರುತಸ್ತೇ ಯೂಯಂ
ಹವಮಸ್ಮದೀಯಮಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಯದ್ಧ ಯದಾ ಬಲು ಯಾಥ ಅಗಚ್ಛಥ ತದಾನೀಮಧ್ವನಿ
ಮಾರ್ಗೇ ಪ್ರವಿಕ್ತೇ ಗಮನಾರ್ಥಂ ಪೃಥಕ್ಪ್ರತೇ ಸತಿ ತತ್ರ ವಿದ್ಯಮಾನಾನಿ ಭೂಮ ಭೂತಜಾತಾನಿ
ರೇಜಂತೇ | ಕಂಪಂತೇ | ತಥಾ ಚ ಮಂತ್ರಾಂತರಂ | ಪ್ರ ವೇಶಯಂತಿ ಪರ್ವತಾನ್ವಿ ವಿಂಚಂತಿ ವನಸ್ಪತೀನ್ |
ಯಗ್ವೇ. ೧-೩೯-೫ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಯೇಷು—ಯಾವ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ | ರೋದಸೀ—ರುದ್ರಪತ್ನಿಯೂ |
ದೇವೀ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳೂ ಆದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾವಾಗ್ಧೇವಿಯು | ನು—ಒಂದಿಗೆ | ಮಿಮ್ಯಕ್ಷ—ಸೇರಿಕೊಂಡಿರು
ವಳೋ (ಹಾಗೆಯೇ) | ಅಭ್ಯರ್ಥಯಂಜಾ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಧನದಾನದಿಂದ ಪ್ರವೃದ್ಧರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ |
ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನು | ಸಿಷಕ್ತಿ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಿಸುವನೋ (ಅಂತಹ ನೀವು) | ಹವಂ—ನಮ್ಮ
ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ | ಯದ್ಧ—ಯಾವಾಗ | ಯಾಥ—ಬರುವಿರೋ (ಆಗ) | ಪ್ರವಿಕ್ತೇ—
ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಜ್ಜಿತವಾದ | ಅಧ್ವನಿ—ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ | ಭೂಮಾ—ಸಕಲ ಭೂತಜಾತ
ಗಳೂ | ರೇಜಂತೇ—ನಡಗುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ರುದ್ರಪತ್ನಿಯೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳೂ ಆದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ
ವಾಗ್ಧೇವಿಯು ಒಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವಳೋ ಹಾಗೆಯೇ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಧನದಾನದಿಂದ ಪ್ರವೃದ್ಧರಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡುವ ಪೂಷದೇವನು ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ನೀವು ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಾವಾಗ
ಬರುವಿರೋ ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳೂ ಭಯದಿಂದ
ಕಂಪಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

With whom the divine Heaven and Earth are associated ; whom Pushan, the rewarder (of his worshippers) with prosperity, honours : when Maruts, having heard our invocation, you come hither, then on your several paths all beings tremble.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆಗಳು ||

ಈ ಮುಕ್ತನಲ್ಲಿರುವ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ ಮತ್ತು ಈ ಮುಕ್ತನಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿದಾರೆ—

ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ | ಸಿಷಕ್ತಿ ಪೂಷಾ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ
ಭವತಿ || (ನಿ. ೬-೬)

ಈ ನಿರ್ವಚನಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ—ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ಇತ್ಯನವಗತಂ | ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ಅಭಿವರ್ಧನೆಯೆಲ್ಲಾ ಯೋಯಜತಿ | ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ರತ್ನ ದಾನಾರ್ಥಃ | ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ತನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಕೊಡುವವನು ಅಥವಾ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವವನಿಗೆ ಧನಾದಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಒಯ್ಯುವುದು ಅವನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವವನು ಎಂದು ಪೂಷದೇವನ ಗುಣ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ರತ್ನ ದಾನಾರ್ಥಃ | ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯೆಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದೆಂದರ್ಥವು. ಏನನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಎಂದರೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವವನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾದ ಧನಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕೊಡುವುದೆಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಮುಕ್ತನಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು

ಯದ್ವ ಯಾಥ ಪ್ರವಿಕ್ತೇ ಅಧ್ವನಿ ಭೂಮಾ ರೇಜಂತೇ—ಎಲೈ ಮರುದ್ವೇನತೆಗಳೇ, ನಿಮಗಾಗಿ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೀವು ಬರುವಾಗ ಎಂದರೆ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ (ರಭಸದಿಂದ ಬೀಸುವಾಗ) ಸಮಸ್ತ ಭೂತಜಾತಗಳೂ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಭಯದಿಂದ ನಡಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಮರುದ್ವೇನತೆಗಳ ಅಸಾಧಾರಣ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ವೇಷಯಂತಿ ಸರ್ವತಾನ್ ವಿ ವಿಂಚಂತಿ ವನಸ್ಪತೀನ್ (ಋ. ಸಂ. ೧-೨೯-೫) ಮರುದ್ವೇನತೆಗಳು ರಭಸದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಅಚಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸರ್ಪಗಳನ್ನೂ ನಡಗುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ವನದಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಬುಡಸಹಿತ ಉರುಳಿಸುವರು ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರುವ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವರು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭಿ ತ್ಯಂ ವೀರಂ ಗಿರ್ವಣಸಮುಚೇಂದ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಜರಿತರ್ನವೇನ |

ಶ್ರವದಿದ್ಧವಮುಪ ಚ ಸ್ತನಾನೋ ರಾಸದ್ವಾಜಾ ಉಪ ಮಹೋ ಗೃಣಾನಃ ||

|| ಸದಸಾತಃ ||

ಅಭಿ | ತ್ಯಂ | ವೀರಂ | ಗಿರ್ವಣಸಂ | ಅರ್ಚೆ | ಇಂದ್ರಂ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ | ಜರಿತಃ | ನನೇನ |
ಶ್ರವತ್ | ಇತ್ | ಹವಂ | ಉಸೆ | ಚ | ಸ್ತವಾನಃ | ರಾಸತ್ | ವಾಜಾನ್ | ಉಸೆ | ಮಹಃ | ಗೃಣಾನಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜರಿತಃ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ತ್ಯಂ ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ವೀರಂ ವೀರ್ಯವಂತಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಶತ್ರುಣಾಮಾರಕಂ
ವಾ ಗಿರ್ವಣಸಂ ಗಿರಾಂ ಸಂಭಕ್ತಾರಮೇವಂವಿಧಮಿಂದ್ರಂ ನನೇನಾಭಿನವೇನ ಶೋಭನೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ
ಸ್ತೋತ್ರೇಣಾರ್ಚ್ಯರ್ಚೆ | ಅಭಿಷ್ಠಾಹಿ | ಸ ಚ ಸ್ತವಾನಃ ಸ್ತಾಯಮಾನಃ ಸನ್ ಹವಮಸ್ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರ-
ಮುಸೆ ಶ್ರವದಿತ್ | ಉಸಶೃಣುಯಾದೇವ | ಅಪಿ ಚ ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತಾಯಮಾನ ಇಂದ್ರೋ ಮಹೋ
ಮಹತಃ ಪ್ರಭೂತಾನ್ವಾಜಾನನ್ನಾನಿ ಚೋಸೆ ರಾಸತ್ | ಪ್ರದೇಯಾತ್ | ಯತ ಏವಮತಃ ಸ್ತುಹೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜರಿತಃ—ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ | ತ್ಯಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ | ವೀರಂ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ | ಗಿರ್ವಣಸಂ—
ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರೀತನಾಗುವವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ನನೇನ—ನೂತನವಾದ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ—
ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಅಭ್ಯರ್ಚೆ—ಪೂಜಿಸು | ಸ್ತವಾನಃ—ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಹವಂ—ನಮ್ಮ
ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಉಸೆ ಶ್ರವದಿತ್—ಕೇಳಿಯೇ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ | ಗೃಣಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗುವ ಇಂದ್ರನು |
ಮಹಃ—ಪ್ರಭೂತನಾದ | ವಾಜಾನ್ ಚೆ—ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ | ಉಸೆ ರಾಸತ್—ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರೀತನಾಗುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು
ನೂತನವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸು. ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಕೇಳು
ತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗುವ ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಲಿ.

English Translation

Praise, worshipper, with a new hymn, that hero, Indra, who is
deserving of praise : may he, so glorified, hear our invocation : may he,
so lauded, bestow upon us abundant food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಓನಾನನಾಪೋ ಮಾನುಷೀರಮೃಕ್ತಂ ಧಾತ ತೋಕಾಯ ತನಯಾಯ
ಶಂ ಯೋಃ ||

ಯೂಯಂ ಹಿ ಸ್ಥಾ ಭಿಷಜೋ ಮಾತೃತಮಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಾತುರ್ಜಗತೋ
ಜನಿತ್ರೀಃ || ೭ ||

|| ಪದವಾರಃ ||

ಓಮಾನಂ | ಅಸಃ | ಮಾನುಷೀಃ | ಅಮೃತಂ | ಧಾತೆ | ತೋಕಾಯೆ | ತನಯಾಯೆ | ಶಂ | ಯೋಃ |
ಯೂಯಂ | ಹಿ | ಸ್ಥ | ಭಿಷಜಃ | ಮಾತೃತಮಾಃ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಸ್ಥಾತುಃ | ಜಗತಃ | ಜನಿತ್ರೀಃ || ೭ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಆಪೋ ಮಾನುಷೀರ್ಮನುಷ್ಯಹಿತಾ ಯೂಯಮಮೃತಮಹಿಸಿತಮೋಮಾನಂ | ಅವತಿ
ರಕ್ಷತೀತ್ಯೋಮಾ ರಕ್ಷಕಮನ್ನಂ | ತೋಕಾಯೆ ಪುತ್ರಾಯ ತನಯಾಯೆ ತತ್ಪುತ್ರಾಯ ಚ ಧಾತೆ | ಧತ್ತ |
ಪ್ರಯಚ್ಛತೆ | ತಥಾ ಶಂ ಶಮನಮುಪದ್ರವಾಣಾಂ ಯೋರ್ಯಾವನಂ ಪೃಥಕ್ಪರಣಂ ಚ ಪೃಥಕ್ಪರ್ತ-
ವ್ಯಾಣಾಂ ಧತ್ತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತೆ | ಕುತ ಇತ್ಯತ ಅಹ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾದ್ಯೂಯಂ ಮಾತೃತಮಾ ಮಾತೃ-
ಭ್ಯೋಽಪ್ಯಧಿಕಾ ಭಿಷಜಃ ಸ್ಥ ಭವಥ ತಸ್ಮಾದ್ಧಾತೇತ್ಯನ್ನಯಃ | ಕಥಂ ಮಾತೃಭ್ಯೋಽಪ್ಯಧಿಕಂ
ಭಿಷಜ್ಯಮಸ್ತೀತ್ಯತ ಅಹ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಾತುಃ ಸ್ಥಾವರಸ್ಯ ಜಗತೋ ಜಂಗಮಸ್ಯ ಜನಿತ್ರೀರ್ಜನ-
ಯಿತ್ಯೋ ಭವಥ | ಅತೋ ಯೂಯಂ ಭಿಷಜಃ ಸ್ಥ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸಃ—ಎಲೈ ಅಜ್ಜೀವತೆಗಳೇ | ಮಾನುಷೀಃ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳಾದ ನೀವು | ಅಮೃತಂ—
ಅಹಿಂಸಿತವಾದುದು | ಓಮಾನಂ—ರಕ್ಷಕವಾದುದು ಅದ ಅನ್ನವನ್ನು | ತೋಕಾಯೆ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನಿಗೂ |
ತನಯಾಯೆ—ತತ್ಪುತ್ರನಿಗೂ | ಧಾತೆ—ಕೊಡಿರಿ | ಶಂ—ಸುಖವನ್ನೂ | ಯೋಃ—ದುಃಖರಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ |
(ಉಂಟುಮಾಡಿರಿ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಮಾತೃತಮಾಃ—ಜನ್ಮದಾತೆಯಾದ ಮಾತೃವಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ
ರಾದ | ಭಿಷಜಃ—ನಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯಪೋಷಕರಾಗಿ | ಸ್ಥ—ಅಗಿದ್ದೀರಿ | ಹಿ—ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—
ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸ್ಥಾತುಃ—ಸ್ಥಾವರಾತ್ಮಕವೂ | ಜಗತಃ—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಲೋಕಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ |
ಜನಿತ್ರೀಃ—ಮಾತೆಯರಾಗಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉದಕಾಭಿಮಾನಿನಿವತಿಗಳೇ, ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳಾದ ನೀವು ಅಹಿಂಸಿತವಾದುದು,
ರಕ್ಷಕವಾದುದು ಅದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನಿಗೂ ತತ್ಪುತ್ರನಿಗೂ ಕೊಡಿರಿ. ಸುಖವನ್ನೂ ದುಃಖರಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ
ಉಂಟುಮಾಡಿರಿ. ಜನ್ಮದಾತೆಯಾದ ಮಾತೃವಿಗಿಂತಲೂ ನೀವೇ ಉತ್ತಮರಾದ ಆರೋಗ್ಯಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದೀರಿ-
ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ ಸಮಸ್ತವಾದ ಸ್ಥಾವರವೂ ಜಂಗಮವೂ ಆದ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೀವೇ ಮಾತೆಯರಾಗಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Waters, friendly to mankind, grant uninterrupted (life)-preserving (food) for (the perpetuation of our) sons and grandsons : grant us security and the removal (of all evil), for you are more than maternal physicians ; you are the parents of the stationary and moveable universe.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ತ್ರಾಯಮಾಣೋ ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿಯಜತೋ
ಜಗಮ್ಯಾತ್ |
ಯೋ ದತ್ತವಾ ಉಷಸೋ ನ ಪ್ರತೀಕಂ ವ್ಯೂರ್ಣತೇ ದಾಶುಷೇ ವಾರ್ಯಾ-
ಣಿ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ನಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ತ್ರಾಯಮಾಣಃ | ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿಃ | ಯಜತಃ | ಜಗಮ್ಯಾತ್ |
ಯಃ | ದತ್ತವಾನ್ | ಉಷಸಃ | ನ | ಪ್ರತೀಕಂ | ವ್ಯೂರ್ಣತೇ | ದಾಶುಷೇ | ವಾರ್ಯಾಣಿ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತ್ರಾಯಮಾಣೋ ರಕ್ಷನ್ ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿಃ ಸುವರ್ಣಹಸ್ತೋ ಹಿತರಮಣೀಯಪಾಣಿರ್ವಾ
ಯಜತೋ ಯಷ್ಟವ್ಯ ಏವಂಭೂತಃ ಸವಿತಾ ಪ್ರೇರತೋ ದೇವೋ ನೋಽಸ್ಮಾನಾ ಜಗಮ್ಯಾತ್ |
ಅಗಚ್ಛತು | ಯೋ ದೇವೋ ದತ್ತವಾನ್ಮನವಾನುಷಸೋ ನ ಪ್ರತೀಕಮುಷಸಃ ಪ್ರಮುಖಮಿವ ದಾಶುಷೇ
ಹವೀಂಷಿ ದತ್ತವತೇ ಯಜಮಾನಾಯ ವಾರ್ಯಾಣಿ ವರಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ವ್ಯೂರ್ಣತೇ ವಿವ್ಯಣೋತಿ
ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ಸ ಸವಿತೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಸವಿತ್ಯವು | ದತ್ತವಾನ್—ಧನವಂತನಾಗಿ | ಉಷಸಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು |
ಪ್ರತೀಕಂ ನ—ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪದಂತೆ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವಾರ್ಯಾಣಿ—
ಅನೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ವ್ಯೂರ್ಣತೇ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವನೋ (ಅಂತಹ) | ತ್ರಾಯಮಾಣಃ—
ರಕ್ಷಕನೂ | ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿಃ—ಸುವರ್ಣರೂಪವಾದ ಪಾಣಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಯಜತಃ—ಪೂಜ್ಯನೂ | ದೇವಃ—
ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತ್ಯದೇವನು | ನಃ—ನಮಗಭಿಮುಖನಾಗಿ | ಆ ಜಗಮ್ಯಾತ್—ದಯಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಧನವಂತನಾದ ಸವಿತ್ರವು ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಉಷೋದೇವಿಯಂತೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ರಕ್ಷಕನೂ, ಸುವರ್ಣರೂಪವಾದ ಪಾಣಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಸವಿತ್ರದೇವನು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡಲಿ.

English Translation.

May the adorable, golden-handed Savitri, the preserver, come to us; he, the munificent, who, like the opening of the dawn, displays desirable (riches) to the offerer of the oblation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ತ್ವಂ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ನೋ ಅದ್ಯಾ ದೇವಾ ಅಸ್ಮಿನ್ನಧ್ವರೇ
ವವೃತ್ಯಾಃ |

ಸ್ಯಾಮಹಂ ತೇ ಸದಮಿದ್ರಾತೌ ತವ ಸ್ಯಾಮಗ್ನೇವಸಾ ಸುವೀರಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ತ್ವಂ | ಸೂನೋ | ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ನಃ | ಅದ್ಯ | ಅ | ದೇವಾನ್ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ಅಧ್ವರೇ | ವವೃತ್ಯಾಃ |
ಸ್ಯಾಂ | ಅಹಂ | ತೇ | ಸದಂ | ಇತ್ | ರಾತೌ | ತವ | ಸ್ಯಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಅವಸಾ | ಸುವೀರಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಪಿ ಚ ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ತ್ವಮದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ನೋಽಸ್ತದೀಯೇ-
ಽಸ್ಮಿನ್ನಧ್ವರೇ ಯಾಗೇ ದೇವಾನ್ಯಷ್ಟವ್ಯಾನಿಂದ್ರಾದೀನಾ ವವೃತ್ಯಾಃ | ಅವರ್ತಯ | ಅಗಮಯ | ಅಪಿ
ಜಾಹಂ ತೇ ತವ ರಾತೌ ಧನಸ್ಯ ದಾನೇ ಸದಮಿತ್ಸರ್ವದೈವ ವರ್ತಮಾನಃ ಸ್ಯಾಂ ಭವೇಯಂ | ತಥಾ
ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತವಾವಸಾ ತ್ವದೀಯೇನ ರಕ್ಷಣೇನ ಸುವೀರಃ ಶೋಭನ್ಯರ್ವೀರ್ಯಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಭಿರುಪೇತಶ್ಚ
ಸ್ಯಾಂ | ಭವೇಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅದ್ಯ—
ಈ ಯಾಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಅಧ್ವರೇ—ಈ ಯಾಗಕ್ಕೆ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು |
ಅ ವವೃತ್ಯಾಃ—ಬರಮಾಡು | ಅಹಂ—ನಾನು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ರಾತೌ—ಧನ ದಾನಕ್ಕೆ | ಸದಮಿತ್—

ಸರ್ವದಾ | ಸ್ಯಾಂ—ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತವ—ನಿನ್ನ | ಅವಸಾ—
ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ | ಸುವೀರಃ—ಉತ್ತಮನಾದ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಸ್ಯಾಂ—ನಾನು ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನಮ್ಮಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ಯಾಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ
ಯಾಗಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಧನದಾನಕ್ಕೆ ಸರ್ವದಾ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ನಾನು ಉತ್ತಮನಾದ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖವಾಗಿರುವಂತೆ
ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation.

And you, son of strength, bring back to-day the deities to this our
sacrifice : may I be ever in (the enjoyment of) your bounty : may I through
your protection, Agni, be blessed with excellent male descendants.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ತ್ಯಾ ಮೇ ಹವನಾ ಜಗ್ಮ್ಯತಂ ನಾಸತ್ಯಾ ಧೀಭಿರ್ಯುವನುಂಗ
ವಿಸ್ತಾ |

ಅತ್ರೀಂ ನ ಮಹಸ್ತಮಸೋಽಮುಮುಕ್ತಂ ತೂರ್ವತಂ ನರಾ ದುರಿತಾದ್-
ಭೀಕೇ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ತ್ಯಾ | ಮೇ | ಹವಂ | ಅ | ಜಗ್ಮ್ಯತಂ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಧೀಭಿಃ | ಯುವಂ | ಅಂಗ | ವಿಸ್ತಾ |

ಅತ್ರೀಂ | ನ | ಮಹಃ | ತಮಸಃ | ಅಮುಮುಕ್ತಂ | ತೂರ್ವತಂ | ನರಾ | ದುಃಸ್ವಿತಾತ್ | ಅಭೀಕೇ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಹಿ ಚ ಹೇ ವಿಸ್ತಾ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ನಾಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯಸ್ವಭಾವಾ ಸತ್ಯಸ್ಯ ನೇತಾರೌ ವಾ ಹೇ ಅತ್ತಿನೌ
ತ್ಯಾ ತೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ಯುವಂ ಯುನಾಂ ಧೀಭಿಃ ಪರಿಚರಣಕೈಃ ಕರ್ಮಭಿರುಪೇತಂ ಮೇ
ಮದೀಯಂ ಹವಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಂಗ ಪ್ರಸ್ರಮಾ ಜಗ್ಮ್ಯತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ಅಗತ್ಯ ಚ ಮಹೋ
ಮಹತಸ್ತಮಸೋಽಸುರಕೃತಾದಂಧಕಾರಾಡತ್ತಿಂ ನ ಯಥಾತ್ರಿವೃಷಿಮುಮುಕ್ತಂ ನೋಚಿತವಂತಾ
ಸ್ಥಃ ಹೇ ನರಾ ನೇತಾರಾವತ್ತಿನೌ ತಥಾಸ್ಮಾನಸ್ಯಭೀಕೇಽಭ್ಯಕ್ತೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ದುರಿತಾದ್ಭೀತಾಃ
ಶತ್ರುಕೃತಾತ್ತೂರ್ವತಂ | ಅಸ್ಮಾಂಸ್ತಾರಯತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತೆ—ಮತ್ತು | ವಿವ್ರಾ—ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ | ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ತ್ಯಾ—
ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಧೀಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಪೂಜಾಕರ್ಮಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾದ | ಮೇ—ನನ್ನ |
ಹವಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ | ಅಂಗ—ಕ್ಷೇಪವಾಗಿ | ಆ ಜಗ್ಮ್ಯತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ | ಅತ್ರಿಂ ನ—
ಅತ್ರಿಬುಷಿಯನ್ನು ಕತ್ತಲಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದಂತೆ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ತಮಸಃ—ಅಂಧಕಾರದಿಂದ |
ಅಮುಮುಕ್ತಂ—ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿರಿ | ನರಾ—ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಅಭೀಕೇ—
ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ದುರಿತಾತ್—ಶತ್ರುಕೃತವಾದ ದುಃಖದಿಂದ | ತೋರ್ವತಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪೂಜಾಕರ್ಮಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾದ
ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಅತ್ರಿಬುಷಿಯನ್ನು ಕತ್ತಲಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದಂತೆ ಮಹತ್ತಾದ
ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿರಿ. ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಕೃತ
ವಾದ ದುಃಖದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Wise Nasatyas, come quickly to my invocation (united) with holy
acts: (extricate us) from thick darkness, as you did extricate Atri:
protect us, leaders (of rites), from danger in battle.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ತೇ ನೋ ರಾಯೋ ದ್ಯುಮತೋ ನಾಜವತೋ ದಾತಾರೋ ಭೂತ ಸ್ತವತಃ
ಪುರುಕ್ಷೋಃ |

ದಶಸ್ಯಂತೋ ದಿವ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಸೋ ಗೋಜಾತಾ ಅಪ್ಯಾ ಮೃಳತಾ ಚ
ದೇವಾಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ನಃ | ರಾಯಃ | ದ್ಯುಮತಃ | ನಾಜವತಃ | ದಾತಾರಃ | ಭೂತ | ಸ್ತವತಃ | ಪುರುಕ್ಷೋಃ |

ದಶಸ್ಯಂತಃ | ದಿವ್ಯಾಃ | ಪಾರ್ಥಿವಾಸಃ | ಗೋಜಾತಾಃ | ಅಪ್ಯಾಃ | ಮೃಳತಃ | ಚ | ದೇವಾಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾಸ್ತೇ ಯೂಯಂ ದ್ಯುಮತೋ ದೀಪ್ತಿಮತೋ ವಾಜವತೋ ಬಲಯುಕ್ತಸ್ಯ
ನೃವತೋ ನೃಭಿಃ ಪುತ್ರಾದಿಭಿರುಪೇತಸ್ಯ ಪುರುಕ್ಷೋರ್ಬಹುಭಿಃ ಕೀರ್ತನೀಯಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ
ನೋಽಸ್ತೃಭ್ಯಂ ದಾತಾರೋ ಭೂತ | ಭವತ | ಅಪಿ ಚ ದಶಸ್ಯಂತಃ ಕಾಮಾನ್ತ್ರಯಚ್ಛಂತೋ ದಿವ್ಯಾ ದಿವಿ
ಭನಾ ಆದಿತ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಸಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭನಾ ವಸವೋ ಗೋಜಾತಾಃ | ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿರ್ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ
ವಾಕ್ | ತತಃ ಉತ್ಪನ್ನಾ ಮರುತೋಽಪ್ಯಾ ಅಪ್ಸ್ವಂತರಿಕ್ಷೇ ಭನಾ ರುದ್ರಾಶ್ಚ ತೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ-
ಮಸ್ಮಾನ್ಪ್ರಕಿತ | ಸುಖಯತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಾಃ—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ತೇ—ನೀವು | ನಃ—ನಮಗೆ | ದ್ಯುಮತಃ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ |
ವಾಜವತಃ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ | ನೃವತಃ—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಪುರುಕ್ಷೋಃ—ಅನೇಕರಿಂದ
ಪ್ರಶಂಸಿತವಾದುದೂ ಆದ | ರಾಯಃ—ಧನದ | ದಾತಾರಃ—ದಾತೃಗಳಾಗಿ | ಭೂತ—ಆಗಿರಿ | ದಶಸ್ಯಂತಃ—
ಇಷ್ಟಾರ್ಧಪ್ರದರಾದ | ದಿವ್ಯಾಃ—ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥರಾದ ಅದಿತ್ಯರೂ | ಪಾರ್ಥಿವಾಸಃ—ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರಾದ ವಸು
ಗಳೂ | ಗೋಜಾತಾಃ—ಪೃಶ್ನಿಪುತ್ರರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೂ | ಅಪ್ಯಾಃ ಚ—ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥರಾದ ರುದ್ರರೂ |
ಮೃಳಿತ—ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮಗೆ ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ, ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ, ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ
ದುದೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾದುದೂ ಆದ ಧನದ ದಾತೃಗಳಾಗಿರಿ. ಇಷ್ಟಾರ್ಧಪ್ರದರಾಗಿ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥರಾದ
ಅದಿತ್ಯರೂ, ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರಾದ ವಸುಗಳೂ, ಪೃಶ್ನಿಪುತ್ರರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥರಾದ ರುದ್ರರೂ ನಮ್ಮನ್ನು
ಸುಖಪಡಿಸಲಿ.

English Translation.

Be unto us, gods, the donors of splendid, invigorating riches,
comprising male descendants, and celebrated by many : celestial Adityas,
terrestrial Vasus, offspring of Prishni, children of the waters, granting our
desires, make us happy.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೇ ನೋ ರುದ್ರಃ ಸರಸ್ವತೀ ಸಚೋಷಾ ನಿಾಳ್ವಾ ಸ್ತಂತೋ ನಿಷ್ಪನ್ನಮೃಳಂತು
ನಾಯುಃ |

ಯುಭುಕ್ವಾ ನಾಚೋ ದೈವ್ಯೋ ನಿಧಾತಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾನಾತಾ ಪಿಸ್ಯತಾಮಿಷಂ
ನಃ || ೧೨ ||

|| ಏವಪಾಪ ||

ತೇ | ನಃ | ರುದ್ರಃ | ಸರಸ್ವತೀ | ಸೃಜೋಷಾಃ | ವಿಷ್ಣುಃ | ಮೃಳಂತು | ವಾಯುಃ |
ಋಭುಕ್ಷಾಃ | ವಾಜಃ | ದೈವ್ಯಃ | ವಿಧಾತಾ | ಪರ್ಜನ್ಯಾವಾತಾ | ಸಿಷ್ಯತಾಂ | ಇಷಂ | ನಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಷ್ಣುಷ್ಠಂತೋ ವರ್ಷಣವಂತಸ್ತೇ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮೃಳಂತು | ಮೃಳಯಂತು |
ಸುಖಯಂತು | ತೇ ತ ಇತಿ ಚೇದುಚ್ಯತೇ | ರುದ್ರಃ ಸರಸ್ವತೀ ಚ ಸೃಜೋಷಾಃ ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಜಾ
ವಿಷ್ಣುರ್ವಾಯುಶ್ಚ ಋಭುಕ್ಷಾಃ | ಋಭುರ್ವಿಭಾ ವಾಜ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ಸೌಧನ್ಯನಾಃ | ತೇಷಾಮಾಭ್ಯ
ಋಭುಶ್ಚ ನಾಜೋಽಂತಿಮಶ್ಚ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ವಿಭಾ ಚ | ದೈವ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಹಿತೋ
ವಿಧಾತಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಶ್ಚ | ಅಸಿ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಾವಾತಾ ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚ ವಾಯುಶ್ಚೋಭಾ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯ-
ಮಿಷಮನ್ನಂ ಸಿಷ್ಯತಾಂ | ವರ್ಷಯತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಷ್ಣುಷ್ಠಂತಃ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕರೂ | ತೇ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ | ರುದ್ರಃ—ರುದ್ರನೂ | ಸರಸ್ವತೀ—
ಸರಸ್ವತಿಯೂ | ಸೃಜೋಷಾಃ—ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ | ವಿಷ್ಣುಃ—ವಿಷ್ಣುವೂ | ವಾಯುಃ—
ವಾಯುವೂ | ಋಭುಕ್ಷಾಃ—ಋಭುಕ್ಷನೂ | ವಾಜಃ—ವಾಜನೂ (ವಿಭನೂ) | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಮೃಳಂತು—ಸುಖಪಡಿಸಲಿ | ದೈವ್ಯಃ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಿತಕಾರಕನಾದ | ವಿಧಾತಾ—ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ |
ಪರ್ಜನ್ಯಾವಾತಾ—ಪರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಯುದೇವನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸಿಷ್ಯತಾಂ—
ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನರೂ, ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ರುದ್ರನೂ,
ಸರಸ್ವತಿಯೂ, ವಿಷ್ಣುವೂ, ವಾಯುವೂ, ಋಭು, ವಾಜ ಮತ್ತು ವಿಭರೂ, ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಲಿ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ
ಹಿತಕಾರಕನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ, ಪರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಯುದೇವನೂ ನಮ್ಮ ಅನ್ನವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಿ.

English Translation.

May Rudra and Saraswati, alike well pleased, and Vishnu and
Vayu, make us happy, sending rain; and Ribhukshin, and Vaja, and the
divine Vidhatri: and may Parjanya and Vata grant us abundant food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ಸ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಭಗೋ ನೋಽಪಾಂ ನಸಾದವತು ದಾನು ಪಪ್ರಿಃ |

ತ್ವಷ್ಟಾ ದೇವೇಭಿರ್ಜನಿಭಿಃ ಸಜೋಷಾ ದ್ಯೌರ್ದೇವೇಭಿಃ ಪೃಥಿವೀ ಸಮುದ್ರೈಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ಸ್ಯಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ಭಗಃ | ನಃ | ಅಪಾಂ | ನಸಾತ್ | ಅವತು | ದಾನು | ಪಪ್ರಿಃ |

ತ್ವಷ್ಟಾ | ದೇವೇಭಿಃ | ಜನಿಭಿಃ | ಸಜೋಷಾಃ | ದ್ಯೌಃ | ದೇವೇಭಿಃ | ಪೃಥಿವೀ | ಸಮುದ್ರೈಃ || ೦೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಪಿ ಚ ಸ್ಯ ಸ ಯಃ ಪ್ರೇರಕತಯಾ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಖ್ಯಾತಃ ಸ ಸವಿತಾ ದೇವೋ ಭಗತ್ಪಾಂ ನಸಾಚ್ಛಾಪಾಂ ಮೇಘಸ್ಥಾನಾಂ ಪುತ್ರೋ ಮಾಧ್ಯಮಿಕೋಽಗ್ನಿಃ ಸ ಚ ನೋಽಸ್ಮಾನವತು | ರಕ್ಷತು | ಕೀದೃಶೋಽಪಾಂ ನಸಾತ್ | ದಾನು ದಾತವ್ಯಂ ಧನಂ ಪಪ್ರಿಃ ಪ್ರಾತಾ ಪೂರಯಿತಾ || ಪ್ರಾ ಪೂರಣ ಇತ್ಯಸ್ಮಾದಾದ್ಯಗಮಹನ ಇತಿ ಕಿನೋ ಲಿದ್ಯದ್ಭಾವಾನ್ನ ಲೋಕಾವ್ಯಯೇತಿ ಸ್ಥಿತಿಪ್ರತಿಷೇಧಃ || ತಥಾ ದೇವೇಭಿರ್ದೇವೈರ್ಜನಿಭಿಸ್ತತ್ಪತ್ನೀಭಿಶ್ಚ ಸಜೋಷಾಃ ಸಹಪ್ರೀತಿಸ್ತೃಷ್ಣಾ ಚ ದೇವೇಭಿರ್ದೇವೈಃ ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾ ದ್ಯೌಶ್ಚ ಸಮುದ್ರೈಃ ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾ ಪೃಥಿವೀ ಚೈತಾಶ್ಚ ಸರ್ವಾ ದೇವತಾ ಆಸ್ಮಾನವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃದೇವನೂ | ಭಗಃ—ಭಗನೂ | ದಾನು—ಕೊಡಬೇಕಾದ ಧನವನ್ನು | ಪಪ್ರಿಃ—ತುಂಬಿಕೊಡತಕ್ಕ | ಅಪಾಂ ನಸಾತ್—ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥನಾದ ಅಗ್ನಿಯೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ದೇವೇಭಿಃ—ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ | ಜನಿಭಿಃ—ತತ್ಪತ್ನೀಯರೊಡನೆಯೂ | ಸಜೋಷಾಃ—ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕ | ತ್ವಷ್ಟಾ—ತ್ವಷ್ಟೃವೂ | ದೇವೇಭಿಃ—ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ | ದ್ಯೌಃ—ದ್ಯುಲೋಕವೂ | ಸಮುದ್ರೈಃ—ಸಮುದ್ರಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ | ಪೃಥಿವೀ—ಪೃಥಿವಿಯೂ (ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ).

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಸವಿತೃವೂ, ಭಗನೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥನಾದ ದಾತವ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಡತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ತತ್ಪತ್ನೀಯರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿರುವ ತ್ವಷ್ಟೃವೂ, ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ದ್ಯುಲೋಕವೂ, ಸಮುದ್ರಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ಪೃಥಿವಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

And may the divinie Savitri and Bhaga, and the grandson of the waters, (Agni), the prodigal of gifts preserve us ; and may Twashtri with the gods, and Earth with the seas, (preserve us).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ನೋಽಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯಃ ಶೃಣೋತ್ತ್ವ ಜ ಏಕಸಾತ್ಪೃಥಿವೀ ಸಮುದ್ರಃ |
ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಋತಾವೃಧೋ ಹುವಾನಾಃ ಸ್ತುತಾ ಮಂತ್ರಾಃ ಕವಿಶಸ್ತಾ
ಅವಂತು || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ನಃ | ಅಹಿಃ | ಬುಧ್ನ್ಯಃ | ಶೃಣೋತು | ಅಜಃ | ಏಕಸಾತ್ | ಪೃಥಿವೀ | ಸಮುದ್ರಃ |
ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಋತವೃಧಃ | ಹುವಾನಾಃ | ಸ್ತುತಾಃ | ಮಂತ್ರಾಃ | ಕವಿಶಸ್ತಾಃ | ಅವಂತು || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿಮಾರುತ ಉತ ನೋಽಹಿರಿತ್ಯೇಷಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉತ ನೋಽಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯಃ ಶೃಣೋತು
ದೇವಾನಾಂ ಪತ್ನೀರುತತೀರವಂತು ನಃ | ಅ. ಚ-೨೦ | ಇತಿ ||

ಉತಾಹಿ ಚಾಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣೋತು | ಅಜೋ ಜನ್ಮರಹಿತಃ |
ಏಕೋಽಸಹಾಯ ಏವ ಪದ್ಯತೇ ಗಚ್ಛತೀತ್ಯೇಕಸಾತ್ | ಏತತ್ವದದ್ವಯಾಭಿಧೇಯೋ ದೇವಶ್ಚ ಪೃಥಿವೀ
ಸಮುದ್ರಶ್ಚಾಸ್ತದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣೋತು | ಅಹಿ ಚ ಋತಾವೃಧ ಋತಸ್ಯ ಯೇಜ್ಞಸ್ಯ ಸತ್ಯಸ್ಯ ವಾ
ವರ್ಧಯಿತಾರೋ ಹುವಾನಾ ಅಸ್ಮಾಭಿರಾಹೂಯಮಾನಾಃ ಪೂರ್ವೈರ್ಯುಷಿಭಿಶ್ಚ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತುತಾ
ಮಂತ್ರಾ ಮಂತ್ರಣೀಯಾ ಗುಪ್ತಂ ಭಾಷಿತವ್ಯಾ ಮಂತ್ರಪ್ರತಿಸಾದ್ಯಾ ವಾ ಕವಿಶಸ್ತಾಃ ಕವಿಭಿರ್ವೇದಾ-
ವಿಭಿರ್ಯುಷಿಭಿಃ ಶಸ್ತ್ರೈಃ ಶಂಸಿತಾ ಈದೃಶಾ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅವಂತು | ಅಸ್ಮಾನ್ಪ್ರಚ್ಛಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯಃ—ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯದೇವನೂ | ಅಜ ಏಕಸಾತ್—ಅಜ ಏಕ
ಸಾತ್ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ದೇವನೂ | ಪೃಥಿವೀ—ಪೃಥಿವಿಯೂ | ಸಮುದ್ರಃ—ಸಮುದ್ರಾಧಿ ದೇವತೆಯೂ |
ನಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಶೃಣೋತು—ಕೇಳಲಿ | ಋತಾವೃಧಃ—ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರೂ | ಹುವಾನಾಃ—

ನಮ್ಮಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವರೂ | ಸ್ತುತಾಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ | ಮಂತ್ರಾಃ—ನಮ್ಮ ಧ್ಯಾನಾರ್ಹರೂ | ಕವಿಶಸ್ತ್ರಾಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ ಆದ | ವಿಶ್ವೇದೇ ದೇವಾಃ—ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಅವಂತು—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಹಿರ್ಬುದ್ಧ್ಯಃ, ಅಜ ಏಕಪಾತ್, ಪೃಥಿವೀ, ಸಮುದ್ರಾಧಿದೇವತೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಲಿ. ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರೂ, ನಮ್ಮಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವರೂ, ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗೂ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಅರ್ಹರೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರರೂ ಆದ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

May Ahirbudhnya, Aja-ekapad. and Earth and Ocean, hear us : may the universal gods, who are exalted by sacrifice, they who are invoked and praised (by us), to whom mystical prayers are addressed, and who have been glorified by (ancient) sages, preserve us.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಉತ ನೋಽಹಿಃ ಎಂಬ ಈ ಪುಕ್ಕನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಮಾತ್ರದ—ಉತ ನೋಽಹಿರ್ಬುದ್ಧ್ಯಃ ಶೃಣೋತು ದೇವಾನಾಂ ಪಕ್ಷೀರುತ-ಶೀರವಂತು ನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೨೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಅಹಿರ್ಬುದ್ಧ್ಯಃ :—ಈ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೫ ಪುಟ 588 ಮತ್ತು ಭಾಗ ೧೪ ಪುಟ 142-143ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ.

ಅಜ ಏಕಪಾತ್—ಈ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೫ ಪುಟ 588 ಮತ್ತು ಭಾಗ ೧೫ ಪುಟ 174ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏನಾ ನಪಾತೋ ಮಮ ತಸ್ಯ ಧೀಭಿರ್ಭರದ್ವಾಜಾ ಅಭ್ಯರ್ಚಂತ್ಯಕೈಃ |

ಗ್ನಾ ಹಂತಾಸೋ ವಸವೋಽಧೃಷ್ಟಾ ವಿಶ್ವೇ ಸ್ತುತಾಸೋ ಭೂತಾ ಯಜತ್ರಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏನ | ನಪಾತಃ | ಮಮ | ತಸ್ಯ | ಧೀಭಿಃ | ಭರತ್ಯನಾಜಾಃ | ಅಭಿ | ಅರ್ಚಂತಿ | ಅಕೈಃ |

ಗ್ನಾಃ | ಹಂತಾಸಃ | ವಸವಃ | ಅಧೃಷ್ಟಾಃ | ವಿಶ್ವೇ | ಸ್ತುತಾಸಃ | ಭೂತ | ಯಜತ್ರಾಃ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏನೈವಂ ಯೋಽಹಂ ದೇವಾನ್ ಸ್ತುತವಾನ್ ತಸ್ಯ ಮಮ ಋಜಿಶ್ವನೋ ನಪಾತಃ ಪುತ್ರಾ ಭರದ್ವಾಜಾ ಭರದ್ವಾಜಗೋತ್ರಜಾಃ ಸುಹೋತ್ರಾದಯೋ ಧೀಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರಕೇರ್ಚನಸಾಧನೈರಭ್ಯರ್ಚಂತಿ | ಅಭಿಷ್ಠವಂತಿ | ಹೇ ಯಜತ್ರಾ ಯಷ್ಟವ್ಯಾ ದೇವಾ ಹುತಾಸಃ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಭಿರ್ಹವಿಭಿರ್ಹುತಾಸ್ತರ್ಪಿತಾ ವಸವೋ ನಿನಾಸಯಿತಾರೋಽಧ್ಯಷ್ಟಾಃ ಕೈರಪ್ಯಹಿಂಸಿತಾ ಏವಂಭೂತಾ ವಿಶ್ವೇ ತೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ಗ್ನಾ ದೇವಪತ್ನೈಶ್ಚ ಸ್ತುತಾಸೋ ಭೂತ | ತೈಃ ಸುಹೋತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸ್ತುತಾ ಭವತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಏವ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ | ತಸ್ಯ ಮಮ—ಋಜಿಶ್ವನಾಮಕನಾದ ನನ್ನ | ನಪಾತಃ—ಪುತ್ರರಾದ | ಭರದ್ವಾಜಾಃ—ಭರದ್ವಾಜವಂಶದವರು | ಧೀಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ | ಅಕೇರ್ಚಾಃ—ಪೂಜಾಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ | ಅಭ್ಯರ್ಚಂತಿ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ | ಯಜತ್ರಾಃ—ಪೂಜಾರ್ಹರೂ | ಹುತಾಸಃ—ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ | ವಸವಃ—ವಸತಿದಾಯಕರೂ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ—ಅಪ್ರತಿಹತರೂ ಆದ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ಗ್ನಾಃ—ದೇವಪತ್ನಿಯರೂ | ಸ್ತುತಾಸಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಪಟ್ಟವರಾಗಿ | ಭೂತ—ಆಗಿರಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಲೆ ಕಂಡಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ಋಜಿಶ್ವನಾಮಕನಾದ ನನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಭರದ್ವಾಜಗೋತ್ರಜರು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಾಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜಾರ್ಹರೂ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ, ವಸತಿದಾಯಕರೂ ಅಪ್ರತಿಹತರೂ ಆದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ, ಸಕಲದೇವಪತ್ನಿಯರೂ ಸಹ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗಲಿ.

English Translation.

Thus do my sons, of the race of Bharadwaja, worship the gods with sacred rites and holy hymns ; and so, adorable (deities), may you, who are worshipped and glorified, the givers of dwellings, the invincible, universal gods, ever be adored, (together with your) wives.

ಏನತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉದು ಶೈದಿತಿ ಷೋಡಶರ್ಚೆಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತವ್ಯಜಿಶ್ವನ ಅರ್ಷಂ ವೈಶ್ವದೇವಂ | ತ್ರಯೋದಶ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತ ಉಷ್ಣಿಹಃ ಷೋಡಶ್ಯನುಷ್ವಪ್ ಶಿಷ್ವಾಸ್ತಿಸ್ವಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಉದು ಶೈತೋಳಶ ತ್ರುಷ್ಟಿಗನುಷ್ವಬಂತಮಿತಿ || ಗತಃ ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು--ಉದು ತ್ಯತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಋಜಿಶ್ವಾ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಹದಿನಾರನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು ಉಷ್ಣಿಕ್ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನವು. ಹದಿನಾರನೆಯದು ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ--ಉದು ತ್ಯತ್ಸೋಲತ ತ್ರೈಷ್ಟಿಗನುಷ್ಟುಪಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನ್ಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೧

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೧೧, ೧೨, ೧೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಋಜಿಶ್ವಾ ||

|| ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೧೨ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೧೩-೧೫. ಉಷ್ಣಿಕ್ | ೧೬ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದು ತ್ಯಚ್ಚಕ್ಷುರ್ಮಹಿ ಮಿತ್ರಯೋರಾ ನತಿ ಪ್ರಿಯಂ ವರುಣಯೋರ-
ದಬ್ಧಂ |

ಋತಸ್ಯ ಶುಚಿ ದರ್ಶತಮನೀಕಂ ರುಕ್ಮಾ ನ ದಿವ ಉದಿತಾ ವ್ಯದ್ಯಾತ್ ||೧||

|| ಸದವಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ತ್ಯತ್ | ಚಕ್ಷುಃ | ಮಹಿ | ಮಿತ್ರಯೋಃ | ಅ | ಏತಿ | ಪ್ರಿಯಂ | ವರುಣಯೋಃ
ಅದಬ್ಧಂ |

ಋತಸ್ಯ | ಶುಚಿ | ದರ್ಶತಂ | ಅನೀಕಂ | ರುಕ್ಮಾಃ | ನ | ದಿವಃ | ಉತ್ | ಇತಿ | ವಿ | ವ್ಯದ್ಯಾತ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತ್ಯತ್ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಚಕ್ಷುಃ ಪ್ರಕಾಶಕಂ ಮಹಿ ಮಹದ್ದಿಸ್ತುತಂ ಮಿತ್ರಯೋರ್ವರುಣಯೋಃ ಪ್ರಿಯಂ | ಮಿತ್ರಶಬ್ದೋ ವರುಣಶಬ್ದಶ್ಚೇತರೇತರಯೋಗಾನ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವುಭಾವಸ್ಯಾಚ್ಛೇ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋಃ ಪ್ರಿಯಮದಬ್ಧಂ ರಕ್ಷೋಭಿರಹಂಸಿತಂ ಶುಚಿ ಶುದ್ಧಂ ನಿರ್ಮಲಂ ದರ್ಶತಂ ದರ್ಶನೀಯಂ | ಏವಂಭೂತ-
ವೃತಸ್ಯಾದಿತ್ಯಸ್ಯಾನೀಕಂ ತೇಜ ಅ ಸರ್ವೇಷಾಮುಭಿಮುಖಮುದೇತಿ | ಉದ್ಗಚ್ಛತಿ | ಉದಿತೋದಿತಾ
ಸೂರ್ಯಸ್ಯೋದಯೇ ಸತ್ಕೃದಿತಂ ತತ್ತೇಜೋ ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ರುಕ್ಮಾ ನ ಭೂಷಣಮಿವ
ವ್ಯದ್ಯಾತ್ | ವಿದ್ಯೋತತೇ | ಪ್ರಕಾಶತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಋತಸ್ಯ—ಆದಿತ್ಯನ | ತ್ಯತ್ ಉ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ | ಚಕ್ಷುಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ |
ಮಹಿ—ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ | ಮಿತ್ರಯೋಃ ವರುಣಯೋಃ—ಮಿತ್ರಾ ವರುಣರಿಬ್ಬರಿಗೂ | ಪ್ರಿಯಂ—
ಹಿತಕರವಾದುದೂ | ಅದಬ್ಧಂ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಹಿಂಸಿತವಾದುದೂ | ಶುಚಿ—ಶುದ್ಧವಾದುದೂ | ದರ್ಶತಂ—
ನೋಟಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ | ಅನೀಕಂ—ತೇಜಸ್ಸು | ಆ ಉತ್ ಏತಿ—ನಿಲ್ಲರ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಯೂ
ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ | ಉದಿತಾ—ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದೊಡನೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಆ ತೇಜಸ್ಸು |
ರುಕ್ಮೋ ನ—ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಭೂಷಣವಾಗಿರುವಂತೆ | ನಿ ಅದ್ಯಾತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ, ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ, ಮಿತ್ರಾ ವರುಣರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿತಕರ
ವಾದುದೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಹಿಂಸಿತವಾದುದೂ, ಶುದ್ಧವಾದುದೂ, ನೋಟಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ ಆದಿತ್ಯನ
ತೇಜಸ್ಸು ನಿಲ್ಲರ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಯೂ ಆವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದೊಡನೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಆ ತೇಜಸ್ಸು
ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಭೂಷಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

The expansive, illuminating, unobstructive, pure, and beautiful
radiance of the sun, grateful to Mitra and Varuna, having risen, shines
like the ornament of the sky.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವೇದ ಯತ್ರೀಣಿ ವಿದಥಾನೈಷಾಂ ದೇನಾನಾಂ ಜನ್ಮ ಸನುತರಾ ಚ ವಿಪ್ರಃ |
ಋಜು ಮರ್ತೇಷು ವೃಜಿನಾ ಚ ಪಶ್ಯನ್ನಭಿ ಚಷ್ಟೇ ಸೂರೋ ಅರ್ಯಃ |
ಏವಾನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವೇದ | ಯಃ | ತ್ರೀಣಿ | ವಿದಥಾನಿ | ಏಷಾಂ | ದೇನಾನಾಂ | ಜನ್ಮ | ಸನುತಃ | ಅ | ಚ | ವಿಪ್ರಃ |
ಋಜು | ಮರ್ತೇಷು | ವೃಜಿನಾ | ಚ | ಪಶ್ಯನ್ | ಅಭಿ | ಚಷ್ಟೇ | ಸೂರಃ | ಅರ್ಯಃ | ಏವಾನ್ ||೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತ್ರೀಣಿ ತ್ರಿಸಂಖ್ಯಾನಿ ವಿದಥಾನಿ ವೇದಿತನ್ಯಾನಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ ತ್ರೀಲ್ಲೋಕಾನ್ನೇದ
ವೇತ್ತಿ ಜಾನಾತಿ | ಏಷಾಮೇತಲ್ಲೋಕತ್ರಯವರ್ತಿನಾಂ ದೇನಾನಾಂ ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾತ್ಮನಾಂ ಸನುತಃ |

ಅಂತರ್ಹಿತನಾನ್ಯತತ್ | ಅಂತರ್ಹಿತಮಪ್ರಜ್ಞಾಯಮಾನಂ ಜನ್ಮ ಜನನಂ ಚ ಯೋ ವಿಪ್ರೋ ಮೇಧಾವೀ
ಸೂರ್ಯೋ ವೇತ್ತಿ | ಆಕಾರಃ ಪೂರಕಃ | ಸ ಸೂರಃ ಸೂರ್ಯೋ ಮರ್ತೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷು ವಿದ್ಯಮಾನಾ-
ನ್ಯೈಜ್ಞಜೂನಿ ಶೋಭನಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ವೃಜಿನಾ ವೃಜಿನಾನ್ಯಶೋಭನಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚ ಪಶ್ಯನ್
ಸಾಕ್ಷಿತೆಯಾ ಜಾನನ್ ಅಭಿ ಚಷ್ಟೇ ! ಅಭಿಃ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ಪ್ರಕಾಶಯತಿ | ತಥಾರ್ಯಃ ಸ್ವಾಮೀ
ಭೂತ್ಯೈವಾನ್ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಾನ್ ಕಾಮಾಂಶ್ಚ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಪ್ರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ | ಯಃ—ಯಾವ ಸೂರ್ಯನು | ತ್ರೀಣಿ ವಿದಥಾನಿ—ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಮೂರು
ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ವೇದ—ಅರಿಯುವನೋ | (ಯಃ—ಯಾರು) | ವಿಷಾಂ—ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ |
ದೇವಾನಾಂ—ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯರೂಪರಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ | ಸನುತಃ—ರಹಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ | ಜನ್ಮ ಚ—
ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಕೂಡ (ಅರಿಯುವನೋ ಅಂತಹ) | ಸೂರಃ—ಸೂರ್ಯನು | ಮರ್ತೇಷು—
ಮಾನವರಲ್ಲಿ ನೆರವೇರತಕ್ಕ | ಮಜು—ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ | ವೃಜಿನಾ ಚ—ಪಾಪ
ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ಪಶ್ಯನ್—ಸ್ವತಃ ನೋಡುತ್ತಾ | ಅಭಿ ಚಷ್ಟೇ—ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ |
ಅರ್ಯಃ—ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ | ವಿವಾನ್—ಮಾನವರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಸಕಲ ಕಾಮವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ
ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಯಾವ ಸೂರ್ಯನು ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷಾದಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುವನೋ, ಯಾರು
ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯರೂಪರಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ರಹಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅರಿಯುವನೋ ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯನು ಮಾನವರಲ್ಲಿ ನೆರವೇರತಕ್ಕ ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮ
ಗಳನ್ನೂ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸ್ವತಃ ನೋಡುತ್ತಾ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿ
ಯಾಗಿ ಮಾನವರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಸಕಲ ಕಾಮವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He who knows the three cognizable (worlds) ; the sage (who knows)
the mysterious birth of the divinities (abiding in them) ; he who is behold-
ing the god and evil acts of mortals, he, the sun, the lord, makes manifest
their intentions.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ತುಷ ಉ ವೋ ಮಹ ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾನದಿತಿಂ ಮಿತ್ರಂ ವರುಣಂ
ಸುಜಾತಾನ್ |

ಅರ್ಯಮಣಂ ಭಗವದ್ಬುಧೀತೀನಚ್ಛಾ ವೋಚೇ ಸಧನ್ಯಃ ಸಾವಕಾನ್ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸ್ತು॒ಷೇ | ಉ॒ಂ ಇ॒ತಿ | ವಃ | ಮ॒ಹಃ | ಯ॒ತಸ್ಯ॑ | ಗೋ॒ಪಾನ್ | ಅ॒ದಿ॒ತಿಂ | ಮಿ॒ತ್ರಂ | ವ॒ರು॒ಣಂ | ಸು॒-
ಜಾ॒ತಾನ್ |

ಅ॒ರ್ಯ॒ಮ॒ಣಂ | ಭ॒ಗಂ | ಅ॒ದ॒ಬ್ಧಧೀ॒ತೀನ್ | ಅ॒ಚ್ಛಿ | ವೋ॒ಚೇ | ಸ॒ಧ॒ನ್ಯಃ | ಪಾ॒ವ॒ಕಾನ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾ ಮಹೋ ಮಹತ ಯತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಗೋಪಾನ್ ರಕ್ಷಕಾನ್ನೋ ಯುಷ್ಮಾನ್
ಸ್ತುಷೇ | ಸ್ತುನೇ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ತಾನೇವ ದೇವಾನಾಹ | ಅದಿತಮದೀನಾಂ ದೇವಮಾತರಂ
ಮಿತ್ರಂ ವರುಣಂ ಚೈತಾನ್ ಸುಜಾತಾನ್ ಶೋಭನಜನನಾರ್ಯಮಣಂ ಭಗಂ ಜಾದಬ್ಧಧೀತೀನಹಿಸಿತೆ
ಕರ್ಮಣಃ ಸಧನ್ಯೋ ಧನಸಹಿತಾನ್ ಪಾವಕಾನ್ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಶೋಧಕಾನ್ | ಈದೃಶಾನ್ ಸರ್ವಾನೈವಾನಚ್ಛಿ
ವೋಚೇ | ಅಭಿಪ್ರಬ್ರವೀಮಾತ್ಮೈರ್ಭಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ಯತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಗೋಪಾನ್—ರಕ್ಷಕರಾದ |
ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತುಷೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಅದಿತಿಂ—ಅದಿತಿಯನ್ನೂ | ಮಿತ್ರಂ—ಮಿತ್ರನನ್ನೂ |
ವರುಣಂ—ವರುಣನನ್ನೂ | ಅರ್ಯಮಣಂ—ಅರ್ಯಮದೇವನನ್ನೂ | ಭಗಂ ಚ—ಭಗನನ್ನೂ | ಸುಜಾತಾನ್—
ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವರೂ | ಅದಬ್ಧಧೀತೀನ್—ಅಹಿಸಿತವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ | ಸಧನ್ಯಃ—ಧನ
ಸಹಿತರಾದವರೂ | ಪಾವಕಾನ್—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕರೂ ಆದ ಈ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ | ಅಚ್ಛಿ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ |
ವೋಚೇ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಮಹತ್ತಾದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವರೂ, ಅಹಿಸಿತವಾದ
ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ, ಧನಸಹಿತರೂ, ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕರೂ ಆದ ಅದಿತಿ, ಮಿತ್ರ, ವರುಣ. ಅರ್ಯಮ, ಭಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಕಲ
ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I praise you, protectors of the solemn sacrifice, the well-born Aditi,
Mitra and Varuna, and Aryaman and Bhaga : I celebrate the gods whose
acts are unimpeded, the bestowers of wealth, the dispensers of purity ;

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ರಿಶಾದಸಃ | ಸತ್ಪತೀರದಬ್ಧಾನ್ಮಹೋ ರಾಜ್ಞಃ | ಸುವಸನಸ್ಯ ದಾತ್ಮನ್ |

ಯೂನಃ | ಸುಕ್ತತ್ರಾನ್ ಕ್ಷಯತೋ ದಿವೋ | ನೌನಾದಿತ್ಯಾನ್ಯಾಮ್ಯದಿತಿಂ
ದುವೋಯು || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರಿಶಾದಸಃ | ಸತ್ಪತೀನ್ | ಅದಬ್ಧಾನ್ | ಮಹಃ | ರಾಜ್ಞಃ | ಸುವಸನಸ್ಯ | ದಾತ್ಮನ್ |

ಯೂನಃ | ಸುಕ್ತತ್ರಾನ್ | ಕ್ಷಯತಃ | ದಿವಃ | ನೌನ್ | ಅದಿತ್ಯಾನ್ | ಯಾಮಿ | ಅದಿತಿಂ | ದುವೋಯು ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ರಿಶಾದಸೋ ರಿಶತಾಂ ಹಿಂಸಕಾನಾಮಸಿತ್ಮಾನ್ ಕ್ಷೇಪ್ತಾನ್ ಯದ್ವಾ ರಿಶಾನಾಂ ಹಿಂಸಕಾನಾ-
ಮತ್ಮಾನ್ ಭಕ್ಷಯಿತ್ಮಾನ್ ಸತ್ಪತೀನ್ ಸತಾಂ ಪಾಲಯಿತ್ವಾನದಬ್ಧಾನಹಿಂಸಿತಾನ್ಮಹೋ ಮಹತೋ
ರಾಜ್ಞೋ ರಾಜಮಾನಾನೀಶ್ವರಾನ್ವಾ ಸುವಸನಸ್ಯ ಶೋಭನನಿವಾಸಸ್ಯ ದಾತ್ಮನ್ ಯೂನೋ ನಿತ್ಯತರು-
ಣಾನ್ ಸುಕ್ತತ್ರಾನ್ ಶೋಭನಧನಾನ್ ಶೋಭನಬಲಾನ್ವಾ ಕ್ಷಯತಃ ಸರ್ವತ್ರ ನಿವಸತಃ | ಯದ್ವಾ |
ಕ್ಷಯತಿತ್ಯರ್ಥಕರ್ಮಾ | ಈಶಾನಾನ್ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ನೌನ್ನೇತ್ಯನಾದಿತ್ಯಾನದಿತೇಃ ಪುತ್ರಾನ್ |
ಈದೃಶಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ನೇವಾನಂದವೋಯು || ಉಪ್ತವಿಭಕ್ತಿ ಕರ್ಮೇತತ್ || ದುವೋಯುಂ ದುವೋಽಸ್ಮ-
ದೀಯಂ ಪರಿಚರಣಂ ಕಾಮಯಮಾನಾಮದಿತಿಂ ದೇವನಾತರಂ ಚ ಯಾಮಿ | ಪ್ರಾಪ್ನೋಮಿ | ಯದ್ವಾ |
ಯಾಮಿ | ಯಾಚಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ರಿಶಾದಸಃ—ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸುವವರೂ | ಸತ್ಪತೀನ್—ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕರೂ |
ಅದಬ್ಧಾನ್—ಅಹಿಂಸಿತರೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ರಾಜ್ಞಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ | ಸುವ-
ಸನಸ್ಯ—ಉತ್ತಮವಾದ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ | ದಾತ್ಮನ್—ಪ್ರದಾತರೂ | ಯೂನಃ—ನಿತ್ಯತರುಣರೂ | ಸುಕ್ತ-
ತ್ರಾನ್—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರೂ | ಕ್ಷಯತಃ—ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ವಾಸಿಸತಕ್ಕವರೂ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ |
ನೌನ್—ನೇತೃಗಳೂ ಅದ | ಅದಿತ್ಯಾನ್—ಅದಿತಿಪುತ್ರರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ | ದುವೋಯು—ನಮ್ಮ ಪೂಜಾ
ಕರ್ಮವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ | ಅದಿತಿಂ—ಅದಿತಿಯನ್ನೂ | ಯಾಮಿ—ಸಮಾಪಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸುವವರೂ, ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕರೂ, ಅಹಿಂಸಿತರೂ, ಮಹತ್ತ್ವರೂಪ
ವುಳ್ಳವರೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾತರೂ, ನಿತ್ಯತರುಣರೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಲ
ವುಳ್ಳವರೂ, ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪಿಸಿ ವಾಸಿಸತಕ್ಕವರೂ, ದ್ಯುಲೋಕದ ನೇತೃಗಳೂ ಅದ ಅದಿತಿಪುತ್ರರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ
ನಮ್ಮ ಪೂಜಾಕರ್ಮವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಅದಿತಿಯನ್ನೂ ಸಮಾಪಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

The scatterers of the malevolent, the defenders of the virtuous, the irresistible, the mighty lords, the donors of good dwellings, ever young, very powerful, omnipresent, leaders of heaven, the sons of Aditi : I have recourse to Aditi, who is gratified by my adoration.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದ್ಯೌಃ | ಪಿತೃಃ | ಪೃಥಿವಿ | ಮಾತರಧ್ರುಗಗ್ನೇ | ಭ್ರಾತರ್ವಸವೋ | ಮೃಳತಃ | ನಃ |

ವಿಶ್ವ | ಆದಿತ್ಯಾ | ಅದಿತೇ | ಸಜೋಷಾ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ಶರ್ಮ | ಬಹುಲಂ | ವಿ | ಯಂತ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದ್ಯೌಃ | ಪಿತೃತಿ | ಪೃಥಿವಿ | ಮಾತಃ | ಅಧ್ರುಕ್ | ಅಗ್ನೇ | ಭ್ರಾತಃ | ವಸವಃ | ಮೃಳತಃ | ನಃ |

ವಿಶ್ವೇ | ಆದಿತ್ಯಾಃ | ಅದಿತೇ | ಸಜೋಷಾಃ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ಶರ್ಮ | ಬಹುಲಂ | ವಿ | ಯಂತ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂ ಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪಿತಃ ಪಿತೃಸ್ಥಾನೀಯ ದ್ಯೌದ್ಯುಲೋಕ ಹೇ ಮಾತರ್ಮಾತೃಸ್ಥಾನೀಯೇಧ್ರುಗದ್ರೋಗ್ನಿಃ ಪೃಥಿವಿ ಹೇ ಭ್ರಾತಭ್ರಾತೃಸ್ಥಾನೀಯಾಗ್ನೇ ಹೇ ವಸವೋ ವಾಸಯಿತಾರೋ ದೇವಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮೃಳತಃ | ಸುಖಯತ | ಹೇ ವಿಶ್ವ ಆದಿತ್ಯಾಃ ಸರ್ವೇದಿತಿಪುತ್ರಾ ದೇವಾ ಹೇ ಅದಿತೇ ಯೂಯಂ ಸಜೋಷಾಃ ಸಂಗತಾ ಭೂತ್ವಾಸ್ಮಭ್ಯಂ ಬಹುಲಮಧಿಕಂ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ವಿಸ್ತೃತಂ ನಾ ಗೃಹಂ ವಿ ಯಂತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪಿತಃ—ಪಿತೃರೂಪನಾದ | ದ್ಯೌಃ—ಎಲೈ ದ್ಯೌಲೋಕಾಧಿದೇವತೆಯೇ | ಮಾತಃ—ಮಾತೃರೂಪಳಾ | ಅಧ್ರುಕ್—(ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ) ದ್ರೋಹವನ್ನಾಚರಿಸದವಳಾ ಆದ | ಪೃಥಿವಿ—ಎಲೈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ | ಭ್ರಾತಃ—ಸಹೋದರಪ್ರಾಯನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಸವಃ—ನಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, (ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಹ) | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮೃಳತಃ—ಸುಖಪಡಿಸಿ | ವಿಶ್ವೇ ಆದಿತ್ಯಾಃ—ಅದಿತಿಪುತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೇ | ಅದಿತೇ—ಎಲೈ ಅದಿದೇವಿಯೇ | ಸಜೋಷಾಃ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಕೊಂಡು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ಬಹುಲಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು | ವಿ ಯಂತ—ಒಡಗೂಡಿ ಕೊಂಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪಿತೃರೂಪನಾದ ಎಲೈ ದ್ವೈಲೋಕಾಧಿಪೇವತೆಯೇ, ಮಾತೃರೂಪಳೇ, ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನಾಚರಿಸದವಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ, ಸಹೋದರಪ್ರಾಯನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಿರಿ. ಆದಿತಿಪುತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೇ, ಎಲೈ ಆದಿತಿದೇವಿಯೇ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಕೊಂಡು ನಮಗೆ ಆತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation.

Father heaven, innocent mother Earth, brother Agni, and you, Vasus, grant us happiness : all you sons of Aditi, and you Aditi, alike well-pleased, bestow upon us ample felicity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ನೋ ವೃಕಾಯ ವೃಕ್ಯೇ ಸಮಸ್ಮಾ ಅಘಾಯತೇ ರೀರಥತಾ ಯಜತ್ರಾಃ |
ಯೂಯಂ ಹಿ ಸ್ಮಾ ರಥ್ಯೋ ನಸ್ತನೂನಾಂ ಯೂಯಂ ದಕ್ಷಸ್ಯ ವಚಸೋ
ಬಭೂವ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ನಃ | ವೃಕಾಯ | ವೃಕ್ಯೇ | ಸಮಸ್ಮಾ | ಅಘಾಯತೇ | ರೀರಥತ | ಯಜತ್ರಾಃ |
ಯೂಯಂ | ಹಿ | ಸ್ಮಾ | ರಥ್ಯಃ | ನಃ | ತನೂನಾಂ | ಯೂಯಂ | ದಕ್ಷಸ್ಯ | ವಚಸಃ | ಬಭೂವ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಯಜತ್ರಾ ಯಷ್ಟನ್ಯಾ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ವೃಕಾಯ ಹಿಂಸಕಾಯ ಸ್ತೇನಾಯ ವೃಕ್ಯೇ ತಸ್ಯ ಸ್ತ್ರಿಯೈ ಚ ಮಾ ರೀರಥತ | ಮಾ ವಶಂ ನೈಷ್ಟ | ಮಾ ವಶೀಕುರುತ | ಯದ್ವಾ | ವೃಕೋಽರಣ್ಯಶ್ಚಾ ತಸ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ವೃಕೇ | ಅಪಿ ಚ ಸಮಸ್ಮಾ ಸರ್ವಸ್ಮಾ ಅಘಾಯತೇಽಘಮನರ್ಥಮಸ್ಮಾಕಮಿಚ್ಛತೇ ಶತ್ರು-ಜನಾಯಾಸ್ಮಾನ್ಮಾ ವಶಂ ನಯತ | ಯೂಯಂ ಹಿ ಯೂಯಂ ಖಲು ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತನೂನಾಂ ಶರೀರಾಣಾಂ ರಥ್ಯೋ ನೇತಾರಃ ಸ್ಥ | ಭವಥ | ಯೂಯಮೇವ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಸ್ಮದೀಯಸ್ಯ ಬಲಸ್ಯ ವಚಸೋ ನಾಕೈಸ್ಯ ಚ ನೇತಾರೋ ಬಭೂವ | ಅತಃ ಕಾರಣಾದಸ್ಮಾನ್ಮಾ ರೀರಥತೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಲ್ಲಪದಾರ್ಥ ||

ಯಜತ್ರಾಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ವೃಕಾಯ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಚೋರನಿಗಾಗಲಿ | ವೃಕ್ಯೇ—ದುಷ್ಪಳಾದ ಅವನ ಪತ್ನಿಗಾಗಲಿ | ಮಾ ರೀರಥತ—ನಶರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡ

ಬೇಡಿರಿ | ಸಮಸ್ಮೈ—ಯಾವ ವಿಧವಾದ | ಅಘಾಯತೇ—ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಕೂಡ (ನಮ್ಮನ್ನು ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ) | ಯೋಯಂ ಹಿ—ನೀವೇನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ತನೊನಾಂ—ಶರೀರಗಳಿಗೆ | ರಥ್ಯಃ—ನಿಯಾಮಕರೂ ರಕ್ಷಕರೂ | ಸ್ಥ—ಆಗಿದ್ದೀರಿ | ಯೋಯಂ—ನೀವೇನೇ | ದಕ್ಷಸ್ಯ—ನಮ್ಮ ಬಲಕ್ಕೂ | ವಚಸಃ—ನಮ್ಮ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ (ನಿಯಾಮಕರಾಗಿ) | ಬಭೂವ—ಆಗಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಕನಾದ ಜೋರನಿಗಾಗಲಿ, ದುಷ್ಟಳಾದ ಅವನ ಪತ್ನಿಗಾಗಲಿ, ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮನ್ನು ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ನೀವೇ ನಮ್ಮ ಶರೀರಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕರೂ ರಕ್ಷಕರೂ ಆಗಿದ್ದೀರಿ. ನೀವೇ ನಮ್ಮ ಬಲಕ್ಕೂ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Subject us not, adorable (deities), to the robber or his wife ; nor to any one designing us harm ; for you are the regulators of our persons, of our strength, of our speech.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ವ ಏನೋ ಅನ್ಯಕೃತಂ ಭುಜೇಮು ಮಾ ತತ್ಕರ್ಮ ವಸವೋ ಯಚ್ಚ-
ಯಧ್ವೇ |

ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಹಿ ಕ್ಷಯಥ ವಿಶ್ವದೇವಾಃ ಸ್ವಯಂ ರಿಪುಸ್ತನ್ವಂ ರೀರೀಷೀಷ್ಟ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ವಃ | ಏನಃ | ಅನ್ಯಕೃತಂ | ಭುಜೇಮು | ಮಾ | ತತ್ | ಕರ್ಮ | ವಸವಃ | ಯತ್ | ಚಯಧ್ವೇ |

ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಹಿ | ಕ್ಷಯಥ | ವಿಶ್ವದೇವಾಃ | ಸ್ವಯಂ | ರಿಪುಃ | ತನ್ವಂ | ರೀರೀಷೀಷ್ಟ || ೭ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸ್ವಭೂತಾವಯಮನ್ಯಕೃತಮಸ್ಮೈಃ ಶತ್ರುಭಿಃ ಕೃತಮುತ್ಪಾದಿತಮೇನಃ ಪಾಪಂ ಮಾ ಭುಜೇಮು | ಮಾ ಭುಂಕ್ಷುಹಿ | ಹೇ ವಸವೋ ನಾಸಯಿತಾರೋ ದೇವಾ ಯಧ್ವೇನ ಕೃತೇನೈವಾಪೇನ ಚಯಧ್ವೇ ಅಸ್ಮಾನ್ನಾಧಧ್ವೇ || ಚಯತಿಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ || ತಚ್ಚ ಪಾಪಂ ಮಾ ಕರ್ಮ | ಮಾ ಕಾರ್ಷ್ವ || ಕರೋತೇರ್ಮಾಜಃ ಲುಙ್ ಮಂತ್ರೇ ಘಸೇತಿ ಜ್ಞೇರ್ಲುಕ್ || ಹೇ ವಿಶ್ವದೇವಾಃ

ಸರ್ವೇ ದೇನಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ಯೋಯಂ ಹಿ ಕ್ಷಯಥ | ಈಶ್ವರಾ ಭವಥ | ಆತಃ
ಕಾರಣಾದಸ್ಮದೀಯೋ ರಿಪುಃ ಶತ್ರುಸ್ತನ್ದಂ ಸ್ವಶರೀರಂ ಸ್ವಯಮೇವ ರಿರಿಷೀಷ್ಯ | ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ | ಯಥೈವಂ
ಭವತಿ ತಥಾ ಕುರುತೇತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಃ—ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ ನಾವು | ಅನ್ಯಕೃತಂ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ |
ಏನಃ—ಪಾಪಫಲವನ್ನು | ಮಾ ಭುಜೇಮು—ಅನುಭವಿಸದಿರುವಂತಾಗಲಿ | ವಸವಃ—ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ
ದೇವತೆಗಳೇ | ಯತ್—ಯಾವ ಪಾಪದಿಂದ | ಚೈಯಧ್ವೇ—ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಬಹುದೋ | ತತ್—
ಅಂತಹ ಪಾಪವನ್ನು | ಮಾ ಕರ್ಮ—ನಾವು ಮಾಡದಿರುವಂತಾಗಲಿ | ವಿಶ್ವದೇವಾಃ—ಎಲೈ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳೇ |
(ಯೋಯಂ) ಹಿ—ನೀವೇನೇ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ | ಕ್ಷಯಥ—ಈಶ್ವರರಾಗಿದ್ದೀರಿ | ರಿಪುಃ—
ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವು | ತನ್ದಂ—ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು | ಸ್ವಯಂ—ತಾನಾಗಿಯೇ | ರಿರಿಷೀಷ್ಯ—ಹಿಂಸಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸೇರಿದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಪಫಲವನ್ನು
ಅನುಭವಿಸದಿರುವಂತಾಗಲಿ. ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಾವು ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ
ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಬಹುದೋ ಅಂತಹ ಪಾಪವನ್ನು ನಾವು ಮಾಡದಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳೇ,
ನೀವೇ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಈಶ್ವರರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಹಿಂಸಿಸಿಕೊಳ್ಳು
ವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Let us not suffer for the sin committed by another : let us not do
that which, Vasus, you prohibit : you rule, universal gods, over the universe :
(so provide that) my enemy may inflict injury on his own person.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಮ ಇದುಗ್ರಂ ನಮ ಆ ವಿವಾಸೇ ನಮೋ ದಾಧಾರ ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಂ |
ನಮೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ನಮ ಈಶ ಏಷಾಂ ಕೃತಂ ಚಿದೇನೋ ನಮಸಾ
ವಿವಾಸೇ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಮಃ | ಇತ್ | ಉಗ್ರಂ | ನಮಃ | ಆ | ವಿವಾಸೇ | ನಮಃ | ದಾಧಾರ | ಪೃಥಿವೀಂ | ಉತ | ದ್ಯಾಂ |
ನಮಃ | ದೇವೇಭ್ಯಃ | ನಮಃ | ಈಶೇ | ಏಷಾಂ | ಕೃತಂ | ಚಿತ್ | ಏನಃ | ನಮಸಾ | ಆ | ವಿವಾಸೇ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಸ್ತಾಂ ತಾವದ್ವೇವಾನಾಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ತದೀಯೋ ನಮಸ್ಕಾರೋಽಸೀತ್ತ್ವಂಮಹಾಭಾಗ ಇತಿ
ಬ್ರುವಾಣಃ ಕೈಮುತಿಕಸ್ಯಾಯೇನ ದೇವಾನ್ ಸ್ತುತಿ | ನಮ ಇತ್ ನಮಸ್ಕಾರ ಏವೋಗ್ರಮುದ್ಗೂರ್ಣಬಲಂ
ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಂ | ತೇನ ಹಿ ಸರ್ವಂ ಲಭ್ಯತೇ | ಅತೋ ನಮೋ ನಮಸ್ಕಾರಮಾ ವಿವಾಸೇ | ಪರಿಚರಾಮಿ |
ನಮೋ ನಮಸ್ಕಾರ ಏವ ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಂ ದ್ಯುಲೋಕಂ ಚ ದಾಧಾರ | ಧಾರಯತಿ | ದ್ಯಾವಾ-
ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪ್ರಾಣಭಿರ್ನಮಸ್ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಸತ್ಯಾ ತದುಪಭೋಗಾಯ ಚಿರಕಾಲಮವತಿಷ್ಠೇತೇ | ಅತೋ
ದೇವೇಭ್ಯ ಈದೃಶಂ ನಮಃ ಕರೋಮಿ | ಏಷಾಂ ದೇವಾನಾಂ ನಮೋ ನಮಸ್ಕಾರ ಈಶೇ | ಈಷ್ವೇ |
ಅತಸ್ತೇನ ತೇ ವಶೀಕೃತಾಃ | ಕೃತಂ ಚಿತ್ವತಮಪ್ಯಾಚರಿತಮಪ್ಯೇನಃ ಪಾಪಂ ನಮಸಾ ನಮಸ್ಕಾರೇಣಾ
ವಿವಾಸೇ | ವಿನಾಸೋ ವರ್ಜನಂ | ವರ್ಜಯಾಮಿ | ವಿನಾಶಯಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನಮ ಇತ್—(ದೇವತೆಗಳಿಗರ್ಪಿಸಿದ) ನಮಸ್ಕಾರವೇ | ಉಗ್ರಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ |
ನಮಃ—ಆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನೇ | ಆ ವಿವಾಸೇ—ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ | ನಮಃ—ಆ ನಮಸ್ಕಾರ ರೂಪ
ವಾದ ಕರ್ಮವೇ | ಪೃಥಿವೀಂ—ಪೃಥಿವಿಯನ್ನೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ದ್ಯಾಂ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ |
ದಾಧಾರ—ಧರಿಸುತ್ತದೆ | (ಅತಃ—ಅದುದರಿಂದ) | ದೇವೇಭ್ಯಃ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ | ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವ
ನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ | ಏಷಾಂ—ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗರ್ಪಿಸಿದ | ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವೇ | ಈಶೇ—ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ
ಆಳುತ್ತದೆ | ಕೃತಂ ಚಿತ್—ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿದ | ಏನಃ—ಪಾಪವನ್ನೂ | ನಮಸಾ—ನಮಸ್ಕಾರ
ರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೇ | ಆ ವಿವಾಸೇ—ನಾಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತೆಗಳಿಗರ್ಪಿಸಿದ ನಮಸ್ಕಾರವೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನೇ
ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆ ನಮಸ್ಕಾರರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವೇ ಪೃಥಿವಿಯನ್ನೂ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ ಧರಿಸುತ್ತದೆ.
ಅದುದರಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗರ್ಪಿಸಿದ ನಮಸ್ಕಾರವೇ ಲೋಕವ
ನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಳುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಪವನ್ನೂ ನಮಸ್ಕಾರರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೇ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು.

English Translation.

Reverence be to the potent (company of universal gods): I offer
(them) reverence : reverence sustains both earth and heaven : reverence be
to the gods : reverence is sovereign over them : I expiate by reverence
whatever sin may have been committed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಋತಸ್ಯ ವೋ ರಥ್ಯಃ ಪೂತದಕ್ಷಾನ್ಯತಸ್ಯ ಪಸ್ತ್ಯಸದೋ ಅದೆಬ್ಧಾನ್ |
ತಾ ಆ ನಮೋಭಿರುರುಚಕ್ಷಸೋ ನೃನ್ವಿಶ್ವಾನ್ತ ಆ ನಮೋ ಮಹೋ
ಯಜತ್ರಾಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಋತಸ್ಯ | ವಃ | ರಥ್ಯಃ | ಪೂತದಕ್ಷಾನ್ | ಋತಸ್ಯ | ಪಸ್ತ್ಯಸದಃ | ಅದೆಬ್ಧಾನ್ |
ತಾನ್ | ಆ | ನಮಃಭಿಃ | ಉರುಚಕ್ಷಸಃ | ನೃನ್ | ವಿಶ್ವಾನ್ | ವಃ | ಆ | ನಮೋ | ಮಹಃ |
ಯಜತ್ರಾಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಯಜತ್ರಾ ಯಜ್ಞವ್ಯಾ ದೇವಾ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಸ್ಯ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ರಥ್ಯೋ
ರಂಹಿತ್ವಾನ್ನೇತ್ಯಾನ್ ಪೂತದಕ್ಷಾನ್ ಶುದ್ಧಬಲಾನ್ಯತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪಸ್ತ್ಯಸದೋ ಯಜ್ಞಸಂಬಂಧಿನಿ
ಪಸ್ತೀ ದೇವಯಜನಲಕ್ಷಣೇ ಗೃಹೇ ಸೀದತೋ ನಿಷಣ್ಣಾನದಬ್ಧಾನ್ಯತಸ್ಯ ಪ್ರಭೃತಿಭಿರಂಹಿಸಿತಾನುರು-
ಚಕ್ಷಸೋ ಬಹುದ್ರಷ್ಟ್ವಾನ್ನೇತ್ಯಾನ್ಮಹೋ ಮಹತಸ್ತನ್ವಿಶ್ವಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ವೋ ಯುಷ್ಮಾನಾಭಿ-
ಮುಖ್ಯೇನ ಕ್ರಿಯಾಮಾಣೈರ್ನಮೋಭಿರ್ನಮಸ್ಕಾರೈರಾ ನಮೋ | ಅನತೋಽಸ್ಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಜತ್ರಾಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆರಾಧಿಸತಕ್ಕ | ಋತಸ್ಯ—
ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ರಥ್ಯಃ—ನೇತೃಗಳಾದವರೂ | ಪೂತದಕ್ಷಾನ್—ಶುದ್ಧವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರೂ | ಋತಸ್ಯ—
ಯಜ್ಞದ | ಪಸ್ತ್ಯಸದಃ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವರೂ | ಅದೆಬ್ಧಾನ್—ಅಹಂಸಿತರೂ | ಉರುಚಕ್ಷಸಃ—
ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರೂ | ನೃನ್—ನೇತೃಗಳೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ತಾನ್
ವಿಶ್ವಾನ್ ವಃ—ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ | ಆ ನಮೋಭಿಃ—ಸಕಲ ನಮಸ್ಕಾರ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದಲೂ | ಆ ನಮೋ—
ಸತ್ಕರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆರಾಧಿಸತಕ್ಕ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನೇತೃಗಳಾದವರೂ,
ಶುದ್ಧವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರೂ, ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತರಾಗಿರುವವರೂ, ಅಹಂಸಿತರೂ, ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರೂ,
ನೇತೃಗಳೂ, ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಕಲ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದಲೂ ಸತ್ಕರಿಸಿ
ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Adorable (deities), I venerate with reverential salutations all you who are mighty, the regulators of your sacrifice, of pure vigour, dwellers in the chamber of worship, unsubdued, far-seeing, leaders (of rites).

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ತೇ ಹಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಸ್ತ ಉ ನಸ್ತೀರೋ ವಿಶ್ವಾನಿ ದುರಿತಾ ನಯಂತಿ |

ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಅಗ್ನಿರ್ಯತಧೀತಯೋ ವಕ್ತೃರಾಜ-
ಸತ್ಯಾಃ || ೧೦ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ತೇ | ಹಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಃ | ತೇ | ಉಂ | ಇತಿ | ನಃ | ತಿರಃ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ದುಃಸ್ಯತಾ | ನಯಂತಿ |

ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಯತಧೀತಯಃ | ವಕ್ತೃರಾಜಸತ್ಯಾಃ || ೧೦ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಯೇ ದೇವಾ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಗುಣಾಸ್ತೇ ಹಿ ತೇ ಖಲು ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಃ ಪ್ರಶಸ್ತತಮಾದೀಪ್ತಯೋ ಭವಂತಿ | ಅಶಸ್ತ ಉ ತ ಏವ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದುರಿತಾ ಪಾಪಾನಿ ತಿರಸ್ತೀರೋಹಿತಾನಿ ಯಥಾ ಭವಂತಿ ತಥಾ ನಯಂತಿ | ನಯಂತು | ವಿನಾಶಯಂತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯೇ ವರುಣಾದಯೋ ದೇವಾಃ ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸಃ ಶೋಭನಬಲಾಃ ಶೋಭನಧನಾ ನಾ ಯತಧೀತಯಃ ಸತ್ಯಕರ್ಮಾಣೋ ವಕ್ತೃರಾಜಸತ್ಯಾಃ | ವಕ್ತೃವಚನಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ | ತಸ್ಯ ರಾಜಾನ ಈಶಾನಾ ವಕ್ತೃರಾಜಾನಃ ಸ್ತೋತಾರಃ | ತೇಷು ಸತ್ಯಾ ಅವಿತಥಾಃ | ಏವಂಭೂತಾ ತೇ ಹೀತ್ಯನ್ವಯಃ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

ಸುಕ್ಷತ್ರಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರೂ | ಯತಧೀತಯಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ | ವಕ್ತೃರಾಜಸತ್ಯಾಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯರಾದವರೂ ಆದ | ವರುಣಃ, ಮಿತ್ರಃ, ಅಗ್ನಿಃ—ವರುಣ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ರೂಪರಾದ | ತೇ ಹಿ—ಆ ದೇವತೆಗಳೇ | ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ | ತೇ ಉ—ಅದೇ ದೇವತೆಗಳೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದುರಿತಾ—ಪಾಪ ಗಳನ್ನೂ | ತಿರಃ ನಯಂತಿ—ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥

ಉತ್ತಮವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರೂ, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ, ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯರೂ ಆದ ವರುಣ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ರೂಪವಾದ ಆ ದೇವತೆಗಳೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ದೇವತೆಗಳೇ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

May they, exceeding in splendour, so guide us, that all iniquities may disappear : they, the very powerful Varuna, Mitra, Agni, practisers of truth, and faithful to those who are prominent in (their) praise.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೇ ನ ಇಂದ್ರಃ ಪೃಥಿವೀ ಕ್ಷಾಮ ವರ್ಧನ್ಮಾತಾ ಭಗೋ ಅದಿತಿಃ ಪಂಚ
ಜನಾಃ |

ಸುಶರ್ಮಾಣಃ ಸ್ವವಸಃ ಸುನೀಥಾ ಭವಂತು ನಃ ಸುತ್ರಾತ್ರಾಸಃ ಸುಗೋಪಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ನಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಪೃಥಿವೀ | ಕ್ಷಾಮ | ವರ್ಧನ್ | ಮಾತಾ | ಭಗಃ | ಅದಿತಿಃ | ಪಂಚ | ಜನಾಃ |
ಸುಶರ್ಮಾಣಃ | ಸ್ವಾವಸಃ | ಸುನೀಥಾಃ | ಭವಂತು | ನಃ | ಸುತ್ರಾತ್ರಾಸಃ | ಸುಗೋಪಾಃ ||೧೦||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತೇ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಕ್ಷಾಮ ನಿವಾಸಭೂಮಿಂ ವರ್ಧನ್ | ವರ್ಧಯಂತು | ಕೇ ತೇ |
ಇಂದ್ರಃ ಪೃಥಿವೀ ಚ ಪೂಷಾ ಚ ಭಗಶ್ಚಾ ದಿತೀರದೀನಾ ದೇವಮಾತಾ ಚ ಪಂಚ ಜನಾ ದೇವಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ
ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾಂ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೩೦ | ಇತ್ಯಾದಿಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಕ್ತಾ ದೇವಮನುಷ್ಯಾದಯಕ್ತ ತೇ ಚ
ನೋಽಸ್ಮದರ್ಥಂ ಸುಶರ್ಮಾಣಃ ಸುಸುಖಾಃ ಸ್ವವಸಃ ಶೋಭನಾನ್ನಾಃ ಸುನೀಥಾಃ ಸುಪ್ರಾಪ್ತಾಶ್ಚ
ಭವಂತು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಶೋಭನಸುಖಾದಿಕಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿತಿ ಭಾವಃ | ತಥಾ ಸುತ್ರಾತ್ರಾಸಃ ಸುಷ್ಮ
ತ್ರಾತಾರಃ ಸುಗೋಪಾಃ ಶೋಭನಗೋಪಾಯಿತಾರಶ್ಚ ಭವಂತು | ಉಪಸ್ಥಿತೇಭ್ಯಃ ಶತ್ರುಭ್ಯೋ ರಕ್ಷಣಂ
ತ್ರಾಣಂ | ತೇಷಾಮುತ್ಪತ್ತಿನಿರೋಧೇನ ರಕ್ಷಣಂ ಗೋಪನಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ತೇ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಕ್ಷಾಮ—ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು | ವರ್ಧನ್—ವೃದ್ಧಿ
ಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನೂ | ಪೃಥಿವೀ—ಪೃಥಿವಿಯೂ | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನೂ |
ಭಗಃ—ಭಗನೂ | ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿಯೂ | ಪಂಚ ಜನಾಃ—ದೇವಗಂಧರ್ವಾದಿಪಂಚಜನರೂ | ನಃ—
ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ | ಸುಶರ್ಮಾಣಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಯುಕ್ತರಾಗಿಯೂ | ಸ್ವವಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ

ಅನ್ನಯುಕ್ತರಾಗಿಯೂ | ಸುನೀಥಾಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿಯೂ | ಭವಂತು—ಆಗಿರಲಿ |
ಸುತ್ರಾತ್ರಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ರಕ್ಷಕರಾಗಿಯೂ | ಸುಗೋಪಾಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿಯೂ ಆಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ಇಂದ್ರನೂ, ಪೃಥ್ವಿಯೂ, ಪೂಷನೂ, ಭಗನೂ, ಅದಿತಿಯೂ, ದೇವಗಂಧರ್ವಾದಿಪಂಚಜನರೂ, ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಯುಕ್ತರಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಅನ್ನಯುಕ್ತರಾಗಿಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿಯೂ ಆಗಿರಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ರಕ್ಷಕರಾಗಿಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿಯೂ ಆಗಿರಲಿ.

English Translation

May they, Indra, Earth, Pushan, Bhaga, Aditi, and the five orders of beings, give increase to our habitations : may they be to us granters of happiness, bestowers of food, guides to good, our gracious defenders and preservers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ಸದ್ವಾನಂ ದಿವ್ಯಂ ನಂತಿ ದೇವಾ ಭಾರದ್ವಾಜಃ ಸುಮತಿಂ ಯಾತಿ
ಹೋತಾ |

ಅಸಾನೇಭಿರ್ಯಜಮಾನೋ ಮಿಯೇಧೈರ್ದೇವಾನಾಂ ಜನ್ಮ ವಸು-
ಯುರ್ವವಂದ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ಸದ್ವಾನಂ | ದಿವ್ಯಂ | ನಂತಿ | ದೇವಾಃ | ಭಾರತ್ವಾಜಃ | ಸುಮತಿಂ | ಯಾತಿ | ಹೋತಾ |

ಅಸಾನೇಭಿಃ | ಯಜಮಾನಃ | ಮಿಯೇಧೈಃ | ದೇವಾನಾಂ | ಜನ್ಮ | ವಸುಯುಃ | ವವಂದ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅನಯಾ ಋಷಿರಾತ್ಮಾನಂ ಪರೋಕ್ಷವದಾಹ | ಹೇ ದೇವಾ ಭಾರದ್ವಾಜೋ ಭರದ್ವಾಜ-
ಗೋತ್ರಜೋ ಹೋತಾ ಸ್ತೋತಾಯಮೃಷಿದಿವ್ಯಂ ದಿವಿ ಭವಂ ಸದ್ವಾನಂ ಸದನಂ ಸ್ಥಾನಂ ನು ಪ್ರಿಪ್ತಂ
ನಂತಿ | ನ್ಯಾಪ್ನೋತು | ತಥಾ ಸುಮತಿಂ ಶೋಭನಾಂ ಮತಿಂ ಯುಷ್ಮದೀಯಾಮನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಂ ಚ
ಯಾತಿ | ಯಾಚತೇ | ಯಾತಿರ್ಯಾಚ್ಛಾಕರ್ಮಾ | ತದರ್ಥಮಾಸಾನೇಭಿರಾಸೀನೈಃ ಸತ್ಪಾಸನಂ

ಕುರ್ವದ್ಭಿರ್ಮಿಯೇಧೈರ್ಮೇಧೈರ್ಮೇಧಾರ್ಹೈರಸ್ಯಯಜಮಾನ್ಯಃ ಸಾರ್ಥಂ ಯಜಮಾನೋ ಯಾಗಂ
ಕುರ್ವನ್ಯಯನ್ಯುಷಿರ್ವಸೂಯುರ್ವಸೂನಿ ಧನಾನ್ಯಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛನ್ ದೇವಾನಾಂ ಜನ್ಮಜನಂ ಸಂಘಂ
ವವಂದ | ವಂದತೇ | ಸ್ತುತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ದೇವಾಃ—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ಭಾರದ್ವಾಜಃ—ಭರದ್ವಾಜ ಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನನೂ | ಹೋತಾ—
ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುವವನೂ ಆದ ಈ ಋಷಿಯು | ದಿವ್ಯಂ—ದೈವಲೋಕಸ್ಥವಾದ | ಸದ್ವಾನಂ—
ಸದನವನ್ನು | ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ನಂತಿ—ಹೊಂದಲಿ | ಸುಮತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹ
ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ | ಯಾತಿ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅಸಸೇಭಿಃ—ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವರೂ | ಮಿಯೇಧೈಃ—
ಯಜ್ಞಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರೂ ಆದ ಇತರ ಯಜಮಾನರೊಡನಿರುವ | ಯಜಮಾನಃ—ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾದ ಈ
ಋಷಿಯು | ವಸೂಯುಃ—ಧನೇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳ | ಜನ್ಮ—ಸಂಘವನ್ನು |
ವವಂದ—ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಭರದ್ವಾಜ ಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನನೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುವವನೂ ಆದ
ಈ ಋಷಿಯು ದೈವಲೋಕಸ್ಥವಾದ ಸದನವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೊಂದಲಿ. ಅವನು ಉತ್ತಮವಾದ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹ
ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವರೂ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರೂ ಆದ ಇತರ
ಯಜಮಾನರೊಡನಿರುವ ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾದ ಈ ಋಷಿಯು ಧನೇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಘಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರವ
ನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

May the presenter of the oblation, Bharadwaja, quickly obtain, gods,
a celestial abode, as he solicits your good-will : the institutor of the
ceremony, together with pious associates, desirous of riches, glorifies the
assembly of the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ ತ್ಯಂ ವೃಜಿನಂ ರಿಪುಂ ಸ್ತೇನಮಗ್ನೇ ದುರಾಧ್ಯಂ |

ದವಿಷ್ಠಮಸ್ಯ ಸತ್ಪತೇ ಕೃಧೀ ಸುಗಂ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ | ತ್ಯಂ | ವೃಜಿನಂ | ರಿಪುಂ | ಸ್ತೇನಂ | ಅಗ್ನೇ | ದುಃಪ್ರಾಧ್ಯಂ |

ದವಿಷ್ಠಂ | ಅಸ್ಯ | ಸತ್ಪತೇ | ಕೃಧಿ | ಸುಗಂ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಂಜಿಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಶರಾತ್ರಸ್ಯ ಚತುರ್ಥೇಽಹನಿ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರೇಽಪ ತ್ಯಂ ವೃಜಿನಮಿತ್ಯೇಷಾ | ವೈಶ್ವದೇವಸ್ತುಚಃ |
ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಅಪ ತ್ಯಂ ವೃಜಿನಂ ರಿಪುಮಂಭಿತಮೇ ನದೀತಮ ಇತ್ಯಾನುಷ್ಠುಭಂ ಪ್ರಲುಗಂ |
ಅ. ೭-೧೦ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ತ್ಯಂ ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ವೃಜಿನಂ ಕುಟಿಲಂ ರಿಪುಂ ಪಾಪಕಾರಿಣಂ ದುರಾಧ್ಯಂ
ದುಃಖಸ್ಯಾಧ್ಯಾ ಕಾರಂ ದುಷ್ಟಾಭಿಪ್ರಾಯಮೇವಂಭೂತಂ ಸ್ತೇನಂ ಹಿಂಸಕಂ ದವಿಷ್ಠಂ ದೂರತಮಮಸಾಸ್ಯ |
ಅಪತ್ವೇ || ಅಸು ಪ್ಲೇಪಣ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ಹೇ ಸತ್ವತೇ ಸತಾಂ ಪಾಲಯಿತರಗ್ನೇ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಸುಗಂ
ಕೋಛನೇನ ಗಂತವ್ಯಂ ಸುಖಂ ಕೃಧಿ | ಕುರು | ಅತ್ರ ಸರ್ವದೇವಾತ್ಮಕಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಸ್ತವನಾದ್ವೈಶ್ವದೇವತ್ವಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ಯಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ | ವೃಜಿನಂ—ಪಾಪಸ್ವಭಾವದವನೂ | ದುರಾಧ್ಯಂ—
ದುಃಖಕಾರಕನೂ | ಸ್ತೇನಂ—ಚೋರನೂ ಅದ | ರಿಪುಂ—ಶತ್ರುವನ್ನು | ದವಿಷ್ಠಂ—ಅತ್ಯಂತ ದೂರ
ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ | ಅಸಾಸ್ಯ—ಓಡಿಸಿ ಬಿಡು | ಸತ್ವತೇ—ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸುಗಂ—ನಮಗೆ
ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಸಾಧನವನ್ನು | ಕೃಧಿ—ಉಂಟುಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ, ಪಾಪಸ್ವಭಾವದವನೂ, ದುಃಖಕಾರಕನೂ, ಚೋರನೂ ಅದ ಶತ್ರುವನ್ನು
ಅತ್ಯಂತ ದೂರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿ ಬಿಡು. ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖ
ಸಾಧನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು.

English Translation.

Drive away, Agni, to a distance the wicked, felonious, malignant
enemy : grant us felicity, protector of the virtuous.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಲುಗ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪ ತ್ಯಂ ವೃಜಿನಂ
ಎಂಬ ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವೈಶ್ವದೇವತ್ವಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ
ಅಪ ತ್ಯಂ ವೃಜಿನಂ ರಿಪುಮಂಭಿತಮೇ ನದೀತಮ ಇತ್ಯಾನುಷ್ಠುಭಂ ಪ್ರಲುಗಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೧೦)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಗ್ರಾ॑ವಾ॒ಣಃ ಸೋ॑ಮ ನೋ॒ ಹಿ ಕಂ ಸ॑ಖಿತ್ವ॒ನಾಯ॑ ವಾ॒ನಶುಃ॑ |

ಜ॒ಹೀ॑ ನ್ಯ॒ಗ್ರಿ॒ತ್ರಿಣಂ॑ ಪ॒ಣಿಂ ನೃ॒ಕೋ॑ ಹಿ ಷಃ॑ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಗ್ರಾ¹ವಾ²ಣಃ | ಸೋ³ಮ | ನಃ | ಹಿ | ಕಂ | ಸಖಿ⁴ತ್ವನಾಯ | ವಾವ⁵ಶುಃ |

ಜಹಿ | ನಿ | ಅತ್ರಿ⁶ಣಂ | ಪಣಿಂ | ವೃ⁷ಕಃ | ಹಿ | ಸಃ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸೋಮ ನೋಸ್ಯದೀಯಾ ಇಮೇ ಗ್ರಾವಾಣೋಽಭಿಷವಾರ್ಥಾಃ ಪಾಷಾಣಾಸ್ತವ ಸಖಿತ್ವನಾಯ ಸಖ್ಯಾರ್ಥಂ ವಾವಶುಃ | ಕಾಮಯಂತೇ | ಕಮಿತಿ ಪೂರಕಃ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾದರ್ಥೇ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಪಣಿಂ ವಣಿಜಮದಾತಾರಮತ್ರಿಣಮದನಶೀಲಂ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಕಂ ನಿ ಜಹಿ | ವಿನಾಶಯ | ಸ ಪಣಿರ್ವ್ಯಕೋ ಹಿ | ಆದಾನಪರಃ ಖಲು | ಸರ್ವದಾಸ್ಮತ್ಪ್ರೋಽಪದರಣಶೀಲಃ | ಅತಸ್ತ್ವಂ ಜಹೀತ್ಯರ್ಥಃ || ಕುಕವೃಕ ಆದಾನ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಸೋಮ—ಎಲೈ ಸೋಮದೇವನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗ್ರಾವಾಣಃ—ಈ ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳು | ಸಖಿತ್ವನಾಯ—ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು | ವಾವಶುಃ ಕಮ್—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೇ ಇನೇ | ಹಿ—ಆದುದರಿಂದ | ಪಣಿಂ—ದಾನಶೀಲನಲ್ಲದವನೂ | ಅತ್ರಿಣಂ—ಹಿಂಸಕನೂ ಆದ ಶತ್ರುವನ್ನು | ನಿ ಜಹಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡು | ಸ ಹಿ—ಅದೇ ಪಣಿಯು | ವೃಕಃ—ಸರ್ವಭಕ್ಷಕನಾದ ತೋಳನಂತಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸೋಮದೇವನೇ, ನಮ್ಮ ಈ ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ದಾನಶೀಲನಲ್ಲದವನೂ, ಸರ್ವಭಕ್ಷಕನೂ ಆದ ಪಣಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡು. ಅವನು ಕ್ರೂರಿಯಾದ ತೋಳನಂತಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

These our grinding stones are anxious, Soma, for your friendship :
destroy the voracious Pani, for verily he is a wolf.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೂಯಂ ಹಿ ಷ್ಮಾ ಸುದಾನವ ಇಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಅಭಿದ್ಯವಃ |

ಕರ್ತಾ ನೋ ಅಧ್ವನ್ನಾ ಸುಗಂ ಗೋಪಾ ಅನಾ || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೋಯಂ | ಹಿ | ಸ್ಥ | ಸುದಾನವಃ | ಇಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ | ಅಭಿದ್ಯವಃ |

ಕರ್ತ | ನಃ | ಅಧ್ವನ್ | ಆ | ಸುಗಂ | ಗೋಪಾಃ | ಅನಾ || ೧೫ ||

ಃ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸುದಾನವಃ ಶೋಭನದಾನಾ ದೇವಾ ಯೋಯಂ ಹಿ ಸ್ಥ | ಯೋಯಂ ಖಲು ಪ್ರಭವಥ | ಸಮೃದ್ಧಾಃ ಸ್ಥ | ಇಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ | ಇಂದ್ರೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಮುಖ್ಯೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ | ಅಭಿದ್ಯವೋಽಭಿಗತದೀಪ್ತಯಸ್ತೇ ಯೋಯಮಧ್ವನ್ನಧ್ವನಿ ಮಾರ್ಗೇ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಮಾ ಸಹ್ಯವ ಗೋಪಾ ಗೋಪಾಯಿತಾರೋ ರಕ್ಷಿತಾರಃ ಸಂತಃ ಸುಗಂ ಸುಖಂ | ಆಕಾರಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಸುಖಂ ಚ ಕರ್ತ | ಕುರುತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸುದಾನವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಕರ್ಮವುಳ್ಳ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ಯೋಯಂ ಹಿ ಸ್ಥ—ನೀವೇ ಸರ್ವಪ್ರಭುಗಳಾಗಿದ್ದೀರಿ | ಇಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ—ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ | ಅಭಿದ್ಯವಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನೀವು | ಅಧ್ವನ್—ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಆ ಅನಾ—ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು | ಗೋಪಾಃ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ | ಸುಗಂ—ಸುಖವನ್ನು | ಕರ್ತ—ಉಂಟುಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಕರ್ಮಗಳೆಳ್ಳ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವೇ ಸರ್ವಪ್ರಭುಗಳಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಮುಖಂಡನಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

You are magnificent and illustrious, gods, with Indra for your chief :
be with us, protectors, on the road, and grant us happiness.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಪಿ ಪಂಥಾಮಗನ್ಮಹಿ ಸ್ವಸ್ತಿಗಾಮನೇಹಸಂ |

ಯೇನ ವಿಶ್ವಾಃ ಪರಿ ದ್ವಿಷೋ ವೃಣಕ್ತಿ ವಿಂದತೇ ವಸು || ೧೬ ||

|| ಸದಸಾಶಃ ||

ಅಪಿ | ಪಂಥಾಂ | ಅಗನ್ತಹಿ | ಸ್ವಸ್ತಿಗಾಂ | ಅನೇಹಸಂ |

ಯೇನ | ವಿಶ್ವಾಃ | ಪರಿ | ದ್ವಿಷಃ | ವೃಣಕ್ತಿ | ವಿಂದತೇ | ವಸು || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರವಾಸಾದಾಗಮನೇಽಪಿ ಪಂಥಾಮಿತ್ಯೇಷಾ ಯಜಮಾನೇನ ಜಪ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಅಪಿ
ಪಂಥಾಮಗನ್ತಹೀತಿ ಪ್ರತ್ಯೇತ್ಯ ಸಮಿತ್ಪಾಣಿಃ | ಆ. ೨-೫ | ಇತಿ ||

ಪಂಥಾಂ ಪಂಥಾನಂ ಮಾರ್ಗಮಪ್ಯಗನ್ತಹಿ | ಅಪಿಗತಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಸ್ವಃ | ಕೇದೃಶಂ | ಸ್ವಸ್ತಿಗಾಂ
ಸುಖೇನ ಗಂತವ್ಯಮನೇಹಸಂ ಪಾಪರಹಿತಂ | ಯೇನ ಪಥಾ ಗಚ್ಛನ್ ವಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾ ದ್ವಿಷೋ ದ್ವೇಷ್ಟೀಃ
ಪ್ರಜಾಃ ಪರಿ ವೃಣಕ್ತಿ ಪರಿವರ್ಜಯತಿ ಬಾಧತೇ ವಸು ಧನಂ ಚ ವಿಂದತೇ ಲಭತೇ ತಾದೃಶಂ
ಪಂಥಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಸಾರ್ಥ ||

ಯೇನ—ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ (ಪುರುಷನು) | ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದ್ವಿಷಃ—
ಶತ್ರುಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಪರಿ ವೃಣಕ್ತಿ—ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ (ಮತ್ತು) | ವಸು—ಧನವನ್ನು | ವಿಂದತೇ—
ಹೊಂದುವನೋ ಅಂತಹ | ಸ್ವಸ್ತಿಗಾಂ—ಕಲ್ಯಾಣಸಾಧಕವಾದುದೂ | ಅನೇಹಸಂ—ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ
ಆದ | ಪಂಥಾಂ—ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಅಪಿ ಅಗನ್ತಹಿ—ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

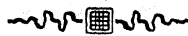
ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಪುರುಷನು ಸಮಸ್ತವಾದ ಶತ್ರುಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ
ಅಂತಹ ಕಲ್ಯಾಣಸಾಧಕವಾದುದೂ ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

English Translation.

We have travelled along the road prosperously traversed and free
from evil, and by which (a man) avoids adversaries and acquires wealth.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯಾವುದಾದರೂ ಸ್ಥಳಾಂತರಕ್ಕೆ ಪ್ರವಾಸ ಹೋಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಅಪಿ ಪಂಥಾಂ ಎಂಬ ಈ
ಪುಕ್ಯನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಅಪಿ ಪಂಥಾಮಗನ್ತಹೀತಿ ಪ್ರತ್ಯೇತ್ಯ ಸಮಿತ್ಪಾಣಿಃ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೫) ವಿವರವಾಗಿದೆ.

ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನ ತದ್ವಿನೇತಿ ಸಪ್ತದಶಚ್ಛಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಮೃಜಿತ್ವನ ಆರ್ಷಂ ವೃತ್ತದೇವಂ | ಅದಿತಃ
ಷಟ್ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ ಸಪ್ತಮ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಷಟ್ ಗಾಯತ್ರೈಸ್ತಯೋದಶೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಚತುರ್ದಶೀ ಜಗತೀ
ಶಿಷ್ಣಾಸ್ತಿಸ್ತಿಸ್ತಿಸ್ತುಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ನ ತತ್ತ್ವೈನಾ ಸಪ್ತಮ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಷಡ್ನಾಯತ್ರೈಶ್ಚತುರ್ದಶೀ
ಜಗತೀತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ನ ತದ್ವಿನಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳು ಋಕ್ಗಳು ಇವೆ. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಋಜಿಶ್ವಾ ಎಂಬವನು ಋಷಿಯು; ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವ
ತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಆರು ಋಕ್ಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸವು. ಏಳರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಆರು ಋಕ್ಗಳು
ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸವು. ಹದಿಮೂರನೆಯ ಋಕ್ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸವು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯದು ಜಗತೀಛಂದಸ್ಸವು.
ಉಳಿದ ಋಕ್ಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ನ ತತ್ತ್ವೈನಾ ಸಪ್ತಮ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಷಡ್ನಾ-
ಯತ್ರೈಶ್ಚತುರ್ದಶೀ ಜಗತೀ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೨

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೧೪, ೧೫, ೧೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೭ ||

|| ಮುಷಃ—ಋಜಿಶ್ವಾ ||

|| ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

|| ಛಂದಃ—೧-೬, ೧೪, ೧೫, ೧೬. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೭-೧೨. ಗಾಯತ್ರೀ | ೧೪. ಜಗತೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ತದ್ವಿನಾ ನ ಪೃಥಿವ್ಯಾನು ಮನ್ಯೇ ನ ಯಜ್ಞೇನ ನೋತ ಶಮಿಭಿರಾಭಿಃ |

ಉಬ್ಜಂತು ತಂ ಸುಭೃಗಃ ಪರ್ವತಾಸೋ ನಿ ಹೀಯತಾಮತಿಯಾಜಸ್ಯ
ಯಷ್ಠಾ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ತತ್ | ದಿವಾ | ನ | ಪೃಥಿವ್ಯಾ | ಅನು | ಮನ್ಯೇ | ನ | ಯಜ್ಞೇನ | ನ | ಉತ | ಶಮಿಭಿಃ | ಅಭಿಃ |

ಉಬ್ಜಂತು | ತಂ | ಸುಭೃಗಃ | ಪರ್ವತಾಸಃ | ನಿ | ಹೀಯತಾಂ | ಅತಿಯಾಜಸ್ಯ | ಯಷ್ಠಾ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತಿಯಾಜೋ ನಾಮ ಕಶ್ಚಿದ್ವಿರಸ್ವಾದ್ವಜಿಶ್ವನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಃ ಸ್ಯಾಮಹಮಿತಿ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ದೇವಾ-
ನ್ವಿಯಕ್ಷುರಾಃ | ಋಷಿಸ್ತದೀಯಂ ಯಜನಂ ನಿರಾಚಿಷ್ಟಾದ್ಯಯಾ || ನ ತದತಿಯಾಜಸ್ಯ ಋಷೇಸ್ತದ್ಯ-
ಜನಂ ದಿನಾ ದ್ಯುಲೋಕೇನ ತತ್ರತ್ಯೇನ ದೇವಗಣೇನ ಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಹಂ ನಾನು ಮನ್ಯೇ | ಅನುಮತಿಂ
ನ ಕರೋಮಿ | ನ ಚ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪಾರ್ಥಿವೇನಾಪಿ ದೇವಗಣೇನ ಯುಕ್ತಮಿತಿ ನಾನು ಮನ್ಯೇ | ನ ಚ
ಯಜ್ಞೇನ ಮಯಾನುಷ್ಠಿತೇನ ಸದೃಶಂ ತದಿತ್ಯಹಂ ನಾನು ಮನ್ಯೇ | ಉತಾಪಿ ಚಾಭಿಃ ಶಮಿಭಿರನ್ಯೈರಪಿ
ಮಯಾ ಕೃತ್ವೇರೇಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸದೃಶಮಿತ್ಯಪಿ ನಾನು ಮನ್ಯೇ | ಮಯಾ ವಶೀಕೃತಾ ದೇವಾಸ್ತದೀಯಂ
ಯಜನಂ ಸಾಂಗೀಕುರ್ವಂತಿ ಸ ಚಾನಭಿಜ್ಞತ್ವಾತ್ಸಮ್ಯಗ್ಯಷ್ಟಮಪಿ ನ ಶಕ್ನೋತೀತಿ ಭಾವಃ | ಅಪಿ ಚ
ತನ್ಮುಷಿಂ ಸುಭೃಃ ಸುಷ್ಮ ಭವಂತಃ ಪರ್ವತಾಃ ಪರ್ವತಾ ಇಂದ್ರೇಣ ಪ್ರಹಿತಾಃ ಸಂತ ಉಬ್ಬಂತು |
ಹಿಂಸಂತು || ಉಬ್ಜಿಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ || ತಥಾ ತಸ್ಯಾತಿಯಾಜಸ್ಯ ಋಜಿಶ್ವನೋಽಪೃತಿಶಯೇನಾಹಂ
ದೇವಾನೈಜಾಮಿತಿ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಯುಕ್ತಸ್ಯ ಋಷೇರ್ಯೋ ಯಷ್ಟಾ ಯಾಜಕಃ ಸ ನಿ ಹೀಯತಾಂ |
ನಿತರಾಂ ಹೀನೋ ಭವತು ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ತತ್—ಅತಿಯಾಜ ಋಷಿಯಿಂದ ಕೃತವಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವು | ದಿನಾ—ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ
ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದು | ನ ಅನು ಮನ್ಯೇ—ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ | ಪೃಥಿವ್ಯಾ—ಪೃಥಿವೀಸ್ಥ
ರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದೂ | ನ—ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ | ಯಜ್ಞೇನ—ನಾನು
ಆಚರಿಸುವ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದೆಂದೂ | ನ—ನಾನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಅಭಿಃ
ಶಮೀಭಿಃ—ನನ್ನಿಂದ ಕೃತವಾದ ಇತರ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದುದೆಂದೂ | ನ—ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ | ತಂ—
ಆ ಅತಿಯಾಜ ಋಷಿಯನ್ನು | ಸುಭೃಃ—ಅತಿಶಯವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರೂ | ಪರ್ವತಾಃ—ಇಂದ್ರನೊಡ
ನಿರುವವರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳು | ಉಬ್ಜಂತು—ಹಿಂಸಿಸಲಿ | ಅತಿಯಾಜಸ್ಯ—ಅತಿಯಾಜನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿರುವ |
ಯಷ್ಟಾ—ಯಜ್ಞಕರ್ತನು | ನಿ ಹೀಯತಾಂ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತಿಯಾಜ ಋಷಿಯಿಂದ ಕೃತವಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವು ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಲು
ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದೂ
ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆದು ನಾನು ಆಚರಿಸುವ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಮಾನವಾದುದಲ್ಲ. ನನ್ನಿಂದ
ಕೃತವಾದ ಇತರ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದುದೆಂದೂ ಒಪ್ಪಲಾರೆ. ಅತಿಶಯವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರೂ, ಇಂದ್ರ
ನೊಡನಿರುವವರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳು ಆ ಅತಿಯಾಜ ಋಷಿಯನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲಿ- ಅತಿಯಾಜನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿರುವ
ಯಜ್ಞಕರ್ತನು ಪೂರ್ಣವಾದ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ.

English Translation.

I do not regard it as worthy (of the gods) of heaven, or (of those) of earth, as (fit to be compared) with the sacrifice (I offer), or with these (our) sacred rites: let, then, the mighty mountains overwhelm him; let the employer of Atiyaja be ever degraded.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾಜನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು ಈ ಸೂಕ್ತದ ದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಋಜಿಶ್ವ ಎಂಬ ಋಷಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಋಜಿಶ್ವನು ಆ ಅತಿಯಾಜನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವನ್ನೂ ನಿಂದಿಸುವನು. ಆ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅತಿ ವಾ ಯೋ ಮರುತೋ ಮನ್ಯತೇ ನೋ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾ ಯಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ
ನಿನಿತ್ಸಾತ್ |

ತಪೂಂಸಿ ತಸ್ಮೈ ವೃಜಿನಾನಿ ಸಂತು ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷಮಭಿತಂ ಶೋಚತು ದ್ಯೌಃ ||

|| ಪವನಾಠಃ ||

ಅತಿ | ವಾ | ಯಃ | ಮರುತಃ | ಮನ್ಯತೇ | ನಃ | ಬ್ರಹ್ಮ | ವಾ | ಯಃ | ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ | ನಿನಿತ್ಸಾತ್ |
ತಪೂಂಸಿ | ತಸ್ಮೈ | ವೃಜಿನಾನಿ | ಸಂತು | ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷಂ | ಅಭಿ | ತಂ | ಶೋಚತು | ದ್ಯೌಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತೋ ಯಃ ಪುರುಷೋ ನೋಽಸ್ಮಾನತಿ ಮನ್ಯತೇ ಅತೀತ್ಯ ಸ್ವಸ್ಥಾಧಿಕ್ಯಂ ಮನ್ಯತೇ ಅಸ್ಮತ್ತೋಽಪಿ ಸ್ವಯಮಧಿಕ ಇತಿ ಬುಧ್ಯತೇ | ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ವಾ ಯೋ ನಿನಿತ್ಸಾತ್ ನಿಂದಿತುಮಿಚ್ಛೇತ್ ತಸ್ಮೈ ಪುರುಷಾಯ ತಪೂಂಸಿ ತೇಜಾಂಸಿ ವೃಜಿನಾನಿ ಬಾಧಕಾನಿ ಸಂತು | ಭವಂತು | ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷಂ ತಂ ಶತ್ರುಂ ದ್ಯೌರಾದಿತ್ಯಶ್ಚಾಭಿಶೋಚತು | ಅಭಿತಪತು | ಅಭಿದಹತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮರುತಃ—ಏಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯಃ—ಯಾವ ಪುರುಷನು | ನಃ—ನಮನ್ನು | ಅತಿ ಮನ್ಯತೇ—ಅರಕ್ಕರಿಸಿ ನಮಗಿಂತಲೂ ತಾನೇ ಅಧಿಕನೆಂದು ತಿಳಿಯುವನೋ | ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ—ನಮ್ಮಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಡುವ

ಬ್ರಹ್ಮ ವಾ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ | ಯಃ—ಯಾವ ಪುರುಷನು | ನಿನಿತ್ಸಾತ್—ದೂಷಿಸುವನೋ | ತಸ್ಮೈ—
ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ | ತಪ್ರಾಂಷಿ—ನಿಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು | ವ್ಯಜಿನಾನಿ—ಹಿಂಸಾಕಾರಕಗಳಾಗಿ | ಸಂತು—ಆಗಿರಲಿ |
ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷಂ—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ | ತಂ—ಆ ಶತ್ರುವನ್ನು | ದ್ಯೌಃ—ಆದಿತ್ಯನು |
ಅಭಿ ಶೋಚತು—ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ಪುರುಷನು ನಮ್ಮನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ನಮಗಿಂತಲೂ ತಾನೇ ಅಧಿಕನೆಂದು
ತಿಳಿಯುವನೋ, ನಮ್ಮಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ ಯಾವನು ದೂಷಿಸುವನೋ ಆ ಪುರುಷನ ಭಾಗಕ್ಕೆ
ನಿಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಾಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಆ ಶತ್ರುವನ್ನು ಆದಿತ್ಯನು
ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

English Translation.

Maruts, may the energies of that man be enfeebld : may heaven
consume that impious adversary who thinks himself superior to us, and
who pretends to depreciate the worship that we offer.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕಿಮಂಗಳ ತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸೋಮ ಗೋಪಾಂ ಕಿಮಂಗಳ ತ್ವಾಹುರಭಿ-
ಶಸ್ತಿಪಾಂ ನಃ |

ಕಿಮಂಗಳ ನಃ ಪಶ್ಯಸಿ ನಿದ್ಯಮಾನಾನ್ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೇ ತಪುಷಿಂ ಹೇತಿಮಸ್ಯ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕಿಂ | ಅಂಗ | ತ್ವಾ | ಬ್ರಹ್ಮಣಃ | ಸೋಮ | ಗೋಪಾಂ | ಕಿಂ | ಅಂಗ | ತ್ವಾ | ಅಹುಃ | ಅಭಿ-
ಶಸ್ತಿಪಾಂ | ನಃ |

ಕಿಂ | ಅಂಗ | ನಃ | ಪಶ್ಯಸಿ | ನಿದ್ಯಮಾನಾನ್ | ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೇ | ತಪುಷಿಂ | ಹೇತಿಂ | ಅಸ್ಯ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಿಮಂಗೇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿದ್ಯೋತಕೌ ನಿಸಾತೌ | ಹೇ ಸೋಮ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಖಲು ಬ್ರಹ್ಮಣೋ
ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಾತೇರ್ವಾ ಗೋಪಾಂ ಗೋಪಾಯಿತಾರಮಾಹುಃ | ಕಥಯಂತಿ
ಪುರಾವಿಡಃ | ತಥಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಭಿಶಸ್ತಿಪಾಮುಭಿಶಂಸಕೇಭ್ಯಃ ಸಾಲಯಿತಾರಂ ತ್ವಾಮೇವ ಖಲ್ವಾಹುಃ |
ಯದ್ವಾ | ಅಂಗೇತ್ಯಭಿಮುಖೀಕರಣೇ | ಅಂಗ ಹೇ ಸೋಮ ಕಿಂಕಾರಣಂ ತ್ವಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಗೋಪಾ-

ಮಾಹುಃ | ಕಿಂಕಾರಣಂ ವಾ ತ್ವಾಮಸ್ಮಾಕಮಭಿಶಸ್ತಿಸಾಮಾಹುಃ | ನಿದ್ಯಮಾನಾನ್ ಪರೈರ್ದೂರ್ಯಮಾ-
ಜಾನೋಽಸ್ಮಾನಂಗೆ ಹೇ ಸೋಮ ಕಿಂಕಾರಣಂ ಪಶ್ಯಸಿ | ತ್ವಾಮೇವ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರಕ್ಷಕಂ
ಶತ್ರುಭ್ಯಃ ಪಾಲಕಂ ಚ ಕಥಯಂತಿ ಅತೋಽಸ್ಮಾಸು ಪರೈರ್ನಿದ್ಯಮಾನೇಷ್ವಾದಾಸೀನ್ಯಂತವಾನುಚಿತಂ |
ಅತೋ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಜೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ್ವೇಷ್ಟೇ ತಸ್ಮೈ ತಪುಷಿಂ ತಾಪಕಂ ಹೇತಿಮಾಯುಧಮಸ್ಯ | ಕ್ವಿಶ |
ಪ್ರೇರಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಂಗ ಸೋಮ—ಎಲೈ ಸೋಮದೇವನೇ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಬ್ರಹ್ಮಣಃ—ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ |
ಗೋಪಾಂ—ರಕ್ಷಕನೆಂಬುದಾಗಿ | ಕಿಂ ಆಹುಃ—ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಭಿಶಸ್ತಿಸಾಂ—
ಶತ್ರುಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂದೂ | ಕಿಂ—ಏತಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ | ಅಂಗ—ಎಲೈ ಸೋಮನೇ |
ನಿದ್ಯಮಾನಾನ್—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ದೂಷಿಸಲ್ಪಡುವ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಕಿಂ—ಏತಕ್ಕಾಗಿ | ಪಶ್ಯಸಿ—
(ಉದಾಸೀನನಾಗಿ) ನೋಡುತ್ತೀಯೆ | ಅಂಗ—ಎಲೈ ಸೋಮನೇ | ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಜೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು ಅಥವಾ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವನೇ | ತಪುಷಿಂ—ದಹಿಸತಕ್ಕ | ಹೇತಿಂ—ಆಯುಧವನ್ನು | ಅಸ್ಯ—ಪ್ರಯೋಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸೋಮದೇವನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಮಂತ್ರಗಳಿಗೂ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ರಕ್ಷಕನೆಂಬುದಾಗಿ ಏತಕ್ಕೆ
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ? ನಮ್ಮನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವವನೆಂದೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ? ಎಲೈ ಸೋಮನೇ,
ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ದೂಷಿಸಲ್ಪಡುವ ನಮ್ಮನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತೀಯೆ? ಎಲೈ ಸೋಮನೇ, ಸ್ತುತಿ
ಕರ್ತನನ್ನು ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ದಹಿಸತಕ್ಕ ಆಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸು.

English Translation.

Why have they called you, Soma, the protector of pious prayer ?
why (have they called you) our defender against calumny ? why do you
behold us subjected to reproach ? cast your destroying weapon upon the
adversary of the Brahman.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಅವಂತು ಮಾಮುಷ್ಠೋ ಜಾಯಮಾನಾ ಅವಂತು ಮಾ ಸಿಂಧನಃ

ಪಿನ್ವಮಾನಾಃ |

ಅವಂತು ಮಾ ಸರ್ವತಾಸೋ ಧ್ರುವಾಸೋವಂತು ಮಾ ಪಿತರೋ

ದೇನಹೂತೌ || ೪ ||

|| ಪದವಾಳಃ ||

ಅವಂತು | ಮಾಂ | ಉಷಸಃ | ಜಾಯಮಾನಾಃ | ಅವಂತು | ಮಾ | ಸಿಂಧವಃ | ಪಿನ್ವಮಾನಾಃ |
ಅವಂತು | ಮಾ | ಪರ್ವತಾಸಃ | ಧ್ರುವಾಸಃ | ಅವಂತು | ಮಾ | ಪಿತರಃ | ದೇವಹೂತಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜಾಯಮಾನಾಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತೈ ಉಷಸೋ ಮಾಮವಂತು | ರಕ್ಷಂತು | ತಥಾ ಪಿನ್ವಮಾನಾ
ವರ್ಧಮಾನಾಃ ಸಿಂಧವಃ ಸ್ಯಂದನಶಿಲಾ ನದ್ಯಶ್ಚ ಮಾ ಮಾಮವಂತು | ತಥಾ ಧ್ರುವಾಸೋ ನಿಶ್ಚಲಾಃ
ಪರ್ವತಾಸಃ ಪರ್ವತಾಶ್ಚ ಮಾ ಮಾಮವಂತು | ತಥಾ ದೇವಹೂತಾ | ದೇವಾನಾಂ ಹೂತಿರಾಹ್ವಾನಮಸ್ಮಿ-
ನ್ನಿತಿ ದೇವಹೂತಿಯಾಗಃ | ತತ್ರ ವಿದ್ಯಮಾನಾಃ ಪಿತರಃ ಪಿತೃದೇವತಾಶ್ಚ ಮಾಮವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾಯಮಾನಾಃ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗತಕ್ಕ | ಉಷಸಃ—ಉಷೋದೇವತೆಗಳು | ಮಾಂ—
ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಪಿನ್ವಮಾನಾಃ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ | ಸಿಂಧವಃ—ನದಿಗಳೂ |
ಮಾ—ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಧ್ರುವಾಸಃ—ನಿಶ್ಚಲವಾದ | ಪರ್ವತಾಸಃ—ಪರ್ವತಗಳೂ |
ಮಾ—ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ದೇವಹೂತಾ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ |
ಪಿತರಃ—ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು | ಮಾ ಅವಂತು—ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗತಕ್ಕ ಉಷೋದೇವತೆಗಳು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ
ನದಿಗಳೂ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಪರ್ವತಗಳೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸುವ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ
ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೂ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

May the opening dawns preserve me : may the swelling rivers
preserve me ; may the firm-set mountains preserve me : may the progenitors
(present) at the invocation of the gods preserve me.

|| ಸುಹಿತಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವದಾನೀಂ ಸುನುನಸಃ ಸ್ಯಾಮ ಪಶ್ಯೇಮ ನು ಸೂರ್ಯಮುಚ್ಚರಂತಂ |
ತಥಾ ಕರದ್ವಸುಪತಿರ್ವಸೂನಾಂ ದೇವಾ ಓಹಾನೋಽವಸಾಗಮಿಷ್ಯಃ || ೫ ||

೧ ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವದಾನೀಂ | ಸುಮನಸಃ | ಸ್ಯಾಮ | ಪಶ್ಯೇಮ | ನು | ಸೂರ್ಯಂ | ಉಚ್ಚರಂತಂ |

ತಥಾ | ಕರತ | ವಸುಪತಿಃ | ವಸೂನಾಂ | ದೇವಾನ್ | ಓಹಾನಃ | ಅವಸಾ | ಅಗಮಿಷ್ಯಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾ ವಿಶ್ವದಾನೀಂ ಸರ್ವದಾ ವಯಂ ಸುಮನಸಃ ಸ್ಯಾಮ | ಶೋಭನಮನಸ್ಸಾ ಭವೇಮ | ನುಶಬ್ದಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಉಚ್ಚರಂತಮುದ್ಯಂತಂ ಸೂರ್ಯಂ ಸರ್ವದಾ ಪಶ್ಯೇಮ ಚ | ವಸೂನಾಂ ವಸುಪತಿರುತ್ಕೃಷ್ಟಧನಾಧಿಪತಿರಗ್ನಿ ದೇವಾನವಸಾಸ್ಮದೀಯೇನ ಹವಿಷ್ಠಾಹಾನೋ ವಹನ್ ಪ್ರಾಪಯನ್ ಆಗಮಿಷ್ಯ ಅಗಂತ್ವತಮ ಏವಂ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಃ ಸನ್ ತಥಾ ಕರತ | ಅಸ್ಮಾನ್ ತಥಾವಿಧಾನುಕ್ತಪ್ರಕಾರಾನ್ವರೋತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಿಶ್ವದಾನೀಂ—ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಸುಮನಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ಉಚ್ಚರಂತಂ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಉದಯಿಸತಕ್ಕ | ಸೂರ್ಯಂ ನು—ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ಪಶ್ಯೇಮ—ನೋಡುವಂತಾಗಲಿ | ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ವಸುಪತಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಭುವಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ಅವಸಾ—ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಓಹಾನಃ—ತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾ | ಅಗಮಿಷ್ಯಃ—ಆಹ್ವಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ದಯಮಾಡುತ್ತಾ | ತಥಾ ಕರತ—ನಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟದಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಉತ್ತಮವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ಇರುವಂತಾಗಲಿ, ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಉದಯಿಸತಕ್ಕ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವಂತಾಗಲಿ, ಧನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮವಾದ ಪತಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಲೂ ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ದಯಮಾಡುತ್ತಲೂ ನಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲಿ.

English Translation.

May we at all seasons be possessed of sound minds : may we ever behold the raising sun : such may the affluent lord of riches, (Agni), render us, ever most ready to come (at our invocation), charged with our oblation to the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರೋ ನೇದಿಷ್ಠಮವಸಾಗಮಿಷ್ಠಃ ಸರಸ್ವತೀ ಸಿಂಧುಭಿಃ ಪಿನ್ವಮಾನಾ |
ಪರ್ಜನ್ಯೋ ನ ಓಷಧೀಭಿರ್ಮಯೋಭುರಗ್ನಿಃ ಸುಶಂಸಃ ಸುಹವಃ ಪಿತೇವ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಃ | ನೇದಿಷ್ಠಂ | ಅವಸಾ | ಅಗಮಿಷ್ಠಃ | ಸರಸ್ವತೀ | ಸಿಂಧುಭಿಃ | ಪಿನ್ವಮಾನಾ |
ಪರ್ಜನ್ಯಃ | ನಃ | ಓಷಧೀಭಿಃ | ಮಯೋಭುಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸುಶಂಸಃ | ಸುಹವಃ | ಪಿತೇವ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಯಮಿಂದ್ರೋ ನೇದಿಷ್ಠಮಂತಿಕಿತಮಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ಸಾರ್ಥಮಾಗಮಿಷ್ಠ ಆಗಂತ್ಯತನೋಽಸ್ತು | ಸಿಂಧುಭಿಃ ಸ್ಯಂದನ್ವೆರುದಕೈಃ ಪಿನ್ವಮಾನಾ ನದೀರೂಪಾ ಸರಸ್ವತೀ ಚಾಗಂತ್ಯತಮಾ ಭವತು | ಓಷಧೀಭಿಃ ಸಾರ್ಥಂ ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚ ನೋಽಸ್ತುಾಕಂ ಮಯೋಭುಃ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತಾ ಭವತು | ಅಗ್ನಿಶ್ಚ ಪಿತೇವ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಜನಕ ಇವ ಸುಶಂಸಃ ಸುಖೇನ ಶಂಸವೀಯಃ ಸುಹವಃ ಸುಖೇನಾಹ್ವತವ್ಯಶ್ಚ ಭವತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ನೇದಿಷ್ಠಂ—ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆ | ಅವಸಾ—ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ | ಅಗಮಿಷ್ಠಃ—ಬರುವವನಾಗಲಿ | ಸಿಂಧುಭಿಃ—ಪ್ರವಹಿಸುವ ಉದಕಗಳೊಂದಿಗೆ | ಪಿನ್ವಮಾನಾ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತಿನದಿಯೂ ದಯಮಾಡಲಿ | ಓಷಧೀಭಿಃ—ಓಷಧಿಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ—ಪರ್ಜನ್ಯನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಮಯೋಭುಃ—ಸುಖದಾಯಕನಾಗಲಿ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಪಿತೇವ—ಪುತ್ರನಿಗೆ ಪಿತೃವು ಪ್ರಶಸ್ಯನಾಗಿರುವಂತೆ | ಸುಶಂಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ | ಸುಹವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಬರುವವನಾಗಲಿ. ಪ್ರವಹಿಸುವ ಉದಕಗಳೊಂದಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ ಸರಸ್ವತಿಯೂ ದಯಮಾಡಲಿ. ಓಷಧಿಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪರ್ಜನ್ಯನ ನಮಗೆ ಸುಖದಾಯಕನಾಗಲಿ. ಪುತ್ರನಿಗೆ ಪಿತೃವು ಪ್ರಶಸ್ಯನಾಗಿರುವಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ,

English Translation.

May Indra be most prompt to come nigh for our protection, and Saraswati dwelling with (tributary) rivers: may Parjanya, with the plants,

be a giver of happiness; and may Agni, worthily praised and earnestly invoked, (be to us) like a father.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸ ಆಗತ ಶೃಣುತಾ ಮ ಇಮಂ ಹವಂ |

ಏದಂ ಬರ್ಹಿಣಿ ಸೀದತ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಸಃ | ಆ | ಗತ | ಶೃಣುತ | ಮೇ | ಇಮಂ | ಹವಂ |

ಆ | ಇದಂ | ಬರ್ಹಿಣಿ | ನಿ | ಸೀದತ || ೭ ||

|| ಸಾಮಾಂಶಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ರಯಣೇ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ಯ ಚರೋರ್ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸ ಆ ಗತೇತ್ಯನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸಃ ಆ ಗತ ಯೇ ಕೇ ಚ ಜ್ಞಾ ಮಹಿಮೋ ಅಹಿಮಾಯಾಃ | ಅ. ೨-೯ | ಇತಿ ||

ಹೇ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಆ ಗತ | ಅಗಚ್ಛತ | ಅಗತ್ಯ ಚ ಮೇ ಮದೀಯಮಿಮಂ
ಹವಮಿದಮಾಹ್ವಾನಂ ಶೃಣುತ | ಶ್ರುತ್ವಾ ಚೇದಮಾಸ್ತೀರ್ಣಂ ಬರ್ಹಿಣಾ ನಿ ಸೀದತ | ಅಸ್ತೀರ್ಣೇ
ಬರ್ಹಿಷಿ ನಿಷಣ್ಣಾ ಭವತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸಃ—ಎಲೈ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳೇ | ಆ ಗತ—ದಯಮಾಡಿರಿ | ಮೇ—ನನ್ನ | ಇಮಂ
ಹವಂ—ಈ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶೃಣುತ—ಕೇಳಿರಿ | ಇದಂ—ಇಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ | ಬರ್ಹಿಣಿ—
ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ಆ ನಿ ಸೀದತ—ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳೇ, ನೀನೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ
ವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation.

Come, universal gods, hear this my invocation : sit down upon this
sacred grass.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಗ್ರಯಣೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಚರುಹೋಮದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸ ಆ
ಗತ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ವಿಶ್ವೇ

ದೇವಾಸ ಆ ಗತ ಯೇ ಕೇ ಚ ಜ್ಞಾ ಮಹಿನೋ ಅಹಿಮಾಯಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (೮. ೨-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ವೋ ದೇನಾ ಘೃತಸ್ತುನಾ ಹವ್ಯೇನ ಪ್ರತಿಭೂಷತಿ |

ತಂ ವಿಶ್ವ ಉಪ ಗಚ್ಛಥ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ವಃ | ದೇವಾಃ | ಘೃತಸ್ತುನಾ | ಹವ್ಯೇನ | ಪ್ರತಿಭೂಷತಿ |

ತಂ | ವಿಶ್ವೇ | ಉಪ | ಗಚ್ಛಥ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇನಾ ವೋ ಯುಷ್ಮಾನ್ಮೋ ಜನೋ ಘೃತಸ್ತುನಾ ಘೃತಪ್ರಕ್ಷರಣೇನ ಹವ್ಯೇನ ಹವಿಷಾ ಪ್ರತಿಭೂಷತಿ ಪರಿಚರತಿ ತಂ ಜನಂ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಮುಪ ಗಚ್ಛಥ | ಉಪಗತಾ ಭವಥ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದೇವಾಃ—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ವಃ—ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಘೃತಸ್ತುನಾ—ಸ್ರವಿಸುವ ಘೃತದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ | ಹವ್ಯೇನ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಪ್ರತಿಭೂಷತಿ—ಅಲಂಕರಿಸುವನೋ | ತಂ—ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ವಿಶ್ವೇ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಉಪ ಗಚ್ಛಥ—ಸಮೀಪಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಸ್ರವಿಸುವ ಘೃತದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವನೋ ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಮೀಪಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

English Translation.

Come, gods, to him who honours you with the butter-dripping oblation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಪ ನಃ ಸೂನವೋ ಗಿರಃ ತೃಣ್ಣಂತ್ವಮೃತಸ್ಯ ಯೇ |

ಸುನ್ಮೃಳೀಕಾ ಭವಂತು ನಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಪ | ನಃ | ಸೂನವಃ | ಗಿರಃ | ಶೃಣ್ವಂತು | ಅವ್ಯತಸ್ಯ | ಯೇ |

ಸುಮ್ಯುಳೀಕಾಃ | ಭವಂತು | ನಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅವ್ಯತಸ್ಯ ಮರಣರಹಿತಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ಯೇ ಸೂನವಃ ಪುತ್ರಾಃ ತೇ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ಗಿರಃ ಸ್ತುತೀರುಪ ಶೃಣ್ವಂತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸುಮ್ಯುಳೀಕಾಃ ಸುಷ್ಮ ವ್ಯಡಯಿತಾರಃ ಸುಖಯಿತಾರಶ್ಚ
ಭವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಅವ್ಯತಸ್ಯ—ಮರಣರಹಿತನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ | ಯೇ—ಯಾವ
ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಸೂನವಃ—ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದೀರೋ (ಆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ) | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು |
ಉಪ ಶೃಣ್ವಂತು—ಕೇಳಿರಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸುಮ್ಯುಳೀಕಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿ | ಭವಂತು—
ಆಗಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಮರಣರಹಿತನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಪುತ್ರರಾಗಿರುವ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು
ಕೇಳಿರಿ. ನಮಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿರಿ.

English Translation.

May the sons of the immortal hear our praises, and be to us the
givers of felicity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಋತಾವೃಧಃ | ಋತುಭಿರ್ಹವನಶ್ರುತಃ |

ಜುಷಂತಾಂ ಯುಜ್ಯಂ ಪಯಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಋತಾವೃಧಃ | ಋತುಭಿಃ | ಹವನಶ್ರುತಃ |

ಜುಷಂತಾಂ | ಯುಜ್ಯಂ | ಪಯಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಋತಾವೃಧ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ವರ್ಧಕಾ ಋತುಭಿಃ ಕಾಲವಿಶೇಷೈರ್ಹವನಶ್ರುತೋ ಹವನಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ಶ್ರೋತಾರಪ್ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಯಾಗಕಾಲೇ ಸ್ತೂಯಮಾನಾ ಈದೃಶಾ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಯುಜ್ಯಂ ಯೋಗ್ಯಂ ಪಯ ಅಮಿಷ್ಕಾರೂಪಂ ಜುಷಂತಾಂ | ಸೇವಂತಾಂ | ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ | ತಪ್ತೇ ಪಯಸಿ ದಧ್ಯಾನಯತಿ ಸಾ ನೈಶ್ವದೇನ್ಯಾಮಿಕ್ಷೇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಋತಾವೃಧಃ—ಯಜ್ಞವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕವರೂ | ಋತುಭಿಃ—ಆಯಾ ಕಾಲ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ | ಹವನಶ್ರುತಃ—ಯಜಮಾನರ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವರೂ ಆದ | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಯುಜ್ಯಂ—ಅವರು ಸೇವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ | ಪಯಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪದ ಕ್ಷೀರವನ್ನು | ಜುಷಂತಾಂ—ಸೇವಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕವರೂ, ಆಯಾ ಕಾಲ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವರೂ ಆದ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವರು ಸೇವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿ.

English Translation.

Universal gods, augmenters of sacrifice, listening to praises (uttered) at due seasons, accept your appropriate milk-offering.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ತೋತ್ರಮಿಂದ್ರೋ ಮರುದ್ಗಣಸ್ತ್ವಷ್ಟ್ರಮಾನ್ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ |

ಇಮಾ ಹವ್ಯಾ ಜುಷಂತ ನಃ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ತೋತ್ರಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಮರುತ್‌ಗಣಃ | ತ್ವಷ್ಟ್ರಮಾನ್ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ |
ಇಮಾ | ಹವ್ಯಾ | ಜುಷಂತ | ನಃ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮರುದ್ಗಣೋ ಮರುತೋ ಗಣಭೂತಾಃ ಪರಿಜನಭೂತಾ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶ ಇಂದ್ರಸ್ತ್ವಷ್ಟ್ರಮಾನ್ ತ್ವಷ್ಟ್ರಸಹಿತೋ ಮಿತ್ರೋರ್ಯಮಾ ಚ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಿಮಾ ಹವ್ಯೇಮಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ಚ ಜುಷಂತ | ಸೇವಂತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮರುದ್ಗಣಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನೂ | ತ್ವಷ್ಟ್ಮನಾನ್—ತ್ವಷ್ಟ್ಮವಿನೊಡನೆ
ನಿರುವವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನೂ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ನಃ—
ನಮ್ಮ | ಸ್ತೋತ್ರಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ | ಇಮಾ ಹವ್ಯಾ—ಈಗ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ | ಜುಷಂತೆ—
ಸೇವಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನೂ, ತ್ವಷ್ಟ್ಮವಿನೊಡನೆ ಇರುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನೂ,
ಮಿತ್ರನೂ, ಅರ್ಯಮನೂ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ ಈಗ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ಸೇವಿಸಲಿ.

English Translation.

Indra, with he company of the Maruts, Mitra, with Twashtri and
Aryaman, accept our praise and these our oblations.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮಂ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಅಧ್ವರಂ ಹೋತರ್ವಯುನಶೋ ಯಜ |

ಚಿಕಿತ್ವಾನ್ದೈವ್ಯಂ ಜನಂ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಂ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅಧ್ವರಂ | ಹೋತಃ | ವಯುನಶಃ | ಯಜ |

ಚಿಕಿತ್ವಾನ್ | ದೈವ್ಯಂ | ಜನಂ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಹೋತರ್ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತರಗ್ನೇ ದೈವ್ಯಂ ದೇವಸಂಬಂಧಿನಂ ಜನಂ ಸಂಘಂ ಯಜನೀಯಂ
ಚಿಕಿತ್ವಾನ್ ಜಾನಂಸ್ತುಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಮಿಮಮಧ್ವರಂ ಹಿಂಸಾರಹಿತಂ ಯಜ್ಞಂ ವಯುನಶೋ
ಜ್ಞಾನಕ್ರಮೇಣ ಯಥಾನುಪೂರ್ವಾ ದೇವಾ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಾಃ ತಥಾ ಯಜ | ಯಾಗಂ ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹೋತಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೈವ್ಯಂ—ದೇವತೆಗಳ
ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ | ಜನಂ—ದೇವಜನರನ್ನು | ಚಿಕಿತ್ವಾನ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತ ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮ |
ಇಮಂ ಅಧ್ವರಂ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ವಯುನಶಃ—ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ | ಯಜ—
ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡು.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ದೇವಜನವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತ ನೀನು ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡು.

English Translation.

Agni, invoker of the gods, cognizant (which of) the divine assembly (is to be honoured), offer this our sacrifice according to the proper order.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಶೃಣುತೇನುಂ ಹವಂ ಮೇ ಯೇ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಯ ಉಷ್
ದ್ಯವಿ ಸ್ಥ |

ಯೇ ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ಉತ ನಾ ಯಜತ್ರಾ ಆಸದ್ಯಾಸ್ವಿನ್ವರ್ಹಿಷಿ ಮಾದ-
ಯಧ್ವಂ || ೧೩ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಶೃಣುತ | ಇನುಂ | ಹವಂ | ಮೇ | ಯೇ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ | ಯೇ | ಉಷ | ದ್ಯವಿ | ಸ್ಥ |
ಯೇ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ | ಉತ | ನಾ | ಯಜತ್ರಾಃ | ಆಸದ್ಯಾ | ಆಸ್ವಿನ್ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಮಾದಯಧ್ವಂ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ವೈಶ್ವದೇವತಸ್ತಸ್ಯ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಆಶ್ರುತ್ಯೈ ತ್ವೇತಿ ಶಸ್ತಾ
ಜಪೇದ್ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಶೃಣುತೇನುಂ ಹವಂ ಮು ಇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಅ. ೫-೧೮ | ಇತಿ || ವೈಶ್ವದೇವೇ
ಪಶಾವೇಷ್ಯವ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಶೃಣುತೇನುಂ ಹವಂ ಮೇ ಯೇ ಕೇ ಚ ಜ್ಞಾ
ಮಹಿ ನೋ ಅಹಿನಾಯಾಃ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಹೇ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಮೇ ಮದೀಯಮಿಮಂ ಹವಮಾಹ್ವಾನಂ ಶೃಣುತ | ಯೇ ಯೋಯಮಂತ-
ರಿಕ್ಷೇ ಸ್ಥ ಅಂತರಿಕ್ಷಲೋಕೇ ವರ್ತಮಾನಾ ಭವಥ | ಯೇ ಚೋಪ ತತ್ಸಮೀಪಸ್ಥೇ ಭೂಲೋಕೇ ಭವಥ |
ಯೇ ಚ ದ್ಯವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇ ಸ್ಥ | ಯೇ ಚಾಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಸ್ಥಾನೀಯೋ ಯೇಷಾಂ |
ಯೇದ್ಯಾ | ಅಗ್ನೀರ್ಜಿಹ್ವಾ | ತಯಾ ಪೋಷ್ಯಮಾಣತ್ವಾದಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ | ಉತ ನಾಹಿ ನಾ

ಯೇ ಯಜತ್ರಾ ಯಜನೀಯಾಃ ತೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಮಾಸ್ತೀರ್ಣೇಽಸ್ತಿನೈರ್ಹಿಷ್ಯಾಸದ್ಯೋಪವಿಶ್ಯ
ಮಾದಯಧ್ವಂ | ಸೋಮೇನಾತ್ಮಾನಂ ತರ್ಪಯಥ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀವು | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಸ್ಥ—ಅಂತರಿಕ್ಷ
ದಲ್ಲಿರುವಿರೋ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀವು | ಉಪ—ಸಮಾಪವಾದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿರುವಿರೋ (ಅಲ್ಲದೇ) |
ದ್ಯವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರುವಿರೋ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀವು | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ—ನಿಮ್ಮ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯೇ
ಜಹ್ವೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳವರಾಗಿರುವಿರೋ ಅಂತಹ ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಮೇ—ನನ್ನ | ಇಮಂ ಹವಂ—ಈ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು |
ಶೃಣುತೇ—ಕೇಳಿರಿ | ಉತ ವಾ—ಅದೂ ಅಲ್ಲದೇ | ಯಜತ್ರಾಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಆಸ್ಮಿನ್
ಬರ್ಹಿಷಿ—ವಿಷ್ಣುತನಾಗಿ ಹರಡಿದ ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ಆಸದ್ಯ—ಕುಳಿತುಕೊಂಡು | ಮಾದಯಧ್ವಂ—
ಸೋಮಪಾನರೂಪವಾದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವಿರೋ, ಯಾರು ಸಮಾಪ ಪ್ರದೇಶ
ವಾದ ವೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿರುವಿರೋ, ಯಾರು ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರುವಿರೋ, ಯಾವ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯೇ
ಜಹ್ವೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳವರಾಗಿರುವಿರೋ ಅಂತಹ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಈ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೇ
ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ವಿಷ್ಣುತನಾಗಿ ಹರಡಿದ ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಸೋಮಪಾನರೂಪ
ವಾದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ.

English Translation.

Universal gods, hear this my invocation, whether you be in the
firmament or in the heaven : you who (receive oblations) by the tongue of
Agni, or are to be (otherwise) worshipped : seated on this 'sacred grass, be
exhilarated (by the Soma).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವೈಶ್ವದೇವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಿ
ಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಆಶ್ವತ್ಥೈ ತ್ವೇತಿ ಶಸ್ತ್ರಾ ಜಪೇದ್ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಶೃಣುತೇಮಂ
ಹವಂ ಮ ಇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳನ್ನು
ದ್ವೇತಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶು ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ವನ್ನೇ ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಶೃಣುತೇಮಂ ಹವಂ ಮೇ ಯೇ ಕೇ ಚಿ ಜ್ಞಾ ಮಹಿನೋ ಆಹಿಮಾಯಾಃ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ ದೇನಾ ಮಮ ಶೃಣ್ವಂತು ಯಜ್ಞಿಯಾ ಉಭೇ ರೋದಸೀ ಅಪಾಂ
ನಸಾಚ್ಚ ಮನ್ಮ |

ಮಾ ವೋ ವಚಾಂಸಿ ಪರಿಚಕ್ಷ್ಯಾಣಿ ವೋಚಂ ಸುಮ್ಮೇಷ್ಟಿದ್ವೋ ಅಂತಮಾ
ಮದೇಮ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ | ದೇನಾಃ | ಮಮ | ಶೃಣ್ವಂತು | ಯಜ್ಞಿಯಾಃ | ಉಭೇ ಇತಿ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಪಾಂ |
ನಸಾತ್ | ಚ | ಮನ್ಮ |

ಮಾ | ವಃ | ವಚಾಂಸಿ | ಪರಿಚಕ್ಷ್ಯಾಣಿ | ವೋಚಂ | ಸುಮ್ಮೇಷು | ಇತ್ | ವಃ | ಅಂತಮಾಃ | ಮದೇಮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಜ್ಞಿಯಾ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಾ ವಿಶ್ವೇ ದೇನಾ ಮಮ ಮದೀಯಂ ಮನ್ಮ ಮನನೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ
ಶೃಣ್ವಂತು | ಚಿತ್ತೇವಧಾರಯಂತು | ತಥೋಭೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಪಾಂ ನಸಾತ್
ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನೋಽಗ್ನಿಶ್ಚಾಸ್ತದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣ್ವಂತು | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ ದೇನಾ ವೋ
ಯುಷ್ಮಭ್ಯಂ ಪರಿಚಕ್ಷ್ಯಾಣಿ ವರ್ಜನೀಯಾನಿ ವಚಾಂಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಮಾ ವೋಚಂ | ಮಾ ಬ್ರವೀಮಿ |
ಅಹಿ ತು ಸಮೀಚೀನಾನಿ | ಅತೋ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಮಂತಮಾ ಅಂತಿಕತಮಾಃ ಸಂತೋ ವಯಂ
ಸಮ್ಮೇಷ್ಟಿತ್ ಯುಷ್ಮಾಭಿದತ್ತೇಷು ಸುಖೇಷ್ವೇವ ವರ್ತಮಾನಾ ಮದೇಮ | ಮೋದೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞಿಯಾಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ | ವಿಶ್ವೇ ದೇನಾಃ—ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಮಮ—ನನ್ನ |
ಮನ್ಮ—ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಶೃಣ್ವಂತು—ಕೇಳಲಿ | ಉಭೇ ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿ
ಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಅಪಾಂ ನಸಾತ್ ಚ—ಅಪಾಂನಪಾತ್ ಸಂಕ್ಷಕನಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಗ್ನಿಯೂ (ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು
ಕೇಳಲಿ) | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಪರಿಚಕ್ಷ್ಯಾಣಿ—ತಿರಸ್ಕಾರಾರ್ಹವಾದ |
ವಚಾಂಸಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಮಾ ವೋಚಂ—ನಾನು ಪರಿಸಲಾರೆನು | ವಃ—ನಿಮಗೆ | ಅಂತಮಾಃ—
ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ನಾವು | ಸುಮ್ಮೇಷ್ಟಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು | ಮದೇಮ—ಹರ್ಷವ
ನ್ನ ಸುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದ ನನ್ನ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಲಿ. ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವಿಗಳೂ, ಅಪಾನಪಾತ್ ಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಗ್ನಿಯೂ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ತಿರಸ್ಕಾರಾರ್ಹವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ನಾನು ಪಠಿಸಲಾರೆನು. ನಿಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಹರ್ಷವನ್ನು ನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May the adorable, universal deities, and both heaven and Eath, and the graandson of the waters, hear my praise : let me not utter words to be disregarded, but let us. (brought) most nigh unto you, rejoice in the happiness (you bestow).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೇ ಕೇ ಚ ಜ್ಞಾ ಮಹಿನೋ ಅಹಿಮಾಯಾ ದಿವೋ ಜಜ್ಞಿರೇ ಅಪಾಂ
ಸಧಸ್ಥೇ |

ತೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಮಿಷಯೇ ವಿಶ್ವಮಾಯುಃ ಕ್ಷಪ ಉಸ್ರಾ ವರಿವಸ್ಯಂತು ದೇನಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇ | ಕೇ | ಚ | ಜ್ಞಾ | ಮಹಿನಃ | ಅಹಿಮಾಯಾಃ | ದಿವಃ | ಜಜ್ಞಿರೇ | ಅಪಾಂ | ಸಧಸ್ಥೇ |

ತೇ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ಇಷಯೇ | ವಿಶ್ವಂ | ಆಯುಃ | ಕ್ಷಪಃ | ಉಸ್ರಾಃ | ವರಿವಸ್ಯಂತು | ದೇನಾಃ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಜಞಾಪ್ಯಂ ||

ಆಗ್ರಯಣೇ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ಯ ಯೇ ಕೇ ಚ ಜ್ಞೇತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ವಿಶ್ವೇ ದೇನಾಸಃ
ಆ ಗತ ಯೇ ಕೇ ಚ ಜ್ಞಾ ಮಹಿನೋ ಅಹಿಮಾಯಾಃ | ಅ. ೨-೯ | ಇತಿ || ವೈಶ್ವದೇವಪುರೋಡಾಶಸ್ಮೈ-
ವೈವ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಮುದಾಹೃತಂ ||

ಮಹಿನೋ ಮಹಾಂತೋಽಹಿಮಾದಾಃ | ಮಾಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಮ | ಅಹಂತೈ ಪ್ರಜ್ಞಾಃ |
ಏವಂಭೂತಾ ಯೇ ಕೇ ಚನ ದೇನಾ ಜ್ಞಾ | ಪೃಥಿವೀನಾಮೈತತ್ | ಜ್ಞಾಯಾಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಜಜ್ಞಿರೇ
ಪ್ರಾದುರ್ಬಭೂವುಃ | ಯೇ ಕೇ ಚನ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾಜ್ಜಜ್ಞಿರೇ | ಯೇ ಕೇ ಚನಾಪಾಂ ಸಧಸ್ಥೇ
ಸಹಾಂತರಿಕ್ಷೇ ಜಜ್ಞಿರೇ ತೇ ಸರ್ವೇ ದೇನಾ ಅಸ್ಮಭ್ಯಮಿಷಯೇ | ಇಷ್ಯತ ಇತೀಷಿಃ ಪುತ್ರಾದಿಃ | ತಸ್ಮೈ

ಚೇ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಮಾಯುರನ್ನಂ ಜೀವನಂ ವಾ ಕ್ಷಸಃ ಸರ್ವಾ ರಾತ್ರೀರುಸ್ರಾಃ ಸರ್ವಾಣ್ಯಹಾನಿ ಚ ಸರ್ವದಾ
ನೈರಂತರ್ಯೇಣ ವರಿವಸ್ಯಂತು | ಪ್ರಯೇಚ್ಛಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಹಿನಃ—ಮಹದ್ಗುಣಗಳವರೂ | ಅಹಿಮಾಯಾಃ—ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ |
ಯೇ ಕೇ ಚ—ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು | ಜ್ಞಾ—ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ | ಜಜ್ಞಿರೇ—ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೋ |
ದಿವಃ—ಯಾರು ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಆವಿರ್ಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೋ | ಅಸಾಂ ಸಧಸೈ—ಯಾರು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೋ | ತೇ ದೇವಾಃ—ಆ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮ್ಮ | ಇಷಯೇ—
ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಆಯುಃ—ಜೀವನವನ್ನೂ | ಕ್ಷಸಾಃ—ಸಕಲ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲೂ |
ಉಸ್ರಾಃ—ಅಹಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ವರಿವಸ್ಯಂತು—ಆನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡಲಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮಹದ್ಗುಣಗಳುಳ್ಳವರೂ, ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು ಪೃಥ್ವಿ
ಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿರುವರೋ, ಯಾರು ಯಾರು ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಆವಿರ್ಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೆಯೋ, ಯಾರು ಅಂತರಿಕ್ಷ
ದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆಯೋ ಆ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಆಯುರ್ಧಾ
ಯಕವಾದ ಜೀವನವನ್ನೂ ಸಕಲ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಅಹಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

May those mighty deities, having power to destroy, whether they
have been manifested upon earth or in heaven, or in the abode of the
waters, bestow upon us and our posterity, abundant sustenance both by
night and day.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಆಗ್ರಯಣೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯೇ ಕೇ ಚ ಜ್ಞಾ ಎಂಬ
ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸ ಆ ಗತೇ ಯೇ
ಕೇ ಚ ಜ್ಞಾ ಮಹಿನೋ ಅಹಿಮಾಯಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆ
ಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪುರೋಡಾಶಹೋಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನೇ ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕು.
ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೀಹರ್ವಾನ್ಯಾವಂತಂ ಧಿಯಂ ಮೇಽಸ್ಮಿನ್ದವೇ ಸುಹವಾ ಸುಷ್ಪೃತಿಂ ನಃ |

ಇಳಾಮನ್ಯೋ ಜನಯದ್ಗರ್ಭಮನ್ಯಃ ಪ್ರಜಾವತೀರಿಷ ಆ ಧತ್ತಮಸ್ತೇ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೀಪರ್ಜನ್ಯೌ | ಅವತಂ | ಧಿಯಂ | ಮೇ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ಹವೇ | ಸುಹವಾ | ಸುಸ್ತುತಿಂ | ನಃ |
ಇಳಾಂ | ಅನ್ಯಃ | ಜನಯತ್ | ಗರ್ಭಂ | ಅನ್ಯಃ | ಪ್ರಜಾವತೀಃ | ಇಷಃ | ಅ | ಧತ್ತಂ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೀಪರ್ಜನ್ಯೌ ಮೇ ಮದೀಯಂ ಧಿಯಂ ಕರ್ಮ ಯಜ್ಞಲಕ್ಷಣಮವತಂ | ಗಚ್ಛತಂ
ರಕ್ಷತಂ ನಾ | ಹೇ ಸುಹವಾ ಸುಖೇನ ಹ್ವತುಂ ಶಕ್ಯಾ ವಸ್ತುನ್ದವೇ ಯಜ್ಞೇ ನೋಽಸ್ತದೀಯಾಂ
ಸುಸ್ತುತಿಂ ಶೋಭನಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಚ ರಕ್ಷತಂ | ಯದ್ವಾ | ಅನುವೃತ್ತೋಽವತಿಃ ಶ್ರವಣಾರ್ಥಃ | ಅವತಂ |
ಶೃಣುತಂ | ಯುವಯೋರ್ಮಧ್ಯೇಽನ್ಯಃ ಪರ್ಜನ್ಯ ಇಳಾಮನ್ದಂ ಜನಯತ್ | ಜನಯತಿ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾ
ಹ್ಯೋಷಧಿವನಸ್ತತಯೋ ಜಾಯಂತೇ ತೇಭ್ಯಶ್ಚಾನ್ದಂ ಜಾಯತೇ | ಅನ್ಯೋಽಗ್ನಿರ್ಗರ್ಭಂ ಜನಯತಿ |
ಪುರುಷೇಣ ಭುಕ್ತಮನ್ದಂ ಜಾತರೇಣಾಗ್ನಿನಾ ಪಕ್ವಂ ಸತ್ ರೇತೋರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮತೇ ತದೇವ
ಯೋಷಿತ್ಸು ಗರ್ಭೋ ಭವತಿ | ಅತೋ ಯುನಾಂ ಪ್ರಜಾವತೀಃ ಪ್ರಜಾಭಿಯುಕ್ತಾ ಇಷೋಽನ್ನಾನ್ಯಸ್ಮೇ
ಅಸ್ಮಾಸ್ವಾ ಧತ್ತಂ | ಅವಸ್ಯಾಪಯತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೀಪರ್ಜನ್ಯೌ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಗಳೇ | ಮೇ—ನನ್ನ | ಧಿಯಂ—
ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು | ಅವತಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ | ಸುಹವಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಸುಲಭರಾದ ಎಲೈ
ದೇವತೆಗಳೇ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಹವೇ—ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾದ ಆಹ್ವಾನದಲ್ಲಿ | ನಃ ಸುಸ್ತುತಿಂ—ನಮ್ಮ
ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ | ಅನ್ಯಃ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯನು | ಇಳಾಂ—ಅನ್ನವನ್ನು |
ಜನಯತ್—ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ಅನ್ಯಃ—ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಗರ್ಭಂ—ಅನ್ನರಸದ ಫಲವಾದ
ಗರ್ಭವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | (ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಪರ್ಜನ್ಯ ದೇವತೆಗಳೇ) ಪ್ರಜಾವತೀಃ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಅ ಧತ್ತಂ—ತುಂಬಿಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಉತ್ತಮವಾದ
ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಸುಲಭರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾದ ಆಹ್ವಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ
ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಅನ್ನವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ
ಮತ್ತು ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಗಳೇ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಡಿರಿ.

English Translation.

Agni and Parjanya, prosper my pious acts : (accept), you who are
reverently invoked, our praise at this sacrifice : one of you generates food,
the other posterity : grant us, therefore, food productive of descendants.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ತೀರ್ಣೇ ಬರ್ಹಿಷಿ ಸಮಿಧಾನೇ ಅಗ್ನೌ ಸೂಕ್ತೇನ ಮಹಾ ನಮಸಾ ವಿನಾಸೇ |
ಅಸ್ಮಿನ್ನೋ ಅದ್ಯ ವಿದಥೇ ಯಜತ್ರಾ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಹವಿಷಿ ಮಾದಯಧ್ವಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ತೀರ್ಣೇ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಸಂಧಿಧಾನೇ | ಅಗ್ನೌ | ಸೂಕ್ತೇನ | ಮಹಾ | ನಮಸಾ | ಆ | ವಿನಾಸೇ |
ಅಸ್ಮಿನ್ | ನಃ | ಅದ್ಯ | ವಿದಥೇ | ಯಜತ್ರಾಃ | ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಹವಿಷಿ | ಮಾದಯಧ್ವಂ || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಬರ್ಹಿಷಿ ದರ್ಭಪುಂಜೇ ನೇದ್ಯಾಂ ಸ್ತೀರ್ಣೇ ಸತ್ಯಗ್ನೌ ಚ ಸಮಿಧಾನೇ
ಸಮಿದ್ಧೇ ಸತ್ಯನೇನ ಸೂಕ್ತೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಚ ಮಹಾ ಮಹತಾ ನಮಸಾ ನಮಸ್ಕಾರೇಣ ಚಾ ವಿನಾಸೇ |
ಪರ್ಯಚರಂ | ಹೇ ಯಜತ್ರಾ ಯಜನೀಯಾ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅದ್ಯಾ ಸ್ಮಿನ್ನೋ ನೋಽಸ್ಮದೀಯೇಽಸ್ಮಿನ್ನಿ-
ದಥೇ ಯಜ್ಞೇ ಹವಿಷಿ || ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಸಪ್ತಮಿಾ || ಹವಿಷಾಸ್ಮಾಭಿರ್ಧತ್ತೇನ ಮಾದಯಧ್ವಂ |
ತೃಪ್ಯಧ್ವಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

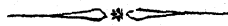
(ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ) ಬರ್ಹಿಷಿ--ದರ್ಭಾಸನವು | ಸ್ತೀರ್ಣೇ--ಹರಡಿರುವಾಗಲೂ | ಅಗ್ನೌ--
ಅಗ್ನಿಯು | ಸಮಿಧಾನೇ--ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದಾಗಲೂ ಸಹ | ಸೂಕ್ತೇನ--ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದಲೂ | ಮಹಾ--
ಮಹತ್ತಾದ | ನಮಸಾ--ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ | ಆ ವಿನಾಸೇ--ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪಚರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ |
ಯಜತ್ರಾಃ--ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ--ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ | ಅದ್ಯ--ಇಂದು | ನಃ--
ನಮ್ಮ | ಅಸ್ಮಿನ್ ವಿದಥೇ--ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ | ಹವಿಷಿ--ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಮಾದಯಧ್ವಂ--
ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ, ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು ಹರಡಿ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದಾಗ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದಲೂ,
ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪಚರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ, ಇಂದು
ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ.

English Translation.

When the sacred grass is strewn; when the fire is kindled, and when
I worship (you) with a hymn, and with profound veneration, then, adorable
universal gods, rejoice in the oblation (offered) to-day at this our sacrifice.

ಐವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ನಯಮು ತ್ವೇತಿ ದಶರ್ಚಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಸೌಷ್ಣಂ | ಯಾಂ
ಪೂಷನ್ನಿತ್ಯನುಷ್ವುಪ್ ಶಿಷ್ವಾ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ವಯಂ ದಶ ಸೌಷ್ಣಂ ತದ್ಗಾಯತ್ರಂ
ವೈ ಯಾಂ ಪೂಷನ್ನನುಷ್ವುಬಿತಿ || ಆರ್ಥಾರ್ಥಿಭಿಃ ಪ್ರವಸದ್ಭಿರೇತಜ್ಜಹೈಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ನಯಮು
ತ್ವಾ ಸಥಸ್ತತ ಇತ್ಯರ್ಥಚರ್ಯಾಂ ಚಿರಿಷ್ಯನ್ | ಅ. ಗೃ. ೩-೭-೮ | ಇತಿ | ಜಪೇದಿತಿ ಶೇಷಃ ||

ಅನುವಾದವು—ನಯಮು ತ್ವಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಪೂಷನು ದೇವತೆಯು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ
ಯಾಂ ಪೂಷನ್ ಎಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ವುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸವು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲಾ ಗಾಯತ್ರೀ
ಭಂದಸ್ಸವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ನಯಂ ದಶ ಸೌಷ್ಣಂ ತದ್ಗಾಯತ್ರಂ ವೈ ಯಾಂ ಪೂಷನ್ನನುಷ್ವುಪ್
ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಧನಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರವಾಸಮಾಡುವವರು ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ—ನಯಮು ತ್ವಾ ಸಥಸ್ತತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಚರ್ಯಾಂ ಚಿರಿಷ್ಯನ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ಗೃ. ೩-೭-೮).
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೩

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೩ ||
ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೧೭, ೧೮ ||
॥ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖೈ—೧೦ ||
॥ ಋಷಿ— ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||
॥ ದೇವತಾ— ಪೂಷಾ ||
॥ ಭಂದ—೧-೭ ೯-೧೦. ಗಾಯತ್ರೀ | ಉ. ತ್ರಿಷ್ವುಪ್ ||

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ನಯಮು ತ್ವಾ ಸಥಸ್ತತೇ ರಥಂ ನ ವಾಜಸಾತಯೇ |

ಧಿಯೇ ಪೂಷನ್ ಯುಜ್ಮಹಿ || ೧ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ನಯಂ | ಲೂಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಸಥಃ | ಸತೇ | ರಥಂ | ನ | ವಾಜಸಾತಯೇ |
ಧಿಯೇ | ಪೂಷನ್ | ಅಯುಜ್ಮಹಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಥಸ್ತತೇ ಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಸಾಲಯಿತಃ ಪೂಷನ್ ಧಿಯೇ ಕರ್ಮಾರ್ಥಂ ವಾಜಸಾತಯೇನ್ನಸ್ಯ
ಲಾಭಾಯ ಚ ವಯಂ ರಥಂ ನ ಯುದ್ಧೇ ರಥಮಿವ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮಯುಜ್ಮಹಿ | ಯುಂಜ್ಮಹಿ | ಅಸ್ಮದಭಿ-
ಮುಖಂ ಕುರ್ಮಃ || ಉ ಇತಿ ಪೂರಕಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಥಸ್ತತೇ—ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾದ | ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಧಿಯೇ—ನಮ್ಮ
ಕರ್ಮಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ವಾಜಸಾತಯೇ—ನಮ್ಮ ಅನ್ನ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ವಯಂ—ನಾವು |
ರಥಂ ನ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಥವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ | ತ್ವಾ ಉ—ನಿನ್ನನ್ನೇ | ಅಯುಂಜ್ಮಹಿ—ಆಶ್ರಯಿಸಿ
ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ನಮಗೆ ಅನ್ನ
ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಸಹ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯೋಧನು ರಥವನ್ನೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಐಕ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ
ನಾವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

Pushan, lord of paths, we attach you to us like a chariot, for (the
sake of) bringing food, and of (accomplishing our) solemnity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭಿ ನೋ ನರ್ಯಂ ವಸು ನೀರಂ ಪ್ರಯತದಕ್ಷಿಣಂ |

ವಾಮಂ ಗೃಹಪತಿಂ ನಯ | ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಭಿ | ನಃ | ನರ್ಯಂ | ವಸು | ನೀರಂ | ಪ್ರಯತದಕ್ಷಿಣಂ |

ವಾಮಂ | ಗೃಹಪತಿಂ | ನಯ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ನರ್ಯಂ ನೈಭ್ಯೋ ಹಿತಂ ವಸು ಧನಮಭಿ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ನೀರಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಸ್ಯ
ವಿಶೇಷೇಣೇರಯಿತಾರಂ ಗಮಯಿತಾರಂ ಪ್ರಯತದಕ್ಷಿಣಂ ಪೂರ್ವಮನೈಭ್ಯೋಽಪಿ ದತ್ತಧನಂ | ಯದ್ವಾ |
ಪ್ರಯತಂ ಶುದ್ಧಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ಧನಂ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶಂ | ವಾಮಂ ವನನೀಯಮೇವಂವಿಧಂ ಗೃಹಪತಿಂ
ಗೃಹಸ್ಥಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಯ | ಪ್ರಾಪಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ) ನೆರೈಂ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದ | ವಸು—ಧನವನ್ನು | ಅಭಿ (ಪ್ರಾಪ್ತಂ)—ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ವೀರಂ—ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಪ್ರಯತದಕ್ಷಿಣಂ—ದಾನಾರ್ಹವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ | ನಾಮಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಗೃಹಪತಿಂ—ಗೃಹಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲಿಗೆ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ನಯ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಹಿತಕರವಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ದಾನಾರ್ಹವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಗೃಹಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸೇರಿಸು

English Translation.

Conduct us to a gracious householder, friendly to man, liberal in (bestowing) wealth, the giver of pious donations.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅದಿತ್ಸಂತಂ ಚಿದಾಘೃಣೇ ಪೂಷನ್ದಾನಾಯ ಚೋದಯ |

ಪಣೇಶ್ವದ್ವಿ ಮೃದಾ ಮನಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅದಿತ್ಸಂತಂ | ಚಿತ್ | ಅಘೃಣೇ | ಪೂಷನ್ | ದಾನಾಯ | ಚೋದಯ |

ಪಣೇಃ | ಚಿತ್ | ವಿ | ಮೃದ | ಮನಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಂಜಃಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಘೃಣ ಆಗತದೀಪ್ತೇ ಪೂಷನ್ ಅದಿತ್ಸಂತಂ ಚಿತ್ ದಾತುಮನಿಚ್ಛಂತಮಸಿ ಪುರುಷಂ ದಾನಾಯಾಸ್ತದ್ವಾನಾರ್ಥಂ ಚೋದಯ | ಪ್ರೇರಯ | ಪಣೇಶ್ವದ್ವಿಚಿಜೋಽಸಿ ವಾರ್ಧುಷಿಕಸ್ಯ ಲುಬ್ಧಸ್ಯಾಪಿ ಮನೋ ಹೃದಯಂ ವಿ ಮೃದ | ದಾನಾರ್ಥಂ ಮೃದೂಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಘೃಣೇ—ಆತ್ಮಧಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ | ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಅದಿತ್ಸಂತಂ ಚಿತ್—ದಾನಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವಿಲ್ಲದ ಜಿಪುಣನನ್ನೂ ಸಹ | ದಾನಾಯ—ದಾನಮಾಡಿ ಲೋಕೋಪಕಾರ

ಯಾಗುವಂತೆ | ಚೋದಯೆ—ಪ್ರೇರಿಸು | ಪಣೇಶ್ಚಿತ್ ಮನಃ—ಕಠಿನ ಹೃದಯವುಳ್ಳ ಪಣಿಯ (ಬುಬ್ಬನ) ಮನಸ್ಸನ್ನೂ | ವಿ ಮೃದ—ದಯೆಯಿಂದ ಮೃದುವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ದಾನಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವಿಲ್ಲದ ಜಿಪುಣನನ್ನೂ ಸಹ ದಾನಮಾಡಿ ಲೋಕೋಪಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು. ಕಠಿಣಹೃದಯವುಳ್ಳ ಪಣಿಯ (ಜಿಪುಣನ) ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ದಯೆಯಿಂದ ಮೃದುವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Resplendent Pushan, instigate the niggard to liberality, soften the heart of the miser.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ವಿ ಪಥೋ ವಾಜಸಾತಯೇ ಚಿನುಹಿ ವಿ ಮೃಧೋ ಜಹಿ |

ಸಾಧಂತಾಮುಗ್ರ ನೋ ಧಿಯಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಪಥಃ | ವಾಜಸಾತಯೇ | ಚಿನುಹಿ | ವಿ | ಮೃಧಃ | ಜಹಿ |

ಸಾಧಂತಾಂ | ಉಗ್ರ | ನಃ | ಧಿಯಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಗ್ರೋದ್ಗೂರ್ಣಬಲ ಪೂಷನ್ ಪಥೋ ಮಾರ್ಗಾನ್ ವಾಜಸಾತಯೇನ್ನಲಾಭಾಯ ವಿ ಚಿನುಹಿ | ಶೋಧಿತಾನ್ಕುರು | ಯೈಃ ಪಥಿಭಿರ್ಗತಾ ಧನಂ ಲಭೇಮಹಿ ತಾದೃಶಾನ್ವಥಃ ಪೃಥಕ್ಕುರ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಮೃಧೋ ಬಾಧಕಾನ್ ತಸ್ಯರಾದೀಂಶ್ಚ ವಿ ಜಹಿ | ಬಾಧಸ್ವ | ತಥಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣ್ಯನ್ನಲಾಭಾರ್ಥಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಸಾಧಂತಾಂ | ಸಿದ್ಧಂತು | ಸಫಲಾನಿ ಭವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಗ್ರ—ಅತ್ಯಧಿಕವೂ ಶತ್ರುಭಯಂಕರವೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ವಾಜಸಾತಯೇ—ನಮಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನ್ನವು ಸಿಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಪಥಃ—ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ವಿ ಚಿನುಹಿ—ತಸ್ಯರಾದಿಗಳಲ್ಲದೇ ಶುಭವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡು | ಮೃಧಃ—ಹಿಂಸಕರಾದ ತಸ್ಯರಾದಿಗಳನ್ನು | ವಿ ಜಹಿ—ನೋಲಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಧಿಯಃ—ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೃತವಾದ ಕರ್ಮಗಳು | ಸಾಧಂತಾಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಅತ್ಯಧಿಕವೂ ಶತ್ರುಭಯಂಕರವೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನಮಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನ್ನವು ಸಿಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಸ್ತುರಾದಿಗಳಲ್ಲದೇ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡು. ಹಿಂಸಕರಾದ ತಸ್ತುರಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಲಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸು. ನಮಗೆ ಅನ್ನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಕೃತವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಅವುಗಳ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ.

English Translation.

Fierce Pushan, select (fit) roads for the passage of provisions : drive away all obstructors, (thieves, or the like), so that our holy rites may be accomplished.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಪರಿ ತ್ವಂಧಿ ಪಣೀನಾಮಾರಯಾ ಹೃದಯಾ ಕನೇ |

ಅಥೇಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಂಧಯ || ೫ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಪರಿ | ತ್ವಂಧಿ | ಪಣೀನಾಂ | ಆರಯಾ | ಹೃದಯಾ | ಕನೇ |

ಅಥ | ಈಂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ರಂಧಯ || ೫ ||

॥ ಸಾಯಂಜ್ಯೋತ್ಸಂ ॥

ಹೇ ಕನೇ ಪ್ರಾಜ್ಞ ಪೂಷನ್ ಪಣೀನಾಂ ವಣಿಜಾಂ ಲುಬ್ಧಾನಾಂ ಹೃದಯಾ ಹೃದಯಾನಿ ಕಠಿನಾನ್ಯಾರಯಾ | ಸೂಕ್ಷ್ಮಲೋಹಾಗ್ರೋ ಪಂಡಃ ಪ್ರತೋಪ ಇತ್ಯಾರೇತಿ ಚಾಖ್ಯಾಯತೇ | ತಯಾ ಪರಿ ತ್ವಂಧಿ | ಪರಿವಿಧ್ಯ | ಹೃದ್ಗತಂ ಕಾಠಿನ್ಯಮಪನಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥಾನಂತರಮೀನಾನ್ಪಣೀನಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಂಧಯ | ವಶೀಕುರು ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಕನೇ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಪಣೀನಾಂ—ದಾನ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವಿಲ್ಲದೇ ಲೋಭಿಗಳಾದ ಪಣಿಗಳ | ಹೃದಯಾ—ಹೃದಯಸ್ಥವಾದ ಕಾಠಿಣ್ಯವನ್ನು | ಆರಯಾ—ತೀವ್ರ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಂಕುರದಿಂದ | ಪರಿ ತ್ವಂಧಿ—ನಾಶಪಡಿಸಿ (ಅವರ ಹೃದಯವು ಮೃದುವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು) | ಅಥ—ಅನಂತರ | ಈಂ—ಇಂತಹ ಪಣಿಗಳನ್ನು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ರಂಧಯ—ವರರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಪುಷದೇವನೇ, ದಾನಸ್ತುಭಾವವಿಲ್ಲದೇ ಲೋಭಿಗಳಾದ ಪಣಿಗಳ ಹೃದಯಸ್ಥವಾದ ಕಾರಿಣ್ಯವನ್ನು ತೀವ್ರ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಂಕುಶದಿಂದ ನಾಶಪಡಿಸಿ ಅವರ ಹೃದಯವು ಮೃದುವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಅನಂತರ ಇಂತಹ ಪಣಿಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ವಶರಾಗಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Pierce with a goad the hearts of the avaricious, wise Pushan, and so render them complacent towards us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿ ಪೂಷನ್ ಆರಯಾ ತು ದ ಪಣೇರಿಚ್ಛ ಹೃದಿ ಪ್ರಿಯಂ |

ಅಥೇನುಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಂಧಯ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಪೂಷನ್ | ಆರಯಾ | ತು ದ | ಪಣೇರಿ | ಚ್ಛ | ಹೃದಿ | ಪ್ರಿಯಂ |

ಅಥ | ಈಂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ರಂಧಯ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ಆರಯಾ ಪ್ರತೋದೇನ ಪಣೇರ್ವಚಿಜೋ ಹೃದಯಂ ವಿ ತು ದ | ವಿವಿಧ್ಯ | ತಸ್ಯ ಪಣೇರ್ಹೃದಿ ಹೃದಯೇ ಪ್ರಿಯಮಸ್ಮಭ್ಯಮನುಕೂಲಂ ಧನಮಿಚ್ಛ | ದಾತವ್ಯಮಿತಿಚ್ಛಾಂ ಜನಯ | ಅಥಾನಂತರಮಸ್ಮಭ್ಯಮೀನಾನ್ರಂಧಯ | ವಶೀಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪುಷದೇವನೇ | ಆರಯಾ—ತೀವ್ರಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಅಂಕುಶದಿಂದ | ಪಣೇರಿ—ಪಣಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು | ವಿ ತು ದ—ಹಿಂಸಿಸು | ಹೃದಿ—ಅದೇ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ | ಪ್ರಿಯಂ—ನಮಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ | ಚ್ಛ—ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡು | ಅಥ—ಅನಂತರ | ಈಂ—ಇದೇ ಪಣಿಗಳನ್ನು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ರಂಧಯ—ವಶಪಡಿಸಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪುಷದೇವನೇ, ತೀವ್ರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಅಂಕುಶದಿಂದ ಪಣಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸು. ಅದೇ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು. ಅನಂತರ ಇದೇ ಪಣಿಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ವಶಪಡಿಸಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು.

English Translation.

Pierce with a goad. Pushan, the heart of the avaricious ; generate generosity in his heart, and so render him complacent towards us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ರಿಖ ಕಿರಾ ಕೃಣು ಪಣೇನಾಂ ಹೃದಯಾ ಕವೇ |

ಅಥೇಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಂಧಯ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ರಿಖ | ಕಿರಾ | ಕೃಣು | ಪಣೇನಾಂ | ಹೃದಯಾ | ಕವೇ |

ಅಥ | ಈಂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ರಂಧಯ || ೭ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಕವೇ ಪ್ರಾಜ್ಞ ಪೂಷನ್ ಪಣೇನಾಂ ವಣಿಜಾಂ ಹೃದಯಾ ಹೃದಯಾನ್ಯಾ ರಿಖ | ಅಲಿಖ | ಅಲಿಖ್ಯ ಚ ಕಿರಾ ಕೀರ್ಣಾನಿ ಪ್ರಶಿಥಿಲಾನಿ ಕೃಣು | ಕುರು | ವೃದ್ಧಾನಿ ಕುರ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅನ್ಯದ್ಗತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕವೇ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಪಣೇನಾಂ—ಪಣಿಗಳ | ಹೃದಯಾ—ಕಠಿಣವಾದ ಹೃದಯಗಳನ್ನು | ಆ ರಿಖ—ಸಾಣೆ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಉಜ್ಜು | ಕಿರಾ—ಅವು ಕಾರಿಣ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೃದುವಾಗಿರುವಂತೆ | ಕೃಣು—ಮಾಡು | ಅಥ—ಅನಂತರ | ಈಂ—ಇದೇ ಪಣಿಗಳನ್ನು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ರಂಧಯ—ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಪಣಿಗಳ ಕಠಿಣವಾದ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಸಾಣೆ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಉಜ್ಜು. ಅವು ತಮ್ಮ ಕಾರಿಣ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೃದುವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡು. ಲೋಭಿಗಳಾದ ಇದೇ ಪಣಿಗಳು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ವಶರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Abrade, wise Pushan the hearts of the avaricious ; relax (their hardness), and so render them complacent towards us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾಂ ಪೂಷನ್ ಬ್ರಹ್ಮಚೋದನೀಮಾರಾಂ ಬಿಭರ್ಷಿ ಆಘೃಣೇ |

ತಯಾ ಸಮಸ್ಯ ಹೃದಯಮಾ ರಿಖ ಕಿಕ್ಕಿರಾ ಕೃಣು || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾಂ | ಪೂಷನ್ | ಬ್ರಹ್ಮಚೋದನೀಂ | ಆರಾಂ | ಬಿಭರ್ಷಿ | ಆಘೃಣೇ |

ತಯಾ | ಸಮಸ್ಯ | ಹೃದಯಂ | ಆ | ರಿಖ | ಕಿಕ್ಕಿರಾ | ಕೃಣು || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಘೃಣ ಆಗತದೀಪ್ತೇ ಪೂಷನ್ ಬ್ರಹ್ಮಚೋದನೀಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರೇರಯಿತ್ರೀಂ
ಯಾಮಾರಾಂ ಬಿಭರ್ಷಿ ಹಸ್ತೇ ಧಾರಯಸಿ ತಯಾ ಸಮಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಲುಬ್ಧಜನಸ್ಯ ಹೃದಯಮಾ ರಿಖ |
ಆ ಲಿಖ | ಕಿಕ್ಕಿರಾ ಕಿಕ್ಕಿರಾಣಿ ಕೀರ್ಣಾನಿ ಪ್ರಶಿಥಿಲಾನಿ ಚ ಕೃಣು | ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಆಘೃಣೇ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ | ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಬ್ರಹ್ಮ-
ಚೋದನೀಂ—ಅನ್ನಪ್ರೇರಕವಾದ | ಯಾಂ—ಯಾವ | ಆರಾಂ—ಅಂಕುಶವನ್ನು | ಬಿಭರ್ಷಿ—ನೀನು
ಹೊಂದಿರುವೆಯೋ | ತಯಾ—ಅದರಿಂದ | ಸಮಸ್ಯ—ಸಕಲವಾದ ಲೋಭಿಜನದ | ಹೃದಯಂ—ಹೃದಯ
ವನ್ನೂ | ಆ ರಿಖ—ಅವು ಮೃದುವಾಗುವಂತೆ ಉಜ್ಜು | ಕಿಕ್ಕಿರಾ—ಅವು ಮಾರ್ದವವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ |
ಕೃಣು—ಮಾಡು.

|| ಧಾರ್ವಾಢಃ ||

ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಅನ್ನಪ್ರೇರಕವಾದ ಯಾವ ಅಂಕುಶವನ್ನು ನೀನು
ಹೊಂದಿರುವೆಯೋ ಅದೇ ಅಂಕುಶದಿಂದ ಸಕಲವಾದ ಲೋಭಿಜನದ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಉಜ್ಜಿ ಅವು ಮಾರ್ದವವನ್ನು
ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅವು ದಯೆಯಿಡುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Resplendent Pushan, with that food-propelling goad which you
bear, abrade the heart of every miser and render it relaxed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ತೇ ಅಷ್ಟಾ ಗೋಽಪಶಾಘೃಣೇ ಪಶುಸಾಧನೀ |

ತಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಸುಮ್ಮ ಮೀನುಹೇ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ತೇ | ಅಷ್ಟಾ | ಗೋಽಪಶಾ | ಅಘೃಣೇ | ಪಶುಸಾಧನೀ |

ತಸ್ಯಾಃ | ತೇ | ಸುಮ್ಮಂ | ಈಮಹೇ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಘೃಣ ಆಗತದೀಪ್ತೇ ಪೂಷನ್ ತೇ ತ್ವದೀಯಾ ಯಾಷ್ಟಾರಾ ಗೋಽಪಶಾ | ಉಪಶೇರತೆ ಇತ್ಯೋಪಶಾಃ | ಗಾವ ಽಪಶಾ ಯಸ್ಯಾಸ್ತದ್ವಶೀ | ಅತಃ ಏವ ಪಶುಸಾಧನೀ ಪಶೂನಾಂ ಸಾಧಯಿತ್ರೀ ಭವತಿ ತೇ ತ್ವದೀಯಾಯಾಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಸಂಬಂಧಿ ಸುಮ್ಮಂ ಸುಖಮೀನುಹೇ | ಯಾಚಾಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಘೃಣೇ—ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಗೋಽಪಶಾ—ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕದ್ದೂ | ಪಶುಸಾಧನೀ—ಪಶುಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಕವಾಗಿರುವುದೂ ಆದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಯಾ ಅಷ್ಟಾ—ಯಾವ ಅಂಕುಶವಿರುವುದೋ | ತಸ್ಯಾಃ—ನಿನ್ನ ಅದೇ ಅಂಕುಶದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾಗತಕ್ಕ | ಸುಮ್ಮಂ—ಸುಖವನ್ನು | ಈಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕದ್ದೂ, ಪಶುಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಕವಾಗಿರುವುದೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಯಾವ ಅಂಕುಶವಿರುವುದೋ ಅದೇ ಅಂಕುಶದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾಗತಕ್ಕ ಸುಖವನ್ನು ನಾವು ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

Resplendent Pushan, we ask of you the service of that your weapon, which is the guide of cows, the director of cattle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ನೋ ಗೋಷಣಿಂ ಧಿಯಮಶ್ವಸಾಂ ವಾಜಸಾನುತ |

ನೃವತ್ಸೃಣುಹಿ ವೀತಯೇ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ||

ಉತ | ನಃ | ಗೋಷಣಿಂ | ಧಿಯಂ | ಅಶ್ವಸಾಂ | ವಾಜಸಾಂ | ಉತ |

ನೈವತ್ | ಕೃಣುಹಿ | ವೀತಯೇ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ||

ಉತಾಪಿ ಚ ಹೇ ಪೂಷನ್ ಗೋಷಣಿಂ ಗವಾಂ ಸನಿತ್ರೀಮಶ್ವಸಾಮಶ್ವಾನಾಂ ಸನಿತ್ರೀಂ
ವಾಜಸಾಂ ವಾಜಾನಾಮನ್ನಾನಾಂ ಸನಿತ್ರೀಮುತಾಪಿ ಚ ನೈವತ್ ನೈವತೀಂ ಯದ್ವಾ ನೈಷಾಂ ವನಿತ್ರೀಂ
ದಾತ್ರೀಮೇವಂಭೂತಾಂ ಧಿಯಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಕರ್ಮ ವಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವೀತಯೇ ಖಾದನಾಯೋಪಭೋ-
ಗಾರ್ಥಂ ಕೃಣುಹಿ ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ) ಉತ—ಮತ್ತು | ಗೋಷಣಿಂ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು |
ಅಶ್ವಸಾಂ—ಅಶ್ವಲಾಭಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದುದೂ | ವಾಜಸಾಂ—ಅನ್ನಪೋಷಕವಾದುದೂ | ಉತ—ಮತ್ತು |
ನೈವತ್—ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದುದೂ ಅದ | ಧಿಯಂ—ನಮ್ಮ ಕರ್ಮವನ್ನು | ನಃ—ನಮ್ಮ |
ವೀತಯೇ—ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣುಹಿ—ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಅಶ್ವಲಾಭಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದುದೂ,
ಅನ್ನಪೋಷಕವಾದುದೂ ಅದ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಮ್ಮ ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Make our pious worship productive of cows, of houses, of food, of
dependants, for our enjoyment.

~*~

ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ||

ಸಂ ಪೂಷನ್ನಿತಿ ದಶರ್ಚಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಸೌಷ್ಣಂ ಗಾಯತ್ರಂ | ಸಂ
ಪೂಷನ್ನಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ನಷ್ಟಧನಮನ್ನಿಚ್ಛತಾ ಪುರುಷೇಷೈತಜ್ಜಪ್ಯಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸಂ ಪೂಷನ್ನಿ-
ಮುಷೇತಿ ನಷ್ಟಮಧಿಜಿಗಮಿಷನ್ಮೂಲ್ಕೋ ವಾ | ಅ. ಗೃ. ೩-೬-೯ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಸಂ ಪೂಷನ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಪೂಷನು ದೇವತೆಯು; ಗಾಯತ್ರೀ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸಂ ಪೂಷನ್ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಕಳೆದುಹೋದ ಧನವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪುರುಷನು ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ—ಸಂ ಪೂಷನ್ನಿದುಷೇತಿ ನಷ್ಟಮಧಿಜಿಗಮಿಷುನ್ಮೂಘೋ ವಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ಗೃ. ೩-೭-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೪

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೪ ||
ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೧೯, ೨೦ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯ—೧೦	
	ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಪೂಷಾ	
	ಭಂವಃ—ಗಾಯತ್ರೀ	

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಸಂ ಪೂಷನ್ನಿದುಷಾ ನಯ ಯೋ ಅಂಜಸಾನುಶಾಸತಿ |

ಯ ಏವೇದಮಿತಿ ಬ್ರವತ್ || ೧ ||

|| ಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸಂ | ಪೂಷನ್ | ವಿದುಷಾ | ನಯ | ಯಃ | ಅಂಜಸಾ | ಅನುಶಾಸತಿ |

ಯಃ | ಏವ | ಇದಂ | ಇತಿ | ಬ್ರವತ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ಪೋಷಕ ದೇವ ವಿದುಷಾ ಜಾನತಾ ತೇನ ಜನೇನ ಸಂ ನಯ ಅಸ್ಮಾನ್ ಸಂಗಮಯ ಯೋ ವಿದ್ವಾನಂಜಸಾ ಋಜುಮಾರ್ಗೇಣಾನುಶಾಸತಿ ಅನುಶಾಸ್ತಿ ನಷ್ಟದ್ರವ್ಯಹ್ರಾಪ್ತು-
ಸಾಯಮುಪದಿಶತಿ | ಯಶ್ಚೈವೈವಮಿದಂ ನಷ್ಟಂ ಭವದೀಯಂ ಧನಮಿತಿ ಬ್ರವತ್ ಬ್ರವೀತಿ | ನಷ್ಟಂ
ಧನಂ ದರ್ಶಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತೇನ ವಿದುಷೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪೂಷನ್—ಜಗತ್ತೋಷಕನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷನೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಪ್ರಾಜ್ಞನು | ಅಂಜಸಾ—
ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಋಜುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ | ಅನುಶಾಸತಿ—ನಮಗೂ ಅದೇ ಋಜುಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸು

ವನೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಪ್ರಾಜ್ಞನು | ಏವ—ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಇದಂ—ಈ ಕಾರ್ಯವು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು | ಇತಿ—ಹೀಗೆಂಬುದಾಗಿ | ಬ್ರವತ್—ಹೇಳುವನೋ | (ತೇನ) ವಿದುಷಾ—ಅಂತಹ ವಿನೇಕಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಪುರುಷನೊಡನೆ | ಸಂ ನಯ—ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಗತ್ತೋಪಕನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಯಾವ ಪ್ರಾಜ್ಞನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಋಜುನಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ನಮಗೂ ಅದೇ ಋಜುನಾರ್ಗವನ್ನು ಪದೇಶಿಸುವನೋ, ಯಾವ ಪ್ರಾಜ್ಞನು “ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯವು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು” ಎಂದು ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳ ವಿನೇಕವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ವಿನೇಕಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಸು.

English Translation.

Bring us, Pushan, into communication with a wise man who may rightly direct us, who may even say, this is so.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಮು ಪೂಷ್ಣಾ ಗಮೇಮಹಿ ಯೋ ಗೃಹಾ ಅಭಿತಾಸತಿ |
ಇಮ ಏವೇತಿ ಚ ಬ್ರವತ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂ | ಲೂಂ ಇತಿ | ಪೂಷ್ಣಾ | ಗಮೇಮಹಿ | ಯಃ | ಗೃಹಾನ್ | ಅಭಿತಾಸತಿ |
ಇಮೇ | ಏವ | ಇತಿ | ಚ | ಬ್ರವತ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂಷ್ಣಾನುಗೃಹೀತಾ ವಯಂ ಸಂ ಗಮೇಮಹಿ ತೇನ ಜನೇನ ಸಂಗಚ್ಛೇಮಹಿ ಯೋ ಜನೋ ಗೃಹಾನ್ ಯೇಷು ಗೃಹೇಷ್ವಸ್ಮದೀಯಾ ನಷ್ಟಾಃ ಪಶವಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಾನ್ ಗೃಹಾನಭಿತಾಸತಿ ಅಭಿತಾಸ್ತಿ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಬೋಧಯತಿ | ಯಶ್ಚೇನೋ ತ್ವದೀಯಾ ನಷ್ಟಾಃ ಪಶವ ಏವೈವಂ ತಿಷ್ಠಂತೀತಿ ಚ ಬ್ರವತ್ ಬ್ರೂಯಾತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ವಿನೇಕಿಯು | ಗೃಹಾನ್—ನಮ್ಮ ಪಶುಗಳನ್ನು ಮರೆಸಿಟ್ಟಿರುವ ಗೃಹಗಳನ್ನು | ಅಭಿತಾಸತಿ—ನಮಗೆ ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುವನೋ | (ಯಃ—ಯಾರು) | ಇಮೇ—ನಿನ್ನ ಪಶುಗಳು | ಏವ—ಆಪ್ತಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಈ ರೀತಿ ನಿಂತಿವೆ | ಇತಿ—ಎಂಬುದಾಗಿ | ಬ್ರವತ್—ಹೇಳುವನೋ ಅಂತಹ ವಿನೇಕ

ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ | ಪೂಷ್ಣಾ—ಪೂಷದೇವನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತರಾದ ನಾವು | ಸಂಗಮೇಮಹಿ—
ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ವಿನೇಕಿಯು ನಮ್ಮ ಪಶುಗಳನ್ನು ಮರೆಸಿಟ್ಟಿರುವ ಗೃಹಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವನೋ,
ಯಾರು “ನಿನ್ನ ಪಶುಗಳು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಈ ರೀತಿ ನಿಂತಿವೆ” ಎಂದು ತಿಳಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ವಿನೇಕಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ
ಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ಪೂಷದೇವನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತರಾದ ನಾವು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May we, by the favour of Pushan, come in communication with (the
man) who may direct us to the houses (where our goods are sacreted), and
may say, verily these are they.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪೂಷ್ಣಶ್ಚಕ್ರಂ ನ ರಿಷ್ಯತಿ ನ ಕೋಶೋಽವ ಪದ್ಯತೇ |

ನೋ ಅಸ್ಯ ವ್ಯಥತೇ ಪವಿಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪೂಷ್ಣಃ | ಚಕ್ರಂ | ನ | ರಿಷ್ಯತಿ | ನ | ಕೋಶಃ | ಅವ | ಪದ್ಯತೇ |

ನೋ | ಇತಿ | ಅಸ್ಯ | ವ್ಯಥತೇ | ಪವಿಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂಷ್ಣಃ ಪೂಷಕಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಚಕ್ರಮಾಯುಧಂ [ನ ರಿಷ್ಯತಿ | ನ ವಿನಶ್ಯತಿ | ಅಸ್ಯ ಚಕ್ರಸ್ಯ
ಕೋಶಶ್ಚ ನಾವ ಪದ್ಯತೇ | ನ ಹೀಯತೇ | ಅಸ್ಯ ಪವಿರ್ಧಾರಾ ಚ ನೋ ನೈವ ವ್ಯಥತೇ | ಕುಂಠೀಭವತಿ |
ತೇನ ಚಕ್ರೇಣ ಚೋರಾನ್ವೇತಾಸ್ತದೀಯಂ ಧನಂ ಪ್ರಕಾಶಯೇತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪೂಷ್ಣಃ—ಜಗತ್ತೋಷಕನಾದ ಪೂಷದೇವನ | ಚಕ್ರಂ—ಚಕ್ರಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಆಯುಧವು | ನ ರಿಷ್ಯತಿ—
ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ | ಕೋಶಃ—ಆ ಆಯುಧದ ಕೋಶವೂ | ನ ಅವ ಪದ್ಯತೇ—ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ |
ಅಸ್ಯ—ಈ ಪೂಷದೇವನ | ಪವಿಃ—ಆಯುಧದ ಅಲಗು | ನೋ ವ್ಯಥತೇ—ಕುಂಠಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಮೊಂಡಾಗುವುದಿಲ್ಲ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಗತ್ಪ್ರೇಷಕನಾದ ಪೂಷದೇವನ ಚಕ್ರಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಆಯುಧವು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಆಯುಧವನ್ನಿಡುವ ಕೋಶವೂ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪೂಷದೇವನ ಆಯುಧದ ಅಲಗು ಕುಂಠಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಮೊಂಡಾಗುವುದಿಲ್ಲ)

English Translation.

The discus of Pushan does not destroy ; its sheath is not discarded, its edge harms not us.

|| ಸಂಹಿತಾ ಶ್ಲೋಕ ||

ಯೋ ಅಸ್ಮೈ ಹವಿಷಾವಿಧನ್ ತಂ ಪೂಷಾಸಿ ಮೃಷ್ಯತೇ |

ಪ್ರಥಮೋ ವಿಂದತೇ ವಸು || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಅಸ್ಮೈ | ಹವಿಷಾ | ಅವಿಧತ್ | ನ | ತಂ | ಪೂಷಾ | ಅಸಿ | ಮೃಷ್ಯತೇ |

ಪ್ರಥಮಃ | ವಿಂದತೇ | ವಸು || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಯಜಮಾನೋಽಸ್ಮೈ ಪೂಷ್ಣೇ ಹವಿಷಾ ಚರುಪುರೋಡಾಶಾದಿನಾವಿಧತ್ ಪರಿಚರತಿ ತಂ ಯಜಮಾನಂ ಪೂಷಾ ನಾಸಿ ಮೃಷ್ಯತೇ | ಅಸಿಶಬ್ದ ಈಷದರ್ಥೇ | ಈಷದಸಿ ನ ಹಿನಸ್ತಿ | ಸ ಚ ಪ್ರಥಮೋ ಮುಖ್ಯಃ ಸನ್ ವಸು ಧನಂ ವಿಂದತೇ | ಲಭತೇ ||

|| ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಪೂಷದೇವನಿಗೆ | ಹವಿಷಾ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ | ಅವಿಧತ್—ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ | ತಂ—ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನು | ನ ಅಸಿ ಮೃಷ್ಯತೇ—ನಾಶಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ | (ಸಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನು) | ಪ್ರಥಮಃ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಮುಖ್ಯನಾಗಿ | ವಸು—ಧನವನ್ನು | ವಿಂದತೇ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಈ ಪೂಷದೇವನಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ, ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಪೂಷದೇವನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿ ಮುಖ್ಯನಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Pushan inflicts not the least injury on the man who propitiates him by oblations : he is the the first who acquires wealth.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಃ ||

ಪೂಷಾ ಗಾ ಅನ್ನೇತು ನಃ ಪೂಷಾ ರಕ್ಷತ್ವರ್ವತಃ |

ಪೂಷಾಂ ವಾಜಂ ಸನೋತು ನಃ || ೫ ||

|| ಪದವಾಃ ||

ಪೂಷಾ | ಗಾಃ | ಅನು | ಏತು | ನಃ | ಪೂಷಾ | ರಕ್ಷತು | ಅರ್ವತಃ |

ಪೂಷಾಂ | ವಾಜಂ | ಸನೋತು | ನಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ದೇವೋ ನೋಽಸ್ಮದೀಯೋ ಗಾ ಅನ್ನೇತು | ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮನುಗಚ್ಛತು | ಸ ಚ ಪೂಷಾರ್ವತೋಽಶ್ವಾನ್ರಕ್ಷತು ಚೋರೇಭ್ಯಃ | ತಥಾ ವಾಜಮನ್ನಂ ಚ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪೂಷಾ ಸನೋತು | ಪ್ರಯಚ್ಛತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೂಷಾ—ಜಗತ್ಪೋಷಕನಾದ ಪೂಷದೇವನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಾಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಅನ್ನೇತು—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಲಿ | ಪೂಷಾ—ಅದೇ ಪೂಷದೇವನು | ಅರ್ವತಃ—ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಕ್ಷತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸನೋತು—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ.

|| ಛಾಂದಾಃ ||

ಜಗತ್ಪೋಷಕನಾದ ಪೂಷದೇವನು ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಲಿ. ಅದೇ ಪೂಷದೇವನು ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಪೂಷದೇವನು ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ.

English Translation.

May Pushan come to (guard) our cattle, may Pushan protect our houses : may Pushan give us food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪೂಷನ್‌ನು ಪ್ರ ಗಾ ಇಹಿ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸುನ್ವತಃ |
ಅಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತುವತಾನ್ಮುತ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪೂಷನ್ | ಅನು | ಪ್ರ | ಗಾಃ | ಇಹಿ | ಯಜಮಾನಸ್ಯ | ಸುನ್ವತಃ |
ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಸ್ತುವತಾಂ | ಉತ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ಸುನ್ವತಃ ಸೋಮಾಭಿಷವಂ ಕುರ್ವತೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಗಾಃ ಪಶೂನನು
ಪ್ರೇಹಿ | ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮನುಗಚ್ಛ | ಉಕಾಪಿ ಚ ಸ್ತುವತಾಂ ತ್ವದ್ವಿಷಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕುರ್ವತಾಮಸ್ಮಾಕಂ
ಗಾಶ್ವಾನುಗಚ್ಛ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಸುನ್ವತಃ—(ನಿನಗರ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ |
ಯಜಮಾನಸ್ಯ—ಯಜಮಾನನ | ಗಾಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಅನು ಪ್ರ ಇಹಿ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸು |
ಉತ—ಮತ್ತು | ಸ್ತುವತಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ | ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಅನುಸರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನಿನಗರ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಯಜಮಾನನ ಗೋವುಗಳನ್ನು
ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸು ಮತ್ತು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಅನುಸರಿಸು.

English Translation

Come, Pushan, to (guard) the cattle of of the institutor of the rite
presenting libations, and also of us repeating (your) praises

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾಕಿರ್ನೇತನ್ಮಾಕೀಂ ರಿಷನ್ಮಾಕೀಂ ಸಂ ಶಾರಿ ಕೇವಟೀ |
ಅಥಾರಿಷ್ವಾಭಿರಾ ಗಹಿ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾಕಿಃ | ನೇಶತ್ | ಮಾಕೀಂ | ರಿಷತ್ | ಮಾಕೀಂ | ಸಂ | ಶಾರಿ | ಕೇವಟೇ |

ಅಥ | ಅರಿಷ್ಟಾಭಿಃ | ಆ | ಗಹಿ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುಷನ್ ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಗೋಧನಂ ಮಾಕಿನೇಶತ್ | ಮಾ ನಶ್ಯತು | ಮಾಕಿಮಾಕೀಮಿ
ತ್ಯೇತಾ ಪ್ರತಿಷೇಧಮಾತ್ರೇ ವರ್ತೇತೇ | ಮಾಕೀಂ ರಿಷತ್ | ಮಾ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಭಿರ್ಹಿಂಸ್ಯತಾಂ | ಮಾಕೀಂ
ಮಾ ಚ ಕೇವಟೇ ಕೂಪೇ ಸಂ ಶಾರಿ | ಸಂತೀರ್ಣಂ ಭೂತ್ | ಕೂಪಪಾತೇನಾಪಿ ಹಿಂಸಿತಂ ಮಾ ಭವತು |
ಅಥೈವಂ ಸತ್ಯೇರಿಷ್ಟಾಭಿರಹಿಂಸಿತಾಭಿರ್ಗೋಭಿಃ ಸಹಾ ಗಹಿ | ಸಾಯಂಕಾಲ ಅಗಚ್ಛ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಪುಷದೇವನೇ) ಮಾಕಿನೇಶತ್—ನಮ್ಮ ಗೋಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾಗದಿರಲಿ | ಮಾಕೀಂ
ರಿಷತ್—ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಹಿಂಸಿತವಾಗದಿರಲಿ | ಕೇವಟೇ—ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ | ಮಾಕೀಂ ಸಂ ಶಾರಿ—ಜಾರಿ
ಬೀಳದಿರಲಿ | ಅಥ—ಇವುಗಳ ರಕ್ಷಣಾನಂತರ | ಅರಿಷ್ಟಾಭಿಃ—ಅಹಿಂಸಿತವಾದ ಈ ಗೋವುಗಳೊಡನೆ |
ಆ ಗಹಿ—ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಯಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪುಷದೇವನೇ, ನಮ್ಮ ಗೋಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾಗದಿರಲಿ. ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಹಿಂಸಿತವಾಗದಿರಲಿ.
ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿ ಬೀಳದಿರಲಿ. ಇವುಗಳ ರಕ್ಷಣಾನಂತರ ಅಹಿಂಸಿತವಾದ ಗೋವುಗಳೊಡನೆ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ
ದಯಮಾಡು.

English Translation.

Let not, Pushan, our cattle perish; let them not be injured; let them not
be hurt by falling into a well; come, therefore, along with them unharmed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶೃಣ್ವಂತಂ ಪುಷಣಂ ವಯಮಿರ್ಯಮನಷ್ಟ್ವನೇದಸಂ |

ಈಶಾನಂ ರಾಯ ಈಮಹೇ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶೃಣ್ವಂತಂ | ಪುಷಣಂ | ವಯಂ | ಇರ್ಯಂ | ಅನಷ್ಟ್ವನೇದಸಂ |

ಈಶಾನಂ | ರಾಯಃ | ಈಮಹೇ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಮತ್ಸೋತ್ರಾಣಿ ಶೃಣ್ವಂತಮೀರ್ಯಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಮನಷ್ಟವೇದಸಮವಿನಷ್ಟಧನ-
ಮೀಶಾನಂ ಸರ್ವಸ್ಯೇಶ್ವರಮೇವಂವಿಧಂ ಪೂಷಣಂ ದೇವಂ ವಯಂ ರಾಯೋ ಧನಾನೀಮಹೇ
ಯಾಚಾಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶೃಣ್ವಂತಂ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವನೂ | ಇರ್ಮಂ—ದಾರಿದ್ರ್ಯನಾಶಕನೂ | ಅನಷ್ಟ
ವೇದಸಂ—ನಾಶರಹಿತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ | ಈಶಾನಂ—ಸಕಲರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದವನೂ ಆದ | ಪೂಷಣಂ—
ಪೂಷದೇವನನ್ನೂ | ವಯಂ—ನಾವು | ರಾಯೋ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಈಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವನೂ, ದಾರಿದ್ರ್ಯನಾಶಕನೂ, ನಾಶರಹಿತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ, ಸಕಲರಿಗೂ
ಪ್ರಭುವಾದವನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ನಾವು ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We solicit riches of Pushan, who hears (our eulogies); who is the
avorter (of poverty); the preserver of that which is not lost, the ruler
(over all).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪೂಷಂತವ ವ್ರತೇ ವಯಂ ನ ರಿಷ್ಯೇಮ ಕದಾ ಚನ |

ಸ್ತೋತಾರಸ್ತ ಇಹ ಸ್ಮಸಿ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪೂಷನ್ | ತವ | ವ್ರತೇ | ವಯಂ | ನ | ರಿಷ್ಯೇಮ | ಕದಾ | ಚನ |

ಸ್ತೋತಾರಃ | ತೇ | ಇಹ | ಸ್ಮಸಿ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯೇಷು ವೈಶ್ವದೇವೇ ಪರ್ವಣಿ ಪಾಷ್ಠಸ್ಯ ದವಿಷಃ ಪೂಷಂತವ ವ್ರತ ಇತ್ಯೇಷಾನು-
ನಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ವಾಮಮದ್ಯ ಸವಿತರ್ಮಾಮು ಶ್ವಃ ಪೂಷಂತವ ವ್ರತೇ ವಯಂ |
ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ಪೂಷಕ ತವ ತ್ವದೀಯೇ ವ್ರತೇ ಕರ್ಮಣಿ ವರ್ತಮಾನಾ ವಯಂ ಕದಾ ಚನ
ಕದಾಚಿದಪಿ ನ ರಿಷ್ಯೇಮ | ಹಂಸಿತಾ ನ ಭವೇಮ | ತಾದೃಶಾಶ್ಚ ವಯಮಿಹಾಸ್ಮಿನ್ನರ್ಮಣಿ ತೇ ತವ
ಸ್ತೋತಾರಃ ಸ್ಮಸಿ | ಸ್ಮಃ | ಭವಾಮಃ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಪೂಷನ್—ಪೋಷಕನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ತವ—ನಿನ್ನ | ವ್ರತೇ—ಪೂಜಾಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ | ವಯಂ—ನಾವು | ಕದಾ ಚನ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನ ರಿಷ್ಯೇಮ—ಹಿಂಸಿತರಾಗದೇ ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸ್ತೋತಾರಃ ಸ್ಮಸಿ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾಗಿರುವೆವಲ್ಲವೇ ?

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಪೋಷಕನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನಿನ್ನ ಪೂಜಾಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಂಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ಈ ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾಗಿದ್ದೇವಲ್ಲವೇ ?

English Translation.

May we never suffer detriment when engaged, Pushan, in your worship : we are at this time your adorers.

॥ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ॥

ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ನೈಶ್ವದೇವವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪೂಷದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೈಶಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಹವಿ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಪೂಷನ್ ತವ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ನಾಮನುಡ್ಯ ಸವಿತರ್ವಾಮಮು ಶ್ವಃ ಪೂಷಂತವ ವ್ರತೇ ವಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಪರಿ॑ ಪೂ॒ಷಾ ಪ॒ರಸ್ಮಾ॑ದ್ಧ॒ಸ್ತಂ ದಧಾ॑ತು ದಕ್ಷಿ॒ಣಂ ।

ಪು॑ನ॒ನೋ॒ ನ॒ಷ್ವಮಾ॑ಜತು ॥ ೧೦ ॥

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಪರಿ॑ | ಪೂ॒ಷಾ | ಪ॒ರಸ್ಮಾ॑ತ್ | ಹ॒ಸ್ತಂ | ದ॒ಧಾತು॑ | ದಕ್ಷಿ॒ಣಂ ।

ಪು॑ನಃ | ನಃ | ನ॒ಷ್ವಂ | ಆ | ಅ॒ಜತು॑ ॥ ೧೦ ॥

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಪೂಷೋ ಪೋಷಕೋ ದೇವಃ ಪರಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಸ್ಮಿನ್ನೇಶೇ ಸುಸಂಚಾರಾದನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಚೋರ-
ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಭಿರುಷಿತೇ ದೇಶೇ ಗಚ್ಛತೋ ಗೋಧನಸ್ಯ ನಿವಾರಣಾಯ ಸ್ವಕೀಯಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ಹಸ್ತಂ ಪರಿ
ದಧಾತು | ಪರಿಧಾನಂ ನಿವಾರಕಂ ಕರೋತು | ನೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ನಷ್ಟಂ ಚ ಗೋಧನಂ ಪುನರಾಜತು |
ಆಗಚ್ಛತು | ಅಗಮಯತು ॥

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನು | ಪರಸ್ಪ್ರಾತ್—ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಭರಿತವಾದ ಅರಣ್ಯಾದಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳ ಮೇಲೆ | ದಕ್ಷಿಣಂ ಹಸ್ತಂ—ತನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನು | ಪರಿ ದಧಾತು—(ಆ ಗೋವುಗಳು ಅರಕ್ಷಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗದಿರುವಂತೆ) ಅವುಗಳ ಮೇಲಿಡಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ನಷ್ಟಂ—ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋಸಂಪತ್ತನ್ನು | ಪುನಃ—ತಿರುಗಿಯೂ | ಅಜತು—ನಮಗೆ ತಂದು ಸೇರಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂಷದೇವನು ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಭರಿತವಾದ ಅರಣ್ಯಾದಿಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವು ಅರಕ್ಷಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ತಡೆಯಲು ತನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನಿಡಲಿ. ನಮ್ಮ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಿರುಗಿಯೂ ನಮಗೆ ತಂದು ಸೇರಿಸಲಿ.

English Translation.

May Pushan put forth his right hand (to restrain our cattle) from going astray : may he bring again to us that which has been lost.

ಐವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಹಿ ವಾಮಿತಿ ಪಡ್ಯಚಂ ಪಷ್ಕಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಗಾಯತ್ರಂ ಪೌಷ್ಕಂ |
ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಏಹಿ ವಾಂ ಪಡಿತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಏಹಿ ವಾಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಪೂಷನು ದೇವತೆಯು; ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಏಹಿ ವಾಂ ಪಡಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೨೧ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಪೂಷಾ ||

|| ಛಂದಃ—ಗಾಯತ್ರಿ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಹಿ ವಾಂ ವಿಮುಚೋ ನಪಾದಾಘೃಣೇ ಸಂ ಸಚಾವಹೈ |

ರಥೀರ್ಯುತಸ್ಯ ನೋ ಭವ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಇಹಿ | ವಾಂ | ವಿಮುಚಃ | ನಪಾತ್ | ಅಘೃಣೇ | ಸಂ | ಸಚಾವಹೈ |

ರಥೀಃ | ಯುತಸ್ಯ | ನಃ | ಭವ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಿಮುಚೋ ನಪಾತ್ | ವಿಮುಂಚತಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲೇ ಸ್ವಸಕಾಶಾತ್ಪ್ರವಾಃ ಪ್ರಜಾ ವಿಸೃಜತೀತಿ
ವಿಮುಕ್ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ | ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಘೃಣ ಅಗತದೀಪ್ತೇ ಪೂಷನ್ ವಾಂ | ವಾತಿ ಗಚ್ಛತಿ ಸ್ತುತಿಂ
ಪ್ರಾಘೃಣತೀತಿ ವಾ ಸ್ತೋತಾ || ವಾ ಗತಿಗಂಧನಯೋರಿತ್ಯಸ್ಮಾದಾತೋ ಮುನಿನ್ನಿತಿ ವಿಚ್ || ವಾಂ ಗಂತಾರಂ
ಸ್ತೋತಾರಂ ಮಾಮೇಹಿ | ಅಗಚ್ಛ | ಅವಾಂ ಚ ಸಂ ಸಚಾವಹೈ | ಸಮಯಾವ | ಸಂಗಚ್ಛಾವಹೈ |
ತಾದೃಶಸ್ತುಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮೃತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ರಥೀ ರಂಹಿತಾ ನೇತಾ ಭವ | ತಥಾ ಸತಿ ತತ್ಪ್ರತ್ಯಂ
ದವಿಸ್ತೃಯಾಪಿ ಲಭ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ವಿಮುಚಃ—ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸತಕ್ಕ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು | ನಪಾತ್—
ಪುತ್ರರೂಪನೂ | ಅಘೃಣೇ—ಆದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ವಾಂ—ನಿನ್ನ
ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ | ಏಹಿ—ದಯಮಾಡು | (ಅವಾಂ—ನಾವಿಬ್ಬರೂ) | ಸಂ ಸಚಾವಹೈ—
ಸೇರಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗಿರೋಣ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಯುತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ರಥೀಃ—ನೇತೃವಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆಡಗಿದ್ದ ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಿಡತಕ್ಕ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಪುತ್ರರೂಪನೂ,
ಆದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡು.
ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗಿರೋಣ. ನೀನು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನೇತೃವಾಗಿರು.

English Translation.

Come illustrious grandson of Prajapati to (me, your) worshipper :
let us be associated : become the conveyer of our sacrifice.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಘ್ಯಣೇ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು—

ಅಘ್ಯಣಿರಾಗತಹ್ಯಣಿಃ ಅಘ್ಯಣೇ ಸಂ ಸಚಾವಹೈ | ಅಗತಹ್ಯಣೇ ಸಂ ಸೇನಾವಹೈ ||

(ನಿ. ೫-೯)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುವಾಗ ಅಗತದೀಪ್ತಿರಾಗತ-
ಕ್ರೋಧೋ ವಾಭಿಧೇಯಃ | ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನು ಅಥವಾ ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವನು ಎಂದು ಅರ್ಥ
ವಿವರಣೆಮಾಡಿದಾರೆ. ಅಘ್ಯಣಿ ಶಬ್ದವು ಹರಃ ಹ್ಯಣಿಃ ನೊದಲಾದ ದೀಪ್ತಿವಾಚಕನಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹೇಳಿಃ
ಹರಃ ಹ್ಯಣಿಃ ನೊದಲಾದ ಕ್ರೋಧವಾಚಕನಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಘ್ಯಣಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೀಪ್ತಿ
ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನು ಎಂಬರ್ಥವೇ ಸಮಂಜಸವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ರಥೀತಮಂ ಕಪರ್ದಿನಮಿಶಾನಂ ರಾಧಸೋ ಮಹಃ |

ರಾಯಃ ಸಖಾಯಮಿಮಹೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರಥೀತಮಂ | ಕಪರ್ದಿನಂ | ಈಶಾನಂ | ರಾಧಸಃ | ಮಹಃ |

ರಾಯಃ | ಸಖಾಯಂ | ಈಮಹೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ರಥೀತಮಮತಿಶಯೇನ ರಥಿನಂ | ಯದ್ವಾ | ಅತಿಶಯೇನ ರಂಹಿತಾರಂ ನೇತಾರಂ ಕಪರ್ದಿನಂ |
ಕಪರ್ದಶ್ಚೂಡಾ | ತದ್ವಂತಂ | ರಾಧೋತ್ಯನೇನೇತಿ ರಾಧೋ ಧನಂ | ಮಹೋ ಮಹತೋ
ರಾಧಸೋ ಧನಸ್ಯೇಶಾನಂ ಸ್ವಾಮಿನಂ ಸಖಾಯಮಸ್ಮಾಕಂ ಮಿತ್ರಮೇವಂವಿಧಂ ಪೂಷಣಂ ರಾಯೋ
ಧನಾನೀಮಹೇ | ಯೋಚಾಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ರಥೀತಮಂ—ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ನೇತ್ರವಾದವನೂ | ಕಪರ್ದಿನಂ—ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಶಿಖೆಯುಳ್ಳವನೂ |
ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ರಾಧಸಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಈಶಾನಂ—ಒಡೆಯನೂ | ಸಖಾಯಂ—ನಮಗೆ ಮಿತ್ರ
ಭೂತನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು | ರಾಯಃ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಈಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ನೇತ್ರವಾದವನೂ, ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಶಿಖೆಯುಳ್ಳವನೂ ಮಹತ್ತಾದ ಧನಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೂ
ನಮಗೆ ಮಿತ್ರಭೂತನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ನಾವು ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We solicit riches of our friend, (Pushan), the chief of charioteers, the wearer of a braid (of hair), the lord of infinite wealth.

|| ಸಂ ಹಿತವಾಃ ||

ರಾಯೋ ಧಾರಾಸ್ಯಾಘ್ರಣೇ ವಸೋ ರಾಶಿರಜಾಶ್ವ |

ಧೀವತೋಧೀವತಃ ಸಖಾ || ೩ ||

|| ಸದವಾಃ ||

ರಾಯಃ | ಧಾರಾ | ಅಸಿ | ಅಘ್ರಣೇ | ವಸೋಃ | ರಾಶಿಃ | ಅಜಾಶ್ವ |

ಧೀವತಃ | ಧೀವತಃ | ಸಖಾ || ೩ ||

|| ಸಾಯುಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಘ್ರಣ ಅಗತದೀಪ್ತೇ ಪೂಷನ್ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಧಾರಾಸಿ | ಪ್ರವಾಯೋ ಭವಸಿ | ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯೋ ಬಹು ಧನಂ ನೈರಂತರ್ಯೇಣ ಪ್ರಯಚ್ಛಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಜಾಶ್ವ | ಅಜಾಶ್ವಾಃ ನಿವಾಶ್ವಾ ಅಶ್ವಕಾರ್ಯಾಪನ್ನಾ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶ ಪೂಷನ್ ವಸೋರ್ವಸುನೋ ಧನಸ್ಯ ರಾಶಿಃ ಸಂಘಶ್ವ ಭವಸಿ | ಧನಸಂಘಶ್ವ ತ್ವಯ್ಯೇವ ನಿವಸತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಧೀವತೋ ಧೀವತಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರವತಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಖಾ ಮಿತ್ರಭೂತಶ್ಚ ಭವಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಘ್ರಣೇ—ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ | ಧಾರಾ ಅಸಿ— ನೀನೇ ಪ್ರವಾಹರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಅಜಾಶ್ವ—ಅಜರೂಪವುಳ್ಳ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಪೂಷನೇ | ವಸೋಃ— ಧನಕ್ಕೆ | ರಾಶಿಃ—ರಾಶಿರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಧೀವತೋಧೀವತಃ—ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೂ | ಸಖಾ—ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೀನೇ ಪ್ರವಾಹರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಅಜರೂಪ ವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಪೂಷನೇ, ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೀನೇ ರಾಶಿರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Illustrious Pushan, you are a torrent of riches: you, who have a goat for your steed, are a heap of wealth; the friend of every worshipper.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪೂಷಣಂ ನ್ವೃಜಾಶ್ವಮುಪ ಸ್ತೋಷಾಮ ನಾಜಿನಂ |
ಸ್ವಸುರ್ಯೋ ಜಾರ ಉಚ್ಯತೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪೂಷಣಂ | ನು | ಅಜ್ರಾಶ್ವಂ | ಉಪ | ಸ್ತೋಷಾಮ | ನಾಜಿನಂ |
ಸ್ವಸುಃ | ಯಃ | ಜಾರಃ | ಉಚ್ಯತೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಜಾಶ್ವಂ ಛಾಗನಾಹನಂ ನಾಜಿನಮನ್ನವಂತಂ ಬಲವಂತಂ ನಾ ಪೂಷಣಂ ಪೋಷಕಂ ದೇವಂ
ನು ಅದ್ಯೋಪ ಸ್ತೋಷಾಮ | ಉಪಸ್ತನಾಮ | ಯಃ ಪೂಷಾ ಸ್ವಸುರುಷಸೋ ಜಾರ ಉಪಹತಿರಿತ್ಯು-
ಚ್ಯತೇ ತಂ ಪೂಷಣಮಿತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಪೂಷದೇವನು | ಸ್ವಸುಃ—ತನ್ನ ಸಹೋದರಿಯಾದ ಉಪಸ್ಸಿಗೆ | ಜಾರಃ—ಉಪಪತಿ
ಯೆಂದು | ಉಚ್ಯತೇ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅಂತಹ | ಅಜಾಶ್ವಃ—ಅಜರೂಪವಾದ ವಾಹನವುಳ್ಳವನೂ |
ನಾಜಿನಂ—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ಪೂಷಣಂ—ಪೋಷಕನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು | ನು—ಈಗ | ಉಪ
ಸ್ತೋಷಾಮ—ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸೋಣ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಪೂಷದೇವನು ತನ್ನ ಸಹೋದರಿಯಾದ ಉಪಸ್ಸಿಗೆ ಉಪಪತಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೋ
ಅಂತಹ ಅಜರೂಪವಾದ ವಾಹನವುಳ್ಳವನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ಪೋಷಕನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ಈಗ ಸ್ತುತಿಸಿ
ಪೂಜಿಸೋಣ.

English Translation.

We glorify Pushan, the rider of the goat, the giver of food, him
who is called the gallant of his sister.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾತುರ್ಧಿಷುಮುಬ್ರವಂ ಸ್ವಸುರ್ಜಾರಃ ತೃಣೋತು ನಃ |
ಭ್ರಾತೇಂದ್ರಸ್ಯ ಸಖಾ ಮಮ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾತುಃ | ದಿಧಿಷುಂ | ಅಬ್ರವಂ | ಸ್ವಸುಃ | ಜಾರಃ | ಶೃಣೋತು | ನಃ |
ಭ್ರಾತಾ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ಸಖಾ | ಮಮ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಾತುರ್ನಿರ್ಮಾತ್ರಾ ರಾತ್ರೇರ್ಧಿಧಿಷುಂ ಪತಿಂ ಪೂಷಣಮಬ್ರವಂ | ಸ್ತಾಮಿ | ಸ್ವಸುರುಷಸೋ
ಜಾರಶ್ಚ ಪೂಷಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಶೃಣೋತು | ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಭ್ರಾತಾ ಸಹಜಾತಃ ಪೂಷಾ ಮಮ
ಸ್ತೋತುಃ ಸಖಾ ಮಿತ್ರಭೂತೋಽಸ್ತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಾತುಃ—ಜಗನ್ನಿರ್ಮಾತ್ರಿಯಾದ ರಾತ್ರಿಗೆ | ದಿಧಿಷುಂ—ಪತಿಯಾದ ಪೂಷನನ್ನು | ಅಬ್ರವಂ—
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಸ್ವಸುಃ—ಸಹೋದರಿಯಾದ ಉಷಸ್ಸಿಗೆ | ಜಾರಃ—ಉಪಪತಿಯಾದ ಪೂಷನು | ನಃ—
ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಶೃಣೋತು—ಕೇಳಲಿ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಭ್ರಾತಾ—ಸಹೋದರನಾದ
ಪೂಷನು | ಮಮ—ಸ್ತೋತ್ರವಾದ ನನಗೆ | ಸಖಾ—ಮಿತ್ರನಾಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಗನ್ನಿರ್ಮಾತ್ರಿಯಾದ ರಾತ್ರಿಗೆ ಪತಿಯಾದ ಪೂಷನನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಹೋದರಿಯಾದ
ಉಷಸ್ಸಿಗೆ ಉಪಪತಿಯಾದ ಪೂಷನು ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಿ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹೋದರನಾದ ಪೂಷನು
ಸ್ತೋತ್ರವಾದ ನನಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿರಲಿ.

English Translation.

I glorify Pushan, the husband of his mother : may the gallant of
his sister hear us ; may the brother of Indra be our friend.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಜಾಸಃ | ಪೂಷಣಂ | ರಥೇ | ನಿಶ್ಯಂಭಾಸ್ತೇ | ಜನಶ್ರಿಯಂ |
ದೇವಂ | ವಹಂತು | ಬಿಭೃತಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಅಜಾಸಃ | ಪೂಷಣಂ | ರಥೇ | ನಿಶ್ಯಂಭಾಃ | ತೇ | ಜನಶ್ರಿಯಂ |
ದೇವಂ | ವಹಂತು | ಬಿಭೃತಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಜಾಸೋಽಜಾಶ್ವಾಗಾ ನಿಶ್ಯಂಭಾ ನಿಶ್ರಘ್ಯ ಸಂಬಧ್ಯ ಹರ್ತಾರಸ್ತೇ ಪೂಷ್ಣೋ ವಾಹನತೆಯಾ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಶ್ವಾಗಾ ಜನಶ್ರಿಯಂ | ಜನಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಸಂಘಂ ತ್ರಯತಿ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಜನಶ್ರೀಃ | ತಂ ಪೂಷಣಂ
ದೇವಂ ರಥೇ ಬಿಭ್ರತೋ ಧಾರಯಂತ ಆ ವಹಂತು | ಆನಯಂತು ||

|| ಓತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಜಾಸಃ—ಅಜರೂಪವಾದವೂ | ನಿಶ್ಯಂಭಾಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುವವೂ ಆದ | ತೇ—ಪೂಷನ
ವಾಹನಗಳು | ಜನಶ್ರಿಯಂ—ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರತಕ್ಕ | ಪೂಷಣಂ ದೇವಂ—ಪೂಷದೇವನನ್ನು |
ರಥೇ—ರಥದಲ್ಲಿ | ಬಿಭ್ರತಃ—ವಹಿಸಿಕೊಂಡು | ಆ ವಹಂತು—ಕರೆತರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಜರೂಪವಾದವೂ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುವವೂ ಆದ ಪೂಷನ ವಾಹನಗಳು ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ
ಬರತಕ್ಕ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿ.

English Translation.

May the harnessed goats, drawing the deity in his car bring hither
Pushan, the benefactor of man.

ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ಏನಮಿತಿ ಪದ್ಯಚಿಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ಪೌಷ್ಣಂ | ಅಂತ್ಯಾನುಷ್ಪು-
ಬಾದೌ ಪಂಚ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯೇ ಏನಮಂತ್ಯಾನುಷ್ಪುಬಿತಿ || ಗತೋ
ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಯೇ ಏನಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐವನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ
ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಪೂಷನು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ
ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಪುಪ್ಪಂದಸ್ತವು. ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳು ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ
ಯಲ್ಲಿ—ಯೇ ಏನಮಂತ್ಯಾನುಷ್ಪುಪ್ಪಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೬

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೬ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೨೨ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬		
	ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ		
	ದೇವತಾ—ಪೂಷಾ		
	ಛಂದಃ—೧-೫. ಗಾಯತ್ರೀ	೬. ಅನುಷ್ಟುಪ್	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಏನಮಾದಿದೇಶತಿ ಕರಂಭಾದಿತಿ ಪೂಷಣಂ |
 ನ ತೇನ ದೇವ ಆದಿಶೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಏನಂ | ಆದಿದೇಶತಿ | ಕರಂಭತ್ಯಾತ್ | ಇತಿ | ಪೂಷಣಂ |
 ನ | ತೇನ | ದೇವಃ | ಆದಿಶೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈನಂ ಪೂಷಣಂ ಪೋಷಕಂ ಕರಂಭಾತ್ಕರಂಭಾಣಾಂ ಘೃತಮಿಶ್ರಾಣಾಂ ಯವಸಕ್ಕೂ-
 ನಾಮತ್ತೇತ್ಯಾದಿದೇಶತಿ ಅಭಿಷ್ಠಾತಿ ತೇನ ಪುರುಷೇಣಾನೋ ದೇವೋ ನಾದಿಶೇ | ಅದೇಷ್ಟವ್ಯಃ
 ಸ್ತೋತವ್ಯೋ ನ ಭವತಿ | ಪೂಷ್ಠ ಏವ ಸರ್ವಸ್ಯಾಭಿಮತಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಲಾಭಾತ್ ದೇವತಾಂತರಂ ನ
 ಸ್ತುತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು | ಏನಂ ಪೂಷಣಂ—ಈ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಕರಂಭಾತ್—
 ಘೃತಮಿಶ್ರವಾದ ಯವಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವವನು | ಇತಿ—ಎಂದು | ಆದಿದೇಶತಿ—ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವನೋ |
 ತೇನ—ಅದೇ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಂದ | ದೇವಃ—ಪೂಷನಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವ ದೇವತೆಯೂ | ನ ಆದಿಶೇ—
 ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು ಈ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ “ಈ ದೇವನೇ ಕರಂಭಭಕ್ಷಕನು” ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ
 ಪ್ರಕಟಿಸುವನೋ ಆ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಂದ ಪೂಷನಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವ ದೇವತೆಯೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

No (other) deity is indicated by him who declares the offering of mixed meal and butter to be intended for Pushan.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ಘಾ ಸ ರಥೀತಮಃ ಸಖ್ಯಾ ಸತ್ಪತಿಯುಜಾ |

ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಾಣಿ ಜಿಘ್ನತೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ಘಾ | ಸಃ | ರಥೀತಮಃ | ಸಖ್ಯಾ | ಸತ್ಪತೀಃ | ಯುಜಾ |

ಇಂದ್ರಃ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ಜಿಘ್ನತೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತ ಘಾಪಿ ಚ ಸ ಯಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತೃತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತಾದ್ಯಶೋ ರಥೀತಮೋತಿಶಯೇನ ರಥೀತಮಹಾರಥಃ ಸತ್ಪತೀಃ ಸತಾಂ ಪಾಲಯಿತ್ವೇವಂಗುಣ ಇಂದ್ರಃ ಸಖ್ಯಾ ಮಿತ್ರಭೂತೇನ ಪೂಷ್ಣಾ ಯುಜಾ ಸಹಾಯಭೂತೇನ ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ ವೃತ್ರಾಣಿ ಶತ್ರುನ್ ಜಿಘ್ನತೇ | ಹಂತಿ | ಇಂದ್ರಸ್ಯಾಹೈಯಮೇವ ಸಾಹಾಯ್ಯಕಾರೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತ ಘಾ—ಮತ್ತು | ಸಃ—ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ | ರಥೀತಮಃ—ರಥಿಕರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನೂ | ಸತ್ಪತೀಃ—ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಕನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು, | ಸಖ್ಯಾ—ತನಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನೂ, | ಯುಜಾ—ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಹಾಯವಾಡುವವನೂ ಆದ ಪೂಷನೊಂದಿಗೆ ಯುಕ್ತನಾಗಿ | ವೃತ್ರಾಣಿ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಜಿಘ್ನತೇ—ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ |

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಮತ್ತು ಶತ್ರುನಾಶಕನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ, ಮಹಾರಥನೂ, ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು, ತನಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನೂ, ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಡನಿದ್ದು ಸಹಾಯವಾಡುವವನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He, the chief of charioteers, the protector of the virtuous, Indra, destroys his foes, with his friend Pushan for his ally.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತಾದಃ ಪರುಷೇ ಗವಿ ಸೂರಶ್ಚಕ್ರಂ ಹಿರಣ್ಯಯಂ |
 ನೈರಯದ್ರಥೀತಮಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ಅದಃ | ಪರುಷೇ | ಗವಿ | ಸೂರಃ | ಚಕ್ರಂ | ಹಿರಣ್ಯಯಂ ||
 ನಿ | ಐರಯತ್ | ರಥೀತಮಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಸಿ ಚ ಸೂರಃ ಪ್ರೇರಕೋ ರಥೀತಮೋಽತಿಶಯೇನ ರಥೀ ನೇತ್ಯತಮೋ ವಾ ಪೂಷಾ
 ಪರುಷೇ ಪರುಷ್ಠತಿ ಪರ್ವವತಿ ಭಾಸ್ವತಿ ವಾ ಗವಿ | ಗಚ್ಛತೀತಿ ಗಾರಾದಿತ್ಯಃ | ತಸ್ಮಿನ್ ಹಿರಣ್ಯಯಂ
 ಹಿರಣ್ಮಯಂ ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತಮದಸ್ತದ್ರಥಸ್ಯ ಚಕ್ರಂ ನೈರಯತ್ | ನಿತರಾಂ ಪ್ರೇರಯತಿ ಸ್ಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಸೂರಃ—ಪ್ರೇರಕನೂ | ರಥೀತಮಃ—ಅತಿಶಯವಾದ ನೇತೃವೂ ಆದ ಪೂಷಾ
 ದೇವನು | ಪರುಷೇ—ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ | ಗವಿ—ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ | ಹಿರಣ್ಯಯಂ—ಸುವರ್ಣ ನಿರ್ಮಿತವಾದ |
 ಅದಃ ಚಕ್ರಂ—ರಥದ ಚಕ್ರವನ್ನು | ನೈರಯತ್—ಯೋಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನೂ, ಅತಿಶಯವಾದ ನೇತೃವೂ ಆದ ಪೂಷಾದೇವನು ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ
 ನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥ ಚಕ್ರವನ್ನು ಯೋಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He, the impeller, the chief of charioteers, (Pushan), ever urges on
 that golden wheel (of his car) for the radiant sun.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಗವಿ—ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ, ಗೋಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದಿತ್ಯನೆಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಕರು—

ಆದಿತೋಽಸಿ ಗಾರುಚ್ಯತೇ | ಉತಾದಃ ಪರುಷೇ ಗವಿ | ಪರ್ವವತಿ ಭಾಸ್ವತೀತ್ಯಾಹಮಸ್ಯವಃ ||

(ನಿ. ೨-೬)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಆದಿತ್ಯನಿಗೂ ಗೌಃ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಏಕೆಂದರೆ ಗಮನಶೀಲೇ ಮುಹೂರ್ತಮಸ್ಯ ನವಸ್ಥಾಯಿನಿ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ಸಹ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಚಾರ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾದ್ದರಿಂದ ಗವಿ ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಎಂದರ್ಥವು. ತೇಜಸ್ಸುಮೂಹದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಗೌಃ ಎಂದರೆ (ಗೌಃ ಎಂದರೆ ರಶ್ಮಿಯೆಂದೂ ಅರ್ಥವು) ಸೂರ್ಯನು ಅಥವಾ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಔಪಮನ್ಯುವೆಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಮತವೆಂದು ಯಾಸ್ಮರು ವಿವರಿಸಿರುವರು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯದದ್ಯ ತ್ವಾ ಪುರುಷ್ವತ ಬ್ರವಾಮ ದಸ್ರ ಮಂತುಮಃ |

ತತ್ಸ ನೋ ಮನ್ಮ ಸಾಧಯ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಅದ್ಯ | ತ್ವಾ | ಪುರುಷ್ವತ | ಬ್ರವಾಮ | ದಸ್ರ | ಮಂತುಮಃ |

ತತ್ | ಸು | ನಃ | ಮನ್ಮ | ಸಾಧಯ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುರುಷ್ವತ ಬಹುಭೀರ್ಯಜಮಾನ್ಯಃ ಸ್ತುತ ದಸ್ರ ದರ್ಶನೀಯ ಮಂತುಮೋ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಪೂಷನ್ ಅದ್ಯೇದಾನೀಂ ಯದುದ್ದಿಶ್ಯ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಬ್ರವಾಮ ಸ್ತವಾಮ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಮನ್ಮ ಮನನೀಯಂ ತದ್ಧನಂ ಸು ಸಾಧಯ ಉತ್ಪಾದಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುಷ್ವತ—ಅನೇಕ ಯಜಮಾನರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ | ದಸ್ರ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪ ವುಳ್ಳವನೂ | ಮಂತುಮಃ—ಅಧಿಕವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಯತ್—ಯಾವ ಧನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಬ್ರವಾಮ—ಸ್ತುತಿಸುವೆವೋ | ಮನ್ಮ—ನಮ್ಮ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ | ತತ್—ಅದೇ ಧನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಸು ಸಾಧಯ—ಅತೀಶಯವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡು.

|| ಛಾಂದೋ ||

ಅನೇಕ ಯಜಮಾನರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಅಧಿಕವಾದ ಜ್ಞಾನ ವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಧನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆವೋ ನಮ್ಮ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಅದೇ ಧನವನ್ನು ನಮಗಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡು. ನಮಗೆ ಒದಗಿಸು.

English Translation.

Since, intelligent Pushan, of goodly aspect, the praised of many, we celebrate you to-day, therefore grant us the desired wealth.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಇಮಂ ಚ ನೋ ಗವೇಷಣಂ ಸಾತಯೇ ಸೀಷಧೋ ಗಣಂ |
ಆರಾತ್ಮಾಷನ್ನಸಿ ಶ್ರುತಃ || ೫ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಇಮಂ | ಚ | ನಃ | ಗೋವಿಷಣಂ | ಸಾತಯೇ | ಸೀಷಧಃ | ಗಣಂ |
ಆರಾತ್ | ಪೂಷನ್ | ಅಸಿ | ಶ್ರುತಃ || ೫ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಪೂಷನ್ ಗೋವಿಷ್ಣುಕಂ ಸಾತಯೇ ಲಾಭಾಯೇವಂ ಚ ಗಣಂ ಮನುಷ್ಯಸಂಘಂ
ಗವೇಷಣಂ ಗವಾಮೇಷಯಿತಾರಂ ಸೀಷಧಃ | ಸಾಧಯ | ಹೇ ಪೂಷನ್ ಆರಾತ್ ದೂರದೇಶೇಽಸಿ ತ್ವಂ
ಶ್ರುತೋ ವಿಶ್ರುತಃ ಪ್ರಖ್ಯಾತೋಽಸಿ | ಭವಸಿ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

(ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ) ಸಾತಯೇ—ಗೋಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ | ಗವೇಷಣಂ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕು
ತ್ತಿರುವ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಇಮಂ ಚ ಗಣಂ—ಈ ಯಜಮಾನ, ಸಂಘವನ್ನು | ಸೀಷಧಃ—ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸು |
ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ಆರಾತ್—ಅತಿ ದೂರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) |
ಶ್ರುತಃ—ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಗೋಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಈ ಯಜಮಾನ
ಸಂಘವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸು. ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಅತಿ ದೂರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನೀನು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Gratify this our assembly, desirous of cattle by their acquisition - you, Pushan, are renowned afar.

ಆ ತೇ ಸ್ವಸ್ತಿಮಾನುಹ ಆರೇ ಅಘಾಮುಪಾವಸುಂ ।

ಅದ್ಯಾ ಚ ಸರ್ವತಾತಯೇ ಶ್ವಶ್ವ ಸರ್ವತಾತಯೇ ॥ ೬ ॥

॥ ಪದಮಾಠಃ ॥

ಆ | ತೇ | ಸ್ವಸ್ತಿಂ | ಈಮಹೇ | ಆರೇ ಅಘಾಂ | ಉಪವಸುಂ |

ಅದ್ಯ | ಚ | ಸರ್ವತಾತಯೇ | ಶ್ವಃ | ಚ | ಸರ್ವತಾತಯೇ ॥ ೬ ॥

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಪೂಷನ್ ತೇ ತ್ವದೀಯಾಂ ತ್ವಯಾ ದೇಯಾಂ ಸ್ವಸ್ತಿಂ ಕಲ್ಯಾಣೇಂ ರಕ್ಷಾಮಾರೇಅಘಾಂ |
ಆರೇ ದೂರೇಽಘಂ ಪಾಪಂ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಾದೃಶೀಂ | ಉಪಾವಸುಮುಪಗತಧನಾಂ | ಈದೃಶೀಂ ಸ್ವಸ್ತಿಮದ್ಯ
ಚಾಸ್ತಿಂಶ್ಚ ಕಾಲೇ ಸರ್ವತಾತಯೇ | ಸರ್ವೈರ್ಯುತ್ಪಿಗ್ನಿಸ್ತಾಯತ ಇತಿ ಸರ್ವತಾತರ್ಯಜ್ಞಃ | ತದರ್ಥಂ |
ಯದ್ವಾ | ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೋಗಾನಾಂ ವಿಸ್ತಾರಾಯ | ಶ್ವಶ್ವ ಪರಸ್ಥಿನ್ನಪಿ ದಿನೇ ಸರ್ವತಾತಯೇ ಸರ್ವದಾ
ಸರ್ವತಾತ್ಯರ್ಥಮೇವಮಹೇ | ಅಭಿಯಾಚಾಮಹೇ ॥

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

(ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ) ಅದ್ಯ ಚ—ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ (ಇಂದು) ನೆರವೇರತಕ್ಕ | ಸರ್ವತಾತಯೇ—
ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಶ್ವಶ್ವ—ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವೇರುವ | ಸರ್ವತಾತಯೇ—ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ |
ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತವಾಗತಕ್ಕದ್ದೂ | ಆರೇಅಘಾಂ—ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ | ಉಪಾವಸುಂ—
ಧನಪ್ರದವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ | ಸ್ವಸ್ತಿಂ—ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು | ಆ ಈಮಹೇ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತೇವೆ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಇಂದು ನೆರವೇರತಕ್ಕ ಯಜ್ಞವೂ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವೇರುವ ಯಜ್ಞಗಳೂ
ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರಲು ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ ಧನಪ್ರದವಾದುದೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತವಾಗುವುದೂ ಆದ
ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We deserve of you well-being, remote from evil, approximate to
wealth, both for the sake of general sacrifice to-day, for the sake of
general sacrifice to-morrow.

—*—

ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಜಞಾಪ್ತಂ ||

ಇಂದ್ರಾ ನು ಪೂಷಣೇತಿ ಪಥಚಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಗಾಯತ್ರನ್ಯೈಂದ್ರಾ-
ಪೌಷ್ಠಂ | ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಇಂದ್ರಾ ನೈಂದ್ರಂ ಚೇತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಂದ್ರಾ ನು ಪೂಷಣಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷನ್ ದೇವತೆಗಳು; ಗಾಯತ್ರೀ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಇಂದ್ರಾ ನೈಂದ್ರಂ ಚ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೭

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೭ ||

ಆಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೨೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೬ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣಾ ||

|| ಭಂದ—ಗಾಯತ್ರೀ ||

ಇಂದ್ರಾ ನು ಪೂಷಣಾ ವಯಂ ಸಖ್ಯಾಯ ಸ್ತಸ್ತಯೇ |

ಹುನೇಮ ನಾಜಸಾತಯೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾ | ನು | ಪೂಷಣಾ | ವಯಂ | ಸಖ್ಯಾಯ | ಸ್ತಸ್ತಯೇ |

ಹುನೇಮ | ನಾಜಸಾತಯೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಾಪ್ತಂ ||

ಇತರೇತರಯೋಗಾದಿಂದ್ರಪೂಷಣ್ಯಬ್ದಿಯೋರುಭಯತ್ರ ದ್ವಿವಚನಂ | ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣಾ ದೇವಾ
ನು ಅದ್ಯೇ ಚ ವಯಂ ಸ್ತಸ್ತಯೇ ಸಖ್ಯಾಯ ಶೋಭನಾಯ ಸಖ್ಯಾಯ ನಾಜಸಾತಯೇ ನಾಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ
ಬಲಸ್ಯ ನಾ ಸಾತಯೇ ಸಂಭವನಾಯ ಚ ಹುನೇಮ | ಅಹ್ವಯಾಮು | ಸ್ತನಾಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣೌ—ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷದೇವತೆಗಳನ್ನು | ನು—ಈಗ | ವಯಂ—ನಾವು |
ಸೃಸ್ತಯೇ—ನಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಸಖ್ಯಾಯೇ—ಮಿತ್ರತ್ವದ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿಯೂ | ನಾಜ-
ಸಾತಯೇ—ಅನ್ನ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಹುನೇಮ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈಗ ನಾವು ನಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಅವರೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವದ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿಯೂ, ಅನ್ನ
ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We invoke you, Indra and Pushan, for your friendship, for our
well-being, and for the obtaining of food.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಡಃ ||

ಸೋಮಮನ್ಯ ಉಪಾಸದತ್ಪಾತನೇ ಚನ್ನೋಃ ಸುತಂ |

ಕರಂಭಮನ್ಯ ಇಚ್ಛತಿ || ೧ ||

|| ಪದವಾಡಃ ||

ಸೋಮಂ | ಅನ್ಯಃ | ಉಪ | ಅಸದತ್ | ಪಾತನೇ | ಚನ್ನೋಃ | ಸುತಂ |

ಕರಂಭಂ | ಅನ್ಯಃ | ಇಚ್ಛತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚನ್ನೋರಧಿಷವಣಫಲಕಯೋಃ ಸುತಮಭಿಷುತಂ ಸೋಮಮಸ್ಯೋಽನಯೋರೇಕತರ ಇಂದ್ರಃ
ಪಾತನೇ ಪಾತುಮುಪಾಸದತ್ | ಉಪಸೀದತಿ | ಉಪಗಚ್ಛತಿ | ಅನ್ಯ ಏಕತರಃ ಪೂಷಾ ಕರಂಭಂ
ಘೃತಸಿಕ್ತಂ ಸಕ್ವಾತ್ಮಕಂ ದವಿರ್ಭಕ್ತಯಿತುಮಿಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅನ್ಯಃ—ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಚನ್ನೋಃ—ಹಿಂಡುವ ಹೆಲಗೆ
ಗಳಿಂದ | ಸುತಂ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮರವನ್ನು | ಪಾತನೇ—ಪಾನಮಾಡಲು | ಉಪಾ-
ಸದತ್—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ | ಅನ್ಯಃ—ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾದ ಪೂಷನು | ಕರಂಭಂ—ಘೃತಮಿತ್ರನಾದುದೂ
ಸತ್ತು ರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಇಚ್ಛತಿ—ಭಕ್ಷಿಸಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನು ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಹಲಗೆಗಳಿಂದ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾದ ಪೂಷನು ಘೃತಮಿಶ್ರವಾದುದೂ, ಸಕ್ತುರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

One (of you) approaches to drink the Soma poured out into ladles,
the other desires the buttered meal.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಜಾ ಅನ್ಯಸ್ಯ ವಹ್ನಯೋ ಹರೀ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಸಂಭೃತಾ |

ತಾಭ್ಯಾಂ ವೃತ್ರಾಣಿ ಜಿಹ್ನತೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಜಾಃ | ಅನ್ಯಸ್ಯ | ವಹ್ನಯಃ | ಹರೀ | ಅತಿ | ಅನ್ಯಸ್ಯ | ಸಂಭೃತಾ |

ತಾಭ್ಯಾಂ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ಜಿಹ್ನತೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಾಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅನಯೋರಿಂದ್ರಪೂಷ್ಣೋರನ್ಯಸ್ಯೈಕಸ್ಯ ಪೂಷ್ಣೋಽಜಾಶ್ವಾಗಾ ವಹ್ನಯೋ ವಾಹಕಾ ಅಶ್ವಾಃ |
ಅನ್ಯಸ್ಯಾಪರಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಸಂಭೃತಾ ಸಂಭೃತಾ ಸಮ್ಯಕ್ ಪುಷ್ವಾ ಹರೀ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞಾವಶ್ವಾ ವಾಹಕಾ |
ಸ ಚೇಂದ್ರಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ವೃತ್ರಾಣಿ ಶತ್ರುನ್ ಜಿಹ್ನತೇ | ಹಂಃ ||

|| ಪ್ರತಿರ್ದಾರ್ಥ ||

ಅನ್ಯಸ್ಯ—(ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ) ಪೂಷನಿಗೆ | ವಹ್ನಯಃ—ವಾಹನಗಳು |
ಅಜಾಃ—ಆಡುಗಳಾಗಿವೆ | ಅನ್ಯಸ್ಯ—ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಸಂಭೃತಾ—ಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದ |
ಹರೀ—ಹರೀ ನಾಮಕಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳೇವಾಹನವು | ತಾಭ್ಯಾಂ—ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ | (ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) |
ವೃತ್ರಾಣಿ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಜಿಹ್ನತೇ—ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪೂಷನಿಗೆ ಆಜರೂಪವಾದ ವಾಹನಗಳಿವೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಹರಿನಾಮಕಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳೇ ವಾಹನವು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Goats are the bearers of the one, two well-fed horses, of the other, and with them he destroys his foes.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯದಿಂದ್ರೋ ಅನಯದ್ರಿತೋ ಮಹೀರಪೋ ವೃಷಂತಮಃ |

ತತ್ರ ಪೂಷಾ ಭವತ್ಸಚಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಅನಯತ್ | ರಿತಃ | ಮಹೀಃ | ಅಪಃ | ವೃಷನ್ತಮಃ |

ತತ್ರ | ಪೂಷಾ | ಅಭವತ್ | ಸಚಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯದಾ ವೃಷಂತಮೋಽತಿಶಯೇನ ವರ್ಷಿತೇಂದ್ರೋ ರಿತೋ ಗಂತ್ರೀರ್ಮಹೀರ್ಮಹತೀರಪೋ
ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಾನ್ಯನಯತ್ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಪ್ರಾಪಯತಿ ತತ್ರ ತದಾನೀಂ ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ದೇವಃ
ಸಚಾಭವತ್ | ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಸಹಾಯೋ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತ್—ಯಾನಾಗ | ವೃಷಂತಮಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವ | ಇಂದ್ರಃ—
ಇಂದ್ರನು | ರಿತಃ—ಪ್ರವಹಿಸುವವನು | ಮಹೀಃ—ಮಹತ್ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನು ಆದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು |
ಅನಯತ್—ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವನೋ | ತತ್ರ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಪೂಷಾ—ಪೋಷದೇವನು | ಸಚಾ—
ಅವನೊಡನೆ | ಅಭವತ್—ಇರುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಇಂದ್ರನು ಯಾನಾಗ ಪ್ರವಹಿಸುವವನು ಮಹತ್ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನು
ಆದ ಉದಕಗಳನ್ನು ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುರಿಸುವನೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೋಷದೇವನು ಅವನೊಡನೆ ಇರುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

When the showerer Indra sends down the falling and mighty waters, there is Pushan along with him.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾಂ ಪೂಷ್ಣಃ ಸುಮತಿಂ ವಯಂ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಪ್ರ ವಯಾಮಿವ |

ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಚಾ ರಭಾಮಹೇ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾಂ | ಪೂಷ್ಣಃ | ಸುಮತಿಂ | ವಯಂ | ವೃಕ್ಷಸ್ಯ | ಪ್ರ | ವಯಾಂ ಇವ |

ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ಚ | ಆ | ರಭಾಮಹೇ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂಷ್ಣಃ ಪೋಷಕಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಚ ತಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂ ಸುಮತಿಂ ಕಲ್ಯಾಣೀಂ ಮತಿಮನು-
ಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಂ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಮಹೀರುಹಸ್ಯ ಪ್ರ ವಯಾಂ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾಂ ದೃಢಾಂ ಶಾಖಾಮಿವ ವಯಮಾ
ರಭಾಮಹೇ ಅವಲಂಬಾಮಹೇ | ಆಶ್ರಯಾಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೃಕ್ಷಸ್ಯ—ಮಹಾವೃಕ್ಷದ | ಪ್ರ ವಯಾಂ ಇವ—ದೃಢವಾದ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ |
ವಯಂ—ನಾವು | ಪೂಷ್ಣಃ—ಪೋಷದೇವನ | ಚ—ಮತ್ತು | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನ | ತಾಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ವಾದ | ಸುಮತಿಂ—ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ರಭಾಮಹೇ—ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರವಾಹಾದ್ಯಾಪತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಪುರುಷನು ಮಹಾವೃಕ್ಷದ ದೃಢವಾದ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ
ನಾವು ಪೋಷದೇವನ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

We depend upon the good-will of Pushan, and of Indra, as (we cling)
to the branches of a tree.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾಣಾಂ ಯುವಾಮಹೇ ಭೀಶೋರಿವ ಸಾರಥಿಃ |

ಮಹ್ಯಾ ಇಂದ್ರಂ ಸ್ತಸ್ತಯೇ || ೬ ||

|| ಪದವಾಳಃ ||

ಉತ್ | ಪೂಷಣಂ | ಯುವಾಮಹೇ | ಅಭೀಶೂನ್ಯವ | ಸಾರಥಿಃ |

ಮಹ್ಯೈ | ಇಂದ್ರಂ | ಸ್ವಸ್ತಯೇ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂಷಣಂ ಪೋಷಕಂ ದೇವಮಿಂದ್ರಂ ಚ ಮಹ್ಯೈ ಮಹತ್ಯೈ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ರಕ್ಷಾರ್ಥಮುದ್ಯುವಾಮಹೇ | ಉದ್ಯೋಜಯಾಮಃ | ಉದ್ಯೋಜನಮಾಕರ್ಷಣಂ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸಾರಥಿಃ ಸೂಕ್ತೋಽಭೀಶೂನಿವ | ಅಭೀಶೂನ್ಯಶ್ಚೇನಶ್ಚ ಬಂಧನಾರ್ಥಾನ್ಯಥಾಕರ್ಷತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸಾರಥಿಃ—ರಥವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವವನು | ಅಭೀಶೂನಿವ—ಲಗಾಮುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ | (ನಯಂ—ನಾವು) | ಪೂಷಣಂ—ಪೂಷದೇವನನ್ನಾ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನಾ | ಮಹ್ಯೈ—ಮಹತ್ತಾದ | ಸ್ವಸ್ತಯೇ—ಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಉದ್ಯುವಾಮಹೇ—ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ರಥವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವವನು ಲಗಾಮುಗಳನ್ನು (ಹಗ್ಗ) ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಹಿಡಿದೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಾವು ಪೂಷನನ್ನಾ ಇಂದ್ರನನ್ನಾ ಮಹತ್ತಾದ ಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We draw to us, for our great welfare, Pushan and Indra, as a charioteer (pulls tight) his reins.

ಏವತ್ತೈಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶುಕ್ರಂ ತ ಇತಿ ಚತುರ್ಯಚಿಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಪೌಷ್ಠಂ | ದ್ವಿತೀಯಾ ಜಗತೀ ಶಿಷ್ಟಾಸ್ತೃಷ್ಠಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಶುಕ್ರಂ ಚತುಷ್ಠಂ ದ್ವಿತೀಯಾ ಜಗತೀತಿ || ವೈಶ್ವದೇವೇ ಪರ್ವಣಿ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ಯ ಹವಿಷಃ ಶುಕ್ರಂ ತ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯದಿಹೇಹ ವಃ ಸ್ವತವಸಃ | ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ || ಏಕಾದಶಿನಸ್ಯ ಪೌಷ್ಠಸ್ಯ ಪಶೋರ್ವಪಾಯಾ ಏಷ್ಯೇವ ಯೋಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯತ್ರೈಪಥೇ ಪಥಾನುಜನಿಷ್ಠ ಪೂಷಾ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ || ಅಮಾಭಿಷ್ಠೇಽಪ್ಯೇಷಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯದಸಶ್ಯಂ ಗೋಪಾಮನಿಪದ್ಯಮಾನಂ | ಅ. ೪-೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಶುಕ್ರಂ ತೇ—ಎಂಬ ಈ ಸೂತ್ರವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಪೂಷನು ದೇವತೆಯು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಕು ಜಗತೀಭಂದಸ್ತವು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಶುಕ್ರಂ ಚಿತುಷ್ಕಂ ದ್ವಿತೀಯಾ ಜಗತೀ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪರ್ವೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹವಿರ್ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯದಿಹೇಹ ವಃ ಸ್ವತವಸಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಏಕಾದಶಿನ್ ಎಂಬ ಇಷ್ಟಿಯದಿನದಲ್ಲಿ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುರ್ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ವಪಾ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯತ್ಪ್ರಪಥೇ ಪಥಾಮಜನಿಷ್ಠ ಪೂಷಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷ್ಠವ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಕ್ಕಿನ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತ ಸೂತ್ರದ—ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯದಪಶ್ಯಂ ಗೋಪಾಮನಿಷದ್ಯಮಾನಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೮

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೫೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೨೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೪ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಪೂಷಾ ||

|| ಭಂದಃ—೧, ೩, ೪. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ || ೨. ಜಗತೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ವಿಷುರೂಪೇ ಅಹನೀ ದ್ಯೌರಿವಾಸಿ |

ವಿಶ್ವಾ ಹಿ ಮಾಯಾ ಅವಸಿ ಸ್ವಧಾವೋ ಭದ್ರಾ ತೇ ಪೂಷನ್ನಿಹ ರಾತಿರಸ್ತು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶುಕ್ರಂ | ತೇ | ಅನ್ಯತ್ | ಯಜತಂ | ತೇ | ಅನ್ಯತ್ | ವಿಷುರೂಪೇ ಇತಿ ವಿಷುರೂಪೇ | ಅಹನೀ

ಇತಿ | ದ್ಯೌಃ ಇವ | ಅಸಿ |

ವಿಶ್ವಾಃ | ಹಿ | ಮಾಯಾಃ | ಅವಸಿ | ಸ್ವಧಾವಾಃ | ಭದ್ರಾ | ತೇ | ಪೂಷನ್ | ಇಹ | ರಾತಿಃ | ಅಸ್ತು || ೧ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಪೂಷನ್ ತೇ ತವ ಶುಕ್ರಂ ಶುಕ್ಲವರ್ಣಮನ್ಯದೇಕಮಹರ್ಭವತಿ ನಾಸರಾತ್ಮಕಂ | ತಥಾ ತೇ ತವ ಸಂಬಂಧಿ ಯಜತಂ | ಯಜಿರತ್ಯ ಸಂಗತಿಕರಣೇ ವರ್ತತೇ | ಯಜನೀಯಂ ಪ್ರಕಾಶೇನ ಸಂಗಮನೀಯಂ ಸ್ವತಃ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಮನ್ಯದೇಕಮಹರ್ಭವತಿ ರಾತ್ರಾಖ್ಯಂ | ಇತ್ಥಂ ವಿಷುರೂಪೇ ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣತಯಾ ನಾನಾರೂಪೇ ಅಹನೀ ತವ ಮಹಿಮ್ನಾ ನಿವೃದ್ಧೇತೇ | ಯದ್ವಾ | ಹೇ ಪೂಷನ್ ತ್ವದೀಯಮನ್ಯದೇಕಂ ರೂಪಂ ಶುಕ್ರಂ ನಿರ್ಮಲಂ ದಿವಸಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕಂ | ತ್ವದೀಯಮನ್ಯದೇಕಂ ರೂಪಂ ಯಜತಂ ಕೇವಲಂ ಯಜನೀಯಂ ನ ಪ್ರಕಾಶಕಂ ರಾತ್ರೇರುತ್ಪಾದಕಂ | ಅತ ಏವ ವಿಷುರೂಪೇ ವಿಷಮರೂಪೇ ಅಹನೀ ಅಹಶ್ಚ ರಾತ್ರಿಶ್ಚ ಭವತಃ | ಅಹೋರಾತ್ರಯೋರ್ನಿರ್ಮಾಣೇ ಸೂರ್ಯ ಏವ ಕರ್ತಾ ಕಥಮಸ್ಯ ಪ್ರಸಕ್ತಿರಿತಿ ತತ್ಪ್ರಾಹ | ದ್ಯೌರಿವಾಸಿ | ಯಥಾ ದ್ಯೌರಾದಿತ್ಯಃ ಪ್ರಕಾಶಯಿತಾ ತಥಾ ತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಕೋಽಸಿ | ಕುತ ಇತ್ಯತೇ ಅಹ | ಹೇ ಸ್ವಧಾವೋಽನ್ನವನ್ನೂಷನ್ ವಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾ ಮಾಯಾಃ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾದವಸಿ ರಕ್ಷಸಿ ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ತ್ವಂ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಭವಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾದೃಶಸ್ಯ ತೇ ತವ ಭದ್ರಾ ಕಲ್ಯಾಣೇ ರಾತಿರ್ದಾನಮಿಹಾಸ್ಮಾಸ್ತಸ್ಮು | ಭವತು || ಯಾಸ್ಯ ಸ್ತಾಹ | ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯಲ್ಲೋಹಿತಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ವಿಜ್ಞಿಯಂ ತೇ ಅನ್ಯದಯಜ್ಞಿಯಂ ತೇ ಅನ್ಯದಿತಿ ನಾ ವಿಷಮರೂಪೇ ಅಹನೀ ಕರ್ಮಣಾ ದ್ಯೌರಿವ ಚಾಸಿ | ಸರ್ವಾಣಿ ಚ ಪ್ರಜ್ಞಾ ನಾನ್ಯವಸ್ಯನ್ನವನ್ | ನಿ. ೧೨-೧೩ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅನ್ಯತ್—ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಅಹಸ್ಸು | ಶುಕ್ರಂ—ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ | ಯಜತಂ—ನಿನ್ನ ಪೂಜ್ಯವಾದ | ತೇ ಅನ್ಯತ್—ಇನ್ನೊಂದು (ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ) ರಾತ್ರಿರೂಪದಲ್ಲಿದೆ, | ಅಹನೀ—ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆದ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳು | ವಿಷುರೂಪೇ—ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪವುಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ದ್ಯೌಃ ಇವ—ಆದಿತ್ಯನಂತೆ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಸ್ವಧಾವಾಃ—ಅನ್ನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷನೇ | ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಮಾಯಾ ಹಿ—ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವಸಿ—ನೀನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಭದ್ರಾ—ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ | ರಾತಿಃ—ದಾನವು | ಇಹ—ನಮಗೆ | ಅಸ್ತು—ದತ್ತವಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನಿನ್ನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಅಹಸ್ಸು ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪವು ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ರಾತ್ರಿರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆದ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳು ಬೇರೆ ರೇರೆ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನೀನು ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿರುತ್ತೀಯೆ. ಅನ್ನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನೀನು ಸಮಸ್ತವಾದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ. ನಿನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ದಾನವು ನಮಗಿರಲಿ

English Translation.

One of your forms, (Pushan), is luminous, one is venerable ; so that the day is variously complexioned : for you are like the sun : verily, best—

ower of food, you protect all intelligences : may your auspicious liberality be manifested on this occasion.

॥ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ॥

ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು—

ಶುಕ್ರಂ ತೇ ಅನ್ಯಲ್ಲೋಹಿತಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯುಜತಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ಯುಜ್ಜಿಯಂ ತೇ ಅನ್ಯದ್ವಿಷಮರೂಪೇ
ಅಹನೀ ಕರ್ಮ ದ್ಯೌರಿವ ಚಾಸಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾನ್ಯವಸ್ಯನ್ನವನ್ ಭಾಜನವತೀ ತೇ
ಪೂಷನ್ನಿಹ ದತ್ತಿರಸ್ತು ॥ (ನಿ. ೧೨-೧೭)

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ನಿನ್ನ ಒಂದು ರೂಪವು ಲೋಹಿತವರ್ಣವಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪವು ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಎರಡು ರೂಪಗಳಾದ ಆಹೋರಾತ್ರಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಾಕಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿವೆ ಎಂದರೆ ಆಹಸ್ತು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿಯೂ ರಾತ್ರಿಯು ಕತ್ತಲಿನಿಂದ ಕೂಡಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರೋಧವಾಗಿವೆ. ಮತ್ತೆ ನೀನು ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ಅಥವಾ ಆದಿತ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನು ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾದ ಸಮಸ್ತ ಜನರನ್ನೂ (ಅಥವಾ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು) ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನೀನು ಅನ್ನವಂತನು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನ್ನ (ಆಹಾರ)ವನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಡುವವನು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳ ದಾನವು ನಮಗೂ ಕೊಡಲ್ಪಡಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಅಜಾಶ್ವಃ ಪಶುಸಾ ನಾಜಸಸ್ಮೋ ಧಿಯಂಜಿನ್ನೋ ಭುವನೇ ವಿಶ್ವೇ
ಅರ್ಪಿತಃ |

ಅಷ್ಟಾಂ ಪೂಷಾ ಶಿಥಿರಾಮುದ್ವರೀವೃಜತ್ಸಂಚಕ್ವಣೋ ಭುವನಾ ದೇವ
ಈಯತೇ || ೨ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಅಜಾಶ್ವಃ | ಪಶುಸಾಃ | ನಾಜಸಸ್ಮೋಃ | ಧಿಯಂಜಿನ್ವಃ | ಭುವನೇ | ವಿಶ್ವೇ | ಅರ್ಪಿತಃ |

ಅಷ್ಟಾಂ | ಪೂಷಾ | ಶಿಥಿರಾಂ | ಉತ್ವರೀವೃಜತ್ | ಸಂಚಕ್ವಣಃ | ಭುವನಾ | ದೇವಃ |
ಈಯತೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಜಾಶ್ವಶ್ಚಾಗ್ನಾಹನಃ ಪಶುಪಾಃ ಪಶೂನಾಂ ಪಾಲಯಿತಾ ನಾಜಪಸ್ತ್ಯಃ | ನಾಜಾ ಅನ್ನಾನಿ ಪಸ್ತ್ಯೇ ಗೃಹೇ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಕಃ | ಧಿಯಂಜಿನ್ಯಃ | ಧಿಯಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಾ | ತೇಷಾಂ ಪ್ರೀಣಯಿತಾ ವಿಶ್ವೇ ವಿಶ್ವಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವಸ್ಮಿನ್ ಭುವನೇ ಲೋಕೇಽರ್ಪಿತಃ ಪ್ರಜಾಪತಿನಾ ಪೋಷಕತ್ವೇನ ಸ್ಥಾಪಿತಃ | ಅತಃ ಏವಂಭೂತಃ ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ದೇವೋಽಷ್ಟ್ರಮಾರಾಂ ಸ್ವಹಸ್ತಗತಾಂ ಶಿಥಿರಾಂ ಶಿಥಿಲಾಂ ಸತೀಮುದ್ವರೀವೃಜತ್ ಉದ್ಯಚ್ಛೇನ್ ಭುವನಾ ಭುವನಾನಿ ಸರ್ವಾನ್ ಲೋಕಾನ್ ಭೂತಜಾತಾನಿ ನಾ ಸಂಚಕ್ಷಾಣಃ ಸಂಪತ್ಯನ್ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಕಾಶಯನ್ ಈಯತೇ | ನಭಸಿ ಗಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಜಾಶ್ವಃ—ಅಜರೂಪವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವನೂ | ಪಶುಪಾಃ—ಪಶುಪಾಲಕನೂ | ನಾಜಪಸ್ತ್ಯಃ—ಅನ್ನಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗೃಹವುಳ್ಳವನೂ | ಧಿಯಂಜಿನ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವವನೂ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಭುವನೇ—ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ | ಅರ್ಪಿತಃ—ಪೋಷಕನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾದವನೂ ಆದ | ಪೂಷಾ ದೇವಃ—ಪೂಷದೇವನು | ಶಿಥಿರಾಂ—ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುವ | ಅಷ್ಟ್ರಾಂ—ಕುಲಶವನ್ನು (ಅಂಕುಶವನ್ನು) | ಉದ್ಯರೀವೃಜತ್—ಸುತ್ತಲೂ ಬೀಸುತ್ತಲೂ | ಭುವನಾ—ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ಸಂಚಕ್ಷಾಣಃ—ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ | ಈಯತೇ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಜರೂಪವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವನೂ, ಪಶುಪಾಲಕನೂ, ಅನ್ನಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗೃಹವುಳ್ಳವನೂ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವವನೂ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೋಷಕನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಕುಲಶವನ್ನು ಬೀಸುತ್ತಲೂ, ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The rider of the goat, the protector of animals, in whose dwelling food is abundant, the propitiated by sacred rites, who has been placed over the whole (world) the divine Pushan, brandishing his loosened goad, proceeds (in the sky), contemplating all beings.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ಯಾಸ್ತೇ ಪೂಷನ್ನಾವೋ ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ ಹಿರಣ್ಮಯೀರಂತರಿಕ್ಷೇ ಚರಂತಿ |
ತಾಭಿಯಾಸಿ ದೂತ್ಯಾಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಕಾಮೇನ ಕೃತ ಶ್ರವ ಇಚ್ಛಮಾವಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾಃ | ತೇ | ಪೂಷನ್ | ನಾವಃ | ಅಂತರಿತಿ | ಸಮುದ್ರೇ | ಹಿರಣ್ಮಯೀಃ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ | ಚರಂತಿ |

ತಾಭಿಃ | ಯಾಸಿ | ದೂತ್ಯಾಂ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ಕಾಮೇನ | ಕೃತ | ಶ್ರವಃ | ಇಚ್ಛಮಾನಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೌಷ್ಣಸ್ಯ ಪಶೋರ್ವಪಾಪುರೋಡಾಶಯೋರ್ಯಾಸ್ತೇ ಪೂಷನ್ನಿತ್ಯಾದಿಕೇ ದ್ವೇ ಋಚಾವನು-
ವಾಕ್ಯೇ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯಾಸ್ತೇ ಪೂಷನ್ನಾವೋ ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರ ಇತಿ ದ್ವೇ ಪೂಷೇಮಾ ಅಶಾ ಅನು-
ವೇದ ಸರ್ವಾಃ | ಅ. ೩-೨ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಪೂಷನ್ ತೇ ತ್ವದೀಯಾ ಯಾ ಹಿರಣ್ಮಯೀಹಿರಣ್ಮಯೋ ಹಿತರಮಣೀಯಾ ನಾವಃ
ಸಮುದ್ರ ಉದಧಾವಂತಮರ್ಥೈಃ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ನಭಸಿ ಚರಂತಿ ಸಂಚರಂತಿ ತಾಭಿರ್ನೌಭಿಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ
ದೂತ್ಯಾಂ ಯಾಸಿ | ಗಚ್ಛಸಿ | ಕದಾಚಿದ್ವೇವೈಃ ಸಾರ್ಥಂ ಸೂರ್ಯೇನ ಸುರವಧಾರ್ಥಂ ಪ್ರಸ್ಮಿತೇ ಸತಿ ತಸ್ಯ
ಭಾರ್ಯಾ ಸ್ವಭರ್ತರಿ ಸಂಜಾತೌತ್ಸುಕ್ಯಾ ಬಭೂವ ತಾಂ ಪ್ರತಿ ಸೂರ್ಯಃ ಪೂಷಣಂ ಪ್ರಾಹೈಷೀತ್ ತೇನ
ಜಾತ್ರ ಪೂಷಾ ಸ್ತಾಯತೇ | ಅಪಿ ಚ ತ್ವಂ ಶ್ರವೋ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ನಮಿಚ್ಛಮಾನ ಇಚ್ಛನ್ ಕಾಮೇನ
ಪಶ್ವಾದಿವಿಷಯೇಣ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಕೃತೋ ವಶೀಕೃತೋಽಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಹಿರಣ್ಮಯೀಃ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ | ಯಾಃ
ನಾವಃ—ಯಾವ ನೌಕೆಗಳು | ಸಮುದ್ರೇ—ಸಮುದ್ರದ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯರೂಪವಾದ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ—
ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಚರಂತಿ—ಸಂಚರಿಸುವವೋ | ತಾಭಿಃ—ಆ ನೌಕೆಗಳೊಡನೆ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ |
ದೂತ್ಯಾಂ—ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು | ಯಾಸಿ—ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೀಯೇ | ಶ್ರವಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು |
ಇಚ್ಛಮಾನಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ | ಕಾಮೇನ—ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ | ಕೃತಃ—
ವಶೀಕೃತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ಯಾವ ನೌಕೆಗಳು ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯರೂಪವಾದ ಅಂತ
ರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವೋ ಆ ನೌಕೆಗಳೊಡನೆ ಸೂರ್ಯನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೀನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಹವಿಸ್ಸಿನ
ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ವಶೀಕೃತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

With those your golden vessels, which navigate within the ocean-
firmament. you discharge the office of messenger of the sun : desirous of
the sacrificial food, you are propitiated by (that which is) willingly offered.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ಪೂಷದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ವಪಾಪುರೋಡಾಶಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಯಾಸ್ತೇ ಪೂಷನ್ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ (ಈ ಋಕ್ಕು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕು) ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೇತಸೂತ್ರದ—ಯಾಸ್ತೇ ಪೂಷನ್ನಾವೋ ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರ ಇತಿ ದ್ವೇ ಪೂಷೇನಾ ಆಶಾ ಆನು ವೇದ ಸರ್ವಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೭) ವಿವೃತ ವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಸೂತ್ರಃ ||

ಪೂಷಾ ಸುಬಂಧುರ್ದಿವ ಆ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಇಳಸ್ಪತಿರ್ಮಘನಾ ದಸ್ಮವರ್ಚಾಃ |

ಯಂ ದೇವಾಸೋ ಅದದಮಃ ಸೂರ್ಯಾಯೈ ಕಾಮೇನ ಕೃತಂ ತವಸಂ

ಸ್ವಂಚಂ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪೂಷಾ | ಸುಬಂಧುಃ | ದಿವಃ | ಆ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಇಳಃ | ಸ್ಪತಿಃ | ಮಘನಾ | ದಸ್ಮವರ್ಚಾಃ |

ಯಂ | ದೇವಾಸಃ | ಅದದಮಃ | ಸೂರ್ಯಾಯೈ | ಕಾಮೇನ | ಕೃತಂ | ತವಸಂ | ಸ್ವಂಚಂ || ೪ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ದೇವೋ ದಿವ ಆ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಚ ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚ ಸುಬಂಧುಃ ಶೋಭನೋ ಬಂಧುರ್ಭವತಿ | ತಥೇಳಸ್ಪತಿರಿಳಾಯಾ ಅನ್ನಸ್ಯ ಪತಿರ್ಮಘನಾ | ಮಘಮಿತಿ ಧನನಾಮ | ತದ್ರಾನ್ | ಯದ್ವಾ | ಮಂದತೇರ್ದಾನಕರ್ಮಣೋ ಭಾವಸಾಧನೋ ಮಘಶಬ್ದಃ | ದಾನವಾನ್ ದಸ್ಮವರ್ಚಾಃ | ವರ್ಚ ಇತಿ ರೂಪನಾಮ | ದಸ್ಮಂ ದರ್ಶನೀಯಂ ವರ್ಚೋ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶಃ | ಯಂ ಪೂಷಣಿಂ ದೇವಾಸಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸೂರ್ಯಾಯೈ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪತ್ನೈ ಯದ್ವಾ ಸಾವಿತ್ರೈ ಸೂರ್ಯಾಖ್ಯಯಾ ಅಶ್ವಿನೋರ್ವರಣಾಯಾದದಮಃ ದತ್ತವಂತಃ | ಪುತ್ರಃ ಪಿತರಾನವ್ಯಣೀತ ಪೂಷಾ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೮೫-೧೪ | ಇತಿ ಹಿ ಶ್ಲೋಕೇ | ಕೀದೃಶಂ ಪೂಷಣಿಂ | ಕಾಮೇನ ಸಶ್ವಾದಿವಿಷಯೇಣ ಕೃತಂ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಭಿವರ್ತೀಕೃತಂ ತವಸಂ ಬಲವಂತಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ವಾ ಸ್ವಂಚಂ ಸ್ವಂಚನಂ ಸುಷ್ಮ ಗಚ್ಛಂತಂ | ಏವಂವಿಧಂ ಯಂ ಪೂಷ-ಣಮದದಮಃ ಸ ಪೂಷಾ ಸುಬಂಧುರಿತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕಾಮೇನ—ಹವಿರಾದಿಗಳಿಂದ | ಕೃತಂ—ವಶೀಕೃತನೂ | ತವಸಂ—ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ವಂಚಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಯಂ—ಯಾವ ಪೂಷದೇವನನ್ನು | ದೇವಾಸಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸೂರ್ಯಾಯೈ—ಸೂರ್ಯದೇವಿಗೆ | ಅದದಮಃ—ಅರ್ಪಿಸಿದರೋ ಅಂತಹ | ಇಳಸ್ಪತಿಃ—ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೂ |

ಮೌಘನಾ—ಧನವಂತನೂ | ದಸ್ಯವರ್ಚಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನು | ದಿವಿ ಆ—ಎಲ್ಲಾ ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥಿವಿಗೂ | ಸುಬಂಧುಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಬಂಧುವೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹವಿರಾದಿಗಳಿಂದ ಯಜಮಾನರ ನಶಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟವನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಾವ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರೋ ಅಂತಹ ಅನ್ನಪತಿಯೂ, ಧನವಂತನೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನು ಎಲ್ಲಾ ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಪೃಥಿವಿಗೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಬಂಧುವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Pushan is the kind kinsman of heaven and earth, the lord of food, the possessor of opulence, of goodly from ; whom the gods gave to Surya, vigorous, well-moving, propitiated by (that which is) willingly offered.

ಐವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಪ್ರ ನು ವೋಚೇತಿ ದಶರ್ಚಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಮಿಂದ್ರಾಗ್ನಿದೇವತಾಕಂ | ಸಪ್ತಮ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚತಸ್ರೋನುಷ್ಠಭಃ ಶಿಷ್ವಾಃ ಪಟ್ ಬೃಹತ್ಯಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪ್ರ ನು ದಶೈಂದ್ರಾಗ್ನಂ ತು ಬಾರ್ಹತಂ ಚತುರನುಷ್ಠಬಂತಮಿತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ನು ವೋಚಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ದೇವತೆಯು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಏಳನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಠಪ್ ಭಂದವ್ಯವು. ಉಳಿದ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳು ಬೃಹತೀಭಂದವ್ಯವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ನು ದಶೈಂದ್ರಾಗ್ನಂ ತು ಬಾರ್ಹತಂ ಚತುರನುಷ್ಠಬಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೯

ಮಂಡಲ — ೬ || ಅನುವಾಕ — ೫ || ಸೂಕ್ತ — ೫೯ ||

ಅವ್ಯಕ — ೪ || ಅಧ್ಯಾಯ — ೮ || ವರ್ಗ — ೨೫, ೨೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ — ೧೦ ||

|| ಋಷಿಃ — ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ — ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ||

|| ಭಂದಃ — ೧-೬. ಬೃಹತೀ | ೭-೧೦. ಅನುಷ್ಠಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ನು ವೋಚಾ ಸುತೇಷು ವಾಂ ವೀರ್ಯಾ ಯಾನಿ ಚಕ್ರಥುಃ |

ಹತಾಸೋ ವಾಂ ಪಿತರೋ ದೇವಶತ್ರುವ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಜೀವಥೋ ಯುವಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ನು | ವೋಚ | ಸುತೇಷು | ವಾಂ | ವೀರ್ಯಾ | ಯಾನಿ | ಚಕ್ರಥುಃ |

ಹತಾಸಃ | ವಾಂ | ಪಿತರಃ | ದೇವಶತ್ರುವಃ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಜೀವಥಃ | ಯುವಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯಾನಿ ವೀರ್ಯಾ ವೀರ್ಯಾಣಿ ವೀರಕರ್ಮಾಣಿ ಚಕ್ರಥುಃ ಕೃತವಂತಾ ಯುವಾಂ ಸುತೇಷುಭಿಷುತೇಷು ಸೋಮೇಷ್ವಸ್ಮದ್ಯಜ್ಞೇ ವಾಂ ಯುವಯೋಸ್ತಾನಿ ವೀರ್ಯಾಣಿ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಪ್ರ ವೋಚ | ಪ್ರವೋಚಂ | ಪ್ರಬ್ರವೀಮಿ | ತದೇವ ವೀರ್ಯಂ ದರ್ಶಯತಿ | ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ದೇವಶತ್ರುವಃ | ದೇವಾಃ ಶತ್ರುವಃ ಶಾತಯಿತಾರೋ ಯೇಷಾಂ ತಾದೃಶಾಃ | ಅಸುರಾಃ ಪಿತರೋ ಹಿಂಸಕಾಃ || ಪೀಯತಿ-ಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ | ತಸ್ಯೈತದ್ರೂಪಂ || ಈದೃಶಾ ಅಸುರಾ ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಹತಾಸೋ ಹತಾ ಆಸನ್ | ಯುವಂ ಯುವಾಂ ತು ಜೀವಥಃ | ಜೀವನವಂತಾ ಭವಥಃ | ಅಸುರೈರ್ನ ಬಾಧಿತಾವಿತಿ ಯಾವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ - ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಆಗ್ನಿ ದೇವತೆಗಳೇ | ಯಾನಿ - ಯಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ವೀರ್ಯಾ - ವೀರೈಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಚಕ್ರಥುಃ - ನೀವು ಮಾಡಿದ್ದೀರೋ | ವಾಂ - ನಿಮ್ಮ ಆ ವೀರೈಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ನು - ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಸುತೇಷು - ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ಪ್ರವೋಚ - ಪರಿಸುತ್ತೇನೆ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ) | ದೇವಶತ್ರುವಃ - ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಶತ್ರುಪ್ರಾಯರೂ | ಪಿತರಃ - ಹಿಂಸಕರೂ ಆದ ಅಸುರರು | ವಾಂ - ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಂದ | ಹತಾಸಃ - ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (ಆದರೆ) | ಯುವಂ - ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಜೀವಥಃ - ಅಹಿಂಸಿತರಾಗಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವೀರೈಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೀರೋ, ಆ ವೀರೈಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಈ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿಡನೆಯೇ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಪರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಶತ್ರುಪ್ರಾಯರೂ, ಹಿಂಸಕರೂ ಆದ ಅಸುರರು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಮಾತ್ರ ಅಹಿಂಸಿತರಾಗಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

When the libation is effused I celebrate, Indra and Agni, your heroic exploits: the Pitris, the enemies of the gods, have been slain by you, and you survive.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬ॒ಳಿ॒ತ್ಫಾ ಮ॒ಹಿ॒ಮಾ ವಾ॒ಮಿ॒ಂದ್ರಾ॒ಗ್ನೀ ಪ॒ನಿ॒ಷ್ಠ ಆ ।

ಸ॒ಮಾ॒ನೋ॒ ನಾಂ ಜ॒ನಿತಾ ಭ್ರಾ॒ತ॒ರಾ ಯು॒ವಂ ಯ॒ನಾ॒ವಿ॒ಹೇ॒ಹ॒ನಾ॒-
ತ॒ರಾ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬ॒ಟ್ | ಇ॒ತ್ಫಾ | ಮ॒ಹಿ॒ಮಾ | ನಾಂ | ಇ॒ಂದ್ರಾ॒ಗ್ನೀ ಇತಿ | ಪ॒ನಿ॒ಷ್ಠಃ | ಆ ।

ಸ॒ಮಾ॒ನಃ | ನಾಂ | ಜ॒ನಿತಾ | ಭ್ರಾ॒ತ॒ರಾ | ಯು॒ವಂ | ಯ॒ನೌ | ಇ॒ಹೇ॒ಹ್ರ॒ಮಾತ॒ರಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ಮಹಿಮಾ ಮಹತ್ತ್ವಮಿತ್ಥೇತ್ಥ ಮನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಬಟ್ ಸತ್ಯಂ | ಯುಷ್ಮದ್ವಿಷಯಂ ಯಜ್ಞನ್ಮಮಹತ್ತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ ತತ್ಸರ್ವಂ ಯಥಾರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪನಿಷ್ಠ ಆ ಪನಿಷ್ಠಃ ಸ್ತುತ್ಯತಮಶ್ಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಸಮಾನ ಏಕ ಏವ ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ಜನಿತಾ ಜನಯಿತಾ | ಅತೋ ಯುವಂ ಯುನಾಂ ಭ್ರಾತರಾ ಭ್ರಾತರಾ ಸ್ಥಃ | ಅಸಿ ಚ ಯನೌ ಯನುಲೌ ಸಹೋತ್ಪನ್ನಾವಿಹೇಹಮಾತರಾ | ಇಹ ಚೇಹ ಚಿ ಸರ್ವತ್ರ ಮಾತಾ ಯಯೋಸ್ತಾದ್ಯಶ್ಚಾ ಸ್ಥಃ | ಅದಿತಿರ್ಹೃ-ನಯೋರ್ಮಾತಾ ಸೈವ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾ ಭೂಮಿರಿತೀಹೇಹಮಾತರಾನಿತಿ ಶ್ಲೋಕೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಮಹಿಮಾ—ಮಹತ್ವವು | ಇತ್ಫಾ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದು | ಬಟ್—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆ | ಪನಿಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ | ಸಮಾನಃ—ಏಕಮಾತ್ರನಾದ | ಜನಿತಾ—ಪಿತ್ತವಾಗಿದ್ದಾನೆ | ಯುವಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಭ್ರಾತರಾ—ಭ್ರಾತೃಗಳಾಗಿದ್ದೀರಿ | ಯನೌ—ಸಹೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಇಹೇಹ-ಮಾತರಾ—ಸರ್ವತ್ರ ಸ್ಥಿತನಾದ ಮಾತೃಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿ (ಭೂಮಿ) ಇದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಮಹತ್ವವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಏಕಮಾತ್ರನಾದ ಪಿತ್ತವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಭ್ರಾತೃಗಳಾಗಿದ್ದೀರಿ.

ಸಹೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸರ್ವತ್ರ ಸ್ಥಿತವಾದ ಮಾತೃಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಳಾದ ದೇವ ಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಮಾತೆಯು.

English Translation.

Your greatness, Indra and Agni, is after this fashion, and is most deserving of praise: the same is your progenitor: twin brothers are you, having a mother everywhere present.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯಮೌ ಇಹೇಹಮಾತರಾ—ಇಲ್ಲಿ ಯಮೌ ಎಂದರೆ ಯಮುಳರು ಅವಳೇ ಮಕ್ಕಳು. ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಅವಳೇ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ ತಂದೆಯು. ದೇವ ಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿಯೇ ತಾಯಿಯು. ಆದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸಹೋದರರು ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದುದರಿಂದ ಯಮುಳರು. ಅದಿತಿಯನ್ನೇ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಈ ಭೂಮಿಯೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಭೂಮಿಯೇ ಇವರ ಮಾತೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಯಾಸ್ಕರು ಯಮುಳರ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಋಕ್ವಿನ ಯಮಾವಿಹೇಹಮಾತರಾ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು (ನಿ. ೧೦-೨೧)

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಓ॒ಕಿ॒ನಾಂ॑ಸಾ॒ ಸು॒ತೇ॑ ಸ॒ಚಾ॑ ಅ॒ಶ್ವಾ॑ ಸ॒ಪ್ತೀ॑ ಇ॒ನಾದ॑ನೇ |

ಇಂ॒ದ್ರಾ॒ ನ್ವೌ॒ಗ್ನೀ॒ ಅನ॑ಸೇ॒ಹ ವ॒ಜ್ರಿಣಾ॑ ವ॒ಯಂ ದೇ॒ವಾ ಹ॑ನಾಮು॒ಹೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಓ॒ಕಿ॒ನಾಂ॑ಸಾ | ಸು॒ತೇ॑ | ಸ॒ಚಾ॑ | ಅ॒ಶ್ವಾ॑ | ಸ॒ಪ್ತೀ॑ ಇ॒ನೇ॒ತಿ ಸ॒ಪ್ತೀ॑ ಇ॒ವ | ಅ॒ದ॑ನೇ |

ಇಂ॒ದ್ರಾ॒ | ನು॒ | ಅ॒ಗ್ನೀ॒ ಇ॒ತಿ | ಅ॒ವ॑ಸಾ | ಇ॒ಹ | ವ॒ಜ್ರಿ॑ಣಾ | ವ॒ಯಂ | ದೇ॒ವಾ | ಹ॑ನಾಮು॒ಹೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸುತೇಭಿಷುತೇ ಸೋಮೇ ಯುವಾಂ ಸಚಾ ಸಹೌಕಿನಾಂಸೌಕಿನಾಂಸೌ ಸಮವೇತೌ ಸಂಗತೌ ಭವತಂ || ಉಚೇ ಸಮನಾಯ ಇತ್ಯಸ್ಯೈತದ್ರೂಪಂ || ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಅದನೇ ಭಕ್ಷಣೀಯೇ ಘಾಸೇ ಸಪ್ತೀ ಇನಾಶ್ವಾ ಸರ್ಪಣಶೀಲಾವಶ್ವಾನಿವ | ನು ಅದ್ಯ ವಯಂ ತಾದ್ಯಶಾನಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇಹಾಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞೇವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ಹೇತುನಾ ಹನಾಮುಹೇ | ಆಹ್ವಯಾಮುಹೇ || ಇತರೇತರಯೋಗಾದಿ- ದ್ವಿಶಬ್ದೇಗ್ನೀಶಬ್ದೇ ಚ ದ್ವಿವಚನಂ || ಕೀದೃಶಾನಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ | ವಜ್ರಿಣಾ ವಜ್ರಿಣಾವಾಯುಧೋಪೇತೌ ದೇವಾ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೌ ||

|| ಪ್ರತಿ ಸದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳೇ), ಸಪ್ತೀ—ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ | ಅಶ್ವಾ—ಅಶ್ವಗಳು | ಅದನೇ—ಭಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ | ಸುತೇ—ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸಚಾ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ | ಓಕಿನಾಂಸಾ—ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತೀರಿ | ನು—ಈಗ | ವಯಂ—ನಾವು | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ವಜ್ರಿಣಾ—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಗಳೂ | ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಮರೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀ—ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು | ಹವಾಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳೇ, ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳು ತೃಣ ಭಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತೀರಿ. ನಾವು ಈಗ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ, ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಗಳೂ, ದೇವತಾತ್ಮರೂ ಆದ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

You approach together, when the libation is effused, like two fleet coursers to their forage: we invoke to-day Indra and Agni, deities armed with the thunderbolt, to this ceremony for our preservation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಸುತೇಷು ವಾಂ ಸ್ತವತ್ತೇಷ್ಟತಾವೃಧಾ |

ಜೋಷ್ವನಾಕಂ ವದತಃ ಸಜ್ರಹೋಷಿಣಾ ನ ದೇವಾ ಭಸಥಶ್ಚನ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಇತಿ | ಸುತೇಷು | ವಾಂ | ಸ್ತವತ್ | ತೇಷು | ಋತ್ವವೃಧಾ |

ಜೋಷ್ವನಾಕಂ | ವದತಃ | ಸಜ್ರಹೋಷಿಣಾ | ನ | ದೇವಾ | ಭಸಥಃ | ಚನ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಋತಾವೃಧಾ ಋತಸ್ಯ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ನಾ ವರ್ಧಯಿತಾರಾವಿಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಸುತೇಷು-ಭಿಷುತೇಷು ಸೋಮೇಷು ಯಃ ಸ್ತೋತಾ ವಾಂ ಯುನಾಂ ಸ್ತವತ್ ಕುತ್ಸಿತಂ ಸ್ತೂಯಾತ್ ತೇಷು ಸೋಮೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಜೋಷನಾಕಂ ವದತೋ ಜೋಷಂ ಜೋಷಯಿತವ್ಯಂ ಪ್ರೀತಿಹೇತುಶ್ಚೇನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸ್ವಯಮಪ್ರೀತಿಕರಂ ತಾದೃಶಂ ನಾಕಂ ನಾಕೈಂ ವದತಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ತೋತುಃ ಸೋಮಂ ಹೇ ಸಜ್ರಹೋಷಿಣಾ

ಪಜ್ಞಃ ಪ್ರಾರ್ಜಿತಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ಹೋಷೋ ಘೋಷಃ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಯಯೋಸ್ತಾದ್ಯಶ್ಚಾ ಹೇ ದೇವಾ ದೇವಾ
ಯುವಾಂ ನ ಭಸಥಃ | ನ ಭಕ್ತಯಥಃ | ಚನೇತಿ ಪಾದಪೂರಣಃ || ಅತ್ರ ನಿರುಕ್ತಂ | ಜೋಷವಾಕಮಿತ್ಯ-
ವಿಜ್ಞಾತನಾಮಧೇಯಂ ಜೋಷಯಿತವ್ಯಂ ಭವತಿ | ಯ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸುತೇಷು ವಾಂ ಸೋಮೇಷು
ಸ್ತೌತಿ ತೇಷ್ವತಸ್ಯ ವರ್ಧಯಿತಾರೌ ನ ತಸ್ಯಾಶ್ನೀಥಃ | ಯೋಽಯಂ ಜೋಷವಾಕಂ ವದತಿ ವಿಜಂಜಸಃ
ಪ್ರಾರ್ಜಿತಹೋಷಿಣೌ ದೇವೌ ನ ತಸ್ಯಾಶ್ನೀಥಃ | ನಿ. ೫-೨೨ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಶಾವೃಧಾ—ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರೂ | ಪಜ್ಞಹೋಷಿಣಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ತುತಿಘೋಷವುಳ್ಳವರೂ |
ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಮರೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಸುತೇಷು—ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡ
ಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಯಃ—ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸ್ತವತ್—ಕುಸ್ಥಿತ
ವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುವನೋ | ತೇಷು—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರ ನಡುವೆಯೂ | ಜೋಷವಾಕಂ—ಅತ್ಯಪ್ತಿಕರವಾದ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು |
ವದತಃ—ಪಠಿಸುವವರ ನಡುವೆಯೂ | ನ ಭಸಥಃ—ನೀವು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ತುತಿಘೋಷವುಳ್ಳವರೂ, ದೇವತಾತ್ಮರೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ,
ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕುಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುವರೋ
ಅವರ ನಡುವೆಯೂ ಅತ್ಯಪ್ತಿಕರವಾದ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರ ನಡುವೆಯೂ ನೀವು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

Divine Indra and Agni, augmenters of sacrifice, by whom the
acclamation (of praise) is received, you partake not of the (Soma) of him
who, when the libation is effused, praises you (improperly), uttering
unacceptable eulogies.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಜೋಷವಾಕಂ—ಅಪ್ರೀತಿಕರಂ ವಾಕ್ಯಂ | ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವ ವಾಕ್ಯವನ್ನು. ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು
ವಿನಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ವರು ಈ ಋಕ್ವೇದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಜೋಷವಾಕಂ | ಜೋಷವಾಕಮಿತ್ಯವಿಜ್ಞಾತನಾಮಧೇಯಂ ಜೋಷಯಿತವ್ಯಂ ಭವತಿ | ಯ
ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸುತೇಷು ವಾಂ ಸ್ತವತ್ತೇಷ್ವತಾವೃಧಾ | ಜೋಷವಾಕಂ ವದತಃ ಪಜ್ಞಹೋ-
ಷಿಣಾ ನ ದೇವಾ ಭಸಥಶ್ಚನ || ಯ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸುತೇಷು ವಾಂ ಸೋಮೇಷು ಸ್ತೌತಿ
ತಸ್ಯಾಶ್ನೀಥೋಽಥ ಯೋಽಯಂ ಜೋಷವಾಕಂ ವದತಿ ವಿಜಂಜಸಃ ಪ್ರಾರ್ಜಿತಹೋಷಿಣೌ
ನ ದೇವೌ ತಸ್ಯಾಶ್ನೀಥಃ || (ನಿ. ೫-೨೨)

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳೇ, ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕೂಡಲೇ ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುವನೋ ಅವನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅಥವಾ ಸೋಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ತನಗೆ ತಿಳಿ ಯದಿರುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರೀತಿಕರನಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಪಡಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು ಅರ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ನೀವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಾಯಣರ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಗೂ ಯಾಸ್ಕರ ವಿವರಣೆಗೂ ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಥದ ಋಕ್ಕಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಸಾಯಣರು ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕುಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಎಂದರೆ ನಿಂದಿಸಹಿತವಾಗಿ, ದೋಷಸಹಿತವಾಗಿ, ಅವಹೇಳನರೂಪವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಪುರುಷನ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾಸ್ಕರು—ಸೋಮಾಭಿಷವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆಂದೂ ಆದರೆ ಆ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂದಾ, ಅಥವಾ ಪ್ರೀತಿರಹಿತ ವಾಕ್ಯಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಕೋ ಅಸ್ಯ ವಾಂ ದೇವೌ ಮರ್ತೃಷ್ಟಿಕೇತತಿ |

ವಿಷ್ಣುಚೋ ಅಶ್ವಾನ್ಯುಯುಜಾನ ಈಯತೇ ಏಕಃ ಸಮಾನ ಆ ರಥೇ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಇತಿ | ಈ | ಅಸ್ಯ | ವಾಂ | ದೇವೌ | ಮರ್ತಃ | ಚಿಕೇತತಿ |

ವಿಷ್ಣುಚಃ | ಅಶ್ವಾನ್ | ಯುಯುಜಾನಃ | ಈಯತೇ | ಏಕಃ | ಸಮಾನೇ | ಆ | ರಥೇ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವೌ ದ್ರೋತಮಾನಾನಿಂ ದ್ರಾಕ್ಷೀ ವಾಂ ಯುವಯೋರಸ್ಯೇದಂ ಕರ್ಮ ಕೋ ಮರ್ತೋ ಮನುಷ್ಯಶ್ಚಿಕೇತತಿ | ಜಾನೀಯಾತ್ | ನ ಕೋಽಪಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ತತ್ಕರ್ಮ | ವಿಷ್ಣುಚೋ ನಾನಾಂಚಿಕೋ ಗಚ್ಛತೋಽಶ್ವಾನ್ ಸಮಾನ ಉಭಯಾರ್ಥ ಏಕಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥೇ ಯುವಯೋರೇಕ ಇಂದ್ರಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನಾ ವರ್ತಮಾನೋ ಯುಯುಜಾನಸ್ತಾದೃಶಾನಶ್ವಾನೋಜಯನ್ ಏಯತೇ | ಸರ್ವಂ ಜಗದಭಿಗಚ್ಛತಿ | ಯದ್ವಾ | ವಿಷ್ಣುಚೋ ನಾನಾರೂಪಾನಶ್ವಾನ್ ನ್ಯಾಸಕಾನ್ ಸಮಾನ ಏಕರೂಪೇ ರಥೇ ಸಂವತ್ಸರಾತ್ಮಕೇ ಯುಯುಜಾನೋ ಯೋಜಯನ್ ಯುವಯೋರೇಕಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮೇಂದ್ರ ಏಯತೇ | ಅಗಚ್ಛತಿ | ಏತದ್ಯೈವಯೋಃ ಕರ್ಮ ಕೋ ಯಥಾವಜ್ಞಾನೀಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಏಕೇ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಸಮಾನೇ ರಥೇ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು | ವಿಷೂಚಿ—ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ | ಅಶ್ವಾನ್—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಯುಯುಜಾನೇ—ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದವನಾಗಿ | ಆ ಈಯತೇ—ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಅಸ್ಮ—ಈ ಸಂಚಾರರೂಪದ ಕರ್ಮವನ್ನು | ಈ ಮರ್ತಃ—ಯಾವ ಮಾನವನು ತಾನೇ | ಚಿಕೇತತಿ—ಅರಿಯಬಲ್ಲನು ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದವನಾಗಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ನಿಮ್ಮ ಈ ಸಂಚಾರರೂಪದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಅದರ ಗುರಿಯನ್ನೂ ಯಾವ ಮಾನವನು ತಾನೇ ಅರಿಯಬಲ್ಲನು ?

English Translation.

What mortal, divine Indra and Agni, is a judge of that (your act), when one of you, harnessing his diversely-going horses, proceeds in the common car.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅಸಾದಿಯಂ ಪೂರ್ವಾಗಾತ್ಸದ್ವತೀಭ್ಯಃ |

ಹಿತ್ತೀ ಶಿರೋ ಜಿಹ್ವಯಾ ವಾವದಚ್ಚರತ್ರಿಂಶತ್ಪದಾ ನೈಕ್ರಮೀತ್ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಅಸಾತ್ | ಇಯಂ | ಪೂರ್ವ | ಆ | ಅಗಾತ್ | ಶತ್ವತೀಭ್ಯಃ |

ಹಿತ್ತೀ | ಶಿರಃ | ಜಿಹ್ವಯಾ | ವಾವದತ್ | ಚರತ್ | ತ್ರಿಂಶತ್ | ಪದಾ | ನಿ | ಅಕ್ರಮೀತ್ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅಸಾತ್ಪಾದರಹಿತೇಯಮುಪಾಃ ಸದ್ವತೀಭ್ಯಃ ಪಾದಯುಕ್ತಾಭ್ಯಃ ಸುಪ್ತಾಭ್ಯಃ ಪ್ರಜ್ಯಾಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವ ಪ್ರಥಮಭಾವಿನೀ ಸತ್ಯಾಗಾತ್ | ಅಗಚ್ಛತಿ | ತಥಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಶಿರೋ ಹಿತ್ತೀ ಪ್ರೇರಯಿತ್ರೀ | ಯದ್ವಾ | ಶಿರೋ ಹಿತ್ಯಾತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸ್ವಯಮುತಿರಸ್ತಾ ಸತೀ | ಜಿಹ್ವಯಾ ಪ್ರಾಣಿಸ್ಥಯಾ ತದೀ-

ಯೇನ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯೇಣ ನಾವದತ್ ಭೃಶಂ ಶಬ್ದಂ ಕುರ್ವತೀ ಚರತ್ | ಏವಂ ಚರಂತ್ಯುಷಾಸ್ತ್ರೀಂಶತ್ವದಾ-
ನೈವಯೇವಭೂತಾನ್ ತ್ರಿಂಶನ್ಮುಹೂರ್ತಾನ್ಸ್ಯಕ್ರಮೀತ್ | ಏಕೇನ ದಿವಸೇನಾತಿಕ್ರಾಮತಿ | ಏತಚ್ಚ
ಯುವಯೋಃ ಕರ್ಮ | ತತ್ಪೋ ಜಾನೀಯಾದಿತಿ ಪೂರ್ವತ್ರಾನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಆಪಾತ್—ಪಾದರಹಿತಳಾದ | ಇಯೇಂ—ಈ ಉಷೋ
ದೇವಿಯು | ಪದ್ವತೀಭ್ಯಃ—ಪಾದಯುಕ್ತರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ | ಪೂರ್ವಾ—ಪ್ರಥಮ ಭಾವಿನಿಯಾಗಿಯೇ |
ಅಗಾತ್—ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ | ತಿರಃ—ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು | ಹಿತ್ವೀ—ಮರೆಸಿಕೊಂಡು | ಚಿಹ್ವಯಾ—
ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ | ನಾವದತ್—ಶಬ್ದಮಾಡಿಸುತ್ತಾ | ಚರತ್—ಸಂಚರಿಸುವವಳಾಗಿ |
ತ್ರಿಂಶತ್ ಪದಾ—ಮೂವತ್ತು ಪಾದಗಳಷ್ಟು ದೂರ (ಮೂವತ್ತು ಮುಹೂರ್ತಗಳಷ್ಟು ಕಾಲ) | ಸ್ಯಕ್ರಮೀತ್—
ಗೋಚರಿಸುವಳು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಪಾದರಹಿತಳಾದ ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು ಪಾದಯುಕ್ತರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ
ಪೂರ್ವಭಾವಿನಿಯಾಗಿಯೇ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯ
ಗಳಿಂದ ಶಬ್ದಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುವವಳಾಗಿ, ಮೂವತ್ತು ಮುಹೂರ್ತಗಳ ಕಾಲ ಗೋಚರಿಸುವಳು. ಇವೆಲ್ಲಾ
ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವು. ಇದನ್ನು ಯಾವ ಮಾನವನು ಅರಿಯಬಲ್ಲನು ?

English Translation.

This footless (dawn), Indra and Agni, comes before the footed
sleepers, animating the head (of living beings with consciousness), causing
them to utter loud sounds with their tongues, and passing onwards she
traverses thirty steps.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಆ ಹಿ ತನ್ನತೇ ನರೋ ಧನ್ವಾನಿ ಬಾಹ್ವೋಃ |

ಮಾ ನೋ ಅಸ್ಮಿನ್ಮಹಾಧನೇ ಪರಾ ವಕ್ತ್ರಂ ಗವಿಷ್ಟಿಷು || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಆ | ಹಿ | ತನ್ನತೇ | ನರಃ | ಧನ್ವಾನಿ | ಬಾಹ್ವೋಃ |

ಮಾ | ನಃ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ಮಹಾಧನೇ | ಪರಾ | ವಕ್ತ್ರಂ | ಗೋಽವಿಷ್ಟಿಷು || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ನರೋ ಯೋದ್ಧಾರೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಬಾಹ್ಯೋರ್ಹಸ್ತಯೋರ್ಧನ್ವಾನಿ
ಧನೂಂಷ್ಯಾ ತನ್ವತೇ ಹಿ | ಆತತಜ್ಯಾನಿ ಕುರ್ವತೇ ಹಿ | ಯುವಾಂ ಚಾಸ್ತಿನ್ಮಹಾಧನೇ ಜೇತವ್ಯೇನ
ಮಹಾಧನೇನೋಪೇತೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಗವಿಷ್ಟಿಷು ಗವಾಮುಸ್ತೇಷಣೇಷು ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಮಾ ಪರಾ
ವಕ್ತ್ರೇಂ | ಮಾ ಪರಿತ್ಯಜತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ನರಃ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಮಾನವರು | ಬಾಹ್ಯೋಃ
ತಮ್ಮ ಬಾಹುಗಳಿಂದ | ಧನ್ವಾನಿ—ಧನಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಆ ತನ್ವತೇ ಹಿ—ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆಲ್ಲವೇ |
(ಯುವಾಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ) | ಅಸ್ಮಿನ್ ಮಹಾಧನೇ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ |
ಗವಿಷ್ಟಿಷು—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಪರಾ ವಕ್ತ್ರೇಂ—
ತೃಪ್ತಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳ ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಮಾನವರು ತಮ್ಮ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಧನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ
ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆಲ್ಲವೇ! ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ
ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳ ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.

English Translation.

Indra and Agni, men verily stretch their bows with their arms, but
do not desert us contending for cattle in the great combat.

|| ಸಂಹಿತಾನಾಥಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತಸಂತಿ ನೂಘಾ ಅರ್ಯೋ ಅರಾತಯಃ |

ಅಪ ದ್ವೇಷಾಂಸ್ಯಾ ಕೃತಂ ಯುಯುತಂ ಸೂರ್ಯಾದಧಿ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ತಸಂತಿ | ಮಾ | ಅಘಾಃ | ಅರ್ಯಃ | ಅರಾತಯಃ |

ಅಪ | ದ್ವೇಷಾಂಸಿ | ಅ | ಕೃತಂ | ಯುಯುತಂ | ಸೂರ್ಯಾತ್ | ಅಧಿ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅಘಾ ಅಹಂತ್ರ್ಯೋಽರ್ಯೋಽಭಿಗಂತ್ರ್ಯೋಽರಾತಯಃ ಶತ್ರುಸೇನಾ ಮಾ ತಪಂತಿ | ಮಾಂ ಬಾಧಂತೇ | ತಾ ಆಸಾ ಕೃತಂ | ಅಸಾಕುರುತಂ | ತಥಾ ದ್ವೇಷಾಂಸಿ ದ್ವೇಷ್ವಾನ್-ಶತ್ರುನ್ ಸೂರ್ಯಾದಧಿ | ಅಧಿಃ ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥಾನುವಾದಕಃ | ಸೂರ್ಯದರ್ಶನಾದ್ಯುಯುತಂ | ಪೃಥಕ್ಕುರುತಂ ಚ | ಯಥಾ ತೇ ಸೂರ್ಯಂ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ತಥಾ ಕುರುತಂ | ಮಾರಯತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಅಘಾಃ—ಪಾಪಕಾರಿಗಳೂ | ಅರ್ಯಃ—ಎದುರು ಬೀಳುವವರೂ ಆದ | ಅರಾತಯಃ—ಶತ್ರುಗಳು | ಮಾ—ನನ್ನನ್ನು | ತಪಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ | ಅಸಾ ಅ ಕೃತಂ—ಆವರನ್ನು ದೂರಕ್ಕಟ್ಟಿರಿ | ದ್ವೇಷಾಂಸಿ—ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸೂರ್ಯಾದಧಿ—ಸೂರ್ಯ ದರ್ಶನದಿಂದ | ಯುಯುತಂ—ಬೇರೆ ಮಾಡಿರಿ (ಆವರಿಗೆ ಸೂರ್ಯದರ್ಶನವೂ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಪಾಪಕಾರಿಗಳೂ, ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವವರೂ ಆದ ಶತ್ರುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆವರನ್ನು ದೂರಕ್ಕಟ್ಟಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡಿರಿ, ಎಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Indra and Agni, murderous, aggressive enemies harass us : drive away my adversaries : separate them from (sight of) the sun.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯುವೋರಪಿ ವಸು ದಿನ್ಯಾನಿ ಪಾರ್ಥಿವಾ |

ಆ ನ ಇಹ ಪ್ರ ಯಚ್ಚತಂ ರಯಿಂ ವಿಶ್ವಾಯುಪೋಷಸಂ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಯುವೋಃ | ಅಪಿ | ವಸು | ದಿನ್ಯಾನಿ | ಪಾರ್ಥಿವಾ |

ಆ | ನ | ಇಹ | ಪ್ರ | ಯಚ್ಚತಂ | ರಯಿಂ | ವಿಶ್ವಾಯುಪೋಷಸಂ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯುವೋರ್ಯುಷಯೋರ್ದಿವ್ಯಾಽನಿ ದಿವಿ ಭವಾನಿ ಸಾರ್ಥಿವಾ ಸೃಥಿವ್ಯಾಂ
ಭವಾನಿ ಲೋಕದ್ವಯಸಂಬಂಧೀನಿ ವಸು ವಸೂನ್ಯಸಿ ಹಿತಾನಿ ಯುವಯೋರೇವ ವರ್ತಂತೇ | ಅತಃ
ಕಾರಣಾದಿಹಾಸ್ತಿನೈಜ್ಞೇ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಯಿಂ ಧನಮಾ ಅಭಿ ಪ್ರ ಯಚ್ಛತಂ | ಕೀದೃಶಂ ರಯಿಂ |
ವಿಶ್ವಾಯುಪೋಷಸಂ | ಆಯವ ಇತಿ ಮನುಷ್ಯನಾಮ | ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪೋಷಣಾಯ
ಸರ್ಯಾಪ್ತಂ | ಯದ್ವಾ | ಸರ್ವಸ್ಯಾಯುಷಃ ಪೋಷಣೇ ಶಕ್ತಂ || ಛಾಂದಸೋ ವರ್ಣಲೋಕಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ದಿವ್ಯಾಽನಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದೂ | ಸಾರ್ಥಿವಾ—
ಪೃಥಿವೀಸ್ಥವಾದುದೂ ಆದ | ವಸು ಅಸಿ—ಸಮಸ್ತ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ ಕೂಡ | ಯುವೋಃ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ
ಸೇರಿದವಾಗಿದೆ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಿಶ್ವಾಯುಪೋಷಸಂ—ಸಕಲ ಮಾನವ
ರಿಗೂ ಪೋಷಕವಾದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಅ ಪ್ರ ಯಚ್ಛತಂ—ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದೂ, ಪೃಥಿವೀಸ್ಥವಾದುದೂ ಆದ ಸಮಸ್ತ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ
ಕೂಡ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೇರಿದವಾಗಿದೆ. ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೂ ಪೋಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು
ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation.

Indra and Agni, yours are both celestial and terrestrial treasures :
bestow upon us, on this occasion, life-sustaining riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಉಕ್ಥನಾಹಸಾ ಸ್ತೋಮೇಭಿರ್ಹವನಶ್ರುತಾ |

ವಿಶ್ವಾಭಿಗೀರ್ಭಿರಾ ಗತಮುಸ್ಯ ಸೋಮುಸ್ಯ ಸೀತಯೇ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಉಕ್ಥನಾಹಸಾ | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ | ಹವನಶ್ರುತಾ |

ವಿಶ್ವಾಭಿಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಅ | ಗತಂ | ಅಸ್ಯ | ಸೋಮುಸ್ಯ | ಸೀತಯೇ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಕ್ತವಾಹಸೋಕ್ತೈಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವಹನೀಯೌ ಹೇ ಹವನಶ್ರುತಾ ಹವನಸ್ಯಾಹ್ವಾನಸ್ಯ ಶ್ಲೋತಾರೌ ಏವಂಭೂತೌ ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ವಿಶ್ವಾಭಿಃ ಸರ್ವಾಭಿರ್ಗೀರ್ಭಿಃ ಶಸ್ತ್ರರೂಪಾಭಿರ್ವಾಗ್ನಿಶ್ಚ ಹೇತುಭೂತಾಭಿರಾ ಗತಂ ಅಗಚ್ಛತಂ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಅಸ್ಯಾಸ್ಮದೀಯಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪೀತಯೇ ಪಾನಾರ್ಥಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಕ್ತವಾಹಸಾ—ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ | ಹವನಶ್ರುತಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ—ಸ್ತೋಮರೂಪವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದಲೂ | ವಿಶ್ವಾಭಿಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಗೀರ್ಭಿಃ—ಶಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ (ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ) | ಅಸ್ಯ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿರ್ಪಿಸಿದ | ಸೋಮಸ್ಯ—ಸೋಮರಸದ | ಪೀತಯೇ—ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಅ ಗತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ, ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಸ್ತೋಮರೂಪವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಸಮಸ್ತವಾದ ಶಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿರ್ಪಿಸುವ ಸೋಮದ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Indra and Agni, who are to be attracted by hymns ; you, who hear our invocation (accompanied) by praises and by all adorations, come hither to drink of this Soma libation.

ಅರವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶ್ವಛದ್ವೈತ್ರಮಿತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚಮೇಕಾದತಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷನ್ವಂದ್ರಾಗ್ನಂ | ಆಪೌ ತಿಸ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಭಶ್ಚತುರ್ಥಾದ್ಯಾ ನವ ಗಾಯತ್ರೈಸ್ತ್ರಯೋದಶೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಚತುರ್ದಶೀ ಬೃಹಶೀ ಪಂಚದಶ್ಯನುಷ್ಟುಪ್ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಶ್ವಛದ್ವೈತ್ರಮೇವ ಗಾಯತ್ರಂ ತು ತ್ರಿತ್ರಿಷ್ಟುಪಾದಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಬೃಹತ್ಯನುಷ್ಟುಪಂತಮಿತಿ || ಗತಃ ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ || ವರುಣಪ್ರಥಾಸೇಷ್ಟ್ಯಂದ್ರಾಗ್ನಸ್ಯ ಹವಿಷಃ ಶ್ವಛದಿತ್ಯೇಷಾ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅವಸಾ ಗತಂ ಶ್ವಛದ್ವೈತ್ರಮುತ ಸನೋತಿ ವಾಜಂ | ಅ. ೨-೧೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಶ್ವಫದ್ವೈತ್ರಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು. ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು ; ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳು ಗಾಯತ್ರೀ ಭಂದಸ್ತವು. ಹದಿಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀ ಭಂದಸ್ತವು. ಹದಿನೈದನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಶ್ವಫತ್ವಂಜೋ-ನಾ ಗಾಯತ್ರಂ ತು ತ್ರಿತ್ರಿಷ್ಟುಬಾದಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಬ್ಬುಹತ್ಯನುಷ್ಟುಬಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನ್ಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾದೆ. ವರುಣಪ್ರಘಾಸವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಶ್ವಫತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅವಸಾ ಗತಂ ಶ್ವಫದ್ವೈತ್ರಮುತ ಸನೋತಿ ವಾಜಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೧೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೦

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೨೭, ೨೮, ೨೯ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೧೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೩, ೧೩. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೪-೧೨. ಗಾಯತ್ರೀ | ೧೪. ಬೃಹತೀ | ೧೫. ಅನುಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶ್ವಫದ್ವೈತ್ರಮುತ ಸನೋತಿ ವಾಜಮಿಂದ್ರಾ ಯೋ ಅಗ್ನೀ ಸಹುರೀ
ಸಪರ್ಯಾತ್ |

ಇರಜ್ಯಂತಾ ವಸನ್ಯಸ್ಯ ಭೂರೇಃ ಸಹಸ್ತಮಾ ಸಹಸಾ ವಾಜಯಂತಾ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶ್ವಫತ್ | ವೃತ್ರಂ | ಉತ | ಸನೋತಿ | ವಾಜಂ | ಇಂದ್ರಾ | ಯಃ | ಅಗ್ನೀ ಇತಿ | ಸಹುರೀ ಇತಿ |
ಸಪರ್ಯಾತ್ |

ಇರಜ್ಯಂತಾ | ವಸನ್ಯಸ್ಯ | ಭೂರೇಃ | ಸಹಸ್ತಮಾ | ಸಹಸಾ | ವಾಜಯಂತಾ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಪುರುಷೋ ವೃತ್ತಮಾವರಕಂ ಶತ್ರುಂ ಶ್ವಘತ್ | ಹಿನಸ್ತಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ನಾಜಮನ್ನಂ ಬಲಂ
ವಾ ಸನೋತಿ | ಲಭತೇ | ಯಃ ಪುರುಷಃ ಸಹುರೀ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಭವಿತಾರಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸಪರ್ಯಾತ್
ಪರಿಚೀರೇತ್ || ಇತರೇತರಯೋಗಾದುಭಯತ್ರ ಪೂರ್ವವದ್ವಿವಚನಂ || ಕೇದ್ರಪಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ | ಭೂರೇಃ
ಪ್ರಭೂತಸ್ಯ ವಸವ್ಯಸ್ಯ ವಸುಸಮೂಹಸ್ಯ | ಯದ್ವಾ || ಸ್ವಾರ್ಥಿಕೋ ಯೇತ್ || ಧನಸ್ಯೇರಜ್ಯಂತೇಶಾನೌ
ಸ್ವಾಮಿನೌ || ಇರಜ್ಯತಿರೈಶ್ವರ್ಯಕರ್ಮಾ || ಸಹಸಾ ಬಲೇನ ಸಹಸ್ತಮಾತಿಶಯೇನಾಭಿಭವಿತಾರೌ
ಶತ್ರುಣಾಂ ವಾಜಯಂತಾ ವಾಜಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ನಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛಂತಾ | ಯದ್ವಾ | ವಾಜಂ
ಸ್ತೋತೃಭ್ಯೋ ದಾತವ್ಯಮನ್ನಂ ಕಾಮಯಮಾನೌ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಭೂರೇಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ವಸವ್ಯಸ್ಯ—ಸಂಪತ್ಸಮೂಹಕ್ಕೆ | ಇರಜ್ಯಂತಾ—ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದವರೂ |
ಸಹಸಾ—ಅಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ಸಹಸ್ತಮಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವವರೂ | ವಾಜಯಂತಾ—
ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರೂ | ಸಹುರೀ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು ಸೋಲಿಸುವವರೂ ಆದ |
ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ರೂಪರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಯಃ—ಯಾವ ಪುರುಷನು | ಸಪರ್ಯಾತ್—ಪೂಜಿಸು
ವನೋ (ಆ ಪುರುಷನು) | ವೃತಂ—ತನ್ನನ್ನು ಮುತ್ತಿರುವ ಶತ್ರುವನ್ನು | ಶ್ವಘತ್—ಹಿಂಸಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ | ಉತ—
ಮತ್ತು | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಸನೋತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭೂತವಾದ ಸಂಪತ್ಸಮೂಹಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದವರೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಎದುರಿಸುವವರೂ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು ಸೋಲಿಸುವವರೂ
ಆದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ರೂಪರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪುರುಷನು ಪೂಜಿಸುವನೋ ಆ ಪುರುಷನು ತನ್ನನ್ನು ಮುತ್ತಿರುವ
ಶತ್ರುವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅನ್ನವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He overcomes his enemy, and acquires food, who worships the
victorious Indra and Agni, the lords of infinite opulence, most powerful in
strength, desirous of (sacrificial) food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಯೋಧಿಷ್ವನುಭಿ ಗಾ ಇಂದ್ರ ನಾನಮುಪಃ ಸ್ವರುಷಸೋ ಅಗ್ನ
ಊಳ್ಹಾಃ |

ದಿಶಃ ಸ್ವರುಷಸ ಇಂದ್ರ ಚಿತ್ರಾ ಅಪೋ ಗಾ ಅಗ್ನೇ ಯುವಸೇ ನಿಯುತ್ವಾನ್ ||

|| ಪದಪಾಠ ||

ತಾ | ಯೋಧಿಷ್ಟಂ | ಅಭಿ | ಗಾಃ | ಇಂದ್ರ | ನೂನಂ | ಅಪಃ | ಸ್ವಃ | ಉಷಸಃ | ಅಗ್ನೇ | ಉಳ್ಳಾಃ |
 ವಿಶಃ | ಸ್ವಃ | ಉಷಸಃ | ಇಂದ್ರ | ಚಿತ್ರಾಃ | ಅಪಃ | ಗಾಃ | ಅಗ್ನೇ | ಯುವಸೇ | ನಿಯುತ್ವಾನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತಾ ತೌ ಯುವಾಂ ಗಾ ಅಪ ಉದಕಾನಿ ಸ್ವಃ ಸೂರ್ಯಮುಷಸಃ
 ಉಷಃಕಾಲಾನುಳ್ಳಾಃ ಪಣಿಭಿರಪಹೃತಾ ಏತಾನ್ ಗವಾದೀನಭಿಲಕ್ಷ್ಯ ಯೋಧಿಷ್ಟಂ | ತೈರಸುರೈರ್ಯುದ್ಧಂ
 ಕೃತವಂತಾ | ನೂನಮಿತಿ ಪಾದಪೂರಣಾರ್ಥಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ವಿಶಃ ಪ್ರಾಚ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸ್ವಃ ಸೂರ್ಯ-
 ಮುಷಸಶ್ಚ ಚಿತ್ರಾಶ್ಚಾಯನೀಯಾ ಅಪ ಉದಕಾನಿ ಚ ಗಾಶ್ಚ ಪಣಿಭಿರಪಹೃತಾನೇತಾನ್ಯುವಸೇ | ಅನೇನ
 ಲೋಕೇನಾಯೋಜಯಿಷ | ಯದ್ವಾ | ಅಸುರೈರಾವೃತಾಸ್ತಿ ಗಾದೀನಸುರವಧೇನಾವರಣಮಪನೀಯ
 ಪೃಥಕ್ಕೃತವಾನಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನಿಯುತ್ವಾನ್ ನಿಯುದ್ಧಿರತ್ವೈರ್ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ ತ್ವಮಪ್ಯೇವಮ-
 ಕಾರ್ಷೀರೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತಾ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಉಳ್ಳಾಃ—
 ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ | ಗಾಃ—ಗೋವುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ | ಅಪಃ—ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಸ್ವಃ—
 ಸೂರ್ಯಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದಿಶ್ಯದಿಂದಲೂ | ನೂನಂ—ಖಂಡಿತ
 ವಾಗಿಯೂ | ಅಭಿ ಯೋಧಿಷ್ಟಂ—ಶತ್ರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಿರಿ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
 (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ವಿಶಃ—ಪ್ರಾಚ್ಯಾದಿ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ | ಸ್ವಃ—ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ |
 ಚಿತ್ರಾಃ—ಆಕರ್ಷಕಗಳಾದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನೂ | ಗಾಃ—ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ |
 ಯುವಸೇ—ಆಯಾ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಿಯುತ್ವಾನ್—ನಿಯುನ್ನಾಮಕ
 ಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ನೀನೂ ಸಹ ಅದೇ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ,
 ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಸೂರ್ಯಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಉಷಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದಿಶ್ಯದಿಂದಲೂ, ಖಂಡಿತ
 ವಾಗಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿರುವಿರಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಪ್ರಾಚ್ಯಾದಿ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ,
 ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಉಷಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನೂ ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ
 ಆಯಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿಯುನ್ನಾಮಕಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ನೀನೂ ಸಹ ಅದೇ
 ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Indra and Agni, verily you have combated for (the recovery of) the cows, the waters, the sun, the dawns that had been carried away (by the Asuras): you reunite, Indra, (with the world), the quarters of the horizon, the sun, the wonderful waters, the dawns, the cattle, and so do you, Agni, who have the Niyut steeds.

|| ಸಂಹಿತಾವಾತಃ ||

ಆ ವೃತ್ರಹಣಾ ವೃತ್ರಹಭಿಃ ಶುಷ್ಕೈರಿಂದ್ರ ಯಾತಂ ನನೋಭಿರಗ್ನೇ
ಅರ್ವಾಕ್ |

ಯುವಂ ರಾಧೋಭಿರಕವೇಭಿರಿಂದ್ರಾಗ್ನೇ ಅಸ್ಮೇ ಭವತಮುತ್ತಮೇಭಿಃ ||೩||

|| ಪದವಾತಃ ||

ಆ | ವೃತ್ರಹನಾ | ವೃತ್ರಹಭಿಃ | ಶುಷ್ಕೈಃ | ಇಂದ್ರ | ಯಾತಂ | ನನೋಭಿಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅರ್ವಾಕ್ |
ಯುವಂ | ರಾಧೋಭಿಃ | ಅಕವೇಭಿಃ | ಇಂದ್ರ | ಅಗ್ನೇ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಭವತಂ | ಉತ್ತಮೇಭಿಃ ||೩||

|| ಸಾಯಾಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನಸ್ಯ ಪಶೋರ್ವಸಾಯಾ ಆ ವೃತ್ರಹಣೇತ್ಯನುನಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಆ ವೃತ್ರಹಣಾ
ವೃತ್ರಹಭಿಃ ಶುಷ್ಕೈರಾ ಭರತಂ ಶಿಕ್ಷತಂ ವಪ್ರಬಾಹೂ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಹೇ ವೃತ್ರಹಣಾ ವೃತ್ರಸ್ಯಾಸುರಸ್ಯ ಹಂತಾರಾ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವೃತ್ರಹಭಿವೃತ್ರಸ್ಯ
ಹಂತ್ವಭಿವೃತ್ರಸಹನನಿಮಿತ್ತೈಃ ಶುಷ್ಕೈರ್ಬಲೈರ್ನನೋಭಿರಸ್ಮಭ್ಯಂ ದಾತನ್ಯೈರನ್ನೈಶ್ಚ ಸಾರ್ಥಮ-
ರ್ವಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಮಾ ಯಾತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯುವಂ ಯುನಾಮ-
ಕವೇಭಿರಕುಸ್ವಿತ್ಯೈರ್ಮಹದ್ಭಿರುತ್ತಮೇಭಿರುತ್ಪತ್ವತನ್ವಾ ರಾಧೋಭಿಧನ್ಯೈಃ ಸಹಾಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಭವತಂ
ಅನಿರ್ಭವತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ವೃತ್ರಹಣಾ—ಶತ್ರುಹಂತಕರಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ |
ವೃತ್ರಹಭಿಃ—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ | ಶುಷ್ಕೈಃ—ಬಲಗಳೊಡನೆಯೂ | ನನೋಭಿಃ—ನನುಗೆ ಬೇಕಾದ ಅನ್ನ
ಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ | ಅರ್ವಾಕ್—ನನುಗೆಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಯಾತಂ—ದಯೆಮಾಡಿರಿ |
ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ಯುವಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಅಕವೇಭಿಃ—

ಕೃತ್ರಿತವಲ್ಲದವೂ | ಉತ್ತಮೇಭಿಃ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವೂ ಆದ | ರಾಧೋಭಿಃ—ಧನಗಳೊಡನೆ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆದುರಾಗಿ | ಭವತಂ—ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಹಂತಕರಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಬಲಗಳೊಡನೆಯೂ, ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಅನ್ನಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ನಮಗಭಿಮುಖರಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಕೃತ್ರಿತವಲ್ಲದವೂ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವೂ ಆದ ಧನಗಳೊಡನೆ ನಮಗೆದುರಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation.

Slayers of Vritra, Indra and Agni, come down with foe-subduing energies, (to be invigorated) by (our) offerings: be manifest to us, Indra and Agni, with unblameable and most excellent riches.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಠಯಾಗದಲ್ಲಿ ವಪಾಹೋಮ ಮಾಡುವಾಗ ಆ ವೃತ್ತೇಹಣಾ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಆ ವೃತ್ತೇಹಣಾ ವೃತ್ತೇಹಿಃ ಶುಷ್ಕೈರಾ ಭರತಂ ಶಿಷ್ಟತಂ ವಜ್ರಜಾಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಹುನೇ ಯಯೋರಿದಂ ಪಪ್ನೇ ವಿಶ್ವಂ ಪುರಾ ಕೃತಂ |

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ನ ಮರ್ಥತಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಹುನೇ | ಯಯೋಃ | ಇದಂ | ಪಪ್ನೇ | ವಿಶ್ವಂ | ಪುರಾ | ಕೃತಂ |

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ನ | ಮರ್ಥತಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನಿ ಪ್ರಾತಃಸವನೇಽಚ್ಯಾವಾಕಶಸ್ತ್ರೇ ತಾ ಹುನೇ ಇತಿ ಸಡಹಸ್ತೋತ್ರಿಯ-ಸ್ತೃಚಿಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತಾ ಹುನೇ ಯಯೋರಿದಮಿಯಂ ವಾಮಸ್ಯ ಮನ್ಮನಃ | ಅ. ೭-೨ | ಇತಿ || ಸ್ತೃಷ್ಯಾ ಭಿಪ್ಲವಸಡಹಯೋಃ ಸ್ತೋಮವೃದ್ಧೌ ತಾ ಹುವ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾ ನವರ್ಚಿ ಅವಾಸಾರ್ಥಾಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತಾ ಹುನೇ ಯಯೋರಿದಮಿತಿ ನವೇಯಂ ವಾಮಸ್ಯ ಮನ್ಮನ ಇತ್ಯೇಕಾದಶ | ಅ. ೭-೩ | ಇತಿ ||

ತಾ ತೌ ತಾದ್ಯಶಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಹುವೇ | ಅಹ್ವಯೇ | ಯಯೋರಿಂದ್ರಾಗ್ನೋಃ ಪುರಾ
ಪೂರ್ವಸ್ತಿನಾಲ್ಯೇ ಕೃತಂ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪೂರ್ವಾಸ್ತೃಕ್ತು ಕೀರ್ತಿತಂ ವೀರ್ಯಂ ಪಶ್ನೇ ಪನ್ಯತೇ
ಋಷಿಭಿಃ ಸ್ತಾಯತೇ | ತಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಹುವ ಇತ್ಯನ್ವಯಃ | ತೌ ಚೇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ನ ಮರ್ಧತಃ |
ಸ್ತೋತೃನ್ನ ಹಿಂಸ್ತಃ | ಅತೋಽಸ್ಮಾನಸ್ಯಾಹೂತೌ ರಕ್ಷತಾಮಿತಿ ಭಾವಃ || ಮರ್ಧತಿಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಯೋಃ - ಯಾವ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳಿಂದ | ಪುರಾ - ಪೂರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ | ಕೃತಂ - ನೆರವೇರಿಸ
ಲ್ಪಟ್ಟ | ವಿಶ್ವಂ - ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ | ಇದಂ - ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣಿತವಾದುದೂ ಅದ ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳು |
ಪಶ್ನೇ - ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ | ತಾ - ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು | ಹುವೇ - ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ - ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ದೇವತೆಗಳೇ | ನ ಮರ್ಧತಃ - ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೂ, ಹಿಂದಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿತ
ವಾದವೂ ಅದ ಸಕಲ ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡಿ.

English Translation.

I invoke those two, the whole of whose deeds of old have been
celebrated : Indra and Agni harm us not.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯಾಗದ ಚಾರ್ತುವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದ ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾವಾಕನೆಂಬ ಋಷಿಜನು ಪಠಿಸುವ
ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಾ ಹುವೇ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ಈ ಸೂಕ್ತದ ೪-೬ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು)
ಷಡಹಸ್ತೋತ್ತಿಯತ್ಯಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ - ತಾ ಹುವೇ ಯಯೋರಿದಮಿಯಂ
ವಾಮಸ್ಯ ಮನ್ಮನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಪೃಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅಭಿಷ್ಠವ
ಷಡಹವೆಂಬ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತೋಮವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ತಾ ಹುವೇ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು
(ಈ ಸೂಕ್ತದ ೪-೧೨ ನೇ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು) ಆವಾಪಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ -
ತಾ ಹುವೇ ಯಯೋರಿದಮಿತಿ ನನೇಯಂ ವಾಮಸ್ಯ ಮನ್ಮನ ಇತ್ಯೇಕಾದಶ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೫)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಗ್ರಾ ವಿಘ್ನಿನಾ ವೃಧ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಹವಾಮುಹೇ |

ತಾ ನೋ ವೃಳಾತ ಈದೃಶೇ || ೫ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಉಗ್ರಾ | ವಿಘ್ನಾನಿ | ಮೃಧಃ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಹವಾಮಹೇ |

ತಾ | ನಃ | ಮೃಳಾತಃ | ಈದೃಶೇ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಗ್ರೋಗ್ರಾನ್ರುದ್ಧೋರ್ಣಬಲಾವತಃ ಏವ ಮೃಧಃ ಶೂತ್ರೋನ್ವಿಘ್ನಾನಿ ವಿಘ್ನಾನಿ ವಿಶೇಷೇಣ ಹತವಂತಾಃ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಹವಾಮಹೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಹೇ | ತಾ ಚೇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಈದೃಶೇಽಸ್ಮಿನ್ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮೃಳಾತಃ | ಸುಖಯತಾಂ | ಯದ್ವಾ || ಮೃಳೇತಿರೂಪದಯಾಕರ್ಮಾ || ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಮೃಳಾತಃ | ಉಪದೇಯಾಂ ಕುರುತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಉಗ್ರಾ—ಶತ್ರುಭಯಂಕರನಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ಮೃಧಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ವಿಘ್ನಾನಿ—ನಾಶಮಾಡುವವರೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು | ಹವಾಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ | ತಾ—ಅದೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು | ಈದೃಶೇ—ಇಂತಹ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮೃಳಾತಃ—ಸುಖಪಡಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಶತ್ರುಭಯಂಕರನಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವರೂ, ಆದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಅದೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ಇಂತಹ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಲಿ.

English Translation.

We invoke the fierce Indra and Agni, the slayers of enemies: may they give us success in similar warfare.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಹತೋ ವೃತ್ರಾಣ್ಯಾರ್ಹಾ ಹತೋ ದಾಸಾನಿ ಸತ್ಪತೀ |

ಹತೋ ವಿಶ್ವಾ ಅಪ ದ್ವಿಷಃ || ೬ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಹತಃ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ಆರ್ಹಾ | ಹತಃ | ದಾಸಾನಿ | ಸತ್ಪತೀ ಇತಿ ಸತ್ಪತೇ |

ಹತಃ | ವಿಶ್ವಾಃ | ಅಪ | ದ್ವಿಷಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಆರ್ಯಾಯೇಽಽಃ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾತೃಭಿಃ ಕೃತಾನಿ ವೃತ್ತಾಣ್ಯುಪದ್ರವಜಾತಾನಿ
ಹತಃ | ಹಿಂಸ್ತಃ | ತಥಾ ಸತ್ವತೀ ಸತಾಂ ಪಾಲಯಿತಾರಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ದಾಸಾನಿ | ದಾಸಾಃ ಕರ್ಮಹೀನಾಃ
ಶತ್ರುಃ | ತೈಃ ಕೃತಾನಿ ಚೋಪದ್ರವಜಾತಾನಿ ಹತಃ | ಅಸಿ ಚ ವಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾ ದ್ವಿಷೋ ದ್ವೇಷ್ಠೀಃ
ಶತ್ರುಭೂತಾಃ | ಪ್ರಜಾ ಅಸ ಹತಃ ವಿನಾಶಯತಃ | ಅತೋಽಸ್ಮಾಕಮಪ್ಯೇವಮೇವ ಕುರುತಾಮಿತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು) | ಆರ್ಯಾ—ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಆರ್ಯರಿಂದ ಕೃತವಾದ | ವೃತ್ತಾಣಿ—
ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನೆ | ಹತಃ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ | ಸತ್ವತೀ—ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕರಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು |
ದಾಸಾನಿ—ಕರ್ಮಹೀನರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೂ | ಹತಃ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ |
ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದ್ವಿಷಃ—ಶತ್ರುಜನರನ್ನೂ | ಅಸ ಹತಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಆರ್ಯರಿಂದಾಗಲಿ, ಕರ್ಮಹೀನರಾದ ದಾಸರೊಪರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಉಂಟಾದ
ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರು ಜನರನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Counteract all oppressions (committed) by the pious : counteract all
oppressions (committed) by the impious : protectors of the virtuous, destroy
all those who hate us.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯುನಾಮಿವೇತಿ ಭಿ ಸ್ತೋಮಾ ಅನೂಷತ |

ಪಿಬತಂ ಶಂಭುವಾ ಸುತಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಯುನಾಮಿ | ಇವೇತಿ | ಅಭಿ | ಸ್ತೋಮಾಃ | ಅನೂಷತ |

ಪಿಬತಂ | ಶಂಭುವಾ | ಸುತಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನಿ ಪ್ರಾತಃಸವನೇಽಚ್ಛಾನ್ವಾಕಶಸ್ತ್ರ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯುನಾಮಿತಿ ಷಡಹ-
ಸ್ತೋತ್ರೀಯಸ್ತೃಚಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯುನಾಮಿನೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಹಿ ಸ್ಥ ಋತ್ವಿಜೇತ್ಯಚ್ಛಾ-
ನ್ವಾಕಸ್ಯ | ಅ. ೭-೨ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯುನಾಮಿನೋ ಸ್ತೋಮಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋಽಭ್ಯನೂಷತ ಅಭಿಷ್ಠುವಂತಿ |
ಹೇ ಶಂಭುನಾ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತಾರಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸುತಮಭಿಷುತಮ್ತದೀಯಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಯುನಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ | ಇನೋ ಸ್ತೋಮಾಃ—
ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಅಭ್ಯನೂಷತ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ | ಶಂಭುನಾ—ಸುಖಕಾರಕರಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ |
ಸುತಂ—ಹಿಂಡಿರುವ ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಿಬತಂ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುಖಕಾರಕರಾದ ಎಲೈ
ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ ಹಿಂಡಿರುವ ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Indra and Agni, these hymns glorify you both ; drink, bestowers of
of happiness, the libation.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದ ಪ್ರಾತಸ್ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾನ್ವಾಕನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಶಿಸುವ
ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯುನಾಂ ಎಂದು ನೋದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ಈ ಸೂಕ್ತದ ೭-೯
ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು) ಷಡಹಸ್ತೋತ್ರೀಯತ್ವಚವನ್ನಾಗಿ ಪಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ
ಯುನಾಮಿನೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಹಿ ಸ್ಥ ಋತ್ವಿಜೇತ್ಯಚ್ಛಾನ್ವಾಕಸ್ಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೨) ವಿವೃತ
ವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ನಾಂ ಸಂತಿ ಪುರುಷ್ಯಹೋ ನಿಯುತೋ ದಾಶುಷೇ ನರಾ |

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತಾಭಿರಾ ಗತಂ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾಃ | ನಾಂ | ಸಂತಿ | ಪುರುಷ್ಯಹಃ | ನಿಯುತಃ | ದಾಶುಷೇ | ನರಾ |

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ತಾಭಿಃ | ಅ | ಗತಂ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನರಾ ನೇತಾರಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ವಾಂ ಯುವಯೋಃ ಸ್ವಭೂತಾಃ ಪುರುಷೈಃ ಪುರು-
ಭಿರ್ಬಹುಭಿಃ ಪೃಥ್ವೀಯಾ ದಾಶುಷೇ ಹವೀಂಸಿ ದತ್ತವತೇ ಯಜಮಾನಾರ್ಥಮುತ್ಪನ್ನಾ ಯಾ
ನಿಯುತೋಽಶ್ವಾಃ ಸಂತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತಾಭಿನಿಯುಧ್ವಿರಾ ಗತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನರಾ—ಜಗನ್ನೇತೃಗಳಾದ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ |
ಯಾಃ—ಯಾವ | ನಿಯುತಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ಪುರುಷೈಃ—ಅನೇಕರಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿಯೂ | ದಾಶುಷೇ—
ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಯೂ | ಸಂತಿ—ಇರುವವೋ | ತಾಭಿಃ—ಆ ಅಶ್ವ
ಗಳೊಡನೆ | ಆ ಗತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಜಗನ್ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು ಅನೇಕರಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತ
ವಾಗಿಯೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಯೂ ಇರುವವೋ, ಆ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ
ದಯಮಾಡಿ.

English Translation.

Indra and Agni, leaders (of rites), whose Niyut steeds are desired by
many, come with them to the donor (of the libation.)

|| ಸಂಹಿತಾಪಠಃ ||

ತಾಭಿರಾ ಗಚ್ಛತಂ ನರೋಪೇದಂ ಸವನಂ ಸುತಂ |

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸೋಮಪೀತಯೇ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾಭಿಃ | ಆ | ಗಚ್ಛತಂ | ನರಾ | ಉಪ | ಇದಂ | ಸವನಂ | ಸುತಂ |

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಸೋಮಪೀತಯೇ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನರಾ ನೇತಾರಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ | ಸೂಯತೇಽಭಿಷೂಯತ ಇತಿ ಸವನಃ ಸೋಮಃ | ಇದಂ
ಸವನಮಿಮಂ ಸೋಮಂ ಸುತಮಭಿಷುತಮುಪ ಪ್ರತಿ | ಯದ್ವಾ | ಇದಂ ಪ್ರಾತಃಸವನಮುಪಾಸ್ಮಿನ್

ಸವನೇ ಸುತಮುಭಿಷುತಂ ಸೋಮಂ ಪ್ರತಿ ತಾಭಿನಿಯುದ್ಧಿರಾ ಗಚ್ಛತಂ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಸೋಮಸೀತಯೇ
ತಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾನಾರ್ಥಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನರಾ—ನೇತೃಗಳಾದ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಸುತಂ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ | ಇದಂ
ಸವನಂ ಉಪ—ಈ ಸೋಮರಸಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ತಾಭಿಃ—ಅದೇ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ಸೋಮಸೀತಯೇ—
ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಆ ಗಚ್ಛತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಅಶ್ವ
ಗಳೊಡನೆ ಈ ರಸಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Come with them, leaders (of rites), to the effused libation, to drink,
Indra and Agni, of the Soma.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ತಮಿಾಳಿಷ್ಟ ಯೋ ಅರ್ಚಿಷಾ ವನಾ ವಿಶ್ವಾ ಪರಿಷ್ಟಜತ್ |

ಕೃಷ್ಣಾ ಕೃಣೋತಿ ಜಿಹ್ವಯಾ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಈಳಿಷ್ಟ | ಯಃ | ಅರ್ಚಿಷಾ | ವನಾ | ವಿಶ್ವಾ | ಪರಿಷ್ಟಜತ್ |

ಕೃಷ್ಣಾ | ಕೃಣೋತಿ | ಜಿಹ್ವಯಾ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಸ್ತೋತಸ್ತಮಗ್ನಿಮಿಾಳಿಷ್ಟ ಸ್ತುಹಿ ಯೋಽಗ್ನಿರರ್ಚಿಷಾ ಜ್ವಾಲಾರೂಪೇಣ ತೇಜಸಾ ವಿಶ್ವಾ
ಸರ್ವಾಣಿ ವನಾರಣ್ಯಾನಿ ಪರಿಷ್ಟಜತ್ ಪರಿಷ್ಟಜತಿ ಪರಿತೋ ನೇಷ್ಟಯತಿ | ಯಶ್ಚ ತಾನಿ ವನಾನಿ ಜಿಹ್ವಯಾ
ಜ್ವಾಲಯಾ ದಗ್ಧಾ ಕೃಷ್ಣಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾನಿ ಕೃಣೋತಿ ಕರೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೇ) ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಅರ್ಚಿಷಾ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ವಿಶ್ವಾ—
ಸಮಸ್ತವಾದ | ವನಾ—ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ | ಪರಿಷ್ಟಜತ್—ಆವರಿಸುವನೋ (ಮತ್ತು) | ಜಿಹ್ವಯಾ—ಜ್ವಾಲಾ
ರೂಪವಾದ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ | ಕೃಷ್ಣಾ—ಆ ವನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣೋತಿ—ಮಾಡುವನೋ |
ತಂ—ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ! ಈಳಿಷ್ಟ—ಸ್ತುತಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೇ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ಆವರಿಸುವನೋ ಮತ್ತು ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ ಆ ವನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು.

English Translation.

Glorify that Agni who envelopes all the forests with flame, who blackens them with (his) tongue.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಇದ್ಧ ಅ॒ವಿ॒ವಾ॒ಸತಿ॑ ಸು॒ಮ್ನಾ॑ ಮಿ॒ಂದ್ರ॒ಸ್ಯ ಮ॒ರ್ತ॒ಸ್ಯಃ॑ |

ದ್ಯು॒ಮ್ನಾ॑ ಯ ಸು॒ತರಾ॑ ಅ॒ಪಃ॑ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಇದ್ಧೇ | ಅ॒ವಿ॒ವಾ॒ಸತಿ॑ | ಸು॒ಮ್ನಾಂ॑ | ಇ॒ಂದ್ರ॒ಸ್ಯ | ಮ॒ರ್ತ॒ಸ್ಯಃ॑ |

ದ್ಯು॒ಮ್ನಾ॑ ಯ | ಸು॒ತರಾಃ॑ | ಅ॒ಪಃ॑ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಮರ್ತಸ್ಯೇ ಮನುಷ್ಯ ಇದ್ಧೇ ದೀಪ್ತೇಽಗ್ನೌ ಸುಮ್ನಾಂ ಸುಖಕರಂ ಹವಿರಿಂದ್ರಸ್ಯೇಂದ್ರಾಯಾ॒ವಿ॒ವಾ॒ಸತಿ॑ ಪರಿಚರತಿ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ || ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ || ತಸ್ಯ ಮರ್ತಸ್ಯ ದ್ಯುಮ್ನಾ ಯ ದ್ಯೋತಮಾನಾಯಾನ್ನಾಯ ತದರ್ಥಂ ಸುತರಾಃ ಸುಖೇನ ತರಣೀಯಾ ಅಪ ಉದಕಾನಿ ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ತ್ವಕಾ॒ನೀಂದ್ರಃ॑ ಕರೋತಿತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ | ಮರ್ತಸ್ಯಃ—ಮಾನವನಾದ ಯಜಮಾನನು | ಇದ್ಧೇ—ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದಾಗ | ಸುಮ್ನಾಂ—ಸುಖಕರವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಅವಿವಾಸತಿ—ಅರ್ಪಿಸುವನೋ (ಆ ಮಾನವನಿಗೆ) | ದ್ಯುಮ್ನಾ ಯ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅನ್ನಸಾಧನೆಗಾಗಿ | ಸುತರಾಃ—ದುಃಖದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಯಜಮಾನನನ್ನು ದಾಟಿಸತಕ್ಕ | ಅಪಃ—ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಗಳನ್ನು (ಇಂದ್ರನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ)॥

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮಾನವನಾದ ಯಜಮಾನನು ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದಾಗ ಸುಖಕರವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಆ ಮಾನವನಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅನ್ನಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ದುಃಖದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ದಾಟಿಸತಕ್ಕ ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The mortal who presents the gratifying (oblation) to Indra in the kindled (fire), to him (Indra grants) acceptable waters for his sustenance.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ನೋ ವಾಜವತೀರಿಷ ಆಶೂನ್ವಿಪೃತಮರ್ವತಃ |

ಇಂದ್ರಮಗ್ನಿಂ ಚ ವೋಲ್ಹವೇ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ನಃ | ವಾಜವತೀಃ | ಇಷಃ | ಆಶೂನ್ | ವಿಪೃತಂ | ಅರ್ವತಃ |

ಇಂದ್ರಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಚ | ವೋಲ್ಹವೇ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತಾ ತೌ ಯುನಾಂ ವಾಜವತೀರನ್ನವತೀರಿಷ ಇಷ್ಯಮಾಣಾ ವೃಷ್ಟೀಃ | ಯದ್ವಾ | ವಾಜೋ ಬಲಂ | ತದ್ವತೀರಿಷೋಽನ್ನಾನ್ಯಾಶೂನ್ ಶೀಘ್ರಗಾನರ್ವತೋಽಶ್ವಾಂಶ್ಚ ನೋಽಶ್ವಭ್ಯಂ ಹಿಪೃತಂ | ಪೂರಯತಂ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಂ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಇಂದ್ರಮಗ್ನಿಂ ಚ ಯುನಾಂ ವೋಲ್ಹವೇ ವೋಧುಂ ಹವಿರ್ಭಿಃ ಪ್ರಾಪಯಿತುಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ) | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು | ಇಂದ್ರಮಗ್ನಿಂ ಚ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿರೂಪರಾದ ನಿಮಗೆ | ವೋಲ್ಹವೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ವಾಜವತೀಃ—ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾದವೂ | ಇಷಃ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದವೂ | ಆಶೂನ್—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳೂ ಆದ | ಅರ್ವತಃ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಹಿಪೃತಂ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿರಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿರೂಪರಾದ ನಿಮಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾದವೂ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದವೂ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿರಿ.

English Translation.

May those two grant us strengthening food, and swift horses to convey (our offerings).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಭಾ ವಾಮಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಆಹುವಧ್ಯಾ ಉಭಾ ರಾಧಸಃ ಸಹ ಮಾದಯಧ್ಯೈ |
 ಉಭಾ ದಾತಾರಾಽವಿಷಾಂ ರಯಿಣಾಣಾಮುಭಾ ವಾಜಸ್ಯ ಸಾತಯೇ ಹುವೇ
 ನಾಂ || ೧೩ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಉಭಾ | ವಾಂ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಆಹುವಧ್ಯೈ | ಉಭಾ | ರಾಧಸಃ | ಸಹ | ಮಾದಯಧ್ಯೈ |
 ಉಭಾ | ದಾತಾರಾ | ಇಷಾಂ | ರಯಿಣಾಂ | ಉಭಾ | ವಾಜಸ್ಯ | ಸಾತಯೇ | ಹುವೇ | ನಾಂ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನಸ್ಯ ಪರೋಹವಿಷೋಽನುವಾಕ್ಯೋಭಾ ವಾಮಿತ್ಯೇಷಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉಭಾ
 ವಾಮಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಆಹುವಧ್ಯೈ ಶುಚಿಂ ನು ಸ್ತೋಮಂ ನವ ಜಾತಮದ್ಯು | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಉಭೋಭೌ ಸಂಹತ್ಯ ವರ್ತಮಾನೌ ನಾಂ ಯುವಾಂ ಹುವೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ |
 ಕಿಮರ್ಥಂ | ಆಹುವಧ್ಯಾ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಹೋತುಂ | ತಥೋಭೋಭೌ ಯುವಾಮಾಹ್ವಯೇ ರಾಧಸೋ
 ರಾಧಸಾ ರಾಧಕೇನ ಹವಿಷಾ ಸಹ ಯುಗಪದೇವ ಮಾದಯಧ್ಯೈ ಮಾದಯಿತುಂ ತರ್ಪಯಿತುಂ |
 ಸರ್ವೇಷು ದೇವೇಷು ಸತ್ತ್ವಾವಯೋರಾಹ್ವಾನೇ ಕಿಂ ಕಾರಣಮಿತಿ ಚೇದುಚ್ಯತೇ | ಉಭೋಭೌ ತೌ
 ಯುವಾಮಿಷಾಮನ್ನಾನಾಂ ರಯಿಣಾಂ ಧನಾನಾಂ ಚ ದಾತಾರೌ ಸ್ಥಃ | ಅತಃ ಕಾರಣಾದುಭೋಭೌ ನಾಂ
 ಯುವಾಂ ವಾಜಸ್ಯಾನ್ಸ್ಯ ಸಾತಯೇ ಸಂಭಜನಾಯ ಹುವೇ | ಅಹ್ವಯೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಉಭಾ—ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಿಗಿರತಕ್ಕ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ | ಆ
 ಹುವಧ್ಯೈ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಲು | ಹುವೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ರಾಧಸಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ |
 ಉಭಾ—ಇಬ್ಬರೂ | ಸಹ—ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಮಾದಯಧ್ಯೈ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು (ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ) |
 ಉಭಾ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಇಷಾಂ—ಅನ್ನಗಳಿಗೂ | ರಯಿಣಾಂ—ಧನಗಳಿಗೂ | ದಾತಾರೌ—ದಾನ
 ಮಾಡತಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದೀರಿ | ಉಭಾ—ಒಟ್ಟಿಗಿರುವ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ | ವಾಜಸ್ಯ—ಅನ್ನದ | ಸಾತಯೇ —
 ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ (ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ. ಒಟ್ಟಿಗಿರತಕ್ಕ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.
 ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಅನ್ನಗಳಿಗೂ, ಧನಗಳಿಗೂ
 ದಾತೃಗಳಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಒಟ್ಟಿಗಿರುವ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಅನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I invoke you both, Indra and Agni, to be present at the sacrifice ; and both together to be exhilarated by the (sacrificial) food ; for you are both donors of food and riches, and therefore I invoke you both for the obtaining of sustenance

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು ದೈವಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಉಭಾ ವಾಂ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಾನುಕ್ರಮವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ--- ಉಭಾ ವಾಮಿಂ- ದ್ರಾಗ್ನೀ ಆಹುವಥೈಶ್ಚ ಶುಚಿಂ ನು ಸ್ತೋಮಂ ನವಜಾತಮದ್ಯೈ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತ ವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ನೋ ಗವ್ಯೇಭಿರಶ್ವೈರ್ವಸವ್ಯೈಶ್ಚ ಉಪ ಗಚ್ಛತಂ |

ಸಖಾಯೌ ದೇವೌ ಸಖ್ಯಾಯ ಶಂಭುವೇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತಾ ಹನಾಮುಹೇ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ನಃ | ಗವ್ಯೇಭಿಃ | ಅಶ್ವೈಃ | ವಸವ್ಯೈಃ | ಉಪ | ಗಚ್ಛತಂ |

ಸಖಾಯೌ | ದೇವೌ | ಸಖ್ಯಾಯ | ಶಂಭುವಾ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ತಾ | ಹನಾಮುಹೇ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಗವ್ಯೇಭಿರ್ಗೋಸಮೂಹೈರಶ್ವೈರಶ್ವಸಮೂಹೈರ್ವಸವ್ಯೈರ್ವಸುಸಮೂಹೈಶ್ಚ ಸಾರ್ಥಂ ನೋಸ್ಮಾನಾಭಿಮುಖ್ಯೇನೋಸಾ ಗಚ್ಛತಂ | ಶೇಷಃ ಪರೋಕ್ಷಕೃತಃ | ಸಖಾಯೌ ಸಮಾನ- ಖ್ಯಾನೌ ದೇವೌ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೌ ಶಂಭುವಾ ಶಂಭುವಾ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತಾರೌ ತಾ ತಾದೈಶಾವಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸಖ್ಯಾಯ ಸಖ್ಯಾರ್ಥಂ ವಯಂ ಹನಾಮುಹೇ | ಅಹ್ವಯಾಮುಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ) | ಗವ್ಯೇಭಿಃ—ಗೋಸಮೂಹಗಳೊಂದಿಗೂ | ಅಶ್ವೈಃ—ಅಶ್ವಸಮೂಹ ಳೊಂದಿಗೂ | ವಸವ್ಯೈಃ—ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಗಳೊಂದಿಗೂ | ನಃ ಉಪ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಗಚ್ಛತಂ— ದಯಮಾಡಿರಿ | ಸಖಾಯೌ—ಮಿತ್ರಭೂತರೂ | ದೇವೌ—ದೇವತಾತ್ಮರೂ | ಶಂಭುವಾ—ಸುಖಕರ್ತರೂ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು | ಸಖ್ಯಾಯ—ಮಿತ್ರತ್ವಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ | ಹನಾಮುಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಗೋಸಮೂಹಗಳೊಂದಿಗೂ, ಅಶ್ವಸಮೂಹಗಳೊಂದಿಗೂ, ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಗಳೊಂದಿಗೂ, ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಮಿತ್ರಭೂತರೂ, ದೇವತಾತ್ಮರೂ ಸುಖಕರ್ತರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಮಿತ್ರತ್ವಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Come to us with herds of cattle, with troops of horses, with ample treasures, divine friends, Indra and Agni : givers of happiness, we invoke you as such for your friendship.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತೃಣುತಂ ಹವಂ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸುಸ್ತತಃ |

ವೀತಂ ಹವ್ಯಾನ್ಯಾ ಗತಂ ಪಿಬತಂ ಸೋಮ್ಯಂ ಮಧು || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ತೃಣುತಂ | ಹವಂ | ಯಜಮಾನಸ್ಯ | ಸುಸ್ತತಃ |

ವೀತಂ | ಹವ್ಯಾನ್ಯಾ | ಆ | ಗತಂ | ಪಿಬತಂ | ಸೋಮ್ಯಂ | ಮಧು || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸುಸ್ತತಃ ಸೋಮಾಭಿಷವಂ ಕುರ್ವತೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಹವಮಾಹ್ವಾನಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ತೃಣುತಂ | ಶ್ರುತ್ವಾ ಚ ತದೀಯಾನಿ ಹವ್ಯಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ವೀತಂ | ಕಾಮಯೇಥಾಂ | ಕಾಮಯಿತ್ವಾ ಚಾ ಗತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ | ಆಗತ್ಯ ಚ ಸೋಮ್ಯಂ ಸೋಮಾತ್ಮಕಂ ಮಧು ಪಿಬತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಸುಸ್ತತಃ—ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ | ಯಜಮಾನಸ್ಯ—ಯಜಮಾನನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ತೃಣುತಂ—ಕೇಳಿರಿ | ಹವ್ಯಾನ್ಯಾ—ಅವನಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ವೀತಂ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿರಿ | ಆ ಗತಂ—ಅದರ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ | ಸೋಮ್ಯಂ—ಸೋಮಾತ್ಮಕವಾದ | ಮಧು—ಮಧುರವಾದ ರಸವನ್ನು | ಪಿಬತಂ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾನ್ನಿಗಳೇ, ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಯಜಮಾನನ ಆಹ್ವಾನರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಅವನಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನವೇಕ್ಷಿಸಿ ಅದರ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಸೋಮಾತ್ಮಕವಾದ ಮಧುವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Hear, Indra and Agni, the invocation of the institutor of the rite as he offers the libation : partake of the offering : come, quaff the sweet Soma beverage.

ಅರವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಇಯಮದದಾದಿತಿ ಚತುರ್ದಶರ್ಚೆಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಸರಸ್ವತೀ-
ದೇವತಾಕಂ | ಅದಿತಸ್ತಿಸ್ತೋ ಜಗತ್ಯಸ್ತ್ರಯೋದಕೃಪಿ ಜಗತೀ ಚತುರ್ದಶೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಶಿಷ್ಟಾ
ಗಾಯತ್ರೈಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಇಯಂ ಷಳೂನಾ ಸಾರಸ್ವತಂ ತ್ರಿಜಗತ್ಯಾದಿ ಜಗತೀತ್ರಿಷ್ಟು-
ಬಂತಮಿತಿ || ಅತ್ರ ಶೌನಕಃ | ಇಯಮಿತ್ಯೇತದಾದ್ಯಂ ತು ಸೂಕ್ತಂ ಸಾರಸ್ವತಂ ಜಪೇತ್ | ದ್ವಿಜಃ ಪ್ರಾತಃ
ಶುಚಿರ್ಭೂತ್ವಾ ವಾಗ್ಮೀ ಭವತಿ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ | ಋಗ್ವಿ. ೨-೨೩ | ಇತಿ || ಪಾರ್ಷ್ವಿಕೇ ಷಷ್ಠ್ಯಹನಿ
ಪ್ರಲುಗ ಇಯಮದದಾದಿತಿ ಸಾರಸ್ವತಸ್ತೃಚಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಇಯಮದದಾದ್ರಭಸಮೃಣಚ್ಯುತಮಿತಿ
ಪ್ರಲುಗಂ | ಅ. ೮-೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಯಮದದಾತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಸರಸ್ವತಿಯು
ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕೂ ಜಗತೀಭಂದಸ್ತವು.
ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯದು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲಾ ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—
ಇಯಂ ಷಳೂನಾ ಸಾರಸ್ವತಂ ತ್ರಿಜಗತ್ಯಾದಿ ಜಗತೀತ್ರಿಷ್ಟುಬಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ
ವಿನಿಯೋಗ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೌನಕಮಹರ್ಷಿಯು ತಮ್ಮ ಋಗ್ವಿಧಾನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—

ಇಯಮಿತ್ಯೇತದಾದ್ಯಂ ತು ಸೂಕ್ತಂ ಸಾರಸ್ವತಂ ಜಪೇತ್ |

ದ್ವಿಜಃ ಪ್ರಾತಃ ಶುಚಿರ್ಭೂತ್ವಾ ವಾಗ್ಮೀ ಭವತಿ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ ||

(ಋಗ್ವಿಧಾನ. ೨-೨೩೫)

ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ, ದ್ವಿಜನಾದವನು ಪ್ರಾರ್ಥಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಶುಚಿರ್ಭೂತನಾಗಿ ಇಯಂ-
ಮದದಾತ್ ಎಂಬ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವತಾಕವಾದ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆ ಪುರುಷನು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವತೆಯ

ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ವಾಚಾಳಿಯೂ, ಎಂದರೆ ಮಾತನಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಶಲನೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಆಗುವನು. ಮತ್ತು ಪೃಷ್ಠಯಾಗದ ಆರನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಳುಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಇಯಮದದಾತ್ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಾರಸ್ವತತ್ವಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಯಮದದ್ರಾದಭಸಮೃಣಚ್ಯುತಮಿತಿ ಪ್ರಳುಗಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ಉ-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು

ಸೂಕ್ತ—೬೧

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೮ || ವರ್ಗ—೩೦, ೩೧, ೩೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಚ್ಯುತಂ—೧೪ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಸರಸ್ವತೀ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೩, ೧೩ ಜಗತೀ | ೪-೧೨. ಗಾಯತ್ರೀ | ೧೪. ತ್ರಿಷ್ಪದ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಯಮದದ್ರಾದ್ರಭಸಮೃಣಚ್ಯುತಂ ದಿವೋದಾಸಂ ವಧ್ರಶ್ವಾಯ
ದಾಶುಷೇ |

ಯಾ ಶಶ್ವಂತಮಾಚಿಖಾದಾವಸಂ ಪಣಿಂ ತಾ ತೇ ದಾತ್ರಾಣಿ ತವಿಷಾ
ಸರಸ್ವತೀ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಯಂ | ಅದದಾತ್ | ರಭಸಂ | ಋಣಚ್ಯುತಂ | ದಿವೋದಾಸಂ | ವಧ್ರಶ್ವಾಯ | ದಾಶುಷೇ |

ಯಾ | ಶಶ್ವಂತಂ | ಅಚಿಖಾದ | ಅವಸಂ | ಪಣಿಂ | ತಾ | ತೇ | ದಾತ್ರಾಣಿ | ತವಿಷಾ | ಸರಸ್ವತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಯಂ ಸರಸ್ವತೀ ರಭಸಂ ವೇಗವಂತಮೃಣಚ್ಯುತಂ ನೈದಿಕಸ್ಯ ದೇವರ್ಷಿಗಿತ್ಯಸಂಬಂಧಿನೋ ಲೌಕಿಕಸ್ಯ ಚ ಋಣಸ್ಯ ಚ್ಯಾವಯಿತಾರಂ ದಿವೋದಾಸನೇತತ್ಸಂಜ್ಞಂ ಪುತ್ರಂ ದಾಶುಷೇ ಹವೀಂಷಿ ದತ್ತವತೇ ವಧ್ರಶ್ವಾಯೇತತ್ಸಂಜ್ಞಾಯ ಋಷಯೇದದಾತ್ | ದತ್ತವತೀ | ಯಾ ಸರಸ್ವತೀ ಶಶ್ವಂತಂ ಬಹುಲಂ ಪಣಿಂ ಪಣಿಸೇಲಂ ವಣಿಜಮದಾತ್ಯಜನಮವಸಂ ಕೇವಲಂ ಸ್ವಾತ್ಮನ ಏವ ತರ್ಪಕಮಾಚಿಖಾದೇ ಆಜಘಾನ ಸೇಯಮದದಾತಿತ್ಯನ್ವಯಃ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಕೃತ್ಯ ಸ್ತೌತಿ | ಹೇ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿ ತಾ ತಾನಿ ಪುತ್ರದಾನಾದೀನಿ ತೇ ತ್ವದೀಯಾನಿ ದಾತ್ರಾಣಿ ದಾನಾನಿ ತವಿಷಾ ತವಿಷಾಣಿ ಮಹಾಂತಿ ಭವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಾ—ಯಾವ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯು | ಶಶ್ವಂತಂ—ಬಹಳವಾಗಿ | ಅವಸಂ—ಸ್ವಹಿತವನ್ನೇ ಯೋಚಿಸು
ತ್ತಿದ್ದವನೂ | ಸೇನಂ—ಲೋಭಿಯೂ ಆದ ಅಸುರನನ್ನು | ಅಚಲಾದ—ಕೊಂದಳೋ ಅಂತಹ | ಇಯಂ—
ಈ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯು | ರಭಸಂ—ವೇಗಶಾಲಿಯೂ | ಋಣಚ್ಯುತಂ—ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಗಳ ಋಣಗಳನ್ನು
ತೀರಿಸುವವನೂ ಆದ | ದಿವೋದಾಸಂ—ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ |
ವಧ್ರ್ಯಶ್ವಾಯ—ವಧ್ರ್ಯಶ್ವನೆಂಬ ಋಷಿಗೆ | ಅದೇದಾತ್—ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ | ಸರಸ್ವತಿ—ಎಲೈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೇ |
ತಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪುತ್ರದಾನವೂ | ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತವಾದ | ದಾತ್ತಾಣಿ—ಧನದಾನಾದಿ
ಗಳೂ | ತೇವಿಷಾ—ಮಹತ್ಪಲವುಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಹಿತವನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದವನೂ ಅತ್ಯಂತ ಲೋಭಿಯೂ ಆದ ಅಸುರ
ನನ್ನು ಯಾವ ಸರಸ್ವತಿಯು ನಾಶಮಾಡಿದಳೋ, ಅದೇ ಸರಸ್ವತಿಯು ವೇಗಶಾಲಿಯೂ, ದೇವಪಿತೃಗಳ ಋಣವನ್ನು
ತೀರಿಸುವವನೂ ಆದ ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ವಧ್ರ್ಯಶ್ವನೆಂಬ ಋಷಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ.
ಎಲೈ ಸರಸ್ವತಿಯೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತವಾಗುವ ಪುತ್ರದಾನವೂ ಧನದಾನವೂ ಸಹ ಮಹತ್ಪಲಗಳುಳ್ಳವಾಗಿವೆ.

English Translation.

She gave to the donor of the oblations, Vadhryaswa, a son, Divodasa
endowed with speed, and acquitting the debt (due to gods and progenitors);
she who destroyed the churlish niggard, (thinking) only of himself: such
are your great bounties, Saraswati.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಯಂ ಶುಷ್ಕೇಭಿರ್ಬಿಸಖಾ ಇವಾರುಜತ್ಸಾನು ಗಿರೀಣಾಂ ತವಿಷೇಭಿರೂ-
ರ್ಮಿಭಿಃ |

ಪಾರಾವತ್ಸಘ್ನೀಮವಸೇ ಸುವೃಕ್ತಿಭಿಃ ಸರಸ್ವತೀಮಾ ವಿವಾಸೇಮಧೀತಿಭಿಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಯಂ | ಶುಷ್ಕೇಭಿಃ | ಬಿಸಖಾಽಽವ | ಅರುಜತ್ | ಸಾನು | ಗಿರೀಣಾಂ | ತವಿಷೇಭಿಃ | ಉರ್ಮಿಭಿಃ |
ಪಾರಾವತ್ಸಘ್ನೀಂ | ಅವಸೇ | ಸುವೃಕ್ತಿಭಿಃ | ಸರಸ್ವತೀಂ | ಆ | ವಿವಾಸೇಮ | ಧೀತಿಭಿಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವತಾರೂಪೇಣ ನದೀರೂಪೇಣ ಚ ವರ್ತತೇ | ದೇವತಾರೂಪಾ ಸ್ತುತಾ |
ಅಧುನಾನಯಾ ನದೀರೂಪಾಂ ಸರಸ್ವತೀಂ ಸ್ತುತಿ | ಇಯಂ ನದೀರೂಪಾ ಸರಸ್ವತೀ ಶುಷ್ಕೈಃ
ಶೋಷಕೈರಾತ್ಮೀಯೈರ್ಬಲೈಸ್ತವಿಷೇಭಿರ್ಮಹದ್ಭಿರೂರ್ಮಿಭಿಸ್ತರಂಗೈರ್ಗಿರಿಣಾಂ ಪರ್ವತಾನಾಂ ತೀರ-
ಸಂಬದ್ಧಾನಾಂ ಸಾನು ಸಾನೂನ್ಯರುಜತ್ | ಭನಕ್ತಿ | ಬಿಸಖಾ ಇವ | ಬಿಸಂ ಖನತೀತಿ ಬಿಸಖಾಃ |
ಸ ಯಥಾ ಬಿಸಾರ್ಥಂ ಪಂಕಂ ರುಜತಿ ತದ್ವತ್ | ತಾಂ ಸರಸ್ವತೀಂ ಪಾರಾವತೆಸ್ಥೀಂ ಪರಾವತಿ ದೂರದೇಶೇ
ವಿದ್ಯಮಾನಸ್ಯಾಪಿ ವೃಕ್ಷಾದೇಹಂತ್ರಿಂ ಸುವೃಕ್ತಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಧೀತಿಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿಶ್ಚಾ ವಸೇ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಾ
ವಿನಾಸೇಮ | ಪರಿಚರೇಮ | ಯದ್ವಾ | ಪಾರಾವತೆಸ್ಥೀಂ ಪಾರಾನಾರೇ ಪಾರಾರ್ವಾಚೀ ತೀರೇ |
ತಯೋರ್ಘಾತಿನೀಂ | ಉಕ್ತಂ ಚ | ಪಾರಾವತೆಸ್ಥೀಂ ಪಾರಾನಾರಘಾತಿನೀಂ | ನಿ. ೨-೨೪ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಯಂ—ನದೀರೂಪಳಾದ ಈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು | ಬಿಸಖಾ ಇವ—ತಾನರೆ ದಂಟಿಗಾಗಿ ಪಂಕವನ್ನು
ಕೊರೆಯುವಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ | ಶುಷ್ಕೈಃ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದವೂ | ತವಿಷೇಭಿಃ—ಮಹತ್ತಾದವೂ ಆದ |
ಊರ್ಮಿಭಿಃ—ತನ್ನ ಅಲೆಗಳಿಂದ | ಗಿರಿಣಾಂ—ಪರ್ವತಗಳ | ಸಾನು—ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು | ಅರುಜತ್—
ಭೇದಿಸುತ್ತಾಳೆ | ಪಾರಾವತೆಸ್ಥೀಂ—ದೂರ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನೂ (ಅಥವಾ ದಡಗಳನ್ನು) ಕೆಳಗುರುಳಿಸ
ತಕ್ಕ | ಸರಸ್ವತೀಂ—ಈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯನ್ನು | ಸುವೃಕ್ತಿಭಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ | ಧೀತಿಭಿಃ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಆ ವಿನಾಸೇಮ—ಪೂಜಿಸೋಣ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನದೀರೂಪಳಾದ ಈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ತಾನರೆ ದಂಟಿಗಾಗಿ ಪಂಕವನ್ನು ಕೊರೆಯುವಂತೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯುತ
ವಾದವೂ, ಮಹತ್ತಾದವೂ ಆದ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಪರ್ವತಗಳ ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಭೇದಿಸುತ್ತಾಳೆ.
ದೂರ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನೂ ದಡಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಗುರುಳಿಸತಕ್ಕ ಈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿ
ಗಳಿಂದಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೂಜಿಸೋಣ.

English Translation.

With impetuous and mighty waves she breaks down the precipices
of the mountains, like a digger for the lotus fibres : we adore for our
protection, with praises and with sacred rites, Saraswati the underminer
of both her banks.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ತಿಗೆ ಯಾಸ್ಯರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಇಯಂ ಶುಷ್ಕೈಃ ಶೋಷಣೈಃ | ಶುಷ್ಕಮಿತಿ ಬಲನಾಮ ಶೋಷಯತೀತಿ ಸತಃ | ಬಿಸಂ ಬಿಸ್ಕ-
ತೇರ್ಭೇದನಕರ್ಮಣೋ ವೃದ್ಧಿಕರ್ಮಣೋ ವಾ | ಸಾನು ಸಮುಚ್ಛ್ರಿತಂ ಭವತಿ ಸಮುನ್ಮು-

ನ್ನಮಿತಿ ನಾ | ಮಹದ್ವಿರೂರ್ಮಿಭಿಃ ಪಾರಾವತೆಷ್ಟೀಂ ಪಾರಾವಾರಘಾತಿನೀಂ | ಪಾರಂ ಪರಂ
ಭವತಿ | ಅವಾರಮವರಂ | ಅವನಾಯ ಸುಪ್ರವೃತ್ತಾಭಿಃ ಶೋಭನಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸರಸ್ವತೀಂ
ನದೀಂ ಕರ್ಮಭಿಃ ಪರಿಚರೇಮ || (ನಿ. ೨-೨೪)

ಶುಷ್ಕವೆಂದರೆ ಬಲವೆಂದರ್ಥವು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದುಮು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಶೋಷಯೆತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಶುಷ್ಕ ಶಬ್ದವು
ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಅದುಮುವುದರಿಂದ ಶುಷ್ಕ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ.
ಬಿಸಂ ಎಂದರೆ ತಾವರೆದಂಟು. ಈ ಶಬ್ದವು ಕತ್ತರಿಸು, ತುಡುನಾಡು ಅಥವಾ ವೃದ್ಧಿಯಾಗು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ
ಬಿಸ್ಯತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಸಾನು ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶವು ಅಥವಾ ಉನ್ನತವಾದ
ಪ್ರದೇಶವು, ಶಿಖರವು ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯು ತನ್ನ ಬೃಹದಾಕಾರವುಳ್ಳ ಎಂದರೆ ದೊಡ್ಡದಾದ
ಅಲೆಗಳಿಂದ ಮೃದುವಾದ ತಾವರೆ ದಂಟನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ಎರಡು ದಡಗಳನ್ನೂ ಕೊಚ್ಚಿ ನಾಶ
ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಎಂದರೆ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಎರಡು ದಡಗಳು ಕುಸಿದುಬಿದ್ದು ನದಿಯ ನೀರನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗು
ತ್ತವೆ. ಪಾರಂ ಎಂದರೆ ಬೇರೆಯಾದುದು (ಪರಂ) ಅಥವಾ ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದು. ಅವರಂ ಎಂದರೆ ಹತ್ತಿರವಿರುವುದು.
ಪಾರಾವಾರಂ ಎಂದರೆ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ (ಎದುರಾಗಿರುವ) ಮತ್ತು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ದಡಗಳು ಎಂದರ್ಥವು.
ಇಂತಹ ಎರಡು ದಡಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯನ್ನು, ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ
ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಸ್ವರಸಹಿತವಾಗಿಯೂ ಪಠಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಆಚರಿಸ
ಲ್ಪಡುವ ಪೂಜಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸೇವೆಮಾಡೋಣ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸರಸ್ವತಿ ದೇವನಿದೋ ನಿ ಬರ್ಹಯ ಪ್ರಜಾಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಬೃಸಯಸ್ಯ ಮಾಯಿನಃ |

ಉತ ಕ್ಷಿತಿಭ್ಯೋಽವನೀರವಿಂದೋ ವಿಷಮೇಭ್ಯೋ ಅಸ್ರವೋ ವಾಜಿನೀವತಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸರಸ್ವತಿ | ದೇವನಿದಃ | ಬರ್ಹಯ | ಪ್ರಜಾಂ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಬೃಸಯಸ್ಯ | ಮಾಯಿನಃ |

ಉತ | ಕ್ಷಿತಿಭ್ಯಃ | ಅವನೀಃ | ಅವಿಂದಃ | ವಿಷಂ | ಏರೈಃ | ಅಸ್ರವಃ | ವಾಜಿನೀವತಿ || ೩ ||

ಹೇ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವನಿದೋ ದೇವಾನಾಂ ನಿಂದಕಾನಸುರಾನ್ನಿ ಬರ್ಹಯ | ನೈಬರ್ಹಯಃ |
ಅವಧೀಃ | ತಥಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯ ಮಾಯಿನೋ ಮಾಯಾವಿನೋ ಬೃಸಯಸ್ಯ | ಬೃಸಯ ಇತಿ
ತ್ವಷ್ಟರ್ನಾಮಧೇಯಂ | ತ್ವಷ್ಟಃ ಪ್ರಜಾಂ ಪುತ್ರಂ ವೃತ್ತಾಸುರಂ ಚ ನೈವಧೀಃ | ತ್ವತ್ಸಾಹಾಯ್ಯಾ-
ದೇವೇಂದ್ರೋ ಹತವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉತಾಪಿ ಚ ಹೇ ವಾಜಿನೀವತಿ ಅನ್ನವತಿ ಸರಸ್ವತಿ ತ್ವಂ ಕ್ಷಿತಿಭ್ಯೋ

ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋಽವನೀರಸುರೈರಪಹೃತಾ ಭೂಮಿಾರವಿಂದಃ | ಅಲಂಭಯಃ | ಏಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋ
ವಿಷಮುದಕಂ ಚಾಸ್ತ್ರವಃ | ಅಕ್ಷಾರಯಃ | ಯದ್ವಾ | ಕ್ಷಿತಯೋಽಸುರಜನಾಃ | ತೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದವನೀ-
ಭೂಮಿಾರವಿಂದಃ | ಲಬ್ಧವಾನಸಿ | ತಾನ್ ಹತ್ತ್ವೈಭ್ಯಶ್ಚಾಸುರೇಭ್ಯೋ ವಿಷಂ ಮೃತೀಹೇತುಭೂತಂ
ಗರಲಮಸ್ತ್ರವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸರಸ್ವತಿ—ಎಲೈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೇ | ದೇವನಿದಃ—ದೇವನಿಂದಕರಾದ ಅಸುರರನ್ನು | ನಿ ಬರ್ಹಯಃ—
ನಾಶಮಾಡಿರುವೆ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೂ | ಮಾಯಿನಃ—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ | ಬೃಸಯಸ್ಯ—
ತ್ವಷ್ಟುವಿನ | ಪ್ರಜಾಂ—ಪುತ್ರನಾದ ವೃತ್ರನನ್ನೂ ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ವಾಜಿನೀವತಿ—
ಅನ್ನಯುಕ್ತಳಾದ ಎಲೈ ಸರಸ್ವತಿಯೇ | ಕ್ಷಿತೀಭ್ಯಃ—ಮಾನವರಿಗೆ | ಅವನೀಃ—ಅಸುರಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ
ಭೂಮಿಗಳನ್ನು | ಅವಿಂದಃ—ಪುನಃ ಒದಗಿಸಿದೆ | ಏಭ್ಯಃ—ಈ ಮಾನವರಿಗಾಗಿ | ವಿಷಂ—ಉದಕ
ವನ್ನೂ | ಅಸ್ತ್ರವಃ—ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೇ. ನೀನು ದೇವನಿಂದಕರಾದ ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿರುವೆ. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೂ
ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ ತ್ವಷ್ಟುವಿನ ಪುತ್ರನಾದ ವೃತ್ರನನ್ನೂ ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ, ಮತ್ತು ಅನ್ನಯುಕ್ತಳಾದ ಎಲೈ
ಸರಸ್ವತಿಯೇ, ಮಾನವರಿಗೆ ಅಸುರಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು 'ಪುನಃ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ಈ ಮಾನ
ವರಿಗಾಗಿಯೇ, ಉದಕವನ್ನೂ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

English Translation.

Destory, Saraswati the revilers of the gods, the offspring of the
universal deluder, Vrisaya : giver of sustenance, you have acquired for
men the lands (seized by the Asuras), and have showered water upon them.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ¹ ಹೋ¹ ದೇವೀ¹ ಸರಸ್ವತಿ¹ ವಾಜೀ¹ಭಿರ್ವಾ¹ಜನೀ¹ವತಿ¹ |

ಧೀನಾ¹ಮು¹ವಿ¹ಕ್ರ¹ವತು || ೪ ||

|| ಪದಸಾರಃ ||

ಪ್ರ | ನಃ | ದೇವೀ | ಸರಸ್ವತಿ | ವಾಜೀಭಿಃ | ವಾಜಿನೀವತಿ |

ಧೀನಾಂ | ಅವಿಕ್ರೀ | ಅವತು || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವೀ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಾ ನಾಜಿನೀವತೀ | ನಾಜೋಽನ್ನಂ ಯಸ್ಯಾಂ ಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಸಾ
ನಾಜಿನೀ | ತದ್ಯುಕ್ತಾ | ಧೀನಾಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ವಾಣಾಮವಿತ್ರೀ ರಕ್ಷಿತ್ರೀ | ಏವಂಭೂತಾ ಸರಸ್ವತೀ
ನಾಜೇಭಿರನ್ನೋರ್ಣ್ಯಸ್ತಾನ್ಪ್ರವತು | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ತರ್ಪಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮಳಾ | ನಾಜಿನೀವತೀ—ಅನ್ನಯುಕ್ತಳಾ | ಧೀನಾಂ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ |
ಅವಿತ್ರೀ—ರಕ್ಷಕಳಾ ಆದ | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತಿಯು | ನಾಜೇಭಿಃ—ಅನ್ನಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಪ್ರ ಅವತು—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಅಥವಾ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮಳಾ, ಅನ್ನಯುಕ್ತಳಾ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ರಕ್ಷಕಳಾ ಆದ ಸರಸ್ವತಿಯು ಅನ್ನಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು
ರಕ್ಷಿಸಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲಿ.

English Translation.

May the divine Saraswati, the acceptress of (sacrificial) food, the
protectress of her worshippers, sustain as with (abundant) viands.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಯಸ್ತಾ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತ್ಯುಪಬ್ರೂತೇ ಧನೇ ಹಿತೇ |

ಇಂದ್ರಂ ನ ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇ || ೫ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಯಃ | ತ್ಯಾ | ದೇವಿ | ಸರಸ್ವತಿ | ಉಪಬ್ರೂತೇ | ಧನೇ | ಹಿತೇ |

ಇಂದ್ರಂ | ನ | ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿ ಯಃ ಸ್ತೋತಾ ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಧನೇ ಹಿತೇ ನಿಹಿತೇ
ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ ಸತೀಂದ್ರಂ ನ ಇಂದ್ರಮಿವ ತ್ಯಾಮುಪಬ್ರೂತೇ ಸ್ತುತಿ ತಂ ರಕ್ಷೇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಿ—ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ | ಸರಸ್ವತಿ—ಎಲೈ ಸರಸ್ವತಿಯೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು |
ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಧನೇ ಹಿತೇ—ಧನನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಇಂದ್ರಂ ನ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು
ವಂತೆ | ತ್ಯಾ ಉಪಬ್ರೂತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವನೋ (ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು).

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ ಎಲೈ ಸರಸ್ವತಿಯೇ, ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಧನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಂತೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Divine Saraswati, protect him engaged in conflict for the sake of wealth, who glorifies you like Indra.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ತ್ವಂ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತ್ಯವಾ ವಾಜೇಷು ವಾಜಿನಿ |

ರದಾ ಪೂಷೇವ ನಃ ಸನಿಂ || ೬ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ತ್ವಂ | ದೇವಿ | ಸರಸ್ವತಿ | ಅವ | ವಾಜೇಷು | ವಾಜಿನಿ |

ರದ | ಪೂಷಾಽವ | ನಃ | ಸನಿಂ || ೬ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ದೇವಿ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೇ ಹೇ ವಾಜಿನಿ | ವಾಜೋ ಬಲಮನ್ಯಂ ವಾ | ತದ್ಯುಕ್ತೇ | ಹೇ ಸರಸ್ವತಿ ತ್ವಂ ವಾಜೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವ | ಆಸ್ಮಾನ್ರಕ್ಷ | ಅಹಿ ಚ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪೂಷೇವ ಪೋಷಕೋ ದೇವ ಇವ ಸನಿಂ ಸಂಭಜನೀಯಂ ಧನಂ ರದ | ವಿಲಿಖ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತಿ ಯಾವತ್ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ದೇವಿ— ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಳಾದವಳೂ | ವಾಜಿನಿ—ಶಕ್ತಿಯುತಳೂ ಆದ | ಸರಸ್ವತಿ—ಎಲೈ ಸರಸ್ವತಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವಾಜೇಷು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಅವ—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪೂಷೇವ—ಪೋಷಕನಾದ ಪೂಷದೇವನಂತೆ | ಸನಿಂ—ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ರದ—ಕೊಡು.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಳೂ, ಶಕ್ತಿಯುತಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಸರಸ್ವತಿಯೇ, ನೀನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಮಗೆ ಪೋಷಕನಾದ ಪೂಷದೇವನಂತೆ ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

Divine Saraswati, abounding in food, protect us in combat, and, like Pushan, give us gifts.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ಸ್ಯಾ ನಃ ಸರಸ್ವತೀ ಘೋರಾ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನಿಃ |

ವೃತ್ರಘ್ನೀ ವಷ್ಠಿ ಸುಷ್ಪ್ತತಿಂ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ಸ್ಯಾ | ನಃ | ಸರಸ್ವತೀ | ಘೋರಾ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನಿಃ |

ವೃತ್ರಘ್ನೀ | ವಷ್ಠಿ | ಸುಷ್ಪ್ತತಿಂ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಪಿ ಚ ಸ್ಯಾ ಸಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಸರಸ್ವತೀ ಘೋರಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ಭಯಂಕರಿಣೀ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನಿಃ |
ವರ್ತತೇನೇನೇತಿ ವರ್ತನೀ ರಥಃ | ಹಿರಣ್ಯಮಯೋ ವರ್ತನಿಯೌಸ್ಯಾಃ ಸಾ ತಥೋಕ್ತಾ | ವೃತ್ರಘ್ನೀ
ವೃತ್ರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತ್ರಿ | ಏವಂಭೂತಾ ಸಾ ಸರಸ್ವತೀ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಂ ಸುಷ್ಪ್ತತಿಂ ಶೋಭನಾಂ
ಸ್ತುತಿಂ ವಷ್ಠಿ | ಕಾಮಯಂತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಸ್ಯಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ | ಘೋರಾ—ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರಳೂ | ಹಿರಣ್ಯ
ವರ್ತನಿಃ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವುಳ್ಳವಳೂ | ವೃತ್ರಘ್ನೀ—ಶತ್ರುನಾಶಕಳೂ ಆದ | ಸರಸ್ವತೀ—
ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುಷ್ಪ್ತತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ವಷ್ಠಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರಳೂ, ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವುಳ್ಳವಳೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕಳೂ ಆದ
ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

May the fierce Saraswati, riding in a golden chariot, the destructress
of enemies, be pleased by our earnest laudation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯಾ ಅನಂತೋ ಅಹೃತಸ್ತೇಷ್ವರಿಷ್ಣುರರ್ಣವಃ |

ಅನುಶ್ಚರತಿ ರೋರುವತ್ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯಾಃ | ಅನಂತಃ | ಆಹುತಃ | ತ್ವೇಷಃ | ಚರಿಷ್ಣುಃ | ಅರ್ಣವಃ ||

ಅಮಃ | ಚರತಿ | ರೋರುವತ್ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯಾಃ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಅನೋ ಬಲಮನಂತೋಽಪರ್ಯಂತೋಽಪರಿಮಿತೋಽಹುತೋಽಹಿಂಸಿ-
ತೋಽಕುಟಿಲೋ ನಾ ತ್ವೇಷೋ ದೀಪ್ತಶ್ಚರಿಷ್ಣುಶ್ಚರಣೀಲಃ | ಸರ್ವತ್ರಾಪ್ರತಿಹತಗತಿರ್ದೈರ್ಘ್ಯಃ |
ಅರ್ಣವ ಉದಕವಾನ್ | ಉದಕಪ್ರದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಏವಂಭೂತಃ ಸನ್ ರೋರುವತ್ ಭೃಶಂ ಶಬ್ದಂ
ಕುರ್ವನ್ ಚರತಿ ವರ್ತತೇ ಸಾ ನೋ ವಿಶ್ವಾ ಇತ್ಯುತ್ತರತ್ರ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಸ್ಯಾಃ—ಯಾವ ಸರಸ್ವತಿಯು | ಅಮಃ—ಶಕ್ತಿಯು | ಅನಂತಃ—ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿಯೂ |
ಆಹುತಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದೆಯೂ | ತ್ವೇಷಃ—ಕಾಂತಿಯುತವಾಗಿಯೂ | ಚರಿಷ್ಣುಃ—ಸರ್ವತ್ರ
ಸಂಚರಿಸುವುದಾಗಿಯೂ | ಅರ್ಣವಃ—ಉದಕಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು | ರೋರುವತ್—ಅಧಿಕವಾದ ಶಬ್ದ
ಮಾಡುತ್ತಾ | ಚರತಿ—ಚಲಿಸುವುದೋ (ಆ ಬಲವು ನಮ್ಮನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಸರಸ್ವತಿಯು ಶಕ್ತಿಯು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದೆಯೂ, ಕಾಂತಿಯುತ
ವಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಗಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಉದಕಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಾ ಚಲಿಸುವುದೋ
ಆ ಶಕ್ತಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

May she whose might, infinite, undeviating, splendid, progressive,
water-shedding, proceed, loud-sounding.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಾ ನೋ ವಿಶ್ವಾ ಅತಿ ದ್ವಿಷಃ ಸ್ವಸ್ತೈರನ್ಯಾ ಋತಾವರೀ |

ಅತನ್ನಹೇವ ಸೂರ್ಯಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಾ | ನಃ | ವಿಶ್ವಾಃ | ಅತಿ | ದ್ವಿಷಃ | ಸ್ವಸ್ತೈಃ | ಅನ್ಯಾಃ | ಋತೈವರೀ |

ಅತನ್ | ಅಹ್ಯಾ ಇವ | ಸೂರ್ಯಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಾ ಸರಸ್ವತೀ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾ ದ್ವಿಜೋ ದ್ವೇಷ್ಟೀಃ ಪ್ರಜಾ ಅತಿ ನಯತು |
ಅತಿತಾರಯತು | ತಥಾ ಸ್ವಸ್ಯಾಃ ಸ್ವಯಂಸಾರಿಣೀಃ ಸಹೋತ್ಪನ್ನಾ ನಾ ಯತಾವರೀಃ | ಯತಮಿತ್ಯುದಕ-
ನಾಮ | ತದ್ಯುಕ್ತಾ ಅನ್ಯಾಶ್ಚ ನದೀರಸ್ಮಾನತಿ ನಯತು | ಯದ್ವಾ || ಜಸ್ಯೇವ ನಾ ಛಂದಸೀತಿ ಪೂರ್ವ-
ಸವರ್ಣದೀರ್ಘಃ || ಉದಕವತ್ಯಃ ಸ್ವಸಾರೋ ಭಗಿನೋಽನ್ಯಾ ಗಂಗಾದ್ಯಾ ನದ್ಯಶ್ಚಾಸ್ಮಾನ್ ಶತ್ರುನತಿ
ನಯಂತು | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸೂರ್ಯಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕ ಅದಿತ್ಯೋಽತನ್ ಸತತಂ ಗಚ್ಛನ್
ಅಹೇವಾಹಾನೀವ | ಯಥಾಹಾನಿ ಶೀಘ್ರಮತಿನಯತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಾ—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸರಸ್ವತಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತ
ವಾದ | ದ್ವಿಜಃ—ಶತ್ರುಪ್ರಜೆಗಳಿಂದಲೂ | ಅತಿ ನಯತು—ದಾಟಿಸಲಿ | ಸ್ವಸ್ಯಾಃ—ಸ್ವಯಂ ಪ್ರವಹಿಸು
ವುಮಾ (ಭಗಿನಿಯರು) | ಯತಾವರೀಃ—ಉದಕಯುಕ್ತವೂ ಆದ | ಅನ್ಯಾಃ—ಇತರ ನದೀದೇವತೆಗಳೂ |
ಸೂರ್ಯಃ—ಸೂರ್ಯನೂ | ಅತನ್—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ | ಅಹೇವ—ಅಹಸ್ಸನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವಂತೆ |
ಅತಿ ನಯತು—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸರಸ್ವತಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಮಸ್ತವಾದ ಶತ್ರುಪ್ರಜೆಗಳಿಂದಲೂ
ದಾಟಿಸಲಿ. ಸೂರ್ಯನು ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಅಹಸ್ಸನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವಂತೆ, ಸ್ವಯಂ
ಪ್ರವಹಿಸುವುಮಾ (ಅಥವಾ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯ ಸಹೋದರಿಯರೂ) ಉದಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಇತರ ನದೀದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ
ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲಿ.

English Translation.

Overcome all our adversaries, and bring to us her other water-laden
sisters, as the ever-rolling sun (leads on) the days.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಸು ಸಪ್ತಸ್ವಸಾ ಸುಜುಷ್ಠಾ |

ಸರಸ್ವತೀ ಸ್ತೋಮ್ಯಾ ಭೂತ್ || ೧೦ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಉತ | ನಃ | ಪ್ರಿಯಾ | ಪ್ರಿಯಾಸು | ಸಪ್ತಸ್ವಸಾ | ಸುಜುಷ್ಠಾ |

ಸರಸ್ವತೀ | ಸ್ತೋಮ್ಯಾ | ಭೂತ್ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಶರಾತ್ರೇ ತೃತೀಯೇದಸಿ ಪ್ರಉಗ ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯೇತಿ ಸಾರಸ್ವತಸ್ತೃಚಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ |
ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಸ್ವಿತೃಷ್ಣಿಹಂ ಪ್ರಉಗಂ | ಅ. ೭-೧೦ | ಇತಿ || ಪವಿತ್ರೇಷ್ಟ್ಯಮುತ ನಃ
ಪ್ರಿಯೇತಿ ಸಾರಸ್ವತಸ್ಯ ಹವಿರ್ಹೋದನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಸ್ವಿಮಾ
ಜುಹ್ವಾನಾ ಯುಷ್ಮದಾ ನಮೋಭಿಃ | ಅ. ೧-೧೨ | ಇತಿ ||

ಉತಾಪಿ ಚ ನೋದಸ್ಯಾಕಂ ಪ್ರಿಯಾಸು ಪ್ರಿಯಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯತಮಾ ಸಪ್ತಸ್ತಸಾ |
ಗಾಯತ್ರಾದಿನಿ ಸಪ್ತ ಛಂದಾಂಸಿ ಸ್ವಸಾರೋ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಾದೃಶೀ | ನದೀರೂಪಾಯಾಸ್ತು ಗಂಗಾ ದ್ಯಾಃ
ಸಪ್ತ ನದ್ಯಃ ಸ್ವಸಾರಃ | ಸುಜುಷ್ವಾ ಸುಷ್ಮ ಪುರಾತನ್ಯರ್ಯುಷಿಭಿಃ ಸೇವಿತಾ | ಏವಂಭೂತಾ ಸರಸ್ವತೀ
ದೇವೀ ಸ್ತೋಮ್ಯಾ ಭೂತ್ | ಸ್ತೋತವ್ಯಾ ಭವತು ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಪ್ರಿಯಾಸು—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರ ನಡುವೆ | ಪ್ರಿಯಾ—ಅತ್ಯಂತ
ಪ್ರಿಯತಮಳೂ | ಸಪ್ತಸ್ತಸಾ—ಗಂಗಾದಿ ಸಪ್ತಸಹೋದರಿಯುಳ್ಳವಳೂ | ಸುಜುಷ್ವಾ—ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿ
ತಳೂ ಆದ | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು | ಸ್ತೋಮ್ಯಾ—ಸ್ತುತಿ ಪಾತ್ರಳಾಗಿ | ಭೂತ್—ಆಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳೂ, ಗಂಗಾದಿ ಸಪ್ತ ಸಹೋದರಿಯ
ರುಳ್ಳವಳೂ, ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿತಳೂ ಆದ ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಯು ನಮಗೆ ಸ್ತುತಿಪಾತ್ರಳಾಗಿರಲಿ.

English Translation.

May Saraswati, who has seven sisters, who is dearest amongst those
dear to us, and is fully propitiated be ever adorable.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಉಗ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯಾ
ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ಈ ಸೂಕ್ತದ ೧೦-೧೨ ಋಕ್ಕುಗಳು) ಸರಸ್ವತೀದೇವತಾಕವಾದ ತೃಚ
ವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಸ್ವಿತೃಷ್ಣಿಹಂ ಪ್ರಉಗಂ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯಾ ಎಂಬ
ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಸರಸ್ವತೀದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹವಿರ್ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಉತ ನಃ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಸ್ವಿಮಾ ಜುಹ್ವಾನಾ ಯುಷ್ಮದಾ
ನಮೋಭಿಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೧-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು

ಇಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಸ್ತಸಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕು. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ವಾಗ್ಗ್ದೇವತೆ
ಯೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಸಪ್ತಸ್ತಸಾ—ಎಳು ಮಂದಿ ಭಗಿನಿಯರು ಎಂದರೆ ಗಾಯತ್ರಾದಿ ಸಪ್ತಛಂದಸ್ಸುಗಳೆಂದೂ
ನದಿಯೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಗಂಗಾದಿ ಸಪ್ತನದಿಗಳೆಂದೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಪ್ಪುಷೀ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ಯುರು ರಜೋ ಅಂತರಿಕ್ಷಂ |

ಸರಸ್ವತೀ ನಿದಸ್ವಾತು || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಪ್ಪುಷೀ | ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ | ಉರು | ರಜಃ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ |

ಸರಸ್ವತೀ | ನಿದಃ | ಪಾತು || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಸಂಬಂಧೀನ್ಯುರೂರಾಣಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾನಿ ರಜೋ ರಜಾಂಸಿ ಲೋಕಾ-
ನಂತರಿಕ್ಷಮಂತರಾ ಕ್ಷಾಂತಂ ನಭಶ್ಚಾಪ್ಪುಷೀ ಸ್ವತೇಜಸಾ ಪೂರಿತವತೀ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವೀ ನಿದೋ
ನಿಂದಕಾಚ್ಛತ್ರೋಃ ಪಾತು | ಅಸ್ಮಾನ್ನಕ್ಷತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ—ಪೃಥಿವೀಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು | ಉರು—ವಿಸ್ತೃತವಾದವು ಆದ | ರಜಃ—ಲೋಕ
ಗಳನ್ನೂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ | ಅಪ್ಪುಷೀ—ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ :| ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತೀ
ದೇವಿಯು | ನಿದಃ—ನಿಂದಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ | ಪಾತು—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥಃ ||

ಪೃಥಿವೀ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು, ವಿಸ್ತೃತವಾದವು ಆದ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ
ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ನಿಂದಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

May Saraswati, filling (with radiance) the vast expanse of earth and
heaven, defend us from the reviler.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ರಿಷಧಸ್ಥಾ ಸಪ್ತಧಾತುಃ ಪಂಚ ಜಾತಾ ವರ್ಧಯಂತೀ |

ವಾಜೇವಾಜೇ ಹವ್ಯಾ ಭೂತ್ || ೧೨ ||

|| ಸದಸಾಶಃ ||

ತ್ರಿಷಢ್ಧಸ್ಯಾ | ಸಪ್ತಧಾತುಃ | ಪಂಚ | ಜಾತಾ | ವರ್ಧಯಂತೀ |

ನಾಜೇನಾಜೇ | ಹವ್ಯಾ | ಭೂತ್ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತ್ರಿಷಢ್ಧಸ್ಯಾ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಸಹಾವತಿಷ್ಠಮಾನಾ ತ್ರಿಲೋಕವ್ಯಾಪಿನೀ ಸಪ್ತಧಾತುಃ | ಸಪ್ತಧಾತವೋಽವಯವಾ ಗಾಯತ್ರಾದ್ಯಾ ಗಂಗಾದ್ಯಾ ನಾ ಯಸ್ಯಾಃ ಸಾ ತಥೋಕ್ತಾ | ಪಂಚ ಜಾತಾ ಜಾತಾನಿ ನಿಷಾದಪಂಚಮಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ವರ್ಣಾನ್ ಗಂಧರ್ವಾದೀನ್ವಾ ವರ್ಧಯಂತ್ಯಭಿವೃದ್ಧಾನ್ಕುರ್ವತೀ | ಈದೃಶೀ ಸರಸ್ವತೀ ನಾಜೇ ನಾಜೇ ಯುದ್ಧೇ ಯುದ್ಧೇ ಸರ್ವೇಷು ಯುದ್ಧೇಷು ಹವ್ಯಾ ಭೂತ್ | ಹವ್ಯತವ್ಯಾ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತ್ರಿಷಢ್ಧಸ್ಯಾ—ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವವಳೂ | ಸಪ್ತಧಾತುಃ—ಗಂಗಾದಿ ಸಪ್ತ ಅವಯವಗಳುಳ್ಳವಳೂ | ಪಂಚ ಜಾತಾ—ನಿಷಾದಾದಿ ಪಂಚ ವಿಧವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ | ವರ್ಧಯಂತೀ—ಪೋಷಿಸುವವಳೂ ಆದ ಸರಸ್ವತಿಯು | ನಾಜೇ ನಾಜೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ | ಹವ್ಯಾ ಭೂತ್—ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೂ ಸ್ತುತಿಗೂ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವವಳೂ, ಗಂಗಾದಿ ಸಪ್ತ ಅವಯವಗಳುಳ್ಳವಳೂ, ನಿಷಾದಾದಿ ಪಂಚ ವಿಧವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಪೋಷಿಸುವವಳೂ ಆದ ಸರಸ್ವತಿಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೂ ಸ್ತುತಿಗೂ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

English Translation.

Abiding in the three worlds, comprising seven elements, cherishing the five races (of beings), she is ever to be invoked in battle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ಯಾ ಮಹಿನ್ನಾ ಮಹಿನಾಸು ಚೇಕಿತೇ ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿರನ್ಯಾ ಅಪಸಾ-
ಮಪಸ್ತನಾ |

ರಥ ಇನ ಬೃಹತೀ ವಿಭ್ವನೇ ಕೃತೋಪಸ್ತುತ್ಯಾ ಚಿಕಿತುಷಾ ಸರಸ್ವತೀ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಯಾ | ಮಹಿಮಾ | ಮಹಿನಾ | ಅಸು | ಚೇಕಿತೇ | ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿಃ | ಅನ್ಯಾಃ | ಅಸಸಾಂ | ಅಸಸ್ತಮಾ
ರಥಃ ಇವ | ಬೃಹತೀ | ವಿಭ್ವನೇ | ಕೃತಾ | ಉಸಸ್ತುತ್ಯಾ | ಚಿರಿತುಷಾ | ಸರಸ್ವತೀ | ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಹಿಮಾ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇನ ಮಹಿನಾ ಮಹತೀ ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿರ್ದ್ಯುಮ್ನೋದೋಹತಮಾನೈರ್ಯ-
ಶೋಭಿರಸ್ತ್ವರ್ವಾ ಯುಕ್ತಾ ಸತ್ಯಾಸ್ತುಸಾಂ ನದೀನಾಂ ದೇವತಾನಾಂ ವಾ ಮಧ್ಯೇ ಯಾ ಸರಸ್ವತೀ
ಪ್ರ ಚೇಕಿತೇ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಜ್ಞಾಯತೇ | ಯಾ ಚಾನ್ಯಾ ಅನ್ಯಾಸಾಂ || ಸುಸಾಂ ಸುಲುಗಿತಿ ಷಷ್ಠೀ
ಬಹುವಚಸ್ಯ ಜಸಃ || ಅಸಸಾಂ! ವೇಗವತೀನಾಂ ನದೀನಾಂ ಮಧ್ಯೇಽಪಸ್ತಮಾ ವೇಗವತ್ತಮಾ |
ಯಾ ಚ ರಥ ಇವ ವಿಭ್ವನೇ ವಿಭುತ್ವಾಯ ಬೃಹತೀ ಪರಿವೃಥಾ ಗುಣೈರಧಿಕಾ ಕೃತಾ ಪ್ರಜಾಪತಿನಾ
ನಿರ್ಮಿತಾ ಸಾ ಸರಸ್ವತೀ ಚಿರಿತುಷಾ ಜಾನತಾ ಸ್ತೋತ್ರೋಪಸ್ತುತ್ಯಾ | ಉಪಸ್ತೋತವ್ಯಾ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಾ—ಯಾವ ಸರಸ್ವತಿಯು | ಮಹಿಮಾ—ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ಮಹಿನಾ—ಮಹತ್ವರೂಪ
ವುಳ್ಳವಳೂ | ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿಃ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಅನ್ನಯುಕ್ತಳೂ ಆಗಿ | ಅಸು—ಈ ನದೀ ದೇವತೆಗಳ
ನಡುವೆ | ಪ್ರ ಚೇಕಿತೇ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವಳೋ | ಅನ್ಯಾಃ ಅಸಸಾಂ—ಇತರ ಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳ
ನದಿಗಳ ನಡುವೆ | ಅಸಸ್ತಮಾ—ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ವೇಗದ ಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳವಳೂ | ವಿಭ್ವನೇ—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ
ವಾಗಲು | ಬೃಹತೀ—ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನಳಾಗಿಯೂ ಆಗಿ | ರಥ ಇವ—ರಥದಂತೆ | ಕೃತಾ—ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ
ನಿರ್ಮಿತಳಾದಳೋ ಅಂತಹ | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು | ಚಿರಿತುಷಾ—ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ
ಳಾಗಿಯೂ | ಉಪಸ್ತುತ್ಯಾ—ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ, ಕಾಂತಿಯುತವಾದ
ಅನ್ನಯುಕ್ತಳೂ ಆಗಿ ಈ ನದೀದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವಳೋ, ಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳ ಇತರ
ನದಿಗಳ ನಡುವೆ ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕಿಯಾಗಲು ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನಳಾಗಿಯೂ
ಆಗಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಳಾದಳೋ ಅಂತಹ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿಯೂ
ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಾಳೆ.

English Translation.

She who is distinguished amongst them as eminent in greatness and
in her glories; she who is the most impetuous of all other streams: she who
has been created vast in capacity as a chariot, she Saraswati, is to be
glorified by the discreet (worshipper).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸರಸ್ವತ್ಯಭಿ ನೋ ನೇಷಿ ವಸ್ಯೋ ಮಾ ಪ ಸ್ವರೀಃ ಪಯಸಾ ಮಾ ನ ಆ ಧಕ್ |
ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಸಖ್ಯಾ ವೇಶ್ಯಾ ಚ ಮಾ ತ್ವತ್ಕ್ಷೇತ್ರಾಣ್ಯರಣಾನಿ ಗನ್ತ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸರಸ್ವತಿ | ಅಭಿ | ನಃ | ನೇಷಿ | ವಸ್ಯಃ | ಮಾ | ಅಪ | ಸ್ವರೀಃ | ಪಯಸಾ | ಮಾ | ನಃ | ಆ | ಧಕ್ |
ಜುಷಸ್ವ | ನಃ | ಸಖ್ಯಾ | ವೇಶ್ಯಾ | ಚ | ಮಾ | ತ್ವತ್ | ಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ | ಅರಣಾನಿ | ಗನ್ತ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸರಸ್ವತಿ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ವಸ್ಯೋ ವಸೀಯಃ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ವಸು ಧನಮಭಿ ನೇಷಿ | ಅಭಿಪ್ರಾಪಯ |
ಮಾಪ ಸ್ವರೀಃ | ಅಪ್ರವೃದ್ಧಾನ್ಮಾ ಕಾರ್ಷೀಃ || ಸ್ವಾರೋ ವೃದ್ಧಿಃ | ಉಪಸರ್ಗವಶಾತ್ ಪ್ರವೃದ್ಧೀತೇ ವರ್ತ-
ತೇ || ತಥಾ ಪಯಸೋದಕೇನಾಧಿಕೇನ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಆ ಧಕ್ | ನಾಭಿದಹ | ನ ಬಾಧಸ್ವ | ಅಸಿ ಚ
ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಖ್ಯಾ ಸಖ್ಯಾನಿ ಸಖಿಕರ್ಮಾಣಿ ವೇಶ್ಯಾ ಪ್ರನೇಶನಾನಿ ಚ ಜುಷಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ | ವಯಂ
ಚ ತ್ವತ್ಕ್ಷೇತ್ರಾಣ್ಯರಣಾನಿ ನಿಶ್ಚಿಷ್ಟಾನಿ ಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ ಮಾ ಗನ್ತ | ಮಾ ಪ್ರಾಪ್ನವಾಮ | ಅಹಿ ತು
ರಮಣೀಯಾನ್ಯೇವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸರಸ್ವತಿ—ಎಲೈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಸ್ಯಃ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಧನವನ್ನು |
ಅಭಿ ನೇಷಿ—ಹೊಂದಿಸು | ಮಾಪ ಸ್ವರೀಃ—ನಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಆಡಚಣೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಡ | ಪಯಸಾ—
ತಡೆಯಲಾಗದ ಉದಕಪ್ರವಾಹದಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಆ ಧಕ್—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ | ನಃ—ನಮ್ಮ |
ಸಖ್ಯಾ—ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನೂ | ವೇಶ್ಯಾ ಚ—ವಾಸಗೃಹಗಳನ್ನೂ | ಜುಷಸ್ವ—ಸೇವಿಸು | ತ್ವತ್—ನಿನಗೆ |
ಅರಣಾನಿ—ಹರ್ಷರಹಿತವಾದ | ಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ—ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು | ಮಾ ಗನ್ತ—ನಾವು ಸೇರದಿರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೇ, ನಮಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ನಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಆಡಚಣೆಯನ್ನುಂಟು
ಮಾಡಬೇಡ. ತಡೆಯಲಾಗದ ಉದಕಪ್ರವಾಹದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನೂ ವಾಸ
ಗೃಹಗಳನ್ನೂ ಸೇವಿಸು. ನಿನಗೆ ಹರ್ಷರಹಿತವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವು ಸೇರದಿರುವಂತಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಹರ್ಷರಹಿತ
ವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವು ನಿನ್ನಿಂದ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ.

English Translation.

Guide us, Saraswati, to precious wealth ; reduce us not to insignificance ; overwhelm us not with (excess of) water ; be pleased by our friendly (services) and access to our habitations, and let us not repair to places unacceptable to you.

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುನರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀ ವೀರಬುಕ್ಕ ಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-
ಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ನೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ
ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ೮ಷ್ಟನೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

|| ಹಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುನಾದಯುತವೂ ಆದ

ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ಭವೇತ್ |

ತತ್ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ನಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ವಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ತುತಂ ನಮಾಮಿ ಗಣಾನನಂ |
ಯಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಪಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿಷ್ಣುತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ |
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾರ್ಥಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇನ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

॥ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಪ್ರಥನೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಅರವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಅಥ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಪ್ರಥನೋಽಧ್ಯಾಯ ಆರಭ್ಯತೇ | ಪಠ್ಯಮಂಡಲಸ್ಯ ಪಞ್ಚೇನುವಾಕೇ
ಚತುರ್ದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ಸ್ತುಷೇ ನರೇಶ್ಯೇಕಾದಶರ್ಚಣಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನು-
ಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಸ್ತುಷ ಏಕಾದಶಾತ್ಮಿನಂ ತ್ವಿತಿ | ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟಾ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೋ ಭರದ್ವಾಜ ಯಷಿಃ |
ಅನುಕ್ರತ್ಯಾತ್ರಿಷ್ಟಪ್ | ಅತ್ವಿನೌ ದೇವತಾ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಆತ್ವಿನೇ ಕೃತಾವಿದಮಾದಿಕೇ ಭೇ ಸೂಕ್ತೇ |
ಅತ್ವಿನಕಸ್ರೇ ಚೈತೇ ಏವ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಸ್ತುಷೇ ನರೇತಿ ಸೂಕ್ತೇ | ಅ. ೪-೧೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು— ಈಗ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿವರಣೆ
ಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವೆವು. ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಅರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವು
ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುಷೇ ನರಾ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಯಲ್ಲಿ—ಸ್ತುಷ ಏಕಾದಶಾಶ್ವಿನಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಭರದ್ವಾಜನೇ ಋಷಿಯು; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ವಿನಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತಗಳ (೨ ಸೂಕ್ತಗಳ) ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದೂ, ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದೂ ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಸ್ತುಷೇ ನರೇತಿ ಸೂಕ್ತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೨

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧, ೨ ||

|| ಸೂಕ್ತ ದ್ವಂದ್ವವ ಋಕ್ಪಂಚ—೧೧ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಆಶ್ವಿನೌ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ತುಷೇ ನರಾ ದಿವೋ ಅಸ್ಯ ಪ್ರಸಂತಾಶ್ವಿನಾ ಹುನೇ ಜರಮಾಣೋ ಅಕೇಃ |

ಯಾ ಸದ್ಯ ಉಸ್ರಾ ವೃಷಿ ಜ್ಯೋ ಅಂತಾನ್ಯುಯೂಷತಃ ಪರ್ಯುರೂ

ವರಾಂಸಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ತುಷೇ | ನರಾ | ದಿವಃ | ಅಸ್ಯ | ಪ್ರಸಂತಾ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಹುನೇ | ಜರಮಾಣಃ | ಅಕೇಃ |

ಯಾ | ಸದ್ಯಃ | ಉಸ್ರಾ | ವೃಷಿ | ಜ್ಯೋ | ಅಂತಾನ್ | ಯುಯೂಷತಃ | ಪರಿ | ಉರು | ವರಾಂಸಿ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ನರಾ ನೇತಾರಾವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ಪ್ರಸಂತಾ ಪ್ರಸಂತಾ ಪ್ರಭವಂತಾ-
ವೀಶ್ವರಾವಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾವಶ್ವೀರನ್ನಿತಾಃ ಸ್ತುಷೇ ಪ್ರಗೀತಮಂತ್ರಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತೋತುಮರ್ಹಂತಃ-
ನೀಯಮಂತ್ರಸಾಧ್ಯಃ ಶಸ್ತ್ರೈರ್ಜರಮಾಣಃ ಸ್ತುತಿಂ ಕುರ್ವನ್ತುನೇ | ಆಹ್ವಯಾಮಿ | ಕೀದೃಶಾವಿತ್ಯ-
ನೇಕ್ಷಾಯಾಂ | ಯಾ ಯೌ ಸದ್ಯ ಏವೋಸ್ರಾ ಶತ್ಕೂಲಾಂ ನಿವಾರಕೌ ವೃಷಿ ವೃಷ್ವಾ ನಿಶಾಯಾಃ
ಸಮಾಪ್ತೌ ಜ್ಯೋ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಂತಾನ್ ಪರ್ಯಂತಾನುರೂರೂಣಿ ವರಾಂಸಿ ರೂಪಸ್ಯಾವರಕಾಣಿ ತಮಾಂಸಿ
ಚ ಪರಿ ಪರಿತೋ ಯುಯೂಷತಃ ಪೃಥಕ್ಕುರುತಃ | ಅಥವಾ ವರಾಂಸಿ ತೇಜಾಂಸಿ ತನೋನಿವಾರಣಾತ್ಪರಿ
ಯುಯೂಷತಃ | ನಿಶ್ವಾರಯತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಾ—ಯಾವ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು | ಸದ್ಯಃ—ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದೊಡನೆಯೇ | ಉಸ್ರಾ—ಶತ್ರುನಿವಾರಕ
ರಾಗುವರೋ (ಮತ್ತು) | ವ್ಯಾಸಿ—ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ | ಜ್ಯಾಃ—ಪೃಥ್ವಿಯ | ಅಂತಾನ್—ಸುತ್ತಲೂ |
ಉರು—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ | ವರಾಂಸಿ—ಅವರಿಸಿರುವ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು | ಪರಿ—ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ |
ಯುಯೂಷತಃ—ಬೇರೆಮಾಡಿ ದೂರಕ್ಕೋಡಿಸುವರೋ ಅಂತಹವರೂ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ | ನರಾ—
ನೇತೃಗಳೂ | ಆಸ್ಯ—ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ | ಪ್ರಸಂತಾ—ಈಶ್ವರರೂ ಆದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು |
ಅಕೇಢ್ಯಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ | ಜರಮಾಣಃ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ | ಹುನೇ—ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | (ಮತ್ತು)
ಸ್ತುಷೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪೃಥ್ವಿಯ
ಸುತ್ತಲೂ ಅವರಿಸಿರುವ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ನಾಶಮಾಡುವವರೂ, ದ್ಯುಲೋಕದ ನೇತೃಗಳೂ,
ಪೃಥ್ವಿಯ ಈಶ್ವರರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I praise the two leaders of heaven, the presiders over this world : I
invoke the Aswins, glorifying them with sacred hymns, them who are ever
the discomfitters (of foes), who at dawn scatter the investing glooms to the
ends of the earth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಯಜ್ಞ ಮಾ ಶುಚಿಭಿಶ್ಚ ಕ್ರಮಾಣಾ ರಥಸ್ಯ ಭಾನುಂ ರುರುಚೂ ರಜೋಭಿಃ |
ಪುರು ವರಾಂಸ್ಯ ಮಿತಾ ಮಿಮಾನಾಪೋ ಧನ್ವಾನ್ಯತಿ ಯಾಥೋ ಅಜ್ರಾನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಯಜ್ಞಂ | ಆ | ಶುಚಿಭಿಃ | ಚಕ್ರಮಾಣಾ | ರಥಸ್ಯ | ಭಾನುಂ | ರುರುಚುಃ | ರಜಃಭಿಃ |
ಪುರು | ವರಾಂಸಿ | ಅಮಿತಾ | ಮಿಮಾನಾ | ಅಪಃ | ಧನ್ವಾನಿ | ಅತಿ | ಯಾಥಃ | ಅಜ್ರಾನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಿಂಚಿ ತಾ ತೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾವಶ್ವಿನೌ ಯಜ್ಞಮಸ್ಮದೀಯಂ ಯಾಗಮಾ ಚಕ್ರಮಾಣಾಭಿಚಕ್ರಮಾಣಾ
ಶುಚಿಭಿರ್ನಿರ್ಮಲ್ಯ ರಜೋಭಿಃ ಸ್ವೀಯೈಸ್ತೇಜೋಭಿಃ | ರಜೋ ರಜತೇಜೋಽಪಿ ರಜ ಉಚ್ಯತೇ |

ನಿ. ೪-೧೯ | ಇತಿ ಯಾಸ್ತೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ | ರಥಸ್ಯ ಸ್ವಕೀಯಸ್ಯ ರಥಸ್ಯ ಭಾನುಂ ದೀಪ್ತಿಂ ರುರುಚುಃ |
ರೋಚಯೇತೇ | ಅಸಿ ಚ ಪುರು ಬಹೂನಿ ವರಾಂಸಿ ತನೋನಿವಾರಕಾಣಿ ತೇಜಾಂಸ್ಯಮಿತಾಪರಿಮಿತಾನಿ
ವಿ. ಮಾನಾ ನಿರ್ಮಿಮಾಣಾವಪ ಉದ್ದಿಶ್ಯ ಧನ್ವಾನಿ ಮರುಪ್ರದೇಶಾನಜ್ರಾನ್ ಸ್ವಕೀಯಾನಶ್ವಾನತಿ ಯಾಥಃ |
ಅತಿಕ್ರಾಮಯಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು | ಯಜ್ಞಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಅ ಚಕ್ರಮಾಣಾ—
ಬರುತ್ತಾ | ಶುಚಿಭಿಃ—ನಿರ್ಮಲವಾದ | ರಜೋಭಿಃ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ರಥಸ್ಯ—ತಮ್ಮ ರಥದ |
ಭಾನುಂ—ಕಾಂತಿಯನ್ನು | ರುರುಚುಃ—ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ | ಪುರು—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದವೂ | ವರಾಂಸಿ—
ತಮಸ್ಸನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವವೂ ಆದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಅಮಿತಾ—ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ | ನಿಮಾನಾ—ನಿರ್ಮಿ
ಸುತ್ತಾ | ಅಸಿಃ—ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿ | ಧನ್ವಾನಿ—ಮರುಭೂಮಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ | ಅಜ್ರಾನ್—ತಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು |
ಅತಿ ಯಾಥಃ—ಓಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ನಿರ್ಮಲವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ
ರಥದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದವೂ ತಮಸ್ಸನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವವೂ ಆದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು
ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾ ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿ ಮರುಭೂಮಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Coming to the sacrifice with their bright splendours, they light up the
lustre of (their) car ; emitting vast and infinite radiance : they drive their
horses over deserts (refreshing them) with water.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಹ ತ್ಯದ್ವರ್ತಿಯದರಧ್ರಮುಗ್ರೇತ್ಥಾ ಧಿಯ ಉಹಥಃ ಶಶ್ವದಶ್ಚೈಃ |
ಮನೋಜನೇಭಿರಿಸ್ಸಿರೈಃ ಶಯಧೈಃ ಪರಿ ವ್ಯಥಿದಾಶುಷೋ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಹ | ತ್ಯತ್ | ವರ್ತಿಃ | ಯತ್ | ಅರಧ್ರಂ | ಉಗ್ರಾ | ಇತ್ಥಾ | ಧಿಯಃ | ಉಹಥಃ | ಶಶ್ವತ್ | ಅಶ್ವೈಃ |
ಮನೋಜನೇಭಿಃ | ಇಸ್ಸಿರೈಃ | ಶಯಧೈಃ | ಪರಿ | ವ್ಯಥಿಃ | ದಾಶುಷಃ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ಹ ತೌ ಬಲೂಗ್ರೋಗ್ರಾವಶ್ಚಿನೌ ಯುವಾಂ ಯದರಥಮಸಮೃದ್ಧಂ ತೈದ್ವರ್ತಿಯೇಷ-
ಮಾನಸ್ಯ ತದ್ಗೃಹಂ ಸಮರ್ಥಯಿತುಂ ಗಚ್ಛಥಃ | ಕಿಂಚೇತ್ಕೇತ್ಥಂ ಧಿಯಃ ಸ್ತೋತೃನಿಷಿರೈರೇಷಣೀಯೈಃ
ಕಾಮ್ಯುರ್ಮನೋಜನೇಭಿರ್ಮನೋವೇಗೈರಶ್ಚೈಃ ಸ್ವೀಯೈರಶ್ಚೈಃ ಶಶ್ವತ್ಸರ್ವದೋಹಥುಃ | ಸ್ವರ್ಗಂ
ಪ್ರಾಪಯಥಃ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ದಾಶುಷೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ವ್ಯಥಿಹಿಂಸಕಃ ಪರಿ ಶಯಧ್ಯೈ
ಪರಿಶಯನಾಯ ದೀರ್ಘನಿದ್ರಾಯೈ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಕ್ರಿಯತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ತಾ ಹ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರೂ | ಉಗ್ರಾ—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ
ವರೂ ಆದ ನೀವು | ಅರಥಂ—ಸಂಪತ್ತವೃದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ | ಯತ್ ವರ್ತಿಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನ ಗೃಹಕ್ಕೆ
(ಅದನ್ನು ಸಂಪತ್ತವೃದ್ಧವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಬರುವಿರೋ) | ತ್ಯಕ್—ಅದೇ ಗೃಹದಿಂದ | ಇತ್ಯಾ—ಅದೇ ಅನು-
ಗ್ರಹದಿಂದ | ಇಷಿರೈಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದವೂ | ಮನೋಜವೇಭಿಃ—ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ಅಶ್ಚೈಃ—
ಅಶ್ವಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ | ಶಶ್ವತ್—ಯಾವಾಗಲೂ | ಧಿಯಃ—ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಯಜಮಾನರನ್ನು |
ಉಹಥುಃ—ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತೀರಿ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ—ಮಾನವನೂ | ದಾಶುಷಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವವನೂ
ಆದ ಯಜಮಾನನ | ವ್ಯಥಿಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವು | ಪರಿಶಯಧ್ಯೈ—ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಮಾಡಲು ಕೆಳಗುರುಳಿಸಲ್ಪಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನೀವು
ಸಂಪತ್ತವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡದೇ ಇರುವ ಯಾವ ಯಾವ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತುಂಬಿಸಲು ಬರುವಿರೋ ಅದೇ
ಗೃಹದಿಂದ ಅದೇ ಅಭಿಮಾನಯುಕ್ತರಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾದವೂ, ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ
ಯಾವಾಗಲೂ ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತೀರಿ. ಮಾನವನೂ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವವನೂ
ಆದ ಯಜಮಾನನ ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವು ಮೃತನಾಗಿ ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಮಾಡಲು ಕೆಳಗುರುಳಿಸಲ್ಪಡಲಿ.

English Translation.

Fierce Aswins, from that humble mansion to which (you have repaired), you have ever borne with your desirable horses, as swift as thought, the pious worshippers in some manner (to heaven) : Let the injurer of the liberal man (be consigned by you) to (final) repose.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ನವ್ಯಸೋ ಜರಮಾಣಸ್ಯ ಮನೋವ ಭೂಷತೋ ಯುಯುಜಾನಸಪ್ತೀ

ಶುಭಂ ಪೃಕ್ಷಮಿಷಮೂರ್ಜಂ ವಹಂತಾ ಹೋತಾ ಯಕ್ಷತ್ರತೋ ಅಧ್ರು-
ಗ್ಯುವಾನಾ || ೪ ||

|| ಸದಪಃ ೩ ||

ತಾ | ನವ್ಯಸಃ | ಜರಮಾಣಸ್ಯ | ಮನ್ಮ | ಉಪ | ಭೂಷತಃ | ಯುಯುಜಾನಸಪ್ತೀ ಇತಿ ಯುಯು-
ಜಾನಸಪ್ತೀ |

ಶುಭಂ | ಪೃಕ್ಷಂ | ಇಷಂ | ಉರ್ಜಂ | ವಹಂತಾ | ಹೋತಾ | ಯಕ್ಷತ್ | ಪ್ರತ್ನಃ | ಅಧ್ರುಕ್ |
ಯುವಾನಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ತಾವಶ್ಚಿನೌ ಯುಯುಜಾನಸಪ್ತೀ ರಥೇ ಯುಜ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ ಶುಭಂ ಶೋಭನಂ ಪೃಕ್ಷಮನ್ನಂ |
ಸಯಃ ಪೃಕ್ಷ ಇತ್ಯನ್ನನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಇಷಂ ಪುಷ್ಪಿಮೂರ್ಜಂ ರಸಂ ಚ ವಹಂತಾ ವಹಂತಾ
ನವ್ಯಸೋ ನವತರಸ್ಯ ಜರಮಾಣಸ್ಯ ಸ್ತುತಿಂ ಕುರ್ವತೋ ಮನ್ಮ ಮನನೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಮುಪ ಭೂಷತಃ |
ಉಪಗಚ್ಛತಃ | ಯದ್ವಾ | ಸ್ತೋತ್ರಸಮೀಪೇ ಭವತಃ | ಸಿಂ ಚ ಯುವಾನಾ ನಿತ್ಯತರುಣಾ ತಾ ಹೋತಾ
ಪೇವಾನಾಮಾಹ್ವತಾಧ್ರುಗದ್ರೋಗ್ಧಾ ಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರತ್ನಃ ಪುರಾಣೋಽಗ್ನಿರ್ಯಕ್ಷತ್ | ಯಜತು ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತಾ—ಅದೇ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು | ಯುಯುಜಾನಸಪ್ತೀ—ರಥಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ
ದವರಾಗಿ | ಶುಭಂ—ಉತ್ತಮವಾದ | ಪೃಕ್ಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಇಷಂ—ಪುಷ್ಪಿಯನ್ನೂ | ಉರ್ಜಂ—
ರಸವನ್ನೂ | ವಹಂತಾ—ತುಂಬಿಕೊಂಡವರಾಗಿ | ನವ್ಯಸಃ—ನೂತನನಾದ | ಜರಮಾಣಸ್ಯ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ |
ಮನ್ಮ—ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಉಪ ಭೂಷತಃ—ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ | ಯುವಾನಾ—
ನಿತ್ಯತರುಣರಾದ ಅದೇ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಹೋತಾ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವವನೂ |
ಅಧ್ರುಕ್—ಪ್ರಿಯಕರನೂ | ಪ್ರತ್ನಃ—ಪುರಾತನನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ಯಕ್ಷತ್—ಪೂಜಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ರಥಕ್ಕೆ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ ಉತ್ತಮವೂ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವೂ ಆದ
ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಪುಷ್ಪಿಯನ್ನೂ ಶಕ್ತಿಸಾಧಕವಾದ ರಸವನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ನೂತನನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕ
ವಾದ ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿತ್ಯತರುಣರಾದ ಅದೇ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯು
ವವನೂ, ಪ್ರಿಯಕರನೂ, (ದ್ರೋಹಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವನೂ) ಪುರಾತನನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಪೂಜಿಸಲಿ.

English Translation.

Harnessing their horses, bringing excellent food, nourishment, and strength, they approach (to receive) the adoration of their recent worshipper; and may the benevolent ancient inoker of the gods (Agni) sacrifice to the ever youthful (deities).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ವಲ್ಲೂ ದಸ್ರಾ ಪುರುಶಾಕತಮಾ ಪ್ರತ್ನಾ ನವ್ಯಸಾ ವಚಸಾ ವಿನಾಸೇ |
ಯಾ ಶಂಸತೇ ಸ್ತುವತೇ ಶಂಭವಿಷ್ಣಾ ಬಭೂವತುಗೃಣತೇ ಚಿತ್ರರಾತೀ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ವಲ್ಲೂ ಇತಿ | ದಸ್ರಾ | ಪುರುಶಾಕತಮಾ | ಪ್ರತ್ನಾ | ನವ್ಯಸಾ | ವಚಸಾ | ಆ | ವಿನಾಸೇ |
ಯಾ | ಶಂಸತೇ | ಸ್ತುವತೇ | ಶಂಭವಿಷ್ಣಾ | ಬಭೂವತುಃ | ಗೃಣತೇ | ಚಿತ್ರರಾತೀ ಇತಿ | ಚಿತ್ರರಾತೀ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ಯೌ ಶಂಸತೇ ಶಸ್ತ್ರೈಃ ಸ್ತುತಿಂ ಕುರ್ವತೇ ಸ್ತುವತೇ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತುತಿಂ ಕುರ್ವತೇ
ಜನಾಯ ಶಂಭವಿಷ್ಣಾತಿಶಯೇನ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತಾರಾವತಿಶಯೇನ ಸುಖಸ್ವರೂಪೌ ನಾ ಗೃಣತೇ
ಸ್ತೋತ್ರಶಸ್ತ್ರವ್ಯತಿರಿಕ್ತಲೌಕಿಕಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸ್ತುವತೇ ಚ ಚಿತ್ರರಾತೀ ನಿಚಿತ್ರದಾನ್ ಬಭೂವತುಃ ತಾ ತಾ
ವಲ್ಲೂ ವಲನಶೀಲೌ ರುಚಿರೌ ನಾ ಪುರುಶಾಕತಮಾತಿಶಯೇನ ಬಹುಕರ್ಮಾಣೌ ಬಹುಸಹಾಯೌ ನಾ
ಪ್ರತ್ನಾ ಪ್ರತ್ನಾಪುರಾಣೌ ಪ್ರತ್ನಂ ಪ್ರದಿವ ಇತಿ ಪುರಾಣನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ದಸ್ರಾ ದರ್ಶನೀಯಾವತ್ತಿನೌ
ನವ್ಯಸಾ ನವತರೇಣ ವಚಸಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಆ ವಿನಾಸೇ | ಪರಿಚಿರಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಾ—ಯಾವ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು | ಶಂಸತೇ—ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುವವನಿಗೂ | ಸ್ತುವತೇ—ಸ್ತೋತ್ರ
ಮಾಡುವವನಿಗೂ | ಶಂಭವಿಷ್ಣಾ—ಅತಿಶಯವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವರೂ | ಗೃಣತೇ—ಲೌಕಿಕವಾದ
ಪ್ರಶಂಸಾವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವವನಿಗೆ | ಚಿತ್ರರಾತೀ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವರೂ |
ಬಭೂವತುಃ—ಅಗಿದ್ವಾರಿಯೋ | ತಾ—ಅಂತಹ | ವಲ್ಲೂ—ಮನೋಹರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ಪುರು-
ಶಾಕತಮಾ—ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ | ಪ್ರತ್ನಾ—ಪುರಾತನರೂ | ದಸ್ರಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ
ಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ನವ್ಯಸಾ—ನೂತನವಾದ | ವಚಸಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ |
ಆ ವಿನಾಸೇ—ನೇವಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಶಂಸಕನಿಗೂ, ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಸುಖ ದಾತರೂ, ಲೌಕಿಕವಾದ ಪ್ರಶಂಸಾವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವವನಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವರೂ ಆಗಿ ಮನೋಹರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ, ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ, ಪುರಾತನರೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೂತನವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I worship with a new hymn those two quick-moving good-looking ancient (Aswins), the achievers of many exploits, who are the givers of great felicity to him who prays to (them), or praises (them); bestowers of wondrous gifts on him who adores (them).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಭುಜ್ಯಂ ನಿಭಿರದ್ಭ್ಯಃ ಸಮುದ್ರಾತ್ತುಗ್ರಸ್ಯ ಸೂನುಮೂಹಢ್ಢಾ
ರಜೋಭಿಃ |

ಅರೇಣುಭಿಯೋಜನೇಭಿರ್ಭುಜಂತಾ ಪತತ್ರಿಭಿರರ್ಣಸೋ ನಿರುಪಸ್ಥಾತ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಭುಜ್ಯಂ | ನಿಽಭಿಃ | ಅತ್ಽಭ್ಯಃ | ಸಮುದ್ರಾತ್ | ತುಗ್ರಸ್ಯ | ಸೂನುಂ | ಉಹಢ್ಢಃ | ರಜಃಭಿಃ |
ಅರೇಣುಭಿಃ | ಯೋಜನೇಭಿಃ | ಭುಜಂತಾ | ಪತತ್ರಿಭಿಃ | ಅರ್ಣಸಃ | ನಿಃ | ಉಪಸ್ಥಾತ್ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ತಾವತ್ತಿನೌ ಯುವಾಂ ತುಗ್ರಸ್ಯ ಸೂನುಂ ಭುಜ್ಯಂ ಭುಜ್ಯನಾಮಕಂ ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯೇ
ಭಗ್ನನಾವಂ ಭುಜಂತಾ ರಕ್ಷಂತಾವರೇಣುಭೀ ರೇಣುರಹಿತ್ಯೈರಾಂತರಿಕ್ಷೈ ರಜೋಭಿರ್ಮಾರ್ಗೈರ್ಯೋಜ-
ನೇಭೀ ರಥಯುಕ್ತೈಃ ಪತತ್ರಿಭಿಃ ಪತನವದ್ಭಿರ್ವಿಭಿರಶ್ವೈರರ್ಣಸೋ ಜಲಸ್ಯೋಪಸ್ಥಾದ್ಯೋನೇಃ
ಸಮುದ್ರಾದದ್ಭ್ಯೋ ನಿರೂಹಢ್ಢಃ | ನಿರಗಮಯತೆಂ | ಸಮುದ್ರಾದದ್ಭ್ಯ ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗೋ
ಮಾತುರ್ಗೃಹಾದ್ಭೃತೀತಿವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು | ಅರೇಣುಭಿಃ—ರೇಣು (ಧೂಳು) ರಹಿತವಾದ |
ರಜೋಭಿಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವೂ | ಯೋಜನೇಭಿಃ—ರಥಯುಕ್ತವಾದವೂ | ಪತ-

ತ್ರಿಭಿಃ—ಪಕ್ಷಿವೇಗದಿಂದ ಓಡುವುದು ಆದ | ವಿಭಿಃ—ಅಶ್ವಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ | ತುಗ್ರಸ್ಯ—ತುಗ್ರನ |
ಸೂನುಂ—ಪುತ್ರನಾದ | ಭುಜ್ಯುಂ—ಭುಜ್ಯುವನ್ನು | ಭುಜಂತಾ—ರಕ್ಷಿಸುವವರಾಗಿ | ಅರ್ಣಸಃ—ಉದ
ಕಕ್ಕೆ | ಉಸಸ್ಥಾತ್—ಆಶ್ರಯವಾದ | ಸಮುದ್ರಾತ್ ಅದ್ಭ್ಯಃ—ಸಮುದ್ರದ ಆಳವಾದ ಉದಕದಿಂದ |
ನಿ ಊಹಥುಃ—ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು ರೇಣುರಹಿತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದು,
ರಥಯುಕ್ತನಾದವೂ, ಪಕ್ಷಿವೇಗದಿಂದ ಓಡುವುದು ಆದ ಅಶ್ವಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ತುಗ್ರಪುತ್ರನಾದ ಭುಜ್ಯುವನ್ನು
ರಕ್ಷಿಸುವವರಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಸಮುದ್ರದ ಉದಕಮಧ್ಯದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದಿರಿ.

English Translation.

They bore up from the waters, from the ocean, by the winged horses
attached to their car, (passing) by roads unsoiled by dust, Bhujyu, the son
of Tugra; they (bore him) from out of the lap of the water.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ತುಗ್ರಪುತ್ರನಾದ ಭುಜ್ಯುವನ್ನು ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಿದರೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು
ನಾವು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ 8 ಪುಟ 812, ಮತ್ತು ಭಾಗ 9-194, 9-369, 9-467, 13-523, 13-616,
ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

1 ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಿ ಜಯುಷಾ ರಥ್ಯಾ ಯಾತಮದ್ರಿಂ ಶ್ರುತಂ ಹವಂ ವೃಷಣಾ ವಧ್ರಿಮುತ್ಯಾಃ |
ದಶಸ್ಯಂತಾ ಶಯನೇ ಸಿಪ್ಯಥುರ್ಗಾಮಿತಿ ಚ್ಯವಾನಾ ಸುಮತಿಂ ಭುರಣ್ಯಾ ||

|| ಸದಸಾ ಃ ||

ನಿ | ಜಯುಷಾ | ರಥ್ಯಾ | ಯಾತಂ | ಅದ್ರಿಂ | ಶ್ರುತಂ | ಹವಂ | ವೃಷಣಾ | ವಧ್ರಿಮುತ್ಯಾಃ |
ದಶಸ್ಯಂತಾ | ಶಯನೇ | ಸಿಪ್ಯಥುಃ | ಗಾಂ | ಇತಿ | ಚ್ಯವಾನಾ | ಸುಮತಿಂ | ಭುರಣ್ಯಾ ಇತಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಜನಾಃ ||

ರಥ್ಯಾ ಹೇ ರಥಾರೂಢಾವಶ್ವಿನೌ ಜಯುಷಾ ಜಯಶೀಲೇನ ರಥೇನಾದ್ರಿಂ ಮಾರ್ಗೇ ಸ್ಥಿತಂ
ಸರ್ವತಃ ನಿ ಯಾತಂ | ವೃಬಾಧೇಥಾಂ | ಯಾತಿರಶ್ವ ವಧಕರ್ಮಾ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ |

ವಿಭಿಂದುನಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ ವಿ ಪರ್ವತಾ ಆಜರಯೂ ಆಯಾತಂ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೧೧೬-೨೦ | ಇತಿ |
ವೃಷಣಾ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರಾ ವದ್ರಿಮತ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿನ್ಯಾ ಹವಮಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರುತಂ | ಶೃಣುತಂ |
ದಶಸ್ಯಂತಾ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಕಾಮಾನ್ವಯಚ್ಛಂತಾ ಶಯನೇ ಯುವಾಂ ಸ್ತುವತೇ ಗಾಂ ನಿವೃತ್ತಪ್ರಸವಾಂ
ಪಿಪ್ಯಥುಃ | ಕ್ಷೀರೇಣಾಪ್ಯಾಯಯತಂ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಶಯನೇ ಚಿನ್ನಾಸತ್ಯಾ ತರ್ಜೀಭಿರ್ಜ-
ಸುರಯೇ ಸ್ತರ್ಯಂ ಪಿಪ್ಯಥುರ್ಗಾಂ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೧೧೬-೨೨ | ಇತಿ | ಇತಿ ತ್ವಂ ಸುಮತಿಂ ಸುಷ್ಪತಿಂ
ಚೈನಾನಾ ಗಚ್ಛಂತಾ ಭುರಣ್ಯಾ ಸರ್ವತ್ರ ಗಂತಾರಾ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಭರ್ತಾರಾ ನಾ ಭವತಂ ||

|| ಸ. ಶಿವದಾರ್ಥ ||

ರಥಾ—ರಥಾರೂಢರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಜಯಷಾ—ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ನಿಮ್ಮ ರಥದ
ಸಹಾಯದಿಂದ | ಅದ್ರಿಂ—ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರ್ವತವನ್ನು | ವಿ ಯಾತಂ—ಕೊರೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ-
ದಿರಿ | ವೃಷಣಾ—ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ವದ್ರಿಮತ್ಯಾಃ—ಪುತ್ರಾರ್ಥಿನಿಯಾದ
ವದ್ರಿಮತಿಯ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿದಿರಿ | ದಶಸ್ಯಂತಾ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ
ಪ್ರದರಾಗಿ | ಶಯನೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ಶಯುವಿಗೋಸ್ಕರ | ಗಾಂ—ಕರುವನ್ನು ಹಾಕದ ಗೋವನ್ನು |
ಪಿಪ್ಯಥುಃ—ಕ್ಷೀರದಿಂದ ತುಂಬಿದಿರಿ | ಇತಿ—ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಸುಮತಿಂ—ಅನುಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು |
ಚೈನಾನಾ—ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ | ಭುರಣ್ಯಾ—ಸಕಲ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಹೋಗುವವರಾಗಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ರಥಾರೂಢರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ನಿಮ್ಮ ರಥದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾರ್ಗ
ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕೊರೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಿರಿ. ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ,
ಪುತ್ರಾರ್ಥಿನಿಯಾದ ವದ್ರಿಮತಿಯ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದಿರಿ. ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ
ಶಯುವಿಗಾಗಿ ಕರುವನ್ನು ಹಾಕದ ಗೋವನ್ನು ಕ್ಷೀರದಿಂದ ತುಂಬಿದಿರಿ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನು
ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ ಸಕಲ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಹೋಗುವವರಾಗಿರಿ.

English Translation.

Riders in your car, you have penetrated the mountain by your
triumphant chariot: showerers (of benefits) you heard the invocation of
Vadhrimati: you have nourished, bountiful givers, the cow for Sayu—
and in this manner displaying benevolence are you everywhere present.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವದ್ರಿಮತಿ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಹಿರಣ್ಯಹಸ್ತನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ವಿಚಾರವು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ 9
ಪುಟ 252 ಮತ್ತು 408ರಲ್ಲಿಯೂ, ಶಯುವೆಂಬ ಋಷಿಯ ಬಂಜೆಯಾದ ಹಸುವನ್ನು ಕರು ಹಾಕಿ ಹಾಲು ಕೊಡು

ಮಂತ್ರ ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರವು ಋ. ಸಂ. 8-736, 9-294, 9-440, 13-509ನೇ ಭಾಗ—ಮತ್ತು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯದ್ರೋದಸೀ ಪ್ರದಿವೋ ಅಸ್ತಿ ಭೂಮಾ ಹೇಳೋ ದೇವಾನಾಮುತ
ಮರ್ತ್ಯತ್ರಾ ।

ತದಾದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ರುದ್ರಿಯಾಸೋ ರಕ್ಷೋಯುಜೇ ತಪುರಘಂ ದಧಾತಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಪ್ರದಿವಃ | ಅಸ್ತಿ | ಭೂಮ | ಹೇಳಃ | ದೇವಾನಾಂ | ಉತ | ಮರ್ತ್ಯತ್ರಾ |

ತತ್ | ಆದಿತ್ಯಾಃ | ವಸವಃ | ರುದ್ರಿಯಾಸಃ | ರಕ್ಷೋಯುಜೇ | ತಪುಃ | ಅಘಂ | ದಧಾತಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ರೋದಸೀ ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋ ಹೇ ಆದಿತ್ಯಾ ಹೇ ವಸವೋ ರುದ್ರಿಯಾಸೋ ಹೇ ರುದ್ರಪುತ್ರಾ
ಮರುತೋ ಮರ್ತ್ಯತ್ರಾ ಮರ್ತ್ಯೇಷ್ಟಸ್ಥಿನೋಃ ಪರಿಚಾರಕೇಷು ದೇವಾನಾಂ ಯದ್ವೇಳಃ ಕ್ರೋಧೋ
ಭೂಮಮಹಾನಸ್ತಿ ತದ್ವೇಳಸ್ತಪುಸ್ತಾಪಕಂ ರಕ್ಷೋಯುಜೇ ರಕ್ಷೋಭಿಯುಕ್ತಾಯ ರಕ್ಷಸಾಂ ಸ್ವಾಮಿನೇ
ಪ್ರೇರಕಾಯ ನಾಘಮಾಹಂತ್ಯ ದಧಾತಃ | ಕುರುತ | ಅಥವಾ ರಕ್ಷೋಯುಜೇ ರಕ್ಷೋಭಿಯುಕ್ತಾಯ
ಯಜ್ಞಸೇವ್ಯಮಾಹಂತ್ಯ ಕುರುತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ರೋದಸೀ—ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ | ಆದಿತ್ಯಾಃ—ಎಲೈ ಆದಿತ್ಯರೇ |
ವಸವಃ—ಎಲೈ ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೇ | ರುದ್ರಿಯಾಸಃ—ಎಲೈ ರುದ್ರಪುತ್ರರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೇ |
ಮರ್ತ್ಯತ್ರಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮಾನವರ ಮೇಲೆ | ಸ್ಪದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ದೇವಾ-
ನಾಂ—ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ಭೂಮ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ | ಯತ್
ಹೇಳಃ—ಯಾವ ಕ್ರೋಧವು | ಅಸ್ತಿ—ಇರುವುದೋ | ತಪುಃ—ದಾಹಾತ್ಮಕವಾದ | ತತ್—ಅದೇ ಕ್ರೋಧ
ವನ್ನು | ರಕ್ಷೋಯುಜೇ—ರಾಕ್ಷಸರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪುರುಷನಿಗೆ | ಅಘಂ—ನಾಶವಾಗುವಂತೆ |
ದಧಾತಃ—ಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ಎಲೈ ಆದಿತ್ಯರೇ, ಎಲೈ ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೇ, ಎಲೈ ರುದ್ರಪುತ್ರರಾದ
ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮಾನವರ ಮೇಲೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತ

ವಾದುದೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಯಾವ ಕ್ರೋಧವು ಇರುವುದೋ, ದಾಹಾತ್ಮಕವಾದ ಅದೇ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪುರುಷನ ಮೇಲೆ ಅವನ ನಾಶಕಾರಕವಾಗಿ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ

English Translation.

Heaven and Earth, Adityas, Vasus, Maruts, render that dread anger of the gods which (has) of old (been directed) against mortals, destructive and fatal to him who is associated with the Rakshasas.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಈಂ ರಾಜಾನಾವೃತುಥಾ ವಿದಧದ್ರಜಸೋ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣಶ್ಚಿಕೇತತ್ |
ಗಂಭೀರಾಯ ರಕ್ಷಸೇ ಹೇತಿಮಸ್ಯ ದ್ರೋಘಾಯ ಚಿದ್ವಚಸ ಆನವಾಯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಈಂ | ರಾಜಾನ್ | ಯತುಽಥಾ | ವಿದಧತ್ | ರಜಸಃ | ಮಿತ್ರಃ | ವರುಣಃ | ಚಿಕೇತತ್ |
ಗಂಭೀರಾಯ | ರಕ್ಷಸೇ | ಹೇತಿಂ | ಅಸ್ಯ | ದ್ರೋಘಾಯ | ಚಿತ್ | ವಚಸೇ | ಅನವಾಯ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ನರೋ ರಜಸಃ ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ | ಲೋಕಾ ರಜಾಂಸ್ಯುಚ್ಯಂತ ಇತಿ ಯಾಸ್ಮೇ-
ನೋಕ್ತೃತ್ವಾತ್ | ರಾಜಾನಾವೀಮೋತಾವಶ್ವಿನಾವೃತುಥಾ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ವಿದಧತ್ ಪರಿಚರತಿ ತಂ ಮಿತ್ರೋ
ವರುಣಶ್ಚ ಚಿಕೇತತ್ | ಜಾನೀಯಾತ್ | ಮಿತ್ರವರುಣಪ್ರಭೃತಯೋ ದೇವಾ ಏನಂ ವಿದುರಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಕಿಂಚಾಯಂ ಪರಿಚಾರಕೋ ಗಂಭೀರಾಯ ಮಹಾಬಲಾಯ ರಕ್ಷಸೇ ರಾಕ್ಷಸಾಯ ಹೇತಿಂ ಘಾತಕ-
ಮಾಯುಧಮಸ್ಯ | ಅಸ್ಯತಿ | ಕ್ಷಿಪತಿ || ಪ್ರಥಮಪುರುಷಸ್ಯ ಮಧ್ಯಮಪುರುಷೇಣ ವ್ಯತ್ಯಯಃ ||
ದ್ರೋಘಾಯಾಭಿದ್ರೋಹಾತ್ಮಕಾಯಾನವಾಯ ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಿನೇ ವಚಸೇ ಚಿತ್ ವಚನಾಯೈವ
ಹೇತಿಮಸ್ಯತಿ | ಮನುಷ್ಯಾಣಾಮಭಿದ್ರೋಹಾಯೈನಮಾಸ್ಕಂದತೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಮಾನವನು | ರಜಸಃ—ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ | ರಾಜಾನ್—ಈಶ್ವರರಾದ | ಈಂ—
ಈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಯತುಽಥಾ—ಆಯಾ ಯಜ್ಞಕಾಲಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ | ವಿದಧತ್—ಪೂಜಿಸು
ವನೋ (ಅವನನ್ನು) | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಚಿಕೇತತ್—ಜಿನ್ನಾಗಿ ಆರಿಯು
ತ್ತಾರೆ (ಇದೇ ಪೂಜಕನು) | ಗಂಭೀರಾಯ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನಾದ | ರಕ್ಷಸೇ—ಅಸುರನ ಮೇಲೆ |

ಹೇತಿಂ—ನಾಶಕರವಾದ ಆಯುಧವನ್ನು | ಅಸ್ಯ—ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಲ್ಲನು | ದ್ರೋಣಾಯ—ದ್ರೋಹವನ್ನಾಚರಿಸುವ | ಅನವಾಯಿ—ಮಾನವನಿಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ | ವಚಸೇ ಚಿತ್—ನಿಂದಕವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳ ಮೇಲೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಲ್ಲನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮಾನವನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಈಶ್ವರರಾದ ಈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಯಜ್ಞಕಾಲಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವನೋ ಅವನನ್ನು ಮಿತ್ರನೂ, ವರುಣನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಪೂಜಕನು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನಾದ ಅಸುರನ ಮೇಲೆ ನಾಶಕರವಾದ ಆಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಲ್ಲನು. ದ್ರೋಹವನ್ನಾಚರಿಸುವ ಮಾನವನಿಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ನಿಂದಕವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳ ಮೇಲೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಲ್ಲನು.

English Translation.

Mitra and Varuna recognize him who of all the world worships the royal (Asvins) in due season; he hurls his weapon against the strong Rakshasa, against the malignant menaces of man.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಂ॑ತರೈಶ್ಚ॑ ಕ್ರೈಸ್ತ॑ನಯಾಯ॑ ವ॒ರ್ತಿದು॑ಯಮತಾ ಯಾತಂ ಸ್ತ॑ವತಾ ರಥೇ॑ನ |

ಸನು॑ತ್ಯೇನ॑ ತ್ಯಜ॑ಸಾ ಮರ್ತ॑ಸ್ಯ ವನು॑ಷ್ಯತಾಮು॑ಪಿ ಶೀ॒ರ್ಷಾ ವ॒ವೃ॑ಕ್ತಂ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಂ॑ತರೈಃ | ಚ॑ಕ್ರೈಃ | ತನ॑ಯಾಯ | ವ॒ರ್ತಿಃ | ದು॑ಯಮತಾ | ಅ | ಯಾತಂ | ಸ್ತ॑ವತಾ | ರಥೇ॑ನ |

ಸನು॑ತ್ಯೇನ | ತ್ಯಜ॑ಸಾ | ಮರ್ತ॑ಸ್ಯ | ವನು॑ಷ್ಯತಾಂ | ಅ॒ಪಿ | ಶೀ॒ರ್ಷಾ | ವ॒ವೃ॑ಕ್ತಂ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾವಂತರೈರನಿಕ್ಯಷ್ಟೈಶ್ಚ ಕ್ರೈರ್ಯುಕ್ತೇನ ದುಯಮತಾ ದೀಪ್ತಿಮತಾ ಸ್ತವತಾ ನೇತ್ರಾ ಸಾರಥಿನಾ ಯುಕ್ತೇನ | ಯದ್ವಾ | ಅಶ್ವಯುಕ್ತೇನ | ಪತಂಗಾ ನರ ಇತ್ಯಶ್ವನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ರಥೇನ ವರ್ತಿರಸ್ಮಾಕಂ ಗೃಹಂ ತನಯಾಯ ತನಯಂ ದಾತುಮಾ ಯಾತಂ | ಅಪಿ ಚ ಸನುತ್ಯೇನ ತಿರೋಹಿತೇನ ತ್ಯಜಸಾ ಕ್ರೋಧೇನ | ಹೃಣಿಸ್ತ್ಯಜ ಇತಿ ಕ್ರೋಧನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಮರ್ತಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ವನುಷ್ಯತಾಂ ಬಾಧಮಾನಾನಾಂ | ವನುಷ್ಯತಿಹಂತಿಕರ್ಮೇತಿ ಯಾಸ್ಯೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ | ಶೀರ್ಷಾ ಶಿರಾಂಸ್ಯಪಿ ವವೃಕ್ತಂ | ಪ್ರವೃಕ್ತಂ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಅಂತರ್ವೈಃ-ನಿಕ್ಕಷ್ಟವಲ್ಲದೇ ಉತ್ತಮವಾದ | ಚಕ್ರೈಃ-ಚಕ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ದ್ಯುಮತಾ-ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ನೃವತಾ-ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಸಾರಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ | ರಥೇನ-ರಥದೊಡನೆ | ವರ್ತಿಃ-ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹಕ್ಕೆ | ತನಯಾಯ-ಪುತ್ರದಾನಕ್ಕಾಗಿ | ಆ ಯಾತಂ-ದಯಮಾಡಿರಿ | ಸನುತ್ಯೇನ-ಮೇಲೆ ತೋರ್ಪಡಿಸದೇ ಗೂಢವಾದ | ತ್ಯಜಸಾ-ಕ್ರೋಧದಿಂದ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ-ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮಾನವನಿಗೆ | ವನುಷ್ಯತಾಂ-ಹಿಂಸೆಮಾಡತಕ್ಕ ಅಸುರರ | ತೀರ್ಷಾ-ಶಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಅಪಿ ವವೃತ್ತಂ-ಛೇದಿಸಿರಿ.

॥ ध्यानाय ॥

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಅತ್ಯುಪ್ಪವಾದ ಚಕ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದುದೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಾರಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ ರಥಮೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ಗೃಹಕ್ಕೆ ದಯನಾಡಿ ನಮಗೆ ವುತ್ರದಾನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮಾನವನಿಗೆ ಹಿಂಸೆನಾಡತಕ್ಕ ಅಸುರರ ಶಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ತೋರ್ಪಡಿಸದೇ ಗೂಢವಾಗಿರತಕ್ಕ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಲೇದಿಸಿರಿ.

English Translation.

Come with your shining and well-guided chariot, (fitted) with excellent wheels, to our dwelling, (to bestow upon us) male offspring: cut off with secret indignation the heads of those obstructing (the adoration)) of the mortal (who worships you).

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

೯ ಪರನಾಭಿರುತ ಮಧ್ಯನಾಭಿನಿಯುದ್ಧಿಯಾತಮವನಾಭಿರವಾಕ್ |
 ದೃಷ್ಟ್ಯ ಚಿದ್ಗೋಮತೋ ವಿ ಪ್ರಜಸ್ಯ ದುರೋ ವತಂ ಗೃಣತೇ
 ಚಿತ್ರರಾತೇ || ೧೧ ||

॥ ಪದನಾಠಃ ॥

ಅ | ಪರಮಾಭಿಃ | ಉತ | ಮಧ್ಯಮಾಭಿಃ | ನಿಯುಕ್ತಾಭಿಃ | ಯಾತಂ | ಅವಮಾಭಿಃ | ಅರ್ವಾಕ್ |
 ಪ್ರೃಷ್ಟಸ್ಯ | ಜಿಹ್ವಾ | ಗೋಮುತಃ | ವಿ | ಪ್ರಜಸ್ಯ | ಮರಃ | ವರ್ತಂ | ಗೃಣಿತೇ | ಚಿತ್ರರಾತೀ ಇತಿ |
 ಚಿತ್ರರಾತೀ || ೧೧ ||

॥ सत्यं विधास्य ० ॥

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಪರಮಾಭಿರುಕ್ತೈಶ್ವಾಭಿರುತಾಪಿ ಚ ಮಧ್ಯಮಾಭಿರನುಕ್ತೈಶ್ವಾಭಿರವಮಾಭಿನಿ-
ಕೃತ್ವಾಭಿಶ್ಚ ನಿಯುದ್ಧಿರ್ವಾಹೈರ್ನಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಮಾ ಯಾತಂ | ದೃಷ್ಟಸ್ಯ ಚಿದ್ವಿಶ್ವಾ ಪಿಥಾನಸ್ಯಾಪಿ

ಗೋಮತೋ ಗೋಯುಕ್ತಸ್ಯ ವ್ರಜಸ್ಯ ಗೋಷ್ಠಸ್ಯ ದುರೋ ದ್ವಾರಾಣಿ ವಿ ವರ್ತಂ | ವಿವೃಣುತಂ | ಕಿಂಚಿ
ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಂ ಚಿತ್ರರಾತೀ ವಿಚಿತ್ರದಾನಾ ಭವತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ) ಪರಮಾಭಿಃ—ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದವೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಮಧ್ಯ
ಮಾಭಿಃ—ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾದವೂ | ಅವಮಾಭಿಃ—ಅತಿ ನಿಕ್ಯಷ್ಟವಾದವೂ ಆದ | ನಿಯುದ್ಧಿಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ |
ಅರ್ನಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಯಾತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ | ಗೋಮತಃ—ಗೋಯುಕ್ತವಾದ |
ವ್ರಜಸ್ಯ—ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ | ದುರಃ—ದ್ವಾರಗಳನ್ನು | ದ್ವೇಷಸ್ಯ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ | ವಿ
ವರ್ತಂ—ತೆಗೆಯಿರಿ | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ | ಚಿತ್ರರಾತೀ—ಅನೇಕವಿಧವಾದ ದಾನವನ್ನು
ಕೊಡುವವರಾಗಿ ಆಗಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದವೂ, ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾದವೂ, ಅತಿ ನಿಕ್ಯಷ್ಟವಾದವೂ ಆದ ಅಶ್ವ
ಗಳೊಡನೆ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಗೋಯುತವಾದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ
ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಿರಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ದಾನವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

English Translation.

Come down, whether with the most excellent, or middling, or
inferior Niyut steeds; set open the doors of the fast-shut stall of the cattle :
be bountiful to him who praises you.

ಆರವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಕೃತೈತೈಕಾದಶಚರ್ಚಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ವಂ | ಆತ್ರೇಯಮನು-
ಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಕೃತೈಕಪದಾಂತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಿತಿ | ಆ ವಾಂ ಸುಮ್ಮ ಇತೈಕಾದಶೈಕಪದಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್
ಶಿಷ್ಟಾಸ್ತಿಷ್ಟುಭಃ | ಆಸ್ತಿನಂ ತ್ರಿತ್ಯುಕ್ತಾದಸ್ಯಾಪಿ ಸೂಕ್ತಸ್ಯಾಸ್ತಿನೌ ದೇವತಾ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಸ್ತಿನ-
ಶಸ್ತ್ರಯೋಸ್ತೈಷ್ಟುಭೇ ಛಂದಸಿ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಕೃತಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ
ಹನ್ನೊಂದು ಮಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಮುಷಿಯು; ಆ ವಾಂ ಸುಮ್ಮೇ. ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ
ಮಕ್ಕು ಏಕಪದಾ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನದು ಉಳಿದ ಮಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—

ಕೃತ್ಯೈಕಪದಾಂತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಥಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿವರಣೆಯಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೩

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೩, ೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಚೈ—೧೧ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನೌ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೧೦. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೧೧. ಏಕಪದಂ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕೃತ್ಯೈ ವಲ್ಗೌ ಪುರುಹೂತಾದ್ಯ ದೂತೋ ನ ಸ್ತೋಮೋವಿದನ್ಮಮ-
ಸ್ವಾನ್ |

ಆ ಯೋ ಅರ್ವಾಜ್ಞಾ ಸತ್ಯಾ ನವರ್ತ ಪ್ರೇಷ್ಠಾ ಹ್ಯಸಥೋ ಅಸ್ಯ ಮನ್ಮನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕೃತ್ಯೈ | ವಲ್ಗೌ | ಇತಿ | ಪುರುಹೂತಾ | ಅದ್ಯ | ದೂತಃ | ನ | ಸ್ತೋಮಃ | ಅವಿದತ್ | ನಮಸ್ವಾನ್ |

ಆ | ಯಃ | ಅರ್ವಾಕ್ | ನಾಸತ್ಯಾ | ನವರ್ತ | ಪ್ರೇಷ್ಠಾ | ಹಿ | ಅಸಥಃ | ಅಸ್ಯ | ಮನ್ಮನ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕೃತ್ಯೈ ಕುತ್ರೈ ಸ್ಥಿತೌ ವಲ್ಗೌ ರುಚಿರೌ ಪುರುಹೂತಾ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೌ ತ್ಯಾ ತಾವಸ್ತಿನೌ ನಮಸ್ವಾನ್ದೇವಿಷಾ ಯುಕ್ತಃ | ನಮ ಆಯುರಿತ್ಯೆನ್ನ ನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಸ್ತೋಮಃ ಸಂಚಿದಶಾದಿಃ ಸ್ತೋಮೋವ್ಯ ದೂತೋ ನ ಪ್ರೇರಿತೋ ದೂತ ಇವಾವಿದತ್ | ವಿಂದೇತ್ | ಯಃ ಸ್ತೋಮೋರ್ವಾರ್ಗ-ಗತ್ಯದಭಿಮುಖಂ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ಚಿನಾನಾ ನವರ್ತ ಅವರ್ತಯತ್ | ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಯುವಾಮಸ್ಯ ಸ್ತೋತು ಮನ್ಮನ್ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಪ್ರೇಷ್ಠಾ ಹಿ ಪ್ರಿಯತಮೌ ಹ್ಯಸಥಃ | ಭವಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಸ್ತೋಮವು | ನಾಸತ್ಯಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು || ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖ ರಾಗುವಂತೆ | ಆ ನವರ್ತ—ತಿರುಗಿಸಬಲ್ಲದೋ ಅಂತಹ | ನಮಸ್ವಾನ್—ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಸ್ತೋಮಃ—ಸಂಚಿದಶಾದಿ ಸ್ತೋಮವು | ದೂತೋ ನ—ಅವರ ಅನ್ವೇಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿದ ದೂತನೆಂತೆ | ಅದ್ಯ—ಈ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ | ವಲ್ಗೌ—ಮನೋಹರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ಪುರುಹೂತಾ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವರೂ |

ಶ್ಯಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಕ್ವ—ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವವರೆಂದು | ಅನಿದತ್—ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು | (ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಅಸ್ಯ—ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಮನ್ಮನ್—ಸ್ತುತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ಪ್ರೇಷಾ ಹಿ—ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯತಮರಾಗಿ | ಅಸಥಃ—ಆಗಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಪಂಚದಶಾದಿ ಸ್ತೋಮವು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮಗಭಿಮುಖರಾಗುವಂತೆ ತಿರುಗಿಸಬಲ್ಲದೋ ಅಂತಹ ಪಂಚದಶಾದಿ ಸ್ತೋಮವು ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಅಸ್ತೇಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ದೂತನಂತೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವರೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು. ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಸ್ತುತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯುತರಾಗಿರಿ.

English Translation.

Where may our praise and oblations find to-day, for a messenger, those two splendid (Aswins), the invoked of many, and bring the Nasatyas to our presence? Be propitiated (Aswins) by the adoration of this (your worshipper).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅರಂ ಮೇ ಗಂತಂ ಹವನಾಯಾಸ್ಮೈ ಗೃಣಾನಾ ಯಥಾ ಪಿಬಾಥೋ
ಅಂಧಃ |

ಪರಿ ಹ ತ್ಯದ್ವರ್ತಿಯಾರ್ಥೋ ರಿಷೋ ನ ಯತ್ಪರೋ ನಾಂತರಸ್ತುತು-
ರ್ಯಾರ್ಥ ||

|| ಪದಮಾ ರಃ ||

ಅರಂ | ಮೇ | ಗಂತಂ | ಹವನಾಯಾ | ಅಸ್ಮೈ | ಗೃಣಾನಾ | ಯಥಾ | ಪಿಬಾಥಃ | ಅಂಧಃ |

ಪರಿ | ಹ | ತ್ಯತ್ | ವರ್ತಿಯಾರ್ಥಃ | ರಿಷಃ | ನ | ಯತ್ | ಪರಃ | ನ | ಅಂತರಃ | ತುತುರ್ಯಾರ್ಥ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಯುನಾಂ ಮೇ ಮದೀಯಾಯಾಸ್ಮೈ ಹವನಾಯಾಹವಾನಾಯಾರಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಗಂತಂ | ಗಚ್ಛತಂ | ಗೃಣಾನಾ ಸ್ತೂಯಮಾನಾವಂಧಃ ಸೋಮಂ ಯಥಾ ಪಿಬಾಥಃ ಪಿಬತಂ | ರಿಷೋ ಹಿಂಸಕಸ್ಯ ಶತ್ಕೋಸ್ತೃದ್ವರ್ತಿಸ್ತದ್ಗೃಹಂ ಪರಿ ಯಾರ್ಥಃ ಪರಿತೋ ಯಾರ್ಥಃ ಯದ್ವರ್ತಿಸಃ ಪರೋ ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಣೋ ನ ತುತುರ್ಯಾರ್ಥಃ ನ ಹಿಂಸ್ಯಾರ್ಥಃ | ಅಂತರಃ ಸಂನಿಕ್ಯಷ್ಟೋಽಸಿ ನ ತುತುರ್ಯಾರ್ಥಃ |

ಯದ್ವಾ | ತೈದ್ವರ್ತಿಸ್ತದಸ್ಮದೀಯಂ ಗೃಹಂ ರಿಷೋ ಹಿಂಸಕಾತ್ಪರಿ ಯಾಥಃ | ತೈದ್ವರ್ತಿಃ ಪರೋ
ವಿಶ್ವಕೃಷ್ಣೋಽಂತರಃ ಸಂನಿಕ್ಯಷ್ಟೋಽಸಿ ನ ತುತುರ್ಯಾತ್ | ಆಯಂ ಭಾವಃ | ಯಥಾಸ್ಮದೀಯಂ
ಗೃಹಂ ದೂರಸ್ಥಃ ಸಂನಿಕ್ಯಷ್ಟೋಽಸಿ ನ ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ಪಥಾ ರಕ್ಷಾಂ ಕುರುಥ ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಗೃಹಾನಾ—ಸ್ತುತಿಪಲ್ಲಡತಕ್ಕ ನೀವು | ಯಥಾ—ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ |
ಅಂಧಃ—ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಿಬಾಥಃ—ಪಾನಮಾಡುವಿರೋ ಆ ಕಾರಣದಿಂದ | ಮೇ—ನನ್ನ | ಆಸ್ತೇ
ಹವನಾಯ—ಈ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ | ಅರಂ—ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಗಂತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ |
ಯೇತ್—ಯಾವಗೃಹವನ್ನು (ಯಾವ ರೀತಿ) | ಪರಃ—ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುವು | ನ ತುತುರ್ಯಾತ್—ಹಿಂಸಿಸಲಾ
ರನೋ | ಅಂತರ—ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಶತ್ರುವು | ನ—ಹಿಂಸಿಸಲಾರನೋ | ತೈತ್ ವರ್ತಿಃ—ಅದೇ ಗೃಹವನ್ನು
(ಅದೇ ರೀತಿ) | ರಿಷಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ಪರಿ ಯಾಥಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಸ್ತುತಿಪಾತ್ರರಾದ ನೀವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನ
ಮಾಡುವಿರೋ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ನನ್ನ ಈ ಸ್ತುತಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ನಮ್ಮ ಗೃಹವನ್ನು
ಯಾವ ರೀತಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಹತ್ತಿರದ ಶತ್ರುವಾಗಲಿ ಹಿಂಸಿಸಲಾರನೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಹಿಂಸಕ
ನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ

English Translation.

Praised, that you may drink the (sacrificial) beverage, you come
promptly upon this my invocation: keep guard around the dwelling
against (all) adversaries, so that neither one that abides at a distance nor
a neighbour may do us harm.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಕಾರಿ ವಾ|ಮಂಧಸೋ ವರೀಮನ್ನ ಸ್ತಾರಿ ಬರ್ಹಿಃ ಸುಪ್ರಾಯಣತಮಂ |

ಉತ್ತಾನಹಸ್ತೋ ಯುವಯುರ್ವವಂದಾ ನಾಂ ನಕ್ಷತ್ರೋ ಅದ್ರಯ
ಆಂಜನ್ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಕಾರಿ | ವಾಂ | ಅಂಧಸಃ | ವರೀಮನ್ | ಅಸ್ತಾರಿ | ಬರ್ಹಿಃ | ಸುಪ್ರೇತಯನತಮಂ |

ಉತ್ತಾನಹಸ್ತಃ | ಯುವಯುಃ | ವವಂದ | ಆ | ವಾಂ | ನಕ್ಷತ್ರಃ | ಅದ್ರಯಃ | ಆಂಜನ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಾಂ ಯುವಯೋರರ್ಥೇಂದ್ರಸಃ ಸೋಮಸ್ಯ ವರೀಮನ್ ವಿಶ್ವತೇಭಿಷವಾದೌ ಯತ್ಕೃತ್ಯ-
ಮಸ್ತಿ ತದಕಾರಿ | ಕೃತಂ | ಸುಸ್ರಾಯೇಣಿತಮಂ ಮೃದುತಮಂ ಬರ್ಹಿರಸ್ತಾರಿ | ಸ್ತೀರ್ಣಂ | ಉತ್ತಾನಹಸ್ತಃ
ಕೃತಾಂಜಲಿಯುರ್ವಯುರ್ಯುವಾಂ ಕಾಮಯಮಾನೋ ಹೋತಾ ವವಂವ | ಸ್ತೌತಿ | ವಾಂ ಯುವಾಂ
ನಕ್ಷಂತೋ ವಾಪ್ಸುವಂತಃ || ತೃಪ್ತ ಪೃಪ್ತ ನಕ್ಷಗತಾವಿತಿ ಧಾತುಃ || ಅದ್ರೆಯೋ ಗ್ರಾವಾಣಿ ಅಂಜನ್ |
ಸೋಮರಸನಾ ಸಮಂತಾದ್ವ್ಯಕ್ತೀಕೃತವಂತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಅಂಧಸಃ—ಸೋಮರಸದ | ವರೀಮನ್—
ಅಭಿಷವ (ಹಿಂಡುವ) ಕರ್ಮವು | ಅಕಾರಿ—ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಸುಸ್ರಾಯೇಣಿತಮಂ—ಅತ್ಯಂತ ಮೃದುವಾದ |
ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸನವು | ಅಸ್ತಾರಿ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದೆ | ಉತ್ತಾನಹಸ್ತಃ—ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ
ಜೋಡಿಸಿ | ಯುವಯಃ—ನಿಮ್ಮ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಹೋತೃವು | ವವಂವ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ |
ವಾಂ—ನಿಮಗಾಗಿ | ನಕ್ಷಂತಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಅದ್ರೆಯಃ—ಗ್ರಾವಗಳು (ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳು) | ಅ-
ಅಂಜನ್—ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಸೋಮರಸದ ಅಭಿಷವಕರ್ಮವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ
ಮೃದುವಾದ ದರ್ಭಾಸನವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಹೋತೃವು ಕೈಗಳನ್ನು
ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಜೋಡಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿಮಗಾಗಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಗ್ರಾವಗಳು ಸೋಮರಸವನ್ನು
ಹಿಂಡುತ್ತವೆ.

English Translation.

(What is essential) for the copious effusion of (the sacrificial) food has
been done for you : the very delicate sacred grass has been strewn ; the
(priest with) uplifted hands desirous of your presence praises you ; the stones
express (the Soma juice), designing it for you.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉ॒ಧೌ॒ವ್ವಾ ವಾ॑ಮ॒ಗ್ನಿ ರ॒ಧ್ವ ರೇ॒ಷ್ವ ಸ್ತಾ॒ತ್ಪ ರಾ॒ತಿರೇ॒ತಿ ಜೂ॒ರ್ಣಿ॒ನೀ ಘ್ರಾ॒ತಾಚೀ॑
ಪ್ರ ಹೋ॑ತಾ ಗೂ॒ರ್ತಮ॑ನಾ ಉ॒ರಾಣೋ॑ಯುಕ್ತ ಯೋ ನಾಸ॑ತ್ಯಾ
ಹ॒ವೀ॒ಮನ್ || ೪ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಉಧ್ವಃ | ವಾಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಧ್ವರೇಷು | ಅಸ್ಥಾತ್ | ಪ್ರ | ರಾತಿಃ | ಏತಿ | ಜೂರ್ಣನೀ | ಘೃತಾಚೀ |
ಪ್ರ | ಹೋತಾ | ಗೂರ್ತಮನಾಃ | ಉರಾಣಃ | ಅಯುಕ್ತ | ಯಃ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಹವೀಮನ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿನಾರ್ಥಂ ಯುವಯೋರ್ಯಜ್ಞಾರ್ಥಮೂರ್ಧ್ವೋಽಸ್ಥಾತ್ | ಉದತಿಷ್ಠತ್ | ಅಧ್ವರೇಷು
ಯಜ್ಞೇಷು ಪ್ರೈತಿ | ಸಮಿದ್ಧ ಅಹವನೀಯಂ ಗಚ್ಛತಿ ಚ | ರಾತಿರ್ಧನಂ ಹವಿರ್ಜೂರ್ಣನೀ ಪ್ರಗಾಮಿನೀ |
ಜೂರ್ಣರ್ಜವತೇರ್ವಾ | ನಿ. ೬-೪ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಯೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ | ಘೃತಾಚೀ ಘೃತೇನಾಕ್ತಾ |
ಉಪಸ್ತೀರ್ಣಾಭಿಘಾರಿತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂಚ ಹೋತೋರಾಣ ಉರು ಕುರ್ವಾಣಃ ಪ್ರ ಗೂರ್ತಮನಾಃ
ಪ್ರಕರ್ಷಣೋದ್ಯುಕ್ತಮನಾ ಭವತಿ ಯೋ ಹೋತಾ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ಚಿನೌ ಹವೀಮನ್ನಾಹ್ವಾನೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ
ವಾಯುಕ್ತ ಯೋಜಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ | ಉಧ್ವಃ—
ಉನ್ನತವಾಗಿ | ಅಸ್ಥಾತ್—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ | ಅಧ್ವರೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಪ್ರ ಏತಿ—
ಸುತ್ತುವರಿದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ | ಘೃತಾಚೀ—ಘೃತದಿಂದ ಸಿಕ್ತವಾದ | ರಾತಿಃ—ಹವಿಸ್ಸು | ಜೂರ್ಣನೀ—
ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಹೋತೃವು | ನಾಸತ್ಯಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಹವೀ-
ಮನ್—ಆಹ್ವಾನರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಯೊಡನೆ | ಅಯುಕ್ತ—ಯೋಜಿಸುವನೋ ಅಂತಹ | ಹೋತಾ—
ಹೋತೃವು | ಉರಾಣಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ಪ್ರ ಗೂರ್ತಮನಾಃ—ಪೂಜಾನಿರತವಾದ
ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯು ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ
ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಸುತ್ತುವರಿದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಘೃತದಿಂದ ಸಿಕ್ತವಾದ ಹವಿಸ್ಸು ವೇಗ
ವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಹೋತೃವು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಯೊಡನೆ ಯೋಜಿಸು
ವನೋ ಅಂತಹ ಹೋತೃವು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಪೂಜಾನಿರತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ
ಇರುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Agni is above for you : he is present at (your) sacrifices : the oblation
flows diffusive and redolent of ghi : diligent and zealous is the ministrant
priest who is engaged, Nasatyas, in your invocation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಧಿ ಶ್ರಿಯೇ ದುಹಿತಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಥಂ ತಸ್ಮೌ ಪುರುಭುಜಾ ಶತೋತಿಂ |
ಪ್ರ ಮಾಯಾಭಿಮಾಯಿನಾ ಭೂತಮತ್ರ ನರಾ ನೃತೂ ಜನಿಮನ್ಯಜ್ಞ-
ಯಾನಾಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಧಿ | ಶ್ರಿಯೇ | ದುಹಿತಾ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ರಥಂ | ತಸ್ಮೌ | ಪುರುಭುಜಾ | ಶತೋತಿಂ |
ಪ್ರ | ಮಾಯಾಭಿಃ | ಮಾಯಿನಾ | ಭೂತಂ | ಅತ್ರ | ನರಾ | ನೃತೂ ಇತಿ | ಜನಿಮನ್ | ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರುಭುಜಾ ಹೇ ಪೂರ್ಣಭುಜೌ ಬಹುನಾಂ ರಕ್ಷಕೌ ವಾಶ್ವಿನೌ ಯುವಯೋಃ ಶತೋತಿಂ ಬಹುರಕ್ಷಕಂ ಬಹುಗಮನಂ ನಾ ರಥಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ದುಹಿತಾ ಸೂರ್ಯಾ ಶ್ರಿಯೇ ಶ್ರಯಿತುಮಧಿ ತಸ್ಮೌ | ಅಧ್ಯತಿಷ್ಠತ್ | ಅಸಿ ಚ ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮತ್ರ ಜನಿಮನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಜನ್ಮನಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೇ ಮಾಯಾಭಿಃ ಪ್ರಜ್ಞಾ ನೈಃ | ಶಚೀ ಮಾಯೇತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಮಸು ಪಾಲಾತ್ | ಮಾಯಿನೌ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತೌ ನರಾ ನೇತಾರೌ ನೃತೂ ನೃತ್ಯಂತೌ ಭೂತಂ | ಭವತಂ | ಯದ್ವಾ | ಹೇ ಮಾಯಿನೌ ಪ್ರಜ್ಞಾ ನರೌ ನೇತಾರೌ ನೃತೂ ನೃತ್ಯಂತೌ ತಾವತ್ಪಿನೌ ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮತ್ರ ಜನಿಮನ್ ಜನ್ಮನಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೇ ಪ್ರ ಭೂತಂ ಪ್ರಜ್ಞತಮಮಗ್ನಾದಿಕಂ ದೇವಂ ಮಾಯಾಭಿಃ ಪ್ರಜ್ಞಾ ನೈಃ ಕೌಶಲ್ಯೇನಾ ಜಿತವಂತೌ ಸ್ಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಯಮರ್ಥಃ ಪ್ರಜಾಪತೀನೈಃ ಸೋಮಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ದುಹಿತರಂ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ಸೋಮಾ ಸಾವಿತ್ರೀಂ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೪ ೭ | ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕೃತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪುರುಭುಜಾ—ಅನೇಕರಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಶತೋತಿಂ—ನೂರಾರು ಭಕ್ತರಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾದ | ರಥಂ—ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ದುಹಿತಾ—ಮಗಳಾದ ಸೂರ್ಯಾ ದೇವಿಯು | ಶ್ರಿಯೇ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ | ಅಧಿ ತಸ್ಮೌ—ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ | ಮಾಯಿನಾ—ಪ್ರಜ್ಞಾ ವಂತರೂ | ನರಾ—ನೇತೃಗಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅತ್ರ ಜನಿಮನ್—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭೂತ ರಾಗಿರುವ | ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ—ಪೂಜಾರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ | ಮಾಯಾಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ | ನೃತೂ—ನೀನೇ ಅತ್ಯಧಿಕನಾದ ಕುಶಲತೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಪ್ರ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟರಾಗಿಯೂ | ಭೂತಂ—ಇರುವವರಾಗಿ

|| ಭವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕರಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೂರಾರು ಭಕ್ತರಿಗೆ ರಕ್ಷಕವಾದ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಮಗಳಾದ ಸೂರ್ಯಾದೇವಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರೂ, ನೇತೃಗಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅವಿಭೂತರಾಗಿರುವ ಪೂಜಾರ್ಹವಾದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ ನೀವೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಕುಶಲತೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯುಚ್ಛರಾಗಿಯೂ ಇರುವವರಾಗಿರಿ.

English Translation.

Protectors of many, the daughter of Surya ascended your chariot, the defence of hundreds, for refuge : sagacious leaders and guides, you have excelled by your devices (all others) at this appearance of the adorable (deities).

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ ||

ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಿಯು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿಕುಳಿತಿದ್ದಳೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಮ. ಸಂ. ಭಾಗ ೯ ಪುಟ 365 ಮತ್ತು 471 ಪುಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯುವಂ ಶ್ರೀಭಿರ್ದರ್ಶತಾಭಿರಾಭಿಃ ಶುಭೇ ಪುಷ್ಪಿಮೂಹಃ ಸೂರ್ಯಾ-
ಯಾಃ |

ಪ್ರ ನಾಂ ವಯೋ ವಪುಷೇನು ಪಶ್ವನ್ನಕ್ಷದ್ವಾಣೀ ಸುಷ್ಪತಾ ಧಿಷ್ಣಾಃ
ನಾಂ || ೬ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಯುವಂ | ಶ್ರೀಭಿಃ | ದರ್ಶತಾಭಿಃ | ಅಭಿಃ | ಶುಭೇ | ಪುಷ್ಪಿಂ | ಉಹಃ | ಸೂರ್ಯಾಯಾಃ |

ಪ್ರ | ನಾಂ | ವಯೋ | ವಪುಷೇ | ಅನು | ಪಶ್ವನ್ | ನಕ್ಷತ್ | ವಾಣೀ | ಸುಷ್ಪತಾ | ಧಿಷ್ಣಾಃ | ನಾಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ದರ್ಶತಾಭಿರ್ದರ್ಶನೀಯಾಭಿರಾಭಿಃ ಶ್ರೀಮತಾಂ ಪರಿವೃತ್ಯ-
ಮಾನಾಭಿಃ ಶ್ರೀಭಿರ್ದರ್ಶತಾಭಿಃ ಕಾಂತಿಭಿರ್ವಾ ಸೂರ್ಯಾಯಾ ಯುವಯೋಃ ಪತ್ನಾಃ ಶುಭೇ
ಶೋಭನಾರ್ಥಂ ಪುಷ್ಪಿಂ ಪೂರ್ತಿಮೂಹಃ | ಸ್ತೌತೃಯಥಃ | ಕಿಂಚ ನಾಂ ಯುವಾಂ ವಯೋಽಶ್ವಾ
ವಪುಷೇ ಶೋಭಾಯೈ ಪ್ರಾತು ಪಶ್ವನ್ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣಾನ್ವಪತನ್ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಧಿಷ್ಣಾಃ ಸ್ತುತೃಹಾರ್-
ವಶ್ವಿನೌ ನಾಂ ಯುವಾಂ ಸುಷ್ಪತಾ ವಾಣ್ಯುಷೀಣಾಂ ಸ್ತುತೀರ್ನಕ್ಷತ್ | ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಯುವಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ದರ್ಶತಾಭಿಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ಅಭಿಃ
ಶ್ರೀಭಿಃ—ಈ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ | ಸೂರ್ಯಾಯಾಃ—ಸೂರ್ಯದೇವಿಗೆ | ಶುಭೇ—ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾದ |
ಪುಷ್ಪಿಂ—ಪೌಷ್ಕಲ್ಯವನ್ನು | ಊಹಭುಃ—ಹೊಂದಿಸಿದ್ದೀರಿ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ವಯಃ—ಅಶ್ವಗಳು |
ವಪುಷೇ—ಶೋಭನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಪ್ರ ಅನು ಪಪ್ತನ್—ಅತ್ಯತಿಶಯವಾಗಿ ಓಡಿಬರುತ್ತವೆ | ಧಿಷ್ಣಾ—
ಸ್ತುತ್ಯರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದುದೂ | ಸುಷ್ಪತಾ—ಸ್ತುತಿರೂಪ
ವಾದುದೂ ಆದ | ನಾಣೀ—ಋಷಿಗಳ ವಾಕ್ಯ | ನಕ್ಷತ್—ನಿಮ್ಮನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಈ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವಿಗೆ ಮಂಗಳಾರ್ಥ
ವಾದ ಪೌಷ್ಕಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳು ಶೋಭನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯತಿಶಯವಾಗಿಯೂ ಓಡಿ
ಬರುತ್ತವೆ. ಸ್ತುತ್ಯರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದುದೂ, ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದುದೂ ಆದ
ಋಷಿಗಳ ವಾಕ್ಯ ನಿಮ್ಮನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

You have provided with these beautiful splendours, gratification for
the enjoyment of Surya, your horses have descended for felicity, deserving
of praise, the laudation (of the sages) has reached you glorified.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅ ನಾಂ ವಯೋಽಶ್ವಸೋ ವಹಿಷ್ಠಾ ಅಭಿ ಪ್ರಯೋ ನಾಸತ್ಯಾ ವಹಂತು |

ಪ್ರ ನಾಂ ರಥೋ ಮನೋಜವಾ ಅಸರ್ಜಿಷಃ ಪೃಕ್ಷ ಇಸಿಧೋ ಅನು
ಪೂರ್ವೀಃ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ನಾಂ | ವಯಃ | ಅಶ್ವಸಃ | ವಹಿಷ್ಠಾಃ | ಅಭಿ | ಪ್ರಯಃ | ನಾಸತ್ಯಾ | ವಹಂತು |

ಪ್ರ | ನಾಂ | ರಥಃ | ಮನೋಜವಾಃ | ಅಸರ್ಜಿ | ಇಷಃ | ಪೃಕ್ಷಃ | ಇಸಿಧಃ | ಅನು | ಪೂರ್ವೀಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾ ವಾಂ ಯುವಾಂ ವಯೋ ಗಂತಾರೋ ವಹಿಷ್ಠಾ ವೋಽಥೈತಮಾ ಅಶ್ವಸೋಽಶ್ವಾಃ
ಪ್ರಯಃ ಸೋಮರೂಪಮನ್ನಮಭ್ಯಾ ವಹಂತು | ಪ್ರಾಪಯಂತು | ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ಮನೋಜವಾ

ಮನೋವೇಗೋ ರಥಃ ಸೃಷ್ಟಃ ಸಂಪರ್ಚನೀಯೋ ಇಷಿದ ಏಷಣೀಯೋ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹೀರಿಷೋಽನ್ಯಾನಿ
ಸೋಮಾನನು ಪ್ರಸರ್ಜಿ | ವಿಸೃಷ್ಟಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಆಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ವಯಃ—ವೇಗಗಾಮಿಗಳೂ | ವಹಿಷ್ಠಾಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ
ವಹಿಸುವವೂ ಆದ | ನಾಂ ಅಶ್ವಾಸಃ—ನಿಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳು | ಪ್ರಯಃ ಅಭಿ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನ ಕೃಭಿ
ಮುಖವಾಗಿ | ಆ ವಹಂತು—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರಲಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಮನೋಜವಾಃ—ಮನೋವೇಗ
ವುಳ್ಳ | ರಥಃ—ರಥವು | ಸೃಷ್ಟಃ—ಪುಷ್ಕಲವಾದುದೂ | ಇಷಿದಃ—ಇಷ್ಟವಾದುದೂ | ಪೂರ್ವೀಃ—
ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಆದ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಅನು ಪ್ರ ಅಸರ್ಜಿ—ಸುರಿಸಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಆಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ವೇಗಗಾಮಿಗಳೂ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವಹಿಸುವವೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ
ಅಶ್ವಗಳು ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನ ಕೃಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರಲಿ. ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳ ನಿಮ್ಮ ರಥವು
ಪುಷ್ಕಲವಾದುದೂ, ಇಷ್ಟವಾದುದೂ ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು ಸುರಿಸಿದೆ.

English Translation.

May your rapid burden-bearing steeds bring you Nasatyas to the
(sacrificial) food : your chariot swift as thought has dispensed substantial,
d sirable, abundant food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪುರು ಹಿ ವಾಂ ಪುರುಭುಜಾ ದೇಷ್ಟಂ ಧೇನುಂ ನ ಇಷಂ ಪಿನ್ವತಮಸಕ್ರಾಂ |
ಸ್ತುತಶ್ಚ ನಾಂ ಮಾಧ್ವೀ ಸುಷ್ಪುತಿಶ್ಚ ರಸಾಶ್ಚ ಯೇ ವಾನುನು ರಾತಿಮಗ್ಮನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪುರು | ಹಿ | ವಾಂ | ಪುರುಭುಜಾ | ದೇಷ್ಟಂ | ಧೇನುಂ | ನಃ | ಇಷಂ | ಪಿನ್ವತಂ | ಅಸಕ್ರಾಂ |
ಸ್ತುತಃ | ಚ | ನಾಂ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಸುಷ್ಪುತಿಃ | ಚ | ರಸಾಃ | ಚ | ಯೇ | ವಾಂ | ಅನು |
ರಾತಿಂ | ಅಗ್ಮನ್ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರುಭುಜಾ ದೇ ಪೂರ್ಣಭುಜೌ ಬಹುಪಾಲಕೌ ವಾ ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ದೇಷ್ಟಂ ದಾತವ್ಯಂ
ಧನಂ ಪುರು ಬಹು ಹಿ ಭವತಿ | ಅತಃ ಕಾರಣಾನ್ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ಧೇನುಂ ಪ್ರೀಣಯಿತ್ರೀಮಸಕ್ರಾಂ

ಮತ್ತೋಽನ್ಯತ್ರಾಸಂಕ್ರಮಣೀಂ | ಅಸಕ್ರಾಮಸಂಕ್ರಮಣೀಂ | ನಿ. ೬-೨೯ | ಇತಿ ಯೋಸ್ಯೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ |
ಇಷಮನ್ನಂ ಪಿನ್ವತಂ | ಪ್ರಯುಚ್ಛತಂ | ಯದ್ವಾ | ಇಷಮೇಷಣೀಯಾಂ ಭೇನುಮಿತ್ಯನ್ವಯಃ | ಕಿಂಚಿ
ವಾಂ ಸ್ತುತಃ | ಸ್ತುವಂತೀತಿ ಸ್ತುತಃ ಸ್ತೋತಾರಃ | ಸಂತಿ | ಮಾಧ್ವೀ ಮಾದಯಿತಾರಾವಸ್ಥಿನೌ ಸುಷ್ಪತಿಃ
ಶೋಭನಾ ಸ್ತುತಿಶ್ಚ ಸ್ತೋತ್ರೃಷು ಭವತಿ | ರಸಾಃ ಸೋಮರಸಾಶ್ಚ ಸಂತಿ | ಯೇ ರಸಾ ವಾಂ ಯುವಯೋ
ರಾತಿಂ ದಾನಮನೂದ್ವಿಶ್ಯಾಗ್ನೌ ದೇವಯೇಜನಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ | ಅಯಂ ಭಾವಃ | ಸುಷ್ಪತಿಂ ಶ್ರುತ್ವಾ
ದೇವಯೇಜನಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾನ್ ಸೋಮರಸಾನ್ ಪೀತ್ವಾ ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯಃ ಕಾಮಾನ್ತ್ರಯುಚ್ಛತಮಿತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುಭುಜಾ—ಅನೇಕರಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ | ದೇಷ್ಣಂ—
ಕೊಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಧನವು | ಪುರು ಹಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿದೆ (ಆದುದರಿಂದ) | ನಃ—ನಮಗೆ | ಭೇನುಂ—
ತೃಪ್ತಿಕರವಾದುದು | ಅಸಕ್ರಾಂ—ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸೇರದಿರುವುದು ಆದ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಪಿನ್ವತಂ—
ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ (ಅಥವಾ) | ಅಸಕ್ರಾಂ—ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ | ಭೇನುಂ ನ—ಗೋವಿ
ನಂತಿರುವ (ಎಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಮ್ಮಿಯಾಗದಿರುವ) | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಪಿನ್ವತಂ—ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿ |
ಮಾಧ್ವೀ—ಸಂತೋಷಕಾರಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತುತಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ | ಸುಷ್ಪತಿಃ ಚ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ | ಯೇ—ಯಾವ
ಸೋಮರಸಗಳು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ರಾತಿಂ ಅನು—ದಾನವನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಅಗ್ನೌ—ದೇವ ಗೃಹವನ್ನು
ಸೇರಿವೆಯೋ | ರಸಾಃ ಚ—ಅಂತಹ ಸೋಮರಸಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಬಹುಜನರ ಪಾಲಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಧನವು ಅತ್ಯಧಿಕ
ವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದುದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಕಮ್ಮಿಯಾಗದಿರುವುದು ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು
ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ. ಸಂತೋಷಕಾರಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಸೋಮರಸಗಳು ನಿಮ್ಮ ದಾನವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ
ದೇವಗೃಹವನ್ನು ಸೇರಿವೆಯೋ ಅಂತಹ ಸೋಮರಸಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ.

English Translation.

Protectors of many, vast (wealth) is to be distributed by you : give us
then nutritious and invariable food. Givers of delight, there are to you,
adorers, and fit praise, and libations, which are prepared to acknowledge
your liberality

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಸಕ್ರಾಂ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ವರು—ಭೇನುಂ ನ ಇಷಂ ಪಿನ್ವತಮಸಕ್ರಾಂ | ಅಸಂಕ್ರಮಣೀಂ |
(ನಿ. ೬-೨೯) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಲು ಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸದಿರುವ ಗೋವಿ

ನಂತಿರುವ ಅನ್ನವನ್ನು, ಎಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ಷಯಿಸದಿರುವ, ಕಮ್ಮಿಯಾಗದಿರುವ ಅನ್ನವನ್ನು (ಅಹಾರವನ್ನು) ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸ : ಹಿತಾಪಾರ್ಥ ||

ಉತ ಮುಚ್ಛೇ ಪುರಯಸ್ಯ ರಘ್ನೀ ಸುಮಿಾಳ್ತೇ ಶತಂ ಪೇರುಕೇ ಚ ಪಕ್ವಾ |
ಶಾಂಡೋ ದಾದ್ಧಿರಣಿನಃ ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟೀನ್ದಶ ವಶಾಸೋ ಅಭಿಷಾಚಿ ಋಷ್ವಾನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ಮೇ | ಮುಚ್ಛೇ ಇತಿ | ಪುರಯಸ್ಯ | ರಘ್ನೀ ಇತಿ | ಸುಮಿಾಳ್ತೇ | ಶತಂ | ಪೇರುಕೇ |
ಚ | ಪಕ್ವಾ |

ಶಾಂಡಃ | ದಾತ್ | ಹಿರಣಿನಃ | ಸ್ಮತ್‌ದ್ಧಿಷ್ಟೀನ್ | ದಶ | ವಶಾಸಃ | ಅಭಿಷಾಚಿಃ | ಋಷ್ವಾನ್ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಹಿ ಚ ಪುರಯಸ್ಯ ಪುರಯನಾಮಕಸ್ಯ ಸ್ವಭೂತೇ ಮುಚ್ಛೇ ಮುಜುಗಮನೇ ರಘ್ನೀ
ಕ್ಷಪ್ರಗಾಮಿನ್ಯಾ ವಡವೇ ಮೇಽಶ್ವಿನೋಃ ಸ್ತುತಿಂ ಕುರ್ವತೋ ಮಮಾಭೂತಾಂ | ಸುಮಿಾಳ್ತೇ ರಾಜ್ಞಿ
ವಿದ್ಯಮಾನಾಃ ಸಂತಃ ಶತಂ ಗಾವೋ ಮಮಾಭೂವನ್ | ಪೇರುಕೇ ರಾಜ್ಞಿ ವಿದ್ಯಮಾನಾಃ ಪಕ್ವಾ
ಪಕ್ವಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ಮಮಾಸನ್ | ಶಾಂಡಶ್ಚ ರಾಜಾಣ್ಹಿರಣಿನೋ ಹಿರಣ್ಯವತಃ ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟೀನ್ ಪ್ರಶಸ್ತದರ್ಶನಾ-
ನ್ವಥಾನತ್ವಾನ್ವ ದಶ ದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ವಶಾಸೋಽನುಗುಣಾನಭಿಷಾಚಿಃ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಭಾವುಕಾನ್ವಷ್ವಾ-
ನ್ದರ್ಶನೀಯಾನ್ಪುರುಷಾನ್ಶ್ವಿನೋಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಭ್ಯೋ ದಾತ್ | ದದಾತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಉತ—ಮತ್ತು | ಪುರಯಸ್ಯ—ಪುರಯನಾಮಕನಾದ ರಾಜನಲ್ಲಿರುವ |
ಮುಚ್ಛೇ—ಮುಜುಗಾಮಿಗಳಾದವೂ | ರಘ್ನೀ—ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು | ಮೇ—ಅಶ್ವಿನೀ
ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನನಗಿರಲಿ | ಸುಮಿಾಳ್ತೇ—ಸುಮಿಾಳ್ತ ನಾಮಕನಾದ ರಾಜನಲ್ಲಿರುವ | ಶತಂ—ನೂರು
ಗೋವುಗಳೂ ನನಗಿರಲಿ | ಪೇರುಕೇ—ಪೇರುಕನಲ್ಲಿರುವ | ಪಕ್ವಾ—ಪಕ್ವವಾದ ಅನ್ನಗಳು ನನಗಿರಲಿ |
ಶಾಂಡಃ—ಶಾಂಡನೆಂಬ ರಾಜನು | ಹಿರಣಿನಃ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದವೂ | ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟೀನ್—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ
ರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ದಶ—ಹತ್ತು ರಥಗಳನ್ನೂ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ವಶಾಸಃ—ನಮಗೆ ವಿಧೇಯರೂ |
ಅಭಿಷಾಚಿಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವರೂ | ಋಷ್ವಾನ್—ದರ್ಶನೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಪುರುಷ
ರನ್ನೂ | ದಾತ್—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳೇ, ಪುರಯನಾಮಕನಾದ ರಾಜನಲ್ಲಿರುವ ಋಜುಗಾಮಿಗಳೂ, ವೇಗಗಾಮಿಗಳೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನನಗಿರಲಿ. ಸುಮಿಶ್ವನಲ್ಲಿರುವ ನೂರು ಗೋವುಗಳೂ ಪೇರುಕ ನಲ್ಲಿರುವ ಪಕ್ವವಾದ ಅನ್ನಗಳೂ ನನಗಿರಲಿ. ಶಾಂಡನೆಂಬ ರಾಜನು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತ ವಾದವೂ ಆದ ಹತ್ತು ರಥಗಳನ್ನೂ ತದನುಗುಣವಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ವಿಧೇಯರೂ ಶತ್ರುನಾಶಕರೂ ಆದ ಪುರುಷರನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಪೂಜಕರಾದ ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

May the two straight-going, light-moving, (mares) of Puraya be mine; may the hundred cows belonging to Sumitha, may the dressed viands prepared by Peruka be for me: may Sanda bestow upon me ten handsome golden chariots, and obdient, valiant, and well-favoured (dependants).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಂ | ವಾಂ | ಶತಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಸಹಸ್ರಾ | ಅಶ್ವಾನಾಂ | ಪುರುಪಂಥಾಃ | ಗಿರೇ | ದಾತ್ |

ಭರದ್ವಾಜಾಯ | ನೀರ | ನು | ಗಿರೇ | ದಾತ್ | ಹತಾ | ರಕ್ತಾಂಸಿ | ಪುರುದಂಸಸಾ | ಸ್ಯುಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂ | ವಾಂ | ಶತಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಸಹಸ್ರಾ | ಅಶ್ವಾನಾಂ | ಪುರುಪಂಥಾಃ | ಗಿರೇ | ದಾತ್ |

ಭರದ್ವಾಜಾಯ | ನೀರ | ನು | ಗಿರೇ | ದಾತ್ | ಹತಾ | ರಕ್ತಾಂಸಿ | ಪುರುದಂಸಸಾ | ಸ್ಯುಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನಾಸತ್ಯಾ ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ಗಿರೇ | ಗೃಣಾತೀತಿ ಗೀಃ ಸ್ತೋತಾ | ತಸ್ಮಾ ಅಶ್ವಾನಾಂ ಶತಾ ಶತಾನಿ ಸಹಸ್ರಾ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಪುರುಪಂಥಾಃ ಪುರುಪಂಥಾ ನಾಮ ರಾಜಾ ಸಂ ದಾತ್ | ಸಂದದಾತಿ | ನೀರ ಹೇ ನೀರಾವತ್ತಿನೌ || ದ್ವಿವಚನಸ್ಯ ಲುಕ್ || ಗಿರೇ ಯುವಯೋಃ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಮಹ್ಯಮಪಿ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ದಾತ್ | ಡದಾತು | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಪುರುದಂಸಸಾ ಬಹುಕರ್ಮಣಾವತ್ತಿನೌ ಯುವಯೋರನುಗ್ರಹಾದ್ರಕ್ತಾಂಸಿ ಹತಾ ಹತಾನಿ ಸ್ಯುಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಗಿರೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ | ಪುರು-
ಪಂಥಾಃ—ಪುರುಪಂಥನೆಂಬ ರಾಜನು | ಶತಾ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ | ಸಹಸ್ರಾ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ

ಆದ | ಅಶ್ವಾನಾಂ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಸಂ ದಾತ್—ಕೊಡಲಿ | ವೀರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಗಿರೇ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ | ಭರದ್ವಾಜಾಯ—ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ | ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ದಾತ್—ಅವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಲಿ | ಪುರುದಂಸಸಾ—ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ—ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ | ಹತಾ ಸ್ಯುಃ—ಹತರಾಗಲಿ.

|| ಬಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ ಪುರುಪಂಥನೆಂಬ ರಾಜನು ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ, ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಲಿ. ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ, ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾಗಲಿ.

English Translation.

May Purupantha, Nasatyas, grant to him who praises you, hundreds and thousands of horses: may he give them, heroes, to Bharadwaja: achievers of great deeds, may the Rakshasas be slain.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ವಾಂ ಸುಮ್ಮೇ ವರಿಮನ್ತೂರಿಭಿಃ ಸ್ಯಾಂ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ವಾಂ | ಸುಮ್ಮೇ | ವರಿಮನ್ | ಸೂರಿಭಿಃ | ಸ್ಯಾಂ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ವರಿಮನ್ವಿಸ್ತೃತೇ ಸುಮ್ಮೇ ವಾಂ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ದತ್ತೇ ಸುಖಾವಹೇ ಧನೇ | ಜಲಾಷಂ ಸುಮ್ಮಮಿತಿ ಸುಖನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಸೂರಿಭಿರ್ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ ಪುತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸಹಾ ಸಮಂತಾತ್ಸ್ಯಾಂ | ಭವೇಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ವರಿಮನ್—ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಸುಮ್ಮೇ—ಸುಖದಲ್ಲಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಧನದ ಸಹಾಯದಿಂದ | ಸೂರಿಭಿಃ—ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದ ಪುತ್ರರೊಡನೆ | ಆ ಸ್ಯಾಂ—ಸರ್ವತ್ರ ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಧನದ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾವು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದ ಪುತ್ರರೊಡನೆ ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಸುಖದಲ್ಲಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May I be associated with the pious in the abundant felicity bestowed by you.

ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉದು ಶ್ರಿಯ ಇತಿ ಪದ್ಯಚಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮುಷೋ-
ದೇವತಾಕಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಉದು ಶ್ರಿಯೇ ಷಳುಷಸ್ಯಂ ತ್ವಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಉಷಸ್ಯೇ
ಕ್ರತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಭಂದಸ್ಯಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚೈತದಾದಿಕೇ ದ್ವೇ ಸೂಕ್ತೇ | ಸೂತ್ರತೇ ಹಿ | ಉದು ಶ್ರಿಯ
ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇ | ಅ. ೪-೧೪ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಉದು ಶ್ರಿಯೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು
ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು : ಉಷೋದೇವತೆಯು ದೇವತೆಯು ;
ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಯವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉದು ಶ್ರಿಯೇ ಷಳುಷಸ್ಯಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.
ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಯಕ್ರತು ಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ,
ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು
ಶೌತಸೂತ್ರದ—ಉದು ಶ್ರಿಯ ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೪) ವಿನೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೪

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೫ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯ—೬ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದು ಶ್ರಿಯ ಉಷಸೋ ರೋಚನಾನಾ ಅಸ್ಕುರಪಾಂ ನೋರ್ನುಯೋ
ರುಶಂತಃ |

ಕೃಣೋತಿ ವಿಶ್ವಾ ಸುಪಥಾ ಸುಗಾನ್ಯಭೂದು ವಸ್ವೀ ದಕ್ಷಿಣಾ ಮಘೋನೀ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಶ್ರಿಯೇ | ಉಷಸಃ | ರೋಚಮಾನಾಃ | ಅಸ್ಥಿಃ | ಅಪಾಂ | ನ | ಊರ್ಮಯಃ |
ರುಶಂತಃ |

ಕೃಣೋತಿ | ವಿಶ್ವಾ | ಸುಪಥಾ | ಸುಗಾಢಿ | ಅಭೂತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ವಸ್ತೀ | ದಕ್ಷಿಣಾ | ಮಘೋನೀ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ರೋಚಮಾನಾ ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ರುಶಂತಃ ಶುಕ್ಲವರ್ಣಾಃ | ರುಶಂತಿ ವರ್ಣನಾಮ | ನಿ. ೨-೨೦ |
ಇತಿ ಯಾಸ್ಥಿಃ | ಉಷಸಃ ಶ್ರಿಯೇ ಜಗತಃ ಶೋಭಾಯೈ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ವಾಸಾಮೂರ್ಮಯೋ
ನ ಉದಕಸಂಬಂಧಿಸ್ತರಂಗಾ ಇವೋದಸ್ಥಿಃ | ಉತ್ತಿಷ್ಠಂತಿ | ಅನಂತರಮೇಕವನ್ನಿಗಮಃ | ಉಷಾ
ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಸುಪಥಾ ಸುಮಾರ್ಗಾಣಿ ಸುಗಾಢಿ ಸುಖೇನ ಗಮ್ಯಾನಿ ಕೃಣೋತಿ |
ಕರೋತಿ | ಅಪಿ ಚ | ಮಘೋನೀ ಧನವತ್ಯುಷಾ ವಸ್ತೀ ಪ್ರಶಸ್ತಾ ದಕ್ಷಿಣಾ ಸಮರ್ಥಯಿತ್ರೀ
ಚಾಭೂತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ರೋಚಮಾನಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದವರೂ | ರುಶಂತಃ—ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಉಷಸಃ—
ಉಷಸ್ಸುಗಳು | ಶ್ರಿಯೇ—ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು | ಅಪಾಂ—ಉದಕಗಳ | ಊರ್ಮಯಃ
ನ—ಅಲೆಗಳಂತೆ | ಉದಸ್ಥಿಃ—ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಾರೆ | ಉಷಾಃ—ಉಷಸ್ಸು | ಸುಪಥಾ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಮಾರ್ಗಗಳುಳ್ಳವನ್ನಾಗಿಯೂ | ಸುಗಾಢಿ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದವನ್ನಾಗಿಯೂ | ಕೃಣೋತಿ—
ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ | ಮಘೋನೀ—ಧನಯುಕ್ತಳಾದ ಉಷಸ್ಸು | ವಸ್ತೀ—ಪ್ರಶಸ್ತಳಾಗಿಯೂ | ದಕ್ಷಿಣಾ—
ಸಂಪತ್ತನ್ನುದ್ದಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಳಾಗಿಯೂ | ಅಭೂತ್—ಆಗುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ, ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಉಷಸ್ಸುಗಳು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು
ಮಾಡಲು ಉದಕಗಳ ಅಲೆಗಳಂತೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉಷಸ್ಸು ಸಕಲಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳುಳ್ಳ
ವನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದವನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಧನಯುಕ್ತಳಾದ ಉಷಸ್ಸು
ಪ್ರಶಸ್ತಳಾಗಿಯೂ ಸಂಪತ್ತನ್ನುದ್ದಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಳಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾಳೆ.

English Translation.

The white and shining tints of the dawn have spread like the waves
of the waters, for the beautifying (of the world); she renders all good roads
easy to be traversed; she who is replete with delight, excellence, and
health.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಭದ್ರಾ ದದೃಕ್ಷ ಉರ್ವಿಯಾ ವಿ ಭಾಸ್ಯುತೇ ಶೋಚಿ ಭಾನವೋ ದ್ಯಾಮ-
ಪಪ್ತನ್ |

ಅರ್ವಿವಕ್ಷಃ ಕೃಣುಷೇ ಶುಂಭಮಾನೋಷೋ ದೇವಿ ರೋಚಮಾನಾ
ಮಹೋಭಿಃ || ೨ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಭದ್ರಾ | ದದೃಕ್ಷೇ | ಉರ್ವಿಯಾ | ವಿ | ಭಾಸಿ | ಉತ್ | ತೇ | ಶೋಚಿ | ಭಾನವಃ | ದ್ಯಾಂ | ಅಪಪ್ತನ್ |
ಅರ್ವಿ | ವಕ್ಷಃ | ಕೃಣುಷೇ | ಶುಂಭಮಾನಾ | ಉಷಃ | ದೇವಿ | ರೋಚಮಾನಾ | ಮಹೋಭಿಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ಭದ್ರಾ ಕಲ್ಯಾಣೇ ದದೃಕ್ಷೇ | ದೃಶ್ಯಸೇ | ಉರ್ವಿಯಾ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾ
ಚ ವಿ ಭಾಸಿ | ತೇ ತವ ಶೋಚಿಃ ಶೋಚಿಷಃ || ಜಮೋ ಲುಕ್ || ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ಭಾನವೋ ರಶ್ಮಯೋ
ದ್ಯಾಮಂತರಿಕ್ಷಮುದಪಪ್ತನ್ | ಉತ್ಪತಂತಿ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ಮಹೋಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿಃ
ಶುಂಭಮಾನಾ ಶೋಭಮಾನಾ ರೋಚಮಾನಾ ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ವಕ್ಷಸ್ವದೀಯಂ ರೂ ಕಮಾವಿಷ್ಯುಣುಷೇ |
ಪ್ರಕಟೀಕರೋಷಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಭದ್ರಾ—ಕಲ್ಯಾಣರೂಪಳಾಗಿ | ದದೃಕ್ಷೇ—ಗೋಚರ
ಳಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಉರ್ವಿಯಾ—ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವತವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿ | ವಿ ಭಾಸಿ—ಕಾಂತಿಯಿಂದ
ಬೆಳಗುತ್ತೀಯೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಶೋಚಿಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ಭಾನವಃ—ರಶ್ಮಿಗಳು | ದ್ಯಾಂ—
ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಉದಪಪ್ತನ್—ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹರಡಿದೆ | ಉಷೋ ದೇವಿ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ |
ಮಹೋಭಿಃ—ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಶುಂಭಮಾನಾ—ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾ | ರೋಚಮಾನಾ—ಆಕರ್ಷಕ
ವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿ | ವಕ್ಷಃ—ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು | ಅರ್ವಿ ಕೃಣುಷೇ—ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನೀನು ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ಯಾಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಳಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಅತ್ಯಂತ
ವಿಶ್ವತವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತೀಯೆ. ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಿನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳು
ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹರಡಿದೆ. ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಆಕರ್ಷಕ
ವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Divine Ushas, you are seen auspicious : you shine afar : your bright rays spread over the sky, lovely and radiant with great (splendours), you display your person.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಹಂತಿ ಸೀನುರುಣಾಸೋ ರುಶಂತೋ ಗಾವಃ ಸುಭಗಾಮುರ್ವಿಯಾ
ಪ್ರಥಾನಾಂ |

ಅಪೇಜತೇ ಶೂರೋ ಅಸ್ತೇವ ಶತ್ರುನ್ಬಾಧತೇ ತನೋ ಅಜಿರೋ ನ
ವೋಳ್ವಾ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಹಂತಿ | ಸೀಂ | ಅರುಣಾಸಃ | ರುಶಂತಃ | ಗಾವಃ | ಸುಭಗಾಂ | ಉರ್ವಿಯಾ | ಪ್ರಥಾನಾಂ |
ಅಪ | ಈಜತೇ | ಶೂರಃ | ಅಸ್ತೇವ | ಶತ್ರುನ್ | ಬಾಧತೇ | ತಮಃ | ಅಜಿರಃ | ನ | ವೋಳ್ವಾ ||೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅರುಣಾಸೋ ಲೋಹಿತವರ್ಣಾ ರುಶಂತೋ ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ಗಾವೋ ರಕ್ತಯಃ | ಕಿರಣಾ ಗಾವ
ಇತಿ ರಕ್ತಿನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಸುಭಗಾಮುರ್ವಿಯೋರ್ವೀಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾಂ ಪ್ರಥಾನಾಂ ಪ್ರಥಮಾನಾಂ
ಸೀಮೇನಾಮುಷೋದೇವತಾಂ ವಹಂತಿ | ಸೇಯಮುಷೋದೇವತಾ ಶೂರೋಸ್ತೇವ ವೀರಃ ಕ್ಷೇಪ್ತೇವ
ಶೂತ್ರುನ್ ತನೋಽಪೇಜತೇ | ಅಪಗಮಯತಿ | ವೋಳ್ವಾ ಸೇನಾಯಾ ಅಜಿರೋ ನ ಕ್ಷಿಪ್ರಗಾಮೀ
ಶತ್ರುನ್ಯಥಾ ಬಾಧತೇ ತಥಾ ತಮಾಂಸಿ ಬಾಧತೇ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅರುಣಾಸಃ—ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನು | ರುಶಂತಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದವನು ಆದ | ಗಾವಃ—ರಕ್ತಗವು |
ಸುಭಗಾಂ—ಮಂಗಳಕಾರಿಣಿಯು | ಉರ್ವಿಯಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳು | ಪ್ರಥಾನಾಂ—ಪ್ರಸಿ
ದ್ಧಳು ಆದ | ಸೀಂ—ಈ ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು | ವಹಂತಿ—ವಹಿಸುತ್ತವೆ | ಶೂರಃ—ಸರಾಕ್ರಮಿಯಾದ |
ಅಸ್ತೇವ—ಧನ್ವಿಯು | ಶತ್ರುನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುವಂತೆ | (ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು) |
ತಮಃ—ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು | ಅಪೇಜತೇ—ಹೊಡೆದೋಡಿಸುತ್ತಾಳೆ | ಅಜಿರಃ—ಕ್ಷಿಪ್ರಗಾಮಿಯಾದ | ವೋಳ್ವಾ
ನ—ಸೇನಾ ನಾಯಕನಂತೆ | ಬಾಧತೇ—ತಮಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದವೂ ಆದ ರಶ್ಮಿಗಳು ಮಂಗಳಕಾರಿಣಿಯೂ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ ಆದ ಈ ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಧನ್ವಿಯು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುವಂತೆ ಉಷೋದೇವಿಯು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕ್ಷಿಪ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸೇನಾನಾಯಕನಂತೆ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

Ruddy and resplendent cows bear the auspicious, expanding, illustrious dawn : like a warrior, who, casting his darts, or a swift charger scattering enemies, she drives away the glooms.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಸುಗೋತ ತೇ ಸುಪಥಾ ಪರ್ವತೇಷ್ವನಾತೇ ಅಪಸ್ತರಸಿ ಸ್ವಭಾನೋ |

ಸಾ ನ ಆ ವಹ ಪೃಥುಯಾಮನ್ ಯುಷ್ವೇ ರಯಿಂ ದಿವೋ ದುಹಿತರಿಷಯಧ್ಯೃಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸುಗಾ | ಉತ | ತೇ | ಸುಪಥಾ | ಪರ್ವತೇಷು | ಅನಾತೇ | ಅಪಃ | ತರಸಿ | ಸ್ವಭಾನೋ ಇತಿ
ಸ್ವಭಾನೋ |

ಸಾ | ನಃ | ಆ | ವಹ | ಪೃಥುಯಾಮನ್ | ಯುಷ್ವೇ | ರಯಿಂ | ದಿವಃ | ದುಹಿತಃ | ಇಷಯಧ್ಯೃಃ ||೪||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ಪರ್ವತೇಷೂತ ದುರ್ಗೇಷ್ವಪೃಥುನಾತೇ ಗಮನಸಾಧನರಹಿತೇ ದೇಶೇ ಸುಪಥಾ ಸುಪಥಾನಿ ಮಾರ್ಗಾಣಿ ಸುಗಾ ಸುಗಾನಿ ಸುಖೇನ ಗಮ್ಯಾನಿ ತೇ ತವ ಭವಂತಿ | ಸ್ವಭಾನೋ ಹೇ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶೇಽಪೋಽಂತರಿಕ್ಷಮಾಕಾಶಂ | ಅಪ ಇತ್ಯಂತರಿಕ್ಷನಾಮಸು ಸಾರಾತ್ | ಸಾಮುದ್ರಿಕೀರಪೋ ವಾ ತರಸಿ | ಪೃಥುಯಾಮನ್ ಪೃಥುರಥ ಯುಷ್ವೇ ದರ್ಶನೀಯೇ ದಿವೋ ದುಹಿತರಂತರಿಕ್ಷಸುತೇ ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ಸಾ ತ್ವಮಿಷಯಧ್ಯಾ ಏಷಣೀಯಂ ಧನಂ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಮಾ ವಹ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ) ಪರ್ವತೇಷು—ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಅನಾತೇ—ಗಮನಸಾಧನವಿಲ್ಲದಿರುವ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ | ಸುಪಥಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗವೂ | ಸುಗಾ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಾಧನವೂ | ತೇ—ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವೇ ಆಗಿವೆ | ಸ್ವಭಾನೋ—ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ

ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ | ಅಪಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು | ತರಸಿ—ನೀನು ದಾಟುತ್ತೀಯೆ | ದಿವೋ ದುಹಿತೇ—ಅಂತರಿಕ್ಷ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಸಾ—ಅಂತಹ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣವುಳ್ಳ ನೀನು | ಪೃಥುಯಾಮನ್—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅವಕಾಶವುಳ್ಳದ್ದು | ಋಷ್ಣೇ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು ಆದ ನಿನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ | ಇಷಯೈಭ್ಯ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಆ ವಹ—ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಗಮನಸಾಧನವಿಲ್ಲದಿರುವ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗವೂ ಸುಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಾಧನವೂ ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವೇ ಆಗಿವೆ. ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ, ನೀನು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ದಾಟುತ್ತೀಯೆ. ಅಂತರಿಕ್ಷಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳುಳ್ಳ ನೀನು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅವಕಾಶವುಳ್ಳದ್ದು ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು ಆದ ನಿನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation-

Yours are good roads and easy to be traversed in mountains and inaccessible places : you pass self-irradiating over the waters : bring to us, daughter of heaven, in your spacious and beautiful chariot, desirable riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಾ ವಹ ಯೋಕ್ಷಭಿರನಾತೋಷೋ ವರಂ ವಹಸಿ ಜೋಷಮನು |

ತ್ವಂ ದಿವೋ ದುಹಿತರ್ಯಾ ಹ ದೇವೀ ಪೂರ್ವಹೂತೌ ಮುಂಹನಾ ದರ್ಶತಾ

ಭೂಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಾ | ಅ | ವಹ | ಯಾ | ಉಕ್ಷಭಿಃ | ಅವಾತಾ | ಉಷಃ | ವರಂ | ವಹಸಿ | ಜೋಷಂ | ಅನು |

ತ್ವಂ | ದಿವಃ | ದುಹಿತಃ | ಯಾ | ಹ | ದೇವೀ | ಪೂರ್ವಹೂತೌ | ಮುಂಹನಾ | ದರ್ಶತಾ | ಭೂಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷಃ ಸಾ ತ್ವಂ ವರಂ ಧನಂ ಮಹ್ಯಮಾ ವಹ | ಯಾ ತ್ವಮನಾತಾಪ್ರತಿಗತಾ ಜೋಷಂ ಪ್ರೀತಿಮನೋಕ್ಷಭಿರನಡುಧ್ವಿರಶ್ವೈರ್ವಾ ಸ್ತೋತೃಭ್ಯೋ ವರಂ ವಹಸಿ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ದಿವೋ ದುಹಿತಃ ರಂತರಿಕ್ಷಸುತೇ ಯಾ ತ್ವಂ ದೇವೀ ದ್ಯೋತಮಾನಾ ಪೂರ್ವಹೂತೌ ಪ್ರಥಮಾಹ್ವಾನೇ ಪ್ರಾತರನುವಾಕೇ

ಮಂಹನಾ ಪೂಜನೀಯಾ ಭವಸಿ ಸಾ ತ್ವಂ ದರ್ಶತಾ ದರ್ಶನೀಯಾ ಭೂರಿತಿ ಯೋಜನಾ | ಯಾ ದರ್ಶತಾ
ಭೂರಿತ್ಯನ್ತಯೇ ಯದ್ವೃತ್ತೇನ ಸಾನಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಾತ್ ಭೂರಿತ್ಯಸ್ಯ ನಿಘಾತೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀನು | ಅವಾತಾ—ಅಪ್ರತಿಹತಳಾಗಿ |
ಜೋಷಂ—ಪ್ರಿಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ಅನು ಉಪ್ಪಭಿ—ನಿನ್ನ ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ | ವಹಸಿ—ವಹಿಸಿರು
ವೆಯೋ | ಸಾ—ಅಂತಹ ನೀನು | ವರಂ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಧನವನ್ನು | ಅವಹ—ನನಗಾಗಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು
ಬಾ | ದಿವೋ ಮಹಿತಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷಸ್ಸೇ | ಯಾ ತ್ವಂ—ಯಾವ ನೀನು |
ದೇವೀ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳೂ ಪೂಜ್ಯಳೂ ಆಗಿ | ಪೂರ್ವಹೂತಾ ಹ—ಪ್ರಥಮ ಯಾಗದಲ್ಲೇ | ಮಂಹನಾ—
ಪೂಜಾರ್ಹಳಾಗಿರುವೆಯೋ (ಅಂತಹ ನೀನು) | ದರ್ಶತಾ ಭೂಃ—ದರ್ಶನೀಯಳಾಗಿ ಆಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ನೀನು ಅಪ್ರತಿಹತಳಾಗಿ ವ್ಯವಭೂಷಣಾದ ನಿನ್ನ ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ
ಪ್ರಿಯವಾದ ಧನವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ನನಗಾಗಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾ.
ಅಂತರಿಕ್ಷಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷಸ್ಸೇ, ಯಾವ ನೀನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳೂ ಪೂಜ್ಯಳೂ ಆಗಿ ಪ್ರಥಮ ಯಾಗದಲ್ಲೇ
(ಪ್ರಾತರನುವಾಹದಲ್ಲೇ) ಪೂಜಾರ್ಹಳಾಗಿ ಇರುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ದರ್ಶನೀಯರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿರು.

English Translation.

Ushas, bring me opulence, for unopposed you bear with your oxen
(wealth to your worshippers), according to your satisfaction : daughter
of heaven, you who are divine, who are lovely, are to be worshipped at the
first (daily) rite.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ್ತೇ ನಯತ್ಚಿದ್ವಸತೇರಪಪ್ತನ್ವರಶ್ಚ ಯೇ ಸಿತುಭಾಜೋ ವೃಷ್ಣಾಃ |

ಅಮಾ ಸತೇ ವಹಸಿ ಭೂರಿ ನಾಮಮುಷೋ ದೇವಿ ದಾಶುಷೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ತೇ | ವಯಃ | ಚಿತ್ | ವಸತೇಃ | ಅಪಪ್ತನ್ | ನರಃ | ಚ | ಯೇ | ಸಿತುಭಾಜಃ | ವಿಽಉಷ್ಣಾಃ ||

ಅಮಾ | ಸತೇ | ವಹಸಿ | ಭೂರಿ | ನಾಮಂ | ಉಷಃ | ದೇವಿ | ದಾಶುಷೇ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ತೇ ತವ ವೃಷ್ಟೌ ಸತ್ಯಾಂ ವಯಶ್ಚಿ ತ್ವಕ್ಷಿಣೋಽಪಿ ವಸತೇರ್ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಾ-
ದಾದಸಪ್ತನ್ | ಉತ್ಪತಂತಿ | ಯೇ ಪಿತುಭಾಜೋ ಹವಿಷಾಂ ಸಂಭಕ್ತಾರೋಽನ್ನಸ್ಯೋಪಾರ್ಜಕಾ ನಾ |
ಪಿತುರಿತ್ಯನ್ನನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ನರಃ ತೇಽಪಿ ಚೋತ್ಪತಂತಿ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ತ್ವನುಮಾ
ಸಮಾಪೇ ಸತೇ ವರ್ತಮಾನಾಯ ದಾಶುಷೇ ಹವಿಷಾಂ ಪ್ರದಾತ್ರೇ ಮರ್ತಾಽಯ ಭೂರಿ ಪ್ರಭೂತಂ
ನಾಮುಂ ಧನಂ ವಹಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ) ತೇ—ನಿನ್ನ | ವೃಷ್ಟೌ—ಆನಿರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಯಶ್ಚಿತ್—
ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ | ವಸತೇಃ—ತಮ್ಮ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ | ಉದಸಪ್ತನ್—ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ | ಯೇ—
ಯಾರು | ಪಿತುಭಾಜಃ—ಅನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರೋ ಅಂತಹ | ನರಃ ಚ—ಮಾನವರೂ ಸಹ ಪ್ರಬುದ್ಧ
ರಾಗಿ ಎದ್ದು ಓಡಾಡುತ್ತಾರೆ | ಉಷೋ ದೇವಿ—ದೇವತಾತ್ಮಕಾದ ಎಲೈ ಉಷಸ್ಸೇ | ಅಮಾ—ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ |
ಸತೇ—ಇರತಕ್ಕವನೂ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವವನೂ ಆದ | ಮರ್ತಾಽಯ—ಯಜಮಾನನಿಗೆ |
ಭೂರಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ನಾಮುಂ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು | ವಹಸಿ—ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಆನಿರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ
ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಮಾನವರೂ ಸಹ ಪ್ರಬುದ್ಧರಾಗಿ ಎದ್ದು ಓಡಾಡುತ್ತಾರೆ.
ದೇವತಾತ್ಮಕಾದ ಎಲೈ ಉಷಸ್ಸೇ, ನಿನ್ನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದು ನಿನಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಧಿಕವಾಗಿ
ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation.

At your dawning, divine Ushas, the birds spring up from their nests,
and men who have to gain their sustenance (arise): you divine Ushas,
bring ample wealth to the mortal who is near you, the offerer of the
oblation.

ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷಾ ಸ್ಯೇತಿ ಪಡ್ಯ ಚಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಽರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಠುಭಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ
ಚ | ಏಷಾ ಸ್ಯೇತಿ | ಉಷಸ್ಯಂ ತ್ವಿತಿ ಪೂರ್ವಸೂಕ್ತ ಉಕ್ತತ್ಯಾದಿದಮಪ್ಯುಷೋದೇವತಾಕಂ || ಪ್ರಾತರನು-
ವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ಏನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಏಷಾ ಸ್ಯಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದೆ
ರಲ್ಲಿ ಆರು ಷುಕ್ತುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಷುಷಿಯು ; ಉಷೋದೇವತೆಯೇ ದೇವತೆಯು ;
ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಏಷಾ ಸ್ಯಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು
ಆಶ್ವಿನ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೬೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಕ್ತಿ—೬ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ ಸ್ಯಾ ನೋ ದುಹಿತಾ ದಿವೋಜಾಃ ಕ್ವಿತಿರುಚ್ಛಂತೀ ಮಾನುಷೀರಜೀಗಃ |

ಯಾ ಭಾನುನಾ ರುಶತಾ ರಾಮ್ಯಾಸ್ವ ಜ್ಞಾಯಿ ತಿರಸ್ತಮಸಶ್ವಿದಕ್ತಾನ್ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ | ಸ್ಯಾ | ನಃ | ದುಹಿತಾ | ದಿವೋಜಾಃ | ಕ್ವಿತಿಃ | ಉಚ್ಛಂತೀ | ಮಾನುಷೀಃ | ಅಜೀಗರಿತಿ |

ಯಾ | ಭಾನುನಾ | ರುಶತಾ | ರಾಮ್ಯಾಸು | ಅಜ್ಞಾಯಿ | ತಿರಃ | ತಮಸಃ | ಚಿತ್ | ಅಕ್ತಾನ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷಾ ಸ್ಯಾ ಸಾ ದಿವೋಜಾ ದಿವೋ ಜಾತಾ ಅತಃ ಏವ ದುಹಿತಾ ದಿವಃ ಪುತ್ರೈಷಾ ನೋಽಸ್ತು-
ದರ್ಥಮುಚ್ಛಂತೀ ತಮಾಂಸಿ ವರ್ಜಯಂತೀ ಕ್ವಿತಿಃ ಪ್ರಜಾಃ ಮಾನುಷೀರಜೀಗಃ | ಉದ್ಗಿರತಿ | ಜೀಗರ್ತಿ-
ಗಿರತಿ ಕರ್ಮಾ ನಾ | ನಿ. ೬-೮ | ಇತಿ ಯಾಸ್ತಃ | ಪ್ರಕಾಶಯಂತೀತಿ ಯಾವತ್ | ಯಾ ರುಶತಾ ದೀಪ್ಯ-
ಮಾನೇನ ಭಾನುನಾ ಯುಕ್ತಾ ರಾಮ್ಯಾಸು ಯಾಮ್ಯಾಸು ರಾತ್ರಿಷು || ರೇಫಯಕಾರಯೋವ್ಯ-
ತ್ಯಯಃ || ಅಕ್ತಾನ್ ನಕ್ಷತ್ರಾದಿತೇಜಾಂಸಿ ತಮಸಶ್ವಿತ್ ತಮಾಂಸಿ ಚ ತಿರಸ್ತಿರಸ್ಕುರ್ವತ್ಯಜ್ಞಾಯಿ ದೃಶ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಾ—ಯಾದ ಉಷೋದೇವಿಯು | ರುಶತಾ—ಕಾಂತಿಯುತನಾದ | ಭಾನುನಾ—ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ |
ರಾಮ್ಯಾಸು—ರಾತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿದ್ದ | ಅಕ್ತಾನ್—ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು | ತಮಸಶ್ವಿತ್—ಅದರಂತೆಯೇ

ಅಂಧಕಾರವನ್ನೂ | ತಿರಃ—ನುರೆ ಮಾಡುತ್ತಾ | ಅಜ್ಞಾಯಿ—ಗೋಚರಳಾಗುವಳೋ ಅಂತಹ | ಸ್ಯಾ—
ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ | ದಿವೋಜಾಃ—ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನಳೂ | ದುಹಿತಾ—ದ್ಯುಲೋಕಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ | ಏಷಾ—
ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಉಚ್ಛಂತೀ—ತಮಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ಮಾನುಷೀಃ—
ಪ್ರೀತೀಃ—ಮಾನವ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಅಜೀಗಃ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಉಷೋದೇವಿಯು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ
ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅದರಂತೆಯೇ ಅಂಧಕಾರವನ್ನೂ ಮರೆಮಾಡುತ್ತಾ ಗೋಚರಳಾಗುವಳೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ
ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನಳೂ, ದ್ಯುಲೋಕಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ನಮಗಾಗಿ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಚದುರಿಸುತ್ತಾ
ಮಾನವಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation.

This heaven-bron daughter (of th sky), driving away the darkness for
us, makes visible human beings : she who with bright lustre is perceived
dissipating the glooms, and (extinguishing) the planets (shining) in the
nights.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿ ತದ್ವೈಯುರರುಣಯುಗ್ಮಿರಶ್ಚೈತ್ತಿತ್ರಂ ಭಾಂತ್ಯುಷಸಶ್ಚಂದ್ರರಥಾಃ |
ಅಗ್ರಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಬೃಹತೋ ನಯಂತೀರ್ವಿ ತಾ ಬಾಧಂತೇ ತಮು
ಊರ್ನ್ಯಾಯಾಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ತತ್ | ಯಯುಃ | ಅರುಣಯುಕ್ | ಭಿಃ | ಅಶ್ಚೈ | ಚಿತ್ರಂ | ಭಾಂತಿ | ಉಷಸಃ | ಚಂದ್ರರಥಾಃ |
ಅಗ್ರಂ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ | ಬೃಹತಃ | ನಯಂತೀಃ | ವಿ | ತಾಃ | ಬಾಧಂತೇ | ತಮುಃ | ಊರ್ನ್ಯಾಯಾಃ ||೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಂದ್ರರಥಾಃ ಕಾಂತಿರಥಾಃ | ಚಂದ್ರಶ್ಚಂದ್ರತೇಃ ಕಾಂತಿಕರ್ಮಣಃ | ನಿ. ೧೧-೫ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಯಃ |
ತಾ ಉಷಸಸ್ತತ್ರದಾನೀಂ ಪ್ರತೇಕಾಲೇ ಬೃಹತೋ ಬೃಹಣೀಲಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯಾಗ್ರಂ ಮುಖಂ ನಯಂತೀಃ
ಸಂಸಾದಯಂತೋಽರುಣಯುಗ್ಮಿರರುಣವರ್ಣಯುಕ್ಪ್ರಶಶ್ಚೈರ್ವಿ ಯಯುಃ | ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಯಾಂತಿ |

ಚಿತ್ರಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಭಾಂತಿ ಚ | ಉರ್ಮಾಽಯಾ ರಾತ್ರೇಃ | ಅಕ್ತುರೂರ್ಮಾಽಂತಿ ರಾತ್ರಿನಾಮಸು
ಸಾರಾತ್ | ತನೋ ವಿ ಬಾಧಂತೇ | ಸಮ್ಯಗಸನಯಂತಿ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಚಂದ್ರರಥಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ರಥಯುಕ್ತರಾದ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳು |
ತತ್—ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ | ಬೃಹತಃ—ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಅಗ್ರಂ—
ಅಗ್ರಭಾಗವನ್ನು | ನಯಂತೀಃ—ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾ | ಅರುಣಯುಗ್ಧಿಃ—ಅರುಣವರ್ಣಯುಕ್ತವಾದ | ಅಶ್ವೈಃ—
ಅಶ್ವಗಳಿಂದ | ವಿ ಯೇಯಃ—ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ | ಚಿತ್ರಂ—ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ | ಭಾಂತಿ—
ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ | ತಾಃ—ಅವರು | ಉರ್ಮಾಽಯಾಃ—ರಾತ್ರಿಕಾಲದ | ತನುಃ—ಅಂಧಕಾರವನ್ನು |
ವಿ ಬಾಧಂತೇ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ರಥದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉಷಸ್ಸುಗಳು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ
ಯಜ್ಞದ ಅಗ್ರಭಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಅರುಣ ವರ್ಣಯುಕ್ತವಾದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸು
ತ್ತಾರೆ. ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಅವರು ರಾತ್ರಿಕಾಲದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The Dawns in beautiful chariots drawn by purple steeds in pairs,
shine gloriously as they proceed (along the heaven): bringing on the
commencement of the great (morning) sacrifice, they disperse the darkness
of the night.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶ್ರವೋ ನಾಜಮಿಷಮೂರ್ಜಂ ವಹಂತೀನಿ ದಾಶುಷ ಉಷಸೋ
ಮರ್ತ್ಯಾಯ |
ಮಘೋನೀವೀರವತ್ಪತ್ಯಮಾನಾ ಅವೋ ಧಾತ ವಿಧತೇ ರತ್ನಮದ್ಯ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶ್ರವಃ | ನಾಜಂ | ಇಷಂ | ಉರ್ಜಂ | ವಹಂತೀಃ | ನಿ | ದಾಶುಷೇ | ಉಷಸಃ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ |
ಮಘೋನೀಃ | ನೀರ್ಯವತ್ | ಪತ್ಯಮಾನಾಃ | ಅವಃ | ಧಾತ | ವಿಧತೇ | ರತ್ನಂ | ಅದ್ಯ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷಸೋ ದಾಶುಷೇ ಹವಿಸಾಂ ದಾತ್ರೇ ಮರ್ತಾಫ್ಯಯ ಶ್ರವಃ ಕೀರ್ತಿಂ ನಾಜಂ ಬಲಮಿಷ-
ಮನ್ನಮೂರ್ಜಂ ರಸಂ ಚ ವಹಂತೀರ್ವಹಂತ್ಯೋ ಯೋಯಿಂ ಮಘೋನೀರ್ಧನವತ್ಯಃ ಪತ್ಯಮಾನಾ
ಗಚ್ಛಂತ್ಯೋದ್ಯ ವಿಧತೇ ಪರಿಚರತೇ ಮಹ್ಯಂ ವೀರವತ್ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಸಹಿತಮಪೋನ್ನಂ | ಸಿನಮವ
ಇತ್ಯನ್ನನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ರತ್ನಂ ಧನಂ ಚ | ತ್ವಾತ್ರಂ ರತ್ನಮಿತಿ ಧನನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ನಿ ಧಾತೆ |
ನಿತರಾಂ ಧತ್ತೆ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಷಸಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಗಳೇ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ | ಮರ್ತಾಫ್ಯಯ—
ಮಾನವನಿಗೆ | ಶ್ರವಃ—ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ | ನಾಜಂ—ಬಲವನ್ನೂ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಉರ್ಜಂ—
ರಸವನ್ನೂ | ವಹಂತೀಃ—ವಹಿಸುವ ನೀವು | ಮಘೋನೀಃ—ಧನವತಿಯರಾಗಿ | ಪತ್ಯಮಾನಾಃ—ಸಂಚರಿ
ಸುತ್ತಾ | ಅದ್ಯ—ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಿಧತೇ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ನನಗೂ | ವೀರವತ್—ವೀರಪುತ್ರಾದಿ
ಸಹಿತವಾದ | ಅವಃ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ರತ್ನಂ—ಧನವನ್ನೂ | ನಿ ಧಾತೆ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಗಳೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ಮಾನವನಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ,
ಅನ್ನವನ್ನೂ, ರಸವನ್ನೂ, ವಹಿಸುವ ನೀವು ಧನವತಿಯರಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ
ನನಗೂ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಸಹಿತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಧನವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation.

Dawns, bringing fame, and food, and sustenance, and strength to the
mortal, the donor (of the oblation). abounding in wealth, and proceeding
(through the sky), bestow upon the worshipper to-day food, with male
descendants and riches.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಇದಾ ಹಿ ವೋ ವಿಧತೇ ರತ್ನಮಸ್ತಿದಾ ವೀರಾಯ ದಾಶುಷ ಉಷಾಸಃ |

ಇದಾ ವಿಸ್ರಾಯ ಜರತೇ ಯದುಕ್ಥಾ ನಿಷ್ಕ ಮಾನತೇ ವಹಥಾ ಪುರಾ

ಚಿತ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇದಾ | ಹಿ | ವಃ | ವಿಧತೇ | ರತ್ನಂ | ಅಸ್ತಿ | ಇದಾ | ವೀರಾಯ | ದಾಶುಷೇ | ಉಷಸಃ |

ಇದಾ | ವಿಸ್ತಾಯ | ಜರತೇ | ಯತಃ | ಉಕ್ತಾ | ನಿ | ಸ್ತು | ಮಾವತೇ | ವಹಥ | ಪುರಾ | ಚಿತ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಂಋಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷಸ ಇದಾ ಹೀದಾನೀನೇವ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ವಿಧತೇ ಪರಿಚರತೇ ದಾಶುಂ ರತ್ನಂ ಧನಮಸ್ತಿ | ಇದಾ ಹೀದಾನೀನೇವ ವೀರಾಯ ಪ್ರೇರಯಿತ್ರೇ ಹವಿಷಾಂ ದಾಶುಷೇ ಯಜಮಾನಾಯ ದಾಶುಂ ವೋ ರತ್ನಮಸ್ತಿ | ಇದಾ ಹೀದಾನೀನೇವ ವಿಸ್ತಾಯ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಂ ಜರತೇ ಸ್ತುವತೇ ದಾಶುಂ ವೋ ರತ್ನಮಸ್ತಿ | ಯದ್ಯಸ್ತಿನಿಪ್ರ ಉಕ್ತೋಕ್ತನಾಮಕಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ವಿದ್ಯಂತೇ ಮಾವತೇ ಮತ್ಸದೃಶಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ತದ್ರತ್ನಂ ನಿ ವಹಥ | ಪುರಾ ಚಿತ್ ಪುರಾಪಿ ರತ್ನಂ ಮಹ್ಯಂ ದತ್ತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಷಸಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಗಳೇ | ಇದಾ ಹಿ—ಈಗಲೇ | ವಃ—ನಿಮಗೆ | ವಿಧತೇ—ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವವನಿಗೆ ಕೊಡಲು | ರತ್ನಂ—ಧನವು | ಅಸ್ತಿ—ಇದೆ | ಇದಾ (ಹಿ)—ಈಗಲೇ | ವೀರಾಯ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ | ದಾಶುಷೇ—ಯಜಮಾನನಿಗೆ (ಕೊಡಲು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧನವಿದೆ) | ಇದಾ (ಹಿ)—ಈಗಲೇ | ವಿಸ್ತಾಯ—ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ | ಜರತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೊಡಲು ಧನವಿದೆ | ಯತಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿ | ಉಕ್ತಾ—ಉಕ್ತರೂಪವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿವೆಯೋ | ಮಾವತೇ—ನನ್ನಂತಿರುವ ಆ ಯಜಮಾನನಿಗೂ | ನಿ ವಹಥ—ಧನವನ್ನು ತುಂಬಿ | ಪುರಾ ಚಿತ್—ಹಿಂದೆಯೂ ನನಗೆ ದಾನಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಗಳೇ, ಈಗಲೇ ನಿಮಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವವನಿಗೆ ಕೊಡಲೂ ಧನವಿದೆ. ಈಗಲೇ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೊಡಲೂ ಧನವಿದೆ. ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಈಗಲೇ ಕೊಡಲು ಧನವಿದೆ. ಎಲೈ ಉಷಸ್ಸುಗಳೇ, ನನ್ನಂತೆಯೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿ ಉಕ್ತರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿವೆಯೋ ಅಂತಹ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಧನವನ್ನು ತಂದು ತುಂಬಿ.

English Translation.

Verily, Dawns, there is at present wealth to give to your worshipper, to the man offering (oblations), to the sage repeating your praise; if the praises (are accepted), then bring to him who is like me such wealth as has been formerly bestowed (upon myself).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇದಾ ಹಿ ತ ಉಷೋ ಅದ್ರಿಸಾನೋ ಗೋತ್ರಾ ಗವಾಮಂಗಿರಸೋ ಗೃಣಂತಿ |
ವ್ಯಂ ಕೇಣ ಬಿಭಿದುರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಚ ಸತ್ಯಾ ನೃಣಾಮಭವದ್ದೇವಹೂತಿಃ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಇದಾ | ಹಿ | ತೇ | ಉಷಃ | ಅದ್ರಿಸಾನೋ ಇತ್ಯದ್ರಿಸಾನೋ | ಗೋತ್ರಾ | ಗವಾಂ | ಅಂಗಿರಸಃ |
ಗೃಣಂತಿ |

ವಿ | ಅಕೇಣ | ಬಿಭಿದುಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ | ಚ | ಸತ್ಯಾ | ನೃಣಾಂ | ಅಭವತ್ | ದೇವಹೂತಿಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷೋದ್ರಿಸಾನೋ ಅದೃತಸಾನೋ ತೇ ತವ ಪ್ರಸಾದಾದಿದಾ ಹಿ ಸದ್ಯ ಏವ ಗವಾಂ ಗೋತ್ರಾ
ಸಂಘಾನಂಗಿರಸೋ ಗೃಣಂತಿ | ಉತ್ಸೃಜಂತಿ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಗವಾಂ ಗೋತ್ರಮುದ್‌ಸೃಜೋ
ಯದಂಗಿರಃ | ಋಗ್ವೇ. ೨-೨೩-೧೮ | ಇತಿ | ಅಕೇಣಾಚ್ಛೇದನೀಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ವಿ
ಬಿಭಿದುಃ | ತಮಾಂಸಿ ವಿದಾರಯಂತಿ ಚ | ನೃಣಾಂ ನೇತ್ಯುಣಾಂ ತೇಷಾಮಂಗಿರಸಾಂ ದೇವಹೂತಿರ್ದೇವ-
ವಿಷಯಾ ಸ್ತುತಿಃ ಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯಫಲಾಭವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ | ಅಂಗಿರಸಃ—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು |
ಅದ್ರಿಸಾನೋ—ಪರ್ವತದ ಸಾನುಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ | ಇದಾ ಹಿ—ಈಗಲೇ | ಗವಾಂ ಗೋತ್ರಾ—ಗೋವುಗಳ
ಸಂಘವನ್ನು | ಗೃಣಂತಿ—ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ | ಅಕೇಣ—ಪೂಜಾರ್ಯೋಗ್ಯವಾದ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಚ—
ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದಲೂ | ವಿ ಬಿಭಿದುಃ—ತಮಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ | ನೃಣಾಂ—ನೇತೃಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳ |
ದೇವಹೂತಿಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಯು | ಸತ್ಯಾ—ಸತ್ಯ ಫಲವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ | ಅಭವತ್—ಆಯಿತು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು ಪರ್ವತದ ಸಾನುಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಈಗಲೇ
ಗೋವುಗಳ ಸಂಘವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜಾರ್ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದಲೂ ತಮಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.
ನೇತೃಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಯು ಸತ್ಯ ಫಲವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಆಯಿತು.

English Translation.

Verily, Ushas, the Angirases through your (favour) recover the herd
of cattle from the summit of the mountain : by adoration and prayer they

have divided (the rock) : unfailing was the praise of the gods uttered by the leaders (of rites).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಚ್ಛಾ ದಿವೋ ದುಹಿತಃ ಪ್ರತ್ನವನ್ನೋ ಭರದ್ವಾಜವದ್ವಿಧತೇ ಮಘೋನಿ
ಸುವೀರಂ ರಯಿಂ ಗೃಣತೇ ರಿರೀಹ್ಯರುಗಾಯಮಧಿ ಧೇಹಿ ಶ್ರವೋ ನಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಚ್ಛ | ದಿವಃ | ದುಹಿತರಿತಿ | ಪ್ರತ್ನವತ್ | ನಃ | ಭರದ್ವಾಜವತ್ | ವಿಧತೇ | ಮಘೋನಿ |
ಸುವೀರಂ | ರಯಿಂ | ಗೃಣತೇ | ರಿರೀಹಿ | ಉರುಗಾಯಂ | ಅಧಿ | ಧೇಹಿ | ಶ್ರವಃ | ನಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದಿವೋ ದುಹಿತರುಷಃ ಪ್ರತ್ನವತ್ಪುರಾತನೇಭ್ಯ ಇವ ನೋಽಸ್ತದರ್ಥಮುಚ್ಯ | ತಮಾಂಸಿ
ವರ್ಜಯ | ಹೇ ಮಘೋನಿ ಭರದ್ವಾಜವದ್ವಿಧತೇ ಸರಿಚರತೇ | ಭರದ್ವಾಜವದಿತಿ ವಚನಾದನ್ಯೋಽಪ್ಯಸ್ತಿ
ಭರದ್ವಾಜಃ | ತಥಾ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಪ್ರಾಣೋ ವೈ ಭರದ್ವಾಜವದಿತಿ | ಗೃಣತೇ ಸ್ತುತಿಂ ಕುರ್ವತೇ
ಮಹ್ಯಂ ಸುವೀರಂ ಕಲ್ಯಾಣಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಯುಕ್ತಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ರಿರೀಹಿ | ದೇಹಿ | ಕಿಂಚ ನೋಽಸ್ತದ್ಭ್ಯ-
ಮುರುಗಾಯಂ ಬಹುಭಿರ್ಗಾತವ್ಯಂ ಶ್ರವೋನ್ನಮಧಿ ಧೇಹಿ | ಅಧಿಕಂ ಪ್ರಯಚ್ಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದಿವೋ ದುಹಿತಃ—ದ್ಯುಲೋಕ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಪ್ರತ್ನವತ್—ಹಿಂದೆ ಅನು-
ಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆಯೇ | ನಃ—ನಮಗಾಗಿಯೂ | ಉಚ್ಛ—ತಮಸ್ಸನ್ನು ಚದುರಿಸು | ಮಘೋನಿ—ಧನಯುಕ್ತ
ಳಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಭರದ್ವಾಜವತ್—ಹಿಂದೆ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ | ವಿಧತೇ—ನಿನಗೆ
ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವವನೂ | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಸುವವನೂ ಅದ ನನಗೂ ಸಹ | ಸುವೀರಂ—ವೀರಪುತ್ರಾದಿ
ಸಹಿತವಾದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ರಿರೀಹಿ—ಕೊಡು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಉರುಗಾಯಂ—ಅನೇಕರಿಂದ
ಪ್ರಶಂಸಿತವಾದ | ಶ್ರವಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅಧಿ ಧೇಹಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೊಡು.

|| ಛಾಂದೋಗ್ಯ ||

ದ್ಯುಲೋಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಹಿಂದೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆಯೇ ನಮಗಾಗಿಯೂ ಸಹ
ತಮಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡು. ಧನಯುಕ್ತಳಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಹಿಂದೆ ಭರದ್ವಾಜ
ನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ನಿನಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವವನೂ, ಸ್ತುತಿಸುವವನೂ ಅದ ನನಗೂ ಸಹ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಸಹಿತವಾದ
ಧನವನ್ನು ಕೊಡು. ಅನೇಕರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗುವ ಅನ್ನವನ್ನೂ ನಮಗೆ ಒದಗಿಸು.

English Translation.

Daughter of hevan, dawn upon us, as upon those of old : possessor of riches (dawn) upon the worshipper, as (you have done upon) Bharadwaja : grant to him who glorifies you, wealth with male decendants : give to us food that may be distributed to many.

ಆರವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಪುರ್ನು ತದಿತ್ಯೇಕಾದಶಚರ್ಚಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಮಾರುತಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ವಪುರ್ನೇಕಾದಶ ಮಾರುತಮಿತಿ || ವ್ಯಾಕ್ತಿಃ ದಶರಾತ್ರೇ ಷಷ್ಠೇಽಹನ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ ಮಾರುತನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಹವಿಷ್ವಾಂತಂ ವಪುರ್ನು ತತ್ | ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ || ವೈಶ್ವದೇವೇ ಪರ್ವಣಿ ಮಾರುತಸಪ್ತಕಪಾಲಸ್ಯ ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಮಿತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯೇತಿ ನವಾನುಯಾಜ್ಯಾಃ | ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ || ಏಕಾದಶಿನೇ ಮಾರುತೇ ಪಶೌ ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಮಿತ್ಯೇಷೈವ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯಾರಾ ಇವೇದಚರಮಾ ಅಹೇವ | ಅ. ೩ ೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ವಪುರ್ನು ತತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು. ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ವಪುರ್ನೇಕಾದಶ ಮಾರುತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವ್ಯಾಕ್ತಿ ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಆರನೆಯ ದಿನಸ ಆಗ್ನಿಮಾರುತ ಶಪ್ತಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಮರುದ್ದೇವತಾಕವಾದ ನಿವಿದ್ಧಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಹವಿಷ್ವಾಂತಂ ವಪುರ್ನು ತತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವೈಶ್ವದೇವಸಂಬಂಧವಾದ ಪರ್ವಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಎಂಬ ಈ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಮಾರುತಸಪ್ತಕಪಾಲ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯೇತಿ ನವಾನುಯಾಜ್ಯಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಯಾಗದ ಏಕಾದಶಿನ್ ಎಂಬ ದಿನ ಮಾಡುವ ಮರುದ್ದೇವತಾಕವಾದ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯಾರಾ ಇವೇದ ಚರಮಾ ಅಹೇವ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೬

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೭, ೮ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತಂಜಿ—೧೦ ||

|| ಮುಷಿ— ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮರುತಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ವಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ವಪುರ್ನು ತ ಚ್ಚಿತಿತುಷೇ ಚಿದಸ್ತು ಸಮಾನಂ ನಾಮ ಧೇನು ಸತ್ಯಮಾನಂ |

ಮರ್ತೇಷ್ಟನ್ಯದೋಹಸೇ ಪೀಪಾಯ ಸಕೃಚ್ಛಕ್ರಂ ದುದುಹೇ ಪೃತ್ನಿರೂಧಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಪುಃ | ನು | ತತ್ | ಚಿತಿತುಷೇ | ಚಿತ್ | ಅಸ್ತು | ಸಮಾನಂ | ನಾಮ | ಧೇನು | ಸತ್ಯಮಾನಂ |

ಮರ್ತೇಷು | ಅನ್ಯತ್ | ದೋಹಸೇ | ಪೀಪಾಯ | ಸಕೃತ್ | ಶುಕ್ರಂ | ದುದುಹೇ | ಪೃತ್ನಿಃ | ಊಧಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತತ್ರ ಸಿದ್ಧಂ ಸಮಾನಮೇಕರೂಪಂ | ಮರುತಃ ಸರ್ವದಾ ಸಮಾನರೂಪಾಃ | ತಥಾ ಚ ನಿಗ-
ಮಾಂತರಂ | ಅಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಸೋ ಆಕನಿಷ್ಠಾಸ ಏತೇ | ಮಗ್ಗೇ. ೫-೬೦-೫ | ಇತಿ | ನಾಮ ಸ್ಥಿರಾಣಾಮಪಿ
ನಾಮಕಂ ಧೇನು ಪ್ರೀಣಯಿತ್ಯೇತೈರ್ಮಾನಂ ಸರ್ವದಾ ಗಚ್ಛದ್ವಪುರ್ನುತಾಂ ರೂಪಂ ಚಿತಿತುಷೇ
ವಿದುಷೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ನು ಪ್ತಪ್ರಮಸ್ತು | ಪ್ರಾಪುರ್ಭವತು | ಚಿದಿತಿ ಪೂರಕಂ | ಕಿಂಚಿ ತದ್ರೂಪಂ
ಮರ್ತೇಷು ಮರ್ತ್ಯಲೋಕೇನ್ಯದೋಹಧಿವನಸ್ವತ್ಯಾದಿಕಂ ದೋಹಸೇ ಕಾಮಾನೋಗ್ನಂ ಪೀಪಾಯ |
ಆಸ್ಮಾಯಯತಿ | ಕಿಂಚಿ ಮರುತಾನೋವ ನಿರ್ದೇಶಾತ್ಪೃತ್ನಿರಂತರಿಕ್ಷಂ ಸಕೃತ್ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯ ವರ್ಷಾಸು
ಶುಕ್ರಂ ಶುಕ್ಲವರ್ಣಮೂಧ ಉದಕಂ ದುದುಹೇ | ಹ್ವರತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ | ಸಮಾನಂ—ಒಂದೇ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ | ನಾಮ—ಪ್ರಬಲವಾದ ಶತ್ರು
ಗಳನ್ನು ವಿಧೇಯರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೂ | ಧೇನು—ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದುದೂ | ಸತ್ಯಮಾನಂ—ಸರ್ವದಾ
ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ | ವಪುಃ—ಮರುತ್ತುಗಳ ರೂಪವು | ಚಿತಿತುಷೇ—ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ |
ನು—ಪ್ತಪ್ರವಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಗೋಚರಿಸಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ (ಅದೇ ಮರುತ್ಸಂಘವು) | ಮರ್ತೇಷು—ಮಾನವ
ಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಅನ್ಯತ್—ಓಷಧಿವನಸ್ವತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು | ದೋಹಸೇ—ಮಾನವನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ |

ಸೀಪಾಯ—ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ (ಈ ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ) | ಪೃಶ್ನಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷವೂ | ಸಕೃತ್—
ಸಂವತ್ಸರದ ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಶುಕ್ರಂ—ಶುಕ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ | ಉಧಃ—ಉದಕವನ್ನು | ದುದುಹೇ—
ಕರೆಯುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ, ಸಮಾನರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಪ್ರಬಲವಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ವಿಧೇಯರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡ
ತಕ್ಕದ್ದೂ, ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದುದೂ ಸರ್ವದಾ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳ ರೂಪವು ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಸ್ತೋತ್ರ
ವಿನ ಮುಂದೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮರುತ್ಸಂಘವು ಮಾನವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಓಷಧಿವನಸ್ಪತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾನವನ
ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಾಧನೆಗಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ, ಅಂತರಿಕ್ಷವೂ ಸಹ ಸಂವತ್ಸರದ
ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತದೆ.

English Translation.

May the like-formed, benevolent, all-pervading, all-humiliating
troop (of the Maruts) be promptly with the prudent man : the troop that
ever cherishes, all that amongst mortals is designed to yield (them) advant-
age and (at whose will) Prishni gives milk from (her) bright udder once
(in the year).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೇ ಅಗ್ನಯೋ ನ ಶೋಶುಚನ್ನಿಧಾನಾ ದ್ವಿಯತ್ರಿಮರುತೋ
ವಾವೃಧಂತ |

ಅರೇಣವೋ ಹಿರಣ್ಯಯಾಸ ಏಷಾಂ ಸಾಕಂ ನೃವೈಃ ಪೌಂಸ್ಥೇಭಿಶ್ಚ
ಭೂವನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇ | ಅಗ್ನಯಃ | ನ | ಶೋಶುಚನ್ | ಇಧಾನಾಃ | ದ್ವಿಃ | ಯತ್ | ತ್ರಿಃ | ಮರುತಃ | ವಾವೃಧಂತ |

ಅರೇಣವಃ | ಹಿರಣ್ಯಯಾಸಃ | ಏಷಾಂ | ಸಾಕಂ | ನೃವೈಃ | ಪೌಂಸ್ಥೇಭಿಃ | ಚ | ಭೂವನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತಾ ಇಧಾನಾ ಅಗ್ನಯೋ ನ ಸಮಿಧ್ಯಮಾನಾ ಅಗ್ನಯ ಇವ ಶೋಶುಚನ್
ದೀಪ್ಯಂತೇ | ಯದ್ಯೇ ಮರುತೋ ದ್ವಿದ್ವಿಗುಣಂ ತ್ರಿಸ್ತ್ರಿಗುಣಂ ಚ ವಾವೃಧಂತೆ ಇಚ್ಛಾನ್ತುರೂಪಂ ವರ್ಧಂತೇ ||
ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದೀರ್ಘಶ್ಲೋಕಃ || ಏಷಾಂ ಮರುತಾಂ ರಥಾ ಅರೇಣವೋ ರೇಣುರಹಿತಾ ಹಿರಣ್ಯ-

ಯಾಸೋ ಹಿರಣ್ಮಯಾಲಂಕಾರಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ | ತೇ ಮರುತೋ ನೃವೈರ್ಧನ್ಯೈಃ ಪೌಂಸ್ಯೇಭಿರ್ಬಲೈಶ್ಚ
ಸಾಕಂ ಸಾರ್ಥಂ ಭೂವನ್ | ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಯೇ ಪೃಷ್ಠತೀಭಿರ್ಯುಷ್ಪಿಭಿಃ |
ಋಗ್ವೇ. ೧-೩೭-೨ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯೇ ಮರುತಃ—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಅಗ್ನಿಯೋ ನ—ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ | ಇಥಾನಾಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾ | ಶೋಶುಚೇನ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೋ | ಯತ್—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ದ್ವಿಃ—ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಗಿಯೂ | ತ್ರಿಃ—ತ್ರಿಗುಣಿತವಾಗಿಯೂ | ವವೃಧಂತ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರೋ | ಏಷಾಂ—ಇಂತಹ ಮರುತ್ತುಗಳ ರಥಗಳು | ಆರೇಣವಃ—ರೇಣು (ಧೂಳು) ರಹಿತವಾಗಿಯೂ | ಹಿರಣ್ಮಯಾಸಃ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ (ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು) | ನೃವೈಃ—ಧನಗಳೊಡನೆಯೂ | ಪೌಂಸ್ಯೇಭಿಶ್ಚ ಸಾಕಂ—ಶಕ್ತಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಭೂವನ್—ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರೂ, ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಗಿಯೂ, ತ್ರಿಗುಣಿತವಾಗಿಯೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳ ರಥಗಳು ರೇಣುರಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು ಧನಗಳೊಡನೆಯೂ, ಶಕ್ತಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Unsoiled by dust the golden chariots of those Maruts, who are shining like kindled fires, enlarging themselves (at will) twofold and threefold, and (charged) with riches and virile energies, are manifest.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ರುದ್ರಸ್ಯ ಯೇ ಮಿಾಳ್ವಷಃ ಸಂತಿ ಪುತ್ರಾ ಯಾಂಶ್ಚೋ ನು ದಾಧೈವಿರ್ಭ-
ರಧೈಃ |

ವಿದೇ ಹಿ ನೂತಾ ನುಹೋ ನುಹೀ ಸಾ ಸೇತ್ಪೃತ್ನಿಃ ಸುಭೈಃ ಗರ್ಭ-
ನೂಧಾತೃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರುದ್ರಸ್ಯ | ಯೇ | ಮಿಾಳ್ವಷಃ | ಸಂತಿ | ಪುತ್ರಾಃ | ಯಾನ್ | ಚೋ | ಇತಿ | ನು | ದಾಧೈವಿಃ | ಭರಧೈಃ |
ವಿದೇ | ಹಿ | ನೂತಾ | ನುಹಃ | ನುಹೀ | ಸಾ | ಸಾ | ಇತ್ | ಪೃತ್ನಿಃ | ಸುಭೈಃ | ಗರ್ಭಂ | ಆ |
ಅಧಾತ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಿಳ್ಳುಷಃ ಸೇಕ್ವಾ ರುದ್ರಸ್ಯ ಪುತ್ರಾ ಯೇ ಮರುತಃ ಸಂತಿ ದಾಧ್ಯನಿರ್ಧರಿತ್ರೀ ಪೃಥ್ವೀರಂತರಿಕ್ಷಂ
ಯಾಂಶ್ಚೋ ನು ಯಾಂಶ್ಚ ಮರುತೋ ನು ಭರಥೈ ಭರ್ತುಂ ಕ್ಷಮಾ ಭವತಿ | ವಿದೇ ಹಿ ಸರ್ವಜ್ಞಾತಾ ಹಿ
ಮಹೋ ಮಹತಾಮೇಷಾಂ ಮಾತಾ ಸಾ ಪೃಥ್ವೀಮಹೀ ಮಹತೀ | ಕಿಂಚ ಸಾ ಪೃಥ್ವೀಃ ಸುಭ್ರೇ ನೃಣಾಂ
ಸಮ್ಯಕ್ ಭವನಾಯ ಗರ್ಭಮುದಕಮಾಧಾತ್ | ಅದಧಾತಿ |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿಳ್ಳುಷಃ—ವೃಷ್ಟಿಸೇಚಕನಾದ | ರುದ್ರಸ್ಯ—ರುದ್ರನ | ಪುತ್ರಾಃ—ಪುತ್ರರೂಪರಾದ | ಯೇ—
ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಸಂತಿ—ಇರುವರೋ | ಯಾಂಶ್ಚೋ ನು—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು | ಭರಥೈ—
ಭರಿಸಲು | ದಾಧ್ಯನಿಃ—ಧರಿತ್ರಿಯಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಶಕ್ತವಾಗುವುದೋ | ಮಹಃ—ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅಂತಹ
ಮರುತ್ತುಗಳ | ಮಾತಾ—ಮಾತೆಯಾದ | ಸಾ—ಪೃಥ್ವೀಯು | ಮಹೀ—ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳೆಂದು |
ವಿದೇ ಹಿ—ಸರ್ವರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ | ಸಾ ಇತ್ ಪೃಥ್ವೀಃ—ಅದೇ ಪೃಥ್ವೀಯು | ಸುಭ್ರೇ—ಮಾನವರಿಗಲ್ಲಾ
ಗಿಲ್ಲಾ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು | ಗರ್ಭಂ—ಉದಕವನ್ನು | ಅಧಾತ್—ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸತಕ್ಕ ರುದ್ರನ ಪುತ್ರರೂಪರಾದ ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು ಇರುವರೋ, ಯಾವ ಮರುತ್ತು
ಗಳನ್ನು ಭರಿಸಲು ಧರಿತ್ರಿಯಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಶಕ್ತವಾಗುವುದೋ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅಂತಹ ಮರುತ್ತುಗಳ ಮಾತೆಯಾದ
ಪೃಥ್ವೀಯು ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳೆಂದು ಸರ್ವರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಪೃಥ್ವೀಯು ಮಾನವರಿಗಲ್ಲಾ
ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಉದಕವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

English Translation.

They (who are) the sons of the showerer Rudra, whom the nursing
(firmament is able) to sustain, and of whom, the mighty ones, it is known
that the great Prishni has received the germ for the benefit (of man).

|| ಸಂಹಿತಾಪಠಃ ||

ನ ಯ ಈಷಂತೇ ಜನುಷೋಽಯಾ ನ್ವೃಂತಃ ಸಂತೋಽನದ್ಯಾನಿ ಪುನಾನಾಃ |
ನಿರ್ಯದ್ಧುಹ್ರೇ ಶುಚಯೋಽನು ಚೋಷಮನು ತ್ರಿಯಾ ತನ್ನಮುಕ್ಷ-
ಮಾಣಾಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ಯೇ | ಈಷಂತೇ | ಜನುಷಃ | ಆಯಾ | ನು | ಅಂತರಿತಿ | ಸಂತಃ | ಅವದ್ಯಾನಿ | ಪುನಾನಾಃ |
ನಿಃ | ಯತ್ | ದುಹ್ರೇ | ಶುಚಯಃ | ಅನು | ಜೋಷಂ | ಅನು | ಶ್ರಿಯಾ | ತನ್ತಂ | ಉಕ್ಷಮಾಣಾಃ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಮರುತೋ ಜನುಷೋ ಜನಾನ್ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚೈವಾಯೇನ ಗಮನಸಾಧನೇನ
ನೇಷಂತೇ ನ ಗಚ್ಛಂತಿ | ಕಿಂ ತೇಷಾಂ ರಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾಭಾವಾದ್ಗಮನಾಭಾವೋ ನೇತ್ಯಾಹ | ಅಂತಃ
ಸಂತಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಹೃದಿ ವರ್ತಮಾನಾ ಏವಾವದ್ಯಾನಿ ಪಾಪಾನಿ ಪುನಾನಾಃ ಶೋಧಯಂತಃ | ತಥಾ ಚ
ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಪ್ರಾಣಾ ವೈ ಮರುತಃ ಸ್ವಾಪಯಂತಃ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೧೬ | ಇತಿ | ಅಂತಃ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿನಾಂ
ಹೃದಿ ವರ್ತಮಾನಾಸ್ತೋತ್ರೇಷಾಂ ಗಮನಂ ನಾಸ್ತೀತಿ | ಅಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಪ್ರಾಣರೂಪೇಣಾವಸ್ಥಾನಂ ದರ್ಶಿತಂ
ಭವತಿ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿತ್ವಂ ತು ತೇಷಾಮಧಿದೈವತರೂಪೇಣೇತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ | ಯದ್ಯದಾ ಶುಚಯೋ
ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ಮರುತೋ ಜೋಷಮನು ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ ಕಾಮಮನು ನಿರ್ದುಹ್ರೇ ನಿತರಾಂ ದುಹಂ-
ತ್ಯುದಕಂ | ತಥಾ ಶ್ರಿಯಾ ದೀಪ್ಯತು ನೈನುಗತಾಸ್ತನ್ಯಮಾತ್ಮೀಯಂ ಶರೀರಂ ಪ್ರಕಾಶಯಂತ ಉಕ್ಷಮಾಣಾ
ಭೂಮಿಂ ಸಿಂಚಂತೋ ಭವಂತಿ | ಯದ್ವಾ | ತನ್ತಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥೋಕ್ಷಮಾಣಾ ಭೂಮಿಂ
ಸಿಂಚಂತೋ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ಯೇ—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಅಂತಃ ಸಂತಃ—ಸಕಲ ಜನರ ಹೃದಯದೊಳಗೂ ಅಂತರ್ಗತರಾಗಿದ್ದು
ಅವದ್ಯಾನಿ—ಅವರವರ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಪುನಾನಾಃ—ಶೋಧಿಸುತ್ತಿರುವರೋ (ಅಂತಹ ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕರಾದ
ಮರುತ್ತುಗಳು) | ಜನುಷಃ—ಸ್ತೋತ್ರೈಜನಕ್ಕೆ ಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆಯಾ—ಗಮನಸಾಧನವಾದ ರಥಾದಿಗಳಲ್ಲಿ |
ನ ಈಷಂತೇ ನು—ಹೋಗಬೇಕಾದ ಶ್ರಮವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಶುಚಯಃ—ಪ್ರಕಾಶ
ಮಾನರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಜೋಷಮನು—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ | ನಿಃ ದುಹ್ರೇ—ಅತಿಶಯ
ವಾಗಿ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರೆಯುವರೋ ಆಗ | ಶ್ರಿಯಾ—ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ಅನು—ಕೂಡಿದವರಾಗಿ | ತನ್ತಂ—
ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ಉಕ್ಷಮಾಣಾಃ—ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು ಸಕಲ ಜನರ ಹೃದಯದೊಳಗೂ ಅಂತರ್ಗತರಾಗಿದ್ದು ಅವರವರ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ
ಶೋಧಿಸುತ್ತಿರುವರೋ ಅಂತಹ ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಸ್ತೋತ್ರೈಜನಕ್ಕೆ ಭಿಮುಖವಾಗಿ ಗಮನಸಾಧನವಾದ
ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಶ್ರಮವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರ
ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅತಿಶಯವಾದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರೆಯುವರೋ ಆಗ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶರೀರ
ವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

They who approach not to men by any conveyance, being already in their hearts, purifying their defects: when brilliant they supply their milk (the rain) for the gratification (of their worshippers): they are watering the earth (manifesting their collective) form with splendour.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಮುಕ್ತೂ ನ ಯೇಷು ದೋಹಸೇ ಚಿದಯಾ ಆ ನಾಮು ಧೃಷ್ಟು ಮಾರುತಂ
ದಧಾನಾಃ |

ನ ಯೇ ಸ್ತಾನಾ ಅಯಾಸೋ ಮಹ್ನಾ ನೂ ಚಿತ್ಸುದಾನುರವ ಯಾಸ-
ದುಗ್ರಾನ್ || ೫ ||

|| ಪದವಾಕಃ ||

ಮುಕ್ತು | ನ | ಯೇಷು | ದೋಹಸೇ | ಚಿತ್ | ಅಯಾಃ | ಆ | ನಾಮು | ಧೃಷ್ಟು | ಮಾರುತಂ | ದಧಾನಾಃ |
ನ | ಯೇ | ಸ್ತಾನಾಃ | ಅಯಾಸಃ | ಮಹ್ನಾ | ನು | ಚಿತ್ | ಸುದಾನುಃ | ಅವ | ಯಾಸತ್ |
ಉಗ್ರಾನ್ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಷು ಮರುತ್ಸು ಧೃಷ್ಟು ಧರ್ಷಕಂ ಮಾರುತಂ ನಾಮ ಮರುತ್ಸಂಜ್ಞಕಂ
ಶಸ್ತ್ರಮಾ ದಧಾನಾ ಉಚ್ಚಾರಯಂತೋಽಯಾ ಉಪಾಗಚ್ಛಂತಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಮಹ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ದೋಹಸೇ
ಕಾಮಾನೋಗ್ಧಂ ಕ್ಷಮಾ ಭವಂತಿ | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ | ಯೇ ಸ್ತಾನಾಃ ಸ್ತೇನಾಸ್ತಿರೋಹಿತಾ ನಾ
ಸ್ತೋತೃಧನಾನಾಮಸಹರ್ತಾರೋಽಯಾಸೋ ಗಂತಾರೋ ಭವಂತಿ | ಮಹ್ನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ಯುಕ್ತಾಶ್ಚ
ಭವಂತಿ ಉಗ್ರಾಂಸ್ತಾನ್ಪ್ರದ್ಧಾನ್ ಸುದಾನುಃ ಶೋಭನದರ್ಶಿನೋಽವ ಯಜಮಾನೋಽವ ಯಾಸತ್ |
ಅವಯಜತೇ | ಅಪಗತಕ್ರೋಧಾನ್ ಕರೋತಿ | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯೇಷು--ಯಾವ ಅದೇ ಮರುತ್ಸುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ಧೃಷ್ಟು--ಶತ್ರುಧಾರಕನಾದ | ಮಾರುತಂ
ನಾಮ--ಮರುತ್ಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವನ್ನು | ಆ ದಧಾನಾಃ--ಪಠಿಸುತ್ತ | ಅಯಾಃ--ಸಮಾಪಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರ
ಗಳು | ಮಹ್ನು--ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ದೋಹಸೇ--ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ | ಯೇ--

ಧನಾಪಹಾರಿಗಳಾದ ಯಾವ ಜೋರರು | **ಅಯಾಸಃ**—ಓಡಿಹೋಗುವರೋ (ಮತ್ತು) | **ಮಹ್ನಾ**—ತಮ್ಮ ಮಹತ್ವದಿಂದ | **ಉಗ್ರಾನ್**—ಭಯಂಕರರಾಗಿರುವರೋ ಅಂತಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | **ಸುದಾನುಃ**—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯಾದ ಯಜಮಾನನು | **ಅವ ಯಾಸತ್**—ನಾಶಮಾಡಲು ಶಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಧಾರಕವೂ ಮರುತ್ಸಂಜ್ಞಕವೂ ಆದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಧನಾಪಹಾರಿಗಳಾದ ಯಾವ ಜೋರರು ಓಡಿಹೋಗುವರೋ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಯಾರು ಭಯಂಕರರಾಗಿರುವರೋ ಅಂತಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯಾದ ಯಜಮಾನನು ನಾಶಮಾಡಲು ಶಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Approaching nigh to whom, and repeating the mighty name of the Maruts, (the worshipper is able) quickly to obtain (his wishes): the liberal donor pacifies the angry Maruts, who are otherwise in their might the the resistless plunderers (of their wealth).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ ಇದುಗ್ರಾಃ ಶವಸಾ ಧೃಷ್ಟಾಷೇಣಾ ಉಭೇ ಯುಜಂತ ರೋದಸೀ
ಸುನೇಕೇ |

ಅಥ ಸ್ಮೃಷು ರೋದಸೀ ಸ್ವಶೋಚಿರಾಮನತ್ನು ತಸ್ಥಾ ನ ರೋಕಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ಇತ್ | ಉಗ್ರಾಃ | ಶವಸಾ | ಧೃಷ್ಟಾಷೇಣಾಃ | ಉಭೇ ಇತಿ | ಯುಜಂತ | ರೋದಸೀ ಇತಿ |
ಸುನೇಕೇ ಇತಿ ಸ್ವನೇಕೇ |

ಅಥ | ಸ್ಮ | ಷು | ರೋದಸೀ | ಸ್ವಶೋಚಿಃ | ಅ | ಅಮವತ್ಸು | ತಸ್ಥಾ | ನ | ರೋಕಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತೇ ಮರುತ ಉಗ್ರಾಃ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ವೇಗೇನ ಯುಕ್ತಾ ಧೃಷ್ಟಾಷೇಣಾ ಧರ್ಷಕೇನಾಃ
ಸುನೇಕೇ ಸುರೂಪೇ ಉಭೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಯುಜಂತ | ಯೋಜಯಂತಿ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾ

ಹೃದಿವೀಂ ತರ್ಪಯಂತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ | ಅಥ ಸ್ವಾಹಿ ಚೈಷು ಯೇಷು ಮರುತ್ಸು ರೋದಸೀ ರುದ್ರಸ್ಯ
ಪತ್ನೀ ಮಾಧ್ಯಮಿಕೀ ವಾಕ್ ಸ್ವಶೋಚಿಃ ಸ್ವದೀಪ್ತಿರ್ವರ್ತತೇಮವತ್ಸು ಬಲವತ್ಸು ತೇಷು ರೋಕೋ
ದೀಪ್ತಿರ್ಬಾರ್ಧಕೋ ವಾ ನಾ ತಸ್ಮಾ | ನ ತಿಷ್ಠತಿ | ನ ನಿಸರತ್ಯೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ಉಗ್ರಾಃ—ಶತ್ರುಭಯಂಕರರೂ | ಧೃಷ್ಟುಷೇಣಾಃ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕವಾದ ಸೇನೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ |
ತೇ ಇತ್—ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಶವಸಾ—ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ | ಸುನೋಕೇ—ಸುಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ |
ಉಭೇ ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ಯುಜಂತೆ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ | ಅಥ ಸ್ವ—ಅಲ್ಲದೇ |
ರೋದಸೀ—ರುದ್ರಪತ್ನಿಯಾದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ವಾಗ್ದೇವಿಯು | ಸ್ವಶೋಚಿಃ—ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವಳಾಗಿ | ಏಷು—
ಇದೇ ಮರುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ | ಅಮವತ್ಸು—ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಈ ಮರುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ | ರೋಕಃ—
ಪ್ರಕಾಶಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯು | ನ ಆ ತಸ್ಮಾ—ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಭಯಂಕರರೂ, ಶತ್ರುಧರ್ಷಕವಾದ ಸೇನೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಸುಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ರುದ್ರಪತ್ನಿಯಾದ
ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾದೇವಿಯು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಇದೇ ಮರುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಈ
ಮರುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

English Translation.

Those fierce and powerfully arrayed (Maruts) unite by their strength
the two beautiful (regions) heaven and earth ; in them, the self-radiant,
heaven and earth abide : the obstruction (of light) dwells not in those
mighty ones.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅನೇನೋ ವೋ ಮರುತೋ ಯಾಮೋ ಅಸ್ತು ನಶ್ವತ್ವದ್ಯಮುಜತ್ಯರಥೀಃ |

ಅನವಸೋ ಅನಭೀಶೂ ರಜಸ್ತೂರ್ವಿ ರೋದಸೀ ಪಥ್ಯಾ ಯಾತಿ ಸಾಧನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅನೇನಃ | ವಃ | ಮರುತಃ | ಯಾಮಃ | ಅಸ್ತು | ಅನಶ್ವಃ | ಚಿತ್ | ಯಂ | ಅಜತಿ | ಅರಥೀಃ |

ಅನವಸಃ | ಅನಭೀಶುಃ | ರಜಃತೂಃ | ವಿ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಪಥ್ಯಾಃ | ಯಾತಿ | ಸಾಧನ್ || ೭ ||

|| ಸಾಯಾಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತೋ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸಂಬಂಧೀ ಯಾವೋ ರಥೋನ್ಯನೇನಃ ಪಾಪರಹಿತಂ ಯಥಾ
ಭವತಿ ತಥಾಸ್ತು | ಪ್ರಾದುರ್ಭವತು | ಕಿಂಚ ಯಂ ಯಾಮಾಮರಥೀಃ | ರಥೀಃ ಸಾರಥೀಃ | ನ ರಥಿರರಥೀಃ |
ಅಸಾರಥಿರಸಿ ಸ್ತೋತಾಜತಿ ಪ್ರೇರಯತಿ ಸ ರಥೋನ್ಯನಶ್ಚಿದಶ್ವರಹಿತೋನ್ಯನವಸಃ ಪಥ್ಯಧನರಹಿ-
ತೋನ್ಯನಭೀಶುಃ ಪಾಪರಹಿತೋನ್ಯನಿ ರಜಸ್ತುರುದಕಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಃ ಸಾಧನ್ ಸ್ತೋತ್ಯಾಣಾಂ ಕಾಮಾನ್
ಸಾಧಯನ್ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪಥ್ಯಾಃ ಪಥೋನ್ಯಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗಾನ್ ವಿ ಯಾತಿ | ವಿವಿಧಂ
ಗಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ವಃ—ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ | ಯಂ—ಯಾವ ರಥವನ್ನು | ಅರಥೀಃ
ಚಿತ್—ಸಾರಥಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಅಜತಿ—ಸ್ತೋತ್ರವು ಪ್ರೇರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ | ಅನಶ್ಚಃ—ಅಶ್ವರಹಿತ
ವಾದುದೂ | ಅನವಸಃ—ತೃಣಾದಿರಹಿತವಾದ ಮಾರ್ಗಗಾಮಿಯೂ | ಅನಭೀಶುಃ—ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ |
ರಜಸೂಃ—ಉದಕಪ್ರೇರಕವಾದುದೂ | ಸಾಧನ್—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರ ಇಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸತಕ್ಕದ್ದೂ | ರೋದಸೀ—
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಲ್ಲೂ | ಪಥ್ಯಾಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೂ | ವಿ ಯಾತಿ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ
ಆದ | ಯಾಮಃ—ರಥವು | ಅನೇನಃ—ಪಾಪರಹಿತವಾಗಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಸಾರಥಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರವು ಪ್ರೇರಿಸಿ
ಬಲ್ಲನು. ಅಂತಹ ಅಶ್ವರಹಿತವಾದುದೂ, ತೃಣಾದಿರಹಿತವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ಪಾಪರಹಿತ
ವಾದುದೂ, ಉದಕಪ್ರೇರಕವಾದುದೂ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರ ಇಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಲ್ಲೂ ಅಂತರಿಕ್ಷ
ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ರಥವು ಪಾಪರಹಿತವಾಗಿದೆ.

English Translation.

May your chariot, Maruts, be devoid of wickedness ; that which (the
worshipper) impels, and which without driver without horses, without
provender, without traces, scatter watering and accomplishing (desires)
traverses heaven and earth and the paths (of the firmament).

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಾಸ್ಯ ನರ್ತಾ ನ ತರುತಾ ನ್ವಸ್ತಿ ಮರುತೋ ಯಮವಥ ವಾಜಸಾತೌ |

ತೋಕೇ ವಾ ಗೋಷು ತನಯೇ ಯಮಪು ಸ ವ್ರಜಂ ದರ್ತಾ ಪಾರ್ಥೇ
ಅಧ ದ್ಯೋಃ | ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ಅಸ್ಯ | ವರ್ತಾ | ನ | ತರುತಾ | ನು | ಅಸ್ತಿ | ಮರುತಃ | ಯಂ | ಅವಥ | ನಾಜ್ರಸಾತಾ |
 ತೋಕೇ | ನಾ | ಗೋಷು | ತನಯೇ | ಯಂ | ಅಹೃಸು | ಸಃ | ವ್ರಜಂ | ದರ್ತಾ | ಸಾರ್ಯೇ |
 ಅಥ | ದ್ಯೋಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತೋ ನಾಜಸಾತೌ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಯಮವಥ ರಕ್ಷಥ ಅಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ವರ್ತಾ ಪ್ರೇರಣೋ
 ನಾಸ್ತಿ | ಅಸ್ಯ ತರುತಾ ನು ಹಿಂಸಿತಾ ಚ ನಾಸ್ತಿ | ಅಧಾಪಿ ಚ ತೋಕೇ ಪುತ್ರೇ ತನಯೇ ಪೌತ್ರೇ ಧನೇ
 ನಾ ಗೋಷು ನಾಪ್ಸು ನಾ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇಷು ಯಮವಥ ಸ ಸಾರ್ಯೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ದ್ಯೋದೀಪ್ತಸ್ಯಾಪಿ
 ವಿಜಿಗೀಷೋರ್ವಾ ಶತ್ರೋವ್ರಜಂ ಗವಾಂ ಸಂಘಂ ದರ್ತಾ ದಾರಯಿತಾ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ನಾಜಸಾತೌ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಯಂ—ಯಾವ ಪುರುಷನನ್ನು
 ಅವಥ—ನೀವು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ | ಅಸ್ಯ—ಅಂತಹವನಿಗೆ | ವರ್ತಾ—ನಿರ್ಬಂಧಕಾರನು | ನ ಅಸ್ತಿ—ಇರುವುದಿಲ್ಲ |
 ತರುತಾ ನು—ಹಿಂಸಕನೂ | ನ—ಇರುವುದಿಲ್ಲ | ಅಥ—ಮತ್ತು | ತೋಕೇ—ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ |
 ತನಯೇ—ಪೌತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಗೋಷು ನಾ—ಅಥವಾ ಗೋನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ | ಅಪ್ಸು—
 ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಯಂ—ಯಾವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ | ಸಃ—ಅವನು | ಸಾರ್ಯೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ |
 ದ್ಯೋಃ—ಶತ್ರುವು ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ | ವ್ರಜಂ—ಅವನ ಗೋಸಂಘವನ್ನು | ದರ್ತಾ—ಚದುರಿಸಬಲ್ಲನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪುರುಷನನ್ನು ನೀವು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹವನಿಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಕಾರ
 ನಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸಕನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಪೌತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಅಥವಾ ಗೋನಿಮಿತ್ತ
 ವಾಗಿಯೂ, ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಯಾವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ ಅವನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವು ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
 ಬಲಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನ ಗೋಸಂಘವನ್ನು ಚದುರಿಸಬಲ್ಲನು.

English Translation.

There is no propeller, no obstructer, of him, whom Maruts, you
 protect in battle : he whom (you prosper) with sons, grandsons, cattle, and
 water, is war the despoiler of the herds of his ardent (foe).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮುರ್ಕಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯ ಮಾರುತಾಯ ಸ್ವತವಸೇ ಭರಧ್ವಂ ||
ಯೇ ಸಹಾಂಸಿ ಸಹಸಾ ಸಹಂತೇ ರೇಜತೇ ಅಗ್ನೇ ಪೃಥಿವೀ ಮುಖೇಭ್ಯಃ ||

|| ಪದವಾ ರಃ ||

ಪ್ರ ಚಿತ್ರಂ | ಅರ್ಕಂ | ಗೃಣತೇ | ತುರಾಯ | ಮಾರುತಾಯ | ಸ್ವತವಸೇ | ಭರಧ್ವಂ |
ಯೇ | ಸಹಾಂಸಿ | ಸಹಸಾ | ಸಹಂತೇ | ರೇಜತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಪೃಥಿವೀ | ಮುಖೇಭ್ಯಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಗೃಣತೇ ಶಬ್ದಂ ಕುರ್ವತೇ ಸ್ತಾಯಮಾನಾಯ ನಾ ತುರಾಯ ತ್ವರಿತಾಯ ಸ್ವತವಸೇ ಸ್ವಭೂತಬಲಾಯ ಮಾರುತಾಯ ಮರುತಾಂ ಗಣಾಯ ಚಿತ್ರಂ ದರ್ಶನೀಯಮರ್ಕಮನ್ವಂ ಹವಿಃ | ಸ್ವಧಾರ್ಕ ಇತ್ಯನ್ವನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ | ತ್ವತ್ಪ್ರಹಾರಯಭೂತಾ ಋತ್ವಿಜಸ್ತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವೇ-ಯೋಯಂ ಪ್ರಭರತ || ಯಥಾ ಲೋಕೇ ಬಹುಷ್ಟೇಕಕಾರ್ಯಕೇರೇಷು ಮುಖ್ಯಮೇಕಂ ಸಂಬೋಧ್ಯ ಯೋಯಮೇವಂ ಕುರುತೇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ತತ್ಪ್ರದತ್ತಾಪಿ ಮುಖ್ಯಮಗ್ನಿಮೇಕಮೇವ ಸಂಬೋಧ್ಯ ಪ್ರಭರಧ್ವಮಿತಿ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗಃ || ಯೇ ಮರುತಃ ಸಹಾಂಸಿ ಶತ್ರುಣಾಂ ಬಲಾನಿ ಸಹಸಾ ಬಲೇನ ಸಹಂತೇ ಅಭಿಭವಂತಿ ಮುಖೇಭ್ಯೋ ಮಂದನೀಯೇಭ್ಯೋ ಮರುದ್ಭ್ಯೋ ಭಯಾತ್ಪೃಥಿವೀ ರೇಜತೇ | ಕಂಸತೇ || ಮಾರುತಾಯೇತಿ ತದ್ವಿತವೃತ್ತಾವಂತರ್ಭೂತಾನಾಮಸಿ ಮರುತಾಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಪ್ರವಿಭಾಗಾತ್ ಯೇ ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯವಮರ್ಶಃ | ಯಥಾ ಮಹಾಭಾಷ್ಯೇ | ಅಥ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಂ | ಕೇಷಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ | ಮ. ೧-೧-೧ ಇತಿ | ಯಥಾ ನಾ ಲೋಕೇ | ರಾಜಪುರುಷ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಕಸ್ಯ ರಾಜ್ಞ ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯೇ—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಸಹಾಂಸಿ—ಶತ್ರುಬಲಗಳನ್ನು | ಸಹಸಾ—ತಮ್ಮ ಸ್ವಬಲದಿಂದ | ಸಹಂತೇ—ಸೋಲಿಸುವರೋ ಅಂತಹ | ಪೃಣತೇ—ಶಬ್ದಕಾರಕವೂ | ತುರಾಯ—ವೇಗಗಾಮಿಯೂ | ಸ್ವತವಸೇ—ಸ್ವಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ | ಮಾರುತಾಯ—ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘಕ್ಕೆ | ಚಿತ್ರಂ—ಅಕರ್ಷಕವಾದುದೂ | ಅರ್ಕಂ—ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು (ಹವಿಸ್ಸನ್ನು) | ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ—ಅರ್ಪಿಸಿರಿ | ಮುಖೇಭ್ಯಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಭಯದಿಂದ | ಪೃಥಿವೀ—ಪೃಥಿವಿಯು | ರೇಜತೇ—ಕಂಪಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು ಶತ್ರುಬಲಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಬಲದಿಂದ ಸೋಲಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಶಬ್ದಕಾರಕವೂ ವೇಗಗಾಮಿಯೂ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಅಕರ್ಷಕವಾದುದೂ ಪೂಜ್ಯ

ವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು (ಹವಿಸ್ಸನ್ನು) ಅರ್ಪಿಸಿರಿ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಭಯದಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯು ಕಂಪಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Offer to the loud-sounding, quick-moving, self invigorating company of the Maruts, excellent (sacrificial) food : (to them) who overcome strength by strength : the earth trembles, Agni, at the adorable (Maruts).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಿಷೀಮಂತೋ ಅಧ್ವರಸ್ಯೇವ ದಿದ್ಯುತ್ ತೃಷ್ಯಚ್ಯವಸೋ ಜುಹ್ವೋ ನಾಗ್ನೇಃ
ಅರ್ಚತ್ರಯೋ ಧುನಯೋ ನ ನೀರಾ ಭ್ರಾಜಜ್ಜನ್ಮಾನೋ ಮರುತೋ
ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಿಷೀಮಂತಃ | ಅಧ್ವರಸ್ಯೇವ | ದಿದ್ಯುತ್ | ತೃಷ್ಯಚ್ಯವಸಃ | ಜುಹ್ವಃ | ನ | ಅಗ್ನೇಃ |
ಅರ್ಚತ್ರಯಃ | ಧುನಯಃ | ನ | ನೀರಾಃ | ಭ್ರಾಜಜ್ಜನ್ಮಾನಃ | ಮರುತಃ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮರುತೋಽಧ್ವರಸ್ಯೇವ ಯಜ್ಞಸ್ಯೇವ ದಿದ್ಯುತ್ ಯೋತಮಾನಾಸ್ತೃಷ್ಯಚ್ಯವಸಃ ಸ್ವಪ್ರಗಮನಾ
ಅಗ್ನೇರ್ಜುಹ್ವೋ ನ ರಶ್ಮಯ ಇವ ತ್ವಿಷೀಮಂತೋ ದೀಪ್ತಿಮಂತೋಽರ್ಚತ್ರಯೋಽರ್ಚನೀಯಾ
ಧುನಯೋ ನ ಸಸತ್ತ್ವಾನ್ತಂಶಯಂತ ಇವ ನೀರಾಃ ಶೂರಾ ಭ್ರಾಜಜ್ಜನ್ಮಾನೋ ದೀಪ್ತಶರೀರಾ ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ
ಪರೈರನಭಿಭೂತಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತೃಷ್ಯಚ್ಯವಸಃ—ಸ್ವಪ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ | ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ಅಧ್ವರಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ |
ದಿದ್ಯುದಿವ—ಪ್ರಭಾಕಾರಕರಂತೆಯೂ | ಅಗ್ನೇಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಜುಹ್ವೋ ನ—ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದ ರಶ್ಮಿ
ಗಳಂತೆ | ತ್ವಿಷೀಮಂತಃ—ಕಾಂತಿಯುತರಾಗಿಯೂ | ಅರ್ಚತ್ರಯಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ |
ಧುನಯೋ ನ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರಾಗಿಯೂ | ನೀರಾಃ—ಶೂರೋನ್ನೇತರಾಗಿಯೂ |
ಭ್ರಾಜಜ್ಜನ್ಮಾನಃ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತ
ರಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕ್ಷೀಪ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾಕಾರಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಶೌರ್ಯೋನ್ನೇತರಾಗಿಯೂ, ಕಾಂತಿಯುತನಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತರಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The Maruts are resplendent as if illuminators of the sacrifice, (bright) as the flames of Agni, entitled are they to adoration, and like heroes making (adversaries) tremble : brilliant are they from birth, and invincible.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ವೃಧಂತಂ ಮಾರುತಂ ಭ್ರಾಜದೃಷ್ಟಿಂ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸೂನುಂ ಹವಸಾ
ವಿವಾಸೇ |

ದಿವಃ ಶರ್ಧಾಯ ಶುಚಯೋ ಮನೀಷಾ ಗಿರಯೋ ನಾಪ ಉಗ್ರಾ
ಅಸ್ಪೃಧನ್ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ವೃಧಂತಂ | ಮಾರುತಂ | ಭ್ರಾಜದೃಷ್ಟಿಂ | ರುದ್ರಸ್ಯ | ಸೂನುಂ | ಹವಸಾ | ಅ | ವಿವಾಸೇ |
ದಿವಃ | ಶರ್ಧಾಯ | ಶುಚಯಃ | ಮನೀಷಾಃ | ಗಿರಯಃ | ನ | ಅಪಃ | ಉಗ್ರಾಃ | ಅಸ್ಪೃಧನ್ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ವೃಧಂತಂ ವರ್ಧಮಾನಂ ಭ್ರಾಜದೃಷ್ಟಿಂ ಭ್ರಾಜಮಾನಯುಷ್ವಿಂ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸೂನುಂ ಪುತ್ರಂ ಮಾರುತಂ ಮರುದ್ಗಣಂ ಹವಸಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣಾ ವಿವಾಸೇ | ಪರಿಚರಾಮಿ | ಕಿಂಚಿದಿವಃ ಸ್ತೋತುಃ ಶುಚಯೋ ನಿರ್ಮಲಾ ಮನೀಷಾಃ ಸ್ತುತಯ ಉಗ್ರಾ ಉದ್ಗರ್ಹಾಃ ಶರ್ಧಾಯ ಮಾರುತಾಯ ಬಲಾಯ | ತೃಕ್ಷುಃ ಶರ್ಧ ಇತಿ ಬಲನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಅಪ ಅಪ್ನುವಂತೋ ಗಿರಯೋ ನ ಮೇಘಾ ಇವ | ಗಿರಿವರ್ಜ ಇತಿ ಮೇಘನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಅಸ್ಪೃಧನ್ | ಅಸ್ಪರ್ಧಂತೆ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು | ವೃಧಂತಂ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದು | ಭ್ರಾಜದೃಷ್ಟಿಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನ್ಯನಾದ ಆಯುಧವುಳ್ಳದ್ದು | ರುದ್ರಸ್ಯ ಸೂನುಂ—ರುದ್ರನ ಪುತ್ರರೂಪವಾದುದು ಆದ | ಮಾರುತಂ—

ಮರುದ್ಗಣವನ್ನು | ಹವಸಾ—ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಆ ವಿವಾಸೇ—ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ | ದಿವಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಶುಚಯಃ—ನಿರ್ಮಲವಾದವೂ | ಉಗ್ರಾಃ—ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ಮನೀಷಾಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು | ಶರ್ಧಾಯೆ—ಮರುತ್ಸಂಘಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿ | ಅಪಃ—ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಾ | ಗಿರಿಯೋ ನ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವಾದ ಮೇಘಗಳಂತೆ | ಅಸ್ತೃಧ್ರನ್—ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ, ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಆಯುಧವುಳ್ಳದ್ದೂ, ದುಶ್ಶನ ಪುತ್ರರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಮರುದ್ಗಣವನ್ನು ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ನಿರ್ಮಲವಾದವೂ, ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಗಳು ಮರುತ್ಸಂಘಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಾ ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವಾದ ಮೇಘಗಳಂತೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

I worship with oblations that exalted company of the Maruts, the progeny of Rudra, armed with shining lances: the pure and earnest praises of the devout (adorer) are emulous in the invigoration (of the Muruts), as the clouds (vie in the emission of the rain).

ಅರವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ವ ಇತ್ಯೇಕಾದಶರ್ಚೆಂ ಷಷ್ಠಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಮೈತ್ರಾ-
ವರುಣಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಮಿತಿ || ಸೂಕ್ತವಿನ್ಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||
ಮೈತ್ರಾವರುಣೇ ಸಶಾನಾ ಯಾತಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣೇತಿ ಪಶುಪುರೋಡಾಶಸ್ಯಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಆ ಯಾತಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಸ್ಯಾ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಹವ್ಯಜುಷ್ಠಿಂ | ಅ. ೩-೮ | ಇತಿ ||
ವ್ಯಾಳ್ವೇ ದಶರಾತ್ರೇ ಸಪ್ತಮೇಽಹನಿ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರೇ ಪ್ರ ಯದ್ವಾಮಿತಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ತೃತೀಯಸ್ತೃಚಃ |
ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ಯದ್ವಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸ್ಪೃರ್ಧನ್ವಾ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ |
ಅ. ೮-೯ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಅರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಅರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂಧಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತ ವಿನ್ಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು. ಮೈತ್ರಾವರುಣ ದೇವತಾಕವಾದ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಆ ಯಾತಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಎಂಬ

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪಶುವುರೋಡಾಶಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಅನುವಾಕ್ಯಾನುಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಆ ಯಾತಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸುಶಸ್ತ್ಯಾ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಹವ್ಯಜುಷ್ಟಿಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವ್ಯುಚ್ಚದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಏಳನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರನುಂತ್ರಪಠನಮಾಡುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರ ಯದ್ವಾಂ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು (೯-೧೧ ಋಕ್ಯುಗಳು) ಮೈತ್ರಾವರುಣ ದೇವತಾಕವಾದ ತೃತೀಯ ತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ಯದ್ವಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸ್ಪೃರ್ಥನ್ನಾ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೭

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೯, ೧೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಖ್ಯ—೧೧ ||

|| ಪುಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ವಃ ಸತಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠತಮಾ ಗೀರ್ಭಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಾವೃಧಧೈಃ |

ಸಂ ಯಾ ರಶ್ಮೀವ ಯಮತುರ್ಯಮಿಷ್ಠಾ ದ್ವಾ ಜನಾ ಅಸಮಾ ಬಾಹುಭಿಃ
ಸ್ವೈಃ || ೧ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇಷಾಂ | ವಃ | ಸತಾಂ | ಜ್ಯೇಷ್ಠತಮಾ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ವಾವೃಧಧೈಃ |

ಸಂ | ಯಾ | ರಶ್ಮೀವ | ಯಮತುಃ | ಯಮಿಷ್ಠಾ | ದ್ವಾ | ಜನಾನ್ | ಅಸಮಾ | ಬಾಹುಭಿಃ |
ಸ್ವೈಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಸತಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಜ್ಯೇಷ್ಠತಮಾ ಜ್ಯೇಷ್ಠತಮಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವೋ ವಾಂ ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವಾವೃಧಧೈಃ ವರ್ಧಯಿತುಂ ವ್ರವೃತ್ತೋಽಸ್ಮಿ | ಯಾ ಯೌ ದ್ವಾ ದ್ವಾ ಸಹಿತಾವಸಮಾ ವಿಷಮೌ | ತ್ರಿರಶ್ಮಿಂ ಹಂತಿ ಚತುರಶ್ಮಿರುಗ್ರಃ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೧೫೨-೨ | ಇತಿ ನಿಗಮಾಂತರೇಣಾಸಾಮ್ಯಂ ದರ್ಶಿತಂ | ಯಮಿಷ್ಠಾ ಯಂತ್ರೈತಮೌ ಸ್ವೈರಾತ್ಮೀಯೈರ್ಬಾಹುಭೀ ರಶ್ಮೀವ ರಶ್ಮಿನೇನಾಶ್ವಾನ್ ಜನಾನ್ ಸಂ ಯಮತುಃ ಸಂಯಜ್ಯತಃ | ಬಾಹುಭಿರಿತಿ ಬಹುವಚನಂ ಪೂಜಾರ್ಥಂ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ವಿಶ್ವೇಷಾಂ—ಸಮಸ್ತನಾದ | ಸತಾಂ—ಸದಾತ್ಮಕನಾದ ಭೂತಜಾತಗಳ ನಡುವೆ | ಜ್ಯೇಷ್ಠತಮಾ—
ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮರಾದ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಯಾ ದ್ವಾ—ಯಾವ ನೀವಿಬ್ಬರೂ |
ಅಸಮಾ—ಸಮಾನವಾದ ರೂಪವಿಲ್ಲದವರಾದರೂ ಸಹ | ಯಮಿಷಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕರಾಗಿ |
ಸ್ತೈಃ—ನಿಮ್ಮ | ಬಾಹುಭಿಃ—ಬಾಹುಗಳಿಂದ | ರಶ್ಮೀವ—ಕಡಿನಾಣಗಳಿಂದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ನಿಯಮನದಲ್ಲಿಡು
ವಂತೆ | ಜನಾನ್—ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ | ಸಂ ಯಮತುಃ—ನಿಯಮನದಲ್ಲಿಡುವಿರೋ ಅಂತಹ | ವಃ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ವವ್ಯದಧ್ಯೈ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಸಕಲ ಸದಾತ್ಮಕನಾದ ಭೂತಜಾತಗಳ ನಡುವೆ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಯಾವ
ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನವಾದ ರೂಪವಿಲ್ಲದವರಾದರೂ ಸಹ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕರಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಬಾಹುಗಳಿಂದ
ಕಡಿನಾಣಗಳಿಂದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ನಿಯಮನದಲ್ಲಿಡುವಂತೆ ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ನಿಯಮನದಲ್ಲಿಡುವಿರೋ ಅಂತಹ
ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

(I proceed) by my praises to exalt you, Mitra and Varuna, the
eldest of all existing things : you two, though not the same, are the firmest
restrainers with your arms, and hold men back (from evil) as they check
(horses) with reins.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಯಂ ಮದ್ವಾಂ ಪ್ರ ಸ್ತುಣೀತೇ ಮನೀಷೋಸ ಪ್ರಿಯಾ ನಮಸಾ
ಬರ್ಹಿರಚ್ಛ |

ಯಂತಂ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಧೃಷ್ಟಂ ಛರ್ದಿಯದ್ವಾಂ ವರೂಘಂ
ಸುದಾನೂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಯಂ | ಮತ್ | ನಾಂ | ಪ್ರ | ಸ್ತುಣೀತೇ | ಮನೀಷಾ | ಉಪ | ಪ್ರಿಯಾ | ನಮಸಾ | ಬರ್ಹಿಃ |
ಅಚ್ಛ |

ಯಂತಂ | ನಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಅಧೃಷ್ಟಂ | ಛರ್ದಿಃ | ಯತ್ | ನಾಂ | ವರೂಘಂ | ಸುದಾನೂ ಇತಿ
ಸುದಾನೂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನಾಂ ಯುವಾಂ ಮತ್ ಮಮೇಯಂ ಮನೀಷಾ ಸ್ತುತಿಃ ಪ್ರ ಸ್ತುಣೇತೇ |
ಪ್ರಜ್ಞಾದಯತಿ | ಪ್ರಿಯಾ ಹೇ ಪ್ರಿಯಾ ಯುವಾಂ ನಮಸಾನ್ನೇನ ಹವಿಷಾ ಸಹೋಪೇ ಗಚ್ಛತಿ ಚ |
ಯುವಯೋರ್ಬರ್ಹಿರ್ಯಜ್ಞಮಚ್ಛಾಭಿಗಚ್ಛತಿ ಚ | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಧೃಷ್ಟಮನಭಿ-
ಭೂತಂ ಛರ್ದಿಗೃಹಂ ಯಂತಂ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಂ | ಹೇ ಸುದಾನೋ ಶೋಭನದಾನೌ ವಾಂ ಯುವಯೋಃ
ಸಂಬಂಧಿ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ದೇಯಂ ಯದ್ಗೃಹಂ ವರೂಢ್ಯಂ ಶೀತವಾತಾತಪಾನಾಂ ವಾರಯಿತ್ವ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ | ಮತ್—ನನ್ನ | ಇಯಂ
ಮನೀಷಾ—ಈ ಸ್ತುತಿಯು | ಪ್ರ ಸ್ತುಣೇತೇ—ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ | ಪ್ರಿಯಾ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾ
ವರುಣರೇ | ನಮಸಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡಗೂಡಿ | ಉಪ (ಗಚ್ಛತಿ)—ಆ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತದೆ |
ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸನವು | ಅಚ್ಛಿ—ನಿಮಗಾಗಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿದೆ | ಸುದಾನೋ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಗಳಾದ
ಎಲೈಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಧೃಷ್ಟಂ—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ |
ಯತ್—ಯಾವುದು | ವರೂಢ್ಯಂ—ಶೀತವಾತಾದಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಕವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ ಅದ | ಛರ್ದಿಃ—
ಗೃಹವನ್ನು | ಯಂತಂ—ಕೊಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನನ್ನ ಈ ಸ್ತುತಿಯು ಸೇರಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾದ ಎಲೈ
ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡಗೂಡಿದ ಅದೇ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತದೆ. ದರ್ಭಾಸನವು ನಿಮಗಾಗಿ
ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಮಗೆ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ,
ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾಗಿ ಶೀತವಾತಾದಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಕವಾಗಿರುವುದೂ ಅದ ಗೃಹವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

English Translation.

This my praise is addressed to you both, and proceeds, to you
beloved (deities) together with the oblation: the sacred grass is spread
before you: grant us, Mitra and Varuna, unassailable dwelling, that
through your favour, munificent divinities, may be a (secure) shelter.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಾತಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸುಶಸ್ತುಸ ಪ್ರಿಯಾ ನಮಸಾ ಹೂಯ-
ಮಾನಾ |

ಸಂ ಯಾನಪ್ತಃ ಸ್ಥೋ ಅಪಸೇವ ಜನಾಞ್ಪ್ರಧೀಯತತ್ಪ್ರಿದ್ಯತಥೋ
ಮಹಿತ್ವಾ || ೩ ||

|| ಒದಕಾತಃ ||

ಆ | ಯಾತಂ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಸುಶಸ್ತಿ | ಉಪ | ಪ್ರಿಯಾ | ನಮಸಾ | ಹೂಯಮಾನಾ |

ಸಂ | ಯೌ | ಅಪ್ತಃ ಸ್ಥಃ | ಅಪಸ್ಯ ಇವ | ಜನಾನ್ | ಶ್ರುಧೀಯತಃ | ಚಿತ್ | ಯತಥಃ | ಮಹಿತ್ವಾ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸುಶಸ್ತಿ ಶೋಭನಶಂಸನಂ ನಮಸಾನ್ನೇನ ಹವಿಷಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ವಾ
ಹೂಯಮಾನಾ ಸ್ತೂಯಮಾನ್ ಪ್ರಿಯಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಾವೃಪಾ ಯಾತಂ | ಉಪಾಗಚ್ಛತಂ | ಯೌ
ಮಹಿತ್ವಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ಯುಕ್ತಾ ಯುವಾಂ ಶ್ರುಧೀಯತಃ ಶ್ರುಧಿಮನ್ನಂ ಯಶೋ ವಾತ್ಸನ ಇಚ್ಛತೋ
ಜನಾನ್ ಅಪ್ತಃ ಸ್ಥಃ ಕರ್ಮಣ್ಯಧಿಕೃತಃ ಪುರುಷಃ | ಅಪೋಽಪ್ತ ಇತಿ ಕರ್ಮನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ |
ಅಪಸೇವ ಕರ್ಮಣೇವ ಸಂ ಯತಥಃ ಸಂಯಚ್ಛಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಅಪ್ತಃ ಸ್ಥಃ—ಕರ್ಮನಿರತನಾದ ಪುರುಷನು | ಅಪ-
ಸೇವ—ತನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ | ಮಹಿತ್ವಾ ಚಿತ್—ನಿಮ್ಮ
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದಲೇ | ಯೌ—ಯಾವ ನೀವು | ಶ್ರುಧೀಯತಃ—ಅನ್ನೇಚ್ಛುವಾದ | ಜನಾನ್—ಪುರುಷ
ರನ್ನು | ಸಂ ಯತಥಃ—ಸಿದ್ಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹ | ಪ್ರಿಯಾ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರೂ |
ಸುಶಸ್ತಿ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಶಂಸಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ನಮಸಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಹೂಯಮಾನಾ—ಕರೆಯ
ಲ್ಪಡುವವರೂ ಆದ ನೀವು | ಉಪ ಆ ಯಾತಂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಕರ್ಮನಿರತನಾದ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು
ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯಾವ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಅನ್ನೇಚ್ಛುಗಳಾದ ಪುರುಷರನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ
ಸೇರಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಪಾತ್ರರಾದವರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಶಂಸಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ
ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವರೂ ಆದ ನೀವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Come, Mitra and Varuna, beloved by all, and invoked with
reverence to the propitious rite, you who by your bounty support men
labouring for sustenance as a workman (maintains himself) by work.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಅಶ್ವಾ ನ ಯಾ ವಾಜಿನಾ ಪೂತಬಂಧೂ ಋತಾ ಯದ್ಗರ್ಭಮದಿತಿ-
ಭರಧೈಃ |

ಪ್ರ ಯಾ ಮಹಿ ಮಹಾಂತಾ ಜಾಯಮಾನಾ ಘೋರಾ ಮರ್ತಾಯ ರಿಪವೇ
ನಿ ದೀಧಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ವಾ | ನ | ಯಾ | ವಾಜಿನಾ | ಪೂತಬಂಧೂ ಇತಿ ಪೂತ್ಯಬಂಧೂ | ಋತಾ | ಯತ್ | ಗರ್ಭಂ |
ಅದಿತಿಃ | ಭರಧೈಃ |

ಪ್ರ | ಯಾ | ಮಹಿ | ಮಹಾಂತಾ | ಜಾಯಮಾನಾ | ಘೋರಾ | ಮರ್ತಾಯ | ರಿಪವೇ | ನಿ | ದೀಧರಿತಿ
ದೀಧಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ಯಾವಶ್ವಾ ನಾಶ್ವಾನಿವ ವಾಜಿನಾ ವಾಜಿನೌ ಬಲಿನೌ ಪೂತಬಂಧೂ ಪೂತಸ್ತೋತ್ರಾನ್ಯತಾ
ಸತ್ಯೌ ಚ | ಯತ್ ಯೌ ಗರ್ಭಂ ಗರ್ಭಭೂತಾವದಿತಿದೇವೀ ಭರಧೈಃ ಬಭಾರ | ಕಿಂಚಿ ಯೌ ಯೌ
ಜಾಯಮಾನಾ ಜಾಯಮಾನಾನೇವ ಮಹಿ ಮಹತೋ ಮಹಾಂತಾ ಮಹತ್ತರೌ ಪ್ರಭೂತೌ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ
ಮರ್ತಾಯ ಮರ್ತಾಯ ರಿಪವೇ ಹಿಂಸಕಾಯ ಘೋರಾ ಘೋರೌ ಘಾತಕೌ ನಿ ದೀಧಃ ನಿಧಧಾರಾದಿತಿಃ
ಸ್ತೋದರೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಾ—ಯಾವ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು | ಅಶ್ವಾ ನ—ಅಶ್ವಗಳಂತೆ | ವಾಜಿನಾ—ಬಲಶಾಲಿಗಳೂ |
ಪೂತಬಂಧೂ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳುಳ್ಳವರೂ | ಋತಾ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕರೂ ಆಗಿರುವರೋ | ಯತ್—
ಯಾರನ್ನು | ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿಯು | ಗರ್ಭಂ—ಗರ್ಭರೂಪವಾಗಿ | ಭರಧೈಃ—ಧರಿಸಿದಳೋ | ಯಾ—
ಯಾರು | ಜಾಯಮಾನಾ—ಉತ್ಪನ್ನರಾದಾಗಲೇ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವರಿಗಿಂತಲೂ | ಪ್ರಮಹಾಂತಾ—
ಅತ್ಯಂತ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೋ ಅಂತಹ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು | ಮರ್ತಾಯ—ಮಾನವನ ಹಿತ
ಕ್ಕಾಗಿ | ರಿಪವೇ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನ | ಘೋರಾ—ನಾಶಕರಾಗುವಂತೆ | ನಿ ದೀಧಃ—ಅದಿತಿಯು
ತನ್ನ ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಳು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಅಶ್ವಗಳಂತೆ ಬಲಶಾಲಿಗಳೂ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರೂ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕರೂ
ಆಗಿರುವರೋ, ಯಾರನ್ನು ಅದಿತಿಯು ಗರ್ಭರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದಳೋ, ಯಾರು ಉತ್ಪನ್ನರಾದಾಗಲೇ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವರೂ

ಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೋ ಅಂತಹ ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನು ಮಾನವನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನ ನಾಶಕರಾಗುವಂತೆ ಅದಿತಿಯು ತನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಳು.

English Translation

Who (are) strong as horses, accepters of pious praise, observers of truth, whom Aditi conceived : whom, mighty of the mighty at your birth and formidable to mortal foes, she bore.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ ಯದ್ವಾಂ ಮಂಹನಾ ಮಂದಮಾನಾಃ ಕ್ಷತ್ರಂ ದೇವಾಸೋ ಅದಧುಃ
ಸಜೋಷಾಃ |

ಪರಿ ಯದ್ಭೂಥೋ ರೋದಸೀ ಚಿದುರ್ವೀ ಸಂತಿ ಸ್ವಶೋ ಅದಬ್ಧಾಸೋ
ಅಮೂರಾಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ | ಯತ್ | ವಾಂ | ಮಂಹನಾ | ಮಂದಮಾನಾಃ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ದೇವಾಸಃ | ಅದಧುಃ | ಸಜೋಷಾಃ |
ಪರಿ | ಯತ್ | ಭೂಥಃ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಚಿತ್ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ಸಂತಿ | ಸ್ವಶಃ | ಅದಬ್ಧಾಸಃ |
ಅಮೂರಾಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾಃ ಸಜೋಷಾಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಪ್ರೀತಿಯುಕ್ತಾ ಯದ್ವಾ ವಾಂ ಯುವಾಂ ಮಂಹನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ಮಂದಮಾನಾಃ ಸ್ತುವಂತಃ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಮದಧುಃ ಧತ್ತವಂತಃ | ಕಿಂಚಿ ಯದ್ವಾ ಯುವಾಮುರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪರಿ ಭೂಥಃ ಪರಿಭವಥಃ ಶಯೋರ್ಯುವಯೋರದಬ್ಧಾಸೋಽಹಿಂಸಿತಾ ಅಮೂರಾ ಅಮೂಢಾಃ ಸ್ವಶೋ ರಶ್ಮಯಶ್ಚರಾ ವಾ ಸಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) ಯತ್ ವಾಂ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಮಂಹನಾ—ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಕೃತ್ಯಾಗಿ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದೇವಾಸಃ—ದೇವತೆಗಳೂ | ಸಜೋಷಾಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಮಂದಮಾನಾಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ | ಕ್ಷತ್ರಂ—ಬಲವನ್ನು | ಅದಧುಃ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ |

ಯತ್—ಯಾವ ನೀವು | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ರೋದಸೀ ಚಿತ್—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ಪರಿ ಭೂಧಃ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವಿರೋ (ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮ) | ಸ್ವತಃ—ರಶ್ಮಿಗಳು | ಅದಬ್ಧಾಸಃ—ಅಹಿಂಸಿತಗಳಾಗಿಯೂ | ಅಮೂರಾಃ—ಪ್ರತಿಬಂಧಕರಹಿತವಾಗಿಯೂ | ಸಂತಿ—ಇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಗಳೇ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಸ್ತವಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ನಿಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ ಯಾವ ನೀವು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವಿರೋ ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮ ರಶ್ಮಿಗಳು ಅಹಿಂಸಿತಗಳಾಗಿಯೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಕರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇವೆ.

English Translation.

Inasmuch as all the gods equally pleased and rejoicing in your greatness conferred strength upon you, and since you are pre-eminent over the wide heaven and earth, your courses are unobstructed, unimpeded.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಹಿ ಕ್ಷತ್ರಂ ಧಾರಯೇಥೇ ಅನು ದ್ಯೌನ್ಮಂಹೇಥೇ ಸಾನುಮುಪ-
ಮಾದಿನ ದ್ಯೋಃ |

ದೃಳ್ಣೋ ನಕ್ಷತ್ರ ಉತ ವಿಶ್ವದೇವೋ ಭೂಮಿಮಾತಾನ್ದ್ಯಾಂ ಧಾಸಿ-
ನಾಯೋಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಹಿ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಧಾರಾಯೇಥೇ ಇತಿ | ಅನು | ದ್ಯೌನ್ | ದ್ಯೌನ್ಮಂಹೇಥೇ ಇತಿ | ಸಾನುಂ | ಉಪಮಾತ್ಯ ಇವ |
ದ್ಯೋಃ |

ದೃಳ್ಣಃ | ನಕ್ಷತ್ರಃ | ಉತ | ವಿಶ್ವದೇವಃ | ಭೂಮಿಂ | ಆ | ಆತಾನ್ | ದ್ಯಾಂ | ಧಾಸಿನಾ | ಆಯೋಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ತೌ ಮಿತ್ರವರುಣೌ ಯುವಾಮನು ದ್ಯೌನ್ ದಿವಸೇ ದಿವಸೇ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಂ ಧಾರಯೇಥೇ
ಹಿ | ದ್ಯೋರಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ಸಾನುಂ ಸಮುಚ್ಛ್ರಿತಪ್ರದೇಶಂ ಮೇಘಂ ಸೂರ್ಯಂ ವಾ ದ್ಯೌನ್ಮಂಹೇಥೇ |

ದೃಢೀಕುರುತಂ | ಉಪಮಾದಿವ | ಉಪಮಾಯೇತೇ ಪ್ರಕ್ರಿಸ್ತೃತ ಏತೈಃಪಮಾತ್ಸೋಹಾ | ಸಾ ಯಥಾ
ವತ್ಸಂ ಧಾರಯತಿ ತದ್ವದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ದೃಢೋ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ದೃಢೀಕೃತಶ್ಚ ನೇಘೋ ನಕ್ಷತ್ರೋಽನ್ತರಿಕ್ಷಂ
ವ್ಯಾಪ್ನುನಾನ ಉತಾಪಿ ಚ ವಿಶ್ವದೇವಃ ಸೂರ್ಯೋ ಭೂಮಿಂ ದ್ಯಾಂ ದಿವಂ ಚಾಯೋರ್ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ |
ದ್ರುಹ್ಯವ ಆಯವ ಇತಿ ಮನುಷ್ಯನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಧಾಸಿನಾನ್ನೇನ ಹವಿಷಾ | ಹುತಃ ಧಾಸಿರಿತ್ಯೆನ್ನ-
ನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಆಪ್ಯಾಯಿತಃ ಸನ್ ಆತಾನ್ | ಅತೇನೋತಿ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ದೃಢೀಕೃತ ಏವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು | ಅನು ದ್ಯೂನ್—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ಕ್ಷತ್ರಂ—
ಬಲವನ್ನು | ಧಾರಯೇಥೇ ಹಿ—ಧರಿಸಿಯೇ ಇದ್ದೀರಿ | ದ್ಯೋಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ಸಾನುಂ—ಉನ್ನತವಾದ
ಪ್ರದೇಶವನ್ನು | ಉಪಮಾದಿವ—ದೃಢವಾದ ಸ್ತಂಭದಂತೆ | ದೃಂಹೇಥೇ—ದೃಢವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡುತ್ತೀರಿ | ನಕ್ಷತ್ರಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದೂ | ದೃಳ್ತಃ—ದೃಢವಾಗಿರುವುದೂ ಆದ ಮೇಘವೂ |
ಉತ—ಮತ್ತು | ವಿಶ್ವದೇವಃ—ಸೂರ್ಯನೂ | ಆಯೋಃ—ಮಾನವನಿಂದ ದತ್ತವಾದ | ಧಾಸಿನಾ—
ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿ | ಭೂಮಿಂ—ಭೂಮಿಯನ್ನೂ | ದ್ಯಾಂ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ |
ಅ ಆತಾನ್—ಪುಷ್ಕಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ಇದ್ದೀರಿ.
ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದೃಢವಾದ ಸ್ತಂಭದಂತೆ ದೃಢವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ.
ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದೂ, ದೃಢವಾಗಿರುವುದೂ ಆದ ಮೇಘವೂ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನೂ ಮಾನವನಿಂದ
ದತ್ತವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ ಪುಷ್ಕಲವಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

You manifest vigour daily, you strengthen the summit of the sky as
if with a pillar; the solid firmament and the universal deity (the sun)
replenish earth and heaven with the food of man.

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥ ||

ತಾ ವಿಗ್ರಂ ದೈಥೇ ಜಠರಂ ಪೃಣಧ್ಯಾ ಆ ಯತ್ಸದ್ ಸಭಿತಯಃ ಪೃಣಂತಿ |

ನ ಮೃಷ್ಯಂತೇ ಯುನತಯೋವಾತಾ ವಿ ಯತ್ಪಯೋ ವಿಶ್ವಜಿನ್ವಾ ಭರಂತೇ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ವಿಗ್ರಂ | ಧೈರ್ಯೇ ಇತಿ | ಜಠರಂ | ಪೃಣಧೈ | ಆ | ಯತ್ | ಸದ್ | ಸ್ವಭೃತಯಃ | ಪೃಣಂತಿ |
 ನ | ವ್ಯುಷ್ಯಂತೇ | ಯುವತಯಃ | ಅನಾತಾಃ | ವಿ | ಯತ್ | ಪಯಃ | ವಿಶ್ವಜಿನ್ವಾ | ಭರಂತೇ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ತೌ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಯುವಾಂ ವಿಗ್ರಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಂ ಯಜಮಾನಂ | ವಿಶ್ವೇ ವಿಗ್ರ ಇತಿ
 ಮೇಧಾವಿನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಧೈರ್ಯೇ ಧಾರಯಥೋ ಜಠರಮುದರಂ ಪೃಣಧೈ ಸೋಮೇನ
 ಪೂರಯಿತುಂ | ಯದ್ಯದಾ ಸಭೃತಯಃ ಸಹ ಭ್ರಿಯಮಾಣಾ ಋತ್ವಿಜಃ ಸದ್ ಯಜ್ಞಸದನಮಾ ಪೃಣಂತಿ
 ಅಪೂರಯಂತಿ | ವಿಶ್ವಜಿನ್ವಾ ಹೇ ವಿಶ್ವಜಿನ್ವಾ ನೌ ಯದ್ಯದಾ ಪಯೋ ಜಲಂ ಭವದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಪ್ರಹಿತಂ ತದಾ
 ಯುವತಯೋ ನದ್ಯೋ ದಿಶೋ ನಾ ನ ವ್ಯುಷ್ಯಂತೇ | ರಜಸಾ ನಾಭಿಭೂಯಂತೇ | ಅನಾತಾ ಅಶುಷ್ಕಾಶ್ಚ
 ವಿ ಭರಂತೇ | ವಿಭೂತಿಂ ಧಾರಯಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ) ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಸಭೃತಯಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು | ಸದ್—ಯಜ್ಞ
 ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಆ ಪೃಣಂತಿ—ತುಂಬಿರುವರೋ ಆಗ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವು | ಜಠರಂ—ನಿಮ್ಮ ಉದರ
 ವನ್ನು | ಪೃಣಧೈ—ಸೋಮರಸದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು | ವಿಶ್ವಂ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು |
 ಧೈರ್ಯೇ—ಧರಿಸುತ್ತೀರಿ (ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗುತ್ತೀರಿ) | ವಿಶ್ವಜಿನ್ವಾ—ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕರಾದ ಎಲೈ
 ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಪಯಃ—ನೀವು ಉದಕವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರೋ ಆಗ | ಯುವ-
 ತಯಃ—ನದಿಗಳು | ನ ವ್ಯುಷ್ಯಂತೇ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ | ಅನಾತಾಃ—
 ಕೊಂಚವೂ ಒಣಗದೆ | ವಿ ಭರಂತೇ—ಉದಕಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹರಡುತ್ತವೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಯಾವಾಗ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವರೋ ಆಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ
 ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಜಠರವನ್ನು ಸೋಮರಸದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತೀರಿ, ಎಂದರೆ
 ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗುತ್ತೀರಿ. ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಯಾವಾಗ ನೀವು
 ಉದಕವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರೋ, ಆಗ ನದಿಗಳು ಯಾರಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಶುಷ್ಕ
 ವಿಲ್ಲದ ಉದಕಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಹರಡುತ್ತವೆ.

English Translation.

You two support the sage (worshipper), filling his belly when he and
 his dependants fill the sacrificial chamber ; when, sustainers of all, the

rain (is sent down by you), and the young (rivers) are not obstructed, but, undried, diffuse (fertility) around.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಜಿಹ್ವಯಾ ಸದಮೇದಂ ಸುಮೇಧಾ ಆ ಯದ್ವಾಂ ಸತ್ಯೋ ಅರತಿಯುತೇ
ಭೂತ್ |

ತದ್ವಾಂ ಮಹಿತ್ವಂ ಘೃತಾನ್ನಾನಸ್ತು ಯುವಂ ದಾಶುಷೇ ವಿ ಚಯಿಷ್ವ-
ಮಂಹಃ || ೮ ||

|| ಸದಸಾಠಃ ||

ತಾ! ಜಿಹ್ವಯಾ | ಸದಂ | ಆ | ಇದಂ | ಸುಮೇಧಾ | ಆ | ಯತ್ | ನಾಂ | ಸತ್ಯಃ | ಅರತಿಃ | ಋತೇ |
ಭೂತ್ |

ತತ್ | ನಾಂ | ಮಹಿತ್ವಂ | ಘೃತೌತನ್ನೌ | ಅಸ್ತು | ಯುವಂ | ದಾಶುಷೇ | ವಿ | ಚಯಿಷ್ವಂ | ಅಂಹಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ತೌ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಯುವಾಂ ಸುಮೇಧಾಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಜಿಹ್ವಯಾ ವಾಚಾ ಸದಂ ಸರ್ವದೇದಂ ಜಲಮಾ ಯಾಚತೇ | ಆ ಇತ್ಯುಪಸರ್ಗದರ್ಶನಾದ್ಯೋಗ್ಯಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಹಾರಾದ್ಯಾಚಿತ ಇತ್ಯಾಧ್ಯಾಹ್ರಿಯತೇ | ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಮೃಚಿ ಜಲಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತತ್ವಾತ್ ಬುದ್ಧಿ ವಿಪರಿವರ್ತಮಾನಂ ಜಲಮಿದಂ-ಶಬ್ದೇನ ಪರಾಮೃಶ್ಯತೇ | ಯದ್ಯದಾ ನಾಂ ಯುವಯೋರತಿರಭಿಗಂತಾ ಋತೇ ಯಜ್ಞೇ ಸತ್ಯೋ ಮಾಯಾರಹಿತ ಆ ಭೂತ್ ಅಭವತಿ ಹೇ ಘೃತಾನ್ನೌ ತನ್ನಹಿತ್ವಮನೇಕ್ಷಿತಪ್ರದಾತ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ನಾಂ ಯುವಯೋರಸ್ತು | ಕಿಂಚ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ದಾಶುಷೇ ದಾಶುಷೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ || ಪಷ್ಯರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೇ || ಅಂಹಃ ಸಾಶಂ ವಿ ಚಯಿಷ್ವಂ | ವಿನಾಶಯತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ) ಯೇತ್—ಯಾವಾಗ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಅರತಿಃ—ಆರಾಧಕನು | ಋತೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸತ್ಯಃ—ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಿ | ಆ ಭೂತ್—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವನೋ (ಆಗ) | ತಾ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸುಮೇಧಾಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಯಜಮಾನನು | ಜಿಹ್ವಯಾ—ತನ್ನ ವಾಕ್ಯಿನಿಂದ | ಸದಂ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಇದಂ—ಉದಕವನ್ನು | ಆ ಯಾಚತೇ—ಬೇಡುತ್ತಾನೆ | ಘೃತಾನ್ನೌ—ಘೃತರೂಪವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಮಹಿತ್ವಂ—ಉದಾರವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವ ಮಹತ್ವವು |

ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ | ಯುವಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನ | ಅಂಹಃ—
ಪಾಪವನ್ನು | ವಿ ಚಯಿಷ್ಯಂ—ನಾಶಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮ ಆರಾಧಕನು ಯಾವಾಗ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು
ಸಮೀಪಿಸುವನೋ ಆಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಯಜಮಾನನು ತನ್ನ ವಾಕ್ಯಿನಿಂದ ಸರ್ವದಾ ಉದಕವನ್ನು ಬೇಡು
ತ್ತಾನೆ. ಘೃತರೂಪವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉದಾರವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವ ಮಹತ್ವವಿರಲಿ.
ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

The wise man always (solicits) you with his prayers for this (supply
of water), when approaching you sincere in sacrifice : may your magnani-
mity be such that you, the feeders upon ghi, may exterminate sin in the
donor (of the oblation).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ಯದ್ವಾಂ ಮಿತ್ರವರುಣಾ ಸ್ಪೃರ್ಧನ್ವಿಯಾ ಧಾಮ ಯುವಧಿತಾ
ಮಿನಂತಿ |

ನ ಯೇ ದೇವಾಸ ಓಹಸಾ ನ ಮರ್ತಾ ಅಯಜ್ಞಸಾಚೋ ಅಪ್ಯೇ ನ
ಪುತ್ರಾಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಯತ್ | ವಾಂ | ಮಿತ್ರವರುಣಾ | ಸ್ಪೃರ್ಧನ್ | ಪ್ರಿಯಾ | ಧಾಮ | ಯುವಧಿತಾ | ಮಿನಂತಿ |
ನ | ಯೇ | ದೇವಾಸಃ | ಓಹಸಾ | ನ | ಮರ್ತಾಃ | ಅಯಜ್ಞಸಾಚಃ | ಅಪ್ಯೇ | ಪುತ್ರಾಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರವರುಣಾ ನಾಂ ಯುವಯೋಃ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಣಿ ಧಾಮ ಧಾಮಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ
ಯುವಧಿತಾ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ನಿಹಿತಾನಿ ಯದ್ಯೇವ ಯಜಂತೋ ಜನಾಃ ಸ್ಪೃರ್ಧನ್ ಸ್ಪರ್ಧಮಾನಾಃ ಪ್ರ
ಮಿನಂತಿ ಹಿಂಸಂತಿ | ಯೇ ಚ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾ ಓಹಸಾ ವಹನಸಾಧನೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ನ ಯುಜ್ಯಂತೇ |

ಮರ್ತಾ ಮನುಷ್ಯಾಶ್ಚಾಹಸಾ ನ ಯುಜ್ಯಂತೇ | ಯೇ ಚಾಸ್ಯಃ | ಅಸ್ಯಃ ಕರ್ಮ | ತದ್ವಂತೋಽಯಂ ಜ್ಞಾ-
ಸಾಚೋ ನ ಯಜ್ಞಯುಕ್ತಾಃ | ವೃಥಾಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯೇ ಚ ನ ಪುತ್ರಾಃ |
ಪೃಣಂತೀತಿ ಪುತ್ರಾಃ | ನ ಪುತ್ರಾ ಅಪೃಣಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ವಿ ಚಯಿಷ್ಟಮಿತ್ಯನುಷಜ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) ವಾಂ—ನಿಮಗೆ | ಪ್ರಿಯಾ—ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದುದೂ | ಯುವಧಿಃ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿದುದೂ ಆದ | ಧಾಮ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಯತ್—ಕರ್ಮಹೀನರಾದ ಯಾವ ಪುರುಷರು |
ಸ್ವಾರ್ಥನ್—ಸ್ವರ್ಧಿಸುತ್ತಾ | ಪ್ರ ಮಿನಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವರೋ | ಯೇದೇವಾಸಃ—ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು |
ಓಹಸಾ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ನ (ಯುಜ್ಯಂತೇ)—ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ | ಮರ್ತಾಃ—
ಯಾವ ಮಾನವರು | ನ—ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ | ಯೇ—ಯಾರು | ಅಸ್ಯಃ—ಕರ್ಮವಂತರಾದರೂ |
ಅಯಜ್ಞಸಾಚಿಃ—ಯಜ್ಞವಿಹೀನರಾಗಿರುವರೋ (ಮತ್ತು) | ನ ಪುತ್ರಾಃ—ಯಾರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತೃಪ್ತಿ
ಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಿಂಸಿಸಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿದುದೂ, ನಿಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದುದೂ ಆದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ಕರ್ಮಹೀನರಾದ ಯಾವ ಪುರುಷರು ಸ್ವರ್ಧಿಸುತ್ತಾ ಹಿಂಸಿಸುವರೋ, ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ
ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅದೇ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ಯಾವ ಮಾನವರು ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಕರ್ಮ
ವಂತರಾದರೂ ಯಜ್ಞವಿಹೀನರಾಗಿ ಇರುವರೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ
ನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಿಂಸಿಸಿ.

English Translation.

(Exterminate also), Mitra and Varuna, those who, emulously
contending, disturb the rites that are agreeable and beneficial to you both :
those divinities, those mortals, who are not diligent in adoration,
those who performing works perform not sacrifices, those who do not
propitiate you.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿ ಯದ್ವಾಚಂ ಕೀಸ್ತಾಸೋ ಭರಂತೇ ಶಂಸಂತಿ ಕೇ ಚಿನ್ನಿವಿದೋ
ಮನಾನಾಃ |

ಆದ್ವಾಂ ಬ್ರವಾಮು ಸತ್ಯಾನ್ಮುಕ್ತಾ ನಕಿದೇವೇಭಿರ್ಯತಥೋ ಮಹಿತ್ವಾ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಯತ್ | ವಾಚಂ | ಕೀಸ್ತಾಸಃ | ಭರಂತೇ | ಶಂಸಂತಿ | ಕೇ | ಚಿತ್ | ನಿವಿದಃ | ಮನಾನಾಃ |
 ಆತ್ | ವಾಂ | ಬ್ರವಾಮು | ಸತ್ಯಾನಿ | ಉಕ್ತಾ | ನಕಿಃ | ದೇವೇಭಿಃ | ಯತಃ | ಮಹಿತ್ವಾ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯದಾ ಕೀಸ್ತಾಸೋ ಮೇಧಾವಿನ ಉದ್ಗಾತಾರಃ | ಉಶಿಜಃ ಕೀಸ್ತಾಸ ಇತಿ ಮೇಧಾವಿನಾಮಸು
 ಪಾಠಾತ್ | ವಾಚಂ ಸ್ತುತಿಂ ವಿ ಭರಂತೇ ಪೃಥಕ್ ಉಚ್ಚಾರಯಂತಿ ತದಾ ಕೇ ಚಿದ್ವಹ್ಯುಚಾ ಮನಾನಾ
 ಅಗ್ನಿದೀನ್ ಸ್ತುವಂತೋ ನಿವಿದಃ ಶಂಸಂತಿ | ಆತ್ಮಥಾ ಸತಿ ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಸತ್ಯಾನ್ಯುಕ್ತಾನಿ
 ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ವಯಂ ಬ್ರವಾಮು | ಮಹಿತ್ವಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ದೇವೇಭಿರನ್ಯೈರ್ವೇದೈಃ ಸಹ ನಕೀರ್ಯತಃ |
 ನ ಗಚ್ಛತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಕೀಸ್ತಾಸಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಉದ್ಗಾತೃಗಳು |
 ವಾಚಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ವಿ ಭರಂತೇ—ಪಠಿಸುವರೋ ಆಗ | ತೇ ಚಿತ್—ಕೆಲವು ಬಹ್ವುಚರು |
 ಮನಾನಾಃ—ಅಗ್ನಿದಿಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ | ನಿವಿದಃ—ನಿವಿತ್ಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು | ಶಂಸಂತಿ—
 ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ | ಆತ್—ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸತ್ಯಾನಿ ಉಕ್ತಾ—ಸತ್ಯಾ
 ತ್ವಕವಾದ ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳನ್ನು | ಬ್ರವಾಮು—ಪಠಿಸುತ್ತೇವೆ | ಮಹಿತ್ವಾ—ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ಔನ್ನತ್ಯದಿಂದ |
 ದೇವೇಭಿಃ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ನಕಿಃ ಯತಃ—ಸೇರುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಉದ್ಗಾತೃಗಳು ಯಾವಾಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು
 ಪಠಿಸುವರೋ, ಆಗ ಕೆಲವರು ಋಗ್ವೇದಿಗಳು ಅಗ್ನಿದಿಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ನಿವಿತ್ಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು
 ಪಠಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಉಕ್ತಮಂತ್ರಗಳನ್ನು
 ಪಠಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ಔನ್ನತ್ಯದಿಂದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸೇರುವುದೂ ಇಲ್ಲ ಹೋಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

English Translation.

When the intelligent priests offer praise, then some of them, glorify-
 ing (Agni and other deities), recite the Nivid hymns; such being the case,
 we address to you sincere adoration, for in consequence of your greatness
 you do not associate with (other) divinities

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅ॒ನೋ॒ರಿ॒ತ್ಛಾ॒ ನಾಂ॑ ಭ॒ರ್ದಿ॒ಷೋ॑ ಅ॒ಭಿ॒ಷ್ಟೌ॑ ಯು॒ವೋ॒ಮಿ॒ತ್ರಾ॒ವರು॑ಣಾ
ನ॒ಸ್ಯ॑ಧೋ॒ಯು |

ಅ॒ನು ಯ॒ದ್ಗಾ॒ವಃ॑ ಸ್ವ॒ರಾನ್ಯ॑ಜಿ॒ಷ್ಯಂ॑ ಧೃ॒ಷ್ಟಂ॑ ಯ॒ದ್ರ॒ಣೇ॒ ವೃ॒ಷಣಂ॑ ಯು॒ನ॒ಜನ್ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ॒ನೋಃ | ಇ॒ತ್ಛಾ | ನಾಂ | ಭ॒ರ್ದಿ॒ಷಃ | ಅ॒ಭಿ॒ಷ್ಟೌ | ಯು॒ವೋಃ | ಮಿ॒ತ್ರಾ॒ವರು॑ಣಾ | ಅ॒ಸ್ಯ॑ಧೋ॒ಯು |
ಅ॒ನು | ಯ॒ತ್ | ಗಾ॒ವಃ | ಸ್ವ॒ರಾನ್ | ಯ॒ಜಿ॒ಷ್ಯಂ | ಧೃ॒ಷ್ಟಂ | ಯ॒ತ್ | ರ॒ಣೇ | ವೃ॒ಷಣಂ | ಯು॒ನ॒ಜನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವೋರವತೋರ್ವಾಂ ಯುವಯೋರಭಿಷ್ಟಾವಭಿಗಮನೇ ಭರ್ದಿಷೋ
ಗೃಹಾಯ ಸುಖಾಯ ವಾ || ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥೇ ಪಷ್ಠೀ || ಯುವಾನುಭಿಗತೇಷು ಸ್ತೋತ್ರೇಷು ಯುವೋ-
ಯುರ್ವಯೋಃ ಸಂಬಂಧಿ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ದೇಯಂ ತದ್ಗೃಹಾದಿಕಮಸ್ಯಧೋಯೈವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಭವತಿ |
ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಅಸ್ಯಧೋಯುರಕೃಧ್ವಾಯುಃ | ಕೃದ್ವಿತಿ ಹ್ರಸ್ವನಾಮ ನಿಕೃತ್ತಂ ಭವತಿ | ನಿ. ೬-೩ |
ಇತಿ | ಇತ್ಛಾ ಸತ್ಯಮೇವ | ಕದಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋರಭಿಗಮನಮಿತ್ಯತ ಆಹ | ಯದ್ಯದ ಗಾವಃ
ಸ್ತುತಯೋಽನು ಸ್ವರಾನ್ ಅನು ಸ್ವರೇಯುಃ | ಯದಾ ಚ ಋಜಿಷ್ಯಮೃಜುಗಾಮಿನಂ ಧೃಷ್ಟಂ ಶತ್ರುಣಾಂ
ಧರ್ಷಕಂ ವೃಷಣಂ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರಂ ಸೋಮಂ ರಣೇ ರಮಣೇ ಯಜ್ಞೇ ಯುನಜನ್
ಯಜಮಾನಾ ಯುಂಜ್ಯುಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಗಾವಃ—ಪ್ರತಿಗಳು | ಅನು
ಸ್ವರಾನ್—ಪಠಿಸಲ್ಪಡುವವೋ (ಮತ್ತು) | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಋಜಿಷ್ಯಂ—ಋಜುಗಾಮಿಯಾದುದೂ |
ಧೃಷ್ಟಂ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನಾದುದೂ | ವೃಷಣಂ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು | ರಣೇ—
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಯುನಜನ್—ಯಜಮಾನರು ಅರ್ಪಿಸುವರೋ ಆಗ | ಭರ್ದಿಷಃ—ಗೃಹಕ್ಕೆ | ಅನೋಃ—
ರಕ್ಷಕರಾದ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಅಭಿಷ್ಟೌ—ಆಗಮನದ ಫಲವಾಗಿ | ಯುವೋಃ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾಗುವ
ಗೃಹಾದಿಗಳು | ಅಸ್ಯಧೋಯುಃ—ವಿಚ್ಛೇದವಿಲ್ಲದೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುತ್ತವೆ |
ಇತ್ಛಾ—ಇದು ಸತ್ಯವು.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಯಾವಾಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಗಳು ಪರಿಸಲ್ಪಡುವುವೋ, ಯಾವಾಗ ಋಜುಗಾಮಿಯಾದುದೂ, ಶತ್ರುಭರ್ಷಕವಾದುದೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರು ಅರ್ಪಿಸುವರೋ ಆಗ ಗೃಹಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕರಾದ ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನದ ಫಲವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾಗುವ ಗೃಹಾದಿಗಳು ವಿಜ್ಞೇದನಿಲ್ಲದೇ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುತ್ತವೆ.

English Translation.

Upom your approach, Mitra and Varuna, protectors of the dwelling, your (bounty) is unlimited; when (your) praises are uttered, and the sacrificers add in the ceremony the soma that inspires straight-forwardness and resolution, and is the showerer (of benefits)

ಅರವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶ್ರುಷ್ಟೀ ನಾಮಿತೇಕಾದಶಚರ್ಚಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭನ್ಯಂದ್ರಾವರುಣಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಶ್ರುಷ್ಟೀ ನಾನ್ಯಂದ್ರಾವರುಣಮುಸಾಂತ್ಯೇ ಜಗತ್ಪಾವಿತಿ | ಪ್ರಸಮ್ರಾಜ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಪಾವಿತೈತೇ ಜಗತ್ಪೌ ಶಿಷ್ಟಾಸ್ತ್ರಿಸ್ಪೃಭಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ದೇವತಾ || ಅಭಿಶ್ಲೇಷಿಕೇಷೂಕ್ಥೇಷು ತೃತೀಯಸವನೇ ಹೋತ್ರಕಶಸ್ತ್ರೇಷು ಸೋಮವೃದ್ಧೌ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯೇದಮಾಹಾರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಶ್ರುಷ್ಟೀ ನಾಂ ಯಜ್ಞೋ ಯುನಾಂ ನರಾ | ಅ. ೭-೯ | ಇತಿ || ತೃತೀಯಸವನ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಪಾವಿಮಂ ಸುತಮಿತಿ ಪ್ರಶಾಸ್ತುಃ ಪ್ರಸ್ಥಿತಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಪಾವಿಮಂ ಸುತಮಿಂದ್ರಶ್ಚ ಸೋಮಂ ಪಿಬತಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇ | ಅ. ೭-೧೦ | ಇತಿ || ಉಕ್ಥೇ ತೃತೀಯಸವನ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಮಧುಮತ್ತಮಸ್ಯೇತಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಮಧುಮತ್ತಮಸ್ಯೇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಅ. ೭-೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಶ್ರುಷ್ಟೀ ನಾಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಗಳು; ತ್ರಿಷ್ಟುಭಂಧಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಶ್ರುಷ್ಟೀ ನಾನ್ಯಂದ್ರಾವರುಣಮುಸಾಂತ್ಯೇ ಜಗತ್ಪೌ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಸಮ್ರಾಜೇ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಪೌ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಒಂಭತ್ತು ಮತ್ತು ಹತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಜಗತೀಭಂಧಸ್ತವು. ಉಳಿದ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಭಂಧಸ್ತವು ಅಭಿಷ್ಠವಸಂಬಂಧ

ವಾದ ಉಕ್ತಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವರ್ಗದ ಋತ್ವಿಕ್ಗಳು ಸ್ತೋಮವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಮೈತ್ರಾನರುಣದೇವತಾಕವಾದ ಆವಾಪಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಶ್ರುಷ್ಟೀ ವಾಂ ಯಜ್ಞೋ ಯುವಾಂ ನರಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಪಾವಿಮಂ ಸುತಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಹತ್ತನೇ ಋಕ್‌ನ್ನು ಪ್ರಶಾಸ್ತೃವೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಪ್ರಸ್ಥಿತ ಯಾಜ್ಞ್ಯಮಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಪಾವಿಮಂ ಸುತಮಿಂದ್ರಶ್ಚ ಸೋಮಂ ಪಿಬತೆಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೫-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಉಕ್ತಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಮಧುಮತ್ತಮಸ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಋಕ್‌ನ್ನು ಮೈತ್ರಾನರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಮಧುಮತ್ತಮಸ್ಯೇತಿ ಯಾಜ್ಞ್ಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೮

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧೧, ೧೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೧ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತೃಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ||

|| ಛಂದಃ—೧-೮, ೧೧. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೯, ೧೦. ಜಗತಿಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶ್ರುಷ್ಟೀ ವಾಂ ಯಜ್ಞ ಉದ್ಯತಃ ಸಜೋಷಾ ಮನುಷ್ವದ್ವೈಕ್ತಬರ್ಹಿಷೋ
ಯಜಧೈ |

ಆ ಯ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾವಿಷೇ ಅದ್ಯ ಮಹೇ ಸುನ್ನಾಯ ಮಹ ಆನ-
ವರ್ತತ್ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶ್ರುಷ್ಟೀ | ವಾಂ | ಯಜ್ಞಃ | ಉದ್ಯತಃ | ಸಜೋಷಾಃ | ಮನುಷ್ವತ್ | ವೈಕ್ತಬರ್ಹಿಷಃ |
ಯಜಧೈ |

ಆ | ಯಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ಇಷೇ | ಅದ್ಯ | ಮಹೇ | ಸುನ್ನಾಯ | ಮಹೇ | ಆನವರ್ತತ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಹೇ ಮಂಹನೀಯೌ ಹೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣೌ ನಾಂ ಯುವಯೋರರ್ಥೇ ಶ್ರುಷ್ಟೀ ಕ್ಷಿಪ್ರಃ |
ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಶ್ರುಷ್ಟೀತಿ ಕ್ಷಿಪ್ರನಾಮಾಶು ಅಷ್ಟೀತಿ | ನಿ. ೬-೧೨ | ಯಜ್ಞಃ ಸೋಮಃ ಸಜೋಷಾ
ಋತ್ವಿಗ್ವಿಃ ಸಹಿತೋದ್ಯಾ ಸಮಂತಾದುದ್ಯತಃ ಪ್ರವೃತ್ತಃ | ಯಃ ಸೋಮೋ ಮನುಷ್ಯತ್ ಮನೋರಿವ
ವೃತ್ತಬರ್ಹಿಷಃ ಸ್ವೀರ್ಣಬರ್ಹಿಷೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯೇನ್ನೇನ್ನಾರ್ಥಂ ಮಹೇ ಮಹತೇ ಸುಮ್ನಾಯ
ಸುಖಾಯ ಚ ಯಜಧ್ಯೈ ಯಜ್ಞ್ಯಂ ನಾಮಾವರ್ತತ್ ಆವರ್ತಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ |

ಮಹೇ—ಪೂಜ್ಯರಾದ | ಇಂದ್ರಾವರುಣೌ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ | ಯಃ—
ಯಾವ ಸೋಮನು | ಮನುಷ್ಯತ್—ಮನುವಿನಂತೆ | ವೃತ್ತಬರ್ಹಿಷಃ—ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು
ಹರಡಿದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಇನ್ನೇ—ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ಸುಮ್ನಾಯ—
ಸುಖಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಯಜಧ್ಯೈ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು | ಆವರ್ತತ್—ಉದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ
ಅಂತಹ | ಯಜ್ಞಃ—ಸೋಮನು | ಶ್ರುಷ್ಟೀ—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಸಜೋಷಾಃ—
ಋತ್ವಿಗ್ವುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ | ಅದ್ಯ—ಈಗ | ಅ—ಸರ್ವತ್ರ | ಉದ್ಯತಃ—ಆರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ (ನಿಮ್ಮ
ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದೆ)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂಜ್ಯರಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ, ಮನುವಿನಂತೆ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು
ಹರಡಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಮಹತ್ತಾದ ಸುಖಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು
ಆರಾಧಿಸಲು ಯಾವ ಸೋಮನು ಉದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ, ಅಂತಹ ಸೋಮನು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಋತ್ವಿಗ್ವು
ಗಳಿಂದ ಈಗ ಸರ್ವತ್ರ ಆರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದೆ.

English Translation.

Mighty Indra and Varna. promptly has the soma returned, engaged
conscientiously (with the priests) to offer sacrifice to you to obtain food, for
him by whom, like Manu, the sacred grass has been clipped; he who
(invited you hither) to-day for exceeding happiness.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಹಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ದೇವತಾತಾ ತುಜಾ ಶೂರಾಣಾಂ ಶನಿಷ್ಠಾ ತಾ ಹಿ ಭೂತಂ |
ಮಘೋನಾಂ ಮಂಹಿಷಾ ತುವಿಶುಷ್ಕ ಋತೇನ ವೃತ್ರತುರಾ ಸರ್ವಸೇನಾ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಹಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠಾ | ದೇವತಾತಾ | ತುಜಾ | ಶೂರಾಣಾಂ | ಶವಿಷ್ಠಾ | ತಾ | ಹಿ | ಭೂತಂ |
ಮಘೋನಾಂ | ಮಂಹಿಷಾ | ತುವಿಶುಷ್ಠಾ | ಯತೇನ | ವೃತ್ರತುರಾ | ಸರ್ವಸೇನಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ತಾ ತೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ಯುವಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ದೇವತಾತಾ ದೇವತಾತೌ
ಯಜ್ಞೇ | ಇಷ್ಟಿದೇವತಾತೇತಿ ಯಜ್ಞನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ತುಜಾ ಧನಾನಾಂ ಪ್ರೇರಕೌ ಹಿ ಭೂತಂ |
ಭವತಂ | ಕಿಂಚಿ ತಾ ತೌ ಹಿ ಯುವಾಂ ಶೂರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶವಿಷ್ಠಾತಿಶಯೇನ ಬಲವಂತೌ ಭೂತಂ |
ಕಿಂಚಿ ಮಘೋನಾಂ ದಾನವತಾಂ ಮಂಹಿಷಾ ದಾತೃತನೌ ತುವಿಶುಷ್ಠಾ ಬಹುಬಲಾವೃತೇನ ಸತ್ಯೇನ
ವೃತ್ರತುರಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕೌ ಸರ್ವಸೇನಾ ಕೃತ್ಸ್ನಸೇನೌ ಚ ಭೂತಮಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ) ತಾ ಹಿ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರೇ | ದೇವತಾತಾ—ದೇವಪೂಜಕವಾದ
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠಾ—ಅತ್ಯುತ್ತಮರಾದ | ತುಜಾ—ಧನದಾತರಾಗಿ | ಭೂತಂ—ಇರುವಿರಿ | ತಾ ಹಿ—
ನೀವಿಬ್ಬರೇ | ಶೂರಾಣಾಂ—ಶೂರರ ನಡುವೆ | ಶವಿಷ್ಠಾ—ಅತಿಶಯವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರು | ಮಘೋನಾಂ—
ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರ ಮಧ್ಯೆ | ಮಂಹಿಷಾ—ಅತ್ಯುದಾರವಾದ ದಾನಿಗಳು | ತುವಿಶುಷ್ಠಾ—ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ
ನೀವೇ | ಯತೇನ—ಸತ್ಯದಿಂದ | ವೃತ್ರತುರಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ | ಸರ್ವಸೇನಾ—ಸಕಲ ಸೇನಾರೂಪ
ರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ, ದೇವಪೂಜಕವಾದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮರಾದ
ಧನದಾತರಾಗಿರುವಿರಿ. ನೀವಿಬ್ಬರೇ ಶೂರರ ನಡುವೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರು. ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರ ಮಧ್ಯೆ ಅತ್ಯುದಾರ
ವಾದ ದಾನಿಗಳು. ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ನೀವೇ ಸತ್ಯದಿಂದ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಸಕಲ ಸೇನಾರೂಪರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೀರಿ.

English Translation.

You two are the principal (divinities) at the worship of the gods ;
the distributors of wealth ; the most vigorous of heroes ; the most liberal
among the opulent ; possessed of vast strength ; destroyers of foes by truth ;
entire hosts (of yourselves).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಗೃಣೀಹಿ ನಮಸ್ತೇಭಿಃ ಶೂಷ್ಯಃ ಸುಮ್ಮೇಭಿರಿಂದ್ರಾವರುಣಾ ಚಕಾನಾ |
ವಕ್ತ್ರೇಣಾನ್ಯಃ ಶವಸಾ ಹಂತಿ ವೃತ್ರಂ ಸಿಷಕ್ತ್ಯನ್ಯೋ ವೃಜನೇಷು ವಿಪ್ರಃ ||೨||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಗೃಣೇಹಿ | ನಮಸ್ಯೇಭಿಃ | ಶೂಷ್ಯೈಃ | ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ಚಕಾನಾ |
ವಜ್ರೇಣ | ಅನ್ಯಃ | ಶವಸಾ | ಹಂತಿ | ವೃತ್ರಂ | ಸಿಷಕ್ತಿ | ಅನ್ಯಃ | ವೃಜನೇಷು | ವಿಪ್ರಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಭರದ್ವಾಜ ನಮಸ್ಯೇಭಿಃ ಸ್ತುತೈಃ ಶೂಷ್ಯೈಃ ಶೂಷಮಿತಿ ಬಲನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ |
ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ ಸುಮ್ಮೇಶ್ಚ ಸರ್ವೈಶ್ಚಕಾನಾ ಸ್ತುತೌ || ಕಾಯಂತಿಃ ಶಬ್ದಕರ್ಮಾ | ತಸ್ಯ ಲಿಟಃ ಕಾನಚಿ
ರೂಪಮಿದಂ || ತಾ ತಾವಿಂದ್ರಾವರುಣೌ ಗೃಣೇಹಿ | ಸ್ತುಹಿ | ಅನ್ಯಸ್ತಯೋರನ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಂ
ವೃತ್ರನಾಮಕಮಸುರಂ ವಜ್ರೇಣ ಹಂತಿ | ಅನ್ಯೋ ವರುಣೋ ವಿಪ್ರಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ವೃಜನೇಷು
ಸ್ತೋತ್ಯಾಣಾಮುಪದ್ರವೇಷು ರಕ್ತಿತುಂ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಸಿಷಕ್ತಿ | ಸಂಗಚ್ಛತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಭರದ್ವಾಜನೇ) ನಮಸ್ಯೇಭಿಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ | ಶೂಷ್ಯೈಃ—ಬಲಗಳಿಂದಲೂ | ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ—
ಸುಖಗಳಿಂದಲೂ | ಚಕಾನಾ—ಕೀರ್ತಿತರಾದ | ತಾ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ—ಅದೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣರನ್ನು | ಗೃಣೇಹಿ—
ಸ್ತುತಿಸು | ಅನ್ಯಃ—ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನು | ವೃತ್ರಂ—ವೃತ್ರನನ್ನು | ವಜ್ರೇಣ—ವಜ್ರಾಯುಧ
ದಿಂದ | ಹಂತಿ—ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ | ಅನ್ಯಃ—ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾದ ವರುಣನು | ವಿಪ್ರಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿದ್ದು |
ವೃಜನೇಷು—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲು | ಶವಸಾ—ಬಲದೊಡನೆ | ಸಿಷಕ್ತಿ—ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಭರದ್ವಾಜನೇ, ಪೂಜ್ಯವಾದ ಬಲಗಳಿಂದಲೂ, ಸುಖಗಳಿಂದಲೂ ಕೀರ್ತಿತರಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣ
ರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು, ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರನನ್ನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾದ
ವರುಣನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿದ್ದು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲು ಬಲದೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Praise Mitra and Varuna, renowned for all glorious energies and
enjoyments: one of whom slays Vritra with the thunderbolt, the other,
intelligent by his might, comes to the aid (of the pious when) in difficulties.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಗ್ನಾಶ್ಚ ಯನ್ನರಶ್ಚ ವಾವೃಧಂತ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸೋ ನರಾಂ ಸ್ವಗೂರ್ತಾಃ |
ಪ್ರೈಭ್ಯ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಮಹಿತ್ವಾ ದ್ಯೌಶ್ಚ ಪೃಥಿವಿ ಭೂತರ್ಮುನೀ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಗ್ನಾಃ | ಚ | ಯತ್ | ನರಃ | ಚ | ವವೃಧಂತೆ | ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಸಃ | ನರಾಂ | ಸ್ವಗೂರ್ತಾಃ |

ಪ್ರ | ಏಭ್ಯಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ಮಹಿತ್ವಾ | ದ್ಯೌಃ | ಚ | ಪೃಥಿವಿ | ಭೂತಂ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನರಾಂ ನೃಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಗ್ನಾಶ್ಚ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚ | ಮೇನಾ ಗ್ನಾ ಇತಿ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ |
ನಿ. ೩-೨೧ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಯವಚನಾತ್ | ನರಶ್ಚ ಪುರುಷಾಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾಃ ||
ದೇವಾಸ ಇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಮಾನ್ ಸ್ತ್ರಿಯೇತ್ಯೇಕಶೇಷಾತ್ ದೇವ್ಯಶ್ಚ ದೇವಾಶ್ಚ ದೇವಾಸ ಇತಿ ನಿರ್ದೇಶಃ
ಪುಂವನ್ನಿರ್ದೇಶಃ || ಸ್ವಗೂರ್ತಾಃ ಸ್ವಯಮುದ್ಯತಾ ಯದ್ಯದಾ ವವೃಧಂತೆ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವರ್ಧಯಂತೇ
ತದಾ ಹೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣೌ ಮಹಿತ್ವಾ ಮಹತ್ವಯುಕ್ತಾವೇಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯಃ ಪ್ರ ಭೂತಂ | ಪ್ರಭ-
ವತಂ | ಹೇ ದ್ಯೌಃ ಪೃಥಿವಿ ಚೋಭೇ ಉರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ಯುವಾಮೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಭೂತಮಿತ್ಯನುಷಂಗಃ ||

|| ಪ್ರತಿರ್ದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ | ನರಾಂ—ಮಾನವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ |
ಗ್ನಾಶ್ಚ—ಸ್ತ್ರೀಯರೂ | ನರಶ್ಚ—ಪುರುಷರೂ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದೇವಾಸಃ—ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ |
ಸ್ವಗೂರ್ತಾಃ—ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ವವೃಧಂತೆ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿಯ
ನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರೋ ಆಗ | ಮಹಿತ್ವಾ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯುಕ್ತರಾದ ನೀವು | ಏಭ್ಯಃ—ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತುತಿ
ಕರ್ತರಿಗಿಂತಲೂ | ಪ್ರ ಭೂತಂ—ಅಧಿಕವಾದ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತೀರಿ | ದ್ಯೌಃ—ಎಲೈ ದ್ಯುಲೋಕಾಧಿ
ದೇವತೆಯೇ | ಪೃಥಿವಿ ಚ—ಎಲೈ ಪೃಥಿವಿಯೇ (ನೀವಿಬ್ಬರೂ) | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವ
ರಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕರಾಗಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ, ಮಾನವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಪುರುಷರೂ ಸಮಸ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ
ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರೋ ಆಗ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯುಕ್ತರಾದ
ನೀವು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತೀರಿ. ಎಲೈ ದ್ಯುಲೋಕಾಧಿದೇವತೆಯೇ,
ಎಲೈ ಪೃಥಿವಿಯೇ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕರಾಗಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

When amongst mankind, both males and females, and when all the
gods spontaneously striving glorify you, Indra and Varuna, you become
pre-eminent in greatness over them, as do you, wide heaven and earth
(surpass them also).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಇತ್ಸುದಾನುಃ ಸ್ವವಾ ಯತಾವೇಂದ್ರಾಯೋ ವಾಂ ವರುಣ ದಾಶತಿ
ತ್ಮನ್ |

ಇಷಾ ಸ ದ್ವಿಷಸ್ತರೇದ್ವಾಸ್ವಾನ್ವಂಸದ್ರಯಿಂ ರಯಿವತಶ್ಚ ಜನಾನ್ || ೫ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಇತ್ | ಸ್ವದಾನುಃ | ಸ್ವವಾನ್ | ಯತವಾ | ಇಂದ್ರಾ | ಯಃ | ವಾಂ | ವರುಣಾ | ದಾಶತಿ |
ತ್ಮನ್ |

ಇಷಾ | ಸಃ | ದ್ವಿಷಃ | ತರೇತ್ | ದಾಸ್ವಾನ್ | ವಂಸತ್ | ರಯಿಂ | ರಯಿವತಃ | ಚ | ಜನಾನ್ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರೇಂದ್ರಾ ವರುಣಾ ಹೇ ವರುಣಾ || ಇತರೇತರಯೋಗಾದುಭಯತ್ರೈ ದ್ವಿವಚನಪ್ರಯೋ-
ಗಃ | ವರುಣೇತ್ಯತ್ರ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಹೃಸ್ವಶ್ಚಾಂದಸಃ || ವಾಂ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಯೋ ಯಜಮಾನಸ್ತುನ್
ಅತ್ಯನ್ವೇವ ದಾಶತಿ ಹವೀಂಷಿ ದದಾತಿ ಸ ಇತ್ ಸ ಏವ ಸುದಾನುಃ ಶೋಭನದಾನೋ ಭವತಿ | ಸ್ವವಾನ್
ಧನವಾಂಶ್ಚ ಋತಾವಾನ್ ಯಜ್ಞವಾಂಶ್ಚ ಭವತಿ | ಕಿಂಚಿ ಸ ದಾಸ್ವಾನ್ ದಾನವಾನ್ ದ್ವಿಷೋ
ದ್ವೇಷ್ಠುರಿಷಾನ್ನೇನ ಜಯಲಬ್ಧೇನ ಸಹ ತರೇತ್ | ಪ್ರಾಪ್ಯೇತ್ | ಅಪಿ ಚ ರಯಿಂ ಧನಂ ರಯಿವತೋ
ಧನವತೋ ಜನಾನ್ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ವಂಸತ್ | ಸಂಭಜೇತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜ-
ಮಾನನು | ತ್ಮನ್—ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ | ದಾಶತಿ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವನೋ | ಸ ಇತ್—ಅವನೇ |
ಸುದಾನುಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯಾಗಿಯೂ | ಸ್ವವಾನ್—ಧನವಂತನಾಗಿಯೂ | ಋತಾವಾ—ಯಜ್ಞವಂತ-
ನಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ | ಸಃ—ಅವನೇ | ದಾಸ್ವಾನ್—ಉದಾರಿಯಾಗಿ | ದ್ವಿಷಃ—ಶತ್ರುವಿನ | ಇಷಾ—
ಅನ್ನ ದೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾಗಿ | ತರೇತ್—ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ದಾಟುವನು | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನೂ | ರಯಿವತಃ—
ಧನಯುಕ್ತರಾದ | ಜನಾನ್ ಚ—ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕೂಡ | ವಂಸತ್—ಹೊಂದುವನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸು-
ವನೋ ಅವನೇ ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯಾಗಿಯೂ, ಧನವಂತನಾಗಿಯೂ, ಯಜ್ಞವಂತನಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಅವನೇ ಉದಾರಿಯಾಗಿ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಗೆದ್ದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ. ಧನವನ್ನೂ, ಧನೆಯುಕ್ತರಾದ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He who spontaneously presents you, Indra and Varuna (oblations), is liberal, wealthy and upright: he shall prosper with the food of his adversary, and possess riches, and opulent descendants.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಂ ಯುವಂ ದಾಶ್ವಧ್ವರಾಯ ದೇವಾ ರಯಿಂ ಧತ್ಥೋ ವಸುಮಂತಂ
ಪುರುಕ್ಷುಂ |

ಅಸ್ಮೇ ಸ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾವಸಿ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರ ಯೋ ಭನಕ್ತಿ ವನುಷಾಮಶಸ್ತೀಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಂ | ಯುವಂ | ದಾಶ್ವಧ್ವರಾಯ | ದೇವಾ | ರಯಿಂ | ಧತ್ಥಃ | ವಸುಮಂತಂ | ಪುರುಕ್ಷುಂ |
ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಸಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ಅಸಿ | ಸ್ಯಾತ್ | ಪ್ರ | ಯಃ | ಭನಕ್ತಿ | ವನುಷಾಂ | ಅಶಸ್ತೀಃ ||೬||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವಾ ದೇವೌ ಸ್ತೋಮಾನೌ ಹೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣೌ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ದಾಶ್ವಧ್ವರಾಯ ದತ್ತಹವಿಷ್ಣಾಯ ವಸುಮಂತಂ ಧನಾನುಬಂಧಿನಂ ಪುರುಕ್ಷುಂ ಬಹುನ್ನಂ ಪೂರ್ಣಯಶಸ್ಕಂ ವಾ ಯಂ ಯಾದ್ಯಶಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ಧತ್ಥಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಥಃ | ಯೋಽಸಿ ಚ ವನುಷಾಂ ಹಿಂಸಕಾನಾಮಶಸ್ತೀರಕೀರ್ತಿಃ | ಶತ್ರುಕೃತಾನ್ಯಯಶಾಂಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರ ಭನಕ್ತಿ ಪ್ರರುಜತಿ ಸ ತಾದ್ಯಶೋ ರಯಿರಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಸ್ಯಾತ್ | ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ | ಇಂದ್ರಾವರುಣೌ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರೇ | ಯುವಂ—ನೀವು | ದಾಶ್ವಧ್ವರಾಯ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಯಂ—ಯಾವ | ವಸುಮಂತಂ—ಧನಯುಕ್ತನಾದ | ಪುರುಕ್ಷುಂ—ಪ್ರಭೂತನಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನೂ | ಧತ್ಥಃ—ಕೊಡುವಿರೋ ಅವೂ (ಮತ್ತು) | ಯಃ ಅಸಿ—ಯಾವ ಧನಾದಿಗಳು | ವನುಷಾಂ—ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳ | ಅಶಸ್ತೀಃ—ಅಕೀರ್ತಿತನಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ | ಪ್ರ ಭನಕ್ತಿ—ನಾಶಮಾಡುವುದೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ಧನವೂ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾತ್—ತುಂಬಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸಿದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ನೀವು ಯಾವ ಧನಯುಕ್ತ ವಾದುದೂ, ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಅದ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಧನವನ್ನೂ ಕೊಡುವಿರೋ, ಅವೂ ಮತ್ತು ಯಾವ ಧನಾದಿಗಳು ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳ ಅಕೀರ್ತಿತವಾದ ಯಸಸ್ಸನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವುದೋ ಅಂತಹ ಧನವೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರಲಿ.

English Translation.

May that opulence comprising treasure and abundant food, which you bestow, deities, upon the donor (of the oblation), that, Indra and Varuna, which baffles the calumnies of the malevolent, be ours.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಉತ ನಃ ಸುತ್ರಾತ್ರೋ ದೇವಗೋಪಾಃ ಸೂರಿಭ್ಯ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ರಯಿಃ

ಸ್ಯಾತ್ |

ಯೇಷಾಂ ಶುಷ್ಕಃ ಪೃತನಾಸು ಸಾಹ್ಯಾನ್ ಪ್ರ ಸದ್ಯೋ ದ್ಯುಮ್ನಾ ತಿರತೇ

ತತುರಿಃ || ೭ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಉತ | ನಃ | ಸುತ್ರಾತ್ರಃ | ದೇವಗೋಪಾಃ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ರಯಿಃ | ಸ್ಯಾತ್ |

ಯೇಷಾಂ | ಶುಷ್ಕಃ | ಪೃತನಾಸು | ಸಾಹ್ಯಾನ್ | ಪ್ರ | ಸದ್ಯಃ | ದ್ಯುಮ್ನಾ | ತಿರತೇ | ತತುರಿಃ || ೭ ||

| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಸಿ ಚೇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಹೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸೂರಿಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತೃಭ್ಯೋ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ಸುತ್ರಾತ್ರಃ ಸುರಕ್ಷೋ ದೇವಗೋಪಾಃ | ದೇವಾ ಗೋಪಾ ಗೋಪಾರೋ ಯಸ್ಯ ಸ ತಥಾವಿಧಃ | ರಯಿರ್ಧನಂ ಸ್ಯಾತ್ | ಭೂಯಾತ್ | ಕಿಂಚಿ ಯೇಷಾಮಸ್ಯಾಕಂ ಶುಷ್ಕೋ ಬಲಂ ಪೃತನಾಸು ಯುಧ್ವೇಷು ಸಾಹ್ಯಾನ್ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಭವಿತಾ ತತುರಿಹಿಂಸಕಶ್ಚ ಸನ್ ದ್ಯುಮ್ನಾ ಯಶಾಂಸಿ ಸದ್ಯ ಏವ ಪ್ರ ತಿರತೇ ಸಮ್ಯಕ್ತಿರಸ್ತುರ್ಯಾತ್ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ—ನಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ | ಯೇಷಾಂ—ಯಾವ ನಮ್ಮ | ಶುಷ್ಕಃ—ಬಲವು | ಪೃತನಾಸು—ಯುಧ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಸಾಹ್ಯಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸು

ವುದೂ | ತತುರೀ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವೂ ಆಗಿ | ದ್ಯುಮ್ನಾ—ಅವರ ಯಶಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಸದ್ಯೇ—ಒಡನೆಯೇ |
ಪ್ರತಿರತೇ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚುವುದೋ ಅಂತಹ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ | ನಃ—ನಮಗೆ |
ಸುತ್ರಾತ್ರಃ—ಸುರಕ್ಷಕವಾದುದೂ | ದೇವಗೋಪಾಃ—ದೇವತೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಃ—
ಧನವು | ಸ್ಯಾತ್—ಲಭಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ನಮ್ಮ ಬಲವು ಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸು
ವುದೂ ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವೂ ಆಗಿ ಅವರ ಯಶಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಡನೆಯೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚುವುದೋ ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಕರ್ತ
ರಾದ ನಮಗೆ ಸುರಕ್ಷಕವಾದುದೂ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವು ಲಭಿಸಲಿ,

English Translation

May that opulence, Indra and Varuna, which is a sure defence, and
of which the gods are the guardians, be ours, celebrating your praise,
whose destroying prowess in battles victorious (over foes) speedily obscures
(their) fame.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ನ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಗೃಣಾನಾ ಪೃಚ್ಛಂ ರಯಿಂ ಸೌಶ್ರವಸಾಯ
ದೇನಾ |

ಇತ್ಯಾ ಗೃಣಂತೋ ಮಹಿನಸ್ಯ ಶರ್ಧೋಽಪೋ ನ ನಾನಾ ದುರಿತಾ ತರೇಮು ||

|| ಪದವಾಕಃ ||

ನು | ನಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ಗೃಣಾನಾ | ಪೃಚ್ಛಂ | ರಯಿಂ | ಸೌಶ್ರವಸಾಯ | ದೇನಾ |

ಇತ್ಯಾ | ಗೃಣಂತಃ | ಮಹಿನಸ್ಯ | ಶರ್ಧಃ | ಅಪಃ | ನ | ನಾನಾ | ದುಃಶ್ರೀತಾ | ತರೇಮು || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣೇಂದ್ರಾವರುಣೌ ಗೃಣಾನಾ ಸ್ತೋತ್ರಮಾನೌ ಯುವಾಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ
ಸೌಶ್ರವಸಾಯ | ಸೌಶ್ರವಸೋ ಭಾವಃ ಸೌಶ್ರವಸಂ | ತಸ್ಮೈ ಸೌಶ್ರವಸ್ತಾಯ ರಯಿಂ ಧನಂ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ
ಪ್ರಯಚ್ಛತಂ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ದೇನಾ ದೇನೌ ಮಹಿನಸ್ಯ ಮಹತೋರ್ಯುವಯೋಃ ಶರ್ಧೋಃ
ಬಲಮಿತ್ಯೇತ್ಥಂ ಗೃಣಂತಃ ಸ್ತುವಂತೋ ವಯಂ ದುರಿತಾ ದುರಿತಾನಿ ನಾನಾಪೋ ನ ಉದೇಕಾನೀವ
ತರೇಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ | ಗೃಣಾನಾ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುವ ನೀವು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸೌಶ್ರವಸಾಯ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಪೃಜ್ಞಂ—ಕೊಡಿ | ದೇವಾ—ಎಲೈ ದೇವತಾತ್ಮರೇ | ನಾನಾ—ದೋಷಿಯಿಂದ | ಅಪೋ ನ—ಉದಕವನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ | ಮಹಿಸಸ್ಯ—ಮಹಾತ್ಮಕರಾದ ನಿಮ್ಮ | ಶರ್ಫಃ—ಬಲವನ್ನು | ಇತ್ಥಾ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಗೃಣಂತಃ—ಸ್ತುತಿಸುವ ನಾವು | ದುರಿತಾ—ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು | ತರೇಮ—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುವ ನೀವು ನಮಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿ. ಎಲೈ ದೇವತಾತ್ಮರೇ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ನಿಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ನಾವು ದೋಷಿಯಿಂದ ಉದಕವನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Divine and glorified Indra and Varuna, quickly bestow upon us wealth for our felicity; and thus eulogising the strength of you two, mighty (deities), may we pass over all difficulties as (we cross) the waters with a boat.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜೇ ಬೃಹತೇ ಮನ್ತ ನು ಪ್ರಿಯಮರ್ಚ ದೇವಾಯ ವರುಣಾಯ
ಸಪ್ರಥಃ |

ಅಯಂ ಯ ಉರ್ವಿ ಮಹಿನಾ ಮಹಿವ್ರತಃ ಕೃತ್ವಾ ವಿಭಾತ್ಯಜರೋ ನ
ಶೋಚಿಷಾ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಸಮ್ರಾಜೇ | ಬೃಹತೇ | ಮನ್ತ | ನು | ಪ್ರಿಯಂ | ಅರ್ಚ | ದೇವಾಯ | ವರುಣಾಯ | ಸಪ್ರಥಃ |
ಅಯಂ | ಯಃ | ಉರ್ವಿ ಇತಿ | ಮಹಿನಾ | ಮಹಿವ್ರತಃ | ಕೃತ್ವಾ | ವಿಭಾತಿ | ಅಜರಃ | ನ |
ಶೋಚಿಷಾ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಃ ||

ಹೇ ಸ್ತೋತಃ ಸಮ್ರಾಜ ಆಜ್ಞಯಾ ರಾಜ್ಞಾಂ ಶಾಸಕಾಯ ಬೃಹತೇ ಪರಿವೃಥಾಯ ದೇವಾಯ ದ್ಯೋತಮಾನಾಯ ವರುಣಾಯ ಪ್ರಿಯಂ ಮನೋಹರಂ ಸಪ್ರಥಃ ಸರ್ವತಃ ಪೃಥು | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಸಪ್ರಥಾಃ ಸರ್ವತಃ ಪೃಥುಃ | ನಿ. ೬-೭ | ಇತಿ | ಮುನ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ನು ಅಪ್ಯ ಸ್ತಾರ್ಚ | ಪ್ರೋಚ್ಚಾರಯ | ಅಯಂ ಯೋ ಯೋಽಯಂ ವರುಣೋ ಮಹಿನಾ ಮಹಿಮ್ನಾ ಯುಕ್ತೋ ಮಹಿವ್ರತೋ ಮಹಾಕರ್ಮಾ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಚ ಯುಕ್ತಃ ಶೋಚಿಷಾ ತೇಜಸಾ ಯುಕ್ತೋಽಜರೋ ನ ಜರಾರಹಿತಶ್ಚೋರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ವಿಭಾತಿ ವಿಭಾಸಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೇ) ಯಃ ಅಯಂ—ಯಾವ ಇದೇ ವರುಣನು | ಮಹಿನಾ—ತನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಮಹಿವ್ರತಃ—ಮಹತ್ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ಕೃತ್ವಾ—ಪ್ರಜ್ಞಾಯುತನಾಗಿಯೂ | ಅಜರೋ ನ—ಕ್ಷಯರಹಿತನಾಗಿಯೂ | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಶೋಚಿಷಾ—ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ವಿಭಾತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ ಅಂತಹ | ಸಮ್ರಾಜೇ—ಸಾರ್ವಭೌಮನೂ | ಬೃಹತೇ—ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ | ದೇವಾಯ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ | ವರುಣಾಯ—ವರುಣನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಪ್ರಿಯಂ—ಮನೋಹರವಾದುದೂ | ಸಪ್ರಥಃ—ವಿಸ್ತಾರವಾದುದೂ ಆದ | ಮುನ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ನು—ಈಗಲೇ | ಪೃ ಅರ್ಚ—ಪಠಿಸಿ ಪೂಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೇ, ಯಾವ ಇದೇ ವರುಣನು ತನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಹತ್ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಜ್ಞಾಯುತನಾಗಿಯೂ, ಕ್ಷಯರಹಿತನಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ ಅಂತಹ ಸಾರ್ವಭೌಮನೂ, ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ವರುಣನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮನೋಹರವಾದುದೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಈಗಲೇ ಪಠಿಸಿ ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

Repeat acceptable and all-comprehensive praise to the imperial mighty divine Varuna, he who, endowed with greatness, with wisdom, and with splendour, illumines the spacious (heaven and earth).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾ^೧ವರುಣಾ^೨ ಸುತಸಾವಿ^೩ನುಂ^೪ ಸುತಂ^೫ ಸೋಮಂ^೬ ಪಿಬತಂ^೭ ಮದ್ಯಂ^೮
ಧೃತವ್ರತಾ^೯ |

ಯುವೋ^{೧೦} ರಥೋ^{೧೧} ಅಧ್ವರಂ^{೧೨} ದೇವನೀತಯೇ^{೧೩} ಪ್ರತಿ^{೧೪} ಸ್ವಸರನುಪ^{೧೫} ಯಾತಿ^{೧೬}
ಪೀತಯೇ || ೧೦ ||

|| ಸದವಾತಃ ||

ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ಸುತೃಪಾ | ಇಮಂ | ಸುತಂ | ಸೋಮಂ | ಪಿಬತಂ | ಮದ್ಯಂ | ಧೃತೃವ್ರತಾ |
ಯುವೋಃ | ರಥಃ | ಅಧ್ವರಂ | ದೇವವೀತಯೇ | ಪ್ರತಿ | ಸ್ವಸರಂ | ಉಪ | ಯಾತಿ | ಪೀತಯೇ ||೧೦||

|| ಸಾಯಜಘಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಹೇ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಸುತಪಾ ಸುತಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾಶಾರೌ ಯುವಾಂ
ಮದ್ಯಂ ಮದಕರಂ ಸುತಮಭಿಷುತಮಿಮಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬತಂ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಧೃತವ್ರತಾ ಧೃತಕರ್ಮಾಣಾಂ
ಯುವೋರ್ಯುವಯೋ ರಥೋದ್ಧ್ವರಮುದ್ದಿಶ್ಯ ದೇವವೀತಯೇ | ದೇವಾನಾಂ ಪಾನಾರ್ಥಂ ಪೀತಯೇ
ಯುವಯೋರಪಿ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥಂ ಸ್ವಸರಂ ಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರತ್ಯುಪ ಯಾತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ ವರುಣರೇ | ಸುತಪಾ—ಹಿಂದಿದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ
ನೀವು | ಮದ್ಯಂ—ತೃಪ್ತಿಕರವಾದುದೂ | ಸುತಂ—ಹಿಂಡಿರುವುದೂ ಆದ | ಇಮಂ ಸೋಮಂ—ಈ ಸೋಮರಸ
ವನ್ನು | ಪಿಬತಂ—ಪಾನಮಾಡಿ | ಧೃತವ್ರತಾ—ಧೃತವ್ರತರಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ ವರುಣರೇ | ಯುವೋಃ—ನಿಮ್ಮ |
ರಥಃ—ರಥವು | ಅಧ್ವರಂ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ದೇವವೀತಯೇ—ದೇವತೆಗಳ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಪೀತಯೇ—
ನಿಮ್ಮ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಸ್ವಸರಂ ಪ್ರತಿ—ಯಜ್ಞ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ | ಉಪ ಯಾತಿ—ಬರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವರುಣರೇ, ಹಿಂದಿದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ನೀವು ತೃಪ್ತಿಕರವಾದುದೂ ಈಗ ತಾನೇ
ಹಿಂಡಿರುವುದೂ ಆದ ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ. ಧೃತವ್ರತರಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ ವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮ ರಥವು
ದೇವತೆಗಳ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ನಿಮ್ಮ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಯಜ್ಞ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬರುತ್ತದೆ.

English Translation.

Indra and Varuna, observant of holy duties, drinkers of the Soma juice, drink this exhilarating effused libation: your chariot approaches along the road to the sacrifice, (that you may partake) of the food of the gods, and drink (the Soma).

|| ಸಂಹಿತಾವಾತಃ ||

ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ಮಧುಮತ್ತಮಸ್ಯ ವೃಷ್ಟಃ ಸೋಮಸ್ಯ ವೃಷಣಾ ವೃಷೇ-
ಥಾಂ |

ಇದಂ ವಾಮುಂಧಃ ಪರಿಸಿಕ್ತಮಸ್ಮೇ ಆಸದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ವರ್ಹಿಷಿ ಮಾದಯೇಥಾಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರವರುಣಾ | ಮಧುಮತ್ಸತಮಸ್ಯ | ವೃಷ್ಣಃ | ಸೋಮಸ್ಯ | ವೃಷಣಾ | ಅ | ವೃಷೇಥಾಂ |
 ಇದಂ | ನಾಂ | ಅಂಧಃ | ಪರಿಷಿಕ್ತಂ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಅಸದ್ಯ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಮಾದಯೇಥಾಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರವರುಣಾ ಹೇ ಇಂದ್ರವರುಣೌ ವೃಷಣಾ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರೌ ಯುವಾಂ
 ಮಧುಮತ್ತಮಸ್ಯಾತಿಶಯೇನ ಮಧುಮಂತಂ ರಸವಂತಂ ವೃಷ್ಣೋ ವರ್ಷಿತಾರಂ ಸೋಮಸ್ಯ
 ಸೋಮಮಾ ವೃಷೇಥಾಂ | ಅಶ್ವೀತಂ | ತಥಾ ಚ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಯಥಾಭಾಗಮಾವೃಷಾಯೇಧ್ವ-
 ಮಿತಿ ಯಥಾಭಾಗಮಶ್ವೀತೇತೈವೈತದಾದ | ೨-೪-೨-೨೦ | ಇತಿ | ನಾಂ ಯುವಯೋರರ್ಥ
 ಇದಮಂಧಃ ಸೋಮರೂಪಮನ್ನಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಪರಿಷಿಕ್ತಂ ಪಾತ್ರೇಷು | ಅತಃ ಆಸದ್ಯೋಪವಿಶ್ಯಾ-
 ಸ್ಮಿನ್ಬರ್ಹಿಷಿ ಯಜ್ಞೇ ಮಾದಯೇಥಾಂ ಸೋಮಪಾನ ಇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರವರುಣಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರೇ | ವೃಷಣಾ—ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ನೀವು |
 ಮಧುಮತ್ತಮಸ್ಯ—ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾದುದೂ | ವೃಷ್ಣಃ—ರಸವತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ಸೋಮಸ್ಯ—ಸೋಮ
 ವನ್ನು | ಅ ವೃಷೇಥಾಂ—ಸೇವಿಸಿರಿ | ನಾಂ—ನಿಮಗಾಗಿ | ಇದಂ ಅಂಧಃ—ಈ ಸೋಮರಸವು | ಅಸ್ಮೇ—
 ನಮ್ಮಿಂದ | ಪರಿಷಿಕ್ತಂ—ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಬರ್ಹಿಷಿ—ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ |
 ಅಸದ್ಯ—ಕುಳಿತುಕೊಂಡು | ಮಾದಯೇಥಾಂ—ತೃಪ್ತಪಡರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರೇ, ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ನೀವು ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾದುದೂ ರಸವತ್ತಾದುದೂ
 ಆದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಸೇವಿಸಿರಿ. ನಿಮಗಾಗಿ ಈ ಸೋಮರಸವು ನಮ್ಮಿಂದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
 ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ತೃಪ್ತಪಡಿರಿ.

English Translation.

Drink, Indra and Varuna, showerers (of benefits), of the most sweet
 soma, the shedder (of blessings): this, your beverage, is poured forth by
 us: sitting on the sacred grass, be exhilarated (by the draught).

ಅರವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಜಾತಾ ||

ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣೇತ್ಯಷ್ಟೈರ್ಜಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಾ-
ವೈಷ್ಟವಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಸಂ ವಾಮುಷ್ವಾವೈಂದ್ರಾವೈಷ್ಟವಮಿತಿ || ಉಕ್ಥೇ ತೃತೀಯಸವ-
ನೇಚ್ಚಾವಾಕಶಸ್ತು ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ತ್ರತೇ ಹಿ | ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣೇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೂ ಮದಸತೀ
ಮದಾನಾಮಿತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ಅ. ೬-೧ | ಇತಿ || ಸೋಮಾತಿರೇಕೇ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ನೈಮಿತ್ತಿಕೇ ಶಸ್ತ್ರೇ
ಪರಿಹಿತೇ ಸತಿ ಗಾಣಗಾರಿಮತೇ ಸಂ ವಾಮಿತಿ ತಸ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಐಂದ್ರಾವೈಷ್ಟವೈತಿ
ಗಾಣಗಾರಿದೈವತಪ್ರಧಾನತ್ವಾತ್ ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಸಮಿಷಾ ಹಿನೋಮಿ | ಅ. ೬-೨ | ಇತಿ ||
ಸೋಮಾತಿರೇಕೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಯಾ ವಿಶ್ವಾಸಾಮಿತ್ಯೇಷಾ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯಾ
ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಜನಿತಾರಾ ಮತೀನಾಮಿತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ಅ. ೬-೨ | ಇತಿ || ಉಕ್ಥೇ ತೃತೀಯಸವನೇಚ್ಚಾ-
ವಾಕಸ್ಯೇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೂ ಮದಸತೀ ಇತಿ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ತಂ ತೋದಾಹೃತಂ || ತೃತೀಯಸವನೇ-
ಚ್ಚಾವಾಕಸ್ಯೇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೂ ಪಿಬತಮಿತಿ ಪ್ರಸ್ಥಿತಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೂ ಪಿಬತಂ
ಮಧ್ಯೋ ಅಸ್ಯೇಮಂ ಸ್ತೋಮಮರ್ಹತೇ ಜಾತವೇದಸೇ | ಅ. ೫-೫ ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವು
ದೇವತೆಯು ; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ - ಸಂ ವಾಮುಷ್ವಾವೈಂದ್ರಾವೈಷ್ಟವಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರು-
ವುದು. ಉಕ್ಥೇನೆಂಬ ಯಾಗದ ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾವಾಕನೆಂಬ ಋಷಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ
ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣೇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೂ ಮದಸತೀ
ಮದಾನಾಮಿತಿ ಯಾಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಸೋಮಾತಿರೇಕನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಾಣಗಾರಿ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ
ಮತದಂತೆ ಸಂ ವಾಂ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—
ಐಂದ್ರಾವೈಷ್ಟವೈತಿ ಗಾಣಗಾರಿದೈವತಪ್ರಧಾನತ್ವಾತ್ ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಸಮಿಷಾ ಹಿನೋಮಿ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಇದರಂತೆ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸೋಮಾತಿರೇಕ
ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಯಾ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯಾ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಜನಿತಾರಾ ಮತೀನಾಮಿತಿ ಯಾಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ೬-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಉಕ್ಥೇಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾವಾಕನೆಂಬ ಋಷಿಜನು
ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೂ ಮದಸತೀ ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೇಲಿನ
ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾವಾಕನೆಂಬ ಋಷಿಜನು ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೂ ಪಿಬತಂ
ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಿತಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ಪಿಬತಂ ಮಧ್ವೋ ಆಸ್ಯೇಮಂ ಸ್ತೋಮಮರ್ಹತೇ ಜಾತೇನೇದಸೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ೫-೫) ನಿವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೯

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೬೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೮ ||

|| ಮುಷೀ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಸಮಿಷಾ ಹಿನೋಮಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ಅಪಸಸ್ಪಾರೇ
ಅಸ್ಯ |

ಜುಷೇಥಾಂ ಯಜ್ಞಂ ದ್ರವಿಣಂ ಚ ಧತ್ತಮರಿಷ್ಟೈರ್ನಃ ಪಥಿಭಿಃ ಪಾರ-
ಯಂತಾ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂ | ವಾಂ | ಕರ್ಮಣಾ | ಸಂ | ಇಷಾ | ಹಿನೋಮಿ | ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ಇತಿ | ಅಪಸಃ | ಸ್ಪಾರೇ | ಅಸ್ಯ |
ಜುಷೇಥಾಂ | ಯಜ್ಞಂ | ದ್ರವಿಣಂ | ಚ | ಧತ್ತಂ | ಅರಿಷ್ಟೈಃ | ನಃ | ಪಥಿಭಿಃ | ಪಾರಯಂತಾ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ನಾಂ ಯುವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣೇಷಾ ಹವಿಷಾ ಚ ಸಂ ಹಿನೋಮಿ |
ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರೇರಯಾಮಿ | ಅಪಸಃ ಕರ್ಮಣೋಽಸ್ಯೋಕ್ತಸ್ಯ ಸ್ಪಾರೇ ಸಮಾಸ್ತಾ ಯಜ್ಞಂ ಜುಷೇಥಾಂ |
ಸೇವೇಥಾಂ | ಕಿಂಚಾರಿಷ್ಟೈರನುಪದ್ರವೈಃ ಪಥಿಭಿರ್ಮಾರ್ಗೈರ್ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಾರಯಂತಾ ಪಾರಂ ನಯಂತಾ
ಯುವಾಂ ದ್ರವಿಣಂ ಧನಂ ಧತ್ತಂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದತ್ತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ದೇವತೆಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಕರ್ಮಣಾ—
ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ | ಇಷಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ | ಸಂ ಹಿನೋಮಿ—ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ |

ಅಪೇಷಃ—ನನ್ನ ಕರ್ಮದ(ಮತ್ತು) | ಅಸ್ಯ—ಈ ಉಕ್ಥಮಂತ್ರ ಪಠನದ | ಪಾರೇ—ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ | ಯಜ್ಞಂ—
ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಜುಷೇಥಾಂ—ಸೇವಿಸಿರಿ | ಅರಿಷ್ಟೈಃ—ಹಿಂಸಾರಹಿತವಾದ | ಪಥಿಭಿಃ—ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ |
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪಾರಯಂತಾ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ದಡವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿರಿ | ದ್ರವಿಣಂ ಚ—ಧನವನ್ನೂ |
ಧತ್ತಂ—ನಮಗೆ ಕೊಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ
ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಕರ್ಮದ ಮತ್ತು ಈ ಉಕ್ಥಮಂತ್ರ ಪಠನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸೇವಿಸಿರಿ. ಹಿಂಸಾರಹಿತ
ವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ಮತ್ತು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದೇ ದಡವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿರಿ.
ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

English Translation.

I earnestly propitiate you, Indra and Vishnu, by worship and
(sacrificial) food : upon the completion of the rite, accept the sacrifice, and
grant us wealth, conducting us by safe paths.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಜನಿತಾರಾ ಮತೀನಾಮಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೋ ಕಲಶಾ ಸೋಮ-
ಧಾನಾ |
ಪ್ರ ವಾಂ ಗಿರಃ ಶಸ್ಯಮಾನಾ ಅವಂತು ಪ್ರ ಸ್ತೋಮಾಸೋ ಗೀಯ-
ಮಾನಾಸೋ ಅರ್ಕೈಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ವಿಶ್ವಾಸಾಂ | ಜನಿತಾರಾ | ಮತೀನಾಂ | ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೋ | ಇತಿ | ಕಲಶಾ | ಸೋಮಧಾನಾ |
ಪ್ರ | ವಾಂ | ಗಿರಃ | ಶಸ್ಯಮಾನಾಃ | ಅವಂತು | ಪ್ರ | ಸ್ತೋಮಾಸಃ | ಗೀಯಮಾನಾಸಃ | ಅರ್ಕೈಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ಯೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾವಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೋ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಸರ್ವಾಸಾಂ ಮತೀನಾಂ ಸ್ತುತೀನಾಂ ಜನಿತಾರಾ
ಜನಿತಾರಾ || ಜನ ಜನನ ಇತ್ಯಸ್ಮಾದ್ಧಾತೋಸ್ತುಚೀದಂ ರೂಪಂ | ಯದ್ವಾ | ಜನೀ ಪ್ರಾಡುರ್ಭಾವ

ಇತ್ಯೆಸ್ಮಾದ್ಧಾತೋರೇವ ತೃಚಿ ಜನಿತಾ ಮಂತ್ರ ಇತಿ ನಿಸಾತನಾಣ್ಣಲೋಪಃ || ಕಲಶಾ ಕಲಶೌ
ಸೋಮಧಾನಾ ಸೋಮಸ್ಯ ನಿಧಾನಭೂತಾ ಚ ಸ್ಯಾತಾಂ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ
ವಾಂ ಯುನಾಂ ಶಸ್ಯಮಾನಾ ಉಚ್ಚಾರ್ಯಮಾಣಾಃ ಶಸ್ತ್ರರೂಪಾ ಗಿರೋ ವಾಚಃ ಪ್ರಾವಂತು |
ಪ್ರಾಪ್ತುವಂತು | ಅರ್ಕೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭಿರ್ಗೀಯಮಾನಾಸೋ ಗೀಯಮಾನಾಃ ಸ್ತೋಮಾಸಃ ಸ್ತೋಮಾಃ
ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಚ ಪ್ರಾವಂತು | ಪ್ರಾಪ್ತುವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ ವಿಷ್ಣುಗಳೇ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀವು | ವಿಶ್ವಾಸಾಂ—ಸಮಸ್ತ
ವಾದ | ಮತೀನಾಂ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೂ | ಜನಿತಾರಾ—ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನರಾಗಿಯೂ | ಕಲಶಾ—ಕಲಶರೂಪ
ರಾಗಿಯೂ | ಸೋಮಧಾನಾ—ಸೋಮವನ್ನಿಡತಕ್ಕ ಪಾತ್ರರೂಪರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿರೋ ಅಂತಹ | ವಾಂ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಶಸ್ಯಮಾನಾಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸತಕ್ಕ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳು | ಪ್ರ ಅವಂತು—
ಬಂದು ಸೇರಲಿ | ಅರ್ಕೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಗೀಯಮಾನಾಸಃ—ಪಠಿತವಾಗುವ | ಸ್ತೋಮಾಸಃ—
ಸ್ತೋಮಗಳೂ | ಪ್ರ (ಅವಂತು)—ಬಂದು ಸೇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣುಗಳೇ, ಯಾವ ನೀವು ಸಮಸ್ತ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನರಾಗಿಯೂ, ಕಲಶರೂಪ
ರಾಗಿಯೂ ಸೋಮವನ್ನಿಡತಕ್ಕ ಪಾತ್ರರೂಪರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿರೋ ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸತಕ್ಕ ನಮ್ಮ
ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಪಠಿತವಾಗುವ ಸ್ತೋಮಗಳೂ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation.

May the prayers that are repeated to you reach you Indra and
Vishnu : may the praises that are chaunted reach you : you are the
generators of all praises, pitchers recipient of the Soma libation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ ಮದಸತೀ ಮದಾನಾನಾ ಸೋಮಂ ಯಾತಂ ದ್ರವಿಷೋ
ದಧಾನಾ |

ಸಂ ನಾಮಂಜಂತ್ವಕ್ಕುಭಿರ್ಮತೀನಾಂ ಸಂ ಸ್ತೋಮಾಸಃ ಶಸ್ಯಮಾನಾಸ
ಉಕ್ಥೈಃ |

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ ಇತಿ | ಮದಪತೀ ಇತಿ ಮದ್ರಪತೀ | ಮದಾನಾಂ | ಆ | ಸೋಮಂ | ಯಾತಂ |
 ದ್ರವಿಣೋ ಇತಿ | ದಧಾನಾ |

ಸಂ | ವಾಂ | ಅಜಂತು | ಅಕ್ತುಭಿಃ | ಮತೀನಾಂ | ಸಂ | ಸ್ತೋಮಾಸಃ | ಶಸ್ಯಮಾನಾಸಃ |
 ಉತ್ಥೇಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ ಮದಾನಾಂ ಸೋಮಾನಾಂ ಮದಪತೀ ಸ್ವಾಮಿನೌ | ಮದಪತೀ ಇತ್ಯತ್ರ
 ಮದಪತೀನೌನವಾದಃ | ದ್ರವಿಣೋ ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧನಾನ್ಯಪಿ || ದ್ರವಿಣಾ ಉ ಇತಿ ಪದವ್ಯಯನೇಕೇ-
 ಭೂಯ ದ್ರವಿಣೋ ಇತಿ ಪದಂ ನಿಷ್ಪನ್ನಂ || ದಧಾನಾ ದಧಾನೌ ಯುವಾಂ ಸೋಮಮಭ್ಯಾ ಯಾತಂ |
 ಮತೀನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ಸ್ತೋಮಾಸಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣ್ಯುತ್ಥೇಃ ಶಸ್ತ್ರೈಃ ಸಾರ್ಧಂ ಶಸ್ಯಮಾನಾಸಃ
 ಉಚ್ಛಾಯಮಾಣಾ ನಾಂ ಯುವಾಮಕ್ತುಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿಃ ಸಮಂಜಂತು | ಸಮರ್ಥಯಂತು | ಸಂ
 ಸಮಿತಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ ವಿಷ್ಣುಗಳೇ | ಮದಾನಾಂ—ಸೋಮಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ಮದಪತೀ—
 ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ | ದ್ರವಿಣೋ—ಧನಗಳನ್ನೂ | ದಧಾನಾ—ಹೊಂದಿರುವವರೂ ಆದ ನೀವು | ಸೋಮಂ—
 ಸೋಮಕ್ಕಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಯಾತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ | ಮತೀನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ | ಸ್ತೋಮಾಸಃ—
 ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಉತ್ಥೇಃ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಶಸ್ಯಮಾನಾಸಃ—
 ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ | ಅಕ್ತುಭಿಃ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಸಂ ಅಜಂತು—ತುಂಬಿಕೊಂಡು ವೃದ್ಧರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ ವಿಷ್ಣುಗಳೇ, ಸೋಮಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ, ಧನಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಆದ ನೀವು
 ಸೋಮಕ್ಕಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮನ್ನು
 ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ವೃದ್ಧರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

English Translation.

Indra and Vishnu, lords of the exhilaration, of the exhilarating
 Juices, come to (drink) the Soma, bringing (with you) wealth : may the
 encomiums of the praises repeated along with the prayers anoint you
 completely with radiance.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ವಾಮಶ್ವಾಸೋ ಅಭಿಮಾತಿಷಾಹ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ಸಧಮಾದೋ
ವಹಂತು |

ಜುಷೇಥಾಂ ವಿಶ್ವಾ ಹವನಾ ಮತೀನಾಮುಪ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಶೃಣುತಂ ಗಿರೋ
ಮೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ವಾಂ | ಅಶ್ವಾಸಃ | ಅಭಿಮಾತಿಷಹಃ | ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ಇತಿ | ಸಧಮಾದಃ | ವಹಂತು |
ಜುಷೇಥಾಂ | ವಿಶ್ವಾ | ಹವನಾ | ಮತೀನಾಂ | ಉಪ | ಬ್ರಹ್ಮಣಿ | ಶೃಣುತಂ | ಗಿರಃ | ಮೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ವಾಂ ಯುವಾಮಭಿಮಾತಿಷಾಹೋಽಭಿಮಾತೀನಾಂ ಹಿಂಸಕಾನಾಮಭಿ-
ಭವಿತಾರಃ ಸಧಮಾದಃ ಸಹ ಮಾದ್ಯಂತೋಽಶ್ವಾಸೋಽಶ್ವಾ ಆ ವಹಂತು | ಮತೀನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ
ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಹವನಾ ಹವನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಜುಷೇಥಾಂ | ಸೇವೇಥಾಂ | ತದರ್ಥಂ ಮೇ ಮದೀಯಾನಿ
ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಗಿರಃ ಶಸ್ತ್ರರೂಪಾ ವಾಚಶ್ಲೋಕ ಶೃಣುತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಅಭಿಮಾತಿಷಾಹಃ—
ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬೀಳಿಸುವವನು | ಸಧಮಾದಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವವನು ಆದ |
ಅಶ್ವಾಸಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ಆ ವಹಂತು—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರಲಿ | ಮತೀನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ | ವಿಶ್ವಾ—
ಸಮಸ್ತವಾದ | ಹವನಾ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ | ಜುಷೇಥಾಂ—ಸೇವಿಸಿರಿ | ಮೇ—ನನ್ನಿಂದ ಪಠಿತವಾಗುವ |
ಬ್ರಹ್ಮಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ | ಗಿರಃ—ಶಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ | ಉಪ ಶೃಣುತಂ—ಆಲಿಸಿ ಕೇಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೇವತೆಗಳೇ, ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನು
ಹೊಂದುವವನು ಆದ ನಿಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರಲಿ. ನೀವು ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಸಮಸ್ತ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸೇವಿ-
ಸಿರಿ. ನನ್ನಿಂದ ಪಠಿತವಾಗುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಆಲಿಸಿ ಕೇಳಿರಿ.

English Translation.

May your equally-spirited steeds, Indra and Vishnu, the triumphant
over enemies, bear you hither : be pleased with all the invocations of your
worshippers : hear my prayers and praises.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾ॑ವಿ॒ಷ್ಣೋ॑ ತತ್ಪ॑ನ॒ಯಾಯ್ಯಂ॑ ನಾಂ॒ ಸೋಮ॑ಸ್ಯ ಮದ॑ ಉರು ಚ॒ಕ್ರ-
ಮಾಥೇ॑ |

ಅ॒ಕೃಣು॑ತಮಂ॒ತರಿಕ್ಷಂ॑ ವ॒ರೀಯೋ॑ಸ್ತ॒ಥತಂ॑ ಜೀ॒ವಸೇ॑ ನೋ॒ ರಜಾಂ॑ಸಿ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾ॑ವಿ॒ಷ್ಣೋ॑ ಇತಿ | ತತ್ | ಪ॒ನ॒ಯಾಯ್ಯಂ॑ | ನಾಂ॒ | ಸೋಮ॑ಸ್ಯ | ಮದೇ॑ | ಉರು | ಚ॒ಕ್ರ॒ಮಾ॒ಥೇ॑
ಇತಿ |

ಅ॒ಕೃಣು॑ತಂ | ಅಂ॒ತರಿಕ್ಷಂ॑ | ವ॒ರೀಯೋಃ॑ | ಅ॒ಸ್ತ॒ಥತಂ॑ | ಜೀ॒ವಸೇ॑ | ನಃ | ರಜಾಂ॑ಸಿ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾದಿ॒ಷ್ಣೋ ನಾಂ ಯೌವಯೋಸ್ತತ್ಕರ್ಮ ಪನಯಾಯ್ಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ | ಕಿಂ ತತ್ಕರ್ಮೇ-
ತ್ಯತೇ ಆಹ | ಸೋಮಸ್ಯ ಮದೇ ಸತಿ ಯದ್ಗುರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಚಕ್ರಮಾಥೇ | ವಿಚಕ್ರಮಾಥೇ | ಯದ್ಗುಹಿ
ವಿಷ್ಣೋರೇವ ವಿಕ್ರಮಸ್ತಥಾಪ್ಯೇಕಾರ್ಥತ್ವಾದುಭಯೋರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಯಚ್ಚಾಂತರಿಕ್ಷಂ ವರೀಯ
ಉರುತರಮಕೃಣುತಂ ಆಕುರುತಂ | ಯದಗುಹಿ ಚ ರಜಾಂಸಿ ಲೋಕಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ | ಲೋಕಾ
ರಜಾಂಸ್ಯುಚ್ಯಂತ ಇತಿ ಯಾಸ್ವಃ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಜೀವಸೇ ಜೀವನಾಯಾಸ್ತಥತಂ ಅಸ್ತಥಯತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾವಿ॒ಷ್ಣೋ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೇವತೆಗಳೇ ! ಸೋಮ॑ಸ್ಯ—ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ |
ಮದೇ॑—ಹರ್ಷವುಂಟಾದಾಗ | ಉರು—ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ | ಚ॒ಕ್ರ॒ಮಾ॒ಥೇ—ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಿರಿ
ಎಂಬ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ತತ್—ಆ ಆಕ್ರಮಣಕರ್ಮವು | ಪನ॒ಯಾಯ್ಯಂ—ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತ್ಯವಾಗಿದೆ |
ಅಂ॒ತರಿಕ್ಷಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು | ವ॒ರೀಯೋಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗುವಂತೆ | ಅ॒ಕೃಣು॑ತಂ—ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ | ರಜಾಂ॑ಸಿ—
ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಜೀ॒ವಸೇ॑—ಜೀವನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ | ಅ॒ಸ್ತ॒ಥತಂ—
ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೇವತೆಗಳೇ, ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ ಹರ್ಷವುಂಟಾದಾಗ ಅತ್ಯಂತ
ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಿರಿ ಎಂಬ ನಿಮ್ಮ ಆ ಆಕ್ರಮಣಕರ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತ್ಯವಾಗಿದೆ. ನೀವು
ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ
ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Indra and Vishnu, that (exploit) is to be glorified, by which, in the exhilaration of the Soma, you have strode over the wide (space): you have traversed the wide firmament: you have declared the worlds (fit) for our existence.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾ^೧ವಿಷ್ಣೋ^೨ ಹವಿಷಾ^೩ ವಾವೃಧಾನಾ^೪ಗ್ರಾ^೫ದ್ವಾನಾ^೬ ನಮಸಾ^೭ ರಾತಹವ್ಯಾ^೮ |
ಘೃತಾ^೯ಸುತೀ^{೧೦} ದ್ರವಿಣಂ^{೧೧} ಧತ್ತಮಸ್ಮೇ^{೧೨} ಸಮುದ್ರಃ^{೧೩} ಸ್ಥಃ^{೧೪} ಕಲಶಃ^{೧೫} ಸೋಮಧಾನಃ^{೧೬} ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾ^೧ವಿಷ್ಣೋ^೨ ಇತಿ^೩ | ಹವಿಷಾ^೪ | ವಾವೃಧಾನಾ^೫ | ಅಗ್ರಾ^೬ದ್ವಾನಾ^೭ | ನಮಸಾ^೮ | ರಾತಹವ್ಯಾ^೯ |
ಘೃತಾ^{೧೦}ಸುತೀ^{೧೧} ಇತಿ^{೧೨} ಘೃತಾ^{೧೩}ಸುತೀ^{೧೪} | ದ್ರವಿಣಂ^{೧೫} | ಧತ್ತಂ^{೧೬} | ಅಸ್ಮೇ^{೧೭} ಇತಿ^{೧೮} | ಸಮುದ್ರಃ^{೧೯} | ಸ್ಥಃ^{೨೦} | ಕಲಶಃ^{೨೧} |
ಸೋಮಧಾನಃ^{೨೨} || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಘೃತಾಸುತೀ ಘೃತಾನ್ನಾವಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ ಯುನಾಂ ಹವಿಷಾ ಸೋಮೇನ ವಾವೃಧಾನಾ ವರ್ಧಮಾನಾವಗ್ರಾದ್ವಾನಾ ಸೋಮಾಗ್ರಸ್ಯ ಶುಕ್ರಸ್ಯಾತ್ತಾರಾ ನಮಸಾ ನಮಸ್ಕಾರೇಣ ರಾತಹವ್ಯಾ ದತ್ತಹವಿಷ್ಣೋ ಯಜಮಾನ್ಯರಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದ್ರವಿಣಂ ಧನಂ ಧತ್ತಂ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತಂ | ಕಂಚ ಯುನಾಂ ಸಮುದ್ರ ಉದಧಿರಿವ ಸ್ಥಃ | ಭವಥಃ | ಯತಃ ಸೋಮಧಾನಃ ಸೋಮನಿಧಾನಃ ಕಲಶೋ ಭವಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೋ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೇವತೆಗಳೇ | ಘೃತಾಸುತೀ—ಘೃತರೂಪವಾದ ಅನ್ನವಂತರಾದ ನೀವು | ಹವಿಷಾ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ | ವಾವೃಧಾನಾ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರೂ | ಅಗ್ರಾದ್ವಾನಾ—ಸೋಮಾಗ್ರವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವವರೂ | ನಮಸಾ—ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ರಾತಹವ್ಯಾ—ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವ ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ | ದ್ರವಿಣಂ—ಧನವನ್ನು | ಧತ್ತಂ—ಕೊಡಿರಿ | (ಯುನಾಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ) | ಸಮುದ್ರಃ—ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರರಾಗಿ | ಸ್ಥಃ—ಆಗದ್ದೀರಿ | ಸೋಮಧಾನಃ—ಸೋಮವನ್ನಿಡತಕ್ಕ | ಕಲಶಃ—ಕಲಶಪಾತ್ರರೂಪರೂ ಆಗದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೇವತೆಗಳೇ, ಫೃತರೂಪವಾದ ಅನ್ನಮತರಾದ ನೀವು ಸೋಮರೂಪವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರೂ ಸೋಮಾಗ್ರವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವವರೂ, ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆರ್ಪಿತವಾಗುವ ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿ ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಸೋಮವನ್ನು ಡತಕ್ಕ ಕಲಶಪಾತ್ರರೂಪರೂ ಆಗಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Indra and Vishnu, feeders upon clarified butter, drinking of the fermented Soma, thriving upon oblations, accepting them offered with reverence, bestow upon us wealth ; for you are an ocean, a pitcher, the receptacle of the libation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೌ ಪಿಬತಂ ಮಧ್ವೇ ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ದಸ್ರಾ ಜಠರಂ
ಪೃಣೇಥಾಂ |

ಆ ವಾನುಧಾಂಸಿ ಮದಿರಾಣ್ಯಗ್ಮನ್ನುಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಶೃಣುತಂ ಹವಂ ಮೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೌ ಇತಿ | ಪಿಬತಂ | ಮಧ್ವೇ | ಅಸ್ಯ | ಸೋಮಸ್ಯ | ದಸ್ರಾ | ಜಠರಂ | ಪೃಣೇಥಾಂ |

ಆ | ವಾಂ | ಅಂಧಾಂಸಿ | ಮದಿರಾಣಿ | ಅಗ್ಮನ್ | ಉಪ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಶೃಣುತಂ | ಹವಂ | ಮೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಸ್ರಾ ಹೇ ದರ್ಶನೀಯಾವಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೌ ಯುನಾಂ ಮಧ್ವೇಸ್ಯ ಮದಕರಮಿಮಂ ಸೋಮಸ್ಯ ಸೋಮಂ ಪಿಬತಂ | ಕಿಂಚ ಜಠರಮುದರಂ ಪೃಣೇಥಾಂ | ಸೋಮೇನ ಪೂರಯೇಥಾಂ | ಹೇ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೌ ವಾಂ ಯುನಾಂ ಮದಿರಾಣಿ ಮದಕರಾಣ್ಯಂಧಾಂಸಿ ಸೋಮಾತ್ಮಕಾನ್ಯನ್ನಾಗ್ಮನ್ | ಅಭಿಗಚ್ಛಂತು | ಮೇ ಮದೀಯಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಹವಂ ಮದೀಯಮಾಹ್ವಾನಂ ಚೋಶ ಶೃಣುತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದಸ್ರಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೌ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುಗಳೇ | ಮಧ್ವೇ—ಮದಕಾರಕವಾದ | ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಿಬತಂ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ | ಜಠರಂ—

ನಿಮ್ಮ ಉದರವನ್ನು | ಸೃಣೇಥಾಂ—ಈ ರಸದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಿರಿ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣುಗಳೇ) | ವಾಂ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಮದಿರಾಣಿ—ಮದಕಾರಕವಾದ | ಅಂಧಾಂಸಿ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನಗಳು | ಆ ಆಗ್ನಿನ್—
ಸಮಾಪಿಸಿ ಬರಲಿ | ನೋ—ನನ್ನ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನೂ | ಉಪ
ಶ್ರುಣುತಂ—ಕೇಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುಗಳೇ, ಮದಾಕಾರಕವಾದ ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು
ಪಾನಮಾಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಉದರವನ್ನು ಈ ರಸದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು
ಮದಕಾರಕವಾದ ಸೋಮರೂಪದ ಅನ್ನಗಳು ಸಮಾಪಿಸಿ ಬರಲಿ. ನನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಆಹ್ವಾನವನ್ನೂ ಕೇಳಿರಿ.

English Translation.

Indra and Vishnu, agreeable of aspect, drink of this sweet Soma ;
fill with it your bellies : may the inebriating beverage reach you : hear my
prayers, my invocation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಭಾ ಜಿಗ್ಯಥುರ್ನ ಪರಾ ಜಯೇಥೇ ನ ಪರಾ ಜಿಗ್ಮೇ ಕತರಶ್ಚ ನೈನೋಃ |

ಇಂದ್ರಶ್ಚ ವಿಷ್ಣೋ ಯದಪಸ್ಪೃಧೇಥಾಂ ತ್ರೇಧಾ ಸಹಸ್ರಂ ವಿ ತದೈರ-
ಯೇಥಾಂ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಭಾ | ಜಿಗ್ಯಥುಃ | ನ | ಪರಾ | ಜಯೇಥೇ ಇತಿ | ನ | ಪರಾ | ಜಿಗ್ಮೇ | ಕತರಃ | ಚನ | ಏನೋಃ |

ಇಂದ್ರಃ | ಚ | ವಿಷ್ಣೋ ಇತಿ | ಯತ್ | ಅಪಸ್ಪೃಧೇಥಾಂ | ತ್ರೇಧಾ | ಸಹಸ್ರಂ | ವಿ | ತತ್ | ಏರ-
ಯೇಥಾಂ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣು ಉಭೋಭೌ ಯುವಾಂ ಜಿಗ್ಯಥುಃ | ಶತ್ರುನಜೈಷ್ವಂ | ನ ಪರಾ ಜಯೇಥೇ |
ನ ಪುನಃ ಕದಾಚನ ಪರಾಜಯೇಥೇ | ಏನೋರೇನಯೋರ್ಯುವಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಕತರಶ್ಚ ನೈಕತರೋಽಪಿ
ನ ಪರಾ ಜಿಗ್ಮೇ | ನ ಪರಾಜೈಷ್ವ | ಹೇ ವಿಷ್ಣೋ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ತ್ವಂ ಚ ಯುವಾಂ ಯದ್ಯದ್ವಸ್ತು ಪ್ರತ್ಯಪ-
ಸ್ಪೃಧೇಥಾಂ ಅಸುರೈಃ ಸಹಾಸ್ಪೃಧೇಥಾಂ ತ್ರೇಧಾ ಲೋಕವೇದನಾಗಾತ್ಮನಾ ತ್ರಿಧಾ ಸ್ಥಿತಂ ಸಹಸ್ರಮು-
ಮಿತಂ ಚ ವಿ ತದೈರಯೇಥಾಂ | ವ್ಯಕ್ರಮೇಥಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ || ತಥಾ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಉಭಾ ಜಿಗ್ಯಥು-
ರಿತ್ಯೆಚ್ಛಾನ್ವಾಕಸ್ಯೋಭೌ ಹಿ ತಾ ಜಿಗ್ಯತುರ್ನ ಪರಾ ಜಯೇಥೇ ನ ಪರಾ ಜಿಗ್ಮ ಇತಿ ನ ಹಿ ತಯೋಃ

ಕತರಶ್ಚನ ಪರಾಜಿಗ್ಮ್ಯ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ವಿಷ್ಣೋ ಯದಪಸ್ವ್ಯಥೇಥಾಂ ಶ್ರೇಧಾ ಸಹಸ್ರಂ ವಿ ತದೈರಯೇಥಾಮಿ-
ತೀಂದ್ರಶ್ಚ ಹ ವೈ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚಾಸುರೈರ್ಯೋಯುಧಾತೇ ತಾನ್ ಹ ಸ್ಮ ಜಿತ್ವೋಚತುಃ ಕಲ್ಪಾನುಹಾ ಇತಿ ತೇ
ಹ ತಥೇತ್ಯಸುರಾ ಉಚುಃ ಸೋಬ್ರವೀದಿಂದ್ರೋ ಯಾವದೇನಾಯಂ ವಿಷ್ಣು ಸ್ತಿರ್ವಿಕ್ರಮತೇ
ತಾವದಸ್ಯಾಕಮಥ ಯುಷ್ಮಾಕಮಿತರದಿತಿ ಸ ಇಮಾಲ್ಲೋಕಾನ್ವಿಚಕ್ರಮೇಽಭೋ ವೇದಾನಭೋ ವಾಚಿಂ
ತದಾಹುಃ ಕಿಂ ತತ್ಸಹಸ್ರಮಿತೀನೇ ಲೋಕಾ ಇನೇ ವೇದಾ ಅಭೋ ವಾಗಿತಿ ಬ್ರೂಯಾದೈರಯೇಥಾ-
ನ್ಯೈರಯೇಥಾಂ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೬-೧೫ | ಇತಿ || ಯದ್ವಾ | ತತ್ಸಹಸ್ರಂ ಗನಾಂ ಸಹಸ್ರಂ ಶ್ರೇಧಾ
ನ್ಯೈರಯೇಥಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ ವಿಷ್ಣುಗಳೇ) ಉಭಾ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಜಿಗ್ಮ್ಯಥುಃ—ಯಾವಾಗಲೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಜಯಿಸುತ್ತೀರಿ | ನ ಪರಾ ಜಯೇಥೇ—ಯಾವಾಗಲೂ ನೀವು ಪರಾಜಿತರಾಗಿಲ್ಲ | ವಿನೋಃ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ |
ಕತರಶ್ಚನ—ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಸಹ | ನ ಪರಾ ಜಿಗ್ಮೇ—ಅಪಜಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ | ವಿಷ್ಣೋ—ಎಲೈ
ವಿಷ್ಣುವೇ (ನೀನೂ) | ಇಂದ್ರಶ್ಚ—ಇಂದ್ರನೂ | ಯತ್—ಯಾವ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಅಪಸ್ವ್ಯಥೇಥಾಂ—
ಅಸುರರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವಿರೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ | ಶ್ರೇಧಾಂ—ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾದುದೂ | ಸಹಸ್ರಂ—
ಅಪರಿಮಿತವಾದುದೂ ಆದ | ವಿ ತತ್ ಐರಯೇಥಾಂ—ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಪೂರ್ಣವಾದ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತೀರಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣುಗಳೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತೀರಿ. ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ
ಪರಾಜಿತರಾಗಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಸಹ ಅಪಜಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ,
ನೀನೂ ಇಂದ್ರನೂ ಯಾವ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸುರರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವಿರೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ
ವಾದುದೂ ಅಪರಿಮಿತವಾದುದೂ ಆದ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಪೂರ್ಣವಾದ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೀರಿ.

English Translation.

You have both (ever) been victorious : never have been conquered ;
neither of you two has been vanquished : with whomsoever you have
contended you have thrice conquered thousands.

ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಘೃತವತೀ ಭುವನಾನಾಮಿತಿ ಪಡ್ಯಚಿಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ಜಾಗತಂ
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀದೇವತಾಕಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಘೃತವತೀ ಪಠ್ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಯಂ

ಜಾಗತಮಿತಿ || ಅಭಿಪ್ಲವಿಕೇ ; ಸಂಚಮೇಽಹನಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರ ಆದ್ಯಸ್ತೃಚೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯನಿವಿ-
ದ್ಧಾನಾರ್ಥಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಘೃತವತೀ ಭುವನಾನಾಮಭಿಶ್ರಿಯೇಂದ್ರ ಋಭುಭಿರ್ವಾಜವದ್ಧಿರಿತಿ
ತೈಚ್ಛಾ | ಅ. ೭-೭ | ಇತಿ || ಬೃಹಸ್ಪತಿಸರ್ವೇಽಪಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರ ಏಷ ಸ್ತೃಚಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ |
ಅ. ೯-೫ || ಅಭಿಪ್ಲವಿಕೇ ತೃತೀಯೇಽಹನಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರೇ ಘೃತೇನ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ ತಿಸ್ರೋ
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯನಿವಿದ್ಧಾನಾರ್ಥಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಘೃತೇನ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ ತಿಸ್ರೋಽನಶ್ವೋ
ಜಾತಃ | ಅ. ೭-೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಘೃತವತೀ ಭುವನಾನಾಮಭಿಶ್ರಿಯೇಂದ್ರ ಋಭುಭಿರ್ವಾಜವದ್ಧಿರಿತಿ ತೈಚ್ಛಾ
ಸೂತ್ರವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು
ದೇವತೆಯು ; ಜಗತ್ತಿಂಥಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಘೃತವತೀ ಷಟ್ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಯಂ ಜಾಗತಂ
ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಭಿಪ್ಲವಯಾಗದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ದಿವಸ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರದ
ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀದೇವತಾಕವಾದ ನಿವಿದ್ಧಾನತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಘೃತವತೀ ಭುವನಾನಾಮಭಿಶ್ರಿಯೇಂದ್ರ ಋಭುಭಿರ್ವಾಜವದ್ಧಿರಿತಿ ತೈಚ್ಛಾ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಸರ್ವವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವೈಶ್ವದೇವ
ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ತೃಚವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಅ. ೯-೫)
ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ಲವಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ
ಘೃತೇನ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ೪, ೫, ೬ ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಘೃತೇನ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ ತಿಸ್ರೋಽನಶ್ವೋ ಜಾತಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೭)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೦

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತಃ ||

|| ದೇವತಾ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ||

|| ಛಂದಃ—ಜಗತಿಃ ||

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಘೃತವತೀ ಭುವನಾನಾಮಭಿಶ್ರಿಯೇವೀ ಪೃಥಿವೀ ಮಧುದುಘೇ ಸುಪೇ-

ಶಸಾ |

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ನರುಣಸ್ಯ ಧರ್ಮಣಾ ವಿಷ್ವಭಿತೇ ಅಜರೇ ಭೂರಿರೇತಸಾ ||

|| ಸದಸಾಶಃ ||

ಘೃತವತೀ ಇತಿ ಘೃತವತೀ | ಭುವನಾನಾಂ | ಅಭಿಶ್ರಿಯಾ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ಪೃಥ್ವೀ ಇತಿ | ಮಧು-
ದುಘೇ ಇತಿ ಮಧುದುಘೇ | ಸುಪೇಶಸಾ |

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ವರುಣಸ್ಯ | ಧರ್ಮಣಾ | ವಿಷ್ವಭಿತೇ ಇತಿ | ನಿಷ್ವಭಿತೇ | ಅಜರೇ ಇತಿ | ಭೂರಿ-
ರೀತಸಾ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಘೃತವತೀ ದೀಪ್ತಿಮತ್ಯಾವುದಕವತ್ಯಾ ವಾ | ವನಂ
ಘೃತಮಿತ್ಯುದಕನಾಮಸು ಸಾರಾಶ್ | ಭವತ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಭುವನಾನಾಂ ಭೂತಾನಾಮಭಿಶ್ರಿಯಾಭಿಶ್ರಿ-
ಯಣೀಯೇ ಭವತ ಇತಿ ಸರ್ವತ್ರಾನುಸಂಬಂಧನೀಯಂ | ಉರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ಪೃಥ್ವೀ ಬಹುಕಾರ್ಯ-
ರೂಪೇಣ ಪೃಥಿತೇ ಚ ಮಧುದುಘೇ ಮಧುನ ಉದಕಸ್ಯ ದೋಗ್ಧೌ ಸುಪೇಶಸಾ ಸುರೂಪೇ
ವರುಣಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ನಿಯಾನುಕಸ್ಯ ಧರ್ಮಣಾ ಧಾರಣೇನ ವಿಷ್ವಭಿತೇ ಪೃಥಗ್ಗಾರಿತೇ ಅಜರೇ ನಿತ್ಯೇ
ಭೂರೀತಸಾ ಬಹುರೀತಸ್ಯೇ ಬಹುಕಾರ್ಯೇ ವಾ ಭವತಃ | ಅತ್ರ ಸಾಪ್ರಾತ್ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋಃ
ಸ್ತುತಿಪ್ರಸಂಗಾದ್ವರುಣಸ್ಯೇತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಘೃತವತೀ—ಪ್ರಭಾಯುತರಾದ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ | ಭುವನಾನಾಂ—
ಸಕಲಭುವನಗಳಿಗೂ | ಅಭಿಶ್ರಿಯಾ—ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿದ್ದು | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವ
ರಾಗಿಯೂ | ಪೃಥ್ವೀ—ವಿಶಾಲವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಮಧುದುಘೇ—ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯು-
ವವರಾಗಿಯೂ | ಸುಪೇಶಸಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ವರುಣಸ್ಯ—ವರುಣನ |
ಧರ್ಮಣಾ—ಲೋಕಧಾರಕವಾದ ಕರ್ಮದಿಂದ | ವಿಷ್ವಭಿತೇ—ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವವರೂ |
ಅಜರೇ—ಕ್ಷಯರಹಿತರೂ | ಭೂರೀತಸಾ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸತ್ಯವುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭಾಯುತರಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಸಕಲ ಭುವನಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿದ್ದು ವಿಸ್ತೃತ
ವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯುವವರಾಗಿಯೂ,
ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ವರುಣನ, ಲೋಕಧಾರಕವಾದ ಕರ್ಮದಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು
ಹೊಂದಿದವರಾಗಿಯೂ- ಕ್ಷಯರಹಿತರಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

Radiant Heaven and Earth, the asylum of created beings, you are
spacious, manifold, water-yielding, lovely, separately fixed by the functions
of Varuna, undecaying, many-germed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸತ್ತ್ವಂತೀ ಭೂರಿಧಾರೇ ಪಯಸ್ವತೀ ಘೃತಂ ದುಹಾತೇ ಸುಕೃತೇ ಶುಚಿ-
ವ್ರತೇ |

ರಾಜಂತೀ ಅಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರೋದಸೀ ಅಸ್ಮೇ ರೇತಃ ಸಿಂಚಿತಂ ಯನ್ಮನು-
ಹೀತಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸತ್ತ್ವಂತೀ ಇತಿ | ಭೂರಿಧಾರೇ ಇತಿ ಭೂರಿದ್ಧಾರೇ | ಪಯಸ್ವತೀ ಇತಿ | ಘೃತಂ | ದುಹಾತೇ ಇತಿ |
ಸುಕೃತೇ | ಶುಚಿವ್ರತೇ ಇತಿ ಶುಚಿವ್ರತೇ |

ರಾಜಂತೀ ಇತಿ | ಅಸ್ಯ | ಭುವನಸ್ಯ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ರೇತಃ | ಸಿಂಚಿತಂ | ಯತ್ |
ಮನುಹೀತಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸತ್ತ್ವಂತೀ ಅಸಜ್ಯಮಾನೇ ವೈದಸ್ಯಂತ್ಯಾ ವಾ ಭೂರಿಧಾರೇ ಬಹುಧಾರೇ | ದಿವೋ
ವೃಷ್ಟಿಧಾರಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚಾಹುತ್ಯೈದ್ಧೃತರಸಧಾರಾಃ | ಏವಮುಭಯೋರಪಿ ಬಹುಧಾರತ್ವಂ |
ಪಯಸ್ವತೀ ಉದಕವತ್ಯಾ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಅಸಜ್ಯಮಾನೇ ಇತಿ ವಾ ವೈದಸ್ಯಂತ್ಯಾಪಿತಿ ವಾ
ಬಹುಧಾರೇ ಉದಕವತ್ಯಾ | ನಿ. ೫-೨ | ಇತಿ | ಶುಚಿವ್ರತೇ ಶುಚಿಕ್ರಿಯೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಸುಕೃತೇ
ಶೋಭನಕಾರಿಣೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಘೃತಂ ಸಸ್ಯಾದಿಸಮೃದ್ಧಿಹೇತೋದಕಂ ದುಹಾತೇ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-
ಸ್ತುತಿಃ | ರೋದಸೀ ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ಭೂತಜಾತಸ್ಯ ರಾಜಂತೀ ಈಶಾನೇ
ಯುವಾಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ರೇತಃ ಪ್ರಜನನಸಮರ್ಥಂ ವೀರ್ಯಂ ಸಿಂಚಿತಂ | ಯದ್ರೇತೋ ಮನುಹೀತಂ
ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ಹಿತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಅಸತ್ತ್ವಂತೀ—ಪತನರಹಿತರೂ | ಭೂರಿಧಾರೇ—ನಾನಾ ಸತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರೂ | ಪಯ-
ಸ್ವತೀ—ಉದಕವತಿಯರೂ | ಶುಚಿವ್ರತೇ—ಶುದ್ಧವಾದ ಕ್ರಿಯಾವ್ರತವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು |
ಸುಕೃತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಘೃತಂ—ಉದಕವನ್ನು | ದುಹಾತೇ—
ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ | ರೋದಸೀ—ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ | ಅಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ—ಸಲಕ ಭೂತಜಾತಕಗಳಿಗೂ |
ರಾಜಂತೀ—ಒಡೆಯರಾದ ನೀವು | ಯತ್—ಯಾವ ರೇತಸ್ಸು | ಮನುಹೀತಂ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೇ
ಅಂತಹ | ರೇತಃ—ರೇತಸ್ಸನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಸಿಂಚಿತಂ—ಸುರಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪತನರಹಿತರೂ, ನಾನಾ ಸತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವರೂ, ಉದಕವತಿಯರೂ, ಶುದ್ಧವಾದ ಕ್ರಿಯಾವ್ರತವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯರಾದ ನೀವು ಯಾವ ರೇತಸ್ಸು ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೋ ಅಂತಹ ರೇತಸ್ಸನ್ನು (ಉದಕ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು) ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸುರಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

Uncollapsing, many-showering, water-retaining, yielding moisture, beneficent, pure in act : you two Heaven and Earth, rulers over created beings, grant us vigour, that may be favourable to (the increase of) mankind.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಯೋ ನಾನ್ಯುಜವೇ ಕ್ರಮುಣಾಯ ರೋದಸೀ ಮರ್ತೋ ದದಾಶ ಧಿಷಣೇ
ಸ ಸಾಧತಿ |

ಪ್ರ ಪ್ರಜಾಭಿರ್ಜಾಯತೇ ಧರ್ಮಣಸ್ಪರಿ ಯುವೋಃ ಸಿಕ್ತಾ ವಿಷ್ಕುರೂಪಾಣಿ
ಸನ್ವತಾ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ನಾಂ | ಉಜವೇ | ಕ್ರಮುಣಾಯ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ಮರ್ತಃ | ದದಾಶ | ಧಿಷಣೇ | ಇತಿ | ಸಃ |
ಸಾಧತಿ |

ಪ್ರ | ಪ್ರಜಾಭಿಃ | ಜಾಯತೇ | ಧರ್ಮಣಃ | ಪರಿ | ಯುವೋಃ | ಸಿಕ್ತಾ | ವಿಷ್ಕುರೂಪಾಣಿ | ಸನ್ವತಾ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಧಿಷಣೇ ಧೃಷ್ಟೇ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ನಿನಾಸಭೂತೇ ನಾ ಹೇ ರೋದಸೀ ನಾಂ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಯೋ ಮರ್ತೋ ಮರ್ತ್ಯ ಉಜವೇ ಕ್ರಮುಣಾಯ ಯುವಯೋಃ ಸುಖಗಮನಾಯ ದದಾಶ ಹನೀಂಸಿ ದದಾತಿ ಸ ಮರ್ತ್ಯಃ ಸಾಧತಿ | ಕಾಮಾನ್ ಸಾಧಯತಿ | ಕಿಂಚಿ ಪ್ರಜಾಭಿಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಭಿಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ | ಪ್ರವೃದ್ಧೋ ಭವತಿ | ಧರ್ಮಣಃ ಕರ್ಮಣಃ ಪರ್ಯುಪರಿ ಯುವೋರ್ಯುವಯೋಃ ಸಿಕ್ತಾ ಸಿಕ್ತಾನಿ ರೇತಾಂಸಿ ವಿಷ್ಕುರೂಪಾಣಿ ನಾನಾವರ್ಣಾನಿ ಸನ್ವತಾ ಸಮಾನಕರ್ಮಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಧಿಷಣೇ—ದೃಢವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ | ರೋದಸೀ—ಎಲೈ ದಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ | ವಾಂ—
ನಿಮಗಾಗಿ | ಯೇ ಮರ್ತೇ—ಯಾವ ಮಾನವನು | ಋಜವೇ ಕ್ರಮಣಾಯೇ—ನಿಮ್ಮ ಸುಖಾಗಮನಾರ್ಥ
ವಾಗಿ | ದದಾಶ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಮಾನವನು | ಸಾಧತಿ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು
ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ | ಪ್ರಜಾಭಿಃ—ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳೊಡನೆ | ಪ್ರ ಜಾಯತೇ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ |
ಯುಷೋಃ—ನಿಮ್ಮ | ಧರ್ಮಣಃ ಪರಿ—ಧಾರಕವಾದ ಕರ್ಮಫಲವಾಗಿ | ಸಿಕ್ತಾ—ಸೇಚಿತವಾದ ತೇಜಸ್ಸು
ಗಳಿಂದ | ವಿಷುರೂಪಾಣಿ—ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ | ಸವತಾ—ಅದರೂ ಸಮಾನವಾದ ಕರ್ಮ
ವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಭೂತಜಾತಗಳು (ಪ್ರಾಣಿಗಳು) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೃಢವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಎಲೈ ದಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ನಿಮಗಾಗಿ ಯಾವ ಮಾನವನು ನಿಮ್ಮ
ಸುಖಾಗಮನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ ಅದೇ ಮಾನವನು ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.
ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ಧಾರಕವಾದ ಕರ್ಮಫಲವಾಗಿ ಸೇಚಿತವಾದ
ರೇತಸ್ಸುಗಳಿಂದ ನಾನಾವಿಧವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಅದರೂ ಸಮಾನವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ.

English Translation.

Firm-set Heaven and Earth, the mortal who has offered (oblations)
for your straight-forward course, accomplishes (his objects), he prospers with
progeny, and invigorated by your operation, many beings of various forms,
but similar functions, engendered.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಘೃತೇನ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಅಭೀವೃತೇ ಘೃತತ್ರಯಾ ಘೃತಪೃಚಾ ಘೃತಾ-
ವೃಧಾ |

ಉರ್ವೀ ಪೃಥ್ವೀ ಹೋತೃನೂರ್ಯೇ ಪುರೋಹಿತೇ ತೇ ಇದ್ವಿಸ್ರಾ ಈಳತೇ

ಸುಮ್ಮಮಿಷ್ಟಯೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಘೃತೇನ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಅಭಿವೃತೇ ಇತ್ಯಭಿವೃತೇ | ಘೃತೃತ್ರಿಯಾ | ಘೃತೃಪೃಚಾ |
 ಘೃತೃವೃಧಾ |
 ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ಪೃಥ್ವೀ ಇತಿ | ಹೋತೃವೂರ್ಯೇ | ಪುರೋಹಿತೇ ಇತಿ | ಪುರೋಹಿತೇ | ತೇ ಇತಿ | ಇತ್ |
 ವಿಪ್ರಾಃ | ಈಳತೇ | ಸುಮ್ಮಂ | ಇಷ್ಟಯೇ || ೪ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌಃ ಘೃತೇನೋದಕೇನಾಭಿವೃತೇ ಅವೃತೇ ಭವತಃ | ಘೃತೃ-
 ಯೋದಕಂ ಶ್ರಯಂತ್ಯಾ ಚ ಘೃತಪೃಚಾ ಘೃತಸಂಪೃಕ್ತೇ ಚ ಘೃತಾವೃಧಾ ಘೃತಂ ವರ್ಧಯಂತ್ಯಾ
 ಚೋರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ಪೃಥ್ವೀ ಪ್ರಥಿತೇ ಚ ಭವತಃ | ಹೋತೃವೂರ್ಯೇ ಯಜ್ಞೇ ಪುರೋಹಿತೇ
 ಯಜಮಾನೈಃ ಪುರಸ್ಕೃತೇ ಚ ಭವತಃ | ವಿಪ್ರಾಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ ಸ್ತೋತಾರಸ್ತೇ ಇತ್ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವೇ-
 ನೇಷ್ಟಯೇ ಯಜ್ಞಾಯ | ಹೋತ್ರೇಷ್ಟಿರಿತಿ ಯಜ್ಞನಾಮಸು ಸಾಠಾತ್ | ಸುಮ್ಮಂ ಸುಖಮಿಳತೇ |
 ಯಾಚಂತೇ | ಸುಖೇ ಸತಿ ಹಿ ಯಾಗಾಃ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ಘೃತೇನ—ಉದಕದಿಂದ | ಅಭಿವೃತೇ—ಅವೃತರಾಗಿ
 ದ್ದಾರೆ | ಘೃತೃತ್ರಿಯಾ—ಉದಕಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯರಾಗಿಯೂ | ಘೃತಪೃಚಾ—ಘೃತದಿಂದ ಸಂಪೃಕ್ತರಾಗಿಯೂ |
 ಘೃತಾವೃಧಾ—ಘೃತವನ್ನು (ಉದಕವನ್ನು) ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತರಾಗಿಯೂ |
 ಪೃಥ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಾರೆ | ಹೋತೃವೂರ್ಯೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಪುರೋ-
 ಹಿತೇ—ಪ್ರಥಮಪುರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ | ವಿಪ್ರಾಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ತೇ ಇತ್—
 ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಂದಲೇ | ಇಷ್ಟಯೇ—ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸುಮ್ಮಂ—ಸುಖವನ್ನು | ಈಳತೇ—
 ಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ಉದಕದಿಂದ ಅವೃತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉದಕಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯರಾಗಿಯೂ, ಉದಕದಿಂದ
 ಸಂಪೃಕ್ತರಾಗಿಯೂ, ಉದಕವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವವರಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವೂ, ಖ್ಯಾತಿಯೂ ಉಳ್ಳವ-
 ರಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಪುರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ದ್ಯಾವಾ-
 ಪೃಥಿವಿಗಳಿಂದಲೇ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುಖವನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

You are surrounded, Heaven and Earth, by water : you are the
 asylum of water : imbued with water : the augmenters of water : vast and

manifold ; you are first propitiated in the sacrifice : the pious pray to you for happiness, that the sacrifice (may be celebrated).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಧು ನೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಮಿಮಿಕ್ಷತಾಂ ಮಧುಶ್ಚತಾ ಮಧುದುಘೇ
ಮಧುವ್ರತೇ |

ದಧಾನೇ ಯಜ್ಞಂ ದ್ರವಿಣಂ ಚ ದೇವತಾ ಮಹಿ ಶ್ರವೋ ವಾಜಮಸ್ಮೇ
ಸುವೀರ್ಯಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಧು | ನಃ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಮಿಮಿಕ್ಷತಾಂ | ಮಧುಶ್ಚತಾ | ಮಧುದುಘೇ ಇತಿ ಮಧುದು-
ಘೇ | ಮಧುವ್ರತೇ ಇತಿ ಮಧುವ್ರತೇ |

ದಧಾನೇ ಇತಿ | ಯಜ್ಞಂ | ದ್ರವಿಣಂ | ಚ | ದೇವತಾ | ಮಹಿ | ಶ್ರವಃ | ವಾಜಂ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ |
ಸುವೀರ್ಯಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಧುಶ್ಚತೋದಕಸ್ಯ ಪ್ರಾರಯಿತ್ಯೈ ಮಧುದುಘೇ ಉದಕದೋಗ್ಧೈ ಮಧುವ್ರತೇ
ಉದಕಾರ್ಥಕರ್ಮಣೌ ದೇವತಾ ದೇವತಾಭೂತೇ ಅಸ್ಮೇ ಆಸ್ತು ಯಜ್ಞಂ ದ್ರವಿಣಂ ಧನಂ ಚ ಮಹಿ
ಮಹತ್ ಶ್ರವೋ ಯಶೋ ವಾಜಮನ್ನಂ ಸುವೀರ್ಯಂ ಸುವೀರತ್ವಂ ಚ ದಧಾನೇ ದದತ್ಯಾ
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಧು ಮಧುನಾ || ತೃತೀಯೈಕವಚನಸ್ಯ ಲುಕ್ ||
ಮಿಮಿಕ್ಷತಾಂ | ಸಿಂಚಿತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಧುಶ್ಚತಾ—ಉದಕವನ್ನು ಸ್ತವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರೂ | ಮಧುದುಘೇ—ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯು
ವವರೂ | ಮಧುವ್ರತೇ—ಉದಕಾರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ | ದೇವತಾ—ದೇವತಾತ್ಮರೂ | ಅಸ್ಮೇ—
ನಮಗೆ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನೂ | ದ್ರವಿಣಂ—ಧನವನ್ನೂ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದ | ಶ್ರವಃ—ಯಶ
ಸ್ಸನ್ನೂ | ವಾಜಂ ಚ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಸುವೀರ್ಯಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ವೀರ್ಯವನ್ನೂ | ದಧಾನೇ—ಕೊಡು
ವವರೂ ಅದ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಧು—ಉದಕದಿಂದ |
ಮಿಮಿಕ್ಷತಾಂ—ತೋಯಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉದಕವನ್ನು ಸ್ರವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರೂ, ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯುವವರೂ ಉದಕಾರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ, ದೇವತಾತ್ಮರೂ ನಮಗೆ ಯಜ್ಞವನ್ನೂ, ಧನವನ್ನೂ, ಮಹತ್ತಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ, ಆಸ್ಥವನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ವೀರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡುವವರೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಉದಕದಿಂದ (ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ) ತೋಯಿಸಲಿ.

English Translation.

May Heaven and Earth, the effusers of water, the milkers of water, dischargers of the functions of water, divinities, the promoters of sacrifice, the bestowers of wealth, of renown, of food, of male posterity, combine together.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಊರ್ಜಂ ನೋ ದ್ಯೌಶ್ಚ ಪೃಥಿವೀ ಚ ಪಿನ್ವತಾಂ ಪಿತಾ ಮಾತಾ ವಿಶ್ವವಿದಾ
ಸುದಂಸಸಾ |

ಸಂರಾಣೇ ರೋದಸೀ ವಿಶ್ವಶಂಭುವಾ ಸನಿಂ ವಾಜಂ ರಯಿಮಸ್ಮೇ
ಸಮಿನ್ವತಾಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಊರ್ಜಂ | ನಃ | ದ್ಯೌಃ | ಚ | ಪೃಥಿವೀ | ಚ | ಪಿನ್ವತಾಂ | ಪಿತಾ | ಮಾತಾ | ವಿಶ್ವವಿದಾ | ಸುದಂಸಸಾ |
ಸಂರಾಣೇ ಇತಿ ಸಂರಾಣೇ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ವಿಶ್ವಶಂಭುವಾ | ಸನಿಂ | ವಾಜಂ | ರಯಿಂ |
ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಸಂ | ಇನ್ವತಾಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪಿತಾ ವರ್ಷಸ್ಯ ಸೇಕ್ತೃತ್ವೇನ ಪಿತೃಭೂತಾ ದ್ಯೌಶ್ಚ ಮಾತಾ ಧಾರಕತ್ವೇನ ಮಾತೃಭೂತಾ ಪೃಥಿವೀ ಚೋಭೇ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮೂರ್ಜಮನ್ನಂ ಪಿನ್ವತಾಂ | ಯಚೈತಾಂ | ಕಿಂಚಿ ವಿಶ್ವವಿದಾ ವಿಶ್ವಂ ಜಾನಂತ್ಯಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವೇದಯಿತ್ರಾ ನಾ ಸುದಂಸಸಾ ಸುಕರ್ಮಾಣಾ ಸಂರಾಣೇ ಪರಸ್ಪರೋಪಕಾರಯೋಪಕಾರಕಭಾವೇನ ಸಹ ರಮಮಾಣೇ ವಿಶ್ವಶಂಭುವಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭಾವಯಿತ್ರಾ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಸನಿಂ ಸಂಭವನೀಯಂ ಪುತ್ರಾದಿಕಂ ವಾಜಂ ಬಲಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ಚ ಸಮಿನ್ವತಾಂ | ಸಂಪ್ರೇರಯತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪಿತಾ—ಪಿತೃರೂಪಿಯಾದ | ದೌಶ್ವ—ದ್ಯುಲೋಕಾಧಿದೇವತೆಯೂ | ಮಾತಾ—ಮಾತೃರೂಪಿಣಿಯಾದ | ಪೃಥಿವೀ ಚ—ಪೃಥಿವಿಯೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಊರ್ಜಂ—ಶಕ್ತಿಸಾಧಕವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು | ಪಿಸ್ತತಾಂ—ಒದಗಿಸಲಿ | ವಿಶ್ವವಿದಾ—ಸರ್ವಜ್ಞರೂ | ಸುದಂಸಸಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ | ಸಂರರಾಣೀ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಮಿಸುವವರೂ | ವಿಶ್ವಶಂಭುನಾ—ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮಂಗಳಕಾರಕರೂ ಆದ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ಆಸ್ಮೀ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಸನಿಂ—ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ | ವಾಙಂ—ಬಲವನ್ನೂ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನೂ | ಸಮಿನ್ವತಾಂ—ತುಂಬಿಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪಿತೃರೂಪಿಯಾದ ದ್ಯುಲೋಕಾಧಿದೇವತೆಯೂ, ಮಾತೃರೂಪಿಣಿಯಾದ ಪೃಥಿವಿಯೂ ನಮಗೆ ಶಕ್ತಿಸಾಧಕವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ. ಸರ್ವಜ್ಞರೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಮಿಸುವವರೂ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮಂಗಳಕಾರಕರೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ, ಧನವನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಡಲಿ.

English Translation.

May father Heaven, may mother Earth, who are all knowing, and doers of good deeds, grant us sustenance ; may Heaven and Earth, mutually co-operating and promoting the happiness of all, bestow upon us posterity, food and riches.

ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉದು ಸ್ಯ ದೇವ ಇತಿ ಪಠ್ಯಚಃ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಸವಿತೃದೇವತಾಕಂ | ಅದ್ಯಾಸ್ತಿಸೋಮ ಜಗತ್ಯಶ್ಚತುರ್ಥಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಿಸ್ಪೃಶಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಉದು ಸ್ಯ ಸಾವಿತ್ರಂ ತ್ರಿತ್ರಿಷ್ಟುಬಂತಮಿತಿ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನಿ ನೈತ್ಯದೇವಶಸ್ತ್ರ ಅದ್ಯಶ್ಚುಚಃ ಸಾವಿತ್ರಸೂಕ್ತಸ್ಥಾನ ಅವಪನೀಯಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉದು ಸ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಹಿರಣ್ಯಯೇತಿ ತಿಸ್ರಸ್ತೇ ಹಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ | ಅ. ೭-೪ | ಇತಿ || ಬೃಹಸ್ಪತಿಸನ್ವೇಷಿ ನೈತ್ಯದೇವಶಸ್ತ್ರೇ ಸಾವಿತ್ರಸೂಕ್ತಸ್ಥಾನ ಏಷ ತೈಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉದು ಸ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಹಿರಣ್ಯಯೇತ್ಯೇನೂತ್ತಿ-ವ್ಯೇತ | ಅ. ೯-೫ | ಇತಿ || ವ್ಯೂಳ್ವೇ ಸಂಚಿಮೇಽಹನಿ ನೈತ್ಯದೇವಶಸ್ತ್ರ ಉದು ಸ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ದಮೂನಾ ಇತಿ ತೈಚಃ ಸಾವಿತ್ರನಿವಿದ್ಧಾನಾರ್ಥಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಉದು ಸ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ದಮೂನಾ

ಇತಿ ತಿಸ್ರಃ | ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ || ವೈಶ್ವದೇವಸರ್ವಣಿ ಸಾವಿತ್ರದ್ವಾದಶಕಪಾಲಸ್ಯ ವಾಮಮದ್ಯೇತಿ
ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ವಾಮಮದ್ಯ ಸವಿತರ್ವಾಮಮುಶ್ಚ ಪೂಷಂತವ ವ್ರತೇ ವಯಂ |
ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಸವಿತೃವು ದೇವತೆಯು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ
ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು ಜಗತೀಭಂದಸ್ತವು ; ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್
ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉದು ಷ್ಯ ಸಾವಿತ್ರಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪುಬಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತ
ವಿಸ್ತಾರವು ಲೈಂಗಿಕವು. ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಕವೆಂಬ ದಿನದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ
ಮೊದಲ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸವಿತೃದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವಪನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಹಿರಣ್ಯಯೇತಿ ತಿಸ್ರಸ್ತೇ ಹಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ ೭-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಸವವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಪಠನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಈ ತೃಚವನ್ನು (ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು)
ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಹಿರಣ್ಯಯೇತ್ಯನೂತ್ತಿಷ್ಠೇತ್ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ ೯-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವ್ಯಾಘ್ರನೇಂಬ ಯಾಗದ ಐದನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ
ಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತ ೪-೬ ಋಕ್ಕುಗಳ ತೃಚವನ್ನು ಸವಿತೃದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿವಿಧ್ವಾನ
ಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ದಮೂನಾ
ಇತಿ ತಿಸ್ರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವೈಶ್ವದೇವಸರ್ವಹೋಮದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃದೇವತಾಕ
ವಾದ ದ್ವಾದಶಕಪಾಲಹೋಮದಲ್ಲಿ ವಾಮಮದ್ಯ ಎಂಬ ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ ವಾಮಮದ್ಯ ಸವಿತರ್ವಾಮಮುಶ್ಚ ಪೂಷಂತವ ವ್ರತೇ ವಯಂ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೧

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧೫ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಸವಿತಾ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೩. ಜಗತೀ | ೪-೬. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ |

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಹಿರಣ್ಯಯಾ ಬಾಹೂ ಅಯಂ ಸ್ತ ಸವನಾಯ

ಸುಕ್ರತುಃ |

ಘೃತೇನ ಪಾಣೇ ಅಭಿ ಪುಷ್ಪತೇ ಮುಖೋ ಯುವಾ ಸುದಕ್ಷೋ ರಜಸೋ
ವಿಧರ್ಮಣಿ || ೧ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಸ್ಯಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ಹಿರಣ್ಮಯಾ | ಬಾಹೂ ಇತಿ | ಅಯಂಸ್ತು | ಸವನಾಯ |
ಸುಕ್ರತುಃ |

ಘೃತೇನ | ಪಾಣೇ ಇತಿ | ಅಭಿ | ಪುಷ್ಪತೇ | ಮುಖಃ | ಯುವಾ | ಸುದಕ್ಷಃ | ರಜಸಃ | ವಿಧರ್ಮಣಿ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವೋ ದ್ಯೋತಮಾನಃ ಸುಕ್ರತುಃ ಸುಕರ್ಮಾ ಸ್ಯ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಸವಿತಾ ಹಿರಣ್ಮಯಾ
ಹಿರಣ್ಮಯಾವಾತ್ತೀಯೌ ಬಾಹೂ ಸವನಾಯ ಸುವನಾಯ ದಾನಾಯ ವೋದಯಂಸ್ತು | ಉಚ್ಯತುತಿ |
ಕಿಂಚಿ ಮುಖೋ ಮುಂದನೀಯೋ ಯುವಾ ನಿತ್ಯತರುಣಃ ಸುದಕ್ಷಃ ಸುಪ್ರಜ್ಞೋ ರಜಸೋ ಲೋಕಸ್ಯೋ-
ದಕಸ್ಯ ವಾ ವಿಧರ್ಮಣಿ ವಿಧಾರಣೇ ಸ್ಥಿತೋ ಘೃತೇನೋದಕೇನ ಪೂರ್ಣಾ ಸ್ತೌ ಪಾಣೇ ಅಭಿ
ಪುಷ್ಪತೇ | ಅಭಿಪ್ರೇರಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಃ—ಪ್ರಭಾಯುತನೂ | ಸುಕ್ರತುಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ
ಆದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃದೇವನು | ಹಿರಣ್ಮಯಾ—ತನ್ನ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ | ಬಾಹೂ—ತೋಳುಗಳನ್ನು |
ಸವನಾಯ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಕ್ಕಾಗಿ | ಉದಯಂಸ್ತು—ಎತ್ತಿ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ | ಮುಖಃ—ಪೂಜ್ಯನೂ |
ಯುವಾ—ನಿತ್ಯತರುಣನೂ | ಸುದಕ್ಷಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞಾಯುತನೂ | ರಜಸಃ—ಲೋಕಗಳ |
ವಿಧರ್ಮಣಿ—ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನೂ ಆದ ಸವಿತೃವು | ಘೃತೇನ—ಉದಕದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ |
ಪಾಣೇ—ತನ್ನ ಬಾಹುಗಳನ್ನು | ಅಭಿ ಪುಷ್ಪತೇ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭಾಯುತನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ಸವಿತೃದೇವನು ತನ್ನ ಸುವರ್ಣಮಯ
ವಾದ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪೂಜ್ಯನೂ ನಿತ್ಯತರುಣನೂ ಉತ್ತಮವಾದ
ಪ್ರಜ್ಞಾಯುತನೂ ಲೋಕಗಳ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನೂ ಆದ ಸವಿತೃವು ಉದಕದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ
ತನ್ನ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The divine and benevolent Savitri puts forth his golden arms for (making) donations : the adorable, youthful, sagacious (deity), stretches out his hands, filled with water, in the various service of the world.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ದೇವಸ್ಯ ವಯಂ ಸವಿತುಃ ಸವೀಮನಿ ಶ್ರೇಷ್ಠೇ ಸ್ಯಾಮ ವಸುನಶ್ಚ ದಾವನೇ |
ಯೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ದ್ವಿಪದೋ ಯಶ್ಚ ತುಷ್ಟದೋ ನಿವೇಶನೇ ಪ್ರಸವೇ ಚಾಸಿ
ಭೂಮನಃ || ೧ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ದೇವಸ್ಯ | ವಯಂ | ಸವಿತುಃ | ಸವೀಮನಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠೇ | ಸ್ಯಾಮ | ವಸುನಃ | ಚ | ದಾವನೇ |
ಯಃ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ದ್ವಿಪದಃ | ಯಃ | ಚತುಃಪದಃ | ನಿವೇಶನೇ | ಪ್ರಸವೇ | ಚ | ಅಸಿ | ಭೂಮನಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಸವಿತುಃ ಪ್ರೇರಕಸ್ಯ ಸವೀಮನಿ ಪ್ರಸವೇನುಜ್ಞಾನೇ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ |
ಸವೀಮನಿ ಪ್ರಸವೇ | ನಿ. ೭-೭ | ಇತಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠೇತಿಶಯೇನ ಪ್ರಶಸ್ತೇ ವಸುನೋ ಧನಸ್ಯ ದಾವನೇ
ದಾನೇ ಚ ಸ್ಯಾಮ | ಸಮರ್ಥಾ ಭೂಯಾಸ್ಯ | ಯಶ್ಚ ತುಷ್ಟಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ವಿಪದೋ ನಿವೇಶನೇ
ಸ್ಥಿತೌ ಪ್ರಸವೇ ಚ ಸ್ವತಂತ್ರೋಽಸಿ | ಯಶ್ಚ ಭೂಮನೋ ಭೂರೇಶ್ವತುಷ್ಟದೋ ನಿವೇಶನೇ ಪ್ರಸವೇ
ಚ ಸ್ವತಂತ್ರೋಽಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತುಃ—ಸವಿತೃವಿನ | ಸವೀಮನಿ—ಅನುಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಯೂ | ಶ್ರೇಷ್ಠೇ—
ಉತ್ತಮವಾದ | ವಸುನಃ—ಧನದ | ದಾವನೇ ಚ—ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿಯೂ | ವಯಂ—ನಾವು |
ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ (ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ) | ಯಃ—ಯಾವ ಅದೇ ನೀನು | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತನಾದ |
ದ್ವಿಪದಃ—ಪಾದದ್ವಯಗಳುಳ್ಳ ಮಾನವಾದಿಗಳ | ನಿವೇಶನೇ—ಸ್ಥಿತಗೂ | ಪ್ರಸವೇ ಚ—ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ |
ಅಸಿ—ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಅದೇ ನೀನು | ಭೂಮನಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ |
ಚತುಃಪದಃ—ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಪಶ್ವಾದಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ಸ್ಥಿತಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವಿನ ಅನುಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಧನದ ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿಯೂ ನಾವು ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ, ಯಾವ ಅದೇ ನೀನು ಸಮಸ್ತವಾದ ದ್ವಿಪಾದಿಗಳಾದ ಮಾನವಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಚತುಷ್ಪಾದಿಗಳಾದ ಪಶ್ಚಾದಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ, ಸ್ಥಿತಿಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

May we be amongst the progeny of the divine Savitri, and (have power) to offer him most excellent donations : for you are he who (are absolute) in the procreation and perpetuation of many (living beings), bipeds or quadrupeds.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಅದ್ಭೈಃ ಸವಿತಃ ಪಾಯುಭಿಷ್ಟಂ ಶಿವೇಭಿರದ್ಯ ಪರಿ ಪಾಹಿ ನೋ
ಗಯಂ |

ಹಿರಣ್ಯಜಿಹ್ವಃ ಸುವಿತಾಯ ನಮ್ಯಸೇ ರಕ್ಷ ಮಾಕಿನೋ ಅಘಶಂಸ ಈಶತ ||

| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅದ್ಭೈಃ | ಸವಿತರಿತಿ | ಪಾಯುಭಿಃ | ಶ್ವಂ | ಶಿವೇಭಿಃ | ಅದ್ಯ | ಪರಿ | ಪಾಹಿ | ನಃ | ಗಯಂ |

ಹಿರಣ್ಯಜಿಹ್ವಃ | ಸುವಿತಾಯ | ನಮ್ಯಸೇ | ರಕ್ಷ | ಮಾಕಿಃ | ನಃ | ಅಘಶಂಸಃ | ಈಶತ || ೩ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಸವಿತರದ್ಭೈಭಿರಹಿಂಸಿತೈಃ ಪಾಯುಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿಃ ರಕ್ಷಣಸಾಧನೈರ್ವಾ ಶಿವೇಭಿಃ ಸುಖಕಾರಿಭಿರ್ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಗಯಂ ಗೃಹಂ ಧನಂ ವಾ | ಗಯಃ ಕೃದರ ಇತಿ ಗೃಹನಾಮಸು ಮಿಾಲ್ಮಂ ಗಯ ಇತಿ ಧನನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಅದ್ಯ ಪರಿ ಯಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ಹಿರಣ್ಯಜಿಹ್ವೋ ಹಿತರಮಣೀಯ-ವಾಕ್ ಶ್ವಂ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಹಿರಣ್ಯಂ ಕಸ್ಮಾದಿತ್ಯುಪಕ್ರಮ್ಯ ಹಿತರಮಣಂ ಭವತೀತಿ ವಾ | ನಿ. ೨-೧೦ | ಇತಿ | ಸುವಿತಾಯ ಸುಖಾಯ ನಮ್ಯಸೇ ನವತರಾಯ ಭವ | ರಕ್ಷ | ಅಸ್ಮಾನ್ಪಾಲಯ ಚ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಘಶಂಸೋಽನರ್ಥಮಾಶಂಸಮಾನಃ ಶತ್ರುರ್ಮಾಕಿರೀಶತ | ಮೇಶತ ||

| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸವಿತಃ—ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ | ಅದ್ಭೈಃ—ಅಹಿಂಸಿತವಾದವೂ | ಪಾಯುಭಿಃ—ರಕ್ಷಕವಾದವೂ | ಶಿವೇಭಿಃ—ಮಂಗಳಕರವಾದವೂ ಅದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಯಂ—ಗೃಹವನ್ನು |

ಅದೈ—ಈಗ | ಸರಿ ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ಹಿರಣ್ಯಚಿಹ್ನೆ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳ | ತೈಂ—ನೀನು | ಸುವಿತಾಯ—ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ | ನವ್ಯಸೇ—ನೂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರು | ರಕ್ಷ—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಘಶಂಸಃ—ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರುವು | ಮಾಕಿಃ ಈಶತ—ಯಾರೂ ಕೆಡಕ ನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದದಿರಲಿ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ. ಅಹಿಂಸಿತವಾದವೂ, ರಕ್ಷಕವಾದವೂ, ಮಂಗಳಕರವಾದವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು ಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಗೃಹವನ್ನು ಈಗ ರಕ್ಷಿಸು. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳ ನೀನು ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ನೂತನವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರು, ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಯಾವ ಶತ್ರುವೂ ನಮಗೆ ಕೆಡಕ ನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದದಿರಲಿ.

English Translation.

You, Savitri, prosper to-day our dwelling with uninjurable protections, confirming happiness ; you who are golden-tongued, (be vigilant) for our present prosperity : protect us ; let not any calumniator have power (to harm) us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದು ವ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ದಮೂನಾ ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿಃ ಪ್ರತಿದೋಷಮಸ್ಥಾತ್ |

ಅಯೋಹನುರ್ಯಜತೋ ಮಂದ್ರಜಿಹ್ವ ಆ ದಾಶುಷೇ ಸುವತಿ ಭೂರಿ

ನಾಮಂ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಸ್ಯಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ದಮೂನಾಃ | ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿಃ | ಪ್ರತಿದೋಷಂ | ಅಸ್ಥಾತ್ |

ಅಯೋಹನುಃ | ಯಜತಃ | ಮಂದ್ರಜಿಹ್ವಃ | ಆ | ದಾಶುಷೇ | ಸುವತಿ | ಭೂರಿ | ನಾಮಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವೋ ದ್ಯೋತಮಾನೋ ದಮೂನಾ ದಮಮನಾ ದಾನಮನಾ ವಾ | ತಥಾ ಚ ಯೋಷ್ಯಃ | ದಮೂನಾ ದಮಮನಾ ವಾ ದಾನಮನಾ ವಾ ದಾಂತಮನಾ ವಾ | ನಿ. ೪-೪ | ಇತಿ | ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿರ್ಹಿರಣ್ಮಯಪಾಣಿರಯೋಹನುರ್ಹಿರಣ್ಮಯಹನುಃ | ರುಕ್ಮಮಯೇ ಇತಿ ಹಿರಣ್ಯ ನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಯಜತೋ

ಯಷ್ಟ್ಯೋ ಮಂದ್ರಜಿಹ್ವೋ ನೋದಮಾನವಾಕ್ ಸ್ಯ ಸ ಸವಿತಾ ಪ್ರತಿದೋಷಂ ಪ್ರತಿರಾತ್ರಂ
ರಾತ್ರೇರವಸಾನೇವಸಾನ ಉದಸ್ಥಾತ್ | ಉತ್ತಿಷ್ಠತು | ಯೋ ದಾಶುಷೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಮಹ್ಯಂ
ಭೂರಿ ಪ್ರಭೂತಂ ವಾಮಂ ವನನೀಯಂ ಸಂಭಜನೀಯಮನ್ನಂ | ವಾಮಂ ವನನೀಯಂ | ನಿ. ೬-೩೧ |
ಇತಿ ಯಾಸ್ಯಃ | ಆ ಸುವತಿ ಪ್ರೇರಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ದಮೂನಾಃ—ದಾನಮನಸ್ಕನೂ | ಹಿರಣ್ಯಪಾಣಿಃ—ಸುವರ್ಣ
ಮಯನಾದ ಪಾಣಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಅಯೋಹನುಃ—ಹಿರಣ್ಮಯವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳವನೂ | ಯಜತೇ—
ಪೂಜ್ಯನೂ | ಮಂದ್ರಜಿಹ್ವಃ—ಆಹ್ಲಾದಕವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ಸವಿತಾ—
ಸವಿತೃವೇವನು | ಪ್ರತಿದೋಷಂ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ | ಉದಸ್ಥಾತ್—ಉದಯವನ್ನು
ಹೊಂದಲಿ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ನನಗೆ | ಭೂರಿ—ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ | ವಾಮಂ—ಆಕರ್ಷಕ
ವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು | ಆ ಸುವತಿ—ಒದಗಿಸಲಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ದಾನಮನಸ್ಕನೂ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಪಾಣಿಯುಳ್ಳವನೂ ಹಿರಣ್ಮಯವಾದ ಕೆನ್ನೆ
ಯುಳ್ಳವನೂ ಪೂಜ್ಯನೂ ಆಹ್ಲಾದಕವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ಸವಿತೃವೇವನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾತ್ರಿಯ
ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉದಯವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ನನಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ
ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ.

English Translation.

May the divine, munificent, golden-handed, golded-jawed, adorable
sweet-spoken Savitri, rise regularly at the close of night : when he bestows
abundant and desirable (food) upon the donor of the oblation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದೊ ಅಯೋ ಉಸವಕ್ತೇನ ಬಾಹೂ ಹಿರಣ್ಯಯಾ ಸವಿತಾ ಸುಪ್ರತೀಕಾ |

ದಿನೋ ರೋಹಾಂಸ್ಯರುಹತ್ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅರೀರನುತ್ಪತಯತ್ಕಚ್ಚಿದಭ್ಯಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಅಯೋನ್ | ಉಸವಕ್ತೇನ | ಬಾಹೂ ಇತಿ | ಹಿರಣ್ಯಯಾ | ಸವಿತಾ | ಸು-
ಪ್ರತೀಕಾ |

ಪ್ರತೀಕಾ |

ದಿನಃ | ರೋಹಾಂಸಿ | ಅರುಹತ್ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಅರೀರಮತ್ | ಪತಯತ್ | ಕತ್ | ಚಿತ್ | ಅಭ್ಯಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸವಿತೋಪವಕ್ತೇನಾಸ್ತಾಕಮಧಿವಕ್ತೇವ ಹಿರಣ್ಮಯಾ ಹಿರಣ್ಮಯೌ ಸುಪ್ರತೀಕಾ ಶೋಭನಾವ-
ಯೌ ಬಾಹೂ ಉದಯಾನ್ | ಉದ್ಯಚ್ಛತು | ಯೋಽಯಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪೃಥಿವೀಪರ್ಯಂತಾದ್ಧಿ-
ವೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ರೋಹಾಂಸ್ಯುಚ್ಛ್ರಿತಪ್ರದೇಶಾನರುಹತ್ ರೋಹತಿ | ಪತೆಯತ್ ಗಚ್ಛತ್ ಕಚ್ಛತ್
ಯತ್ತಿಂಚಿದಭ್ಯಂ ಮಹತ್ಸರ್ವಂ ವಸ್ತುಜಾತಂ ತಿರೋಹಿತಮುರೀರಮತ್ ರಮಯತಿ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃದೇವನು | ಉಪವಕ್ತೇವ—ನಮಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಉಪಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವವ-
ನಂತೆ | ಹಿರಣ್ಮಯಾ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದವೂ | ಸುಪ್ರತೀಕಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಆದ |
ಬಾಹೂ—ಬಾಹುಗಳನ್ನು | ಉದಯಾನ್—ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಪ್ರಸರಿಸಲಿ (ಇದೇ ಸವಿತೃವು) | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—
ಪೃಥಿವಿಯ (ಮತ್ತು) | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ರೋಹಾಂಸಿ—ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು | ಅರುಹತ್—
ಹತ್ತುತ್ತಾನೆ | ಪತೆಯತ್—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ | ಗಚ್ಛತ್ ಅಭ್ಯಂ—ಮಹತ್ತಾದ ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ |
ಅರೀರಮತ್—ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸವಿತೃದೇವನು ನಮಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಉಪಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವವನಂತೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದವೂ
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲಿ. ಇದೇ ಸವಿತೃವು ಪೃಥಿವಿಯ ಮತ್ತು
ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಮಹತ್ತಾದ ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ
ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

May Savitri put forth like an orator his golden well-formed arms:
(he who), from the ends of the earth, ascends to the summit of the sky, and,
moving along, delights every thing that is.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ವಾ॒ನು॒ಮು॒ದ್ಯ ಸ॑ವಿ॒ತರ್ವಾ॑ಮು॒ಮು ಶ್ವೋ॑ ದಿ॒ವೇದಿ॑ವೇ ವಾ॒ನು॒ಮು॒ಸ್ಮಭ್ಯಂ॑
ಸಾವಿ॑ಃ |

ವಾ॒ನು॒ಸ್ಮ ಹಿ॑ ಕ್ಷಯ॑ಸ್ಯ ದೇ॒ವ ಭೂ॑ರೇ॒ರಯಾ॑ ಧಿ॒ಯಾ ವಾ॑ಮ॒ಭಾಜಃ॑ ಸ್ಯಾಮ॑ |

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ನಾಮಂ | ಅದ್ಯ | ಸವಿತೇ | ನಾಮಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಶ್ವಃ | ದಿವೇದಿನೇ | ನಾಮಂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ಸಾವೀಃ |
ನಾಮಸ್ಯ | ಹಿ | ಕ್ಷಯಸ್ಯ | ದೇವ | ಭೂರೇಃ | ಆಯಾ | ಧಿಯಾ | ನಾಮುಭಾಜಃ | ಸ್ಯಾಮ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸವಿತರಸ್ಮಭ್ಯಂ ನಾಮಂ ಧನಮದ್ಯ ಸಾವೀಃ | ಸುವ | ಶ್ವಶ್ಚ ವಾಮಂ ಧನಂ ಪ್ರಸುವ |
ಕಿಂ ಬಹೂಕ್ತಾ | ದಿನೇ ದಿನೇ ಪ್ರತಿದಿನಂ ನಾಮಂ ಧನಂ ಪ್ರಸುವ | ಹೇ ದೇವ ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್
ಕ್ಷಯಸ್ಯ ನಿವಾಸಭೂತಸ್ಯ ಭೂರೇಃ ಪ್ರಭೂತಸ್ಯ ವಾಮಸ್ಯ ದಾತಾಸಿ ಅತೋ ವಯಮಯಾನಯಾ ಧಿಯಾ
ಸ್ತುತ್ಯಾ ವಾಮುಭಾಜೋ ಧನವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ | ಭೂಯಾಸ್ತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

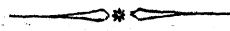
ಸವಿತೇ—ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ನಾಮಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು |
ಅದ್ಯ—ಈಗ | ಸಾವೀಃ—ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು | ಶ್ವಃ—ನಾಳೆಯೂ | ನಾಮಂ—ಅದೇ ರೀತಿಯ ಧನವನ್ನು
ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು | ದಿವೇ ದಿವೇ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ನಾಮಂ—ಅದೇ ಧನವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು | ದೇವ—
ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ | ಹಿ—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ಕ್ಷಯಸ್ಯ—ವಾಸಗೃಹಕ್ಕೂ | ಭೂರೇಃ—
ಪ್ರಭೂತವಾದ | ನಾಮಸ್ಯ—ಧನಕ್ಕೂ ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೇ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ಆಯಾ ಧಿಯಾ—ಇದೇ
ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ನಾಮುಭಾಜಃ—ಧನವಂತರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ನಾವು ಇರುವಂತಾಗಲಿ,

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ, ನಮಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಇಂದೂ, ನಾಳೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತಿದಿನವೂ
ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅದೇ ಧನವನ್ನೇ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು. ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, ಯಾವ
ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನೀನು ವಾಸಗೃಹಕ್ಕೂ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನಕ್ಕೂ ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೇ ಆ ಮಹತ್ವದಿಂದಲೇ, ನಮ್ಮ ಈ
ಸ್ತುತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ನಾವು ಧನವಂತರಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation

Beget for us Savitri, wealth to-day, wealth day by day : you are the
giver of ample wealth, of a (spacious) mansion : may we, by this praise,
become partakers of wealth.

ಏಷ್ಯತ್ತೈರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಮಹೀತಿ ಪಂಚರ್ಚಮೇಕಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭ-
ಮಿಂದ್ರಾಸೋಮದೇವತಾಕಂ | ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಪಂಚೈಂದ್ರಾಸೋಮಮಿತ್ಯನುಕ್ತಾಂತಂ || ಸೂಕ್ತನಿ-
ಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಮಹಿ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರಾಸೋಮರು.
ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಪಂಚೈಂದ್ರಾಸೋಮಂ ಎಂದು
ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತನಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೭೨

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಾಸೋಮೌ ||

|| ಭಂಡಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಮಹಿ ತದ್ವಾ ಮಹಿತ್ವಂ ಯುನಂ ಮಹಾನಿ ಪ್ರಥಮಾನಿ
ಚಕ್ರಥುಃ |

ಯುನಂ ಸೂರ್ಯಂ ವಿವಿದಧುರ್ಯುನಂ ಸ್ವರ್ಗವಿಶ್ವಾ ತನಾಂಸ್ಯಹತಂ
ನಿದಶ್ಚ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ | ಮಹಿ | ತತ್ | ವಾಂ | ಮಹಿತ್ವಂ | ಯುನಂ | ಮಹಾನಿ | ಪ್ರಥಮಾನಿ | ಚಕ್ರಥುಃ |

ಯುನಂ | ಸೂರ್ಯಂ | ವಿವಿದಧುಃ | ಯುನಂ | ಸ್ವಃ | ವಿಶ್ವಾ | ತನಾಂಸಿ | ಅಹತಂ | ನಿದಃ | ಚ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಹೇ ಇಂದ್ರಾಸೋಮೌ ನಾಂ ಯುವಯೋಸ್ತನ್ಮಹಿತ್ವಂ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಮಹಿ
ಮಹತ್ | ಕಿಂ ತದಿತ್ಯತ ಆಹ | ಯುವಂ ಯುವಾಂ ಮಹಾನಿ ಮಹಾಂತಿ ಪ್ರಥಮಾನಿ ಪ್ರತಮಾನಿ
ಮುಖ್ಯಾನಿ ನಾ ಭೂತಾನಿ | ಪ್ರಥಮ ಇತಿ ಮುಖ್ಯನಾಮ ಪ್ರತಮೋ ಭವತಿ | ನಿ- ೨-೨೨ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಥಃ |
ಚಕ್ರಥಾಃ | ಆಕಾಶ್ವಂ | ಕಿಂಚ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ಸೂರ್ಯಂ ವಿವಿದಥಾಃ | ಅಲಂಭಯತಂ ಚ
ಜನಾನ್ | ಯುವಂ ಯುವಾಂ ಸ್ವರುದಕಂ ಚ ವಿವಿದಥಾಃ | ಹೇಮ ಸ್ವರಿತ್ಯುದಕನಾಮಸು ಪಾಶಾತ್ |
ಅಹಿ ಚ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ತಮಾಂಸಿ ನಿದಶ್ಚ ನಿಂದಿತ್ಯನಸುರಾಂಶ್ಚಾಹತಂ | ಅಹಿಂಸ್ತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ | ತತ್—
ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಮಹಿತ್ವಂ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು | ಮಹಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿದೆ | ಯುವಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ |
ಮಹಾನಿ—ಮಹಚ್ಛಕ್ತಿಯುಳ್ಳವೂ | ಪ್ರಥಮಾನಿ—ಅತಿಮುಖ್ಯವೂ ಆದ ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಚಕ್ರಥಾಃ—
ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದೀರಿ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ವಿವಿದಥಾಃ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರ
ವಾಗುವಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೀರಿ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಸ್ವಃ—ಉದಕವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದೀರಿ |
ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ತಮಾಂಸಿ—ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನೂ | ನಿದಶ್ಚ—ನಿಂದಕರಾದ ಅಸುರರನ್ನೂ | ಅಹತಂ—
ನಾಶಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿದೆ.
ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಮಹಚ್ಛಕ್ತಿಯುಳ್ಳವೂ, ಅತಿಮುಖ್ಯವೂ ಆದ ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನೀವು
ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಉದಕವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದೀರಿ.
ಸಮಸ್ತ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನೂ ನಿಂದಾರ್ಹರಾದ ಅಸುರರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Great, Indra and Soma, is that your greatness, for you have made
great and principal (beings) : you have made known (to men) Surya and the
waters : you have dissipated the glooms and (destroyed) the revilers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ನಾಸಯಥ ಉಷಾಸಮುತ್ಸೂರ್ಯಂ ನಯಥೋ

ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಸಹ |

ಉಪ ದ್ಯಾಂ ಸ್ತಂಭಥಾಃ ಸ್ತಂಭನೇನಾಪ್ರಥತಂ ಪೃಥಿವೀಂ ಮಾತರಂ ವಿ ||೨||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ | ವಾಸಯಥಃ | ಉಷಸಂ | ಉತ್ | ಸೂರ್ಯಂ | ನಯಥಃ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ | ಸಹ |
 ಉಪ | ದ್ಯಾಂ | ಸ್ತಂಭಭುಃ | ಸ್ತಂಭನೇನ | ಅಪ್ರಥತಂ | ಪೃಥಿವೀಂ | ಮಾತರಂ | ವಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಹೇ ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾವುಷಸಂ ವಾಸಯಥಃ | ವಿನಾಸಯಥಃ | ಉಷಸಂ
 ವ್ಯುಚ್ಛಂತೀಂ ಕಾರಯಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂಚ ಸೂರ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ತೇಜಸಾ ಸಹೋನ್ನಯಥಃ |
 ಅಪಿ ಚ ದ್ಯಾಂ ದಿವಂ ಸ್ತಂಭನೇನ ಸ್ತಂಭನಹೇತುನಾಂತರಿಕ್ಷೇಣ ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಾಪಿತೇನೋಪ
 ಸ್ತಂಭಭುಃ | ಅಸ್ತಂಭಯತಂ | ಮಾತರಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಮಾತೃಭೂತಾಂ ಪೃಥಿವೀಂ ವ್ಯಪ್ರಥತಂ |
 ವ್ಯಪ್ರಥಯತಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ (ನೀವು) | ಉಷಸಂ—ಉಷಸ್ಸನ್ನು |
 ವಾಸಯಥಃ—ಅನಿರ್ಭೂತವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ಜ್ಯೋತಿಷಾ
 ಸಹ—ಪ್ರಭೆಯೊಡನೆ | ಉನ್ನಯಥಃ—ಮೇಲೆದ್ದು ಉದಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ | ದ್ಯಾಂ—ದ್ಯುಲೋಕ
 ವನ್ನು | ಸ್ತಂಭನೇನ—ಅಂತರಿಕ್ಷರೂಪವಾದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭದಿಂದ | ಉಪ ಸ್ತಂಭಭುಃ—ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ
 ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ | ಮಾತರಂ—ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾತೃಪ್ರಾಯವಾದ | ಪೃಥಿವೀಂ—ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು | ವಿ ಅಪ್ರಥತಂ—
 ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಉಷಸ್ಸನ್ನು ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆಯೂ,
 ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಭೆಯೊಡನೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಉದಯಿಸುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ದ್ಯುಲೋಕವು ಅಂತರಿಕ್ಷರೂಪವಾದ
 ಆಧಾರಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾತೃಭೂತವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು
 ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Indra and Soma, you have led on the dawns ; you have upraised
 the sun with his splendour : you have propped up the sky with the
 supporting pillar (of the firmament) : you have spread out the earth, the
 mother (of all).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾವಹಿಮಪಃ ಪರಿಷ್ಕಾಂ ಹಥೋ ವೃತ್ರಮನು ವಾಂ ದ್ಯೌರ-
ಮನ್ಯತ |

ಪ್ರಾಣಾಂಸೈರಯತಂ ನದೀನಾಮಾ ಸಮುದ್ರಾಣಿ ಪಪ್ರಥುಃ ಪುರಾಣಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ | ಅಹಿಂ | ಅಪಃ | ಪರಿಷ್ಕಾಂ | ಹಥಃ | ವೃತ್ರಂ | ಅನು | ವಾಂ | ದ್ಯೌಃ | ಅಮನ್ಯತ |
ಪ್ರ | ಅರ್ಣಾಂಸಿ | ಐರಯತಂ | ನದೀನಾಂ | ಆ | ಸಮುದ್ರಾಣಿ | ಪಪ್ರಥುಃ | ಪುರಾಣಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾವಹಿಂ ಜಗತ ಆಹಂತಾರಮಪೋ ಮೇಘಸ್ಥಾನ್ಯದಕಾನಿ ಪರಿಷ್ಕಾಂ
ಪರಿವೃತ್ಯ ಸ್ಥಿತಂ ವೃತ್ರಮನುಸುರಂ ಹಥಃ | ಹತಂ | ತದಾನೀಂ ದ್ಯೌರ್ವಾಂ ಯುನಾಮನ್ಯಮನ್ಯತ | ಕಿಂಚಿ
ನದೀನಾಮರ್ಣಾಂಸ್ಯದಕಾನಿ ಸೈರಯತಂ | ಪುರಾಣಿ ಬಹೂನಿ | ತುನಿ ಪುರ್ವಿತಿ ಬಹುನಾಮಸು
ಪಾಠಾತ್ | ಸಮುದ್ರಾಣ್ಯದಕಸ್ಥಾನಾನ್ಯಾ ಪಪ್ರಥುಃ | ಉದಕೈರಾಪೂರಯತಂ ಚ | ಅಥವಾ ಸಮುಂ-
ಪಂತೀತ್ಯದಕಾನ್ಯೇವ ಸಮುದ್ರಾಣಿ | ತಾನಿ ರಸೇನಾಪೂರಯತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ತಃ |
ಸಮುದ್ರಃ ಕಸ್ಮಾತ್ಸಮುದ್ರವಂತ್ಯಸ್ಮಾದಾಪಃ ಸಮಭಿದ್ರವಂತ್ಯೇನಮಾಪಃ ಸಂವೋದಂತೇಽಸ್ಮಿನ್ನಾಘ-
ತಾನಿ ಸಮುದಕೋ ಭವತಿ ಸಮುನತ್ತೀತಿ ವಾ | ನಿ. ೨-೧೦ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ | ಅಹಿಂ—ಅಹಿಯನ್ನೂ | ಅಪಃ—
ಮೇಘಸ್ಥವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನು | ಪರಿಷ್ಕಾಂ—ಸುತ್ತುವರಿದು ನಿಂತಿದ್ದ | ವೃತ್ರಂ—ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನೂ |
ಹಥಃ—ಕೊಂದಿದ್ದೀರಿ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ದ್ಯೌಃ—ದ್ಯುಲೋಕವು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅಮನ್ಯತ—
ಗೌರವಿಸುತ್ತದೆ | (ಯುವಂ—ನೀವುಗಳು) | ನದೀನಾಂ—ನದಿಗಳ | ಅರ್ಣಾಂಸಿ—ಉದಕಗಳನ್ನು |
ಸೈರಯತಂ—ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದಿರಿ | ಪುರಾಣಿ—ಆನೇಕವಾದ | ಸಮುದ್ರಾಣಿ—ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನು |
ಆ ಪಪ್ರಥುಃ—ಉದಕಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಅಹಿಯನ್ನೂ, ಮೇಘಸ್ಥವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನು
ಸುತ್ತುವರಿದು ನಿಂತಿದ್ದ ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನೂ ಕೊಂದಿದ್ದೀರಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ದ್ಯುಲೋಕವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತದೆ.
ನೀವು ಉದಕಭರಿತವಾದ ನದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನು ಉದಕಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Indra and Soma, you slew Abi and Vritra, the obstructor of the waters ; for which the heaven venerates you both : you have urged on the the waters of the rivers until they have replenished numerous oceans.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಪಕ್ವಮಾಮಾಸ್ತಂತರ್ನಿ ಗವಾನಿದ್ಧ ಧಧುವಕ್ಷಣಾಸು |

ಜಗೃಭಧುರನಪಿನದ್ಧನಾಸು ರುಶಚ್ಚಿತ್ರಾಸು ಜಗತೀಷ್ವಂತಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ | ಪಕ್ವಂ | ಅಮಾಸು | ಅಂತಃ | ನಿ | ಗವಾಂ | ಇತ್ | ದಧಧುಃ | ವಕ್ಷಣಾಸು |

ಜಗೃಭಧುಃ | ಅನಪಿನದ್ಧಂ | ಅಸು | ರುಶತ್ | ಚಿತ್ರಾಸು | ಜಗತೀಷು | ಅಂತರಿತಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಹೇ ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾನಾಮಾಸ್ತಪಕ್ವಾಸು ಗವಾಂ ವಕ್ಷಣಾಸೂಧಃಸ್ತಂತೆ-
ರ್ಷುಧೈ ಪಕ್ವಂ ಪಯೋನಿ ದಧಧುಃ | ಕಿಂಚಿ ಚಿತ್ರಾಸು ನಾನಾವರ್ಣಾತ್ಪ್ರಾಸು ಜಗತೀಷು ಗೋಷು |
ಇಳಾ ಜಗತೀತಿ ಗೋನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಅಂತರ್ಮಧ್ಯೇನಪಿನದ್ಧಂ ಕೇನಾಪ್ಯಬದ್ಧಂ ರುಶತ್
ಶುಕ್ಲವರ್ಣಂ ಪಯೋ ಜಗೃಭಧುಃ | ಯಥಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸ್ವಯಂ ನ ಪ್ಲವತಿ ತಥಾ ಧಾರಿತವಂತಾನಿ-
ತ್ಯರ್ಥಃ | ಇದಿತಿ ಪೂರಕಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ | ಗವಾಂ—ಗೋವುಗಳ | ಅಮಾಸು—
ಅಪಕ್ವವಾದ | ವಕ್ಷಣಾಸು—ಕೆಚ್ಚಲುಗಳ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ಪಕ್ವಂ—ಪಕ್ವವಾದ
ಕ್ಷೀರವನ್ನು | ನಿ ದಧಧುಃ—ತುಂಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ | ಚಿತ್ರಾಸು—ನಾನಾವರ್ಣಾತ್ಪ್ರಕವಾದ | ಅಸು ಜಗತೀಷು—
ಈ ಗೋವುಗಳ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಅನಪಿನದ್ಧಂ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಬದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ |
ರುಶತ್—ಶುಕ್ಲವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಹಾಲನ್ನು | ಜಗೃಭಧುಃ—ಧರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ, ಗೋವುಗಳ ಅಪಕ್ವವಾದ ಕೆಚ್ಚಲುಗಳ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ
ಪಕ್ವವಾದ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ತುಂಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ನಾನಾವರ್ಣಾತ್ಪ್ರಕವಾದ ಈ ಗೋವುಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಂದಲೂ
ಬದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಶುಕ್ಲವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಪಯಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Indra and Soma, you have deposited the mature (milk) in the immature udders of the cows : you have retained the white (secretion) although not shut up within those many-coloured cattle.

|| ಸಂಹಿತಾನಾಥಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಯುವಮಂಗ ತರುತ್ರಮಪತ್ಯಸಾಚಂ ಶ್ರುತ್ಯಂ ರರಾಥೇ |
ಯುವಂ ಶುಷ್ಕಂ ನರ್ಯಂ ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ ಸಂ ವಿವ್ಯಥುಃ ಪೃತನಾಸಹ-
ಮುಗ್ರಾ || ೫ ||

|| ಸದನಾಥಃ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ | ಯುವಂ | ಅಂಗ | ತರುತ್ರಂ | ಅಪತ್ಯಸಾಚಂ | ಶ್ರುತ್ಯಂ | ರರಾಥೇ ಇತಿ |
ಯುವಂ | ಶುಷ್ಕಂ | ನರ್ಯಂ | ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ | ಸಂ | ವಿವ್ಯಥುಃ | ಪೃತನಾಸಹಂ | ಉಗ್ರಾ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಹೇ ಇಂದ್ರಾಸೋಮೌ ಯುವಂ ಯುನಾಂ ತರುತ್ರಂ ತಾರಕಮಪತ್ಯಸಾಚಂ ಸಂತಾನಯುಕ್ತಂ ಶ್ರುತ್ಯಂ ಶ್ರುತನೇಯಂ ರಯಿಂ ಧನಮಂಗ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ರರಾಥೇ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಧತ್ತಃ | ಕಿಂಚೋಗ್ರಾ ಹೇ ಉದ್ಗೂರ್ಣಾವಿಂದ್ರಾಸೋಮೌ ಯುವಂ ಯುನಾಂ ನರ್ಯಂ ನೃಭ್ಯೋ ಹಿತಂ ಪೃತನಾಸಹಂ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಾಭಿಭಾವುಕಂ ಶುಷ್ಕಂ ಬಲಂ ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯಃ | ಕೃಷ್ಣಯಶ್ಚ-ರ್ಷಣಯ ಇತಿ ಮನುಷ್ಯನಾಮಸು ಸಾರಾತ್ | ಸಂ ವಿವ್ಯಥುಃ | ಸಮತನುತಂ | ಪರಿವೇಷ್ವಯಥೋ ನಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ | ಯುವಂ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ತರುತ್ರಂ—ರಕ್ಷಕನಾದುದೂ | ಅಪತ್ಯಸಾಚಂ—ಪುತ್ರಾದಿಸಹಿತನಾದುದೂ | ಶ್ರುತ್ಯಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದುದೂ ಅದ ಧನವನ್ನು | ಅಂಗ—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ರರಾಥೇ—ಕೊಡುತ್ತೀರಿ | ಉಗ್ರಾ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಸೋಮರೇ | ಯುವಂ—ನೀವು | ನರ್ಯಂ—ಮಾನವನಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದುದೂ | ಪೃತನಾಸಹಂ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ | ಶುಷ್ಕಂ—ಬಲವನ್ನು | ಚರ್ಷಣಿಭ್ಯಃ—ಮಾನವರಾದ ನಮಗೆ | ಸಂ ವಿವ್ಯಥುಃ—ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕನಾದುದೂ, ಪುತ್ರಾದಿಸಹಿತನಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದುದೂ ಅದ ಧನವನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೀರಿ. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರ

ಸೋಮರೇ, ನೀವು ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದುದೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಬಲವನ್ನು ಮಾನವರಾದ ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Indra and Soma, promptly bestow upon us preservative, renowned (riches), accompanied by offspring; for you fierce (divinities), have disseminated amongst men, strength, useful to man, victorious over hostile hosts.

ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಅದ್ರಿಭಿದಿತಿ ತೈಚಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ | ತಥಾ ಜಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯೋ ಅದ್ರಿಭಿತ್ತೈಚಂ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಮಿತಿ || ಅಭಿಪ್ಲವಿಕೇಷೂಕ್ಥೇಷು ತೃತೀಯಸವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿತಸ್ತೇ ಸ್ತೋಮಾತಿಶಂಸನಾರ್ಥಮಿದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರತೇ ಹಿ | ಯೋ ಅದ್ರಿಭಿದ್ಯಜ್ಞೇ ದಿವ ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇ | ಅ. ೭-೯ || ವಾಜಸೇಯೇ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೇ ಚರಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಸಮಜಯದ್ವಸೂನೀತಿ....ತಾಮಾಳತೇ ಅಜಿತಂ ದೂತ್ಯಾಯ | ಅ. ೯-೯ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಯೋ ಅದ್ರಿಭಿತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯೋ ಅದ್ರಿಭಿತ್ತೈಚಂ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಭಿಪ್ಲವಸಂಬಂಧವಾದ ಉಕ್ತ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಯೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಸ್ತೋಮಾತಿಶಂಸನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯೋ ಅದ್ರಿಭಿದ್ಯಜ್ಞೇ ದಿವ ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವಾಜಪೇಯಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿದೇವತಾಕವಾದ ಚರುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಸಮಜಯದ್ವಸೂನೀತಿ ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಸಮಜಯದ್ವಸೂನೀತಿತಾಮಾಳತೇ ಅಜಿತಂ ದೂತ್ಯಾಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೭ || ಸೂಕ್ತ—೭೩ ||

ಅಪ್ಯಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ— ೧೭ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಭೈ—೧ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ಅದ್ವಿಭಿತ್ವಫಮಜಾ ಋತಾನಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿರಾಂಗಿರಸೋ ಹವಿಷ್ಮಾನ್ |
ದ್ವಿಬರ್ಹಜ್ಞಾ ಪ್ರಾಘರ್ಮಸತ್ತಿತಾ ನ ಆ ರೋದಸೀ ವೃಷಭೋ ರೋರ-
ವೀತಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಅದ್ವಿಭಿತ್ | ಪ್ರಫಮಜಾಃ | ಋತನಾ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ | ಅಂಗಿರಸಃ | ಹವಿಷ್ಮಾನ್ |
ದ್ವಿಬರ್ಹಜ್ಞಾ | ಪ್ರಾಘರ್ಮಸತ್ | ಪಿತಾ ! ನಃ | ಆ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ವೃಷಭಃ | ರೋರವೀತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿರದ್ವಿಭಿತ್ವಾಣಿಭಿರ್ನಿರಚಿತಾನಾಂ ಶಿಲೋಚ್ಚಯಾನಾಂ ಭೇತ್ತಾ ಮೇಘಾನಾಂ
ವಿದಾರಕೋ ನಾ | ಅದ್ವಿಗ್ರಾಫವೇತಿ ಮೇಘನಾಮಸು ಸಾಠಾತ್ | ಪ್ರಫಮಜಾಃ ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ವೀರ್ಯಾತ್
ಪ್ರಫಮಂ ಜಾತೆ ಋತಾನಾ ಸತ್ಯವಾನ್ ಉದಕವಾನ್ಪಾಂಗಿರಸಃ ಪಶ್ಚಾಜ್ಞಾತಃ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಃ |
ಯೇಽಂಗಾರಾ ಆಸಂಶ್ಲೇಽಂಗಿರಸೋಽಭವನ್ಯದಂಗಾರಾಃ ಪುನರವಶಾಂತಾ ಉದದೀಪ್ಯಂತೆ ತದ್ವೈಹ-
ಸ್ಪತಿರಭವತ್ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೩೪ | ಇತಿ | ಹವಿಷ್ಮಾನ್ ಯಜ್ಞಭಾಗವಾನ್ ದ್ವಿಬರ್ಹಜ್ಞಾ ದ್ವಯೋ-
ರ್ಲೋಕಯೋರ್ವ್ಯಂಹಿತಗಮನಃ ಪ್ರಾಘರ್ಮಸತ್ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ದೀಪ್ತಸ್ಥಾನೇ ವರ್ತಮಾನೋ
ನೋಽಸ್ಥಾಕಂ ಪಿತಾ ಪಾಲಯಿತಾ ಭವತಿ ಸ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ವೃಷಭೋ ವರ್ಷಕಃ ಸನ್ ರೋದಸೀ
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ನಾ ರೋರವೀತಿ | ಅಭಿಗರ್ಜತಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಋತಾನಾ—ಸತ್ಯಪಾಲಕನಾದ | ಯಃ—ಯಾವ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ—ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು | ಅದ್ವಿಭಿತ್—
ಮೇಘಗಳನ್ನು ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಸೀಳುವವನೂ | ಪ್ರಫಮಜಾಃ—ಸಕಲಭೂತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಉತ್ಪನ್ನ
ನಾದವನೂ | ಅಂಗಿರಸಃ—ಅಂಗಿರಸ್ಸಿನ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನನೂ | ಹವಿಷ್ಮಾನ್—ಹವಿಷ್ಮಂತನೂ | ದ್ವಿಬರ್ಹಜ್ಞಾ—
ದ್ವಾವಾಪೃಥಿಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವನೂ | ಪ್ರಾಘರ್ಮಸತ್—ಅತಿಯಾದ ಕಾಂತಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರು
ವವನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪಿತಾ—ಪಾಲಕನೂ ಆಗಿರುವನೋ (ಆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು) | ವೃಷಭಃ—ಕಾಮ
ವರ್ಷಕನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ ನಡುವೆಯಲ್ಲಿ | ಆ ರೋರವೀತಿ—
ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಸತ್ಯಪಾಲಕನಾಗಿಯೂ, ಮೇಘಗಳನ್ನು ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಸೀಳುತ್ತಲೂ, ಸಕಲ
ಭೂತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿಯೂ ಅಂಗಿರಸ್ಸಿನ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿಯೂ, ಹವಿಷ್ಮಂತನಾಗಿಯೂ,

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತಲೂ ನಮಗೆ ಪಾಲಕನಾಗಿರುವನೋ ಅದೇ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ನಮಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ ನಡುವೆಯೂ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Brihaspati, who is the breaker of the mountain, the first-born (of Prajapati), the observer of truth, the descendant of Angiras, the partaker of the oblation, the traverser of two worlds, abiding in the region of light, is to us a father : he, the showerer, thunders loud in heaven and earth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಜನಾಯ ಚಿದ್ಯ ಈವತ ಉ ಲೋಕಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿದೇವಹೂತೌ ಚಕಾರ |
ಘ್ನನ್ವತ್ರಾಣಿ ವಿ ಪುರೋ ದರ್ಧರೀತಿ ಜಯಂಜ್ಯತ್ಪ್ರಮಿತ್ರಾನ್ವತ್ಸು
ಸಹನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಜನಾಯ | ಚಿತ್ | ಯಃ | ಈವತೇ | ಉಂ ಇತಿ | ಲೋಕಂ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ | ದೇವಹೂತೌ | ಚಕಾರ |
ಘ್ನನ್ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ವಿ | ಪುರಃ | ದರ್ಧರೀತಿ | ಜಯನ್ | ಶತ್ರುನ್ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಸೃತ್ಯಸು |
ಸಹನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಪಿ ಚ ಯೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿದೇವಹೂತೌ ಯಜ್ಞೇ ವರ್ತಮಾನಾಯೇವತ ಉಪಗಚ್ಛತೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಜನಾಯ ಲೋಕಂ ಸ್ಥಾನಂ ಚಕಾರ ಕರೋತಿ | ಚಿದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಸ ವೃತ್ರಾಣ್ಯವರಕಾಣ ತಮಾಂಸಿ ಘ್ನನ್ನಿವಾರಯನ್ ಪೃತ್ಯ ಯುದ್ಧೇಷು ಶತ್ರುನ್ ಜಯನ್ ಅಮಿತ್ರಾನ್ ಸಹನ್ ಅಭಿಭವನ್ ಪುರ ಅಸುರೀಃ ಪುರೀರ್ವಿ ದರ್ಧರೀತಿ | ಭೃಶಂ ವಿದಾರಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ—ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು | ದೇವಹೂತೌ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನೂ |
ಈವತೇ—ಸ್ತುತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮೀಪಿಸುವವನೋ ಅದ | ಜನಾಯ—ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಲೋಕಂ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಚಕಾರ ಚಿತ್—ನಿರ್ಮಿಸುವನೋ (ಅದೇ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು) | ವೃತ್ರಾಣಿ—

ಜಗತ್ತನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ತಮಸ್ಸನ್ನು | ಘ್ನನ್—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಲೂ | ಪೃತ್ವೈ—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಶತ್ರುನ್—
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಜಯನ್—ಜಯಿಸುತ್ತಲೂ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು | ಸಹನ್—ಸೋಲಿಸುತ್ತಲೂ |
ಪುರಃ—ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು | ವಿದರ್ಧರೀತಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೀಳಿಹಾಕುತ್ತಾನೆ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನೂ ಸ್ತುತಿಯ ಮೂಲಕ ದೇವತೆಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನ
ನಿಗೆ ಯಾವ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವನೋ ಅದೇ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಜಗತ್ತನ್ನು
ಆವರಿಸುವ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಲೂ, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಲೂ, ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು
ಸೋಲಿಸುತ್ತಲೂ ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Brihaspati, who has appointed a region for the man who attends
diligently at divine worship, destroying, impediments, conquering foes,
overcoming enemies, demolishes various cities (of the Asuras).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಸಮಜಯದ್ವಸೂನಿ ಮಹೋ ವ್ರಜಾನ್ ಗೋಮತೋ ದೇವ
ಏಷಃ |

ಅಪಃ ಸಿಸಾಸನ್ವೈ ರಪ್ರತೀತೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಹಂತ್ಯಮಿತ್ರಮರ್ಕಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ | ಸಂ | ಅಜಯತ್ | ವಸೂನಿ | ಮಹಃ | ವ್ರಜಾನ್ | ಗೋಮತಃ | ದೇವಃ | ಏಷಃ |

ಅಪಃ | ಸಿಸಾಸನ್ | ಸ್ವಃ | ಅಪ್ರತೀತಃ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ | ಹಂತಿ | ಅಮಿತ್ರಂ | ಅರ್ಕಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವೋ ದ್ಯೋತಮಾನ ಏಷ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ವಸೂನಿ ಪಣೇನಾಮಸುರಾಣಾಂ ವಲಸ್ಯ
ವಾ ಧನಾನಿ ಮಹೋ ಮಹತೋ ಗೋಮತೋ ಗೋಸಹಿತಾನ್ ವ್ರಜಾಂಶ್ಚ ಸಮಜಯತ್ | ತಥಾ ಚ
ನಿಗಮೌ | ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಗೋವಪುಷೋ ವಲಸ್ಯ ನಿರ್ಮಜ್ಜಾನಂ ನ ಪರ್ವಣೋ ಜಭಾರ | ಋ. ೧೦-೬೮-೯ |
ಇತಿ | ದೂರಮಿತ ಪಣಯೋ ವರೀಯ ಉದ್ಗಾವೋ ಯಂತು ಮಿನತೀರ್ಯತೇನ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಾ
ಅನಿಂದನ್ನಿಗೂಳ್ತಾಃ ಸೋಮೋ ಗ್ರಾವಾಣ ಯಪಯಶ್ಚ ವಿಪ್ರಾಃ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೧೦೮-೧೧ | ಇತಿ |

ಕಿಂಚಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿರಪ್ರತೀತಃ ಕೇನಾಪ್ಯಪ್ರತಿಗತಃ ಸಿಷಾಸನ್ ಸಂಭಕ್ತುಕಾಮಃ ಸ್ವಃ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯಾಮಿತ್ರಮು-
ಸುರಮರ್ಕೈರರ್ಚನಸಾಧನೈರ್ಮಂತ್ರೈರ್ಹಂತಿ | ಅಕೋರೇ ಮಂತ್ರೋ ಭವತಿ ಯದೇನೇನಾರ್ಚಂತಿ |
ನಿ. ೫-೪ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ಏಷಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ—ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು | ವಸೂನಿ—
ಶತ್ರುಗಳ ಧನಗಳನ್ನೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದವೂ | ಗೋಮತಃ—ಗೋಭರಿತವಾದವೂ ಆದ | ವ್ರಜಾನ್—
ಕಾವಲುಗಳನ್ನೂ (ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನೂ) | ಸಮಜಯೇತ್—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ದಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು | ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ—
ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು | ಅಪ್ರತೀತಃ—ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿ | ಸ್ವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ |
ಸಿಷಾಸನ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಧೀನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ |
ಅಕೇಢ್ಯಃ—ಮಂತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ | ಹಂತಿ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಶತ್ರುಗಳ ಧನಗಳನ್ನೂ, ಮಹತ್ತಾದವೂ ಗೋಭರಿತ
ವಾದವೂ ಆದ ಕಾವಲುಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನೂ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ದಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಪ್ರತಿಹತನಾದ
ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಉದಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದಾಶಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ
ಮಂತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

This divine Brihaspati has conquered the treasures (of the enemy),
and the spacious pastures with the cattle: purposing to appropriate the
waters (of the firmament), he destroys with sacred prayers the adversary
of heaven.

~*~

ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರೇತಿ ಚತುರ್ಯಚಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ
ಸೋಮಾರುದ್ರದೇವತಾಕಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಚತುಷ್ಟಂ ಸೋಮಾರೌದ್ರಮಿತಿ ||
ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಸೋಮಾರುದ್ರರು

ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಚತುಷ್ಟಂ ಸೋಮಾರಾದ್ರಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೭೪

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧೮ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೪ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಧಾರಯೇಥಾನುಸುರ್ಯಂ | ಪ್ರ ವಾಮಿಷ್ಟಯೋರ-
ಮಶ್ನುವಂತು |

ದಮೇದಮೇ ಸಸ್ತ ರತ್ನಾ ದಧಾನಾ ಶಂ ನೋ ಭೂತಂ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ
ಚತುಷ್ಟದೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ | ಧಾರಯೇಥಾಂ | ಅನುಸುರ್ಯಂ | ಪ್ರ | ವಾಂ | ಇಷ್ಟಯಃ | ಅರಂ | ಅಶ್ನುವಂತು |

ದಮೇದಮೇ | ಸಸ್ತ | ರತ್ನಾ | ದಧಾನಾ | ಶಂ | ನಃ | ಭೂತಂ | ದ್ವಿಪದೇ | ಶಂ | ಚತುಷ್ಟದೇ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಹೇ ಸೋಮಾರುದ್ರಾವಸುರ್ಯಮಸುರಸಂಬಂಧಿ ಬಲಮಸ್ಮಾಸು ಧಾರಯೇ-
ಥಾಂ | ಕಿಂಚಿದ ಮೇ ದಮೇ ಸರ್ವೇಷ್ಟಸ್ಮದ್ಗೃಹೇಷ್ಟಿಷ್ಟಯೋ ಯಜ್ಞಾ ವಾಂ ಯುನಾಮರಮಲಂ
ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಪ್ರಾಶ್ನುವಂತು | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತು | ಅಪಿ ಚ ಯುನಾಂ ಸಸ್ತ ರತ್ನಾ ರತ್ನಾನಿ
ದಧಾನಾ ಧಾರಯಂತೌ ನೋಸ್ಮಭ್ಯಂ ಶಂ ಸುಖಕರೌ ಸುಖರೂಪೌ ನಾ ಭೂತಂ | ಭವತಂ |
ದ್ವಿಪದೇಸ್ಮದೀಯಾಯ ಪುತ್ರಾದಯೇ ಚತುಷ್ಟದೇ ಪಶ್ನಾದಯೇ ಚ ಶಂ ಭೂತಂ | ಭವತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ—ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತ ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ | ಅನುರ್ದಂ—ಅನುರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಲ
ವಿದಿಯೋ ಆ ಬಲವನ್ನು | ಧಾರಯೇಥಾಂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ | ದಮೇದಮೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯಜ್ಞ

ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ | ಇಷ್ಟಯೇ—ಯಜ್ಞಗಳು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅರಂ—ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವಂತೆ | ಸ್ತ
ಅಶ್ವವಂತು—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮಾಪಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ | ಸಸ್ತ ರತ್ನಾ—ಸಸ್ತ ರತ್ನಗಳನ್ನಾ | ದಧಾನಾ—
ಹೊಂದಿರುವ ನೀವು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿ | ಭೂತಾಂ—ಆಗಿರಿ | ದ್ವಿಪದೇ—ನಮ್ಮ
ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ | ಚತುಷ್ಟದೇ—ಪಶ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ | ಶಂ—ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿರಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ, ಆಸುರರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಲವಿದೆಯೋ ಆ ಬಲವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಯಜ್ಞಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ಸಮಾಪಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ. ಸಸ್ತ ರತ್ನಗಳನ್ನಾ ಹೊಂದಿರುವ ನೀವು ನಮಗೆ ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿರಿ. ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿ
ಗಳಿಗೂ ಪಶ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿರಿ.

English Translation.

Soma and Rudra, confirm (in us the strength) of Asuras; may
sacrifices in every dwelling adequately reach you: possessors of
the seven precious things, bestow happiness upon our bipeds and
quadrupeds.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ವಿ ವೃಹತಂ ವಿಷ್ಣೋಚೀಮಮಿವಾ ಯಾ ನೋ ಗಯಮಾ-
ವಿವೇಶ |

ಆರೇ ಬಾಧೇಥಾಂ ನಿರ್ಋತಿಂ ಪರಾಚೈರಸ್ಮೇ ಭದ್ರಾ ಸೌತ್ರವಸಾನಿ ಸಂತು ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ | ವಿ | ವೃಹತಂ | ವಿಷ್ಣೋಚೀಂ | ಅಮಿವಾ | ಯಾ | ನಃ | ಗಯಂ | ಅಽವಿವೇಶ |

ಆರೇ | ಬಾಧೇಥಾಂ | ನಿರ್ಋತಿಂ | ಪರಾಚೈಃ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಭದ್ರಾ | ಸೌತ್ರವಸಾನಿ | ಸಂತು || ೨ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಹೇ ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಗಯಂ ಗೃಹಂ ಗೃಹಗತಂ ಪ್ರಾಣಿಜಾತಂ ನಾ
ಯಾಮಿವಾ ಯೋ ರೋಗ ಅವಿವೇಶ ತಾಂ ವಿಷ್ಣೋಚೀಂ ವಿಷ್ವಕ್ ಸರ್ವತೋ ಗಚ್ಛಂತೀಮಮಿವಾಂ ವಿ
ವೃಹತಂ | ವಿಯೋಜಯತಂ | ಅಪಿ ಚ ನಿರ್ಋತಿಮಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಪರಾಚೈಃ ಪರಾಗೃಥಾ ಭವತಿ ತಥಾರೇ

ದೂರೇ ಬಾಧೇಥಾಂ | ನಿವಾರಯತಂ | ಅಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಭದ್ರಾ ಭದ್ರಾಣಿ ಸೌಶ್ರವಸಾನ್ಯನ್ನಾನಿ
ಯಶಾಂಸಿ ಚ ಸಂತು | ಭವಂತು | ಸುಶ್ರವಸೋ ಭಾವಃ ಸೌಶ್ರವಸಂ | ಶ್ರವೋಽನ್ನಂ ಯಶತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ—ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ | ಯಾ ಅಮಿವಾ—ಯಾವ ಯಾವ
ರೋಗವು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಯಂ—ಗೃಹವನ್ನು | ಅವಿವೇಶ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆಯೋ | ನಿಷೂಚೀಂ—
ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಆಯಾ ರೋಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ | ವಿ ವೃಹತಂ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸಿರಿ | ನಿರ್ಘಿಂ—
ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದೇವತೆಯನ್ನು | ಪರಾಚೈಃ—ಹಿಂದಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ | ಆರೇ—ಬಹಳ ದೂರಕ್ಕೆ | ಬಾಧೇಥಾಂ—
ತಳ್ಳಿಬಿಡಿರಿ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ | ಭದ್ರಾ—ಮಂಗಳಗಳು | ಸೌಶ್ರವಸಾನಿ—ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಯಶಸ್ಸಂಪ-
ತ್ತುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ | ಸಂತು—ಆಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಯಾವ ರೋಗವು ನಮ್ಮ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆಯೋ
ಸರ್ವತ್ರ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಾದ ಆಯಾ ರೋಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿರಿ. ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದೇವತೆಯನ್ನು
ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಬಹಳ ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡಿರಿ. ನಮಗೆ ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಯಶಸ್ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ
ಮಂಗಳಗಳುಂಟಾಗಲಿ.

English Translation.

Soma and Rudra, expel the wide-spread sickness that has entered
into our dwellings; keep off Nirriti, so that she may be far away, and may
prosperous means of sustenance be ours.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಯುವಮೇತಾನ್ಯಸ್ಮೇ ವಿಶ್ವಾ ತನೂಷು ಭೇಷಜಾನಿ ಧತ್ತಂ |
ಅವ ಸ್ಯತಂ ಮುಂಚತಂ ಯನ್ನೋ ಅಸ್ತಿ ತನೂಷು ಬದ್ಧಂ ಕೃತಮೇನೋ
ಅಸ್ಮತ್ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ | ಯುವಂ | ಏತಾನಿ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ವಿಶ್ವಾ | ತನೂಷು | ಭೇಷಜಾನಿ | ಧತ್ತಂ |
ಅವ | ಸ್ಯತಂ | ಮುಂಚತಂ | ಯತ್ | ನಃ | ಅಸ್ತಿ | ತನೂಷು | ಬದ್ಧಂ | ಕೃತಂ | ಏನಃ | ಅಸ್ಮತ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಯುವಂ ಯುವಾಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ತಾಕಂ ತನೂಷ್ವಂಗೇ-
ಷ್ಟೇತಾನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೇಷಜಾನಿ ಧತ್ತಂ | ಧಾರಯತಂ | ಕಿಂಚಿ ನೋಽಸ್ತಾಕಂ
ತನೂಷ್ವಂಗೇಷ್ಟಾಭಿಃ ಕೃತಂ ಬದ್ಧಂ ಚ ಯದೇನಃ ಪಾಪಮಸ್ತಿ ವಿದ್ಯತೇ ತತ್ಪಾಪಮನ ಸ್ಯತಂ |
ಕ್ಷಪಯತಂ | ಶ್ಲಥಯತಂ | ಶಿಥಿಲಬಂಧಂ ಕುರುತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಮದಸ್ಮತ್ತೋ ಮುಂಚಿತಂ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸೋಮಾರುದ್ರಾ— ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ | ಯುವಂ— ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಅಸ್ಮೇ—
ನಮ್ಮ | ತನೂಷು— ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ | ಏತಾನಿ— ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ವಿಶ್ವಾ ಭೇಷಜಾನಿ— ಸಮಸ್ತ ರೋಗನಿವಾ-
ರಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು | ಧತ್ತಂ— ತುಂಬಿಡಿರಿ | ನಃ— ನಮ್ಮ | ತನೂಷು— ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ | ಕೃತಂ— ಸ್ವಯಂ
ಸಂಪಾದಿತವೂ | ಬದ್ಧಂ— ಹೊರಗಡೆಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದೂ ಆದ | ಯತ್ ಏನಃ ಅಸ್ತಿ—
ಯಾವ ಯಾವ ಪಾಪವಿರುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ | ಅವ ಸ್ಯತಂ— ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿರಿ | ಅಸ್ಮತ್—
ನಮ್ಮಿಂದ | ಮುಂಚಿತಂ— ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರೋಗ-
ನಿವಾರಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಡಿರಿ. ನಮ್ಮ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸಂಪಾದಿತವೂ ಹೊರಗಡೆಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ
ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದೂ ಆದ ಯಾವ ಯಾವ ಪಾಪವಿರುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿರಿ. ಅವನ್ನು
ನಮ್ಮಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿರಿ.

English Translation.

Soma and Rudra, grant all these medicaments (for the ailments of)
our bodies : detach, set free, the perpetrated iniquity that has been bound
up in our persons.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಿಗ್ಮಾಯುಧೌ ತಿಗ್ಮಹೇತೀ ಸುಶೇವೌ ಸೋಮಾರುದ್ರಾವಿಹ ಸು ನೃಳತಂ
ನಃ |

ಪ್ರನೋ ಮುಂಚಿತಂ ವರುಣಸ್ಯ ಪಾಶಾದ್ಗೋಪಾಯತಂ ನಃ ಸುಮನಸ್ಯ-
ಮಾನಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಿಗ್ಮಾ^೧ಯುಧಾ^೨ | ತಿಗ್ಮ^೩ಹೇತೀ^೪ ಇತಿ^೫ ತಿಗ್ಮ^೬ಹೇತೀ^೭ | ಸುರೇವಾ^೮ | ಸೋಮಾರುದ್ರಾ^೯ | ಇಹ^{೧೦} | ಸು^{೧೧} |
ವ್ಯುಳಿತಂ^{೧೨} | ನಃ^{೧೩} |

ಪ್ರ^{೧೪} | ನಃ^{೧೫} | ಮುಂಚಿತಂ^{೧೬} | ವರುಣಸ್ಯ^{೧೭} | ಪಾಶಾತ್^{೧೮} | ಗೋಪಾಯತಂ^{೧೯} | ನಃ^{೨೦} | ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ^{೨೧} || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾ ದೀಪ್ತಧನುಷ್ಠಾ ತಿಗ್ಮಹೇತೀ ತೀಕ್ಷ್ಣಶರೌ ಸುರೇವಾ
ಶೋಭನಸುಖಪ್ರದಾ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ ಶೋಭನಂ ಮನಃ ಸ್ತೋತ್ರಮಿಚ್ಛಂತೌ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ
ಸ್ತೂಯಮಾನಾ ಸುಮನಸೌ ನಾ ಸಂತೌ ಯುವಾಮಿಹ ಲೋಕೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸು ಅತ್ಯಂತಂ
ವ್ಯುಳಿತಂ | ಸುಖಯತಂ | ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನರುಣಸ್ಯ ಪಾಶಾತ್ಪ್ರ ಮುಂಚಿತಂ | ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಗೋಪಾ-
ಯತಂ | ಅಪದ್ಭ್ಯೋ ರಕ್ಷತಂ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾ— ಹರಿತವಾದ ಆಯುಧವುಳ್ಳವರೂ | ತಿಗ್ಮಹೇತೀ—ಚೂಪಾದ ಬಾಣವುಳ್ಳವರೂ |
ಸುರೇವಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಪ್ರದರೂ | ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ— ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ
ಆದ | ಸೋಮಾರುದ್ರಾ— ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ | ಇಹ— ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಸು— ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ವ್ಯುಳಿತಂ—ಸುಖಪಡಿಸಿರಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ವರುಣಸ್ಯ—
ವರುಣನ | ಪಾಶಾತ್—ಬಂಧನದಿಂದ | ಪ್ರ ಮುಂಚಿತಂ—ಬಿಡಿಸಿರಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಗೋಪಾಯತಂ—
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹರಿತವಾದ ಆಯುಧವುಳ್ಳವರೂ, ಚೂಪಾದ ಬಾಣವುಳ್ಳವರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಸುಖಪ್ರದರೂ, ಅನುಗ್ರಹಾ-
ತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಸೋಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅತಿಶಯ-
ವಾಗಿ ಸುಖಪಡಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ವರುಣನ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Sharp-weaponed, sharp-arrowed, profoundly-honoured Soma and
Rudra, grant us happiness in this world : propitiated by our praise,
preserve us : liberate us from the bonds of Varuna.

ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯುಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜೀಮೂತಸ್ಯೇತೈಕೋನವಿಂಶತ್ಯೈಚಂ ಚತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭಾರದ್ವಾಜಸ್ಯ ಪಾಯೋ-
ರಾಷ್ಯಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಜೀಮೂತಸ್ಯೇವೈಕೋನಾ ಸಾಯುರ್ಭಾರದ್ವಾಜಃ ಸಂಗ್ರಾ-
ಮಾಂಗಾನ್ಯೈಕೋಽಭಿತುಷ್ಪಾವ ವರ್ಮ ಧನುರ್ಜ್ಯಾಮಾತಿರ್ನ ಇಷುಧಿಂ ಜಗತ್ಯರ್ಥೇ ಸಾರಥಿಮರ್ಥೇ
ರಶ್ಮೀನಶ್ವಾನ್ ರಥಂ ರಥಗೋಪಾನ್ ಜಗತ್ಯಾಂ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾ ದ್ವಾಭ್ಯಾಮಿಷೂಃ ಪ್ರತೋದಂ
ಹಸ್ತಘ್ನಂ ದ್ವಾಭ್ಯಾಮಿಷೂಃ ಪರಾಃ ಪಂಕ್ತಾಽದಯೋ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ ಸಂಗ್ರಾಮಾಶಿಷೋಽಂ-
ತ್ಯಾಽನುಷ್ಪಬ್ಜಜೀತ ಅಲಾಕ್ರೇತಿ ಚ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಇತಿ | ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸ ಇತಿ ಷಷ್ಠೀದಶಮ್ಯಾ
ಜಗತ್ಯಾವಂತ್ಯಾ ಯೋ ನಃ ಸ್ವ ಇತ್ಯೇಷಾನುಷ್ಪಬ್ಜಜೀತ ಅ ಜಂಘಂತ್ಯಾಲಾಕ್ತಾವಸ್ಯಷ್ಟಾ ಯೋ ನಃ
ಸ್ವ ಇತಿ ಪಂಚಾನುಷ್ಪಭೋ ಯತ್ರ ಬಾಣಾ ಇತಿ ಪಂಕ್ತಿಃ ಶಿಷ್ಪಾಸ್ತಿಸ್ಪಭಃ | ಅದ್ಯಯಾ ವರ್ಮ
ಸ್ತೂಯತೇ ದ್ವಿತೀಯಯಾ ಧನುಸ್ತೃತೀಯಯಾ ಜ್ಯಾ ಚತುರ್ಥಾತಿರ್ನ ಸಂಚಮ್ಯೇಷುಧಿಃ | ಅತಃ
ಪಂಚಾನಾಂ ವರ್ಮಾದ್ಯಾ ದೇವತಾಃ | ಷಷ್ಠಾಃ ಪೂರ್ವಾರ್ಥೇನ ಸಾರಥಿಃ ಸ್ತೂಯತೇ | ಅತಃ
ಸೋಽರ್ಧಸ್ತದ್ವೇವತಾಕಃ | ಉತ್ತರಾರ್ಥೇನ ರಶ್ಮಯಃ ಸ್ತೂಯಂತೇ | ಸಪ್ತಮ್ಯಾಶ್ವಾ ಅಷ್ಟಮ್ಯಾ
ರಥೋ ನವಮ್ಯಾ ರಥಗೋಪಾಃ | ಅತಸ್ತಾಸ್ತದ್ವೇವತಾಕಾಃ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸ ಇತ್ಯಸ್ಯಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸಿತ್ಯ-
ಸೋಮ್ಯದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಪೂಷಾಣೋ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ | ಏಕಾದಶೀದ್ವಾದಶ್ಯಾವಿಷುಸ್ತುತಿರೂಪ-
ತ್ವಾದಿಷುದೇವತಾಕೇ | ತ್ರಯೋದಶ್ಯಾ ಪ್ರತೋದಃ | ಚತುರ್ದಶ್ಯಾ ಹಸ್ತಘ್ನಃ | ಪಂಚದಶೀಷೋಽದಶ್ಯಾ-
ವಿಷುದೇವತಾಕೇ | ಸಪ್ತದಶ್ಯಾ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯದಿತಿರೂಪಾ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ |
ಅಷ್ಟಾದಶ್ಯಾಃ ಕವಚಿಸೋಮವರುಣಾ ದೇವತಾಃ | ಅಂತ್ಯಾಯಾ ದೇವಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ದೇವತಾಃ ||
ಯುದ್ಧೇಽನೇನ ಸೂಕ್ತೇನ ರಾಜಾನಂ ಸಂನಾಹಯೇತ್ | ತಥಾ ಚಾಶ್ವಲಾಯನಃ | ಸಂಗ್ರಾಮೇ
ಸಮುಪೋಳ್ಲೇ ರಾಜಾನಂ ಸಂನಾಹಯೇದಾ ತ್ವಾಹಾರ್ಷಮಂತರೇಧೀತಿ ಸಶ್ಚಾದ್ರಭಸ್ಯಾವಸ್ಥಾಯಿ
ಜೀಮೂತಸ್ಯೇವ ಭವತಿ ಪ್ರತೀಕಮಿತಿ ಕವಚಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ ಉತ್ತರಯಾ ಧನುರುತ್ತರಾಂ ವಾಚಯೇ-
ತ್ಸಯಂ ಚತುರ್ಥೀಂ ಜಪೇತ್ಪಂಚಮ್ಯೇಷುಧಿಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇದಭಿಪ್ರವರ್ತಮಾನೇ ಷಷ್ಠೀಂ ಸಪ್ತಮ್ಯಾ-
ಶ್ವಾನಷ್ಟಮಾಮಿಷೂನನೇಕ್ಷಮಾಣಂ ವಾಚಯತ್ಕುರಿವ ಭೋಗೈಃ ಸರ್ಯೇತಿ ಬಾಹುಮಿತಿ ತಲಂ
ನಹ್ಯಮಾನಂ | ಗೃ. ೩-೧೨ | ಇತಿ | ತಥಾ ಚಾವಸ್ಯಷ್ಟಾ ಪರಾ ಪತೇತೀಷೂನ್ವಿಸರ್ಜಯೇದ್ಯತ್ರ
ಬಾಣಾಃ ಸಂಪತಂತಿ ಯುದ್ಧಮಾನೇಷು ಜಪೇತ್ಪಂಶಿಷ್ಯಾದ್ವಾ | ಗೃ. ೩-೧೨ | ಇತಿ || ಅಧ್ಯಾಯೋ-
ಪಾಕರಣೋತ್ಪನ್ನಜನಯೋರ್ಮಂಡಲಾಂತ್ಯಹೋಮೇ ಯೋ ನಃ ಸ್ವ ಇತ್ಯೇಷಾ | ಅ. ಗೃ. ೩-೫ ||

ಅನುವಾದವು— ಜೀಮೂತಸ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಪಾಯುವೆಂಬುವನು
ಮುಷಿಯು; ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ಜೀಮೂತಸ್ಯೇವೈಕೋನಾ ಸಾಯುರ್ಭಾರದ್ವಾಜಃ ಸಂಗ್ರಾಮಾಂಗಾ-

ಸ್ಯೋಕ್ತೋಽಭಿತುಷ್ಪಾವ ವರ್ಮ ಧನುರ್ಜಾಘ್ರಮಾರ್ತೀ ಇಷುಧಿಂ ಜಗತ್ಯರ್ಥೇ ಸಾರಥಿಮರ್ಥೇ ರಶ್ಮೀ-
ನಶ್ವಾನ್ ರಥಂ ರಥಗೋಪಾನ್ ಜಗತ್ಯಾಂ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾ ದ್ವಾಭ್ಯಾಮಿಷೂಃ ಪ್ರತೋದಂ ಹಸ್ತಘ್ನಂ
ದ್ವಾಭ್ಯಾಮಿಷೂಃ ಪರಾಃ ಸಂಕ್ರಾಂತಯೋ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ ಸಂಗ್ರಾಮಾಶಿಷೋಽನ್ಯಾನುಷ್ಪು-
ಬ್ಬಜೀತ ಆಲಾಕ್ಷೀತಿ ಚ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಎಂಬ ೬ ಮತ್ತು
೧೦ ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಜಗತ್ತೀಭಂದಸ್ಸುವು. ಯೋ ನಃ ಸ್ವಃ ಎಂಬ ೧೯ ನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಠುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸುವು;
ಋಜೀತೇ, ಆ ಜಂಘಂತಿ, ಆಲಾಕ್ತಾ, ಅವಸೃಷ್ಟಾ, ಯೋ ನಃ ಸ್ವಃ ಎಂಬ ಈ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳು ಎಂದರೆ
೧೨, ೧೩, ೧೪, ೧೬, ೧೯ ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಠುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸುವು; ಯತ್ರ ಬಾಣಾಃ ಎಂಬ ೧೭ ನೆಯ ಋಕ್ಕು
ಸಂಕ್ರೀಡ್ಧಂದಸ್ಸುವು; ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸುವು. ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಮ, ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ
ಧನುಸ್ಸು, ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಜ್ಯಾ, ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಆರ್ತೀ, ಐದನೆಯದರಲ್ಲಿ ಇಷುಧಿಃ ಎಂಬ ಯುದ್ಧಸಾಧನಗಳು
ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಅದ್ದರಿಂದ ಆ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳೇ ದೇವತೆಯು; ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ
ಸಾರಥಿಯೂ, ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ರಶ್ಮಯಃ ಎಂಬಿವೂ ಸ್ತುತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಅವುಗಳೇ ದೇವತೆಯು;
ಏಳನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳು, ಎಂಟರಲ್ಲಿ ರಥ, ಒಂಭತ್ತರಲ್ಲಿ ರಥಗೋಪಾಃ ಎಂಬುವರು ಸ್ತುತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ಆ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳೇ ದೇವತೆಯು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಎಂಬ ೧೦ ನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಆ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತ
ರಾಗಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಪಿತೃ, ಸೋಮ್ಯ, ದ್ಯಾನಾಪೃಥಿವೀ, ಪೂಷಾ ಎಂಬಿವರು ಆ ಋಕ್ಕಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು;
ಹನ್ನೊಂದು ಮತ್ತು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇಷುಸ್ತುತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಆ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಇಷುವೇ
ದೇವತೆಯು; ಹದಿನಾರನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರತೋದಃ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಹಸ್ತಘ್ನಃ ಎಂಬಿವು ದೇವತೆಗಳು;
ಹದಿನೈದು ಮತ್ತು ಹದಿನಾರನೇ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಇಷುವು ದೇವತೆಯು; ಹದಿನೇಳನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿ,
ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ವತಿ, ಅದಿತಿ ಎಂಬುವರೇ ದೇವತೆಯು; ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಕವಚ, ಸೋಮ, ವರುಣ ಎಂಬುವರು
ದೇವತೆಯು; ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು, ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನು ದೇವತೆಯು. ಯುದ್ಧವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಾಗ
ಈ ಸೂಕ್ತದ ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹಾರ್ಹನನ್ನಾಗಿ (ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುವಂತೆ)
ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ವಲಾಯನಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಆ. ೩-೧೨) ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವುದು—
ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಸಮುಪೋಳ್ವೇ ರಾಜಾನಂ ಸಂನಾಹಯೇದಾ ತ್ವಾಹಾರ್ಷಮಂತರೇಧೀತಿ ಪಶ್ಚಾದ್ಧೃಘಸ್ಯಾವ-
ಸ್ಮಾಯ ಜೀಮೂತಸ್ಯೇವ ಭವತಿ ಪ್ರತೀಕಮಿತಿ ಕವಚಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ ಉತ್ತರಯಾ ಧನುರುತ್ತರಾಂ
ನಾಚಯೇತ್ಸಯಂ ಚತುರ್ಥೀಂ ಜನೇತ್ಪಂಚಮ್ಯೇಷುಧಿಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇದಭಿಪ್ರವರ್ತಮಾನೇ ಪಷ್ಠೀಂ
ಸಪ್ತಮ್ಯಾಶ್ವಾನಷ್ಟಮಾಮಿಷೂನವೇಕ್ಷಮಾಣಂ ನಾಚಯತ್ಯಹಿರಿವ ಭೋಗೈಃ ಪರ್ಯೇತಿ ಬಾಹುಮಿತಿ ತಲಂ
ನಹ್ಯಮಾನಂ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಅವಸೃಷ್ಟಾ ಪರಾ ಪತೇತೀಷೂನ್ವಿಸರ್ಜಯೇದ್ಯತ್ರ ಬಾಣಾಃ ಸಂಪತಂತೀತಿ
ಯುಧ್ಯಮಾನೇಷು ಜನೇತ್ಪಂಶಿಷ್ಯಾದ್ವಾ (ಆ. ಗೃ. ೩-೧೨) ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದು. ಎಂದರೆ, ಯುದ್ಧವು
ಸಂನಿಹಿತವಾದಾಗ ರಾಜವುರೋಹಿತನು ರಾಜನನ್ನು ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಈ ಸೂಕ್ತದ
ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸಂನಾಹನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೊದಲು ಆ ತ್ವಾಹಾರ್ಷಮಂತರೇಧಿ (ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೭೩)
ಎಂಬ ಸೂಕ್ತಪಠನಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅನಂತರ ಜೀಮೂತಸ್ಯೇವ ಭವತಿ ಪ್ರತೀಕಂ ಎಂಬ
೧ ನೇ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಎಂದರೆ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪರಿಸುತ್ತು ಕವಚವನ್ನು (Armour) ಕೊಡಬೇಕು. ಮುಂದಿನ

ಧನ್ವನಾ ಗಾ ಎಂಬ ೨ ನೆಯ ಋಕ್ವಿನಿಂದ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವ ಎಂಬ ೩ ನೆಯ ಋಕ್ವನ್ನು ರಾಜನಿಂದ ಹೇಳಿಸಿ ತಾನು ತೇ ಅಚಿರಂತೀ ಎಂಬ ೪ ನೆಯ ಋಕ್ವನ್ನು ಪಡಿಸಬೇಕು. ಬಹ್ವೀನಾಂ ಪಿತಾ ಎಂಬ ೫ ನೇ ಋಕ್ವಿನಿಂದ ಇಷುಧಿ (ಬತ್ತಳಿಕೆ) ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾದಾಗ ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ ಎಂಬ ೬ ನೆಯ ಋಕ್ವನ್ನು ಪಡಿಸಬೇಕು. ತೀವ್ರಾನ್ ಘೋಷಾನ್ ಎಂಬ ೭ ನೆಯ ಋಕ್ವಿನಿಂದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ರಥ ವಾಹನಂ ಎಂಬ ೮ ನೆಯ ಋಕ್ವಿನಿಂದ ಇಷು ಎಂದರೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ರಾಜನಿಂದ ಹೇಳಿಸಬೇಕು. ಅಹಿರಿವ ಭೋಗೈಃ ಪರ್ಯೇತಿ ಎಂಬ ೧೪ ನೆಯ ಋಕ್ವಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಅವಸ್ತಷ್ಟಾ ಎಂಬ ೧೬ ನೆಯ ಋಕ್ವನ್ನು ಪಡಿಸಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಯತ್ರ ಬಾಣಾಃ ಸಂಪತಂತಿ ಎಂಬ ೧೭ ನೆಯ ಋಕ್ವನ್ನು ಯದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಪಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು. ಮತ್ತು ಯೋ ನಃ ಸ್ತಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಋಕ್ವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಯೋಪಾಕರಣ, ಉತ್ಸರ್ಜನಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರಧಾನಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಲಾಂತಋಕ್ವನ್ನಾಗಿ ಪಡಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ ಯೋ ನಃ ಸ್ತಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ಗೃ. ೩-೫-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೧೯, ೨೦, ೨೧, ೨೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ವಂಶೈಃ—೧೯ ||

|| ಋಷಿಃ—ಪಾಯುರ್ಭಾರದವಾಚಃ ||

|| ದೇವತಾಃ—೧. ವರ್ಮ | ೨. ಧನುಃ | ೩. ಜ್ಯಾ | ೪. ಅತ್ರ್ನೀ | ೫. ಇಷುಧಿಃ | ೬ ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ. ಸಾರಥಿಃ | ೬ ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧ. ರಶ್ಮಯಃ | ೭. ಆಶ್ವಾಃ | ೮. ರಥಃ | ೯. ರಥಗೋಪಾಃ | ೧೦. ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ | ೧೧, ೧೨, ೧೫, ೧೬. ಇಷವಃ | ೧೩. ಪ್ರತೋದಃ | ೧೪. ಹಸ್ತಃ | ೧೭-೧೯. ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ ಸಂಗ್ರಾಮಾಶಿಷಃ || (೧೭. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಬ್ರಹ್ಮಣ-ಸ್ತತಿರದಿತಿಶ್ಚ | ೧೮. ಕವಚಸೋಮವರುಜಾಃ | ೧೯. ದೇವಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ) ||

|| ಛಂದಃ—೧-೫, ೭-೯, ೧೧, ೧೪, ೧೮. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೬, ೧೦. ಜಗತೀ | ೧೨, ೧೩, ೧೫, ೧೬, ೧೯. ಅನುಷ್ಟುಪ್ | ೧೭. ಪಂಕ್ತಿಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಜೀಮೂತಸ್ಯೇವ ಭವತಿ ಪ್ರತೀಕಂ ಯದ್ವರ್ಮಿಯಾತಿ ಸಮದಾಮುಪಸ್ಥೇ |

ಅನಾವಿದ್ಧಯಾ ತನ್ವಾ ಜಯತ್ವಂ ಸ ತ್ವಾ ವರ್ಮಣೋ ಮಹಿಮಾ

ಸಿಪರ್ತು || ೧ ||

|| ಸದಾಪಾಠಃ ||

ಜೀಮೂತಸ್ಯೈವ | ಭವತಿ | ಪ್ರತೀಕಂ | ಯತ್ | ವರ್ಮಾ | ಯಾತಿ | ಸಮದಾಂ | ಉಪಸ್ಥೇ |
ಅನಾವಿದ್ಧಯಾ | ತನ್ನಾ | ಜಯ | ತ್ವಂ | ಸಃ | ತ್ವಾ | ವರ್ಮಣಃ | ಮಹಿಮಾ | ಪಿಸರ್ತು || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಮದಾಂ ಸಂಗ್ರಾಮಾಣಾಮುಪಸ್ಥ ಉಪಸ್ಥಾನೇ ಸತಿ ಯದ್ಯದಾಯಂ ರಾಜಾ ವರ್ಮಾ ಕವಚೀ
ಯಾತಿ ತದಾ ಲೋಹವಚವನ್ನು ವರ್ಮಣಾ ಸಂನದ್ಧಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರತೀಕಂ ರೂಪಂ ಜೀಮೂತಸ್ಯೈವ
ಮೇಘಸ್ಯೈವ ಭವತಿ | ಮೇಘಸ್ಯ ಯಾದೃಶಂ ರೂಪಂ ತಾದೃಶಮಸ್ಯ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ರಾಜನ್
ತ್ವಮನಾವಿದ್ಧಯಾ ಶತ್ರುಭಿರಬಾಧಿತಯಾ ತನ್ನಾ ಶರೀರೇಣ ಶತ್ರುನ್ ಜಯ | ವರ್ಮಣಃ ಸ ತಾದೃಶೋ
ಮಹಿಮಾ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಪಿಸರ್ತು | ಪಾಲಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಮದಾಂ ಉಪಸ್ಥೇ—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ (ಯುದ್ಧಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ) | ಯತ್—ಯಾವಾಗ |
ವರ್ಮಾ—ಲೋಹಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ರಾಜನು | ಯಾತಿ—ಸಂಚರಿಸುವನೋ (ಆಗ) | ಪ್ರತೀಕಂ—ಈ
ರಾಜನ ರೂಪವು | ಜೀಮೂತಸ್ಯೈವ—ಮೇಘದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ | ಭವತಿ—ಆಗಿರುತ್ತದೆ (ಎಲೈ ರಾಜನೇ) |
ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅನಾವಿದ್ಧಯಾ—ಶತ್ರುಗಳ ಏಟುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿರುವ | ತನ್ನಾ—ಶರೀರದೊಡನೆ | ಜಯ—
ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು | ವರ್ಮಣಃ—ಲೋಹಕವಚದ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಮಹಿಮಾ—
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಪಿಸರ್ತು—ಪಾಲಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯುದ್ಧಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಹಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ರಾಜನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಅವನ
ರೂಪವು ಮೇಘದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ನೀನು ಶತ್ರುಗಳ ಏಟುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿರುವ ಶರೀರ
ದೊಡನೆ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು. ಲೋಹಕವಚದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ನಿನ್ನನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿ.

English Translation.

When the mailed warrior advances in the front of battles, his form
is like that of a cloud : with his body unwounded do you conquer ; may the
strength of the armour defend you.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯುದ್ಧವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧದ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ
ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸು, ಹೆದೆ, ರಥ ಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧೋಪಕರಣಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು
ವಿವರಣೆ ಇವೆ. ಯುದ್ಧಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸು

ವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಅನೇಕ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಯಾಸ್ಮರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಯಾ ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕೃಷ್ಣಯಜುರ್ವೇದದ ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೊಡನೆ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. (ತೈ. ಸಂ. ೪-೬-೬) ಅಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೯ ಮತ್ತು ೧೫ ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಿಲ್ಲ. ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಸಮದೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯನ್ನು ಇದೇ ಸೂಕ್ತದ ಎರಡನೇ ಋಕ್ಕಿನ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧನ್ವನಾ ಗಾ ಧನ್ವನಾಜಿಂ ಜಯೇಮ ಧನ್ವನಾ ತೀವ್ರಾಃ ಸಮದೋ
ಜಯೇಮ |

ಧನುಃ ಶತ್ರುೋರಪಕಾಮಂ ಕೃಣೋತಿ ಧನ್ವನಾ ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರದಿಶೋ
ಜಯೇಮ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧನ್ವನಾ | ಗಾಃ | ಧನ್ವನಾ | ಆಜಿಂ | ಜಯೇಮ | ಧನ್ವನಾ | ತೀವ್ರಾಃ | ಸಮದಃ | ಜಯೇಮ |

ಧನುಃ | ಶತ್ರುೋಃ | ಅಪ್ರಕಾಮಂ | ಕೃಣೋತಿ | ಧನ್ವನಾ | ಸರ್ವಾಃ | ಪ್ರದಿಶಃ | ಜಯೇಮ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಧನ್ವನಾ ಚಾಪೇನ ಗಾಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಜಯೇಮ | ವಯಂ ವಶೀಕರಣಾಮ | ಧನ್ವನಾಜಿಂ ಸಂಗ್ರಾಮಂ ಚ ಜಯೇಮ | ಧನ್ವನಾ ತೀವ್ರಾ ಉದ್ಭತಾಃ ಸಮದೋಽತ್ಯಂತಂ ಮದವತೀಃ ಶತ್ರುಸೇನಾಶ್ಚ ಜಯೇಮ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಮಃ | ಸಮದಃ ಸಮದೋ ವಾತ್ರೇಃ ಸಮದೋ ವಾಮದತೇಃ | ನಿ. ೯-೧೭ | ಇತಿ | ಧನುಃ ಶತ್ರುೋರಪಕಾಮಂ ಕಾಮಸ್ಯಾಪಾಯಂ ಕೃಣೋತಿ | ಕರೋತು || ಕಿಂಚಿ ಧನ್ವನಾ ವಯಂ ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರದಿಶಃ ಸರ್ವಾಸು ದಿಕ್ಷು ವರ್ತಮಾನಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ಜಯೇಮ | ಪ್ರದಿಕ್ಶಬ್ದೋ ಲಕ್ಷಣಯಾ ತತ್ಕ್ಷೇಪು ಪುರುಷೇಷು ವರ್ತತೇ ಮಂಚಾಃ ಕ್ರೋಶಂತೀತಿವತ್ | ಧನ್ವನ್ಯಾಬ್ಧಸ್ಯ ಜಯತೇಶ್ವಾವೃತ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಧನ್ವನಾ—ಧನುಸ್ಸಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ | ಗಾಃ—ಶತ್ರುಗಳ ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಜಯೇಮ—ನಾವು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ | ಧನ್ವನಾ—ಅದೇ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ | ಆಜಿಂ—ಯುದ್ಧವನ್ನೂ ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ | ಧನ್ವನಾ—ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ | ತೀವ್ರಾಃ—ದರ್ಪದಿಂದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದವೂ | ಸಮದಃ—ಉನ್ಮತ್ತವಾದವೂ ಅದ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು | ಜಯೇಮ—ನಾವು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ | ಧನುಃ—ನಮ್ಮ ಧನುಸ್ಸು | ಶತ್ರುೋಃ—

ಶತ್ರುವಿನ | ಅಸೆಕಾಮಂ—ಅಶಾಭಂಗವನ್ನು | ಕೃಣೋತಿ—ಉಂಟುಮಾಡಲಿ | ಧನ್ವನಾ—ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ |
ಸರ್ವಾಃ—ಸಕಲವಾದ | ಪ್ರದಿಶಃ—ದಿಗಂತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಜಯೇಮ—ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಾವು ಧನುಸ್ಸಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ಅದೇ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಜಯಿಸುವೆವು. ದರ್ಪದಿಂದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದವೂ, ಉನ್ಮತ್ತವಾದವೂ ಆದ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಜಯಿಸೋಣ. ನಮ್ಮ ಧನುಸ್ಸು ಶತ್ರುವಿಗೆ ಅಶಾಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ಧನುಸ್ಸಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾವು ದಿಗಂತಗಳಲ್ಲೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಧನುಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಸಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಧನುಃ | ಧನುರ್ಧನ್ವತೇರ್ಗತಿರ್ಮುಣಃ ವಧಕರ್ಮಣೋ ನಾ ಧನ್ವಂತೈಸ್ತಾದಿಪವಃ || ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ | ಧನ್ವನಾ ಗಾ ಧನ್ವನಾಜಿಂ ಜಯೇಮ ಧನ್ವನಾ ತೀವ್ರಾಃ ಸಮದೋ ಜಯೇಮ |
ಧನುಃ ಶತ್ರೋರಸೆಕಾಮಂ ಕೃಣೋತಿ ಧನ್ವನಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರದಿಶೋ ಜಯೇಮ || ಇತಿ ಸಾ ನಿಗದವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ | ಸಮದಃ ಸಮದೋ ವಾತ್ತೇಃ ಸಮದೋ ನಾ ಮದತೇಃ ||

(ನಿ. ೯-೧೭)

ಧನುಃಶಬ್ದವು, ಗಮನ ಅಥವಾ ಹೋಗು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಧನ್ವಂತಿಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಧನ್ವಂತಿಧಾತುವಿಗೆ ಕೊಲ್ಲು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಾಣಗಳು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟು ಶತ್ರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಧನುಸ್ಸೆಂದು ಹೆಸರು ಅಥವಾ ವಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಧನುಸ್ಸು ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಧನುಶ್ಚಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಧನ್ವನಾ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಸನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಈ ಋಕ್ಸನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಓದುವುದರಿಂದಲೇ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಈ ಋಕ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧವೆಂದು ಅರ್ಥವಿರುವುದು. ಸಂ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗಸಹಿತವಾದ ಅದ್ ತಿನ್ನು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಸಮದ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತಿನ್ನುವುದು ಎಂದರೆ ಧ್ವಂಸಮಾಡುವುದು, ನಾಶಮಾಡುವುದು, ಕೊಲ್ಲುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಸಮದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು. ಅಥವಾ ಕೋಪದಿಂದ ಹೋರಾಡು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಮದತಿಧಾತುವಿನಿಂದಲಾದರೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಆಗಲೂ ಮದಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗವು ಸೇರಿ ಸಂಮದ ಅಥವಾ ಸಮದ ಎಂದಾಗಿ ಸಮದಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ಕೋಪದಿಂದ ಹೋರಾಡುವ ಯುದ್ಧ ಎಂಬರ್ಥವಿರುವುದು.

English Translation.

May we conquer the cattle (of the enemies) with the bow : with the bow may we be victorious in battle : may we overcome our fierce-exulting

(enemies) with the bow : may the bow disappoint the hope of the foe : may we subdue with the bow all (hostile) countries.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವೇದಾ ಗನೀಗಂತಿ ಕರ್ಣಂ ಪ್ರಿಯಂ ಸಖಾಯಂ ಪರಿಷ್ವಜಾನಾ |
ಯೋಷೇವ ತಿಂಕ್ತೇ ವಿತತಾಧಿ ಧನ್ವನ್ಯಾ ಇಯಂ ಸಮನೇ ಪಾರ-
ಯಂತೀ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವೇದಾ | ಇತ್ | ಅ | ಗನೀಗಂತಿ | ಕರ್ಣಂ | ಪ್ರಿಯಂ | ಸಖಾಯಂ | ಪರಿಷ್ವಜಾನಾ |
ಯೋಷೇವ | ತಿಂಕ್ತೇ | ವಿತತಾ | ಅಧಿ | ಧನ್ವನ್ | ಜ್ಯಾ | ಇಯಂ | ಸಮನೇ | ಪಾರಯಂತೀ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂರ್ವತ್ರ ಋಗ್ವೇದೇನ ಕವಚಿಧನುಷೀ ಸ್ತುತೇ | ಅತ್ರ ಜ್ಯಾಸ್ತುತಿಃ | ಇಯಂ ಜ್ಯಾ ಸಮನೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಧನ್ವನ್ ಧನ್ವನಿ | ಅಧೀತಿ ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥಾನುವಾದಃ | ವಿತತಾ ವಿಸ್ತೃತಾ ಪಾರಯಂತೀ ಪಾರಂ ನಯಂತೀ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಿಯಕರಂ ವಾಕ್ಯಂ ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವ ಕರ್ಣಂ ಧನ್ವಿನೋ ರಾಜ್ಞಃ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶಮಾ ಗನೀಗಂತಿ | ಆಗಚ್ಛತಿ | ಇದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಯೋಷಾ ನಾರೀ ಸಖಾಯಂ ಪತಿಮಿವ ಪರಿಷ್ವಜಾನೇಷುಂ ಪರಿಷ್ವಜಮಾನಾ ತಿಂಕ್ತೇ ಶಬ್ದಾಯತೇ ಚ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ವಕ್ಷ್ಯಂತೀನಾ-ಗಚ್ಛತಿ ಕರ್ಣಂ ಪ್ರಿಯಮಿವ ಸಖಾಯಮಿಷುಂ ಪರಿಷ್ವಜಮಾನಾ ಯೋಷೇವ ತಿಂಕ್ತೇ ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ ವಿತತಾಧಿ ಧನುಷಿ ಜ್ಯೇಯಂ ಸಮನೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಪಾರಯಂತೀ ಪಾರಂ ನಯಂತೀ | ನಿ.೯-೧೮ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಯಂ ಜ್ಯಾ—ಧನುಸ್ಸಿನ ಈ ಹೆದೆಯು | ಸಮನೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಧನ್ವನ್ ಅಧಿ—ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ | ವಿತತಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ | ಪಾರಯಂತೀ—ಎರಡು ತುದಿಗಳನ್ನೂ ಭದ್ರವಾಗಿ ಸೇರಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾ | ಪ್ರಿಯಂ—ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯವನ್ನು | ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವ—ಹೇಳುವುದೋ ಎಂಬಂತೆ | ಕರ್ಣಂ—ರಾಜನ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶವನ್ನು | ಅ ಗನೀಗಂತಿ ಇತ್—ಸಮೀಪಿಸುತ್ತದೆ | ಸಖಾಯಂ—ಪ್ರಿಯನಾದ ಪತಿಯನ್ನು | ಪರಿಷ್ವಜಾನಾ—ಅಲಿಂಗಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವ | ಯೋಷಾ ಇವ—ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ | ತಿಂಕ್ತೇ—ರಾಜನ ಕಿವಿಯಹತ್ತಿರ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನುಸ್ಸಿನ ಈ ಹೆದೆಯು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಧನುಸ್ಸಿನ ಎರಡು ತುದಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ರಾಜನ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶವನ್ನು

ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಿಯನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ರಾಜನ ಕಿವಿಯ ಹತ್ತಿರ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತದೆ.

English Translation.

This bowstring, drawn tight upon the bow, and making way in battle, repeatedly approaches the ear (of the warrior), as if embracing its friend (the arrow), and proposing to say something agreeable, as a woman whispers (to her husband).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕವಚ (Armour) ಮತ್ತು ಧನುಸ್ಸನ್ನು (Bow) ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಿನ ಅಥವಾ ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿರುವುದು. ಹೆದೆಯೆಂದರೆ ದೆಬ್ಬಿಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ದಾರ ಅಥವಾ ಹಗ್ಗವು (Bow-string). ಈ ದಾರ ಅಥವಾ ಹಗ್ಗಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಚರ್ಮದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನಾಗಲೀ (thin strip of a hide) ನರವನ್ನಾಗಲೀ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಇದು ಬಹಳ ಬಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಬಿಲ್ಲಿನ ದೆಬ್ಬೆಯು ಬಗ್ಗುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣಗಳು ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಧಗಳಾಗಿವೆ. ಈಗಲೂ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುವ ನಾಗರಿಕತೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾಡುಜನರಿಗೆ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಯುಧಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ಜನರು ಬಹಳ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮೃಗಗಳಾದ ಆನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಹ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವುದೂ ಉಂಟು. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಾಣಗಳ ತುದಿಯನ್ನು ಕೆಲವುಜಾತಿ ಮೂಲಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿದ ರಸ ಅಥವಾ ವಿಷದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಕಾಡುಜನರಲ್ಲಿ ಇದು ಈಗಲೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಷಸಿಕ್ತವಾದ ಬಾಣವು ಬಹಳ ಕ್ರೂರವಾದ ವ್ರಣಾದಿಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ಬಹು ಬೇಗನೆ ಕೊಲ್ಲುವುದು. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸದ್ಧತಿಯೂ ಸಹ ಋಗ್ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೧೫ ನೇ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯ ದಿಂದ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇಂತಹ ವಿಷಸಿಕ್ತವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಿತರಾದ ಈ ದೇಶದ ಪೂರ್ವನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಕಾಡುಜನರೊಡನೆ (ದಸ್ಯು) ಆರ್ಯಜನಾಂಗದವರು ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಇಯಂ ಜ್ಯಾ ಸಮನೇ ಧನ್ಯನ್ ಅಧಿ ವಿತತಾ ಪಾರಯಂತೀ—ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಈ ಹೆದೆಯು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಂಕಾರಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಶ್ವತವಾಗಿ ಹರಡಿದೆ. ಧನುಸ್ಸಿನ ಹೆದೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ಕಿವಿಯವರೆಗೆ ಎಳೆದು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬಿಡುವಾಗ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಶಂಕಾರಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಭಯಸೇನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು ಧನುಸ್ಸುಗಳು ಈ ಶಬ್ದಮಾಡುವುದರಿಂದ ಈ ಶಬ್ದವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಘೃಪಿಸುವುದು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಪ್ರಿಯಂ ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವ ಇತ್ ಅ ಗನೀಗಂತಿ ಕರ್ಣಂ— ಪ್ರಿಯಕರಂ ನಾಕ್ಯಂ ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವ ಧನ್ವಿನೋ ರಾಜ್ಞಃ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶಂ ಆಗಚ್ಛಂತಿ | ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ಶತ್ರುಗಳಮೇಲೆ ಬಿಡುವಾಗ ಆ ಬಾಣವನ್ನು ಕಿವಿಯವರೆಗೂ ಎಳೆದು ಬಿಡುವುದು ರೂಢಿಯು. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಬಿಟ್ಟರೆ ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿಯೂ, ವೇಗವಾಗಿಯೂ ಬಾಣವು ಶತ್ರುಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ಕಿವಿಯವರೆಗೆ ಎಳೆಯುವುದನ್ನು ಋಷಿಯು ಎರಡುವಿಧವಾದ ಉಪಮಾನಗಳಿಂದ ಬಹುಚೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಡೆರುವ ಬಾಣವು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ರಾಜನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಕರವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ಅಥವಾ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶದ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಮಾನದ ಅರ್ಥವು. ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಹಿತಕರವಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವವರು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಇತರರಿಗೆ ಕೇಳಿಸದಂತೆ ಕಿವಿಯ ಹತ್ತಿರಹೋಗಿ ಅವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿಯಷ್ಟೆ. ಅದರಂತೆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಬಾಣಸಹಿತವಾದ ಈ ಹೆದೆಯು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಈ ಉಪಮಾನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಖಾಯಂ ಪರಿಷ್ವಸ್ವಜಾನಾ ಯೋಷೇವ ಶಿಂಕ್ತೇ—ಈಗ ಇನ್ನೊಂದು ಉಪಮಾನವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಪ್ರಿಯನಾದ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವ ತರುಣಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಈ ಧನುಸ್ಸಿನ ಹೆದೆಯು ರಾಜನ ಕಿವಿಯ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಕರವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಛರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಈ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಅಥವಾ ಈ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಅಥವಾ ಯೋಧನು ಧನುಸ್ಸಿನ ಹೆದೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ತನ್ನ ಕಿವಿಯವರೆಗೆ ಎಳೆದು ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಧ್ವನಿಯು, ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಪತ್ನಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಹಸ್ಯವೂ, ಪ್ರಿಯಕರವೂ ಆದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಕೇಳಿಸದಂತೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಿವಿಯ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಇರುವುದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಯಾಸ್ಕರು ಜ್ಯಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಋಕ್ವೇದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈ ಋಕ್ವೇದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು—

ಜ್ಯಾ | ಜ್ಯಾ ಜಯತೇರ್ವಾ, ಜಿನಾತೇರ್ವಾ, ಪ್ರಜಾವಯತೀಷೂನಿತಿ ನಾ | ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ | ವಕ್ಷ್ಯಂತೀನೇದಾ ಗನೀಗಂತಿ ಕರ್ಣಂ ಪ್ರಿಯಂ ಸಖಾಯಂ ಪರಿಷ್ವಸ್ವಜಾನಾ | ಯೋಷೇವ ಶಿಂಕ್ತೇ ವಿತತಾಧಿ ಧನ್ವನ್ ಜ್ಯಾ ಇಯಂ ಸಮನೇ ಪಾರಯಂತೀ || ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವಾಗಚ್ಛಂತಿ ಕರ್ಣಂ ಪ್ರಿಯಮಿವ ಸಖಾಯಮಿಷುಂ ಪರಿಷ್ವಸ್ವಜಾನಾ ಯೋಷೇವ ಶಿಂಕ್ತೇ ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ ವಿತತಾಧಿ ಧನುಷಿ ಜ್ಯೇಯಂ ಸಮನೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಪಾರಯಂತೀ ಪಾರಂ ನಯಂತೀ ||

(ನಿ. ೯-೧೮)

ಜ್ಯಾ (ಹೆದೆ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಜಿ (ಜಯ್) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಗೆಲ್ಲು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಜಿನಾತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಲಾಗಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ಈ ಹೆದೆಯಿಂದ ಬಾಣಗಳು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಹೊರಹೊರಡುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ (ವಕ್ಷ್ಯಂತೀವ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕು) ಇದರ ಅರ್ಥಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆದೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ಕಿವಿಯವರೆಗೆ ಎಳೆದು ಬಿಡುವಾಗ ಈ ಹೆದೆಯು ಪ್ರಿಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಡುವವನ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಸಖನನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಿಯಪತಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗುಟ್ಟಾದ ಮಾತನ್ನು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಯುವತಿಯಂತೆ ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಧ್ವನಿಯು ಪುರುಷರಂತೆ ಗಡುಸಾಗಿಲ್ಲದೆ ಮೃದುವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೇಚುಧ್ವನಿಯಂತೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೆದೆಯ ಧ್ವನಿಯೂ ಅದರಂತೆ ಹೆಂಗಸಿನ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಕೇಚು ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಮೃದುಮಧುರವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ಎಳೆಯುವಾಗ ಈ ಹೆದೆಯೂ ವಿಸ್ತೃತ ವಾಗಿ (ಉದ್ದವಾಗಿ) ಹರಡುತ್ತದೆ (stretches) ಸಮಸೇ ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಕದನ. ಇಂತಹ ಧನುಸ್ಸಿನ ಹೆದೆಯು ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಗಂಡಾಂತರಗಳಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೇ ಆಚರಂತೀ ಸಮನೇವ ಯೋಷಾ ಮಾತೇವ ಪುತ್ರಂ ಬಿಭೃತಾ-
ಮುಪಸ್ಥೇ |

ಅಪ ಶತ್ರುನ್ವಿಧೃತಾಂ ಸಂವಿದಾನೇ ಆರ್ತ್ನೀ ಇಮೇ ವಿಷ್ಠರಂತೀ ಅಮಿ-
ತ್ರಾನ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ ಇತಿ | ಆಚರಂತೀ ಇತ್ಯಾಚರಂತೀ | ಸಮನ್ವಾಇವ | ಯೋಷಾ | ಮಾತ್ಯಾಇವ | ಪುತ್ರಂ |
ಬಿಭೃತಾಂ | ಉಪಸ್ಥೇ |
ಅಪ | ಶತ್ರುನ್ | ವಿಧೃತಾಂ | ಸಂವಿದಾನೇ ಇತಿ ಸಂವಿದಾನೇ | ಆರ್ತ್ನೀ ಇತಿ | ಇಮೇ ಇತಿ |
ವಿಷ್ಠರಂತೀ ಇತಿ ವಿಷ್ಠರಂತೀ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ರ ಧನುಷ್ಕೋಟ್ಯೋಃ ಸ್ತುತಿಃ | ತೇ ಧನುಷ್ಕೋಟ್ಯೌ ಸಮನೇವ ಸಮನಸ್ಕೇವ ಯೋಷಾ ಪತಿಸಮಾಸಂ ನ ತ್ಯಜತಿ ತದ್ವದಾಚರಂತೀ ಅಭಿತತ್ವರಂತ್ಯಾನ್ವಸಥ ಉಪಸ್ಥಾನೇ ಮಾತೇವ ಪುತ್ರಂ

ಯಥಾ ಮಾತಾ ಪುತ್ರಂ ಧಾರಯತಿ ತದ್ವದ್ವಿಭೃತಾಂ | ರಾಜಾನಂ ಧಾರಯೇತಾಂ | ಕಿಂಚೇಮೇ
 ಧನುಷ್ಕೋಟ್ಯಾ ಸಂವಿದಾನೇ ಸಂಜಾನಾನೇ ವಿಸಂವಾದರಹಿತೇ ಆರ್ತಿಕ್ಷೇ ಗಚ್ಛಂತ್ಯಾ || ಋ ಗತಾನಿತಿ
 ಧಾತೋಶ್ಚಯಗಿಭ್ಯಾಂ ನಿರಿತಿ ಬಾಹುಲಕಾತ್ ನಿಪ್ರತ್ಯಯೋ ಧಾತೋರಾರ್ತಭಾವಶ್ಚ | ತತಃ
 ಕೃದಿಕಾರಾದಕ್ರಿನಃ | ಪಾ. ೪-೧-೪೫ | ಇತಿ ಜಾಣ್ | ದ್ವಿವಚನಸ್ಯ ಪೂರ್ವಸವರ್ಣಃ || ಅಸ್ಯ
 ರಾಜ್ಞೋಽಮಿತ್ರಾನ್ ವಿಷ್ಠುರಂತೀ ವಿಹಿಂಸಂತ್ಯಾ ಶತ್ರುಂಶ್ಚಾಪ ವಿಧೃತಾಂ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಕಃ | ತೇ
 ಅಚರಂತ್ಯಾ ಸಮನಸಾವಿವ ಯೋಷೇ ಮಾತೇವ ಪುತ್ರಂ ಬಿಭೃತಾಮುಪಸ್ಥ ಉಪಸ್ಥಾನೇಽಪವಿಧೃತಾಂ
 ಶತ್ರುನ್ ಸಂವಿದಾನೇ ಆರ್ತಾನ್ಯಮೇ ವಿಘ್ನಾನ್ಯವಮಿತ್ರಾನ್ | ನಿ. ೯-೪೦ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಮನಾ—ಪ್ರಿಯಮನಸ್ಕಳಾದ | ಯೋಷಾ ಇವ—ಪತ್ನಿಯಂತೆ | ಅಚರಂತೀ—ಸರ್ವದಾ
 ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಲೂ | ಮಾತಾ—ತಾಯಿಯು | ಉಪಸ್ಥೇ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ | ಪುತ್ರಂ
 ಇವ—(ತೊಡೆಯಮೇಲಿರುವ) ಪುತ್ರನನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆಯೂ | ತೇ—ಈ ಧನುಷ್ಕೋಟಿಗಳು (ಅಗ್ರ ಭಾಗಗಳು) |
 ಬಿಭೃತಾಂ—ರಾಜನನ್ನು ಧರಿಸಲಿ | ಇಮೇ—ಇದೇ ಧನುಷ್ಕೋಟಿಗಳು | ಸಂವಿದಾನೇ—ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ |
 ಆರ್ತಿಕ್ಷೇ—ಚಲಿಸುತ್ತಾ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು | ವಿಷ್ಠುರಂತೀ—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ | ಶತ್ರುನ್—
 ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಅಪ ವಿಧೃತಾಂ—ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಿಯಮನಸ್ಕಳಾದ ಪತ್ನಿಯಂತೆ ಸರ್ವದಾ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಲೂ, ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ
 ಮೇಲಿರುವ ಪುತ್ರನನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆಯೂ ಈ ಧನುಷ್ಕೋಟಿಗಳು ಅಗ್ರಭಾಗಗಳು ರಾಜನನ್ನು ಧರಿಸಲಿ. ಇದೇ ಧನುಷ್ಕೋಟಿ
 ಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಲಿ.

English Translation.

May the two extremities of the bow, acting consentaneously, like a
 wife sympathizing (with her husband), uphold (the warrior), as a mother
 nurses her child upon her lap ; and may they, moving concurrently, and
 harassing the foe, scatter his enemies.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಆರ್ತಿಕ್ಷೇ ಎಂಬ ಧನುಷ್ಕನ ಎರಡು ತುದಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಋಷಿಯು ಇವುಗಳನ್ನು
 ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉಪಮಾನವನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಈ ಋಕ್ನಿಗೂ ಯಾಸ್ಕರು
 ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಆರ್ತ್ನೀ | ಆರ್ತ್ನೀ ಅರ್ತನ್ಯಾ ವಾರಣ್ಯಾ ವಾರಿಷಣ್ಯಾ ವಾ | ತಯೋರೇಷಾ ಭವತಿ || ತೇ ಆಚರಂತೀ
ಸಮನೇವ ಯೋಷಾ ಮಾತೇವ ಪುತ್ರಂ ಬಿಭೃತಾಮುಪಸ್ಥೇ | ಅಪ ಶತ್ರುನ್ರಿಧ್ಯತಾಂ ಸಂವಿ-
ದಾನೇ ಆರ್ತ್ನೀ ಇಮೇ ವಿಷ್ವರಂತೀ ಅಮಿತ್ರಾನ್ || ತೇ ಆಚರಂತ್ಯಾ ಸಮನಸಾವಿನ ಯೋಷೇ
ಮಾತೇವ ಪುತ್ರಂ ಬಿಭೃತಾಮುಪಸ್ಥ ಉಪಸ್ಥಾನೇಽಪವಿಧ್ಯತಾಂ ಶತ್ರುನ್ ಸಂವಿದಾನೇ
ಆರ್ತ್ನಾ ವಿಮೇ ವಿಘ್ನಾ ವಮಿತ್ರಾನ್ || (ನಿ. ೯-೪೦)

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಉಪಮಾನಗಳಿವೆ. ಮೊದಲು ಆರ್ತ್ನೀ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರೂಪನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಆರ್ತ್ನೀ ಎಂಬುದು ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯು ದ್ವಿವಚನಾಂತಪದವು. ಹೋಗು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಋ-ಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, (ಅರ್ತನ್ಯಾ) ಅಥವಾ ಮರದಿಂದ (ಮರ ಅಥವಾ ಬಿದಿರುಬೆಟ್ಟ) ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಾಗಲಿ (ಅರಣ್ಯಾ) ಅಥವಾ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಅರಿಷಣ್ಯಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲಾಗಲಿ ಆರ್ತ್ನೀ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಎಂದರೆ, ಈ ಧನುಸ್ಸಿನ ತುದಿಗಳು (ಆರ್ತ್ನಿಗಳು) ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವುದರಿಂದ ಹೋಗು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಋಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ಅರಣ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷದಿಂದ ಈ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾರಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಧನುಸ್ಸಿನ ತುದಿಗಳು ವೃಕ್ಷಮಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅರಣಿಶಬ್ದದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ವಾರಿಷಣ್ಯಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥದಂತೆ ಅರಿಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಈ ಬಿಲ್ಲಿನ ತುದಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಟ ಬಾಣಗಳು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಆರ್ತ್ನೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದೆಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಈ ಆರ್ತ್ನೀ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತೇ ಆಚರಂತೀ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ವನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಎಂಬ ಎರಡು ತುದಿಗಳಿರುವವು. ಈ ಎರಡು ತುದಿಗಳೂ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರಂತಿವೆ. ಒಬ್ಬ ಪತಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮನಾಗಿ ಸೇರಿದ ಪತಿಯನ್ನು ಉಪಚರಿಸುವಾಗ ಯಾವ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿ ಆಚರಿಸುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಧನುಸ್ಸಿನ ಎರಡು ತುದಿಗಳೂ ಹೆದೆಯಿಂದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಸಹಕರಿಸಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವು. ಎರಡು ತುದಿಗಳೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ, ಒಂದೇ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗುವವು. ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿಯೂ ಬಗ್ಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರವಿದ್ದಂತೆ ಎರಡು ತುದಿಗಳೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿ ಬಾಣವನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಹೊರಡುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವವು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಋಷಿಯು ತೇ (ಆರ್ತ್ನೀ) ಆಚರಂತೀ ಸಮನೇವ ಯೋಷಾ ಎಂಬ ಉಪಮಾನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಇದು ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಮಾನವು.

ಮಾತೇವ ಪುತ್ರಂ ಬಿಭೃತಾಮುಪಸ್ಥೇ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವು ಎರಡನೆಯ ಉಪಮಾನವು. ತಾಯಿಯಾದವಳು ತನ್ನ ಶಿಶುವನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಧರಿಸುವಂತೆ ಈ ಧನುಸ್ಸಿನ ತುದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ರಾಜನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಪುತ್ರಪ್ರಾಯನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಧರಿಸುವವು ಎಂದರೆ ರಕ್ಷಿಸುವವು. ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ನಾನಾ ತೊಂದರೆ

ಗಳಿಂದಲೂ ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವಳು. ಅದರಂತೆ ಈ ಧನುಸ್ಸಿನ ತುದಿಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ತಾಯಿಯಂತಿದ್ದು ಅವನಿಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶತ್ರುಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೊರಹೊರಡುವ ಬಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ರಾಜನನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವವು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮತ್ತು ಉಪಮಾನವಾಕ್ಯದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬಹ್ವೀನಾಂ ಪಿತಾ ಬಹುರಸ್ಯ ಪುತ್ರಶ್ಚಾ ಕೃಣೋತಿ ಸಮನಾವಗತ್ಯ |
ಇಷುಧಿಃ ಸಂಕಾಃ ಪೃತನಾಶ್ಚ ಸರ್ವಾಃ ಪೃಷ್ಠೇ ನಿನದ್ಧೋ ಜಯತಿ
ಪ್ರಸೂತಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬಹ್ವೀನಾಂ | ಪಿತಾ | ಬಹುಃ | ಅಸ್ಯ | ಪುತ್ರಃ | ಚಿಶ್ವಾ | ಕೃಣೋತಿ | ಸಮನಾ | ಅವಗತ್ಯ |
ಇಷುಧಿಃ | ಸಂಕಾಃ | ಪೃತನಾಃ | ಚ | ಸರ್ವಾಃ | ಪೃಷ್ಠೇ | ನಿನದ್ಧಃ | ಜಯತಿ | ಪ್ರಸೂತಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಷುಧಿರತ್ರ ಸ್ತೂಯತೇ | ಇಷುಧಿರ್ಬಹ್ವೀನಾಮಿಷೂಣಾಂ ಪಿತಾ ಭವತಿ | ರಕ್ಷಣಹೇತುಶ್ಚಾ-
ಪ್ತಿತೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಇಷುಶಬ್ದಸ್ಯೋಭಯಲಿಂಗತ್ವಾದ್ಬಹ್ವೀನಾಮಿತಿ ಪ್ರಯೋಗಃ | ಅಸ್ಯೇಷುಧೇಃ ಪುತ್ರ
ಇಷುರ್ಬಹುಭವತಿ | ಬಹವ ಇಷವೋ ಹೀಷುಧಾ ನಿಧೀಯಂತೇ | ಇಷೂಣಾಂ ನಿಧಾನತ್ವಾದಿಷುಧಿಃ |
ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಇಷುಧಿರಿಷೂಣಾಂ ನಿಧಾನಂ | ನಿ. ೯-೧೩ | ಇತಿ | ಚಿಶ್ವಾ ಕೃಣೋತಿ | ಚಿಶ್ವೇತಿ
ಶಬ್ದಾನುಕೃತಿಃ | ಇಷುಷೂದ್ಧ್ರಿಯಮಾಣೇಷ್ವಿಷುಧಿಶ್ಚಿಶ್ವಾಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ | ಕಿಂಚೇಷುಧಿಃ ಪೃಷ್ಠೇ
ನಿನದ್ಧೋ ಧನ್ವಿನೋ ರಾಜ್ಞಃ ಪೃಷ್ಠಭಾಗೇ ಬದ್ಧಃ ಸಮನಾ ಯುದ್ಧಾನ್ಯವಗತ್ಯ ಸ್ವಾಪ್ಯ ಪ್ರಸೂತಃ
ಪ್ರಸೂತಃ || ಕರ್ತರಿ ನಿಷ್ಠಾ || ಇಷೂನ್ಪ್ರೇರಯನ್ ಸಂಕಾಃ | ಸಹ ಕಾಯಂತಿ ಶಬ್ದಾಯಂತಿ ಇತಿ
ಸಂಕಾಃ ಪೃತನಾಃ | ಸರ್ವಾಃ ಸೇನಾ ಜಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಷುಧಿಃ—ಬತ್ತಳಿಕೆಯು | ಬಹ್ವೀನಾಂ—ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳಿಗೆ | ಪಿತಾ—ತಂದೆಯಂತೆ ಆಶ್ರಯ
ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಬತ್ತಳಿಕೆಯ | ಪುತ್ರಃ—ಪುತ್ರರೂಪನಾದ ಬಾಣವು | ಬಹುಃ—ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆ
ಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ | ಚಿಶ್ವಾ—ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯುವಾಗ ಚಿಃ ಚಿಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು | ಕೃಣೋತಿ—
ಮಾಡುತ್ತದೆ | ಪೃಷ್ಠೇ—ಧನ್ವಿನು ಬಿನ್ನು ಭಾಗದಲ್ಲಿ | ನಿನದ್ಧಃ—ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು | ಸಮನಾ—ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು |

ಅವಗತ್ಯ—ಸಮಾಪಿಸಿ | ಪ್ರಸೂತೇ—ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾ | ಸಂಕಾಃ—ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿರುವ |
ಸರ್ವಾಃ ಪೃತನಾಃ—ಸಕಲ ಸೇನೆಗಳನ್ನೂ | ಜಯತಿ—ಜಯಿಸುತ್ತದೆ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇದೇ ಬತ್ತಳಿಕೆಯು ಅನೇಕಬಾಣಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಬತ್ತಳಿಕೆಯು ಪುತ್ರರೂಪನಾದ ಬಾಣವು ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯುವಾಗ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಧನ್ವಿಯ ಬೆನ್ನುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತ, ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಕಲಸೇನೆಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

The quiver, the parent of many, of whom many are the sons, clangs as it enters into the battle : slung at the back (of the warrior), prolific (of its shafts), it overcomes all shouting hosts.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಇಷುಧಿಃ ಎಂದರೆ ಬಾಣಗಳನ್ನಿಡುವ ಬತ್ತಳಿಕೆಯು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಗೂ ಯಾಸ್ಮೈ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಇಷುಧಿಃ | ಇಷುಧಿರಿಷೂಣಾಂ ನಿಧಾನಂ | ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ | ಬಹ್ವೀನಾಂ ಪಿತಾ ಬಹುರಸ್ಯ
ಪುತ್ರಶ್ಚಿಶ್ಚಾ ಕೃಣೋತಿ ಸಮನಾವಗತ್ಯ | ಇಷುಧಿಃ ಸಂಕಾಃ ಪೃತನಾಶ್ಚ : ಸರ್ವಾಃ ಪೃಷ್ಠೇ
ನಿನದ್ಧೋ ಜಯತಿ ಪ್ರಸೂತೇ || ಬಹೂನಾಂ ಪಿತಾ ಬಹುರಸ್ಯ ಪುತ್ರ ಇತೀಷೂನಭಿಪ್ರೇತೈ
ಪ್ರಸ್ಮಯತ ಇನಾಪಾವ್ರಿಯಮಾಣಃ ಶಬ್ದಾನುಕರಣಂ ವಾ | ಸಂಕಾಃ ಸಚಿತ್ತೇಃ ಸಂಪೂರ್ವಾದ್ವಾ
ಕಿರತೇಃ | ಪೃಷ್ಠೇ ನಿನದ್ಧೋ ಜಯತಿ | ಪ್ರಸೂತ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ||

(ನಿ. ೯-೧೪)

ಇಷು ಎಂದರೆ ಬಾಣವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಷುಧಿರಿಷೂಣಾಂ ನಿಧಾನಂ—ಬಾಣಗಳನ್ನು ಇಡುವ ಚರ್ಮದ ಚೀಲಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಬತ್ತಳಿಕೆಗೆ ಇಷುಧಿಃ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಷುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪುಲ್ಲಿಂಗಪ್ರೀಲಿಂಗಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಬಹ್ವೀನಾಂ (ಇಷೂಣಾಂ) ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶಬ್ದವಿಶೇಷಣವೂ ಪುತ್ರಃ ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾಚಕಶಬ್ದವೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಬಹ್ವೀನಾಂ ಪಿತಾ ಎಂದರೆ ಬಹೂನಾಂ ಪಿತಾ ಇಲ್ಲಿ ಬಹ್ವೀ ಎಂದರೆ ಬಹಳವಾಗಿರುವ ಬಾಣಗಳು. ಈ ಇಷುಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬಾಣಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಈ ಇಷುಧಿಯು ಪಿತಾ—ಎಂದರೆ ತಂದೆ ಅಥವಾ ಪಾಲಕನೆಂಬುದು. ಬಾಣಗಳ ಚೂಪಾದ ಅಲಗು (ಮೊನೆ) ಗಳನ್ನು ಮೊಂಡವಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡುವುದರಿಂದ ಪಾಲಕನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಹ್ವೀನಾಂ ಪಿತಾ ಬಹುರಸ್ಯ ಪುತ್ರಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಇಷುಧಿಯು ಅನೇಕ ಪುತ್ರಿಯರಿಗೆ (ಬಾಣಗಳಿಗೆ) ತಂದೆ ಅಥವಾ ಪಾಲಕನಾಗಿರುವನು ಮತ್ತು ಈ ಇಷುಧಿಗೆ ಪುತ್ರರು (ಬಾಣಗಳು) ಅನೇಕರಿರುವರು ಎಂದರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಶಬ್ದವು

ಜಾತ್ಯೇಕವಚನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕಪುತ್ರರು ಎಂದು ಬಹುವಚನಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಇಸುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪುತ್ರಿಯರೆಂದೂ ಪುಲ್ಲಿಂಗಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪುತ್ರರೆಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿದೆ. ಲಿಂಗವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೂ ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಬಾಣಗಳೆಂದೇ ಅರ್ಥವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅನೇಕ ಪುತ್ರಿ ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೂ, ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅನೇಕ ಪುತ್ರರು ಅಥವಾ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೂ ಅನೇಕಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ ಅಥವಾ ಇವನಿಗೆ ಅನೇಕಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಿರುವರು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಮಕ್ಕಳು ಗಳು ಗಂಡಾಗಲಿ, ಹೆಣ್ಣಾಗಲಿ ಅವರನ್ನು ಮಕ್ಕಳುಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ ಎಂದುಮಾತ್ರ ಹೇಳುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಇಸುಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರಲಿ, ಅರ್ಥಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಡುವ ಚೀಲಕ್ಕೆ ಇಮುಧಿಃ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತೆಗೆಯುವಾಗ ಚಿಃ ಚಿಃ ಎಂದು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಶಬ್ದವುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ಬತ್ತಳಿಕೆಯು (ಕಿಲಕಿಲನೆ) ನಗುತ್ತಿರುವುದೋ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇದನ್ನೇ ಋಷಿಯು ಚಿಶ್ವಾ ಕೃಣೋತಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಅಥವಾ ಚಿಶ್ವಾ-ಕೃಣೋತಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಇಮುಧಿಯು ಚಿಃ ಚಿಃ ಎಂದು ಅನುಕರಣಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನಾ ದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಚಿಶ್ವಾ ಎಂದರೆ ಚಿಃ ಚಿಃ ಎಂದು ಅನುಕರಣಶಬ್ದವು. ಈ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸಂಕಟಪಡು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಸಚತಿಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಚದುರಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಸಂ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗಪೂರ್ವಕವಾದ ಕಿರತಿಧಾತುವಿನಿಂದಲಾಗಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧ ಆಯುಧಗಳ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಸಂಕಟಪಡುವುದೂ, ಶತ್ರುಗಳ ಏಟಿಗೆ ಹೆದರಿ ನಾನಾದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಚದರಿ ಓಡಿಹೋಗುವುದೂ ಸ್ವಾಭಾ ವಿಕವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಂಭವಿಸುವ ಸೇನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಕಾಃ ಸೇನೆಗಳು ಎಂದರ್ಥವು ಅಥವಾ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವಿನರಿಸಿರುವಂತೆ ಸಹ ಕಾಯಂತಿ ಶಬ್ದಾಯಂತೆ ಇತಿ ಸಂಕಾಃ ಸೈತನಾಃ ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲೆತು ವೀರಗರ್ಜನೆ, ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುವುದು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಕಾಃ ಎಂದರೆ ಸೇನೆಗಳು ಎಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದು. ಪೃಷ್ಠೇ ನಿನದ್ಧೋ ಜಯತಿ ಪ್ರಸೂತಃ—ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ ಯೋಧರು ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಾಗ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಬಾಣಗಳು ತಮ್ಮ ಕೈಸೇರಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಬಾಣಗಳಿರುವ ಈ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಗೆ ಹೊಡಿ ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ರೂಢಿಯು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇಂತಹ ಬತ್ತಳಿಕೆಯು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯೋಧನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿಸಿ ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋ ಗಿಸುವ ಭಟನಿಗೆ ಜಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು

॥ ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ॥

ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ನಯತಿ ನಾಜಿನಃ ಪುರೋ ಯತ್ರಯತ್ರ ಕಾನುಯತೇ
ಸುಸಾರಥಿಃ |

ಅಭೀಶೂನಾಂ ಮಹಿಮಾನಂ ಪನಾಯತ ಮನಃ ಪಶ್ಚಾದನು ಯಚ್ಛಂತಿ

ರಶ್ಮಯಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರಥೇ | ತಿಷ್ಠನ್ | ನಯತಿ | ವಾಜಿನಃ | ಪುರಃ | ಯತ್ರಯತ್ರ | ಕಾಮಯತೇ | ಸುಸಾರಥಿಃ |

ಅಭೀಶೂನಾಂ | ಮಹಿಮಾನಂ | ಪನಾಯತ | ಮನಃ | ಪಶ್ಚಾತ್ | ಅನು | ಯಚ್ಛಂತಿ | ರಶ್ಮಯಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ರ ಪೂರ್ವಾರ್ಥೇ ಸಾರಥಿಸ್ತುತಿರುತ್ತರಾರ್ಥೇಭೀಶೂನಾಂ ಸ್ತುತಿಃ | ಸುಸಾರಥಿಃ ಶೋಭನ-
ಸಾರಥೀ ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ ಪುರಃ ಪುರಸ್ತಾದ್ವರ್ತಮಾನಾನ್ವಾಜಿನೋಽಶ್ವಾನ್ಯತ್ರ ಯತ್ರ ನೇತುಂ ಕಾಮಯತೇ
ತತ್ರ ತತ್ರ ನಯತಿ | ಯೇ ರಥೇ ರಶ್ಮಯೋಽಶ್ವಗ್ರೀವಾಭ್ಯಾಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಪಾಶಾಃ ಪಶ್ಚಾತ್
ರಥಸ್ಯ ಪೃಷ್ಠಭಾಗೇ ವಿದ್ಯಮಾನಾ ಆಶ್ವಾನ್ ಮನಃ ಸಾರಥೇರ್ಮನೋನುಕೂಲಮನು ಯಚ್ಛಂತಿ |
ನಿಯಚ್ಛಂತಿ | ತೇಷಾಮಭೀಶೂನಾಂ ರಶ್ಮೀನಾಂ ಮಹಿಮಾನಂ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಪನಾಯತ | ಹೇ ಜನಾಃ
ಸ್ತುತ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ನಯತಿ ವಾಜಿನಃ ಪುರಸ್ತಾತ್ಸತೋ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಕಾಮಯತೇ
ಸುಸಾರಥಿಃ ಕಲ್ಯಾಣಸಾರಥಿರಭೀಶೂನಾಂ ಮಹಿಮಾನಂ ಪೂಜಯತ ಮನಃ ಪಶ್ಚಾತ್ಸತೋನುಯ-
ಚ್ಛಂತಿ ರಶ್ಮಯಃ | ನಿ. ೯-೧೬ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸುಸಾರಥಿಃ—ಉತ್ತಮನಾದ ಸಾರಥಿಯು | ರಥೇ—ರಥದಲ್ಲಿ | ತಿಷ್ಠನ್—ಕುಳಿತವನಾಗಿ | ಪುರಃ—
ತನ್ನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ | ವಾಜಿನಃ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಯತ್ರಯತ್ರ—ತಾನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು |
ಕಾಮಯತೇ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವನೋ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಾ | ನಯತಿ—ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ | ರಶ್ಮಯಃ—ಆ ಕುದುರೆಗಳ
ರಶ್ಮಿಗಳು (ಲಗಾಮು) | ಪಶ್ಚಾತ್—ರಥದ ಪೃಷ್ಠಭಾಗಕ್ಕೆ ಯೋಜಿತವಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಮನಃ—ಸಾರಥಿಯ
ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ | ಅನು ಯಚ್ಛಂತಿ—ನಿಯಮಿಸುತ್ತವೆ (ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ) | ಅಭೀಶೂನಾಂ—
ಈ ರಶ್ಮಿಗಳ (ಹಗ್ಗ ಅಥವಾ ಲಗಾಮು) | ಮಹಿಮಾನಂ—ಮಹತ್ವವನ್ನು | ಪನಾಯತ—ಸ್ತುತಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಉತ್ತಮನಾದ ಸಾರಥಿಯು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಿ ತನ್ನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ತಾನು ಎಲ್ಲಿಗೆ
ಹೋಗಬೇಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಾ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕುದುರೆಗಳ ಪಾಶಗಳು ರಥದ ಪೃಷ್ಠಭಾಗಕ್ಕೆ ಯೋಜಿತವಾದ
ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಸಾರಥಿಯ ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಿಯಮಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಈ ರಶ್ಮಿಗಳ
(ಲಗಾಮುಗಳ) ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರಿ.

English Translation.

The skilful charioteer, standing in the car, drives his horses before him wherever he will : praise the efficacy of the reins ; for the reins from the back (of the car compel the steeds) to follow the intention of the driver).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾರಥಿಯನ್ನೂ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳ ಕಡಿನಾಣ ಅಥವಾ ಲಗಾಮುಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ—

ಅಭೀಶವೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಃ | ತೇಷಾಮೇಷಾ ಭವತಿ | ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ನಯತಿ ವಾಜಿನಃ ಪುರೋ
ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಕಾಮಯತೇ ಸುಷಾರಥಿಃ | ಅಭೀಶಾನಾಂ ಮಹಿಮಾನಂ ಪನಾಯಿತ ಮನಃ
ಪಶ್ಚಾದನು ಯಚ್ಛಂತಿ ರಶ್ಮಯಃ || ರಥೇ ತಿಷ್ಠನ್ನಯತಿ ವಾಜಿನಃ ಪುರಸ್ತಾತ್ ಸತೋ ಯತ್ರ
ಯತ್ರ ಕಾಮಯತೇ | ಸುಷಾರಥಿಃ ಕಲ್ಯಾಣಸಾರಥಿಃ | ಅಭೀಶಾನಾಂ ಮಹಿಮಾನಂ
ಪೂಜಯಾಮಿ ಮನಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸಂತೋಽನುಯಚ್ಛಂತಿ ರಶ್ಮಯಃ || (ನಿ. ೯-೧೬)

ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ. ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಾರಥಿಯು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ರಥದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೂಡಿರುವ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ತಾನು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೋ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಾರಥಿಯು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಶಲನು, ಚತುರನು (skilful, well-trained). ರಥದಲ್ಲಿ ಸಾರಥಿಯು ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು ಅವನ ಮುಂದೆ ಅಶ್ವಗಳಿರುವವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು (ಸಂಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿಸಿ) ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವು ಎಂದರೆ ಸಾರಥಿಯು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಶಬ್ದಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಕಡಿನಾಣ ಅಥವಾ ಲಗಾಮುಗಳನ್ನು (reins) ಉಪಯೋಗಿಸುವನು. ಈ ಲಗಾಮುಗಳಿಗೆ ಅಭೀಶು ಅಥವಾ ರಶ್ಮಿ, (ಹಗ್ಗ) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವ ಈ ಲಗಾಮುಗಳು ಸಾರಥಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದು. ಈ ಲಗಾಮುಗಳ ಚಲನವಲನೆಗಳಿಂದ ಸಾರಥಿಯು ತಾನು ಅಶ್ವಗಳ ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಬೇಕಾದಕಡೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಲಗಾಮುಗಳ ಈ ವಿಧವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೀವ್ರಾನ್ನೋಷಾನ್ಮೃಣ್ಮತೇ ವೃಷಪಾಣಯೋಽಶ್ವಾ ರಥೇಭಿಃ ಸಹ ವಾಜ-
ಯಂತಃ |

ಅವಕ್ರಾಮಂತಃ ಪ್ರಸದೈರಮಿತ್ರಾನ್ ಕ್ಷಿಣಂತಿ ಶತ್ತ್ರೂರನಸವ್ಯಯಂತಃ ||೨||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೀವ್ರಾನ್ | ಘೋಷಾನ್ | ಕೃಣ್ಣತೇ | ವೃಷಪಾಣಯಃ | ಅಶ್ವಾಃ | ರಥೇಭಿಃ | ಸಹ | ನಾಜಯಂತಃ |
ಅವಕ್ರಮಂತಃ | ಪ್ರಸದ್ಯಃ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಕ್ಷಿಣಂತಿ | ಶತ್ರೂನ್ | ಅನಪವ್ಯಯಂತಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಶ್ವಶ್ವಸ್ತುತಿಃ | ಅಶ್ವಾ ವೃಷಪಾಣಯಃ ಸಾಂಸೂನಾಂ ವರ್ಷಕಮುರಾ ರಥೇಭಿಃ ರಥೈಃ ಸಹ
ನಾಜಯಂತೋ ವೇಗಮಾಚರಂತಸ್ತೀವ್ರಾನುಚ್ಛೇತರಾನ್ಘೋಷಾನ್ ಶಬ್ದಾನ್ ಕೃಣ್ಣತೇ | ಕುರ್ವತೇ |
ಕಿಂಚಾನಪವ್ಯಯಂತೋಽಪಲಾಯಮಾನಾ ಅಮಿತ್ರಾನ್ ಹಿಂಸಕಾನ್ ಶತ್ರೂನ್ ಪ್ರಸದ್ಯಃ ಸಾದಾಗ್ರೈ-
ರವಕ್ರಮಂತಃ ಕ್ಷಿಣಂತಿ | ಹಿಂಸಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಶ್ವಾಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ವೃಷ ಪಾಣಯಃ—ಗೊರಸುಗಳಿಂದ ಧೂಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಲೂ | ರಥೇಭಿಃ
ಸಹ—ರಥಗಳೊಡನೆ | ನಾಜಯಂತಃ—ಓಡುತ್ತಲೂ | ತೀವ್ರಾನ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಘೋಷಾನ್—
ಶಬ್ದಗಳನ್ನು | ಕೃಣ್ಣತೇ—ಮಾಡುತ್ತವೆ | ಅನಪವ್ಯಯಂತಃ—ತಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟೋಡದೆ |
ಅಮಿತ್ರಾನ್—ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನೂ | ಶತ್ರೂನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ಪ್ರಸದ್ಯಃ—ತಮ್ಮ ಕಾಲುಗಳ ಅಗ್ರಭಾಗ
ಗಳಿಂದ (ಗೊರಸುಗಳಿಂದ) | ಅವಕ್ರಮಂತಃ—ತುಳಿಯುತ್ತಾ | ಕ್ಷಿಣಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅಶ್ವಗಳು ತಮ್ಮ ಗೊರಸುಗಳಿಂದ ಧೂಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಲೂ ರಥಗಳೊಡನೆ ಓಡುತ್ತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಬ್ದ
ಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟೋಡದೆ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲುಗಳ
ಅಗ್ರಭಾಗಗಳಿಂದ ತುಳಿಯುತ್ತಾ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

The horses raising the dust with their hoofs, rushing on with the
chariots, utter loud neighings, retreating not (from the charge), but
trampling with their fore feet upon the enemies, they destroy them.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಸ್ತುತಿ ಇರುವುದು. ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು
ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾರಥಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ರಥದ ಅಶ್ವಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಾ ಶತ್ರು
ಸೇನೆಗಳ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವವು. ಹೀಗೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವಾಗ ವೇಗಗಮನದಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಧೂಳು
ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವುದು. ಎಂದರೆ ಅನೇಕ ಕುದುರೆಗಳ ಗೊರಸುಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಧೂಳು ಮೇಲೇಳುವುದು. ಮತ್ತು

ಅಶ್ವಗಳು ಆತ್ಮತ್ವಾಹದಿಂದ ತಾವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವವೋ ಎಂಬಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಷಾಧ್ವನಿ ಯನ್ನು ಮಾಡುವವು. ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಡೆ ಹೋಗದೆ ಸಾರಥಿಯ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ವಾಗಿಯೇ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿಹೋಗುವವು. ಇವುಗಳ ಪದಾಘಾತಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಸೈನಿಕರು ಸಿಕ್ಕಿ ನಾಶವನ್ನೈದುವರು. ಎಂದರೆ ಕುದುರೆಗಳ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಶತ್ರುಸೈನಿಕರು ಸಿಕ್ಕಿ ಮೃತರಾಗುವರು ಎಂಬ ಅಶ್ವ ಸ್ತುತಿಯು ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ರಥವಾಹನಂ ಹವಿರಸ್ಯ ನಾಮ ಯತ್ರಾಯುಧಂ ನಿಹಿತಮಸ್ಯ ವರ್ಮ |

ತತ್ರ ರಥಮುಪ ಶಗ್ಮಂ ಸದೇಮ ವಿಶ್ವಾಹಾ ವಯಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರಥವಾಹನಂ | ಹವಿಃ | ಅಸ್ಯ | ನಾಮ | ಯತ್ರ | ಆಯುಧಂ | ನಿಹಿತಂ | ಅಸ್ಯ | ವರ್ಮ |

ತತ್ರ | ರಥಂ | ಉಪ | ಶಗ್ಮಂ | ಸದೇಮ | ವಿಶ್ವಾಹಾ | ವಯಂ | ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೋ ರಥವಾಹನಂ ಶತ್ರುಂ ಜಿತ್ವಾ ರಥೇನೋಹ್ಯಮಾನಂ ಧನಂ ಹವಿರ್ಭವತಿ | ಆಗ್ನೇಹವಿರಿವ ವರ್ಧಕಂ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ನಾಮೇತಿ ಸಂಮತಿಃ | ಯತ್ರ ರಥೇಽಸ್ಯ ರಾಜ್ಞ ಆಯುಧಂ ಧನುಃಶರಾದಿಕಂ ವರ್ಮ ಕವಚಂ ಚ ನಿಹಿತಂ ಭವತಿ ತತ್ರ ತಂ || ತತ್ರೇತ್ಯವ್ಯಯಸ್ಯ ಸರ್ವವಿಭಕ್ತಿಕ್-ತ್ವಾತ್ || ಶಗ್ಮಂ ಸುಖಕರಂ ವಿಶ್ವಾಹಾ ಸರ್ವದಾ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ ಸುಖಮನಸೋ ಭವಂತೋ ವಯಂ ಪಾಯವೋ ಭರದ್ವಾಜಾ ಉಪ ಸದೇಮ | ಉಪಗಚ್ಛೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸ್ಯ—ಈ ರಾಜನ | ರಥವಾಹನಂ—(ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ) ರಥದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರುವ ಧನವು | ಹವಿಃ—ಹವಿಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ | ನಾಮ—ಇದು ಖಂಡಿತ | ಯತ್ರ—ಯಾವ ರಥದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಯ—ಈ ರಾಜನ | ಆಯುಧಂ—ಧನುರಾದ್ಯಾಯುಧಗಳೂ | ವರ್ಮ—ಲೋಹನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕವಚಗಳೂ | ನಿಹಿತಂ—ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯೋ | ಶಗ್ಮಂ—ಸುಖಸಾಧಕವಾದ | ತತ್ರ ರಥಂ—ಅದೇ ರಥವನ್ನು | ವಿಶ್ವಾಹಾ—ಸಕಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ—ಸುಖಮನಸ್ಕರಾಗಿದ್ದು | ವಯಂ—ಭರದ್ವಾಜವಂಶದವರಾದ ನಾವು | ಉಪ ಸದೇಮ—ಸಮೀಪಿಸೋಣ (ಪೂಜಿಸೋಣ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ರಥದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರುವ ಈ ರಾಜನ ಧನವು ಹವಿಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರು ತ್ತದೆ. ಇದು ಖಂಡಿತ. ಯಾವ ರಥದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜನ ಧನುಸ್ಸೇ ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳೂ, ಲೋಹನಿರ್ಮಿತವಾದ

ಕವಚಗಳೂ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೋ, ಸುಖಸಾಧಕವಾದ ಅದೇ ರಥವನ್ನು ಸಕಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತರಾಗಿದ್ದು ಭರದ್ವಾಜಸಂತತಿಯವರಾದ ನಾವು ಪೂಜಿಸೋಣ.

English Translation.

The spoil borne off in his car, in which his weapons and armour are deposited, is the appropriate oblation of the warrior; therefore let us, exulting, daily do honour to the joy-bestowing car.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ರಥದ ಸ್ತುತಿ ಇರುವುದು. ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಗೆದ್ದು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದ ರಾಜನ ರಥದ ವರ್ಣನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದು.

ರಥವಾಹನಂ ಹನಿರಸ್ಯ ನಾನು—ರಥೇನೋಹ್ಯಮಾನಂ ಧನಂ | ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಧನಾದಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ರಥಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ನಗರಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವುದು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ರಾಜನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳ ಧನಗಳನ್ನು ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ಅಂತಹ ಧನಾದಿಗಳು ತಾವು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿರಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಋಷಿಯು ಸೂಚಿಸಿದಾನೆ. ಇದು ನಿಶ್ಚಯವು ಎಂದು ನಾಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದಾರೆ.

ಯತ್ರ ಆಯುಧಂ ನಿಹಿತಮಸ್ಯ ವರ್ಮ— ಮತ್ತು ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಧನಾದಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಧನುರಾದಿ ಆಯುಧಗಳೂ, ಶರೀರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಎಂದರೆ—ಶತ್ರುಗಳ ಆಯುಧಗಳ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಶರೀರವು ಸಿಲುಕದಂತೆ ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರಿಸಿದ್ದ ಅಥವಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಕವಚವೂ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ತತ್ರ ರಥಂ ಉಪ ಶಗ್ಧಂ ಸದೇಮ ವಿಶ್ವಾಹಾ ವಯಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ ಇಂತಹ ರಥವನ್ನು ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತದಿಂದ ಸಮಾಪಿಸುವೆವು ಎಂದರೆ ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯಿಂದ ನೋಡುವೆವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ವಾದುಷ್ಕಂಸದಃ ಪಿತರೋ ವಯೋಧಾಃ ಕೃಚ್ಛೇತ್ರಿತಃ ಶಕ್ತೀವಂತೋ
ಗಭೀರಾಃ |

ಚಿತ್ರಸೇನಾ ಇಷುಬಲಾ ಅಮೃಧ್ರಾಃ ಸತೋವೀರಾ ಉರವೋ ವ್ರಾತಸಾಹಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ವಾದ್ವ್ಯಸಂಸದಃ | ಪಿತರಃ | ವಯೋಧಾಃ | ಕೃಚ್ಛ್ರೇಶ್ವರತಃ | ಶಕ್ತಿವಂತಃ | ಗಭೀರಾಃ |
ಚಿತ್ರಸೇನಾಃ | ಇಷುಬಲಾಃ | ಅಮೃಧ್ರಾಃ | ಸತೋವೀರಾಃ | ಉರವಃ | ವ್ರಾತಸಾಹಾಃ || ೯ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ರ ರಥಗೋಪಸ್ತುತಿಃ | ಪಿತರೋ ರಥಸ್ಯ ಸಾಲಯಿತಾರಃ ಸ್ವಾದ್ವ್ಯಸಂಸದಃ ಶತ್ರುಜಾಂ
ಸ್ವಾದ್ವ್ಯಸ್ಯೇ ಸಂಸಿದಂತಃ ಶತ್ರುಜಾಮನ್ನಮವಸಾದಯಂತೋ ನಾ ವಯೋಧಾ ಅನ್ನಸ್ಯ ದಾತಾರಃ
ಕೃಚ್ಛ್ರೇಶ್ವರತಃ ಆಪದಿ ಶ್ರಯಂತಃ ಶಕ್ತಿವಂತಃ | ಶಕ್ತಿರಾಯುಧವಿಶೇಷಃ | ತದ್ವಂತಃ | ಶಕ್ತಿವಂತಃ
ಶಕ್ತಿಹಸ್ತಾ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ಯದ್ವಾ ಶಕ್ತಿರ್ಬಲಂ | ತದ್ವಂತಃ | ಗಭೀರಾ ಅನಾಧ್ಯಷ್ಟಾಶ್ಚಿತ್ರಸೇನಾ
ದರ್ಶನೀಯಸೇನಾ ಇಷುಬಲಾ ಬಾಣಬಲಾ ಅಮೃಧ್ರಾ ಹಿಂಸಿತುಮಶಕ್ಯಾಃ ಸತೋವೀರಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತವೀ-
ರ್ಯಾಃ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ತುಃ | ತಿರಃ ಸತಃ ಇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ತಿರಸ್ತೀರ್ಣಂ ಭವತಿ ಸತಃ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಭವತಿ |
ನಿ. ೩-೨೦ | ಇತಿ | ಉರವೋ ಮಹಾಂತೋ ವ್ರಾತಸಾಹಾಃ ಸಮೂಹಾನಾಮುಭಿವಿತಾರೋ ಭವಂತೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪಿತರಃ—ಈ ರಥದ ಪಾಲಕರು | ಸ್ವಾದ್ವ್ಯಸಂಸದಃ—ಶತ್ರುಗಳ ಅನ್ನವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಸ್ವಾಧೀನ
ದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡವರಾಗಿಯೂ | ವಯೋಧಾಃ—ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಅನ್ನದಾತೃಗಳಾಗಿಯೂ | ಕೃಚ್ಛ್ರೇಶ್ವರತಃ—
ಆಪತ್ತಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿಯೂ | ಶಕ್ತಿವಂತಃ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಆಯುಧವಂತರಾಗಿಯೂ | ಗಭೀರಾಃ—
ದೃಢಚಿತ್ತರಾಗಿಯೂ | ಚಿತ್ರಸೇನಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಸೇನೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಇಷುಬಲಾಃ—ಬಾಣರೂಪ
ವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಅಮೃಧ್ರಾಃ—ಅಹಿಂಸಿತರಾಗಿಯೂ | ಸತೋವೀರಾಃ—ವೀರ್ಯಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವ
ರಾಗಿಯೂ | ಉರವಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ವ್ರಾತಸಾಹಾಃ—ಶತ್ರುಗಳ ಗುಂಪನ್ನೆಲ್ಲಾ
ಸೋಲಿಸುವವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ರಥದ ಪಾಲಕರು ಶತ್ರುಗಳ ಅನ್ನವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡವರಾಗಿಯೂ, ನಮ
ಗೆಲ್ಲಾ ಅನ್ನದಾತೃಗಳಾಗಿಯೂ, ಆಪತ್ತಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿಯೂ, ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಆಯುಧವಂತರಾಗಿಯೂ,
ದೃಢಚಿತ್ತರಾಗಿಯೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಸೇನೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಬಾಣರೂಪವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಅಹಿಂಸಿತ
ರಾಗಿಯೂ, ವೀರ್ಯಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುಗಳ ಗುಂಪನ್ನೆಲ್ಲಾ
ಸೋಲಿಸುವವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ.

English Translation.

The guards (of chariot), revelling in the savoury (spoil), distributors
of food, protectors in calamity, armed with spears, resolute, beautifully

arranged, strong in arrows, invincible, of heroic valour, robust, and conquerors of numerous hosts.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಮಿನಲ್ಲಿ ರಥಗೋಪರ ಎಂದರೆ ರಥಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ ತಟ್ಟದಂತೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಕಾಪಾಡುವವರ (Guards) ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುವಾಗ ಆಯಾ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖಂಡರಾದವರು, ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇಶದ ರಾಜರು ಸಹ ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಯೋಧರು ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಅತಿರಥರು, ಮಹಾರಾಜರು, ಸೇನಾನಾಯಕರು, ರಾಜರು, ಮಹಾರಾಜರು, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರೇ, ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದುದರಿಂದ ರಾಜರನ್ನು ಅಥವಾ ಅವರು ಕುಳಿತಿರುವ ರಥವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶಸ್ತ್ರಾಯುಧಸಜ್ಜಿತರೂ, ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಶಲರೂ, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳೂ ಆದ ಉತ್ತಮ ಯೋಧರನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ರಥಗೋಪರು ರಾಜರ ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. (Body-Guards) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಾಣಾಪಾಯಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಇವರ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ರಾಜರ ಅಳಿವುಳಿವುಗಳೇ ಯುದ್ಧದ ಜಯಾಪಜಯಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ರಥಗೋಪರ ಕರ್ತವ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿದ್ದಿತೆಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈ ರಥಪಾಲಕರೂ ಕೂಡ, ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು. ಅದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಡೆಯವರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ಅನ್ನ (ಆಹಾರವನ್ನು) ಒದಗಿಸುವವರು. ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಇವರು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರದೆ ಗಂಭೀರಭಾವದಿಂದ ದೃಢಚಿತ್ತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ಸೇನಾ ಬೆಂಬಲವಿರುವುದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಧನುಸ್ಸು, ಬಾಣ ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳ ಸಹಾಯವೂ ಇರುವುದು. ಇಂತಹ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಿತರಾಗಿರುವ ಈ ಯೋಧರನ್ನು ಶತ್ರುಭಟರು ಹಿಂಸಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವರು ಮಹಾಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಮಿನ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸತೋನೀರಾಃ—ಪ್ರಾಪ್ತನೀರ್ಯಾಃ—ನೀರ್ಯ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವವರು. ಸತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತ-ಪಡೆದಿರುವ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಯಾಸ್ವರ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ತಿರಃ ಸತಃ ಇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ | ತಿರಸ್ತೀರ್ಣಂ ಭವತಿ | ಸತಃ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಭವತಿ | ತಿರಶ್ಚಿದರ್ಯಯಾ ಪರಿವರ್ತಿಯಾರ್ತಮದಾಭ್ಯಾ | ಪಾತ್ರೇವ ಭಿಂಜನ್ ಸತಃ ಏತಿ ರಕ್ಷಸಃ | ಇತ್ಯಸಿ ನಿಗಮೌ ಭವತಃ ||

(ನಿ. ೩-೨೦)

ತಿರಃ ಸತಃ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತ-ಎಂದರೆ ಪಡೆದು, ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂದರ್ಥವಿರುವುದು. ತಿರಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತೀರ್ಣಂ—ದಾಟಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂದರ್ಥವು;

ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಎಂದರೆ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನೂ ದಾಟುವುದು ಎಂದರ್ಥವು; ಸತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಥತಂ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥವು; ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಸರಿ ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಸ್ಯ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಸತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೀರ್ಯವು (ಪರಾಕ್ರಮವು) ಇವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ನಿರ್ವಚನದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತಿರಶ್ಚಿದರ್ಯಮಾ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರೇವ ಭಿಂದನ್ ಎಂಬ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳು. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವವು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಉರವಃ—ಮಹಾಂತಃ | ಆಜಾನುಬಾಹುಗಳು, ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ ಧೃಷ್ಟಪುಷ್ಪವಾದ ಶರೀರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಮಹಾಬಲ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದವರು ಅಥವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗುಣವುಳ್ಳವರು.

ವ್ರತಸಾಹಾಃ—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ಜನಸಮೂಹವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಓಡಿಸುವವರು ಅಥವಾ ಅನೇಕ ಶತ್ರು ಜನರು ಗುಂಪಾಗಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಬಂದರೂ ಅವರನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಎದುರಿಸುವವರು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸಃ | ಪಿತರಃ | ಸೋಮ್ಯಾಸಃ | ತಿವೇ | ನೋ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ | ಅನೇ-
ಹಸಾ |

ಪೂಷಾ ನಃ | ಪಾತು | ದುರಿತಾದೃತಾವೃಧೋ | ರಕ್ವಾ | ಮಾಕಿನೋ | ಅಘಾಶಂಸ
ಈಶತ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸಃ | ಪಿತರಃ | ಸೋಮ್ಯಾಸಃ | ತಿವೇ ಇತಿ | ನಃ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಅನೇಹಸಾ |

ಪೂಷಾ | ನಃ | ಪಾತು | ದುಃಸ್ವತಾತ್ | ಋತ್ವತ್ವಧಃ | ರಕ್ವಾ | ಮಾಕಿಃ | ನಃ | ಅಘಾಶಂಸಃ | ಈಶತ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಾಪ್ಯಂ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸೋ ದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪಿತರ ಋತಾವೃಧ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸತ್ಯಸ್ಯ ನಾ ವರ್ಧಯಿತಾರಃ ಸೋಮ್ಯಾಸಃ ಸೋಮಾರ್ಹಾಃ ಸೋಮಸಂಪಾದಿನೋ ನಾ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ ಸೋಮ್ಯಾಃ ಸೋಮಸಂಪಾದಿನಃ | ನಿ. ೧೧-೧೮ | ಇತಿ | ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನ ಕ್ಷತಃ | ರಕ್ಷೇತ್ಯುಪರಿತನಮೇಕ-
ವಚನಾಂತಂ ಸತ್ಯಪಿ ವ್ಯವಧಾನೇ ಬಹುವಚನಾಂತತೆಯಾ ವಿಪರಿಣತಂ ಸದತ್ತ ಸಂಬಧ್ಯತೇಽಧ್ಯಾಹಾರ-

ಸ್ಯಾತಿಜಘನ್ಯತ್ವಾತ್ | ಕಿಂಚಾನೇಹಸಾಪಾಪೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಿವೇ ಸುಖಕೃತೌ ಭವತಾಂ | ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ದೇವೋಽಸಿ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ದರಿತಾದ್ವಿಷ್ವತಾತ್ಪಾತು | ರಕ್ಷತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಘಶಂಸಃ ಪಾಪಶಂಸಃ ಕತ್ಪುರಸಿ ಮಾಕಿರೀಶತೆ | ನೈತಿಷ್ಠ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಪಿತರಃ—ಪಾಲಕರೂ | ಯತಾವೃಧಃ—ಸತ್ಯವರ್ಧಕರೂ | ಸೋಮ್ಯಾಸಃ—ಸೋಮಸಂಪಾದಕರೂ ಆದ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸಃ—ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ | ರಕ್ಷ—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ | ಅನೇಹಸಾ—ಪಾಪರಹಿತರಾದ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಿವೇ—ಮಂಗಳಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ದುರಿತಾತ್—ಪಾಪದಿಂದ | ಸಾತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಘಶಂಸಃ—ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರುಗಳು | ಮಾಕಿಃ ಈಶತೆ—ಖಂಡಿತ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪಾಲಕರೂ ಸತ್ಯವರ್ಧಕರೂ, ಸೋಮಸಂಪಾದಕರೂ ಆದ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ. ಪಾಪ ರಹಿತರಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ನಮಗೆ ಮಂಗಳಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ. ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರುಗಳು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಖಂಡಿತ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May the Brahmins, the progenitors, presenters of the Soma, the observers of truth, protect us: may the faultless heaven and earth be propitious to us: may Pushan preserve us from misfortune, let no calumniator prevail over us.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಶತ್ರುಭಯದಿಂದಲೂ, ಅಪಾಯದಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಋಷಿಯು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಾನುಷ್ಠಾನನಿರತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ ಪೂಷದೇವನನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವನು.

ಪಿತರಃ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಿತರಃ—ಪಾಲಕಾಃ ಶತ್ರುಗಳ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡುವವರು. ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು, ಹಿರಿಯರು, ಅಂಗಿರಾಋಷಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸೋಮ್ಯಾಸಃ—ಸೋಮಸಂಪಾದಿನಃ (ನಿ. ೧-೧೯) ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮಲತೆಗಳನ್ನು ಜಜ್ಜಿ ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಸವನಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವವರು ಅಥವಾ ಸೋಮಾಭಿಷವವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಯಜ್ಞಾನುಷ್ಠಾನ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸುಪರ್ಣಂ ವಸ್ತೇ ಮೃಗೋ ಅಸ್ಯಾ ದಂತೋ ಗೋಭಿಃ ಸಂನದ್ಧಾ ಪತತಿ
ಪ್ರಸೂತಾ |

ಯತ್ರಾ ನರಃ ಸಂ ಚ ವಿ ಚ ದ್ರವಂತಿ ತತ್ರಾಸ್ಮಭ್ಯಮಿಷವಃ ಶರ್ಮ ಯಂ-
ಸನ್ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸುಪರ್ಣಂ | ವಸ್ತೇ | ಮೃಗಃ | ಅಸ್ಯಾಃ | ದಂತಃ | ಗೋಭಿಃ | ಸಂನದ್ಧಾ | ಪತತಿ | ಪ್ರಸೂತಾ |
ಯತ್ರ | ನರಃ | ಸಂ | ಚ | ವಿ | ಚ | ದ್ರವಂತಿ | ತತ್ರ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ಇಷವಃ | ಶರ್ಮ | ಯಂಸನ್ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯಾಮೃಚೀಷವಃ ಸ್ತೂಯಂತೇ | ಸುಪರ್ಣಂ ಶೋಭನಂ ನಾಜಂ ವಸ್ತೇ | ಇಯಮಿಷು-
ರ್ಧಾರಯತಿ | ಅಸ್ಯಾ ಇಷೋರ್ಮೃಗೋ ಮೃಗಾವಯವಃ ಶೃಂಗಂ ದಂತೋ ಭವತಿ | ಇಷವಃ
ಕಾಕ್ಷಿದ್ಧಂತಮುಖಾ ಭವಂತಿ ಹಿ | ಅಥವಾಸ್ಯಾ ದಂತೋ ಮೃಗಃ ಶತ್ರುನ್ಮೃಗಯಮಾಣೋ ಭವತಿ |
ಕಿಂಚಿ ಗೋಭಿರ್ಗೋವಿಕಾರೈಃ ಸ್ನಾಯುಭಿಃ ಸಂನದ್ಧಾ ಸಮೃಗ್ಭದ್ಧಾ | ಅಥವಾ ಗೌರಿತಿ ಜ್ಯಾನಾಮ |
ತಯಾ ಸಂಬದ್ಧಾ | ಅತ್ರ ವಚನವ್ಯತ್ಯಯಃ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಃ | ವೃಕ್ಷೇ ವೃಕ್ಷೇ ನಿಯತಾ ಮೀಮ-
ಯದ್ಗಾಃ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೨೭-೨೨ | ಇತಿ | ಅಸ್ಯಾಯಮರ್ಥಃ | ವೃಕ್ಷೇ ವೃಕ್ಷೇ ಧನುಷಿ ಧನುಷಿ
ಗೌರ್ಜ್ಯಾ ನಿಯತಾ ಮೀಮಯೇಶ್ ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ವೃಕ್ಷೇ ವೃಕ್ಷೇ ಧನುಷಿ
ಧನುಷಿ | ವೃಕ್ಷೋ ವ್ರಶ್ತನಾದ್ವೃಶ್ತಾ ಪ್ತಾಂ ತಿಷ್ಠತಿ | ನಾ | ಪ್ತಾ ಪ್ತಿಯತೇರ್ನಿವಾಸಕರ್ಮಣಃ |
ನಿಯತಾ ಮೀಮಯದ್ಗಾಃ ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ | ಮೀಮಯತಿಃ ಶಬ್ದಕರ್ಮಾ | ನಿ. ೨-೬ | ಇತಿ | ಪ್ರಸೂತಾ
ಪ್ರೇರಿತಾ ಸತಿ ಪತತಿ | ಯತ್ರ ಯುದ್ಧೇ ನರಃ ಸಂ ಚ ಸಹ ಚ ವಿ ಚ ಪೃಥಕ್ ದ್ರವಂತಿ ಚರಂತಿ
ತತ್ರಾಸ್ಮಭ್ಯಮಿಷವಃ ಶರಾಃ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಯಂಸನ್ | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ |
ಸುಪರ್ಣಂ ವಸ್ತು ಇತಿ ನಾಜಾನಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ಮೃಗಮಯೋಽಸ್ಯಾ ದಂತೋ ಮೃಗಯತೇರ್ನಾ ಗೋಭಿಃ
ಸಂನದ್ಧಾ ಪತತಿ ಪ್ರಸೂತೇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ | ಯತ್ರ ನರಾಃ ಸಂದ್ರವಂತಿ ಚ ವಿದ್ರವಂತಿ ಚ ತತ್ರಾಸ್ಮಭ್ಯ-
ಮಿಷವಃ ಶರ್ಮ ಶರಣಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು | ನಿ. ೯-೧೯ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸುಪರ್ಣಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪಕ್ಷವನ್ನು (ರಿಕ್ಕೆ) | ವಸ್ತೇ—ಈ ಬಾಣವು ಧರಿಸುತ್ತದೆ | ಅಸ್ಯಾಃ—
ಈ ಬಾಣದ | ದಂತಃ—ಅಗ್ರಭಾಗವು | ಮೃಗಃ—ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬಾಗಿರುತ್ತದೆ | ಗೋಭಿಃ—ಹೆದೆಗಳೊಡನೆ |

ಸನ್ನೆದ್ಧಾ—ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಪ್ರಸೂತಾ—ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು (ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು) | ಪತತಿ—ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ | ಯತ್ರ—ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನರಃ—ಯೋಧರು | ಸಂ ಚಿ—ಗುಂಪುಕೂಡಿದವರಾಗಿಯೂ | ವಿ ಚಿ—ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ | ದ್ರವಂತಿ—ಓಡಾಡುವರೋ | ತತ್ರ—ಅಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ಇಷವಃ—ಈ ಶರಗಳು | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು | ಯಂಸನ್—ಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಬಾಣವು ಉತ್ತಮವಾದ ಪಕ್ಷವನ್ನು (ಗರಿಗಳನ್ನು) ಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬೇ ಇದರ ಅಗ್ರಭಾಗ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೆದಿಗಳೊಡನೆ ಯೋಜಿತವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯೋಧರು ಗುಂಪುಕೂಡಿದವರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ ಓಡಾಡುವರೋ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ನಮಗೆ ಈ ಬಾಣಗಳು ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

English Translation.

The arrow puts on a (feathery) wing : the (horn of the) deer is its point : it is bound with the sinews of the cow : it alights where directed : whenever men assemble or disperse, there may the shafts fall for an advantage.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ೧೫, ೧೬ ನೇ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟು ಎಂದರೆ ಬಾಣದ ಸ್ತುತಿ ಇರುವುದು. ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವು.

ಸುಪರ್ಣಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಗರಿ ಅಥವಾ ರೆಕ್ಕೆ. ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಹೂಡಿ ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡುವ ಬಾಣವು ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದುಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸುಪರ್ಣಂ ವಸ್ತೇ ಈ ಬಾಣವು ಉತ್ತಮವಾದ ರೆಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಗರಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಮೃಗೋ ಅಸ್ಯ ದಂತಃ—ಇಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರು ದಂತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶೃಂಗ ಎಂದರೆ ಕೊಂಬು ಎಂದರ್ಥಮಾಡಿ ದ್ವಾರೆ. **ಮೃಗೋ ದಂತಃ** ಎಂದರೆ ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬು ಎಂದರ್ಥವು. ಹರಿತವಾದ ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬನ್ನೇ ಬಾಣದ ಕಾಂಡ (ಕಡ್ಡಿ) ಯನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಅಥವಾ ಕೆಲವು ಬಾಣಗಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಮೊನೆ ಚಾದ (ಕೆಲವು ಮೃಗಗಳ) ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಬಾಣವು ಹರಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಮೃಗದ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಹರಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಬಾಣವು ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಥವಾ ಮೃಗ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೃಗಯ ಮಾಣಃ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಡುವ ಈ ಬಾಣವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಎಂದರೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಶತ್ರುಗಳ ಶರೀರಗಳಿಗೆ ತಾಕಿ ನಾಟಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಗೋಭಿಃ ಸಂನದ್ಧಾ ಪತತಿ ಪ್ರಸೂತಾ—ಗೋಭಿಃ ಗೋವಿಕಾರ್ಥೈಃ ಸ್ನಾಯುಭಿಃ ಸಂನದ್ಧಾ ಸಮ್ಯಕ್-
ಬದ್ಧಾ ಅಥವಾ ಗೌರಿತಿ ಜ್ಯಾನಾಮ ತಯಾ ಬದ್ಧಾ | ಇಲ್ಲಿ ಗೋಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗೋವಿಕಾರವಾದ ಎಂದರೆ ಗೋವಿನ
ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ದಾರದಂತಿರುವ ಸ್ನಾಯುಗಳಿಂದ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಎಂದರ್ಥವು. ಎಂದರೆ ಈ ಬಾಣಕ್ಕೆ
ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗರಿಗಳನ್ನು ಗೋವಿನ ಸ್ನಾಯು (ನರ) ಗಳಿಂದ ಬಿಗಿದುಕಟ್ಟಿರುವರು ಎಂದರ್ಥವು. ಅಥವಾ ಗೋಶಬ್ದಕ್ಕೆ
ಜ್ಯಾ ಹೆದೆಯೆಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದರಿಂದ ಹೆದೆ (ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗ) ಯಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಣವು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗ
ಬಹುದು. ಇಂತಹ ಬಾಣವು ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಯೋಧರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು
ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಈ ಮುಕ್ತೆಗೆ ಯಾಸ್ವರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಸುಪರ್ಣಂ ವಸ್ತು ಇತಿ ವಾಜಾಸಂಭಿಪ್ರೇತ್ಯೈ ಮೃಗಮಯೋಽಸ್ಯಾ ದಂತೋ ಮೃಗಯತೇರ್ವಾ
ಗೋಭಿಃ ಸಂನದ್ಧಾ ಪತತಿ ಪ್ರಸೂತೇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಯತ್ರ ನರಾಃ ಸಂದ್ರವಂತಿ ಚ
ವಿದ್ರವಂತಿ ಚ ತತ್ರಾಸ್ತುಭ್ಯಮಿಷವಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛಂತು ಶರಣಂ ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ||

(ನಿ. ೯-೧೯)

ಬಾಣಗಳು ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಹೊರಟು ಶತ್ರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿರುವ
ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸುಪರ್ಣಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ. ಆ ಬಾಣದ ಮೊನೆಯು
ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಮೃಗಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವು ಇಲ್ಲಿ-ಬಾಣವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಹುಡುಕಿಕೊಂಡುಹೋಗುವುದು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಈ ಬಾಣಕ್ಕೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಗೋವಿನ ಸ್ನಾಯುಗಳಿಂದ
ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿರುವರು. ಇಂತಹ ಬಾಣವು ಯುದ್ಧಭಟನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು. ಯುದ್ಧವು
ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಉಭಯಪಕ್ಷಗಳ ಯೋಧರು ಈಕಡೆಯಿಂದ ಆಕಡೆಗೂ ಆಕಡೆಯಿಂದ ಈಕಡೆಗೂ ನುಗ್ಗಿ
ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಶತ್ರು ಭಟರ ಧಾಳಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಾಣಗಳು ನಮಗೆ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು
ನೀಡಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮುಜೀತೇ ಪರಿ ವೃಜ್ಞಿ ನೋಽಶ್ಮಾ ಭವತು ನಸ್ತನೂಃ |

ಸೋಮೋ ಅಧಿ ಬ್ರವೀತು ನೋಽದಿತಿಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛಂತು || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮುಜೀತೇ | ಪರಿ | ವೃಜ್ಞಿ | ನಃ | ಅಶ್ಮಾ | ಭವತು | ನಃ | ತನೂಃ |

ಸೋಮಃ | ಅಧಿ | ಬ್ರವೀತು | ನಃ | ಅದಿತಿಃ | ಶರ್ಮ | ಯಚ್ಛಂತು || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಋಜೀತೇ | ಋಜು ಗಚ್ಛತೀತ್ಯಜೀತಿರೀಷುಃ | ಹೇ ಇಸೋ ನೋಸ್ಮಾನ್ನರಿ ವೃಜ್ಞಿ | ಪರಿತೋ ವರ್ಧಯ | ನೋಸ್ಮಾಕಂ ತನೋ ಶರೀರಮಶ್ವಾ ಭವತು | ಅಶ್ವಮವದಭೇದ್ಯಾ ದೃಢಾ ಭವತು | ಕಿಂಚಿ ನೋಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸೋಮೋದಧಿ ಬ್ರವೀತು | ಪಕ್ಷಸಾತೇನ ಬ್ರವೀತು | ಅದಿತಿರಸಿ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಯಚ್ಛತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಋಜೀತೇ—ಎಲೈ ಬಾಣವೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪರಿ ವೃಂಗ್ಧಿ—ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ತನೋ—ಶರೀರಗಳು | ಅಶ್ವಾ ಭವತು—ಶಿಲೆಯಂತೆ ದೃಢಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಾಗಿರಲಿ | ಸೋಮಃ—ಸೋಮದೇವನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಧಿ ಬ್ರವೀತು—ಪ್ರೀತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿ | ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿಯು | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು | ಯಚ್ಛತು—ಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಬಾಣವೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸು. ನಮ್ಮ ಶರೀರಗಳು ಶಿಲೆಯಂತೆ ದೃಢಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಾಗಿರಲಿ. ಸೋಮದೇವನು ನಮಗೆ ಪ್ರೀತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿ. ಅದಿತಿಯು ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

Straight-flying (arrow), defend us: may our bodies be stone: may Soma speak to us encouragement: may Aditi grant us success.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಬಾಣಗಳು ನಮಗೆ ತಾಕಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡದಂತೆ ನಮ್ಮ ಶರೀರಗಳು ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಸೋಮದೇವತೆಯೂ ಅದಿತಿದೇವಿಯೂ ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಬಾಣವನ್ನು (ಇಸು) ಈ ಋಕ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಜಜ್ಞಂತಿ ಸಾನ್ವೇಷಾಂ ಜಘ್ನಾ ಉಪ ಜಿಘ್ನತೇ |

ಅಶ್ವಜನಿ ಪ್ರಚೇತಸೋಶ್ವಾನ್ತಮತ್ಸು ಚೋದಯ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಜಜ್ಞಂತಿ | ಸಾನು | ಏಷಾಂ | ಜಘ್ನಾನ್ | ಉಪ | ಜಿಘ್ನತೇ |

ಅಶ್ವಜನಿ | ಪ್ರಚೇತಸಃ | ಅಶ್ವಾನ್ | ಸಮತ್ಸು | ಚೋದಯ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಶ್ವಾಜನೈಶ್ವಾನಾಂ ಕ್ಷೇಪ್ತಿ ಕಶೇ ಯಯಾ ತ್ವಯಾ ಪ್ರಚೇತಸಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಜ್ಞಾನಾಃ ಸಾದಿನಃ ಸಾರಥಯೋ ವೈಷಾಮಶ್ವಾನಾಂ ಸಾನು ಸಾನೂನಿ ಸಕ್ಕೀನ್ಯಾ ಜಂಘಂತಿ ಅಘ್ನಂತಿ | ಜಘನಾನ್ ಜಘನಾನಿ ಚೋಪ ಜಿಘ್ನತೇ ಉಪಜಿಘ್ನತಿ ಸಾ ತ್ವಂ ಸಮತ್ಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವಶ್ವಾನ್ ಚೋದಯ | ಪ್ರೇರಯ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಅಘ್ನಂತಿ ಸಾನೂನೈಷಾಂ ಸರಣಾನಿ ಸಕ್ಕೀನಿ | ಸಕ್ಕಿ ಸಚಿತೇರಾಸಕ್ರೋಸ್ಮಿನ್ ಕಾಯಃ | ಜಘನಾನಿ ಚೋಪಘ್ನಂತಿ | ಜಘನಂ ಜಂಘನೈತೇಃ | ಅಶ್ವಾಜನಿ ಪ್ರಚೇತಸಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಚೇತಸೋಽಶ್ವಾನ್ ಸಮತ್ಸು ಸಮರಣೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಚೋದಯ | ನಿ. ೯-೨೦ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಾಜನಿ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವ ಎಲೈ ಕಶಿಯೇ (ಚಾವಟಿ) | ಪ್ರಚೇತಸಃ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಸಾರಥಿಗಳು | ಏಷಾಂ—ಈ ಅಶ್ವಗಳ | ಸಾನು—ಬೆನ್ನು ಭಾಗಗಳನ್ನು (ನಿನ್ನಿಂದಲೇ) | ಆ ಜಂಘಂತಿ—ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ | ಜಘನಾನ್—ಜಘನಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನಾ | ಉಪ ಜಿಘ್ನತೇ—ಅವುಳಿಸುತ್ತಾರೆ | (ಅಂತಹ ನೀನು) ಸಮತ್ಸು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಅಶ್ವಾನ್—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಚೋದಯ—ಪ್ರೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವನಿಯಾಮಕನಾದ ಎಲೈ ಕಶಿಯೇ, ಕುಶಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಸಾರಥಿಗಳು ಈ ಅಶ್ವಗಳ ಬೆನ್ನುಭಾಗಗಳನ್ನಾ, ಜಘನಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನಾ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ನೀನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸು.

English Translation.

Whip, with which the skilful (charioteers) lash their thighs and scourge their flanks, urge the horses in battles.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕಶಾ ಅಥವಾ ಚಾವಟಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚಾವಟಿಗೆ ಅಶ್ವಾಜನಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಯರು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಈ ಋಕ್ನಿಗೂ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.

ಅಶ್ವಾಜನೀ | ಅಶ್ವಾಜನೀಂ ಕಶೇತ್ಯಾಹುಃ | ಕಶಾ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ಭಯಮಶ್ವಾಯ | ಕೃಷ್ಯತೇರ್ವಾಣೂಭಾನಾತ್ | ನಾಕ್ ಪುನಃ ಪ್ರಕಾಶಯತ್ಯರ್ಥಾನ್ | ಖಶಯಾ | ಕ್ರೋಶತೇರ್ವಾ | ಅಶ್ವಕಶಾಯಾ ಏಷಾ ಭವತಿ || ಆ ಜಂಘಂತಿ ಸಾನೈಷಾಂ ಜಘನಾ ಉಪ ಜಿಘ್ನತೇ | ಅಶ್ವಾಜನಿ ಪ್ರಚೇತಸೋಽಶ್ವಾನ್ಸಮತ್ಸು ಚೋದಯ || ಅಘ್ನಂತಿ ಸಾನೂನೈಷಾಂ ಸರಣಾನಿ ಸಕ್ಕೀನಿ | ಸಕ್ಕಿಃ ಸಚಿತೇರಾಸಕ್ರೋಸ್ಮಿನ್ ಕಾಯಃ | ಜಘನಾನಿ ಚೋಪಘ್ನಂತಿ |

ಜಘನಂ ಜಂಘಾನ್ಯತೇ | ಅಶ್ವಾಜನಿ ಪ್ರಚೇತಸಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಚೇತಸೋಽಶ್ವಾನ್ ಸಮತ್ಸು
ಸಮರಣೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಚೋದಯ ||

(ನಿ. ೯-೧೯, ೨೦)

ಅಶ್ವಾಜನೀ ಎಂದರೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಚಾವಟಿಯು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಶಾ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿರುವುದು. ಈ ಕಶಾ ಅಥವಾ ಚಾವಟಿಯು ಕುದುರೆಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಎಂದರೆ— ಕುದುರೆಯು ಚಾವಟಿಯ ಏಟಿಗೆ ಭಯಪಡುವುದು. ಕಶಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಎಳೆ ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಕೃಷ್ಯತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಬಹಳ ಸಣ್ಣದಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಕಶಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಕ್ಯ ಎಂಬರ್ಥವೂ ಇರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ—ವಾಕ್ಯವು ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದು ಆದ್ದರಿಂದ ಕಶಾ ಎಂದರೆ ವಾಕ್ಯವು. ಅಥವಾ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಾಗ ಇದನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ಇದು (ಚಾವಟಿಯು) ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಖ-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶಾ-ಇರುವುದೂ ಎಂದರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಖಶಾ ಅಥವಾ ಕಶಾ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ಕಿರಿಚು, ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಕ್ರೋಶತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದಲಾಗಲೀ ಕಶಾ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಈ ಕಶಾಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಕುದುರೆಯು ಕಿರಿಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದರೆ ಧ್ವನಿಮಾಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಚಾವಟಿಗೆ ಕಶಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು ಎಂದು ಕಶಾ ಶಬ್ದದ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯು. ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಜಂಘಂತಿ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಋಕ್ಕನ್ನೇ ಯಾಸ್ವರು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು.

ಈ ಕಶೆಯಿಂದ ಕುದುರೆಗಳ ಜಘನಪ್ರದೇಶ ಎಂದರೆ ತೊಡೆಗಳ ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವರು. ಈ ತೊಡೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಕ್ಕೀನಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಸಕ್ಕಿ ಶಬ್ದವು ಕೂಡಿಸು, ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಸಕ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಶರೀರವು ಎರಡು ತೊಡೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಕೂಡಿದಂತೆ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಕ್ಕೀನಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಸಕ್ಕೀನಿ ಎಂದರೆ ಕಟಪ್ರದೇಶವು ತೊಡೆಗಳ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಹಿಂಭಾಗದ ಪ್ರದೇಶವು. ಬೆನ್ನಿಗೆ ಸೇರಿದಂತಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಚಾವಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜಘನಶಬ್ದವು ಅನೇಕಸಾರಿ ಹೊಡಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವ ಜಂಘಾನ್ಯತೆ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಕಶೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾ ಋಷಿಯು ಈ ರೀತಿ ಅದನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವನು. ಎಲೈ ಕಶೆಯೇ (ಚಾವಟಿಯೇ) ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವೂ, ಚುರುಕಾಗಿರುವವೂ ಆದ ಈ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ |

ಅಹಿರಿವ ಭೋಗೈಃ ಸರ್ಯೇತಿ ಬಾಹುಂ ಜ್ಯಾಯಾ ಹೇತಿಂ ಪರಿಬಾಧಮಾನಃ |

ಹಸ್ತಘ್ನೋ ವಿಶ್ವಾ ನಯುನಾನಿ ವಿದ್ವಾನ್ಮನುಮಾನ್ಮನಾಂಸಂ ಪರಿ ಸಾತು

ವಿಶ್ವತಃ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಹಿಃ೨೩ವ | ಭೋಗೈಃ | ಪರಿ | ಏತಿ | ಬಾಹುಂ | ಜ್ಯಾಯಾಃ | ಹೇತಿಂ | ಪರಿಬಾಧಮಾನಃ |
ಹಸ್ತಘ್ನಃ | ವಿಶ್ವಾ | ವಯುನಾನಿ | ವಿದ್ವಾನ್ | ಪುಮಾನ್ | ಪುಮಾಂಸಂ | ಪರಿ | ಪಾತು | ವಿಶ್ವತಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಶ್ರಯಃ ಧನ್ವಿನಃ ಪ್ರಕೋಷ್ಠೇ ಬಂಧನೀಯಸ್ಯ ಹಸ್ತಘ್ನಸ್ಯ ಸ್ತುತಿಃ | ಹಸ್ತಘ್ನಃ | ಹಸ್ತೇ ಹಸ್ತ-
ಸಮೀಪೇ ವರ್ತಿನಿ ಪ್ರಕೋಷ್ಠೇ ಸ್ಥಿತಃ ಸನ್ ಜ್ಯಾಯಾ ಹನ್ಯತೇ ಇತಿ ಹಸ್ತಘ್ನಃ || ಘೃಣಾರ್ಥೇ ಕವಿಧಾನಮಿತಿ-
ಕಃ || ಜ್ಯಾಯಾ ಹೇತಿಂ ಜ್ಯಾಹೇತುಕಾಂ ಹಿಂಸಾಂ ಪರಿಬಾಧಮಾನೋ ನಿವಾರಯನ್ ಭೋಗೈಃ
ಶರೀರೇಣ || ವಚನವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಅಹಿರಿವ ಸರ್ಪ ಇವ ಬಾಹುಂ ಪ್ರಕೋಷ್ಠಂ | ಲಕ್ಷಣಯಾ ಬಾಹುಶಬ್ದಃ
ಪ್ರಕೋಷ್ಠೇ ವರ್ತತೇ | ಪರ್ಯೇತಿ | ಪರಿನೇಷ್ಟಯತಿ | ಕಿಂಚಿ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ವಯುನಾನಿ ಜ್ಞಾನಾನಿ
ಜ್ಞಾತವ್ಯಾನಿ | ಮಾಯಾ ವಯುನಮಿತಿ ತನ್ನಾನುಸು ಪಾಠಾತ್ | ವಿದ್ವಾನ್ ಜಾನನ್ ಪುಮಾನ್ಪುರುಷೋ-
ಪೇತಃ ಸ್ವಯಂ ಪುಮಾಂಸಂ ಧನ್ವಿನಂ ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವತಃ ಪರಿ ಪಾತು | ರಕ್ಷತಿ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ತುಃ |
ಅಹಿರಿವ ಭೋಗೈಃ ಪರಿನೇಷ್ಟಯತಿ ಬಾಹುಂ ಜ್ಯಾಯಾ ವಧಾತ್ಪರಿತ್ರಾಯಮಾಣೋ ಹಸ್ತಘ್ನಃ ಸರ್ವಾಣಿ
ಪ್ರಜ್ಞಾನಾನಿ ಪ್ರಜಾನನ್ ಪುಮಾನ್ಪುರುಷಮನಾ ಭವತಿ ಪುಂಸತೇರ್ವಾ | ನಿ. ೯. ೧೫ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಹಸ್ತಘ್ನಃ—ಮಣಿಬಂಧದಲ್ಲಿ (ಮುಂದೋಳಿನಲ್ಲಿ) ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಂಕಣವು | ಜ್ಯಾಯಾಃ—ಬಿಲ್ಲಿನ
ಹೆದೆಯ | ಹೇತಿಂ—ಪ್ರಹಾರವನ್ನು | ಪರಿಬಾಧಮಾನಃ—ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಾ | ಭೋಗೈಃ—ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ |
ಅಹಿರಿವ—ಸರ್ಪವು ಸುತ್ತವರಿಯುವಂತೆ | ಬಾಹುಂ—ಮುಂದೋಳನ್ನು | ಪರ್ಯೇತಿ—ಸುತ್ತವರಿದು ಆಶ್ರ-
ಯಿಸಿದೆ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ವಯುನಾನಿ—ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನೂ | ವಿದ್ವಾನ್—ಅರಿತ | ಪುಮಾನ್—
ಪುರುಷನು | ಪುಮಾಂಸಂ—ಧನ್ವಿಯನ್ನು | ವಿಶ್ವತಃ—ಸರ್ವತ್ರ | ಪರಿ ಪಾತು—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಮುಂದೋಳಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಂಕಣವು ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ
ಸರ್ಪವು ಸುತ್ತವರಿಯುವಂತೆ ಮುಂದೋಳನ್ನು ಸುತ್ತವರಿದು ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ. ಸಮಸ್ತಜ್ಞಾನಗಳನ್ನೂ ಅರಿತ ಪುರುಷನು
ಧನ್ವಿಯನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

The ward of the fore-arm protecting it from the abrasion of the bow-
string, surrounds the arm like a snake with its convolutions: may the
brave man, experienced in the arts of war, defend a combatant on every
side.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಘ್ನ ಎಂಬ ಕೈಗೆ (ಹಸ್ತಭಾಗಕ್ಕೆ) ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ನಸ್ತುವಿಶೇಷವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಹಸ್ತಘ್ನಃ | ಹಸ್ತಘ್ನೋ ಹಸ್ತೇ ಹನ್ಯತೇ | ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ || ಅಹಿರಿವ ಭೋಗೈಃ ಪರ್ಯೇತಿ
ಬಾಹುಂ ಜ್ಯಾಯಾ ಹೇತಿ ಪರಿಬಾಧಮಾನಃ | ಹಸ್ತಘ್ನೋ ವಿಶ್ವಾ ವಯುನಾನಿ ವಿಧ್ವಾನ್ವ-
ಮಾನ್ವಮಾಂಸಂ ಪರಿಸಾತು ವಿಶ್ವತಃ || ಅಹಿರಿವ ಭೋಗೈಃ ಪರಿವೇಷ್ವಯತಿ ಬಾಹುಂ
ಜ್ಯಾಯಾ ವಧಾತ್ ಪರಿತ್ರಾಯಣಮಾಣೋ ಹಸ್ತಘ್ನಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾನಿ ಪ್ರಜಾನನ್ |
ಪುಮಾನ್ ಪುರುಮನಾ ಭವತಿ | ಪುಂಸತೇರ್ವಾ || (ನಿ. ೯-೧೫)

ಹಸ್ತಘ್ನನೆಂದರೆ ಉದ್ದಕ್ಕಿರುವ (belt) ಚರ್ಮದ ಪಟ್ಟಿಯು. ಇದನ್ನು ಹಸ್ತದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಕಣದಂತೆ ಸುತ್ತಿಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಧನುಸ್ಸಿನ ಹೆದೆಯಲ್ಲಿ ಹೂಡಿ ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡುವಾಗ ಹಸ್ತದ ಒಂದು ಭಾಗವು ಪದೇಪದೇ ಹೆದೆಗೆ ತಾಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹಸ್ತವು ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಹೆದೆಗೆ ತಾಕುವುದರಿಂದ ತಾಕುವ ಹಸ್ತದ ಆ ಭಾಗವು ಗಾಯಗೊಂಡು ಅಪಾಯವಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಸ್ತದ ಆ ಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ದವಾಗಿರುವ ಚರ್ಮದ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರು. ಹೆದೆಗೆ ಚರ್ಮದ ಪಟ್ಟಿ ಮಾತ್ರ ತಾಕುವುದರಿಂದ ಹಸ್ತಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಸ್ಕರು ಹಸ್ತಘ್ನ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಬಿಗುವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದೂ ಈ ಪಟ್ಟಿಯು ಜ್ಯಾ ಅಥವಾ ಹೆದೆಯನ್ನು ಪದೇಪದೇ ತಾಗಿ ಬಡಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಹಸ್ತಘ್ನನೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವ ಅಹಿರಿವ ಭೋಗೈಃ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಋಕ್ಕನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಸ್ತಘ್ನವು ಎಂದರೆ ಚರ್ಮದ ಪಟ್ಟಿಯು (Hand-guard) ಯೋಧನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಹಾವು ಕೈಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಇದು ಹೆದೆಗೆ ಹಸ್ತವು ತಗಲದಂತೆ ಹಸ್ತವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ವಿವೇಕಿಯಾದ ಪುರುಷನು ತನಗೆ ಅಥವಾ ಇತರರಿಗೆ ಒದಗಬಹುದಾದ ಅಪಾಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಈ ಹಸ್ತಘ್ನವೂ ಅದನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಆವನಹಸ್ತವನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಅಪಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುಮಾನ್ ಪುಮಾಂಸಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಪುಮಾನ್ ಎಂದರೆ ಪುರುಮನಾಃ ಬಹುವಿಧವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯಿರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದವನೆಂದು ಪುಮಾನ್ ಶಬ್ದದ ಅವಯವಾರ್ಥವು. ಅಥವಾ ಈ ಶಬ್ದವು ಅದಮು, ತುಳಿ ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಪುಂಸತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದಲಾಗಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಬಹಳ ಬಲಶಾಲಿಯೆಂದರ್ಥವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆಲಾಕ್ತಾ ಯಾ ರುರುತೀಸ್ತ್ಯಘ್ನೋ ಯಸ್ಯಾ ಅಯೋ ಮುಖಂ |

ಇದಂ ಪರ್ಜನ್ಯರೇತಸ ಇಷ್ಟೈ ದೇವೈ ಬೃಹನ್ನಮಃ || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ|ಲ್ಯ|ಅ|ಕ್ತಾ | ಯಾ | ರು|ರು|ಶೀ|ಕ್ಷೀ|ಫೇ | ಅ|ಫೋ| ಇ|ತಿ | ಯೆ|ಸ್ಯಾಃ | ಅ|ಯೇಃ | ಮು|ಖಂ |

ಇ|ದಂ | ಪ|ರ್ಜ|ನ್ಯು|ರೇ|ತಸೇ | ಇ|ಷ್ಟೈ | ದೇ|ನ್ಯೈ | ಬೃ|ಹತ್ | ನಮಃ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇಷುರಾಲಾಕ್ತಾಲೇನ ವಿಷೇಷಾಕ್ತಾ ರುರುಶೀಕ್ಷೀಫೇ ಹಂತ್ವಶಿರಸ್ವಾ || ಅರ್ತೇರ್ಹಿಂಸಾಕ-
ರ್ಮಣೋ ರುರುಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿಃ || ಶೃಂಗಶೀಕ್ಷೀಫೇ ನಾ | ಅಫೋ ಕಿಂಚಿ ಯೆಸ್ಯಾ ಇಷೋರ್ಮುಖಮು-
ಯೋಽಯೋಮಯಂ ಭವತಿ ಪರ್ಜನ್ಯುರೇತಸೇ | ಪರ್ಜನ್ಯೋ ರೇತೋ ಯೆಸ್ಯಾಃ ಸಾ ಪರ್ಜನ್ಯುರೇತಾಃ |
ತಸ್ಯೈ ಪರ್ಜನ್ಯುಕಾರ್ಯಭೂತಾಯೈ | ಶರಕಾಂಡಸ್ಯ ಪರ್ಜನ್ಯುಜನ್ಯತ್ವಾತ್ | ಬೃಹತ್ ಬೃಹತ್ಯೈ ತಸ್ಯೈ
ದೇವ್ಯಾ ಇಷ್ಟಾ ಇದಂ ನಮಃ ಕ್ರಿಯತೇ ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಾ—ಯಾವ ಬಾಣವು | ಅಲಾಕ್ತಾ—ವಿಷಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿ | ರುರುಶೀಕ್ಷೀಫೇ—ಹಂತಕನಾಗಿರು-
ತ್ತದೋ | ಅಫೋ—ಅಲ್ಲದೇ | ಯೆಸ್ಯಾಃ—ಯಾವ ಬಾಣದ | ಮುಖಂ—ಮೊನೆಯು | ಅಯೇಃ—
ಲೋಹಮಯವಾಗಿರುವುದೋ (ಅಂತಹ) | ಪರ್ಜನ್ಯುರೇತಸೇ—ಪರ್ಜನ್ಯು ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕವಾದುದೂ | ಬೃಹತ್—
ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ | ದೇನ್ಯೈ—ದೇವತಾತ್ಮವಾದುದೂ ಆದ | ಇಷ್ಟೈ—ಬಾಣಕ್ಕೆ | ಇದಂ ನಮಃ—
ಈ ನಮಸ್ಕಾರಾರ್ಪಣೆಯು |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಬಾಣವು ವಿಷಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾಗಿರುವುದೋ, ಅಲ್ಲದೇ, ಯಾವ ಬಾಣದ ತುದಿಯು
ಲೋಹಮಯವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಪರ್ಜನ್ಯುಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕವಾದುದೂ, ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ, ದೇವತಾತ್ಮಕ
ವಾದುದೂ ಆದ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಈ ನಮಸ್ಕಾರಾರ್ಪಣೆಯಿರುತ್ತದೆ.

English Translation.

This praise (be offered) to the large celestial arrow, the growth of
Parjanya, whose point is anointed with venom, whose blade is iron.

|| ವೇದವಿವರಣೆ ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟು ಎಂದರೆ ಬಾಣದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಣನೆಯೂ
ಸ್ತುತಿಯೂ ಇರುವುದು. ಬಾಣದ ಮೊನೆಯನ್ನು ವಿಷದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಬಹು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ
ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡುವನರು ಈಗಲೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವರು.
ಬಾಣದ ತುದಿಯು ಶರೀರಕ್ಕೆ ತಗಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ವಿಷಸಿಕ್ತವಾದ ತುದಿಯು ರಕ್ತಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದು.

ದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ತಕ್ಷಣವೇ ಮೃತನಾಗುವನು. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಣದ ತುದಿಯನ್ನು ಮೊನಚಾದ ಲೋಹದ ಅಲುಗಿನಿಂದ ಮಾಡಿರುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಅದರ ಕೊಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಈ ವಿಧಾನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದವೆಂದು ಈ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

|| ಸಂಹಿತಾನಾಥಃ ||

ಅವಸ್ಯಷ್ಟಾ ಪರಾ ಸತ ಶರವ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಸಂತಿತೇ |

ಗಚ್ಛಾಮಿತ್ರಾನ್ ಪ್ರ ಸದ್ಯಸ್ತ ಮಾಮಿಷಾಂ ಕಂ ಚನೋಚ್ಚಿಷಃ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅವಸ್ಯಷ್ಟಾ | ಪರಾ | ಸತ | ಶರವ್ಯೇ | ಬ್ರಹ್ಮಸಂತಿತೇ |

ಗಚ್ಛ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಪ್ರ | ಸದ್ಯಸ್ತ | ಮಾ | ಅಮಿಷಾಂ | ಕಂ | ಚನ | ಉಚ್ | ಛಿಷಃ || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬ್ರಹ್ಮಸಂತಿತೇ ಮಂತ್ರೇಣ ತೀಕ್ಷ್ಣೈಕೈತೇ ಶರವ್ಯೇ ಹಿಂಸಾಕುಶಲ ಇಷೋ ತ್ವಮವಸ್ಯಷ್ಟಾ ಕ್ಷಿಪ್ತಾ ಪರಾ ಸತ | ಪರಾಗಚ್ಛ | ಇತೋ ದೇಶಾದ್ಗಚ್ಛ ಚ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ ಶಿಕಾನ್ತ ಸದ್ಯಸ್ತ | ಪ್ರಾಪ್ನುಹಿ ಚ | ಅಮಿಷಾಮಮಿತ್ರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕಂ ಚನ ಕಂಚಿದಪಿ ಮೋಚ್ಚಿಷಃ | ಅವಶಿಷ್ಟಂ ಮಾ ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮಸಂತಿತೇ—ಮಂತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ | ಶರವ್ಯೇ—ಶತ್ರುಹಿಂಸ ಕವೂ ಅದ ಎಲೈ ಬಾಣವೇ | ಅವಸ್ಯಷ್ಟಾ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು | ಪರಾಸತ—ದೂರಹೋಗು | ಗಚ್ಛ—ಶತ್ರುವಿನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗು | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಸದ್ಯಸ್ತ—ಸಮಾಪಿಸು | ಅಮಿಷಾಂ—ಶತ್ರುಗಳ ನಡುವೆ | ಕಂ ಚನ—ಯಾರನ್ನೂ ಸಹ | ಮಾ ಉಚ್ಚಿಷಃ—ಉಳಿಸಬೇಡ |

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಮಂತ್ರಸಹಾಯದಿಂದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವೂ ಅದ ಎಲೈ ಬಾಣವೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ದೂರಹೋಗು, ಶತ್ರುವನ್ನು ಸಮಾಪಿಸು. ಶತ್ರುಗಳ ನಡುವೆ ಯಾರನ್ನೂ ಉಳಿಸಬೇಡ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡು.

English Translation.

Arrow, whetted by charms, fly when discharged : go, light amongst the adversaries : spare not one of the enemy.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯತ್ರ ಬಾಣಾಃ ಸಂಪತಂತಿ ಕುಮಾರಾ ವಿಶಿಖಾ ಇವ |

ತತ್ರ ನೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿರದಿತಿಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛತು ವಿಶ್ವಾಹಾ ಶರ್ಮ
ಯಚ್ಛತು || ೧೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ರ | ಬಾಣಾಃ | ಸಂಪತಂತಿ | ಕುಮಾರಾಃ | ವಿಶಿಖಾಃ ಇವ |

ತತ್ರ | ನಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣಃ | ಪತಿಃ | ಅದಿತಿಃ | ಶರ್ಮ | ಯಚ್ಛತು | ವಿಶ್ವಾಹಾ | ಶರ್ಮ | ಯಚ್ಛತು || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯತ್ರ ಯುದ್ಧೇ ಕುಮಾರಾ ವಿಶಿಖಾ ಇವ ಮುಂಡಿತಾ ಇವ ಬಾಣಾಃ ಸಂಪತಂತಿ ತತ್ರ
ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಃ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ವಿಶ್ವಾಹಾ ಶರ್ಮದಾ ಯಚ್ಛತು | ಅದಿತಿಶ್ಚ ಶರ್ಮ
ಯಚ್ಛತು | ದ್ವಿರುಕ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶಿಖಾ ಇವ—ಶಿಖೆಯಿಲ್ಲದ | ಕುಮಾರಾಃ — (ಮುಂಡಿತರಾದ) ಕುಮಾರರು ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ||
ಯತ್ರ—ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಬಾಣಾಃ—ಬಾಣಗಳು | ಸಂಪತಂತಿ—ಅನುಸ್ಮೃತವಾಗಿ ಬೀಳುವವೋ |
ತತ್ರ—ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಃ—ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು
(ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು) | ವಿಶ್ವಾಹಾ—ಸಕಲದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಯಚ್ಛತು—ಕೊಡಲಿ | ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿಯೂ |
ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು | ಯಚ್ಛತು—ಉಂಟುಮಾಡಲಿ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮುಂಡಿತರಾಗಿ ಶಿಖಾರಹಿತರಾದ ಕುಮಾರರು ಮನಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಾಣ
ಗಳು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅನುಸ್ಮೃತವಾಗಿ ಬೀಳುವವೋ ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು ನಮಗೆ ಸಕಲದಿನ
ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವನ್ನು ಎಂದರೆ ಅಪಾಯ ಒದಗದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಅದಿತಿಯೂ ನಮಗೆ ಸುಖ
ವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

English Translation.

Where arrows alight like shaven-headed boys : may Brahmanaspati,
may aditi, grant us happiness ; grant us happiness every day.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಕುಮಾರಾ ವಿಶಿಖಾ ಇವ—ಮುಂಡಿತಾಃ ಕುಮಾರಾ ಇವ | ಮುಂಡನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಲಕರು (Boys with shaved heads) ಎಂದು ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ Wilson ಪಂಡಿತನು ಈ ರೀತಿ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ—

ಕುಮಾರಾ ವಿಶಿಖಾ ಇವ—like boys without the lock of hair left at shaving ; ಮುಂಡಿತಃ ಮುಂಡಃ shorn-headed ; the point of comparison is not very obvious, but it may mean, that the arrows fall where they list as boys before they are left with the lock of hair, before the religious tonsure, play about wherever they like.

ಈ ಉಪಮಾನವು ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಮಳೆಯು ಹನಿಗಳಂತೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಬಾಣಗಳಿಗೂ, ಮುಂಡಿತರಾದ ಬಾಲಕರಿಗೂ ಯಾವ ಸಾದೃಶ್ಯವಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಋಷಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇರಲಾರದು. ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದು. ಶಿಖಾ ಎಂದರೆ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯು ವಿಶಿಖಾಃ ಎಂದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಥವಾ ಚೆನ್ನಾ ಬೆಳಗುವ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆ ಅಥವಾ ಕಿಡಿಗಳು. ಕುಮಾರಾಃ ಎಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಪುರುಷರಂತೆ ದೊಡ್ಡವರಲ್ಲದವರು, ಬಾಲಕರು, ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವರು ಎಂದರ್ಥವು. ಎಂದರೆ ಕುಮಾರಾ ವಿಶಿಖಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಕಿಡಿಗಳು ಎಂದರ್ಥವು. ಕಾದಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಕಮ್ಮಾರನು ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಬಡಿಯುವಾಗ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಕಿಡಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಹಾರಿಬೀಳುವಂತೆ ಈ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಧರಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಣಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ಹೋಗಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಬಾಣಗಳ ಭಯದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ ಎಂದು ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವೂ ಒಂದು ಊಹೆಯೇ ಹೊರತು ಋಷಿಯ ಆಶಯವೇ ಇದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮುರ್ಘಾಣಿ ತೇ ವರ್ಘಾಣಾ ಛಾದಯಾಮಿ ಸೋಮಸ್ತಾ ರಾಜಾವೃತೇ-

ನಾಸು ವಸ್ತಾಂ |

ಉರೋರ್ವರೀಯೋ ವರುಣಸ್ತೇ ಕೃಣೋತು ಜಯಂತಂ ತ್ವಾನು ದೇವಾ

ಮದಂತು || ೧೮ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಮರ್ಮಾಣಿ | ತೇ | ವರ್ಮಣಾ | ಭಾದಯಾಮಿ | ಸೋಮಃ | ತ್ವಾ | ರಾಜಾ | ಅಮೃತೇನ | ಅನು |
ವಸ್ತಾಂ |

ಉರೋಃ | ವರೀಯಃ | ವರುಣಃ | ತೇ | ಕೃಣೋತು | ಜಯಂತಂ | ತ್ವಾ | ಅನು | ದೇವಾಃ |
ಮದಂತು || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ರಾಜನ್ ತೇ ತ್ವದೀಯಾನಿ ಮರ್ಮಾಣಿ | ಯೇಷು ಸ್ಥಾನೇಷು ವಿದ್ಧಃ ಸದ್ಯೋ ಮ್ರಿಯತೇ
ತಾನಿ ಮರ್ಮಾಣಿ | ವರ್ಮಣಾ ಕವಚೇನ ಭಾದಯಾಮಿ | ಸೋಮೋ ರಾಜಾ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮನು ಮರ್ಮಾಣ್ಯಾ-
ದನಾನಂತರಮಮೃತೇನ ವಸ್ತಾಂ | ಅಚ್ಛಾದಯತು | ಕಿಂಚಿ ವರುಣೋಽಪಿ ತೇ ತುಭ್ಯಮುರೋರ್ವ-
ರೀಯ ಉರುತರಂ ಸುಖಂ ಕೃಣೋತು | ಕರೋತು | ಜಯಂತಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ದೇವಾಃ ಸರ್ವೇಽಸ್ಯನು
ಮದಂತು | ಅನುಹೃಷ್ಯಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ರಾಜನೇ) ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮರ್ಮಾಣಿ—ನಿನ್ನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು | ವರ್ಮಣಾ—ಲೋಹ-
ಕವಚದಿಂದ | ಭಾದಯಾಮಿ—ಹೊದಿಸುತ್ತೇನೆ | ಅನು—ಅನಂತರ | ರಾಜಾ—ರಾಜನಾದ | ಸೋಮಃ—
ಸೋಮದೇವನು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅಮೃತೇನ—ಅಮೃತದಿಂದ | ವಸ್ತಾಂ—ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ತುಂಬಲಿ |
ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಉರೋರ್ವರೀಯಃ—ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತಾದ ಸುಖವನ್ನು |
ಕೃಣೋತು—ಮಾಡಲಿ | ಜಯಂತಂ—ಜಯಶೀಲನಾದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ದೇವಾಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳು |
ಅನು ಮದಂತು—ಅಭಿನಂದಿಸಲಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ನಿನ್ನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನಾನು ಲೋಹಕವಚದಿಂದ ಹೊದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅನಂತರ
ರಾಜನಾದ ಸೋಮನು ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಅಮೃತದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಲಿ. ವರುಣನು ನಿನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹ-
ತ್ತಾದ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ಜಯಶೀಲನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಅಭಿನಂದಿಸಲಿ.

English Translation.

I cover your vital parts with armour ; may the royal Soma invest you
with ambarosia : may Varuna amplify your ample felicity : may the gods
rejoice (at beholding you) triumphant.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ನಃ ಸ್ತೋ ಅರಣೋ ಯಶ್ಚ ನಿಷ್ಕ್ರೋ ಜಿಘಾಂಸತಿ |

ದೇವಾಸ್ತಂ ಸರ್ವೇ ಧೂರ್ವಂತು ಬ್ರಹ್ಮ ವರ್ಮ ಮಮಾಂತರಂ || ೧೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ನಃ | ಸ್ತಃ | ಅರಣಃ | ಯಃ | ಚ | ನಿಷ್ಕ್ರಃ | ಜಿಘಾಂಸತಿ |

ದೇವಾಃ | ತಂ | ಸರ್ವೇ | ಧೂರ್ವಂತು | ಬ್ರಹ್ಮ | ವರ್ಮ | ಮಮ | ಆಂತರಂ || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಃ ಸ್ತೋ ಜ್ಞಾತಿರರಣೋರಮಮಾಣೋ ಯಶ್ಚ ನಿಷ್ಕ್ರಸ್ತೋಭೂತೋ ದೂರೇ ಸ್ಥಿತೋ ನೋಲ್ಯಸ್ಮಾನ್ ಜಿಘಾಂಸತಿ ಹಂತುಮಿಚ್ಛತಿ ತಂ ದೇವಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಧೂರ್ವಂತು | ಹಿಂಸಂತು | ಬ್ರಹ್ಮ ಮಂತ್ರೋ ಮಮಾಂತರಂ ಶರಾಣಾಂ ನಿವಾರಕಂ ವರ್ಮ ವಿದ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ | ಸ್ತಃ—ನಮಗೆ ಸೇರಿದ ಬಂಧುವಾಗಲಿ (ಅಥವಾ) | ಅರಣಃ—ಅಸಹನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ದವನೂ | ನಿಷ್ಕ್ರಃ—ಬಂಧುವಲ್ಲದ ದೂರಸ್ಥನೇ ಆಗಲಿ | ಯಶ್ಚ—ಯಾರು ಯಾರು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಜಿಘಾಂಸತಿ—ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವನೋ | ತಂ—ಅವನನ್ನು | ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ಧೂರ್ವಂತು—ಹಿಂಸಿಸಲಿ | ಬ್ರಹ್ಮ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಂತ್ರವೇ | ಮಮ—ನನಗೆ | ಆಂತರಂ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ | ವರ್ಮ—ಲೋಹಕವಚವಾಗಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ನಮಗೆ ಸ್ವಂತವಾದ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ದೂರಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವರೋ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಕಲದೇವತೆಗಳೂ ಹಿಂಸಿಸಲಿ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಂತ್ರವೇ ನಮಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ಶರಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಲೋಹಕವಚವಾಗಿದೆ.

English Translation.

Whoever, whether an unfriendly relative or a stranger, desires to kill us, may all the gods destroy him : prayer is my best armour.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಂತ್ರವೇ ರಕ್ಷಾಕವಚದಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಎಂದು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಋಷಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದಾನೆ.

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತಮೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |
ಪ್ರಮಥಾಂಶ್ಚತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀ ನೀರಬುಕ್ಕ ಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-
ಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಂಜಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ
ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಷಷ್ಠಂ ಮಂಡಲಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಂಜಾಚಾರ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ
ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲವು
ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಯದಕ್ಷರಸದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯಥ್ವನೇತ್ |
ತತ್ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ವಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಖಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

॥ ಪಂಚನಾಷ್ಟಕೇ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲವು

ಪೀಠಿಕೆ .

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಋಷಿಯು. ಈ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೦೪ ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಇತರ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಈ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠನೊಬ್ಬನೇ ಋಷಿಯು; ಇದೇ ಈ ಮಂಡಲದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು. ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆಂದೂ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಗೂ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಋಷಿಗೂ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ವಿರೋಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಇವರು ನಡೆಸಿದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈಗ ಈ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವೆವು.

ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಚಯ

ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಯು ಋಗಾದಿಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠಮಂಡಲವೆಂದೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಹರ್ಷಿಯು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವರಹಸ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಈಶ್ವರವಿಭೂತಿವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ಮಹರ್ಷಿಯ ದಿವ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮೂರು ವಿಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. (೧) ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಈತನ ದಿವ್ಯಾಂಶತ್ವ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ. (೨) ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಇವನಿಗೂ ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳು. (೩) ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಈತನಿಗೂ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೂ ಸಂಭವಿಸಿದ ಪರಸ್ಪರ ವೈಷಮ್ಯ ಮತ್ತು ತತ್ಪರಿಣಾಮ. ಹೀಗೆ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ವೈದಿಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ನಂತರ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸಿಷ್ಠನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅತಿಶಯವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ

ವಸಿಷ್ಠನು ದಿವ್ಯಾಂಶಸಂಭೂತನೆಂದೂ, ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವನೆಂದೂ, ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಅವನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ವಿದ್ಯುತೋ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪರಿ ಸಂಜಿಹಾನಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯದಪಶ್ಯತಾಂ ತ್ವಾ |

ತತ್ತೇ ಜನ್ಮೋತ್ಪೇಕಂ ವಸಿಷ್ಠಾಗಸ್ತೋ ಯತ್ತಾ ನಿಶ ಆಜಭಾರ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೦)

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಬೀರಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆಯೋ ಆಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ನೋಡಿದರು. ಆ ಒಡನೆಯೇ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವುಂಟಾಯಿತು. ಇದು ನಿನ್ನ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಆವಿರ್ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ.

ಉತಾಸಿ ನೈತ್ರಾವರುಣೋ ವಸಿಷ್ಠೋರ್ವಶ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಮನಸೋಧಿ ಜಾತಃ |

ದ್ರಷ್ಟಂ ಸ್ಥನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದೈವ್ಯೇನ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾದದಂತ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೧)

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ಉರ್ವಶಿಯ ದರ್ಶನವಾದೊಡನೆಯೇ ಸ್ವಲಿತವಾದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ರೇತಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವಳ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರವಾಗಿ ನೀನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದೆ. ಆ ಒಡನೆಯೇ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ದಿವ್ಯಾಂಶಸಂಭೂತನೂ, ವೇದರಾಶಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಸ ಪ್ರಕೇತ ಉಭಯಸ್ಯ ಪ್ರವಿದ್ವಾನ್ಸಹಸ್ರದಾನ ಉತ ನಾ ಸದಾನಃ |

ಯಮೇನ ತತಂ ಪರಿಧಿಂ ವಯಿಷ್ಯನ್ನಪ್ಸರಸಃ ಪರಿ ಜಜ್ಞೇ ವಸಿಷ್ಠಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೨)

ಈ ವಸಿಷ್ಠನೇ ದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತವನಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ದಾನಪ್ರದನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಥವಾ ಸ್ವಯಂದಾನರೂಪನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಸಕಲಜಗತ್ತಿಗೂ ನಿಯಂತ್ರವಾದ ಯಮನಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತನಾಗಿ ಉರ್ವಶಿಯ ಉದರದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಜನಿಸಿದನು.

ಸತ್ರೇ ಹ ಜಾತಾವಿಷಿತಾ ನಮೋಭಿಃ ಕುಂಭೇ ರೇತಃ ಸಿಷಿಚಿತುಃ ಸಮಾನಂ |

ತತೋ ಹ ಮಾನ ಉದಿಯಾಯ ಮಧ್ಯಾತ್ತತೋ ಜಾತಮೃಷಿಮಾಹುರ್ವಸಿಷ್ಠಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೩)

ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತರಾದ ಮಿತ್ರವರುಣರು ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಮಾನವಾದ ಕಲಶಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಸೇಚನಮಾಡಿದಾಗ ಆ ವಸತೀವರೀಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಅನಂತರ ಅದೇ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಆಯಿತು.

ಉಕ್ಥಭೃತಂ ಸಾಮಭೃತಂ ಬಿಭರ್ತಿ ಗ್ರಾವಾಣಿಂ ಬಿಭೃತ್ವ ವದಾತ್ಯಗ್ರೇ |

ಉಪೈನಮಾಧ್ವಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ ಆ ವೋ ಗಚ್ಛಾತಿ ಪ್ರತ್ಯದೋ ವಸಿಷ್ಠಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೪)

ಎಲೈ ಪ್ರತ್ಯತ್ಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಯಜಮಾನರೇ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿರಿ. ಈತನು ನಿಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಾಠಕರಿಗೂ, ಉದ್ಘಾತೃಗಳಿಗೂ, ಅಭಿಷವ ಕರ್ಮನಿರತರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿರಿ ಎಂಬ ಪ್ರಶಂಸಾ ವಾಕ್ಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಬೃಹದ್ದೇವತಾಕಾರರು ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಜಾಪತೋ ಮರೀಚಿರ್ಹಿ ಮಾರೀಚಃ ಕಶ್ಯಪೋ ಮುನಿಃ |

ತಸ್ಯ ದೇವೋಽಭವಜ್ಞಾ ಯಾ ದಾಕ್ಷಾಯಣ್ಯಸ್ತ್ರಯೋದಶ ||

ಅದಿತಿರ್ದಿತಿರ್ದೇವಃ ಕಾಲಾ ದನಾಯುಃ ಸಿಂಹಕಾ ಮುನಿಃ |

(ಬೃ. ದೇ. ೫. ೧೪೩, ೧೪೪)

ಪ್ರಾಜಾಪತಿಯು ಮರೀಚಿಯೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮರೀಚಿಯ ಪುತ್ರನೇ ಮಹರ್ಷಿಯಾದ ಕಶ್ಯಪನು. ಈ ಕಶ್ಯಪನು ದಕ್ಷಪುತ್ರಿಯರಾದ ಹದಿಮೂರು ದಿವ್ಯಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಿತಿ; ದಿತಿ, ದನು, ಕಾಲಾ, ದನಾಯು, ಸಿಂಹಕಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂಕಿತರೇ ಆ ಕನ್ಯೆಯರು.

ತತ್ರೈಕಾ ತ್ವದಿತಿರ್ದೇವೀ ದ್ವಾದಶಾಜನಯೆತ್ಸುತಾನ್ |

ಭಗಶ್ಚೈವಾರ್ಯಮಾಂಶಶ್ಚ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣ ಏವ ಚ |

ಧಾತಾ ಚೈವ ನಿಧಾತಾ ಚ ವಿವಸ್ವಾಂಶ್ಚ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫. ೧೪೬, ೪೪೭)

ಈ ಪುತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ ಅದಿತಿಯು ಹನ್ನೆರಡುಜನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಹಡೆದಳು. ಭಗ, ಅರ್ಯಮ, ಅಂಶ, ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಧಾತೃ, ನಿಧಾತೃ, ಮಹಾದ್ಯುತಿಯುಕ್ತನಾದ ವಿವಸ್ವಾನ್ ಮತ್ತು,

ತ್ವಷ್ಟಾ ಪೂಷಾ ತಥೈವೇಂದ್ರೋ ದ್ವಾದಶೋ ವಿಷ್ಣುರುಚ್ಯತೇ |
ದ್ವಂದ್ವಂ ತಸ್ಯಾಸ್ತು ತಜ್ಜಜ್ಞೇ ಮಿತ್ರೇಶ್ವ ವರುಣಶ್ಚ ಹ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೪೮)

ತ್ವಷ್ಟು, ಪೂಷ, ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಇವರೇ ಈ ಹನ್ನೆರಡುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಹನ್ನೆರಡನೆಯವನು. ಹೀಗೆ ಈ ಅದಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವರು (ಅವಳೀಮಕ್ಕಳು) ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು.

ತಯೋರಾದಿತ್ಯಯೋಸ್ಸತ್ತ್ರೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾಸ್ವರಸಮುವರ್ತೀಂ |
ರೇತಶ್ಚ ಸ್ಕಂದ ತತ್ಕುಂಭೇ ನೃಪತದ್ವಾಸತೀವರೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೪೯)

ಈ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಉರ್ವಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ರೇತಸ್ಪುಲನವಾಯಿತು. ಆಗ ಅದು ವಸತೀವರೀಪಂಚ್ಚಕವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ತೇನೈವ ತು ಮುಹೂರ್ತೇನ ವೀರೈವಂತಾ ತಪಸ್ವಿನೌ |
ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ತತ್ರರ್ಷೀ ಸಂಬಭೂವತುಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೫೦)

ಆ ವೀರೈವ ಆ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ವೀರೈವಂತರೂ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಗಳು ಅದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. ಅವರ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವೇನೆಂದರೆ,

ಬಹುಧಾ ಸತೀತೇ ಶುಕ್ರೇ ಕಲಶೇಽಥ ಜಲೇ ಸ್ಥಲೇ |
ಸ್ಥಲೇ ವಸಿಷ್ಠಸ್ತು ಮುನಿಃ ಸಂಭೂತ ಋಷಿಸತ್ತಮಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೫೧)

ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಂದ ಸ್ವಲಿತವಾದ ಆ ವೀರೈವ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತವಾಯಿತು. ಕುಂಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಉದಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೂ ಜಿಲ್ಲಿತು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಜಿಲ್ಲಿದ ಅಂಶದಿಂದ ಋಷಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. (ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಕುಂಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಮತ್ಸ್ಯನು ಉದಕದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು.)

ಕುಂಭ ಇತ್ಯಭಿಧಾನಂ ತು ಪರಿಮಾಣಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ |
ತತೋಽಪ್ಸು ಗೃಹ್ಯಮಾಣಾಸು ವಸಿಷ್ಠಃ ಪುಷ್ಕರೇ ಸ್ಥಿತಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೫೨)

ಅಗಸ್ತ್ಯಋಷಿಯ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಕುಂಭವು ಪರಿಮಾಣಸಾಧನವಾದುದರಿಂದ ಆ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹೃತವಾಯಿತು. ಉದಕವು ಉದ್ಭೂತವಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಯು ಪುಷ್ಕರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದುದು ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಇದನ್ನೇ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ “ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾದಿದಂತೆ” (ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೧) ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಈ ಋಗ್ವೇದವನ್ನು ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ

“ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾಧಾರಯಂತ ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ (ನಿ ಜ-೧೪).

ಸರ್ವತ್ರ ಪುಷ್ಕರಂ ತತ್ರ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಆಧಾರಯನ್ |

ಉತ್ಥಾಯ ಸಲಿಲಾತ್ತಸ್ಮಾದಥ ತೇವೇ ಮಹತ್ತಸಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ಜ-೧೫೫)

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಈ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಧರಿಸಿದುದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನು ಪುಷ್ಕರ ದಿಂದ ಉತ್ಥಾಪಿತನಾದನು. ಆಗ ಅದರಿಂದ ಎದ್ದು ವಸಿಷ್ಠನು ಅತಿ ಮಹತ್ತಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು.

ನಾನಾಸ್ಯ ಗುಣತೋ ಜಜ್ಞೇ ವಸತೇಃ ಶ್ರೈಷ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ |

ಅದೃಶ್ಯಮೃಷಿಭೀಂದ್ರಂ ಸೋಽಪಶ್ಯತ್ಪ್ರಪಸಾ ಪುರಾ ||

(ಬೃ. ದೇ. ಜ-೧೫೬)

ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸತಕ್ಕ ವಸ್ಥೆ ಧಾತುವಿನಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಪದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಈ ಮಹರ್ಷಿಯ ಉತ್ತಮವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ :ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಇತರ ಯಾವ ಋಷಿಗಳಿಗೂ ಕಾಣಲಾಗದಿದ್ದ ಇಂದ್ರನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಈ ಮಹರ್ಷಿಯು ಪಡೆದ ವಿಷಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ,

ಸೋಮಭಾಗಾನಘೋ ತಸ್ಯೈ ಪ್ರೋನಾಚ ಹರಿವಾಹನಃ |

ಋಷಯೋ ನಾ ಇಂದ್ರಮಿತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾತ್ತದ್ಧಿ ದೃಶ್ಯತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ಜ-೧೫೭)

ಆ ಮಹದ್ಗುಣಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಹರಿನಾಮಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಇಂದ್ರನು “ ಈ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಸೋಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು ” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ‘ ಋಷಯೋ ನಾ ಇಂದ್ರಂ ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿಶದಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಾಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮಣಿ |

ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ಯಜ್ಞೇಷು ದಕ್ಷಿಣೇಯತಮಾಸ್ತಥಾ ||

(ಬೃ. ದೇ. ಜ-೧೫೮)

ಅದುದರಿಂದಲೇ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಸಕಲಋಷಿಗಳೂ ಸಹ ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ಋತ್ವಿಕನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಈ ಸ್ಥಾನವು ಇವರಿಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ತಸ್ಮಾದ್ಯೇದ್ಯಾಸಿ ನಾಸಿಷ್ಠಾಃ ಸದಸ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತು ಕರ್ಹಿಚಿತ್ |

ಅರ್ಹಯೇದ್ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಸ್ತನ್ ಭಾಲ್ವನೇಯಾ ಶ್ರುತಿಸ್ತ್ವಿಯಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ಜ-೧೫೯)

ಇಂತಹ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಹ ಸಕಲ ಯಾಗಸಭೆಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನ ರಾದವರನ್ನೇ ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಲ್ವನೀ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ವಸಿಷ್ಠನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣವು ಈ ಋಷಿಯ ಕೃತಿಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಅದರ ವಿವರವು ಈ ರೀತಿಯಿದೆ.

ವರುಣಸ್ಯ ಗೃಹಾನ್ತಾಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸ್ವಪ್ನ ಆಚರತ್ |

ಪ್ರಾವೀಣ್ಯಾಥ ತಂ ತತ್ರ ಶ್ವಾ ನದನ್ನಭ್ಯಧಾವತ |

ಕೃಂದಂತಂ ಸಾರಮೇಯಂ ಸ ಧಾವಂತಂ ದಷ್ಟಮುದ್ಯತಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೧೧, ೧೨)

ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ವರುಣನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ಅವನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ಆ ನಾಯಿಯು ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ ಬೊಗಳುತ್ತ ಕಚ್ಚುವ ಉದ್ದಿಶ್ಯದಿಂದ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಬುದ್ದೇಶಿಸಿ.

ಯದರ್ಜುನೇತಿ ಚ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಸಾಂತ್ವಯಿತ್ವಾ ವ್ಯಸುಷ್ವಪತ್ |

ಸ ತಂ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಯಾಮಾಸ ಜನಮನ್ಯಂ ಚ ವಾರುಣಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೧೩)

ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ “ಯದರ್ಜುನೇ” (ಋ. ಸಂ. ೭-೫೫-೨) ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಅದರಂತೆಯೇ ವರುಣನ ಇತರ ಸೇವಕರನ್ನೂ ನಿದ್ರೆಮಾಡುವಂತೆ ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದನು.

ತತಸ್ತು ವರುಣೋ ರಾಜಾ ಸ್ವೈಃ ಸಾಶೈಃ ಪ್ರತ್ಯಬಧ್ಯತ |

ಸ ಬದ್ಧಃ ಸಿತರಂ ಸೂಕ್ತೈಶ್ಚ ತುರ್ಭರಿತ ಉತ್ತರೈಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೧೪)

ಹೀಗೆ ಸಾರಮೇಯವನ್ನೂ, (ನಾಯಿಯನ್ನೂ) ಸೇವಕರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದುದನ್ನು ವರುಣನು ನೋಡಿ ತಾನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ತನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ ಪಿತೃವನ್ನು (ವರುಣನನ್ನು) ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದನು.

ಅಭಿತುಷ್ಪಾವ ಧೀರೇತಿ ಮುಮೋಚೈನಂ ತತಃ ಸಿತಾ |

ಧ್ರುವಾಸು ತ್ವೇತಿ ಚೋಕ್ತಾಯಾಂ ಸಾಶಾ ಅಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಮೋಚಿರೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೧೫)

ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು “ಧೀರಾ ತ್ವಸ್ಯ ಮಹಿನಾ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಸೂಕ್ತದೊಡನೆ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ವರುಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ವರುಣನು ವಸಿಷ್ಠನ ಬಂಧನವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು. “ಧ್ರುವಾಸು ತ್ವಾಸು” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು (ಋ. ಸಂ. ೭-೪೮-೭) ಪಠಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ವರುಣನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಶವು ಬಿಚ್ಚಿಹೋಯಿತು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನ ಕೃತಿಕೌಶಲ್ಯದ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಪಿತೃವಾದ ವರುಣನ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದುದೂ, ಅದೇ ವರುಣನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದುದೂ ಅದ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ.

ಉವಾಚ ಮೇ ವರುಣೋ ಮೇಧಿರಾಯ ತ್ರಿಃ ಸಪ್ತ ನಾಮಾಘ್ನಾ ಬಿಭ್ರತಿ |

ವಿದ್ವಾನ್ ಪದಸ್ಯ ಗುಹ್ಯಾ ನ ವೋಚಿದ್ಯುಗಾಯ ವಿಪ್ರ ಉಪರಾಯ ಶಿಕ್ಷನ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೮೭-೪)

ಎಂಬ ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ವರುಣನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾನೆ. “ಮೇಧಾವಿಯಾದ ನನಗೆ ವರುಣನು ಏಕವಿಂಶತಿ (೨೧) ಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ನಾಮಪ್ರಭೇದಗಳುಳ್ಳ ಅಘ್ನೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಅವನೇ ಯೋಗಯುಕ್ತನಾದ ನನಗೆ ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ತನ್ನ ಪಿತೃವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾನೆ. “ಆ ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮವ ವರುಣಶ್ಚ ನಾವಂ (ಋ. ಸಂ. ೭-೮೮-೩) ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ವರುಣ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠರ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

“ನಾನೂ (ವಸಿಷ್ಠ) ಮತ್ತು ವರುಣನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೌಕೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ವಿಹರಿಸುವೆವೋ ಆಗ ನಾವು ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆದೋಳನದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ.

ವರುಣನು ಪುತ್ರಾಭಿಮಾನದಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ತನ್ನ ನಾವೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅವನಿಂದ ಅತುತ್ಪನ್ನವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ನೆರವೇರುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಪೂಜಕನಾದ ಅದೇ ವಸಿಷ್ಠನ ದಿನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖತಮವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

(೭-೮೮-೩, ೪)

ಇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನು ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ತತ್ಪಲವಾದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ, ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ವರುಣನ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾದ ವಿಷಯವೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಕಿವಾಗ ಆಸ ವರುಣ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಯತ್ ಸ್ತೋತಾರಂ ಜಿಘಾಂಸಸಿ ಸಖಾಯಂ |

ಪ್ರ ತನ್ಮೇ ವೋಚೋ ದೂಳಿಭ ಸ್ವಧಾವೋವ ನಮಸಾ ತುರ ಇಯಾಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೮೯-೪)

ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನಾದ ನಾನು ಆಚರಿಸುವ ಪಾಪವಾದರೂ ಏನು? ಯಾವಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿರುವೆ? ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಆ ಪಾಪದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಸು. ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತೇನೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದು ಇದೊಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ. ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ವಸಿಷ್ಠನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೂ ಸಕಲ ದೇವಮಾನವಾದಿಗಳ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಋಷಿಯೆಂದೂ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ. ಇತರ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸಂಧ್ಯಾವಿಲ್ಲದ ಮರುತ್ತತ್ವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೂ ವಸಿಷ್ಠನಿಂದ ಮಾತ್ರ

ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆಂದೂ ವಸಿಷ್ಠನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು ಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವಸಿಷ್ಠನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಋಷಯೋ ವಾ ಇಂದ್ರಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ನಾಸತ್ಯಂಸ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠ ಏವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಪಶ್ಯತ್ | ಸೋಽಬಿ-
ಭೇದಿತರೇಭ್ಯೋ ಮಾ ಋಷಿಭ್ಯಃ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯತೀತಿ | ಸೋಽಬ್ರವೀದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ತೇ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ
ಯಥಾ ತ್ವತ್ಪುರೋಹಿತಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಪ್ರಜನಿಸ್ಯಂತೇ | ಅಥ ಮಾ ಇತರೇಭ್ಯ ಋಷಿಭ್ಯೋ ಮಾ
ಪ್ರವೋಚ ಇತಿ ತಸ್ಮಾ ಏತಾನೋಮುಭಾಗಾನಬ್ರವೀತ್ತತೋ ವಸಿಷ್ಠಪುರೋಹಿತಾಃ
ಪ್ರಜಾಃ ಪ್ರಾಜಾಯಂತ ||

(ಕಾಶಕ. ೩೭-೧೭)

ಋಷಿಗಳಿಗಾಗಲಿಗೂ ಇಂದ್ರನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರೂ ಅವನನ್ನು ದರ್ಶಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠನು ಮಾತ್ರ ಇಂದ್ರನ ರೂಪವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಲು ಶಕ್ತನಾದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು “ಈ ವಸಿಷ್ಠನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇತರ ಋಷಿಗಳಿಗೂ ಎಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿಬಿಡುವನೋ” ಎಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಒಂದು ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದನು. ಅದೇನೆಂದರೆ “ನೀನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ವಿವರಿಸಕೂಡದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪುತ್ರಸಂತಾನವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪದೇಶಿಸಿದನು. ಆ ಫಲವಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ವರಿಸಿದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಂತಾನಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸಿತು. ಇದೇ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠರ ಮೈತ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಶತಪಥದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ

ವಸಿಷ್ಠೋ ಹ ವಿರಾಜಂ ವಿದಾಂ ಚಿಕಾರ ತಾಗ್ಂ ದೈಂದ್ರೋಽಭಿದಧ್ಯೌ | ಸ ಹೋವಾಚಿ |
ಋಷೇ ವಿರಾಜಂ ಹ ನೈ ವೇತ್ಥ ತಾಂ ಮೇ ಬ್ರೂಹೀತಿ ಸ ಹೋವಾಚಿ ಕಿಂ ಮಮ ತತಃ
ಸ್ಯಾದಿತಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ಚ ತೇ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಿಂ ಬ್ರೂಯಾಗ್ಂ ರೂಪಂ ಚ ತ್ವಾ
ದರ್ಶಯೇಯೇತಿ ಸ ಹೋವಾಚಿ..... ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೧೨-೬-೧-೩೮)

ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಸಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನು ಮಾತ್ರ ಅರಿತಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಅದನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ “ನಿನಗೆ ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಸಿನ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ನನಗೂ ತಿಳಿಸು” ಎಂದನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು “ಅದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವೇನು” ಎಂದನು. “ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿನಗೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸರಿಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ಸಾಧನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಲಪುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅರುಹುವೆನೆಂದನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಸಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನರೂಪಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಯಜ್ಞದ ಪೂರ್ಣವಾದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ, ಪ್ರಥಮಘಃ ವಸಿಷ್ಠನು ಮಾತ್ರ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಉಪದೇಶ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪಡ್ತಿಂಶಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಇಂದ್ರೋ ಹ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಯೋಕ್ತಮುನಾಚಿ ವಸಿಷ್ಠಾಯ ಬ್ರಹ್ಮ ನಾಗುಕ್ತಮಿತ್ಯೇವ
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಯ ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮ ವಸಿಷ್ಠಾಯ | ತದ್ವಾ ಏತದ್ವಾಸಿಷ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ | ಅಸಿ ಹ
ಏವಂ ವಿಧಃ ನಾ ವಾಸಿಷ್ಯಂ ನಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಂ ಕುರ್ವೀತ |

(ಷ. ಬ್ರಾ. ೧-೫)

ಇಂದ್ರನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಉಕ್ತಮಂತ್ರವನ್ನೂ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ (ಭಕ್ತಿ)ವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಉಕ್ತವೇ ವಾಗ್ವಾ
ವವು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ವಾಕ್ತನ ರಹಸ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆತ್ಮವು. ಈ ಆತ್ಮಸ್ವರೂ
ವವು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಅದುದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಶಕ್ತಿಯು ವಸಿಷ್ಠನದಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾ
ಗಿಯೇ ವಸಿಷ್ಠನಂಶದವರೇ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದರೆಂದೂ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿ
ಗಿಂತಲೂ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಅಧಿಕವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ
ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಈ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನೇ ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

ವಸಿಷ್ಠಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಾಸೀನಂ ಋಷೀಣಾಂ ಭಾಸ್ಕರದ್ಭೃತಿಂ |

ಸಪ್ರಚ್ಛ ಜನಕೋ ರಾಜಾ ಜ್ಞಾನಂ ನೈಶ್ರೇಯಸಂ ಪರಂ ||

ಪರಮಧ್ಯಾತ್ಮಕುಶಲಂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗತಿನಿಶ್ಚಯಂ |

ನೈತ್ರಾವರುಣಮಾಸೀನಮಭಿವಾದ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ||

(ಮ. ಭಾ. ಶಾ. ಪ. ೧೨೦-೧೨)

ಜನಕರಾಜನು ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಪುತ್ರನಾದ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ತನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ
ದೇಶಿಸಬೇಕೆಂದನು. ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ,
ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದವನೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನು ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ
ದೇಶಿಸಿದನು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕಾಶ, ವಾಸ ಮತ್ತು ಆಚ್ಛಾದನ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ವಸ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ ಶಬ್ದಾ
ರ್ಥವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ, ವಸತಿದಾಯಕನೂ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಚ್ಛಾದನ
ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಆಗ್ನಿಗೂ ವಸಿಷ್ಠನೆಂಬ ವಿಶೇಷಣಪದವು ಅವನ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ
ದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ಆಗ್ನಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದೆಯೆಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗ
ಲಾರದು.

ಯಾವ ವಸಿಷ್ಠನು ಅಶ್ವತ್ಥಮವಾದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದನು ಎಂದು ವರ್ಣಿತನಾ
ಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅದೇ ವರ್ಣನೆಯು ಆಗ್ನಿ ಪರವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಶ್ವಾಮಿಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧ್ಯಥರ್ವಾ ನಿರಮಂಥತ | ಮೂರ್ಧ್ನೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವಾಘತಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೧೬-೧೩)

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಅರ್ಥವಾಂಗಿರಸಖುಷಿಯು ಪುಷ್ಕರದ ಮೇಲೆ ಮಥನಮಾಡಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು ಎಂದಿರುವ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತದೆ. (ತೈ. ಸಂ. ೪-೧-೩ ; ೫-೧-೪) ಅಲ್ಲದೇ, ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ,

ನಿ ಹೋತಾ ಹೋತ್ಯಷದನೇ ವಿದಾನಸ್ತೇಮೋ ದೀದಿವಾ ಆಸಾದತ್ಸದಕ್ಷಃ |

ಅದಬ್ಧಪ್ರಮತಿರ್ವಸಿಷ್ಠಃ ಸಹಸ್ರಂಭರಃ ಶುಚಿಜಿಹ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೨-೯-೧)

ಅಹಂಸಿತವಾದ ವ್ರತಗಳುಳ್ಳವನೂ, ವಸಿಷ್ಠನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ತರವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆಯೋ, ಅದೇ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನುವಾದಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೋತ್ಯಷದನ ವೆಂದರೆ, ಉತ್ತರವೇದಿ ಯೆಂದು ಸಾಯಣರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಉತ್ತರವೇದಿಯ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ತೈತ್ತಿರೀಯಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಜಾನುದಕ್ಷೀಮುತ್ತರವೇದೀಂ ಖಾತ್ವಾ | ಅಸಾಂ ಪೂರಯತಿ | ಅಸಾಂಗ್ಸರ್ವತ್ಯಾಯ |

ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಗಂ ರುಕ್ಮಂ ಪುರುಷಮಿತ್ಯುಪದಧಾತಿ | ತಪೋ ನೈ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಂ |

ಸತ್ಯಗಂ ರುಕ್ಮಃ ||

(ತೈ. ೮. ೧-೨೫)

ಉತ್ತರವೇದಿಯ ಖನನವಾದನಂತರ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ ಉದಕದಿಂದ ತುಂಬಿ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವನ್ನು ಹರಡಿದಬೇಕು ಎಂದೂ, ಈ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದ ಮೇಲೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು ಎಂದೂ ವಿಧಿಸಿದೆ. ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ “ವಸಿಷ್ಠನು ಪುಷ್ಕರಸ್ಥನಾಗಿ ಮಹತ್ಪವನನ್ನಾಚರಿಸಿದನು” ಎಂದಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಕ್ಕೂ ತಪಸ್ಸಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದೆ. (ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವಾಕ್ಯಸಾಮ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದೇ ವಿನಹ ಇದೇ ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಾಯಣಾದಿಗಳೇ ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೈಕಲ್ಪಿಕವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ).

ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ (೨-೯-೧) ಯಾವ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆಯೋ ಅದೇ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಿಸಿ.

“ ಅಗ್ನಿವ್ಯ ದೇವಾನಾಂ ಹೋತಾ ಅಗ್ನಿವ್ಯ ದೇವಾನಾಂ ವಸಿಷ್ಠಃ ”

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೧-೨೨)

ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದೆ. “ ಆ ಯತ್ರೇ ಅಗ್ನಿ ಇಧತೇ ಅನೀಕಂ ವಸಿಷ್ಠ ” (ಋ. ಸಂ. ೭-೧-೮) ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯೋ ಅದೇ ಅರ್ಥವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭಾಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾಷ್ಯರಾದಿಗಳ ಯಾವ ಮಹದ್ಗುಣವಿರುವುದೋ ಆ ಗುಣವೇ ಈ ವಸಿಷ್ಠ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಭೆಯು ಪೃಥಿವೀ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮತ್ತು ದ್ಯುಲೋಕ ಎಂಬ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಮೂರುವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಮೂರು ಸಂಜ್ಞೆಗಳಿಂದ

ಒಬ್ಬನೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ತೇಜಸ್ವತ್ವಗಳ ಅತಿಶಯವಾದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ತೇಜೋರೂಪನಾದ ವಸಿಷ್ಠನಲ್ಲದೇ ಇತರರೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

ತ್ರಯಃ ಕೃಣ್ವಂತಿ ಭುವನೇಷು ರೇತಸ್ತಿಸ್ರಃ ಪ್ರಜಾ ಆರ್ಯಾ ಜ್ಯೋತಿರಗ್ರಾಃ |

ತ್ರಯೋ ಘರ್ಮಾಸ ಉಷಸಂ ಸಚಂತೇ ಸರ್ವಾ ಇತ್ಯಾ ಅನು ವಿದುರ್ವಸಿಷ್ಠಾಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೭)

ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಪೃಥಿವೀ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮತ್ತು ದ್ಯುಲೋಕ) ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ವಿಶ್ವಧಾರಕತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಉದಕವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂವರಿಗೂ ಆದಿತ್ಯಪ್ರಮುಖರಾದ ಮೂವರು ಪ್ರಜೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ಈ ಮೂವರೂ ಉಷಸ್ಸನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈತತ್ತ್ವವು ವಸಿಷ್ಠರಿಗಲ್ಲದೇ ಇನ್ಯಾರಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿನರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಸಾಯಣರು ಶಾಖ್ಯಾಯನಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ,

ಸೂರ್ಯಸ್ಯೇವ ವಕ್ಷಥೋ ಜ್ಯೋತಿರೇಷಾಂ ಸಮುದ್ರಸ್ಯೇವ ಮಹಿಮಾ ಗಭೀರಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೮)

ಈ ವಸಿಷ್ಠರ ಪ್ರಭೆಯು ಆದಿತ್ಯನಪ್ರಭೆಯಂತೆ ಮಹತ್ತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಮಹಿಮೆಯು ಸಾಗರದಂತೆ ಆಳವಾಗಿದೆ. ಯೆಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಎಂಬ ಬಹುವಚನ ಪ್ರಯೋಗವು ಪೂಜಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೆಂದೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಸಿಷ್ಠನ ವರ್ಣನೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದೂ ಸಾಯಣರು ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೯) ಹೀಗೆ ವಸಿಷ್ಠನ ವರ್ಣನೆಯಿರುವುದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನ ದಿವ್ಯಾಂಶತ್ವವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಸೂರ್ಯಾದಿ ನಾನಾರೂಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ, ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವವನೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯ ವಿಭೂತಿವಿಶೇಷವೇ ವಸಿಷ್ಠನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರದೆ, ಋಕ್ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ತಂ ಇನ್ನಿಣ್ಯಂ ಹೃದಯಸ್ಯ ಪ್ರಕೇತ್ಯಃ ಸಹಸ್ರವಲ್ಯಮಭಿ ಸಂ ಚರಂತಿ |

ಯಮೇನ ತತಂ ಪರಿಥಿಂ ವಯಂತೋಽಪ್ಸರಸ ಉಪ ಸೇದುರ್ವಸಿಷ್ಠಾಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೯)

ಅದೇ ವಸಿಷ್ಠನು (ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಎಂಬ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗವು ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ) ಇತರರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದ ರಹಸ್ಯವುಳ್ಳದ್ದೂ ಸಹಸ್ರಾರು ಶಾಖಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಸಾರದಲಿಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಕಾರಣಾತ್ಮಕನಾದ ಯಮನಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹೆರಡಲ್ಲಟ್ಟ ಜಗತ್ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಉರ್ವಶಿಯ ದ್ವಾರಾ ಅವಿಭೂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪ್ರಜಾಪತಿಪುತ್ರತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಅಪ್ಸರಸ್ಸಿನ ಉದದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಈ ವಸಿಷ್ಠನೇ ದೇಹಾಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದನು ಎಂದು ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ “ವಿದ್ಯುತೋ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪರಿ ಸಂಚಿಹಂತು” (ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೦) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಸುದಾಸ

ಈ ವಿಧವಾಗಿ ದಿವ್ಯಾಂಶಸಂಭೂತನೆಂದೂ, ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೂ ವರ್ಣಿತನಾಗಿರುವ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಸಹ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗಿರುವ ವಿಷಯವು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ “ಕಿಮಾಗ ಆಸ ವರುಣ” (೭-೮೬-೪) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ವರುಣನ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದುದೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರುಣನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದುದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಮಾನವರಿಂದಲೂ ಅವನು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸುಭವಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಸಾಯಣರು ಋ. ಸಂ. ೭-೧೦೪ ನೇ ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಬೃಹದ್ದೇವತಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಯುಷಿದರ್ಶರಾಕ್ಷೋಘ್ನಂ ಪುತ್ರಶೋಕಪರಿಪ್ಲುತಃ |

ಹತೇ ಪುತ್ರಶತೇ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಸೌದಾಸೈರ್ದುಃಖಿತಸ್ತದಾ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೨೮)

ಸುದಾಸನ ಅನುಚರರಿಂದ ಯಾವಾಗ ವಸಿಷ್ಠನ ನೂರುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳೂ ಹತರಾದರೋ ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಅತಿ ದುಃಖದಿಂದ ಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ ದಮನಕ್ಕಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಋಷಿಯಿಂದ ದೃಷ್ಟವಾದ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ರಾಕ್ಷೋಘ್ನ ಮಂತ್ರಗಳೆಂದು ಹೆಸರು, ಎಂದು ಸಾಯಣವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೇ ಎಂಬುದು ವಿಮರ್ಶಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಸುದಾಸನಿಗೂ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ಅತಿಯಾದ ಮಿತ್ರತ್ವವಿದ್ದು ವಸಿಷ್ಠನಿಂದ ಸುದಾಸನು ಅನೇಕ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದನೆಂಬುದು ಸಂಹಿತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ “ಸೌದಾಸೈರ್ದುಃಖಿತಸ್ತದಾ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತೋರುವ ಶತ್ರುತ್ವವು ಹೇಗೆ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಂಬುದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸುದಾಸಪುತ್ರರು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರೇ ಅಥವಾ ಸುದಾಸ ಮತ್ತು ಅವನ ಪುತ್ರರು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಹಿಂಸಿಸಿದರೇ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಋಕ್ಸಂಹಿತಾ ವಾಕ್ಯಗಳು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ಸುದಾಸನಿಗೂ ಇದ್ದ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತವೆ. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ೭ನೇ ಮಂಡಲದ ೧೮ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸುದಾಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡ ಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದಿಶ್ಯದಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಇಂದ್ರನ ಸಹಾಯವು ಸುದಾಸನಿಗೆ ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಸುದಾನ ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಣಾಂಸಿ ಚಿತ್ವಪ್ರಥಾನಾ ಸುದಾಸ ಇಂದ್ರೋ ಗಾಧಾನ್ಯೈಕೈಷೋತ್ಸುಪಾರಾ |

ಶರ್ಧಂತಂ ಶಿಮ್ಬುಮುಚೇಥಸ್ಯ ನವ್ಯಃ ಶಾಪಂ ಸಿಂಧೂನಾಮಕೈಣೋದಶಸ್ತೀಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೧೮-೫)

ಇದನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆ ಸುದಾಸನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಟ್ಟು, ಆತ್ಯಂತ ಅಳವಾದ ಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳ ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯನ್ನು ಸಹ ಸುದಾಸನು ಸುಲಭವಾಗಿ ದಾಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಶತ್ರುಗಳ ಶಾಪಗಳ ನ್ನಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನದೀರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದನು ಎಂದಿದೆ.

ಯಾವ ಸುದಾಸನಿಗಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನೋ ಆ ಸುದಾಸನ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ದ್ವೇ ನಪ್ತುರ್ದೇವತಃ ಶತೇ ಗೋರ್ವಾ ರಥಾ ವಧೂಮಂತಾ ಸುದಾಸಃ |

ಅರ್ಹನ್ನಗ್ನೇ ಪೈಜವನಸ್ಯ ದಾನಂ ಹೋತೇತ ಸದ್ಮ ಪರ್ಯೇನಿ ರೇಭನ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೧೮-೨೨)

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತನ ಪೌತ್ರನೂ, ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಸುದಾಸನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಎರಡು ನೂರು ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಎರಡು ರಥಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ತದುಹಯುಕ್ತವಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದು ನಾನು (ಅವನಿಗೆ ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು) ನಿನ್ನ ಯಜ್ಞಸದನದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಚಿತ್ವಾರೋ ಮಾ ಪೈಜವನಸ್ಯ ದಾನಾಃ ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟಯಃ ಕೃಶನೋ ನಿರೇಕೇ |

ಋಜ್ರಸೋ ಮಾ ಪೃಥಿವಿಷಾಃ ಸುದಾಸಸ್ತೋಕಂ ತೋಕಾಯ ಶ್ರವಸೇ ವಹಂತಿ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೧೮-೨೩)

ಪಿಜವನಪುತ್ರನಿಂದ ದತ್ತವಾದವೂ, ಪ್ರಭಾಯುತವಾದವೂ, ದುರ್ಗಮವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲವೂ, ಋಜುಗಾಮಿಗಳೂ, ಪೃಥ್ವಿಯಮೇಲೆ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದವೂ ಆದ ನಾಲ್ಕು ಅಶ್ವಗಳೂ ಸಹ ನನ್ನನ್ನೂ (ವಸಿಷ್ಠ) ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಅನ್ನಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಯಸ್ಯ ಶ್ರವೋ ರೋದಸೀ ಅಂತರುರ್ವಿ ಶೀರ್ಷ್ಣೇಶೀರ್ಷ್ಣೇ ವಿಬಭಾಜಾ ವಿಭಕ್ತಾ |

ಸಪ್ತೇದಿಂದ್ರಂ ನ ಪ್ರವತೋ ಗೃಣಂತಿ ನಿಯುಧ್ಯಾಮಧಿಮುಶಿತಾಭೀಕೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೧೮-೨೪)

ಯಾವ ಸುದಾಸನ ಕೀರ್ತಿಯು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಸುದಾಸನು ಶ್ರೀಷ್ಠರಾದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಉದಾರವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವ ಸುದಾಸನನ್ನು ಅವನೇ ಇಂದ್ರನೋ ಎಂಬಂತೆ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಸುದಾಸನ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ೭ನೇ ಮಂಡಲದ ೮೩ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಸಹ ಸುದಾಸನ ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ, ಸುದಾಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದೂ, ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸುದಾಸನು ಆ ದೇವತೆಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ನಾನಾ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದನೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಸುದಾಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದ ವಸಿಷ್ಠನ ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ ಸಹ ಇರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಏನೇನ್ನು ಕಂ ಸಿಂಧುಮೇಭಿಶ್ಚತಾರೇವೇನ್ನು ಕಂ ಭೇದಮೇಭಿರ್ಜಘಾನ |

ಏನೇನ್ನು ಕಂ ಧಾಶರಾಜ್ಞೇ ಸುದಾಸಂ ಪ್ರಾವದಿಂದ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಪೋ ವಸಿಷಾಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೩)

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠರೇ, ನಿಮ್ಮ ಪೌರೋಹಿತೃವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಸುದಾಸನು ಸಿಂಧುವನ್ನು ದಾಟಲು ಶಕ್ತನಾದನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಬಲ್ಲವನಾದನು. ಅವನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತರಾದ ನೀವು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದುದು

ರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇಂದ್ರನು ಹತ್ತುಮಂದಿ ರಾಜರೊಡನೆ ನಡೆದ:ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿ'ರಕ್ಷಿಸಿದನು ಎಂದಿದೆ. ಇದೇ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಸುದಾಸರ ಸಂಬಂಧವು ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

“.....ಇತ್ಯೇತೇನ ಹ ವಾ ಐಂದ್ರೇಣ ಮಹಾಭಿಷೇಕೇಣ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸುದಾಸಂ ವೈಜವನಮಭಿಷಿ-
ಷೇಚಿ ತಸ್ಮಾದು ಸುದಾಃ ವೈಜವನಃ ಸಮಂತಂ ಸರ್ವತಃ ಪೃಥಿವೀಂ ಜಯೆನ್ನರೀಯಾಯಾ-
ಶ್ವೇನ ಚ ಮೇಧ್ಯೇನೇಜೇ ”
(ಐ. ಬ್ರಾ. ೮-೨೧)

ವಸಿಷ್ಠನು ಐಂದ್ರಾಭಿಷೇಕದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಪಿಜವನ ಪುತ್ರನಾದ ಸುದಾಸನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಸುದಾಸನು ಸಕಲಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುದಾಸನು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಆದರೆ ಸೌದಾಸರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರನ ಹನನವಾದುದೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನು ದುಃಖಿಸಿ ಪುನಃ ಮಂತ್ರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆ ಸುದಾಸಪುತ್ರರನ್ನು ಜಯಿಸಿದುದೂ ಸಂಹಿತಾದಿಗಳಲ್ಲೇ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ— ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ವಸಿಷ್ಠೋ ಹತಪುತ್ರೋಽಕಾಮಯತ ವಿಂದೇಯ ಪ್ರಜಾಮಭಿ ಸೌದಾಸಾನ್ಭವೇಯಮಿತಿ ಸ
ಏತಮೇಕಸ್ಮಾನ್ನ ಪಂಚಾಶಮಸಶ್ಯತ್ತಮಾಹರತ್ತೇನಾಯಜತ ತತೋ ನೈ ಸೋಽವಿಂದತ
ಪ್ರಜಾಮಭಿ ಸೌದಾಸಾನಭವತ್ ||
(ತೈ. ಸಂ. ೭-೪-೭-೧)

ತನ್ನ ಪುತ್ರರು ಸೌದಾಸರಿಂದ ಹತರಾದಾಗದ ವಸಿಷ್ಠನು “ ಪುನಃ ನನಗೆ ಸಂತತಿಯುಂಟಾಗಿ ಆ ಪುತ್ರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುದಾಸರನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ ” ಎಂದು ಆಶಿಸಿ “ ಏಕಸ್ಮಾನ್ನಪಂಚಾಶಂ ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಆ ಪುತ್ರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುದಾಸನನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ.

“ ನೋ ಸು ತ್ವಾ ” (ಋ. ಸಂ. ೭-೩೨) ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಉಪೋದ್ಭಾತವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರು ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ದಾಹರಿಸಿ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸೌದಾಸೈರಗ್ನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಪ್ಯಮಾಣಾ ಶಕ್ತಿರನ್ವೈಂ ಪ್ರಗಾಥಮಾಲೇಭೇ ಸೋಽರ್ಥರ್ಚ ಉಕ್ತೇಽ-
ಪಹ್ಯತ | ತಂ ಪುತ್ರೋಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸಮಾಪಯತೇತಿ ಶಾಲ್ಯಾಯನಕಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯೈವ
ಹತಪುತ್ರಸ್ಯಾರ್ಷಮಿತಿ ಕಾಂಡಕಮ್ ||

ಸುದಾಸಪುತ್ರರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಪ್ತನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರನಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಅಂತ್ಯಪ್ರಗಾಥವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮುಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಿದಾಗಲೇ ದಗ್ಧನಾದನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಿಂದ ಪಠಿತವಾಗದಿರುವ ಉಳಿದರ್ಥವನ್ನು ಪಠಿಸಿದನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಾಲ್ಯಾಯನಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ವಾಕ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ‘ವಸಿಷ್ಠನೇ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮುಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಿದನೆಂದೂ’ ಸಹ ತಾಂಡ್ಯಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಾಯಣರ ಖೇರಿಕೆಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಸಹ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಹರ್ಷಿಭಿಶ್ಚ ದೇವೈಶ್ಚ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಂ ಶಪಥಾಃ ಕೃತಾಃ |

ವಸಿಷ್ಠೈಶ್ಚಾಪಿ ಶಪಥಂ ಶೇಷೇ ಪೈಜವನೇ ನೃಪೇ ||

(ಮ. ಸಂ. ೮-೧೧೦)

ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಪಿಜವನ ಪುತ್ರನ ಮೇಲೆ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಶಪಥಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಮೇಲಿನ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರ್ತನಾದ ಕುಲ್ಲುಕನು ಇವರ ವಿವರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿವರವು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ವಿವರಣೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ವಸಿಷ್ಠೋಽಪ್ಯನೇನ ಪುತ್ರಶತಂ ಭಕ್ಷಿತಮಿತಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೇಣಾಕ್ರೂಷ್ಣೋ ಸ್ವಸರಿಶುದ್ಧಯೇ
ಸುದಾಮ್ನಿ ರಾಜನಿ ಶಪಥಂ ಚಕಾರ

ತನ್ನ ನೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳ ಕೊಲೆಗೂ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಕಾರಣನೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠನ ಮೇಲೆ ಆಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ ವಸಿಷ್ಠನು ತನ್ನ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸುದಾಸ (ಸುರಾಃ) ನಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅವನ ಮುಂದೆ ಶಪಥಮಾಡಿದನು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಸುದಾಸನಿಗಿರುವ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ದ್ವೇಷವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಪೈಜವನೇ ನೃಪೇ ಶಪಥಂ ಶೇಷೇ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಸಹ ಪಿಜವನ ಪುತ್ರನಾದ ಸುದಾಸನ ಮುಂದೆ ಶಪಥಮಾಡಿದನು (ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಿಂದಲೂ ಅವನ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸಖ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸುದಾಸರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರೂ ಹಿಂಸಿತರಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಕೊರತೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ವ್ಯಥೆಪಡುವುದೂ ಸಹ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ

ಸುದಾಸನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಇಂದ್ರನ ಆದೇಶದ ಮೇರೆ ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯ ಪ್ರವಾಹವು ಇಳಿದು ಸುದಾಸನ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದೇ ಸುದಾಸನ ಪ್ರಯಾಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಾ ಅವನಿಗೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ವಿಪಾಟ ಮತ್ತು ಶುತುದ್ರೀ ನದಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಇಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಇತಿಹಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ತತ್ರೇತಿಹಾಸಮಾಚಕ್ಷತೇ | ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಯುಷಿಃ ಸುದಾಸಃ ಪೈಜವನಸ್ಯ ಪುರೋಹಿತೋ

ಬಭೂವ |ಸ ವಿತ್ತಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ವಿಪಾಟೈಶ್ಚುದ್ರೋಃ ಸಂಭೇದಮಾಯಯೌ |

ಅನುಯಯುರಿತರೇ | ಸ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ನದೀಸ್ತಷ್ಟಾವ | ಗಾಥಾ ಭವತೇ ಇತಿ |

(ನಿ. ೨-೨೪)

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವು ಆಖ್ಯಾತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನಾದ ಸುದಾಸನು ಒಂದು ಸಲ ವಿಪಾಟ ಮತ್ತು ಶುತುದ್ರೀ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನು ದಾಟಲಾರದವನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಆ ಸುದಾಸನ ಪುರೋಹಿತನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಸುದಾಸನಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ

ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಆ ನದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರವಾಹವು ದಾಟಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ೩ ನೇ ಮಂಡಲದ ೩೩ ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ನದಿಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಭಾಗದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬನೇ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರಾಗಿರುವಾಗ ಅವರವರಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯಿದ್ದಿತೇ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷವಿದ್ದಿತೇ ಅಥವಾ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜನ ಪುರೋಹಿತ ರಾಗಿದ್ದರೇ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ಮೂರನೇ ಮಂಡಲದ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದೆ.

ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ತೀವ್ರವಾದ ದ್ವೇಷವು ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿವೆ. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ೧ ನೇ ಮಂಡಲದ ೧೧೨ ನೇ ಸೂಕ್ತದ ೯ ನೇ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿದ್ದ ತೀವ್ರವಾದ ದ್ವೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ,

ಯಾಭಿಃ ಸಿಂಧುಂ ಮಧುಮಂತನುಸಶ್ಚತಂ ವಸಿಷ್ಠಂ ಯಾಭಿರಜರಾವಜಿನ್ವತಂ |

ಯಾಭಿಃ ಕುತ್ಸಂ ಶ್ರುತಶ್ಯಂ ನರ್ಮಮಾವತಂ ತಾಭಿರಾ ಸು ಊತಿಭಿರಶ್ವಿನಾ ಗತಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೯)

ಕ್ಷಯರಹಿತರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾದ ಉದಕವುಳ್ಳ (ಸರಸ್ವತೀ) ನದಿಯನ್ನು ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದಿರೋ, ಯಾವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಮನಸ್ಪೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಿರೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಕುತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಿರೋ, ಆ ಎಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ. ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಯನ್ನು ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದರೆ ಆ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಭಂಗಬಂದುದು ಯಾವಾಗ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ತಂಧಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅತ್ರೇತಿಹಾಸಮಾಚಕ್ಷತೇ | ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಂ ಜಿಘಾಂಸುಃ ಸರಸ್ವತೀಮಾಹೂಯೋ-
ನಾಚಿ | ಮತ್ಸಮಿಾಪಂ ವಸಿಷ್ಠಂ ಶೀಘ್ರಮಾನಯ ಇತಿ | ಸಾ ತಚ್ಚ್ಛ್ವಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದಸಿ
ವಸಿಷ್ಠಾದಸಿ ಶಾಸಾತ್ ಬಿಭೃತೀ ಕಿಂಚಿದಪ್ಯಪ್ರತಿಪದ್ಯಮಾನಾ ಚಿಂತಾಕೃಶಾ ವಿವರ್ಣಾ
ಬಭೂವ | ಅಥೈನಾಮೇವಂರೂಪಾಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕೃಪಾಶೀಲತೆಯಾ ವಸಿಷ್ಠ ಉನಾಚ |

ರಕ್ಷಾತ್ಮಾನಂ ಸರಿಚ್ಛೇಷ್ಯೇ ವಹ ಮಾಂ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿನಿ |

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಶಪೇದ್ಧಿ ತ್ವಾ ಮಾಕೃಥಾಸ್ತುಂ ವಿಚಾರಣಾಂ ||

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠನ ಮೇಲಿನ ತೀವ್ರವಾದ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆಗ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು “ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ” ಎಂದು

ಅಷ್ಟಾಪಿಸಿದನು. ಆಗ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಸಂದಿಗ್ಧಾವಸ್ಥೆಯುಂಟಾಯಿತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಕರೆತಂದರೆ ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಕೋಪಬಂದು ಶಪಿಸುವನು ಎಂದು ಬೆದರಿ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಳಾದಳು. ಆಗ ಅವಳ ಯೋಚನೆಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದ ವಸಿಷ್ಠನು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ ಸರಸ್ವತಿಯೇ, ನನ್ನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀನು ಅವನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತೀಯೆ” ಎಂದು ದಯೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದನು.

ಅಥ ತಂ ಸ್ವಕೂಲೇ ಜಪಂತಂ ಸರಸ್ವತೀ ಮಹತಾ ಜಲೌಘೇನ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಶ್ರಮಂ ಪ್ರತ್ಯು-
ವಾಹ | ಊರ್ಧ್ವಾ ಚ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಯ ನಿವೇದಯಾಮಾಸ |

ಆಗ ಸರಸ್ವತಿಯು ತನ್ನ ದಡದಲ್ಲಿ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತಾನು ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಅಜ್ಞೆಯಮೇರೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಂತಳು.

ನಿವೇದ್ಯ ಚ ಪ್ರಹರಣಾನ್ಯೇಷಣಿವ್ಯಾ ಕುಲೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೇ ಕೃತಂ ಮಯಾ ಸ್ವಕಾರ್ಯಮಿತಿ ಮನ್ಯ-
ಮಾನಾ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಭಯಾತ್ ಸರಸ್ವತೀ | ವಸಿಷ್ಠಂ ತತೋ ದೂರಮಪೋಹ | ಅಥ ತತ್
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಸರಸ್ವತೀಂ ಶಶಾಪ ||

ಆ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಅಣಿಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಪುನಃ ಸರಸ್ವತಿಯು ತನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷವು ಎಲ್ಲಿ ಬರುವುದೋ ಎಂದು ತಿಳಿದವಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಹು ದೂರಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಎಟಿ ನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದಳು. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವಳಿಗೆ ಅವಳ ಪ್ರವಾಹವೆಲ್ಲವೂ ರಕ್ತದಿಂದ ತುಂಬಲಿ ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಎಂಬುದೇ ಕಥಾಸಂದರ್ಭ. ಅಷ್ಟಿನೇ ದೇವತೆಗಳು ಅವಳನ್ನು ಆ ಶಾಪದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. (ಅದರಂತೆಯೇ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ಪುತ್ರನು ಗ್ರಹಿಸಿದರು ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ).

ಹೀಗೆ ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವೈಮನಸ್ಯವು ಭಾಷ್ಯಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದೇ ವಿನಹ ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೃಹದ್ದೇವತಾವಾಕ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ೩-೫೩-೨೧ ರಿಂದ ೨೪ ನೇ ಮಂತ್ರಗಳು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೂ ಇರುವ ಪರಮದ್ವೇಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಬೃಹದ್ದೇವತಾವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿಯಿರುತ್ತವೆ.

ಪರಾಶ್ವತಸ್ರೋ ತಾಸ್ತತ್ರ ವಸಿಷ್ಠದ್ವೇಷಿಣ್ಯಃ ಸ್ತೃತಾಃ |

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೇಣ ತಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅಭಿಶಾಸಾ ಇತಿ ಸ್ತೃತಾಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೪-೧೧೭)

ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಮಂತ್ರಗಳೂ ಎಂದರೆ ೩-೫೩-೨೧ ರಿಂದ ೨೪ ರ ವರೆಗೆ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸತಕ್ಕವೂ ಮತ್ತು ಆ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸತಕ್ಕವೂ ಆದ ಮಂತ್ರಗಳು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಮಂತ್ರಗಳೂ ಸಹ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಶಾಪರೂಪದಲ್ಲಿರತಕ್ಕವು ಎಂದೂ ವಿಶದವಾಗಿದೆ.

ದ್ವಿಷದ್ವೇಷಾಸ್ತು ತಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಿದ್ಯಾಶ್ಲೇಷಾಭಿಚಾರಿಕಾಃ |

ವಸಿಷ್ಠಾಸ್ತಾ ನ ಶೃಣ್ವಂತಿ ತದಾಚಾರ್ಯಕಸಂಮತಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೪-೧೧೮)

ತನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಅಭಿಚಾರಕಮಂತ್ರಗಳೇ ಇವು ಎಂದು ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನರು ಗುರುವಿನಿಂದ ಪಠಿತವಾದರೂ ಆ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಸಹ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ, ಎಂದರೆ

ಕೀರ್ತನಾಚ್ಛ್ರವಣಾಚ್ಛಾಪಿ ಮಹದ್ಬೋಷಙ್ಗ ಜಾಯತೇ |

ಶತಧಾ ಬಿಧೃತೇ ಮೂರ್ಧಾ ಕೀರ್ತನೇನ ಶ್ರುತೇನ ನಾ |

ತೇಷಾಂ ಬಾಲಾಃ ಪ್ರವೀಯಂತೇ ತಸ್ಮಾತ್ತಾಸ್ತು ನ ಕೀರ್ತಯೇತ್ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೪-೧೧೯)

ಈ ವಸಿಷ್ಠನಿದ್ದೇವಿಣಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಪಠನವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದಲಾಗಲಿ ಮಹತ್ಪಾಪವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಕೀರ್ತನಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಶ್ರವಣಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಅಂತಹವರ ತಲೆಯೇ ಸಿಡಿದು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅಂತಹವರು ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಪಠಿಸಬಾರದು, ಕೇಳಬಾರದು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆ ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ—

ಇಂದ್ರೋತಿಭಿರ್ಬಹುಲಾಭಿನೋ ಅದ್ಯ ಯಾಚ್ಛೇಷ್ಠಾಭಿರ್ಮಘವಜ್ಞಾರ ಜಿನ್ತ |

ಯೋ ನೋ ದ್ವೇಷ್ಠ್ಯಧರಃ ಸಸ್ತದೀಷ್ಟ ಯಮು ದ್ವಿಷ್ಟಸ್ತಮು ಪ್ರಾಣೋ ಜಹಾತು ||

(ಮು. ಸಂ. ೩-೫೩-೨೧)

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಕಲವಿಧವಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸು. ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಲಿ, ಅಂತಹ ಶತ್ರುವನ್ನು ಅವನ ದೇಹಾಂತರ್ಮಾರ್ಗಗಳಾದ ಪ್ರಾಣವಾಯುಗಳು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಲಿ ಎಂದರೆ ಅವನು ನಾಶವಾಗಲಿ.

ಪರಶುಂ ಚಿದ್ವಿ ತಸತಿ ಶಿಂಬಲಂ ಚಿದ್ವಿ ವೃಶ್ಚತಿ |

ಉಖಾ ಚಿದಿಂದ್ರ ಯೇಷಂತೀ ಪ್ರಯಸ್ತಾ ಘನಮಸ್ಯತಿ ||

(ಮು. ಸಂ. ೩-೫೩-೨೨)

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕೊಡಲಿಯ ಏಟಿನಿಂದ ವೃಕ್ಷವು ಕೆಳಕ್ಕುರುವಂತೆ ನನ್ನ ಶತ್ರುವು ಕೆಳಕ್ಕುರುಳಿ ಬೀಳಲಿ.

ಫಲ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉದುರಿಬೀಳುವುದೋ ಅದರಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಶತ್ರುವು ಬೀಳಲಿ. ಅವನ

ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ಶತ್ರುವು ಬಾಯಿನಿಂದ ಜೊಲ್ಲನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ

ನ ಸಾಯಕಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸೇ ಜನಾಸೋ ಲೋಧಂ ನಯಂತಿ ಪಶು ಮನ್ಯಮಾನಾಃ |

ನಾವಾಜಿನಂ ವಾಜಿನಾ ಹಾಸಯಂತಿ ನ ಗರ್ದಭಂ ಪುರೋ ಅಶ್ವಾನ್ನಯಂತಿ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೫೩-೨೩)

ಹಿಂದೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಭಂಗವುಂಟಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಮೌನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು (ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು) ವಸಿಷ್ಠನು ಪಶುವಿನಂತೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ತಂದಾಗ ಅವನು ನನ್ನ ಮಂತ್ರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನೂ ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಎದುರು ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಶ್ವಗಳು ಗರ್ದಭಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಕಾಣುವಂತೆ ನಾನೂ ಸಹ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲಿಷ್ಟವಡಲಿಲ್ಲ.

ಇಮು ಇಂದ್ರ ಭರತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾ ಅಪಹಿತ್ವಂ ಚಿಕಿತ್ಸುರ್ನ ಪ್ರಹಿತ್ವಂ |

ಹಿಂತ್ವಂತ್ಯಶ್ವಮರಣಂ ನ ನಿತ್ಯಂ ಜ್ಯಾವಾಜಂ ಪರಿಣಯಂತ್ಯಾಜೌ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೫೩-೨೪)

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಭರತನಂಶೀಯರೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸಂಜ್ಞಕರೂ ಆದ ನಾವು ವಸಿಷ್ಠರೊಂದಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗುವುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವವನೇ ಹೊರತು ಅವರೊಡನೆ ಸಂಗಮವನ್ನು ಖಂಡಿತ ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ನಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳು ಸರ್ವದಾ ಕಾತುರವುಳ್ಳವಾಗಿವೆ.

ಹೀಗೆ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಈ ಮಂತ್ರಗಳೇ ವಸಿಷ್ಠವಿದ್ವೇಷಿಣಿಗಳೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ನಿರುಕ್ತಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತರಾದ ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾನು ವಸಿಷ್ಠ ಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನನೆಂದೂ, ಇವಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯೂ ಅನುಚಿತವೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಯಸ್ಮಿನ್ನಿಗಮೇ ಏಷ ಶಬ್ದಃ ಸಾ ವಸಿಷ್ಠದ್ವೇಷಿಣೀ ಋಕ್! ಅಹಂ ಚ ಕಾಪಿಸ್ಥಲೋ ವಾಸಿಷ್ಠಃ |

ಅತಸ್ತಾನ್ನ ನಿರ್ಬ್ರವೀಮಿ ||

ಈ ಪದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವ ಮಂತ್ರವು ವಸಿಷ್ಠವಿದ್ವೇಷಿಗಳೆಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ನಾನಾದರೋ ಕಾಪಿಫಲವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಅದೂ ವಾಸಿಷ್ಠ ಗೋತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ೭ ನೇ ಮಂಡಲದ ೧೦೪ನೇ ಸೂಕ್ತದ ವಿವರಣೆಯೂ ಸಹ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ನೈಮನಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕೆಲವು ಪಂಡಿತರ ಮತವಾಗಿದೆ. ಪರಮದ್ವೇಷಿಯಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೇ 'ಯಾತುಥಾನ' ನೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

“The Verses may, as Professor Max-Muller supposes, have arisen out of Vasistas' Contest with Viswamitra and it may have been the latter Personage who brought these charges of heresay and of murderous and demoniacal Character against his rival”

(Muir. Original Sanskrit Texts, Vol. I. P. 327-28.)

ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮುಲ್ಲರ್ ಎಂಬ ಪಂಡಿತನು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಸಂದರ್ಭವು ವಸಿಷ್ಠವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ದ್ವೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಸರಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದು Muir ಎಂಬ ಪಂಡಿತನೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಸಾಯಣರಾಗಲಿ ಬೃಹದ್ದೇವತಾಕಾರರಾಗಲಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. “ ತನ್ನ ಶತಪುತ್ರರು ಹತರಾದಾಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಆ ಶತಪುತ್ರರ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ಯಾತುಧಾನನು ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ” ಎಂದು ಶಪಿಸಿದೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ವಿವರಣೆಯಿಂದ, ಈ ಶತಪುತ್ರರೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಂದಲೇ ಹತರಾದರೆಂದೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ದುಃಖಿತನಾದುದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡನೇ ವಿನಹ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಶಪಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಆ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವಶಕರೋ ವಸಿಷ್ಠ ಇತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ |

ಯಸ್ತು ನೋಚ್ಛೇದನಂ ಚಕ್ರೇ ಕುಶಿಕಾನಾಮುದಾರಧೀಃ ||

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಪರಾಧೇನ ಧಾರಯನ್ಮನ್ಯುಮುತ್ರಮಂ |

ಪುತ್ರವ್ಯಸನಸಂತಪ್ತಃ ಶಕ್ತಿಮಾನಸ್ಯಶಕ್ತವತ್ ||

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರವಿನಾಶಾಯ ನ ಚಕ್ರೇ ಕರ್ಮ ದಾರುಣಂ |

ಮೃತಾಂಶ್ಚ ಪುನರಾಹರ್ತುಂ ಶಕ್ತಃ ಪುತ್ರಾನ್ಯಮಕ್ಷಯಾತ್ ||

ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ವಿಜಿತಾತ್ಮಾನಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ನರಾಧಿಪಾಃ |

ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಪೋ ಮಹೀಪಾಲಾ ಲೇಭಿರೇ ಪೃಥಿವೀಮಿವಾಂ ||

(ಮ. ಭಾ. ಅ. ಪ. ೧೯೦-೬ ರಿಂದ ೧೦)

ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಈ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ‘ವಸಿಷ್ಠ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇವನು ಕುಶಿಕವಂಶದವರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿಲ್ಲ. ಕುಶಿಕವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇವನಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಗೆದರೂ ಇವನು ತನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆದು ಅವನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ತಾನು ಅಶಕ್ತನೆಂತೆಯೇ ನಟಿಸಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕುಲಕ್ಷಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ದಾರುಣಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅವನಿಂದ ಹತರಾದ ತನ್ನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಬೇರೆ ಉಪಾಯದಿಂದ ಯಮನ ಗೃಹದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಇಂತಹ ಜಿತಾತ್ಮನೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಪೂರ್ಣಪೃಥ್ವೀಪಾಲಕರಾಗಿ ಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಧಾರಗಳಿಂದಲೂ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವೈಮನಸ್ಯವು ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಇದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗಿದ್ದ ಮೈತ್ರಿಯು ಯಾವುದೋ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾಶವಾಯಿತು ಎಂದು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಆ ವಿವರಣೆ ಅನಶ್ಯವಿದ್ದರೂ ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ

ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಹೀಗೆ ವಸಿಷ್ಠನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ. ಋಷಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಋಷಿಯೆಂದು ವೇದವಾಕ್ಯಗಳೇ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇತರ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಅವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿವೆ. ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಈ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಲೋಕಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅಗ್ನಿಯ ವಿಭೂತಿವಿಶೇಷವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇಂತಹ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳ ವಸಿಷ್ಠನ ಉತ್ಪತ್ತಿವಿಷಯವಾದ ಐತಿಹ್ಯವು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ವಸಿಷ್ಠನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವರ್ಣನವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಅನವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ವೈದಿಕಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವವೋ ಅಂತಹ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದೆರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾಯಂಭುವನುನುನಿಸಿಂದ ಸೃಷ್ಟರಾದ ಹತ್ತು ಜನ ಮಹರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಒಬ್ಬನು ಎಂದು ಮನು ಸ್ಮೃತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. “ಪ್ರಚೇತಸಂ ವಸಿಷ್ಠಂ ಚ” (ಮನು ೧-೩೫). ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾನಸಪುತ್ರರಾದ ಭೃಗ್ವಾದಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಒಬ್ಬನೆಂದು ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ವಿವರಣೆಯಿದೆ (ವಿ. ಪು. ೧-೭-೫). ಅದರೇ ಅದೇ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (೩-೧-೧೪) ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಒಬ್ಬನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು—

ಊರ್ಜಾಯಾಂ ಚ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸಪ್ತಜಾಯಂತ ವೈ ಸುತಾಃ |

ರಜೋ ಗಾತ್ರೋರ್ಧ್ವಬಾಹುಶ್ಚ ಸವನಶ್ಚಾನಘಸ್ತಥಾ ||

ಸುತಪಾಃ ಶುಕ್ರ ಇತ್ಯೇತೇ ಸರ್ವೇ ಸಪ್ತರ್ಷಯೋಽಮಲಾಃ |

(ಬೃ. ದೇ. ೧-೧೦)

ಊರ್ಜಾ ಎಂಬ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ, ರಜಃ, ಗಾತ್ರ, ಊರ್ಧ್ವಬಾಹು, ಸವನ, ಅನಘ, ಸುತಪಾಃ ಮತ್ತು ಶುಕ್ರಃ ಎಂಬ ಏಳು ಪುತ್ರರಾದರೆಂದು ಅದೇ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವಸಿಷ್ಠನ ಪುತ್ರರಾದುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ಋಷಿಗಳೆಂದೂ ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ವಸಿಷ್ಠನು ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಿದ ಮಹಾಮುನಿಯೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಈ ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ವೇದವಿಭಾಗವು ೨೮ ಸಲ ನಡೆದಿದೆಯೆಂದೂ ಈ ವಿಭಾಗಗಳು ಪ್ರಾಯಃ ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದಿವೆಯೆಂದೂ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ದ್ವಾಪರೇ ಶ್ರುಥಮೇ ವ್ಯಸ್ಯಾಸ್ಸಯಂ ವೇದಾಸ್ಸಯಂಭುವಾ |

.... |

.... ವಸಿಷ್ಠಸ್ತೃಷ್ಠಮೇ ಸ್ಮೃತಃ ||

(ವಿ. ಪು. ೩-೩-೯-೧೧)

ಪ್ರಥಮದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭುವಿನಿಂದಲೂ, ಆರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು (ಯಮ) ವಿನಿಂದಲೂ, ಎಂಟನೆಯದರಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನಿಂದಲೂ ವೇದವಿಭಾಗವಾಯಿತೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಪೀಠಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಥ ಸಸ್ತಮಂ ಮಂಡಲಮಾರಭ್ಯತೇ | ತಸ್ಮಿನ್ಮಂಡಲೇ ಪಡನುವಾಕಾಃ | ಪ್ರಥಮೇನುವಾಕೇ ಸಸ್ತದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರಾಗ್ನಿಂ ನರ ಇತಿ ಪಂಚವಿಂಶತ್ಯಂಚಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನು-
ಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಅಗ್ನಿಂ ಪಂಚಾಧಿಕಾ ವಿರಾಜೋಽಷ್ಟಾದಶಾದ್ಯಾ ಇತಿ | ಸಸ್ತಮಂ ಮಂಡಲಂ ವಸಿಷ್ಠೋಽ-
ಪಶ್ಯದಿತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾನ್ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟಾ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ಅದಿತೋಽಷ್ಟಾದಶ ವಿರಾಜಸ್ತ್ರೇಕಾದಶಕಾಃ ಶಿಷ್ಯಾಃ
ಅನಾದೇಶಪರಿಭಾಷಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ | ಮಂಡಲಾದಿಪರಿಭಾಷಯಾಗ್ನಿರ್ದೇವತಾ || ವಿಶ್ವಜಿತೀದಂ ಸೂಕ್ತ-
ಮಾಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ವಿಶ್ವಜಿತೋಽಗ್ನಿಂ ನರ ಇತ್ಯಾಜ್ಯಂ | ಅ. ೮-೭ | ಇತಿ || ಅತ್ರೇಕ್ಷತು-
ರ್ವೀರಾಪ್ತೇ ಚಿತೂರಾತ್ರೇ ಚಿತುರ್ಥೇಹನೀದನೀವ ಸೂಕ್ತಮಾಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ಅಗ್ನಿಂ
ನರ ಇತಿ ಚಿತುರ್ಥೇ | ಅ. ೧೦-೨ | ಇತಿ || ವ್ಯೂಳ್ವೇ ದಶರಾತ್ರೇ ಚಿತುರ್ಥೇಹನೀದಂ ಸೂಕ್ತಂ
ಜಾತನೇದಸ್ಯನಿವಿದ್ವಾನಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿಂ ನರ ಇತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಂ | ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ ||
ಮಹಾವ್ರತೇಽಪೀದಮಾಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂತ್ರೈತೇ | ಅಜ್ಯಪ್ರಲುಗೇ ವಿಶ್ವಜಿತಃ |
ಐ. ಅ. ೫-೧-೧ | ಇತಿ || ಅವಿವಾಕ್ಯೇಹನಿ ಪ್ರಾತರನುವಾಕೇ ತ್ವಮಗ್ನೇ ವಸೂನಿತ್ಯಾದೀನಾಮನು-
ಷ್ವಭಾಂ ಸ್ಥಾನ ಅದೃಶ್ವುಚಃ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೀಯಃ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ದಶಮೇಹನೃನುಷ್ವಭಾಂ
ಸ್ಥಾನೇಽಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿರರಣ್ಯೋರಿತಿ ತೃಚಮಾಗ್ನೇಯೇ ಕ್ರತೌ | ಅ. ೮-೧೨ | ಇತಿ || ಆದ್ಯಾಃ
ಷಡ್ಯ ಚೆಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವಾಹನ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತೇ ಶಸ್ತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾರ್ಥಾಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿಂ
ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿರರಣ್ಯೋರಿತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾಃ | ಅ. ೮-೧೨ | ಇತಿ || ಮಂಡಲಾದಿಹೋಮೇಽ-
ಪ್ಯೇಷಾ || ಅಥಾನೇ ತೈತೀಯಾಯಾಮಿಷ್ವಾ ಪ್ರೇದ್ಧ ಇತಿ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೋಽನುವಾಕಾಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ |
ಪ್ರೇದ್ಧೋ ಅಗ್ನ ಇಮೋ ಅಗ್ನ ಇತಿ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ | ಅ. ೨-೧ | ಇತಿ || ಏವಮನ್ಯತ್ರಾಪಿ ದೀಕ್ಷಣೇ-
ಯಾದಿಷು ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೋಽನುವಾಕಾಃ || ಪ್ರಾಯೇಣೇಯೇಷ್ವಾ ಸೇದಗ್ನಿರಗ್ನೇನಿತ್ಯಾದಿಕೇ ದ್ವೇ ಸ್ವಿಷ್ಟ-
ಕೃತೋ ಯಾಜ್ಯಾನುವಾಕೇ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಸೇದಗ್ನಿರಗ್ನೇರತ್ಯಸ್ತನ್ಯಾನಿತಿ ದ್ವೇ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ |
ಅ. ೪-೩ | ಇತಿ || ಅಥಾನೇ ತೈತೀಯಾಯಾಮಿಷ್ವಾವಿಮೋ ಅಗ್ನ ಇತಿ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೋ ಯಾಜ್ಯಾಃ |
ಸೂಕ್ತಿ ಸೂ ಚ | ಇಮೋ ಅಗ್ನ ಇತಿ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ | ಅ. ೨-೧ | ಇತಿ || ಏವಮನ್ಯತ್ರಾಪಿ ದೀಕ್ಷಣೇ-

ಕೃತೇ ಯಾಜ್ಯಾಃ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಅಗ್ನೇಯೇ ಕ್ರತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಭಂಡಸ್ಯಾಶ್ವಿ-
ಸುಹವ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚರ್ಚಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ತ್ವಮಗ್ನೇ ಸುಹವೋ
|| ಇತಿ ||

ಈಗ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆರು ಅನುವಾಕಗಳಿರುವವು. ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಂ ನರಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—**ಅಗ್ನಿಂ ಸಂಚಾಧಿಕಾ ವಿರಾಜೋಽಷ್ಟಾದಶಾದ್ಯಾಃ** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸಪ್ತಮಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮಂಡಲ ದೃಷ್ಟವಾದ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಋಷಿಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಹದಿನೆಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳು ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಥವು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಥವು. ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮಂಡಲದ ಪ್ರಾರಂಭಸೂಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು. ಯಾಗದ ವಿಶ್ವಜಿತ್ ಎಂಬ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ಆಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—**ವಿಶ್ವಜಿತೋಽಗ್ನಿಂ ನರ ಇತ್ಯಾಜ್ಯಂ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅತ್ರಿಋಷಿಯು ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದ ಚತುರ್ವಿಧವೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಪರ್ಯಂತ ಮಾಡುವ ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—**ಅಗ್ನಿಂ ನರ ಇತಿ ಚತುರ್ಥೇ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೧೦-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವ್ಯೂಳ್ಳವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಾತವೇದಸ್ಯನಿವಿಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—**ಅಗ್ನಿಂ ನರ ಇತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಂ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಆಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—**ಆಜ್ಯಪ್ರೇಉಗೇ ವಿಶ್ವಜಿತಃ** ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಆ. ೫-೧-೧) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಯಾಗದ ಅವಿವಾಹ್ಯವೆಂಬ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರಪಠನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **ತ್ವಮಗ್ನೇ ವಸೂನ್**—ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಪಠಿಸುವ ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಥಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—**ದಶನೇಹನೈನುಷ್ಟುಭಾಂ ಸ್ಥಾನೇಽಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿರರಣ್ಯೋರಿತಿ ತೃಚಮಾಗ್ನೇಯೇ ಕೃತೌ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಅದೇ ದಿವಸ ಪಠಿಸುವ ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—**ಅಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿರರಣ್ಯೋರಿತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪೌ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಉತ್ಸರ್ಜನೋಪಾಕರಣಗಳ ಮಂಡಲಾದಿ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಅಗ್ನಾಧಾನದ ತೃತೀಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ **ಪ್ರೇದ್ಧಃ** ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಸ್ತಿಷ್ಟಕೃದ್ಧೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—**ಪ್ರೇದ್ಧೋ ಅಗ್ನ ಇಮೋ ಅಗ್ನ ಇತಿ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨ ೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೀಕ್ಷಣೀಯಾದಿಯಾಗಗಳ ಸ್ತಿಷ್ಟಕೃದ್ಧೋಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾಯಣೀಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ **ಸೇದಗ್ನಿರಗ್ನೀನ್** ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೧೪ ಮತ್ತು ೧೫ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಯಾಜ್ಞ ಮತ್ತು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ **ಸೇದಗ್ನಿರಗ್ನೀರತ್ಯೇತ್ಯನ್ಯಾನಿತಿ ದ್ವೇ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೪-೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅಗ್ನಾಧಾನದ ಮೂರನೆಯ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ **ಇಮೋ ಅಗ್ನೇ** ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ

೧೮ ನೇ ಋಕ್ವನ್ನು ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಭೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಇನ್ನೋ ಅಗ್ನಿ ಇತಿ ಸಂಯೋಜ್ಯೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಇದೇ ರೀತಿ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೀಕ್ಷಣೀಯಾದಿ ಇಷ್ಟಿಗಳ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಭೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರಪಠನದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಥಿನ ಋಕ್ಯುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಸುಹವಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂತ್ರದ ೨೧-೨೫ ಎಂಬ ಐದು ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ —ತ್ವಮಗ್ನೇ ಸುಹವೋ ರಣ್ಣಿಸಂದ್ಯಕ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧ ||

ಅಪ್ಯಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೨೩, ೨೪, ೨೫, ೨೬, ೨೭ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೨೫ ||

|| ಮುಖ್ಯ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಆಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೧೮, ವಿರಾಟ್ | ೧೯-೨೫. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾನಾಥಃ ||

ಅಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿರರಣ್ಯೋರ್ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ ಜನಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತಂ |

ದೂರೇದೃಶಂ ಗೃಹಪತಿಮುಫಯುಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಂ | ನರಃ | ದೀಧಿತಿಭಿಃ | ಅರಣ್ಯೋಃ | ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ | ಜನಯಂತ | ಪ್ರಶಸ್ತಂ |

ದೂರೇದೃಶಂ | ಗೃಹಪತಿಂ | ಅಫಯುಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನರೋ ನೇತಾರ ಋತ್ವಿಜಃ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸ್ತುತಂ ದೂರೇದೃಶಂ ದೂರೇ ದೃಶ್ಯಮಾನಂ ದೂರೇ ಪಶ್ಯಂತಂ ನಾ ಗೃಹಪತಿಂ ಗೃಹಾಣಾಂ ಸಾಲಕಮುಫಯುಮಾಗಮ್ಯಮತನವಂತಂ ನಾಗ್ನಿಮ-
ರಣ್ಯೋರ್ವಿದ್ಯಮಾನಂ ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ ಹಸ್ತಪ್ರಚ್ಯುತ್ಯಾ ಹಸ್ತಗತ್ಯಾ ದೀಧಿತಿಭಿರಂಗುಲಿಭಿರ್ಜನಯಂತ |
ದೀಧಿತಯೋರ್ವಂಗುಲಯೋ ಭವಂತಿ ಧೀಯಂತೇ ಕರ್ಮಸು | ಅರಣೇ ಪ್ರತ್ಯೇತ ಏನೇ ಅಗ್ನಿಃ
ಸಮರಣಾಜ್ಞಾಯತೆ ಇತಿ ನಾ | ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ ಹಸ್ತಪ್ರಚ್ಯುತ್ಯಾಜನಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ದೂರೇದರ್ಶನಂ
ನವಂತಂ | ನಿ. ೫-೧೦ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನರಃ—ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು | ಪ್ರಶಸ್ತಂ—ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹನೂ | ದೂರೇದ್ರಶಂ—ದೂರದಿಂದಲೇ ಗೋಚರನಾಗುವವನೂ | ಗೃಹಪತಿಂ—ಗೃಹಪಾಲಕನೂ | ಅಥರ್ಯುಃ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅರಣ್ಯೋಃ—ಇಂಥನ ಕಾಷ್ಠಗಳಿಂದ | ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ—ಹಸ್ತಗಳ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳುಳ್ಳ | ದೀಧಿತಿಭಿಃ—ಅಂಗುಲಗಳಿಂದ | ಜನಯಂತೆ—ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹನೂ, ದೂರದಿಂದಲೇ ಗೋಚರನಾಗುವವನೂ, ಗೃಹಪಾಲಕನೂ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇಂಥನ ಕಾಷ್ಠಗಳಾದ ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಗಳ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂಗುಲಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Men generate the excellent, far-gleaming master of the mansion, the accessible Agni, present in the two sticks, by attrition with their fingers.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಥರ್ಯುಃ—ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಕರು ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ವೇದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಅಥರ್ಯುಃ | ಅಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿರರಣ್ಯೋರ್ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ ಜನಯಂತೆ ಪ್ರಶಸ್ತಂ | ದೂರೇದ್ರಶಂ ಗೃಹಪತಿಮಥರ್ಯುಃ || ದೀಧತಯೋಽಜ್ಞುಲಯೋ ಭವಂತಿ ಧೀಯಂತೇ ಕರ್ಮಸ್ವರಣೇ ಪ್ರತ್ಯೈತ ಏನೇ | ಅಗ್ನಿಃ ಸಮರಣಾಜ್ಞಾಯತ ಇತಿ ನಾ | ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ ಹಸ್ತಪ್ರಚ್ಯುತ್ಯಾ | ಜನಯಂತೆ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ದೂರೇ ದರ್ಶನಂ ಗೃಹಪತಿಮತನವಂತಂ ||

(ನಿ. ೫-೧೦)

ದೀಧಿತಯಃ ಎಂದರೆ ಅಂಗುಲಿಗಳು, ಬೆರಳುಗಳು; ಜನರು ಯಾವ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಎಂದರೆ ಬೆರಳುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಮಾಡುವರು. ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ (ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಎರಡು ಮರದ ತುಂಡುಗಳು) ಅಗ್ನಿಯು ಅಂತರ್ಗತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರೆ ಈ ಅರಣಿಗಳನ್ನು ಒಂದರಮೇಲೊಂದನ್ನು ಟ್ಟು ಕಡೆಯುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಅರಣಿಗಳಿಂದ ಹೊರಡುವುದು. ಅಗ್ನಿಯು ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗತನಾಗಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರುವುದು. ಅರಣಿಗಳನ್ನು ಕಡಿದನಂತರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವುದು. (ಋಕ್ವೈಕ್ಯಗಳು) ತಮ್ಮ ಕೈ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿ ಕಡೆಯುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವರು. ಅರಣಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಯು ಕಡಿದನಂತರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಗೋಚರನಾಗುವನು. ಕೈಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೂ

ಮುಂದಕ್ಕೂ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ ಅಥವಾ ಹಸ್ತಪ್ರಚ್ಯುತ್ಯಾ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅಗ್ನಿಯು ದೂರದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಗೃಹ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವು, ಮತ್ತು ಬಹಳ ನೇಗವುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ಕ್ಷಣನಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಅಥವಾ ಮತ್ತಿಗಾದಿ ಜನರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸಲ್ಪಡುವನು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಮಗ್ನಿಮಸ್ತೇ ವಸವೋ ನೈಞ್ಞನ್ತು ಪ್ರತಿ ಚಕ್ಷಮವಸೇ ಕುತಶ್ಚಿತ್ |

ದಕ್ಷಾಯೋ ಯೋ ದನು ಆಸ ನಿತ್ಯಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಅಸ್ತೇ | ವಸವಃ | ನಿ | ಯುಞ್ಞನ್ | ಸುಪ್ರತಿಚಕ್ಷಂ | ಅವಸೇ | ಕುತಃ | ಚಿತ್ ||

ದಕ್ಷಾಯೈಃ | ಯಃ | ದಮೇ | ಆಸ | ನಿತ್ಯಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಽಗ್ನಿದಮೇ ಗೃಹೇ ದಕ್ಷಾಯೈಃ ಪೂಜನೀಯೋ ಹನಿಭಿಃ ಸಮರ್ಥನೀಯೋ ವಾ ನಿತ್ಯೋಽಜಸ್ರ ಆಸ ಬಭೂವ ತಂ ಸುಪ್ರತಿಚಕ್ಷಂ ಸುಪ್ರತಿದರ್ಶನಮಗ್ನಿಂ ಕುತಶ್ಚಿತ್ ಸರ್ವಸ್ಮಾದಪಿ ಭಯಹೇತೋರವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ವಸವೋ ವಾಸಕಾ ಯೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ಅಸ್ತೇ ಗೃಹೇ ನೈಞ್ಞನ್ | ನೈದಧಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ದಮೇ—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ದಕ್ಷಾಯೈಃ—ಪೂಜ್ಯನೂ | ನಿತ್ಯಃ—ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ | ಆಸ—ಇರುವನೋ | ಸುಪ್ರತಿಚಕ್ಷಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳ | ತಂ ಅಗ್ನಿಂ—ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಕುತಶ್ಚಿತ್—ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅಪಾಯಗಳಿಂದಲೂ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ವಸವಃ—ವಾಸಕರಾದ ವಸಿಷ್ಠರು | ಅಸ್ತೇ—ತಮ್ಮ ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ನೈಞ್ಞನ್—ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿರುವನೋ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತಮಗೆ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅಪಾಯಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಸಕರಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ತಮ್ಮ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

The dwellers have placed in the mansion, for its constant protection, that visible Agni, who has been from ever, who is to be honoured in every house.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರೇದ್ಧೋ ಅಗ್ನೇ ದೀದಿಹಿ ಪುರೋ ನೋಜಸ್ರಯಾ ಸೂರ್ಯಾ ಯವಿಷ್ಯ |

ತ್ವಾಂ ಶಶ್ವಂತ ಉಸ ಯಂತಿ ವಾಜಾಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರೇದ್ಧೋ | ಅಗ್ನೇ | ದೀದಿಹಿ | ಪುರಃ | ನಃ | ಅಜಸ್ರಯಾ | ಸೂರ್ಯಾ | ಯವಿಷ್ಯ |

ತ್ವಾ | ಶಶ್ವಂತಃ | ಉಸ | ಯಂತಿ | ವಾಜಾಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಾಪ್ಯಂ ||

ಯವಿಷ್ಯ ಯುವತಮ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಪ್ರೇದ್ಧಃ ಪ್ರೇಕ್ಷೇಣ ಸಮಿದ್ಧಸ್ತಮಜಸ್ರಯಾಶರಣ-
ಶೀಲಯಾ ಸೂರ್ಯಾ ಜ್ವಾಲಾಯಾ ನೋಜಸ್ರದರ್ಥಂ ಪುರಃ ಪುರಸ್ತಾದಾಹವನೀಯಾಯತನೇ ದೀದಿಹಿ |
ದೀಪ್ಯಸ್ವ | ತ್ವಾಂ ಶಶ್ವಂತೋ ಬಹವೋ ವಾಜಾ ಅನ್ನಾನಿ ಹವೀಂಷ್ಯುಸ ಯಂತಿ | ಉಸಗೆಚ್ಛಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯವಿಷ್ಯ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಪ್ರೇದ್ಧಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವ-
ಲಿತನಾದ ನೀನು | ಅಜಸ್ರಯಾ—ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯವಾದ | ಸೂರ್ಯಾ—ಜ್ವಾಲೆಯೊಡನೆ | ನಃ—ನಮ-
ಗಾಗಿ | ಪುರಃ—ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಆಹವನೀಯಕುಂಡದಲ್ಲಿ | ದೀದಿಹಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು |
ಶಶ್ವಂತಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ | ವಾಜಾಃ—ಅನ್ನಗಳು | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಉಸ ಯಂತಿ—ಸಮೀಪಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ನೀನು ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯವಾದ
ಜ್ವಾಲೆಯೊಡನೆ ನಮಗಾಗಿ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಆಹವನೀಯಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ನಿನ್ನನ್ನು ಅನೇಕ
ವಿಧವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Well-kindled, youthful Agni, shine before us with undecaying
radiance : to you abundant sacrificial viands proceed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ತೇ ಅಗ್ನಯೋಗ್ನಿಭ್ಯೋ ವರಂ ನಿಃ ಸುವೀರಾಸಃ ಶೋಶುಚಂತ

ದ್ಯುಮಂತಃ |

ಯತ್ರಾ ನರಃ ಸಮಾಸತೇ ಸುಜಾತಾಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ತೇ | ಅಗ್ನಿ ಯಃ | ಅಗ್ನಿ ಭ್ಯಃ | ವರಂ | ನಿಃ | ಸುವೀರಾ ಸಃ | ಶೋಶುಚಂತ | ದ್ಯುಮಂತಃ |
ಯತ್ರ | ನರಃ | ಸಂಘಸತೇ | ಸುಜಾತಾಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿ ಭ್ಯೋ ಲೌಕಿಕೇಭ್ಯೋಽಗ್ನಿ ಭ್ಯೋ ವರಮುತ್ಯಂತಂ ದ್ಯುಮಂತೋ ದೀಪ್ತಿಮಂತಃ ಸುವೀರಾಸಃ ಕಲ್ಯಾಣಪುತ್ರಪಾತ್ರಪ್ರದಾಸ್ತೇಽಗ್ನಯೋ ಪ್ರ ನಿಃ ಶೋಶುಚಂತ | ಪ್ರಕರ್ಷಣ ನಿತರಾಂ ದೀಪ್ಯಂತೇ | ಯತ್ರ ಯೇಷ್ವಗ್ನಿಷು ಸುಜಾತಾಃ ಸುಜನ್ಮಾನೋ ನರಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ನೇತಾರೋ ಯಜಮಾನಾ ಋತ್ವಿಜೋ ವಾ ಸಮಾಸತೇ ಸಹಾಸತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತ್ರ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಗಳ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಸುಜಾತಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳ | ನರಃ—ಯಜಮಾನರೂ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೂ | ಸಮಾಸತೇ—(ಪೂಜೆಗಾಗಿ) ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವರೋ | ತೇ ಅಗ್ನಿ ಯಃ—ಆ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಗಳು | ಅಗ್ನಿ ಭ್ಯಃ—ಲೌಕಿಕವಾದ ಅಗ್ನಿಗಳಂತಲೂ | ವರಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ದ್ಯುಮಂತಃ—ಕಾಂತಿಯುತವಾಗಿಯೂ | ಸುವೀರಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಪ್ರದರಾಗಿಯೂ | ಪ್ರ ನಿಃ ಶೋಶುಚಂತ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಗಳ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳ ಯಜಮಾನರೂ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೂ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಆ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಗಳು ಲೌಕಿಕವಾದ ಅಗ್ನಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಕಾಂತಿಯುತವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಪ್ರದರಾಗಿಯೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Those radiant fires, at which the well-born sacrificers assemble, shine more brightly, and are more bountiful bestowers of progeny (and other blessings), than the fires (of common life).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಧಿಯಾ ರಯಿಂ ಸುವೀರಂ ಸ್ವಪತ್ಯಂ ಸಹಸ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಂ |
ನ ಯಂ ಯಾವಾ ತರತಿ ಯಾತುಮಾವಾನ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದಾಃ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಧಿಯಾ | ರಯಿಂ | ಸುವೀರಂ | ಸ್ವಪತ್ಯಂ | ಸಹಸ್ಯ | ಪ್ರಶಸ್ತಂ |

ನ | ಯಂ | ಯಾವಾ | ತರತಿ | ಯಾತುಮಾನಾನ್ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಹಾಸ್ಯಾಭಿಭವಕುಶಲ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸುವೀರಂ ಶೋಭನಪುತ್ರಪೌತ್ರೋಪೇತಂ ಸ್ವಪತ್ಯಂ ಶೋಭನ-
ಪೌತ್ರೋಪೇತಂ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ಧಿಯಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ದಾಃ | ದೇಹಿ |
ಯಂ ರಯಿಂ ಯಾವಾಭಿಗಂತಾ ಶತ್ರುರ್ಯಾತುಮಾನಾನ್ ಹಿಂಸಾಯಾ ನಿರ್ಗತಃ || ನಲೋಪಾಭಾವಶ್ಚಾಂ-
ದಸಃ || ಯದ್ವಾ | ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತಃ || ಪರೋ ವತಿರ್ಮತ್ಸರ್ಥೀಯಃ ಪೂರಕಃ || ನ ತರತಿ ನ ಬಾಧತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸ್ಯ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಂ—ಯಾವ
ಧನವನ್ನು | ಯಾತುಮಾನಾನ್—ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತನೂ | ಯಾವಾ—ಅಪಹರಿಸಲೆತ್ತಿ ಸುವನನೂ ಆದ ಶತ್ರುವು |
ನ ತರತಿ—ಅಪಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ | ಸುವೀರಂ—ವೀರಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿರುವುದೂ | ಸ್ವಪತ್ಯಂ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಪ್ರಶಸ್ತಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು |
ಧಿಯಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ದಾಃ—ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತನೂ, ಅಪಹರಿಸಲೆತ್ತಿ ಸುವನನೂ ಆದ
ಶತ್ರುವು ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ವೀರಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿರುವುದೂ, ಉತ್ತಮವಾದ
ಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನಮಗೆ ಕೊಡು.

English Translation.

Vigorous Agni, grant to us, (in requital) of our praises, excellent riches, worthy male offspring, and descendants : (wealth), which an enemy attempting to assail, may not despoil.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಪ ಯಮೇತಿ ಯುವತಿಃ ಸುದಕ್ಷಂ ದೋಷಾ ವಸ್ತೋರ್ಹವಿಷ್ಣುತೀ

ಘೃತಾಚೀ |

ಉಪ ಸ್ಥೈನಮರಮತಿರ್ವಸೂಯುಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಪ | ಯಂ | ಏತಿ | ಯುವತಿಃ | ಸುದಕ್ಷಂ | ದೋಷಾ | ವಸ್ತ್ರೋಃ | ಹವಿಷ್ವತೀ | ಘೃತಾಚೀ |

ಉಪ | ಸ್ವಾ | ಏನಂ | ಅರಮತಿಃ | ವಸ್ತುಯುಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸುದಕ್ಷಂ ಸುಬಲಂ ಯಮಗ್ನಿಂ ಹವಿಷ್ವತೀ ಹವಿಷಾ ಯುಕ್ತಾ ಘೃತಾಚೀ | ಘತಮಂಚತೀತಿ ಘೃತಾಚೀ ಜುಹೂಃ | ಯುವತಿರಗ್ನಿನಾ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಾ ದೋಷಾ ವಸ್ತ್ರೋ ರಾತ್ರಾವಹನಿ ಚೋಪೈತಿ ಉಪಗಚ್ಛತಿ ತನೇನಂ ಸ್ವಾ ಸ್ವಕೀಯಾರಮತಿರ್ದೀಪ್ತಿರ್ವಸೂಯುಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಣಾಂ ಧನಮಿಚ್ಛಂತ್ಯುಪೈತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸುದಕ್ಷಂ—ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ | ಯಂ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಹವಿಷ್ವತೀ—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಘೃತಾಚೀ—ಘೃತಪೂರ್ಣವಾದುದೂ | ಯುವತಿಃ—ತಾರುಣ್ಯವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಜುಹೂಪಾತ್ರೆಯು | ದೋಷಾ ವಸ್ತ್ರೋಃ—ರಾತ್ರಿಹಗಲುಗಳೆಲ್ಲಾ | ಉಪ ಏತಿ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಲು ಸಮಾಪಿಸುವುದೋ | ಏನಂ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಸ್ವಾ—ತನ್ನದೇ ಆದ | ಅರಮತಿಃ—ಪ್ರಭೆಯು | ವಸೂಯುಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯಿಂದ | ಉಪ (ಏತಿ)—ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಘೃತಪೂರ್ಣವಾದುದೂ, ತಾರುಣ್ಯವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಜುಹೂ ಪಾತ್ರೆಯು ರಾತ್ರಿಹಗಲುಗಳೆಲ್ಲಾ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಲು ಸಮಾಪಿಸುವುದೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರಭೆಯು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಧನವನ್ನೊದಗಿಸಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Whom vigorous, the young damsel (the ladle) charged with the oblation, presenting the melted butter, day and night approaches; him his own lustre approaches, favourable to (the bestowal of) wealth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಾ ಅಗ್ನೇಽಪ ದಹಾರಾತೀರ್ಯೇಭಿಸ್ತಪೋಭಿರದಹೋ ಜರೂಥಂ |

ಪ್ರ ನಿಷ್ಕರಂ ಚಾತಯಸ್ವಾಮೀವಾಂ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಾಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅಪಃ | ದಹ | ಅರಾತಿಃ | ಯೇಭಿಃ | ತಪೋಭಿಃ | ಅದಹಃ | ಜರೂಢಂ |

ಪ್ರ | ನಿಸ್ವರಂ | ಚಾತಯಸ್ವ | ಅಮೀನಾಂ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನರಾತಿಃ ಶತ್ರುನ್ ತಪೋಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿರಪ ದಹ | ಯೇಭಿರ್ಯೈ-
ಸ್ತಪೋಭಿರ್ಜರೂಢಂ ಪರುಷಶಬ್ದಕಾರಿಣಂ ರಾಕ್ಷಸಂ || ಗೃಣಾತೇರೂಢಂ ಪ್ರತ್ಯಯೇ ಸತಿ ಜರೂಢಶಬ್ದ-
ನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ || ಅದಹಃ ದಹಸಿ | ಕಿಂಚಾಮಿನಾಂ ರೋಗಂ ನಿಸ್ವರಂ ನೈಕ್ಯತೋಪತಾಪಂ ಯಥಾ ಭವತಿ
ತಥಾ || ಸ್ವ ಶಬ್ದೋಪತಾಪಯೋರಿತಿ ಧಾತುಃ || ಪ್ರ ಚಾತಯಸ್ವ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ನಾಶಯ || ಚತತಿರ್ಗ-
ತ್ಯರ್ಥೋ ವೇತಿ ಭಟ್ಟಭಾಸ್ಕರಮಿತ್ರಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಯೇಭಿಃ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಜರೂಢಂ—ವಿಕಾರವಾದ
ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಅಸುರನನ್ನು | ಅದಹಃ—ದಹಿಸಿದೆಯೋ | ತಪೋಭಿಃ—ಅದೇ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ |
ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತರಾದ | ಅರಾತಿಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾ | ಅಪಃ ದಹ—ದಹಿಸು | ಅಮಿನಾಂ—ರೋಗವನ್ನು |
ನಿಸ್ವರಂ—ಅದರ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲಾ ಕುಗ್ಗುವಂತೆ | ಪ್ರ ಚಾತಯಸ್ವ—ನಾಶಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ವಿಕಾರವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಅಸುರನನ್ನು
ದಹಿಸಿದೆಯೋ ಅದೇ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾ ದಹಿಸು. ರೋಗದ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲಾ ಕುಗ್ಗುವಂತೆ
ಅದನ್ನು ನಾಶಮಾಡು.

English Translation.

Consume, Agni, all enemies ; with the same flames with which you
have consumed Jarutha, drive away febrile disease.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಸ್ತೇ ಅಗ್ನ ಇಧತೇ ಅನೀಕಂ ವಸಿಷ್ಠ ಶುಕ್ರ ದೀದಿವಃ ಪಾನಕ |

ಉತೋ ನ ಏಭಿಃ ಸ್ತವಧೈರಿಹ ಸ್ಯಾಃ || ೮ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಅ | ಯಃ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಇಧತೇ | ಅನೀಕಂ | ವಸಿಷ್ಠ | ಶುಕ್ರ | ದೀದ್ರಿವಃ | ಪಾವಕ |

ಉತೋ ಇತಿ | ನಃ | ಏಭಿಃ | ಸ್ತವಥೈಃ | ಇಹ | ಸ್ಯಾಃ || ೮ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ವಸಿಷ್ಠ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶುಕ್ರ ಶುಭ್ರ ದೀದ್ರಿವೋ ದೀಪ್ತ ಪಾವಕ ಶೋಧಕ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತವಾನೀಕಂ ತೇಜೋ ಯ ಏಧತೇ ಸಮೇಧಯತಿ ತಸ್ಯೇವ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮುತೋ ಅಪಿ ಚೈಭಿಃ ಸ್ತವಥೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರಿಹಾಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞೇ ಸ್ಯಾಃ | ಭವ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

ವಸಿಷ್ಠ—ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ | ಶುಕ್ರ—ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ | ದೀದ್ರಿವಃ—ಕಾಂತಿಯುತನೂ | ಪಾವಕ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅನೀಕಂ—ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಆ ಇಧತೇ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗಾಗಿಯೂ | ಉತೋ—ಮತ್ತು | ಏಭಿಃ ಸ್ತವಥೈಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ | ನಃ—ನಮಗಾಗಿಯೂ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಃ—ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿರು.

॥ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥

ಅತ್ಯಂತಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ, ಕಾಂತಿಯುತನೂ, ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ನಮಗಾಗಿಯೂ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿರು.

English Translation.

Eminent, pure, radiating purifier, Agni, be present (at the sacrifice) of him who lights up your blaze, and at ours, (who address you) with these praises.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ವಿ ಯೇ ತೇ | ಅಗ್ನೇ ಭೇಜಿರೇ | ಅನೀಕಂ ಮರ್ತಾ ನರಃ | ಪಿತೃಸಃ ಪುರುತ್ರಾಃ |

ಉತೋ ನ | ಏಭಿಃ ಸುಮನಾ | ಇಹ | ಸ್ಯಾಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಯೇ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಭೇಜಿರೇ | ಅನೀಕಂ | ಮರ್ತಾಃ | ನರಃ | ಪಿತ್ರಾಸಃ | ಪುರುತಾ |

ಉತೋ ಇತಿ | ನಃ | ಏಭಿಃ | ಸುಮನಾಃ | ಇಹ | ಸ್ಯಾಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತವಾನೀಕಂ ತೇಜಃ ಪಿತ್ರಾಸಃ ಪಿತೃಹಿತಾ ಆರ್ಷೇಯಾ ವಾ ಮರ್ತಾ ಮನುಷ್ಯಾ ನರಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ನೇತಾರೋ ಯೇ ಯಜಮಾನಾಃ ಪುರುತಾ ಬಹುಷು ದೇಶೇಷು ವಿ ಭೇಜಿರೇ ವಿಭಜಂತೇ | ಅದಧುರಿತಿ ಯಾವತ್ | ತೇಷಾಮಿವ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮುತೋ ಅಪ್ಯೇಭಿಃ ಸ್ತುತೈಃ ಸಹ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ವಾ ಸುಮನಾ ಅನುಗ್ರಹಕಮನಾಃ ಸನ್ ಇಹ ಯಜ್ಞೇ ಸ್ಯಾಃ | ಭವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಪಿತ್ರಾಸಃ—ನಮ್ಮ ಪಿತೃಪಿತಾಮಹಾದಿಗಳೂ | ನರಃ—ಕರ್ಮನೇತೃಗಳೂ ಆದ | ಯೇ ಮರ್ತಾಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನರು | ಪುರುತಾ—ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅನೀಕಂ—ತೇಜಸ್ಸಿನ | ವಿ ಭೇಜಿರೇ—ಭಾಗವನ್ನು ತಾವೂ ವಹಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದರೋ | ಉತೋ—ಅದರಂತೆಯೇ | ಏಭಿಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವ | ನಃ—ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ಸುಮನಾಃ—ಅನುಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಃ—ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಪಿತೃಪಿತಾಮಹಾದಿಗಳೂ, ಕರ್ಮನೇತೃಗಳೂ ಆದ ಯಾವ ಯಜಮಾನರು ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಭಾಗವನ್ನು ತಾವೂ ವಹಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದರೋ ಅದರಂತೆಯೇ, ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಹ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗು.

English Translation.

Patriarchal mortals, leaders of rites have shared, Agni, your radiance in many places : (propitiated) by these our (praises, as by theirs), be present at this sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮೇ ನರೋ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು ಶೂರಾ ವಿಶ್ವಾ ಅದೇವೀರಭಿ ಸಂತು
ನ್ಯಾಯಾಃ |

ಯೇ ಮೇ ಧಿಯಂ ಪನಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತಾಂ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮೇ | ನರಃ | ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇಷು | ಶೂರಾಃ | ವಿಶ್ವಾಃ | ಅದೇವೀಃ | ಅಭಿ | ಸಂತು | ಮಾಯಾಃ |

ಯೇ | ಮೇ | ಧಿಯಂ | ಪನಯಂತೆ | ಪ್ರಶಸ್ತಾಂ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ಮನುಷ್ಯಾ ಮೇ ಮದೀಯಾಂ ಪ್ರಶಸ್ತಾಂ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾಂ ಧಿಯಂ ಕರ್ಮ ಸ್ತುತಿಂ ವಾ ಪನಯಂತೆ ಸ್ತುವಂತಿ ಬ್ರುವಂತಿ ವಾ ತ ಇಮೇ ಮಯಿ ಸ್ಥಿಗ್ಧಾ ನರೋ ಮನುಷ್ಯಾ ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಶೂರಾ ಅದೇವೀರಾಸುರೀರ್ವಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾ ಮಾಯಾ ಅಭಿ ಸಂತು | ಅಭಿಭವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯೇ—ಯಾವ ಮಾನವರು | ಮೇ—ನನ್ನ | ಪ್ರಶಸ್ತಾಂ—ಉತ್ತಮವಾದ | ಧಿಯಂ—ಕರ್ಮವನ್ನು | ಪನಯಂತೆ—ಸ್ತುತಿಸುವರೋ | ಇಮೇ ನರಃ—ನನಗೆ ಆಪ್ತರಾದ ಇದೇ ಮಾನವರು | ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇಷು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಶೂರಾಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿದ್ದು | ಅದೇವೀಃ—ಅಸುರಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ವಿಶ್ವಾಃ ಮಾಯಾಃ—ಸಮಸ್ತ ವಂಚಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೂ | ಅಭಿ ಸಂತು—ನಾಶಪಡಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮಾನವರು ನನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ, ನನಗೆ ಆಪ್ತರಾದ ಇದೇ ಮಾನವರು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅಸುರಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಸಮಸ್ತವಂಚಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸಲಿ.

English Translation.

May those men who commend this my sacred rite, heroes, in battles with foes, overcome all impious devices.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ಶೂನೇ | ಅಗ್ನೇ | ನಿ | ಸದಾಮು | ನೃಣಾಂ | ಮಾ ಶೇಷಸೋಽವೀರತಾ ಪರಿ
ತ್ವಾ |

ಪ್ರಜಾವತೀಷು | ದುರ್ಯಾಸು | ದುರ್ಯ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ಶೂನೇ | ಅಗ್ನೇ | ನಿ | ಸದಾಮು | ನೃಣಾಂ | ಮಾ | ಅಶೇಷಸಃ | ಅವೀರತಾ | ಪರಿ | ತ್ವಾ |

ಪ್ರಜಾವತೀಷು | ದುರ್ಯಾಸು | ದುರ್ಯ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಜಘಾತ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಗ್ನೇ ಶೂನೇ ಶೂನ್ಯೇ ಪುತ್ರಾದಿರಹಿತೇ ಗೃಹೇ ಮಾ ನಿ ಷದಾಮ | ನ ನಿವಸಾಮ |
ನೃಣಾಮಸ್ಯೇಷಾಂ ಚ ಗೃಹೇ ಮಾ ನಿ ಷದಾಮ | ದುರ್ಯ ಗೃಹೇಭ್ಯೋ ಹಿತ ಹೇ ಆಗ್ನೇ ಅಶೇಷ-
ಸೋಽಪುತ್ರಾಃ | ತೋಕ್ಮ ಶೇಷ ಇತಿ ಪುತ್ರನಾಮಸು ಸಾರಾಃ | ಅವೀರತಾವೀರತಯಾ ಯುಕ್ತಾಶ್ಚ
ಸಂತಸ್ತಾ ತ್ವಾಂ ಪರಿ ಚಿರಂತಃ ಪ್ರಜಾವತೀಸ್ತೇವ ದುರ್ಯಾಸು ಗೃಹೇಷು ನಿವಸಾಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಆಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಶೂನೇ—ಪುತ್ರಾದಿರಹಿತವಾದ ಶೂನ್ಯಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಮಾ ನಿ ಷದಾಮ—
ನಾವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ | ನೃಣಾಂ—ಬೇರೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ | ಮಾ—ಆಶ್ರಯವನ್ನು
ಪಡೆಯುವಂತಾಗದಿರಲಿ | ದುರ್ಯ—ವಸತಿಪ್ರಿಯನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಶೇಷಃ—ಪುತ್ರರಹಿತರಾಗಿಯೂ |
ಅವೀರತಾ—ವೀರ್ಯರಹಿತರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಾವು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಪರಿ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ (ತತ್ಪಲವಾಗಿ) |
ಪ್ರಜಾವತೀಷು—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ | ದುರ್ಯಾಸು—ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ (ವಾಸಮಾಡುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪುತ್ರಾದಿರಹಿತವಾದ ಶೂನ್ಯಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ.
ನಾವು ಬೇರೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯದಂತಾಗಲಿ. ವಸತಿಪ್ರಿಯನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪುತ್ರ
ರಹಿತರಾಗಿಯೂ ವೀರ್ಯರಹಿತರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ತತ್ಪಲವಾಗಿ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ
ತುಂಬಿದ ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation.

Let us not sit down, Agni, in an empty dwelling, (nor in those) of
(other) men: let us not be without successors; or, being without male
posterity, let us, friend of dwellings, (by) worshipping you, (come to abide)
in houses filled with progeny.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಮುತ್ಥೀ ನಿತ್ಯಮುಪಯಾತಿ ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರಜಾವಂತಂ ಸ್ವಪತ್ಯಂ ಕ್ಷಯಂ
ನಃ |

ಸ್ವಜನ್ಮನಾ ತೇಷಸಾ ವಾವ್ಯಧಾನಂ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಂ | ಅಶ್ವೀ | ನಿತ್ಯಂ | ಉಪಯಾತಿ | ಯಜ್ಞಂ | ಪ್ರಜಾವಂತಂ | ಸುತಪತ್ಯಂ | ಕ್ಷಯಂ | ನಃ ||
 ಸ್ವಜನ್ಮನಾ | ಶೇಷಸಾ | ವವೃಧಾನಂ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಂ ಯಜ್ಞಂ ಯಜ್ಞಾಶ್ರಯಮಶ್ವಶ್ವನಾಗ್ನಿನಿತ್ಯಮುಪಯಾತಿ ತಂ ಪ್ರಜಾವಂತಂ
 ಭೃತ್ಯಾದಿಸಹಿತಂ ಸ್ವಪತ್ಯಂ ಶೋಭನಸಂತಾನೋಪೇತಂ ಸ್ವಜನ್ಮನಾರಸೇನ ಶೇಷಸಾ ಪುತ್ರೇಣ ವವೃ-
 ಧಾನಂ ವರ್ಧಮಾನಂ ಕ್ಷಯಂ ಗೃಹಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ದೇಹೀತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಯಂ—ಯಾವ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞಾಶ್ರಯವಾದ ಗೃಹವನ್ನು | ಅಶ್ವೀ—ಅಶ್ವ
 ವಂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ನಿತ್ಯಂ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಉಪಯಾತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸುವನೋ (ಅಂತಹ) | ಪ್ರಜಾ-
 ವಂತಂ—ಭೃತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಸ್ವಪತ್ಯಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂತಾನಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ಸ್ವಜನ್ಮನಾ—
 ತನ್ನ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಜನಿಸಿದ | ಶೇಷಸಾ—ಪುತ್ರನಿಂದ | ವವೃಧಾನಂ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ |
 ಕ್ಷಯಂ—ಗೃಹವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಯಜ್ಞಾಶ್ರಯವಾದ ಗೃಹವನ್ನು ಅಶ್ವವಂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ
 ಪ್ರವೇಶಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಭೃತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂತಾನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ತನ್ನ ದೇಹ
 ದಿಂದಲೇ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರನಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಗೃಹವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡು.

English Translation.

To whatsoever sacrifice the lord of horses regularly repairs, render,
 (Agni), our dwelling blessed with progeny, with excellent posterity,
 with lineal successors.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಾಹಿ ನೋ ಅಗ್ನೇ ರಕ್ತಸೋ ಆಜುಷ್ಪಾತ್ಸಾಹಿ ಧೂತೇರರಕುಷೋ
 ಅಘಾಯೋಃ |

ತ್ವಾ ಯುಜಾ ಪೃತನಾಯೂರಭಿ ಸ್ಯಾಂ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪಾಹಿ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ರಕ್ಷಸಃ | ಅಜುಷ್ವಾತ್ | ಪಾಹಿ | ಧೂರ್ತೇಃ | ಅರರುಷಃ | ಅಘಾಯೋಃ |
ತ್ವಾ | ಯುಜಾ | ಪೃತನಾಯೋನ್ | ಅಭಿ | ಸ್ಯಾಂ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಂಜಃಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾನಜುಷ್ವಾದಪ್ರೀತಿವಿಷಯಾದ್ರಕ್ಷಸೋ ರಾಕ್ಷಸಾತ್ಪಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ಕಿಂಚಾರ-
ರುಷೋಽದಾತುರಘಾಯೋಃ ಸಾಪಮಿಚ್ಛತೋ ಧೂರ್ತೇರ್ಹಿಂಸಕಾತ್ಪಾಹಿ | ಅಹಿ ಚ ತ್ವಾ ತ್ವಯಾ
ಯುಜಾ ಸಹಾಯಭೂತೇನ ಪೃತನಾಯೋನ್ ಪೃತನಾಕಾಮಾನಭಿ ಸ್ಯಾಂ | ಅಹಮಭಿಭವೇಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಜುಷ್ವಾತ್—ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ | ರಕ್ಷಸಃ—
ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ಅರರುಷಃ—ದಾತೃವಲ್ಲದವನೂ | ಅಘಾಯೋಃ—ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸು
ವವನೂ ಆದ | ಧೂರ್ತೇಃ—ಹಿಂಸಕನಿಂದಲೂ | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ತ್ವಾ ಯುಜಾ—ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿ |
ಪೃತನಾಯೋನ್—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾದ ಅಸುರರನ್ನು | ಅಭಿ ಸ್ಯಾಂ—ಸೋಲಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ದಾತೃವಲ್ಲದವನೂ, ಕೇಡನ್ನು
ಬಯಸುವವನೂ ಆದ ಹಿಂಸಕನಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸು. ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾದ ಅಸುರರನ್ನು ನಿನ್ನ
ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾವು ಸೋಲಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Protect us, Agni, from the odious Rakshasas; protect us from the
malignant, the illiberal, the iniquitous; may, I, with you for my ally,
triumph over the hostile.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸೇದಗ್ನಿರಗ್ನೇರತ್ಯಸ್ತ್ವನ್ಯಾನ್ಯತ್ರ ನಾಜೀ ತನಯೋ ವೀಳುಪಾಣಿಃ |
ಸಹಸ್ರಪಾಥಾ ಅಕ್ಷರಾ ಸಮೇತಿ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಇತ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಗ್ನೀನ್ | ಅತಿ | ಅಸ್ತು | ಅನ್ಯಾನ್ | ಯತ್ರ | ವಾಜೀ | ತನಯಃ | ವೀಳು
 ಪಾಣಿಃ |
 ಸಹಸ್ರಪಾಥಾಃ | ಅಕ್ಷರಾ | ಸಂತತಿ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಇತ್ ಸ ಏವಾಗ್ನಿರಾಹವನೀಯಾದಿರಸ್ಮದೀಯೋನ್ಯಾನಿತರಾನನ್ಯದೀಯಾನಗ್ನೀನತ್ಯಸ್ತು |
 ಅತಿಭವತು | ಯತ್ರ ಯಸ್ಮಿನ್ನಗ್ನೌ ವಾಜ್ಯಶನವಾನ್ ಬಲವಾನ್ವಾ ವೀಳುಪಾಣಿದ್ವೈಧಹಸ್ತಃ | ವೀಳು
 ಚೌತ್ಯಮಿತಿ ಬಲನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಸಹಸ್ರಪಾಥಾ ಬಹುನ್ನೋ ಬಹುಸ್ಥಾನೋ ವಾ ಬಹುಾದಿಕೋ
 ವಾ ತನಯೋನ್ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತರಾಕ್ಷರೇಣ ಕ್ಷಯರಹಿತೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಸಮೇತಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಪರಿಚರ-
 ನ್ನೇತಿ | ಸಮರ್ಥಪುತ್ರವತ ಏವಾಗ್ನಿರನ್ಯದೀಯಾನಗ್ನೀನಭಿಭವತೀತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತ್ರ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ | ವಾಜೀ—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ವೀಳುಪಾಣಿಃ—ದೃಢವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳ
 ವನೂ | ಸಹಸ್ರಪಾಥಾಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ತನಯಃ—ಪುತ್ರನು | ಅಕ್ಷರಾ—
 ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಸಮೇತಿ—ಸಮಾಪಿಸಿ ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ | ಸ ಇತ್ ಅಗ್ನಿಃ—
 ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಅನ್ಯಾನ್—ಇತರ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಸೇರಿದ | ಅಗ್ನೀನ್—ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು | ಅತ್ಯಸ್ತು—
 ಮೀರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ದೃಢವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನೂ
 ಆದ ಪುತ್ರನು ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಸಮಾಪಿಸಿ ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಇತರ
 ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿ.

English Translation.

May that fire (kindled by me) surpass all other fires, at which a
 vigorous son, firm-handed, possessing a thousand means (of living),
 co-operates in imperishable (praise).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸೇದಗ್ನಿಯೋರ್ವನುಷ್ಯತೋ ನಿಪಾತಿ ಸಮೇದ್ಧಾರಮಂಹಸ ಉರುಷ್ಯಾತ್ ||

ಸುಜಾತಾಸಃ ಪರಿ ಚರಂತಿ ವೀರಾಃ || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಇತ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ಯಃ | ವನುಷ್ಯತಃ | ನಿಽಸಾತಿ | ಸಂಽವಿದ್ಧಾರಂ | ಅಂಹಸಃ | ಉರುಷ್ಯಾತ್ |
 ಸುಜಾತಾಸಃ | ಪರಿ | ಚರಂತಿ | ನೀರಾಃ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಃ ಸಮೇದ್ಧಾರಂ ಪ್ರಬೋಧಕಂ ವನುಷ್ಯತೋ ಹಿಂಸಕಾತ್ | ವನುಷ್ಯತಿರ್ಹಂತಿಕರ್ಮೇತಿ-
 ಯಾಸ್ಯಃ | ಉರುಷ್ಯಾತ್ ಅಧಿಕಾದಂಹಸಃ ಪಾಪಾಚ್ಚ ನಿಪಾತಿ ಅತ್ಯಂತಂ ರಕ್ಷತಿ | ಯಂ ಚ ಸುಜಾತಾಸಃ
 ಸುಜನ್ಮಾನ ಏವ ನೀರಾಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಸುತಾ ನಾ ಪರಿ ಚರಂತಿ ಸ ಇತ್ ಸ ಏವಾಗ್ನಿಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಸಮೇದ್ಧಾರಂ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು |
 ವನುಷ್ಯತಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ | ಉರುಷ್ಯಾತ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಅಂಹಸಃ—ಪಾಪದಿಂದಲೂ |
 ನಿಪಾತಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ | ಯಂ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಸುಜಾತಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮ-
 ವುಳ್ಳ | ನೀರಾಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಪರಿ ಚರಂತಿ—ಉಪಚರಿಸುವರೋ | ಸ ಇತ್ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ
 ಅಗ್ನಿಯು (ಪೂಜಾರ್ಹನು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ
 ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪಾಪದಿಂದಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳ ಸ್ತುತಿ-
 ಕರ್ತರು ಉಪಚರಿಸುವರೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಪೂಜಾರ್ಹನು.

English Translation.

Verily he is Agni, who defends from the malevolent and from
 heinous sin (the worshipper) kindling (the fire): he (it is) whom the
 well-born worshippers adore.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಅಯಂ ಸೋ ಅಗ್ನಿರಾಹುತಃ ಪುರುತ್ರಾ ಯಮಿಶಾನಃ ಸಮಿದಿಂಧೇ
 ಹವಿಷ್ಮಾನ್ |

ಪರಿ ಯನೇತ್ಯಧ್ವರೇಷು ಹೋತಾ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ಸಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಆಹುತಃ | ಪುರುತಾ | ಯಂ | ಈಶಾನಃ | ಸಂ | ಇತ್ | ಇಂಧೇ |
ಹವಿಷ್ಮಾನ್ |

ಪರಿ | ಯಂ | ಏತಿ | ಅಧ್ವರೇಷು | ಹೋತಾ || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಂಜಃಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಮಗ್ನಿಮೀಶಾನಃ ಸಮೃದ್ಧ ಐಶ್ವರ್ಯಮಿಚ್ಛನ್ ವಾ ಹವಿಷ್ಮಾನ್ ಯಜಮಾನಃ ಸಮಿಂಧೇ
ಸಮ್ಯಕ್ ದೀಪಯಂತಿ | ಯಂ ಚಾಧ್ವರೇಷು ಹಿಂಸಾರಹಿತೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ಹೋತಾ ದೇವಾನಾ-
ಮಾಹ್ವತಾ ಪರ್ಯೇತಿ ಪರಿಗಚ್ಛತಿ ಸೋಮಗ್ನಿಃ ಪುರುತಾ ಬಹುಷು ದೇಶೇಷು ಬಹುಷು
ಯಜ್ಞೇಷು ವಾಹುತ ಆಹುತಿಭಿರಭಿಹುತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಂ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಈಶಾನಃ—ಸಂಪತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಭುವಾದವನೂ | ಹವಿಷ್ಮಾನ್—
ಹವಿಷ್ಮಂತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು | ಸಮಿಂಧೇ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ | ಯಂ ಇತ್—
ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ | ಅಧ್ವರೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವು | ಪರಿ ಏತಿ—ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ
ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ | ಅಯಂ ಅಗ್ನಿಃ—ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಪುರುತಾ—ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶ
ಗಳಲ್ಲಿ | ಆಹುತಃ—ಆಹುತಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಭುವಾದವನೂ, ಹವಿಷ್ಮಂತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡುವನೋ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಹೋತೃವು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಈ ಅಗ್ನಿಯು
ಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಹುತಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

This is the Agni invoked in many places: whom the prince,
presenting oblations to, kindles, whom the ministrant priest circumam-
bulates at sacrifices.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವೇ ಅಗ್ನಿ ಆಹವನಾನಿ ಭೂರೀಶಾನಾಸ ಆ ಜುಹುಯಾಮ ನಿತ್ಯಾ |

ಉಭಾ ಕೃಣ್ವಂತೋ ವಹತೂ ಮಿಯೇಧೇ || ೧೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೈ ಇತಿ | ಅಗ್ನೇ | ಆಹವನಾನಿ | ಭೂರಿ | ಈಶಾನಾಸಃ | ಆ | ಜುಹುಯಾಮ | ನಿತ್ಯಾ |

ಉಭಾ | ಕೃಣ್ವಂತಃ | ವಹತೂ ಇತಿ | ಮಿಯೇಧೇ || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೈ ತ್ವಯಾಶಾನಾಸೋ ಧನಾನಾಮಿಶ್ವರಾಃ ಸಂತೋ ನಿತ್ಯಾ ನಿತ್ಯಾನ್ಯಗ್ನಿಹೋ-
ತ್ರಾದೀನ್ಯುಭೋಭಾ ವಹತೂ ವಹನಹೇತೂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶಸ್ತ್ರಂ ಚ ಕೃಣ್ವಂತಃ ಕುರ್ವಂತೋ ಮಿಯೇಧೇ
ಯಜ್ಞೇ ಭೂರಿ ಬಹುನ್ಯಾಹವನಾನಿ ಹವೀಂಷ್ಯಾ ಜುಹುಯಾಮ | ಆ ಜುಹುಯಾಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಈಶಾನಾಸಃ—ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಾವು | ನಿತ್ಯಾ—ನಿತ್ಯವಾಗಿ
ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ | ವಹತೂ—ನಿನ್ನನ್ನು ವಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ | ಉಭಾ—ಶಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು
ಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೂ | ಕೃಣ್ವಂತಃ—ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ | ಮಿಯೇಧೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ತೈ—
ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ | ಭೂರಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಆಹವನಾನಿ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಆ ಜುಹುಯಾಮ—
ಅರ್ಪಿಸುವೆವು.

|| ಭಾನಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಾವು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನನ್ನು
ವಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಶಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ
ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಪಿಸುವೆವು.

English Translation.

To you, Agni, may we, who are of exalted rank, offer many
perpetual oblations, (employing) means, (prayer and praise), attracting
you to the sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮೋ ಅಗ್ನೇ ವೀತತಮಾನಿ ಹವ್ಯಾಜಸ್ರೋ ವಕ್ತೆ ದೇವತಾತಿಮುಚ್ಛ |

ಪ್ರತಿ ನ ಈಂ ಸುರಭೀಣಿ ವ್ಯಂತು || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇ॒ನೋ॑ ಇ॒ತಿ | ಅ॒ಗ್ನೇ॑ | ವಿ॒ಶ್ವತ॑ಮಾನಿ | ಹ॒ವ್ಯಾ | ಅ॒ಜಸ್ರಃ॑ | ವ॒ಕ್ಷಿ | ದೇ॒ವತಾ॑ತಿಂ | ಅ॒ಚ್ಛ |
ಪ್ರ॒ತಿ | ನಃ॑ | ಈ॒ಂ | ಸು॒ರಭಿ॑ಣಿ | ವ್ಯಂ॒ತು || ೧೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಮಜಸ್ರೋನವರತಃ ಸನ್ ಇನೋ ಇಮಾನಿ ವಿಶ್ವತಮಾನ್ಯತಿಶಯೇನ ಕಾಂತಾನಿ
ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನಿ ದೇವತಾತಿಂ ದೇವಾನಾಂ ಸಮೂಹಮಭಿ ವಕ್ಷಿ | ವಹ | ಅಚ್ಛ ಗಚ್ಛ ಚ | ನೋಸ್ಮ-
ದೀಯಾನಿ ಸುರಭಿಣಿ ಶೋಭನಾನೀಮೇತಾನಿ ಹವ್ಯಾನಿ ದೇವಾಃ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಂತು | ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ
ಕಾಮಯಂತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಜಸ್ರಃ—ನಿತ್ಯನಾದ ನೀನು | ವಿಶ್ವತಮಾನಿ—ಅತ್ಯಂತ ಕಾಂತಿಯುತ
ವಾದ | ಇನೋ ಹವ್ಯಾ—ಈ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ದೇವತಾತಿಂ ಅಚ್ಛ—ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ | ವಕ್ಷಿ—
ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದವೂ | ಸುರಭಿಣಿ—ಸುಗಂಧಯುಕ್ತವಾದವೂ ಆದ |
ಈಂ—ಈ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಪ್ರತಿ ವ್ಯಂತು—ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಭುಜಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿತ್ಯನಾದ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಈ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳ
ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು. ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದವೂ, ಸುಗಂಧಯುಕ್ತವಾದವೂ ಆದ ಈ ಹವಿಸ್ಸು
ಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಭುಜಿಸಲಿ.

English Translation.

Do you, who are imperishable, bear these most acceptable oblations
to the presence of the assembly of the gods; and may our fragrant (offering)
gratify them severally.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಾ ನೋ॑ ಅ॒ಗ್ನೇ॑ ವಿ॒ಶ್ವತ॑ಮಾನಿ ಪರಾ॑ ದಾ ದು॒ರ್ವಾಸ॑ಸೇ॒ಮತಯೇ॑ ನಾ ನೋ॑
ಅ॒ಸ್ಮೈ |

ನಾ ನಃ॑ ಕ್ವಿ॒ಧೇ॑ ನಾ ರ॒ಕ್ಷಸ॑ ಯತಾವೋ॑ ನಾ ನೋ॑ ದ॒ಮೇ॑ ನಾ ನನ
ಆ ಜು॒ಹೂರ್ಥಾಃ॑ || ೧೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅವೀರತೇ | ಪರಾ | ದಾಃ | ದುರ್ವಾಸಸೇ | ಅಮತಯೇ | ಮಾ | ನಃ | ಅಸ್ಮೈ
ಮಾ | ನಃ | ಹೃದೇ | ಮಾ | ರಕ್ಷಸೇ | ಯತ್ರವಃ | ಮಾ | ನಃ | ದಮೇ | ಮಾ | ವನೇ | ಅ |
ಜುಹೂರ್ಥಾಃ || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾನವೀರತೇಽಪುತ್ರತಾಯೈ ಮಾ ಪರಾ ದಾಃ | ಮಾ ದೇಹಿ | ದುರ್ವಾಸಸೇ
ದುಷ್ಪವಸ್ತ್ರಾಯ ಚ ನೋ ಮಾ ಪರಾ ದಾಃ | ಅಸ್ಮಾ ಅಮತಯೇಽಭಿಹಾನ್ಯೈ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಪರಾ ದಾಃ |
ಹೃದೇಽಶನಾಯಾಯೈ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಚ ಪರಾ ದಾಃ | ರಕ್ಷಸೇ ಬಲಿನೇ ಚಾಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಪರಾ ದಾಃ | ಹೇ
ಯತಾವಃ ಸತ್ಯವನ್ನಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ದಮೇ ಗೃಹೇ ಮಾ ಜುಹೂರ್ಥಾಃ ಮಾ ಹಿಂಸೀಃ || ಹುರ್ಥಾ
ಕಾಟಿಲ್ಯ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ವನೇ ಚಾಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಜುಹೂರ್ಥಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವೀರತೇ—ಪುತ್ರರಹಿತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ | ಮಾ ಪರಾ
ದಾಃ—ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ | ದುರ್ವಾಸಸೇ—ಜೀರ್ಣವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊದೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಸ್ಮೈ ಅಮತಯೇ—ನಾಶಕರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗೂ | ಮಾ—ಎಡೆಮಾಡಬೇಡ | ಹೃದೇ—ಹಸಿವಿನ
ಸಂಕಟಕ್ಕೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ—ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ | ರಕ್ಷಸೇ—ಈ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ | ಮಾ—ಬಿಟ್ಟು
ಕೊಡಬೇಡ | ಯತಾವಃ—ಸತ್ಯವಂತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ದಮೇ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ |
ಮಾ ಅ ಜುಹೂರ್ಥಾಃ—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ | ವನೇ-- ವನದಲ್ಲಿಯೂ | ಮಾ—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ.

|| ಛಾಂದಾಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಪುತ್ರರಹಿತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ. ಜೀರ್ಣವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು
ಹೊದೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ. ನಾಶಕರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲೂ ಇಡಬೇಡ. ಹಸಿವಿನ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡ
ಬೇಡ. ಈ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ. ಸತ್ಯವಂತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಗೃಹದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ
ವನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ.

English Translation.

Relinquish us not, Agni, to the want of male offspring : nor to
deficient clothing : nor to such destruction : leave us not to hunger, nor to
the Rakshasas : expose us not, observer of truth, to evil, whether in the
house or in the forest.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ಮೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಗ್ನ ಉಚ್ಛಶಾಧಿ ತ್ವಂ ದೇವ ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ ಸುಷೂದಃ |

ರಾತೌ ಸ್ಯಾವೋಭಯಾಸ ಆ ತೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ಮೇ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಅಗ್ನೇ | ಉತ್ | ಶಶಾಧಿ | ತ್ವಂ | ದೇವ | ಮಘವತ್‌ಭ್ಯಃ | ಸುಷೂದಃ |

ರಾತೌ | ಸ್ಯಾಮ | ಉಭಯಾಸಃ | ಆ | ತೇ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮೇ ಮಮ ಮದರ್ಥಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಗ್ನಾನಿ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಮುಚ್ಛಶಾಧಿ | ಉತ್ಕರ್ಷೇಣ ಶೋಧಿತಾನಿ ಕುರು | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸುಷೂದಃ | ಅನ್ನಾನಿ ಪ್ರೇರಯ | ತೇ ತ್ವದೀಯಾಯಾಂ ರಾತೌ ದಾನ ಉಭಯಾಸಃ ಸ್ತೋತ್ರೀಣಃ, ಶಸ್ತ್ರೀಣಶ್ಚ ಅಥವಾ ಸ್ತುವಂತೋ ಯಜಮಾನಶ್ಚ ವಯಮಾ ಸ್ಯಾಮ | ಆತ್ಯರ್ಥಂ ಭವೇಮ | ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಯೂಯಂ ತ್ವತ್ಪರಿವಾರಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿರವಿನಾಶಿಭಿರ್ಮಂಗಳೈಃ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಸ್ತಸ್ತೀತ್ಯವಿನಾಶ-ನಾಮಾಸ್ತಿರಭಿಪೂಜಿತಃ ಸ್ತಸ್ತೀತಿ | ನಿ. ೩-೨೧ | ಸದಾ ಪಾತ | ರಕ್ಷತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮೇ—ನನಗಾಗಿ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಉಚ್ಛಶಾಧಿ—ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸು | ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಸುಷೂದಃ—ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸು | ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ | ರಾತೌ—ದಾನಕ್ಕೆ | ಉಭಯಾಸಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನರೂ ಸಹ | ಆ ಸ್ಯಾಮ—ಪಾತ್ರ ರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ | ಯೂಯಂ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನನಗಾಗಿ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸು. ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ ನೀನು ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ದಾನಕ್ಕೆ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನರೂ ಸಹ ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Bestow upon me, Agni, quickly, abundant wholesome food : send sustenance, divine Agni, to those who are opulent in oblations : may we, both (priests and employer), be comprehended in your munificence : ever cherish us with blessings.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ¹ ಮಗ್ನೇ² ಸುಹವೋ³ ರಣ್ವಸಂದ್ಯಕ್⁴ ಸುದೀತಿ⁵ ಸೂನೋ⁶ ಸಹಸೋ⁷ ದಿದೀಹಿ⁸ |

ಮಾ⁹ ತ್ವೇ¹⁰ ಸಚಾ¹¹ ತನಯೇ¹² ನಿತ್ಯೇ¹³ ಆ¹⁴ ಧರ್ವಾ¹⁵ ವೀರೋ¹⁶ ಅಸ್ಮನ್ನರ್ಯೋ¹⁷ ವಿ
ದಾಸೀತ್ || ೨೦ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ಸುಹವಃ | ರಣ್ವಸಂದ್ಯಕ್ | ಸುದೀತಿ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ದಿದೀಹಿ |

ಮಾ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಸಚಾ | ತನಯೇ | ನಿತ್ಯೇ | ಆ | ಧರ್ವಾ | ಮಾ | ವೀರಃ | ಅಸ್ಮತ್ | ನರ್ಯಃ | ವಿ |
ದಾಸೀತ್ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಸಹಸಃ ಸುತೇ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸುಹವಃ ಸ್ವಾಹ್ವಾನೋ ರಣ್ವಸಂದ್ಯಕ್ ರಮಣೀ-
ಯಸಂದರ್ಶನಸ್ತ್ವಂ ಸುದೀತಿ ಶೋಭನಯಾ ದೀಪ್ತಾ ದಿದೀಹಿ | ದೀಪ್ಯಸ್ವ | ಕಿಂಚಿ ತನಯೇ ನಿತ್ಯ
ಔರಸೇ ಪುತ್ರೇ ತ್ವೇ ತ್ವಂ ಸಚಾ ಸಹಾಯಭೂತೋ ಮಾ ಆ ಧರ್ವಾ | ಮಾಭಿಧಾಕ್ಷೀಃ | ಅಪಿ ಚಾಸ್ಮತ್
ಪೃಥಗ್ಭೂತೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವಾ || ಷಷ್ಠ್ಯರ್ಥೇ ಪಂಚಮಿಾ || ವೀರಃ ಪುತ್ರೋ ನರ್ಯೋ ನರಹಿತೋ ಮಾ
ವಿ ದಾಸೀತ್ | ನೋಪಕ್ರಿಯೇತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸುಹವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಅಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನೂ | ರಣ್ವಸಂದ್ಯಕ್—ರಮಣೀಯವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ತ್ವಂ—ನೀನು
ಸುದೀತಿ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ದಿದೀಹಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು | ನಿತ್ಯೇ ತನಯೇ—ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ || ತ್ವಂ—ನೀನು | ಸಚಾ—ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದು | ಮಾ ಆ
ಧರ್ವಾ—ಅವನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ (ದಹಿಸಬೇಡ) | ನರ್ಯಃ—ಉಳಿದ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ | ವೀರಃ—
ವೀರನೂ ಆದ | ಅಸ್ಮತ್—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನು | ಮಾ ವಿ ದಾಸೀತ್—ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನೂ, ರಮಣೀಯವಾದ ದರ್ಶನ ವುಳ್ಳವನೂ, ಆದ ನೀನು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದು ಅವನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. ಉಳಿದ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ ಶೂರನೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನು ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದದಿರಲಿ.

English Translation.

Shine with bright lustre, Agni, son of strength, you who are earnestly invoked, and of pleasant aspect : consume not the begotten son with whom you are associated : let not our male offspring, beneficial to man, perish.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ದುರ್ಭೃತಯೇ ಸಚೈಷು ದೇವೇದ್ಧೇಷ್ಟಗ್ನಿಷು ಪ್ರ
ವೋಚಃ |

ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಮಾನ್ದರ್ಮತಯೋ ಭ್ರಮಾಚ್ಚಿದ್ಧೇವಸ್ಯ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ
ನಶಂತ || ೨೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ದುಃಽಭೃತಯೇ | ಸಚಾ | ಏಷು | ದೇವಽದ್ಧೇಷ್ಟು | ಅಗ್ನಿಷು | ಪ್ರ | ವೋಚಃ |
ಮಾ | ತೇ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ದರ್ಮತಯಃ | ಭ್ರಮಾತ್ | ಚಿತ್ | ದೇವಸ್ಯ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ |
ನಶಂತ || ೨೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸಚಾ ಸಹಾಯಭೂತಸ್ತುಂ ದೇವೇದ್ಧೇಷ್ಟುತ್ವಿಗ್ನಿಃ ಸಮಿದ್ಧೇಷ್ಟೇಷ್ಟಗ್ನಿಷು ದುರ್ಭೃತಯೇ ಕೃಚ್ಛ್ರಭರಣಾಯ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಪ್ರ ವೋಚಃ | ನ ಬ್ರೂಹಿ | ತ್ವತ್ಸಹಾಯಭೂತಾ ಅಗ್ನಯೋ ಯಥಾ ಮಾಮಕೃಚ್ಛ್ರೇಣ ಬಿಭೃಯುಸ್ತಥಾ ಬ್ರೂಹೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂಚಿ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಹೇ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ದೇವಸ್ಯ ದ್ಯೋತಮಾನಸ್ಯ ತೇ ತವ ದರ್ಮತಯೋ ನಿಗ್ರಹಬುದ್ಧಯೋಽಭ್ರಮಾಚ್ಚಿತ್ ಭ್ರಮಾದಪಿ || ಅತಃ ಸಂಪ್ರಸಾರಣಂ ಛಾಂದಸಂ || ಪ್ರಮಾದಾದಪೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಮಾನ್ಮಾ ನಶಂತ | ಮಾ ವ್ಯಾಪ್ನು ವಂತು | ನಶದಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕರ್ಮಸು ಪಾಠಾತ್ ||

| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ |

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಚಾ—ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವ ನೀನು | ದೇವೇದ್ಧೇಷು—
ಋತ್ವಿಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾದ | ಏಷು ಅಗ್ನಿಷು—ಈ ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ | ದುರ್ಭ್ರತಯೇ—ನಮಗೆ ಕಠಿನವಾದ
ಸನ್ನಿವೇಶವೊದಗುವಂತೆ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಸ್ಯ ವೋಚಃ—ಶಪಿಸಬೇಡ (ಅಥವಾ ನನಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡುವಂತೆ ಹೇಳಬೇಡ) | ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮ
ನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ದುರ್ಮತಯಃ—ನಿಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು | ಭೃವಾಚ್ಚಿತ್—ನಿನಗೆ ಮರೆವಿನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ | ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ನಶಂತ—ಸಮಾಪಿಸದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಋತ್ವಿಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತರಾದ ಈ ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಠಿನವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು
ಒದಗಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಸಬೇಡ. ಅಥವಾ ನಮಗೆ ಆ ರೀತಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡ. ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ,
ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ನಿನ್ನ ನಿಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿನಗೆ ಮರೆವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಮಾಪಿಸದಿರಲಿ.

English Translation.

Command not the fires kindled by the priests with which you are
united to work us evil : let not the displeasure, even in error, of you, the
son of strength, who are divine, fall upon us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಮರ್ತೋ ಅಗ್ನೇ ಸ್ವನೀಕ ರೇವಾನಮರ್ತ್ಯೇ ಯ ಆಜುಹೋತಿ ಹವ್ಯಂ |
ಸ ದೇವತಾ ವಸುವನಿಂ ದಧಾತಿ ಯಂ ಸೂರಿರರ್ಥೀ ಪೃಚ್ಛಮಾನ ಏತಿ || ೨೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಮರ್ತಃ | ಅಗ್ನೇ | ಸ್ವನೀಕ | ರೇವಾನ್ | ಅಮರ್ತ್ಯೇ | ಯಃ | ಆಜುಹೋತಿ | ಹವ್ಯಂ |
ಸಃ | ದೇವತಾ | ವಸುವನಿಂ | ದಧಾತಿ | ಯಂ | ಸೂರಿಃ | ಅರ್ಥೀ | ಪೃಚ್ಛಮಾನಃ | ಏತಿ || ೨೩ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಾಷ್ಠಂ ||

ಸ್ವನೀಕ ಸುತೇಜಸ್ವ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅಮರ್ತ್ಯೇಽಮನುಷ್ಯೇ ದೇವತಾತ್ಮನಿ ತ್ವಯಿ ಹವ್ಯಂ
ಹವಿರ್ಯ ಆಜುಹೋತಿ ಸ ಮರ್ತೋ ಮನುಷ್ಯೋ ರೇವಾನ್ ಧನನಾನ್ಶವತಿ | ಯಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ಸೂರಿಃ

ಪ್ರಾಚ್ಛೋಽರ್ಥೀ ಧನಾದಿಕಾಮಃ ಪೃಚ್ಛಮಾನೋಽಸಾವುದಾರಃ ಕ್ವಾಸ್ತು ಇತಿ ಪೃಚ್ಛನ್ನೇತಿ ಅಭಿಗಚ್ಛತಿ ಸ
ಏವ ಮನುಷ್ಯೋ ದೇವತಾ ದೇವತಾಭ್ಯೋ ವಸುವನಿಂ ಧನಪೋಷಂ ದದಾತಿ | ಯದ್ವಾ | ಸ
ದೇವತಾಗ್ನಿವಸುವನಿಂ ಯಜಮಾನಂ ದಧಾತಿ ಧಾರಯತಿ ಯಮುಗ್ನಿಂ ಸೂರಿಃ ಸ್ತೋತಾರ್ಥೀ
ಪ್ರಯೋಜನನಾನ್ ಪೃಚ್ಛಮಾನಃ ಕೋಽಸಾವಗ್ನಿರಿತಿ ಪೃಚ್ಛಮಾನ ಏತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ್ವನೀಕ—ಉತ್ತಮವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಮರ್ತೇ—ದೇವತಾತ್ಮ
ನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ಹವ್ಯಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜ್ಞಕರ್ತನು | ಅಜುಹೋತಿ—ಅರ್ಪಿಸುವನೋ |
ಸಃ ಮರ್ತಃ—ಅದೇ ಮಾನವನು | ರೇನಾನ್—ಧನವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ | ಯಂ—ಯಾವ ಮಾನವನನ್ನು |
ಸೂರಿಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ | ಅರ್ಥೀ—ಯಾಚಕನು | ಪೃಚ್ಛಮಾನಃ—ಆ ಉದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ |
ಏತಿ—ಅವನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬರುವನೋ | ಸಃ—ಅವನು | ದೇವತಾ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ |
ವಸುವನಿಂ—ಧನಾಧಿಕೃತನನ್ನು | ದಧಾತಿ—ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ (ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಯಾವ ಯಜ್ಞಕರ್ತನು
ಅರ್ಪಿಸುವನೋ, ಆ ಮಾನವನು ಧನವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಮಾನವನನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಯಾಚಕನು
ಆ ಉದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ ಅವನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬರುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯು
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Radiant Agni, the mortal who offers oblations to the immortal
becomes affluent: that deity (Agni) favours the presenter of (sacrificial)
wealth, to whom the devout solicitant inquiring applies.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಹೋ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಸುವಿತಸ್ತು ವಿದ್ವಾನ್ತೃಯಿಂ ಸೂರಿಭ್ಯ ಆ ವಹಾ
ಬೃಹಂತಂ |

ಯೇನ ವಯಂ ಸಹಸಾವನ್ನದೇವಾವಿಕ್ರಿತಾಸ ಆಯುಷಾ ಸುವೀರಾಃ ||೨೪||

|| ಸಮಾಪಃ ||

ಮಹಃ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಸುವಿತಸ್ಯ | ವಿದ್ವಾನ್ | ರಯಿಂ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ | ಆ | ವಹ | ಬೃಹಂತಂ |
ಯೇನ | ವಯಂ | ಸಹಸ್ರಾವನ್ | ಮದೇಮ | ಅವಿಕ್ಷಿತಾಸಃ | ಆಯುಷಾ | ಸುವೀರಾಃ || ೨೪ ||

|| ಸಾಮಾಂಶಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ತದೀಯಸ್ಯ ಮಹೋ ಮಹತಃ ಸುವಿತಸ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ
ವಿದ್ವಾನ್ | ಅಸ್ತದೀಯಂ ಕಲ್ಯಾಣಂ ಕರ್ಮ ಜಾನನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತ್ವಂ ಸೂರಿಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯೋಽಸ್ಯ ಭ್ಯಂ
ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾಂತಂ ರಯಿಂ ಧನಮಾ ವಹ | ರಯಿಮೇವ ನಿಶಿನ್ಯ | ಹೇ ಸಹಸ್ರಾವನ್ ಬಲವನ್ನಗೇ
ಯೇನ ಧನೇನ ವಯಂ ಸ್ತೋತಾರೋಽವಿಕ್ಷಿತಾಸೋಽವಿಕ್ಷೀಣಾ ಆಯುಷಾ ಪೂರ್ಣಾಯುಷಃ ಸುವೀರಾಃ
ಕಲ್ಯಾಣಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಸಂತೋ ಮದೇಮ ಹೃಷ್ಯೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ಸುವಿತಸ್ಯ—ಕಲ್ಯಾಣ
ರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು | ವಿದ್ವಾನ್—ಅರಿತವನಾಗಿ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ
ನಮಗೆ | ಬೃಹಂತಂ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭೂತವಾದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಆ ವಹ—ನಹಿಸಿ ತಂದುಕೊಡು |
ಸಹಸ್ರಾವನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯೇನ—ಯಾವ ಅದೇ ಧನದಿಂದ | ವಯಂ—ಸ್ತುತಿ
ಕರ್ತರಾದ ನಾವು | ಅವಿಕ್ಷಿತಾಸಃ—ಯಾವ ನಾಶವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆಯೂ | ಆಯುಷಾ—ಪೂರ್ಣವಾದ
ಆಯುಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಸುವೀರಾಃ—ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಮದೇಮ—
ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತವನಾಗಿ
ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗೆ ಅತಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವನ್ನು ನಹಿಸಿ ತಂದುಕೊಡು. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ,
ಯಾವ ಅದೇ ಧನದಿಂದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಾವು ಯಾವ ನಾಶವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಯುಸ್ಸುಳ್ಳವ
ರಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Agni, you are cognizant of our solemn and auspicious (worship);
bring to the worshippers abundant riches, whereby, mighty Agni, we,
blessed with uncontracted life, and excellent male descendants, may be
happy.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ನೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಗ್ನ ಉಚ್ಛ್ರಾಧಿ ತ್ವಂ ದೇವ ಮಘವತ್ಽಭ್ಯಃ ಸುಷೂದಃ |
ರಾತೌ ಸ್ಯಾನೋಭಯಾಸ ಆ ತೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ನೋ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಅಗ್ನೇ | ಉತ್ | ಶಶಾಧಿ | ತ್ವಂ | ದೇವ | ಮಘವತ್ಽಭ್ಯಃ | ಸುಷೂದಃ |
ರಾತೌ | ಸ್ಯಾಮ | ಉಭಯಾಸಃ | ಆ | ತೇ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋ ಮನು ಮದರ್ಥಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯನ್ನಾನಿ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಮುಚ್ಛ್ರಾಧಿ | ಉತ್ಕರ್ಷೇಣ ಶೋಧಿತಾನಿ ಕುರು | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸುಷೂದಃ | ಅನ್ನಾನಿ ಪ್ರೇರಯ | ತೇ ತ್ವದೀಯಾಯಾಂ ರಾತೌ ದಾನ ಉಭಯಾಸಃ ಸ್ತೋತ್ರೀಣಃ ಶಸ್ತ್ರೀಣಶ್ಚ ಅಥನಾ ಸ್ತುವಂತೋ ಯಜಮಾನಶ್ಚ ವಯಮಾ ಸ್ಯಾಮ | ಅತ್ಯರ್ಥಂ ಭವೇಮ | ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಯೂಯಂ ತ್ವತ್ಪರಿವಾರಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿರವಿನಾಶಿಭಿರ್ಮುಂಗಲೈಃ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಸ್ತಸ್ತೀತ್ಯವಿನಾಶ-ನಾಮಾಸ್ತಿರಭಿಪೂಜಿತಃ ಸ್ತಸ್ತೀತಿ | ನಿ. ೩-೨೦ | ಸದಾ ಪಾತ | ರಕ್ಷತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನೋ—ನನಗಾಗಿ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಉಚ್ಛ್ರಾಧಿ—ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸು | ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಸುಷೂದಃ—ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸು | ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ | ರಾತೌ—ದಾನಕ್ಕೆ | ಉಭಯಾಸಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನರೂ ಸಹ | ಆ ಸ್ಯಾಮ—ಪಾತ್ರ ರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ | ಯೂಯಂ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನನಗಾಗಿ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸು. ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ ನೀನು ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ದಾನಕ್ಕೆ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನರೂ ಸಹ ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Bestow upon me, Agni, quickly, abundant wholesome food : send sustenance, divine Agni, to those who are opulent in oblations : may we, both (priests and employer), be comprehended in your munificence : ever cherish us with blessings.

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುಮರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾ ತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀ ವೀರಬುಕ್ಕ ಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-
ಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ
ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ
ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ಭವೇತ್ |
ತತ್ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ನಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಃಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನಕ್ಷಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ |
ಯಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಸಿತಂ ನೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಖಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ |
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುನಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

॥ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೦ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಥ್ಯಃ (ಸಮಿದ್ಧೋಗ್ನಿರ್ವಾ) ನರಾಶಂಸಃ, ತನೂನಪಾತ್, ಇಳಃ, ಬರ್ಹಿಃ, ದೇವೀದ್ವಾರಃ, ಉಷಾಸಾನಕ್ತಾ, ದೈವ್ಯೋ ಹೋತಾರೌ ಪ್ರಚೇತಸೌ, ತಿಸ್ರೋದೇವ್ಯಃ ಸರಸ್ವತೀಳಾಭಾರತ್ಯಃ, ತ್ವಷ್ಟಾ, ನನಸ್ಪತಿಃ, ಸ್ವಾಹಾರ್ಕೃತಯಃ ಎಂಬ ದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ನರಾಶಂಸಃ ಮತ್ತು ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ನರಾಶಂಸಃ ಎಂಬ ಒಂದೇ ದೇವತೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ಒಂದೇ ದೇವತೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ನರಾಶಂಸಃ ಮತ್ತು ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ಉಭಯದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಆಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ— ವಸಿಷ್ಠ, ಆತ್ರಿ, ವಾಙ್ಮನ್ಯಶ್ವ, ಗೃತ್ಸಮದ ಎಂಬ ಋಷಿಪುಣೀತಗಳಾದ ಆಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳು ಎಂದರೆ—

೧. ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಸಮಿಧಮಗ್ನೇ—ಋ. ಸಂ. ೭-೨ (ವೈತ್ರಾವರುಣಿವರ್ಷಿಸ್ವಃ)
೨. ಸುಸಮಿದ್ಧಾಯ ಶೋಚಿಷೇ—ಋ. ಸಂ. ೫-೫ (ವಸುಶ್ರುತ ಆತ್ರೇಯಃ)
೩. ಇಮಾಂ ಮೇ ಅಗ್ನೇ ಸಮಿಧಂ—ಋ. ಸಂ. ೧೦-೭೦ (ಸುಮಿತ್ರೋ ವಾಧ್ಯುಶ್ವಃ)
೪. ಸಮಿದ್ಧೋ ಅಗ್ನಿನಿಹಿತಃ—ಋ. ಸಂ. ೨-೩ (ಗೃತ್ಸಮದಃ)

ಎಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳೂ ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನರಾಶಂಸಃ ಎಂಬ ದೇವತಾಕವಾದ ಒಂದೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳಿಗೆ ನರಾಶಂಸವಂತಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ—ನರಾಶಂಸ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸುವ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಗಳೆಂದು ಹೆಸರು.

೧. ಸುಸಮಿದ್ಧೋನ ಅ ವಹ—ಋ. ಸಂ. ೧-೧೩ (ಮೇಧಾತಿಥಿಃ ಕಾಣ್ವಃ)

೨. ಸಮಿದ್ಧೋ ಅಗ್ನ ಆ ವಹ—ಋ. ಸಂ. ೧-೧೪ (ದೀರ್ಘತಮಾ ಔಚಧ್ಯಃ) ಎಂಬ ಈ ಎರಡು ಆಪ್ರೀ-ಸೂಕ್ತಗಳು ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನರಾಶಂಸ ಮತ್ತು ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ಉಭಯ ದೇವತೆಯ ಪರವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಆಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯ ದೇವತೆಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ೧-೧೪ನೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಯಾಜ ಹೋಮಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ಹೋಮಗಳಿದ್ದಂತಾಯಿತು.

೧. ಸಮಿದ್ಧೋ ಅದ್ಯ ರಾಜಸಿ—ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೮ (ಅಗಸ್ತ್ಯೋ ವೈತ್ರಾವರುಣಿಃ)
೨. ಸಮಿತ್ಸಮಿತ್ಸಮನಾ—ಋ. ಸಂ. ೩-೪ (ಗಾಧಿನೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ)
೩. ಸಮಿದ್ಧೋ ವಿಶ್ವತಸ್ಪತಿಃ—ಋ. ಸಂ. ೯-೫ (ಕಾಶ್ಯಪೋಽಸಿತೋ ದೇವಲೋ ವಾ)
೪. ಸಮಿದ್ಧೋ ಅದ್ಯ ಮನುಷೋ—ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೧೦ (ಜಮದಗ್ನಿ ಭಾರ್ಗವಃ)

ಎಂಬ ಸೂಕ್ತಗಳು ಮೂರನೆಯ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ದೇವತಾಕವಾದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಮಾತ್ರವಿರುವವು. (ನರಾಶಂಸದೇವತಾಕವಾದ ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ). ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ತನೂನಪಾತ್ವಂತಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಎಂದರೆ ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳೆಂದು ಹೆಸರು.

ಈ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಪಶುಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಏಕಾದಶ (ಹನ್ನೊಂದು) ಪ್ರಯಾಜಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಠಿಸುವರು. ಏಕಾದಶಾವದಾನಾನ್ಯವದ್ಯತಿ ದಶ ವೈ ಪಶೋಃ ಪ್ರಾಣಾ ಅತ್ಯೈಕಾದಶಃ (ತೈ. ಸಂ. ೬-೩-೧೦-೩) ಎಂದು ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಈ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಪಶುಹೋಮ ಮಾಡುವಾಗ ಒಂದು ವಿಶೇಷನಿಯಮವಿರುವುದು. ಆಯಾ ಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ತರು ಯಜ್ಞಮಾಡುವಾಗ ಆಯಾ ಋಷಿಪ್ರಣೀತವಾದ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನೇ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮವಿರುವುದು (ಅ. ೩-೨) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತವು ಕಣ್ವಋಷಿಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದವರು ಪಠಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು.

ಆಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬೇಕಾದರೆ ನಮಗಿರುವ ಆಧಾರಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಒಂದನೆಯದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಶ್ರುತಿನಾತ್ಮಕಗಳು;

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ನಿರುಕ್ತಾದಿನಿರ್ವಚನಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳು. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಆಧಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರುಕ್ತಾದಿನಿರ್ವಚನ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ವಿವರಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿವೆ.

ಐತರೇಯಾದಿಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಆಸ್ತ್ರೀ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಕರ್ಮಾಚರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಈ ಪದವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿವರಿಸಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ತದ್ಯದಾ ಪ್ರೀಣಾತಿ ತಸ್ಮಾದಾಪ್ರಿಯೋ ನಾಮ |

(ಕೌ. ಬ್ರಾ. ೧೦-೩)

ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವ ಸಾಧನವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರಿಂದು ಕೌಶೀತಕೀಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲೂ,

ಆಸ್ತ್ರೀಭಿರಾಪ್ನುವನ್ | ತದಾಪ್ರೀಣಾಮಾಪ್ತಿತ್ವಂ ||

(ತೈ. ಬ್ರಾ. ೨-೨-೮-೬)

ಎಂದು ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲೂ,

ಯದೇತಾನ್ಯಾಪ್ರಿಯಾ ಅಜ್ಯಾನಿ ಭವಂತಿ | ಆತ್ಮಾನಾಮೇನೇತ್ಯೇರಾಪ್ರೀಣಾತಿ |

(ತಾ. ಬ್ರಾ. ೧೫-೮-೨)

ಎಂದು ತಾಂಡ್ಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲೂ ಆಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಪದದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಾಗ ಆಸ್ತ್ರೀಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಸೋಮವನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಯಾಗಮಾಡ ಬೇಕಾದ ಪಶುವಿನ ವರ್ಣನೆಯಾದಮೇಲೆ (೨-೩) ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಯಾಜಮಂತ್ರಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ (೨-೪) ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ—

ಆಸ್ತ್ರೀಭಿರಾಪ್ರೀಣಾತಿ | ತೇಜೋ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಮಾಪ್ರಿಯಸ್ತೇಜಸೈನೇನಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚ-

ಸೇನ ಸಮರ್ಥಯತಿ |

ಆಸ್ತ್ರೀ ಋಕ್ಕುಗಳು ತೇಜೋಮಯವಾದವೂ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ ಆಗಿವೆ. ಅಂತಹ ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ (ಹೋತೃವು) ತೃಪ್ತಿಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅನಂತರ ಸಮಿಧಾ, ತನೂನಪಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣಾದಿತತ್ತ್ವಗಳೊಡನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಋಗ್ಸಂಹಿತೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಈ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನೂ ಇವುಗಳ ಫಲವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾ ಇವುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿರುವ ಋಷಿಗಳ ವಿಸಯವನ್ನೂ ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದೆ.

ತಾಭಿಯರ್ಥಷ್ಯಾಸ್ತ್ರೀಣೀಯಾದ್ಯದ್ಯಥಋಷ್ಯಾ ಪ್ರೀಣಾತಿ ಯಜಮಾನಮೇವ ತದ್ಬಂಧು-

ತಾಯಾ ನೋತ್ಸೃಜತಿ |

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೨-೪)

ಋಷಿಪ್ರಣೀತವಾದ ಈ ಋಕ್ಕುಗಳ ಪಠನದಿಂದ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಯಜ್ಞಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡಿಸದೆ ಕಾಪಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಈ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವುದರ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತಗಳು ಒಂದೇ ಋಷಿಯಿಂದ ದೃಷ್ಟವಾದವಲ್ಲ. ಬೇರೆಬೇರೆ ಋಷಿಗಳು ಈ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಮಾಡಿದರು. ಆದರೂ ಸಹ ಈ ಸೂಕ್ತಗಳ ಸ್ವರೂಪವೂ, ಇವುಗಳ ಪಠನದ ಫಲವೂ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇವಿಧವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ಆಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಈ ಸೂಕ್ತಗಳ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದವಿದ್ದಿತೆಂದು ನಿರುಕ್ತಕಾರರ ವಿವರಣೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಥಾತ ಆಪ್ರಿಯಃ | ಆಪ್ರಿಯಃ ಕಸ್ಮಾದಾಪ್ನೋತೇಃ ಪ್ರೀಣಾತೇರ್ನಾ | ಆಪ್ರೀಭಿರಾಪ್ರೀಣಾತೀತಿ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ |

(ನಿ. ೮-೪)

ಎಂದು ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಆಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆಂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಬೇರೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ಕಾತ್ಯಕೈ, ಶಾಕಪೂಣಿ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಋಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾತ್ಯಕೈಯವರು ಯಾಜ್ಞಕರೇ ಆದರೂ ಸಹ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರತಕ್ಕ ನಿರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಆಯಾ ಋಕ್ಕಿನ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಯಾಸ್ಕರು ಕೊನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಖಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—ಆಪ್ರೀ ದೇವತೆಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳು ಹೇಳಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹೇಗಿವೆಯೆಂದು ಮೊದಲು ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇತೀವಾ ಆಪ್ರೀದೇವತಾ ಅನುಕ್ರಾಂತಾಃ | ಅಥ ಕಿಂ ದೇವತಾಃ ಪ್ರಯಾಜಾನುಯಾಜಾಃ ಆಗ್ನೇಯಾ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಆಗ್ನೇಯಾ ವೈ ಪ್ರಯಾಜಾ ಆಗ್ನೇಯಾ ಅನುಯಾಜಾ ಇತಿ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಛಂದೋದೇವತಾ ಇತ್ಯಪರಂ | ಛಂದಾಂಸಿ ವೈ ಪ್ರಯಾಜಾಶ್ಚಂದಾಂಸ್ಯನುಯಾಜಾ ಇತಿ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಋತುದೇವತಾ ಇತ್ಯಪರಂ | ಋತವೋ ವೈ ಪ್ರಯಾಜಾ ಋತವೋನುಯಾಜಾ ಇತಿ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಸಶುದೇವತಾ ಇತ್ಯಪರಂ | ಸಶೇವೋ ವೈ ಪ್ರಯಾಜಾಃ ಸಶವೋನುಯಾಜಾ ಇತಿ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಪ್ರಾಣದೇವತಾ ಇತ್ಯಪರಂ | ಪ್ರಾಣಾವೈ ಪ್ರಯಾಜಾ ಪ್ರಾಣಾವಾ ಅನುಯಾಜಾ ಇತಿ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಆತ್ಮದೇವತಾ ಇತ್ಯಪರಂ | ಆತ್ಮಾವೈ ಪ್ರಯಾಜಾಃ ಆತ್ಮಾ ವಾ ಅನುಯಾಜಾ ಇತಿ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಆಗ್ನೇಯಾ ಇತಿ ತು ಸ್ಥಿತಿಃ | ಭಕ್ತಿಮಾತ್ರಮಿತರಂ ||

(ನಿ. ೮-೨೨)

ಎಂದು ಆಯಾ ಮತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮೊದಲು,

ತವ ಪ್ರಯಾಜಾ ಅನುಯಾಜಾಶ್ಚ ಕೇವಲ ಊರ್ಜಸ್ವಂತೋ ಹವಿಷಃ ಸಂತು ಭಾಗಾಃ |

ತನಾಗ್ನೇ ಯಜ್ಞೋಽಯಮಸ್ತು ಸರ್ವಸ್ತುಭ್ಯಂ ನಮಂತಾಂ ಪ್ರದಿಶತ್ಯತಸ್ತು ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೫೧-೯)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ದಹರಿಸಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪ್ರಯಾಜ ಮತ್ತು ಅನುಯಾಜ ಮಂತ್ರಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿವೆ ಎಂದು ತಾವು ತಮ್ಮ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅನಂತರ ಇತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಮರ್ಥಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕೆಲವರು ಛಂದೋದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದೂ (ಶ. ಬ್ರಾ. ೧-೩-೨-೯) ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಋತ್ವಾತ್ಮಕವಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದೂ (ಶ. ಬ್ರಾ. ೧-೩-೨-೮) ಇತರರು ಯಾಗಸಶುವನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದೂ (ಕೌ. ಬ್ರಾ. ೩-೪) ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕವಾದ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದೂ (ಐ. ಬ್ರಾ. ೧-೧೧, ಶ. ಬ್ರಾ. ೧೧-೨-೨-೨೨) ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದೂ (ತೈ. ಸಂ. ೬-೧-೫-೪) ಹೇಳಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿ ಅನಂತರ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಸಾಧುವಾದ ಮತವೆಂದು ತಮ್ಮ ಖಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾತ್ಯಾಯನರ ಸರ್ವಾನುಕ್ರಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಆಪ್ರ ಮತ್ತು ಅಪ್ರೀ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ (ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತದ ಎಂದರೆ ೧-೧೪೨ ನೇ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತದೆ.) ನರಾಶಂಸ ದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಆಪ್ರ ಮಂತ್ರಗಳೆಂದೂ ಮತ್ತು ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರೀ ಮಂತ್ರಗಳೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾದೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ

ದ್ವಿತೀಯೇ ದ್ವಾದಶರ್ಚೇ ತು ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ಯಾಸು ದೇವತಾಃ |

ಸ್ತೂಯಂತೇ ಹೃಗ್ನಿ ನಾ ಸಾರ್ಥಂ ತಾಸಾಂ ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು ||

ಪ್ರಥಮಾಯಾಂ ಸ್ತುತಶ್ಚೇಧ್ಮೋ ದ್ವಿತೀಯಾಯಾಂ ತನೂನಪಾತ್ |

ನರಾಶಂಸಸ್ತ್ರೀಯಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥ್ಯಾಂ ಸ್ತೂಯಂತೇ ತ್ವಿಳಃ ||

ಬರ್ಹಿರೇವ ತು ಪಂಚಮ್ಯಾಂ ದ್ವಾರೋ ದೇವ್ಯಸ್ತತೋಽನ್ಯಯಾ |

ನಕ್ರೋಷಾಸಾ ತು ಸಶ್ವನ್ಯಾಮಷ್ಟಮ್ಯಾಂ ಸಂಸ್ತುತಾ ಸಹ ||

ದೇವ್ಯಾವಿತಿ ತು ಹೋತಾರಾ ನವಮ್ಯಾಮೃಚಿ ಸಂಸ್ತುತಾಃ |

ತಿಸ್ರೋ ದೇವ್ಯೋ ದಶಮ್ಯಾಂ ತು ಜ್ಞೇಯಸ್ತಷ್ಟೈವ ತು ಸ್ತುತಃ ||

ಏಕಾದಶ್ಯಾಂ ತು ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಸ್ತುತಂ ವಿದ್ಯಾದ್ವನಸ್ಪತಿಂ |

ದ್ವಾದಶ್ಯಾಂ ತು ಸ್ತುತಾ ದೇವೀರ್ವಿದ್ಯಾತ್ಸಾಹಾಕೃತೀರಿತಿ ||

ಸೂಕ್ತೇಽಸ್ಮಿನ್ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ಯಾಸು ದೇವತಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ |

ತಾ ಏವ ಸರ್ವಾಸ್ವಾಪ್ರೀಷು ದ್ವಿತೀಯಾ ತು ವಿಶಲ್ಪತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೨-೧೪೬ ರಿಂದ ೧೫೧)

ಎಂದು ಇದ್ದಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಸೂಕ್ತದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಗಳೆಷ್ಟು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ನಿರುಕ್ತಕಾರರು—

ಇತೀಮಾನೈಕಾದಶಾಪ್ರೀಸೂಕ್ತಾನಿ | ತೇಷಾಂ ವಾಸಿಷ್ಠಮಾತ್ರೇಯಂ ವಾಧ್ಯುಶ್ಚಂ ಗಾರ್ಕ್ಷ-
ಮದಮಿತಿ ನಾರಾಶಂಸನಂತಿ | ಮೈಥಾತಿಥಂ ದೈರ್ಘತಮಸಂ ಪ್ರೈಷಿತಮಿತ್ಯುಭಯಮಂತೈ-
ತೋನ್ಯಾನಿ ತನೂನಸಾತ್ವಂತಿ ತನೂನಸಾತ್ವಂತಿ |

(ನಿ. ೮-೨೨)

ಈ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ, ಅಪ್ರಿ, ವಾಧ್ಯುಶ್ಚ ಮತ್ತು ಗೃತ್ವಮದ ಇವರಿಂದ ದೃಷ್ಟವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳು ನರಾಶಂಸಹರವಾದವು; ಮೈಥಾತಿಥಿ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘತಮಸ್ ಈ ಋಷಿಗಳಿಂದ ದೃಷ್ಟವಾದವೂ ಮತ್ತು ಪ್ರೈಷಸೂಕ್ತವೂ ಸಹ ತನೂನಾತ್ ಮತ್ತು ನರಾಶಂಸ ಎಂಬ ಎರಡು ದೇವತೆಗಳನ್ನಾ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದವು; ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳೂ ಕೇವಲ ತನೂನಸಾತ್ ಎಂಬ ದೇವತಾಪರವಾದವು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ (ಪ್ರೈಷಸೂಕ್ತವನ್ನಾ ಸೇರಿಸಿದರೆ) ಹನ್ನೊಂದು ಅಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳು. ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿಯೂ,

ಪ್ರೈಷೈಃ ಸಹಾಪ್ರೀಸೂಕ್ತಾನಿ ತಾನೈಕಾದಶ ಸಂತಿ ಚ |
ಯಜುಂಷಿ ಪ್ರೈಷಸೂಕ್ತಂ ವಾ ದಶೈತಾನೀತರಾಣಿ ತು ||
ಸೌತ್ರಾಮಣ್ಯಾನಿ ತು ತ್ರೀಣಿ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಾಶ್ಚಮೇಧಿಕೇ |
ಪುರುಷಸ್ಯ ತು ಯನ್ಮೇಧೇ ಯಜುಷ್ವೇವ ತು ತಾನಿ ಷಟ್ ||
ಅತ್ರೈವ ಪ್ರೈಷಸೂಕ್ತಂ ಸ್ಯಾನ್ನಯಜುಷ್ವಾದ್ರಿಯೇತ ತತ್ |
ತೇಷಾಂ ಪ್ರೈಷಗತಂ ಸೂಕ್ತಂ ಯಚ್ಚ ದೀರ್ಘತಮಾ ಜಗೌ |
ಮೇಧಾತಿಥೌ ಯದುಕ್ತಂ ಚ ತ್ರೀಣೈವೋಭಯವಂತಿ ತು |
ಯಾಷ್ಠಾ ಗೃತ್ವಮದೇ ಯಚ್ಚ ವಾಧ್ಯುಶ್ಚೇ ಚ ಯದುಚ್ಯತೇ ||
ನರಾಶಂಸವದತ್ತೇಶ್ಚ ದದರ್ಶ ಚ ಯದೌರ್ವಶಃ |
ತನೂನಸಾದಗಸ್ತ್ಯಶ್ಚ ಜಮದಗ್ನಿಶ್ಚ ಯಜ್ಜಗೌ ||
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಯುಷೀರ್ಯಶ್ಚ ಜಗೌ ವೈ ಕಾಶ್ಯಪೋನ್ಮತಃ |
ಮೇಧಾತಿಥೇರ್ಯುಜಾಂ ಯಾಸ್ತು ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದ್ವಾದಶ ದೇವತಾಃ ||
ಸಂಪದ್ಯಂತೇ ಯಥಾಗ್ನಿಂ ತಾಃ ಸಂಪದಂ ತಾಂ ನಿಬೋಧತ |

(ಬೃ. ದೇ. ೨-೧೫೨ ರಿಂದ ೧೫೭)

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೈಷಸೂಕ್ತವನ್ನಾ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ಅಪ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳೆಂದೂ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ನಿರುಕ್ತವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ನರಾಶಂಸ, ತನೂನಸಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿದವೂ ಮತ್ತು ಮೇಧಾತಿಥ್ಯಾದಿ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದವೂ ಆದ ಸೂಕ್ತಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಅಪ್ರೀ ಮತ್ತು ಅಪ್ರ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಮಂತ್ರಗಳು —

ಕಾತ್ರಾಯನರು ಸರ್ವಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಏತದಾಪ್ರೀಸೂಕ್ತಂ ಏತೇನಾನ್ಯುಕ್ತದೈವತಾನಿ ವಿಕಾ-
ಶಕಾನಿ ತು ನಾರಾಶಂಸಾನಿ ಅಪ್ರಶಬ್ದೋಕ್ತಾನಿ ಅತನೂನಸಾತ್ವಂತಿ | ನರಾಶಂಸ ದೇವತೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ

ಪಠಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳು ಆಪ್ರವೇಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ, ತನೂನಸಾತ್ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಪಠಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳು ಆಪ್ರೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಿರುಕ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ಇಲ್ಲ.

ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೧೫ ಪುಟ 675 ರಲ್ಲಿರುವ ೪ ನೇ ಸೂಕ್ತದ ೧೧ ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತದ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜುಷಸ್ವ ನ ಇತ್ಯೇಕಾದಶರ್ಚಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ | ಅಪ್ರ-
ಶಬ್ದೋಕ್ತತ್ವಾದಿದಂ ತನೂನಸಾದ್ರಹಿತಂ | ಸಮಿದ್ಧಾ ದ್ಯಾ ಅಗ್ನಿವಿಶೇಷಾಃ ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ದೇವತಾ
ಉಕ್ತಾಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಜುಷಸ್ವೈಕಾದಶಾಪ್ರಮಿತಿ || ಪಶಾವಿಷ್ಟಾವಿದಮಾಪ್ರೀಸೂಕ್ತಂ |
ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಸಮಿಧಮಿತಿ ವಸಿಷ್ಠಾನಾಂ | ಅ. ೩-೨ | ಇತಿ || ಪತ್ನೀಸಂಯೋಜೇ
ತ್ವಾಷ್ಟ್ರಯಾಗಸ್ಯ ಯಾಜ್ಯಾ ತ್ವಾಷ್ಟ್ರೇ ಪಶಾವಸಿ ಪುರೋಡಶಸ್ಯಾನುವಾಕ್ಯೇಯಮಿತಿ ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಂ ||

ಅನುವಾದವು—ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಜುಷಸ್ವೈಕಾದಶಾಪ್ರಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಆಪ್ರ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆಪ್ರ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ತನೂನಸಾತ್ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ ಸ್ತುತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. (ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೂ ಆಪ್ರ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೇವೆ.) ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಋಕ್ಕಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ದೇವತೆಯಂತೆ ಸಮಿದ್ಧಾ ದ್ಯಾಯೇ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೊಂದುಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವರು (೧. ಸಮಿದ್ಧಾಗ್ನಿಃ | ೨. ನರಾಶಂಸಃ | ೩. ಇಳಃ | ೪. ಬರ್ಹಿಃ | ೫. ದೇವಿದ್ವಾರಃ | ೬. ಉಷಾಸಾನಕ್ತಾ | ೭. ಧೈನ್ಯೋ ಹೋತಾರೌ ಪ್ರಚೇತಸೌ | ೮. ತಿಸ್ರೋ ದೇವ್ಯಃ ಸರಸ್ವತೀಳಾಭಾರತ್ಯಃ | ೯. ತ್ವಷ್ಟಾ | ೧೦. ವನಸ್ಪತಿಃ | ೧೧. ಸ್ವಾಹಾಕೃತಯಃ ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳಿರುವರು.) ಇದು ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೋದ್ಭವರಾದ ಋಷಿಗಳು ಪಠಿಸುವ ಆಪ್ರಸೂಕ್ತವೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ—ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಸಮಿಧಮಿತಿ ವಸಿಷ್ಠಾನಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಪತ್ನೀಸಂಯೋಜಹೋಮದಲ್ಲಿ ತ್ವಷ್ಟುವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ತನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಪಂ ಎಂಬ ೯ ನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಯಾನುಕ್ರಮವನ್ನಾಗಿರಿಸಿ, ತ್ವಷ್ಟುದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪುರೋಡಾಶಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಾನುಕ್ರಮವನ್ನಾಗಿರಿಸಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಸೂತ್ರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧, ೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದ್ವಿರೂಪ ಋಷಿಂಚೈ—೧೧ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾಃ—ಆಪ್ರಸೂಕ್ತಂ || ೧. ಇಥ್ತಃ ಸಮಿದ್ಧೋಽಗ್ನಿರ್ವಾ | ೨. ನರಾಶಂಸಃ |

೩. ಇಳಃ | ೪. ಬರ್ಹಿಃ | ೫. ದೇವೀದ್ವಾರಕಃ | ೬. ಉಷಾಸಾನಕ್ತಾ | ೭. ದೈವ್ಯಾ

ಹೋತಾಂತಾ ಪ್ರಚೇತಸಾ | ೮. ತಿಸ್ರೋ ದೇವ್ಯಃ ಸರಸ್ವತೀಳಾಭಾರತ್ಯಃ |

೯. ತ್ವಷ್ಟು | ೧೦. ವನಸ್ಪತಿಃ | ೧೧. ಸ್ವಾಹಾಕೃತಯಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಸಮಿಧಮಗ್ನೇ ಅದ್ಯ ಶೋಚಾ ಬೃಹದ್ಯಜತಂ ಧೂಮಂವೃಣ್ಣನ್ |

ಉಪ ಸ್ಪೃಶ ದಿವ್ಯಂ ಸಾನು ಸ್ತೂಪೈಃ ಸಂ ರಶ್ಮಿಭಿಸ್ತತನಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಜುಷಸ್ವ | ನಃ | ಸಮಿಧಂ | ಅಗ್ನೇ | ಅದ್ಯ | ಶೋಚ | ಬೃಹತ್ | ಯಜತಂ | ಧೂಮಂ | ವೃಣ್ಣನ್ |

ಉಪ | ಸ್ಪೃಶ | ದಿವ್ಯಂ | ಸಾನು | ಸ್ತೂಪೈಃ | ಸಂ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ | ತತನಃ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಮಿಧಮದ್ಯ ಜುಷಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ | ಯಜತಂ ಯಜನೀಯಂ
ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಧೂಮವೃಣ್ಣನ್ ಪ್ರೇರಯನ್ ಬೃಹದತ್ಯಂತಂ ಶೋಚ | ದೀಪ್ಯಸ್ವ ಚ | ಕಿಂಚಿ ದಿವ್ಯಮಂತರಿ-
ಕ್ಷಿಭವಂ ಸಾನು ಸಮುಚ್ಛ್ರಿತಂ ಸ್ತೂಪೈಸ್ತಪ್ತೈ ರಶ್ಮಿಭಿರುಪ ಸ್ಪೃಶ | ಅಪಿ ಚ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಶ್ಮಿಭಿಸ್ತೇ-
ಜೋಭಿಃ ಸಂ ತತನಃ | ಸಂಗಚ್ಛಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸಮಿಧಂ—ಸಮಿದಾದಿಗಳನ್ನು | ಅದ್ಯ—ಈಗ |

ಯಜತಂ—ಪೂಜ್ಯವಾದ | ಧೂಮಂ—ಧೂಮವನ್ನು | ವೃಣ್ಣನ್—ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾ |

| ಶೋಚ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು | ದಿವ್ಯಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದು | ಸಾನು—

ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದುದು ಆದ ಅಂತರಿಕ್ಷಪ್ರದೇಶವನ್ನು | ಸ್ತೂಪೈಃ—ನಿನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ | ಉಪ ಸ್ಪೃಶ—
ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡು | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ | ಸಂತತನಃ—ಸೇರಿಕೊಂಡು
ವಿಕೃತನಾಗು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಸಮಿದಾದಿಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸು. ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧೂಮವನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ, ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದುದೂ ಆದ ಅಂತರಿಕ್ಷಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಿನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿಸು. ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಐಕ್ಯನಾಗು.

English Translation.

Be gratified, Agni, by the (sacred fire) kindled by us to-day, emitting abundant adorable smoke: touch with your scorching flames the celestial summit: combine with the rays of the sun.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ನರಾಶಂಸಸ್ಯ ಮಹಿಮಾನಮೇಷಾಮುಪ ಸ್ತೋಷಾಮ ಯಜತಸ್ಯ ಯಜ್ಞೈಃ |
ಯೇ ಸುಕ್ರತವಃ ಶುಚಯೋ ಧಿಯಂಧಾಃ ಸ್ವದಂತಿ ದೇವಾ ಉಭಯಾನಿ
ಹವ್ಯಾ || ೨ ||

|| ಪದಮಾಠಃ ||

ನರಾಶಂಸಸ್ಯ | ಮಹಿಮಾನಂ | ಏಷಾಂ | ಉಪ | ಸ್ತೋಷಾಮ | ಯಜತಸ್ಯ | ಯಜ್ಞೈಃ |
ಯೇ | ಸುಕ್ರತವಃ | ಶುಚಯಃ | ಧಿಯಂಧಾಃ | ಸ್ವದಂತಿ | ದೇವಾಃ | ಉಭಯಾನಿ | ಹವ್ಯಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ದೇವಾಃ ಸುಕ್ರತವಃ ಸುಪ್ರಜ್ಞಾಃ ಸುಕರ್ಮಾಣೋ ನಾ ಶುಚಯೋ ದೀಪ್ತಿಮಂತೋ ಧಿಯಂಧಾಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ಧಾರಯಿತಾರ ಉಭಯಾನಿ ಸಾಮಿಕಾನಿ ಚ ಹವಿಃಸಂಸ್ಥಾದೀನಿ ಚ ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನಿ ಸ್ವದಂತಿ ಸ್ವದಯಂತಿ ಭಕ್ತಯಂತಿ ತೇಷಾಮೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಯಜ್ಞೈರ್ಹವಿರ್ಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ವಾ ಯಜತಸ್ಯ ಯಜನೀಯಸ್ಯ ನರಾಶಂಸಸ್ಯ ನರೈಃ ಪ್ರಶಂಸನೀಯಸ್ಯಾಗ್ನಿವಿಶೇಷಸ್ಯ ಮಹಿಮಾನಂ ಮಹತ್ತ್ವಮುಪ ಸ್ತೋಷಾಮ | ವಯಮುಪಸ್ತಮಃ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಾಃ | ನರಾ ಅಸ್ತಿನಾ ಸೀನಾಃ ಶಂಸಂತಿ | ಅಗ್ನಿರಿತಿ ಶಾಕಪೂರ್ಣರೈಃ ಪ್ರಶಸ್ಯೋ ಭವತಿ | ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ | ನರಾಶಂಸಸ್ಯ ಮಹಿಮಾನಮೇಷಾಮುಪ ಸ್ತೋಷಾಮ ಯಜತಸ್ಯ ಯಜ್ಞೈರ್ಯೇ ಸುಕರ್ಮಾಣಃ ಶುಚಯೋ ಧಿಯಂ ಧಾರಯಿತಾರಃ ಸ್ವದಯಂತು ದೇವಾ ಉಭಯಾನಿ ಹವೀಂಸಿ ಸೋಮಂ ಚೇತರಾಣಿ ಚ |
ನಿ. ೮-೬ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯೇ ದೇವಾಃ—ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು | ಸುಕ್ರತವಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ | ಶುಚಿಯೇ—
ಕಾಂತಿಯುತರೂ | ಧಿಯಂಧಾಃ—ಕರ್ಮಧಾರಕರೂ ಆಗಿ | ಉಭಯಾನಿ—ಸೋಮ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಧ
ವಾದ | ಹವ್ಯಾ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಸ್ವದಂತಿ—ಭಕ್ಷಿಸುವರೋ | ಏಷಾಂ—ಅಂತಹ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ |
ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜ್ಞಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಯಜತಸ್ಯ—ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ | ನರಾಶಂಸಸ್ಯ—
ನರಾಶಂಸನಾಮಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯ | ಮಹಿಮಾನಂ—ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು | ಉಪ ಸ್ತೋಷಾಮ—ಸ್ತುತಿಸುವೆವು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ, ಶಾಂತಿಯುತರೂ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಧಾರಕರೂ ಆಗಿ
ಸೋಮ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಧವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ
ಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ನರಾಶಂಸನಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆವು.

English Translation.

We celebrate with sacrifices the greatness of the adorable Narashana amongst those who are divinities, the performers of good works, the bright-shining, the upholders of rites, who partake of both kinds of oblations.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಬುಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.—

ನರಾಶಂಸಸ್ಯ ಮಹಿಮಾನಮೇಷಾಮುಪಸ್ತುನೋ ಯಜ್ಞೈಃ ಸ್ಯ ಯಜ್ಞೈರ್ಯೇ ಸುಕರ್ಮಾಣಃ
ಶುಚಿಯೋ ಧಿಯಂಧಾರಯಿತಾರಃ ಸ್ವದಂತು ದೇವಾ ಉಭಯಾನಿ ಹವೀಂಸಿ ಸೋಮಂ
ಚೇತರಾಣಿ ಚೇತಿ ನಾ ತಾಂತ್ರಾಣಿ ಚಾವಾಪಿಕಾನಿ ಚೇತಿ ವಾ ||

(ನಿ. ೮-೭)

ಈ ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಹನಾದ ಈ ನರಾಶಂಸ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವೆವು. ದೇವತೆಗಳು ಎಂಥವರು ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು, ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳಗುವವರು, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರು ಎಂದರೆ ತಮಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರುವ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸತಕ್ಕವರು. ಇಂತಹ ದೇವತೆಗಳು ಹವಿಸ್ಸು, ಸೋಮ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವವರು. ಮತ್ತು ಈ ಎರಡು ವಿಧ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಸಶು, ಪುರೋಡಾಶ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುವವರು. ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಾಣಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಯಾಜ, ಅಜ್ಯಭಾಗ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಆಹುತಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುವವರು. ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಪ್ರಧಾನಾಹುತಿಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುವವರು. ಇಂತಹ ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಹನಾದ ನರಾಶಂಸನೆಂಬ ದೇವತೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾವು ಸ್ತುತಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುವೆವು. ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಈಳೇನ್ಯಂ ವೋ ಅಸುರಂ ಸುದಕ್ಷಮಂತರ್ದೂತಂ ರೋದಸೀ ಸತ್ಯವಾಚಂ |
ಮನುಷ್ಯದಗ್ನಿಂ ಮನುನಾ ಸಮಿದ್ಧಂ ಸಮಧ್ವರಾಯ ಸದಮಿನ್ಮಹೇಮು || ೩ ||

|| ಸದವಾಚಃ ||

ಈಳೇನ್ಯಂ | ವಃ | ಅಸುರಂ | ಸುದಕ್ಷಂ | ಅಂತಃ | ದೂತಂ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಸತ್ಯವಾಚಂ |
ಮನುಷ್ಯತ್ | ಅಗ್ನಿಂ | ಮನುನಾ | ಸಂಧಿದ್ಧಂ | ಸಂ | ಅಧ್ವರಾಯ | ಸದಂ | ಇತ್ | ಮಹೇಮು || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯುಷೋ ವೋ ಯೂಯೇವೀಳೇನ್ಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಮಸುರಂ ಬಲವಂತಂ ಸುದಕ್ಷಂ
ಸುಪ್ರಜ್ಞಂ ರೋದಸೀ ರೋದಸ್ಯೋರಂತರ್ಮಧ್ಯೇ ದೂತಂ ದೇವಾನಾಂ ಹವಿರ್ವಹನಾರ್ಥಂ ಚಿರಂತಂ
ಸತ್ಯವಾಚಂ ಮನುಷ್ಯನುಷ್ಯವನ್ನನುನಾ ಸಮಿದ್ಧಂ ಯಥೇದಾನೀಂ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಸಮಿಧತೇ ತಥಾ
ಪೂರ್ವಂ ಮನುನಾ ಪ್ರಜಾಪತಿನಾ ಸಮಿದ್ಧಮಗ್ನಿ ಮಧ್ವರಾಯ ಯಜ್ಞಾಯ ಸದಮಿತ್ಸದ್ಯವ ಸಂ
ಮಹೇಮು | ಸಂಪೂಜಯೇತ || ಮಧ್ಯಮಪುರುಷಸ್ಯ ವೃತ್ಯಯೇನೋತ್ತಮಪುರುಷತ್ವಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಲೇ) ವಃ—ನೀವು | ಈಳೇನ್ಯಂ—ಆತ್ಮಂತ ಸ್ತುತ್ಯನೂ | ಅಸುರಂ—ಶಕ್ತಿಯು
ತನೂ | ಸುದಕ್ಷಂ—ಕರ್ತವ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ | ರೋದಸ್ಯೋಃ—ದ್ವಾವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯ
ಭಾಗದಲ್ಲಿ (ದೇವಮಾನವರಿಗೆ) | ದೂತಂ—ದೂತರೂಪನೂ | ಸತ್ಯವಾಚಂ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನೂ |
ಮನುಷ್ಯತ್—ಈಗ ಮಾನವರು ಮಾಡುವಂತೆಯೇ | ಮನುನಾ—(ಹಿಂದೆ) ಮನುವಿನಿಂದಲೂ | ಸಮಿದ್ಧಂ—
ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅಧ್ವರಾಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ | ಸದಮಿತ್—
ಸರ್ವದಾ | ಸಂ ಮಹೇಮು—ಪೂಜಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಲೇ, ನೀವು ಆತ್ಮಂತ ಸ್ತುತ್ಯನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ಕರ್ತವ್ಯರೂಪವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ
ವನೂ, ದ್ವಾವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇವಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ದೂತರೂಪನೂ, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳ
ವನೂ, ಈಗ ಮಾನವರು ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ಹಿಂದೆ ಮನುವಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು
ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ಪೂಜಿಸಿರಿ.

English Translation.

Let us ever worship the Agni who is to be adored by us ; the mighty, the dextrous, the messenger passing between heaven and earth, the speaker of truth, kindled (of old) by Manu, as now by men, that (he may come) to the solemnity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಸರ್ಯವೋ ಭರಮಾಣಾ ಅಭಿಜ್ಞ ಪ್ರ ವೃಂಜತೇ ನಮಸಾ ಬರ್ಹಿರಗ್ನಾ |
ಆಜುಹ್ವಾನಾ ಘೃತಪೃಷ್ಠಂ ಪೃಷದ್ವದಧ್ವರ್ಯವೋ ಹವಿಷಾ ಮರ್ಜ-
ಯಧ್ವಂ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಸರ್ಯವಃ | ಭರಮಾಣಾಃ | ಅಭಿಜ್ಞ | ಪ್ರ | ವೃಂಜತೇ | ನಮಸಾ | ಬರ್ಹಿಃ | ಅಗ್ನಾ |
ಆಜುಹ್ವಾನಾಃ | ಘೃತಪೃಷ್ಠಂ | ಪೃಷದ್ವತ್ | ಅಧ್ವರ್ಯವಃ | ಹವಿಷಾ | ಮರ್ಜಯಧ್ವಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಸರ್ಯವಃ ಪರಿಚರಣಮಿಚ್ಛಂತೋಭಿಜ್ಞ ಅಭಿಗತಜಾನುಕಂ ಭರಮಾಣಾಃ ಸಾದ್ಯರ್ಥರಂ-
ತೋ ಬರ್ಹಿರ್ನಮಸಾ ಹವಿಷಾ ಸಹಾಗ್ನಾ ಪ್ರ ವೃಂಜತೇ | ಪ್ರಭರಂತಿ | ತದೇವ ವಿಶದಯತಿ | ಹೇ
ಅಧ್ವರ್ಯವೋ ಘೃತಪೃಷ್ಠಂ ಘೃತಸಂಸಿಕ್ತಪೃಷ್ಠಂ ಪೃಷದ್ವತ್ ಸ್ಥೂಲವಿಂದುಭಿಯುಕ್ತಂ ಬರ್ಹಿರ್ಹ-
ವಿಷಾ ಸಹಾಜುಹ್ವಾನಾ ಮರ್ಜಯಧ್ವಂ | ಅಗ್ನಿಂ ಪರಿಚರತೆ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಸರ್ಯವಃ—ಸೇವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು | ಅಭಿಜ್ಞ—ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಮೋಣಕಾಲನ್ನೂ ರಿದವರಾಗಿ |
ಭರಮಾಣಾಃ—ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು | ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು | ನಮಸಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡನೆ |
ಅಗ್ನಾ—ಅಗ್ನೃರ್ಥವಾಗಿ | ಪ್ರ ವೃಂಜತೇ—ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ | ಅಧ್ವರ್ಯವಃ—ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ |
ಘೃತಪೃಷ್ಠಂ—ಘೃತದಿಂದ ಸಿಕ್ತವಾದ ಪೃಷ್ಠವುಳ್ಳದ್ದು | ಪೃಷದ್ವತ್—ಘೃತಬಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದುದು ಆದ
ಬರ್ಹಿಯನ್ನು | ಹವಿಷಾ (ಸಹ) —ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಅರ್ಪಿಸಿ | ಆಜುಹ್ವಾನಾಃ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮೃತ್ವಿಸಿ
ಕರಿಯುತ್ತಾ | ಮರ್ಜಯಧ್ವಂ—ಪೂಜಿಸಿರಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸೇವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಮೋಣಕಾಲನ್ನೂ ರಿದವರಾಗಿ ಬರ್ಹಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಹವಿಸ್ಸಿ
ನೊಡನೆ ಅಗ್ನೃರ್ಥವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ, ಘೃತದಿಂದ ಸಿಕ್ತವಾದ ಪೃಷ್ಠವುಳ್ಳದ್ದು,

ಘೃತಬಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದುದೂ ಅದ ಬರ್ಹಿಯನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾ ಪೂಜಿಸಿರಿ.

English Translation.

The worshippers bearing the sacred grass offer it with reverence, upon their knees, to Agni: worship him, priests, with oblations, invoking him to (sit down) on the spotted (grass), smeared with clarified butter.

|| ಸಂಹಿತಾಮಾಠಃ ||

ಸ್ವಾಧ್ಯೋ | ವಿ ದುರೋ ದೇವಯಂತೋ | ಅಶ್ರಿಯೋ ರಥಯುರ್ದೇವತಾತಾ |
ಪೂರ್ವೀ ಶಿಶುಂ ನ ಮಾತರಾ ರಿಹಾಣೇ ಸಮಗ್ರವೋ ನ ಸಮನೇಷುಂ-
ಜನ್ || ೫ ||

|| ಪದಮಾಠಃ ||

ಸ್ವಾಧ್ಯಃ | ವಿ | ದುರಃ | ದೇವಯಂತಃ | ಅಶ್ರಿಯಃ | ರಥಯಃ | ದೇವತಾತಾ |
ಪೂರ್ವೀ ಇತಿ | ಶಿಶುಂ | ನ | ಮಾತರಾ | ರಿಹಾಣೇ ಇತಿ | ಸಂ | ಅಗ್ರವಃ | ನ | ಸಮನೇಷು |
ಅಂಜನ್ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ವಾಧ್ಯಃ ಸುಕರ್ಮಾಣೋ ದೇವಯಂತೋ ದೇವಕಾಮಾ ಯಜಮಾನಾ ರಥಯೋ ರಥಕಾಮಾಶ್ಚ || ಜಸಿ ಪೂರ್ವಸವಣೋ ಹ್ರಸ್ವಶ್ಚ || ದೇವತಾತಾ ದೇವತಾತಾ ಯಜ್ಞೇ ದುರೋ ಯಜ್ಞಗೃಹದ್ವಾರಾಣಿ ವ್ಯಶಿಶ್ರಯುಃ | ಅಶ್ರಿತವಂತಃ | ಕಿಂಚಿ ಸಮನೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ಪೂರ್ವೀ ಪ್ರಾಚೀನೇ ಪ್ರಾಗಗ್ರೇ ಜುಹೂಪಥೌ ಶಿಶುಂ ನ ವತ್ಸಮಿವ ಮಾತರಾ ಗಾವಾ ರಿಹಾಣೇ ಅಗ್ನಿಂ ಲಿಹಾಣೇ ಅಗ್ರವೋ ನ ಯಥಾ ನದ್ಯಃ ಕ್ಷೇತ್ರಾಣ್ಯುದಕೇನ ತದ್ವತ್ಸಮಂಜನ್ | ಅಧರ್ಯವ ಅಜ್ಯೇನ ಸಮಂಜಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ್ವಾಧ್ಯಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ | ದೇವಯಂತಃ—ದೇವಪೂಜಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೂ ಅದ ಯಜಮಾನರು | ರಥಯಃ—ರಥವನ್ನು ಹೊಂದಲವೇಪ್ರಸಿದ್ಧವರಾಗಿ | ದೇವತಾತಾ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ದುರಃ—ಯಜ್ಞಗೃಹದ್ವಾರಗಳನ್ನು | ವಿ ಅಶ್ರಿಯಃ—ಅಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ | ಮಾತರಃ—ಮಾತೃಗಳಾದ ಗೋವುಗಳು | ಶಿಶುಂ ನ—ತಮ್ಮ ಕರುವನ್ನು ನೆಕ್ಕುವಂತೆಯೂ | ಅಗ್ರವೋ ನ—ನದಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆಯೂ | ಸಮನೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಪೂರ್ವೀ—ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾದ ಜುಹೂಪಾತ್ರೆಗಳು | ರಿಹಾಣೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಾ | ಸಂ ಅಂಜನ್—ಅಜ್ಯದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ, ದೇವಪೂಜಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೂ ಆದ ಯಜಮಾನರು ರಥವನ್ನು ಹೊಂದಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ ದನರಾಗಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗೃಹದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾತೃಗಳಾದ ಗೋವುಗಳು ತಮ್ಮ ಕರುಗಳನ್ನು ನೆಕ್ಕುವಂತೆಯೂ, ನದಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಪ್ಲೇಟುಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆಯೂ, ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾದ ಜುಹೂಪಾತ್ರೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ಲೇಟಿಸುತ್ತಾ ಅದನ್ನು ಆಜ್ಯದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

The devout performers of holy rites, desirous of chariots, have had recourse to the doors (of the sacrificial chamber): (the ladles), placed to the east, are plying the fire with ghee at sacrifices, as the mother cows lick the calf, or as rivers (water the fields).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ಯೋಷಣೇ ದಿವ್ಯೇ ಮಹೀ ನ ಉಷಾಸಾನಕ್ತಾ ಸುದುಘೇವ ಧೇನುಃ |
ಬರ್ಹಿಷದಾ ಪುರುಹೂತೇ ಮಘೋನೀ ಆ ಯಜ್ಞಯೇ ಸುವಿತಾಯಾ
ಶ್ರಯೇತಾಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ಯೋಷಣೇ ಇತಿ | ದಿವ್ಯೇ ಇತಿ | ಮಹೀ ಇತಿ | ನಃ | ಉಷಾಸಾನಕ್ತಾ | ಸುದುಘೇವ | ಧೇನುಃ |
ಬರ್ಹಿಷದಾ | ಪುರುಹೂತೇ ಇತಿ | ಪುರುಹೂತೇ | ಮಘೋನೀ ಇತಿ | ಆ | ಯಜ್ಞಯೇ ಇತಿ |
ಸುವಿತಾಯಾ | ಶ್ರಯೇತಾಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಪಿ ಚ ಯೋಷಣೇ ಯುವತ್ಯಾ ಸ್ತ್ರೀರೂಪೇ ವಾ ದಿವ್ಯೇ ದಿವಿ ಭವೇ ಮಹೀ ಮಹತ್ಯಾ
ಬರ್ಹಿಷದಾ ಬರ್ಹಿಷಿ ಸೀದಂತ್ಯಾ ಪುರುಹೂತೇ ಬಹುಭಿಃ ಸ್ತುತೇ ಮಘೋನೀ ಧನವತ್ಯಾ ಯಜ್ಞಯೇ
ಯಜ್ಞಾರ್ಹೇ ಉಷಾಸಾನಕ್ತಾಹೋರಾತ್ರೇ ಸುದುಘೇವ ಧೇನುಃ ಕಾಮಧುಗ್ಧೇನುರಿವ ನೋಽಸ್ಯಾನ್
ಸುವಿತಾಯಾ ಕಲ್ಯಾಣಾಯಾ ಶ್ರಯೇತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಯೋಷಣೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತ್ರೀರೂಪರೂ | ದಿವ್ಯೇ—ದೇವತಾತ್ಮರೂ | ಮಹೀ—
ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ಬರ್ಹಿಷದಾ—ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವವರೂ | ಪುರುಹೂತೇ—

ರಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವರೂ | ಮಘೋನೀ—ಧನವತಿಯರೂ | ಯಜ್ಞೇ—ಪೂಜಾರ್ಹರೂ ಆದ |
ಉಷಾಸಾನಕ್ತಾ—ಅಹೋರಾತ್ರದೇವತೆಗಳು | ಸುಡುಘಾ ಧೇನುಃ ಇವ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ಕರೆಯುವ
ಧೇನುವಿನಂತೆ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸುವಿತಾಯೇ—ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು | ಆ ಶ್ರಯೇತಾಂ—
ನಮ್ಮೊಡನೆಯೇ ಇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತ್ರೀರೂಪರೂ, ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ, ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವವರೂ, ಅನೇಕ
ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವರೂ, ಧನವತಿಯರೂ, ಪೂಜಾರ್ಹರೂ ಆದ ಅಹೋರಾತ್ರದೇವತೆಗಳು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ
ಕರೆಯುವ ಧೇನುವಿನಂತೆ ನಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ನಮ್ಮೊಡನೆಯೇ ಇರಲಿ.

English Translation.

May the two youthful females, the divine and mighty day and night,
the invoked of many, the possessed of wealth, seated on the sacred grass,
entitled to adoration, be with us like an easily-milked cow for our welfare.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಪ್ರಾ ಯಜ್ಞೇಷು ಮಾನುಷೇಷು ಕಾರೂ ಮನ್ಯೇ ವಾಂ ಜಾತನೇದಸಾ

ಯಜಧ್ಯೈ |

ಊರ್ಧ್ವಂ ನೋ ಅಧ್ವರಂ ಕೃತಂ ಹವೇಷು ತಾ ದೇವೇಷು ವನಥೋ

ವಾರ್ಯಾಣಿ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಪ್ರಾ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಮಾನುಷೇಷು | ಕಾರೂ ಇತಿ | ಮನ್ಯೇ | ವಾಂ | ಜಾತನೇದಸಾ | ಯಜಧ್ಯೈ |

ಊರ್ಧ್ವಂ | ನಃ | ಅಧ್ವರಂ | ಕೃತಂ | ಹವೇಷು | ತಾ | ದೇವೇಷು | ವನಥಃ | ವಾರ್ಯಾಣಿ || ೭ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೈನ್ಯಾ ಹೋತಾರೌ ವಿಪ್ರಾ ಮೇಧಾವಿನೌ ಜಾತನೇದಸಾ ಜಾತಧನೌ ಮಾನುಷೇಷು
ಮಾನುಷ್ಯೈಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ಕಾರೂ ಕರ್ಮಜಾಂ ಕರ್ತಾರೌ ವಾಂ ಯುವಾಂ ಯಜಧ್ಯೈ
ಯಜ್ಞಂ ಮನ್ಯೇ | ಸ್ತೌಮಿ | ಕಿಂಚಿ ಹವೇಷು ಹವನೇಷು ಸ್ತೋತ್ರೇಷು ಸತ್ಸು ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಧರ್ಮ-

ಮಕುಟಲಂ ಯಜ್ಞಮೂರ್ಧ್ವಂ ದೇವಾಭಿಮುಖಂ ಕೃತಂ | ಕುರುತೆಂ ಚ | ಅಸಿ ಚ ತಾ ತಾ ಯೋವಾಂ
ದೇವೇಷು ವಿದ್ಯಮಾನಾನಿ ವಾರ್ಯಾಣಿ ಧನಾನಿ ವನಫಃ | ಸಂಭಜಫಃ | ತಾನ್ಯಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸಂಪ್ರಯೇಷ್ಯಥ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಷ್ಣು—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ | ಜಾತೇವೇದಸಾ—(ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ) ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ | ಮಾನು-
ಷೇಷು—ಮಾನವರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ | ಯಜ್ಞೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಕಾರೂ—ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ ಆದ
ಎಲೈ ದೇವಹೋತೃಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಯಜಘ್ನೈಃ—ಪೂಜಿಸಲು | ಮನ್ಯೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ |
ಹವೇಷು—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಧ್ವರಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಊರ್ಧ್ವಂ—ಮೇಲಕ್ಕೆ
ದೇವತಾಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಕೃತಂ—ತಿರುಗಿಸಿರಿ | ತಾ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕವೂ |
ವಾರ್ಯಾಣಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು | ವನಫಃ—ನಮಗೊದಗಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ, ಮಾನವರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ
ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ ಆದ ಎಲೈ ದೇವಹೋತೃಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿ
ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ದೇವತಾಭಿಮುಖವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕವೂ, ಅಪೇಕ್ಷಿತವೂ
ಆದ ಧನಗಳು ನಮಗೆ ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

I am minded to adore you two sages, the ministrants at sacrifices of
men, from whom wealth is derived : when the worship is being celebrated,
convey our offspring aloft, and acquire (for our use) the precious (treasures
preserved) amongst the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಭಾರತೀ ಭಾರತೀಭಿಃ ಸಜೋಷಾ ಇಳಾ ದೇವೈರ್ಮನುಷ್ಯೇಭಿರಗ್ನಿಃ |

ಸರಸ್ವತೀ ಸಾರಸ್ವತೇಭಿರರ್ನಾಹ ತಿಸ್ತೋ ದೇವೀರ್ಬರ್ಹಿರೇದಂ ಸದಂತು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಭಾರತೀ | ಭಾರತೀಭಿಃ | ಸಜೋಷಾಃ | ಇಳಾ | ದೇವೈಃ | ಮನುಷ್ಯೇಭಿಃ | ಅಗ್ನಿಃ |

ಸರಸ್ವತೀ | ಸಾರಸ್ವತೇಭಿಃ | ಅರ್ನಾಹ | ತಿಸ್ತಃ | ದೇವೀಃ | ಬರ್ಹಿಃ | ಆ | ಇದಂ | ಸದಂತು || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏತದಾದ್ಯುಕ್ತತುಷ್ಪಯಂ ದ್ವಿತೀಯಾಷ್ಟಕಸ್ಯಾಷ್ಟಮಾಧ್ಯಾಯೇ | ಋಗ್ವೇ. ೩. ೪. ೮-೧೧ |
ಯದ್ಯಪಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ತಥಾಪಿ ವ್ಯವಧಾನಾತ್ಸಂಪ್ರೇಷತೋಽತ್ರಾಪಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ | ಭಾರತೀ
ಭರತಸ್ಯಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಪತ್ನೀ ಭಾರತೀಭಿಃ ಸಜೋಷಾಃ ಸಹಿತೇಳಾ ಮನುಷ್ಯೇಭಿರ್ಮನುಷ್ಯಲೋಕಭವ್ಯ-
ರ್ದೇವೈಃ ಸಾರ್ಥಮಗ್ನಿರಾಗಚ್ಛತು | ಸರಸ್ವತೀ ಸಾರಸ್ವತೇಭಿಃ ಸಾರಸ್ವತೈರ್ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನೈರ್ದೇವೈಃ
ಸಾರ್ಥಮವಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಮಾಗಚ್ಛತು | ಆಗತ್ಯ ತಿಸ್ತ್ರೋ ದೇವೀರ್ದೇವೈಃ || ಪ್ರಥಮಾರ್ಥೇ
ದ್ವಿತೀಯಾ || ಬರ್ಹಿರಿದಮಾ ಸದಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಭಾರತೀ—ಭಾರತೀ ದೇವಿಯು | ಭಾರತೀಭಿಃ—ಭಾರತೀಸಂಬಂಧಿಯಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸಜೋ-
ಷಾಃ—ಕೂಡಿಕೊಂಡವಳಾಗಿಯೂ | ಇಳಾ—ಇಳಾದೇವಿಯು | ಮನುಷ್ಯೇಭಿಃ—ಮಾನವಲೋಕೋತ್ಪನ್ನ
ರಾದವರೊಡನೆಯೂ | ಆಗ್ನಿಃ—ಆಗ್ನಿಯು | ದೇವೈಃ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ | ಆ (ಗಚ್ಛತು)—ಬರಲಿ
ಸರಸ್ವತೀ—ಸ್ವರಸ್ವತೀದೇವಿಯು | ಸಾರಸ್ವತೇಭಿಃ—ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ಅವಾರ್ಗ—
ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ (ಬರಲಿ) | ತಿಸ್ತ್ರೋ ದೇವೀಃ—ಇಳಾ, ಸರಸ್ವತೀ ಮತ್ತು ಭಾರತೀ ಎಂಬ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ |
ಇಹಂ ಬರ್ಹಿಃ—ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ಆ ಸದಂತು—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಭಾರತೀದೇವಿಯು ಭಾರತೀಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡವಳಾಗಿಯೂ, ಇಳಾದೇವಿಯು
ಮಾನವರೊಡನೆಯೂ (ಅಥವಾ ಮಾನವಲೋಕೋತ್ಪನ್ನರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ) ಆಗ್ನಿಯು ಇತರ ದೇವತೆ
ಗಳೊಡನೆಯೂ ಬರಲಿ. ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನದ ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರಲಿ.
ಇಳಾ, ಸರಸ್ವತೀ ಮತ್ತು ಭಾರತೀ ಎಂಬ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation.

May Bharathi, associated with the Bharatis ; Ila with gods and men ;
and Agni and Saraswati with the Saraswatas ; may the three goddesses sit
down before us upon this sacred grass.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ತನ್ನಸ್ತುರೀಪಮಥ ಪೋಷಯಿತ್ನು ದೇವ ತ್ವಷ್ಟರ್ವಿ ರರಾಣಃ ಸ್ತಸ್ತು |

ಯತೋ ವೀರಃ ಕರ್ಮಣ್ಯಃ ಸುದಕ್ಷೋ ಯುಕ್ತಗ್ರಾವಾ ಜಾಯತೇ

ದೇವಕಾಮಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ನಃ | ತುರೀಷಂ | ಅಥ | ಪೋಷಯಿತ್ವು | ದೇವ | ತ್ವಷ್ಟಃ | ವಿ | ರರಾಣಃ | ಸ್ಯಸ್ತೇತಿ | ಸ್ಯಸ್ತಃ |
ಯತಃ | ನೀರಃ | ಕರ್ಮಣ್ಯಃ | ಸುದಕ್ಷಃ | ಯುಕ್ತಗ್ರಾಹಾ | ಜಾಯತೇ | ದೇವಕಾಮಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನ ಹೇ ತ್ವಷ್ಟಾ ರರಾಣೋ ರಮಮಾಣಸ್ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತುರೀಷಂ
ತ್ವರಿತಮಾಪ್ನುವತ್ ಪೋಷಯಿತ್ವು ಪೋಷಕಂ ತದ್ರೇತೋ ವಿ ಸ್ಯಸ್ತಃ | ವಿಶೇಷೇಣಾವಸಾನಂ ಪ್ರಾಪಯಿ
ವಿನೋಚಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯತೋ ರೇತಸಃ ಕರ್ಮಣ್ಯಃ ಕರ್ಮಸು ಸಾಧುಃ ಸುದಕ್ಷಃ ಸುಬಲೋ
ಯುಕ್ತಗ್ರಾಹಾ ಸೋಮಸುತ್ ದೇವಕಾಮೋ ನೀರಃ ಪ್ರತ್ಯೋ ಜಾಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಥ—ಅನಂತರ | ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ತ್ವಷ್ಟಃ—ಎಲೈ ತ್ವಷ್ಟ್ಯವೇ | ರರಾಣಃ—ಹರ್ಷ
ವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಯತಃ—ಯಾವ ರೇತಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ | ಕರ್ಮಣ್ಯಃ—
ಕರ್ಮಕುಶಲನೂ | ಸುದಕ್ಷಃ—ಉತ್ತಮನಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ | ಯುಕ್ತಗ್ರಾಹಾ—ಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ಸೋಮ
ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವವನೂ | ದೇವಕಾಮಃ—ದೇವಪೂಜಾನಿರತನೂ | ನೀರಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ
ಪುತ್ರನು | ಜಾಯತೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆಯೋ ಅಂತಹ | ತುರೀಷಂ—ವೇಗವಾಗಿ ಫಲದಾಯಕವಾಗು
ವುದೂ | ಪೋಷಯಿತ್ವು—ಪೋಷಣ ಸಾಧನವಾದುದೂ ಆದ | ತತ್—ಆ ರೇತಸನ್ನು | ನಃ ವಿ ಸ್ಯಸ್ತೇ—
ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ತುಂಬುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ತ್ವಷ್ಟ್ಯವೇ, ನೀನು ಹರ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವವನಾಗಿ, ಕರ್ಮಕುಶಲನೂ,
ಉತ್ತಮನಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ಗ್ರಾವಗಳಿಂದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವವನೂ, ದೇವಪೂಜಾನಿರತನೂ ಪರಾ
ಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಉತ್ಪಾದನಮಾಡತಕ್ಕ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದೂ, ವೇಗವಾಗಿ ಫಲದಾಯಕವಾಗತಕ್ಕದ್ದೂ,
ಪೋಷಣಸಾಧನವಾದುದೂ ಆದ ರೇತಸನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲೂ ತುಂಬುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು.

English Translation.

ri, being well pleased, give issue to our procreative
n) manly, devout, vigorous, wielder of the Soma-
verencing the gods, may be born.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವನಸ್ಪತೇ | ವ ಸೃಜೋಪ ದೇವಾನಗ್ನಿಹವಿಃ | ಶಮಿತಾ ಸೂದಯಾತಿ |

ಸೇದು ಹೋತಾ ಸತ್ಯತರೋ ಯಜಾತಿ ಯಥಾ ದೇವಾನಾಂ ಜನಿಮಾನಿ
ವೇದ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವನಸ್ಪತೇ | ಅವ | ಸೃಜ | ಉಪ | ದೇವಾನ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ಹವಿಃ | ಶಮಿತಾ | ಸೂದಯಾತಿ |

ಸಃ | ಇತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಹೋತಾ | ಸತ್ಯತರಃ | ಯಜಾತಿ | ಯಥಾ | ದೇವಾನಾಂ | ಜನಿಮಾನಿ |

ವೇದ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವನಸ್ಪತೇ ದೇವಾನುಸಾವ ಸೃಜ | ಅಥ ಪರೋಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಅಗ್ನಿರ್ವನಸ್ಪತಿಃ ಶಮಿತಾ
ಶಾಮಿತ್ರೂಪಃ ಸನ್ ಹವಿಃ ಸೂದಯಾತಿ | ಪ್ರೇರಯತು | ಸೇತ್ಸ ಏವ ವನಸ್ಪತಿಹೋತಾ ದೇವಾನಾ-
ಮಾಹ್ವತಾ ಸತ್ಯತರೋಽಪಿ ಸನ್ ಯಜಾತಿ | ಯಜತು | ದೇವಾನಾಂ ಜನಿಮಾನಿ ಜನನಾನಿ ಯಥಾ
ಸ್ವಯಂ ವೇದ ತಥಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವನಸ್ಪತೇ—ಎಲೈ ವನಸ್ಪತಿಯೇ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಉಪ ಅವ ಸೃಜ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ
ಬರುವಂತೆ ಮಾಡು | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿರೂಪನಾದ ವನಸ್ಪತಿಯು | ಶಮಿತಾ—ಶಮಿತ್ವರೂಪನಾಗಿ | ಹವಿಃ—
ಪಶುರೂಪನಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಸೂದಯಾತಿ—ಪ್ರೇರಿಸಲಿ | ಸೇತ್—ಅದೇ ವನಸ್ಪತಿಯು | ಹೋತಾ—
ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವವನಾಗಿಯೂ | ಸತ್ಯತರಃ—ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು | ಯದಾ—ಯಾವ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳ | ಜನಿಮಾನಿ—ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮಗಳನ್ನು | ವೇದ—ತಿಳಿಯುವನೋ
ಆ ರೀತಿ | ಯಜಾತಿ—ಪೂಜಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವನಸ್ಪತಿಯೇ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡು. ಅಗ್ನಿರೂಪನಾದ ವನಸ್ಪತಿಯು
ಶಮಿತ್ವರೂಪನಾಗಿ ಪಶುರೂಪನಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಲಿ. ಅದೇ ವನಸ್ಪತಿಯು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವವ
ನಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವನೋ
ಆ ರೀತಿ ಪೂಜಿಸಲಿ.

English Translation.

Vanaspati, bring the gods nigh : may Agni, the immolater, prepare the victim : let him who is truth officiate as the ministering priest, for verily he knows the birth of the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಾಹ್ಯಗ್ನೇ ಸಮಿಧಾನೋ ಅರ್ವಾಣ್ಯಂದ್ರೇಣ ದೇವೈಃ ಸರಥಂ ತುರೇಭಿಃ |
ಬರ್ಹಿರ್ನ ಆಸ್ತಾನುದಿತಿಃ ಸುಪುತ್ರಾ ಸ್ವಾಹಾ ದೇವಾ ಅಮೃತಾ ಮಾದ-
ಯಂತಾಂ || ೧೦ ||

|| ಪದಸಾತಃ ||

ಆ | ಯಾಹಿ | ಆಗ್ನೇ | ಸಂಧ್ಯಧಾನಃ | ಅರ್ವಾಣ್ | ಇಂದ್ರೇಣ | ದೇವೈಃ | ಸರಥಂ | ತುರೇಭಿಃ |
ಬರ್ಹಿಃ | ನಃ | ಆಸ್ತಾಂ | ಅದಿತಿಃ | ಸುಪುತ್ರಾ | ಸ್ವಾಹಾ | ದೇವಾಃ | ಅಮೃತಾಃ | ಮಾದಯಂತಾಂ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಗ್ನೇ ಸಮಿಧಾನೇ ಅರ್ವಾಗಸ್ತದಭಿಮುಖಸ್ತಮಿಂದ್ರೇಣ ತುರೇಭಿಸ್ತುರಿತ್ಯೈರ್ದೇವೈಶ್ಚ
ಸರಥಂ ಸಮಾನರಥಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಆ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಬರ್ಹಿರಧ್ಯಾಸ್ತಾನು-
ದಿತಿಶ್ಚ ಸುಪುತ್ರಾ ಕಲ್ಯಾಣಪುತ್ರಾ | ಸ್ವಾಹಾ ದೇವಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇಽಮೃತಾಃ ಸಂತೋ ಮಾದಯಂತಾಮಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಆಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಮಿಧಾನಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ನೀನು | ಅರ್ವಾಣ್—ನಮಗಭಿಮುಖ
ನಾಗಿ | ಇಂದ್ರೇಣ—ಇಂದ್ರನೊಡನೆಯೂ | ತುರೇಭಿಃ—ತ್ವರಿತಗಾಮಿಗಳಾದ | ದೇವೈಃ—ದೇವತೆಗಳೊಡ
ನೆಯೂ | ಸರಥಂ—ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಿ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಸುಪುತ್ರಾ—ಕಲ್ಯಾ
ಣಾತ್ಮಕರಾದ ಪುತ್ರರುಳ್ಳ | ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿದೇವಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ |
ಆಸ್ತಾಂ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ | ಅಮೃತಾಃ—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ | ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | ಸ್ವಾಹಾ—
ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಆಹುತಿಗಳಿಂದ | ಮಾದಯಂತಾಂ—ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ನೀನು ನಮಗಭಿಮುಖನಾಗಿ ಇಂದ್ರನೊಡನೆಯೂ ತ್ವರಿತಗಾಮಿಗಳಾದ
ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಿ ದಯಮಾಡು. ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕರಾದ ಪುತ್ರರುಳ್ಳ ಅದಿತಿಯು

ನಮ್ಮ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಆಹುತಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation.

Agni, kindled (into flame), come to our presence in the same chariot with Indra, and with the swift-moving gods: may Aditi, the mother of excellent sons, sit down on the sacred grass, and may the immortal gods be satisfied with the reverentially-offered oblation.

ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಮಿತಿ ದಶರ್ಚಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೀಯಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದಶೇತಿ || ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಮಿತ್ಯೇತದಾದೀನಿ ದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ ತೃತೀಯಚತುರ್ಥವರ್ಜಿತಾನಿ ಪ್ರಾತರನುನಾಕ ಅಗ್ನೀಯೇ ಕೃತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಛಂದಸ್ಯಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚ ವಿನಿಯುಕ್ತಾನಿ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಮಿತಿ ದಶಾನಾಂ ತೃತೀಯಚತುರ್ಥೇ ಉದ್ಧರೇತ್ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ || ವೂಲ್ಕೇ ದಶರಾತ್ರೇಷ್ವಮೇಷಹ ನೀದಂ ಸೂಕ್ತಮಾಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯಾಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಮಿತ್ಯಾಜ್ಯಂ | ಅ. ೪-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುನಾದವು—ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ಪಂಚದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದಶ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಹತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳು—ಆದರೆ ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು—ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನೀಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ಪಂಚದಸ್ಸಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಮಿತಿ ದಶಾನಾಂ ತೃತೀಯಚತುರ್ಥೇ ಉದ್ಧರೇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವೂಲ್ಕವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ದಿವಸ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಆಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯಾಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಮಿತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೩, ೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಚೈ—೧೦ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ವಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಂ ವೋ ದೇವಮಗ್ನಿಭಿಃ ಸಜೋಷಾ ಯಜಿಷ್ಠಂ ದೂತಮಧ್ವರೇ
ಕೃಣುಧ್ವಂ |

ಯೋ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ನಿಧ್ರುವಿರ್ಯತಾವಾ ತಪುರ್ಮೂರ್ಧಾ ಘೃತಾನ್ನಃ
ಪಾವಕಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಂ | ವಃ | ದೇವಂ | ಅಗ್ನಿಭಿಃ | ಸಜೋಷಾಃ | ಯಜಿಷ್ಠಂ | ದೂತಂ | ಅಧ್ವರೇ | ಕೃಣುಧ್ವಂ ||

ಯಃ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು | ನಿಧ್ರುವಿಃ | ಯತಾವಾ | ತಪುರ್ಮೂರ್ಧಾ | ಘೃತಾನ್ನಃ | ಪಾವಕಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾ ವೋ ಯೂಯಂ ದೇವಂ ದ್ಯೋತಮಾನಮಗ್ನಿಭಿರನ್ಯೈರಗ್ನಿಭಿಃ ಸಜೋಷಾಃ
ಸಜೋಷಸಂ ಸಹಿತಂ || ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಪ್ರಥಮಾ || ಯಜಿಷ್ಠಂ ಯಜ್ಞಾತಮಮಗ್ನಿಮಧ್ವರೇ
ಕಾಟಿಲ್ಯರಹಿತೇ ಯಜ್ಞೇ ದೂತಂ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಕುರುತ | ಯೋಽಗ್ನಿದೇವೋಽಪಿ ಸನ್ ಮರ್ತ್ಯೇಷು
ನಿಧ್ರುವಿರ್ಯತರಾಂ ಧ್ರುವಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಯತಾವಾ ಯಜ್ಞವಾನ್ ಸತ್ಯವಾನ್ವಾ ತಪುರ್ಮೂರ್ಧಾ ತಾಪಕತೇಜಾ
ಘೃತಾನ್ನಃ ಪಾವಕಃ ಶೋಧಕಶ್ಚ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಃ—ನೀವು | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಮರ್ತ್ಯೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ |
ನಿಧ್ರುವಿಃ—ಶಾಶ್ವತನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನೋ ಅಂತಹವನೂ | ಯತಾವಾ—ಸತ್ಯವಂತನೂ | ತಪುರ್ಮೂರ್ಧಾ—
ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ | ಘೃತಾನ್ನಃ—ಘೃತವೇ ಅನ್ನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೂ | ಪಾವಕಃ—ಶುದ್ಧೀಕಾರಕನೂ
ಅಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ | ದೇವಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ಅಗ್ನಿಭಿಃ—ಇತರ ಅಗ್ನಿಗಳೊಡನೆ | ಸಜೋಷಾಃ—

ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವನೂ | ಯೆಜಿಷ್ಯಂ—ಪೂಜ್ಯತಮನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅಧ್ವರೇ—
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ದೂತಂ—ಹವಿರ್ವಾಹಕನಾದ ದೂತನನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣುಧ್ವಂ—ಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನೋ ಅಂತಹವನೂ, ಯಾವನು
ಸತ್ಯವಂತನೂ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಘೃತವೇ ಅನ್ನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೂ, ಶುದ್ಧಕಾರಕನೂ ಆಗಿರುವನೋ
ಅಂತಹ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಇತರ ಅಗ್ನಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವನೂ ಪೂಜ್ಯತಮನೂ ಆದ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯನ್ನು
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ವಾಹಕನಾದ ದೂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Appoint (gods) the most adorable, divine Agni, consentient with
(all other) fires, your messengar at the sacrifice : him who is permanently
present amongst men, the observer of truth, who is crowned with flame,
the purifier, whose food is butter.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರೋಥದಶ್ವೋ ನ ಯುವಸೇವಿಷ್ಯನ್ಯದಾ ಮಹಃ ಸಂವರಣಾ ದ್ವಿಸ್ಥಾತ್ |
ಆದಸ್ಯ ವಾತೋ ಅನು ವಾತಿ ಶೋಚಿರಧ ಸ್ತ ತೇ ವ್ರಜನಂ ಕೃಷ್ಣಮಸ್ತಿ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರೋಥತ್ | ಅಶ್ವಃ | ನ | ಯುವಸೇ | ಅವಿಷ್ಯನ್ | ಯದಾ | ಮಹಃ | ಸಂವರಣಾತ್ | ವಿ | ಅಸ್ಥಾತ್ ||
ಅತ್ | ಆಸ್ಯ | ವಾತಃ | ಅನು | ವಾತಿ | ಶೋಚಿಃ | ಅಧ | ಸ್ತ | ತೇ | ವ್ರಜನಂ | ಕೃಷ್ಣಂ | ಅಸ್ತಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯವಸೇ ಘಾಸೇವಿಷ್ಯನ್ ಭಕ್ಷಯನ್ ಪ್ರೋಥತ್ ಶಬ್ದಂ ಕುರ್ವನ್ ಸಂಚರನ್ವಾಶ್ವೋ ನ
ಅಶ್ವ ಇವ ಮಹೋ ಮಹತಃ ಸಂವರಣಾನ್ನಿರೋಧಾತ್ ದಾವರೂಪೋಗ್ನಿಯೇದಾ ವ್ಯಸ್ಥಾತ್ ಸತತೇಷು
ವ್ಯಕ್ತೇಷು ವಿತಿಷ್ಯತೇ ಅತ್ತದಾಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಶೋಚಿರರ್ಚಿರನು ವಾತೋ ವಾತಿ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ |
ಅಧಾನಂತರಂ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತವ ವ್ರಜನಂ ವರ್ತು ಕೃಷ್ಣಮಸ್ತಿ | ಭವತಿ | ಸ್ತೇತಿ ಪೂರಣಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯವಸೇ—ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ತೃಣವನ್ನು | ಅವಿಷ್ಯನ್—ತಿನ್ನುವಾಗ | ಪ್ರೋಥತ್—ಶಬ್ದವನ್ನು |
ಮಾಡುತ್ತಾ ಕುಪ್ಪಳಿಸುವ | ಅಶ್ವೋ ನ—ಅಶ್ವದಂತೆ | (ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು) | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ |

ಸಂವರಣಾತ್—ಆವರಣವಾದ ವನಮಧ್ಯದಿಂದ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ | ಯದಾ—ಯಾವಾಗ | ವ್ಯಸಾತ್—ವೃಕ್ಷಾದಿ
 ಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗುವನೋ | ಅತ್—ಆ ಒಡನೆಯೇ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಅಗ್ನಿಯ | ಶೋಚಿಃ—
 ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು | ನಾತೇ—ವಾಯುವು | ಅನು ನಾತಿ—ಬೀಸುತ್ತಾನೆ (ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) | ಅಥ—ಅನಂತರ |
 ತೇ—ನಿನ್ನ | ವ್ರಜನಂ—ಮಾರ್ಗವು | ಕೃಷ್ಣಂ—ಕೃಷ್ಣರೂಪವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ | ಅಸ್ತಿ ಸ್ಮ—ಆಗುವುದಲ್ಲವೇ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನುವಾಗ ಹೇಷಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಕುಪ್ಪಳಿಸುವ
 ಅಶ್ವದಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಣವಾದುದೂ ಆದ ವನಮಧ್ಯದಿಂದ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ ಯಾವಾಗ
 ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗುವನೋ ಆ ಒಡನೆಯೇ ಈ ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ವಾಯುವು ಬೀಸುತ್ತಾನೆ.
 ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಆ ಒಡನೆಯೇ ನೀನು ದಹಿಸಿಹೋದ ಮಾರ್ಗವು ಕಪ್ಪುವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗುತ್ತದೆ.

English Translation.

When, like a neighing steed about to feed upon the forage, (Agni)
 springs up from the vast-enclosing (forest), then the wind fans his flame :
 and black, (Agni), is your course.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದ್ಯಸ್ಯ ತೇ ನವಜಾತಸ್ಯ ವೃಷ್ಟೋಽಗ್ನೇ ಚರಂತ್ಯಜರಾ ಇಧಾನಾಃ |

ಅಚ್ಛಾ ದ್ಯಾಮುರುಷೋ ಧೂಮ ಏತಿ ಸಂ ದೂತೋ ಅಗ್ನೇ ಈಯಸೇ ಹಿ
 ದೇವಾನ್ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಯಸ್ಯ | ತೇ | ನವಜಾತಸ್ಯ | ವೃಷ್ಟಃ | ಅಗ್ನೇ | ಚರಂತಿ | ಅಜರಾಃ | ಇಧಾನಾಃ |

ಅಚ್ಛ | ದ್ಯಾಂ | ಅರುಷಃ | ಧೂಮಃ | ಏತಿ | ಸಂ | ದೂತಃ | ಅಗ್ನೇ | ಈಯಸೇ | ಹಿ | ದೇವಾನ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನವಜಾತಸ್ಯ ನವಪ್ರಾಕುರ್ಭಾವಸ್ಯ ವೃಷ್ಟೋ ವರ್ಷಿತುರ್ಯಸ್ಯ ತೇ ತವಾಜರಾ
 ಜರಾರಹಿತಾ ಜ್ವಾಲಾ ಇಧಾನಾ ಉಚ್ಚರಂತಿ ಉದ್ಗಚ್ಛಂತಿ ಅಸ್ಯಾರುಷ ಆರೋಚಮಾನೋ ಧೂಮೋ
 ದ್ಯಾಮುಚ್ಛ ದಿವಮುಚ್ಛೇತಿ | ಗಚ್ಛತಿ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ದೂತಃ ಸನ್ ದೇವಾನ್ ಸಮೀಯಸೇ ಹಿ |
 ಸಂಪ್ರಾಪ್ನೋಷಿ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನವಜಾತಸ್ಯ—ಆಗತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ | ವೃಷ್ಟಃ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಪ್ರದನೂ ಆದ | ಯಸ್ಯ ತೇ—ಯಾವ ನಿನ್ನ | ಅಜರಾಃ—ಜರಾರಹಿತವೂ | ಇಥಾನಾಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತವೂ ಆದ ಜ್ವಾಲೆಗಳು | ಉಚ್ಚರಂತಿ—ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಮೇಲ್ಬಾಗಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಸರಿಸುವುವೋ (ಅಂತಹ ನಿನ್ನ) | ಅರುಷಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳ | ಧೂಮಃ—ಧೂಮವು (ಹೊಗೆಯು) | ದ್ಯಾಂ ಅಚ್ಛ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಏತಿ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹರಡುತ್ತದೆ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೂತಃ—ದೂತನಾದ ನೀನು ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಸಂ ಈಯಸೇ ಹಿ—ಹೋಗಿ ಸೇರುವೆಯಲ್ಲವೇ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಆಗತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನೂ ಆದ ಯಾವ ನಿನ್ನ ಜರಾರಹಿತವೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವೂ ಆದ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಸರಿಸುವುವೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳ ಧೂಮವು (ಹೊಗೆಯು) ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೂತನಾದ ನೀನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ ?

English Translation.

The kindled undecaying flames of you, the newly-born, the showerer, rise up: the luminous smoke spreads along the sky: and you, Agni, proceed as their messenger to the gods.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ವಿ ಯಸ್ಯ ತೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಪಾಜೋ ಅಶ್ರೇತ್ತ್ವಸು ಯದನ್ನಾ ಸಮವೃಕ್ತ

ಜಂಭೈಃ |

ಸೇನೇವ ಸೃಷ್ಟಾ ಪ್ರಸಿತಿಷ್ಠ ಏತಿ ಯವಂ ನ ದಸ್ಮ ಜುಹ್ವಾ ವಿವೇಕ್ಷಿ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಯಸ್ಯ | ತೇ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ | ಪಾಜಃ | ಅಶ್ರೇತ್ | ತ್ವಸು | ಯತ್ | ಅನ್ನಾ | ಸಂಽಅವೃಕ್ತ | ಜಂಭೈಃ ||

ಸೇನಾಽಇವ | ಸೃಷ್ಟಾ | ಪ್ರಸಿತಿಃ | ತೇ | ಏತಿ | ಯವಂ | ನ | ದಸ್ಮ | ಜುಹ್ವಾ | ವಿವೇಕ್ಷಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯಸ್ಯ ದಾವರೂಪಸ್ಯ ತೇ ತವ ಪಾಜಸ್ತೇಜಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭೂಮ್ಯಾಂ ತ್ವಸು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ವ್ಯಶ್ರೇತ್ ವಿಶ್ರಯತಿ ಯದ್ಯದಾನ್ನಾ ನಿ ಕಾಷ್ಠಾದಿನಿ ಜಂಭೈರ್ದಂತೈಃ | ಜ್ವಾಲಾಭರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಮವೃಕ್ತ

ವೃಂಕ್ತೇ ಖಾದತಿ | ತಥಾ ಸೇನೇನ ಸೃಷ್ಟೋದ್ಯುಕ್ತಾ ತೇ ತವ ಪ್ರಸಿತಿರ್ಜ್ವಾಲೃತಿ | ಗಚ್ಛತಿ | ದಸ್ಮ ಹೇ
ದರ್ಶನೀಯಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಯವಂ ನ ಯವಮಿವ ಜುಹ್ವಾ ಜ್ವಾಲಯಾ ವಿನೇಕ್ಷಿ | ಕಾಷ್ಠಾದೀನಿ ಭಕ್ಷಯಸಿ
ವ್ಯಾಪ್ನೋಸಿ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಯಸ್ಯ ತೇ—ಯಾವ ನಿನ್ನ | ಸಾಜಃ—ತೇಜಸ್ಸು | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ—ಭೂಮಿ
ಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ | ತೈಷು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ವಿ ಅಶ್ರೇತಃ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಅನ್ನಾ—
ಕಾಷ್ಠಾದಿರೂಪವಾದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಜಂಭೈಃ—ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದ ದಂತಗಳಿಂದ | ಸಮವೃಕ್ತ—ಭಕ್ಷಿಸುವುದೋ
(ಆಗ) | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪ್ರಸಿತಿಃ—ಜ್ವಾಲೆಯು | ಸೃಷ್ಟ್ವಾ—ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತವಾದ | ಸೇನೇನ—ಸೇನೆಯಂತೆ |
ವಿತಿ—ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತದೆ | ದಸ್ಮ—ಅಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಜುಹ್ವಾ—ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ |
ಯವಂ ನ—ಯವಧಾನ್ಯವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವಂತೆ | ವಿನೇಕ್ಷಿ—ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು, ಭೂಮಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಯಾವಾಗ ಕಾಷ್ಠಾದಿ
ರೂಪವಾದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದ ದಂತಗಳಿಂದ ಭಕ್ಷಿಸುವುದೋ ಆಗ ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯು ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತ
ವಾದ ಸೇನೆಯಂತೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಅಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಯವಧಾನ್ಯ
ವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

The light of whom quickly spreads over the earth, when with his
teeth (of flame) he devours his food : your blaze rushes along like a charging
host, when Agni, of goodly aspect, you spread with your flame (amongst
the trees) as if (they were) barley.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಮಿದ್ಧೋಷಾ ತಮುಷಸಿ ಯವಿಷ್ಠಮಗ್ನಿಮತ್ಯಂ ನ ಮರ್ಜಯಂತ ನರಃ |
ನಿಶಿತಾನಾ ಅತಿಥಿಮಸ್ಯ ಯೋನೌ ದೀದಾಯ ತೋಚಿರಾಹುತಸ್ಯ ವೃಷ್ಟಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಇತ್ | ದೋಷಾ | ತಂ | ಉಷಸಿ | ಯವಿಷ್ಠಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಅತ್ಯಂ | ನ | ಮರ್ಜಯಂತ | ನರಃ |
ನಿಶಿತಾನಾಃ | ಅತಿಥಿಂ | ಅಸ್ಯ | ಯೋನೌ | ದೀದಾಯ | ತೋಚಿಃ | ಅಹುತಸ್ಯ | ವೃಷ್ಟಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂಜಘಾಷ್ಯಂ ||

ಯನಿಷ್ಯಂ ಯುವತಮನುತಿಥಿಮತಿಥಿವತ್ಪೂಜ್ಯಂ ತಮಿತ್ತಮೇವಾಗ್ನಿಂ ದೋಷಾ ದೋಷಾಯಾಂ
ರಾಶ್ರಾಪುಷಸಿ ನಾಸರೇಽಪಿ ತನೇವಾಸ್ಯಾಗ್ನೇರ್ಯೋನೌ ಸ್ಥಾನ ಆಹವನೀಯಾಯತನೇ ಧಿಷ್ಟೇ ವಾ
ನಿಶಿತಾನಾ ದೀಪಯಂತೋ ನರೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಅಶ್ಯಂ ನ ಸತತಗಮನಯುಕ್ತಂ ಪೋಥಾರಮಶ್ವಮಿವ
ಮರ್ಜಯಂತ | ಪರಿಚರಂತಿ | ಆಹುತಸ್ಯ ಚ ವೃಷ್ಟಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತುರಗ್ನೇಸ್ತಸ್ಯ ಶೋಚಿರ್ಜ್ವಲಾ
ದೀಪಾಯ | ದೀಪ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯನಿಷ್ಯಂ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ | ಅತಿಥಿಂ—ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ | ತಂ ಇತ್—
ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದೋಷಾ—ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ | ತಂ ಅಗ್ನಿಂ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಉಷಸಿ—
ಉಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ | ಅಸ್ಯ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯ | ಯೋನೌ—ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ವೇದಿಯಲ್ಲಿ | ನಿಶಿತಾನಾಃ—
ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ | ನರಃ—ಮಾನವರು | ಅಶ್ಯಂ ನ—ಸತತಗಾಮಿಯಾದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಪಚರಿಸು
ವಂತೆ | ಮರ್ಜಯಂತ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ | ಆಹುತಸ್ಯ—ಆಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ | ವೃಷ್ಟಃ—
ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯ | ಶೋಚಿಃ—ಜ್ವಾಲೆಯು | ದೀಪಾಯ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ, ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಉಷಾ
ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾನವರು ಸತತಗಾಮಿ
ಯಾದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಪಚರಿಸುವಂತೆ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ
ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Men cherish that youthful Agni at evening and at dawn, as (they
tend) a horse : lighting him as a guest in his proper station : the radiance
of the showerer (of benefits,) to whom the oblation is offered, shines
brightly.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸುಸಂದ್ಯಕ್ತೇ ಸ್ವನೀಕ ಪ್ರತೀಕಂ ವಿ ಯದ್ರುಕ್ಮೋ ನ ರೋಚಸ ಉಪಾಕೇ |
ದಿನೋ ನ ತೇ ತನ್ಮತುರೇತಿ ಶುಷ್ಕಶ್ಚಿತ್ರೋ ನ ಸೂರಃ ಪ್ರತಿ ಚಕ್ಷಿ ಭಾನುಂ ||

|| ಪವನಾಧಃ ||

ಸುಸಂಧ್ಯಕ್ | ತೇ | ಸುತಾನೀಕ | ಪ್ರತೀಕಂ | ವಿ | ಯತ್ | ರುಕ್ಮಾಃ | ನ | ರೋಚಸೇ | ಉಪಾಕೇ |
ದಿವಃ | ನ | ತೇ | ತನ್ಯತುಃ | ಏತಿ | ಶುಷ್ಕಃ | ಚಿತ್ರಃ | ನ | ಸೂರಃ | ಪ್ರತಿ | ಚಕ್ರಿ | ಭಾನುಂ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ತನೀಕ ಹೇ ಸುತೇಜಸ್ವಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಯದ್ಯದಾ ರುಕ್ಮೋ ನ ಸೂರ್ಯ ಇವ | ಸುವರ್ಣಮಿವ
ವಾ | ಉಪಾಕೇಽಂತಿಕೇ ವಿ ರೋಚಸೇ ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಸೇ ತದಾ ತೇ ತವ ಪ್ರತೀಕಂ ರೂಪಮಾಗಂ
ವಾ ಸುಸಂಧ್ಯಕ್ ಸುಸಂದರ್ಶನಂ ಭವತಿ | ಕಿಂಚಿ ತೇ ತವ ಶುಷ್ಕೋ ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಾತ್ತನ್ಯತುರ್ನಾಶ-
ನಿರಿವ್ಯತಿ | ನಿರ್ಗಚ್ಛತಿ | ಚಿತ್ರೋ ದರ್ಶನೀಯಃ ಸೂರೋ ನ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಭಾನುಂ ಸ್ವಾಂ ದೀಪ್ತಿಂ
ಪ್ರತಿ ಚಕ್ರಿ | ಪ್ರದರ್ಶಯಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ್ತನೀಕ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ರುಕ್ಮೋ ನ—
ಸುವರ್ಣದಂತೆ | ಉಪಾಕೇ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ | ವಿ ರೋಚಸೇ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತೀಯೋ (ಆಗ) |
ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪ್ರತೀಕಂ—ರೂಪವು | ಸುಸಂಧ್ಯಕ್—ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ |
ಶುಷ್ಕಃ—ಶಕ್ತಿಯು | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಅವಿರ್ಭವಿಸುವ | ತನ್ಯತುಃ ನ—ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆ |
ಏತಿ—ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ | ಸೂರಃ ನ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ಚಿತ್ರಃ—ಆಕರ್ಷಕನಾದ ನೀನು |
ಭಾನುಂ—ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು | ಪ್ರತಿ ಚಕ್ರಿ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವಾಗ ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿತನಾಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ
ಕಣ್ಗೊಳಿಸುವೆಯೋ, ಆಗ ನಿನ್ನ ರೂಪವು ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ
ಅವಿರ್ಭವಿಸುವ ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಆಕರ್ಷಕನಾದ ನೀನು ನಿನ್ನ
ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Resplendent Agni, when you shine nigh at hand like gold,
your appearance is beautiful: your might issues like the thunderbolt
from the firmament, and like the wonderful sun, you display your
lustre.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ | ವಃ | ಸ್ವಾಹಾಗ್ನಯೇ | ದಾಶೇಮ | ಪರೀಳಾಭಿಘ್ನತವದ್ಭಿಶ್ಚ
ಹವ್ಯೈಃ |

ತೇಭಿರ್ನೋ ಅಗ್ನೇ ಅಮಿತ್ಯೈರ್ಮಹೋಭಿಃ ಶತಂ ಪೂರ್ಭಿರಾಯಸೀಭಿನಿ
ಪಾಹಿ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ | ವಃ | ಸ್ವಾಹಾ | ಅಗ್ನಯೇ | ದಾಶೇಮ | ಪರಿ | ಇಳಾಭಿಃ | ಘೃತವತ್ಽಭಿಃ | ಚ | ಹವ್ಯೈಃ |
ತೇಭಿಃ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅಮಿತ್ಯೈಃ | ಮಹಃಽಭಿಃ | ಶತಂ | ಪೂಃಽಭಿಃ | ಆಯಸೀಭಿಃ | ನಿ | ಪಾಹಿ || ೨ ||

|| ಸಾಂಖ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅಗ್ನಯೇಽಗ್ರಸ್ಯ ನೇತ್ರೇ ವಸ್ತುಭ್ಯಂ ಸ್ವಾಹಾ ಸ್ವಾಹುತಂ ಹವಿಃ | ಕಿಂಚ ಯಥಾ
ವಯಮಿಳಾಭಿರ್ಗೋಭಿರ್ಗೋವಿಕಾರೈಃ ಕ್ಷೇರಾದಿಭಿಘ್ನತವದ್ಭಿಘ್ನತವಹಿತೈರ್ಹವ್ಯೈಃ ಪುರೋಡಾಶಾದಿ-
ಭಿಶ್ಚ ದಾಶೇಮ ಪರಿಚರೇಮ ತಥಾ ತ್ವಮಪಿ ತೇಭಿಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಮಿತ್ಯೈರಪರಿಮಿತ್ಯೈರ್ಮಹೋಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿಃ
ಶತಮಪರಿಮಿತಾಭಿರಾಯಸೀಭಿರ್ಹಿರಣ್ಮಯಾಭಿಃ | ರುಕ್ಮಮಯ ಇತಿ ಹಿರಣ್ಯನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ |
ಪೂರ್ಭಿರ್ನಗರೀಭಿರೇವ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ನಿ ಪಾಹಿ | ನಿತರಾಂ ರಕ್ಷ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಗ್ನಯೇ—ನೇತ್ರವಾದ | ವಃ—ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಯಥಾ—
ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಇಳಾಭಿಃ—ಕ್ಷೇರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ | ಘೃತವದ್ಭಿಃ—ಘೃತಯುಕ್ತ
ವಾದ | ಹವ್ಯೈಃ ಚ—ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ | ಸ್ವಾಹಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು | ಪರಿ
ದಾಶೇಮ—ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುವೆವೋ (ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) | ತೇಭಿಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ | ಅಮಿತ್ಯೈಃ—
ಅಪರಿಮಿತವಾದವೂ | ಮಹೋಭಿಃ—ತೇಜೋಮಯವಾದವೂ | ಶತಂ—ಅನೇಕಸಂಖ್ಯಾಕವೂ | ಆಯಸೀಭಿಃ—
ಹಿರಣ್ಯನಿರ್ಮಿತವಾದವೂ ಆದ | ಪೂರ್ಭಿಃ—ನಗರಗಳ ದಾನದಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ನಿ ಪಾಹಿ—
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೇತ್ರವಾದ ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕ್ಷೇರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಘೃತಯುಕ್ತ
ವಾದ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುವೆವೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ, ಅಸರಿಮಿತವಾದವೂ, ತೇಜೋಯುತವಾದವೂ, ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ, ಹಿರಣ್ಯನಿರ್ಮಿತವೂ ಆದ ನಗರಗಳ ದಾನದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

When we present to you, Agni, the sacred offering along with oblations mixed with milk and butter, then protect us, Agni, with those vast unbounded, innumerable golden cities.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ನಾ ತೇ ಸಂತಿ ದಾಶುಷೇ ಅಧ್ಯಷ್ಟಾ ಗಿರೋ ವಾ ಯಾಭಿರ್ನೃವತೀರು-
ರುಷ್ಯಾಃ |

ತಾಭಿರ್ನಃ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ನಿ ಪಾಹಿ ಸ್ಮತ್ಸೂರೀಂಜರಿತ್ಯಾಂ ಜಾತವೇದಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾಃ | ನಾ | ತೇ | ಸಂತಿ | ದಾಶುಷೇ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ | ಗಿರಃ | ವಾ | ಯಾಭಿಃ | ನೃವತೀಃ | ಉರುಷ್ಯಾಃ |
ತಾಭಿಃ | ನಃ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ನಿ | ಪಾಹಿ | ಸ್ಮತ್ | ಸೂರೀನ್ | ಜರಿತ್ಯಾನ್ | ಜಾತವೇದಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಹೇ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರ ಜಾತವೇದೋಽಗ್ನೇ ದಾಶುಷೇ ದಾಶುಷಸ್ತೇ ತವ ಯಾ
ವಾ ಯಾಶ್ಚ ಜ್ವಾಲಾಃ ಸಂತಿ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾ ರಕ್ಷೋಭಿರಪ್ರಧೃಷಿತಾ ಗಿರೋ ವಾ ಗಿರಶ್ಚ ಸಂತಿ | ಯಾಭಿ-
ರ್ಗೀರ್ಭಿರ್ನೃವತೀಃ ಪುತ್ರವತೀಃ ಪ್ರಜಾ ಉರುಷ್ಯಾ ರಕ್ಷೇಃ ತಾಭಿರುಭಯಾಭಿನೋಽಸ್ಮಾನ್ | ಸ್ಮದಿತಿ
ಪ್ರಶಸ್ತವಚನಃ | ಪ್ರಶಸ್ತಾನ್ ಸೂರೀನ್ ಹವಿಷಾಂ ಪ್ರೇರಕಾನ್ ಜರಿತ್ಯಾನ್ ಸ್ತೋತ್ರಾಂಶ್ಚ ನಿ ಪಾಹಿ |
ನಿತರಾಂ ರಕ್ಷ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾ | ಜಾತವೇದಃ—ಸಕಲಜ್ಞಾನಾ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದಾಶುಷೇ—
ಉದಾರದಾನಿಯಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಯಾ ನಾ—ಯಾವ ಜ್ವಾಲೆಗಳು | ಸಂತಿ—ಇರುವವೋ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಃ—
ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ | ಗಿರಃ ನಾ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿವೆಯೋ | ಯಾಭಿಃ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳೊಡನೆ |
ನೃವತೀಃ—ಪುತ್ರಯುಕ್ತರಾದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಉರುಷ್ಯಾಃ—ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ | ತಾಭಿಃ—ಅವುಗಳೊಡನೆ
ಯೆಲ್ಲಾ | ಸ್ಮತ್—ಪ್ರಸಂಶನೀಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಸೂರೀನ್—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವರೂ | ಜರಿತ್ಯಾನ್—
ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಆದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ನಿ ಪಾಹಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, | ಉದಾರದಾನಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಯಾವ ಜ್ಞಾಲೆಗಳು ಇರು
ವುಮೋ, ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಯಾವ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿವೆಯೋ, ಯಾವ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳೊಡನೆ ಪುತ್ರಯುಕ್ತರಾದ ನಿನ್ನ
ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲದರ ಸಹಾಯದೊಡನೆ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸು
ವವರೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಆದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Son of strength, Jatavedas, with those unobstructed (splendours)
which belong to you, a munificent donor, and with those praises where-
with you protect people with their posterity, protect us your worshippers
and praisers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಿರ್ಯತ್ಪೂತೇವ ಸ್ವಧಿತಿಃ ಶುಚಿರ್ಗಾತ್ಸಯಾ ಕೃಪಾ ತನ್ನಾ ರೋಚಿ-
ಮಾನಃ |

ಆ ಯೋ ಮಾತ್ರೋರುಶೇನ್ಯೋ ಜನಿಷ್ವ ದೇವಯಜ್ಞಾಯ ಸುಕ್ರತುಃ
ಪಾವಕಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಿಃ | ಯತ್ | ಪೂತ್ಯಾ ಇವ | ಸ್ವಧಿತಿಃ | ಶುಚಿಃ | ಗಾತ್ | ಸ್ವಯಾ | ಕೃಪಾ | ತನ್ನಾ | ರೋಚಿಮಾನಃ |

ಆ | ಯಃ | ಮಾತ್ರೋಃ | ಉಶೇನ್ಯಃ | ಜನಿಷ್ವ | ದೇವಯಜ್ಞಾಯ | ಸುಕ್ರತುಃ | ಪಾವಕಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯದಾ ಶುಚಿರಗ್ನಿಃ ಸ್ವಯಾ ಸ್ವಕೀಯಯಾ ತನ್ನಾ ತತಯಾ ಕೃಪಾ ಕೃಪಯಾ ದೀಪ್ತಾ
ರೋಚಿಮಾನಃ ಪೂತೇವ ಸ್ವಧಿತಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೀಕೃತಾ ಸ್ವಧಿತಿರಿವ ನಿರ್ಗಾತ್ ಕಾಷ್ಠಾನ್ನಿರ್ಗಚ್ಛತಿ ತದಾನೀಂ
ದೇವಯಜ್ಞಾಯ ಭವತಿ | ತದೇವ ವಿಶದಯತಿ | ಯೋಗ್ನಿರುಶೇನ್ಯಃ ಕಮನೀಯಃ ಸುಕ್ರತುಃ
ಸುಕರ್ಮಾ ಪಾವಕಃ ಶೋಧಕಶ್ಚ ಮಾತ್ರೋರರಣ್ಯೋರಾ ಜನಿಷ್ವ ಆಜಾಯತ ಸ ದೇವಯಜ್ಞಾಯ
ಭವತೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಶೇನ್ಯಃ—ಅತ್ಯಂತ ಅಪೇಕ್ಷಿತನೂ | ಸುಕ್ರತುಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ | ಪಾವಕಃ—
ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಮಾತ್ರೋಃ—ಮಾತೃರೂಪವಾದ ಅರಣಿಗಳಿಂದ |

ಅ ಅಜನಿಷ್ಠ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದನೋ ಅಂತಹವನೂ ಮತ್ತು | ಸ್ವಯೋ—ತನ್ನದೇ ಆದುದೂ | ತನ್ಮಾ—ವಿಷ್ಣುತ
ವಾದುದೂ ಆದ | ಕೃಪಾ—ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ರೋಚಮಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ ಆದ | ಶುಚಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು |
ಯೇತ್—ಯಾವಾಗ | ಪೂತಾ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ | ಸ್ವಧಿತಿಃ ಇವ—ಖಡ್ಗದಂತೆ | ನಿಃ ಗಾತ್—
ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಅವಿರ್ಭವಿಸುವನೋ (ಆಗ) | ದೇವಯಜ್ಞಾಯ—ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಕಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ, ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನೂ ಆದ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು
ಮಾತೃರೂಪರಾದ ಆರಣಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದನೋ, ಅಂತಹವನೂ ಮತ್ತು ತನ್ನದೇ ಆದುದೂ, ವಿಷ್ಣುತವಾದುದೂ
ಆದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಖಡ್ಗದಂತೆ ಯಾವಾಗ
ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಅವಿರ್ಭವಿಸುವನೋ ಆಗ ದೇವಪೂಜಾಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

When the bright Agni, radiant with his own diffusive lustre, issues
(from the touchwood) like a sharpened axe; and he who is desirable, the
doer of great deeds, the purifier, is born of his two parents: (he appears)
for the worship of the gods.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ಏತಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಸೌಭಗಾ ದಿದೀಹ್ಯಸಿ ಕೃತುಂ ಸುಚೇತಸಂ ವತೇಮ |
ವಿಶ್ವಾ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಭ್ಯಾ ಗೃಣತೇ ಚ ಸಂತು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ
ಸದಾ ನಃ || ೧೦ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯಃ ||

ಏತಾ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಸೌಭಗಾ | ದಿದೀಹಿ | ಅಸಿ | ಕೃತುಂ | ಸುಚೇತಸಂ | ವತೇಮ |
ವಿಶ್ವಾ | ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಭ್ಯಃ | ಗೃಣತೇ | ಚ | ಸಂತು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಏತೈತಾನಿ ಪರಿವೃತ್ಯ ಮಾನಾನಿ ಸೌಭಗಾ ಸೌಭಗಾನಿ ಶೋಭನಾನಿ ಧನಾನಿ ನೋಽಕ್ಷ್ಮಭ್ಯಂ
ದಿದೀಹಿ | ದೀಪಯ ದೇಹಿ ನಾ | ಅಸ್ಯಪಿ ಚ ಕೃತುಂ ಕರ್ಮ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ತಾರಂ ನಾ ಸುಚೇತಸಂ

ಶೋಭನಪ್ರಜ್ಞಾನಯುಕ್ತಂ ಸುಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ಪುತ್ರಂ ವಾ ವತೇಮ | ಸಂಭಜೇಮಹಿ || ವನತೇಃ ಸಂಭಜ-
ನಾರ್ಥಸ್ಯ ವರ್ಣಾಂತರಾಗಮೇ ಸತಿ ರೂಪಂ || ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಧನಾನಿ ಸ್ತೋತೃಭ್ಯ ಉದ್ಗಾತೃಭ್ಯೋ
ಗೃಣತೇ ಶಂಸತೇ ಚ ಸಂತು | ಯೂಯಂ ತ್ವತ್ಪರಿವಾರಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ
ಪ್ರೇಮೈಃ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ಪಾತ | ರಕ್ಷತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

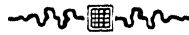
ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಏತಾ—ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದ | ಸೌಭಗಾ—ಸಕಲ ಮಂಗಳಕರವಾದ
ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ದಿದೀಹಿ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು | ಅಹಿ—ಮತ್ತು | ಕೃತುಂ—ಯಜ್ಞ
ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ | ಸುಚೇತಸಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು |
ವತೇಮ—ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ ಧನಗಳೂ | ಸ್ತೋತೃಭ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೂ |
ಗೃಣತೇ ಚ—ಆ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವರಿಗೂ | ಸಂತು—ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರಲಿ |
ಯೂಯಂ—ನೀನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನವರೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸದಾ—
ಯಾವಾಗಲೂ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸಕಲ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ
ಕೊಡು. ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆದ
ಪುತ್ರನನ್ನು ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೂ ಆ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವರಿಗೂ
ಸಹ ಸಮಸ್ತ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರಲಿ. ನೀನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನವರೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ
ಯಾವಾಗಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Illume for us, Agni, the auspicious (riches): may we possess (a son)
intelligent, the celebrator of sacred rites: may all (good things) be to
your praisers, and to him who eulogizes (you): and ever cherish us
with blessings.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರ ನಃ ಶುಕ್ರಾಯೇತಿ ದಶರ್ಚಿಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ |
ಪ್ರ ನ ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾತ್ತಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರ್ದಶಸೂಕ್ತಮಧ್ಯೇ ದ್ವಿತೀಯತ್ರೇನೋಕ್ತಃ

ಸೂಕ್ತವಿನ್ಯೋಗಃ || ಏಕಾದಶಿನ ಅಗ್ನೇಯೇ ಸೆಶೌ ಪ್ರ ವಃ ಶುಕ್ರಾಯೇತ್ಯೇಷಾ ವಪಾಯೋ
ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪ್ರ ವಃ ಶುಕ್ರಾಯ ಭಾನವೇ ಭರಧ್ವಂ ಯಥಾ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಮನುಷೋ
ಹವಿರ್ಭಿಃ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ವಃ ಶುಕ್ರಾಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ;
ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ತಾಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ವಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು
ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಪಠಿಸುವ ಹತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನ್ಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ವಿನ್ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಯಾಗದ ಏಕಾಪಶಿನ್
ಎಂಬ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವತಾಕವಾದ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ವಃ ಶುಕ್ರಾಯ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ವಪಾಹೋಮದ
ಯಾಜ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವೇತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ವಃ ಶುಕ್ರಾಯ ಭಾನವೇ ಭರಧ್ವಂ
ಯಥಾ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಮನುಷೋ ಹವಿರ್ಭಿಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩. ೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೫, ೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಕ್ತಿ—೧೦ ||

|| ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ವಃ ಶುಕ್ರಾಯ ಭಾನವೇ ಭರಧ್ವಂ ಹವ್ಯಂ ಮತಿಂ ಚಾಗ್ನೇಯೇ

ಸುಪೂತಂ |

ಯೋ ದೈವ್ಯಾನಿ ಮಾನುಷಾ ಜನಾಂಷ್ಯಂತರ್ವಿಶ್ವಾನಿ ವಿದ್ಮನಾ ಜಿಗಾತಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ವಃ | ಶುಕ್ರಾಯ | ಭಾನವೇ | ಭರಧ್ವಂ | ಹವ್ಯಂ | ಮತಿಂ | ಚ | ಅಗ್ನೇಯೇ | ಸುಪೂತಂ |

ಯಃ | ದೈವ್ಯಾನಿ | ಮಾನುಷಾ | ಜನಾಂಷಿ | ಅಂತಃ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ವಿದ್ಮನಾ | ಜಿಗಾತಿ || ೧ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಹವಿಷಾಂ ವೋಽಥಾರೋ ವೋ ಯೋಯಂ ಶುಕ್ರಾಯ ಶುಭ್ರಾಯ ಭಾನವೇ ದೀಪ್ತಾಯಾ-
ಗ್ನಯೇ ಸುಪೂತಂ ಸುಶುದ್ಧಂ ಹವ್ಯಂ ಮತಿಂ ಸ್ತುತಿಂ ಚ ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ | ಯೋಽಗ್ನಿ ದೈವ್ಯಾನಿ ಮಾನುಷಾ
ಮಾನುಷಾಣಿ ಚ ವಿಶ್ವಾನಿ ಜನೂಂಷಿ ಜಾತಾನ್ಯಂತರಂತರಾ ವಿದ್ಮನಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ವಾ
ಜಿಗಾತಿ ಗಚ್ಛತಿ | ದೇವಾನ್ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚಾಂತರಾ ಹವೀಂಷಿ ನೇತುಂ ವರ್ತತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

(ಎಲೈ ಹವಿರ್ವಾಹಕರೇ) ವಃ—ನೀವು | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ದೈವ್ಯಾನಿ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಮಾನುಷಾ—ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಜನೂಂಷಿ—ಭೂತಜಾತಗಳಿಗೂ | ಅಂತಃ—
ನಡುವೆ (ದೇವಮಾನವಾದಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾ) | ವಿದ್ಮನಾ—ತನ್ನ ಜ್ಞಾನಸಹಾಯ
ದಿಂದ | ಜಿಗಾತಿ—ಸಂಚರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ | ಶುಕ್ರಾಯ—ಶುಭ್ರನೂ | ಭಾನವೇ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ
ಆದ | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸುಪೂತಂ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ | ಹವ್ಯಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನಾ |
ಮತಿಂ ಚ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ | ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ—ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಹವಿರ್ವಾಹಕರೇ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವಮಾನವಾದಿ ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು
ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಅವರ ನಡುವೆ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಶುಭ್ರನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನಾ, ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

Offer your sacred oblation, and praise the bright and radiant Agni,
who passes with wisdom between all divine and human beings.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಸ ಗೃತ್ನೋ ಅಗ್ನಿ ಪುರುಣಶ್ಚಿದಸ್ತು ಯತೋ ಯವಿಷ್ಠೋ ಅಜನಿಷ್ಠ ಮಾತುಃ ||

ಸಂ ಯೋ ವನಾ ಯುವತೇ ಶುಚಿದನ್ಭಾರಿ ಚಿದನ್ವಾ ಸಮಿದತ್ತಿ ಸದ್ಯಃ || ೨ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಸಃ | ಗೃತ್ನಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಪುರುಣಃ | ಚಿತ್ | ಅಸ್ತು | ಯತಃ | ಯವಿಷ್ಠಃ | ಅಜನಿಷ್ಠ | ಮಾತುಃ |

ಸಂ | ಯಃ | ವನಾ | ಯುವತೇ | ಶುಚಿದನ್ | ಭಾರಿ | ಚಿತ್ | ಅನ್ವಾ | ಸಂ | ಇತ್ | ಅತ್ತಿ | ಸದ್ಯಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಚಿತ್ಸ ಏವ ಗೃತ್ನೋ ಮೇಧಾವೀ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಗೃತ್ಸ ಇತಿ ಮೇಧಾವಿನಾಮ |
ನಿ. ೯-೫ | ಅಗ್ನಿ ಸ್ತರುಣಸ್ತಾರಕೋ ಭವತಿ | ತದಾ ಯತೋ ಯದಾ ಮಾತುರರಣ್ಯಾ ಯವಿಷ್ಣೋ
ಯುವತಮಃ ಸನ್ ಅಜನಿಷ್ವ | ಯೋಽಗ್ನಿಃ ಶುಚಿದನ್ ದೀಪ್ತದಂತೋ ವನಾ ವನಾನಿ ಸಂ ಯುವತೇ
ಅತ್ಮನಾ ಸಂಯೋಜಯತಿ | ಕಿಂಚಿ ಭೂರಿ ಚಿತ್ ಭೂರೀಣ್ಯಸ್ಯನ್ನಾ ಸ್ತೀಯಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ಸದ್ಯ ಇತ್ಸದ್ಯ
ಏವ ಸಮತ್ತಿ ಸಮ್ಯಗ್ಭವಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಶುಚಿದನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ ಜ್ವಾಲಾರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ
ದಂತವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ವನಾ—ವನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಸಂ ಯುವತೇ—ತನ್ನಲ್ಲೇ ಐಕ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ (ಮತ್ತು) |
ಭೂರಿಚಿತ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದರೂ | ಅನ್ನಾ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಕಾಷ್ಠಾದ್ಯನ್ನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಸದ್ಯ ಇತ್—ಒಡ
ನೆಯೇ | ಸಮತ್ತಿ—ಭಕ್ಷಿಸುವನೋ | ಸ ಚಿತ್ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಯತಃ—ಯಾವಾಗ | ಮಾತುಃ—
ಮಾತೃರೂಪರಾದ ಅರಣಿಗಳಿಂದ | ಯವಿಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾಗಿ | ಅಜನಿಷ್ವ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವನೋ
(ಅಗಲೇ) | ಗೃತ್ಸಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿಯೂ | ತರುಣಃ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ | ಅಸ್ತು—ಆಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ ಜ್ವಾಲಾರೂಪಿಯಾದುದೂ ಆದ ದಂತವುಳ್ಳವನಾಗಿ ವನಗಳ
ನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನಲ್ಲೇ ಐಕ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದೂ ಸಹ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಕಾಷ್ಠಾದ್ಯನ್ನಗಳ
ನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಡನೆಯೇ ಭಕ್ಷಿಸುವನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವಾಗ ಮಾತೃರೂಪರಾದ ಅರಣಿಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕ
ನಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವನೋ ಅಗಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

May the sagacious Agni be our conductor from the time that he is
born, most youthful, of his mother: he who, bright-toothed, attacks the
forest, and quickly devours his abundant food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಸಂಸದ್ಯನೀಕೇ ಯಂ ಮರ್ತಾಸಃ ಶ್ವೇತಂ ಜಗೃಭ್ರೇ |

ನಿ ಯೋ ಗೃಭಂ ಪೌರುಷೇಯಾಮುಮೋಚ ದುರೋಕಮಗ್ನಿರಾಯವೇ

ಶುಶೋಚ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಯ | ದೇವಸ್ಯ | ಸಂಸದಿ | ಅನೀಕೇ | ಯಂ | ಮರ್ತಾಸಃ | ಶ್ವೇತಂ | ಜಗೃಭ್ರೇ |
 ನಿ | ಯಃ | ಗೃಭಂ | ಪೌರುಷೇಯಾಂ | ಉವೋಚ | ದುಃಖಿಕಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಯನೇ | ಶುಶೋಚ ||೩||

|| ಸಾಯಂಜಃ ||

ಅಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯಾಗ್ನೇರನೀಕೇ ಮುಖ್ಯೇ ಸಂಸದಿ ಸ್ಥಾನೇ ಶ್ವೇತಂ ಶ್ವೇತಂ ಶುಭ್ರಂ ಯಮಗ್ನಿಂ
 ಮರ್ತಾಸೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಜಗೃಭ್ರೇ ಪರಿಗೃಹ್ಣಂತಿ | ಯಶ್ಚಾಗ್ನಿಃ ಪೌರುಷೇಯಾಂ ಪುರುಷೈಃ ಕ್ರಿಯಾ-
 ಮಾಹಾಂ ಗೃಭಂ ಗೃಭೀತಂ ನ್ಯೂವೋಚ || ಅತ್ರ ವಚಿಃ ಸೇವಾರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ || ನಿಷೇವತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |
 ಸೋಽಗ್ನಿರಾಯನೇ ಮನುಷ್ಯಾರ್ಥಂ | ದ್ವಿಹ್ಯವ ಆಯವ ಇತಿ ಮನುಷ್ಯನಾಮಸು ಸಾರಾತ್ |
 ದುರೋಕಂ ಸಹತ್ವೈರ್ಮುಷೇವಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಶುಶೋಚ | ದೀಪ್ಯತೇ ||

|| ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಃ ||

ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಅನೀಕೇ—ಮುಖ್ಯವಾದ | ಸಂಸದಿ—
 ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ಯಂ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ | ಮರ್ತಾಸಃ—ಮಾನವರು | ಶ್ವೇತಂ—ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವ
 ನೆಂದು | ಜಗೃಭ್ರೇ—ಗ್ರಹಿಸಿದರೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಪೌರುಷೇಯಾಂ—ಪುರುಷರಿಂದ
 ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು | ಗೃಭಂ ನ್ಯೂವೋಚ—ಸ್ವೀಕಾರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವನೋ | (ಸಃ)
 ಅಗ್ನಿಃ—ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಯನೇ—ಮಾನವನಿಗೆ ಉಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ದುರೋಕಂ—ಶತ್ರುವಿಗೆ
 ಅಲಭ್ಯನಾಗಿಯೂ | ಶುಶೋಚ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಮಾನವರು ಶುಭ್ರ
 ವರ್ಣವುಳ್ಳವನೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದರೋ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಪುರುಷರಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ
 ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವನೋ, ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಮಾನವನಿಗೆ ಉಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುವಿಗೆ
 ಅಲಭ್ಯನಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Whom mortals apprehend as white (shining) in the principal station
 of that divinity; he who assents to manly adoration, and blazes for the
 good of man, and discomfiture (of his foes).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ ಕವಿರಕವಿಷು ಪ್ರಚೇತಾ ಮರ್ತೇಷ್ಟಗ್ನಿರಮೃತೋ ನಿ ಧಾಯಿ |

ಸ ಮಾ ನೋ ಅತ್ರ ಜುಹುರಃ ಸಹಸ್ವಃ ಸದಾ ತ್ವೇ ಸುಮನಸಃ ಸ್ಯಾಮ ||೪||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಂ | ಕವಿಃ | ಅಕವಿಷು | ಪ್ರಚೇತಾಃ | ಮರ್ತೇಷು | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಮೃತಃ | ನಿ | ಧಾಯಿ |

ಸಃ | ಮಾ | ನಃ | ಅತ್ರ | ಜುಹುರಃ | ಸಹಸ್ವಃ | ಸದಾ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಸುಮನಸಃ | ಸ್ಯಾಮ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕವಿಃ ಕ್ರಾಂತದೃಕ್ ಪ್ರಚೇತಾಃ ಪ್ರಕಾಶಕೋಮೃತೋ ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತೋಮೃತೋಮಗ್ನಿರ-
ಕವಿಷ್ವಕ್ರಾಂತದೃಕ್ಷು ಮರ್ತೇಷು ಮರಣಧರ್ಮಕೇಷು ನಿ ಧಾಯಿ | ನಿಹಿತಃ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ |
ಸಹಸ್ವೋ ಬಲವನ್ನಗ್ನೇ ತ್ವೇ ಯಸ್ಮಿನ್ ತ್ವಯಿ ಸದಾ ವಯಂ ಸುಮನಸಃ ಸುಮತಯಃ ಸ್ಯಾಮ ಸ
ತ್ವಮತ್ರಾಸ್ಮಿಲ್ಲೋಕೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಜುಹುರಃ | ಮಾ ಹಿಂಸೀಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕವಿಃ—ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ | ಪ್ರಚೇತಾಃ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನದಾಯಕನೂ | ಅಮೃತಃ—
ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ ಆದ | ಅಯಂ ಅಗ್ನಿಃ—ಇದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಕವಿಷು—ಸಂಕುಚಿತವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯು
ಳ್ಳದ್ದರಿಂದ ಕವಿಗಳಲ್ಲದ | ಮರ್ತೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ | ನಿ ಧಾಯಿ—ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ | ಸಹಸ್ವಃ—
ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವೇ—ಯಾವ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸುಮನಸಃ—ಭಕ್ತಿ-
ಯುತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವೆವೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ನೀನು | ಅತ್ರ—ಈ ಮಾನವರ
ಲೋಕದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಜುಹುರಃ—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನದಾಯಕನೂ, ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ ಆದ ಇದೇ ಅಗ್ನಿಯು
ಕವಿಗಳಲ್ಲದ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ
ಭಕ್ತಿಯುತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ಇರುವೆವೋ ಅಂತಹ ನೀನು ಈ ಮಾನವರ ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು
ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ.

English Translation.

The far-seeing sagacious immortal Agni, has been stationed among short-sighted mortals: harm us not, vigorous Agni, in this world, that we may ever be devoted to you.

|| ಸಂ ಹಿತಾವಾಹಃ ||

ಆ ಯೋ ಯೋನಿಂ ದೇವಕೃತಂ ಸಸಾದ ಕೃತ್ವಾ ಹ್ಯಗ್ನಿರನ್ಯತೌ ಅತಾರೀತ್ |

ತನೋಷಧೀಶ್ಚ ವನಿನಶ್ಚ ಗರ್ಭಂ ಭೂಮಿಶ್ಚ ವಿಶ್ವಧಾಯಸಂ ಬಿಭರ್ತಿ || ೫ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯಃ | ಯೋನಿಂ | ದೇವಕೃತಂ | ಸಸಾದ | ಕೃತ್ವಾ | ಹಿ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಮೃತಾನ್ | ಅತಾರೀತ್ |

ತಂ | ಓಷಧೀಃ | ಚ | ವನಿನಃ | ಚ | ಗರ್ಭಂ | ಭೂಮಿಃ | ಚ | ವಿಶ್ವಧಾಯಸಂ | ಬಿಭರ್ತಿ || ೫ ||

೧ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಯೋಽಗ್ನಿದೇವಕೃತಂ ದೇವೈಃ ಕಲ್ಪಿತಂ ಯೋನಿಂ ಸ್ಥಾನಮಾ ಸಸಾದ ಅಧ್ಯಾಪ್ತೇ | ಕಿಮರ್ಥಂ ದೇವಾಃ ಸ್ಥಾನಂ ಕಲ್ಪಯಂತೈಃ ಗ್ನೇರಿತ್ಯತ ಆಹ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾದಗ್ನಿಃ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಜ್ಞಯಾಮೃತಾನ್ ಸ್ತೇನಾನತಾರೀತ್ | ವಿಶ್ವಧಾಯಸಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಧಾರಕನೋಷಧೀರೋಷಧಯೋ ವನಿನಶ್ಚ ವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ಗರ್ಭಂ ಗರ್ಭಂ ಸಂತಂ ತಂ ಬಿಭೃತಿ | ಭೂಮಿಶ್ಚ ಬಿಭರ್ತಿ || ಶ್ರುತಮೇವ ಬಿಭರ್ತಿತಿ ಸದಂ ಬಹುನಚನಾಂತತಯಾ ವಿಸರಣಿತಂ ಸದೋಷಧೀಭಿರ್ವನಿಭಿಶ್ಚ ಸಂಬದ್ಧತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹಿ—ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಕೃತ್ವಾ—ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ | ಅಮೃತಾನ್—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಅತಾರೀತ್—ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸುವನೋ (ಅಲ್ಲದೇ) | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ದೇವಕೃತಂ—ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ | ಯೋನಿಂ—ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಆ ಸಸಾದ—ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ | ವಿಶ್ವಧಾಯಸಂ—ವಿಶ್ವಧಾರಕನಾದ | ತಂ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳೂ | ವನಿನಶ್ಚ—ವೃಕ್ಷಗಳೂ | ಗರ್ಭಂ—ಗರ್ಭರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತವೆ | ಭೂಮಿಶ್ಚ—ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಸಹ | ಬಿಭರ್ತಿ—ಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸುವನೋ, ಅಲ್ಲದೇ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ವಿಶ್ವಧಾರಕನಾದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಓಷಧಿಗಳೂ, ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಗರ್ಭರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಸಹ ಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ.

English Translation.

The herbs, and the trees, and the earth, contain as a germ that all-supporting Agni, who occupies a place provided by the gods, that by his functions he may convey (the offerings) to the immortals.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಈಶೇ ಹ್ಯಗ್ನಿರಮೃತಸ್ಯ ಭೂರೇರೀಶೇ ರಾಯಃ ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ ದಾತೋಃ |
ಮಾ ತ್ವಾ ವಯಂ ಸಹಸಾವನ್ನವೀರಾ ಮಾಪ್ಸವಃ ಪರಿ ಷದಾಮು
ಮಾದುವಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಈಶೇ | ಹಿ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಮೃತಸ್ಯ | ಭೂರೇಃ | ಈಶೇ | ರಾಯಃ | ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ | ದಾತೋಃ |
ಮಾ | ತ್ವಾ | ವಯಂ | ಸಹಸಾವನ್ | ಅವೀರಾಃ | ಮಾ | ಅಪ್ಸವಃ | ಪರಿ | ಸದಾಮು | ಮಾ |
ಅದುವಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಮೃತಸ್ಯಾನ್ನಮುದಕಂ ವಾ || ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇಷ್ವಸ್ಮಿನ್ || ಭೂರೇರಧಿಕಂ ದಾತೋರ್ವಾತು-
ಮಗಿ ಗಾತ್ರೇ | ಈಷ್ಟೇ ಹಿ | ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ ಶೋಭನವೀರ್ಯಯುಕ್ತಂ ರಾಯೋ ಧನಂ ದಾತುಮಿಾಶೇ |
ಪ್ರಸ್ತುತಿಃ | ಸಹಸಾವನ್ ಹೇ ಬಲವನ್ನಗ್ನೇ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾ ಅವೀರಾಃ ಪುತ್ರಾದಿ-
ಮಾ ಪರಿ ಷದಾಮು | ಮಾ ಪರ್ಯುಪನಿಶಾಮು | ಅಪ್ಸವೋ ರೂಪರಹಿತಾಶ್ಚ
ಸಂತೋ ಮಾ ಪರಿ ಷದಾಮು | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಅಪ್ಸ ಇತಿ ರೂಪನಾಮು | ನಿ. ೫-೧೩ | ಇತಿ |
ಅದುವಃ ಪರಿಚರಣಹೀನಾಶ್ಚ ಮಾ ಪರಿ ಷದಾಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಭೂರೇಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ | ಅಮೃತಸ್ಯ—ಅನ್ನರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಅಮೃತವನ್ನು | ದಾತೋಃ—
ದಾನಮಾಡಲು | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಈಶೇ ಹಿ—ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನಲ್ಲವೇ | ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಶಕ್ತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ | ರಾಯಃ—ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲು | ಈಶೇ—ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ | ಸಹಸಾವನ್—
ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಯಂ—ವಸಿಷ್ಠವಂಶದವರಾದ ನಾವು | ಅವೀರಾಃ—ವೀರಪುತ್ರ
ರಹಿತರಾಗಿ | ಮಾ ಪರಿ ಪದಾಮು—ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ಆಗದಿರಲಿ | ಅಶ್ವವಃ—ರೂಪರಹಿತರಾಗಿ | ಮಾ—
ಇರುವಂತಾಗದಿರಲಿ | ಕ್ವಾ ಅದುವಃ—ನಿನ್ನ ಪೂಜಾಕರ್ಮರಹಿತರಾಗಿ | ಮಾ—ಇರುವಂತಾಗದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭೂತವಾದ ಮತ್ತು ಅನ್ನರೂಪವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ದಾನಮಾಡಲು ಅಗ್ನಿಯು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
ಉತ್ತಮವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ, ವಸಿಷ್ಠವಂಶದವರಾದ ನಾವು ವೀರಪುತ್ರರಹಿತರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ಆಗದಿರಲಿ. ರೂಪರಹಿತರಾಗಿರು
ವಂತಾಗದಿರಲಿ. ನಿನ್ನ ಪೂಜಾಕರ್ಮರಹಿತರಾಗಿರುವಂತಾಗದಿರಲಿ.

English Translation.

Agni has power to grant abundant food : he has power to grant
riches with male posterity : vigorous Agni, let us not sit down before you
devoid of sons, of beauty, of devotion.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪರಿಷದ್ಯಂ ಹ್ಯರಣಸ್ಯ ರೇಕ್ಷೋ ನಿತ್ಯಸ್ಯ ರಾಯಃ ಪತಯಃ ಸ್ಯಾಮು |

ನ ಶೇಷೋ ಅಗ್ನೇ ಅನ್ಯಜಾತಮಸ್ತು ಚೇತಾನಸ್ಯ ಮಾ ಪಥೋ ವಿ ದುಕ್ಷಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪರಿಷದ್ಯಂ | ಹಿ | ಅರಣಸ್ಯ | ರೇಕ್ಷಃ | ನಿತ್ಯಸ್ಯ | ರಾಯಃ | ಪತಯಃ | ಸ್ಯಾಮು |

ನ | ಶೇಷಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅನ್ಯಜಾತಂ | ಅಸ್ತಿ | ಅಚೇತಾನಸ್ಯ | ಮಾ | ಪಥಃ | ವಿ | ದುಕ್ಷಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅರಣಸ್ಯಾನ್ಯಜಾತಮಸ್ತು ರೇಕ್ಷೋ ಧನಂ ಪರಿಷದ್ಯಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಭವತಿ ಹಿ | ಅತೋ ನಿತ್ಯಸ್ಯಾ-
ಪುನರ್ದೇಯಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಪತಯಃ ಸ್ಯಾಮು | ಯದ್ವಾ | ಅರಣಸ್ಯ ರೇಕ್ಷೋ ಧನಂ ಪರಿಷದ್ಯಂ

ಪರಿಹರ್ತವ್ಯಂ ಭವತಿ | ಅತೋ ನಿತ್ಯಸ್ಯಾರಸಸ್ಯ ರಾಯಃ ಪುತ್ರಾಖ್ಯಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಪತಯಃ ಸ್ಯಾಮ | ಹೇ
ಅಗ್ನೇ ಅನ್ಯಜಾತಮನಾರಸಂ ಶೇಷೋಽಪತ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ | ನ ಭವತಿ | ಅಚೇತನಸ್ಯಾವಿದುಷಃ ಪಥೋ
ಮಾರ್ಗಾನ್ ಪುತ್ರೋತ್ಪಾದನಪ್ರಮುಖಾನ್ಮಾರ್ಗಾನ್ ಮಾ ವಿ ದುಕ್ಷಃ | ಮಾ ವಿದುದುಷಃ || ದುಷ
ವೈಕೃತ್ಯ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ತಥಾ ಚ ಯೋಸ್ಯಃ | ಪರಿಹರ್ತವ್ಯಂ ಹಿ ನೋಪಸರ್ತವ್ಯಮರಣಸ್ಯ
ರೇಕ್ಲೋಽರಣೋಽಪಾರ್ಣೋ ಭವತಿ ರೇಕ್ಲ ಇತಿ ಧನನಾಮ ರಿಚ್ಯತೇ ಪ್ರಯತಃ | ನಿತ್ಯಸ್ಯ ರಾಯಃ
ಪತಯಃ ಸ್ಯಾಮ | ನ ಶೇಷೋ ಅಗ್ನೇ ಅನ್ಯಜಾತಮಸ್ತಿ | ಶೇಷ ಇತ್ಯಪತ್ಯನಾಮ ಶಿಷ್ಯತೇ ಪ್ರಯ-
ತೋಽಚೇತಯಮಾನಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರಮತ್ತಸ್ಯ ಭವತಿ ಮಾ ನಃ ಪಥೋ ವಿದುದುಷಃ | ನಿ. ೩-೨ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅರಣಸ್ಯ—ಋಣರಹಿತವಾದ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ | ರೇಕ್ಲಃ—ಧನವು | ಪರಿಷದ್ಯಂ ಹಿ—ಶಕ್ತವಾದ ಸಾಧನ
ವಾಗಿರುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ನಿತ್ಯಸ್ಯ—ನಾಶರಹಿತವಾದ | ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಪತಯಃ—
ಒಡೆಯರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ನಾವು ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅನ್ಯಜಾತಂ—ಇನ್ನೊಬ್ಬರ
ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುತ್ರನು | ಶೇಷಃ—ನಿಜವಾದ ಪುತ್ರನ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ | ನ ಅಸ್ತಿ—
ಆಗಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲ | ಅಚೇತಾನಸ್ಯ—ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತನಾದ ನನ್ನ | ಪಥಃ—(ಪುತ್ರೋತ್ಪಾದನಸಾಧನವಾದ)
ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ಮಾ ವಿ ದುಕ್ಷಃ—ತಡೆಯಬೇಡ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಋಣರಹಿತವಾದ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಧನವು ಪೂರ್ಣವೂ, ಶಕ್ತವೂ ಆದ ಸಾಧನವಾಗಿರುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ ? ಆದುದ
ರಿಂದಲೇ ನಾವು ನಾಶರಹಿತವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ಒಡೆಯರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದ ಪುತ್ರನು ನಿಜವಾದ ಪುತ್ರಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞನಲ್ಲದ ನನ್ನ ಪುತ್ರೋತ್ಪಾದನ
ಸಾಧಕವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಡೆಯಬೇಡ.

English Translation.

Wealth is competent to the acquittance of debt : may we be masters
of permanent riches : that is not offspring which is begotten by another :
alter not the paths (of the generation) of a blockhead.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಪತ್ಯಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಸಿಗೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಅಪತ್ಯಂ ಕಸ್ಮಾತ್ | ಅಪತತಂ ಭವತಿ | ನಾನೇನ ಪತತೀತಿ ನಾ | ತದ್ಯಥಾ ಜನಯಿತುಃ
ಪ್ರಜೈವಮರ್ಥೀಯೇ ಋಜಾ ಉದಾಹರಿಸ್ಯಾಮಃ || ಪರಿಷದ್ಯಂ ಹ್ಯರಣಸ್ಯ ರೇಕ್ಲೋ
ನಿತ್ಯಸ್ಯ ರಾಯಃ ಪತಯಃ ಸ್ಯಾಮ | ನ ಶೇಷೋ ಅಗ್ನೇ ಅನ್ಯಜಾತಮಸ್ತ್ಯಚೇತಾನಸ್ಯ

ಮಾ ಪಥೋ ವಿ ಮುಕ್ತಃ || ಪರಿಹರ್ತವ್ಯಂ ಹಿ ನೋಪಸರ್ತವ್ಯಂ | ಅರಣ್ಯ ರೇಕ್ಷ
ಅರಣ್ಯೋಽಸಾರ್ಣೋ ಭವತಿ | ರೇಕ್ಷ ಇತಿ ಧನನಾಮ | ರಿಚ್ಯತೇ ಪ್ರಯತಃ || ನಿತ್ಯಸ್ಯ
ಪತಯಃ ಸ್ಯಾಮ | ಪಿತ್ರೈಸ್ಯೇವ ಧನಸ್ಯ | ನ ಶೇಷೋ ಆಗ್ನೇ ಅನ್ಯಜಾತಮಸ್ತಿ ಶೇಷ
ಇತ್ಯಪತ್ಯನಾಮ | ಶಿಷ್ಯತೇ ಪ್ರಯತಃ || ಅಚೇತಯಮಾನಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರಮತ್ತಸ್ಯ ಭವತಿ |
ಮಾ ನಃ ಪಥೋ ವಿದೂದುಷ ಇತಿ ||

(ನಿ. ೩-೨)

ವಸಿಷ್ಠಋಷಿ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ಇವರುಗಳ ಸಂವಾದರೂಪವಾದ ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯ ಪುತ್ರರು ಕಾರಣಾಂತರ
ದಿಂದ ಹತರಾಗಲು ಪುನಃ ತನಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಾಗ ತನಗೆ ಕ್ರೀತಕ-
ಕೃತ್ರಿಮದತ್ತೆ ಕಾದೀನಾಂ ಪುತ್ರಾಣಾಮನ್ಯತಮಂ ಕುರುಷ್ವ ಪುತ್ರಮಿತಿ | ಔರಸಪುತ್ರನೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಬಯ
ಸುತ್ತಾನೆ. ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಿಧವಿರುವುದು. ಮಕ್ಕಳಲ್ಲದಿರುವವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಶಿಶುವನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು
ಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಂತೆಯೇ ಕಾಪಾಡಿ, ಅವನನ್ನು ಪುತ್ರನೆಂತೆ ಭಾವಿಸುವುದು ಒಂದು ವಿಧ.
ಈ ವಿಧವಾದ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಕ್ರೀತಕ ಪುತ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು; ರೋಗಾದ್ಯನೇಕಕಾರಣಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪುತ್ರೋ
ತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಂದ (ತನ್ನ ಬಂಧು ಅಥವಾ
ಬೇರೆ ಪುರುಷ) ಪುತ್ರೋತ್ಪಾದನೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆ ಪುತ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ಪುತ್ರನೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವುದು. ಈ
ವಿಧವಾದ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೃತ್ರಿಮ ಪುತ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು; ತನಗೆ ಪುತ್ರರಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ
ಶಿಶುವನ್ನು ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರವಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಎಂದರೆ, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಆ ಪುತ್ರನಿಗೆ ತಾನೇ
ಉಪನಯನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಪುತ್ರನೆಂತೆಯೂ ತನಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಂತೆಯೂ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು.
ಈ ವಿಧವಾದ ಪುತ್ರನಿಗೆ ದತ್ತ ಪುತ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಮೂರುವಿಧವೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಧಾನ
ಗಳು. ಆದರೂ ಇವುಗಳೊಂದನ್ನೂ ಇಷ್ಟಪಡದೆ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶರೀರಸಂಪರ್ಕದಿಂದಲೇ
ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವ ಔರಸಪುತ್ರನೇ ಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅನೇಕವಿಧ
ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಔರಸಪುತ್ರನೇ ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಮಾ
ನವೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವರು. ಮತ್ತು—

ಅಂಗಾದಂಗಾತ್ಸಂಭವಸಿ ಹೃದಯಾದಧಿಜಾಯಸೇ |

ಆತ್ಮಾವೈ ಪುತ್ರೇನಾಮಾಸಿ ಸ ಜೀವ ಶರದಃ ಶತಂ || (ಶ್ರೇ. ಏಕಾಗ್ನಿಕಾಂಡ ೨-೧೧)

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿನಾಕೃತ್ಯವೂ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು. ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯು ಆಗತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿರುವ ತನ್ನ ಪುತ್ರನ
ನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ (ಜಾತಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸುವಾಗ) ಹೇಳುವ ವಾಕ್ಯವಿದು. ಎಲೈ ಪುತ್ರನೇ, ನೀನು
ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅಂಗದಿಂದಲೂ ಹೃದಯದಿಂದಲೂ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ಪುತ್ರರೂಪದಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರು
ವೆನು. ವಸ್ತುತಃ ನನಗೂ ನಿನಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ನೂರುವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹಡೆದು
ಜೀವಿಸಿರು ಎಂದು ಈ ಆಶೀರ್ವಂತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುತ್ರರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಔರಸಪುತ್ರನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದೂ,
ಅಂತಹ ಔರಸಪುತ್ರನನ್ನೇ ತನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನ
ಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರಕೃತಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಪತ್ಯಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಶೇಷ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಮಾತ್ರವಿದೆ. ಆದರೆ, ಅಪತ್ಯ ಮತ್ತು ಶೇಷ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವಿರುವುದೆಂದು ಯಾಸ್ಮರು ಈ ಶಬ್ದಗಳ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಅಪತ್ಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರಮಾಡುವುದು ಎಂದರೆ ಕುಲವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಮಾಡುವುದು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ, ಅಪತ್ಯನೆಂದರೆ ಪುತ್ರ ಅಥವಾ ಸಂತತಿ ಎಂದರ್ಥವು. ಪುತ್ರನು ತಂದೆಯ ವಂಶವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಮಾಡುವನು ಎಂದರೆ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪತ್ಯನೆಂದರೆ ಪುತ್ರಸಂತತಿಯು; ನ ಅನೇನ ಪತೇತಿ ನಾ ಈ ಪುತ್ರನಿಂದ ತಂದೆಯು ನರಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಅಪತ್ಯವೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಪುತ್ರನು ಮಾಡುವ ಸತ್ಯವಾರ್ತಾಚರಣೆಯಿಂದ ತಂದೆಯಾದವನು ಮೃತನಾದಮೇಲೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳದೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯನ್ನು ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳದಂತೆ ಮಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಅಪತ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಶೇಷ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಅಪತ್ಯ ಅಥವಾ ಪುತ್ರನೆಂದೇ ಅರ್ಥವು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಶೇಷ ಎಂದರೆ ಉಳಿದಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುವ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ವಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಮೊದಲು ಮೃತನಾಗುವನು. ಆ ರೀತಿ ಮೃತನಾದಮೇಲೆ ಎಂದರೆ ಪರಲೋಕವನ್ನೈದಿದಮೇಲೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವವನು ಪುತ್ರನೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಶೇಷ ಎಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶೇಷ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅರ್ಥವಿರುವುದು.

ಪರಕೀಯರ ಧನವನ್ನು ವರ್ಜಿಸಬೇಕು ಎಂದರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಅಥವಾ ದೂರಸಂಬಂಧಿಯಾದವನ ಧನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲೇಬಾರದು. ರೇಕ್ಷ ಎಂದರೆ ಧನವು. ಈ ಶಬ್ದವು ಬಿಡು, ಬಿಟ್ಟುಹೋಗು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ರಿಚ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ತಾನು ಮೃತನಾಗುವಾಗ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಧನವನ್ನು (ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ) ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವನಷ್ಟೆ. ಆ ರೀತಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ ಧನಕ್ಕೆ ರೇಕ್ಷೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಧನವು ನಮಗೆ ಬೇಡ ಎಂದರೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಸೇರದಿರುವ ಎಂದರೆ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಧನವು ನಮಗೆ ಬೇಡ. ನಮಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದುದೂ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವೇ ಬೇಕು. ಬೇರೊಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಪುತ್ರನು (ನಮಗೆ) ಶೈಶವೇ ಅಲ್ಲ ಎಂದರೆ ದತ್ತಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಯಾವನಿಧನವಾದ ಪುತ್ರನೂ ಬೇಡ. ಔರಸಪುತ್ರನೇ ಬೇಕು. ಶೇಷ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪುತ್ರನೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ತಂದೆಯ ಮರಣಾನಂತರ ಉಳಿಯುವ ಸ್ವಂತ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಶೇಷನೆಂದು ಹೆಸರು. ಇತರನಿಧನವಾದ ಪುತ್ರರನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಅವಿವೇಕಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವರು. ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಶರೀರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವ ಔರಸಪುತ್ರನು ಮಾತ್ರ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಾವು ಕೆಟ್ಟಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಪಿತೃಪಿತಾಮಹ ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕೆಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಹಿ ಗ್ರಭಾಯಾರಣಃ ಸುಶೇವೋನ್ಮೋದಯೋ ಮನಸಾ ಮಂತನಾಃ |

ಅಥಾ ಚಿದೋಕಃ ಪುನರಿತ್ಸೃತ್ಯಾ ನೋ ವಾಚ್ಯಭೀಷಾಳೇತು ನವ್ಯಃ || ೪ ||

|| ಸದಾಶಾ ||

ನಹಿ | ಗ್ರಭಾಯ | ಅರಣಃ | ಸುಶೇವಃ | ಅನ್ಯೈಃ ಉದಯಃ | ಮನಸಾ | ಮಂತವೈ | ಊಂ ಇತಿ |
ಅಥ | ಚಿತ್ | ಓಕ್ | ಪುನಃ | ಇತ್ | ಸಃ | ಏತಿ | ಅ | ನಃ | ವಾಜೀ | ಅಭೀಷಾಟ್ | ಏತು | ನವ್ಯಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಮೃಚ್ಯುಕ್ತ ಏವಾಥೋರ್ವತ್ರ ಪ್ರಪಂಚ್ಯತೇ | ಅರಣೋರಮಮಾಣೋರನೋರ-
ದಯಃ ಸುಶೇವಃ ಸುಖತಮಃ ಸನ್ ಗ್ರಭಾಯ ಪುತ್ರತ್ವೇನ ಗ್ರಹಣಾಯ ಮನಸಾ ಮಂತವಾ ಉ
ಮನಸಾಪಿ ಮಂತವ್ಯೋ ನ ಭವತಿ ಹಿ | ಅಥ ಚಿದಪಿ ಚ ಮೋರನೋರದಯಃ ಓಕ್ ಇತ್ ಸಂಸ್ಥಾನಮೇವ
ಪುನರೇತಿ | ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ | ಆತೋ ವಾಜ್ಯನ್ನವಾನಭೀಷಾಟ್ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಭವಿತಾ ನವ್ಯೋ ನವಜಾತಃ
ಪುತ್ರೋ ನೋರಸ್ಮಾನ್ವೇತು | ಆಗಚ್ಛೇತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅರಣಃ—ಪಿತೃಋಣವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಸಮರ್ಥನೂ ಅಥವಾ ಹರ್ವಸಾಧಕನಾಗದಿರುವವನೂ | ಅನೋರ-
ದಯಃ—ಬೇರೊಬ್ಬರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನು | ಸುಶೇವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ |
ಗ್ರಭಾಯ—ಪುತ್ರರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು | ಮನಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ | ಮಂತವಾ ಉ—ಯೋಚನೆ
ಮಾಡಲು ಕೂಡ | ನ ಹಿ—ಅರ್ಹನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ | ಅಥ ಚಿತ್—ಅದಲ್ಲದೇ | ಸಃ—ಅನ್ಯಪುತ್ರನಾದ
ಅವನು | ಓಕ್ ಇತ್—ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಗೆ | ಪುನಃ ಏತಿ—ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ (ಆದುದರಿಂದ) |
ವಾಜೀ—ಅನ್ನವಂತನೂ | ಅಭೀಷಾಟ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸುವವನೂ | ನವ್ಯಃ—ನೂತನನೂ
ಆದ ಪುತ್ರನು | ನಃ—ನಮಗೆ (ಪ್ರೀತಿಕಾರಕನಾಗಿ) | ಅ ಏತು—ನಮಗೂ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪಿತೃಋಣವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಸಮರ್ಥನೂ, ಹರ್ವಸಾಧಕನಾಗದಿರುವವನೂ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಉದರದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನನೂ ಆದವನು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಯೋಚನೆ
ಮಾಡಲು ಕೂಡ ಅರ್ಹನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೇ, ಅನ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಅವನು ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ
ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅನ್ನವಂತನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸುವವನೂ, ನೂತನನೂ ಆದ ಪುತ್ರನು
ನಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕನಾಗಿ ನಮಗೂ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಲಿ.

English Translation.

One not acquitting debts, although worthy of regard, yet begotten
to another, is not to be contemplated even in the mind (as fit) for accept-
ance : for verily he returns to his own house : therefore let there come to
us (a son) new-born, possessed of food, victorious over foes.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ವೃಷ್ಟವಾಗಿ ಸಮರ್ಥನೆಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಋಷಿಯು ತನಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪುತ್ರನು ಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ವಿಶದವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಋಕ್ವಿಗೂ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ತಸ್ಯೋತ್ತರಾ ಭೂಯಸೇ ನಿರ್ವಚನಾಯ | ನ ಹಿ ಗ್ರಭಾಯಾರಣಃ ಸುಶೇವೋನ್ಯೋದಯೋಃ
ಮನಸಾ ಮನ್ತವಾ ಉ| ಅಥಾ ಚಿದೋಕಃ ಪುನರಿತ್ಸ ಏತ್ಯಾನೋ ವಾಚ್ಯಭೀಷಾಳೇತು ಸಮ್ಯಕ್||
ನಹಿ ಗ್ರಹೀತವ್ಯೋ ಆರಣಃ ಸುಸುಖತನೋನ್ಯೋದಯೋಃ ಮನಸಾಪಿ ನ ಮಂತ-
ವ್ಯೋ ಮಮಾಯಂ ಪುತ್ರ ಇತಿ | ಅಥ ಸ ಓಕಃ ಪುನರೇವ ತದೇತಿ ಯತ ಆಗತೋ ಭವತಿ ||
ಓಕ ಇತಿ ನಿವಾಸನಾನೋಚ್ಯತೇ | ಏತು ನೋ ವಾಜೇ ನೇಜನವಾನ್ | ಅಭಿಷದಮಾಣಃ
ಸಪತ್ನಾನ್ | ನವಜಾತಃ ಸ ಏವ ಪುತ್ರ ಇತಿ ||

(ನಿ. ೩-೩)

ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ನಾನಾವಿಧ ಪುತ್ರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಔರಸಪುತ್ರನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಉದಹರಿಸಿ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಪುತ್ರನು ಎಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವವನಾಗಲಿ ಅವನನ್ನು ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ (ದತ್ತವಾಗಿ) ಎಂದಿಗೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಪುತ್ರನು ಅನ್ಯ ಪುರುಷನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನು. ಇಂತಹ ಅನ್ಯ ಪುರುಷನ ಪುತ್ರನನ್ನು — ಇವನು ನನ್ನ ಪುತ್ರನು—ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಚಿಂತಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ—ದತ್ತಪುತ್ರನಿಗೆ ಪಿತೃಭಕ್ತಿ ಇರುವುದುಂಟೇ ಎಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿಯಂತೆ ಈ ಪುತ್ರನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಪಿತೃವಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲಿ ಅಭಿಮಾನವಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಆಸ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇವನು ಎಂದಿದ್ದರೂ ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಗೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಪಿತೃವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಭಿಮಾನವಿರುವುದು. ದತ್ತ ಪಿತೃವಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪ್ರೀತ್ಯಭಿಮಾನಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಓಕಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಸಮಾಡುವ ಮನೆ ಎಂದರ್ಥವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಈ ವಿಧವಾದ ಎಂದರೆ ಅನ್ಯ ಕುಲಜನಾದ ಪುತ್ರನು ಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೇ, ಸ್ವಶರೀರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ, ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಪುತ್ರನೇ ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಲಿ ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವನು.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ತ್ವಮಗ್ನೇ ವನುಷ್ಯತೋ ನಿ ಪಾಹಿ ತ್ವಮು ನಃ ಸಹಸಾವನ್ನವದ್ಯಾತ್ |

ಸಂ ತ್ವಾ ಧ್ವಸ್ತನ್ವದಭ್ಯೇತು ಪಾಥಃ ಸಂ ರಯಿಃ ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ ಸಹಸ್ರೀ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ವನುಷ್ಯತಃ | ನಿ | ಪಾಹಿ | ತ್ವಂ | ಊಂ ಇತಿ | ನಃ | ಸಹಸ್ರಾವನ್ | ಅವದ್ಯಾತ್ |
 ಸಂ | ತ್ವಾ | ಧ್ವಸ್ಮನ್ವತ್ | ಅಭಿ | ಏತು | ಪಾಥಃ | ಸಂ | ರಯಿಃ | ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ | ಸಹಸ್ರೀ ||೯||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ವನುಷ್ಯತೋ ಹಿಂಸಕಾನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಿ ಪಾಹಿ | ತ್ವಮು ತ್ವನೇವಾವದ್ಯಾತ್
 ಪಾಪಾತ್ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಿ ಪಾಹಿ | ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಧ್ವಸ್ಮನ್ವತ್ ಧ್ವಸ್ತದೋಷಂ ಪಾಥೋಽನ್ನಂ ಹವಿಃ
 ಸಮಭ್ಯೇತು | ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಾಪ್ನೋತು | ಅಪಿ ಚಾಸ್ಮಾನ್ ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ ಸ್ಪೃಹಣೀಯಃ ಸಹಸ್ರೀ
 ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕೋ ರಯಿರಭ್ಯೇತು ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವನುಷ್ಯತಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ನಃ—
 ನಮ್ಮನ್ನು | ನಿ ಪಾಹಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು | ಸಹಸ್ರಾವನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ತ್ವಂ ಉ—
 ನೀನೇ | ಅವದ್ಯಾತ್—ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು | ಧ್ವಸ್ಮನ್ವತ್—ದೋಷರಹಿತವಾದುದೂ |
 ಪಾಥಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ್ದೂ ಆದ ಅನ್ನವು | ತ್ವಾ - ನಿನ್ನನ್ನು | ಸಮಭ್ಯೇತು—ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ |
 ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ—ಅತ್ಯಂತ ಆದರಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದುದೂ | ಸಹಸ್ರೀ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾತವಾದುದೂ ಆದ |
 ರಯಿಂ—ಧನವು (ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಲಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ನೀನು ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ
 ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀನೇ ರಕ್ಷಿಸು. ದೋಷರಹಿತವಾದುದೂ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ್ದೂ ಆದ
 ಅನ್ನವು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ಅತ್ಯಂತ ಆದರಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದುದೂ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ ಧನವು
 ನಮ್ಮನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ.

English Translation.

Agni, defend us against the malignant; you are endowed with
 strength; (preserve us) from sin : may the (sacrificial) food come to you
 free from defect : may the riches that we desire come to us by thousands.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏತಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಸೌಭಗಾ ದಿದೀಹ್ಯಸಿ ಕ್ರತುಂ ಸುಚೇತಸಂ ವತೇವು |
 ವಿಶ್ವಾ ಸ್ತೋತೃಭ್ಯೋ ಗೃಣತೇ ಚ ಸಂತು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ
 ಸದಾ ನಃ || ೧೦ ||

|| ಸದಸಾತಃ ||

ಏತಾ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಸೌಭಗಾ | ದಿದೀಹಿ | ಅಪಿ | ಕೃತುಂ | ಸುಚೇತಸಂ | ವತೇಮ |

ವಿಶ್ವಾ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಃ | ಗೃಣತೇ | ಚ | ಸಂತು | ಯೋಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ಪಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||೧೦||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಏತೈತಾನಿ ಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನಾನಿ ಸೌಭಗಾ ಸೌಭಗಾನಿ ಶೋಭನಾನಿ ಧನಾನಿ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ದಿದೀಹಿ | ದೀಪಯ ದೇಹಿ ವಾ | ಅಪ್ಯಪಿ ಚ ಕೃತುಂ ಕರ್ಮ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ತಾರಂ ವಾ ಸುಚೇತಸಂ ಶೋಭನಪ್ರಜ್ಞಾನಯುಕ್ತಂ ಸುಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ಪುತ್ರಂ ವಾ ವತೇಮ | ಸಂಭಜೇಮಹಿ || ವನತೇಃ ಸಂಭವನಾರ್ಥಸ್ಯ ವರ್ಣಾಂತರಾಗಮೇ ಸತಿ ರೂಪಂ || ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಧನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯ ಉದ್ಗಾತೃಭ್ಯೋ ಗೃಣತೇ ಶಂಸತೇ ಚ ಸಂತು | ಯೋಯಂ ತ್ವತ್ಪರಿವಾರಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಯೋಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ಪಸ್ತಿಭಿಃ ಕ್ಷೇಮೈಃ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ಪಾತ | ರಕ್ಷತ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಏತಾ—ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದ | ಸೌಭಗಾ—ಸಕಲ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ದಿದೀಹಿ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು | ಅಪಿ—ಮತ್ತು | ಕೃತುಂ—ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ | ಸುಚೇತಸಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು | ವತೇಮ—ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ ಧನಗಳೂ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೂ | ಗೃಣತೇ ಚ—ಆ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವರಿಗೂ | ಸಂತು—ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರಲಿ | ಯೋಯಂ—ನೀನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನವರೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ಪಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸಕಲ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡು. ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೂ, ಆ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವರಿಗೂ ಸಹ ಸಮಸ್ತ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರಲಿ. ನೀನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನವರೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Illume for us, Agni, the auspicious (riches): may we possess (a son) intelligent, the celebrator of sacred rites: may all (good things) be to your praisers, and to him who eulogizes (you): and ever cherish us with blessings.

ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ತವಸ ಇತಿ ನವಚೇಮಂ ಸಂಚೇಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ವಂ ಕ್ರೈಷ್ಟಭಂ
ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿದೇವತಾಕಂ | ತಥಾಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ನವ ವೈಶ್ವಾನರೀಯಂ ತ್ವಿತಿ ||
ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು--ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ತವಸೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ;
ತಿಷ್ಠಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ--ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ನವ ವೈಶ್ವಾನರೀಯಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು
ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೭, ೮ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೯ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ವೈಶ್ವಾನರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತಿಷ್ಠಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ತವಸೇ ಭರಧ್ವಂ ಗಿರಂ ದಿನೋ ಅರತಯೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ |

ಯೋ ವಿಶ್ವೇಷಾನ್ಮತುತಾನಾಮುಪಸ್ಥೇ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಾವೃಧೇ ಜಾಗೃ-

ವದ್ಭಿಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಅಗ್ನಯೇ | ತವಸೇ | ಭರಧ್ವಂ | ಗಿರಂ | ದಿನಃ | ಅರತಯೇ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ |

ಯಃ | ವಿಶ್ವೇಷಾಂ | ಅಮೃತಾನಾಂ | ಉಪಸ್ಥೇ | ವೈಶ್ವಾನರಃ | ವಾವೃಧೇ | ಜಾಗೃವತ್‌ಭಿಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸ್ತೋತಾರಸ್ತವಸೇ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಯ ದಿನೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚಾರತಯೇ ಗಂತ್ರೇಽಗ್ನಯೇ
ವೈಶ್ವಾನರಸಂಜ್ಞಾಕಾಯಾಗ್ನಯೇ ಗಿರಂ ಸ್ತುತಿಂ ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ | ಯೋ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿಶ್ವನರಹಿತೋಽ-

ಗ್ನಿರ್ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಢುಮೃತಾಢಾಂ ದೇವಾಢಾಢುಮಪಸ್ಥ ಉಪಸ್ಥಾನೇ ಯಜ್ಞೇ ಜಾಗೃವದ್ಭಿಃ
ಪ್ರಬುದ್ಧೈರ್ದೇವೈಃ ಸಹಿತಃ ಸನ್ ವವೃಥೇ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಹವಿಭಿಶ್ಚ ವರ್ಧತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ) ಯೇ—ಯಾವ | ವೈಶ್ವಾನರಃ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ವಿಶ್ವೇ-
ಷಾಂ—ಸಮಸ್ತರಾದ | ಅವೃತಾಢಾಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ | ಉಪಸ್ಥೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಜಾಗೃ-
ವದ್ಭಿಃ—ಪ್ರಬುದ್ಧರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ವವೃಥೇ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ ಅಂತಹ | ತವಸೇ-
ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥ್ವಿಗೂ ನಡುವೆ | ಅರತಯೇ—ಸಂಚರಿಸ-
ತಕ್ಕವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ | ಗಿರಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಪ್ರ ಭರಥಂ—
ಸಂಪಾದಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಯಾವ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಸ್ತವಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೂ
ಪೃಥ್ವಿಗೂ ನಡುವೆ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರಿ.

English Translation.

Offer praise to the strong Agni, traversing without hindrance heaven
and earth : he who (as) Vaiswanara prospers at the sacrifices of all the
immortals, being associated with the awaking divinities.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪೃಷ್ಠೋ ದಿವಿ ಧಾಯ್ಯಗ್ನಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ನೇತಾ ಸಿಂಧೂಢಾಂ ವೃಷಭಃ
ಸ್ತಿಯಾಢಾಂ |

ಸ ಮಾಢುಸೀರಭಿ ವಿಶೋ ವಿ ಭಾತಿ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಾವೃಥಾನೋ ವರೇಣ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪೃಷ್ಠಃ | ದಿವಿ | ಧಾಯಿ | ಅಗ್ನಿಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ | ನೇತಾ | ಸಿಂಧೂಢಾಂ | ವೃಷಭಃ | ಸ್ತಿಯಾಢಾಂ |

ಸಃ | ಮಾಢುಸೀಃ | ಅಭಿ | ವಿಃ | ವಿ | ಭಾತಿ | ವೈಶ್ವಾನರಃ | ವಾವೃಥಾನಃ | ವರೇಣ || ೨ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಿಂಧೂನಾಂ ನದೀನಾಂ ನೇತಾ ಸ್ತಿಯಾನಾಮಸಾಂ | ಸ್ತಿಯಾ ಆಪೋ ಭವಂತಿ ಸ್ತ್ರಾಪ್ಯಾನಾದಿತಿ
ಯಾಸ್ತವಚನಾತ್ | ನಿ. ೬-೧೭ | ವೃಷಭೋ ವರ್ಷಿತಾ ಹೃಷ್ಯೋರ್ಚಿತಸ್ತೇಜಸಾ ಸಂಪೃಕ್ತೋ ವಾ
ಯೋಗ್ನಿದಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಹೃಥಿವ್ಯಾಂ ಚ ಧಾಯಿ ನೃಧಾಯಿ ಸ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿಶ್ವನರಹಿತೋಗ್ನಿವ-
ರೇಣ ಶ್ರೇಷ್ಠೇನ ಹವಿಸಾ ತೇಜಸಾ ವಾ ವಾವೃಧಾನೋ ವರ್ಧಮಾನಃ ಸನ್ ಮಾನುಷೀರ್ವಿಶೋಭಿ-
ಮಾನುಷೀಃ ಪ್ರಜಾಃ ಪ್ರತಿ ವಿ ಭಾತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಿಂಧೂನಾಂ—ನದಿಗಳಿಗೆ | ನೇತಾ—ನೇತೃರೂಪನೂ | ಸ್ತಿಯಾನಾಂ—ಉದಕಗಳಿಗೆ | ವೃಷ-
ಭಃ—ವರ್ಷಕನೂ (ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುರಿಸುವವನೂ) | ಹೃಷ್ಯಃ—ತೇಜಸ್ವಿನೋಡನೆ ಕೂಡಿರುವವನೂ ಆದ |
ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ | ಹೃಥಿವ್ಯಾಂ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯೂ | ಧಾಯಿ—ಸ್ಥಾಪಿತ-
ನಾಗಿದ್ದಾನೆ | ಸಃ ವೈಶ್ವಾನರಃ—ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು | ವರೇಣ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ |
ವಾವೃಧಾನಃ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ | ಮಾನುಷೀಃ ವಿಶಃ ಅಭಿ—ಮಾನವರೂಪರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ
ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ | ವಿ ಭಾತಿ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನದಿಗಳಿಗೆ ನೇತೃರೂಪನೂ ಉದಕಗಳನ್ನು ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುರಿಸುವವನೂ, ತೇಜಸ್ವಿನೋಡನೆ ಕೂಡಿರು-
ವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಮಾನವರೂಪರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ
ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Agni, the leader of the rivers, the showerer of the waters, the
radiant, has been stationed in the firmament and upon earth: Vaiswanara
augmenting with the most excellent (oblation) shines upon human beings.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವದ್ಭಿಯಾ ವಿಶ ಆಯನ್ ಸಿಕ್ಕೀಸಮನಾ ಜಹತೀರ್ಭೋಜನಾನಿ |

ವೈಶ್ವಾನರ ಪೂರವೇ ಶೋಕುಚಾನಃ ಪುರೋ ಯದಗ್ನೇ ದರಯನ್ ದೀದೇಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವತ್ | ಭಿಯಾ | ವಿಶಃ | ಆಯನ್ | ಅಸಿಕ್ಕೀಃ | ಅಸಮನಾಃ | ಜಹತೀಃ | ಭೋಜನಾನಿ |

ವೈಶ್ವಾನರ | ಪೂರವೇ | ಶೋಕುಚಾನಃ | ಪುರಃ | ಯತ್ | ಅಗ್ನೇ | ದರಯನ್ | ಅದೀದೇಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರ ಏಶ್ವನರಹಿತಾಗ್ನೇ ತ್ವತ್ಪ್ರತ್ನೋ ಭಿಯಾ ಭೀತ್ಯಾಸಿಕ್ಷೀರಸಿತವರ್ಣಾ ರಾಜಸ್ಯಃ ||
ಪ್ರಥಮಾರ್ಥೋ ದ್ವಿತೀಯಾ || ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾಃ ಅಸಮನಾಃ ಪರಸ್ಪರಮಸಮೇತಾ ಭೋಜನಾನಿ ಧನಾನಿ
ಜಹತೀಸ್ತ್ಯಜಂತ್ಯ ಆಯನ್ | ಅಗಚ್ಛನ್ | ಕದೇತ್ಯತ ಆಹ | ಯದ್ಯದಾ ಪೂರವೇ ರಾಜ್ಞೇ ಶೋಶು-
ಚಾನೋ ದೀಪ್ಯಮಾನಃ ಪುರಸ್ತಸ್ಯ ಶತ್ರುಣಾಂ ಪುರೋ ದರಯನ್ ದಾರಯನದೀದೇಃ ಅಜ್ವಲಃ | ತಥಾ
ಚ ನಿಗಮಃ | ಅಂದೋ ರಾಜಸ್ತರಿವಃ ಪೂರವೇ ಕಃ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೬೩-೭ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಪೂರವೇ—
ಪೂರುವೆಂಬ ರಾಜನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ | ಶೋಶುಚಾನಃ—ಬೆಳಗುತ್ತಲೂ | ಪುರಃ—ಅವನ ಶತ್ರುಗಳ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು |
ದರಯನ್—ಸೀಳುತ್ತಲೂ | ಅದೀದೇಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದೆಯೋ (ಆಗ) | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನ | ಭಿಯಾ—ಭಯದಿಂದ |
ಅಸಿಕ್ಷೀಃ—ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವುಳ್ಳ | ವಿಶಃ—ರಾಜಸರಾದ ಶತ್ರುಪ್ರಜೆಗಳು | ಅಸಮನಾಃ—ಗುಂಪು ಚದುರಿದವರಾಗಿ |
ಭೋಜನಾನಿ—ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧನಗಳನ್ನು | ಜಹತೀಃ—ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು | ಆಯನ್—ಓಡಿಹೋದರು.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಪೂರುವೆಂಬ ರಾಜನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಲೂ ಅವನ
ಶತ್ರುಗಳ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸೀಳುತ್ತಲೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದಾಗ ನಿನ್ನ ಭಯದಿಂದ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವುಳ್ಳ ರಾಜಸರಾದ ಶತ್ರು
ಪ್ರಜೆಗಳು (ಕಪ್ಪುಜನರು) ಗುಂಪುಚದುರಿದವರಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧನಗಳನ್ನು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದರು.

English Translation.

Through fear of you, Vaiswanara, the dark-complexioned races, although of many minds, arrived, abandoning their possessions, when, Agni, shining upon Puru, you have blazed, consuming the cities of his foe.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತವ ತ್ರಿಧಾತು ಪೃಥಿವೀ ಉತ ದ್ಯಾವೈಶ್ವಾನರ ವ್ರತಮಗ್ನೇ ಸಚಂತ |

ತ್ವಂ ಭಾಸಾ ರೋದಸೀ ಆ ತತಂಧಾಜಸ್ರೇಣ ಶೋಚಿಷಾ ಶೋಶುಚಾನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತವ | ತ್ರಿಧಾತು | ಪೃಥಿವೀ | ಉತ | ದ್ಯಾವೈ | ವೈಶ್ವಾನರ | ವ್ರತಂ | ಅಗ್ನೇ | ಸಚಂತ |

ತ್ವಂ | ಭಾಸಾ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಆ | ತತಂಧ | ಅಜಸ್ರೇಣ | ಶೋಚಿಷಾ | ಶೋಶುಚಾನಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ನರಾಣಾಂ ನೇತರಗ್ನೇ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ತುಃ | ವೈಶ್ವಾನರಃ ಕಸ್ಮಾ-
ದ್ವಿಶ್ವಾನ್ನರಾನ್ನಯತಿ ವಿಶ್ವ ಏನಂ ನರಾ ನಯಂತೀತಿ ವಾ | ನಿ. ೭-೨೦ | ಇತಿ || ತವ ವ್ರತಂ ತ್ವತ್ತೀತಿಕರಂ
ಕರ್ಮ ತ್ರಿಧಾತ್ವಂತರಿಕ್ಷಂ ಪೃಥಿವೀ ಚ ಉತಾಸಿ ಚ ದ್ಯೌರಿತಿ ತ್ರಯೋ ಲೋಕಾಃ ಸಚಂತ | ಸೇವಂತೇ |
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವರ್ತಿನ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಸ್ತದರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸಿ ಚ ತ್ವಮಾಜಸ್ರೇಣ
ಶೋಚಿಷಾ ಪ್ರಕಾಶೇನ ಶೋಶುಚಾನೋ ದೀಪ್ಯಮಾನೋ ಭಾಸಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ
ಚಾ ತತಂಥ | ವಿಸ್ತಾರಯಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರೂಪನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತವ—ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದ ||
ವ್ರತಂ—ಕರ್ಮವನ್ನು | ತ್ರಿಧಾತು—ಅಂತರಿಕ್ಷನೂ | ಪೃಥಿವೀ—ಪೃಥಿವಿಯೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ದ್ಯೌಃ—
ದ್ಯುಲೋಕವೂ | ಸಚಂತ—ಆಚರಿಸಿ (ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ) | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅಜಸ್ರೇಣ—ಶಾಶ್ವತ
ವಾಗಿರತಕ್ಕ | ಶೋಚಿಷಾ—ಪ್ರಭೆಯಿಂದ | ಶೋಶುಚಾನಃ—ಬೆಳಗುತ್ತಾ | ಭಾಸಾ—ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ |
ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ಆ ತತಂಥ—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷನೂ, ಪೃಥಿವಿಯೂ
ಮತ್ತು ದ್ಯುಲೋಕವೂ ಆಚರಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ. ನೀನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರತಕ್ಕ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ನಿನ್ನ
ಕಾಂತಿಯಿಂದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Viswanara Agni, the firmament, the earth, the heaven, combine
in your worship: shining with undecaying splendour, you overspread
heaven and earth with light.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಮಾಗ್ನೇ ಹರಿತೋ ನಾವಶಾನಾ ಗಿರಃ ಸಚಂತೇ ಧುನಯೋ ವೃತಾಚೀಃ |
ಪತಿಂ ಕೃಷ್ಟಿನಾಂ ರಥ್ಯಂ ರಯಾಣಾಂ ವೈಶ್ವಾನರಮುಷಸಾಂ ಕೇತು-
ಮಹ್ನಾಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಹರಿತಃ | ವಾವಶಾನಾಃ | ಗಿರಃ | ಸಚಂತೇ | ಧುನಯಃ | ಘೃತಾಚೀಃ |

ಪತಿಂ | ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ | ರಥ್ಯಂ | ರಯಾಣಾಂ | ವೈಶ್ವಾನರಂ | ಉಷಸಾಂ | ಕೇತುಂ | ಅಹ್ನಾಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ | ಹಿತಯೇ ಕೃಷ್ಣಯ ಇತಿ ಮನುಷ್ಯನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಪತಿಂ ಸ್ವಾಮಿನಂ ರಯಾಣಾಂ ಧನಾನಾಂ ರಥ್ಯಂ ನೇತಾರಮುಷಸಾಮಹ್ನಾಂ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ವೈಶ್ವಾನರಂ ವಿಶ್ವನರಹಿತಂ ತ್ವಾಂ ಹರಿತೋಽಶ್ವಾ ವಾವಶಾನಾಃ ಕಾಮಯಮಾನಾಃ ಸಚಂತೇ | ಸೇವಂತೇ | ತಥಾ ಗಿರೋ ನೃಣಾಂ ಸ್ತುತಿರೂಪಾ ವಾಚೋ ಧುನಯಃ ಪಾಪಂ ಧುನ್ವಾನಾ ಘೃತಾಚೀಃ ಘೃತಮಂಚಿ-
ತ್ಯಃ | ಹವಿಷಾ ಸಹಿತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಚಂತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ | ಪತಿಂ—ಒಡೆಯನೂ | ರಯಾಣಾಂ—
ಧನಗಳಿಗೆ | ರಥ್ಯಂ—ನೇತೃವೂ | ಉಷಸಾಂ—ಉಷಸ್ಸುಗಳಿಗೂ | ಅಹ್ನಾಂ—ಅಹಸ್ಸುಗಳಿಗೂ | ಕೇತುಂ—
ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ | ವೈಶ್ವಾನರಂ—ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ ಆದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಹರಿತಃ—
ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಗಳು | ವಾವಶಾನಾಃ—ಪೂಜಿಸಲಪೇಕ್ಷಿಸಿದವುಗಳಾಗಿ | ಸಚಂತೇ—ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ | ಗಿರಃ—
ಮಾನವರ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು | ಧುನಯಃ—ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಲೂ | ಘೃತಾಚೀಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡನೆ
ಸೇರಿಸುತ್ತಲೂ (ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೂ, ಧನಗಳಿಗೆ ನೇತೃವೂ ಉಷಸ್ಸುಗಳಿಗೂ, ಅಹಸ್ಸುಗಳಿಗೂ
ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ, ಸಕಲಮಾನವರಿಗೂ ಹಿತಕಾರಿಯೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಗಳು ಪೂಜಿಸಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಸೇವಿಸು-
ತ್ತವೆ. ಮಾನವರ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಲೂ, ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೇರಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು
ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

The horses (of Indra), full of ardour, worship you, Agni; the praises
(of man), dispersers (of iniquity), accompanied by oblations, (honour you),
the lord of men, the conveyer of riches, the Vaiswanara of dawns, the
manifest of days.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವೇ ಅಸುರ್ಯಂ ವಸವೋ ನೈಋತ್ಯಂತುಂ ಹಿ ತೇ ಮಿತ್ರಮಹೋ
ಜುಷಂತೆ |

ತ್ವಂ ದಸ್ಯೂರೋಕಸೋ ಅಗ್ನ ಆಜ ಉರು ಜ್ಯೋತಿರ್ಜನಯನ್ನಾರ್ಯಾಯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವೇ ಇತಿ | ಅಸುರ್ಯಂ | ವಸವಃ | ನಿ | ಋತ್ಯನ್ | ಕ್ರತುಂ | ಹಿ | ತೇ | ಮಿತ್ರಮಹಃ | ಜುಷಂತೆ |
ತ್ವಂ | ದಸ್ಯೂನ್ | ಓಕಸಃ | ಅಗ್ನೇ | ಆಜಃ | ಉರು | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಜನಯನ್ | ಅರ್ಯಾಯ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಮಹೋ ಮಿತ್ರಾಣಾಂ ಪೂಜಯಿತರಗ್ನೇ ತ್ವೇ ತ್ವಯಿ ವಸವೋ ವಾಸಕಾ ದೇವಾ
ಅಸುರ್ಯಂ ಬಲಂ ನೈಋತ್ಯನ್ | ನೈಗಮಯನ್ | ತೇ ಕ್ರತುಂ ತ್ವತ್ತೀತಿಕರಂ ಕರ್ಮ ಜುಷಂತೆ |
ಆಸೇವಂತ ಹಿ | ಕಿಂ ಚ ತ್ವಮಾರ್ಯಾಯ ಕರ್ಮವತೇ ಜನಾಯೋರು ಜ್ಯೋತಿರಧಿಕಂ ತೇಜೋ
ಜನಯನ್ ದಸ್ಯೂನ್ ಕರ್ಮಹೀನಾನೋಕಸಃ ಸ್ಥಾನಾದಾಜಃ | ನಿರಗಮಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಿತ್ರಮಹಃ—ಮಿತ್ರರನ್ನು ಪೂಜಿಸತಕ್ಕ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ವಸವಃ—
ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು | ಅಸುರ್ಯಂ—ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ನೈಋತ್ಯನ್—ತುಂಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ | ತೇ—ನಿನಗೆ
ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದ | ಕ್ರತುಂ—ಕರ್ಮವನ್ನು | ಜುಷಂತೆ ಹಿ—ಆಚರಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು |
ಅರ್ಯಾಯ—ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಆರ್ಯಜನರಿಗಾಗಿ | ಉರು—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು |
ಜನಯನ್—ಉತ್ಪಾದನಮಾಡುತ್ತಾ | ದಸ್ಯೂನ್—ಕರ್ಮಹೀನರಾದ ದಸ್ಯುಗಳನ್ನು | ಓಕಸಃ—ಅವರವರ
ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ | ಆಜಃ—ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಮಿತ್ರಪೂಜಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.
ನಿನಗೆ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಆರ್ಯಜನರಿಗಾಗಿ
ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕರ್ಮಹೀನರಾದ ದಸ್ಯುಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ
ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Reverencer of friends, Agni, the Vāsus have concentrated vigour in you : they have been propitiated by your acts : generating vast splendour for the Arya Agni, expel the Dasyus from the dwelling.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಜಾಯಮಾನಃ ಪರಮೇ ವೈಮನಸ್ವಾಯುರ್ನ ಪಾಥಃ ಪರಿ ಪಾಸಿ ಸದ್ಯಃ |
ತ್ವಂ ಭುವನಾ ಜನಯನ್ ಅಭಿ ಕ್ರನ್ ಅಸತ್ಯಾಯ ಜಾತವೇದೋ ದಶಸ್ಯನ್ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಜಾಯಮಾನಃ | ಪರಮೇ | ವೈಮನಸ್ವಾಯುರ್ನ | ಪಾಥಃ | ಪರಿ | ಪಾಸಿ | ಸದ್ಯಃ |
ತ್ವಂ | ಭುವನಾ | ಜನಯನ್ | ಅಭಿ | ಕ್ರನ್ | ಅಸತ್ಯಾಯ | ಜಾತವೇದಃ | ದಶಸ್ಯನ್ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತ್ವಂ ಪರಮೇ ದೂರಸ್ಥೇ ವೈಮನಸ್ವಂತರಿಷ್ಟೇ ಜಾಯಮಾನಃ ಸೂರ್ಯರೂಪೇಣ ಪ್ರಾದುರ್ಭವನ್ ವಾಯುರ್ನ ಯಥಾ ವಾಯುರ್ದ್ವಿದೇವತ್ಯಗ್ರಹೇಷು ಪ್ರಥಮಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬತಿ ತಥಾ ಪಾಥಃ ಸೋಮಂ ಸದ್ಯಃ ಪರಿ ಪಾಸಿ | ಪರಿಪಿಬಸಿ | ಯದ್ವಾ | ವಾಯುರಿವ ಪಾಥೋ ಜಲಂ ಪರಿಪಾಸಿ | ಪರಿಪಿಬಸಿ | ಶೋಷಯಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ಚ ಹೇ ಜಾತವೇದೋ ಜಾತಧನಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಭುವನಾ ಭುವನಾನ್ಯುದಕಾನಿ | ಭೂತಂ ಭುವನಮಿತ್ಯುದಕನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಜನಯನ್ ಅಸತ್ಯಾಯಾಸತ್ಯವತ್ಪಾಲನೀಯಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ದಶಸ್ಯನ್ ಕಾಮಾನ್ತ್ರಯಚ್ಛನ್ ಅಭಿ ಕ್ರನ್ | ವೈದ್ಯುತಾತ್ಮನಾಭಿಕ್ರಂದಸಿ ಅಭಿಗರ್ಜಸಿ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ) ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ಪರಮೇ—ಅತ್ಯಂತ ದೂರಸ್ಥವಾದ | ವೈಮನಸ್ವಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಜಾಯಮಾನಃ—ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ | ವಾಯುರ್ನ—ವಾಯುವಿನಂತೆ | ಪಾಥಃ—ಜಲವನ್ನು | ಸದ್ಯಃ—ಒಡನೆಯೇ | ಪರಿ ಪಾಸಿ—ಪಾನಮಾಡುತ್ತೀಯೆ | ಜಾತವೇದಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಭುವನಾ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಜನಯನ್—ಉತ್ಪಾದನಮಾಡುತ್ತಾ | ಅಸತ್ಯಾಯ—ಪುತ್ರರೂಪನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ದಶಸ್ಯನ್—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ | ಅಭಿ ಕ್ರನ್—ವಿದ್ಯುದ್ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ದೂರಸ್ಥವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಜಲವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತೀಯೆ (ಹೀರುತ್ತೀಯೆ). ಜಾತವೇದೋರೂಪನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಪುನಃ ಉದಕಗಳನ್ನು ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದನಮಾಡುತ್ತಾ ಪುತ್ರರೂಪನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ವಿದ್ಯುದ್ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Born in the highest heaven, ever drink the (Soma) beverage like Vayu: generating the waters, you thunder, granting (his wishes) to your offspring, the worshipper.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾಮಗ್ನೇ ಅಸ್ಮೇ ಇಷಮೇರಯಸ್ವ ವೈಶ್ವಾನರ ದ್ಯುಮತೀಂ ಜಾತವೇದಃ |
ಯಯಾ ರಾಧಃ ಸಿನ್ವಸಿ ವಿಶ್ವವಾರ ಸ್ವಥು ಶ್ರವೋ ದಾಶುಷೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ತಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಇಷಂ | ಆ | ಈರಯಸ್ವ | ವೈಶ್ವಾನರ | ದ್ಯುಮತೀಂ | ಜಾತವೇದಃ |
ಯಯಾ | ರಾಧಃ | ಸಿನ್ವಸಿ | ವಿಶ್ವವಾರ | ಸ್ವಥು | ಶ್ರವಃ | ದಾಶುಷೇ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಜಾತವೇದೋ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞ ವೈಶ್ವಾನರ ವಿಶ್ವನರಹಿತಾಗ್ನೇ ತಾಮಿಷಮೇಷಣೀಯಾಂ ವೃಷ್ಟಿಂ ದ್ಯುಮತೀಂ ದೀಪ್ತಿಮತೀಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಮೇರಯಸ್ವ | ಪ್ರೇರಯಸ್ವ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ತೈಲೋಕ್ಯಂ ದ್ಯೋತತೇ ಹಿ | ಯದ್ವಾ | ದ್ಯುಮತೀಂ ತಾಮಿಷಮನ್ನಮೇರಯಸ್ವ | ಕಥಾ ಚ ಶ್ರಾಯತೇ | ತಸ್ಮಾ-
ದ್ಯಸ್ಮೈವೇಹ ಭೂಯಿಷ್ಯಮನ್ನಂ ಭವತಿ ಸ ಏವ ಭೂಯಿಷ್ಯಂ ಲೋಕೇ ವಿರಾಜತಿ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೧-೫ |
ಇತಿ | ಅಥವೇಷಮೇಷಣೀಯಾಂ ತಾಂ ದ್ಯುಮತೀಂ ಭಾಸ್ತತೀಂ ದೀಪ್ತಿಮೇರಯಸ್ವ | ಯಯೇಷಾ ರಾಧೋ ಧನಂ ಸಿನ್ವಸಿ ಪಾಲಯಸಿ | ಅಪಿ ಚ ದೇ ವಿಶ್ವವಾರ ವಿಶ್ವೈರ್ವರಣೀಯಾಗ್ನೇ ಸ್ವಥು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಶ್ರವೋ ಯತೋ ದಾಶುಷೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ಸಿನ್ವಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪನೋ | ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನೋ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಯಾ—ಯಾವ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ (ಅನ್ನದಿಂದ) | ರಾಧಃ—ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತನ್ನಾ | ಸಿನ್ವಸಿ—

ಪೋಷಿಸುವೆಯೋ | ದೈವಮತೀಂ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದ | ತಾಂ ಇಷಂ—ಅದೇ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು (ಅನ್ನವನ್ನು) ಅಸ್ತೇ—ನಮಗೋಸ್ಕರ | ಏರಯಸ್ತು—ಪ್ರೇರಿಸು | ವಿಶ್ವಾನರ—ಸಕಲರಿಗೂ ಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಪೃಥು—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಶ್ರವಃ—ಯಶಸ್ಸನ್ನು | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕ | ಮರ್ತಾಞ್ಯಂ—ಮಾನವನಿಗೆ (ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೀನು ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪೋಷಿಸುವೆಯೋ ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಅದೇ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು (ಅನ್ನವನ್ನು) ನಮಗಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸು. ಸಕಲರಿಗೂ ಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಮಾನವನಿಗೆ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಯಶಸ್ಸು ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Send to us, Agni, (who are) Vaiswanara Jatavedas, that brilliant sustenance whereby you confer wealth, and (grant), all-desired Agni, abundant food to the mortal, the donor (of the oblation).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಮಘಾವದ್ಭ್ಯಃ ಪುರುಕ್ಷುಂ ರಯಿಂ ನಿ ವಾಜಂ ಶ್ರುತ್ಯಂ
ಯುವಸ್ವ |

ವೈಶ್ವಾನರ ಮಹಿ ನಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛ ರುದ್ರೇಭಿರಗ್ನೇ ವಸುಭಿಃ ಸಜೋಷಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಮಘಾವತ್‌ಭ್ಯಃ | ಪುರುಕ್ಷುಂ | ರಯಿಂ | ನಿ | ವಾಜಂ | ಶ್ರುತ್ಯಂ | ಯುವಸ್ವ |
ವೈಶ್ವಾನರ | ಮಹಿ | ನಃ | ಶರ್ಮ | ಯಚ್ಛ | ರುದ್ರೇಭಿಃ | ಅಗ್ನೇ | ವಸುಭಿಃ | ಸಜೋಷಾಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮಘಾವದ್ಭ್ಯೋ ಧನವದ್ಭ್ಯಃ | ಹವಿಸ್ವದ್ಭ್ಯೋ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪುರುಕ್ಷುಂ ಬಹ್ವನ್ನಂ ಬಹುಯಶಸ್ಕಂ ವಾ ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ರಯಿಂ ಶ್ರುತ್ಯಂ ಶ್ರವಣೀಯಂ ವಾಜಂ ಬಲಂ ಚ ನಿ ಯುವಸ್ವ | ನಿತರಾಂ ಮಿಶ್ರಯಸ್ವ | ಕಿಂ ಚ ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರ ವಿಶ್ವನರಹಿತಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ರುದ್ರೇಭೀ ರುದ್ರೈರ್ವಸುಭಿಶ್ಚ ದೇವೈಃ ಸಜೋಷಾಃ ಸಹಿತಶ್ಚ ಸನ್ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಮಹಿ ಮಹತ್ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಯಚ್ಛ | ಪ್ರಯಚ್ಛ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

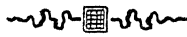
ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮುಖವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವಂತರಾದ | ನಃ—ನಮಗೆ |
 ಪುರುಕ್ಷುಂ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಕಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನೂ | ಶ್ರುತ್ಯಂ—
 ಯಶಸ್ವಿಯಾದ | ನಾಜಂ—ಬಲವನ್ನೂ | ನಿಯುವಸ್ತು—ಒದಗಿಸು | ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ |
 ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ರುದ್ರೇಭಿಃ—ರುದ್ರರೊಡನೆಯೂ | ವಸುಭಿಃ—ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡ
 ನೆಯೂ | ಸಜೋಷಾಃ—ಕೂಡಿದವನಾಗಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದ | ಶರ್ಮ—ಸುಖ
 ವನ್ನು | ಯಚ್ಚ—ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ,
 ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನೂ, ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಬಲವನ್ನೂ ಒದಗಿಸು. ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ,
 ರುದ್ರರೊಡನೆಯೂ ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ನಮಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಸುಖವನ್ನು
 ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

Bestow upon us who are affluent (in offerings), Agni, ample riches
 and renowned strength; associated with the Rudras, with the Vasus, grant
 us, Agni Vaiswanara, infinite happiness.

ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜ ಇತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಂ ಪಷಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಪ್ರ
 ಸಮ್ರಾಜಃ ಸಪ್ತ | ವೈಶ್ವಾನರೀಯಂ ತ್ರಿತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾದಸ್ಯಾಪಿ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿದೇವತಾ || ವಿನಿಯೋಗೋ
 ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
 ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಪುಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಪುಷಿಯು ; ವೈಶ್ವಾನರನು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್
 ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜಃ ಸಪ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬

ಮಂಡಲ—೨ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೯ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಯಕ್ಷಂತ್ಯ—೨ ||

|| ಯಜ್ಞಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ವೈಶ್ವಾನರಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಪದ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜೋ ಅಸುರಸ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ ಪುಂಸಃ ಕೃಷ್ಟೀನಾಮನುಮಾದ್ಯಸ್ಯ |

ಇಂದ್ರಸ್ಯೇವ ಪ್ರ ತವಸಸ್ತೃತಾನಿ ವಂದೇ ದಾರುಂ ವಂದಮಾನೋ ವಿವಕ್ಮಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಸಂರಾಜಃ | ಅಸುರಸ್ಯ | ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ | ಪುಂಸಃ | ಕೃಷ್ಟೀನಾಂ | ಅನುಮಾದ್ಯಸ್ಯ |

ಇಂದ್ರಸ್ಯೇವ | ಪ್ರ | ತವಸಃ | ಕೃತಾನಿ | ವಂದೇ | ದಾರುಂ | ವಂದಮಾನಃ | ವಿವಕ್ಮಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಾರುಂ ಪುರಾಂ ಭೀತ್ತಾರಂ ವಂದೇ | ವಂದಮಾನಃ ಸನ್ ಸಮ್ರಾಜಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯೇ-
 ಕ್ಷರಸ್ಯಾಸುರಸ್ಯ ಬಲವತಃ ಪುಂಸೋ ವೀರಸ್ಯ | ಪಾಂಸ್ಯಮಿತಿ ವೀರ್ಯಮುಚ್ಯತೇ | ತಥಾ ಚ ಯಜ್ಞಃ |
 ಪುಮಾನ್ ಪುರುಮನಾ ಭವತಿ ಪುಂಸಕೇರ್ವಾ | ನಿ. ೯-೧೫ | ಇತಿ | ಕೃಷ್ಟೀನಾಂ ಜನಾನಾಮನುಮಾದ್ಯಸ್ಯ
 ಸ್ತುತ್ಯಸ್ಯ ತವಸೋ ಬಲವತ ಇಂದ್ರಸ್ಯೇವ ತಸ್ಯ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ ಸ್ತುತಿಂ ಕೃತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚ
 ಪ್ರ ವಿವಕ್ಮಿ | ಪ್ರಬ್ರವೀಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದಾರುಂ—ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ವಂದೇ—ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ |
 ವಂದಮಾನಃ—ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ | ಸಮ್ರಾಜಃ—ಸಾರ್ವಭೌಮನೂ | ಅಸುರಸ್ಯ—ಶಕ್ತಿನಂತನೂ | ಪುಂ-
 ಸಃ—ವೀರ್ಯಯುಕ್ತನೂ | ಕೃಷ್ಟೀನಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ಅನುಮಾದ್ಯಸ್ಯ—ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನೂ | ತವಸಃ—
 ಬಲಶಾಲಿಯೂ | ಇಂದ್ರಸ್ಯೇವ—ಇಂದ್ರನಂತೆಯೇ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ | ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ—
 ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನೂ | ಕೃತಾನಿ—ಶ್ರೇಷ್ಠಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ | ಪ್ರ ವಿವಕ್ಮಿ—ಅತಿಶಯನಾಗಿ ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ, ಸಾರ್ವ ಭೌಮನೂ, ಶಕ್ತಿವಂತನೂ, ವೀರೈಯುಕ್ತನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನೂ, ಬಲಶಾಲಿಯೂ, ಇಂದ್ರ ನಂತೆಯೇ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅತಿಶಯ ವಾಗಿ ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I salute the demolisher (of cities), glorifying the excellence of the powerful male, the universal sovereign, who is the revered of all men : I proclaim his exploits (which are) like those of the mighty Indra.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕವಿಂ ಕೇತುಂ ಧಾಸಿಂ ಭಾನುಮದ್ರೇರ್ಹಿನ್ವಂತಿ ಶಂ ರಾಜ್ಯಂ ರೋದಸ್ಯೋಃ |
ಪುರಂದರಸ್ಯ ಗೀರ್ಭಿರಾ ವಿನಾಸೇಽಗ್ನೇವ್ರತಾನಿ ಪೂರ್ವಾ ಮಹಾನಿ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕವಿಂ | ಕೇತುಂ | ಧಾಸಿಂ | ಭಾನುಂ | ಅದ್ರೇಃ | ಹಿನ್ವಂತಿ | ಶಂ | ರಾಜ್ಯಂ | ರೋದಸ್ಯೋಃ |
ಪುರಂದರಸ್ಯ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಆ | ವಿನಾಸೇ | ಅಗ್ನೇಃ | ವ್ರತಾನಿ | ಪೂರ್ವಾ | ಮಹಾನಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕವಿಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಂ ಕೇತುಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ಧಾಸಿಮದ್ರೇರ್ಧರ್ತಾರಮಾದರ್ತುಃ ಸ್ತೋತುರ್ನಾ ಭಾನುಂ ಭಾಸಕಂ ಶಂ ಸುಖಕರಂ ರೋದಸ್ಯೋದ್ಯಾನಾಪೃಥಿವ್ಯೋ ರಾಜ್ಯಂ ರಾಜಾನಂ ವೈಶ್ವಾನರ-
ಮಗ್ನಿಂ ಹಿನ್ವಂತಿ | ಮದೀಯಾಃ ಪ್ರೀಣಯಂತಿ ಪ್ರೇರಯಂತಿ ನಾ ದೇವಾಃ | ಅಹಂ ಚ ಪುರಂದರಸ್ಯ
ಪುರಾಂ ದಾರಯಿತುರಗ್ನೇಃ ಪೂರ್ವಾ ಪೂರ್ವಾಣಿ ಪುರಾತನಾನಿ ಮಹಾನಿ ಮಹಾಂತಿ ವ್ರತಾನಿ
ಕರ್ಮಾಣಿ ಗೀರ್ಭಿರಾ ವಿನಾಸೇ | ಪರಿಚರಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕವಿಂ—ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ | ಕೇತುಂ—ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ | ಅದ್ರೇಃ—ಸ್ತೋತೃವಿನ | ಧಾಸಿಂ—
ಧಾರಕನೂ | ಭಾನುಂ—ಪ್ರಕಾಶಕನೂ | ಶಂ—ಸುಖಕರನೂ | ರೋದಸ್ಯೋಃ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗೆ |
ರಾಜ್ಯಂ—ಪ್ರಭುವೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು | ಹಿನ್ವಂತಿ—ಹರ್ಷಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ (ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ) | ಪುರಂದ-
ರಸ್ಯ—

ರಸ್ಯ—ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನಾಶಕನಾದ | ಅಗ್ನೀಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಪೂರ್ವಾಃ—ಪುರಾತನಗಳೂ | ಮಹಾನಿ—
ಮಹತ್ತಾದವೂ ಆದ | ವ್ರತಾನಿ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಆ ವಿನಾಸೇ—ನೇವಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜೈತನ್ಯದಾಯಕನೂ, ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಧಾರಕನೂ, ಪ್ರಕಾಶಕನೂ, ಸುಖಕರನೂ, ದ್ರಾವ್ಯವ್ಯಾಪ್ತವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭುವೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು ಪೂಜಿಸಿ ಹರ್ಷಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯು ಪುರಾತನಗಳೂ ಮಹತ್ತಾದವೂ ಆದ ಸಾಹಸಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ನೇವಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

They propitiate the wise, the manifesting, the sustaining, the enlightener of the pious, the giver of happiness, the sovereign of heaven and earth : I glorify with hymns the ancient and mighty works of Agni, the demolisher of cities.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಕ್ರತೂನ್ಗ್ರಥಿನೋ ಮೃಧ್ರವಾಚಃ ಪಣೀರಶ್ರದ್ಧಾ ಅವೃಧಾ ಅಯ-
ಜ್ಞಾನ್ |

ಪ್ರಪ್ರ ತಾನ್ದಸ್ಯೂರಗ್ನಿರ್ವಿನಾಯ ಪೂರ್ವಶ್ಚಕಾರಾಪರಾ ಅಯಜ್ಯಾನ್ ||೧||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಿ | ಅಕ್ರತೂನ್ | ಗ್ರಥಿನಃ | ಮೃಧ್ರವಾಚಃ | ಪಣೀನ್ | ಅಶ್ರದ್ಧಾನ್ | ಅವೃಧಾನ್ | ಅಯಜ್ಞಾನ್ |
ಪ್ರಪ್ರ | ತಾನ್ | ದಸ್ಯೂನ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ವಿನಾಯ | ಪೂರ್ವಃ | ಚಕಾರ | ಅಪರಾನ್ | ಅಯಜ್ಯಾನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಕ್ರತೂನಯಜ್ಞಾನ್ ಗ್ರಥಿನೋ ಜಲ್ಪಕಾನ್ಮೃಧ್ರವಾಚೋ ಹಿಂಸಿತವಚಸ್ತಾನ್ ಪಣೀನ್
ಪಣಿನಾಮಕಾನ್ಯಾರ್ಥಸಿಕಾನಶ್ರದ್ಧಾನ್ಯಜ್ಞಾದಿಷು ಶ್ರದ್ಧಾರಹಿತಾನವೃಧಾನ್ ಸ್ತುತಿಭಿರಗ್ನಿಮಾರ್ಥ-
ಯತೋಽಯಜ್ಞಾನ್ಯಜ್ಞಹೀನಾನ್ ತಾನ್ದಸ್ಯೂನ್ ವೃಥಾ ಕಾಲಸ್ಯ ನೇತ್ಯನಗ್ನಿಃ ಪ್ರಪ್ರ ಅತ್ಯಂತಂ ನಿ
ವಿನಾಯ | ನಿತರಾಂ ಗಮಯೇತ್ | ತದೇವಾಹ | ಅಗ್ನಿಃ ಪೂರ್ವೋ ಮುಖ್ಯಃ ಸನ್ ಅಯಜ್ಯಾನ್-
ಯಜಮಾನಾನಪರಾನ್ ಜಘನ್ಯಾನ್ ಚಕಾರ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಕ್ರತೋನ್—ಕರ್ಮರಹಿತರೂ | ಗ್ರಥಿನಃ—ವ್ಯರ್ಥವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವರೂ | ಮೃಧ್ವಾಚಿಃ—
ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವರೂ | ಪಣೀನ್—ಪಣಿನಾಮಕರೂ | ಅಶ್ರದ್ಧಾನ್—ದೈವಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರೂ |
ಅವೃಥಾನ್—ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸದಿರುವವರೂ | ಆಯೆಜ್ಞಾನ್—ಯಜ್ಞರಹಿತರೂ
ಆದ | ತಾನ್ ದಸ್ಯೂನ್—ಅದೇ ದಸ್ಯುಗಳನ್ನು | ಅಗ್ನೀ—ಅಗ್ನಿಯು | ಪ್ರಪ್ರ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ನಿ
ವಿನಾಯ—ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ | ಪೂರ್ವಃ—ಮುಖ್ಯಪ್ರಭುವಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಆಯೆಜ್ಯಾನ್—ಯಜ
ಮಾನರಲ್ಲದವರನ್ನು | ಅಪರಾನ್—ನಿಕ್ರಷ್ಟರಾದವರನ್ನಾಗಿ | ಚೇಕಾರ—ಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕರ್ಮರಹಿತರೂ, ವ್ಯರ್ಥವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳರೂ, ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವರೂ, ಪಣಿನಾಮಕರೂ,
ದೈವಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರೂ, ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸದಿರುವವರೂ, ಯಜ್ಞರಹಿತರೂ ಆದ ಅದೇ
ದಸ್ಯುಜನರನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಖ್ಯಪ್ರಭುವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜಮಾನರಲ್ಲ
ದವರನ್ನು ನಿಕ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

May Agni, utterly confound those Dasyus who perform no (sacred)
rites, who are babblers defective in speech, niggards, unbelievers, not
honouring (Agni), offering no sacrifices: Agni preceding, has degraded
those who institute no sacred ceremonies.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಯೋ ಅಪಾಚೀನೇ ತಮಸಿ ಮದಂತೀಃ ಪ್ರಾಚೀಶ್ಚಕಾರ ನೃತಮಃ ಶಚೀಭಿಃ |
ತಮಿಶಾನಂ ವಸ್ತೋ ಅಗ್ನಿಂ ಗೃಣೇಷೇನಾನತಂ ದಮಯಂತಂ ಪೃತ-
ನ್ಯೋನ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಅಪಾಚೀನೇ | ತಮಸಿ | ಮದಂತೀಃ | ಪ್ರಾಚೀಃ | ಚಕಾರ | ನೃತಮಃ | ಶಚೀಭಿಃ |

ತಂ | ತಮಿಶಾನಂ | ವಸ್ತುಃ | ಅಗ್ನಿಂ | ಗೃಣೇಷೇ | ಅನಾನತಂ | ದಮಯಂತಂ | ಪೃತನ್ಯೋನ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನೃತಮೋ ನೇತ್ಯತಮೋ ಯೋಽಗ್ನಿರಪಾಚೀನೇಽಪ್ರಕಾಶಮಾನೇ ತಮಸಿ ನಿಮಗ್ನಾಃ ಪ್ರಜಾ
ಮದಂತೀಃ ಸ್ತುವಂತೀಃ ಶಚೀಭಿಸ್ತಾಭ್ಯೋ ದತ್ತಾಭಿಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಭಿಃ ಪ್ರಾಚೀರ್ಯಜುಗಾಮಿನೀಶ್ಚಕಾರ |

ಯದ್ವಾ | ನೇತ್ಯತಮೋ ಯೋಽಗ್ನಿರಪಾಚೀನೇ ತಮಸಿ ನಿಶಾಯಾಂ ಮದಂತೀರ್ಮಾದ್ಯಂತೀರುಷಸಃ
ಶಚೀಭಿಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಭಿಃ ಪ್ರಾಚೀಶ್ಚಕಾರೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಂ ವಸ್ತೋ ಧನಸ್ಯೇಶಾನಮನಾನತಮಪ್ರಹಂ
ಪೃತನ್ಯೂನ್ ಯುದ್ಧಕಾಮಾಂಶ್ಚ ದಮಯಂತಮಗ್ನಿಂ ಗೃಣೀಷೇ | ಸ್ತಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನೈತಮಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ನೇತ್ಯವಾದ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಪಾಚೀನೇ—ಪ್ರಕಾಶರಹಿತ
ವಾದ | ತಮಸಿ—ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಮದಂತೀಃ—ಅವರು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ |
ಶಚೀಭಿಃ—ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ | ಪ್ರಾಚೀಃ—ಅವರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನಡೆಯುವವರನ್ನಾಗಿ | ಚಕಾರ—ಮಾಡಿದನೋ |
ತಂ—ಅಂತಹ | ವಸ್ತುಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಈಶಾನಂ—ಒಡೆಯನೂ | ಅನಾನತಂ—ಯಾರಿಗೂ ಬಗ್ಗದಿರುವವನೂ |
ಪೃತನ್ಯೂನ್—ಯುದ್ಧಕಾಮರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ದಮಯಂತಂ—ಮರ್ಧನಮಾಡುವವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಗೃಣೀಷೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮನೇತ್ಯವಾದ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಕಾಶರಹಿತವಾದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು
ಅವರು ಸ್ತುತಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಜ್ಞಾದಾನದಿಂದ ಅವರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನಡೆಯುವವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೋ ಅಂತಹ ಧನಕ್ಕೆ
ಒಡೆಯನೂ, ಯಾರಿಗೂ ಬಗ್ಗದಿರುವವನೂ, ಯುದ್ಧಕಾಮರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮರ್ಧನಮಾಡುವವನೂ ಆದ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

The chief of leaders has, by the benefits (bestowed upon them),
guided those praising (him) through the accumulated gloom (of night):
I glorify that Agni, the unbending lord of wealth, the tamer of
adversaries.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ದೇಹ್ಯೋ | ಅನಮಯದ್ವಧಸ್ಯೈರ್ಯೋ ಅರ್ಯಪತ್ನೀರುಷಸಶ್ಚ-
ಕಾರ |

ಸ ನಿರುಧ್ಯಾ ನಹುಷೋ ಯಹ್ಯೋ ಅಗ್ನಿರ್ವಿಶ್ವಕ್ರೇ ಬಲಿಹೃತಃ ಸ-
ಹೋಭಿಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ದೇಹ್ಯಃ | ಅನಮಯತ್ | ವಧಸ್ತೈಃ | ಯಃ | ಅರ್ಯಪತ್ನೀಃ | ಉಷಸಃ | ಚಕಾರ |
 ಸಃ | ನಿರುಧ್ಯ | ನಹುಷಃ | ಯಹ್ಯಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ವಿಶಃ | ಚಕ್ರೇ | ಬಲಿಹೃತಃ | ಸಹೋಭಿಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂಜಃ ||

ಯೋಗ್ಯೋ ದೇಹ್ಯೋ ದೇಹೀರುಪಚಿತಾ ಅಸುರೀವಿದ್ಯಾ ವಧಸ್ತೈರ್ವಧೈರಾಯುಧೈರ್ವಾ-
 ನಮಯನ್ ಹೀನಾ ಅಕರೋತ್ | ಯಶ್ಚಾರ್ಯಪತ್ನೀಃ | ಅರ್ಯಃ ಸೂರ್ಯಃ ಪತಿಯಾರ್ಸಾಂ ತಾ
 ಅರ್ಯಪತ್ನೀಃ | ತಾ ಉಷಸಶ್ಚಕಾರ ಅಕರೋತ್ ಸ ಯಹ್ನೋ ಮಹಾನಗ್ನಿವಿಶಃ ಪ್ರಜಾಃ
 ಸಹೋಭಿರ್ಬಲಿಹೃತಃ ನಹುಷೋ ರಾಜ್ಞೋ ಬಲಿಹೃತಃ ಕರಪ್ರದಾಶ್ಚಕ್ರೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ದೇಹ್ಯಃ—ಪ್ರಬಲವಾದ ಅಸುರೀವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು | ವಧಸ್ತೈಃ—ವಧ
 ಸಾಧಕವಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ | ಅನಮಯತ್—ಶಕ್ತಿರಹಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ | ಯಃ—ಯಾವ
 ಅಗ್ನಿಯು | ಉಷಸಃ—ಉಷೋದೇವಿಗಳನ್ನು | ಅರ್ಯಪತ್ನೀಃ—ಸೂರ್ಯ ಪತ್ನಿಯರಾಗುವಂತೆ | ಚಕಾರ—
 ಮಾಡಿದನೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ | ಯಹ್ಯಃ—ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ವಿಶಃ—
 (ದುಷ್ಟರಾದ) ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಸಹೋಭಿಃ—ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ | ನಿರುಧ್ಯ—ತಡೆದು | ನಹುಷಃ—ನಹುಷ
 ನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಬಲಿಹೃತಃ—ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ | ಚಕ್ರೇ—ಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಬಲವಾದ ಅಸುರೀವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ವಧಸಾಧಕವಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಶಕ್ತಿರಹಿತವಾಗು
 ವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಉಷೋದೇವಿಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯಪತ್ನಿಯರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ ಅಂತಹ
 ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯು ದುಷ್ಟರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತಡೆದು ನಹುಷನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಕಪ್ಪ
 ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

"The mighty Agni, who by his fatal (weapons) has baffled the devices
 (of the Asuras), who has created the dawns, the brides of the sun, having
 coerced the people by his strength, has made them the tributaries of
 Nahusha.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ಶರ್ಮನ್ನುಪ ವಿಶ್ವೇ ಜನಾಸಃ ಏವೈಸ್ತಸ್ಯಃ ಸುಮತಿಂ ಭಿಕ್ಷುನಾಕಾಃ |
 ವೈಶ್ವಾನರೋ ವರನಾ ರೋದಸ್ಯೋರಾಗ್ನಿಃ ಸಸಾದ ಪಿತ್ರೋರುಪಸ್ಥಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ಶರ್ಮನ್ | ಉಪ | ವಿಶ್ವೇ | ಜನಾಸಃ | ಏವೈಃ | ತಸ್ಮಿಃ | ಸುಮತಿಂ | ಭಿಕ್ಷಮಾಣಾಃ |
 ವೈಶ್ವಾನರಃ | ವರಂ | ಆ | ರೋದಸ್ಯೋಃ | ಆ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸಸಾದ | ಪಿತ್ರೋಃ | ಉಪ್ಸಥಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ಜನಾಸೋ ಜನಾಃ ಶರ್ಮನ್ ಶರ್ಮಣಿ ಸುಖನಿಮಿತ್ತಂ ಯಸ್ಯ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ
 ಸುಮತಿಂ ಭಿಕ್ಷಮಾಣಾಃ ಪ್ರಾರ್ಥಮಾನಾ ಏವೈಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ಹವಿರ್ಭಿವೋಪ ತಸ್ಮಿಃ ಯಮೇವೋಪತಿ-
 ಪ್ತಂತೇ ಸ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿಶ್ವನರಹಿತೋಽಗ್ನಿಃ ಸೂರ್ಯಃ ಸನ್ ಪಿತ್ರೋರ್ಮಾತಾಪಿತ್ರೋ ರೋದಸ್ಯೋ-
 ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರ್ವರಮುತ್ಪ್ರಸ್ಥಮುಪಸ್ಥಂ ಮಧ್ಯಮಂತರಿಕ್ಷಮಾ ಸಸಾದ | ಅಗಚ್ಛತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತರಾದ | ಜನಾಸಃ—ಜನರು | ಶರ್ಮನ್—ಸುಖನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಯಸ್ಯ—
 ಯಾನ ಅಗ್ನಿಯು | ಸುಮತಿಂ—ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ಭಿಕ್ಷಮಾಣಾಃ—ಯಾಚಿಸುತ್ತಾ | ಏವೈಃ—
 ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಉಪ ತಸ್ಮಿಃ—ಸಮೀಪಿಸುವರೋ | (ಸಃ) ವೈಶ್ವಾನರಃ—ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿ
 ಯಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಪಿತ್ರೋಃ—ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಾದ | ರೋದಸ್ಯೋಃ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ |
 ವರಂ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದೂ | ಉಪಸ್ಥಂ—ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶವೂ ಆದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು | ಆ ಸಸಾದ—(ಸೂರ್ಯ
 ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಸಕಲ ಜನರೂ ಸುಖನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಯಾರ ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ
 ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಮೀಪಿಸುವರೋ ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯು ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ
 ವಾದುದೂ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶವೂ ಆದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾನೆ. (ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ).

English Translation.

Agni, Vaiswanara, whom all men approach with pious offerings,
 soliciting his favour for the sake of (obtaining felicity), has come to the
 excellent station (intermediate) between his parents, heaven and and earth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ದೇವೋ ದದೇ ಬುಧ್ವ್ಯಾಃ ವಸೂನಿ ವೈಶ್ವಾನರ ಉದಿತಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |
 ಆ ಸಮುದ್ರಾದನರಾದಾ ಪರಸ್ಮಾದಾಗ್ನಿರ್ದದೇ ದಿನ ಆ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ || ೭ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಅ | ದೇವಃ | ದದೇ | ಬುಧ್ವಾ | ವಸೂನಿ | ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಉತ್‌ಇತಾ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |

ಅ | ಸಮುದ್ರಾತ್ | ಅವರಾತ್ | ಅ | ಪರಸ್ವಾತ್ | ಅ | ಅಗ್ನಿಃ | ದದೇ | ದಿವಃ | ಅ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ||೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿಶ್ವನರಹಿತೋಽಗ್ನಿ ದೇವೋ ದ್ಯೋತಮಾನೋ ಬುಧ್ವಾ ಬುಧ್ವಾನ್ಯಂತರಿ-
ಷ್ಟಾಣಿ | ಬುಧ್ವಮಂತರಿಕ್ಷಂ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಬುಧ್ವಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಬದ್ಧಾ ಅಸ್ತಿದ್ವಿತಾ ಅಪ ಇತಿ
ವಾ | ನಿ. ೧೦-೪೪ | ಇತಿ | ವಸೂನ್ಯಾಚ್ಛಾದಕಾನಿ ತಮಾಂಸಿ || ವಸ ಅಚ್ಛಾದನ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||
ಸೂರ್ಯಸ್ಯೋದಿತೋದಿತಾವುದಯೇ ಸತ್ಯಾ ದದೇ | ಸಮುದ್ರಾದಂತರಿಕ್ಷಾತ್ | ಸಗರಂ ಸಮುದ್ರ
ಇತ್ಯಂತರಿಕ್ಷನಾನುಸು ಸಾರಾತ್ | ಅವರಾತ್ಪೃಥಿವ್ಯಾಸ್ತಮಾಂಸ್ಯಾ ದದೇ | ಸಮುದ್ರಾತ್ಪರಸ್ವಾದ್ಧಿವೋಽಪಿ
ತಮಾಂಸ್ಯಾ ದದೇ | ತದೇವ ದರ್ಶಯತಿ | ಅಗ್ನಿದಿವಸ್ತಮಾಂಸ್ಯಾ ದದೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚ ತಮಾಂಸ್ಯಾ
ದದೇ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ವೈಶ್ವಾನರಃ—ವೈಶ್ವರಾಗ್ನಿಯು | ಬುಧ್ವಾ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು |
ವಸೂನಿ—ಆವರಿಸಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಗಳನ್ನು | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ಉದಿತಾ—ಉದಯವಾದೊಡನೆಯೇ |
ಅ ದದೇ—ಓಡಿಸಿದನು | ಸಮುದ್ರಾತ್—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದಲೂ | ಅವರಾತ್—ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದಲೂ | ಅ—
ಓಡಿಸಿದನು | ಪರಸ್ವಾತ್—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದಲೂ | ಅ—ಬಿಡಿಸಿದನು | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ದಿವಃ—
ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದಲೂ | ಅ ದದೇ—ತಮಸ್ಸನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥಿವಿಯಿಂದಲೂ ಬಿಡಿಸಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಉದಯ
ವಾದೊಡನೆಯೇ ಓಡಿಸಿದನು. ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದಲೂ, ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದಲೂ ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದಲೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಯ
ವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

The divine Agni Vaiswanara has removed from the firmament the
investing (glooms) at the rising of the sun : he has removed them from the
lower firmament of the earth, from the upper firmament of heaven.

ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರ ವೋ ದೇವಮಿತಿ ಸಪ್ತಚಿಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭ-
ಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಪ್ರ ವೋ ದೇವಮಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರ್ಧಶಸೂಕ್ತ
ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ವೋ ದೇವಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್
ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರ ವೋ ದೇವಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರ
ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಪಠಿಸುವ ಹತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವೂ ಸೇರಿರುವುದೆಂದು ಇದರ ವಿವರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ
ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೭

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೭ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ವೋ ದೇವಂ ಚಿತ್ಸಹಸಾನನುಗ್ನಿಮಶ್ವಂ ನ ವಾಜಿನಂ ಹಿಷೇ ನಮೋಽಭಿಃ |

ಭವಾ ನೋ ದೂತೋ ಅಧ್ವರಸ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್ತನಾ ದೇವೇಷು ವಿವಿದೇ

ಮಿತದ್ವುಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ವಃ | ದೇವಂ | ಚಿತ್ | ಸಹಸಾನಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಅಶ್ವಂ | ನ | ವಾಜಿನಂ | ಹಿಷೇ | ನಮಃಽಭಿಃ |

ಭವ | ನಃ | ದೂತಃ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ | ವಿದ್ವಾನ್ | ತನಾ | ದೇವೇಷು | ವಿವಿದೇ | ಮಿತದ್ವುಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವಸ್ತಾಂ ದೇವಂ ದ್ಯೋತಮಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಂ ಸಹಸಾನಂ ರಾಕ್ಷಸಾನಭಿಭವಂತಂ
ಬಲಮಾಚರಂತಂ ನಾಗ್ನಿಮಗ್ರಸ್ಯ ನೇತಾರಮಶ್ವಂ ನ ಅಶ್ವಮಿವ ನಾಜಿನಂ ವೇಗವಂತಂ ಬಲವಂತಂ ನಾ-
ನಮೋಭಿಃ ಸ್ತುತಿರ್ಭಿರ್ಹವಿರ್ಭಿರ್ನಾಪ್ರ ಹಿಷೇ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ಚಿತ್ರಹಿಣೋಮ್ಯೇವ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಅಗ್ನೇ
ತ್ವಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಜಾನನ್ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಧ್ವರಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದೂತೋ ಭವ | ಅಥ ಹರೋಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ |
ತ್ವನಾತ್ಮನಾ ಸ್ವಯಮೇವ ದೇವೇಷು ಮಿತದ್ವೈದ್ಯಗೃಹ್ಯಮೋಽಗ್ನಿರಿವ ವಿವಿದೇ | ಪ್ರಜ್ಞಾಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ದೇವಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ಸಹಸಾನಂ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಡಿದು ಸೋಲಿಸು-
ವವನೂ | ಅಗ್ನಿಂ—ಸಕಲರಿಗೂ ಮುಂದಾಳಾದವನೂ | ಅಶ್ವಂ ನ—ಅಶ್ವದಂತೆ | ನಾಜಿನಂ—ವೇಗಗಾಮಿ-
ಯಾದವನೂ ಆದ | ವಃ—ನಿನ್ನನ್ನು | ನಮೋಭಿಃ—ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ | ಪ್ರ ಹಿಷೇ ಚಿತ್—ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ
ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ | ವಿದ್ವಾನ್—ನಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ—
ಯಜ್ಞದ | ದೂತಃ—ದೂತನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು | (ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು) | ತ್ವನಾ—ಯಾರ ಸಹಾ-
ಯವೂ ಇಲ್ಲದೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಪ್ರಕಾಶನದಿಂದಲೇ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ | ಮಿತದ್ವೈಃ—ವೃಕ್ಷ-
ಗಳನ್ನು ದಹಿಸಿದವನೆಂದು | ವಿವಿದೇ—ಅರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು ಸೋಲಿಸುವವನೂ, ಸಕಲರಿಗೂ ಮುಂದಾ-
ಳಾದವನೂ, ಅಶ್ವದಂತೆ ವೇಗಗಾಮಿಯಾದವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.
ನಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದೂತನಾಗಿರು. ಅಗ್ನಿಯು ಯಾರ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದೇ
ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ದಹಿಸಿದವನೆಂದು
ಅರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

I propitiate with oblations the divine, vigorous Agni, rapid as a
horse: Agni, knowing (our desires), be our messenger of the sacrifice: he,
the consumer of forests, is known spontaneously among the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಾಹ್ಯಗ್ನೇ ಪಥ್ಯಾ ಅನು ಸ್ವಾ ಮಂದ್ರೋ ದೇವಾನಾಂ ಸಖ್ಯಂ
ಜುಷಾಣಃ |

ಆ ಸಾನು ಶುಷ್ಕೈರ್ನದಯನ್ಪುಥಿವ್ಯಾ ಜಂಭೇಭಿರ್ವಿಶ್ವಮುಶಧಗ್ವನಾನಿ ||೨||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯಾಹಿ | ಅಗ್ನೇ | ಪಥ್ಯಾಃ | ಅನು | ಸ್ವಾಃ | ಮಂದ್ರಃ | ದೇವಾನಾಂ | ಸಖ್ಯಂ | ಜುಷಾಣಃ |

ಅ | ಸಾನು | ಶುಷ್ಕೈಃ | ನದಯನ್ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಜಂಭೇಭಿಃ | ವಿಶ್ವಂ | ಉಶಧಕ್ | ವನಾನಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಮಂದ್ರೋ ಮದಯಿತಾ ಸ್ತುತೋ ವಾ ದೇವಾನಾಂ ಸಖ್ಯಂ | ದೇವೈಃ ಸಹ ಸಖ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಜುಷಾಣಃ ಸೇವಮಾನಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಸಾನು ಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಂ ತೈಣಗುಲ್ಮಾದಿಕಂ ಶುಷ್ಕೈಃ ಶೋಷಕೈರ್ಧಾಹಕೈಸ್ತೇಜೋಭಿರ್ನದಯನ್ ಶಬ್ದಾಯಮಾನಃ | ದಹ್ಯಮಾನಂ ಹಿ ಶಬ್ದಾಯತೇ | ಜಂಭೇಭಿರ್ದಂಷ್ಟ್ರಾಭಿಃ | ಜ್ವಾಲಾಭಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಶ್ವಂ ವಿಶ್ವಾನಿ ವನಾನ್ಯುಶಧಕ್ ಕಾಮಯಮಾನೋ ದಹನ್ ಸ್ವಾಃ ಪಥ್ಯಾ ಅನು | ಸ್ವೈರ್ಮಾರ್ಗೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅ ಅ ಯಾಹಿ | ಅಕಾರಸ್ಯ ಪುನರ್ವಚನ-ಮಾದರಾರ್ಥಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಮಂದ್ರಃ—ಹರ್ಷವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸಖ್ಯಂ—ಸ್ನೇಹವನ್ನು | ಜುಷಾಣಃ—ಸೇವಿಸುತ್ತಲೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥಿವಿಯ | ಸಾನು—ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ (ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ) | ಶುಷ್ಕೈಃ—ಶೋಷಕವಾದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ನದಯನ್—ದಹಿಸುವ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಲೂ | ಜಂಭೇಭಿಃ—ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದ ದಂಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ವನಾನಿ—ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು | ಉಶಧಕ್—ದಹಿಸುತ್ತಲೂ | ಸ್ವಾಃ—ನಿನ್ನ | ಪಥ್ಯಾಃ—ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ಅನು—ಅನುಸರಿಸಿ | ಅ ಅ ಯಾಹಿ—ಬರುವವನಾಗು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಹರ್ಷವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅದರ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಲೂ, ಪೃಥಿವಿಯ ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಷಕವಾದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ದಹಿಸುವ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಲೂ ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದ ದಂಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಲೂ ನಿನ್ನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರುವವನಾಗು.

English Translation

Come, Agni, rejoicing by your own paths, gratified by the friendship of the gods : roaring with withering flames above the high places of the earth : threatening to consume all the forests.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾಚೀನೋ ಯಜ್ಞಃ ಸುಧಿತಂ ಹಿ ಬರ್ಹಿಃ ಪ್ರೀಣೇತೇ ಅಗ್ನಿರೀಳಿತೋ ನ
ಹೋತಾ |

ಆ ಮಾತರಾ ವಿಶ್ವವಾರೇ ಹುವಾನೋ ಯತೋ ಯವಿಷ್ಯ ಜಜ್ಞಿಷೇ
ಸುಶೇವಃ || ೩ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಪ್ರಾಚೀನಃ | ಯಜ್ಞಃ | ಸುಧಿತಂ | ಹಿ | ಬರ್ಹಿಃ | ಪ್ರೀಣೇತೇ | ಅಗ್ನಿಃ | ಈಳಿತಃ | ನ | ಹೋತಾ |

ಆ | ಮಾತರಾ | ವಿಶ್ವವಾರೇ | ಇತಿ | ವಿಶ್ವವಾರೇ | ಹುವಾನಃ | ಯತಃ | ಯವಿಷ್ಯ | ಜಜ್ಞಿಷೇ |
ಸುಶೇವಃ || ೩ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಆಯಂ ಯಜ್ಞಃ ಪ್ರಾಚೀನಃ | ಸಮ್ಯಗನುಷ್ಠೀಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ | ಯಜ್ಞೋ ಯಸ್ಯಾ
ಹೋತಾ ಪ್ರಾಚೀನಃ | ಯದ್ವಾ | ಯಜ್ಞೋ ಹವಿಃ ಪ್ರಾಚೀನಃ ಪ್ರಾಚೀನಂ ಪ್ರಾಜ್ಞುಖಮಾಸನ್ನಂ |
ಬರ್ಹಿಃ ಬರ್ಹಿಶ್ಚ ಸುಧಿತಂ ಸುನಿಹಿತಂ | ಈಳಿತಃ ಸ್ತುತೋಽಗ್ನಿಃ ಪ್ರೀಣೇತೇ | ತೃಪ್ತಶ್ಚ ಭವತಿ |
ಹೋತಾ ನ ಹೋತಾ ಚ | ನೇತಿ ಚಾರ್ಥೇ | ವಿಶ್ವವಾರೇ ವಿಶ್ವೈರ್ವರಣೀಯೇ ಮಾತರಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿ-
ವ್ಯಾವಿಡಾಯಾಮಾ ಹುವಾನೋ ಭವತಿ | ಕದೇತ್ಯತ ಆಹ | ಯತೋ ಯದಾ ಯವಿಷ್ಯ ಹೇ
ಯುವತಮಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಸುಶೇವಃ ಸುಮುಖೋ ಜಜ್ಞಿಷೇ ಜಾಯಸೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞಃ—ಹೋತೃವು | ಪ್ರಾಚೀನಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ | ಬರ್ಹಿಃ ಹಿ—ದರ್ಭಾಸನವೂ
ಸಹ | ಸುಧಿತಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿದೆ | ಈಳಿತಃ | ಸ್ತುತನಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಪ್ರೀಣೇತೇ—
ತೃಪ್ತನಾಗಿದಾನೆ | ಯವಿಷ್ಯ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಸುಶೇವಃ—ಸುಖಕಾರಕನಾದ ನೀನು |
ಯತಃ—ಯಾವಾಗ | ಜಜ್ಞಿಷೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುತ್ತೀಯೋ (ಆಗ) | ಹೋತಾ ನ—ಹೋತೃವೂ ಕೂಡ |
ವಿಶ್ವವಾರೇ—ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತರೂ | ಮಾತರಾ—ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೂ ಅದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿ
ಗಳನ್ನು | ಆ ಹುವಾನಃ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹೋತೃವು ಪ್ರಾಜ್ಞುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ದರ್ಭಾಸನವೂ ಸಹ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಹರಡಲಾಗಿದೆ. ಸ್ತುತ
ನಾದ ಅಗ್ನಿ ಯು ತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಸುಖಕಾರಕನಾದ ನೀನು ಯಾವಾಗ

ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುತ್ತೀಯೋ ಆಗ ಹೋತೃವೂ ಕೂಡ ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ ಅನೇಕ್ಷಿತರೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The sacrifice is present ; the sacred grass is strewn ; Agni lauded is satisfied, and is the ministrant priest invoking the all-desired parents of whom you, honoured Agni, the youngest (of the gods), are born.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠ ||

ಸದ್ಯೋ | ಅಧ್ವರೇ | ರಥಿರಂ | ಜನಂತ | ಮಾನುಷಾಸೋ | ವಿಚೇತಸೋ | ಯ
ವಿಷಾಂ |

ವಿಶಾಮಧಾಯಿ | ವಿಶ್ವತಿದುರೋಣೇ | ಅಗ್ನಿಮಂದ್ರೋ | ಮಧುವಚಾ
ಋತಾವಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸದ್ಯಃ | ಅಧ್ವರೇ | ರಥಿರಂ | ಜನಂತ | ಮಾನುಷಾಸಃ | ವಿಚೇತಸಃ | ಯಃ | ವಿಷಾಂ |

ವಿಶಾಂ | ಅಧಾಯಿ | ವಿಶ್ವತಃ | ದುರೋಣೇ | ಅಗ್ನಿಃ | ಮಂದ್ರಃ | ಮಧುವಚಾಃ | ಋತೌವಾ || ೪ ||

|| ಸಾಧುಷಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಚೇತಸೋ | ವಿವಿಕ್ತಪ್ರಜ್ಞಾ ಮಾನುಷಾಸೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಅಧ್ವರೇ ಯಜ್ಞೇ ರಥಿರಂ ರಥಿನಂ
ನೇತಾರಮಗ್ನಿಂ ಸದ್ಯೋ ಜನಂತ | ಜನಯಂತಿ | ಯ ವಿಷಾಂ ಹವಿರ್ವಹತಿ ಸೋದಯಮಗ್ನಿರ್ವಿಶ್ವತಿ-
ರ್ವಿಶಾಂ ಪತಿರ್ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪತಿರ್ವಾ ಮಂದ್ರೋ ಮದಯಿತು ಮಧುವಚಾ ಮಾದಯಿತ್ಯವಚಸ್ಯ ಋತಾವಾ
ಯಜ್ಞನಾನ್ ವಿಶಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ದುರೋಣೇ ಗೃಹೇಧಾಯಿ | ಆಹಿತಃ ||

|| ಶ್ರುತಿರದಾರ್ಥ ||

ವಿಚೇತಸಃ—ವಿವೇಕಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ | ಮಾನುಷಾಸಃ—ಮಾನವರು | ಅಧ್ವರೇ—
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ರಥಿರಂ—ನೇತೃವಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಸದ್ಯಃ—ಒಡನೆಯೇ | ಜನಂತ—ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡು
ತ್ತಾರೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ವಿಷಾಂ—ಈ ಯಜ್ಞಕರ್ತರ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಹಿಸುವನೋ ಅದೇ |
ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ವಿಶ್ವತಃ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪತಿಯಾಗಿಯೂ | ಮಂದ್ರಃ—ಹರ್ಷಕಾರಕನಾಗಿಯೂ |

ಮಧುವಚಾಃ—ಹಿತಕರವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ಋತಾನಾ—ಯಜ್ಞವಂತನಾಗಿಯೂ | ವಿಶಾಂ—
ಮಾನವರ | ದುರೋಚೇ—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಅಧಾಯಿ—ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಿನೇಕಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಮಾನವರು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನೇತೃವಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ಉತ್ತನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜ್ಞಕರ್ತರ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಹಿಸುವನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪತಿಯಾಗಿಯೂ ಹರ್ಷಕಾರಕನಾಗಿಯೂ ಹಿತಕರವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಯಜ್ಞವಂತನಾಗಿಯೂ ಮಾನವರ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Judicious men promptly generate at the sacred rite the directing (Agni), who (may convey) their (oblations); Agni, the lord of men, the giver of delight, the sweet-spoken, the celebrator of sacrifices, has been established in the dwelling of the people.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸಾದಿ ವೃತೋ ವಹ್ನಿರಾಜಗನ್ವಾನ್ ಅಗ್ನಿಃ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸೃಷದನೇ ವಿಧರ್ತಾ |
ದ್ಯೌಶ್ಚ ಯಂ ಸೃಥಿವೀ ನಾವೃಧಾತೇ ಆ ಯಂ ಹೋತಾ ಯಜತಿ
ವಿಶ್ವವಾರಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸಾದಿ | ವೃತಃ | ವಹ್ನಿಃ | ಅಜಗನ್ವಾನ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ಬ್ರಹ್ಮಾ | ಸೃಷದನೇ | ವಿಧರ್ತಾ |
ದ್ಯೌಃ | ಚ | ಯಂ | ಸೃಥಿವೀ | ನಾವೃಧಾತೇ | ಆ | ಯಂ | ಹೋತಾ | ಯಜತಿ | ವಿಶ್ವವಾರಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೃತೋ ಹೋತೃತ್ವೇನ ವಹ್ನಿರ್ಹವಿಷಾಂ ಮೋಢಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪರಿವೃಥೋ ವಿಧರ್ತಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ
ಧಾರಕೋಽಗ್ನಿರಾಜಗನ್ವಾನ್ ದ್ಯೌಲೋಕಾಭಾಗತ ಆಗಮನಶೀಲೋ ವಾ ಸೃಷದನೇ ಹೋತುಃ
ಸ್ಥಾನೇಽಸಾದಿ | ಉಪವಿಷ್ಟಃ | ಯಮಗ್ನಿಂ ದ್ಯೌಶ್ಚ ಸೃಥಿವೀ ಜೋಭೇ ವಾವೃಧಾತೇ ವರ್ಧಯತಃ | ಯಂ
ಚ ವಿಶ್ವವಾರಂ ವಿಶ್ವವರ್ಧನೇಯಂ ಹೋತಾ ಮಾನುಷ ಆ ಯಜತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಂ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದ್ಯೌಃ—ದ್ಯುಲೋಕವೂ | ಸೃಥಿವೀ ಚ—ಸೃಥಿವಿಯೂ | ವವ್ಯ-
ಧಾತೇ—ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೋ | ವಿಶ್ವವಾರಂ—ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಆದ್ಯತನಾದ | ಯಂ—ಯಾವ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವಾದ ಮಾನವನು | ಆ ಯಜತಿ—ಪೂಜಿಸುವನೋ ಅಂತಹ | ವೃತಃ—
ದೇವಹೋತೃನಾಗಿ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ | ವಹ್ನಿಃ—ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ | ಬ್ರಹ್ಮಾ—ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ | ವಿಧರ್ತಾ—
ವಿಶ್ವಧಾರಕನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಅಜಗನ್ಮಾನ್—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಆಗಮಿಸಿ | ನೃಷದನೇ—
ಹೋತೃವಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ಅಸಾದಿ—ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ಯುಲೋಕವೂ ಸೃಥಿವಿಯೂ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೋ, ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ
ಆದ್ಯತನಾದ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೋತೃವಾದ ಮಾನವನು ಪೂಜಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ದೇವಹೋತೃವಾಗಿ
ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ ವಿಶ್ವಧಾರಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಆಗಮಿಸಿ
ಹೋತೃವಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Invested (with the priestly office), the bearer (of the oblation), Agni,
the directing priest, the sustainer (of all), is seated in the house of man, he
whom heaven and earth extol, and whom, the desired of all, the ministrant
priests worship.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಸ್ತ್ರ ||

ಏತೇ ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿರ್ವಿಶ್ವಮಾತಿರಂತ ಮಂತ್ರಂ ಯೇ ವಾರಂ ನರ್ಯಾ

ಅತಕ್ಷನ್ |

ಪ್ರ ಯೇ ವಿಶಸ್ತಿರಂತ ಶ್ರೋಷಮಾಣಾ ಆ ಯೇ ಮೇ ಅಸ್ಯ ದೀಧಯನ್ಮ-

ತಸ್ಯ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠ ||

ಏತೇ | ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿಃ | ವಿಶ್ವಂ | ಆ | ಅತಿರಂತ | ಮಂತ್ರಂ | ಯೇ | ವಾ | ಅರಂ | ನರ್ಯಾಃ | ಅತಕ್ಷನ್ |
ಪ್ರ | ಯೇ | ವಿಶಃ | ತಿರಂತ | ಶ್ರೋಷಮಾಣಾಃ | ಆ | ಯೇ | ಮೇ | ಅಸ್ಯ | ದೀಧಯನ್ | ಯತಸ್ಯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏತೇ ಮದೀಯಾಃ ಪುರುಷಾಃ ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿರನ್ನೈರ್ವಿಶ್ವಂ ಪೋಷ್ಯವರ್ಗಮಾತಿರಂತೆ | ವರ್ಧ-
ಯಂತಿ | ಅಥವಾ ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿರ್ಯೋಭಿರ್ವಿಶ್ವಂ ಜಗದಾತಿರಂತೆ | ಅಭ್ಯಗಚ್ಛನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕ ಇತ್ಯತ
ಅಹ | ಯೇ ನರ್ಯಾ ಮನುಷ್ಯಾ ಮಂತ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಸ್ತುತೃಂ ನಾರಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತಮತಕ್ಷನ್
ಸಮಸ್ಕರ್ವನ್ | ವೇತಿ ಸಮುಚ್ಚೇಯೇ | ಯೇ ಚ ವಿಶೋ ಜನಾಃ ಶ್ರೋಷಮಾಪಾಃ || ಶೃಣೋತೇಃ
ಸಸ್ಯಜೋರಿತಿ ದ್ವಿತ್ವಂ ಇಕೋ ರ್ಘುಲಿತಿ ಸಸಃ ಕಿತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವೇ ವಿಧಯಶ್ಚಂದಸಿ ವಿಕಲ್ಪ್ಯಂತ ಇತಿ ನ
ಭವತಃ | ಜ್ಞಾಶ್ರುಸ್ತೃಪೃಶಾಂ ಸನ ಇತ್ಯಾತ್ಮನೇಪದಂ || ಪ್ರ ತಿರಂತೆ ವರ್ಧಯಂತಿ | ಮೇ ಮದೀಯಾ
ಯೇ ವಾ ಋತಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸತ್ಯಮಿಮಮಗ್ನಿಂ || ಕರ್ಮಣಿ ಪಷ್ಕೀ | ಮಾನುಷಾಣಾಮಶ್ವೀಯಾದಿತಿವತ್ ||
ಆ ದೀಧಯನ್ ಆದೀಪಯನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮದೀಯಾಃ—ನನಗೆ ಸೇರಿದ | ಯೇ ನರ್ಯಾಃ—ಯಾವ ಈ ಮಾನವರು | ಆರಂ—
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ | ಮಂತ್ರಂ—(ಅಗ್ನಿ ಪರವಾದ) ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಅತಕ್ಷನ್—ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಪರಿಸುವರೋ |
ಯೇ ವಿಶಃ—ಯಾವ ಪ್ರಜೆಗಳು | ಶ್ರೋಷಮಾಪಾಃ—ಅಗ್ನಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುವವರಾಗಿ | ಪ್ರ ಕಿರಂತೆ—
ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವರೋ | ಯೇ ನಾ—ಯಾರು | ಋತಸ್ಯ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕನಾದ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಅಗ್ನಿ
ಯನ್ನು | ಆ ದೀಧಯನ್—ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವರೋ | ಏತೇ—ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪುರುಷರೂ ಸಹ |
ದ್ಯುಮ್ನೇಭಿಃ—ಅನ್ನಗಳಿಂದ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಕಲ ಲೋಕವನ್ನೂ | ಪ್ರತಿರಂತೆ—ಪೋಷಿಸುವವರಾಗುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನನಗೆ ಸೇರಿದ ಯಾವ ಈ ಮಾನವರು ಅಗ್ನಿ ಪರವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸುವರೋ,
ಯಾವ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಗ್ನಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುವವರಾಗಿ ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧಿಕಾರಕರಾಗುವರೋ ಯಾರು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕನಾದ
ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವರೋ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪುರುಷರೂ ಸಹ ಅನ್ನಗಳಿಂದ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ
ಪೋಷಿಸುವವರಾಗುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

These men nourish the universe with viands who offer (to Agni)
fitting commendation ; those people also eagerly listen (to laudation)
augment (the plenty of the world), as do these my (associates), who are
glorifiers of this truthful (deity).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ತ್ವಾಮಗ್ನೌ ಈಮಹೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ಈಶಾನಂ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ
ವಸೂನಾಂ |

ಇಷಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯೋ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋ ಆನಡ್ಯಾಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ತ್ವಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಈಮಹೇ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ | ಈಶಾನಾಂ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ವಸೂನಾಂ |

ಇಷಂ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಃ | ಮಘವತ್‌ಭ್ಯಃ | ಆನಟ್ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ವಯಂ ವಸೂನಾಮೀಶಾನಂ ತ್ವಾಮಸ್ತದೀ-
ಯೇಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯೋ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋ ಹವಿಸ್ತದ್ಭ್ಯಶ್ಚೇಷಮನ್ಯಂ ನು ಕ್ವಿಪ್ರಮದ್ಯ ವಾನಟ್ |
ಪ್ರಾಪಯೇಃ || ನಶೇರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕರ್ಮಣೋಽಂತರ್ಣೀತಣ್ಯರ್ಥಾಲ್ಲುಜಾ ಚೈಂದಸ್ಯಹಿ ದೃಶ್ಯತ ಇತ್ಯಾಡಾ-
ಗಮಃ || ಯೂಯಂ ತ್ವತ್ಪರಿವಾರಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸದಾ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಪಾತೇತ್ಯೇ-
ವಮೀಮಹೇ | ಯಾಚಾಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

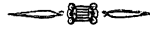
ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ |
ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪದ ಅನ್ನವಂತರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾವರ್ಗಕ್ಕೆ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ನು—
ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ಆನಟ್—ಒದಗಿಸು ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ | ಯೂಯಂ—ನೀನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರದೇವತೆ
ಗಳೂ | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ
ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ | ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳಿಗೆ | ಈಶಾನಂ—ಒಡೆಯನಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು |
ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು | ಈಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವಂತರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾ
ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಒದಗಿಸು ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ನೀನೂ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರದೇವತೆಗಳೂ
ನಮ್ಮನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಧನಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ವಸಿಷ್ಠ
ವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We Vasishthas implore you, Agni, son of strength, the lord of treasurers, that you will quickly bestow food upon your adorers who are affluent (in oblations), and do you ever cherish us with blessings.

ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಜಃಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂಧೇ ರಾಜೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ |
ಇಂಧೇ ರಾಜೇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿ ನಶಸ್ತ್ರಯೋರ್ವಿನಿಯೋಗಃ || ಆತಿಥ್ಯಾಯಾಂ
ಪ್ರಸಾಯಮಗ್ನಿರಿತಿ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೋ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರಸಾಯಮಗ್ನಿರ್ಭರತಸ್ಯ ಶೃಣ್ವ ಇತಿ
ಸಂಯಾಜ್ಯೇ | ಅ. ೪-೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಂಧೇ ರಾಜಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್
ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಇಂಧೇ ರಾಜಾ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು
ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಆತಿಥ್ಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರಸಾಯಮಗ್ನಿಃ
ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೪ ನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಭೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವ
ಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಪ್ರಸಾಯಮಗ್ನಿರ್ಭರತಸ್ಯ ಶೃಣ್ವ ಇತಿ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೮

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೧ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೭ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂಧೇ ರಾಜಾ ಸಮರ್ಯೋ ನಮೋಭಿರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರತೀಕಮಾಹುತಂ
ಘೃತೇನ |

ನರೋ ಹವ್ಯೇಭಿರೀಳತೇ ಸಬಾಧ ಆಗ್ನಿರಗ್ರ ಉಷಸಾಮತೋ ಚ || ೧ ||

|| ಪದವಾರ್ಥಃ ||

ಇಂಧೇ | ರಾಜಾ | ಸಂ | ಅರ್ಯಃ | ನಮ್ಯಾಭಿಃ | ಯಸ್ಯ | ಪ್ರತೀಕಂ | ಆಹುತಂ | ಘೃತೇನ |
 ನರಃ | ಹವ್ಯೇಭಿಃ | ಈಳತೇ | ಸಬಾಧಃ | ಅ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಗ್ರೇ | ಉಷಸಾಂ | ಆಶೋಚಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ರಾಜಾ ದೀಪ್ತೋರ್ಯಃ ಸ್ವಾಮಿಾ ಹವಿಷಾಂ ಪ್ರೇರಕೋ ವಾಗ್ನಿರ್ನಮೋಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸಹ
 ಸಮಿಂಧೇ | ಸಮಿಧ್ಯತೇ | ಯಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಪ್ರತೀಕಂ ರೂಪಂ ಘೃತೇನಾಹುತಂ ಭವತಿ | ಯಂ ಚ
 ನರೋಽಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸಬಾಧಃ ಸಂಸ್ಥಿತ್ವಾಃ ಸಂಜಾತಬಾಧಾ ವಾ ಹವ್ಯೇಭಿರ್ಹವ್ಯೈಃ ಸಾರ್ಥಮಿಳತೇ
 ಸ್ತುವಂತಿ ಸೋಽಗ್ನಿರುಷಸಾಮಗ್ರ ಆಶೋಚಿ | ಅದೀಪ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ರಾಜಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ಅರ್ಯಃ—ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ನಮೋಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ
 ಕೂಡಿ | ಸಮಿಂಧೇ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಪ್ರತೀಕಂ—ರೂಪವು |
 ಘೃತೇನ—ಘೃತದಿಂದ | ಆಹುತಂ—ಹೋಮಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ | (ಯಂ—ಯಾರನ್ನು) | ನರಃ—ನಮ್ಮ
 ಪ್ರಜೆಗಳು | ಸಬಾಧಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಹವ್ಯೇಭಿಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಈಳತೇ—ವೂಜಿಸುವರೋ |
 (ಸಃ) ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಉಷಸಾಂ—ಉಷಸ್ಸುಗಳ | ಅಗ್ರೇ—ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ |
 ಅ ಆಶೋಚಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ
 ಅಗ್ನಿಯು ರೂಪವು ಘೃತದಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ, ಯಾರನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೂಡಿಕೊಂಡು
 ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ವೂಜಿಸುವರೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಉಷಸ್ಸುಗಳ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The royal (Agni), the master (of the sacrifice), is kindled with praises, he whose person is invoked with (offerings) of butter, whom men associated worship with oblations, Agni, who is lighted before the dawn.

|| ಸಂಹಿತಾವಾರ್ತಃ ||

ಅಯಮು ಸ್ಯ ಸುನುಹಾ ಅವೇದಿ ಹೋತಾ ಮಂದ್ರೋ ಮನುಷೋ
 ಯಹ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ |

ವಿ ಭಾ ಅಕಃ ಸಸ್ಯಜಾನಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಕೃಷ್ಣಪನಿರೋಷಧೀಭಿರ್ವವಕ್ಷೇ || ೨ ||

|| ಪದವಾಕಃ ||

ಆಯಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಸ್ಯಃ | ಸುಮಹಾನ್ | ಅನೇದಿ | ಹೋತಾ | ಮಂದ್ರಃ | ಮನುಷಃ | ಯಹ್ಯಃ |
ಅಗ್ನಿಃ |

ವಿ | ಭಾಃ | ಅಕರಿತ್ಯಕಃ | ಸಸೃಜಾನಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ | ಕೃಷ್ಣಪವಿಃ | ಓಷಧೀಭಿಃ | ವವಕ್ಷೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ಯ ಸೋತ್ರಯಂ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವತಾ ಮಂದ್ರೋ ಮದಯಿತಾ ಯಹ್ಯೋ
ಮಹಾನಗ್ನಿರ್ಮನುಷೋ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಸುಮಹಾನವೇದಿ | ಸುಮಹತ್ತೇನ ಪ್ರಜ್ಞಾಯತೇ | ಅಪಿ ಚ
ಸೋತ್ರಯಂ ಭಾ ದೀಪ್ತೀವ್ಯಕಃ | ವಿಕರೋತ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ | ಕಿಂ ಚ ಸೋತ್ರಯಂ ಕೃಷ್ಣಪವಿಃ ಕೃಷ್ಣಮಾ-
ಗೋತ್ರಗ್ನಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸಸೃಜಾನಃ ಸೃಜ್ಯಮಾನಃ ಸನ್ನೋಷಧೀಭಿರ್ವವಕ್ಷೇ | ವರ್ಧತೇ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹೋತಾ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕವನೂ | ಮಂದ್ರಃ—ಹರ್ಷಕಾರಕನೂ | ಯಹ್ಯಃ—
ಮಹಾತ್ಮನೂ | ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ಆಯಂ ಅಗ್ನಿಃ—ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಮನುಷಃ—ಮಾನವರಿಂದ |
ಸುಮಹಾನ್—ಅತ್ಯಂತ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂದು | ಅನೇದಿ—ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ | ಆಯಂ—ಈ
ಅಗ್ನಿಯು | ಭಾಃ—ತನ್ನ ಕಾಂತಿಗಳನ್ನು | ವಿ ಅಕಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದಾನೆ | ಕೃಷ್ಣಪವಿಃ—ಕೃಷ್ಣ
ವರ್ಣದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳ ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ | ಸಸೃಜಾನಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ |
ಓಷಧೀಭಿಃ—ಓಷಧಿಗಳಿಂದ (ಕಾಷ್ಠಗಳಿಂದ) ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕವನೂ, ಹರ್ಷಕಾರಕನೂ ಮಹಾತ್ಮನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ಈ
ಅಗ್ನಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂದು ಮಾನವರಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳ
ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ (ಕಾಷ್ಠಗಳಿಂದ) ಓಷಧಿಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

This great Agni has been known amongst men as the invoker (of the gods), the giver of delight, the mighty : he has spread light (in the firmament), he the dark-pathed at large upon the earth, is nourished by the plants.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕಯಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ವಿ ವಸಃ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ಕಾಮು ಸ್ವಧಾನ್ವಣವಃ ಶಸ್ಯ-
ಮಾನಃ |

ಕದಾ ಭವೇಮು ಪತಯಃ ಸುದತ್ರ ರಾಯೋ ವಂತಾರೋ ದುಷ್ಟರಸ್ಯ
ಸಾಧೋಃ || ೩ ||

| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕಯಾ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ವಿ | ವಸಃ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ | ಕಾಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಸ್ವಧಾಂ | ಋಣವಃ | ಶಸ್ಯ ಮಾನಃ |
ಕದಾ | ಭವೇಮು | ಪತಯಃ | ಸುದತ್ರ | ರಾಯಃ | ವಂತಾರಃ | ದುಷ್ಟರಸ್ಯ | ಸಾಧೋಃ || ೩ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಕಯಾ ಸ್ವಧಯಾ ಹವಿಷಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ಸ್ತುತಿಂ ವಿ ವಸಃ |
ವ್ಯಾಪ್ನುಷೇ ಆಚ್ಛಾದಯಸಿ ನಾ | ಕಾಮು ಕಾಂ ಚ ಸ್ವಧಾಂ ಶಸ್ಯಮಾನಃ ಸ್ತುತಿಯಮಾನಸ್ತ್ವಮ್ಮಣವಃ |
ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಃ | ಹೇ ಸುದತ್ರ ಶೋಭನದಾನಾಗ್ನೇ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಸುದತ್ತಃ ಕಲ್ಯಾಣದಾನಃ |
ನಿ. ೬-೧೪ | ಇತಿ | ವಯಂ ಕದಾ ದುಷ್ಟರಸ್ಯ ಶತ್ರುಭಿದ್ಬರ್ಹಿಂಸಕಸ್ಯ ಸಾಧೋಃ ಸಮಿಾಚೀನಸ್ಯ
ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಪತಯಃ ಸ್ವಾಮಿನೋ ಭವೇಮು | ವಂತಾರಃ ಸಂಭಕ್ತಾರಶ್ಚ ಕದಾ ಭವೇಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಕಯಾ—
ಯಾವ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ | ವಿ ವಸಃ—ಆಚ್ಛಾದಿಸುವೆ | ಶಸ್ಯಮಾನಃ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲುಡತಕ್ಕ ನೀನು | ಕಾಮು
ಸ್ವಧಾಂ—ಯಾವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಋಣವಃ—ಹೊಂದಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಸುದತ್ತಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಎಲೈ ದಾನಿಯೇ |
(ವಯಂ—ನಾವು) | ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ದುಷ್ಟರಸ್ಯ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ | ಸಾಧೋಃ—
ಪವಿತ್ರವಾದುದೂ ಆದ | ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಪತಯಃ—ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ | ವಂತಾರಃ—ಅನುಭವಿಸುವವರೂ |
ಭವೇಮು—ಆಗುತ್ತೇವೆ.

| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಯಾವ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿಸುವೆ ? ಸ್ತುತಿಸ
ಲ್ಲುಡತಕ್ಕ ನೀನು ಯಾವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ ? ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಎಲೈ ದಾನಿಯೇ, ಯಾವಾಗ ನಾವು
ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ ಪವಿತ್ರವಾದುದೂ ಆದ ಧನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರೂ
ಆಗುತ್ತೇವೆ ?

English Translation.

By what oblation, Agni, do you clothe our praise ? what offering do you, when glorified, accept ? when, giver of good, may we be the possessors and enjoyers of perfect and unmolested riches ?

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಪ್ರಾಯಮಗ್ನಿರ್ಭರತಸ್ಯ ಶೃಣ್ವೇ ವಿ ಯತ್ಸೂರ್ಯೋ ನ ರೋಚತೇ
ಬೃಹದ್ಭಾಃ |

ಅಭಿ ಯಃ ಪೂರುಂ ಪೃತನಾಸು ತಸ್ಮಾ ದ್ಯುತಾನೋ ದೈವ್ಯೋ ಅತಿಥಿಃ
ಶುಶೋಚ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಪ್ರ | ಅಯಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ಭರತಸ್ಯ | ಶೃಣ್ವೇ | ವಿ | ಯತ್ | ಸೂರ್ಯಃ | ನ | ರೋಚತೇ |
ಬೃಹತ್ | ಭಾಃ |

ಅಭಿ | ಯಃ | ಪೂರುಂ | ಪೃತನಾಸು | ತಸ್ಮಾ | ದ್ಯುತಾನಃ | ದೈವ್ಯಃ | ಅತಿಥಿಃ | ಶುಶೋಚ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಗ್ನಿರ್ಭರತಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಮಮ ಪ್ರಪ್ರಾತ್ಯಂತಂ ಶೃಣ್ವೇ | ಪ್ರಥಿತೋ ಭವತಿ | ಕದೇತೃತ್ರಾಹ | ಯದ್ಯದಾ ಸೂರ್ಯೋ ನ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಬೃಹದ್ಭಾ ಬೃಹದ್ಭಾಸಮಾನೋ ವಿ ರೋಚತೇ ಪ್ರಕಾಶತೇ | ಕಿಂ ಚ ಯೋಗ್ನಿಃ ಪೃತನಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಪೂರುಂ ಪೂರುನಾಮಕಮ- ಸುರಮಭಿ ತಸ್ಮಾ ಅಭಿಬಭೂವ ಸೋಽಯಂ ದ್ಯುತಾನೋ ದೀಪ್ಯಮಾನೋ ದೈವ್ಯೋಽತಿಥಿರ್ಜೀವಾನಾ- ಮತಿಥಿವತ್ಪೂಜ್ಯಃ ಸನ್ ಶುಶೋಚ | ಜಜ್ವಲ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಯಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಸೂರ್ಯೋ ನ— ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ಬೃಹದ್ಭಾಃ—ಅತ್ಯಂತ ಕಾಂತಿಯುತನಾಗಿ | ವಿ ರೋಚತೇ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ (ಆಗ) | ಭರತಸ್ಯ—ಯಜಮಾನನಾದ ನನಗೆ | ಶೃಣ್ವೇ—ಅತ್ಯತಿಶಯವಾಗಿ | ಶೃಣ್ವೇ—ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಪೃತನಾಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಪೂರುಂ—ಪೂರುವೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ಅಭಿ ತಸ್ಮಾ—ಸೋಲಿಸಿದನೋ (ಆ ಅಗ್ನಿಯು) | ದ್ಯುತಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿಯೂ | ಅತಿಥಿಃ—ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ | ಶುಶೋಚ—ಬೆಳಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವಾಗ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಆತ್ಯಂತ ಕಾಂತಿಯುತನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ, ಆಗ ಯಜಮಾನನಾದ ನನಗೆ ಆತ್ಯಂತಿಕೆಯವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುವೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನೋ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿಯೂ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಬೆಳಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

This Agni is greatly celebrated by the institutor of the rite when he shines resplendent as the sun : he who overcame Puru in battle, and shone glorious as the guest of the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸನ್ನಿತ್ವೇ ಆಹವನಾನಿ ಭೂರಿ ಭುವೋ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸುಮನಾ ಅನೀಕೈಃ |

ಸ್ತುತಶ್ಚಿದಗ್ನೇ ಶೃಣ್ವೇ ಗೃಣಾನಃ ಸ್ವಯಂ ವರ್ಧಸ್ವ ತನ್ವಂ ಸುಜಾತ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸನ್ | ಇತ್ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಆಹವನಾನಿ | ಭೂರಿ | ಭುವಃ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ | ಸುಮನಾಃ | ಅನೀಕೈಃ |

ಸ್ತುತಃ | ಚಿತ್ | ಅಗ್ನೇ | ಶೃಣ್ವೇ | ಗೃಣಾನಃ | ಸ್ವಯಂ | ವರ್ಧಸ್ವ | ತನ್ವಂ | ಸುಜಾತ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವೇ ತ್ವಯ್ಯಾಹವನಾನಿ ದವೀಂಷ್ಯಾಹುತಯೋ ನಾ ಭೂರಿ ಬಹೂನ್ಯಸನ್ನಿತ್ | ಭವಂತ್ಯೇವ | ತ್ವಂ ಚ ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ವಿಶ್ವೈರನೀಕೈಸ್ತೇಜೋಭಿಃ ಸ್ತದ್ವಿದ್ವಿಭೂತಿಭಿರಗ್ನಿಭಿರ್ವಾ ಸಹ ಸುಮನಾ ಭುವಃ | ಭವ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸ್ತುತಃ ಸ್ತೋತುಃ | ಸ್ತೋತೀತಿ ಸ್ತುತ್ | ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣ್ವೇ | ಶೃಣು | ಹೇ ಸುಜಾತ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ರಾಧುರ್ಭಾವಾಗ್ನೇ ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತಾಯಮಾನಸ್ತು ಸ್ವಯಂ ಸ್ವಯಮೇವ ತನ್ವಂ ಸ್ವಾಂ ತನುಂ ಮಮ ತನುಂ ನಾ ವರ್ಧಸ್ವ | ವರ್ಧಯಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತ್ವೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ಆಹವನಾನಿ—ಸಕಲ ದವಿಷ್ಟಗಳೂ | ಭೂರಿ—ಆತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ಅಸನ್ನಿತ್—ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುತ್ತದ್ದಲ್ಲವೇ | (ತ್ವಂ—ನೀನೇ) | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಅನೀಕೈಃ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಸುಮನಾಃ—ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಭುವಃ—ಆಗಿರು | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸ್ತುತಃ ಚಿತ್—ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೇ | ಶೃಣ್ವೇ—ಕೇಳು | ಸುಜಾತ—ಉತ್ತಮ

ನಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಗೃಣಾಣಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು | ಸ್ವಯಂ—ಇತರರ ಸಹಾಯ
ವಿಲ್ಲದೇ ನೀನೇ | ತನ್ನಂ—ನಿನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು | ವರ್ಧಸ್ಯ—ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೋ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸಕಲ ಹವಿಸ್ಸುಗಳೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನೀನೇ ಸಮಸ್ತವಾದ ತೇಜಸ್ಸು
ಗಳಿಂದ, ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರು. ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೇ ಕೇಳು. ಉತ್ತಮ
ನಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು, ಇತರರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೇ ಸ್ವಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ
ನಿನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊ.

English Translation.

In you, Agni, are many offerings : do you with all your flames be
propitious : favourably hear (the praises) of the worshipper : and do you of
auspicious manifestation being glorified, spontaneously magnify (your)
person.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇದಂ ವಚಃ ಶತಸಾಃ ಸಂಸಹಸ್ರಮುದಗ್ನಯೇ ಜನಿಷೀಷ್ಟ ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ |

ಶಂ ಯತ್ಸೋತ್ರೈಃ ಅಪಯೇ ಭನಾತಿ ದ್ಯುಮದಮಿವಾಂವಚಾತನಂ
ರಕ್ಷೋಹಾ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇದಂ | ವಚಃ | ಶತಸಾಃ | ಸಂಸಹಸ್ರಂ | ಉತ್ | ಅಗ್ನಯೇ | ಜನಿಷೀಷ್ಟ | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ |

ಶಂ | ಯತ್ | ಸೋತ್ರೈಃ | ಅಪಯೇ | ಭನಾತಿ | ದ್ಯುಮತ್ | ಅಮಿವಾಂವಚಾತನಂ | ರಕ್ಷೋಹಾ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶತಸಾ ಗವಾಂ ಶತಸ್ಯ ಸಂಭಕ್ತಾ ಸಂಸಹಸ್ರಂ ಗವಾಂ ಸಹಸ್ರೇಣ ಚ ಸಂಯುತೋ ದ್ವಿಬರ್ಹಾ
ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ವಿದ್ವಾಕರ್ಮಭ್ಯಾಂ ಬೃಹನ್ ವಸಿಷ್ಠೋ ದ್ವಯೋಃ ಸ್ಥಾನಯೋರ್ದ್ಯುಲೋಕಯೋರ್ಮಹಾನ್ವಾ |
ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ದ್ವಿಬರ್ಹಾ ದ್ವಯೋಃ ಸ್ಥಾನಯೋಃ ಪರಿವೃಥಃ | ನಿ. ೬-೧೭ | ಇತಿ | ಇದಂ ವಚ ಇದಂ
ಸೋತ್ರೈವಾಗ್ನಯ ಉಜ್ಜನಿಷೀಷ್ಟ | ಉದಜೀಜನತ್ | ಕಿಂ ತದಿತ್ಯತ ಆಹ | ಯದ್ವಚೋ ದ್ಯುಮತ್
ದೀಪ್ತಿಮತ್ | ಯಶಸ್ವರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಮಿವಾಂವಚಾತನಂ ರೋಗಾಣಾಂ ನಿವಾರಕಂ ರಕ್ಷೋಹಾ ರಕ್ಷಸಾಂ
ಹಂತ್ಯ ಚ ಸೋತ್ರೈಃ ಅಪಯೇ ತದ್ವಂಧನೇ ಪುತ್ರಾದಿಕಾಯಾಪಿ ಶಂ ಸುಖದಂ ಭನಾತಿ ಭನೇತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತಃ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಯು | ದ್ಯುಮತಃ—ಕಾಂತಿಮತ್ತಾಗಿರಿಯೋ | ಅವಿವಚಾತನಂ—ರೋಗಾಪಹಾರಕವಾಗಿಯೋ | ರಕ್ಷೋಹಾ—ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೋ | ಸ್ತೋತ್ರೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೋ | ಅಪಯೇ—ತದ್ವಂಧುಗಳಿಗೋ | ಶಂ—ಸುಖಕಾರಕವಾಗಿಯೋ | ಭವಾತಿ—ಆಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹ | ಇದಂ ವಚಃ—ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು | ಶತಸಾಃ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಗೋವುಗಳೊಡಗೂಡಿದವನೋ | ಸಂಸಹಸ್ರಂ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಗೋವುಗಳೊಡಗೂಡಿದವನೋ | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ—ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೋ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯನೋ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನು | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಉದೇಜನಿಷ್ಠ—ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಸ್ತುತಿಯು ಕಾಂತಿಮತ್ತಾಗಿರಿಯೋ, ರೋಗಾಪಹಾರಕವಾಗಿಯೋ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೋ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೂ ತದ್ವಂಧುಗಳಿಗೂ ಸುಖಕಾರಕವಾಗಿಯೋ ಆಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನನುಭವಿಸುವವನೋ, ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಗೋವುಗಳೊಡಗೂಡಿದವನೋ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯನೋ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Vasishtha, illustrious in both heaven and earth, rich with a hundred and a thousand (head of cattle), has addressed this hymn to Agni, that such fame-conferring, disease-removing, fiend-destroying (laudation) may be (the means of) happiness to the eulogist and their kindred.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ತ್ವಾಮಗ್ನ ಈಮಹೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ಈಶಾನಂ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ
ವಸೂನಾಂ |

ಇಷಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಮಘವದ್ಭ್ಯ ಆನಡ್ಯಾಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿ ಸದಾ
ನಃ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ತ್ವಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಈಮಹೇ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ | ಈಶಾನಂ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ವಸೂನಾಂ |

ಇಷಂ | ಸ್ತೋತ್ರೈಃ | ಮಘವತ್‌ಭ್ಯಃ | ಆನಟ್ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

|| ಸಾಯಂಜ಼ಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ವಯಂ ವಸೂನಾಮಿಶಾನಂ ತ್ವಾಮಸ್ತದೀ-
ಯೇಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯೋ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋ ಹವಿಸ್ತದ್ಭ್ಯಶ್ಚೇಷಮನ್ನಂ ನು ಕ್ವಿಪ್ರಮದ್ಯ ವಾನತಿ |
ಪ್ರಾಸಯೇ | ನರೇರ್ವ್ಯಾಸ್ತಿ ಕರ್ಮಣೋಽಂತರ್ಜೀತಣ್ಯರ್ಥಾಲ್ಪಜಃ ಭಂದಸ್ಯಸಿ ದೃಶ್ಯತ ಇತ್ಯಾಡಾ-
ಗಮಃ || ಯೂಯಂ ತ್ವತ್ಪರಿವಾರಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸದಾ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಪಾತೇತ್ಯೇ-
ವಮಾಮಹೇ | ಯಾಚಾಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ |
ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾವರ್ಗಕ್ಕೆ | ಇಷಂ—
ಅನ್ನವನ್ನು | ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ವಾನತಿ—ಒದಗಿಸು ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ | ಯೂಯಂ—ನೀನೂ ಮತ್ತು
ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರ ದೇವತೆಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ |
ಪಾತೇ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು | ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳಿಗೆ |
ಈಶಾನಂ—ಒಡೆಯನಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಈಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರೂ
ಆದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನ್ನವನ್ನು :ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಒದಗಿಸು ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ನೀನೂ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರ
ದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ
ನಾವು ಧನಪತಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We Vasishthas implore you, Agni, son of strength, the lord of
treasures, that you will quickly bestow food upon your adorers, who are
affluent (in oblations), and do you ever cherish us with blessings.

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಜ಼ಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಬೋಧಿ ಜಾರ ಇತಿ ಷಡ್ವಚಿಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ |
ಅಬೋಧಿ ಷಡಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರ್ದೇಶಸೂಕ್ತಮಧ್ಯ ಉಕ್ತೋ
ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಬೋಧಿ ಜಾರಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ—ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಬೋಧಿ ಪಠಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೯

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಕ್ತಿ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಬೋಧಿ ಜಾರ ಉಷಸಾಮುಪಸ್ಥಾದ್ಧೋತಾ ಮಂದ್ರಃ ಕವಿತಮಃ
ಪಾವಕಃ |

ದಧಾತಿ ಕೇತುಮುಭಯಸ್ಯ ಜಂತೋರ್ಹವ್ಯಾ ದೇವೇಷು ದ್ರವಿಣಂ
ಸುಕೃತ್ಸು || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಬೋಧಿ | ಜಾರಃ | ಉಷಸಾಂ | ಉಪಸ್ಥಾತ್ | ದೋತಾ | ಮಂದ್ರಃ | ಕವಿತಮಃ | ಪಾವಕಃ |

ದಧಾತಿ | ಕೇತುಂ | ಉಭಯಸ್ಯ | ಜಂತೋಃ | ಹವ್ಯಾ | ದೇವೇಷು | ದ್ರವಿಣಂ | ಸುಕೃತ್ಸು || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜಾರಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಜರಯಿತಾ ದೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವತಾ ಚ ಮಂದ್ರೋ ಮದಯಿತಾ ಸ್ತುತೋ ನಾ ಕವಿತಮಃ ಪ್ರಾಜ್ಞತಮಃ ಪಾವಕಃ ಶೋಧಕೋಗ್ನಿರುಷಸಾಮುಪಸ್ಥಾತ್ ಮಧ್ಯೇಬೋಧಿ | ಅಬುದ್ಧತೆ | ಕಿಂಚೋಭಯಸ್ಯ ದ್ವಿಪದಶ್ಚ ಚತುಷ್ಪದಶ್ಚ ದೈವ್ಯಸ್ಯ ಮಾನುಷಸ್ಯ ನಾ ಜಂತೋಃ ಪ್ರಾಣಿನಃ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ದಧಾತಿ | ವಿದಧಾತಿ | ದೇವೇಷು ಚ ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನಿ ದಧಾತಿ | ಸುಕೃತ್ಸು ಯಜಮಾನೇಷು ಚ ದ್ರವಿಣಂ ಧನಂ ದಧಾತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾರಃ—ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ | ಹೋತಾ—ದೇವಹೋತೃವೂ | ಮಂದ್ರಃ—ಸ್ತುತೃನೂ | ಕನಿತಮಃ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ | ಸಾವಕಃ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ ಅದ ಅಗ್ನಿಯು | ಉಷಸಾಂ—ಉಷಸ್ಸುಗಳ | ಉಷಸ್ಥಾತ್—ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ | ಅಬೋಧಿ—ಅವಿಭೂತನಾಗಿ ಲೋಕಗೋಚರನಾಗಿದ್ದಾನೆ | : ಉಭಯಸ್ಯ—ದೇವಮಾನವಾದಿ | ಜಂತೋಃ—ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ಕೇತುಂ—ಪ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು | ದಧಾತಿ—ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ | ಹವ್ಯಾ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು (ಹಂಚುತ್ತಾನೆ) | ಸುಕೃತ್ಸು—ಉತ್ತಮ ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಯಜಮಾನರಲ್ಲಿ | ದ್ರವಿಣಂ—ಧನವನ್ನು ತುಂಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ, ದೇವಹೋತೃವೂ, ಸ್ತುತೃನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ ಅದ ಅಗ್ನಿಯು ಉಷಸ್ಸುಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಅವಿಭೂತನಾಗಿ ಲೋಕಗೋಚರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಮಾನವಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಾನೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಯಜಮಾನರಲ್ಲಿ ಧನವನ್ನು ತುಂಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The waster away (of living creatures), the invoker (of the gods), the giver of delight, the wisest of the wise, the purifier, (Agni), has been manifested from the lap of the dawn : he gives consciousness to both classes of beings (men and animals), oblations to the gods, and wealth to the pious.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಸುಕ್ರತುರ್ಯೋ ವಿ ದುರಃ ಪಣೀನಾಂ ಪುನಾನೋ ಅರ್ಕಂ ಪುರುಭೋ-

ಜಸಂ ನಃ |

ಹೋತಾ ಮಂದ್ರೋ ವಿಶಾಂ ದಮೂನಾಸ್ತಿರಸ್ತಮೋ ದದೃಶೇ ರಾಮ್ಯಾಣಾಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಸುಕ್ರತುಃ | ಯಃ | ವಿ | ದುರಃ | ಪಣೀನಾಂ | ಪುನಾನಃ | ಅರ್ಕಂ | ಪುರುಭೋಜಸಂ | ನಃ |

ಹೋತಾ | ಮಂದ್ರಃ | ವಿಶಾಂ | ದಮೂನಾಃ | ತಿರಃ | ತಮಃ | ದದೃಶೇ | ರಾಮ್ಯಾಣಾಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಽಗ್ನಿಃ ಸುಕ್ರತುಃ ಸುಕರ್ಮಾ ಸುಪ್ರಜ್ಞೋ ವಾ ಭವತಿ | ಯೋಽಗ್ನಿಃ ಪಣೇನಾಮಸುರಾಣಾಂ
ದುರೋ ದ್ವಾರಾಣಿ ಗವಾಂ ಸಿಧಾನಾನಿ ವಿವೃತವಾನ್ | ಪುರುಭೋಜಸಂ ಬಹುಕ್ಷೀರಮರ್ಕಮರ್ಚನೀಯಂ
ಗವಾಂ ಸಂಘಂ ನೋಽಸ್ಮದರ್ಥಂ ಪುನಾನಃ ಶೋಧಯನ್ | ಹರನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾ-
ಹ್ವತಾ ಮಂದ್ರೋ ಮದಯಿತಾ ಸ್ತುತೋ ವಾ ದಮೂನಾ ದಾಂತಮನಾ ದಮಮನಾ ದಾನಮನಾ
ವಾ ರಾಮ್ಯಾಣಾಂ ರಾತ್ರೀಣಾಂ ರಮಯಿತ್ರೀಣಾಂ ವಾ ವಿಶಾಂ ಜನಾನಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ವಾ
ತಮೋಽಂಧಕಾರಂ ತಿರಸ್ಕರ್ವನ್ ದದೃಶೇ ದೃಶ್ಯತೇ ಚ | ಯದ್ವಾ | ತಮಸ್ತಿರೋ ದದೃಶೇ |
ನಾಶಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಪಣೇನಾಂ—ಪಣಿಗಳ | ವಿ ದುರಃ—ಗೋನಿರೋಧಕವಾದ ದ್ವಾರ
ಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ | ಪುರುಭೋಜಸಂ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಕ್ಷೀರಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು | ಅರ್ಕಂ—ಪೂಜ್ಯ
ವಾದುದೂ ಆದ ಗೋ ಸಂಘವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಪುನಾನಃ—ಬಿಡಿಸುತ್ತಾ | ಸುಕ್ರತುಃ—ಉತ್ತಮ
ವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃರೂಪನೂ | ಮಂದ್ರಃ—ಸುಖ
ಕಾರಕನೂ | ದಮೂನಾಃ—ದಾನಮನಸ್ಸನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ರಾಮ್ಯಾಣಾಂ—ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿರ
ತಕ್ಕ | ವಿಶಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ | ತಮಃ—ಅಂಧಕಾರವನ್ನು | ತಿರಃ—ಓಡಿಸುತ್ತಾ | ದದೃಶೇ—ಗೋಚರನಾದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು, ಪಣಿಗಳು ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ನಿರೋಧಿಸಿದ್ದ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಕ್ಷೀರ
ಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಗೋಸಂಘವನ್ನು ನಮಗಾಗಿ ಬಿಡಿಸುತ್ತಾ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮ
ವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಹೋತೃರೂಪನೂ, ಸುಖಕಾರಕನೂ, ದಾನಮನಸ್ಸನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ರಾತ್ರಿಯ
ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾ ಕತ್ತಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಾದನು.

English Translation.

He, the doer of great deeds who forced open the doors of the Panis, recovering for us the sacred food-bestowing (herd of cows), he who is the invoker of the gods, the giver of delight, the lowly-minded, is seen of all people dissipating the gloom of the nights.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಮೂರಃ ಕವಿರದಿತಿವಿವಸ್ವಾನ್ಮುಸಂಸನ್ನಿತ್ರೋ ಅತಿಥಿಃ ತಿವೋ ನಃ |

ಚಿತ್ರಭಾನುರುಷಸಾಂ ಭಾತ್ಯಗ್ರೀವಾಂ ಗರ್ಭಃ ಪ್ರಸ್ವಂ ಆ ವಿವೇಶ || ೩ ||

|| ಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಮೂರಃ | ಕವಿಃ | ಅದಿತಿಃ | ವಿವಸ್ವಾನ್ | ಸುಸಂಸತ್ | ಮಿತ್ರಃ | ಅತಿಥಿಃ | ಶಿವಃ | ನಃ |
ಚಿತ್ರಭಾನುಃ | ಉಷಸಾಂ | ಭಾತಿ | ಅಗ್ರೇ | ಅಪಾಂ | ಗರ್ಭಃ | ಪ್ರಸೃಃ | ಆ | ವಿವೇಶ || ೩ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಗ್ಯಗ್ನಿರಮೂರೋಮೂಢಃ ಕವಿಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೋದಿತಿರದೀನೋ ವಿವಸ್ವಾನ್ ದೀಪ್ತಿಮಾನ್
ಸುಸಂಸತ್ ಶೋಭನಸದನಃ ಶೋಭನಸಂವೇದನೋ ವಾ ಮಿತ್ರಃ ಪ್ರವೀಣೇಸ್ತೌತಾ ಸರ್ವೇಷಾಮತಿಥಿ-
ರತಿಥಿವತ್ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಶಿವಃ ಶಿವಕರೋ ಜಗತ್ಚಿತ್ರಭಾನುಶ್ಚಿತ್ರದೀಪ್ತಿರುಷಸಾಮಗ್ರೇ ಮುಖೇ ಭಾತಿ
ಸೋಮಯಮಪಾಂ ಗರ್ಭಃ ಸನ್ ಪ್ರಸೋ ಜಾಯಮಾನಾ ಓಷಧೀರಾ ವಿವೇಶ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿ ಯು) | ಅಮೂರಃ—ಮೌಢ್ಯರಹಿತನೂ | ಕವಿಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ | ಅದಿತಿಃ—
ದೈನ್ಯರಹಿತನೂ | ವಿವಸ್ವಾನ್—ಕಾಂತಿಯುತನೂ | ಸುಸಂಸತ್—ಉತ್ತಮವಾದ ಸದನವುಳ್ಳವನೂ | ಮಿತ್ರಃ—
ಸುಹೃದ್ರಕ್ಷಕನೂ | ಅತಿಥಿಃ—ಪೂಜ್ಯನೂ | ಶಿವಃ—ಮಂಗಳಕಾರಕನೂ | ಚಿತ್ರಭಾನುಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ
ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ | ಉಷಸಾಂ—ಉಷಸ್ಸುಗಳ | ಅಗ್ರೇ—ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಭಾತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ
(ಆ ಅಗ್ನಿ ಯು) | ಅಪಾಂ—ಉದಕಗಳಿಗೆ | ಗರ್ಭಃ—ಗರ್ಭರೂಪನಾಗಿ | ಪ್ರಸೃಃ—ಆಗತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನ
ವಾಗತಕ್ಕ ಓಷಧಿಗಳನ್ನು | ಆ ವಿವೇಶ—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿ ಯು ಮೌಢ್ಯರಹಿತನೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ, ದೈನ್ಯರಹಿತನೂ, ಕಾಂತಿಯುತನೂ. ಸದನವುಳ್ಳವನೂ,
ಸುಹೃದ್ರಕ್ಷಕನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ, ಮಂಗಳಕರನೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಉಷಸ್ಸುಗಳ ಉದಯಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿ ಯು ಉದಕಗಳಿಗೆ ಗರ್ಭರೂಪನಾಗಿ ಆಗ ತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗತಕ್ಕ ಓಷಧಿ
ಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Unperplexed, far-seeing, elevated, resplendent, right-directing, a
friend, a guest, the bestower of prosperity upon us, the wonderfully radiant,
he shines before the dwans the embryo of the waters, he has entered into
the nascent plants.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಈಳೇನ್ಯೋ ವೋ ಮನುಷೋ ಯುಗೇಷು ಸಮನಗಾ ಅಶುಚಿಜ್ವಾತ-
ವೇದಾಃ |

ಸುಸಂದೃಶಾ ಭಾನುನಾ ಯೋ ವಿಭಾತಿ ಪ್ರತಿ ಗಾವಃ ಸಮಿಧಾನಂ
ಬುಧಂತ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಈಳೇನ್ಯಃ | ವಃ | ಮನುಷಃ | ಯುಗೇಷು | ಸಮನಗಾಃ | ಅಶುಚಿತ್ | ಜಾತವೇದಾಃ |
ಸುಸಂದೃಶಾ | ಭಾನುನಾ | ಯಃ | ವಿಭಾತಿ | ಪ್ರತಿ | ಗಾವಃ | ಸಮಿಧಾನಂ | ಬುಧಂತ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವಸ್ತುಂ || ಅತ್ರ ವಿಭಕ್ತಿವಚನವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಮನುಷೋ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಯುಗೇಷು
ಯಾಗಕಾಲೇಷು ಸರ್ವೇಷು ದಿವಸೇಷು ವೇಳೇನ್ಯಃ ಸ್ತುತ್ಯಃ | ಅತಃ ಪರಂ ಪರೋಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ |
ಯೋಽಗ್ನಿರ್ಜಾತವೇದಾ ಜಾತಧನಃ ಸಮನಗಾ ಯುದ್ಧೇಷು ಸಂಗಂತಾ ಸನ್ ಅಶುಚಿತ್ ದೀಪ್ಯತೇ |
ಸುಸಂದೃಶಾ ಸುಸಂದರ್ಶನೇನ ಭಾನುನಾ ತೇಜಸಾ ವಿಭಾತಿ ಚ | ತಮಗ್ನಿಂ ಸಮಿಧಾನಂ ಸಮಿಧ್ಯಮಾನಂ
ಗಾವಃ ಸ್ತುತಯಃ ಪ್ರತಿ ಬುಧಂತ | ಪ್ರತಿಯೋಧಯಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ) ವಃ—ನೀನು | ಮನುಷಃ—ಮಾನವನ | ಯುಗೇಷು—ಸಕಲ ಯಜ್ಞಕಾಲ
ಗಳಲ್ಲೂ | ಈಳೇನ್ಯಃ—ಸ್ತುತ್ಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಜಾತವೇದಾಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪ
ನಾಗಿ | ಸಮನಗಾಃ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಾ | ಅಶುಚಿತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ (ಮತ್ತು) |
ಸುಸಂದೃಶಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆವಿರ್ಭಾವವುಳ್ಳ | ಭಾನುನಾ—ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ವಿಭಾತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ |
ಸಮಿಧಾನಂ—(ಅಂತಹ) ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಗಾವಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳು | ಪ್ರತಿ ಬುಧಂತ—
ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಮಾನವನ ಸಕಲ ಯಜ್ಞಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಸ್ತುತ್ಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು
ಜಾತವೇದೋರೂಪನಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದ ಆವಿರ್ಭಾವವುಳ್ಳ
ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

You, Agni, are to be glorified in (all) the ages of men : you, Jatavedas, who are illustrious when engaged in battle : our praises wake up the kindling (Agni), him who shines with conspicuous splendour.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ ಯಾಹಿ ದೂತ್ಯಂ ನಾ ರಿಷಣ್ಯೋ ದೇವಾ ಅಚ್ಛ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಾ
ಗಣೇನ |

ಸರಸ್ವತೀಂ ಮರುತೋ ಅಶ್ವಿನಾಪೋ ಯಕ್ಷ ದೇವಾನೃತ್ನಧೇಯಾಯ
ವಿಶ್ವಾನ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ | ಯಾಹಿ | ದೂತ್ಯಂ | ನಾ | ರಿಷಣ್ಯಃ | ದೇವಾನ್ | ಅಚ್ಛ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಾ | ಗಣೇನ |
ಸರಸ್ವತೀಂ | ಮರುತಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಅಪಃ | ಯಕ್ಷ | ದೇವಾನ್ | ರತ್ನಧೇಯಾಯ | ವಿಶ್ವಾನ್ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ||

ವೃತ್ತದೇವೇ ಪಶಾವಗ್ನೇ ಯಾಹೀತಿ ಹವಿಷೋ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನೇ ಯಾಹಿ ದೂತ್ಯಂ ಮಾ ರಿಷಣ್ಯ ಇಂದ್ರಂ ನರೋ ನೇಮಧಿತಾ ಹವಂತ ಇತಿ ತಿಸ್ರಃ | ಅ. ೩-೨ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ದೂತ್ಯಂ ದೂತಸ್ಯ ಕರ್ಮ ಹವಿರ್ವಹನಾದಿ ಯಾಹಿ ದೇವಾನೇಚ್ಛಾಭಿಗಚ್ಛ | ಗಣೇನ ಸಂಘೇನ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಾ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತೋಽಸ್ಮಾನಸ್ಮದೀಯಾಂಶ್ಚ ತವ ಸ್ತೋತ್ರಾನ್ನಾ ರಿಷಣ್ಯಃ | ಮಾ ಹಿಂಸೀಃ | ಸರಸ್ವತೀಂ ಮರುತೋಽಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾವಶ್ಚ ಏತಾನ್ ದೇವಾನ್ ರತ್ನಧೇಯಾಯಾಸ್ಮಭ್ಯಂ ರತ್ನಧಾನಾಯ ಯಕ್ಷ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೂತ್ಯಂ—ಹವಿರ್ವಾಹಕವಾದ ದೂತಕರ್ಮವನ್ನು ವಹಿಸಿ | ದೇವಾನ್ ಅಚ್ಛ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ | ಯಾಹಿ—ಹೊರಡು | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಾ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ || ಗಣೇನ—ನಮ್ಮ ಸಂಘಗಳನ್ನು | ಮಾ ರಿಷಣ್ಯಃ—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ | ಸರಸ್ವತೀಂ—ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನಾ | ಮರುತಃ—ಮರುದೇವತೆಗಳನ್ನಾ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನಾ | ಅಪಃ—ಅಬ್ದೇವತೆಯನ್ನಾ | ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್—ಇದೇ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾ | ರತ್ನಧೇಯಾಯ—ನಮಗೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಲು | ಯಕ್ಷ—ಪೂಜಿಸು.

॥ ಭಾನಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿರ್ವಾಹಕನಾದ ದೂತಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ಹೊರಡು. ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ, ಮರುದ್ವೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಆಬ್ಬೇವತೆಯನ್ನೂ ಇನ್ನೇ ಮುಂತಾದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ನಮಗೆ ಸಂಪತ್ತ್ರದರಾಗುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

Repair, Agni, to the presence of the gods in your office of messenger, (sent) by the assembly engaged in prayer : neglect us not : offer worship to Saraswati, the Maruts, the Ashwins, the waters, the universal gods, that they may bestow treasures (upon us).

॥ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ॥

ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳನ್ನದ್ವೈತಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ— ಅಗ್ನೇ ಯಾಹಿ ಎಂಬ ಈ ಪುಕ್ಕನ್ನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ— ಅಗ್ನೇ ಯಾಹಿ ದೊತ್ಯಂ ವಾ ರಿಷಣ್ಯ ಇಂದ್ರಂ ನರೋ ನೇಮಧಿತಾ ಹವಂತ ಇತಿ ತಿಸ್ರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ತ್ವಾ॑ನು॒ಗ್ನೇ ಸ॒ಮಿ॒ಧಾನೋ॑ ವ॒ಸಿಷ್ಠೋ॑ ಜ॒ರೂ॒ಥಂ ಹ॒ನ್ಯಕ್ತೃ॑ ರಾ॒ಯೇ ಪು॒ರಂಧಿ॑ |
ಪು॒ರು॒ಣೀ॒ಥಾ ಜಾ॑ತವೇದೋ॑ ಜ॒ರಸ್ವ॑ ಯೂ॒ಯಂ ಪಾ॑ತ ಸ್ತ॒ಸ್ತಿಭಿಃ॑ ಸ॒ದಾ ನಃ॑ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ತ್ವಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಸಂ॒ಯ॒ಧಾ॒ನಃ | ವ॒ಸಿ॒ಷ್ಠಃ | ಜ॒ರೂ॒ಥಂ | ಹ॒ನ್ | ಯ॒ಕ್ತೃ | ರಾ॒ಯೇ | ಪು॒ರಂ॒ಧಿಂ |
ಪು॒ರು॒ಣೀ॒ಥಾ | ಜಾ॑ತ॒ವೇ॒ದಃ | ಜ॒ರ॒ಸ್ವ | ಯೂ॒ಯಂ | ಪಾ॑ತ | ಸ್ತ॒ಸ್ತಿ॒ಭಿಃ | ಸ॒ದಾ | ನಃ || ೭ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ ಸಮಿಧಾನೋ ಭವತಿ | ತ್ವಂ ಚ ಜರೂಥಂ ಪರುಷಭಾಷಿಣಂ ಜರಣೀಯಂ ವಾ ರಕ್ಷೋಗಣಂ ಹನ್ | ಜಹಿ | ರಾಯೇ ಧನವತೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಪುರಂಧಿಂ ಬಹುಧಿಯಂ ದೇವಗಣಂ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಪುರಂಧಿರ್ಬಹುಧೀರಿತಿ | ಯಕ್ತೃ | ಯಜ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ

ಜಾತವೇದೋಽಗ್ನೇ ಪುರುಣೇಥಾ ಪುರುನೀಥೇನ ಬಹುನಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಜರಸ್ವ | ದೇವಾನ್ ಸ್ತುಹಿ |
ಯದ್ವಾ | ಪುರುಣೇಥಾನೇಕಮಾರ್ಗಾಣಿ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಜರಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು | ಸಮಿಧಾನಃ—
ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ಜರೂಥಂ—ಕಠಿಣವಾದ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸುರಗಣವನ್ನು | ಹನ್—
ನಾಶಮಾಡು | ರಾಯೇ—ಧನವಂತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೋಸ್ಕರ | ಪುರುಂಧಿಂ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ
ಯುಳ್ಳ ದೇವಗಣವನ್ನು | ಯಕ್ಷಿ—ಪೂಜಿಸು | ಜಾತವೇದಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ |
ಪುರುಣೇಥಾ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಜರಸ್ವ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು | ಯೂಯಂ—
ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತುಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ಕಠಿಣವಾದ
ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸುರಗಣವನ್ನು ನಾಶಮಾಡು. ಧನವಂತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೋಸ್ಕರ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ
ದೇವಗಣವನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ಜಾತವೇದೋರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ದೇವತೆ
ಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Vasistha is kindling you, Agni : destroy the malignant : worship the
object of many rites, (the company of the gods), on behalf of the wealthy
(institutor of the sacrifice), praise (the gods), Jatavedas, with manifold
praises, and ever cherish us with blessings.

~*~

ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಷೋ ನ ಜಾರ ಇತಿ ಪಂಚಚೇದಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ |
ತಥಾ ಜಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಉಷೋ ನ ಪಂಚೇತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರೂಕ್ತೋ
ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಉಷೋ ನ ಜಾರಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಭ

ಭಂದಸ್ಸು. ಆನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಷೋ ನ ಪಂಚಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೇಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೧೦

ಮಂಡಲ—೭ || ಆನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೫ ||

|| ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಷೋ ನ ಜಾರಃ ಪೃಥು ಪಾಜೋ ಅಶ್ರೇದ್ಧವಿದ್ಯುತದ್ವಿದ್ಯಚ್ಛೋಶು-
ಚಾನಃ |

ವೃಷಾ ಹರಿಃ ಶುಚಿರಾ ಭಾತಿ ಭಾಸಾ ಧಿಯೋ ಹಿನ್ವಾನ ಉಶತೀರಜೀಗಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಷಃ | ನ | ಜಾರಃ | ಪೃಥು | ಪಾಜಃ | ಅಶ್ರೇತ್ | ದವಿದ್ಯುತತ್ | ದೀದ್ಯತ್ | ಶೋಶುಚಾನಃ |

ವೃಷಾ | ಹರಿಃ | ಶುಚಿಃ | ಅ | ಭಾತಿ | ಭಾಸಾ | ಧಿಯಃ | ಹಿನ್ವಾನಃ | ಉಶತೀಃ | ಅಜೀಗರಿತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿರುಷೋ ನ ಜಾರ ಉಷಸೋ ಜಾರಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತದ್ವತ್ ಪೃಥು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಪಾಜಶ್ವೇ-
ಜೋಽಶ್ರೇತ್ | ಶ್ರಯತಿ | ಕಿಂಚಿ ದವಿದ್ಯುತತ್ ದೀದ್ಯತ್ ಶೋಶುಚಾನಃ ಇತಿ ತ್ರಯೋಽಪಿ ಶಬ್ದಾ-
ಯದ್ಯಪಿ ದೀಪ್ತಿಕರ್ಮಾಣಸ್ತಥಾಪಿ ದೀಪ್ತೇರ್ಭೂಯಸ್ತ್ವಜ್ಞಾಪನಾಯ ಪ್ರಯುಕ್ತಾ ಇತಿ ನ ಪುನರುಕ್ತಿಃ |
ಅತ್ಯಂತಂ ದೀಪ್ಯಮಾನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ವೃಷಾ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾ ಹರಿರ್ಹವಿಷಾಂ ಪ್ರೇರಕಃ ಶುಚಿಃ
ಶುದ್ಧಿಕ್ಯದಗ್ನಿಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಹಿನ್ವಾನಃ ಪ್ರೇರಯನ್ ಭಾಸಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ಅ ಭಾತಿ | ಪ್ರಕಾಶತೇ | ಅಪಿ-
ಚೋಶತೀಃ ಕಾಮಯಮಾನಾ ಅಜೀಗಃ | ಜಾಗರಯತಿ | ತಮಸಾ ತಿರೋಹಿತಾಃ ಪ್ರಜಾ ಉದ್ಗಿರತಿ ನಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು) | ಉಷಃ—ಉಷಸ್ಸಿನ | ಜಾರಃ ನ—ಪತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ಪೃಥು—
ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಪಾಜಃ—ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಅಶ್ರೇತ್—ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ | ದವಿದ್ಯುತತ್—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾಯುತಃ

ನಾಗಿಯೂ | ದೀದ್ಯತ್—ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲೂ | ಶೋಶುಚಾನಃ—ಸ್ವಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಲೂ |
ವೃಷಾ—ಕಾಮನರ್ಷಕನೂ | ಹವಿಃ—ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ | ಶುಚಿಃ—ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ಧಿಯಃ—
ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಹಿನ್ವಾನಃ—ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾ | ಭಾಸಾ—ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ಆ ಭಾತಿ—ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ |
ಉಶತೀಃ—ಅವನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಅಜೀಗಃ—ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಯು ಉಪ್ಪಿನ ಪತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅತ್ಯಂತ
ಪ್ರಭಾಯುತನಾಗಿಯೂ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲೂ ಸ್ವಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಲೂ ಕಾಮನರ್ಷಕನೂ,
ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ, ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಅವನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Agni, like the lover of the dawn (the sun), radiant, bright, resplendent, displays extensive lustre, the showerer (of benefits), the receiver (of oblations), he shines with splendour, encouraging holy rites : he arouses (mankind), desiring (his presence).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಸ್ವರ್ಣ ವಸ್ತ್ರೋರುಷಸಾಮರೋಚಿ ಯಜ್ಞಂ ತನ್ನಾನಾ ಉಶಿಜೋ ನ
ಮನ್ಮ |
ಅಗ್ನಿರ್ವನ್ಮಾನಿ ದೇವ ಆ ವಿ ವಿದ್ವಾನ್ದ್ರವದ್ವತೋ ದೇವಯಾವಾ
ವನಿಷ್ಠಃ || ೨ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಸ್ವಃ | ನ | ವಸ್ತ್ರೋಃ | ಉಷಸಾಂ | ಅರೋಚಿ | ಯಜ್ಞಂ | ತನ್ನಾನಾಃ | ಉಶಿಜಃ | ನ | ಮನ್ಮ |
ಅಗ್ನಿಃ | ವನ್ಮಾನಿ | ದೇವಃ | ಆ | ವಿ | ವಿದ್ವಾನ್ | ದ್ರವತ್ | ದ್ವತಃ | ದೇವಯಾವಾ | ವನಿಷ್ಠಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿರ್ವಸ್ತ್ರೋರಹನಿ | ವಸ್ತ್ರೋದ್ಯುರಿತ್ಯಹರ್ನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಉಷಸಾಮಗ್ರೇ ಸ್ವರ್ಣ
ಆದಿತ್ಯ ಇವ | ತಥಾಚಿ ಯಾಸ್ತಃ | ಸ್ವರಾದಿತ್ಯೋ ಭವತಿ ಸುಅರಣಃ ಸುಈರಣಃ | ನಿ. ೨-೧೪ | ಇತಿ |

ಅರೋಚಿ | ದೀಪ್ಯತೇ | ಉಶಿಜೋ ನ ಋತ್ವಿಜಶ್ಚ ಯಜ್ಞಂ ತನ್ನಾನಾ ವಿಸ್ತಾರಯಂತೋ ಮನ್ಮ
ಮನ್ನಾನಿ ಮನನೀಯಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಪಠಂತೀತಿ ಶೇಷಃ | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ | ಅಹಿ ಚ ವಿದ್ವಾನ್
ಜಾನನ್ ದೂತೋ ದೇವಾನಾಂ ದೇವಯಾವಾ ದೇವಾನ್ ಪ್ರತಿ ಗಚ್ಛನ್ ವನಿಷ್ಠೋ ದಾತೃತನೋಽಗ್ನಿ-
ವಾಕ್ಯ ದ್ರವತ್ | ವಿವಿಧಮಾದ್ರವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು) | ವಸ್ತೋಃ—ಅಹಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ | ಉಷಸಾಂ—ಉಷಸ್ಸುಗಳ ಉದಯದಲ್ಲಿ |
ಸ್ವಃ ನೆ—ಆದಿತ್ಯನಂತೆ | ಅರೋಚಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ | ಉಶಿಜೋ ನ—ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೂ ಸಹ | ಯಜ್ಞಂ—
ಯಜ್ಞವನ್ನು | ತನ್ನಾನಾಃ—ವಿಸ್ತರಿಸಿ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾ | ಮನ್ಮ—ಮನನೀಯವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸು-
ತ್ತಾರೆ | ಜನ್ನಾನಿ ವಿದ್ವಾನ್—ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನೂ | ದೂತಃ—ದೇವದೂತನೂ |
ದೇವಯಾವಾ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವವನೂ | ವನಿಷ್ಠಃ—ಉದಾರವಾದ ದಾತೃವೂ ಆದ | ದೇವಃ
ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿದೇವನು | ವಿ ಆ ದ್ರವತ್—ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಯು ಉಷಸ್ಸುಗಳ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೂ ಸಹ ಯಜ್ಞವನ್ನು
ವಿಸ್ತರಿಸಿ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾ ಮನನೀಯವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನೂ,
ದೇವದೂತನೂ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವವನೂ, ಉದಾರವಾದ ದಾತೃವೂ ಆದ ಅಗ್ನಿದೇವನು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ
ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Agni, preceding the dawn, is radiant by day as the sun, and the
priests celebrating the sacrifice repeat his praise : the divine, munificent
Agni, the messenger (of the gods), cognizant of their birth, repairing to
the deities, hastens in various directions.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅ॒ಚ್ಛಾ॑ ಗಿ॒ರೋ॑ ನು॒ತಯೋ॑ ದೇ॒ವಯಂ॑ತೀ॒ರಗ್ನಿಂ॑ ಯಂ॒ತಿ ದ್ರ॒ವಿಣಂ॑ ಭಿಕ್ಷ-
ನಾಣಾಃ |

ಸು॒ಸಂ॒ದೃಶಂ॑ ಸು॒ಪ್ರ॒ತೀ॒ಕಂ ಸ್ವಂ॑ಚಂ ಹ॒ವ್ಯನಾ॑ಹ॒ನುರ॑ತಿಂ ಮಾನು॑ಷಾಣಾಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಚ್ಛಿ | ಗಿರಃ | ಮತಯಃ | ದೇವಯಂತೀಃ | ಅಗ್ನಿಂ | ಯಂತಿ | ದ್ರವಿಣಂ | ಭಿಕ್ಷುಮಾಣಾಃ |
 ಸುಸಂದ್ಯಶಂ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ | ಸುಅಂಕಂ | ಹವ್ಯವಾಹಂ | ಅರತಿಂ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ || ೩ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮತಯಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾ ದೇವಯಂತೀರ್ದೇವಾನಿಚ್ಛಂತೀ ದ್ರವಿಣಂ ಧನಂ ಭಿಕ್ಷುಮಾಣಾ
 ಯಾಚಮಾನಾ ಗಿರೋ ವಾಚಃ ಸುಸಂದ್ಯಶಂ ಕಲ್ಯಾಣಸಂದರ್ಶನಂ ಸುಪ್ರತೀಕಂ ಸುರೂಪಂ ಶೋಭನಾಂಗಂ
 ವಾ ಸ್ವಂಚಂ ಸುಷ್ಠು ಗಚ್ಛಂತಂ ಹವ್ಯವಾಹಂ ಹವ್ಯಾನಾಂ ಪ್ರೋಧಾರಂ ಮಾನುಷಾಣಾಮರತಿಂ ಸ್ವಾಮಿನ-
 ಮಗ್ನಿಮಜ್ಞಾಭಿ ಯಂತಿ | ಅಭಿಗಚ್ಛಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮತಯಃ—ಮನನಾತ್ಮಕವೂ | ದೇವಯಂತೀಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸತಕ್ಕವೂ | ದ್ರವಿಣಂ—
 ಧನವನ್ನು | ಭಿಕ್ಷುಮಾಣಾಃ—ಯಾಚಿಸತಕ್ಕವೂ ಆದ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು | ಸುಸಂದ್ಯಶಂ—
 ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನೂ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ವಂಚಂ—ಉತ್ತಮ
 ವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವನೂ | ಹವ್ಯವಾಹಂ—ಹವಿಸನ್ನು ವಹಿಸತಕ್ಕವನೂ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ—ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ |
 ಅರತಿಂ—ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ ಅಚ್ಛಿ—ಅಗ್ನಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಯಂತಿ—ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮನನಾತ್ಮಕವೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸತಕ್ಕವೂ, ಧನವನ್ನು ಯಾಚಿಸತಕ್ಕವೂ ಆದ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ
 ವಾಕ್ಯಗಳು ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಗಮನ
 ವುಳ್ಳವನೂ, ಹವಿಸನ್ನು ವಹಿಸತಕ್ಕವನೂ ಮಾನವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ.

English Translation.

Devout praises and hymns, soliciting riches, proceed to Agni, who
 is of pleasing aspect, agreeable form of graceful movement, the bearer of
 oblations, the ruler of men.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಂ ನೋ ಅಗ್ನೇ ವಸುಭಿಃ ಸಜೋಷಾ ರುದ್ರಂ ರುದ್ರೇಭಿರಾ ವಹಾ
 ಬೃಹಂತಂ |

ಅದಿತ್ಯೇಭಿರದಿತಿಂ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯುಕ್ತಭಿರ್ವಿಶ್ವನಾರಂ || ೪ ||

|| ಪದವಾರ್ತ ||

ಇಂದ್ರಂ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ವಸುಭಿಃ | ಸಜೋಷಾಃ | ರುದ್ರಂ | ರುದ್ರೇಭಿಃ | ಆ | ವಹ | ಬೃಹಂತಂ |
ಅದಿತ್ಯೇಭಿಃ | ಅದಿತಿಂ | ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಂ | ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ | ಋಕ್ಸಭಿಃ | ವಿಶ್ವವಾರಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವಸುಭಿರ್ದೇವೈಃ ಸಜೋಷಾಃ ಸಂಗತಸ್ತುಂ ನೋಸ್ತದರ್ಥಮಿಂದ್ರಮಾ ವಹ |
ರುದ್ರೇಭೀ ರುದ್ರೈರ್ದೇವೈಃ ಸಂಗತೋ ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾಂತಂ ರುದ್ರಂ ಚಾ ವಹ | ಅದಿತ್ಯೇಭಿರಾದಿತ್ಯೈ-
ರ್ದೇವೈಃ ಸಂಗತೋ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಂ ವಿಶ್ವಜನಹಿತಾಮದಿತಿಂ ಚಾ ವಹ | ಋಕ್ಸಭಿಃ ಸ್ತುತ್ಯೈರಂಗಿರೋಭಿ-
ರ್ದೇವೈಃ ಸಂಗತೋ ವಿಶ್ವವಾರಂ ವಿಶ್ವೈಃ ಸಂಭಜನೀಯಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ ಚಾ ವಹ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಸುಭಿಃ—ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸಜೋಷಾಃ—
ಕೂಡಿದವನಾಗಿ | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಆ ವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ |
ರುದ್ರೇಭಿಃ—ರುದ್ರರೊಡಗೂಡಿ (ಏಕಾದಶರುದ್ರರೊಡನೆ) | ಬೃಹಂತಂ—ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ | ಅದಿತ್ಯೇಭಿಃ—
ಅದಿತ್ಯರೊಡಗೂಡಿ | ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಂ—ಸಕಲರಿಗೂ ಹಿತಕರಳಾದ | ಅದಿತಿಂ—ಅದಿತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು
ಬಾ | ಋಕ್ಸಭಿಃ—ಸ್ತುತೃರಾದ ಅಂಗಿರಾದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿ | ವಿಶ್ವವಾರಂ—ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತನಾದ |
ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ—ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು (ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರ
ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ರುದ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ರುದ್ರನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಅದಿತ್ಯ
ರೊಡಗೂಡಿ ಸಕಲರಿಗೂ ಹಿತಕರಳಾದ ಅದಿತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಸ್ತುತೃರಾದ ಅಂಗಿರಾದೇವತೆ
ಗಳೊಡಗೂಡಿ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತನಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation.

Consentient with the Vasus, Agni, bring hither Indra, with the
Rudras, the benevolent Aditi, with the Adityas and Brihaspati, the desired
of all, with the adorable (Angirases).

|| ಸಂಹಿತಾವಾರ್ತ ||

ಮಂದ್ರಂ ಹೋತಾರಮುತಿಜೋ ಯವಿಷ್ಠಮಗ್ನಿಂ ವಿಶ ಈಳತೇ ಅಧ್ವರೇಷು |
ಸ ಹಿ ಕ್ಷಸಾವಾ ಅಭವದ್ರಯೋಣಾನುತಂದ್ರೋ ದೂತೋ ಯಜಘಾಯ
ದೇವಾನಾಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಂದ್ರಂ | ಹೋತಾರಂ | ಉಶಿಜಃ | ಯವಿಷ್ಯಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ವಿಶಃ | ಈಳಿತೇ | ಅಧ್ವರೇಷು |

ಸಃ | ಹಿ | ಕ್ಷಪಾವಾನ್ | ಅಭವತ್ | ರಯಾಣಾಂ | ಅತಂದ್ರಃ | ದೂತಃ | ಯಜಞಾಯ | ದೇವಾನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಶಿಜಃ ಕಾಮಯಮಾನಾ ವಿಶೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಮಂದ್ರಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ ಹೋತಾರಮಾಹ್ವತಾರಂ ಯವಿಷ್ಯಂ ಯುವತಮಮಗ್ನಿಮಧ್ವರೇಷು ಯಾಗೇಷ್ಟೀಳಂತೇ | ಸ್ತುವಂತಿ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾ- ತ್ಸೋಽಗ್ನಿಃ ಕ್ಷಪಾವಾನ್ ರಾತ್ರೀಮಾನ್ | ರಾತ್ರೌ ಖಲ್ವಗ್ನಯೋಽಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ಹೂಯತೇ | ರಯಾಣಾಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಯಿಮತಾಂ ಹವಿಷ್ಮತಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ದೇವಾನೈಜಞಾಯ ಯಷ್ಟುಮತಂದ್ರ- ಸ್ತಂದ್ರಾರಹಿತೋಽಭವತ್ | ತಥಾ ಚ ಶ್ರೂಯತೇ | ಯಸ್ಮಾದ್ಗ್ನೋಽಭವತ್ಸಾಧ್ವಿರಸ್ತಮಧ್ವರ- ಈಳಿತೇ ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಉಶಿಜಃ—ಅಗ್ನಿಯ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ | ವಿಶಃ—ಮಾನವರು | ಮಂದ್ರಂ—ಸ್ತುತ್ಯನೂ | ಹೋತಾರಾಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವವನೂ | ಯವಿಷ್ಯಂ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅಧ್ವರೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಈಳಿತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ | ಹಿ—ಏತಕ್ಕಿಂದರೆ | ಸಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಕ್ಷಪಾವಾನ್—ರಾತ್ರಾಹುತಿಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ | ರಯಾಣಾಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯಜಮಾನರಿಗಾಗಿ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಯಜಞಾಯ—ಪೂಜಿಸಲು | ಅತಂದ್ರಃ—ಅಲಸ್ಯರಹಿತನೂ | ದೂತಃ—ದೂತನೂ | ಅಭವತ್—ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನಿಯ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ ಮಾನವರು ಸ್ತುತ್ಯನೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯತಕ್ಕವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏತಕ್ಕಿಂದರೆ, ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ರಾತ್ರಾಹುತಿಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕ ಯಜಮಾನರಿಗಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಅಲಸ್ಯರಹಿತನೂ, ದೂತನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Men desiring him celebrate at sacrifices the youthful Agni, the giver of delight, the invoker of the gods : he the ruler of the night, has been the diligent envoy of the opulent (institutors of sacrifices) for the worship of the gods.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಹಾ ಅಸೀತಿ ಪಂಚರ್ಚಮೇಕಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ |
ಮಹಾನಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಮಹಾ ಅಸಿ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಮಹಾನ್ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೧೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಹಾ ಅಸ್ಯಧ್ವರಸ್ಯ ಪ್ರಕೇತೋ ನ ಋತೇ ತ್ವದಮೃತಾ ಮಾದಯಂತೇ |

ಆ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸರಥಂ ಯಾಹಿ ದೇವೈರ್ನೃಗ್ನೇ ಹೋತಾ ಪ್ರಥಮಃ ಸದೇಹ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಹಾನ್ | ಅಸಿ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ | ಪ್ರಕೇತಃ | ನ | ಋತೇ | ತ್ವತ್ | ಅಮೃತಾಃ | ಮಾದಯಂತೇ |

ಆ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ | ಸರಥಂ | ಯಾಹಿ | ದೇವೈಃ | ನಿ | ಅಗ್ನೇ | ಹೋತಾ | ಪ್ರಥಮಃ | ಸದ | ಇಹ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಮಧ್ವರಸ್ಯ ಪ್ರಕೇತಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನಃ ಸನ್ ಮಹಾನಸಿ | ತ್ವದೃತೇ ತ್ವಯಾ
ವಿನಾಮೃತಾ ದೇವಾ ನ ಮಾದಯಂತೇ | ನ ಮಾದ್ಯಂತಿ | ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ವಿಶ್ವೈರ್ದೇವೈಃ ಸರಥಂ ಯಥಾ
ಭವತ್ಯಾ ಯಾಹಿ ಚ | ಇಹಾಸ್ತೀರ್ಣೇ ಬರ್ಹಿಷಿ ಪ್ರಥಮೋ ಮುಖ್ಯೋ ಹೋತಾಹ್ನಾತಾ ಸನ್ ನಿ ಷದೇ |
ನಿಷೀದೇ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅಧ್ವರಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಪ್ರಕೇತಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕ
ನಾಗಿಯೂ | ಮಹಾನ್—ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ತ್ವತ್ ಯತೇ—ನಿನ್ನನ್ನಳಿದು |
ಅನ್ಯತಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | ನ ಮಾದಯಂತೇ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರರು | ನಿಶ್ವೇಭಿಃ—ಸಮಸ್ತರಾದ |
ದೇವೈಃ—ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸರಥಂ—ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು |
ಇಹ—ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ಪ್ರಥಮಾಃ—ಮುಖ್ಯನಾಗಿಯೂ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವಾಗಿಯೂ | ನಿ
ಸದ—ಕಳಿತುಕೋ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನಿಲ್ಲ
ದಿದ್ದರೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲ ನೀನು ಸಮಸ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದಯ
ಮಾಡು. ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮುಖ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಹೋತೃವಾಗಿಯೂ ಕುಳಿತುಕೊ.

English Translation.

Great are you, Agni, the manifester of the solemnity; without you the
immortals do not rejoice : come in the same chariot with all the gods : sit
down here the chief the ministrant priest.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾ¹ನಿ¹ಾಳ¹ತೇ¹ ಅ¹ಜಿ¹ರಂ¹ ದೂ¹ತ್ಯಾ¹ಯ¹ ಹ¹ನಿ¹ಷ್ಕ¹ಂತಃ¹ ಸ¹ದ¹ಮಿ¹ನ್ಮಾ¹ನು¹ಷಾ¹ಸಃ¹ |

ಯ¹ಸ್ಯ¹ ದೇ¹ವೈ¹ರಾ¹ಸ¹ದೋ¹ ಬ¹ರ್ಹಿ¹ರ¹ಗ್ನೇ¹ಹಾ¹ನ್ಯ¹ಸ್ಮೈ¹ ಸು¹ದಿ¹ನಾ¹ ಭ¹ವಂ¹ತಿ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಈ¹ತೇ | ಅ¹ಜಿ¹ರಂ | ದೂ¹ತ್ಯಾ¹ಯ | ಹ¹ನಿ¹ಷ್ಕ¹ಂತಃ | ಸ¹ದಂ | ಇತ್ | ಮಾ¹ನು¹ಷಾ¹ಸಃ |

ಯ¹ಸ್ಯ | ದೇ¹ವೈಃ | ಆ | ಅ¹ಸ¹ದಃ | ಬ¹ರ್ಹಿಃ | ಅ¹ಗ್ನೇ | ಅ¹ಹಾ¹ನಿ | ಅ¹ಸ್ಮೈ | ಸು¹ದಿ¹ನಾ | ಭ¹ವಂ¹ತಿ || ೨ ||

1 ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ವಾಜಸೇಯೀ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತೃ ಚರೋಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೋನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತ್ವಾನಿಾಳತೇ
ಅಜಿರಂ ದೂತ್ಯಾಯಾಗ್ನಿಂ ಸುದೀತಿಂ ಸುದೃಶಂ ಗೃಣಂತಃ | ಆ. ೬-೯ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅಜಿರಂ ಪ್ರಗಾಮಿನಂ ತ್ವಾಂ ಮಾನುಷಾಸೋ ಮಾನುಷಾ ಹನಿಷ್ಕಂತೋ
ಯಜಮಾನಾಃ ಸದಮಿತ್ಸದೈವ ದೂತ್ಯಾಯ ದೂತಕರ್ಮಣೇ ಹವಿರ್ಹವನಾಯೇಳತೇ | ಯಾಚಂತೇ |

ಕಿಮರ್ಥಮಿತ್ಯತೇ ಆಹ | ಯಸ್ಯ ಹವಿಸ್ತತೋ ಬರ್ಹಿದೇವೈಃ ಸಾರ್ಥಮಾಸದಃ ತ್ವಮಧಿಶ್ಯಸಿ ಅಸ್ಮೈ
ಹವಿಸ್ತತೇಹಾನಿ ಸುದಿನಾ ಸುದಿನಾನಿ ಶೋಭನದಿನಾನಿ ಭವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಅಜಿರಂ—ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಹವಿಸ್ತಂತೇ—
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕ | ಮಾನುಷಾಸಃ—ಮಾನವರು | ಸದಮಿತ್—ಸರ್ವದಾ | ದೂತ್ಯಾಯೆ—
ದೂತಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ | ಈಳತೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನ | ಬರ್ಹಿಃ—
ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು | ದೇವೈಃ—ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಆಸದಃ—ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವೆಯೋ | ಅಸ್ಮೈ—
ಅಂತಹ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಅಹಾನಿ—ಆಹಸ್ಸಗಳು | ಸುದಿನಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಿನಗಳಾಗಿ |
ಭವಂತಿ—ಆಗುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕ ಮಾನವರು ಸರ್ವದಾ ದೂತ
ಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಯಜಮಾನನ ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು ನೀನು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಆಶ್ರಯಿಸಿ
ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವೆಯೋ ಅಂತಹ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಆಹಸ್ಸಗಳು ಉತ್ತಮವಾದ ದಿನಗಳಾಗಿ ಆಗುತ್ತವೆ.

English Translation.

Men offering oblations, ever solicit you the quick going (to under-
take) the office of their messenger, for to him, on whose sacred grass you
sit with the gods, the days are prosperous.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವಾಜಪೇಯ ಎಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿದೇವತಾಕವಾದ ಚರುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಧೀಮವನ್ನು
ಮಾಡುವಾಗ ತ್ವಾಮಿಾಳತೇ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಮನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ತ್ವಾಮಿಾಳತೇ ಅಜಿರಂ ದೂತ್ಯಾಯಾಗ್ನಿಂ ಸುದೀತಿಂ ಸುದೃಶಂ ಗೃಣಂತಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ೯-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ರಿ॑ತ್ವದ॒ಕ್ತೋಃ ಪ್ರ॑ ಚಿ॒ಕಿ॒ತು॒ರ್ವ॒ಸೋ॒ನಿ ತ್ವೇ॑ ಅ॒ಂತರ್ದಾ॒ಶು॒ಷ್ಣೇ ಮ॒ತಾ॒ನ್ಯಯ॑ |
ಮ॒ನು॒ಷ್ವದ॑ಗ್ನ ಇ॒ಹ ಯ॑ಕ್ಷಿ॒ದೇ॒ನಾನ್ಭ॑ವಾ॒ನೋ ದೂ॒ತೋ ಅ॒ಭಿಶ॑ಸ್ತಿಸಾ॒ವಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ರಿಃ | ಚಿತ್ | ಅಕ್ರೋಃ | ಪ್ರ | ಚಿಕಿತುಃ | ವಸೂನಿ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಅಂತಃ | ದಾಶುಷೇ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ |
ಮನುಷ್ಯತ್ | ಅಗ್ನೇ | ಇಹ | ಯಕ್ಷಿ | ದೇವಾನ್ | ಭವ | ನಃ | ದೂತಃ | ಅಭಿಶಸ್ತಿಸಾವಾ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವೇ ತ್ವಯ್ಯಂತರ್ಮಧ್ಯೇ ಕೋರಹ್ನಃ | ಯದ್ಯಸ್ಯ ಕ್ತುರಿತಿ ರಾತ್ರೇರ್ನಾಮು
ತಥಾಸ್ಯ ಕ್ರಾಜ್ಯಂತೇ ವ್ಯಜ್ಯಂತೇ ರೂಪಾದೀನ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತ್ಯಹ್ನೋ ನಾಮು | ತ್ರಿಸ್ತ್ರಿವಾರಂ ತ್ರಿಸು ಸವನೇಷು
ವಸೂನಿ ಹವೀಂಷಿ ದಾಶುಷೇ ಹವಿಷಾಂ ಪ್ರದಾತ್ರೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ಮನುಷ್ಯಾಯ | ತದರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಪ್ರಚಿಕಿತುಃ | ಪ್ರವೇದಯಂತೈತ್ರಿಜಃ | ಯದ್ವಾ | ಅಕ್ರೋರಹ್ನಿ ತ್ರಿಸ್ತ್ರೀನಗ್ನಿ ಮಶ್ವಮಜಂ ಚ
ತ್ವಯ್ಯಂತರ್ನಿಹಿತಾನಿ ಪ್ರ ಚಿಕಿತುಃ | ಅವಿದನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸಿ ಚ ಮನುಷ್ಯತ್ ಮನೋರಿನೇಹ ಮಮಾ-
ಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞೇ ದೂತಸ್ತುಂ ದೇವಾನ್ಯಕ್ಷಿ | ಯಜ | ನೋಸ್ಮಾಕಮಭಿಶಸ್ತಿಸಾವಾಭಿಶಸ್ತೇರಭಿಶಂಸಕಾತ್
ಶಾಸ್ತ್ರವಾತ್ಪಾವಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಭವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ತ್ವೇ—ನಿನ್ನ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಅಕ್ರೋಃ—ಅಹಸ್ಸಿನ |
ತ್ರಿಃ ಚಿತ್—ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ | ವಸೂನಿ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ |
ಮರ್ತ್ಯಾಯ—ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ | ಪ್ರ ಚಿಕಿತುಃ—(ಋತ್ವಿಕುಗಳು) ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ | ಮನುಷ್ಯತ್—
ಮನುವಿನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ | ಇಹ—ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ದೂತಃ—ದೂತನಾಗಿ | ದೇವಾನ್—
ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಯಕ್ಷಿ—ಪೂಜಿಸು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಭಿಶಸ್ತಿಸಾವಾ—ಕೆಡುಕನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರುವಿ-
ನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವವನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು.

|| ಭಾನಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಹಸ್ಸಿನ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯಜ-
ಮಾನನಿಗಾಗಿ ಋತ್ವಿಕುಗಳು ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮನುವಿನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ
ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲೂ ದೂತನಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ನಮಗೆ ಕೆಡುಕನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ
ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

In you, Agni, thrice in the day, (the priests) make manifest the
treasures (of the oblation) for the (benefit of the) mortal donor : worship
the gods on this occasion, Agni, as (you did) for Manu : be our messenger,
our protector against malignity.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಅಗ್ನಿರೀಶೇ ಬೃಹತೋ ಅಧ್ವರಸ್ಯಾಗ್ನಿವಿಶ್ವಸ್ಯ ಹವಿಷಃ ಕೃತಸ್ಯ |

ಕ್ರತುಂ ಹೈಸ್ಯ ವಸವೋ ಜುಷಂತಾಥಾ ದೇನಾ ದಧಿರೇ ಹವ್ಯವಾಹಂ || ೪ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ಈಶೇ | ಬೃಹತಃ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ | ಅಗ್ನಿಃ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಹವಿಷಃ | ಕೃತಸ್ಯ |

ಕ್ರತುಂ | ಹಿ | ಅಸ್ಯ | ವಸವಃ | ಜುಷಂತ | ಅಥ | ದೇನಾಃ | ದಧಿರೇ | ಹವ್ಯವಾಹಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬೃಹತೋ ಮಹತೋಽಧ್ವರಸ್ಯ ಕಾಟಿಲ್ಯರಹಿತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯಾಗ್ನಿರೀಶೇ | ಈಷ್ಟೇ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಕೃತಸ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಸ್ಯ ಹವಿಶ್ವಾಗ್ನಿರೇವೇಷ್ಟೇ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾದಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಕ್ರತುಂ ಕರ್ಮ ವಸವೋ ದೇನಾ ಜುಷಂತ ಸೇವಂತೇ | ಅಥಾಪಿ ಚ ದೇನಾ ಅಗ್ನಿಂ ಹವ್ಯವಾಹಂ ಹವ್ಯಾನಾಂ ವೋಢಾರಂ ದಧಿರೇ | ಚಕ್ರಿರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಬೃಹತಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಈಶೇ—ಪ್ರಭು ವಾಗಿದ್ದಾನೆ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ | ಕೃತಸ್ಯ—ಸಂಸ್ಕೃತವಾದುದೂ ಆದ | ಹವಿಷಃ—ಹವಿಸ್ಸಿಗೂ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೇ (ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾನೆ) | ಹಿ—ಏತಕ್ಕಿಂದರೆ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಕ್ರತುಂ—ಕರ್ಮವನ್ನು | ವಸವಃ—ನಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು | ಜುಷಂತ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ | ಅಥ—ಅಲ್ಲದೇ | ದೇನಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | (ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು) | ಹವ್ಯವಾಹಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವನನ್ನಾಗಿ | ದಧಿರೇ—ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಯು ಮಹತ್ತಾದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ, ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದುದೂ ಆದ ಹವಿಸ್ಸಿಗೂ ಪ್ರಭು ವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಏತಕ್ಕಿಂದರೆ, ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಕರ್ಮವನ್ನು ನಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹವಿರ್ವಾಹಕನನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

Agni presides over the solemn rite, over every consecrated oblation : the Vasus approve of his acts : the gods have made him the bearer of the offering.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ ವಹ ಹವಿರದ್ಯಾಯ ದೇವಾನಿಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸ ಇಹ ಮಾದಯಂತಾಂ |
 ಇಮಂ ಯಜ್ಞಂ ದಿವಿ ದೇವೇಷು ಧೇಹಿ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
 ನಃ || ೫ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಅಗ್ನೇ | ವಹ | ಹವಿರದ್ಯಾಯ | ದೇವಾನ್ | ಇಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸಃ | ಇಹ | ಮಾದಯಂತಾಂ |
 ಇಮಂ | ಯಜ್ಞಂ | ದಿವಿ | ದೇವೇಷು | ಧೇಹಿ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂಜಃಪಾಠಃ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಹವಿರದ್ಯಾಯ ಹವಿಷಾಂ ಭಕ್ಷಣಾಯ ದೇವಾನಾ ವಹ | ಕಿಮರ್ಥಮಿತ್ಯತ ಆಹ
 ಇಹಾಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞ ಇಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸ ಇಂದ್ರಪ್ರಮುಖಾ ದೇವಾ ಮಾದಯಂತಾಂ | ಇಮಂ ಯಜ್ಞಮಿದಂ
 ಯಷ್ಟವ್ಯಂ ಹವಿರ್ದಿವಿ ಸ್ಥಿತೇಷು ದೇವೇಷು ಧೇಹಿ | ನಿಧೇಹಿ | ದೇವಾನ್ಸೇಹ ನಯೇದಂ ಹವಿರ್ವಾ
 ದೇವೇಷು ನಯೇತಿ ಭಾವಃ | ಅಂತಿಮಃ ಪಾದೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಚರಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಹವಿರದ್ಯಾಯ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲು | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು |
 ಅ ವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಇಂದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸಃ—ಇಂದ್ರನೇ ಪ್ರಮುಖನಾಗಿ
 ಉಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳು | ಮಾದಯಂತಾಂ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ | ಇಮಂ ಯಜ್ಞಂ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಈ
 ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ | ಧೇಹಿ—ಹಂಚು | ಯೂಯಂ—
 ನೀನು ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಮಂಗಳಗಳೊಡನೆ | ಸದಾ—ಯಾವಾ
 ಗಲೂ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೇ
 ಪ್ರಮುಖನಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಪೂಜ್ಯವಾದ ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ದ್ಯುಲೋಕ
 ದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚು. ನೀನೂ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಮಂಗಳಗಳೊಡನೆ ಯಾವಾಗಲೂ
 ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Agni, bring the gods to eat of the oblation : may they, of whom
 Indra is the chief, be delighted on this occasion : convey this sacrifice to
 to the deities in heaven, and do you ever cherish us with blessings.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗನ್ಮ ಮಹೇತಿ ತೃಚಾತ್ಮಕಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೀಯಂ |
ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಅಗನ್ಮ ತೃಚಿಮಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||
ವ್ಯೂಳ್ವೇ ದಶರಾತ್ರೇ ನವಮೇಹನೀದಂ ಸೂಕ್ತಮಾಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತೃತೀಯಸ್ಯಾಗನ್ಮ
ಮಹೇತ್ಯಾಜ್ಯಂ | ಅ. ೮-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಗನ್ಮ ಮಹಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು;
ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಗನ್ಮ ತೃಚಿಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು
ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವ್ಯೂಳ್ವವೆಂಬ
ದಶರಾತ್ರಯಾಗದ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ದಿವಸ ಪಠಿಸುವ ಆಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು
ಆ ಶ್ಲೋಕ ಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ತೃತೀಯಸ್ಯಾಗನ್ಮ ಮಹೇತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೧)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೫ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೩ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗನ್ಮ ಮಹಾ ನಮಸಾ ಯವಿಷ್ಠಂ ಯೋ ದೀದಾಯ ಸಮಿದ್ಧಃ ಸ್ವೇ
ದುರೋಣೇ |

ಚಿತ್ರಭಾನ್ತುಂ ರೋದಸೀ ಅಂತರರ್ವೀ ಸ್ವಾಹುತಂ ವಿಶ್ವತಃ ಪ್ರತ್ಯಂಚಿಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ಮಹಾ | ನಮಸಾ | ಯವಿಷ್ಯಂ | ಯಃ | ದೀದಾಯ | ಸಂತ್ಯಜ್ಞಃ | ಸ್ವೇ | ದುರೋಣೇ |
 ಚಿತ್ರಭಾನುಂ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಂತಃ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ಸ್ವಾಹುತಂ | ವಿಶ್ವತಃ | ಪ್ರತ್ಯಂಚಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಽಗ್ನಿಃ ಸ್ವೇ ದುರೋಣೇ ಸ್ವೇ ಸ್ಥಾನ ಅಹವನೀಯೇ ಸಮಿದ್ಧಃ ಕಾಷ್ಠೈಃ ಸಮಿದ್ಧಃ ಸನ್
 ದೀದಾಯ ದೀಪ್ಯತೇ ತಮಿಮಂ ಯವಿಷ್ಯಂ ಯುವತಮಮುರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಯೋ ರೋದಸೀ
 ರೋದಸ್ಯೋದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರಂತರ್ಮಧ್ಯೇಂತ್ರಿಪ್ರೇ ಚಿತ್ರಭಾನುಂ ಚಿತ್ರಜ್ವಾಲಂ ಸ್ವಾಹುತಂ
 ಸುಷ್ಪಾಹುತಿಭಿರ್ಹುತಂ ಸಂತಂ ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವತಃ ಪ್ರತ್ಯಂಚಂ ಪ್ರತಿಗಚ್ಛಂತಮಗ್ನಿಂ ಮಹಾ ಮಹತಾ
 ನಮಸಾ ನಮಸ್ಕಾರೇಣಾಗನ್ತು | ವಯಮುಪಗಚ್ಛಾಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಸ್ವೇ—ತನ್ನ | ದುರೋಣೇ—ಅಹವನೀಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ಸಮಿದ್ಧಃ—
 ಕಾಷ್ಠಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ | ದೀದಾಯ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ಅಂತಹ | ಯವಿಷ್ಯಂ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವ
 ಕನೂ | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ |
 ಚಿತ್ರಭಾನುಂ—ನಾನಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೂ | ಸ್ವಾಹುತಂ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಅಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ವನೂ | ವಿಶ್ವತಃ—ಸರ್ವತ್ರ | ಪ್ರತ್ಯಂಚಂ—ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು |
 ಮಹಾ—ಮಹತ್ತಾದ | ನಮಸಾ—ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಅಗ್ನಿಃ—ಸಮೀಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಅಹವನೀಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಷ್ಠಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ಅಂತಹ
 ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾನಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು
 ವನೂ, ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಅಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು: ಮಹತ್ತಾದ ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
 ಸಮೀಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

Let us approach with profound reverence the youngest (of the gods),
 who shines when kindled in his own abode ; who is blazing wondrously
 between heaven and earth, and, piously invoked, is coming from every
 quarter.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಮಹ್ನಾ ವಿಶ್ವಾ ದುರಿತಾನಿ ಸಾಹ್ವಾನ್‌ಗ್ನಿಃ ಸ್ತವೇ ದಮೇ ಆ ಜಾತವೇದಾಃ |

ಸ ನೋ ರಕ್ಷಿಷದ್ಧುರಿತಾದವದ್ಯಾತ್‌ಸ್ಮಾನ್‌ಗೃಣತ ಉತ ನೋ ಮಘೋನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಮಹ್ನಾ | ವಿಶ್ವಾ | ದುಃಽಇತಾನಿ | ಸಾಹ್ವಾನ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸ್ತವೇ | ದಮೇ | ಆ | ಜಾತವೇದಾಃ |

ಸಃ | ನಃ | ರಕ್ಷಿಷತ್ | ದುಃಽಇತಾತ್ | ಅವದ್ಯಾತ್ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ಗೃಣತಃ | ಉತ | ನಃ | ಮಘೋನಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಽಗ್ನಿರ್ಮಹ್ನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ದುರಿತಾನಿ ಸಾಹ್ವಾನಭಿಭವನ್ ಜಾತವೇದಾ ಜಾತಧನೋ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞೋ ನಾ ದಮೇ ಯಜ್ಞಗೃಹೇ ಸ್ತವೇ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯತೇ ಸೋಽಗ್ನಿ-
ರಸ್ಮಾನ್ದುರಿತಾತ್ಪ್ರಸಾದವದ್ಯಾತ್ ನಿಂದಿತಾಚ್ಚ ಕರ್ಮಣೋ ರಕ್ಷಿಷತ್ | ರಕ್ಷತು | ಅಸ್ಮಾತ್ ಗೃಣತಃ
ಸ್ತುವತೋಽಸಿ ರಕ್ಷಿಷತ್ | ಉತಾಸಿ ಚ ಸೋಽಗ್ನಿನೋ ಮಘೋನೋ ಹವಿಸ್ಮತೋ ರಕ್ಷಿಷತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು) | ಮಹ್ನಾ—ತನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದುರಿ-
ತಾನಿ—ಪಾಪಗಳನ್ನೂ | ಸಾಹ್ವಾನ್—ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ | ಜಾತವೇದಾಃ—ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾಗಿ | ದಮೇ—
ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಆ ಸ್ತವೇ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವನೋ | ಸಃ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಸ್ಮಾನ್—
ನಮ್ಮನ್ನು | ದುರಿತಾತ್—ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ | ಅಸ್ಮಾತ್ ಅವದ್ಯಾತ್—ದೂಷಣೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ
ಈ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ | ರಕ್ಷಿಷತ್—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಗೃಣತಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಉತ—
ಮತ್ತು | ಮಘೋನಃ ನಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನು (ರಕ್ಷಿಸಲಿ).

|| ಛಾಂದೋ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾಗಿ
ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ, ದೂಷಣೆಗೆ ಅರ್ಹ
ವಾದ ಈ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಮತ್ತು ಹವಿಸ್ಮಂತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

May that Agni who by his greatness is the overcomer of all evils,
who is praised as Jatavedas in the (sacrificial) chamber, protect us, glorify-
ing him, and affluent (in oblations), from all sin and reproach.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ವರುಣ ಉತ ಮಿತ್ರೋ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ವರ್ಧಂತಿ ಮತಿಭಿರ್ವಸಿಷ್ಠಾಃ |

ತ್ವೇ ವಸು ಸುಷಣನಾನಿ ಸಂತು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||೩||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ವರುಣಃ | ಉತ | ಮಿತ್ರಃ | ಅಗ್ನೇ | ತ್ವಾಂ | ವರ್ಧಂತಿ | ಮತಿಭಿಃ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ |

ತ್ವೇ | ಇತಿ | ವಸು | ಸುಷಣನಾನಿ | ಸಂತು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ವರುಣೋಽಸಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ತ್ವಂ ಮಿತ್ರೋಽಸಿ ಜಗತಃ ಪ್ರಮೀತೇಸ್ತಾತಾಸಿ |
ತ್ವಾಂ ವಸಿಷ್ಠಾ ಮತಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವರ್ಧಂತಿ | ವರ್ಧಯಂತಿ | ತ್ವೇ ತ್ವಯಿ ವಿದ್ಯಮಾನಾನಿ ವಸು ವಸೂನಿ
ಸುಸನಾನಿ ಸುಸಂಭವನಾನಿ ಸಂತಿತಿ | ಸ್ವಪ್ಪಮನ್ಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವರುಣಃ—ವರುಣನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಉತ—ಮತ್ತು |
ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರು | ಮತಿಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ |
ವರ್ಧಂತಿ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ | ತ್ವೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ | ವಸು—ಧನವು | ಸುಸನ-
ನಾನಿ—ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭೋಗಸಾಧನವಾಗಿ | ಸಂತು—ಇರಲಿ | ಯೂಯಂ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ನೀನು ವರುಣನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋ-
ತ್ಪನ್ನರಾದ ಪುಷಿಗಳು ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಧನವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭೋಗಸಾಧನ-
ವಾದುದಾಗಿರಲಿ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

You are Varuna, you are Mitra, Agni : the vasishtas augment you
with praises : may liberally distributed riches be (extant) in you, and ever
cherish us with blessings.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರಾಗ್ನಯ ಇತಿ ತೃಚಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿ-
ದೇವತಾಕಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ವೈಶ್ವಾನರೀಯಮಿತಿ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ;
ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರಾಜ್ಞಯೇ ವೈಶ್ವಾನರೀಯಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋ-
ಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೧೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೩ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ವೈಶ್ವಾನರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾಗ್ನಯೇ ವಿಶ್ವತುಚೇ ಧೀಯಂಧೇ ಆಸುರಘ್ನೇ ಮನ್ಮ ಧೀತಿಂ ಭರಥ್ವಂ |
ಭರೇ ಹವಿರ್ನ ಬರ್ಹಿಷಿ ಪ್ರೀಣಾನೋ ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ಯತಯೇ ಮತೀ-
ನಾಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಅಗ್ನಯೇ | ವಿಶ್ವತುಚೇ | ಧೀಯಂಧೇ | ಆಸುರಘ್ನೇ | ಮನ್ಮ | ಧೀತಿಂ | ಭರಥ್ವಂ |
ಭರೇ | ಹವಿಃ | ನ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಪ್ರೀಣಾನಃ | ವೈಶ್ವಾನರಾಯ | ಯತಯೇ | ಮತೀನಾಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಖಾಯೋ ವಿಶ್ವತುಚೇ ವಿಶ್ವಂ ಯೋ ದೀಪಯತಿ ತಸ್ಮೈ ಧೀಯಂಧೇ ಧಿಯಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ
ಯೋ ಧಾತಾ ತಸ್ಮಾ ಆಸುರಘ್ನೇ ಸುರಾಣಾಂ ಯೋ ಹಂತಾ ತಸ್ಮಾ ಅಗ್ನಯೇ ಮನ್ಮ ಮನನೀಯಂ
ಸ್ತೋತ್ರಂ ಧೀತಿಂ ಕರ್ಮ ಚ ಪ್ರ ಭರಥ್ವಂ | ಮತೀನಾಮಭಿಮತಾನಾಂ ಕಾಮಾನಾಂ ಯತಯೇ ವಾತ್ರೇ

ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ವಿಶ್ವನರಹಿತಾಯಾಗ್ನಿವಿಶೇಷಾಯ ಬರ್ಹಿಷಿ ಯಜ್ಞೇ ಹರ್ವಿರ್ನ ಹವಿರಿವ ಸ್ತುತಿಂ ಪ್ರೀಣಾ ನಃ
ಪ್ರೀಯಮಾಣೋಽಹಂ ಭರೇ | ಭರಾಮಿ | ಯದ್ವಾ | ಹವಿಃ ಪ್ರೀಣಾ ನಃ ಪ್ರೀಣಯನ್ನಹಂ ಬರ್ಹಿಷಿ
ಹವಿರ್ಭರೇ | ಸಂಭರಾಮಿ | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರರೇ) ವಿಶ್ವಕುಚೇ—ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಗತಕ್ಕವನೂ | ಧಿಯಂಧೇ—ಕರ್ಮಧಾರಕನೂ |
ಅಸುರಘ್ನೇ—ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಮನ್ತ್ರ—ಮನ
ನೀಯವಾದ್ವಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ | ಧೀತಿಂ—ಕರ್ಮವನ್ನೂ | ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ | ಮತೀನಾಂ—
ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳಿಗೆ | ಯತಯೇ—ದಾತೃವಾದ | ವೈಶ್ವಾನರಾಯ—ವೈಶ್ವಾನರ ರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿ ಗೆ | ಬರ್ಹಿಷಿ—
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ನ—ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ | ಹವಿಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಪ್ರೀಣಾ ನಃ—ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಲಿಷ್ಟಪಟ್ಟು |
ಭರೇ—ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರರೇ, ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಗತಕ್ಕವನೂ, ಕರ್ಮಧಾರಕನೂ, ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನೂ,
ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮನನೀಯವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ, ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥ
ಗಳಿಗೆ ದಾತೃವಾದ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿ ಗೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Offer praise and worship to Agni, the enlighter of all, the acceptor
of pious rites, the destroyer of the Asuras : propitiating him, I now present
the oblation on the sacred grass to Vaishwanara, the granter of desires.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಮಗ್ನೇ ಶೋಚಿಷಾ ಶೋಶುಚಾನ ಆ ರೋದಸೀ ಅಪೃಣಾ ಜಾಯ-
ಮಾನಃ |

ತ್ವಂ ದೇವಾ ಅಭಿಶಸ್ತೇರಮುಂಚೋ ವೈಶ್ವಾನರ ಜಾತವೇದೋ ಮಹಿತ್ವಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ಶೋಚಿಷಾ | ಶೋಶುಚಾನಃ | ಆ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಪೃಣಾಃ | ಜಾಯಮಾನಃ |

ತ್ವಂ | ದೇವಾನ್ | ಅಭಿಶಸ್ತೇಃ | ಅಮುಂಚಃ | ವೈಶ್ವಾನರ | ಜಾತವೇದಃ | ಮಹಿತ್ವಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಶೋಚಿಷಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ಶೋಶುಚಾನೋ ದೀಪ್ಯಮಾನೋ ಜಾಯಮಾನೋ
ಜಾಯಮಾನ ಏವ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ವಾಪೃಣಾಃ | ಆಪೂರಯಃ | ಅಪಿ ಚ ಜಾತವೇದೋ
ಜಾತಪ್ರಜ್ಞ ಜಾತಧನ ವಾ ವೈಶ್ವಾನರ ವಿಶ್ವನರಹಿತ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ದೇವಾನ್ಮಹಿತ್ವಾ ಮಹತ್ತೇನಾಭಿ-
ಶಸ್ತೇರಭಿಕಂಸಕಾಚ್ಛತ್ಪೋರಮುಂಚಃ | ಅಮೋಚಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಶೋಚಿಷಾ—ಪ್ರಭೆಯಿಂದ | ಶೋಶುಚಾನಃ—
ಬೆಳಗುತ್ತಾ | ಜಾಯಮಾನಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಅಪೃಣಾಃ—
ಪ್ರಭೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದೀಯೆ | ಜಾತವೇದಃ—ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ | ವೈಶ್ವಾನರ—ಎಲೈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ |
ತ್ವಂ—ನೀನು | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಮಹಿತ್ವಾ—ನಿನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ಅಭಿಶಸ್ತೇಃ—
ಕೆಡಕನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ಅಮುಂಚಃ—ಬಿಡಿಸಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾ, ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ
ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದೀಯೆ. ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ
ದಿಂದ ಕೆಡಕನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದೆ.

English Translation.

You, Agni, radiant with lustre, fill the heaven and earth (with
light) as soon as born : you, Vaishwanara, from whom wealth proceeds,
have by your might liberated the gods from malevolent (foes).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಜಾತೋ ಯದಗ್ನೇ ಭುವನಾ ವ್ಯಖ್ಯಃ ಪಶೂನ್ ಗೋಪಾ ಇರ್ಯಃ
ಪರಿಜ್ಞಾ |

ವೈಶ್ವಾನರ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ವಿಂದ ಗಾತುಂ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಜಾತಃ | ಯತ್ | ಅಗ್ನೇ | ಭುವನಾ | ವಿ | ಅಖ್ಯಃ | ಪಶೂನ್ | ನ | ಗೋಪಾಃ | ಇರ್ಯಃ | ಪರಿಜ್ಞಾ |

ವೈಶ್ವಾನರ | ಬ್ರಹ್ಮಣೇ | ವಿಂದ | ಗಾತುಂ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಜಾತಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನಾ ಜಾತಸ್ತ್ವಮಿರ್ಯಃ ಸ್ವಾಮಿಾ ಪ್ರೇರಯನ್ನಾ ಪರಿಜ್ಞಾ ಪರಿತೋ ಗಂತಾ ಸನ್ ಪಶೂನ್ನ ಗೋಪಾಃ | ಯಥಾ ಗವಾಂ ಪಾಲಕಃ ಪಶೂನ್ನಶ್ಯತಿ ತದ್ವತ್ | ಯದ್ಯದಾ ಭುವನಾ ಭೂತಾನಿ ವ್ಯಖ್ಯಃ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಪಶ್ಯಸಿ ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ | ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ | ತದರ್ಥಂ ಗಾತುಂ ಗತಿಂ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ವಿಂದ | ಯದ್ವಾ | ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರ್ಥಂ ಗಾತುಂ ವಿಂದ | ಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ-ಪದ್ರವಾನ್ನಿರ್ಗಚ್ಛಂತಿ ತಂ ಗಾತುಂ ವಿಂದೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಜಾತಃ—ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ನೀನು | ಇರ್ಯಃ—ಸಕಲವನ್ನೂ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಲೂ | ಪರಿಜ್ಞಾ—ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತುತ್ತಲೂ | ಗೋಪಾಃ—ಗೋಪಾಲಕರು | ಪಶೂನ್ ನ—ಪಶುಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಭುವನಾ—ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನು | ವ್ಯಖ್ಯಃ—ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ (ಆಗ) | ಬ್ರಹ್ಮಣೇ—ಸ್ತುತೃರ್ಥವಾದ | ಗಾತುಂ—ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು | ವಿಂದ—ಹೊಂದಿಸು | ಯೂಯಂ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ನೀನು ಸಕಲವನ್ನೂ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಲೂ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತುತ್ತಲೂ ಗೋಪಾಲಕರು ಪಶುಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯಾವಾಗ ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ, ಆಗ ನಾವು ಮಾಡುವ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಫಲ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

When you are born, Agni, the lord, the circumambient, you watch over all creatues as a herdsman over his cattle : be willing, Vaishwanara, to requite our praise, and cherish us ever with blessings.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಮಿಧಾ ಜಾತೇವೇದಸ ಇತಿ ತೈಚಂ ಚತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಅದ್ಯಾ ಬೃಹತೀ ದ್ವಿತೀಯಾತ್ಯತೀಯೇ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಾ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಸಮಿಧಾ ಬೃಹತ್ಯಾದೀತಿ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಸಮಿಧಾ ಜಾತವೇದಸೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ತವು; ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸಮಿಧಾ ಬೃಹತ್ಯಾದಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೧೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೭ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೩ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧. ಬೃಹತೀ | ೨-೩. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಮಿಧಾ ಜಾತವೇದಸೇ ದೇನಾಯ ದೇವಹೂತಿಭಿಃ |

ಹವಿರ್ಭಿಃ ಶುಕ್ರಶೋಚಿಷೇ ನಮಸ್ವಿನೋ ವಯಂ ದಾಶೇಮಾಗ್ನಯೇ ||೧||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂಽಽಥಾ | ಜಾತವೇದಸೇ | ದೇನಾಯ | ದೇವಹೂತಿಭಿಃ |

ಹವಿರ್ಭಿಃ | ಶುಕ್ರಶೋಚಿಷೇ | ನಮಸ್ವಿನಃ | ವಯಂ | ದಾಶೇಮ | ಅಗ್ನಯೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜಾತವೇದಸೇ ಜಾತವೇದಸಂ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞಮಾಗ್ನಯೇಗ್ನಿಂ ಸಮಿಧಾ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾ ದಾಶೇಮ | ಪರಿಚರೇಮ | ದೇನಾಯ ದೇವಂ ಸ್ತುತೃಮಗ್ನಿಂ ದೇವಹೂತಿಭಿರ್ದೇವಸ್ತುತಿಭಿರ್ದಾಶೇಮ | ಶುಕ್ರಶೋಚಿಷೇ ಶುಕ್ರಶೋಚಿಷಂ ಶುಭ್ರದೀಪ್ತಿಂ ನಮಸ್ವಿನೋ ಹವಿಷ್ಮಂತೋ ವಯಂ ಹವಿರ್ಭಿರ್ದಾಶೇಮ || ಅತ್ರ ದಾಶತಿಯೋಗಾತ್ಕರ್ಮಣಿ ಚತುರ್ಥೀ | ಪ್ರಾಯೇಣ ಸರ್ವತ್ರ ದಾಶತಿಯೋಗೇ ಕರ್ಮಣಿ ಚತುರ್ಥೀ ದೃಶ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇನಾಯ—ದೇವತಾತ್ಮನೋ | ಜಾತವೇದಸೇ—ಜಾತವೇದೋರೂಪನೋ ಅದ | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ವಯಂ—ನಾವು | ದೇವಹೂತಿಭಿಃ—ದಿವ್ಯವಾದ ಆಹ್ವಾನಸ್ತುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿ | ದಾಶೇಮ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸೋಣ | ಶುಕ್ರಶೋಚಿಷೇ—ಕಾಂತಿಯುತವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಅಗ್ನಿಗೆ | ನಮಸ್ವಿನಃ—ಹವಿಯುಕ್ತರಾದ ನಾವು | ಹವಿರ್ಭಿಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸೋಣ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನೂ, ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ನಾನು ದಿವ್ಯವಾದ ಆಹ್ವಾನಸ್ತುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸೋಣ. ಕಾಂತಿಯುತವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹವಿಯುಕ್ತರಾದ ನಾನು ಹವಿಸ್ಸುಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸೋಣ.

English Translation.

Let us, laden with oblations, offer worship with fuel and invocations of the gods to the divine Jatavedas, to the purely lustrous Agni.

|| ಸಂಹಿಕಾಪಾಠಃ ||

ವಯಂ ತೇ ಅಗ್ನೇ ಸಮಿಧಾ ವಿಧೇಮು ವಯಂ ದಾಶೇಮು ಸುಷ್ಪ್ವತೀ
ಯಜತ್ರ |

ವಯಂ ಘೃತೇನಾಧ್ವರಸ್ಯ ಹೋತರ್ವಯಂ ದೇವ ಹವಿಷಾ ಭದ್ರಶೋಚೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಯಂ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಸಂಽಮಿಧಾ | ವಿಧೇಮು | ವಯಂ | ದಾಶೇಮು | ಸುಷ್ಪ್ವತೀ | ಯಜತ್ರ |

ವಯಂ | ಘೃತೇನ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ | ಹೋತಃ | ವಯಂ | ದೇವ | ಹವಿಷಾ | ಭದ್ರಶೋಚೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತ್ವಾಂ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಸಮಿಧಾ ವಿಧೇಮು | ಪರಿಚೀರೇಮು | ಹೇ ಯಜತ್ರ ಯಜ್ಞವ್ಯಾಗ್ನೇ ವಯಂ ಸುಷ್ಪ್ವತೀ ಶೋಭನಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ದಾಶೇಮು | ತ್ವಾಂ ಪರಿಚೀರೇಮು | ಅಧ್ವರಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಹೋತರಗ್ನೇ ವಯಂ ಘೃತೇನಾಜ್ಯೇನ ತ್ವಾಂ ದಾಶೇಮು | ಹೇ ಭದ್ರಶೋಚೇ ಕಲ್ಯಾಣಜ್ವಾಲ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ವಯಂ ಹವಿಷಾ ದಾಶೇಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಯಂ—ವಸಿಷ್ಠನಂಶಸ್ಥರಾದ ನಾನು | ಸಮಿಧಾ—ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ | ವಿಧೇಮು—ಉಪಚರಿಸುತ್ತೇನೆ | ಯಜ್ಞವ್ಯ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಯಂ—ನಾನು | ಸುಷ್ಪ್ವತೀ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ದಾಶೇಮು—ಉಪಚರಿಸುತ್ತೇನೆ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಹೋತಃ—ಹೋತೃರೂಪನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಯಂ—ನಾನು | ಘೃತೇನ—ಅಜ್ಞದಿಂದ

(ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ) | ಭದ್ರಶೋಚ—ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ | ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ
ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಯಂ—ನಾವು | ಹವಿಷಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ (ನಿನ್ನನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವಸಿಷ್ಠವಂಶಸ್ಥರಾದ ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಉಪಚರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಾವು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಉಪಚರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋತೃರೂಪನಾದ
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಾವು ಆಜ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ. ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ, ದೇವತಾ
ತ್ಮನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಾವು ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

May we perform your rites, Agni, with fuel : may we offer you,
adorable Agni, pious praises : may we (gratify you), ministrant of sacrifice,
with clarified butter ; divine Agni, of auspicious lustre, may we (worship
you) with oblations.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ನೋ ದೇವೇಭಿರುಪ ದೇವಹೂತಿಮಗ್ನೇ ಯಾಹಿ ವಷಟ್ಕೃತಿಂ ಜುಷಾಣಃ |
ತುಭ್ಯಂ ದೇವಾಯ ದಾಶತಃ ಸ್ಯಾಮು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ನಃ | ದೇವೇಭಿಃ | ಉಪ | ದೇವಹೂತಿಂ | ಅಗ್ನೇ | ಯಾಹಿ | ವಷಟ್ಕೃತಿಂ | ಜುಷಾಣಃ |
ತುಭ್ಯಂ | ದೇವಾಯ | ದಾಶತಃ | ಸ್ಯಾಮು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ದೇವಹೂತಿಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಯಜ್ಞಂ ನಾ ದೇವೇಭಿರ್ದೇವೈಃ ಸಾರ್ಥಂ
ವಷಟ್ಕೃತಿಂ ಹವಿರ್ಜುಷಾಣಃ ಸೇವಮಾನಸ್ತುಮುಸಾ ಯಾಹಿ | ದೇವಾಯ ದ್ಯೋತಮಾನಾಯ
ತುಭ್ಯಂ ವಯಂ ದಾಶತಃ ಪರಿಚರಂತಃ ಸ್ಯಾಮು | ಭವೇಮು | ಸಿದ್ಧಮನ್ಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೇವೇಭಿಃ—ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿ | ವಷಟ್ಕೃತಿಂ—ವಷಟ್ಟಾರಪೂರ್ವಕ
ವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಜುಷಾಣಃ—ಸೇವಿಸುವವನಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ದೇವಹೂತಿಂ—ದೇವತಾಸ್ತುತಿ

ಯುಕ್ತವಾದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಉಪೇ ಅ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ದೇವಾಯೇ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ತುಭ್ಯಂ—
ನಿನ್ನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | (ವಯಂ—ನಾವು) | ದಾಶತಃ ಸ್ಯಾಮು—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವರಾಗಿದ್ದೇವೆ | ಯೋಯಂ—
ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತೇ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

! ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿಯೂ ವಷಟ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸೇವಿಸು-
ವವನಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ದೇವತಾಸ್ತುತಿಯುಕ್ತವಾದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡು. ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ-
ನಾವು ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Come to our sacrifice, Agni, with the gods, propitiated by the
sanctified oblations : may we be the offerers (of worship) to you who are
divine, and ever cherish us with blessings.

ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಪಸದ್ಯಾಯೇತಿ ಪಂಚಿದಶರ್ಚಂ ಪಂಚಿದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಗಾಯತ್ರಮಾಗ್ನೇ-
ಯಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಉಪಸದ್ಯಾಯೇ ಪಂಚೋನಾ ಗಾಯತ್ರಮಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಂ
ಅಗ್ನೇಯೇ ಕೃತಾ ಗಾಯತ್ರೇ ಭಂದಸ್ಯಾಶ್ವಿನಶಶ್ವೇ ಜೇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಉಪಸದ್ಯಾಯೇ
ತ್ವಮಾಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಮಿತಿ ತಿಸ್ರ ಉತ್ತಮಾ ಉದ್ಧರೇತ್ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ || ಉಪಸದಿ ಪೌರ್ವಾರ್ಹಿ-
ಕ್ಯಾಮುಪಸದ್ಯಾಯೇತ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ರ ಋಚಿಃ ಸಾಮಿಧೇನ್ಯಃ | ಸೂತ್ರತೇ ಚ | ಉಪಸದ್ಯಾಯೇ
ಮಿಾಳ್ವಪ ಇತಿ ತಿಸ್ರ ಏಕೈಕಾಂ ತ್ರಿರನವಾನಂ | ಅ. ೪-೮ | ಇತಿ || ಪವಿತ್ರೇಷ್ಯಾಮಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸೀ-
ತ್ಯೇಷಾ ಪ್ರಥಮಾಜ್ಯಭಾಗಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಪಾವಕವಂತಾನಾಜ್ಯಭಾಗಾವಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸಿ-
ಸೇಧತಿ | ಅ. ೨-೧೨ | ಇತಿ || ಅನ್ವಾರಂಭೇನೇಯಾಯಾಮಗ್ನೇರ್ಭಗಿನೋ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ |
ಅ ಸವಂ ಸವಿತುರ್ಯಥಾ ಸ ನೋ ರಾಧಾಂಸ್ಯಾ ಭರ | ಅ. ೨-೮ | ಇತಿ || ಸ್ವಸ್ತೈಯನ್ಯಾಮಿಷ್ಟಾವಗ್ನೀ
ರಕ್ಷಾಂ ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಜ್ಯಭಾಗಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಸ್ವಸ್ತೈಯನ್ಯಾಂ ರಕ್ಷಿತವಂತಾವಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾ-
ಣೋ ಅಂಹಸಃ | ಅ. ೨-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಉಪಸದ್ಯಾಯೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು;
ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉಪಸದ್ಯಾಯೇ ಪಂಚೋನಾ ಗಾಯತ್ರಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರಪಠನದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಥಿನ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ, ಅಷ್ಟಿನ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನ್ಯಾಸವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—**ಉಪಸದ್ಯಾಯ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಮಿತಿ ತಿಸ್ರ ಉತ್ತಮಾ ಉದ್ಧರೇತ್** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಉಪಸದ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ಸಾಮಿಧೇನೀಮಂತ್ರಗಳಾಗಿ **ಉಪಸದ್ಯಾಯ** ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—**ಉಪಸದ್ಯಾಯ ಮಿಾಳ್ವಷ ಇತಿ ತಿಸ್ರ ಏಕೈಕಾಂ ತಿರನವಾನಂ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು; ಪವಿತ್ರೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ **ಅಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸಿ** ಎಂಬ ೧೦ ನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಅಜ್ಯಭಾಗಾಹುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—**ಪಾವಕವಂತಾವಾಜ್ಯಭಾಗಾವಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಸೇಧತಿ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅನ್ವಾರಂಭಣೀಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ **ಅಗ್ನಿರ್ಭಾಕ್** ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ **ಸ ನೋ ರಾಧಾಂಸ್ಯಾಭರ** ಎಂಬ ೧೧ ನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—**ಆ ಸವಂ ಸವಿತುರ್ಯಥಾ ಸ ನೋ ರಾಧಾಂಸ್ಯಾಭರ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಸ್ವಸ್ತೃಯನೀ ಎಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ **ಅಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸಿ** ಎಂಬ ೧೩ ನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರಥಮಾಜ್ಯಭಾಗಾಹುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—**ಸ್ವಸ್ತೃಯನ್ಯಾಂ ರಕ್ಷಿತವಂತಾವಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸಿ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೧೮, ೧೯, ೨೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯ—೧೫ ||

|| ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ಗಾಯತ್ರೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಪಸದ್ಯಾಯ ಮಿಾಳ್ವಷ ಆಸ್ಯೇ ಜುಹತಾ ಹವಿಃ |

ಯೋ ನೋ ನೇದಿಷ್ಠಮಾಪ್ಯಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಪಸದ್ಯಾಯ | ಮಿಾಳ್ವಷೇ | ಆಸ್ಯೇ | ಜುಹತ | ಹವಿಃ |

ಯಃ | ನಃ | ನೇದಿಷ್ಠಂ | ಆಪ್ಯಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಧ್ವರ್ಯವ ಉಪಸದ್ಯಾಯೋಪಸದನೀಯಾಯ ಮೀಳ್ವಾಷೇ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತ್ರೇ-
ಗ್ನಯೇ ತತ್ತೀತ್ಯರ್ಥಮಾಸ್ಯೇ ತಸ್ಯೈವ ಮುಖೇ ಹವಿರ್ಜುಹುತ | ಯೋಗ್ನಿ ನೇದಿಷ್ಠಮಾಸನ್ನತಮ-
ಮಾಪ್ಯಂ ಭವತಿ | ಆಸನ್ನತನೋ ಬಂಧುರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ಆಪ್ಯಮಿತಿ ಸ್ವಾರ್ಥಕಸ್ತದ್ಧಿತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ) ನಮಗೆ—ನಮಗೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ನೇದಿಷ್ಠಂ—ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪ-
ದಲ್ಲಿರುವವನೂ | ಆಪ್ಯಂ—ಹಿತಕರನೂ ಆದ ಬಂಧುವಾಗಿರುವನೋ (ಅಂತಹ) | ಉಪಸದ್ಯಾಯೇ—ಸಮೀಪದ-
ಆಸನ್ನನಾಗಿರುವವನೂ | ಮೀಳ್ವಾಷೇ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ಆಸ್ಯೇ—ಮುಖದಲ್ಲಿ |
ಹವಿಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಜುಹುತ—ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ, ನಮಗೆ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವವನೂ, ಹಿತಕರನೂ ಆದ
ಬಂಧುವಾಗಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆಸನ್ನನಾಗಿರುವವನೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಮುಖದಲ್ಲಿ
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

Offer the oblation to the present Agni, the showerer (of benefits) ;
pour it into the mouth of him who (bears) to us the nearest relationship.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಃ ಪಂಚ ಚರ್ಷಣೀರಭಿ ನಿಷಸಾದ ದಮೇದಮೇ |

ಕವಿಗೃಹಪತಿಯುವಾ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಪಂಚ | ಚರ್ಷಣೀಃ | ಅಭಿ | ನಿಷಸಾದ | ದಮೇದಮೇ |

ಕವಿಃ | ಗೃಹಪತಿಃ | ಯುವಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಗ್ನಿಃ ಕವಿಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಗೃಹಪತಿರ್ಗೃಹಾಣಾಂ ಪಾಲಯಿತಾ ಯುವಾ ನಿತ್ಯತರುಣಃ ಸನ್
ಪಂಚ ಚರ್ಷಣೀಃ ಪಂಚ ಜನಾನ್ ಮನುಷ್ಯಾನಭಿ ಅಭಿಮುಖಂ ದಮೇ ದಮೇ ಗೃಹೇ ಗೃಹೇ ನಿಷಸಾದ
ನಿಷೀದತಿ | ಉತ್ತರಯಾ ವಾಕ್ಯಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಕವಿಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿಯೂ | ಗೃಹಪತಿಃ—ಗೃಹಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನಾಗಿಯೂ | ಯುವಾ—ನಿತ್ಯತರುಣನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು | ಪಂಚ ಚರ್ಷಣೀಃ—ದೇವಮಾನವಾದಿ ಪಂಚಜನರಿಗೂ | ಅಭಿ—ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ದಮೇದಮೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ | ನಿಷಸಾದ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನೋ (ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿರಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಗೃಹಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನಾಗಿಯೂ, ನಿತ್ಯತರುಣನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ದೇವಮಾನವಾದಿ ಪಂಚಜನರಿಗೂ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

Who, juvenile, wise, the lord of the dwelling, adides with the five classes of men in every dwelling.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನೋ ವೇದೋ ಅಮಾತ್ಯಮಗ್ನೀ ರಕ್ಷತು ವಿಶ್ವತಃ |

ಉತಾಸ್ಮಾನ್ಪಾತ್ವಂಹಸಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ವೇದಃ | ಅಮಾತ್ಯಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ರಕ್ಷತು | ವಿಶ್ವತಃ |

ಉತ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ಪಾತು | ಅಂಹಸಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಗ್ನಿನೋಗ್ನಿಸ್ತಾಕಂ ವೇದೋ ಧನಮಮಾತ್ಯಮಂತಿಕೇ ಭವಂ ಸಹಭೂತಂ ನಾ ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವತೋ ಬಾಧಕಾದ್ರಕ್ಷತು | ಉತಾಸಿ ಚಾಸ್ಮಾನ್ವಸಿಷ್ಠಾನ್ಅಂಹಸಃ ಪಾಪಾತ್ಪಾತು | ರಕ್ಷತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಃ ಅಗ್ನಿಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಮಾತ್ಯಂ—ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ | ವೇದಃ—ಧನವನ್ನು | ವಿಶ್ವತಃ—ಸಕಲ ಬಾಧೆಗಳಿಂದಲೂ | ರಕ್ಷತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಅಸ್ಮಾನ್—ವಸಿಷ್ಠವಂಶಸ್ಥರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಂಹಸಃ—ಪಾಪದಿಂದ | ಪಾತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಕೇವಲಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮ ಧನವನ್ನು ಸಕಲ ಬಾಧೆಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ-
ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠವಂಶಸ್ಥರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

May he defend for us the wealth that has been acquired, and
preserve us from iniquity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನವಂ ನು ಸ್ತೋಮಂ ಅಗ್ನಯೇ ದಿವಃ ಶೈನಾಯ ಜೀಜನಂ |

ವಸ್ತುಃ ಕುವಿದ್ವನಾತಿ ನಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನವಂ | ನು | ಸ್ತೋಮಂ | ಅಗ್ನಯೇ | ದಿವಃ | ಶೈನಾಯ | ಜೀಜನಂ |

ವಸ್ತುಃ | ಕುವಿತ್ | ವನಾತಿ | ನಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಶೈನಾಯ ಶೈನಸದೃಶಾಯ ನು ಕ್ವಿಪ್ರಂ ಗಂತ್ರೇಗ್ನಯೇ ಯಸ್ಮೈ
ನವಂ ನೂತನಂ ಸ್ತೋಮಂ ಜೀಜನಂ ಜನಯಾಮಿ ಸೋಽಗ್ನಿನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಕುವಿದ್ವಹು ವಸ್ತೋ
ವಸು ಧನಂ || ಕರ್ಮಣಿ ಪಷ್ಠಿ || ವನಾತಿ | ದದಾತ್ಪಿತೃರ್ಭಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ | ಶೈನಾಯ—ಶೈನಪಕ್ಷಿರೂಪನೂ | ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವವನೂ
ಆದ | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ನವಂ—ನೂತನವಾದ | ಸ್ತೋಮಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು |
ಜೀಜನಂ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ | (ಸಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು) | ನಃ—ನಮಗೆ | ಕುವಿತ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ |
ವಸ್ತುಃ—ಧನವನ್ನು | ವನಾತಿ—ಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಶೈನಪಕ್ಷಿರೂಪನೂ, ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ನೂತನವಾದ
ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಮಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

May Agni, to whom as to a (swift) hawk in heaven, I address this
new hymn, bestow upon us ample wealth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ವಾಹಾ ಯಸ್ಯ ಶ್ರಿಯೋ ದೃಶೇ ರಯಿರ್ವೀರವತೋ ಯಥಾ |

ಅಗ್ರೇ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಶೋಚತಃ || ೫ ||

|| ಪದಸಾರಃ ||

ಸ್ವಾಹಾ | ಯಸ್ಯ | ಶ್ರಿಯಃ | ದೃಶೇ | ರಯಿಃ | ವೀರವತಃ | ಯಥಾ |

ಅಗ್ರೇ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ | ಶೋಚತಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಜ್ಞಸ್ಯಾಗ್ರೇ ಪುರಸ್ತಾಽಽಘ್ರಾಗ್ರೇ ಶೋಚತೋ ದೀಪ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಯಸ್ಯಾಗ್ರೇಃ ಶ್ರಿಯೋ ದೀಪ್ತಿಯೋ ವೀರವತಃ ಪುತ್ರವತೋ ರಯಿರ್ಧನಂ ಯಥಾ ತದ್ವತ್ ದೃಶೇ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಚಕ್ಷುಷೇ ವಾ ಸ್ವಾಹಾಃ ಸ್ಪೃಹಣೀಯಾ ಭವಂತಿ ತಸ್ಮೈ ನವಂ ಸ್ತೋಮಂ ಜೀಜನಮಿತ್ಯನುಷಂಗಃ | ಉತ್ತರತ್ರ ಸಂಬಂಧೋ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಜ್ಞಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಅಗ್ರೇ—ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಶೋಚತಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯ | ಶ್ರಿಯಃ—ಕಾಂತಿಗಳು | ವೀರವತಃ—ಪುತ್ರವಂತನ | ರಯಿಃ ಯಥಾ—ಧನದಂತೆ | ದೃಶೇ—ನೋಡಲು | ಸ್ವಾಹಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುವವೋ (ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸ್ತೋಮವನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಜ್ಞದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರಭೆಗಳು ಪುತ್ರವಂತನ ಧನದಂತೆ ನೋಡಲು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುವವೋ ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Of whom, blazing in the front of the sacrifice, enviable honours are to be seen, like the riches of a man having male offspring.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸೇಮಾಂ ವೇತು ವಷಟ್ಪ್ರತಿಮಗ್ನಿರ್ಜುಷತ ನೋ ಗಿರಃ |

ಯಜಿಷ್ಠೋ ಹವ್ಯವಾಹನಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಇಮಾಂ | ವೇತು | ವಷಟ್ಕೃತಿಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ಜುಷತಃ | ನಃ | ಗಿರಃ |

ಯಜಿಷ್ಠಃ | ಹವ್ಯವಾಹನಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಜಿಷ್ಠೋ ಯಜನೀಯತನೋ ಯಜ್ಞತನೋ ವಾ ಹವ್ಯವಾಹನೋ ಹವ್ಯಾನಾಂ ಹವಿಷಾಂ
ಪೋಥಾ ಸೋಗ್ಗ್ನಿರಿಮಾಂ ವಷಟ್ಕೃತಿಮಸ್ಮಾಭಿದೀಯಮಾನಾಮಾಹುತಿಂ ವೇತು | ಕಾಮಯತಾಂ |
ಭಕ್ಷಯತು ವಾ | ನೋಸ್ಮಾಕಂ ಗಿರಃ ಸ್ತುತೀಶ್ಚ ಜುಷತಃ | ಸೇವತಾಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಜಿಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನೂ | ಹವ್ಯವಾಹನಃ—ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ ಆದ | ಸಃ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ
ಅಗ್ನಿಯು | ಇಮಾಂ—ನಮ್ಮಿಂದ ಈಗ ಅರ್ಪಿತವಾದ | ವಷಟ್ಕೃತಿಂ—ಆಹುತಿಯನ್ನು | ವೇತು—ಇಚ್ಛಿಸಿ
ಭಕ್ಷಿಸಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಜುಷತಃ—ಸೇವಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನೂ, ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮಿಂದ ಈಗ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಆಹುತಿ
ಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸಲಿ. ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿ.

English Translation.

May that most adorable Agni, the bearer of oblations, accept our
offering, gratified by our praises.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಿ ತ್ವಾ ನಕ್ಷ್ಯ ವಿಶ್ವತೇ ದ್ಯುಮಂತಂ ದೇವ ಧೀಮಹಿ |

ಸುವೀರನುಗ್ಮ ಆಹುತ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಿ | ತ್ವಾ | ನಕ್ಷ್ಯ | ವಿಶ್ವತೇ | ದ್ಯುಮಂತಂ | ದೇವ | ಧೀಮಹಿ |

ಸುವೀರಂ | ಅಗ್ನೇ | ಆಹುತ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನಕ್ಷೋಲಸೇಗಂತವ್ಯ | ನಕ್ಷತಿರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿಕರ್ಮಾ | ವಿಶ್ವತೇ ನಿಶಾಂ ಪತೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾ-
ಹುತ ಸರ್ವೈರ್ಯಜಮಾನೈರಭಿಹುತ ಹೇ ಆಗ್ನೇ ದ್ಯುಮಂತಂ ದೀಪ್ತಿಮಂತಂ ಸುವೀರಂ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ತೋ-
ತ್ರೈಕಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ವಯಂ ನಿ ಧೀಮಹಿ | ನಿಹಿತವಂತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನಕ್ಷತ್ರ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಮಾಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯನೂ | ವಿಶ್ವತೇ—ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲಕನೂ | ದೇವ—
ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ಆಹುತ—ಸಕಲರಿಂದಲೂ ಆಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ | ಆದ | ಆಗ್ನೇ—ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ | ದ್ಯುಮಂತಂ—ಕಾಂತಿಯುತನಾದವನೂ | ಸುವೀರಂ—ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕನೂ ಪ್ರಶಸ್ತನೂ ಆದ
ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ನಿಧೀಮಹಿ—ಉತ್ತರವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತೇವೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಮಾಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲಕನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಸಕಲರಿಂದಲೂ
ಆಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಕಾಂತಿಯುತನಾದುದೂ, ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕನೂ, ಪ್ರಶಸ್ತನೂ
ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಉತ್ತರವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

Divine Agni, the approachable: the lord of men, the invoked of
all, we set you down (upon the altar), the resplendent, the righteously
glorified.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕ್ಷಪ ಉಸ್ತೃತ್ವ ದೀದಿಹಿ ಸ್ವಗ್ನಯಸ್ತ್ವಯಾ ವಯಂ |

ಸುವೀರಸ್ತ್ವಮಸ್ತಯುಃ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕ್ಷಪಃ | ಉಸ್ತುಃ | ಚ | ದೀದಿಹಿ | ಸ್ವಗ್ನಯುಃ | ತ್ವಯಾ | ವಯಂ |

ಸುವೀರಃ | ತ್ವಂ | ಅಸ್ತಯುಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಕ್ಷಪೋ ರಾತ್ರೀರುಸ್ರೋತ್ರಹಾನಿ ಚ | ಸರ್ವದೇತಿ ಯಾವತ್ | ದೀದಿಹಿ | ದೀಪ್ಯಸ್ವ |
ದೀಪ್ಯಮಾನೇನ ತ್ವಯಾ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಸ್ವಗ್ನಯಃ ಶೋಭಮಾನಾಗ್ನಯೋ ಭವಾಮ | ಅಸ್ತಯುರ-

ಸ್ಮಾನ್ ಕಾಮಾಯಮಾನಃ ಸುಪ ಆತ್ಮನಃ ಕೃಜಿತಿ ಕೃಚಿ ಕೃತೇ ಕ್ಯಾಚ್ಛಂದಸೀತ್ಯುಪ್ರತ್ಯಯಃ | ದಕಾರ-
ಲೋಪಶ್ಚಂದಸಃ || ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಕಃ | ಅಸ್ಮಯುರಸ್ಮಾನ್ ಕಾಮಾಯಮಾನಃ | ನಿ. ೬-೨೧ | ಇತಿ ||
ತೈಂ ಸುವೀರಃ ಸುಸ್ತೋತೃಕೋ ಭವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) | ಕ್ಷಪಃ—ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನೂ | ಉಸ್ರಃ ಚ—ಅಹಸ್ಸಗಳನ್ನೂ | ದೀದಿಹಿ—
ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸು | ತೈಯಾ—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದ | ವಯಂ—ವಸಿಷ್ಠವಂಶಸ್ಥರಾದ ನಾವು | ಸ್ವಗ್ನಯಃ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಅಗ್ನಿಪೂಜಕರಾಗುವಂತಾಗಲಿ | ಅಸ್ಮಯುಃ—ನಮ್ಮನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ | ತೈಂ—ನೀನು | ಸುವೀರಃ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯುಳ್ಳವನಾಗು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನೂ, ಅಹಸ್ಸಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸು. ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ
ವಂಶಸ್ಥರಾದ ನಾವು ಉತ್ತಮವಾದ ಅಗ್ನಿಪೂಜಕರಾಗುವಂತಾಗಲಿ. ನಮ್ಮನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ನೀನು ಉತ್ತಮವಾದ
ಸ್ತುತಿಗಳುಳ್ಳವನಾಗು.

English Translation.

Blaze, Agni, night and day, that by you we may be possessed of
sacred fires: may you, friendly to us, be righteously praised.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಪ್ ತ್ವಾ ಸಾತಯೇ ನರೋ ವಿಪ್ರಾಸೋ ಯಂತಿ ಧೀತಿಭಿಃ |

ಉಪಾಕ್ಷರಾ ಸಹಸ್ರಿಣೀ || ೯ ||

|| ಪದನಾಠಃ ||

ಉಪ್ | ತ್ವಾ | ಸಾತಯೇ | ನರಃ | ವಿಪ್ರಾಸಃ | ಯಂತಿ | ಧೀತಿಭಿಃ |

ಉಪ್ | ಅಕ್ಷರಾ | ಸಹಸ್ರಿಣೀ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ನರೋ ನೇತಾರೋ ಯಜಮಾನಾ ವಿಪ್ರಾಸೋ ವಿಪ್ರಾ ಮೇಧಾವಿನೋ
ಧೀತಿಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸಾತಯೇ ಧನಾಯ ಕಾಮಾನಾಂ ಲಾಭಾಯ ವೋಪೇ ಯಂತಿ | ಉಪಗಚ್ಛಂತಿ |
ಸಹಸ್ರಿಣೀ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾಕ್ಷರಾ ಕ್ಷಯರಹಿತಾ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಸ್ಮದೀಯಾ ವಾಕ್ ತ್ವಾಮುಪೇ
ಯಾತಿ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ನರಃ—ಯಜಮಾನರೂ | ವಿಸ್ತಾಸಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಸಹ |
ಧೀತಿಭಿಃ—ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಸಾತೆಯೇ—ಧನಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ | ಉಪ ಯಂತಿ—ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ |
ಸಹಸ್ರಿಣೀ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ | ಅಕ್ಷರಾ—ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದವೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಗಳೂ | ಉಪ (ಯಂತಿ)—
ಸಮಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಯಜಮಾನರೂ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಧನಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ
ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದವೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಗಳೂ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Wise men approach you with sacred rites for the acquirement of
riches : perpetual, infinite (praise is addressed to you).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಸೇಧತಿ ಶುಕ್ರಶೋಚಿರಮರ್ತ್ಯಃ |

ಶುಚಿಃ ಪಾವಕ ಈಡ್ಯಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ | ಸೇಧತಿ | ಶುಕ್ರಶೋಚಿಃ | ಅಮರ್ತ್ಯಃ |

ಶುಚಿಃ | ಪಾವಕಃ | ಈಡ್ಯಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶುಕ್ರಶೋಚಿಃ ಶುಭ್ರಜ್ವಲೋಽಮರ್ತ್ಯೋ ಮರಣರಹಿತೋ ದೇವತಾತ್ಮಾ ಶುಚಿಃ ಸ್ವಯಂ
ಶುದ್ಧಃ ಪಾವಕೋಽನ್ಯೇಷಾಮಸಿ ಶೋಧಕ ಈಡ್ಯಃ ಸ್ತುತ್ಯೋಽಗ್ನೀ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ರಾಕ್ಷಸಾನ್ ಸೇಧತಿ |
ಜಾಧತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶುಕ್ರಶೋಚಿಃ—ಶುಭ್ರವಾದ ಜ್ವಲೆಯುಳ್ಳವನೂ | ಅಮರ್ತ್ಯಃ—ಮರಣರಹಿತನೂ | ಶುಚಿಃ—
ಶುದ್ಧನೂ | ಪಾವಕಃ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ | ಈಡ್ಯಃ—ಸ್ತುತ್ಯನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ರಕ್ಷಾಂಸಿ—
ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು | ಸೇಧತಿ—ಹಿಂಸಿಸಲಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಶುಭ್ರವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಮರಣರಹಿತನೂ, ಶುದ್ಧನೂ, ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ, ಸ್ತುತೃನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲಿ.

English Translation.

May the bright, radiant, immortal, pure, purifying, adorable Agni, keep off the Rakshasas.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಸ ನೋ ರಾಧಾಂಸ್ಯಾ ಭರೇಶಾನಃ ಸಹಸೋ ಯಹೋ |
ಭಗಶ್ಚ ದಾತು ವಾರ್ಯಂ || ೧೧ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಸಃ | ನಃ | ರಾಧಾಂಸಿ | ಅ | ಭರ | ಈಶಾನಃ | ಸಹಸಃ | ಯಹೋ ಇತಿ |
ಭಗಃ | ಚ | ದಾತು | ವಾರ್ಯಂ || ೧೧ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಸಹಸೋ ಯಹೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತಮಿಶಾನಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತ ಈಶ್ವರಃ
ಸನ್ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಾಧಾಂಸಿ ಧನಾನಿ | ರಾಯೋ ರಾಧ ಇತಿ ಧನನಾಮಸು ಪಾಲಾತ್ | ಅ ಭರ |
ಅಹರ | ಭಗಶ್ಚ ಭಗೋ ದೇವೋಽಪಿ ವಾರ್ಯಂ ಧನಂ ದಾತು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದದಾತು || ಅಭ್ಯಾಸಲೋ-
ಪಶ್ಯಂದಸಃ || ಭಗೋಽತ್ರ ಸೂಕ್ತೇ ನಿಪಾತಭಾಗಿನೀ ದೇವತಾ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಸಹಸೋ ಯಹೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ಈಶಾನಃ—
ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ರಾಧಾಂಸಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಅ ಭರ—ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ |
ಭಗಶ್ಚ—ಭಗಸಂಜ್ಞ ಕನಾದ ದೇವನೂ ಸಹ | ವಾರ್ಯಂ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು | ದಾತು—ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿ ನಮಗೆ ಕೊಡು
ವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಭಗಸಂಜ್ಞ ಕನಾದ ದೇವನೂ ಸಹ ನಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು
ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

Son of strength, you are the lord (of all) ; bestow riches upon us :
and may Bhaga give us wealth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಮಗ್ನೇ ವೀರವದ್ಯಶೋ ದೇವಶ್ಚ ಸವಿತಾ ಭಗಃ |
ದಿತಿಶ್ಚ ದಾತಿ ನಾರ್ಯಂ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ವೀರವತ್ | ಯಶಃ | ದೇವಃ | ಚ | ಸವಿತಾ | ಭಗಃ |
ದಿತಿಃ | ಚ | ದಾತಿ | ನಾರ್ಯಂ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ವೀರವತ್ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತೋಪೇತಂ ಯಶೋಽನ್ನಂ ದೇಹೀತಿ ಶೇಷಃ | ದೇವಶ್ಚ
ಸವಿತಾ ಸವಿತಾ ದೇವೋಽಪಿ ನಾರ್ಯಂ ವರಣೀಯಂ ಧನಂ ದಾತಿ | ದದಾತು | ಭಗಶ್ಚ ದೇವೋಽಪಿ
ದದಾತು | ದಿತಿಶ್ಚ ದಿತಿರಪಿ ದೇವೀ ದದಾತು | ಸವಿತಾದ್ರಿಃ ಸೂಕ್ತೇ ನಿಪಾತಭಾಗಿನೀ ದೇವತಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವೀರವತ್—ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ |
ಯಶಃ—ಅನ್ನವನ್ನು (ಕೊಡು) | ದೇವಶ್ಚ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃವೂ ಸಹ | ನಾರ್ಯಂ—
ಅನೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು | ದಾತಿ—ಕೊಡಲಿ | ಭಗಃ—ಭಗದೇವನೂ ಕೊಡಲಿ | ದಿತಿಶ್ಚ—ದಿತಿದೇವಿಯೂ
ಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡು ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವೂ
ಸಹ ಅನೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಭಗದೇವನೂ, ಅದಿತಿಯೂ ಸಹ ಅವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡಲಿ.

English Translation.

Agni, give us food along with male issue, and may the divine
Savitri, Bhaga and Diti, give us wealth

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ ರಕ್ಷಾಂ ನೋ ಅಂಹಸಃ ಪ್ರತಿ ಸ್ಮ ದೇವ ರಿಷತಃ |
ತಪಿಷ್ಠೈರಜರೋ ದಹ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ | ರಕ್ಷಾಂ | ನಃ | ಅಂಹಸಃ | ಪ್ರತಿ | ಸ್ಮ | ದೇವ | ರಿಷತಃ |
ತಪಿಷ್ಠೈಃ | ಅಜರಃ | ದಹ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾನಂಹಸಃ ಪಾಪಾದ್ರಕ್ಷ | ಪಾಹಿ || ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದೀರ್ಘಶ್ವಾಂಧಸಃ ||
ಅಪಿ ಚ ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ಅಜರೋ ಜರಾರಹಿತಸ್ತ್ವಂ ರಿಷತೋ ಹಿಂಸತಃ ಶತ್ರುನ್
ತಪಿಷ್ಠೈರತಿಶಯೇನ ತಾಪಕೈಸ್ತೇಜೋಭಿರ್ದಹ | ಭಸ್ಮೀಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಂಹಸಃ—ಪಾಪದಿಂದ | ರಕ್ಷಾಂ—ರಕ್ಷಿಸು | ದೇವ—
ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಜರಃ—ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದ ನೀನು | ರಿಷತಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಶತ್ರು
ಗಳನ್ನು | ತಪಿಷ್ಠೈಃ—ದಹಿಸುವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ದಹ—ಭಸ್ಮವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು. ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಕ್ಷಯರಹಿತನಾದ
ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಭಸ್ಮವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Preserve us, Agni, from sin: divine (Agni), you are exempt from
decay; consume (our) foes with (your) hottest flames.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಥಾ ಮಹೀ ನ ಆಯಸ್ಯ ನಾಧೃಷ್ಟೋ ನೃಪೀತಯೇ |
ಪೂರ್ಭವಾ ಶತಭುಜಃ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಧ | ಮಹೀ | ನಃ | ಆಯಸೀ | ಅನಾಧೃಷ್ಟಃ | ನೃಪೀತಯೇ |

ಪೂಃ | ಭವ | ಶತೃಭುಜಿಃ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧಾಧುನಾ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅನಾಧೃಷ್ಟೋಽಪ್ರತಿಧರ್ಷಣೀಯಸ್ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ನೃಪೀತಯೇ
ನೃಣಾಂ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಮಹೀ ಮಹತ್ಯಾಯಸ್ಯಯಸಾ ನಿರ್ಮಿತಾ ಶತಭುಜಿರತ್ಯಂತಂ ವಿಸ್ತೃತಾ
ಶತಗುಣಾ ಪೂಃ ಪುರೀ | ತದ್ರಕ್ಷಾಸಾಧನಭೂತಪ್ರಾಕಾರಾದಿರ್ವಾ ಪೂರುಚ್ಯತೇ | ಭವ | ಯಥಾಯಸಾ
ನಿರ್ಮಿತಾ ಪುರೀ ತದ್ರಕ್ಷಾಸಾಧನಭೂತಪ್ರಾಕಾರಾದಿರ್ವಾ ಶತ್ರುಭ್ಯೋ ಭೀತಾನ್ರಕ್ಷತಿ ತದ್ವದ್ರಾಕ್ಷಸೇಭ್ಯೋ
ಭೀತಾನಸ್ಮಾನ್ ಸಾಹೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಅಧ—ಈಗ | ಅನಾಧೃಷ್ಟಃ—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ನಃ—
ನಮಗೆ ಸೇರಿದ | ನೃಪೀತಯೇ—ಜನಗಳ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಮಹೀ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ಆಯಸೀ—
ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದೂ | ಶತಭುಜಿಃ—ಅನೇಕ ಗುಣಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ (ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದದ್ದೂ) ಆದ |
ಪೂಃ—(ರಕ್ಷಕವಾದ) ಪಟ್ಟಣದಂತೆ ಅಥವಾ ಕೋಟಿಯಂತೆ | ಭವ—ಆಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಮಗೆ ಸೇರಿದ ಜನಗಳ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ
ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದೂ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದೂ ಆದ
ಪಟ್ಟಣದಂತೆ ಅಥವಾ ಕೋಟಿಯಂತೆ ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು.

English Translation.

Do you, who are irresistible, be to us, for the protection of our
posterity, like the vast spacious, ironwalled cities (of the Rakshasas).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ನಃ ಸಾಹ್ಯಂ ಹಸೋ ದೋಷಾವಸ್ತುರಘಾಯತಃ |

ದಿವಾ ನಕ್ತಮದಾಭ್ಯ || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ನಃ | ಸಾಹಿ | ಅಂಹಸಃ | ದೋಷಾವಸ್ತುಃ | ಅಘ್ರಾಯತಃ |

ದಿವಾ | ನಕ್ತಂ | ಅದಾಭ್ಯ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಂಜ಼ಾಢ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆದಾಭ್ಯಾಢಿಂಸ್ಯ ದೋಷಾವಸ್ತಾ ರಾತ್ರೀರಾಚ್ಛಾದಯಿತಃ | ತಮಸೋ ವಾರಯಿತರಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾನಂಹಸಃ ಪಾಪಾದಘಾಯಿತಃ ಪಾಪಮಿಚ್ಛತಃ ಶತ್ರೋಶ್ಚ ದಿನಾ ನಕ್ತಮಹನಿ
ರಾತ್ರೌ ಚ ಸರ್ವದಾ ಪಾಹಿ | ರಕ್ಷ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

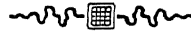
ಆದಾಭ್ಯ—ಅಹಿಂಸಿತನೂ | ದೋಷಾವಸ್ತಃ—ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚುವವನೂ ಆದ
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಂಹಸಃ—ಪಾಪದಿಂದಲೂ | ಅಘಾಯಿತಃ—
ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ | ದಿನಾ—ಹಗಲೂ | ನಕ್ತಂ—ರಾತ್ರಿಯೂ | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಹಿಂಸಿತನೂ, ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು
ಪಾಪದಿಂದಲೂ, ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ ಹಗಲೂ, ರಾತ್ರಿಯೂ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Uninjurable Agni, dispeller of darkness, preserve us night and day
from sin, and from the malevolent.

ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಂಜ಼ಾಢ್ಯಂ ||

ಏನಾ ವ ಇತಿ ದ್ವಾದಶರ್ಚಂ ಷೋಡಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಮಗ್ನಿದೇವತಾಕಂ |
ಆಯುಜೋ ಬೃಹತ್ಯೋ ಯುಜಃ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಏನಾ ವೋ ದ್ವಾದಶ
ಪ್ರಾಗಾಥಮಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಅಗ್ನೇಯೇ ಕೃತೌ ಬಾರ್ಹತೇ ಛಂದಸ್ಯಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚೇದಂ
ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಏನಾ ವೋ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರ ವೋ ಯಹ್ವಂ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ || ಅಗ್ನಿಮಾರುತ-
ಶಸ್ತ್ರೇ ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥೋಽನುರೂಪಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ದೇವೋ ವೋ
ದ್ರವಿಣೋದಾ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥೌ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪೌ | ಅ. ೫-೨೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಏನಾ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ
ಆಸಮಸಂಖ್ಯೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಬೃಹದೀಛಂದಸ್ಸವು; ಸಮಸಂಖ್ಯೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಸತೋಬೃಹದೀಛಂದಸ್ಸವು.
ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಏನಾ ವೋ ದ್ವಾದಶ ಪ್ರಾಗಾಥಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರಪಠನ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಥಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಏನಾ ವೋ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರ ವೋ ಯಹ್ವಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಆಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾಃ ಎಂಬ ೧೧ ನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುರೂಪಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತ ಸೂತ್ರದ—ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥೌ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪೌ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೨೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೬

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೨೧, ೨೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೧೨ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಆಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ಪ್ರಾಗಾಧಂ || (ಅಯುಜೋ ಬೃಹತ್ಯಃ | ಯುಜಃ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಃ) ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏನಾ ವೋ ಅಗ್ನಿಂ ನಮಸೋರ್ಜೋ ನಪಾತಮಾ ಹುವೇ |

ಪ್ರಿಯಂ ಚೇತಿಷ್ಠಮರತಿಂ ಸ್ವಧ್ವರಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ದೂತಮಮೃತಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏನಾ | ವಃ | ಅಗ್ನಿಂ | ನಮಸಾ | ಊರ್ಜಃ | ನಪಾತಂ | ಅ | ಹುವೇ |

ಪ್ರಿಯಂ | ಚೇತಿಷ್ಠಂ | ಅರತಿಂ | ಸ್ವಧ್ವರಂ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ದೂತಂ | ಅಮೃತಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಊರ್ಜೋ ಬಲಸ್ಯ ನಪಾತಂ ಪುತ್ರಂ | ಸೂನುರ್ನಸಾದಿತ್ಯಪತ್ಯನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಿಯಮಸ್ಮಾಕಂ ಚೇತಿಷ್ಠಮತಿಶಯೇನ ಜ್ಞಾತಾರಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ವಾರತಿಂ ಗಂತಾರಂ ಸ್ವಾಮಿನಂ ವಾ ಸ್ವಧ್ವರಂ ಸುಯಜ್ಞಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ದೂತಮಮೃತಂ ನಿತ್ಯಮಗ್ನಿನೋನ್ನೇನೇನ ನಮಸಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ || ಯದ್ಯಪ್ಯತ್ರಾನ್ವಾದೇಶೋ ನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪಿ ಚಾಂದಸತ್ವಾದಿದಂಶಬ್ದಸ್ಯೈನಾದೇಶಃ | ಯದ್ವಾ | ಏನ್ನೈನಮಿತ್ಯಗ್ನೇರ್ವಿಶೇಷಣಂ | ಸಮಾನಾರ್ಷತ್ವಾತ್ಪೂರ್ವೇಷು ಸೂಕ್ತೇಷ್ವಾದಿಷ್ಟತ್ವಾದ್ವಸಿ-
ಷ್ಯೇನಾನ್ವಾದಿತ್ಯತೇ || ವೋ ಯುಷ್ಮದರ್ಥಮಾ ಹುವೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಊರ್ಜಃ—ಶಕ್ತಿಗೆ | ನಸಾತಂ—ಪುತ್ರನೂ | ಪ್ರಿಯಂ—ನಮಗೆ ಹಿತಕರನೂ | ಚೇತಿಷ್ವಂ—
ಚೈತನ್ಯದಾಯಕನೂ | ಅರತಿಂ—ಸ್ವಾಮಿಯೂ | ಸ್ವಧ್ವರಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವುಳ್ಳವನೂ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—
ಸಕಲ ಯಜಮಾನರಿಗೂ | ದೂತಂ—ದೂತನೂ | ಅಮೃತಂ—ಮೃತಿರಹಿತನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು |
ಏನಾ ನಮಸಾ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ | ವಃ—ನಿಮಗಾಗಿ | ಆ ಹುವೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ, ನಮಗೆ ಹಿತಕರನೂ, ಚೈತನ್ಯದಾಯಕನೂ, ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವುಳ್ಳವನೂ,
ಸಕಲ ಯಜಮಾನರಿಗೂ ದೂತನೂ, ಮೃತಿರಹಿತನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ನಿಮಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I Invoke for you with this hymn, Agni, the son of strength, the
kind, the most knowing the unobstructed : the fit object of sacred rites,
the messenger of all the immortals.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಏನಾ—ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಯಾಸ್ಮರು—

ಅಯ್ಯೇನೇತ್ಯುಪದೇಶಸ್ಯ | ಆಯಾ ತೇ ಅಗ್ನೇ ಸಮಿಧಾ ವಿಧೇಮ ಇತಿ ಸ್ತ್ರಿಯಾಃ | ಏನಾ ವೋ
ಅಗ್ನಿಂ ಇತಿ ನಪುಂಸಕಸ್ಯ | ಏನಾ ಸತ್ಯಾ ತನ್ವಂ ಸಂಸೃಜಸ್ವ ಇತಿ ಪುಂಸಃ ||

(ನಿ. ೩-೨೧)

ಆಯಾ, ಏನಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಏನಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು
ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಉದಾಹರಣೆ
ಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆಯಾ ತೇ ಅಗ್ನೇ ಸಮಿಧಾ ವಿಧೇಮ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಎಂಬುದು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ
ಶಬ್ದವಾದ ಸಮಿಧಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಅದರಂತೆ ಏನಾ ಎಂಬ
ಶಬ್ದವು ಏನಾ ವೋ ಅಗ್ನಿಂ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಏನಾ ಸತ್ಯಾ ತನ್ವಂ ಸಂಸೃಜಸ್ವ
ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಯೋಜತೇ ಅರುಷಾ ವಿಶ್ವಭೋಜಸಾ ಸ ದುದ್ರವತ್ಸ್ನಾಹುತಃ |

ಸುಬ್ರಹ್ಮಾ ಯಜ್ಞಃ ಸುಶಮಿ ವಸೂನಾಂ ದೇವಂ ರಾಧೋ ಜನಾನಾಂ ||೨||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಯೋಜತೇ | ಅರುಷಾ | ವಿಶ್ವಭೋಜಸಾ | ಸಃ | ದುದ್ರವತ್ | ಸುತುತುತಃ |

ಸುಬ್ರಹ್ಮಾ | ಯಜ್ಞಃ | ಸುಶಮಿಾ | ವಸೂನಾಂ | ದೇವಂ | ರಾಧಃ | ಜನಾನಾಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಽಗ್ನಿರರುಷಾರೋಚಮಾನೌ ವಿಶ್ವಭೋಜಸಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪಾಲಯಿತಾರಾವಶ್ವಾ ಯೋಜತೇ | ರಥೇ ಯುನಕ್ತು | ಯದ್ವಾ | ಸೋಽರುಷಾರೋಚಮಾನೇನ ತೇಜಸಾ ವಿಶ್ವಭೋಜಸಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ರಕ್ಷಕೇಣ ಯೋಜತೇ | ಅಯುಜ್ಯತೇ | ಕಿಂ ಚ ಸೋಽಗ್ನಿದುರ್ದ್ರವತ್ | ಅನೇತುಂ ದೇವಾನ್ ಪ್ರತಿ ಭೃಶಂ ದ್ರವತು ದ್ರವತಿ ವಾ | ಸ್ವಾಹುತಃ ಸುಷ್ಪಾಹುತಃ ಸುಬ್ರಹ್ಮಾ ಸುಸ್ತುತಿಃ ಶೋಭನಾನ್ನೋ ವಾ ಯಜ್ಞೋ ಯಷ್ಟವ್ಯಃ ಸುಶಮಿಾ ಸುಕರ್ಮಾ ಚ ಭವತಿ | ತಮಿಮಂ ದೇವಂ ದ್ಯೋತಮಾನಂ ವಸೂನಾಂ ವಾಸಕಾನಾಂ ಜನಾನಾಂ ವಸಿಷ್ಠಾನಾಂ ರಾಧೋ ಹವಿರಭಿಗಚ್ಛತ್ವಿತಿ ಶೇಷಃ | ಯದ್ವಾ | ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟೋಽಗ್ನಿವಸೂನಾಂ ಧನಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ದೇವಮತ್ಯಂತಪ್ರಕಾಶಮಾನಂ ರಾಧೋ ಧನಂ ಜನಾನಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಧನವತ್ ಪ್ರಿಯತಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಅರುಷಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದವೂ | ವಿಶ್ವಭೋಜಸಾ—ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಾಲಿಸತಕ್ಕವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಯೋಜತೇ—ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ | ಸಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ದುದ್ರವತ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆತರಲು ಓಡುತ್ತಾನೆ | ಸ್ವಾಹುತಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಆಹುತನಾಗಿಯೂ (ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪೀಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ) | ಸುಬ್ರಹ್ಮಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ಯಜ್ಞಃ—ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ | ಸುಶಮೀ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಯುಕ್ತನಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ | ವಸೂನಾಂ—ವಸತಿದಾಯಕರಾದ | ಜನಾನಾಂ—ವಸಿಷ್ಠ ಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರ | ದೇವಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ರಾಧಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾದ ಧನವನ್ನು (ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಆಕರ್ಷಕವಾದವೂ, ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಾಲಿಸತಕ್ಕವೂ ಆದ ತನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆತರಲು ಓಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಆಹುತನಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಯುಕ್ತನಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ವಸತಿದಾಯಕರಾದ ವಸಿಷ್ಠ ಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾದ ಧನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

May he harness his brilliant protecting (steeds to his car), when earnestly invoked : may he hasten (to bring the gods): may the sacrificial wealth of the worshippers (proceed to) that deity who is the giver of abundant food, the adorable, the doer of great deeds.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದಸ್ಯ ಶೋ ಚಿರಸ್ಥಾ ದಾಜುಹ್ವಾನಸ್ಯ ಮಿಾಳ್ವಷಃ |

ಉದ್ಧೂನಾಸೋ ಅರುಷಾಸೋ ದಿವಿಸ್ಪೃಶಃ ಸಮಗ್ನಿಮಿಂಧತೇ ನರಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಅಸ್ಯ | ಶೋಚಿಃ | ಅಸ್ಥಾತ್ | ಅಜುಹ್ವಾನಸ್ಯ | ಮಿಾಳ್ವಷಃ |

ಉತ್ | ಧೂಮಾಸಃ | ಅರುಷಾಸಃ | ದಿವಿಸ್ಪೃಶಃ | ಸಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಇಂಧತೇ | ನರಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಿಾಳ್ವಷಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತುರಾಜುಹ್ವಾನಸ್ಯಾಭಿಹೂಯಮಾನಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಶೋಚಿಸ್ತೇಜಃ ಉದಸ್ಯಾತ್ | ಉತ್ತಿಷ್ಠತಿ | ಅರುಷಾಸ ಅರೋಚಮಾನಾ ದಿವಿಸ್ಪೃಶೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಪೃಶೋ ಧೂಮಾಸೋಃ ಧೂಮಾಶ್ವೋದಸ್ಥಾಃ | ಅಸ್ಥಾದಿತ್ಯೇಕವಚನಾಂತಂ ಬಹುವಚನಾಂತತಯಾ ವಿಸರಣತಂ ಸದತ್ತಾನ್ವೇತಿ | ತಮಿಮುಮಗ್ನಿಂ ನರಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ನೇತಾರ ಋತ್ವಿಜಃ ಸಮಿಂಧತೇ | ಸಮ್ಯಕ್ ದೀಪಯಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿಾಳ್ವಷಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ | ಅಜುಹ್ವಾನಸ್ಯ—ಪದೇಪದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ | ಅಸ್ಯ—ಅಗ್ನಿಯು | ಶೋಚಿಃ—ತೇಜಸ್ಸು | ಉತ್ ಅಸ್ಥಾತ್—ಮೇಲೆದ್ದು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ | ಅರುಷಾಸಃ—ಆಕರ್ಷಕವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ | ದಿವಿಸ್ಪೃಶಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವವೂ ಆದ | ಧೂಮಾಸಃ—ಧೂಮಪಂಕ್ತಿಗಳು (ಹೊಗೆಯು) | ಉತ್—ಮೇಲೆದ್ದು ಪ್ರಸರಿಸಿವೆ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ನರಃ—ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ನೇತೃಗಳಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು | ಸಂ ಇಂಧತೇ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಪದೇಪದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ತೇಜಸ್ಸು ಮೇಲೆದ್ದು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಆಕರ್ಷಕ ವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವವೂ ಆದ ಧೂಮಪಂಕ್ತಿಗಳು (ಹೊಗೆಗಳು) ಮೇಲೆದ್ದು ಪ್ರಸರಿಸಿವೆ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ನೇತೃಗಳಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The radiance of that showerer (of benefits), repeatedly invoked, rises up, as does the fiery sky-lambent smoke when men kindle Agni.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ತಂ ತ್ವಾ ದೂತಂ ಕೃಣ್ಮಹೇ ಯಶಸ್ತಮಂ ದೇವಾ ಆ ವೀತಯೇ ವಹ |
ವಿಶ್ವಾ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ಮರ್ತಭೋಜನಾ ರಾಸ್ವ ತದ್ಯತ್ತ್ವೇಮಹೇ || ೪ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ತ್ವಾ | ದೂತಂ | ಕೃಣ್ಮಹೇ | ಯಶಸ್ತಮಂ | ದೇವಾನ್ | ಆ | ವೀತಯೇ | ವಹ |
ವಿಶ್ವಾ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ಮರ್ತಭೋಜನಾ | ರಾಸ್ವ | ತತ್ | ಯತ್ | ತ್ವಾ | ಈಮಹೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ಯಶಸ್ತಮಮತಿಶಯೇನ ಯಶಸ್ವಿನಂ ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ
ಯಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ದೂತಂ ಕೃಣ್ಮಹೇ ಕುರ್ಮಃ ಸ ತ್ವಂ ದೇವಾನ್ವೀತಯೇ ಹವಿಷಾಂ ಭಕ್ಷಣಾಯಾ ವಹ |
ಕಿಂಚಿ ಯದ್ಯದಾ ತ್ವಾ ತ್ವಾನಿಮಾಮಹೇ ಯಾಚಾಮಹೇ ತದೈವ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಮರ್ತಭೋಜನಾನಿ
ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಭೋಗ್ಯಾನಿ ಕಲ್ಯಾಣಾನಿ ಧನಾನಿ ರಾಸ್ವ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದೇಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಯಶಸ್ತಮಂ—ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯೋ | ತಂ—
ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ದೂತಂ—ದೂತನನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣ್ಮಹೇ—ಮಾಡುತ್ತೇವೆ | ದೇವಾನ್—
ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ವೀತಯೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಆ ವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ | ಯತ್—
ಯಾವಾಗ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಈ ಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ | ತತ್—ಆಗ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತ
ವಾದ | ಮರ್ತಭೋಜನಾ—ಮಾನವರ ಭೋಗಸಾಧನಗಳನ್ನು | ರಾಸ್ವ—ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯೋ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ದೂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು
ತ್ತೇವೆ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹವಿರ್ಭಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಸಮಸ್ತ
ಭೋಗಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಕೊಡು.

English Translation.

We constitute you our most renowned messenger : bring the gods to partake (of the oblation) : bestow upon us, son of strength, all human blessings : whatsoever we solicit of you.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಮುಗ್ಧೇ ಗೃಹಪತಿಶ್ಚ ತ್ವಂ ಹೋತಾ ನೋ ಅಧ್ವರೇ |

ತ್ವಂ ಪೋತಾ ವಿಶ್ವವಾರ ಪ್ರಚೇತಾ ಯಕ್ಷಿ ವೇಷಿ ಚ ವಾಯಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ಗೃಹಪತಿಃ | ತ್ವಂ | ಹೋತಾ | ನಃ | ಅಧ್ವರೇ |

ತ್ವಂ | ಪೋತಾ | ವಿಶ್ವವಾರ | ಪ್ರಚೇತಾಃ | ಯಕ್ಷಿ | ವೇಷಿ | ಚ | ವಾಯಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಿಶ್ವವಾರ ವಿಶ್ವೈರ್ವರಣೀಯಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಧ್ವರೇ ಯಾಗೇ ಗೃಹಪತಿರಸಿ | ಯಜಮಾನೋಽಸಿ | ತ್ವಂ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವತಾ | ತ್ವಂ ತ್ವಮೇವ ಪೋತಾಸಿ | ಅತಃ ಪ್ರಚೇತಾಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಮುತ್ತಿಶ್ಚ ತ್ವಂ | ವಾಯಂ ವರಣೀಯಂ ಹವಿರ್ಯಕ್ಷಿ | ಯಜ | ವೇಷಿ ಚ | ಕಾಮಯಸ್ವ | ಭಕ್ಷಯ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವವಾರ—ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಆದೃತನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಧ್ವರೇ—ಯಾಗದಲ್ಲಿ | ಗೃಹಪತಿಃ—ಯಜಮಾನನಾಗಿದ್ದೀಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನೇ | ಹೋತಾ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವವನು | ತ್ವಂ—ನೀನೇ | ಪೋತಾ—ಪೋತೃರೂಪನಾದ ಋತ್ವಿಜನು | ಪ್ರಚೇತಾಃ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ನೀನು | ವಾಯಂ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಯಕ್ಷಿ—(ದೇವತೆಗಳಿಗೆ) ಅರ್ಪಿಸು | ವೇಷಿ ಚ—ನೀನೂ ಭಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಆದೃತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನೇ ಹೋತೃವೂ ಪೋತೃವೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ನೀನು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸು. ಅದನ್ನು ನೀನೂ ಭಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

All-desired Agni, you are the lord of the mansion : you are the invoker of the gods : you are the assistant priest : do you, who are wise, present (the oblation to the gods), and partake (of it yourself).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕೃ॒ಧಿ ರ॒ತ್ನಂ ಯ॑ಜ॒ಮಾನಾ॑ಯ ಸು॒ಕ್ರತೋ॑ ತ್ವಂ ಹಿ ರ॒ತ್ನಧಾ॑ ಅ॒ಸಿ |
ಆ ನ॑ ಋ॒ತೇ ಶಿ॒ಶೀ॒ಹಿ ವಿ॒ಶ್ವವೃ॒ತ್ತಿಜಂ॑ ಸು॒ಶಂಸೋ॑ ಯಶ್ಚ ದ॒ಕ್ಷತೇ॑ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕೃ॒ಧಿ | ರ॒ತ್ನಂ | ಯ॑ಜ॒ಮಾನಾ॑ಯ | ಸು॒ಕ್ರತೋ॑ ಇತಿ ಸು॒ಕ್ರತೋ॑ | ತ್ವಂ | ಹಿ | ರ॒ತ್ನಧಾಃ॑ | ಅ॒ಸಿ |
ಆ | ನಃ | ಋ॒ತೇ | ಶಿ॒ಶೀ॒ಹಿ | ವಿ॒ಶ್ವಂ | ಋ॒ತ್ತಿಜಂ॑ | ಸು॒ಶಂಸಃ॑ | ಯಃ | ಚ | ದ॒ಕ್ಷತೇ॑ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸುಕ್ರತೋ ಶೋಭನಕರ್ಮನ್ನಗ್ನೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಮಹ್ಯಂ ರತ್ನಂ ಧನಂ | ಶ್ವಾತ್ರಂ ರತ್ನಮಿತಿ ಧನನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಕೃಧಿ | ಕುರು | ದೇಹೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ರತ್ನಧಾ ರತ್ನಸ್ಯ ದಾತಾಸಿ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಮೃತೇ ಋತ್ನೇ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವವೃತ್ತಿಜಮಾ ಶಿಶೀಹಿ | ತೀಕ್ಷ್ಣೀಕುರು | ಕಿಂ ಚ ಯಃ ಸುಶಂಸಃ ಸುಸ್ತುತಿರಸ್ಮತ್ಪ್ರೋ ದಕ್ಷತೇ ವರ್ಧತೇ ತಂ ವರ್ಧಯ | ಯದ್ವಾ | ಯಃ ಸುಶಂಸೋ ಹೋತಾ ವರ್ಧತೇ ತಂ ವರ್ಧಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೋತುಃ ಪೃಥಗುಪಾದಾನಮಾದರಾರ್ಥಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸುಕ್ರತೋ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಜಮಾನಾಯ—ಯಜಮಾನನಾದ ನನಗೆ | ರತ್ನಂ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ಕೃಧಿ—ಕೊಡು | ಹಿ—ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ರತ್ನಧಾಃ—ಧನದಾತನಾಗಿ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಋತೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಋತ್ತಿಜಂ—ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳನ್ನಾ | ಆ ಶಿಶೀಹಿ—ಉತ್ತೇಜಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು | ಯಃ ಚ—ಯಾವನು | ಸುಶಂಸಃ—ಉತ್ತಮ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾಗಿ | ದಕ್ಷತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ (ಅವನನ್ನು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು).

[ಭಾವಾರ್ಥ]

ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಜಮಾನನಾದ ನನಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡು. ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಧನದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೇ. ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಉತ್ತೇಜಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ಯಾವನು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ ಅವನನ್ನು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Doer of good deeds, bestow treasure upon the institutor of the solemnity, for you are the bestower of treasure: inspire all the priests at our sacrifice: (prosper him) who, offering worthy praise, is prosperous.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ತ್ವೇ ಅಗ್ನೇ ಸ್ವಾಹುತ ಪ್ರಿಯಾಸಃ ಸಂತು ಸೂರಯಃ |

ಯಂತಾರೋ ಯೇ ಮಘವಾನೋ ಜನಾನಾಮೂರ್ವಾನ್ದಯಂತ
ಗೋನಾಂ || ೨ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ತ್ವೇ ಇತಿ | ಅಗ್ನೇ | ಸ್ವಾಹುತ | ಪ್ರಿಯಾಸಃ | ಸಂತು | ಸೂರಯಃ |

ಯಂತಾರಃ | ಯೇ | ಮಘವಾನಃ | ಜನಾನಾಂ | ಉರ್ವಾನ್ | ದಯಂತ | ಗೋನಾಂ || ೨ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸ್ವಾಹುತ ಯಜಮಾನ್ಯಃ ಸುಷ್ಠಾಹುತ ತ್ವೇ ತವ ಸೂರಯಃ ಪ್ರೇರಕಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ವಾ ಪ್ರಿಯಾಸಃ ಪ್ರಿಯಾಃ ಸಂತು | ಭವಂತು | ಕಿಂಚಿ ಯೇ ಮಘವಾನೋ ಧನವಂತೋ ಯಂತಾರಃ ಪ್ರದಾತಾರೋ ಜನಾನಾಮಸ್ಮದೀಯಾನಾಮೂರ್ವಾನ್ ಸಮೂಹಾನ್ ಗೋನಾಂ ಗವಾಂ ಚೋರ್ವಾನ್ದಯಂತ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ತೇ ಚ ತವ ಪ್ರಿಯಾಸಃ ಸಂತಿತಿ ಪೂರ್ವೇಣಾನ್ತಯಃ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಸ್ವಾಹುತ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯೇ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಮಘವಾನಃ—ಧನವಂತರಾಗಿಯೂ | ಯಂತಾರಃ—ಹವಿಷ್ಪ್ರದಾತರಾಗಿಯೂ | ಜನಾನಾಂ—ನಮ್ಮಂತಹ ಜನರಿಗೆ | ಉರ್ವಾನ್—ಗುಂಪುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಗೋನಾಂ—ಗೋವುಗಳನ್ನು |

ದೆಯಂತೆ—ಕೊಡುವರೋ ಅಂತಹ | ತ್ವೇ ಸೂರಯಃ—ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಪ್ರಿಯಾಸಃ—ನಮಗೆ
ಹಿತಕಾರಕರಾಗಿ | ಸಂತು—ಆಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮನಾದ ಆಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಧನವಂತರಾಗಿಯೂ
ಹವಿಷ್ಪದಾತರಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮಂತಹ ಜನರಿಗೆ ಗೋವುಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲರೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿ
ಕರ್ತರು ನಮಗೆ ಹಿತಕಾರಕರಾಗಿ ಆಗಿರಲಿ.

English Translation.

Agni, piously invoked, may those devout worshippers be dear to you,
who are liberal, opulent, and the bestowers upon man of herds of cattle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೇಷಾಮಿಳಾ ಘೃತಹಸ್ತಾ ದುರೋಣ ಆ ಅಸಿ ಪ್ರಾತಾ ನಿಷೀದತಿ |

ತಾಂಸ್ತ್ರಾಯಸ್ವ ಸಹಸ್ಯ ದ್ರುಹೋ ನಿದೋ ಯಚ್ಛ ನಃ ಶರ್ಮ ದೀರ್ಘ-
ಶ್ರುತ್ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇಷಾಂ | ಇಳಾ | ಘೃತಹಸ್ತಾ | ದುರೋಣೇ | ಆ | ಅಸಿ | ಪ್ರಾತಾ | ನಿಷೀದತಿ |

ತಾನ್ | ತ್ರಾಯಸ್ವ | ಸಹಸ್ಯ | ದ್ರುಹಃ | ನಿದಃ | ಯಚ್ಛ | ನಃ | ಶರ್ಮ | ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇಷಾಂ ದುರೋಣೇ ಗೃಹೇ ಘೃತಹಸ್ತಾ | ಘೃತಯುಕ್ತೋ ಹಸ್ತೋ ಯಸ್ಯಾ ಅಸೌ
ಘೃತಹಸ್ತಾ | ಘೃತೇನಾಭಿಘಾರಿತೈರ್ಭಃ | ಇಳಾನ್ ರೂಪಾ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾ ದೇವೀ | ಇರೇಳೇತ್ಯನ್ನ-
ನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ಪ್ರಾತಾ ಪೂರ್ಣಾ ಆ ನಿಷೀದತಿ ಅಸೀದತಿ | ಅಸೀತಿ ಪೂರಣಃ | ತಾನ್ದವಿಷ್ಣುತೋ
ಯಜಮಾನಾನ್ ಹೇ ಸಹಸ್ಯ ಸಹಸೇ ಬಲಾಯ ಹಿತಾಗ್ನೇ ದ್ರುಹೋ ದ್ರೋಗ್ಧುರ್ನಿದೋ ನಿಂಡಕಾಚಿ
ಶತ್ರೋಸ್ತ್ರಾಯಸ್ವ | ನೋಽಸ್ಯಭ್ಯಂ ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್ ದೀರ್ಘಕಾಲಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಂ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಗೃಹಂ
ವಾ ಯಚ್ಛ ಚ | ದೇಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸ್ಯ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯೇಷಾಂ—ಯಾವ ಯಜಮಾನರ | ದುರೋಣೇ—
ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಘೃತಹಸ್ತಾ—ಘೃತಯುಕ್ತನಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವಳೂ | ಇಳಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪದ ಅನ್ನಸ್ತರೂಪಳೂ

ಆದ ದೇವಿಯು | ಪ್ರಾತಾ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ | ಆ ನಿಷೀದತಿ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಳೋ | ತಾನ್—ಅಂತಹ
ಯಜಮಾನರನ್ನು | ದ್ವೈಹಃ—ದ್ರೋಹಿಗಳಿಂದಲೂ | ನಿಧಃ—ನಿಂದಕರಿಂದಲೂ | ತ್ರಾಯಸ್ತ—ರಕ್ಷಿಸು |
ನಃ—ನಮಗೆ | ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್—ದೀರ್ಘಕಾಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕ | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು | ಯಚ್ಚ—ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಘೃತಯುಕ್ತವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವಳೋ,
ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಸ್ವರೂಪಳೋ ಆದ ದೇವಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಳೋ ಅಂತಹ ಯಜಮಾನರನ್ನು
ದ್ರೋಹಿಗಳಿಂದಲೂ, ನಿಂದಕರಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸು. ದೀರ್ಘಕಾಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation.

Strength—bestowing Agni, protect from the oppressor and the revilers
those in whose dwelling Ila, butter-handed, sits down satisfied, and grant
to us felicity long renowned.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಮಂ॒ದ್ರಯಾ ಚ ಜಿ॒ಹ್ವಯಾ ವಹ್ನಿ॑ರಾಸಾ ವಿ॒ದುಷ್ಟ॑ರಃ |

ಅಗ್ನೇ॑ ರಯಿಂ ಮ॒ಘವ॑ದ್ಭ್ಯೋ ನ ಆ ವ॒ಹ ಹ॒ವ್ಯದಾ॑ತಿಂ ಚ ಸೂ॒ದಯ॑ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಮಂ॒ದ್ರಯಾ | ಚ | ಜಿ॒ಹ್ವಯಾ | ವಹ್ನಿಃ | ಆಸಾ | ವಿ॒ದುಷ್ಟ॑ರಃ |

ಅಗ್ನೇ॑ | ರಯಿಂ | ಮ॒ಘವ॑ತ್‌ಭ್ಯಃ | ನಃ | ಆ | ವ॒ಹ | ಹ॒ವ್ಯದಾ॑ತಿಂ | ಚ | ಸೂ॒ದಯ॑ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮಂ॒ದ್ರಯಾ ಚ ಮೋದಯಿತ್ವಾ ದೇವಾನಾಮಾಸಾಸ್ಯಸ್ಥಾನೀಯಯಾ ಜಿಹ್ವಯಾ
ಜ್ವಾಲಯಾ ವಹ್ನಿ॑ರ್ದೇವಿಷಾಂ ವೋಥಾ ವಿ॒ದುಷ್ಟ॑ರೋ ವಿ॒ದ್ವತ್ತ॑ರಃ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತ್ವಂ ಮ॒ಘವ॑ದ್ಭ್ಯೋ
ಹವಿ॑ಷ್ಯದ್ಭ್ಯೋ ನೋ॒ಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಯಿಂ ಧನ॑ಮಾ ವಹ ಚ | ಹ॒ವ್ಯದಾ॑ತಿಂ | ಹ॒ವ್ಯಾ ನಿ ದದಾ॑ತೀತಿ
ಹ॒ವ್ಯದಾ॑ತೀರ್ಯಜಮಾನಃ | ತಂ | ತಥಾ ಚ ವಾಜಸನೇಯಿನ ಅಮನಂತಿ | ಯಜಮಾನೋ ವೈ ಹ॒ವ್ಯ-
ದಾ॑ತಿಃ | ಶತ. ಬ್ರಾ. ೧-೪-೧-೨೪ | ಇತಿ | ಸೂದಯ ಚ | ಕರ್ಮಸು ಪ್ರೇರಯ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಂ॒ದ್ರಯಾ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು | ಜಿಹ್ವಯಾ—
ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದುದೂ ಆದ | ಆಸಾ—ಮುಖದಿಂದ | ವಹ್ನಿಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವನೂ | ವಿ॒ದುಷ್ಟ॑ರಃ—

ಅತಿಶಯವಾದ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆದ | ಸಃ—ನೀನು | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವಂತರಾದ |
ನಃ—ನಮಗೆ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಆ ವಹ—ತಂದುಕೊಡು | ಹವ್ಯದಾತಿಂ ಚ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವ
ಯಜಮಾನನನ್ನೂ | ಸೂದಯಿ—ಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ಜ್ವಾಲಾರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಮುಖದಿಂದ
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವನೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆದ ನೀನು ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ
ನಮಗೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಡು. ಹವಿಸ್ಪ್ರದನಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸು.

English Translation.

The most wise Agni is the bearer (of oblations), as the mouth of the
gods with his graceful tongue (of flame): bring riches, Agni, to the affluent
(in sacrifices): encourage the donor of the oblation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೇ ರಾಧಾಂಸಿ ದದತ್ಯಶ್ವಾ ಮಘಾ ಕಾಮೇನ ಶ್ರವಸೋ ಮಹಃ |

ತಾ ಅಂಹಸಃ ಸಿಪ್ಯಹಿ ಪರ್ತ್ಯಭಿಷ್ಟಂ ಶತಂ ಪೂರ್ಭೀರ್ಯವಿಷ್ಠಂ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇ | ರಾಧಾಂಸಿ | ದದತಿ | ಅಶ್ವಾ | ಮಘಾ | ಕಾಮೇನ | ಶ್ರವಸಃ | ಮಹಃ |

ತಾನ್ | ಅಂಹಸಃ | ಸಿಪ್ಯಹಿ | ಪರ್ತ್ಯಭಿಃ | ಶ್ವಂ | ಶತಂ | ಪೂರ್ಭಿಃ | ಯವಿಷ್ಠಂ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಯವಿಷ್ಠ ಯುವತಮಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಯಜಮಾನಾ ಮಹೋ ಮಹತಃ ಶ್ರವಸೋ ಯಶಸಃ
ಕಾಮೇನೇಚ್ಛಯಾ | ಯಶಸ್ಕಾಮಾಃ ಸಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ರಾಧಾಂಸಿ ಸಾಧಕಾನ್ಯಶ್ವಾಶ್ವತ್ಥಕಾನಿ ಮಘಾ
ಮಘಾನಿ ದದತಿ ತಾನ್ಶಾತ್ಪಾನಂಹಸಃ ಪಾಸಾತ್ ಶಕ್ರೋರ್ವಾ ಪರ್ತ್ಯಭೀ ರಕ್ಷಾಸಾಧನಭೂತ್ಯೇ
ಶತಮಸರಿಮಿತಾಭಿಃ ಪೂರ್ಭೀರ್ನಗರೀಭಿಶ್ಚ ಸಿಪ್ಯಹಿ | ಪಾಲಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯವಿಷ್ಠ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯೇ—ಯಾವ ಯಜಮಾನರು | ಮಹಃ—
ಮಹತ್ತಾದ | ಶ್ರವಸಃ—ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂದು | ಕಾಮೇನ—ಅವೇಕ್ಷಿಸಿ | ರಾಧಾಂಸಿ—

ಧನಗಳನ್ನೂ | ಅಶ್ವಾ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ಮಘಾ—ಅನರ್ಘವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ | ದದತಿ—ಕೊಡುವರೋ |
ತಾನ್—ಅಂತಹ ದಾತೃಗಳನ್ನು | ಅಂದಸಃ—ಪಾಪರೂಪಿಯಾದ ಶತ್ರುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ | ಪರ್ತೃಭಿಃ—
ರಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯವಾದವೂ | ಶತಂ—ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವೂ ಆದ | ಪೂರ್ಭಿಃ—ನಗರ (ಗಳಿಂದ) ಗಳ ಪ್ರದಾನ
ದಿಂದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಪಿಪ್ಪಹಿ—ಪಾಲಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನರು ಮಹತ್ವಾದ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂದು
ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಧನಗಳನ್ನೂ, ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಅನರ್ಘವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ದಾನಮಾಡುವರೋ, ಅಂತಹ ದಾತೃಗಳನ್ನು
ಪಾಪರೂಪಿಯಾದ ಶತ್ರುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯವಾದವೂ, ಅಧಿಕಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವೂ ಆದ ನಗರಗಳ
ಪ್ರದಾನದಿಂದ ಪಾಲಿಸು.

English Translation.

Youngest (of the gods), protect with your protections from iniquity,
(and reward) with numerous cities those who, through the desire of
extended fame, bestow riches, comprehending horses and treasure.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದೇವೋ ವೋ ದ್ರವಿಣೋದಾಃ ಪೂರ್ಣಾಂ ವಿವಸ್ವಾಸಿಚಂ |

ಉದ್ವಾ ಸಿಂಚಧ್ವಮುಪ ನಾ ಪೃಣಧ್ವಮಾದಿದ್ವೋ ದೇವ ಓಹತೇ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದೇವಃ | ವಃ | ದ್ರವಿಣಃ | ದಾಃ | ಪೂರ್ಣಾಂ | ವಿವಸ್ವಿ | ಆಸಿಚಂ |

ಉತ್ | ನಾ | ಸಿಂಚಧ್ವಂ | ಉಪ | ನಾ | ಪೃಣಧ್ವಂ | ಅತ್ | ಇತ್ | ವಃ | ದೇವಃ | ಓಹತೇ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ರವಿಣೋದಾ ಧನಾನಾಂ ದಾತಾ ದೇವೋಽಗ್ನಿವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾಂ ಪೂರ್ಣಾಂ ಪವಿಷಾ-
ಸಿಚಮಾಸಿಕ್ತಾಂ ಸ್ತುಚಂ ವಿವಸ್ವಿ | ಕಾಮಯತೇ | ಅತಃ ಉತ್ಸಿಂಚಧ್ವಂ ನಾ ಸೋಮೇನ ಸಾತ್ರಂ |
ಉಪ ಪೃಣಧ್ವಂ ನಾ ಸೋಮಂ || ವಾಶಬ್ದೌ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥೌ || ಧ್ರುವಗ್ರಹೇಣ ಹೋತೃಚಮಸಂ
ಪೂರಯತ ಚಾಗ್ನಯೇ ಸೋಮಂ ಯಚ್ಛತ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಆದಿದನಂತರಮೇವ ದೇವೋಽಗ್ನಿವೋ
ಯುಷ್ಮಾನೋಹತೇ | ವಹತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದ್ರವಿಣೋದಾಃ—ಧನಪ್ರದಾತನಾದ | ದೇವಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಪೂರ್ಣಾಂ—
ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದೂ | ಆಸಿಚಂ—ಘೃತಸಿಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ತುಕ್ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು | ವಿವಷ್ಟಿ—ಇಚ್ಛಿಸು
ತ್ತಾನೆ (ಆದುದರಿಂದ) | ನಾ ಉತ್ ಸಿಂಚೆಧ್ವಂ—ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸೋಮದಿಂದ ತುಂಬಿರಿ | ಉಪ ಸ್ತುಣಧ್ವಂ
ನಾ—ಆ ಸೋಮವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ | ಆದಿತ್—ಆ ಒಡನೆಯೇ | ದೇವಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ವಃ—ನಿಮ್ಮ
ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಓಹತೇ—ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನಪ್ರದನಾದ ಅಗ್ನಿಯು, ನಿಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದೂ, ಘೃತಸಿಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ತುಕ್ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸೋಮದಿಂದ ತುಂಬಿರಿ. ಆ ಸೋಮವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ. ಆ ಒಡನೆಯೇ, ಅಗ್ನಿಯು ನಿಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The divine Agni, the giver of wealth, desires the ladle filled full. Pour out (the contents), and replenish (the vessel), and then the deity bears (your oblations to the gods).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ಹೋತಾರಮಧ್ವರಸ್ಯ ಪ್ರಚೇತಸಂ ವಹ್ನಿಂ ದೇವಾ ಅಕೃಣ್ಣತ |
ದಧಾತಿ ರತ್ನಂ ವಿಧತೇ ಸುವೀರ್ಯಮಗ್ನಿರ್ಜನಾಯ ದಾಶುಷೇ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಹೋತಾರಂ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ | ಪ್ರಚೇತಸಂ | ವಹ್ನಿಂ | ದೇವಾಃ | ಅಕೃಣ್ಣತ |
ದಧಾತಿ | ರತ್ನಂ | ವಿಧತೇ | ಸುವೀರ್ಯಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ಜನಾಯ | ದಾಶುಷೇ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವಾಃ ಪ್ರಚೇತಸಂ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಮತಿಮಗ್ನಿಮಧ್ವರಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ವಹ್ನಿಂ ವೋಧಾರಂ ಹೋತಾರಂ
ಚಾಕೃಣ್ಣತ | ಅಕುರ್ವನ್ | ಕಿಮರ್ಥಮಿತ್ಯತ ಆಹ | ಸ ಚಾಗ್ನಿರ್ವಿಧತೇ ಪರಿಚರತೇ ದಾಶುಷೇ ಹವಿಷಾಂ
ಪ್ರದಾತ್ರೇ ಜನಾಯ ಸುವೀರ್ಯಂ ಶೋಭನವೀರ್ಯೋಪೇತಂ ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ಧನಂ ದಧಾತಿ |
ದಧಾತಿತ್ಸಾರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | ಪ್ರಚೇತಸಂ ತಂ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅಧ್ವ-
ರಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ವಹ್ನಿಂ—ವಾಹಕನನ್ನಾಗಿಯೂ | ಹೋತಾರಂ—ಹೋತೃವನ್ನಾಗಿಯೂ | ಅಕೃಣ್ವತ—
ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ವಿಧತೇ—ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸತಕ್ಕವನೂ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನ
ರ್ಪಿಸುವವನೂ ಆದ | ಜನಾಯೇ—ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಸುವೀರ್ಯಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
ಕೂಡಿದ | ರತ್ನಂ—ಧನವನ್ನು | ದಧಾತಿ—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞವಾಹಕನನ್ನಾಗಿಯೂ ಹೋತೃವನ್ನಾಗಿಯೂ
ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸತಕ್ಕವನೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ
ಉತ್ತಮವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The gods have made the wise (Agni) the ministrant priest, and
bearer of the sacrifice. Agni gives to the man who performs the prescribed
rite and presents (the offering), wealth, virtuous male posterity.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನೇ ಭವ ಸುಷಮಿಧೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಂ ಸಪ್ತದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಮಗ್ನಿದೇವತಾಕಂ |
ಸಪ್ತಾಪಿ ದ್ವಿಪದಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟಭಃ | ತಥೈವಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಅಗ್ನೇ ಭವ ಸಪ್ತ ದ್ವೈಪದಂ ತ್ರೈಷ್ಟಭಮಿತಿ ||
ಅತಿರಾತ್ರೇ ಪಷ್ಯೇದಹನಿ ತೃತೀಯಸವನೇ ಮೃತ್ಯಾವರುಣಶಸ್ತ್ರೇಗ್ನೇ ಭವೇತಿ ತೃತೀಯನುರೂಪಃ |
ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋನ್ತಮೋನ್ತಗ್ನೇ ಭವ ಸುಷಮಿಧಾ ಸಮಿದ್ಧ ಇತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನು-
ರೂಪಾ | ಅ. ೮-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಗ್ನೇ ಭವ ಸುಷಮಿಧಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳ
ನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ;
ಈ ಸೂಕ್ತದ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ದ್ವಿಪದಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟಭ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಥಿನವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಗ್ನೇ ಭವ
ಸಪ್ತ ದ್ವೈಪದಂ ತ್ರೈಷ್ಟಭಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅತಿರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಆರನೆಯ ದಿವಸ ತೃತೀಯಸವನ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪರಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ—ಅಗ್ನೇ ಭವ ಎಂಬ ಋಕ್ವನ್ನು ಅನುರೂಪ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋಽನ್ತನೋಽಗ್ನೇ ಭವ ಸುಷಮಿಧಾ ಸಮಿದ್ಧ ಇತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೨೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ವಂಶೈ—೭ ||

|| ಯುಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಛಂದಃ—ದ್ವಿಸದಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ ಭವ ಸುಷಮಿಧಾ ಸಮಿದ್ಧ ಉತ ಬರ್ಹಿರುರ್ವಿಯಾ ವಿ ಸ್ತೃಣೇತಾಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ | ಭವ | ಸುಷಮಿಧಾ | ಸಂಯದ್ಧಃ | ಉತ | ಬರ್ಹಿಃ | ಉರ್ವಿಯಾ | ವಿ | ಸ್ತೃಣೇತಾಂ || ೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸುಷಮಿಧಾ ಶೋಭನಯಾ ಸಮಿಧಾ ಸಮಿದ್ಧೋ ಭವ | ಸಮ್ಯಕ್ ದೀಪ್ತೋ ಭವ | ಉತಾಪಿ ಚ ಬರ್ಹಿರುರ್ವಿಯಾ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮುಪಸ್ತೃಣೇತಾಮಧ್ಯಯುಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸುಷಮಿಧಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ | ಸಮಿದ್ಧಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗು | ಉತ—ಮತ್ತು | ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು | ಉರ್ವಿಯಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ | ವಿ ಸ್ತೃಣೇತಾಂ—ಹರಡಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗು. ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುವೇ, ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡು.

English Translation.

Be kindled, Agni, with suitable fuel: let the (priest) strew the plentiful sacred grass.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉತ ದ್ವಾರಃ ಉಶತೀರ್ವಿ ಶ್ರಯಂತಾಮುತ ದೇನಾ ಉಶತ ಆ ವಹೇಹ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ | ದ್ವಾರಃ | ಉಶತೀಃ | ವಿ | ಶ್ರಯಂತಾಂ | ಉತ | ದೇನಾನ್ | ಉಶತಃ | ಆ | ವಹ | ಇಹ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉತಾಪಿ ಚೋಶತೀರ್ದೇನಾನ್ ಕಾಮಯಮಾನಾ ದ್ವಾರೋ ಯಜ್ಞಗೃಹಸ್ಯ ದೇವೋ ನಾ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ದ್ವಾರೋ ಜವತೇರ್ನಾ ದ್ರವತೇರ್ನಾ ನಾರಯತೇರ್ನಾ | ನಿ. ಲ-೯ | ಇತಿ | ವಿ ಶ್ರಯಂತಾಂ | ಉತಾಪಿ ಚೋಶತೋ ಯಜ್ಞಂ ಕಾಮಯಮಾನಾದೇವಾನಿಹ ಯಜ್ಞ ಆ ವಹ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಮತ್ತು | ಉಶತೀಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ | ದ್ವಾರಃ—ಯಜ್ಞಗೃಹದ್ವಾರಗಳು | ವಿ ಶ್ರಯಂತಾಂ—ತೆರೆಯಲಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಉಶತಃ—ಯಜ್ಞಾಪೇಕ್ಷೆಗಳಾದ | ದೇನಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಆ ವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಯಜ್ಞಗೃಹದ್ವಾರಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೆರೆಯಲ್ಪಡಲಿ. ಮತ್ತು ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ ಯಜ್ಞಾಪೇಕ್ಷೆಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation.

Let the willing doors (of the chamber of sacrifice) be thrown open ; bring hither the willing gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ ವೀಹಿ ಹವಿಷಾ ಯಕ್ತಿ ದೇನಾನ್ ಸ್ವಧ್ವರಾ ಕೃಣುಹಿ ಜಾತನೇದಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ | ವೀಹಿ | ಹವಿಷಾ | ಯಕ್ತಿ | ದೇನಾನ್ | ಸ್ವಅಧ್ವರಾ | ಕೃಣುಹಿ | ಜಾತನೇದಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಾತನೇದೋ ಜಾತಧನಾಗ್ನೇ ವೀಹಿ | ದೇನಾನಭಿಗಚ್ಛ | ಹವಿಷಾ ದೇವಾನ್ಯಕ್ತಿ | ಯಜ ಚ | ಸ್ವಧ್ವರಾ ಸ್ವಧ್ವರಾನ್ ಶೋಭನಯಜ್ಞಾಂಶ್ಚ ಕೃಣುಹಿ | ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದಃ—ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವೀಹಿ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಮಾ
ಪಿಸು | ಹವಿಷಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಯಕ್ಷಿ—ಪೂಜಿಸು | ಸ್ವಧ್ವರಾ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣುಹಿ—ಮಾಡು

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಮಾಪಿಸು. ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು.
ಅವರನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Agni Jatavedas, repair to the gods, worship them with the oblation,
render them pleased by the sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ಸ್ವಧ್ವರಾ ಕರತಿ ಜಾತವೇದಾ ಯಕ್ಷದ್ವೇನಾ ಅಮೃತಾನ್ನಿಪ್ರಯಚ್ಛ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ವಧ್ವರಾ | ಕರತಿ | ಜಾತವೇದಾಃ | ಯಕ್ಷತ್ | ದೇವಾನ್ | ಅಮೃತಾನ್ | ಪಿಪ್ರಯತ್ | ಚ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜಾತವೇದಾ ಜಾತಧನೋಗ್ನಿರಮೃತಾನ್ಮರಣರಹಿತಾನ್ದೇವಾನ್ ಸ್ವಧ್ವರಾ ಸ್ವಧ್ವರಾನ್
ಶೋಭನಯಜ್ಞಾನ್ ಕರತಿ | ಕರೋತು | ಯಕ್ಷತ್ | ಹವಿಷಾ ಯಜತು ಚ | ಪಿಪ್ರಯತ್ | ಸ್ತೋತ್ರೈಃ
ಪ್ರೀಣಯತು ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದಾಃ—ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಮೃತಾನ್—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ | ದೇವಾನ್—
ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಸ್ವಧ್ವರಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ | ಕರತಿ—ಮಾಡಲಿ | ಯಕ್ಷತ್—
ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿ | ಪಿಪ್ರಯತ್ ಚ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡಲಿ. ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿ. ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲಿ.

English Translation.

May Jatavedas render the immortal gods pleased by the sacrifice :
let him sacrifice (to them), and gratify them (with praise).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಂಸ್ತು ವಿಶ್ವಾ ವಾಯೋನಿ ಪ್ರಚೇತಃ ಸತ್ಯಾ ಭವಂತಾಶೋ ನೋ ಅದ್ಯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಂಸ್ತು | ವಿಶ್ವಾ | ವಾಯೋನಿ | ಪ್ರಚೇತಃ | ಇತಿ ಪ್ರಚೇತಃ | ಸತ್ಯಾಃ | ಭವಂತು | ಆಶಿಷಃ | ನಃ | ಅದ್ಯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪ್ರಚೇತಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಮತಿಮನ್ನಗ್ನೇ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ವಾಯೋನಿ ವರಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ
ವಂಸ್ತು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದೇಹಿ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಾಶಿಷೋಽದ್ಯ ಸತ್ಯಾ ಯಥಾರ್ಥಾ ಭವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಚೇತಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಾಯೋನಿ—ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ |
ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತ ಧನಗಳನ್ನೂ | ವಂಸ್ತು—ನಮಗೆ ಕೊಡು | ನಃ—ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ |
ಅಶಿಷಃ—ಆಶೀರ್ವಚನಗಳು | ಅದ್ಯ—ಈಗ | ಸತ್ಯಾಃ—ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ | ಭವಂತು—ಆಗಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಸಮಸ್ತ ಧನಗಳನ್ನೂ ನಮಗೆ
ಕೊಡು. ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಶೀರ್ವಚನಗಳು ಈಗ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಗಿರಲಿ.

English Translation.

Bestow upon us, sage Agni, all desirable (riches) : may the blessings
(vouchsafed) to us this day be sacrificed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಮು ತೇ ದಧಿರೇ ಹವ್ಯವಾಹಂ ದೇನಾಸೋ ಅಗ್ನ ಊರ್ಜ ಆ

ನಸಾತಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಊಂ ಇತಿ | ತೇ | ದಧಿರೇ | ಹವ್ಯನಾಹಂ | ದೇವಾಸಃ | ಅಗ್ನೇ | ಊರ್ಜಃ | ಆ | ನಸಾತಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಊರ್ಜೋ ಬಲಸ್ಯ ನಸಾತಂ ಪುತ್ರಂ | ಸೂನುರ್ನಸಾದಿತ್ಯಪತ್ಯನಾಮಸು ಪಾರಾತ್ | ತ್ವಾಮು ತ್ವಾಮೇವ ತೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾ ಹವ್ಯನಾಹಂ ಹವಿಸೋ ವೋಢಾ-
ರಮಾ ದಧಿರೇ | ಅಕುರ್ವನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಊರ್ಜಃ—ಶಕ್ತಿಗೆ | ನಸಾತಂ—ಪುತ್ರನಾದ | ತ್ವಾಮು—ನಿನ್ನನ್ನೇ
ತೇ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ | ದೇವಾಸಃ—ದೇವತೆಗಳು | ಹವ್ಯನಾಹಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವನನ್ನಾಗಿ | ಆ
ದಧಿರೇ—ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. (ನಿಯಮಿಸಿದ್ದಾರೆ)

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹವಿರ್ವಾಹಕನನ್ನಾಗಿ
ನಿಯಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

English Translation:

The gods have made you, Agni, who are the son of strength, the
bearer of the oblation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೇ | ತೇ | ದೇವಾಯ ದಾಶತಃ ಸ್ಯಾಮು ಮಹೋ ನೋ ರತ್ನಾ ವಿ ದಧ
ಇಯಾನಃ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ತೇ | ದೇವಾಯ | ದಾಶತಃ | ಸ್ಯಾಮು | ಮಹಃ | ನಃ | ರತ್ನಾ | ವಿ | ದಧಃ | ಇಯಾನಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ದೇವಾಯ ದ್ಯೋತಮಾನಾಯ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ತೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ವಸಿಷ್ಠಾ ವಯಂ
ದಾಶತೋ ಹವೀಂಷಿ ದದತಃ ಸ್ಯಾಮು | ಭವೇಮು | ಆತೋ ಮಹೋ ಮಹಾಂಸ್ತ್ವಮಿಯಾನ ಉಪಗ-
ಮ್ಯಮಾನೋ ಯಾಚ್ಯಮಾನೋ ವಾ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ರತ್ನಾ ರತ್ನಾನಿ ರಮಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ವಿ ದಧಃ |
ವಿಧತ್ಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

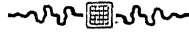
(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ದೇವಾಯ — ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ | ತೇ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ವಸಿಷ್ಠವಂಶಸ್ಥರು (ನಾವು) | ದಾಶತೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವವರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮು—ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ಮಹಃ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನೀನು | ಇಯಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಯಾಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ರತ್ನಾ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ವಿ ದಧಃ—ಒದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರೂ ಆದ ನಾವು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮಿಂದ ಯಾಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ನಮಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸು.

English Translation.

May we be the presenters (of offerings) to you who are divine: and you, the mighty one, being solicited, bestow upon us treasures.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ವಿತೀಯೇನುವಾಕೇ ಪೋಡತ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ತ್ವೇ ಹ ಯತ್ಪಿತರ ಇತಿ ಪಂಚವಿಂಶತ್ಯೈಚಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಾಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಿಂದ್ರದೇವತಾಕಂ | ದ್ವಾವಿಂಶಾದಿಭಿಶ್ಚತಸೃಭಿಃ ಸುದಾಸನಾಮ್ನೋ ರಾಜ್ಞೋ ದಾನಂ ಸ್ತೂಯತೇ | ಅತಸ್ತಾಸ್ತದ್ದೇವತಾಕಾಃ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಹಿ | ತ್ವೇ ಹ ಯತ್ಪಂಚಾಧಿಕೈಂದ್ರಂ ಸುದಾಸಃ ಪೈಜವನಸ್ಯ ಚತಸ್ತೋಽನ್ತಾ ದಾನಸ್ತುತಿರಿತಿ || ಮಹಾವ್ರತ ಆದಿತಃ ಪಂಚದಶರ್ಚಃ ಶಂಸನೀಯಾಃ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂಕ್ರಿತಂ | ತ್ವೇ ಹ ಯತ್ಪಿತರಶ್ಚಿನ್ನ ಇಂದ್ರೇತಿ ಪಂಚದಶ | ಐ. ಅ. ಜ. ೨-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ—ತ್ವೇ ಹ ಯತ್ಪಿತರಃ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಛಂದಸ್ಸು. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಋಕ್ಕಿನವರೆಗೆ ಇರುವ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸುದಾಸ ಎಂಬ ರಾಜನ ದಾನಪ್ರಶಂಸೆಯು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಆ ರಾಜನ ದಾನಸ್ತುತಿಯೇ ದೇವತೆಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತ್ವೇ ಹ ಯತ್ಪಂಚಾಧಿಕೈಂದ್ರಂ ಸುದಾಸಃ ಪೈಜವನಸ್ಯ ಚತಸ್ತೋಽನ್ತಾ ದಾನಸ್ತುತಿಃ ಎಂದು

ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ತೈ ಹ ಯತ್ಪಿತರಶ್ಚಿನ್ಮ ಇಂದ್ರೇತಿ ಪಂಚದಶ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೮

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೧೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೨೪, ೨೫, ೨೬, ೨೭, ೨೮ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೨೫ ||

|| ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—೧-೨೧. ಇಂದ್ರಃ || ೨೨-೨೫. ಸುದಾಸಃ ಪೈಜವನಸ್ಯ ದಾನಸ್ತುತಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೈ ಹ ಯತ್ಪಿತರಶ್ಚಿನ್ಮ ಇಂದ್ರ ವಿಶ್ವಾ ವಾಮಾ ಜರಿತಾರೋ ಅಸನ್ವನ್ |

ತೈ ಗಾವಃ ಸುದುಘಾಸ್ತೈ ಹೃಶ್ವಾಸ್ತು ವಸು ದೇವಯತೇ ವನಿಷ್ಠಃ ||೧||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೈ ಇತಿ | ಹ | ಯತ್ | ಪಿತರಃ | ಚಿತ್ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ವಿಶ್ವಾ | ವಾಮಾ | ಜರಿತಾರಃ | ಅಸನ್ವನ್ |

ತೈ ಇತಿ | ಗಾವಃ | ಸುದುಘಾಃ | ತೈ ಇತಿ | ಹಿ | ಅಶ್ವಾಃ | ತ್ವಂ | ವಸು | ದೇವಯತೇ | ವನಿಷ್ಠಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ಹ ತ್ವಯ್ಯೇವ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಪಿತರಶ್ಚಿತ್ ಪಿತರೋಽಪಿ ಜರಿತಾರಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಸಂತೋ ಯದ್ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾದ್ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ವಾಮಾ ವಾಮಾನಿ ವನನೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ವಾಮಂ ವನನೀಯಂ ಭವತಿ | ನಿ. ೬-೩೧ | ಇತಿ | ಅಸನ್ವನ್ ಅಲಭಂತ ತಸ್ಮಾದ್ವಯಮಪಿ ಧನಕಾಮಾಸ್ತು ಸ್ತುಮಃ | ತದ್ಯುಕ್ತಂ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ತ್ವೇ ತ್ವಯಿ ಗಾವಃ ಸುದುಘಾ ದೋಗ್ಧಂ ಸುಶಕಾಃ ಸಂತಿ ತೈ ತ್ವಯ್ಯಶ್ವಾಃ ಸಂತಿ ತ್ವಂ ವಸು ಧನಂ ದೇವಯತೇ ದೇವಂ ತ್ವಾಮಿಚ್ಛತೇ ಯಜಮಾನಾಯ ವನಿಷ್ಠೋ ದಾತ್ವತಮೋ ಭವಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ನಿಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೈ ಹ—ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಪಿತರಶ್ಚಿತ್—ಪಿತೃಗಳೂ ಕೂಡ | ಜರಿತಾರಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರಾಗ | ಯತ್—ಯಾವ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದವೂ | ವಾಮಾ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು | ಅಸನ್ವನ್—ಹೊಂದಿದರೋ

(ಅದೇ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಮಗೂ ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು) | ತ್ವೇ ಹಿ—ನಿನ್ನಲ್ಲೇ | ಸುದುಘಾಃ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕರೆಯತಕ್ಕ | ಗಾವಃ—ಗೋವುಗಳಿವೆ | ತ್ವೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲೇ | ಅಶ್ವಾಃ—ಅಶ್ವಗಳೂ ಇವೆ | ದೇವಯತೇ—ದೇವಪೂಜೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವಸು—ಧನವನ್ನು | ವನಿಷ್ಠಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಕೊಡುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ, ನಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರಾಗಿ ಯಾವ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದವೂ ಆದ್ಯತವಾದವೂ ಅದ ಧನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದರೋ ಅದೇ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಮಗೂ ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಶ್ವಗಳೂ, ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕರೆಯತಕ್ಕ ಗೋವುಗಳೂ ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ಇವೆ. ದೇವಪೂಜೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ನೀನು ಧನವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಕೊಡುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Our forefathers, Indra, glorifying you, have obtained all desirable (riches); in your gift are cows easy to be milked, and horses, and you are the liberal donor of wealth to the devout.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ರಾಜೇವ ಹಿ ಜನಿಭಿಃ ಕ್ಷೇಷ್ಯೇನಾವ ದ್ಯುಭಿರಭಿ ವಿದುಷ್ಯವಿಃ ಸನ್ |

ಪಿಶಾ ಗಿರೋ ಮಘವನ್ನೋಭಿರಶ್ವಾಸ್ವಯತಃ ಶಿಶೀಹಿ ರಾಯೇ
ಅಸ್ಮಾನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರಾಜ್ಯಾವ | ಹಿ | ಜನಿಭಿಃ | ಕ್ಷೇಷಿ | ಏವ | ಅವ | ದ್ಯುಭಿಃ | ಅಭಿ | ವಿದುಃ | ಕವಿಃ | ಸನ್ ||

ಪಿಶಾ | ಗಿರಃ | ಮಘವನ್ | ಗೋಭಿಃ | ಅಶ್ವೈಃ | ತ್ವಾಯತಃ | ಶಿಶೀಹಿ | ರಾಯೇ | ಅಸ್ಮಾನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಜನಿಭಿರ್ಜಾಯಾಭೀ ರಾಜೇವ ದ್ಯುಭಿರ್ದೀಪ್ತಿಭಿಃ ಸಹ ಕ್ಷೇಷ್ಯೇವ | ನಿವಸ್ಯೇವ | ಹೀತಿ ಪೂರಣಃ | ಕಿಂ ಚ ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ವಿದುರ್ವಿದ್ವಾನ್ ಕವಿಃ ಕ್ರಾಂತಕರ್ಮಾ ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞೋ ವಾ ಸನ್ ಗಿರಃ ಸ್ತೋತ್ಯನಸ್ಮಾನ್ ಪಿಶಾ ರೂಪೇಣ ಹಿರಣ್ಯಾದಿನಾ ವಾ ಗೋಭಿಶ್ಚಾಶ್ವಶ್ಚಾಭಿ ಅಭಿತೋ ರಕ್ಷ | ತ್ವಾಯತಸ್ತತ್ತ್ವಾಮಾನಸ್ಮಾನ್ ರಾಯೇ ಶಿಶೀಹಿ | ಧನಾರ್ಥಂ ಚ ಸಂಸ್ಕರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಜನಿಭಿಃ—ಪತ್ನಿಯೊಡಗೂಡಿದ | ರಾಜೇವ—ದೊರೆಯಂತೆ | ದ್ಯುಭಿಃ—ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿ
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ | ಕ್ಷೇಷ್ಯೇವ ಹಿ—ನೀನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ವಿದುಃ—ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನೂ | ಕವಿಃ ಸನ್—ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನೂ ಆಗಿ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ
ನಮ್ಮನ್ನು | ಪಿಶಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಹಿರಣ್ಯದಿಂದಲೂ | ಗೋಭಿಃ—ಗೋವುಗಳಿಂದಲೂ |
ಅಶ್ವೈಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದಲೂ | ಅಭಿ ಅವ—ತುಂಬಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸು | ತ್ವಾಯತಃ—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ |
ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ರಾಯೇ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಶಿಶೀಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪತ್ನಿಯೊಡಗೂಡಿದ ದೊರೆಯಂತೆ ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ನೀನು ವಾಸಿಸು
ತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನೂ, ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನೂ ಆಗಿ ನೀನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ
ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಹಿರಣ್ಯದಿಂದಲೂ, ಗೋವುಗಳಿಂದಲೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸು.
ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ನಮ್ಮನ್ನು ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

You dwell with your glories like a Raja with his wives ;
Maghavan, you are wise and experienced ; (reward our) praises with the
precious metals, with cows, with horses : conduct us who are dependent on
you for riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇ॒ಮಾ ಉ॑ ತ್ವಾ ಪ॒ಸೃ॒ಧಾ॒ನಾ॒ಸೋ॒ ಅತ್ರ॑ ಮ॒ಂದ್ರಾ ಗಿ॒ರೋ ದೇ॒ವಯಂ॑-

ತೀ॒ರುಪ॑ ಸ್ಕುಃ |

ಅ॒ರ್ವಾಚೀ॑ ತೇ ಪ॒ಥ್ಯಾ ರಾ॒ಯ ಏ॒ತು ಸ್ಯಾ॑ಮ॒ ತೇ ಸು॒ಮತಾ॑ವಿ॒ದ್ರ ಶರ್ಮ॑ನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇ॒ಮಾಃ | ಉ॒ಂ ಇತಿ॑ | ತ್ವಾ | ಪ॒ಸೃ॒ಧಾ॒ನಾ॒ಸಃ | ಅತ್ರ॑ | ಮ॒ಂದ್ರಾಃ | ಗಿ॒ರಃ | ದೇ॒ವ॒ಯಂ॒ತೀಃ |

ಉ॒ಪ॑ | ಸ್ಕುಃ ||

ಅ॒ರ್ವಾಚೀ॑ | ತೇ | ಪ॒ಥ್ಯಾ | ರಾ॒ಯಃ | ಏ॒ತು | ಸ್ಯಾ॑ಮ॒ | ತೇ | ಸು॒ಮ॒ತೌ | ಇ॒ದ್ರ | ಶರ್ಮ॑ನ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮತ್ರ ಯಜ್ಞೇ ಸ್ತೋತರಿ ವಾ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಾಃ ಪೆಸ್ವಧಾನಾಸಃ
ಸ್ವರ್ಧಮಾನಾ ಮಂದ್ರಾ ಮೋದಮಾನಾ ಇಮಾ ಗಿರಃ ಸ್ತುತಯಃ ಉಪ ಸ್ಥುಃ | ಉಪತಿಷ್ಠಂತಿ | ಅತಸ್ತೇ
ತವ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಪಥ್ಯಾ ಸೃತಿರರ್ವಾಚ್ಯಸ್ಮದಭಿಮುಖ್ಯೇತು | ಗಚ್ಛತು | ಹೇ ಇಂದ್ರ ವಯಂ ಚ ತೇ
ಸುಮತೌ ಸುಷ್ಪತ್ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಶರ್ಮನ್ ಶರ್ಮಣಿ ಸುಖೇ ಸ್ಯಾಮ | ಭೂಯಾಸ್ವ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅತ್ರ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದವೂ |
ಪೆಸ್ವಧಾನಾಸಃ—ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧಿಸತಕ್ಕವೂ | ದೇವಯಂತೀಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವವೂ |
ಮಂದ್ರಾಃ—ಹರ್ಷಿಸತಕ್ಕವೂ (ಅಥವಾ ಹರ್ಷಸಾಧಕವೂ) ಆದ | ಇಮಾ ಗಿರಃ—ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು | ಉಪ
ಸ್ಥುಃ—ಸಮೀಪಿಸುತ್ತವೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ರಾಯಃ—ಧನದ | ಪಥ್ಯಾ—ಮಾರ್ಗವು | ಅರ್ವಾಚೀ—
ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಏತು—ಸರಿದುಬರಲಿ | (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸುಮತೌ—
ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾವು | ಶರ್ಮನ್—ಸುಖದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದವೂ, ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧಿಸತಕ್ಕವೂ, ಹರ್ಷಸಾಧಕವೂ ಆದ
ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತವೆ. ನಿನ್ನ ಧನದ ಮಾರ್ಗವು ನಿನಗಿಂತ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ನಮಗಭಿ
ಮುಖವಾಗಿ ಸರಿದುಬರಲಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾವು ಸರ್ವದಾ
ಸುಖವಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

These gratifying and pious hymns, emulous (in earnestness), are
addressed on this occasion to you : may the path of your riches lead down-
wards : may we, Indra, (deligent) in your praise, enjoy felicity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧೇನುಂ ನ ತ್ವಾ ಸೂಯವಸೇ ದುಧುಕ್ಷನ್ನುಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸಸೃಜೇ ವಸಿಷ್ಠಃ |
ತ್ವಾಮಿನ್ಮೇ ಗೋಪತಿಂ ವಿಶ್ವ ಆಹಾ ನ ಇಂದ್ರಃ ಸುಮತಿಂ ಗಂತ್ವಚ್ಛಿ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧೇನುಂ | ನ | ತ್ವಾ | ಸೂಯವಸೇ | ದುಧುಕ್ಷನ್ | ಉಪ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಸಸೃಜೇ | ವಸಿಷ್ಠಃ |
ತ್ವಾಂ | ಇತ್ | ಮೇ | ಗೋಪತಿಂ | ವಿಶ್ವಃ | ಆಹ | ಆ | ನಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಸುಮತಿಂ | ಗಂತು | ಅಚ್ಛಿ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸುಯವಸೇ ಸುತೃಣೇ ಗೋಷ್ಠೇ ವರ್ತಮಾನಾಂ ಧೇನುಂ ನ ಧೇನುಮಿವ ಸುಹವಿಷ್ಠೇ ಯಜ್ಞಗೃಹೇ | ದೃಷ್ಟಾಂತಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದ್ವಾಷ್ಟಾಂತಿಕಲಾಭಃ | ವರ್ತಮಾನಂ ತ್ವಾಂ ದುಧುಕ್ಷನ್ || ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ದಕಾರಃ || ಕಾಮಾನ್ ದೋಗ್ಧಮಿಚ್ಛಂತಸಿಷ್ಠೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ವತ್ಸಸ್ಥಾನೀಯಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣ್ಯುಪ ಸಸೃಜೇ | ಉಪಸೃಜತೇ | ಮೇ ಮಮ ವಿಶ್ವಃ ಸರ್ವೋ ಜನಸ್ತಾಮಿತ್ಯಾಮೇವ ಗೋಪತಿಂ ಗವಾಂ ಸ್ವಾಮಿನಮಾಹ | ಬ್ರವೀತಿ | ಅಥ ಪರೋಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸುಮತಿಂ ಸುಷ್ಪುತಿಮಚ್ಛಾಭಿ ಇಂದ್ರ ಆ ಗಂತು | ಆಗಚ್ಛತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಸುಯವಸೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಹುಲ್ಲಿರುವ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವ | ಧೇನುಂ ನ—ಪುಷ್ಕಲವಾದ ಪ್ರೇರವುಳ್ಳ ಧೇನುವಿನಂತಿರುವವನಾದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ದುಧುಕ್ಷನ್—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠನು | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಉಪ ಸಸೃಜೇ—ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಮೇ—ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ | ವಿಶ್ವಃ—ಸಮಸ್ತ ಜನವೂ | ತ್ವಾ ಇತ್—ನಿನ್ನನ್ನೇ | ಗೋಪತಿಂ—ಗೋಸ್ವಾಮಿಯನ್ನಾಗಿ | ಅಹ—ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುಮತಿಂ ಅಚ್ಛ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಆ ಗಂತು—ಬರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಹುಲ್ಲಿರುವ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪುಷ್ಕಲವಾದ ಪ್ರೇರವುಳ್ಳ ಧೇನುವಿನಂತಿರುವವನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ವಸಿಷ್ಠನು ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ಜನವೂ ಸಹ ನೀನೇ ಗೋವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಬರಲಿ.

English Translation.

Desirous of milking you like a milch cow at pasture, Vasishtha has let loose his prayers to you : every one of my people proclaims you the lord of cattle : may Indra be present at our praises.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅರ್ಣಾಂ ಸಿ ಚಿತ್ವ ಪ್ರಥಾನಾ ಸುದಾಸ ಇಂದ್ರೋ ಗಾಧಾನ್ಯೈ ಕೃಣೋತ್ಸುವಾರಾ |

ಶರ್ಧಂತಂ ತಿನ್ಯುಮುಚಛಸ್ಯ ನನ್ಯಃ ಶಾಪಂ ಸಿಂಧೂನಾಮುಕೃಣೋದ-

ಶಸ್ತೀಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅರ್ಣಾಂಸಿ | ಚಿತ್ | ಪಪ್ರಥಾನಾ | ಸುದಾಸೇ | ಇಂದ್ರಃ | ಗಾಧಾನಿ | ಅಕೃಣೋತ್ | ಸುಪಾರಾ ||
ಶರ್ಧಂತಂ | ಶಿಮ್ಯುಂ | ಉಚಫಸ್ಯ | ನವ್ಯಃ | ಶಾಪಂ | ಸಿಂಧೂನಾಂ | ಅಕೃಣೋತ್ | ಅಶಸ್ತೀಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನವ್ಯಃ ಸ್ತುತ್ಯ ಇಂದ್ರೋಽರ್ಣಾಂಸಿ ಶತ್ರುಭಿರ್ವಿದಾರಿತಾಯಾಃ ಪರುಷ್ಣಾ ಉದಕಾನಿ ಪಪ್ರಥಾನಾ
ಚಿತ್ ಪ್ರಥಮಾನಾನ್ಯಸಿ ಸುದಾಸೇ ರಾಜ್ಞೇ ಗಾಧಾನಿ ಸುಪಾರಾ ಸುಪಾರಾಣಿ ಪಾರಯಿತುಂ ತತುಂ
ಯೋಗ್ಯಾನಿ ಚಾಕೃಣೋತ್ | ಅಕರೋತ್ | ಅಪಿ ಚ ಶರ್ಧಂತಮುತ್ಸಾದಮಾನಂ ಶಿಮ್ಯುಂ ಬೋಧಮಾನಂ
ಶಾಪಂ ವಿಶ್ವರೂಪೋದ್ಭವಮಾತ್ಮನೋಽಭಿಶಾಪಮುಶಸ್ತೀ ರಭಿಶಸ್ತೀ ಶ್ಲೋಚಫಸ್ಯ ಸ್ತೋತುಃ ಸಿಂಧೂನಾಂ
ನದೀನಾಮಕೃಣೋತ್ | ಅಕರೋತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನವ್ಯಃ—ಸ್ತುತ್ಯನಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಪಪ್ರಥಾನಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು | ಗಾಧಾನಿ—
ಅತ್ಯಂತ ಅಳವಾದುದು ಆದ | ಅರ್ಣಾಂಸಿ ಚಿತ್—ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯ ನೀರನ್ನೂ ಕೂಡ | ಸುದಾಸೇ—
ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಸುಪಾರಾ—ಸುಲಭವಾಗಿ ದಾಟಲು ಆಗುವಂತೆ | ಅಕೃಣೋತ್—ಮಾಡಿದನು |
ಶರ್ಧಂತಂ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದು | ಶಿಮ್ಯುಂ—ಹಿಂಸಕವಾದುದು ಆದ | ಶಾಪಂ—ಶಾಪವನ್ನೂ |
ಅಶಸ್ತೀಃ—ಅಸಮಾಧಾನದ ಪ್ರಕಟನವನ್ನೂ | ಉಚಫಸ್ಯ—ಸ್ತೋತೃವಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ | ಸಿಂಧೂನಾಂ—ನದಿ
ಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುವಂತೆ | ಅಕೃಣೋತ್—ಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು, ಅತ್ಯಂತ ಅಳವಾದುದು ಆದ ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯ ನೀರನ್ನೂ
ಸಹ ಸುಲಭವಾಗಿ ದಾಟಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದು, ಹಿಂಸಕವಾದುದು
ಆದ ಶಾಪವನ್ನೂ ಅಸಮಾಧಾನದ ಪ್ರಕಟನವನ್ನೂ ಸ್ತೋತೃವಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನದಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

The adorable Indra made the well-known deep waters (of the Parushni) fordable for Sudas, and converted the vehement awakening imprecation of the sacrificer into the calumny of the rivers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪುರೋಳಾ ಇತ್ತ್ವರ್ವಶೋ ಯಕ್ಷುರಾಸೀದ್ರಾಯೇ ಮತ್ಸ್ಯಸೋ ನಿಶಿತಾ
ಅಪೀವ |

ಶ್ರುಷ್ಟಿಂ ಚಕ್ರುಭೃಗವೋ ದ್ರುಹ್ಯವಶ್ಚ ಸಖಾ ಸಖಾಯಮತರದ್ವಿ-
ಷೋಚೋಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪುರೋಳಾಃ | ಇತ್ | ತ್ವರ್ವಶಃ | ಯಕ್ಷುಃ | ಅಪೀತ್ | ರಾಯೇ | ಮತ್ಸ್ಯಸಃ | ನಿಶಿತಾಃ |
ಅಪಿ೨೮ಇವ ||

ಶ್ರುಷ್ಟಿಂ | ಚಕ್ರುಃ | ಭೃಗವಃ | ದ್ರುಹ್ಯವಃ | ಚ | ಸಖಾ | ಸಖಾಯಂ | ಅತರತ್ | ವಿಷೋಚೋಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಕ್ಷುರ್ಯಜ್ಞಕುಶಲಃ || ಯಜೇಃ ಸನ್ಪ್ರತ್ಯಯೋ ನ ತು ಸನಂತಃ | ಅತೋ ನ ದ್ವಿಭಾವಃ ||
ಪುರೋಳಾಃ ಪುರೋಗಾಮಿಾ ಪುರೋದಾತಾ ವಾ | ಇದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ತ್ವರ್ವಶೋ ನಾಮ ರಾಜಾಸೀತ್ |
ಸ ತ್ವರ್ವಶೋ ರಾಯೇ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಸಖಾಯಂ ಸುದಾಸಂ ಜಗಾಮ | ಮತ್ಸ್ಯಸ ಇವ
ಜಲೇ ನಿಹಿತಾ ಮತ್ಸ್ಯಾ ಇವ ನಿಶಿತಾ ನಿಯಂತ್ರಿತಾ ಅಪಿ ಭೃಗವೋ ದ್ರುಹ್ಯವಶ್ಚ ಯೋಧಾಶ್ಚ
ಸುದಾಸಸ್ತುರ್ವಶಸ್ಯ ಚ ಶ್ರುಷ್ಟಿಮಾಶುಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ಚಕ್ರುಃ | ವಿಷೋಚೋರ್ವಿಷ್ವಗಂಚಿತೋರುಭಯೋ-
ರ್ಮಧ್ಯೇ ಸಖಾ ಸುದಾಸಶ್ಚೇಂದ್ರಃ ಸಖಾಯಂ ಸುದಾಸಮತರತ್ | ಅತಾರಯತ್ | ತ್ವರ್ವಶಂ
ಚಾವಧೀದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ | ಯಕ್ಷುರ್ಯಜ್ಞಶೀಲಃ ಪುರೋಳಾಃ ಪುರೋದಾತಾ ತ್ವರ್ವಶೋ ನಾಮ
ರಾಜಾಸೀತ್ | ತೇನ ಮತ್ಸ್ಯಸೋ ಮತ್ಸ್ಯಜನಪದಾ ನಿಶಿತಾ ಬಾಧಿತಾ ಅಸನ್ | ಅಪಿ ಚ ಭೃಗವೋ
ದ್ರುಹ್ಯವಶ್ಚ ಶ್ರುಷ್ಟಿಂ ಸುಖಂ ತ್ವರ್ವಶಸ್ಯ ಚಕ್ರುಃ | ವಿಷೋಚೋರ್ವಿಷ್ವಗಂಚಿತೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ
ಸಖಾ ತ್ವರ್ವಶಸ್ಯ ಸಖೇಂದ್ರಃ ಸಖಾಯಂ ರಾಜಾನಮತರತ್ | ಅತಾರಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಕ್ಷುಃ—ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುಶಲನೂ | ಪುರೋಳಾಃ ಇತ್—ಪುರೋಗಾಮಿಯೂ ಆದ |
ತ್ವರ್ವಶಃ ಅಪೀತ್—ತ್ವರ್ವಶನೆಂಬ ರಾಜನು ಇದ್ದನು | ರಾಯೇ—(ಅವನು) ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ (ಧನವು
ಹರಣಕ್ಕಾಗಿ) (ಸುದಾಸನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು) | ಮತ್ಸ್ಯಸ ಇವ—ಜಲನಿಹಿತವಾದ ಮತ್ಸ್ಯಗಳಂತೆ | ನಿಶಿತಾ
ಅಪಿ—ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಸಹ | ಭೃಗವಃ—ಭೃಗುಗಳೂ | ದ್ರುಹ್ಯವಶ್ಚ—ದ್ರುಹ್ಯುಗಳೂ ಸಹ | ಶ್ರುಷ್ಟಿಂ—

ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಟವನ್ನು | ಚಕ್ರೈಃ—ನಾಡಿದರು | ವಿಷ್ಣುಚೋಃ—ಸುತ್ತಲೂ ಪರಿಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತುರ್ವಶ ಮತ್ತು ಸುದಾಸರ ನಡುವೆ | ಸಖಾ—ಸುದಾಸನ ಮಿತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಸಖಾಯೇಂ—ಸಖನಾದ ಸುದಾಸನನ್ನು | ಅತರತ್—ಅ ಹೋರಾಟದಿಂದ ದಾಟಿಸಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುಶಲನೂ, ಪುರೋಗಾಮಿಯೂ ಆದ ತುರ್ವಶನೆಂಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ಅವನು ಧನಾಪಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹೋದನು. ಆಗ ಭೃಗುಗಳೂ, ದ್ರುಹ್ಯುಗಳೂ ನೀರಿನ ಮತ್ಸ್ಯಗಳಂತೆ ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಸೈನ್ಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಪರಿಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತುರ್ವಶ ಮತ್ತು ಸುದಾಸರ ನಡುವೆ ಸಖನಾದ ಸುದಾಸನನ್ನು ಆ ಹೋರಾಟದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ದಾಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು (ರಕ್ಷಿಸಿದನು).

English Translation.

Turvasha, who was preceding (at solemn rites), diligent in sacrifice (went to Sudas) for wealth; but like fishes restricted (to the element of water), the Bhrigus and Druhyus quickly assailed them: of these two everywhere going, the friend (of Sudas. Indra) rescued his friend.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಪ॒ಕ್ಕಾಸೋ॑ ಭ॒ಲಾನ॑ಸೋ ಭ॒ನಂತಾ॑ಲಿನಾಸೋ ವಿ॒ಷ್ಣಾಣಿ॑ನಃ ಶಿ॒ವಾಸಃ॑ |

ಆ ಯೋ॑ನಯತ್ಸ॒ಧಮಾ॑ ಆರ್ಯ॑ಸ್ಯ ಗ॒ನ್ಯಾ ತೃ॒ತ್ಸುಭ್ಯೋ॑ ಅ॒ಜಗ॑ನ್ಯು॒ಧಾ
ನ್ಯನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಪ॒ಕ್ಕಾಸಃ॑ | ಭ॒ಲಾನ॑ಸಃ | ಭ॒ನಂತ॑ | ಅ | ಅ॒ಲಿನಾ॑ಸಃ | ವಿ॒ಷ್ಣಾಣಿ॑ನಃ | ಶಿ॒ವಾಸಃ॑ ||

ಆ | ಯಃ | ಅನ॑ಯತ್ | ಸ॒ಧ॒ಮಾಃ | ಆರ್ಯ॑ಸ್ಯ | ಗ॒ನ್ಯಾ | ತೃ॒ತ್ಸು॒ಭ್ಯಃ | ಅ॒ಜಗ॑ನ್ | ಯು॒ಧಾ |
ನ್ಯನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪಕ್ಕಾಸಃ ಪಕ್ಕಾ ಹವಿಷಾಂ ಪಾಚಿಕಾ ಭಲಾನಸೋ ಭದ್ರಮುಖಾಃ | ಭಲೇತಿ ಭದ್ರನಾಚೀ | ಅಲಿನಾಸೋಲಿನಾಃ | ತಪೋಭಿರಪ್ರವೃದ್ಧಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಷ್ಣಾಣಿಃ ಕಂಡೂಯನಾರ್ಥಂ ಕೃಷ್ಣ ವಿಷಾಣಿ ಹಸ್ತಾಃ | ದೀಕ್ಷಿತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಶಿವಾಸಃ ಶಿವಾ ಯಾಗಾದಿನಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಶಿವಕರಾಃ | ಯಾಗೇನ ಹಿ ಶಿವಂ ಭವತಿ ಲೋಕಸ್ಯ | ಆ ಭನಂತ | ಅಭಿಷ್ಠುವಂತಿ ತಮಿಂದ್ರಂ | ಭನತಿಃ ಶಬ್ದಕರ್ಮಾ ನೌತಿ

ಭನೆತೀತಿ ಶಬ್ದಕರ್ಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಯ ಇಂದ್ರಃ ಸಧಮಾಃ | ಸೋಮಪಾನೇನ ಸಹ ಮಾದ್ಯತೀತಿ
ಸಧಮಾದಃ | ಸಧಮಾದ ಏವ ಸಧಮಾಃ | ಆರ್ಯಸ್ಯ ಕರ್ಮಶೀಲಸ್ಯ ಗವ್ಯಾ ಗೋಸಂಘಾನ್ ತೃತ್ಸುಭ್ಯೋ
ಹಿಂಸಕೇಭ್ಯ ಅನಯತ್ | ಅಜಗನ್ ಅಜಗತ್ ಸ್ವಯಂ ಚ ಗೋಸಂಘಾನ್ ಲೇಭೇ | ಯುಧಾ ಯುದ್ಧೇನ
ತಾನ್ಮನ್ ಶತ್ರುನ್ ಜಘಾನ ಚೇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಸಧಮಾಃ—ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡುವವನಾಗಿ | ಆರ್ಯಸ್ಯ—
ಕರ್ಮಶೀಲನಾದ ಆರ್ಯನಿಗೆ | ಗವ್ಯಾ—ಗೋಸಂಘಗಳನ್ನು | ತೃತ್ಸುಭ್ಯಃ—ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ |
ಅ ಅನಯತ್—ಬಿಡಿಸಿ ತಂದನೋ | (ಯಃ—ಯಾರು) | ಅಜಗನ್—ಗೋಸಂಘವನ್ನು ತಾನೇ ಪಡೆದನೋ
ಮತ್ತು | ಯುಧಾ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನೃನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದನೋ ಅಂತಹ (ಇಂದ್ರನನ್ನು) | ಪಶ್ವಾಸಃ—
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪಕ್ಷಮಾಡುವವರೂ | ಭಲಾನಸಃ—ಕಲ್ಯಾಣಕರವಾದ ಅಧ್ಯಯನಶಬ್ದಮಾಡುವವರೂ | ಅಲಿನಾಸಃ—
ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದಿರುವವರೂ | ವಿಷಾಣಿನಃ—ದೀಕ್ಷಾಸೂಚಕವಾದ ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬುಗಳನ್ನು
ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವವರೂ | ಶಿವಾಸಃ—ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವರೂ ಆದ
ಯಜಮಾನಾದಿಗಳು | ಆ ಭವಂತೆ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಕರ್ಮಶೀಲನಾದ ಆರ್ಯನಿಗೆ ಗೋಸಂಘಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರು
ಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ತಂದವನೂ, ಗೋಸಂಘವನ್ನು ತಾನೇ ಪಡೆದವನೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದವನೂ ಆದ
ಇಂದ್ರನನ್ನು, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪಕ್ಷಮಾಡುವವರೂ, ಕಲ್ಯಾಣಕರವಾದ ಅಧ್ಯಯನದ ಶಬ್ದಮಾಡುವ ಮುಖವುಳ್ಳವರೂ,
ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯುವವರೂ, ದೀಕ್ಷಾಸೂಚಕವಾದ ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವವರೂ,
ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Those who dress the oblation, those who pronounce auspicious words,
those who abstain from penance, those who bear horns (in their hands),
those who bestow happiness (on the world by sacrifice), glorify that Indra,
who recovered the cattle of the Arya from the plunderers, who slew the
enemies in battle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದುರಾಧ್ಯೋಃ | ಅದಿತಿಂ ಸ್ತ್ರೀವಯಂತೋಽಚೇತಸೋ ವಿ ಜಗೃಭ್ರೇ ಪರುಷ್ಟೀಂ |
ಮಹ್ನಾ ವಿದ್ಯಾಕೃಧಿವೀಂ ಪತ್ಯಮಾನಃ ಪಶುಷ್ಕವಿರಶಯಚ್ಛಾಯಮಾನಃ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ದುಃಕ್ರಾಢ್ಯಃ | ಅದಿತಿಂ | ಸ್ತೇವಯಂತಃ | ಅಚೇತಸಃ | ನಿ | ಜಗೃಭ್ರೇ | ಪರುಷ್ಣೀಂ |

ಮಹ್ನಾ | ಅವಿವ್ಯಕ್ | ಪೃಥಿವೀಂ | ಪತ್ಯಮಾನಃ | ಪಶುಃ | ಕವಿಃ | ಅಶಯತ್ | ಚಾಯಮಾನಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದುರಾಧ್ಯೋ ದುಷ್ಟಾಭಿಸಂಧಯೋಽಚೇತಸೋ ಮಂದಮತಯಃ ಸುದಾಸಃ ಶತ್ರುವೋದಿತಿ-
ಮದೀನಾಂ ಪರುಷ್ಣೀಂ ನದೀಂ ಸ್ತೇವಯಂತೋ ನಿ ಜಗೃಭೇ | ವಿಗ್ರಹಃ ಕೂಲಭೇದಃ | ತಮಕುರ್ವನ್ |
ಪರುಷ್ಣಾಃ ಕೂಲಂ ಬಿಭಿದುರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ ಸುದಾಸೋ ಮಹೇಂದ್ರಪ್ರಸಾದಲಬ್ಧೇನ ಮಹಿಮ್ನಾ
ಪೃಥಿವೀಮವಿವ್ಯಕ್ | ತದೈವ ವಾಪ್ನೋತ್ | ನ ಪುನರುದಕೇನಾಬಾಧ್ಯತ | ತತಃ ಸುದಾಸಃ ಶತ್ರುಶ್ಚಾಯ-
ಮಾನಶ್ಚ ಯಮಾನಸ್ಯ ಪುತ್ರಃ ಕವಿಃ ಕವಿನಾಮಾ ಪತ್ಯಮಾನಃ ಪಲಾಯಮಾನಃ ಪಶುರ್ಯಾಗೇ ಸಂಜ್ಞಪ್ತಃ
ಪಶುರಿನಾಶಯತ್ | ಅಶೇತ | ಸುದಾಸಾ ನಿಹತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದುರಾಧ್ಯಃ—ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ | ಅಚೇತಸಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತರೂ ಆದ ಸುದಾಸನ ಶತ್ರುಗಳು |
ಅದಿತಿಂ—ಪೂರ್ಣಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳ | ಪರುಷ್ಣೀಂ—ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯನ್ನು | ಸ್ತೇವಯಂತಃ—ದಾಟುತ್ತಾ |
ನಿ ಜಗೃಭ್ರೇ—ಅದರ ದಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಡೆದುಹಾಕಿದರು | (ಸಃ—ಆಗ ಸುದಾಸನು) | ಮಹ್ನಾ—ಇಂದ್ರನ
ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ | ಪೃಥಿವೀಂ—ಪೃಥಿವಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಅವಿವ್ಯಕ್—ಅವರಿಸಿ
ನಿಂತನು | ಚಾಯಮಾನಃ—ಸುದಾಸನಶತ್ರುವೂ, ಚಯಮಾನಪುತ್ರನೂ ಆದ | ಕವಿಃ—ಕವಿಯೆಂಬುವನು |
ಪತ್ಯಮಾನಃ—ಪಲಾಯನಮಾಡುತ್ತಾ | ಪಶುಃ—ಯಜ್ಞಪಶುವಿನಂತೆ | ಅಶಯತ್—ಮಡಿದು ಮಲಗಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತರೂ ಆದ ಸುದಾಸನ ಶತ್ರುಗಳು ಪೂರ್ಣಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳ ಪರುಷ್ಣೀ
ನದಿಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾ ಅದರ ದಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಡೆದುಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಸುದಾಸನು ಇಂದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ
ಲಬ್ಧವಾದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರಿಸಿ ನಿಂತನು. ಸುದಾಸನಶತ್ರುವೂ, ಚಯಮಾನಪುತ್ರನೂ ಆದ
ಕವಿಯೆಂಬುವನು ಪಲಾಯನಮಾಡುತ್ತಾ ಯಜ್ಞಪಶುವಿನಂತೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದು ಮಲಗಿದನು.

English Translation.

The evil-disposed and stupid (enemies of Sudas), crossing the flooded Parushni river, have broken down its banks; but he by his greatness pervades the earth, and Kavi, the son of Chayamana, like a falling victim, sleeps (in death).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಈಯುರರ್ಥಂ ನ ನೈರ್ಥಂ ಪರುಷ್ಣೀಮಾಶುಶ್ಚನೇದಭಿಸಿತ್ವಂ ಜಗಾಮ |

ಸುದಾಸ ಇಂದ್ರಃ ಸುತುಕಾ ಅಮಿತ್ರಾನ್ ಅರಂಧಯನ್ಮಾನುಷೇ ವಧ್ರಿವಾಚಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಈಯುಃ | ಅರ್ಥಂ | ನ | ನಿಽರ್ಥಂ | ಪರುಷ್ಣೀಂ | ಅಶುಃ | ಚನ | ಇತ್ | ಅಭಿಸಿತ್ವಂ | ಜಗಾಮ |
ಸುಽದಾಸೇ | ಇಂದ್ರಃ | ಸುಽತುಕಾನ್ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಅರಂಧಯತ್ | ಮಾನುಷೇ | ವಧ್ರಿವಾಚಃ ||೯||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಥೇಂದ್ರಃ ಪರುಷ್ಣ್ಯಾ ವಿಜ್ಞಿನ್ನಾನಿ ಪರ್ವಾಣಿ ಸಂದಧೇ | ತತಃ ಪರುಷ್ಣ್ಯಾ ಅಪೋ ಯಥಾ-
ಪೂರ್ವಮರ್ಥಂ ಗಂತವ್ಯಮೇವ ಪ್ರವಣದೇಶಂ ಪ್ರತಿ ಪರುಷ್ಣೀಮಾಯುಃ | ಆಯಯಾಂ ಚಕ್ರುಃ ||
ಇನ್ ಗತಾವಿತಿ ಧಾತೋರಂತರ್ಭಾವಿತಣ್ಯರ್ಥಾತ್ ಲಿಟೀಯುರಿತಿ | ಅತೋ ದ್ವಿಕರ್ಮಕಮಾಖ್ಯಾತಂ ||
ನೈರ್ಥಮಗಂತವ್ಯಂ ಪರುಷ್ಣ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃ ಸ್ಥಿತಂ ನಿಮ್ನಂ ದೇಶಂ ಪ್ರತಿ ಪರುಷ್ಣೀಂ ನೇಯುಃ |
ಅಶುಶ್ಚ ನ ರಾಜ್ಞಃ ಸುದಾಸೋಽಶ್ವೋಽಸ್ಯ ಭಿಸಿತ್ವಮಭಿಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಮೇವ ಜಗಾಮ | ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಸುದಾಸೇ
ರಾಜ್ಞೇ ಮಾನುಷೇ ಲೋಕೇ ವಧ್ರಿವಾಚೋ ಜಲ್ಪಕಾನಮಿತ್ರಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ಸುತುಕಾನ್ ಸುತೋಕಾನ್ |
ತುಕ್ ತೋಕಮಿತ್ಯಸತ್ಯನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಅರಂಧಯತ್ | ವಶಮಾನಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಅಪಃ—ಉದಕಗಳು) | ಪರುಷ್ಣೀಂ—ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯಲ್ಲಿ | ಅರ್ಥಂ—ಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶವನ್ನು
ಮಾತ್ರ | ಈಯುಃ—ಹೋಗಿ ಸೇರಿವೆ | ನೈರ್ಥಂ—ಅಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ | ನ—ಹೋಗಿ ತೊಂದರೆ
ಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ | ಅಶುಶ್ಚ ನ—ಸುದಾಸನ ಅಶ್ವವೂ ಸಹ | ಅಭಿಸಿತ್ವಂ—ಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ | ಜಗಾಮ—
ಹೋಗಿ ಸೇರಿದೆ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಮಾನುಷೇ—ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ | ವಧ್ರಿವಾಚಃ—ಅಪ್ರಯೋಜಕ
ವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸುತುಕಾನ್—ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳೊಡನೆ | ಸುದಾಸೇ—
ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಅರಂಧಯತ್—ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಉದಕಗಳು ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯಲ್ಲಿ ಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೋಗಿ
ಸೇರಿವೆ. ಅಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ತೊಂದರೆಪಡಿಸಿಲ್ಲ. ಸುದಾಸನ ಅಶ್ವವೂ ಸಹ ಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ
ಹೋಗಿ ಸೇರಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿ
ಗಳೊಡನೆ ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

The waters followed their regular course to the Parushni, nor (wandered) beyond it : the quick courser (of the king) came to the accessible places, and Indra made the idly-talking enemies, with their numerous progeny, subject among men (to Sudas)

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಈಯುರ್ಗಾವೋ ನ ಯವಸಾದಗೋಪಾ ಯಥಾಕೃತಮುಭಿ ಮಿತ್ರಂ
ಚಿತಾಸಃ |

ಪೃಶ್ನಿಗಾವಃ ಪೃಶ್ನಿನಿಪ್ರೇಷಿತಾಸಃ ಶ್ರುಷ್ವಿಂ ಚಕ್ರುರ್ನಿಯುತೋ ರಂತ-
ಯಶ್ಚ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಈಯುಃ | ಗಾವಃ | ನ | ಯವಸಾತ್ | ಅಗೋಪಾಃ | ಯಥಾಕೃತಂ | ಅಭಿ | ಮಿತ್ರಂ | ಚಿತಾಸಃ |

ಪೃಶ್ನಿಗಾವಃ | ಪೃಶ್ನಿನಿಪ್ರೇಷಿತಾಸಃ | ಶ್ರುಷ್ವಿಂ | ಚಕ್ರುಃ | ನಿಯುತಃ | ರಂತಯಃ | ಚ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದೇಂದ್ರಃ ಸುದಾಸೋ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಾಗಚ್ಛತಿ ತದಾ ಪೃಶ್ನಿನಿಪ್ರೇಷಿತಾಸಃ ಪೃಶ್ನಿನಿಪ್ರೇಷಿತಾಃ
ಪೃಶ್ನಿ ಮಾತ್ರಾ ನಿತರಾಂ ಪ್ರಹಿತಾಶ್ಚಿತಾಸಃ ಸಂಹತಾ ಜಾನಂತೋ ವಾ ಪೃಶ್ನಿಗಾವಃ | ಪೃಶ್ನಿವರ್ಣಾ
ಗಾವೋಽಶ್ವಾಯೇಷಾಂ ತೇ ಪೃಶ್ನಿಗಾವೋ ಮರುತೋ ಯಥಾಕೃತಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಸಾಹಾಯ್ಯಂ ಕರವಾಪುತಿ
ಯಥಾ ಪೂರ್ವಂ ಸಮಯಃ ಕೃತಸ್ತಂ ಸಮಯಮನತಿಕ್ರಮ್ಯ ಮಿತ್ರಮಿಂದ್ರಂ ಯವಸಾತ್ || ನಿಮಿತ್ತಾರ್ಥೇ
ಪಂಚಮಿ || ಯವಸಂ ನಿಮಿತ್ತೀಕೃತ್ಯಾಗೋಪಾ ಗೋಪಾಲೇನಾರಕ್ಷಿತಾ ಗಾವೋ ನ ಗಾವ ಇವಾಭೀಯುಃ |
ಅಭಿಜಗ್ಮುಃ | ರಂತಯೋ ರಮಮಾಣಾನಿಯುತೋ ಮರುತಾಮಶ್ವಾಶ್ಚ ಶ್ರುಷ್ವಿಂ ಶೀಘ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ಚಕ್ರುಃ |
ತಸ್ಮಿನ್ಯದೇ ಮರುತ ಇಂದ್ರಂ ಸಾಹಾಯ್ಯಾರ್ಥಮಭ್ಯಗಚ್ಛನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯವಸಾತ್—ಪುಷ್ಕಲವಾದ ಹುಲ್ಲಿನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಅಗೋಪಾಃ—ಗೋಪಾಲರಹಿತವಾದ |
ಗಾವಃ ನ—ಗೋವುಗಳು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ನೇಗವಾಗಿ ಓಡಿಬರುವಂತೆ | ಪೃಶ್ನಿನಿಪ್ರೇಷಿತಾಸಃ—ಪೃಶ್ನಿಯಿಂದ ಕಳುಹ
ಲ್ಪಟ್ಟವರೂ | ಚಿತಾಸಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾಯುತರೂ | ಪೃಶ್ನಿಗಾವಃ—ವರ್ಣವೈವಿಧ್ಯವುಳ್ಳ ಅಶ್ವಯುಕ್ತರೂ ಆದ
ಮರುತ್ತುಗಳು | ಯಥಾಕೃತಂ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವರೆಂದು ಮಾಡಿದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ |

ಮಿತ್ರಂ—ಮಿತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಭಿ ಈಯುಃ—ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಓಡಿಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ | ರಂತಯುಃ—ಕ್ರೀಡಾಯುತವಾದ | ನಿಯುತಃ ಚ—ಅವರ ಅಶ್ವಗಳೂ ಕೂಡ | ಶ್ರುಷ್ಟಿಂ ಚಕ್ರುಃ—ಅವರನ್ನು ಬೇಗ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪುಷ್ಕಲವಾದ ಹುಲ್ಲಿನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪಾಲಕನಿಲ್ಲದ ಗೋವುಗಳು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಿಬರುವಂತೆ, ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದ ಕಳುಹಲ್ಪಟ್ಟವರೂ, ಪ್ರಜ್ಞಾಯುತರೂ, ವರ್ಣವೈವಿಧ್ಯವುಳ್ಳ ಅಶ್ವಯುಕ್ತರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳೂ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವಂತೆ ಕೊಟ್ಟ ಭರವಸೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಓಡಿಬಂದು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರೀಡಾಯುತವಾದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಅಶ್ವಗಳೂ ಸಹ ಅವರನ್ನು ಬೇಗಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು.

English Translation.

They who ride on parti-coloured cattle, (the Maruts), despatched by Prisni, and recalling the engagement made by them with their friend (Indra), came like cattle from the pasturage, when left without a herdsman: the exulting Niyut steeds brought them quickly (against the foe).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಏಕಂ ಚ ಯೋ ವಿಂಶತಿಂ ಚ ಶ್ರುವಸ್ಯಾ ವೈಕರ್ಣಯೋರ್ಜನಾನ್ರಾಜಾ
* ನೈಸ್ತಃ |

ದಸ್ಮೋ ನ ಸದ್ಮನ್ನಿ ಶಿಶಾತಿ ಬರ್ಹಿಃ ಶೂರಃ ಸರ್ಗಮಕೃಣೋದಿಂದ್ರ
ಏಷಾಂ || ೧೧ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಏಕಂ | ಚ | ಯಃ | ವಿಂಶತಿಂ | ಚ | ಶ್ರುವಸ್ಯಾ | ವೈಕರ್ಣಯೋಃ | ಜನಾನ್ | ರಾಜಾ | ನಿ | ಅಸ್ತರಿತ್ಯಸ್ತಃ |
ದಸ್ಮಃ | ನ | ಸದ್ಮನ್ | ನಿ | ಶಿಶಾತಿ | ಬರ್ಹಿ | ಶೂರಃ | ಸರ್ಗಂ | ಅಕೃಣೋತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಏಷಾಂ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಸುದಾಸೋ ರಾಜಾ ಶ್ರುವಸ್ಯಾ ಯಶಸ ಇಚ್ಛಯಾನ್ನೇಚ್ಛಯಾ ನಾ ಪರುಷ್ಣಾಃ
ಸಾರ್ವತ್ಯಯೋವೈಕರ್ಣಯೋರ್ಜನಪದಯೋರ್ವಿದ್ಯಮಾನಾನೇಕಂ ಚ ವಿಂಶತಿಂ ಚ ಜನಾನ್ ನೈಸ್ತಃ
ಅತ್ಮನಾಹನ್ ಸ ರಾಜಾ ದಸ್ಮೋ ನ ದರ್ಶನೀಯೋ ಯುನಾಧ್ವಯುರಿವ ಸದ್ಮನೈಜ್ಞಗೃಹೇ

ಬರ್ಹಿಯಸ್ಥಿನ್ಯುಧ್ಧೇ ಸಪತ್ನಾನ್ನಿ ಶಿಶಾತಿ ನಿತರಾಂ ಲುನಾತಿ ತಸ್ಥಿನ್ಯುಧ್ಧೇ ಶೂರ ಇಂದ್ರ ಏಷಾಂ ಮರುತಾಂ ಸರ್ಗಂ ಪ್ರಸವನುಕೃಣೋತ್ ಸುದಾಸಃ ಸಾಹಾಯ್ಯಾರ್ಥಮಕರೋತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸದ್ಮನ್—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ದೆಸ್ಮಃ—ಯುವಕನಾದ ಅಧ್ವರ್ಯು | ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಗ್ರವನ್ನು ನಿ ಶಿಶಾತಿ ನೆ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವಂತೆ | ಯಃ ರಾಜಾ—ಯಾವ ಸುದಾಸನು | ಶ್ರವಸ್ಯಾ—ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯಿಂದ | ವೈಕರ್ಣಿಯೋಃ—ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯ ಎರಡು ದಡಗಳಲ್ಲೂ | ಏಕಂ ಚ ವಿಂಶತಿಂ ಚ—ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ | ಜನಾನ್—ಶತ್ರುಜನರನ್ನು | ನ್ಯಸ್ಮಃ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೆಳಗುರಿಳಿಸಿದನೋ (ಅಂತಹ ಸುದಾಸನಿಗಾಗಿ) | ಶೂರಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಏಷಾಂ—ಮರುತ್ತುಗಳ | ಸರ್ಗಂ—ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು | ಅಕೃಣೋತ್—ಉಂಟುಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಯುವಕನಾದ ಅಧ್ವರ್ಯು ದರ್ಭಾಗ್ರವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವಂತೆ ಯಾವ ಸುದಾಸನು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪರುಷ್ಣೀನದಿಯ ಎರಡು ದಡಗಳಲ್ಲೂ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಜನರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೆಳಗುರಿಳಿಸಿದನೋ ಅಂತಹ ಸುದಾಸನಿಗಾಗಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ಈ ಮರುತ್ತುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನು.

English Translation.

The hero Indra created the Maruts (for the assistance of the Raja), who, ambitious of fame, slew one-and-twenty of the men on the two banks (of the Parushni), as a well-looking priest lops the sacred grass in the chamber of sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಥ ಶ್ರುತಂ ಕವಷಂ ವೃದ್ಧಮಪ್ಸುನು ದ್ರುಹ್ಯಂ ನಿ ವೃಣಗ್ವಜ್ರಬಾಹುಃ |
ವೃಣಾನಾ ಅತ್ರ ಸಖ್ಯಾಯ ಸಖ್ಯಂ ತ್ವಾಯಂತೋ ಯೇ ಅಮದನ್ನನು
ತ್ವಾ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಥ | ಶ್ರುತಂ | ಕವಷಂ | ವೃದ್ಧಂ | ಅಪ್ಸುನು | ಅನು | ದ್ರುಹ್ಯಂ | ನಿ | ವೃಣಕ್ | ವಜ್ರಬಾಹುಃ |
ವೃಣಾನಾಃ | ಅತ್ರ | ಸಖ್ಯಾಯ | ಸಖ್ಯಂ | ತ್ವಾಯಂತೇಃ | ಯೇ | ಅಮದನ್ | ಅನು | ತ್ವಾ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧಾಸಿ ಚ ವಜ್ರಬಾಹುರಿಂದ್ರಃ ಶ್ರುತಂ ಕವಷಂ ಚ ವೃದ್ಧಂ ಚ ತ್ರೀನ್ ತಥಾ ದ್ರುಹ್ಯುಮನು
ಅನುಪೂರ್ವೇಣಾಪ್ನೋದಕೇಷು ನಿ ವೃಣಿಕ್ | ನೃಮಜ್ಜಯದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತ್ರಾಸ್ತಿಸ್ತನ್ನವಸರೇ ಯೇ
ತ್ವಾಯಂತೇತ್ಯತ್ವಾಮಾಸ್ತಾ ತ್ವಾಮನ್ವಮದನ್ ಅಸ್ತುವನ್ ತೇ ಸಖಾಯಃ ಸಖ್ಯಾಯ ಸಖ್ಯಾರ್ಥಂ
ತ್ವಾಂ ವೃಣಾನಾಃ ಸಖ್ಯಂ ಲೇಭಿರ ಇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ||

ಅಧ—ಅನಂತರ | ವಜ್ರಬಾಹುಃ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಇಂದ್ರನು | ಶ್ರುತಂ—
ಶ್ರುತನನ್ನೂ | ಕವಷಂ—ಕವಷನನ್ನೂ | ವೃದ್ಧಂ—ವೃದ್ಧನನ್ನೂ | ಅನು—ತದನಂತರ | ದ್ರುಹ್ಯುಂ—
ದ್ರುಹ್ಯುವನ್ನೂ | ಅಪ್ಸು—ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ | ನಿ ವೃಣಿಕ್—ಮುಳುಗಿಸಿದನು | (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ಅತ್ರ—
ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ | ತ್ವಾಯಂತೇ—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ | ಯೇ—ಯಾರು ಯಾರು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು
ಅನ್ವಮದನ್—ಸ್ತುತಿಸಿ ಹರ್ಷಗೊಳಿಸಿದರೋ (ಅವರೆಲ್ಲರೂ) | ಸಖ್ಯಾಯ—ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಖಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ |
ವೃಣಾನಾಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಿಸಿ | ಸಖ್ಯಂ—ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಬಾಹುವಾದ ಇಂದ್ರನು ಶ್ರುತ, ಕವಷ, ವೃದ್ಧ ಮತ್ತು ದ್ರುಹ್ಯು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ
ದನು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ಯಾರು ಯಾರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ
ಹರ್ಷಗೊಳಿಸಿದರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಖಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು.

English Translation.

You, the bearer of the thunderbolt, drowned Sruta, Kawasha, Vriddha, and afterwards Druhyu, in the waters : for they, Indra, who are devoted to you, and glorify you, preferring your friendship, enjoy it.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿ ಸದ್ಯೋ ವಿಶ್ವಾ ದೃಂಹಿತಾನ್ಯೇಷಾಮಿಂದ್ರಃ ಪುರಃ ಸಹಸಾ ಸಪ್ತ ದರ್ಧಃ |
ವ್ಯಾನವಸ್ಯ ತೃತ್ಸವೇ ಗಯಂ ಭಾಗ್ಜೇಷ್ಠ ಪೂರುಂ ವಿದಥೇ ಮೃಧ್ರವಾಚಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಸದ್ಯಃ | ವಿಶ್ವಾ | ದೃಂಹಿತಾನಿ | ಯೇಷಾಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಪುರಃ | ಸಹಸಾ | ಸಪ್ತ | ದ್ವಿದರ್ಧಿತಿ ದರ್ಧಃ |
ವಿ | ಅನವಸ್ಯ | ತೃತ್ಸವೇ | ಗಯಂ | ಭಾಕ್ | ಜೇಷ್ಠ | ಪೂರುಂ | ವಿದಥೇ | ಮೃಧ್ರವಾಚಂ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷಾಂ ಕವಷಾದೀನಾಂ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ದೈಂಹಿತಾನಿ ದೈಧಾನಿ ದುರ್ಗಾಣಿ ಪುರೋ ನಗರೀಶ್ಚ ತದ್ರಕ್ಷಾಸಾಧನಭೂತಾನ್ ಸಪ್ತ ಪ್ರಾಕಾರಾಂಶ್ಚೇಂದ್ರಃ ಸಹಸಾ ಬಲೇನ ಸದ್ಯ ಏವ ವಿ ದರ್ಧಃ | ವಿದಾರಯಾಮಾಸ | ಅಸಿ ಚಾನವಸ್ಯಾನೋಃ ಸಂಬಂಧಿನೋ ಬಲಸ್ಯಾನೋಃ ಪುತ್ರಸ್ಯ ವಾ ಗಯಂ ಗೃಹಂ ಧನಂ ವಾ ತೃತ್ಸವೇ ತೃತ್ಸುನಾಮಕಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ತೃತ್ಸುನಾಂ ಗಣಾಯ ವಾ ವಿ ಭಾಕ್ | ವ್ಯಭಜತ್ | ಅದಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಇತ್ಥಮಿಂದ್ರಂ ಸ್ತುವಂತೋ ವಯಂ ವಿದಥೇ ಯುದ್ಧೇ ಮೃಧ್ರವಾಚಂ ಬಾಧವಾಚಂ ಪೂರುಂ ಮನುಷ್ಯಂ ಜೇಷ್ಠ | ಜಯೇಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಏಷಾಂ—ಈ ಕವಷಾದಿಗಳ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದವೂ | ದೈಂಹಿತಾನಿ—ದೈಧವಾದವೂ ಆದ | ಪುರಃ—ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ | ಸಪ್ತ—ಅವುಗಳ ಸಪ್ತಪ್ರಾಕಾರ (ಕೋಟಿ) ಗಳನ್ನೂ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸಹಸಾ—ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ | ಸದ್ಯಃ—ಒಡನೆಯೇ | ವಿ ದರ್ಧಃ—ಸೀಳಿಹಾಕಿದನು | ಅನವಸ್ಯ—ಅನುಪುತ್ರನಾದ ಬಲನ | ಗಯಂ—ಗೃಹವನ್ನು | ತೃತ್ಸವೇ—ತೃತ್ಸುವಿಗೆ | ವಿ ಭಾಕ್—ಕೊಡಿಸಿಕೊಟ್ಟನು | (ವಯಂ—ನಾವೂ ಸಹ) | ವಿದಥೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಮೃಧ್ರವಾಚಂ—ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡುವ | ಪೂರುಂ—ಶತ್ರುಜನರನ್ನು | ಜೇಷ್ಠ—ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕವಷಾದಿಗಳ ದೈಧವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಸಪ್ತಪ್ರಾಕಾರಗಳನ್ನೂ (ಕೋಟಿಗಳನ್ನೂ) ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಒಡನೆಯೇ ಸೀಳಿಹಾಕಿದನು. ಅನುಪುತ್ರನಾದ ಬಲನ ಗೃಹವನ್ನು ತೃತ್ಸುವಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು. ನಾವೂ ಸಹ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವ ಶತ್ರುಜನರನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Indra, in his might, quickly demolished all their strongholds, and their seven (kinds of) cities : he has given the dwelling of the son of Anu to Tritsu : may we, (by propitiating Indra), conquer in battle the ill-speaking man

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಿ ಗ॒ವ್ಯವೋ॑ನ॒ವೋ ದ್ರು॒ಹ್ಯವ॑ಶ್ಚ॒ ಷ॒ಷ್ಟಿಃ ಶ॒ತಾ ಸು॑ಷು॒ಪ್ತಃ ಷ॒ಟಃ ಸ॒ಹಸ್ರಾ॑ |
ಷ॒ಷ್ಟಿವಿ॒ರಾಸೋ॑ ಅ॒ಧಿ ಷ॒ಡ್ಧವೋ॑ಯು ವಿಶ್ವೇದಿ॒ಂದ್ರಸ್ಯ॑ ವಿ॒ರ್ಯಾ
ಕೃ॒ತಾನಿ॑ || ೧೪ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ನಿ | ಗವ್ಯವಃ | ಅನವಃ | ದ್ರುಹ್ಯವಃ | ಚ | ಷಷ್ಠಿಃ | ಶತಾ | ಸುಸುಪುಃ | ಷಟ್ | ಸಹಸ್ರಾ |
ಷಷ್ಠಿಃ | ವೀರಾಸಃ | ಅಧಿ | ಷಟ್ | ದುವ್ರಯಯು | ವಿಶ್ವಾ | ಇತ್ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ವೀರ್ಯಾ | ಕೃತಾನಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಗವ್ಯವೋ ಗೋಕಾಮಾ ಅನವೋಽನೋಃ ಸಂಬಂಧಿನೋ ದ್ರುಹ್ಯವೋ ದ್ರುಹ್ಯೋಃ ಸಂಬಂಧಿನಶ್ಚ
ವೀರಾಸೋ ವೀರಾಃ ಷಷ್ಠಿಃ ಶತಾ ಶತಾನಿ | ಸಹಸ್ರಾಣೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಷಟ್ ಸಹಸ್ರಾ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಚ
ಷಷ್ಠಿಶ್ಚಾಧಿ ಷಡಧಿಕಾಃ ಷಟ್ ದುವ್ರಯಯು ದುವ್ರಯಯಾವೇ || ಚತುರ್ಥೀ ಲುಕ್ || ಪರಿಚರಣಕಾಮಾಯ
ಸುದಾಸೇ | ನಮಸ್ಯತಿ ದುವಸ್ಯತೀತಿ ಪರಿಚರಣಕರ್ಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ನಿ ಸುಸುಪುಃ | ನಿತರಾಂ ಶೇರತೇ |
ನಿಹತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾನ್ಯೇತಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಕೃತಾನಿ ಕಾರ್ಯಾಣೀಂದ್ರಸ್ಯೇತ್ ಇಂದ್ರಸ್ಯೈವ
ವೀರ್ಯಾ ವೀರ್ಯಾಣೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಗವ್ಯವಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಆಪಹರಿಸಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ | ಅನವಃ—ಅನುವಿನ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ |
ದ್ರುಹ್ಯವಃ—ದ್ರುಹ್ಯವಿನ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆದ | ವೀರಾಸಃ—ವೀರಯೋಧರು | ಷಷ್ಠಿಃ ಶತಾ ಷಟ್
ಸಹಸ್ರಾ ಷಷ್ಠಿಶ್ಚಾಧಿ ಷಟ್—ಅರವತ್ತಾರು ಸಾವಿರದ ಅರನೂರ ಅರವತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವರಾದರೂ |
ದುವ್ರಯಯು—ಪರಿಚರಣಕರ್ಮಕುಶಲನಾದ ಸುದಾಸನಿಗಾಗಿ | ನಿ ಸುಸುಪುಃ—ಹತರಾಗಿ ಮಲಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು |
ವಿಶ್ವಾ ಕೃತಾನಿ—ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳೂ ಸಹ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ ವೀರ್ಯಾ ಇತ್—ಇಂದ್ರನ ವೀರ್ಯಗಳಲ್ಲದೇ
ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸುದಾಸನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಆಪಹರಿಸಲಿಚ್ಛಿಸಿದ ಅನುವಿನ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ, ದ್ರುಹ್ಯವಿನ ಗುಂಪಿಗೆ
ಸೇರಿದವರೂ ಆದ ವೀರಯೋಧರು ಅರವತ್ತಾರು ಸಾವಿರದ ಅರನೂರ ಅರವತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವರಾದರೂ
ಪರಿಚರಣಕರ್ಮಕುಶಲನಾದ ಸುದಾಸನಿಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಹತರಾಗಿ ಮಲಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಮಸ್ತ
ಕರ್ಮಗಳೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನ ವೀರ್ಯಗಳಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

English Translation.

The warriors of the Anus and Druhyus, intending (to carry off the) cattle, (hostile) to the pious (Sudas), perished to the number of sixty-six thousand six hundred and sixty: such are all the glorious acts of Indra.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರೇಣೈತೇ ತೃತ್ಸವೋ ನೇವಿಷಾಣಾ ಆಪೋ ನ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಅಧವಂತ ನೀಚೀಃ |
ದುರ್ಮಿತ್ರಾಃ ಪ್ರಕಲವಿನ್ಮಿಮಾನಾ ಜಹುರ್ವಿಶ್ವಾನಿ ಭೋಜನಾ ಸುದಾಸೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರೇಣ | ಏತೇ | ತೃತ್ಸವಃ | ನೇವಿಷಾಣಾಃ | ಆಪಃ | ನ | ಸೃಷ್ಟ್ವಾಃ | ಅಧವಂತ | ನೀಚೀಃ |
ದುರ್ಮಿತ್ರಾಃ | ಪ್ರಕಲವಿತ್ | ಮಿಮಾನಾಃ | ಜಹುಃ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಭೋಜನಾ | ಸುದಾಸೇ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕದಾಚಿದಿಂದ್ರೇಣ ರಕ್ಷಿತಾ ಅಸ್ಯ ನೃದಾ ತೇಸ್ಯ ವ ಬಾಧ್ಯಂತೇ | ಏತೇ ತೃತ್ಸವೋ ದುರ್ಮಿತ್ರಾಸೋ ದುಷ್ಟಮಿತ್ರಾಃ ಪ್ರಕಲವಿದಜಾನಂತ ಇಂದ್ರೇಣ ನೇವಿಷಾಣಾ ಯುದ್ಧಾರ್ಥಂ ಸಂಗತಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾಃ ಪಲಾಯನಾರ್ಥಮುದ್ಯುಕ್ತಾ ನೀಚೀಃ ನೀಚೀನಾ ಆಪೋ ನ ಆಪ ಇನಾಧವಂತ | ಅಧವಂತ | ತತೋ ಮಿಮಾನಾಃ ಸುದಾಸಾ ಬಾಧ್ಯಮಾನಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಭೋಜನಾ ಭೋಗ್ಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಸುದಾಸೇ ರಾಜ್ಞೇ ಜಹುಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದುರ್ಮಿತ್ರಾಃ—ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲದ ದುಷ್ಟರೂ | ಪ್ರಕಲವಿತ್—ವಣಿಗನಂತೆ ದ್ರೋಹ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಏತೇ ತೃತ್ಸವಃ—ಈ ತೃತ್ಸವಗಳು | ಇಂದ್ರೇಣ—ಇಂದ್ರನೊಡನೆ | ನೇವಿಷಾಣಾಃ—ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹಠದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ | ಸೃಷ್ಟ್ವಾಃ—(ಕೈಲಾಗದೇ) ಪಲಾಯನಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ | ನೀಚೀಃ—ಅಧೋಭಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹಿಸುವ | ಆಪೋ ನ—ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ | ಅಧವಂತ—ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಿಹೋದರು | (ತತಃ—ಅನಂತರ) | ಮಿಮಾನಾಃ—ಸುದಾಸನಿಂದ ಹಿಂಸಿತರಾದ ಶತ್ರುಗಳು | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಭೋಜನಾ—ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ಸುದಾಸೇ—ಸುದಾಸನ ವಶಕ್ಕೆ | ಜಹುಃ—ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅನರ್ಹರೂ, ಶತ್ರುರೂಪರೂ, ಅವಿವೇಕಿಗಳೂ ಆದ ಈ ತೃತ್ಸವಗಳು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹಠದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಕೈಲಾಗದೇ ಪಲಾಯನಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ಅಧೋಭಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹಿಸುವ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಿಹೋದರು. ಅನಂತರ ಸುದಾಸನಿಂದ ಹಿಂಸಿತರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಸಮಸ್ತ ಭೋಗ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಸುದಾಸನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು.

English Translation.

These hostile Tritsus, ignorantly contending with Indra, fled routed as rapidly as rivers on a downward course, and being discomfited, abandoned all their possessions to Sudas.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪ್ರಕಲವಿತ್—ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಯನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಪ್ರಕಲವಿತ್ | ಪ್ರಕಲವಿದ್ವಣಿಗ್ಭವತಿ | ಕಲಾಶ್ಚ ವೇದ ಪ್ರಕಲಾಶ್ಚ | ದುರ್ಮಿತ್ರಾಸಃ ಪ್ರಕಲವಿನ್ರಿ-
ಮಾನಾಃ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೬-೬)

ಪ್ರಕಲವಿತ್—ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವ ವಣಿಗನ, ವರ್ತಕ, ಎಂದರ್ಥವು. ಇವನು ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣದು, ದೊಡ್ಡದು ಎಂದು ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವನು. ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವಾಗ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ತನ್ನ ಲಾಭದ ಮೇಲೆಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನು ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಮೋಸಮಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕರು ಅಥವಾ ದುಷ್ಟಜನರು, ಮೋಸಗಾರರು ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಜನರನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಾಗ ವಣಿಗನರನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅರ್ಥಂ ವೀರಸ್ಯ ಶ್ರುತಪಾಮನಿಂದ್ರಂ ಪರಾ ಶರ್ಧಂತಂ ನುನುದೇ ಅಭಿ ಕ್ಷಾಂ |
ಇಂದ್ರೋ ಮನ್ಯುಂ ಮನ್ಯುಮ್ಯೋ ಮಿಮಾಯ ಭೇಜೇ ಪಥೋ ವರ್ತನಿಂ
ಪತ್ಯಮಾನಃ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅರ್ಥಂ | ವೀರಸ್ಯ | ಶ್ರುತಪಾಂ | ಅನಿಂದ್ರಂ | ಪರಾ | ಶರ್ಧಂತಂ | ನುನುದೇ | ಅಭಿ | ಕ್ಷಾಂ |
ಇಂದ್ರಃ | ಮನ್ಯುಂ | ಮನ್ಯುಮ್ಯಃ | ಮಿಮಾಯ | ಭೇಜೇ | ಪಥಃ | ವರ್ತನಿಂ | ಪತ್ಯಮಾನಃ || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರೋಽಭಿ ಕ್ಷಾಂ ಭೂಮಿಮಭಿ | ಭೂಮ್ಯಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವೀರಸ್ಯ ವೀರ್ಯಯುಕ್ತಸ್ಯ ಸುದಾಸೋಽರ್ಥಂ ಹಿಂಸಕಂ || ಅರ್ಥೇಹಿಂಸಾಕರ್ಮಣೋಽರ್ಥಶಬ್ದಸ್ಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ || ಅನಿಂದ್ರಂ | ಯಸ್ಯ ಬುದ್ಧಾವಿಂದ್ರೋ ನಾಸ್ತ್ಯಸಾವನಿಂದ್ರಃ | ತಂ | ಇಂದ್ರಮಗಣಯಂತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಶ್ರುತಪಾಂ ಶ್ರುತಸ್ಯ ಕ್ಷೀರಾದೇರ್ಹವಿಷಃ ಪಾತಾರಂ ಶರ್ಧಂತಮುತ್ಸಹಮಾನಂ ಪರಾ ನುನುದೇ | ಕಿಂಚಿ ಮನ್ಯುಮ್ಯೋ ಮನ್ಯುಕರ್ಮಮನ್ಯುನಾ ಮಿನತೋ ಹಿಂಸತೋ ವಾ ಶತ್ರೋರ್ಮನ್ಯುಂ ಕ್ರೋಧಂ ಮಿಮಾಯ | ಬಬಾಧೇ | ಅಥ ಸುದಾಸಃ ಶತ್ರುಃ ಪಥೋ ಮಾರ್ಗಾನ್ ಪತ್ಯಮಾನೋ ಗಚ್ಛನ್ ವರ್ತನಿಂ ಪಲಾಯನ-
ಮಾರ್ಗಂ ಭೇಜೇ | ಪ್ರಾಪೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೀರಸ್ಯ—ವೀರೈಯುಕ್ತನಾದ ಸುದಾಸನಿಗೆ | ಅರ್ಧಂ—ಹಿಂಸಕನೂ | ಅನಿಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸದವನೂ | ಶೃತಪಾಂ—ಕ್ಷೀರಾದಿ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನ ಪಹರಿಸುವವನೂ | ಶರ್ಧಂತಂ—ಮೇಲೆ ಬೀಳುವವನೂ ಆದ ಶತ್ರುವನ್ನು | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಪಾಂ ಅಭಿ—ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆಲ್ಲಾ | ಪರಾ ನುನುದೇ—ಸುತ್ತಲೂ ಹೊರಳಾಡುವಂತೆ ಉರುಳಿಸಿದನು | ಮನ್ಯುಮ್ಯಃ—ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಎದುರಿಸುವ ಶತ್ರುವಿನ | ಮನ್ಯುಂ—ಕ್ರೋಧವನ್ನು | ಮಿಮಾಯ—ಹಾಳುಮಾಡಿದನು | (ಅನಂತರ ಶತ್ರುವು) | ಪಥಃ—ತನ್ನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ಪತ್ಯಮಾನಃ—ಅನುಸರಿಸಿ | ವರ್ತನಿಂ—ಸಲಾಯನಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಭೀಜೇ—ಹೊಂದಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೀರೈಯುಕ್ತನಾದ ಸುದಾಸನಿಗೆ ಹಿಂಸಕನೂ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸದವನೂ, ಕ್ಷೀರಾದಿ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನ ಪಹರಿಸುವವನೂ, ಮೇಲೆ ಬೀಳುವವನೂ ಆದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆಲ್ಲಾ ಬಿದ್ದು ಸುತ್ತಲೂ ಹೊರಳಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ಶತ್ರುವು ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಲಾಯನಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

English Translation.

Indra has scattered over the earth the hostile rival of the hero (Sudas) the senior of Indra, the appropriator of the oblation : Indra has baffled the wrath of the wrathful enemy, and the (foe) advancing on the way (against Sudas) has taken the path of flight.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆಧ್ರೇಣ ಚಿತ್ತದ್ವೇಕಂ ಚಕಾರ ಸಿಂಹ್ಯಂ ಚಿತ್ವೇತ್ಸೇನಾ ಜಘಾನ |

ಅವ ಸ್ತಕ್ತೀರ್ವೇಶ್ಯಾವೃಶ್ಚದಿಂದ್ರಃ ಪ್ರಾಯಚ್ಛದ್ವಿಶ್ವಾ ಭೋಜನಾ ಸುದಾಸೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆಧ್ರೇಣ | ಚಿತ್ | ತತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಏಕಂ | ಚಕಾರ | ಸಿಂಹ್ಯಂ | ಚಿತ್ | ಪೇತ್ಸೇನ | ಜಘಾನ |

ಅವ | ಸ್ತಕ್ತೀಃ | ವೇಶ್ಯಾ | ಅವೃಶ್ಚತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಪ್ರ | ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ | ವಿಶ್ವಾ | ಭೋಜನಾ | ಸುದಾಸೇ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಸ್ತತ್ತದಾಧ್ರೇಣ ಚಿತ್ ದರಿದ್ರೇಣಾಪಿ ಸುದಾಸೈಕಂ ಮುಖ್ಯಂ ದಾನಕರ್ಮ ಚಕಾರ | ಕಾರಯಾಮಾಸ | ಸಿಂಹ್ಯಂ ಚಿತ್ | ಪ್ರವಯಾಃ ಸಿಂಹಃ ಸಿಂಹ್ಯಃ | ತಮಪಿ ಪೇತ್ಸೇನ ಚ್ಯಾಗೇನ ಜಘಾನ |

ಘಾತಯಾಮಾಸ | ನೇಶ್ಯಾ | ನೇಶೀ ಸೂಚೀ | ತಯಾ ಸ್ತಕ್ತೀರ್ಯೋಪಾದೇರಶ್ರೀನನಾವೃತ್ತತ್ |
ಅವವೃತ್ತನಾನ್ | ನೇಶ್ಯಾದೇಃ ಕೃತ್ಯಂ ಸೂಚ್ಯನಾಕರೋದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾನ್ಯೇತಾನಿ ತ್ರೀಣಿ ಕರ್ಮಾ-
ಣ್ಯಸಂಭಾವಿತಾನೀತಿ ನಾಶಂಕನೀಯಾನೀಂದ್ರಸ್ಯ ಮಹಿಮ್ನೋಽಧಿಕತ್ವಾತ್ | ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಭೋಜನಾ
ಭೋಜನಾನಿ ಭೋಗ್ಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಸುದಾಸೇ ರಾಜ್ಞೇ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ | ಅದಾಚ್ಛ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ತತ್—ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅಧ್ರೇಣ ಚಿತ್—ದರಿದ್ರನಿಂದಲೂ ಸಹ |
ಏಕಂ—ಮುಖ್ಯವಾದ ದಾನಕರ್ಮವನ್ನು | ಚಕಾರ—ಮಾಡಿಸಿದನು | ಸಿಂಹ್ಯಂ ಚಿತ್—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ
ಸಿಂಹವನ್ನೂ ಸಹ | ಪೇತ್ಸೇನ—ಆಡಿನ ಮರಿಯಿಂದಲೇ | ಜಘಾನ—ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು | ನೇಶ್ಯಾ—ಸೂಚಿಯಿಂದಲೇ |
ಸ್ತಕ್ತೀ—ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು | ಅನಾವೃತ್ತತ್—ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ (ಕತ್ತರಿಸಿ) ಸರಿಪಡಿಸಿದನು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ |
ಭೋಜನಾ—ಭೋಗ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ | ಸುದಾಸೇ—ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್—ಕೊಟ್ಟನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವೀರ್ಯಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲೇ ಇಂದ್ರನು ದರಿದ್ರನಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ದಾನಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿಸಿದನು. ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಸಿಂಹವನ್ನೂ ಸಹ ಆಡಿನ ಮರಿಯಿಂದಲೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಸೂಚಿಯಿಂದಲೇ ಯೂಪ
ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಸರಿಪಡಿಸಿದನು. ಸಮಸ್ತವಾದ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

English Translation.

Indra has effected a valuable (donation) by a pauper : he has slain
an old lion by a goat : he has cut the angles of the sacrificial post with a
needle : he has given all the spoils (of the enemy) to Sudas.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶಶ್ವಂತೋ ಹಿ ಶತ್ರುವೋ ರಾರಧುಷ್ಟೇ ಭೇದಸ್ಯ ಚಿಚ್ಛರ್ಧತೋ ವಿಂದ
ರಂಧಿಂ |

ಮರ್ತಾ ಏನಃ ಸ್ತುವತೋ ಯಃ ಕೃಣೋತಿ ತಿಗ್ಮಂ ತಸ್ಮಿನ್ನಿ ಜಹಿ ವಜ್ರ-
ಮಿಂದ್ರ || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶಶ್ವಂತಃ | ಹಿ | ಶತ್ರುಃ | ರರಧುಃ | ತೇ | ಭೇದಸ್ಯ | ಚಿತ್ | ಶರ್ಧತಃ | ವಿಂದ | ರಂಧಿಂ |

ಮರ್ತಾನ್ | ಏನಃ | ಸ್ತುವತಃ | ಯಃ | ಕೃಣೋತಿ | ತಿಗ್ಮಂ | ತಸ್ಮಿನ್ | ನಿ | ಜಹಿ | ವಜ್ರಂ | ಇಂದ್ರ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಶತ್ರುನೋರಯಃ ಶತ್ರುತೋ ಬಹವೋ ರರಧುಃ | ವಶಮಾಯುಃ | ಚಿದಸಿ
ಚ ಶರ್ಧತ ಉತ್ಸಹಮಾನಸ್ಯ ಭೇದಸ್ಯ | ಭಿನತ್ತಿ ಮರ್ಯಾದಾ ಇತಿ ಭೇದೋ ನಾಸ್ತಿಕಃ | ತಸ್ಯ |
ಯದ್ವಾ | ಭೇದೋ ನಾಮ ಸುದಾಸಃ ಶತ್ರುಃ ಕಶ್ಚಿತ್ | ತಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ರಂಧಿಂ ವತೀಕರಂ ವಿಂದ |
ಲಭಸ್ವ | ಯೋ ಭೇದಃ ಸ್ತುವತಸ್ತವ್ವಂ ಸ್ತುವತೋ ಮರ್ತಾನ್ಮರ್ತ್ಯಾನ್ ಪ್ರತ್ಯೇನಃ ಸಾಸಂ ಕೃಣೋತಿ
ಕರೋತಿ ತಸ್ಮಿನ್ ಭೇದೇ ತಿಗ್ಮಂ ನಿಶಿತಂ ಯೋದ್ಧಾರಮುತ್ಸಾಹಯಂತಂ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ತಿಗ್ಮಂ
ತೇಜತೇರುತ್ಸಾಹಕರ್ಮಣಃ | ನಿ. ೧೦-೭ | ಇತಿ | ವಜ್ರಂ | ವಜತಿ ಗಚ್ಛತ್ಯೇವ ಶತ್ರುಂ ನ ಪ್ರತಿಹನ್ಯತೇ
ಇತಿ ವಜ್ರಃ | ತಂ || ವಜ್ರಶಬ್ದೋ ವಜೇರ್ಯಜ್ರೇಂದ್ರಾಗ್ರವಜ್ರವಿಪ್ರೇತ್ಯಾದಿನಾ ರಸ್ತ್ರತ್ಯಯಾಂತೋ
ನಿಸಾತಿತಃ || ತಂ ಜಹಿ | ವಜ್ರೇಣ ಭೇದಂ ಪ್ರದರೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಶತ್ರುವಃ—ಶತ್ರುಗಳು | ಶತ್ರುತಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ |
ರರಧುಃ—ನಿನ್ನ ವಶರಾಗಿದ್ದಾರೆ | ಚಿತ್—ಅದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ | ಶರ್ಧತಃ—ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು ಪ್ರಯ
ತ್ನಿಸುವ | ಭೇದಸ್ಯ—ಭೇದನ | ರಂಧಿಂ—ವತೀಕರಣವನ್ನಾ | ವಿಂದ—ಹೊಂದು | ಯಃ—ಯಾವ
ಭೇದನು | ಸ್ತುವತಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ | ಮರ್ತಾನ್—ಮಾನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ಏನಃ—ಪಾಪ
ಕಾರ್ಯವನ್ನು | ಕೃಣೋತಿ—ಆಚರಿಸುವನೋ | ತಸ್ಮಿನ್—ಅದೇ ಭೇದನಮೇಲೆ | ತಿಗ್ಮಂ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ |
ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ನಿ ಜಹಿ—ಪ್ರಯೋಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿನ್ನ ವಶರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು
ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಭೇದನನ್ನು ನಿನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊ, ಯಾವ ಭೇದನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಾನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುವನೋ ಅದೇ ಭೇದನಮೇಲೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸು.

English Translation.

Your numerous enemies, Indra, have been reduced to subjection :
effect at some time or other the subjugation of the turbulent Bheda, who
holds men praising you as guilty of wickedness : hurl, Indra, your sharp
thunderbolt against him.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅವದಿಂದ್ರಂ ಯಮುನಾ ತೃತ್ಸವಶ್ಚ ಪಾತ್ರ ಭೇದಂ ಸರ್ವತಾತಾ
ಮುಷಾಯತ್ |

ಅಜಾಸಶ್ಚ ತಿಗ್ರವೋ ಯಕ್ಷವಶ್ಚ ಬಲಿಂ ಶೀರ್ಷಾಣಂ ಜಭ್ರುರಶ್ವಾನಿ || ೧೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅವತ್ | ಇಂದ್ರಂ | ಯಮುನಾ | ತೃತ್ಸವಃ | ಚ | ಪ್ರ | ಅತ್ರ | ಭೇದಂ | ಸರ್ವತಾತಾ | ಮುಷಾಯತ್ |
ಅಜಾಸಃ | ಚ | ಶಿಗ್ರವಃ | ಯಕ್ಷವಃ | ಚ | ಬಲಿಂ | ಶೀರ್ಷಾಣಿ | ಜಭ್ರುಃ | ಅಶ್ವಾಞಿ || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ರಾಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವತಾತಾ ಸರ್ವತಾತೌ ಯುದ್ಧೇ ಯ ಇಂದ್ರೋ ಭೇದಂ ನಾಸ್ತಿಕಂ ಭೇದನಾ-
ಮಕಂ ನಾ ಸುದಾಸಃ ಶತ್ರುಂ ಪ್ರ ಮುಷಾಯತ್ ಪ್ರಾಮುಷ್ಣಾತ್ | ಅವಧೀದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಮಿಂದ್ರಂ
ಯಮುನಾವತ್ | ಅತೋಷಯತ್ | ತತ್ತೀರನಾಸೀ ಜನಃ ಸರ್ವೋಽಪ್ಯತೋಷಯದಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ತೃತ್ಸವಸ್ತುತೋಃ ಪುರುಷಾಶ್ವಾವನ್ | ಅವದಿತ್ಯೇಕವಚನಂ ಬಹುವಚನಾಂತತಯಾ ನಿಪರಿಣತಂ
ಸದತ್ರ ಸಂಬಧ್ಯತೇ | ಕಿಂಚಾಜಾಸೋಽಜಾಜನಪದಾಃ ಶಿಗ್ರವೋ ಜನಪದಾ ಯಕ್ಷವಶ್ಚ ಜನಪದಾ
ಅಶ್ವಾಞ್ಯಶ್ವಸಂಬಂಧೀನಿ ಶೀರ್ಷಾಣಿ ಶಿರಾಂಸಿ | ಯುದ್ಧೇ ಹತಾನಾಮಶ್ವಾನಾಂ ಶಿರಾಂಸೀತ್ಯರ್ಥಃ |
ಬಲಿಮುಪಹಾರಂ ತಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯೋಪ ಜಭ್ರುಃ | ಉಪಜಹ್ರುಃ | ಯದ್ವಾ | ಅಶ್ವಾಞಿ ಶೀರ್ಷಾಣಿ
ಯುದ್ಧೇ ಗೃಹೀತಾನ್ಮುಖ್ಯಾನಶ್ವಾನಿಂದ್ರಾಯೋಪಹಾರಂ ಜಹ್ರುರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ರ ಸರ್ವತಾತಾ—ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | (ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು) | ಭೇದಂ—ಕರ್ಮಭೃಷ್ಟನಾದ
ಭೇದನನ್ನು | ಪ್ರ ಮುಷಾಯತ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಂದನೋ | (ತಂ) ಇಂದ್ರಂ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು |
ಯಮುನಾ—ಯಮುನೆಯು | ಅವತ್—ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿತು | ತೃತ್ಸವಃ ಚ—ತೃತ್ಸುಗಳೂ ಸಂತೋಷ
ಗೊಳಿಸಿದರು | ಅಜಾಸಃ ಚ—ಅಜಾಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ | ಶಿಗ್ರವಃ—ಶಿಗ್ರುಗಳೂ | ಯಕ್ಷವಶ್ಚ—
ಯಕ್ಷಗಳೂ | ಅಶ್ವಾಞಿ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತವಾದ ಅಶ್ವಗಳ | ಶೀರ್ಷಾಣಿ—ತಲೆಗಳನ್ನು | ಬಲಿಂ—
ಉಪಹಾರವಾಗಿ | ಜಭ್ರುಃ—ಅರ್ಪಿಸಿದರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸುದಾಸನ ಶತ್ರುವೂ ಕರ್ಮಭೃಷ್ಟನೂ ಆದ ಭೇದನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ನಾಶಮಾಡಿದನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯಮುನೆಯೂ ತೃತ್ಸುಗಳೂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದರು. ಅಜಾಸಂಜ್ಞಕರಾದ
ಪ್ರಜೆಗಳೂ, ಶಿಗ್ರುಗಳೂ, ಯಕ್ಷರುಗಳೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತವಾದ ಅಶ್ವಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ಉಪಹಾರವಾಗಿ
(ಬಲಿಯಾಗಿ) ಅರ್ಪಿಸಿದರು.

English Translation.

The dwellers on the Yamuna and the Tritsus glorified Indra when he killed Bheda in battle : the Ajas, the Shigrus, the Yakshas, offered to him as a sacrifice the heads of the horses (killed in the combat).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ತ ಇಂದ್ರ ಸುಮತಯೋ ನ ರಾಯಃ ಸಂಚಕ್ಷೇ ಪೂರ್ವಾ ಉಷಸೋ
ನ ನೂತ್ನಾಃ |

ದೇವಕಂ ಚಿನ್ಮಾನ್ಯಮಾನಂ ಜಘಂಥಾವ ತ್ಮನಾ ಬೃಹತಃ ಶಂಬರಂ ಭೇತ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಸುಮತಯಃ | ನ | ರಾಯಃ | ಸಂಚಕ್ಷೇ | ಪೂರ್ವಾಃ | ಉಷಸಃ | ನ | ನೂತ್ನಾಃ |
ದೇವಕಂ | ಚಿತ್ | ಮಾನ್ಯಮಾನಂ | ಜಘಂಥ | ಅವ | ತ್ಮನಾ | ಬೃಹತಃ | ಶಂಬರಂ | ಭೇತ್ || ೨೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಪೂರ್ವಾಃ ಪುರಾತನಾಃ ಸುಮತಯಃ ಶೋಭನಮತಯೋ ರಾಯೋ
ಧನಾನಿ ಚೋಷಸೋ ನ ಉಷಸ ಇವ ನ ಸಂಚಕ್ಷೇ ಸಂಖ್ಯಾತುಂ ನ ಶಕ್ಯಾಃ | ನ ನೂತ್ನಾ ನೂತನಾಶ್ಚ
ಸುಮತಯೋ ರಾಯಶ್ಚ ನ ಸಂಚಕ್ಷೇ | ಕಿಂಚಿ ತ್ವಂ ಮಾನ್ಯಮಾನಂ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಪುತ್ರಂ ದೇವಕಂ
ದೇವಕನಾಮಾನಂ ಶತ್ರುಂ ಜಘಂಥ | ಅವಧೀಃ | ತ್ಮನಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಬೃಹತೋ ಮಹತಃ ಶೈಲಾತ್
ಶಂಬರಂ ಜಾವ ಭೇತ್ | ಅವಾಭೈತ್ತೀರಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪೂರ್ವಾಃ—ಪುರಾತನಗಳಾದ | ಸುಮತಯಃ—
ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಗಳೂ | ರಾಯಃ—ಧನಗಳೂ | ಉಷಸೋ ನ—ಪುನಃ ಪುನರಾವರ್ತವಾಗುವ ಉಷಸ್ಸುಗಳನ್ನು
ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಂತೆ | ನ ಸಂಚಕ್ಷೇ—ಗುಣಿಸಿ ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ | ನ ನೂತ್ನಾಃ—ಈಗ
ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಧನಗಳನ್ನೂ ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಮಾನ್ಯಮಾನಂ—ಮನ್ಯಮಾನನ
ಪುತ್ರನಾದ | ದೇವಕಂ—ದೇವಕನನ್ನೂ | ಜಘಂಥ—ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ | ತ್ಮನಾ—ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತನಾಗಿಯೇ |
ಬೃಹತಃ—ಮಹತ್ತಾದ ಪರ್ವತದಿಂದ | ಶಂಬರಂ ಚ—ಶಂಬರನನ್ನೂ | ಅವ ಭೇತ್—ಸೀಳಿಹಾಕಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುನಃ ಪುನರಾವರ್ತವಾಗುವ ಉಷಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ
ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಪುರಾತನಗಳಾದ ಅನುಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಧನಗಳನ್ನೂ ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ
ಈಗಿನ ಧನಗಳನ್ನೂ ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಮನ್ಯಮಾನನ ಪುತ್ರನಾದ ದೇವಕನನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ.
ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತನಾಗಿಯೇ ಮಹತ್ತಾದ ಪರ್ವತದಿಂದ ಶಂಬರನನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Your favours, Indra, and your bounties, whether old or new, cannot be counted like the (recurring) dawns ; you have slain Devaka, the son of Manyamana, and of your own will have cast down Sambara from the vast (mountain).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ಯೇ ಗೃಹಾದಮಮದುಸ್ತ್ವಾಯಾ ಪರಾಶರಃ ಶತಯಾತುರ್ವಸಿಷ್ಠಃ |
ನ ತೇ ಭೋಜಸ್ಯ ಸಖ್ಯಂ ವೃಷಂತಾಧಾ ಸೂರಿಭ್ಯಃ ಸುದಿನಾ ವೃಚ್ಛಾನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಯೇ | ಗೃಹಾತ್ | ಅಮಮದುಃ | ತ್ವಾಯಾ | ಪರಾಶರಃ | ಶತಯಾತುಃ | ವಸಿಷ್ಠಃ |
ನ | ತೇ | ಭೋಜಸ್ಯ | ಸಖ್ಯಂ | ವೃಷಂತ | ಅಧ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ | ಸುದಿನಾ | ವಿ | ಉಚ್ಛಾನ್ || ೨೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪರಾಶರಃ ಶತಯಾತುರ್ಬಹುರಕ್ಷಾಃ | ಬಹುನಿ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಬಾಧಿತುಂ ಯಂ ಕಾಮಯಂತೇ ಸ ಶತಯಾತುರ್ಬಹುನಾಂ ರಕ್ಷಾಂ ಶಾತಯಿತಾ ನಾ | ಶಕ್ತಿರ್ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೈವಮಾಡಯೋ ಯೇ ಋಷಯಸ್ತ್ವಾಯಾ ತ್ವದಿಚ್ಛಯಾ ಗೃಹಾದ್ಗೃಹಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ || ಲೃಬಲೋಪೇ ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಪಂಚಮಿಾ | ಸಾ. ೨-೩-೨೮-೧ || ಯದ್ವಾ | ಗೃಹಾತ್ ಗೃಹೇ || ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥೇ ಪಂಚಮಿಾ || ಪ್ರಾಮಮದುಃ ತ್ವಾಂ ಪ್ರತುಷ್ಟುವುಃ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ತರ್ಪಿತವಂತೋ ನಾ ತೇ ಪರಾಶರಪ್ರಭೃತಯೋ ಭೋಜಸ್ಯ ಭೋಜಕಸ್ಯ ಪಾಲಸ್ಯ ತೇ ತವ ಸಖ್ಯಂ ಸಖ್ಯಃ ಕರ್ಮಸ್ತೋತ್ರಂ ಯಜನಂ ನಾ ನ ವೃಷಂತಿ | ನ ವಿಸ್ಮರಂತಿ | ವೃಷ ಮರ್ಷೇ | ಮರ್ಷೋ ಮರ್ಷಣಂ | ತನ್ನ ಕುರ್ವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಯತೋ ನ ವಿಸ್ಮರಂತ್ಯಧಾತೋ ಹೇತೋಃ ಸೂರಿಭ್ಯಃ ಸೂರಿಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ಯಾಣಾಮೇಷಾಂ || ಅತ್ರ ವಿಭಕ್ತಿವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಸುದಿನಾ ಸುದಿನಾನಿ ವೃಚ್ಛಾನ್ | ವೃಚ್ಛಂತಿ | ನಿವಸಂತಿ | ಉಪಗಚ್ಛಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಶತಯಾತುಃ—ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರ ನಾಶಕನಾದ | ಪರಾಶರಃ—ಪರಾಶರನೂ | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠನೂ (ಮತ್ತು) | ಯೇ—ಯಾವ ಋಷಿಗಳು | ತ್ವಾಯಾ—ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ | ಗೃಹಾತ್—ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ | ಪ್ರ ಅಮಮದುಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ತುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದರೋ | (ಆ ಋಷಿಗಳು) ಭೋಜಸ್ಯ—ಸರ್ವಪಾಲಕನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸಖ್ಯಂ—ಸಖಿತ್ವವನ್ನು | ನ ವೃಷಂತೆ—

ಮರೆಯಲಾರರು | ಅಥ—ಆದುದರಿಂದ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ | ಸುದಿನಾ—ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನಗಳು |
ವ್ಯುಚ್ಛಾನ್—ಬೆಳಗಿ ಬರುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರ ನಾಶಕನಾದ ಪರಾಶರನೂ, ವಸಿಷ್ಠನೂ ಮುಂತಾದ ಯಾವ
ಋಷಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದರೋ ಆ ಋಷಿಗಳು
ಸರ್ವಪಾಲಕನಾದ ನಿನ್ನ ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯಲಾರರು. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಖಂಡಿತ ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನಗಳು
ಬೆಳಗಿ ಬರುತ್ತವೆ.

English Translation.

Parasara, the destroyer of hundreds (of Raksbasas), and Vasishtha, they who devoted to you, have glorified you in every dwelling, neglect not the friendship of you (their) benefactor : therefore prosperous days dawn upon the pious.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪರಾಶರಃ—ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಪರಾಶರಃ ಪರಾರ್ಥೀಸ್ಯ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸ್ತುತಿರಸ್ಯ ಜಜ್ಞೇ | ಪರಾಶರಃ ಶತಯಾತುರ್ವಸಿಷ್ಠಃ |
ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ | ಇಂದ್ರೋಽಪಿ ಪರಾಶರ ಉಚ್ಯತೇ | ಪರಾ ಶಾತಯಿತಾ
ಯಾತೂನಾಂ | ಇಂದ್ರೋ ಯಾತೂನಾಮುಭವತ್ಪರಾಶರಃ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೬-೩೦)

ಪರಾಶರ ಎಂಬುವನು ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು; ಜೀರ್ಣವಾದುದೂ, ಶಿಥಿಲವಾದುದೂ ಆದ ಶರೀರವುಳ್ಳ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯಿಂದ
ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನು. ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಪುತ್ರನಿದ್ದನು. ಅವನ ಪುತ್ರನೇ ಪರಾಶರನು ಎಂದರೆ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಗೆ
ಈ ಪರಾಶರನು ಮೊಮ್ಮಗನೆಂದಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯವು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಪರಾಶರಃ ಎಂದರೆ
ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಹೆಸರು ಏತಕ್ಕೇಂದರೆ—ಪರಾ ಶಾತಯಿತಾ ಯಾತೂನಾಂ | ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು ನಾಶಮಾಡುವವ
ನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪರಾಶರನೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಇಂದ್ರೋ ಯಾತೂನಾಮುಭವತ್ಪರಾಶರಃ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು
ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದ್ವೇ ನಪ್ತುರ್ದೇವತಃ ಶತೇ ಗೋದ್ವಾರಥಾ ವಧೂಮಂತಾ ಸುದಾಸಃ |
ಅರ್ಹನ್ನಗ್ನೇ ಪೃಜವನಸ್ಯ ದಾನಂ ಹೋತೇವ ಸದ್ಮ ಪರ್ಯೇಮಿ ರೇಭನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದ್ವೇ ಇತಿ | ನಪುಃ | ದೇವವತಃ | ಶತೇ ಇತಿ | ಗೋಃ | ದ್ವಾ | ರಥಾ | ವಧೂಮಂತಾ | ಸುದಾಸಃ |
ಅರ್ಹನ್ | ಅಗ್ನೇ | ಪೈಜವನಸ್ಯ | ದಾನಂ | ಹೋತಾ ಇವ | ಸದ್ಮ | ಪರಿ | ಏಮಿ | ರೇಭನ್ || ೨೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವವತೋ ರಾಜ್ಞೋ ನಪುಃ ಪೌತ್ರಸ್ಯ ಪೈಜವನಸ್ಯ ಪಿಜವನಪುತ್ರಸ್ಯ ಸುದಾಸೋ ರಾಜ್ಞೋ
ಗೋರ್ಗವಾಂ ದ್ವೇ ಶತೇ ವಧೂಮಂತಾ ವಧೂಸಂಯುಕ್ತಾ ದ್ವಾ ದ್ವಾ ರಥಾ ರಥಾ ಚ ದೇಯಂ ದಾನಂ
ದಾನಭೂತಾನ್ ರೇಭನ್ ಇಂದ್ರಂ ಸ್ತುವನ್ ಆತ ಏವಾರ್ಹನ್ಯೋಗ್ಯೋಽಹಂ ವಸಿಷ್ಠೋ ಹೇ
ಅಗ್ನೇ ಸದ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹಂ ಹೋತೇವ ವಷಟ್ಕರ್ತೇವ ಪರ್ಯೇಮಿ | ಅತ್ರಾಗ್ನೇಃ ಸಂಬೋಧನಂ
ಸರ್ವದೇವಮುಖ್ಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನಾರ್ಥಂ ನ ತು ದೇವತಾತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥಮತದ್ವೇವತಾಕತ್ವಾದಸ್ಯ
ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೇವವತಃ—ದೇವವಂತನೆಂಬ ರಾಜನ | ನಪುಃ—ಪೌತ್ರನೂ |
ಪೈಜವನಸ್ಯ—ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನೂ ಆದ | ಸುದಾಸಃ—ಸುದಾಸನಿಂದ | ದಾನಂ—ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ |
ಗೋಃ—ಗೋವುಗಳ | ದ್ವೇ ಶತೇ—ಇನ್ನೂರು ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನೂ | ವಧೂಮಂತಾ—ವಧುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿದ |
ದ್ವಾ ರಥಾ—ಎರಡು ರಥಗಳನ್ನೂ | ರೇಭನ್—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಲೂ | ಅರ್ಹನ್—ನಾನು ಆ ದಾನಕ್ಕೆ
ಯೋಗ್ಯನಾಗಿಯೂ | ಸದ್ಮ—ಯಜ್ಞಗೃಹವನ್ನು | ಹೋತಾ ಇವ—ವಷಟ್ಕರ್ತನಂತೆ | ಪರ್ಯೇಮಿ—
ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವವಂತನೆಂಬ ರಾಜನ ಪೌತ್ರನೂ ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಸುದಾಸನಿಂದ ದಾನವಾಗಿ
ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಇನ್ನೂರು ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ವಧುಯುಕ್ತವಾದ ಎರಡು ರಥಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಲೂ, ಆ ದಾನಕ್ಕೆ
ಯೋಗ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಯಜ್ಞಗೃಹವನ್ನು ವಷಟ್ಕರ್ತನಂತೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Praising the liberality of Sudas, the grandson of Devavat, the son of
Paijavana, the donor of two hundred cows, and of two chariots with two
wives, I, worthy (of the gift), circumambulate you Agni, like the ministrant
priest in th chamber (of sacrifice).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಚಿತ್ವಾರೋ ಮಾ ಪೈಜವನಸ್ಯ ದಾನಾಃ ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟಯಃ ಕೃಶನಿನೋ ನಿರೀಕೇ |
 ಋಜ್ರಾಸೋ ಮಾ ಪೃಥಿವಿಷ್ಠಾಃ ಸುದಾಸಸ್ತೋಕಂ ತೋಕಾಯ ಶ್ರವಸೇ
 ವಹಂತಿ || ೨೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಚಿತ್ವಾರಃ | ಮಾ | ಪೈಜವನಸ್ಯ | ದಾನಾಃ | ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟಯಃ | ಕೃಶನಿನಃ | ನಿರೀಕೇ |
 ಋಜ್ರಾಸಃ | ಮಾ | ಪೃಥಿವಿಷ್ಠಾಃ | ಸುದಾಸಃ | ತೋಕಂ | ತೋಕಾಯ | ಶ್ರವಸೇ | ವಹಂತಿ || ೨೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೈಜವನಸ್ಯ ಪಿಜವನಪುತ್ರಸ್ಯ ಸುದಾಸೋ ರಾಜ್ಞಃ ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟಯಃ ಪ್ರಶಸ್ತಾತಿ ಸರ್ವನಾಃ
 ಶ್ರದ್ಧಾದಿದಾನಾಂಗಯುಕ್ತಾಃ ಕೃಶನಿನೋ ಹಿರಣ್ಯಾ ಲಂಕಾರವಂತೋ ನಿರೀಕೇ ದುರ್ಗತಾ ಸತ್ಯಾಮೃಜ್ರಾಸಃ
 ಋಜುಗಾಮಿನಃ ಪೃಥಿವಿಷ್ಠಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ದಾನಾ ದೇಯಭೂತಾಶ್ಚ ತ್ವಾರೋಽಶ್ವಾಸ್ತೋಕಂ
 ಪುತ್ರವತ್ಪಾಲನೀಯಂ ಮಾಂ ವಸಿಷ್ಠಂ ರಥೇ ಸ್ಥಿತಂ ತೋಕಾಯ ತೋಕಸ್ಯ ಪುತ್ರಸ್ಯ || ಪಷ್ಯರ್ಥೇ
 ಚಿತುರ್ಥೇ || ಶ್ರವಸೇನ್ನಾಯ ಯಶಸೇ ವಾ ವಹಂತಿ | ಪುನರ್ಮೇತಿ ಪೂರಣಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೈಜವನಸ್ಯ—ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನಾದ | ಸುದಾಸಃ—ಸುದಾಸನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವೂ | ಸ್ಮದ್ಧಿಷ್ಟಯಃ—
 ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ | ಕೃಶನಿನಃ—ಸುವರ್ಣಾಲಂಕಾರಪೂರಿತವೂ | ನಿರೀಕೇ—ದುರ್ಗಪ್ರದೇಶ-
 ಗಳಲ್ಲಿ | ಋಜ್ರಾಸಃ—ನೇರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲವೂ | ಪೃಥಿವಿಷ್ಠಾಃ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವೂ |
 ದಾನಾಃ—ದಾನಾರ್ಹವೂ ಆದ | ಚಿತ್ವಾರಃ—ನಾಲ್ಕು ಅಶ್ವಗಳೂ | ತೋಕಂ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನಿಗೂ |
 ತೋಕಾಯ—ತತ್ಪುತ್ರನಿಗೂ | ಶ್ರವಸೇ—ಅನ್ನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ವಹಂತಿ—ನಮ್ಮನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನಾದ ಸುದಾಸನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವೂ ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ, ಸುವರ್ಣಾ-
 ಲಂಕಾರಪೂರಿತವೂ, ದುರ್ಗಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲವೂ, ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವೂ,
 ದಾನಾರ್ಹವೂ ಆದ ನಾಲ್ಕು ಅಶ್ವಗಳೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ
 ನಮ್ಮನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Four (horses), having golden trappings, going steadily on a difficult road, celebrated on the earth, the excellent and acceptable gifts (made) to me by Sudas, the son of the Poijavana, bear me as a son (to obtain) food and progeny.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ಶ್ರವೋ ರೋದಸೀ ಅಂತರ್ವೀ ಶೀರ್ಷೇಶೀರ್ಷೇ ವಿಬಭಾಜಾ
ವಿಭಕ್ತಾ |

ಸಪ್ತೇಂದ್ರಂ ನ ಸ್ತವತೋ ಗೃಣಂತಿ ನಿ ಯುಧ್ಯಾಮಧಿನುಶಿದಭೀಕೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ಶ್ರವಃ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಂತಃ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ಶೀರ್ಷೇಶೀರ್ಷೇ | ವಿಬಭಾಜಾ | ವಿಭಕ್ತಾ |
ಸಪ್ತ | ಇತ್ | ಇಂದ್ರಂ | ನ | ಸ್ತವತಃ | ಗೃಣಂತಿ | ನಿ | ಯುಧ್ಯಾಮಧಿಂ | ಅಶಿತಾತ್ | ಅಭೀಕೇ ||೨೪||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯ ಸುದಾಸಃ ಶ್ರವೋ ಯಶ ಉರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಂತಃ |
ವಿಸ್ತೀರ್ಣಯೋರ್ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ವರ್ತತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯಶ್ಚ ಸುದಾ ವಿಭಕ್ತಾ ಧನಸ್ಯ
ಪ್ರದಾತಾ ಶೀರ್ಷೇಶೀರ್ಷೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಯ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಯ ಧನಂ ಪ್ರದದಾ ತಂ ಸುದಾಸಂ ಸಪ್ತೇತ್ ಸಪ್ತೈವ
ಲೋಕಾ ಇಂದ್ರಂ ನ ಇಂದ್ರಮಿವ ಗೃಣಂತಿ | ಸ್ತುವಂತಿ | ಕಿಂಚ ಸ್ತವತೋ ನದ್ಯೋಽಭೀಕೇ ಯುದ್ಧೇ
ಯುಧ್ಯಾಮಧಿಂ ಯುಧ್ಯಾಮಧಿನಾಮಕಂ ಸಪತ್ನಂ ನೃಶಿತಾತ್ | ನೃಹನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸುದಾಸನ | ಶ್ರವಃ—ಕೀರ್ತಿಯು | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ರೋದಸೀ—
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ | (ಯಃ—ಯಾರು) | ವಿಭಕ್ತಾ—
ಧನಪ್ರದಾತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು | ಶೀರ್ಷೇಶೀರ್ಷೇ—ಸಕಲ ಸಜ್ಜನರಿಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ | ವಿ ಬಭಾಜ—
ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೋ | (ತಂ—ಅವನನ್ನು) | ಸಪ್ತೇತ್—ಸಪ್ತಲೋಕಗಳೂ | ಇಂದ್ರಂ ನ—ಇಂದ್ರನನ್ನು
ಯಾವರೀತಿ ಸ್ತುತಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ | ಗೃಣಂತಿ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತವೆ | ಸ್ತವತಃ—ಪ್ರವಹಿಸುವ ನದಿಗಳೂ |
ಅಭೀಕೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಯುಧ್ಯಾಮಧಿಂ—ಯುಧ್ಯಾಮಧಿಯೆಂಬ ಶತ್ರುವನ್ನು | ನಿ ಅಶಿತಾತ್—ನಾಶಮಾಡಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಸುದಾಸನ ಕೀರ್ತಿಯು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ
ಯಾರು ಧನದಾತೃವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸಕಲ ಸಜ್ಜನರಿಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೋ ಅವನನ್ನು
ಸಪ್ತಲೋಕಗಳೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರವಹಿಸುವ ನದಿಗಳೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯುಧ್ಯಾ
ಮಧಿಯೆಂಬ ಅವನ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದೆ.

English Translation.

The seven worlds praise (Sudas) as if he were Indra : him whose
fame (spreads) through the spacious heaven and earth : who, munificent,
has distributed (wealth) on every eminent person, and (for whom) the flow-
ing (rivers) have destroyed Yudhyamadhi in war.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮಂ ನರೋ ಮರುತಃ ಸಶ್ಚತಾನು ದಿವೋದಾಸಂ ನ ಪಿತರಂ ಸುದಾಸಃ |
ಅವಿಷ್ವನಾ ಪೈಜವನಸ್ಯ ಕೇತಂ ದೂಣಾಶಂ ಕ್ಷತ್ರನುಜರಂ ದುವೋಯು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಂ | ನರಃ | ಮರುತಃ | ಸಶ್ಚತ | ಅನು | ದಿವಃಽದಾಸಂ | ನ | ಪಿತರಂ | ಸುದಾಸಃ |
ಅವಿಷ್ವನ | ಪೈಜವನಸ್ಯ | ಕೇತಂ | ದುಃಽನಶಂ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಅಜರಂ | ದುವಃಽಯು || ೨೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನರೋ ನೇತಾರೋ ಮರುತ ಇಮಂ ಸುದಾಸಂ ರಾಜಾನಂ ಸುದಾಸೋ ರಾಜ್ಞಃ ಪಿತರಂ
ದಿವೋದಾಸಂ ನ ದಿವೋದಾಸಮಿವ | ದಿವೋದಾಸ ಇತಿ ಪಿಜವನಸ್ಯೈವ ನಾಮಾಂತರಂ | ಅನು ಸಶ್ಚತ |
ಅನುಸೇವಧ್ವಂ | ಕಿಂಚಿ ದುವೋಯು ಪರಿಚರಣಿಕಾಮಸ್ಯ || ಷಷ್ಠ್ಯಾ ಲುಕ್ || ಪೈಜವನಸ್ಯ
ಪಿಜವನಪುತ್ರಸ್ಯ ಸುದಾಸಃ ಕೇತಂ ಮಂತ್ರಂ ಗೃಹಂ ವಾವಿಷ್ವನ | ರಕ್ಷತ | ಅಪಿ ಚಾಸ್ಯ ಸುದಾಸಃ ಕ್ಷತ್ರಂ
ಬಲಂ ದೂಣಾಶಂ ದುರ್ನಶಮವಿನಾಶ್ಯಜರಮಶಿಥಿಲಂ ಚಾಸ್ತು ||

|| ಪ್ರತಿಸಾರ್ಥ ||

ನರಃ—ನೇತೃಗಳಾದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಸುದಾಸಃ—ಸುದಾಸನ | ಪಿತರಂ—
ತಂದೆಯಾದ | ದಿವೋದಾಸಂ ನ—ದಿವೋದಾಸನನ್ನು ಸೇವಿಸಿದಂತೆಯೇ | ಇಮಂ—ಈ ಸುದಾಸನನ್ನೂ |

ಅನು ಸಶ್ವತೇ—ಸೇವಿಸಿರಿ | ದುವೋಯು—ಪೂಜಾನಿರತನಾದವನೂ | ಪೈಜವನಸ್ಯ—ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನೂ
ಆದ ಸುದಾಸನ | ಕೇತಂ—ಗೃಹವನ್ನು | ಅವಿಷ್ಟನ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ | ಪ್ರತ್ರಂ—ಅವನ ಬಲವು | ದೂಣಾಶಂ—
ನಾಶರಹಿತವಾಗಿಯೂ | ಅಜರಂ—ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಸುದಾಸನ ತಂದೆಯಾದ ದಿವೋದಾಸನನ್ನು ಸೇವಿಸಿದಂತೆಯೇ ಈ
ಸುದಾಸನನ್ನೂ ಸೇವಿಸಿರಿ. ಪೂಜಾನಿರತನೂ ಪಿಜವನನ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಈ ಸುದಾಸನ ಗೃಹವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಅವನ
ಬಲವು ನಾಶರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ.

English Translation.

Maruts, leaders (of rites), attend upon this (prince) as you did upon
Divodasa, the father of Sudas : favour the prayers of the devout son of
Pijavana, and may his strength be unimpaired, undecaying.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗ ಇತ್ಯೇಕಾದಶರ್ಚಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭವೈಂದ್ರಂ
ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗ ಏಕಾದಶೇತಿ || ಅಭಿಪ್ಲವಿಕೇ ಪಂಚಮೇಂದ್ರಹನ್ಯೇತನ್ನಿವಿದ್ಧಾನಂ |
ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಕಯಾ ಶುಭಾ ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗ ಇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೭-೭ | ಇತಿ || ವಿಷುವತಿ
ನಿಷ್ಕೇವಲೈಶಸ್ತ್ರೈಃ ಸೈತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗೋಽಭಿ ತ್ಯಂ ಮೇಷಂ | ಅ. ೮-೭ |
ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲೈಃ ಸೈತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗೋ ವೃಷಭೋ ನ
ಭೀಮ ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ವೀರ್ಯಾಯ ಸ್ವಧಾವಾನ್ | ಐ. ಅ. ೫-೨-೨ | ಇತಿ || ಆಯುಷ್ಯಾಮೇಷ್ಟ್ಯಾಂ
ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಯಾಮಿತೀಂದ್ರಸ್ಯ ತ್ರಾತುರ್ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಸಹಸಾವನ್ತರಿಷ್ಟಾ
ಪಾಹಿ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಪಾಯುಭಿಃ | ಅ. ೨-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಬ್
ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗ ಏಕಾದಶ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಭಿಪ್ಲವವೆಂಬ ಯಾಗದ
ಐದನೆಯ ದಿವಸ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿದ್ಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—
ಕಯಾ ಶುಭಾ ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗ ಇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೭) ನಿವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದು.

ವಿಷುವದ್ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗೋಽಭಿ ತ್ಯಂ ಮೇಷಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾ ರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗೋ ವೃಷಭೋ ನ ಭೀಮ ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ವೀರ್ಯಾಯ ಸ್ವಧಾನಾನ್ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಆಯುಷ್ಯಾಮೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಃ ತ್ರಾತಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ—ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಎಂಬ ೭ ನೆಯ ಋಕ್ಮನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಸಹಸಾವನ್ನರಿಷ್ಟಾ ಪಾಹಿ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಪಾಯುಭಿಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೯

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೧೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೨ || ವರ್ಗ—೨೯, ೩೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಮಂತ್ರ—೧೧ ||

|| ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗೋ ವೃಷಭೋ ನ ಭೀಮ ಏಕಃ ಕೃಷ್ಣೀಶ್ವಾನಯತಿ ಪ್ರ ವಿಶ್ವಾಃ |

ಯಃ ಶಶ್ವತೋ ಅದಾಶುಷೋ ಗಯಸ್ಯ ಪ್ರಯಂತಾಸಿ ಸುಸ್ವಿತರಾಯ

ವೇದಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗಃ | ವೃಷಭಃ | ನ | ಭೀಮಃ | ಏಕಃ | ಕೃಷ್ಣೀಃ | ಚ್ಯವಯತಿ | ಪ್ರ | ವಿಶ್ವಾಃ |

ಯಃ | ಶಶ್ವತಃ | ಅದಾಶುಷಃ | ಗಯಸ್ಯ | ಪ್ರಯಂತಾ | ಅಸಿ | ಸುಸ್ವಿತರಾಯ | ವೇದಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯ ಇಂದ್ರಸ್ತಿಗ್ಮತ್ಯಂಗಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣತ್ಯಂಗೋ ವೃಷಭೋ ನ ವೃಷಭ ಇವ ಭೀಮೋ ಭಯಂಕರಃ ಸನ್ ಏಕೋಽಸಹಾಯ ಏವ ವಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾನ್ ಕೃಷ್ಣೀಃ ಶತ್ರುಜನಾನ್ ಸ್ಥಾನಾತ್ ಪ್ರ ಚ್ಯಾವಯತಿ | ಯಶ್ಚೇಂದ್ರೋಽದಾಶುಷೋಽಯಜಮಾನಸ್ಯ ಶಶ್ವತೋ ಬಹೋರ್ಗಯಸ್ಯ ಗೃಹಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಪಾಪಹರ್ತಾ ಭವತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ಸುಸ್ವಿತರಾಯಾತಿಶಯೇನ ಸೋಮಾಭಿಷವಂ ಕುರ್ವತೇ

ಜನಾಯ ನೇದೋ ಧನಂ ಪ್ರಯಂತಾ ಪ್ರದಾತಾಸಿ || ತೈನಂತೆತ್ವಾದತ್ರ ಪಷ್ಕಾ ಅಭಾವಃ | ಅಸೀತ್ಯಸ್ಯಾ-
ಖ್ಯಾತಸ್ಯಾನುದಾತ್ತತ್ವಾದ್ಯದ್ವೈತ್ಯೋಗಾಚ್ಛಾನುದಾತ್ತತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ ಯದ್ವೈತ್ಯುಕ್ತಮಾಖ್ಯಾ-
ತಾಂತರಮಧ್ಯಾಹ್ನತ್ಯ ಯೋಜನಾ ಕೃತಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಯಾಃ—ಯಾವ ನೀನು | ತಿಗ್ಮಶೃಂಗಃ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬುಳ್ಳ | ವೃಷಭೋ
ನಃ—ವೃಷಭದಂತೆ | ಭೀಮಃ—ಭಯಂಕರನಾಗಿದ್ದು | ಏಕಃ—ಇತರರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೇ | ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತ
ವಾದ | ಕೃಷ್ಣೀಃ—ಶತ್ರುಜನಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಚ್ಯಾವಯತಿ—ಉರುಳಿಸುವೆಯೋ | ಯಾಃ—ಯಾವ ನೀನು |
ಅದಾಶುಷಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸದಿರುವವನ | ಶಶ್ವತಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ | ಗಯಸ್ಯ—ಧನದ ಅಪಹರ್ತೃ
ವಾಗಿರುವೆಯೋ (ಅಂತಹ ನೀನು) | ಸುಷ್ವಿತರಾಯ—ಅತ್ಯತಿಶಯವಾಗಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜ
ಮಾನನಿಗೆ | ನೇದಃ—ಧನವನ್ನು | ಪ್ರಯಂತಾ ಅಸಿ—ಕೊಡುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನೀನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬುಗಳುಳ್ಳ ವೃಷಭದಂತೆ ಭಯಂಕರನಾಗಿದ್ದು ಇತರ
ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೇ ಸಮಸ್ತಶತ್ರುಜನಗಳನ್ನೂ ಉರುಳಿಸುವೆಯೋ ಯಾವ ನೀನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸದಿರುವವನ ಅನೇಕ
ವಿಧವಾದ ಧನದ ಅಪಹರ್ತೃವಾಗಿರುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ಅತ್ಯತಿಶಯವಾಗಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ
ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಧನಪ್ರದನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation

Indra, who is formidable as a sharp-horned bull, singly expels all
men (from their stations) : you who are the despoiler of the ample wealth of
him who makes no offerings, are the giver of riches to the presenter of
frequent oblations.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಹ ತೈದಿಂದ್ರ ಕುತ್ಸನಾನಃ ಶುಶ್ರೂಷಮಾಣಸ್ತನ್ನಾ ಸಮರ್ಯೇ |

ದಾಸಂ ಯಚ್ಛ್ವಂ ಕುಯವಂ ನ್ಯಸ್ಮಾ ಅರಂಧಯ ಅರ್ಜುನೇಯಾಯ

ತಿಕ್ಷನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಹ | ತೈತ್ | ಇಂದ್ರ | ಕುತ್ಸಂ | ಅನಃ | ಶುಶ್ರೂಷಮಾಣಃ | ತನ್ನಾ | ಸಮರ್ಯೇ |

ದಾಸಂ | ಯತ್ | ಶುಷ್ವಂ | ಕುಯವಂ | ನಿ | ಅಸ್ಮೈ | ಅರಂಧಯಃ | ಅರ್ಜುನೇಯಾಯ | ತಿಕ್ಷನ್ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಹ ತ್ವಂ ಖಲು ತೈತ್ತದಾ ತನ್ನಾ ಶರೀರೇಣ ಶುಶ್ರೂಷಮಾಣ ಉಪಚರನ್ ಸಮರ್ಯೇ ಮರ್ಯೇರ್ಮರ್ಯೈರ್ಯೋದ್ಧೃಭಿಃ ಸಹಿತೇ ಯುದ್ಧೇ ಕುತ್ಸನಾಮಃ | ಅರಕ್ಷಃ | ಕದೇತ್ಯ-
ತ್ರಾಹ | ಯದ್ಯದಾರ್ಜುನೇಯಾರ್ಜುನ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಾರ್ಯಾಸ್ತೈ ಕುತ್ಸಾಯ ಶಿಕ್ಷನ್ ಧನಂ ಪ್ರಯಚ್ಛನ್
ದಾಸಂ ದಾಸನಾಮಕಮಸುರಂ ಶುಷ್ಣಂ ಚ ಕುವಯಂ ಚ ನೈರಂಧಯಃ ನಿತರಾಂ ವಶಮಾನಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಅರ್ಜುನೇಯಾಯೆ—ಅರ್ಜುನೀಪುತ್ರನಾದ |
ಆಸ್ತೈ—ಈ ಕುತ್ಸನಿಗೆ | ಶಿಕ್ಷನ್—ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ | ದಾಸಂ—(ಅಸುರರಾದ) ದಾಸನನ್ನಾ | ಶುಷ್ಣಂ—
ಶುಷ್ಣನನ್ನಾ | ಕುವಯಂ—ಕುವನನ್ನಾ | ನಿ ಅರಂಧಯಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನ ವಶವಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡಿದೆಯೋ | ತೈತ್ಯ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ | ತ್ವಂ ಹ—ನೀನೇ | ತನ್ನಾ—ನಿನ್ನ ಶರೀರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ |
ಶುಶ್ರೂಷಮಾಣಃ—ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾ | ಸಮರ್ಯೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಕುತ್ಸಂ—ಆ ಕುತ್ಸನನ್ನು | ಅವಃ—
ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ಅರ್ಜುನೀಪುತ್ರನಾದ ಈ ಕುತ್ಸನಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಅಸುರರಾದ
ದಾಸ, ಶುಷ್ಣ ಮತ್ತು ಕುವನ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನಾ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನ ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ
ನೀನೇ ನಿನ್ನ ಶರೀರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕುತ್ಸನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆ.

English Translation.

Aiding him with your person, Indra, you have defended Kutsa in
is combat when you had subjugated Dasa, Sushna and Kuyava, giving
(their spoil) to that son of Arjuni.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಧೈಷ್ಟೋ ಧೃಷತಾ ವೀತಹವ್ಯಂ ಪ್ರಾವೋ ವಿಶ್ವಾಭಿರೂತಿಭಿಃ ಸುದಾಸಂ |
ಪ್ರ ಪೌರುಕುತ್ನಿಂ ತ್ರಸದಸ್ಯಮಾವಃ ಕ್ಷೇತ್ರಸಾತಾ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು ಪೂರುಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಧೈಷ್ಟೋ | ಇತಿ | ಧೃಷತಾ | ವೀತಹವ್ಯಂ | ಪ್ರ | ಅವಃ | ವಿಶ್ವಾಭಿಃ | ಊತಿಭಿಃ | ಸುದಾಸಂ |
ಪ್ರ | ಪೌರುಕುತ್ನಿಂ | ತ್ರಸದಸ್ಯಂ | ಅವಃ | ಕ್ಷೇತ್ರಸಾತಾ | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು | ಪೂರುಂ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಧೃಷ್ಟೋ ಶತ್ರುಣಾಂ ಧರ್ಷಕೇಂದ್ರ ಧೃಷತಾ ಧರ್ಷಕೇಣ ವಜ್ರೇಣ ಬಲೇನ ನಾ
ವೀತಹವ್ಯಂ ದತ್ತಹವಿಷ್ಣಂ ಪ್ರಜನಿತಹವಿಷ್ಣಂ ನಾ ಸುದಾಸಂ ರಾಜಾನಂ ವಿಶ್ವಾಭಿಃ ಸರ್ವಾಭಿರೂತಿಭಿಃ
ರಕ್ಷಾಭಿಃ ಸ್ತವಃ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣಾರಕ್ಷಃ | ಕಿಂಚಿ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು ಯುದ್ಧೇಷು ಕ್ಷೇತ್ರಸಾತಾ
ಕ್ಷೇತ್ರಸಾತಾ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಭೂಮೇರ್ಭಜನೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ಸೌರುಕುತ್ಸಿಂ ಪುರುಕುತ್ಸಸ್ಯಾಪತ್ಯಂ ತ್ರಸದಸ್ಯಂ
ಪೂರುಂ ಚ ಸ್ತವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಧೃಷ್ಟೋ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಧೃಷತಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವ ಬಲದಿಂದ |
ವೀತಹವ್ಯಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ | ಸುದಾಸಂ—ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು | ವಿಶ್ವಾಭಿಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ |
ಊತಿಭಿಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ಸ್ತವಃ—ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆ | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು—ವೃತ್ರಹನನ ಸಾಧಕವಾದ
ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಕ್ಷೇತ್ರಸಾತಾ—ಕ್ಷೇತ್ರಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ಸೌರುಕುತ್ಸಂ—ಪುರುಕುತ್ಸನ ಪುತ್ರನಾದ | ತ್ರಸದಸ್ಯಂ—
ತ್ರಸದಸ್ಯನನ್ನಾ | ಪೂರುಂ ಚ—ಪೂರುವನ್ನಾ | ಪ್ರ ಅವಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು
ಅರ್ಪಿಸುವ ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಸಕಲ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಕಾಪಾಡಿರುವೆ. ವೃತ್ರಹನನಸಾಧಕವಾದ ಯುದ್ಧ
ಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ತ್ರಸದಸ್ಯನನ್ನಾ ಪೂರುವನ್ನಾ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆ.

English Translation.

Undaunted (Indra), you have protected with all your protections
Sudas, the offerer of oblations : you have protected in battles with enemies
for the possession of the earth, Trasadasyu, the son of Purukusta, and Puru.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ನೃಭಿರ್ನೃಮಣೋ ದೇವವೀತೌ ಭೂರೀಣಿ ವೃತ್ರಾ ಹರ್ಯಶ್ಚ ಹಂಸಿ |

ತ್ವಂ ನಿ ದಸ್ಯಂ ಚುಮುರಿಂ ಧುನಿಂ ಚಾಸ್ವಾಪಯೋ ದಭೀತಯೇ ಸುಹಂತು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ನೃಭಿಃ | ನೃಮನಃ | ದೇವವೀತೌ | ಭೂರೀಣಿ | ವೃತ್ರಾ | ಹರ್ಯಶ್ಚ | ಹಂಸಿ |

ತ್ವಂ | ನಿ | ದಸ್ಯಂ | ಚುಮುರಿಂ | ಧುನಿಂ | ಚ | ಅಸ್ವಾಪಯಃ | ದಭೀತಯೇ | ಸುಹಂತು || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನೈಮಣೋ ನೈಭಿಯಜ್ಞಾನಾಂ ನೇತೃಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭಿರ್ಮನನೀಯ ಸ್ತೋತವ್ಯೇಂದ್ರ |
ನೈಷು ಮನೋ ಯಸ್ಯೇತಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿರ್ವಾ | ದೇವವೀತಾ ಯಜ್ಞೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಸತಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇ
ವಾ | ಪೇವಾ ವಿಜಿಗೀಷವೋ ಯಸ್ಮಿನ್ ವಿಯಂತಿ ಗಚ್ಛಂತೀತಿ ಸಂಗ್ರಾಮೋ ದೇವವೀತಿ | ನೈಭಿರ್ಮ-
ರುದ್ಭಿಃ ಸಹ ಭೂರೀಣಿ ಬಹೂನಿ ವೃತ್ತಾ ವೃತ್ತಾಣಿ ಶತ್ರುನ್ ಹಂಸಿ | ಮಾರಿತವಾನಸಿ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ
ಹರ್ಯಶ್ವೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ದಭೀತಯೇ ದಭೀತಿನಾಮಕಾಯ ರಾಜರ್ಷಯೇ | ತದರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ದಸ್ಯುಂ
ಚುಮುರಿಂ ಚ ಧುನಿಂ ಚ ಸುಹಂತು ಸುಹಂತುನಾ ವಜ್ರೇಣ ನಿ ನಿತರಾಮಸ್ತಾಪಯಃ | ಮಾರಿತವಾನ-
ಸೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನೈಮಣಃ—ಯಜಮಾನರಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನೈಷು—ನೀನು | ದೇವವೀತಾ—
ದೇವಜಯಸಾಧಕವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ನೈಭಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿ | ಭೂರೀಣಿ—ಆತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸಂಖ್ಯೆ
ಯುಳ್ಳ | ವೃತ್ತಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಹಂಸಿ—ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ | ಹರ್ಯಶ್ವ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು |
ದಭೀತಯೇ—ದಭೀತಿಯೆಂಬ ರಾಜರ್ಷಿಗೋಸ್ಕರ | ದಸ್ಯುಂ—ದಸ್ಯುವನ್ನು | ಚುಮುರಿಂ—ಚುಮುರಿ
ಯನ್ನಾ | ಧುನಿಂ ಚ—ಧುನಿಯನ್ನಾ ಕೂಡ | ಸುಹಂತು—ನಾಶಕವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ | ನಿ ಅಸ್ತಾಪಯಃ—
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಡೆದು ಉರುಳಿಸಿದೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜಮಾನರಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ದೇವಜಯಸಾಧಕವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ
ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಆತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ದಭೀತಿ
ಯೆಂಬ ರಾಜರ್ಷಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ದಸ್ಯುವನ್ನಾ ಚುಮುರಿಯನ್ನಾ ಧುನಿಯನ್ನಾ ಕೂಡ ನಾಶಕವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧ
ದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಡೆದು ಉರುಳಿಸಿರುವೆ.

English Translation.

You, the lord of houses, who are honoured by men, have destroyed,
along with the Maruts, numerous enemies at the sacrifice to the gods, you
have put to sleep with the thunderbolt the Dasyus, Chamuri, and Dhuni, on
behalf of Dabhihi.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತವ ಚೌತ್ಮಾನಿ ನಜ್ರಹಸ್ತ ತಾನಿ ನನ ಯತ್ಪುರೋ ನನತಿಂ ಚ ಸದ್ಯಃ |

ನಿವೇಶನೇ ಶತತಮಾವಿನೇಷೀರಹಣ್ವಾ ವೃತ್ತಂ ನಮುಚಿಮುತಾಹನ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತವ | ಜ್ಯೋತ್ಸಾನಿ | ವಜ್ರಹಸ್ತ | ತಾನಿ | ನವ | ಯತ್ | ಪುರಃ | ನವತಿಂ | ಚ | ಸದ್ಯಃ |
 ನಿವೇಶನೇ | ಶತ್ವತಮಾ | ಅವಿನೇಷೀಃ | ಅಹನ್ | ಚ | ವೃತ್ರಂ | ನಮುಚಿಂ | ಉತ | ಅಹನ್ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಜ್ರಹಸ್ತ ತವ ಜ್ಯೋತ್ಸಾನಿ ಬಲಾನಿ ತಾನಿ ತಾದೃಶಾನಿ | ಯದ್ಯದಾ ತ್ವಂ ಶಂಬರಸ್ಯ ನವ ನವತಿಂ
 ಚ ಪುರಃ ಸದ್ಯೋಽಯುಗಪದೇವ ವಿದಾರಿತವಾನಸೀತಿ ಶೇಷಃ | ತದಾ ನಿವೇಶನೇ ನಿವೇಶನಾರ್ಥಂ ಶತ್ವತಮಾ
 ಶತ್ವತಮಾಂ ಪುರಮವಿನೇಷೀಃ | ವ್ಯಾಪ್ನೋಃ | ವೃತ್ರಂ ಚಾಹನ್ | ಉತಾಪಿ ಚ ನಮುಚಿಮಹನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಹಸ್ತ—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) |
 ನವ ನವತಿ ಚ—ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ | ಪುರಃ—ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ | ಸದ್ಯಃ—ಒಡನೆಯೇ
 (ನಾಶಮಾಡಿದೆಯೋ) ಮತ್ತು | ನಿವೇಶನೇ—ನಿನ್ನ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ | ಶತ್ವತಮಾ—ನೂರನೆಯ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು |
 ಅವಿನೇಷೀಃ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆಯೋ (ಅಲ್ಲದೇ) | ವೃತ್ರಂ ಚ—ವೃತ್ರನನ್ನೂ | ಅಹನ್—ಕೊಂದೆಯೋ | ಉತ—
 ಮತ್ತು | ನಮುಚಿಂ—ನಮುಚಿಯನ್ನೂ | ಅಹನ್—ಕೊಂದೆಯೋ (ಆಗ) | ತವ—ನಿನ್ನ | ಜ್ಯೋತ್ಸಾನಿ—
 ಶಕ್ತಿಗಳು | ತಾನಿ—ಇವೇ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ನೀನು ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶತ್ರು
 ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ಒಡನೆಯೇ ನಾಶಮಾಡಿದೆಯೋ, ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನೂರನೆಯ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ
 ದೆಯೋ ಅಲ್ಲದೇ, ವೃತ್ರನನ್ನೂ, ನಮುಚಿಯನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿದೆಯೋ, ಆಗಲೇ ನಿನ್ನ ಸರಾಕ್ರಮವು ಇಂತಹವುಗಳು
 ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

English Translation.

Such, wielder of the thunderbolt, are your mighty powers, that when
 you had quickly destroyed ninety and nine cities, you have occupied the
 hundredth as a place of abode : you have slain Vritra : you have also slain
 Namuchi.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸನಾ ತಾ ತ ಇಂದ್ರ ಭೋಜನಾನಿ ರಾತಹವ್ಯಾಯ ದಾಶುಷೇ ಸುದಾಸೇ |
 ವೃಷ್ಣೇ ತೇ ಹರೀ ವೃಷಣಾ ಯುನಜ್ಜಿ ವ್ಯಂತು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಪುರುಶಾಕ್
 ನಾಜಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸನಾ | ತಾ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಭೋಜನಾನಿ | ರಾತೃಹವ್ಯಾಯ | ದಾಶುಷೇ | ಸುದಾಸೇ |
 ವೃಷ್ಟೇ | ತೇ | ಹರೀ | ಇತಿ | ವೃಷಣಾ | ಯುನಜ್ಞಿ | ವ್ಯಂತು | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಪುರುಶಾಕ | ವಾಜಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ರಾತೃಹವ್ಯಾಯ ದತ್ತಹವ್ಯಾಯ ದಾಶುಷೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಸುದಾಸೇ
 ತಾ ತಾನಿ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಾನಿ ಭೋಜನಾನಿ ಭೋಗ್ಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಸನಾ ಸನಾನಿ ಸನಾತನಾನಿ ಬಭೂವುರಿತಿ
 ಶೇಷಃ | ಹೇ ಪುರುಶಾಕ ಬಹುಕರ್ಮನ್ನಿಂದ್ರ ವೃಷ್ಟೇ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತ್ರೇ ತೇ ತುಭ್ಯಂ | ತ್ವಾಮಾ-
 ನೇತುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವೃಷಣಾ ವೃಷಣೌ ಹರೀ ಆಶ್ವಾ ಯುನಜ್ಞಿ | ರಥೇ ಯೋಜಯಾಮಿ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯ-
 ಸ್ಮದೀಯಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ವಾಜಂ ಬಲಿನಂ ತ್ವಾಂ ವ್ಯಂತು | ಗಚ್ಛಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ರಾತೃಹವ್ಯಾಯ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವವನೂ |
 ದಾಶುಷೇ—ಯಜಮಾನನೂ ಆದ | ಸುದಾಸೇ—ಸುದಾಸನಿಗೆ | ತಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಅನಂತವಾದ
 ಭೋಜನಾನಿ—ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳು | ಸನಾ—ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರತಕ್ಕವಾಗವೆ | ಪುರುಶಾಕ—ಅನೇಕ ಕರ್ಮ
 ಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವೃಷ್ಟೇ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ | ತೇ—ನಿನಗಾಗಿ | ವೃಷಣಾ—
 ವೀರೈಸೇಚಕಗಳಾದ | ಹರೀ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಯುನಜ್ಞಿ—ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—
 ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ವಾಜಂ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು | ವ್ಯಂತು—ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವವನೂ, ಯಜಮಾನನೂ ಆದ ಸುದಾಸನಿಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದ
 ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಅನಂತವೂ ಶಾಶ್ವತವೂ ಆಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕಾಮವರ್ಷಕ
 ನಾದ ನಿನಗಾಗಿ ವೀರೈಸೇಚಕಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ
 ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation.

Your favours, Indra, to Sudas, the donor (of offerings), the presenter
 of oblations, infinite : showerer (of benefits), I yoke for you (your vigorous)
 steeds : may our prayers reach you who are mighty, to whom many rites
 are addressed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಸಹಸಾವನ್ನರಿಷ್ಟಾವಘಾಯ ಭೂಮ ಹರಿವಃ ಪರಾದ್ಯೈ |
ತ್ರಾಯಸ್ವ ನೋಽವ್ಯಕೇಭಿರ್ವರೂಢೈಸ್ತವ ಪ್ರಿಯಾಸಃ ಸೂರಿಷು ಸ್ಯಾಮ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ತೇ | ಅಸ್ಯಾಂ | ಸಹಸಾವನ್ | ಪರಿಷ್ಟಾ | ಅಘಾಯ | ಭೂಮ | ಹರಿವಃ | ಪರಾದ್ಯೈ |
ತ್ರಾಯಸ್ವ | ನಃ | ಅವ್ಯಕೇಭಿಃ | ವರೂಢೈಃ | ತವ | ಪ್ರಿಯಾಸಃ | ಸೂರಿಷು | ಸ್ಯಾಮ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಹಸಾವನ್ ಬಲವನ್ ಹರಿವೋ ಹರಿವನ್ನಿಂದ್ರ ತೇ ತವಾಸ್ಯಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೇಣಾಸ್ಯಾಭಿಃ
ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಯಾಂ ಪರಿಷ್ಟಾವನ್ನೇಷಣಾಯಾಂ ಪರಾದ್ಯೈ ಪರಾದಾನಾಯಾಘಾಯಾಹಂತ್ರೇ ವಯಂ ಮಾ
ಭೂಮ | ಕಿಂಚಿ ನೋಽಸ್ಮಾನವ್ಯಕೇಭಿರಬಾಢೈರ್ವರೂಢೈಃ | ವಾರಯಂತು ಪದ್ರವೇಭ್ಯ ಇತಿ ವರೂಢಾನಿ
ರಕ್ಷಣಾನಿ | ತೈಸ್ತ್ರಾಯಸ್ವ | ಸಾಹಿ | ತವ ಸೂರಿಷು ಸ್ತೋತೃಷು ಮಧ್ಯೇ ವಯಂ ಪ್ರಿಯಾಸಃ ಪ್ರಿಯಾಃ
ಸ್ಯಾಮ | ಭೂಯಾಸ್ಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸಾವನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದವನೂ | ಹರಿವಃ—ಹರಿನಾಮಕಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ವನೂ ಆದ ಎಲೆ
ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಅಸ್ಯಾಂ ಪರಿಷ್ಟಾ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸುವ ಈ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ |
ಅಘಾಯ—ಪಾಪಿಷ್ಠನೂ | ಪರಾದ್ಯೈ—ಇತರರನ್ನು ಕೊಳ್ಳಿಹೊಡೆದು ತಿನ್ನುವವನೂ ಆದ ಶತ್ರುವಿಗೆ | ಮಾ
ಭೂಮ—ನಾವು ವಶರಾಗದಿರುವಂತಾಗಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವ್ಯಕೇಭಿಃ—ಹಿಂಸಕಗಳಲ್ಲದಿರುವ | ವರೂ-
ಢೈಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ | ತ್ರಾಯಸ್ವ—ರಕ್ಷಿಸು | ತವ—ನಿನ್ನ | ಸೂರಿಷು—ಸ್ತೋತೃಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ |
ಪ್ರಿಯಾಸಃ—ನಿನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಯುತನಾದವನೂ, ಹರಿನಾಮಕಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ವನೂ ಆದ ಎಲೆ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಿಸಿ
ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸುವ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಷ್ಠನೂ, ಇತರರನ್ನು ಕೊಳ್ಳಿಹೊಡೆದು ತಿನ್ನುವವನೂ ಆದ ಶತ್ರು
ವಿಗೆ ನಾವು ವಶರಾಗದಿರುವಂತಾಗಲಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಕಗಳಲ್ಲದಿರುವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು. ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತೃಗಳ
ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Powerful Indra, lord of horses, let us not be exposed at this ceremony, addressed to you, to the murderous despoiler : protect us with impregnable defences : many we be held dear among your worshippers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಿಯಾಸ ಇತ್ತೇ ಮಘವನ್ನಭಿಷ್ವಾ ನರೋ ಮದೇಮ ಶರಣೇ ಸಖಾಯಃ |

ನಿ ತುರ್ವಶಂ ನಿ ಯಾದ್ವಂ ಶಿಶೀಹ್ಯತಿಥಿಗ್ವಾಯ ಶಂಸ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯನ್ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಿಯಾಸಃ | ಇತ್ | ತೇ | ಮಘವನ್ | ಅಭಿಷ್ವಾ | ನರಃ | ಮದೇಮ | ಶರಣೇ | ಸಖಾಯಃ |

ನಿ | ತುರ್ವಶಂ | ನಿ | ಯಾದ್ವಂ | ಶಿಶೀಹಿ | ಅತಿಥಿಗ್ವಾಯ | ಶಂಸ್ಯಂ | ಕರಿಷ್ಯನ್ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ತೇ ತನಾಭಿಷ್ವಾವಭೇಷಣೇ ನರಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ನೇತಾರೋ ವಯಂ ಸಖಾಯಃ ಸಮಾನಖ್ಯಾತಯಃ ಪ್ರಿಯಾಸಃ ಪ್ರಿಯಾಶ್ಚ ಸಂತಃ ಶರಣ ಇತ್ ಗೃಹ ಏವ ಮದೇಮ | ಮೋದೇಮ | ಕಿಂಚಾತಿಥಿಗ್ವಾಯ | ಪೂಜಯಾತಿಥೀನ್ ಗಚ್ಛತೀತ್ಯತಿಥಿಗ್ವಃ | ತಸ್ಮೈ ಸುದಾಸೇ ದಿವೋದಾಸಾಯ ನಾಸ್ಮದೀಯಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಶಂಸ್ಯಂ ಶಂಸನೀಯಂ ಸುಖಂ ಕರಿಷ್ಯನ್ ಕುರ್ವನ್ ತುರ್ವಶಂ ರಾಜಾನಂ ನಿ ಶಿಶೀಹಿ | ವಶಂ ಕುರು | ಯಾದ್ವಂ ಚ ರಾಜಾನಂ ನಿ ಶಿಶೀಹೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅಭಿಷ್ವಾ—ಪೂಜಿಸುವ ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನರಃ—ಯಜಮಾನರಾದ ನಾವು | ಸಖಾಯಃ—ನಿನಗೆ ಮಿತ್ರರಾಗಿಯೂ | ಪ್ರಿಯಾಸಃ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಿಯೂ | ಶರಣೇ ಇತ್—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ | ಮದೇಮ—ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ | ಅತಿಥಿಗ್ವಾಯ—ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವ ಸುದಾಸನಿಗೆ | ಶಂಸ್ಯಂ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕರಿಷ್ಯನ್—ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ | ತುರ್ವಶಂ—ತುರ್ವಶನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು | ನಿ ಶಿಶೀಹಿ—ಅವನಿಗೆ ವಶನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು | ಯಾದ್ವಂ—ಯದುವುತ್ರನನ್ನಾ | ನಿ (ಶಿಶೀಹಿ)—ವಶನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರಾದ ನಾವು ನಿನಗೆ ಮಿತ್ರರಾಗಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುವಂತಾಗಲಿ. ಅತಿಥಿಯನ್ನು

ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವ ಸುದಾಸನಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ತುರ್ವಶನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಅವನಿಗೆ ವಶನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಯದುಪುತ್ರನನ್ನೂ ವಶನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

May we, Maghavan, leaders in your adoration, regarded as dear friends, be happy in our homes : about to bestow felicity upon Atithigwan, humiliate Turvasa ; (humiliate) the son of Yadu.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸದ್ಯಶ್ಚಿನ್ನು ತೇ ಮಘವನ್ ಅಭಿಷ್ಠಾ ನರಃ ಶಂಸಂತ್ಯುಕ್ತಶಾಸ ಉಕ್ಥಾ |
ಯೇ ತೇ ಹವೇಭಿಃ ಪಣೀರದಾಶನ್ ಸ್ತಾನ್ವಣೀಷ್ಟ ಯುಜ್ಯಾಯ ತಸ್ಮೈ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸದ್ಯಃ | ಚಿತ್ | ನು | ತೇ | ಮಘವನ್ | ಅಭಿಷ್ಠಾ | ನರಃ | ಶಂಸಂತಿ | ಉಕ್ತಶಾಸಃ | ಉಕ್ಥಾ |
ಯೇ | ತೇ | ಹವೇಭಿಃ | ವಿ | ಪಣೀನ್ | ಅದಾಶನ್ | ಅಸ್ತಾನ್ | ವ್ಯಣೀಷ್ಟ | ಯುಜ್ಯಾಯ | ತಸ್ಮೈ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ತೇ ತವ ನು ಅದ್ಯಾಭಿಷ್ಠಾವಭ್ಯೇಷಣೇ ಯೇ ನರ ಉಕ್ತಶಾಸ ಉಕ್ಥಾನಾಂ ಶಂಸಿತಾರ ಉಕ್ಥೇಕ್ಥಾನಿ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸದ್ಯಶ್ಚಿತ್ ಸದ್ಯ ವಿವ ಶಂಸಂತಿ | ಕಿಂಚಿ ತೇ ತವ ಹವೇಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಪಣೀನಪ್ರದಾನಶೀಲಾನ್ ವಣಿಜೋಽಪಿ ವ್ಯದಾಶನ್ | ಧನಾನಿ ವಿಶೇಷೇಣಾದಾಸ-ಯನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾನಸ್ತಾನ್ ತಸ್ಮೈ ಯುಜ್ಯಾಯ ಸಖ್ಯಾಯ ತತ್ಸಖ್ಯಮನುವರ್ತಯಿತುಂ ವ್ಯಣೀಷ್ಟ | ಪರಿಗೃಹಾಣ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನು—ಈಗ | ಅಭಿಷ್ಠಾ—ನಿನ್ನ ಪೂಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಉಕ್ತಶಾಸಃ—ಉಕ್ತಮಂತ್ರಪಾಠಕರಾದ | ಯೇ ನರಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನರು | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಉಕ್ಥಾ—ಶಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಸದ್ಯಶ್ಚಿತ್—ಈ ಒಡನೆಯೇ | ಶಂಸಂತಿ—ಪರಿಸುವರೋ (ಅಲ್ಲದೇ) | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಹವೇಭಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ | ಪಣೀನ್—ಜಿಪುಣರಾದ ಪಣಿಗಳನ್ನೂ | ವಿ ಅದಾಶನ್—ಧನದಾತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೋ | ಅಸ್ತಾನ್—ಅಂತಹ ನಮ್ಮನ್ನೂ | ತಸ್ಮೈ ಯುಜ್ಯಾಯ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಿನ್ನ ಸಖಿತ್ವಕ್ಕೆ | ವ್ಯಣೀಷ್ಟ—ಆರಿಸಿಕೊ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಪೂಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಕ್ಯಕರಾದ ಯಾವ ಯಜಮಾನರು ನಿನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಶಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಈ ಒಡನೆಯೇ ಪಠಿಸುವರೋ, ಅಲ್ಲದೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಜಿಪುಣರಾದ ಪಡೆಗಳನ್ನೂ ಧನದಾತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೋ ಅಂತಹ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಸಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊ.

English Translation.

The leaders (of rites), reciters of prayers, offer, Maghavan, prayers devoutly for your adoration : they by their praises have appropriated the wealth of the niggards : select us (as the objects) of your friendship.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಏತೇ ಸ್ತೋಮಾ ನರಾಂ ನೃತಮ ತುಭ್ಯಮಸ್ತದ್ವ್ಯಂಚೋ ದದತೋ
ಮಘಾನಿ |

ತೇಷಾಮಿಂದ್ರ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ ಶಿವೋ ಭೂಃ ಸಖಾ ಚ ಶೂರೋಽವಿತಾ ಚ
ನೃಣಾಂ || ೧೦ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯ ||

ಏತೇ | ಸ್ತೋಮಾಃ | ನರಾಂ | ನೃತಮ | ತುಭ್ಯಂ | ಅಸ್ತದ್ವ್ಯಂಚಃ | ದದತಃ | ಮಘಾನಿ |

ತೇಷಾಂ | ಇಂದ್ರ | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ | ಶಿವಃ | ಭೂಃ | ಸಖಾ | ಚ | ಶೂರಃ | ಅವಿತಾ | ಚ | ನೃಣಾಂ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನೃತಮ ನೇತೃತಮೇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ನರಾಂ ನೇತೃಣಾಂ ಯಃ ಏತೇ ಸ್ತೋಮಾಃ ಸಂಘಾ
ಮಘಾನಿ ಮುಂದನೀಯಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ದದತೋ ದದಂತೋಽಸ್ತದ್ವ್ಯಂಚೋಽಸ್ತದಭಿಮುಖಾ ಅಭಾವನ್ನಿತಿ
ಶೇಷಃ | ತೇಷಾಂ ನೃಣಾಂ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಶಿವಃ ಕಲ್ಯಾಣಕೃತ್ ಭೂಃ | ಭವ | ಸಖಾ ಚ
ಭೂಃ | ಅವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಚ ಭೂಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ನೃತಮ—ಮಾನವರಿಗಲ್ಲ ನೇತೃವಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತುಭ್ಯಂ—ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ
ಅರ್ಪಿಸಿದ | ನರಾಂ—ಮಾನವರ | ಏತೇ ಸ್ತೋಮಾಃ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಮಘಾನಿ—ಪೂಜ್ಯವಾದ

ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ದದತಃ—ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ | ಅಸ್ತದ್ವ್ಯಂಚಃ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ |
ತೇಷಾಂ—ಅಂತಹ | ನೃಣಾಂ—ನಿನ್ನ ಪೂಜಕರಾದ ಮಾನವರಿಗೆ | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ—ವೃತ್ರಹನನಸಾಧಕವಾದ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಶಿವಃ—ಮಂಗಳಕರನಾಗಿ | ಭೂಃ—ಆಗಿರು | ಸಖಾ ಚ—ಮಿತ್ರನೂ ಆಗಿರು | ಶೂರಃ
ಅವಿತಾ ಚ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ನೇತೃವಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಮಾನವರ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು
ಪೂಜ್ಯವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ಪೂಜಕರಾದ ಮಾನ
ವರಿಗೆ ವೃತ್ರಹನನಸಾಧಕವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಕರನಾಗಿ ಆಗಿರು ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ
ರಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿರು.

English Translation.

Chief leader (of rites), these praises of men addressed to you revert
to us, who are the offerers of (sacrificial) riches : be propitious to
such men, (Indra), in conflicts with enemies : be their friend, their hero
and protector.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ಇಂದ್ರ ಶೂರ ಸ್ತವಮಾನ ಉತೀ ಬ್ರಹ್ಮಜೂತಸ್ತನ್ವಾ ವಾವೃಧಸ್ವ |
ಉಪ ನೋ ವಾಜಾನ್ಮಿಮಿಹ್ಯಪ ಸ್ತೀನ್ಯಾಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ಇಂದ್ರ | ಶೂರ | ಸ್ತವಮಾನಃ | ಉತೀ | ಬ್ರಹ್ಮಜೂತಃ | ತನ್ವಾ | ವಾವೃಧಸ್ವ |
ಉಪ | ನಃ | ವಾಜಾನ್ | ಮಿಮಿಹ | ಉಪ | ಸ್ತೀನ್ | ಯಾಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶೂರೇಂದ್ರ ನು ಅದೈ ಸ್ತವಮಾನೋಽಸ್ತಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ಬ್ರಹ್ಮಜೂತೋ
ಬ್ರಹ್ಮಜಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಪ್ರೇರಿತಸ್ತನ್ವಾ ಶರೀರೇಣ ಉತ್ಕಾರಪ್ರಣೇನ ವಾವೃಧಸ್ವ | ಅಪಿ ಚ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ
ವಾಜಾನನ್ನಾನ್ಮುಪ ಮಿಮಿಹ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ತೀನ್ ಗೃಹಾಂಶ್ಲೋಪ ಮಿಮಿಹ
ಸ್ಪಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನು—ಈಗ | ಸ್ತವಮಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿಯೂ | ಬ್ರಹ್ಮಜೂತಃ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿಯೂ | ಊತೀ ತನ್ನಾ—ರಕ್ಷಕವಾದ ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ | ವವೃಧಸ್ಸ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಾಜಾನ್—ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಉಪ ಮಿಮಾಹಿ—ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡು | ಸ್ತೀನ್—ಗೃಹಗಳನ್ನೂ | ಉಪ (ಮಿಮಾಹಿ)—ಒದಗಿಸು | ಯೂಯಂ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಈಗ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿಯೂ, ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿಯೂ, ರಕ್ಷಕವಾದ ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. ನಮಗೆ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ, ಗೃಹಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Hero, Indra, glorified on the present occasion, and propitiated by praise, be amplified in your person for our protection : bestow upon us food and habitations : and ever cherish us with blessings.

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತಮೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿನಾರಯನ್ |

ಪುಮರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀ ವೀರಬುಕ್ಕಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-

ಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ

ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ಭವೇತ್ |

ತತ್ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||